

שבוע חג הסוכות

(19 – 25 September 2021)

י"ג – י"ט תשרי תשפ"ב

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:
וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל
מֵאֲדָרְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאֶסְפַּתְּ דָּגָנְךָ וְתִירֶשְׁךָ וַיַּצְהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָה וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וּבְאֲדָתָם מִתְרַה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמִדְּתָם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִדְּבוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יִדְּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ייהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קב.

ויבוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זין:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל־יְהוָה בְּצִרְתָּהּ לִי
קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה גַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
שֶׁקֶר מִלְשׁוֹן רְמִיָּה: ג מִה־יָתֵן לָךְ וּמִה־יִסִּיף לָךְ
לְשׁוֹן רְמִיָּה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוֹנִים עִם גַּחְלִי
רְתָמִים: ה אֲוִיָּה־לִי פִּירְגִרְתִּי מִשָּׁךְ שְׁכָנְתִּי
עִם־אֲהֲלֵי קָדְרִי: ו רַבַּת שְׁכֵנֵה־לָּהּ נִפְשֵׁי עִם
שׁוֹנָא שָׁלוֹם: ז אֲנִי־שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה
לְמַלְחָמָה:

קבא.

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משגיח:

א שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשָׁא עֲיִנִי אֶל־הַהָרִים מֵאֵן
יבֹא עֲזָרִי: ב עֲזָרִי מֵעַם יְהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
ג אֶל־יָתֵן לְמוֹט רִגְלֶךָ אֶל־יָנוּם שְׁמֶרְךָ: ד הִנֵּה
לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְהוָה שְׁמֶרְךָ
יְהוָה צִלְךָ עַל־יַד יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא־
יִכְבֶּה וַיָּרֶחַ בַּלֵּילָה: ז יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע
יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשְׁךָ: ח יְהוָה יִשְׁמַר־צִאֲתֶךָ וּבֹאֲךָ
מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:

סוף זמן קידוש לבנה, יום ראשון בערב, י"ג תשרי

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת חג הסוכות, זמן שמחתנו ה'תשנ"ב

ב"ה. ערב חה"ס ה'תשנ"ב.

יום טוב וזמן שמחתנו וישמח ישראל בעושיו וישמח השם במעשיו
ולהמשיכם בכל השנה תמימה (מעוברת) זו.

/מקום החתימה/

אגרות קודש

ב"ה, ערב חג הסוכות, בעלות המנחה,
ה'תשכ"ה. ברוקלין, נ.י.

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ צנמ"ס כו' מו"ה שלמה יוסף שי

שלום וברכה!

ת"ח בעד דברי הנחומים ששלח כת"ר,

ויהי רצון אשר בקרוב בימינו נזכה, בתוך כלל ישראל, לראות בנחמת ציון וירושלים, ולקיום
היעוד בלע גוי ומחה ה"א דמעה מעל כל פנים גוי, והקיצו ורננו שוכני עפר שיחיים ה' בטל של אור גדול
של מעלה,

לפלא קצת שלא מצאתי ציון לפיהמ"ש (דמאי א, ב) באנצ' [מסייע לפי הרא"ש (סוף מע"ש)] דמותר
במע"ש לאחר הקבורה [אלא שבפיה"מ שהו"ל הרב קאפח כותב - שהרמב"ם העביר קולמוס ע"ז].

בברכה לבשורות טובות ולחג שמח

מ. שניאורסאהן

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כא) משניות – מסכת נידה	ב
ב) מזמורי תהלים קכ, קכא	ג	ביאור קהתי	רכט
ג) מאמר ד"ה הללו את הוי'		כב) עין יעקב מסכת יומא	רלה
יום ב' דחג הסוכות, ה'תשל"א	ה	כג) מסכת ביצה עם ביאורים	
ד) מאמר ד"ה ביום השמיני עצרת תהיה לכם		מדף יט עד דף כה	רלו
יום שמחת תורה, ה'תשל"א	כב	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ה) שיחות חג הסוכות ושמח"ת, ה'תשי"א	לב	כד) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
ו) שיחות חג הסוכות ושמח"ת, ה'תשכ"ה	נ	אדמו"ר הזקן	רסד
ז) לקוטי-שיחות חג הסוכות כרך יט, א	סט	כה) שולחן ערוך הלכות שבת	
ח) לקוטי שיחות – חג הסוכות כרך יט, ב	עה	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רסה
ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		כו) לקוטי תורה כי כארץ	
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	פ	אדמו"ר הזקן	רסח
י) ילקוט גאולה ומשיח – שבת חוה"מ סוכות ...	פא	כז) תורת חיים	
יא) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וזאת הברכה ...	פב	אדמו"ר האמצעי	ער
יב) שיעורי חומש יומי לשבוע חג הסוכות	פג	כח) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	
יג) שיעורי תהלים לשבוע חג הסוכות	קט	אדמו"ר ה"צמח צדק"	ער
יד) שיעורים בספר התניא (מוגה)		כט) תורת שמואל תרל"ב	
לשבוע חג הסוכות	קי	אדמו"ר מוהר"ש	ערב
טו) לוח "היום יום" לשבוע חג הסוכות	קיט	ל) ספר המאמרים – המשך תער"ב	
טז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קכא	אדמו"ר מוהרש"ב	רעג
שיעורי רמב"ם		לא) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)	
יז) – ג' פרקים ליום, לשבוע חג הסוכות	קכד	אדמו"ר מוהרי"צ	ערה
יח) – פרק אחד ליום, לשבוע חג הסוכות	קצט	לב) ספר השיחות ה'תש"ד-ה'תש"ה בלה"ק	
יט) – ספר המצוות, לשבוע חג הסוכות	רכג	אדמו"ר מוהרי"צ	רעט
נביאים וכתובים		לג) ספר הזכרונות פרק עה	רפ
יחזקאל פרק י, נחמיה פרק ג-ד	רכז	לד) אגרות קודש	
דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי		אדמו"ר מוהרי"צ	רפג
		לה) קריאת התורה למנחת שבת-קודש	רפד
		לו) לוח זמנים לשבוע חג הסוכות	רפה
		לז) סדר מצות הדלקת נרות לחה"ס וש"ק	רפז

רש"י, שְׂכִי גָבַר עָלֵינוּ חֲסֵדוֹ הוּא עֲנֵן בִּפְנֵי עֲצָמוֹ וְלֹא רַק הֵטַעַם
וְהַסֵּבֶר לִכְךָ שְׁאוּמוֹת הָעוֹלָם צָרִיכִים לְהַלֵּל וּלְשַׁבַּח אֶת ה', וְכִי כָּאֵן פִּרְשׁ
וּמִשְׁמַעוֹת הַמִּילָה "כִּי" בַּהֲקָשָׁר זֶה הִיא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב שֶׁהַגּוֹיִם
וְהָאוּמוֹת עָלֵיהֶם לְהַלֵּל וּלְשַׁבַּח עַל הַגְּבוּרוֹת וְנִפְלְאוֹת
שֶׁעָשָׂה בְּעוֹלָם בְּכָלֹל, לֹא דוּקָא
עַל חֲסֵד ה' לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכָל שֶׁכֵּן
אָנוּ שֶׁגָּבַר עָלֵינוּ חֲסֵדוֹ יוֹתֵר
מִכָּל אוֹמָה וְלָשׁוֹן קִלְיוֹנוֹ
שֶׁעָלֵינוּ לְהַלֵּל וּלְשַׁבַּח אֶת ה'.

וְהִנֵּה הַשְׂיִיכוֹת מְיוֹחֶדֶת
דִּהְלָלוּ אֶת הָהוּ' כָּל גּוֹיִם
שֶׁבָּחוּהוּ כָּל הָאוּמוֹת לַחֵג
הַסּוּפּוֹת דּוּקָא הוּא כְּדָאִיתָא
כְּמוֹבָא בְּגִמְרָא⁵ וּבְמִדְרָשׁ⁶
שֶׁהַשְּׂכָעִים פְּרִים שֶׁמִּקְרִיבִים
כְּקִרְבָּנוֹת בְּחַג הַסּוּפּוֹת כְּמִפְּרוֹשׁ
בְּתוֹרָה כְּמוֹ פְּרִים יִקְרִיבוּ בְּכָל יוֹם
מִשְׁבַּעַת יְמֵי חַג הַסּוּכּוֹת וּמִסְפָּרָם
הַכּוֹלֵל הוּא שְׁבַעִים הֵם כְּנֶגֶד
הַשְּׂכָעִים אוֹמוֹת, שֶׁהֵם
כָּלִלוֹת כָּל הָאוּמוֹת וְשָׂאֵר
הָאוּמוֹת, הַנוֹסְפִים עַל הַשְּׂכָעִים, הֵם
פְּרִיטִים בְּכָלֹל שֶׁל הַשְּׂכָעִים, שֶׁמִּצְדָּה
זֶה בְּגַלֵּל הַקֶּשֶׁר הַמְּיוֹחֵד שֶׁל אוֹמוֹת
הָעוֹלָם לַחֵג הַסּוּכּוֹת הִנֵּה בְּחַג
הַסּוּכּוֹת בְּמִיּוּחָד, יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר בַּחֲגִים
אַחֵרִים שֶׁגַם בָּהֶם אוֹמְרִים הֵלֵל, צָרִיךְ
לִהְיוֹת הִלָּלוּ אֶת הָהוּ' כָּל גּוֹיִם
שֶׁבָּחוּהוּ כָּל הָאוּמוֹת.
וְצָרִיךְ לְהִבִּין⁷, שֶׁהָרִי אֵיתָא
מִבּוֹבָא בְּזֵהרָה⁸ שֶׁבְּשַׁבְּעַת יְמֵי
הַחֵג זְמִין מִזְמִין לְבַחֲנֵינָה
אוֹשְׁפִיזִין אוֹרְחִים וְהֵם אֲבוֹתֵינוּ

נֹאמֵר בְּתַהֲלִיִּים (בְּפִרְקֵי 'הַלֵּל' הַנֶּאֱמָרִים בִּימֵי הַחֲגִים):

הִלָּלוּ וּשְׁבַח אֶת הָהוּ' כָּל גּוֹיִם שֶׁבָּחוּהוּ כָּל הָאָמִים, כִּי גָבַר
עָלֵינוּ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲסֵדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְאַמֶּת הָהוּ' לְעוֹלָם
הַלְלוּהָ¹.

וְצָרִיךְ לְהִבִּין, מַהוּ הַטַּעַם
דְּכִי גָבַר עָלֵינוּ חֲסֵדוֹ
שֶׁבְּשָׁבִיל זֶה יִהְיֶה וְיִשְׁבַּחוּ
אוֹתוֹ הַגּוֹיִם וְהָאוּמוֹת, כְּלוּמֹר,
כִּי־עַד הַעוֹבֵדָה שֶׁחֲסֵד ה' גָּבַר עַל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל הִיא טַעַם וְסִיבָה לִכְךָ שְׁאוּמוֹת
הָעוֹלָם יִהְלָלוּ וְיִשְׁבַּחוּ אֶת ה' וְכִמוֹ
שֶׁמִּקְשָׁה בְּגִמְרָא פְּסָחִים²
אוֹמוֹת הָעוֹלָם מֵאִי
עֲבִידֵתֵיהֶוּ מַה מַּעֲשִׂיהֶם לַעֲנִין זֶה?
וְהִנֵּה רִש"י מְפָרֵשׁ (בְּתִירוֹן
הַגִּמְרָא שָׁם), דָּאֵף שֶׁגָּבַר
עָלֵינוּ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲסֵדוֹ, מִכָּל
מְקוֹם, מִכִּיּוֹן שֶׁזֶהוּ חֲסֵד ה' עַל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגִילּוּי כָּל כֹּךְ שֶׁגַם הֵם
אוֹמוֹת הָעוֹלָם רּוֹאִים זֹאת (וּבְלָשׁוֹן
רִש"י "דִּחְזִיתוּ רּוֹאִים שֶׁאַתֶּם רּוֹאִים
שֶׁעָשָׂה לִי"), לָכֵן כִּיּוֹן
שֶׁלֹּא מַעֲשֵׂה גַם אוֹמוֹת הָעוֹלָם רּוֹאִים אֶת
חֲסֵד ה' עָלֵיהֶם לְהַלֵּל וּלְשַׁבַּח.
אָמְנָם אֵין זֶה בִּיאור מִסְפִּיק עַל
הַשְּׂאֵלָה, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּמִצְוָה
חֲסִידוֹת דִּיבּוּר הַמִּתְחִיל הַפּוֹתַח
בְּפִסּוֹק זֶה הִלָּלוּ אֶת הָהוּ' לְרַבֵּינוּ
הַזֶּקֶן³ שֶׁ"אֵין זֶה טַעַם
מִסְפִּיק". שֶׁמִּלָּשׁוֹן זֶה שֶׁ"אֵין זֶה
טַעַם מִסְפִּיק" מִשְׁמַע שֶׁ"כִּי גָבַר
עָלֵינוּ חֲסֵדוֹ" הוּא אֲכַן טַעַם
לְהַלָּלוּ אֶת הָהוּ' כָּל גּוֹיִם גּוֹי
(שֶׁמִּזְדָּה מִשְׁמַע שֶׁמִּפְּרָשׁ
כְּפִירוֹשׁ רִש"י הַזֶּה"ל שֶׁחֲסֵד ה'
עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא אֲכַן טַעַם וְסִיבָה
שֶׁהָאוּמוֹת יִהְלָלוּ אֶת ה'), אֲלָא
שֶׁאֵין זֶה טַעַם מִסְפִּיק⁴ מַעֲנֵה
הַלֵּם עַל הַשְּׂאֵלָה. וְלָכֵן מְפָרֵשׁ
הַרְשָׁפִים אֶת דְּבָרֵי הַגִּמְרָא בְּמִסְכַּת
פְּסָחִים שָׁם בְּפִירוֹשׁ שׁוֹנֵה מִפִּירוֹשׁ

בס"ד. יום ב' דחג הסוכות, תשל"א*

(הנחה)

הִלָּלוּ אֶת הָהוּ' כָּל גּוֹיִם שֶׁבָּחוּהוּ כָּל הָאָמִים,
כִּי גָבַר עָלֵינוּ חֲסֵדוֹ וְאַמֶּת הָהוּ' לְעוֹלָם
הַלְלוּהָ¹. וְצָרִיךְ לְהִבִּין, מַהוּ הַטַּעַם דְּכִי גָבַר
עָלֵינוּ חֲסֵדוֹ שֶׁבְּשָׁבִיל זֶה יִהְיֶה וְיִשְׁבַּחוּ אוֹתוֹ
הַגּוֹיִם וְהָאוּמוֹת, וְכִמוֹ שֶׁמִּקְשָׁה בְּגִמְרָא פְּסָחִים²
אוֹמוֹת הָעוֹלָם מֵאִי עֲבִידֵתֵיהֶוּ. וְהִנֵּה רִש"י
מְפָרֵשׁ (בְּתִירוֹן הַגִּמְרָא שָׁם), דָּאֵף שֶׁגָּבַר עָלֵינוּ
חֲסֵדוֹ, מִכָּל מְקוֹם, מִכִּיּוֹן שֶׁזֶהוּ בְּגִילּוּי שֶׁגַם הֵם
רּוֹאִים זֹאת ("דִּחְזִיתוּ שֶׁעָשָׂה לִי"), לָכֵן עָלֵיהֶם
לְהַלֵּל וּלְשַׁבַּח. אָמְנָם אֵין זֶה מִסְפִּיק, וְכִמוֹ
שֶׁכְּתוּב בְּמִצְוָה דִּיבּוּר הַמִּתְחִיל הִלָּלוּ אֶת הָהוּ'
לְרַבֵּינוּ הַזֶּקֶן³ שֶׁ"אֵין זֶה טַעַם מִסְפִּיק". שֶׁמִּלָּשׁוֹן
זֶה מִשְׁמַע שֶׁ"כִּי גָבַר עָלֵינוּ חֲסֵדוֹ" הוּא טַעַם
לְהַלָּלוּ אֶת הָהוּ' כָּל גּוֹיִם גּוֹי (שֶׁמִּזְדָּה מִשְׁמַע
שֶׁמִּפְּרָשׁ כְּפִירוֹשׁ רִש"י הַזֶּה"ל), אֲלָא שֶׁאֵין זֶה
טַעַם מִסְפִּיק⁴. וְלָכֵן מְפָרֵשׁ הַרְשָׁפִים שָׁם, שֶׁכִּי
גָבַר עָלֵינוּ חֲסֵדוֹ הוּא עֲנֵן בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, וְכִי כָּאֵן
פִּרְשׁ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב שֶׁהַגּוֹיִם וְהָאוּמוֹת עָלֵיהֶם
לְהַלֵּל וּלְשַׁבַּח עַל הַגְּבוּרוֹת וְנִפְלְאוֹת שֶׁעָשָׂה
בְּעוֹלָם, וְכָל שֶׁכֵּן אָנוּ שֶׁגָּבַר עָלֵינוּ חֲסֵדוֹ יוֹתֵר
מִכָּל אוֹמָה וְלָשׁוֹן.

וְהִנֵּה הַשְׂיִיכוֹת מְיוֹחֶדֶת דִּהְלָלוּ אֶת הָהוּ' כָּל גּוֹיִם שֶׁבָּחוּהוּ כָּל הָאוּמוֹת לַחֵג
הַסּוּפּוֹת הוּא כְּדָאִיתָא בְּגִמְרָא⁵ וּבְמִדְרָשׁ⁶ שֶׁהַשְּׂכָעִים פְּרִים שֶׁמִּקְרִיבִים
בְּחַג הַסּוּפּוֹת הֵם כְּנֶגֶד הַשְּׂכָעִים אוֹמוֹת, שֶׁהֵם כָּלִלוֹת כָּל הָאוּמוֹת, שֶׁמִּצְדָּה
הִנֵּה בְּחַג הַסּוּפּוֹת הִלָּלוּ אֶת הָהוּ' כָּל גּוֹיִם שֶׁבָּחוּהוּ כָּל הָאוּמוֹת. וְצָרִיךְ לְהִבִּין⁷,
שֶׁהָרִי אֵיתָא בְּזֵהרָה⁸ שֶׁבְּשַׁבְּעַת יְמֵי הַחֵג זְמִין לְבַחֲנֵינָה אוֹשְׁפִיזִין וְהֵם אֲבוֹתֵינוּ

(*) המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, והוא המשך למאמרים שלפניו (ראה הנסמן בד"ה כי המצוה הזאת דש"פ נצו"י תשל" - סה"מ תשל" ע' שע הערה 1). המו"ל 1) תהלים קי. 2) קיח, ב. 3) נדפס במאמרי אדה"ז תקס"ט ע' רלח ואילך (בהוצאה החדשה - ע' רפה ואילך). ועם הגהות - באוה"ת סוכות ע' איתשנה ואילך. 4) וראה חדא"ג שם. 5) סוכה נה, ב. 6) רבה ותנחומא ס"פ פנחס. 7) ראה אוה"ת שם ע' איתשנו. 8) ח"ג קג, ב ואילך.

הללו את הוי' כל גוים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְכו' עַד דָּוִד מֶלֶכָא
  - 2 מְשִׁיחָא מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שְׁהוּא דִּד הַמֶּלֶךְ, הַאֲשֻׁפִּיזִין הַשְּׂבִיעִי, וְאִיף
  - 3 זֶה הָאִמּוֹר בּוֹהֵר עַל הָאֲשֻׁפִּיזִין שֶׁל חֵג הַסּוּכוֹת מִתְּאִים עִם הַמְּבֹאֵר
  - 4 בְּגִמְרָא וּמִדְרָשׁ שֶׁהַשְּׂבָעִים פְּרִים הֵם כְּנָגֵד הַשְּׂבָעִים
  - 5 אוֹמוֹת?
  - 6 וְהִגֵּם שֶׁכָּתַב הָרֵב מֹשֶׁה
  - 7 זִכְרוֹתָא בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַזֹּהָר שֶׁם⁹
  - 8 וְהַשְּׂכָל הַיָּטִיב כו'
  - 9 שְׁהָאִשְׁפִּיזִין שֶׁבִּזְהָר הוּא
  - 10 פִּירוּשׁ אַחֵר שׁוֹנֵה מֵעֵינֵין שְׂבָעִים
  - 11 הַפְּרִים שֶׁכָּנֵגֵד שְׂבָעִים הָאוֹמוֹת, וְלִפִּי זֶה
  - 12 אֵין מְקוֹם לִשְׁאֹל מַה הַקֶּשֶׁר וְהַשִּׁיכּוֹת
  - 13 בֵּין שְׁנֵי הַדְּבָרִים, עֲדִינֵין אֵינוֹ
  - 14 מִסְּפִיק אֲלֵא עֲדִינֵין יֵשׁ לַעֲיִין וּלְמַצּוֹא
  - 15 אֶת הַקֶּשֶׁר בֵּין שְׁנֵי הַנּוּשָׁאִים וְכִמּוֹ
  - 16 שֶׁכָּתוּב בְּהַמְּאָמָר שֶׁל אֲדַמּוּ"ר
  - 17 הֶזְקֵן שֶׁם, וְהָרִי כְּדִבְרֵי הַגִּמְרָא לְגַבִּי
  - 18 חִילּוּקֵי דְעוֹת בַּהֲלַכָּה אֵלּוֹ וְאֵלּוֹ
  - 19 דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים¹⁰ וּמִכָּאן
  - 20 שֶׁכֹּאשֶׁר יֵשׁ שְׁנֵי בִיאורִים בְּעֵינֵין אֶחָד
  - 21 שְׁנֵיהֶם אִמַּת, וְאִיף יָבֹאוּ שְׁנֵי
  - 22 פִּירוּשִׁים אֵלּוֹ יַחַד, וּבִפְרָט
  - 23 וְהַשְׂאֵלָה אֵין שְׁנֵי הַדְּבָרִים מִתְאִמִּים
  - 24 יַחַד, מִתְחַזְּקֵת עַל פִּי הַיִּדּוּעִי¹¹
  - 25 וְגַם יֵשׁ לִכְךָ מִשְׁמַעוֹת לְהִלְכָּה
  - 26 לְמַעֲשֶׂה שֶׁכָּל הָעֲנִינִים
  - 27 שֶׁכָּתוּבָה בְּמִילָה אֶחָת אֵף
  - 28 שֶׁלְּכַאוּרָה הֵם פִּירוּשִׁים שׁוֹנִים, לֹאמִיתוֹ
  - 29 שֶׁל דְּבַר, הֵם שְׂוִיכִים זֶה לָזֶה,
  - 30 הָרִי מוֹכֵן מִזֶּה בְּמִכָּל שְׁכָן
  - 31 בְּנִדּוֹן דִּידֵין לְגַבִּי שְׁנֵי הָעֲנִינִים
  - 32 הָאִמּוֹרִים בְּחַג הַסּוּכוֹת (שְׁשֻׁנִי
  - 33 הַפִּירוּשִׁים אֵינֶם רַק בְּתִיבָה
  - 34 מִילָה אֶחָת אֲלֵא בְּכָל הָעֲנִינֵין
  - 35 כּוֹלּוֹ) שֶׁפִּירוּשׁ הַגִּמְרָא
  - 36 וְהַמְּדָרָשׁ שֶׁשְׂבָעִים הַפְּרִים הֵם כְּנָגֵד
  - 37 שְׂבָעִים הָאוֹמוֹת וְכֵן פִּירוּשׁ
  - 38 הַמְּדָרָשׁ דְּבִשְׂבָעַת הַיָּמִים הָרִי
  - 39 זֶה סְעוּדַת הַמֶּלֶךְ לְבָנֵי
  - 40 הַמְּדִינָה כּוֹלֵם גַּם הָאֲנָשִׁים
  - 41 הַפְּשׁוּטִים וְהַסּוֹעֲדִים כָּל שְׂבָעַת
  - 42 יָמֵי הַסּוּכוֹת הֵם הַשְּׂבָעִים
  - 43 שְׂרִים שֶׁל שְׂבָעִים אוֹמוֹת הָעוֹלָם
  - 44 וּפִירוּשׁ הַזֶּה שֶׁכָּתוּב הַסּוּכוֹת
- זְמַיִן מִזְמִין כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְהַסְעוּדָה שְׁהוּא סוּעָה בְּסוּכָה לְבַחֲנִית
- אוֹשְׁפִיזִין עֵילָאִין כו', מִכֵּינֵין שְׁשֻׁנֵי הָעֲנִינִים הֵם דְּבָרִים
- שְׁנֵיהֶם בְּתוֹרַת אֱמֶת, יֵשׁ בֵּינֵיהֶם שְׂוִיכּוֹת אֱמִיתִית
- וְיֵשׁ לַעֲיִין מַה הַשִּׁיכּוֹת.
- וּבִפְרָט וּבְמִיּוּחַד צָרִיךְ לְהִבִּין אֶת
- הַקֶּשֶׁר שֶׁל חֵג הַסּוּכוֹת לַעֲיִין שְׂבָעִים
- הַפְּרִים שֶׁכָּנֵגֵד שְׂבָעִים הָאוֹמוֹת וְהֵן
- לַעֲנִינֵין הָאֲשֻׁפִּיזִין שְׂבָעִים, וְהַתּוֹכֵן
- הַמְּשׁוּתָף לְשְׁנֵי הַדְּבָרִים, לְפִי מַה
- שֶׁמִּסְטִיִּים בְּגִמְרָא וּמִדְרָשׁ שֶׁם
- בְּהַמְּשֵׁךְ לֹאמֹר שֶׁשְׂבָעִים הַפְּרִים כְּנָגֵד
- שְׂבָעִים אוֹמוֹת הָעוֹלָם דְּבִשְׂמִינֵי
- עֲצֵרֶת יוֹם הַחֵג הָבֵא מִיד אַחֲרֵי
- שְׂבָעִים חֵג הַסּוּכוֹת שֶׁבָּהֶם מְקַרְבִּים
- שְׂבָעִים פְּרִים, מְקַרְבִּים פֶּר אֶחָד
- יְחִידִי כו' כְּנָגֵד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם
- אוֹמְרָה אֶחָת יְחִידָה, מִשָּׁל
- לְמֶלֶךְ כו' שְׂאֹמֵר עֲשׂוֹ לִי
- סְעוּדָה גְּדוֹלָה וְזִימֵן אֶת כָּל
- בְּנֵי הַמְּדִינָה לְיוֹם אַחֲרוֹן שֶׁל
- הַסְּעוּדוֹת, אֲמַר לְאוֹהֲבֵי הָאֶחָד
- הַמִּיּוּחַד עֲשׂוֹ לִי סְעוּדָה קְטָנָה,
- בָּאוּ וְנִגְלָגַל רַק אֲנִי וְאַתָּה
- בְּלִבְךָ, לֵאלֹא כָּל בְּנֵי הַמְּדִינָה בְּמָה
- שֶׁתִּמְצָא וְאֵין צוּרֵךְ בְּכַמּוֹת גְּדוֹלָה.
- שֶׁסְּעוּדָה גְּדוֹלָה בְּהִנְמָשָׁל
- הוּא עֲנֵן הַשְּׂבָעִים פְּרִים
- שֶׁמְקַרְבִּים בְּשְׂבָעַת יְמֵי הַסּוּכוֹת, כְּנָגֵד
- שְׂבָעִים הָאוֹמוֹת (הַמְּדִינָה) וְסְעוּדָה
- קְטָנָה בְּנִמְשָׁל הוּא עֲנֵן פֶּר
- אַחֵד שֶׁמְקַרְבִּין בְּשְׂמִינֵי
- עֲצֵרֶת (הַיּוֹם שֶׁבוּ נִמְצָאִים רַק הַמֶּלֶךְ
- וְאוֹהֲבֵי). וְהָרִי מוֹכֵן רִיחּוֹק
- הָעָרֶף דְּשְׂבָעִים פְּרִים (שְׁעָבוֹר
- כָּל בְּנֵי הַמְּדִינָה) לְפָר אַחֵד
- (דְּאוֹהֲבֵי), שֶׁכְּמוֹכֵן שְׂבָעִים פְּרִים
- הֵם הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר פֶּר אֶחָד הִנֵּה
- לְפִי פִירוּשׁ הַזֶּה שְׂבָעַת
- יָמֵי הַחֵג וְלֹא רַק בְּשְׂמִינֵי עֲצֵרֶת
- זְמַיִן לְאוֹשְׁפִיזִין עֵילָאִין שֶׁל בְּנֵי
- יִשְׂרָאֵל (דְּמִנְהָ עֲצָמוֹ שְׂאֹמֵר
- הַזֹּהָר הַלְשׁוֹן זְמַיִן לְאוֹשְׁפִיזִין
- כו' דּוּגְמַת לְשׁוֹן הַמְּדָרָשׁ
- מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שְׂוִימֵן כו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 שלמעלה מ'סדר השתלשלות' עצמו, דרגה גבוהה במיוחד, **היינו שהוא**
 45 **החסד המדובר כאן, החסד שבהתגברות, נעלה יותר גם** אפילו **מבחינת**
 46 **חסד דאריף** שהיא, כאמור, בחינת 'חסד' סתם (שגם היא למעלה מ'סדר
 47 השתלשלות', כמבואר לעיל). **שהיא** 'חסד' שבהתגברות **בחינה**
 48 **נעלית ביותר** למעלה באלוקות.
 49 **וכן גם בנוגע למה שכתוב**
 50 **לאחרי זה** בהמשך הכתוב, אחרי
 51 'כי גבר עלינו חסד', **ואמת הוי'**
 52 **לעולם - שענין** התוכן הפנימי של
 53 **"והוי' אמת" הוא כמו**
 54 **שכתב הרמב"ם בהתחלת**
 55 **ספרו**¹⁴ 'משנה תורה', הנקרא גם
 56 'חיד החזקה' שהקדוש-ברוך-הוא
 57 הוא **לבדו האמת** האמיתית
 58 והמוחלטת **ואין לאחר** לא קיימת
 59 שום מציאות אחרת שהיא **אמת**
 60 **באמיתותו** כמו האמת שלו, של
 61 הקדוש-ברוך-הוא, **ובענין זה** של
 62 האמת האלוקית **כותב ברמב"ם**
 63 **שם "הוא שהנביא אומר,"**
 64 ומצטט את הפסוק (בנבואת ירמיהו)
 65 **"וה' אלוקים אמת" פי נבארים**
 66 **ובדעתם**¹⁵ מצד הידיעה וההכרה
 67 שלהם באלוקות, ללא נבואה מאת ה',
 68 **אין להם ידיעה** והכרה ראוייה
 69 **בהענין דאמיתותו יתברך** ואינם
 70 מסוגלים להגיע לידיעה והכרה כראוי
 71 מהי האמת האלוקית, **לכן מדגיש**
 72 הרמב"ם בדבריו על האמת האלוקית
 73 המוחלטת שאין אמת כמות "הוא
 74 שהנביא אומר" **ונכן הוא גם**
 75 **במה שכתב הרמב"ם שם**
 76 **לאחרי זה "והוא שהתורה**
 77 **אומרת אין עוד מלבדו, אין**
 78 **שם אין במציאות מצוי אמת**
 79 **מלבדו כמותו," שמדייק**
 80 הרמב"ם **בלשונו** ולפני ציטוט
 81 הכתוב 'אין עוד מלבדו' מדגיש **והוא**
 82 **שהתורה אומרת (ולא**
 83 **שנאמר), פי ידיעת הפלאת**
 84 **מציאותו** של הקדוש-ברוך-הוא כמציאות אמיתית **אין שם מצוי**
 85 **אמת מלבדו כמותו** ואין במציאות שום מצוי אמיתי ברמה כזו של אמת
 86 **אין זה בכחו של הנבא** להגיע להכרה זו בעצמו, **ורק שהתורה**

1 **משמע שהם** הזמנת האושפיזין והזמנת בני המדינה **שייכים זה**
 2 **לזה), שהם** האושפיזין על-אין שעליהם מדובר בוחר **אבותינו**
 3 **אברהם יצחק ויעקב כו' עד לדוד מלכא, צריך להבין, אם**
 4 **גם בסעודות של שבעת ימי החג כבר יש את האושפיזין העילאין שהם מבני**
 5 **ישראל, החל מהאבות עד דוד המלך,**
 6 **מהו החידוש והיתרון**
 7 **שבהסעודה קטנה דשמיני**
 8 **עצרת על סעודת שבעת ימי**
 9 **החג?**
 10 **והנה מה שכתוב בפסוקים אלו**
 11 **פי גבר עלינו חסדו, חסדו**
 12 **דייקא** והכתוב מדייק ואומר חסדו,
 13 **היינו חסד ה', ולא חסד סתם, יש**
 14 **לומר שהוא 'חסדו' משמעותו**
 15 **על דרך מאמר רז"ל**¹² בגמרא
 16 **גבי עשרים וששה פסוקי "כי**
 17 **לעולם חסדו" שקאי שמכוון**
 18 **על עשרים וששה דורות**
 19 **שלפני מתן תורה שהיו**
 20 **ניזונין בחסדו של הקב"ה ולא**
 21 **בזכות מעשיהם, ומבואר בזה**
 22 **בבמה מקומות**¹³ בתורת
 23 **החסידות שקאי שמכוון 'חסדו של**
 24 **הקדוש-ברוך-הוא' האמור לגבי**
 25 **עשרים וששה הדורות הללו על**
 26 **בחינת חסד של הקדוש-ברוך-הוא,**
 27 **חסד עליון שלמעלה**
 28 **מהשתלשלות, היותר נעלה מ'סדר**
 29 **השתלשלות' של ירידת האור האלוקי**
 30 **מלמעלה למטה שהוא חסד דאריף**
 31 **אנפין** פנים ארוכות, היינו החסד כפי
 32 שהוא בבחינת 'כתו עליון' שהוא חסד
 33 רב וארוך' (בשונה מהחסד כפי שהוא
 34 במידת החסד של 'סדר השתלשלות'
 35 שהוא בבחינת 'זעיר אנפין'). **שמזה**
 36 מהמבואר בחסידות לגבי דברי חז"ל
 37 על הדורות שהיו ניזונים בחסדו של
 38 הקדוש-ברוך-הוא **מוכן גם בפי**
 39 **גבר עלינו חסדו, שחסדו שגם**
 40 **'חסדו' הנוכח כאן הוא בחינת**
 41 **חסד שלמעלה מהשתלשלות**
 42 **ב'סדר השתלשלות' (שם היא בבחינת 'זעיר אנפין'), שזה 'חסדו' סתם ואילו**
 43 **וגבר עלינו חסדו הוא התגבורת בבחינת חסדו היינו ב'חסדו**

(12) פסחים קיח, א. (13) ראה תו"א ר"פ בשלח. קונטרס ומעין מ"ח פ"א. ועוד. (14) הלי' יסוה"ת פ"א ה"ד. (15) ראה רמב"ם בסיום ספרו: וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם.

הללו את הוי' כל גוים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 אֱלֹקִים¹⁷, כמובא בתורת הסוד ומבואר ב'תורה אור' לאדמו"ר הזקן: "...
45 להחיות ע' שרים גם כן שהם בבחינת אלוים אחרים. דהיינו שמקבלים
46 מאחוריים דשם אלוים דקדושה כי יש ק"ץ צירופים בשם אלוים וע"ב
47 צירופים הם בבחינת הקדושה. ומ"ח צירופים יש מהם יניקה לחיצונים. וזהו
48 פירוש אדמת בני חם וכמו שכתוב מלך
49 אלוים על גוים ששם אלוים המולך
50 על גוים הוא בחי' מ"ח צירופים
51 התחתונים..."

52 וְשֵׁם הַוְי' שְׁמִיחָה שְׁמִיחָה שְׁמִיחָה
53 באלוקות הנעלות יותר מהבחינות
54 השייכות לשם אלוים שְׁיִיף רַק
55 לִישָׁרָאֵל שהם דווקא, ולא אומות
56 העולם, עַם קְרוֹבוֹ של הקדוש
57 ברוך-הוא, בְּכָל זֶה, למרות שזה
58 המצב בדרך כלל, בְּחַג הַסּוּכּוֹת,
59 נִרְגָּשׁ בְּחִינַת הַוְי' בכלל, וְגַם
60 ואפילו בְּחִינַת וְאֵמֶת הַוְי', לא
61 רק לבני ישראל אלא גַם לְכָל
62 הַגּוֹיִם וְהָאֻמִּים, והדבר ניכר
63 ונרגש כל כך עַד שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת
64 משום כך שאומות העולם יהיו הִלְלוּ
65 גוֹ' שְׁבֻחוֹהוּ והאומות עצמן יהללו
66 וישבחו את הקדוש-ברוך-הוא, וכפי
67 שיבואר עוד להלן.

68 וּלְהַבִּין כָּל זֶה, צָרִיף לְהַקְדִּים
69 מֶה שְׁכָתוֹב בְּהַפְטָרָה דְּרָאשׁ
70 וְהַתְחַלַּת הַיּוֹם הַרְאֵשׁוֹן שֶׁל
71 סוּכּוֹת, שֶׁבָּהּ בַּהֲפֹטֶרָה זֶה מְבֹאֵר
72 בְּגִילּוֹי מַעֲנִיגֵי חַג הַסּוּכּוֹת
73 עוֹד יוֹתֵר מִבְּהַקְרִיאָהּ בַּתּוֹרָה
74 דְּסוּכּוֹת. דִּכְמוֹ בְּכָלִּלוֹת עֲנִינֵי
75 הַתּוֹרָה, הִנֵּה הַעֲנִינִים דְּתוֹרָה
76 שְׁבֻכְתָּב שֶׁם הֵם מוֹפְעִים בְּקִצּוֹר
77 מִתְבָּאֲרִים בַּהֲרַחֲבָה וּבִפְרִטוּת
78 בַּתּוֹרָה שְׁבָעַל פֶּה, עַל דֶּרֶךְ
79 זֶה הוּא גַם בְּהַעֲשִׂימֵם
80 וְאַרְבָּעָה סְפָרִים שְׁבֻכְתּוֹרָה
81 שְׁבֻכְתָּב גּוֹפֵא עֲצֻמָּה, סְפָרֵי הַתּוֹרָה,
82 נְבִיאִים וּכְתוּבִים שְׁהַעֲנִינִים
83 שְׁנֵאֲמָרוּ בַּתּוֹרָה בַּחֲמִישָׁה חוֹמֵשׁ
84 הַתּוֹרָה בְּקִיצּוֹר וּבְרִמְזוֹ כו', הִנֵּה נְבִיאִים וּכְתוּבִים הֵם אוֹתֵם
85 עֲנִינֵים בְּגִילּוֹי וּבִפְרִטוּת יוֹתֵר, בְּנִרְאָה גַם בְּפִשְׁטוּת¹⁸.
86 הִנֵּה בְּהַפְטָרָה דְּחַג הַסּוּכּוֹת נֶאֱמָר¹⁹ בְּנִבְאוֹת זְכוּרִיָּה עַל לַעֲתִיד

1 אֹמְרֶת כו'. שְׁמִיחָה מְדַבְּרִי הַרְבֵּם הָאֻמִּים עַל עֲנִינָהּ שֶׁל הָאֵמֶת
2 הָאֱלֹקִית מוֹכֵן גּוֹדֵל הַהִפְלָאָה דְּבְחִינַת וְאֵמֶת הַוְי', וְעַד כֵּמָה
3 בְּחִינָה זוֹ מוֹפְלָאָה וּמְרומֶמֶת וְעַם כָּל זֶה לְמִרּוֹת גּוֹדֵל הַהִפְלָאָה וְהַרְמוּמֶמֶת
4 שֶׁל בְּחִינַת וְאֵמֶת הַוְי' נֶאֱמָר וְאֵמֶת הַוְי' לְעוֹלָם, שְׁבֻכְתּוֹרָה וְאֵמֶת
5 הַוְי' נִמְשָׁךְ וְיִוָּרֵד מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה
6 לְהַאֲדִיר וּלְפַעוֹל לְעוֹלָם בְּתוֹךְ
7 הַמְצִיאֹת שֶׁל הָעוֹלָם הַמּוֹגְבֵּל.
8 וְיִתִּירָה מְזוֹ, וְלֹא זֶה בְּלִבֵּר שְׁבֻכְתּוֹרָה
9 נְעִלִית וּמוֹפְלָאָה זוֹ יוֹרֶדֶת וְנִמְשַׁכֶּת
10 לְעוֹלָם באוֹפֶן כָּלְלִי, אֲלֵא יוֹתֵר מְזוֹ,
11 לְפִי הַפִּירוּשׁ אֲשֶׁר כִּי גִבֵּר
12 עָלֵינוּ חֲסִדוֹ וְאֵמֶת הַוְי' גוֹ'
13 הוּא טַעַם וְסִיכָה לְהִלְלוֹ אֶת
14 הַוְי' כָּל גּוֹיִם שְׁבֻכְתּוֹרָה כָּל
15 הָאֻמִּים (כְּפִירוּשׁ רַש"י
16 הַמּוֹבָא לַעֲלִי, כִּי מֵאַחֵר חֲסִד ה' עַל
17 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גָּלוּי וְנִיכֵר גַּם לְאֻמּוֹת
18 הָעוֹלָם, רָאוּי שֶׁהָאֻמּוֹת יִשְׁבְּחוּ וְיִהְלְלוּ
19 עַל כֵּךְ), נִמְצָא שְׁבֻכְתּוֹרָה גִּבֵּר
20 עָלֵינוּ חֲסִדוֹ, חֲסִד בְּתַגְבוּרָה
21 וּבְחֻסָּפָה שֶׁהוּא נִעְלָה יוֹתֵר גַּם
22 מִבְּחִינַת חֲסִדוֹ שְׁלִמְעֵלָה
23 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְכִלְ-שֶׁכֶן שְׁנַעֲלָה
24 יוֹתֵר מִחֲסִד רִגִּיל, חֲסִד שֶׁל 'סִדֵּר
25 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת' (כְּפִירוּשׁ לַעֲלִי), וְכֵן
26 וְכֵמוֹ בְּחִינַת הַחֲסִד הַנְּעִלִית בִּיּוֹתֵר כֵּךְ
27 גַּם בְּחִינַת וְאֵמֶת הַוְי', פּוֹעֵל
28 לֹא רַק בְּמִצִּיאֹת הָעוֹלָם בְּאוֹפֶן כָּלְלִי,
29 וְאֵמֶת הַוְי' לְעוֹלָם, אֲלֵא יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ
30 וּפּוֹעֵל וְיֵשׁ לוֹ הַשְׁפָּעָה גַּם אֲפִילוֹ
31 בִּידִיעַת כָּל הַגּוֹיִם וְהָאֻמִּים.
32 דָּאֵף שְׁבֻכְתּוֹרָה, בְּמַצֵּב רִגִּיל
33 כְּשֶׁאֵין הַתְּגַבְּרוּת מִיּוֹחֶדֶת וְהַתְּגַלּוּת
34 מִיּוֹחֶדֶת שֶׁל הַחֲסִד וְשֶׁל הָאֵמֶת
35 הָאֱלֹקִית שֶׁל שֵׁם הַוְי', הִידִיעָה
36 וְהַחֲכִירָה דְּאֻמּוֹת הָעוֹלָם
37 בְּאֱלֹקִית הוּא רַק בְּשֵׁם אֱלֹקִים
38 וְכִמּוֹ שְׁבֻכְתּוֹרָה¹⁶ בַּתּוֹרָה בְּדַבְּרֵי
39 יוֹסֵף לְפָרַעַה אֱלֹקִים יַעֲנֶה אֶת
40 שְׁלוֹם פְּרָעָה וּמִדִּיק וְאוֹמֵר
41 'אֲלֹקִים', וְיִנְיָקָתָם הָאוֹפֶן שֶׁבּוֹ אוֹמְרוֹת הָעוֹלָם מְקַבְּלִים חַיִּית וְהַשְׁפָּעָה
42 בְּשֵׁם אֱלֹקִים גּוֹפֵא עֲצֻמּוֹ הוּא לֹא בַּהֲשָׁפָעָה יִשִּׁירָה מִשֵּׁם אֲלֹקִים עֲצֻמּוֹ
43 אֲלֵא רַק מִהַאֲרָבָעִים וְשְׁמוֹנֶה צִירּוּפִים אַחֲרֹנִים דְּשֵׁם

(16) מִקֵּץ מָא, טו. וְרָאָה תוֹ"א יִתְרוֹ עַא, ד. (17) רָאָה שַׁעַר הַכּוֹנוֹנוֹת עֲנִין הַפֶּסֶק דְּרוּשׁ א. תוֹ"א הוֹסֵפוֹת קֵט, ד. סה"מ תש"ט
ע' 189 (הַשְּׁנִי). (18) לְהַעֲדִיר מִתּוֹ"א יז, רע"א. ב"ק צב, ב: כְּתוּב בַּתּוֹרָה כו' בְּנִבְיָאִים כו' בְּרִייתָא. (19) זְכוּרִיָּה יד, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לבוא וְעָמְדוּ רַגְלָיו (לפי פשוטו הכוונה למלך המשיח, וכאן יבואו
2 פירושם שהכוונה לקדוש־ברוך־הוא, כדלהלן) בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר
3 הַזֵּיתִים, וְיֵשׁ בָּזָה שְׁנֵי פִירוּשִׁים²⁰. פִּירוּשׁ אֶחָד²¹ שׁוֹעֲמָדוּ
4 רַגְלָיו עֲנִין הַעֲמִידָה הוּא רְמוֹ עַל הַמִּשְׁפָּט שֶׁהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא יִשְׁפּוֹט
5 אֶת אוֹמוֹת הָעוֹלָם שִׁיְהִיָּה לְעֵתִיד
6 לָבֹא, שֶׁהַמִּשְׁפָּט דָּדוּר הַמְּבּוּל
7 בְּעוֹלָם הַזֶּה הִיָּה בִּישִׁיבָה, 2 רַגְלָיו הוּא הַמִּשְׁפָּט שִׁיְהִיָּה לְעֵתִיד לָבֹא,
8 ובמִשְׁפָּט הַהוּא הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא יִשֶׁב, 3 שֶׁהַמִּשְׁפָּט דָּדוּר הַמְּבּוּל בְּעוֹלָם הַזֶּה הִיָּה
9 כְּבִיכּוֹל, כְּמוֹ שִׁפְתוֹב²² בַּתְּהִלִּים 4 בִּישִׁיבָה, כְּמוֹ שִׁפְתוֹב²² הַזֶּה לְמְבּוּל יִשָּׁב,
10 הַזֶּה לְמְבּוּל יִשָּׁב, וְהַמִּשְׁפָּט 5 וְהַמִּשְׁפָּט דָּלְעֵתִיד לָבֹא יְהִיָּה בְּעַמִּידָה
11 דָּלְעֵתִיד לָבֹא יְהִיָּה בְּעַמִּידָה 6 וְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא יַעֲמֹד, כְּבִיכּוֹל,
12 וְכָמוֹ שִׁפְתוֹב בַּפְּסוּק זֶה בַּפְּסוּק 7 וְכָמוֹ שִׁפְתוֹב בַּפְּסוּק זֶה בַּפְּסוּק
14 חַג הַסּוּכוֹת וְעָמְדוּ רַגְלָיו גּוֹ'. 8 וְאֶסְפְּתִי אֶת כָּל הַגּוֹיִם גּוֹ' וְיֵצֵא ה' וְנִלְחַם בַּגּוֹיִם
15 וְזֶהוּ גַם כֵּן בִּיאור הַמִּשְׁפָּט וְרֹצֵף 9 הָהֵם בַּיּוֹם הַלְּחָמוֹ גּוֹ' וְעָמְדוּ רַגְלָיו גּוֹ' עַד וְהָיָה
16 הַתּוֹכִיבִים שִׁפְתוֹב²³ 10 הַזֶּה לְמִלָּךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה הַזֶּה
17 שִׁפְתוֹב²³ נֶאֱמָר וְאֶסְפְּתִי 11 אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד, שׁוֹעֲמָדוּ רַגְלָיו הוּא עֲנִין
12 הַמִּשְׁפָּט שִׁישְׁפּוֹט אֶת הַגּוֹיִם כּוֹ'. וְכַהֲמַדְרַשׁ, 12 הוּבָא בְּכַחֲי²⁴, עַד מִדְּרָךְ כִּף רֶגֶל, עַד שִׁיכּוֹא
14 יוֹם כּוֹ' וְעָמְדוּ רַגְלָיו גּוֹ'. וּפִירוּשׁ הַשְּׁנִי הוּא 14 יוֹם כּוֹ' וְעָמְדוּ רַגְלָיו גּוֹ'. וּפִירוּשׁ הַשְּׁנִי הוּא
15 שׁוֹעֲמָדוּ רַגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר הַזֵּיתִים קָאִי 15 שׁוֹעֲמָדוּ רַגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר הַזֵּיתִים קָאִי
16 עַל בְּחִינָה נְעֻלִית בְּיוֹתֵר שִׁיְהִיָּה לְעֵתִיד. דְּהַנָּה 16 עַל בְּחִינָה נְעֻלִית בְּיוֹתֵר שִׁיְהִיָּה לְעֵתִיד. דְּהַנָּה
17 נֶאֱמָר²⁵ אָרֶץ זֵית שֶׁמֶן, וְיִדְוֹעַ שֶׁשְׁמֶן מוֹרָה עַל 17 נֶאֱמָר²⁵ אָרֶץ זֵית שֶׁמֶן, וְיִדְוֹעַ שֶׁשְׁמֶן מוֹרָה עַל
18 בְּחִינַת חֲכָמָה, וְזֵיתִים שֶׁמֶהֱם עוֹשִׂים שֶׁמֶן מוֹרָה 18 בְּחִינַת חֲכָמָה, וְזֵיתִים שֶׁמֶהֱם עוֹשִׂים שֶׁמֶן מוֹרָה
19 לְבַחֲבִינַת מְקוֹר הַחֲכָמָה, וְהַר הַזֵּיתִים (שֶׁהוּא 19 לְבַחֲבִינַת מְקוֹר הַחֲכָמָה, וְהַר הַזֵּיתִים (שֶׁהוּא
20 הַמְּקוֹם שֶׁבּוֹ צוֹמְחִים זֵיתִים) מְקוֹר הַזֵּיתִים, הוּא 20 הַמְּקוֹם שֶׁבּוֹ צוֹמְחִים זֵיתִים) מְקוֹר הַזֵּיתִים, הוּא
21 לְמַעְלָה גַם מִבְּחִינַת זֵיתִים, וְ"עַל הַר הַזֵּיתִים" 21 לְמַעְלָה גַם מִבְּחִינַת זֵיתִים, וְ"עַל הַר הַזֵּיתִים"
22 הוּא לְמַעְלָה גַם מִבְּחִינַת הַר הַזֵּיתִים. וְזֶהוּ 22 הוּא לְמַעְלָה גַם מִבְּחִינַת הַר הַזֵּיתִים. וְזֶהוּ
23 שְׁאוּמֵר וְעָמְדוּ רַגְלָיו גּוֹ' עַל הַר הַזֵּיתִים גּוֹ' 23 שְׁאוּמֵר וְעָמְדוּ רַגְלָיו גּוֹ' עַל הַר הַזֵּיתִים גּוֹ'
24 וְנִבְקַע הַר הַזֵּיתִים, הִינֵנו שְׁלַעֲתִיד לָבֹא יִתְגַּלֶּה 24 וְנִבְקַע הַר הַזֵּיתִים, הִינֵנו שְׁלַעֲתִיד לָבֹא יִתְגַּלֶּה
25 גַם בְּחִינַת עַל הַר הַזֵּיתִים. וְזֶהוּ גַם כֵּן הַמִּשְׁפָּט 25 גַם בְּחִינַת עַל הַר הַזֵּיתִים. וְזֶהוּ גַם כֵּן הַמִּשְׁפָּט
26 לְמָה שִׁפְתוֹב לְאַחֲרֵי זֶה בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה הַזֶּה 26 לְמָה שִׁפְתוֹב לְאַחֲרֵי זֶה בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה הַזֶּה
27 אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד, שִׁפְכְּדִי שִׁיְהִיָּה הַזֶּה אֶחָד וְשָׁמוֹ 27 אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד, שִׁפְכְּדִי שִׁיְהִיָּה הַזֶּה אֶחָד וְשָׁמוֹ
28 אֶחָד, כְּמוֹ שְׁאֲנִי נִכְתָּב אֲנִי נִקְרָא²⁶, הוּא דּוֹקָא 28 אֶחָד, כְּמוֹ שְׁאֲנִי נִכְתָּב אֲנִי נִקְרָא²⁶, הוּא דּוֹקָא
29 עַל יְדֵי בְּחִינָה נְעֻלִית בְּיוֹתֵר, וְעַד בְּחִינַת עַל הַר 29 עַל יְדֵי בְּחִינָה נְעֻלִית בְּיוֹתֵר, וְעַד בְּחִינַת עַל הַר
30 הַזֵּיתִים. וְהַנָּה עַל פִּי הָאֱמוּרָה לְעֵיל שֶׁפֶל 30 הַזֵּיתִים. וְהַנָּה עַל פִּי הָאֱמוּרָה לְעֵיל שֶׁפֶל
41 הַזֵּיתִים קָאִי מִכּוֹן עַל בְּחִינָה 41 הַזֵּיתִים קָאִי מִכּוֹן עַל בְּחִינָה
42 נְעֻלִית בְּיוֹתֵר בַּלּוּקוֹת שִׁיְהִיָּה נִשְׁמַךְ וּמִתְגַּלֶּה לְעֵתִיד. דְּהַנָּה 42 נְעֻלִית בְּיוֹתֵר בַּלּוּקוֹת שִׁיְהִיָּה נִשְׁמַךְ וּמִתְגַּלֶּה לְעֵתִיד. דְּהַנָּה
43 נֶאֱמָר²⁵ בַּתּוֹרָה עַל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא אָרֶץ זֵית שֶׁמֶן, וְיִדְוֹעַ בַּתּוֹרָה 43 נֶאֱמָר²⁵ בַּתּוֹרָה עַל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא אָרֶץ זֵית שֶׁמֶן, וְיִדְוֹעַ בַּתּוֹרָה

(20) הַצֵּץ לִנְיָךְ בַּמְּקוֹמוֹ. הוֹסַפְה לִס' הַחֲקִירָה. (21) שְׁמוֹר"ר פִּיז", ד. (22) תְּהִלִּים כט, י. (23) זְכַרְיָ' שם, ב וְאִילָךְ. (24) דְּבָרִים ב, ה. (25) עֶקֶב ח, ח. (26) פִּסְחִים נ, א.

הללו את הוי' כל גוים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׂיִכִּים זֶה לָזֶה, צָרִיף לומר, שְׂבָחִינָה עַל הַר הַזֵּיתִים, היינו
2 למעלה מהר הזיתים, שְׂהִיא מְדַרְיָגָה נְעֻלִית בְּיוֹתֵר, כמבואר לעיל,
3 והיא הפירוש השני בפסוק 'ועמדו רגליו על הר הזיתים' שְׂיִכָּת לְעִנְן
4 הַמְשַׁפֵּט שְׂהִיָּה לְעֵתִיד לְבֹא שהוא הפירוש הראשון בפסוק זה
5 והכוונה היא שמשפט זה יהיה
6 בעמידה, כביכול. וְצָרִיף לְהִבִּין 1
7 מֵהוּ הַשְּׂיִכּוֹת דְּשָׁנִי עֲנִינִים 2
8 אֵלֹו שֶׁל 'על הר הזיתים', למעלה
9 ממקור החכמה, ומשפט האומות
10 לעתיד לבוא?
11 וַיּוֹבֵן זֶה בְּהִקְדָּים תַּחֲלָה 5
12 בִּיאור התוכן והמשמעות של
13 פִּירוּשׁ הַשָּׁנִי שְׂבָפְסוּק וְעָמְדוּ 7
14 רַגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר
15 הַזֵּיתִים, כפי שממשיך ומבאר.
16 הֵנָּה שָׁמֶן הוּא בְּחִינַת חֲכָמָה, 9
17 וְכַמְבּוֹאֵר בַּחֲסִידוֹת עַל
18 הַפְּסוּק 27 בתורה בפרשת והיה אם
19 שמוע וְאֶסְפֹּת דִּגְנָךְ תִּירוּשָׁךְ
20 היינו היין וְיִצְהָרֶךְ היינו השמן,
21 שְׁיִין הוּא בְּחִינַת בִּינָה וְשָׁמֶן
22 הוּא בְּחִינַת חֲכָמָה 28 וכמובא
23 ב'אמרי בינה' לאדמו"ר האמצעי, שער
24 הקריאת שמע: "מה שכתוב דגן
25 תירושך ויצהרך שזהו לחם ויין ושמן
26 וכולן הן בבחינת אורות עליונים
27 שנמשך מלמעלה לנשמות מאור
28 דתורה שנקראת לחם והוא כמאמר
29 ד"ל דגן זה תלמוד כו' והוא עיקר
30 המזון לנשמות... ותירושך ויצהרך הן
31 פנימית ורוין דאורייתא שנקרא יין
32 ושמן... שהחכמה נקראת שמן מפעפע
33 שנמשך בכל דבר והוא בחינת
34 המשכת החכמה בכל הברואים
35 שבעולם עד שימצא גם בדומם כמו
36 "ישמן מחלמיש צור" כידוע, לבד
37 במשקין כיין ומים שהחכמה נבדל
38 ונקראת קודש כו' וגם בטעמו מלבד
39 ממשו וכידוע דהעונג שבחכמה
40 מובדל בערך מעונג שבבינה שנקרא
41 יין או בחסד שנקרא מים... יין המשמח אלקים הוא מה שכתוב אם הבנים
42 שמחה שהוא ענין השמחה והעונג המורגש בהשגה הנקרא התבוננות
43 בגדולת אור א"ס ביה... ולמעלה היינו בחי' בינה דאצילות שהוא יין שבינה
- נִקְרָא יֵשׁ כִּמוֹ לְהַנְחִיל אוֹהֲבֵי יֵשׁ כְּנֻשְׁמוֹת שֶׁנִּהְיָ מִזֵּיו כו' שמרגישין העונג
האלוקי בבחינת יֵשׁ ממש...".
וְהֵנָּה 29 יְדוּעַ שְׁמִים הוּא בְּחִינַת חֲכָמָה, וְאָמְרוּ
30 לְרַ"ל בְּגִמְרָא אֵין מִים אֵלָא תוֹרָה, שְׁתוּרָה הִיא חֲכָמָתוֹ שֶׁל
הַקָּב"ה, כִּי בַּחֲכָמָה יִשְׁנֵם, בְּכָל־לֵוֹת, שְׁתִּי
בְּכָל־לֵוֹת, שְׁתִּי מְדַרְיָגוֹת.
מְדַרְיָגָה אַחַת בַּבְּחִינַת הַחֲכָמָה
הִיא בְּחִינַת חֲכָמָה (שְׂבָגִילֹוֹי)
עַד לְבַחֲחִינַת חֲכָמָה עֵילָאָה,
חֲכָמָה עֵלְיוֹנָה, הֵינּוּ חֲכָמָה בְּדִרְגָּה
נְעֻלִית, וּמְדַרְיָגָה שְׁנִיָּה בַּחֲכָמָה
הִיא בְּחִינַת חֲכָמָה שְׁנִיָּה בְּגִילֹוֹי
אַלָּא חֲכָמָה סְתִימָאָה, חֲכָמָה
'סתומה' ונעלמת.
וְזֶהוּ הַהִפְרָשׁ בֵּין מִים לְשָׁמֶן,
שְׁמֵנִים שְׁנִיָּים מוֹרִים עַל חֲכָמָה, אֲבָל
הַהִבְדֵּל הוּא שְׁמֵיִם הוּא בְּחִינַת
חֲכָמָה הַגְּלוּיָה, בְּדוּגְמַת
הַמִּים שֶׁהֵם בְּטֵבַע הַגִּילֹוֹי,
שִׁישׁ לֵהֵם תְּכוּנָה לִהְיוֹת גְּלוּיִים וְכִפִּי
שְׂרׁוּאִים שְׁמֵיִם יוֹרְדִים מִמָּקוֹם
גְּבוּהָ לְמָקוֹם נְמוּךְ 31, וְהֵינּוּ
שְׁהִמִּים מִצֵּד עֲצָמִם הֵם
בְּטֵבַע הַהִמְשָׁכָה לִהְיוֹת יוֹרְדִים
וְנִמְשָׁכִים וְהַגִּילֹוֹי וּמִטְבַּעֵם הַמִּים
יוֹרְדִים מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וּמִתְגַּלִּים, עַד
שְׁנִמְשָׁכִים וּמִתְגַּלִּים הַמִּים גַּם
אֶפִּילוֹ בְּמָקוֹם נְמוּךְ. מֵה שְׁאֵין
כֵּן הַשָּׁמֶן מִצֵּד עֲצָמוֹ הוּא לֹא
גָלוּי אֲלָא טָמוֹן וּמְכּוּסָה
בְּהִינַתִּים, וְצָרִיף לְהַשְׁתַּדְּלוֹת
מִיּוֹחֲדָת, עֲבוּדָה מֵאוֹמָצַת שֶׁל
כְּתִישָׁה שֶׁל הוֹיִתִּים, שְׁעַל יְדֵי זֶה
הַהִשְׁתַּדְּלוֹת הַמִּיּוֹחֲדָת דִּקְאָ נִמְשָׁךְ
הַשָּׁמֶן וְיוֹצֵא מֵהוּיִת בְּגִילֹוֹי. דְּכִמּוֹ
כֵּן הוּא בְּבַחֲחִינַת חֲכָמָה
סְתִימָאָה, דִּרְגַת הַחֲכָמָה הַסְּתוּמָה
וְנִעְלָמָה שְׁמָצֵד עֲצָמָה הִיא
בְּסְתִימּוֹת בַּחֲסֵד וּבְהַעֲלֵם, וְגַם
כְּשֶׁנִּמְשָׁךְ מִמָּנָה מִחֲכָמָה
סְתִימָאָה בְּחִינַת חֲכָמָה הַגְּלוּיָה, אֵין זֶה שְׂבָחִינַת חֲכָמָה
סְתִימָאָה עֲצָמָה בְּאֵה בְּגִילֹוֹי, כִּי אִם, שְׂבָחִינַת חֲכָמָה
סְתִימָאָה עֲצָמָה עֲדִיין נִשְׁאָרָת בְּהַעֲלֵם וּבַחֲסֵד, וְרַק שְׂהִיא בַּחֲחִינַת

(27) עקב יא, יד. (28) ראה אמרי בינה שער הק"ש פנ"ג ואילך. (29) עיין ד"ה למען דעת רס"ט (סה"מ תרס"ט ע' מ ואילך).

(30) ב"ק יז, א. (31) תענית ז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 חכמה סתימאה סיבה שפעל ידה נמשך גילוי בחכמה והתגלות
2 היא גילוי בחינת חכמה הגלויה בלבד. וכמו שידוע הדוגמא בזה
3 בכחות הנפש של האדם, שכל המושל הכוח בנפש להשכיל
4 רעיונות שכליים שמונח מהכוח נמצא ובאה לידי גילוי המצאת
5 החכמה, הנה פח המושל
6 הכוח הנפשי להשכיל ולהמציא
7 עצמו נשאר בהעלם ולא
8 מתגלה, ודלא כההמשכה
9 מחכמה לבינה, בשונה ממה
10 שקורה כאשר נקודת החכמה, הגרעין
11 הראשוני של הרעיון, יורדת ומסתעפת
12 לפרטים בשלב הבא של התפתחות
13 הרעיון השכלי, הוא הבינה, ובלשון
14 הוזהר וזהי בחינת נקודה נקודת
15 החכמה כפי שהיא מסתעפת ויורדת
16 לפרטים בהיכלא³² היא הבינה
17 שנמשלה להיכל רחב, שאו, כאשר
18 נקודת החכמה נמשכת לבינה, פירושו
19 של דבר שנקודת החכמה
20 עצמה נמשכת ומאירה ומתגלית
21 בבינה, שהנקודה של החכמה
22 עצמה באה בהמרחב דבינה
23 שבו הנקודה מסתעפת ומתרחבת עד
24 שגשגית הנקודה עצמה היכל
25 ופועלת (שומרת) בהיכל
26 (כמבואר בחסידות שהקשר בין
27 החכמה והבינה נשאר תמיד, ואחת
28 ההשפעות של הקשר הזה הוא
29 שהחכמה שומרת שההתרחבות בבינה
30 לא תגרום לסטייה והתרחקות
31 מהנקודה ומהאמת), מה שאין פן
32 בההמשכה והתגלות דשכל
33 הגלוי מכל המושל שבנפש,
34 הרי פח המושל נשאר
35 בהעלם, ורק שמונח מכוח
36 המשכיל כפי שהוא בנפש נמצא
37 ונובע ומתגלה שכל הגלוי. דכמו
38 בן בדומה לתהליך התגלות השכל
39 הלוי מכוח המשכיל כפי שהוא בכוחות של נפש האדם, הוא למעלה
40 באלוקות באופן המשכת החכמה גלויה מחכמה סתימאה
41 שהיא חכמה נעלמת, שבחינת חכמה סתימאה נשארת תמיד
42 בהעלם ורק שמונח נמצאת ונובעת ומתגלית בחינת חכמה
43 הגלויה, וכמו שכתוב³³ באיוב והחכמה מאין תמצא, ויש בכך
- רמז שהמשכת חכמה הגלויה מחכמה סתימאה היא
בדרך מציאה בדומה למציאה שבניגוד לדבר שאדם משיג על ידי עבודה
ויגיעה שעבודתו היא זו שהביאה לו את הדבר, הרי במציאה אין קשר בין
מעשיו ועבודתו למציאת המציאה, וכך בעניינו שאמנם החכמה הגלויה
(הדרגה השנייה והתחתונה בחכמה)
מתגלית מחכמה סתימאה, אבל הקשר
ביניהם לא נראה ולא ניכר בגלוי ועד
כדי כך הוא הפער וריחוק הערך בין
שתי הדרגות שבחינת חכמה
סתימאה לגבי חכמה הגלויה
נקראת בשם אין, במובן של אין
בלתי ידוע ובלתי מושג, ולכן רמז
הכתוב הנזכר 'והחכמה מאין תמצא'
ועד וכל כך הוא ריחוק הערך בין
חכמה סתימאה לחכמה הגלויה
שאופן המשכת חכמה
הגלויה מחכמה סתימאה
הוא על ידי פרסא היינו מחיצה
כפריכת המבדילה, או (כפי
שנאמר לפעמים הלשון
בחסידות) על ידי צמצום שהוא
העלם והסתר גדול עוד יותר מההסתר
שעל ידי 'פרסא', ואילו החכמה
סתימאה עצמה לא מתגלית כלל
ונשארת בהעלם.
וזהו סיכום ההפך בין מים
לשמן, שאמנם מצד אחד גם מים
וגם שמן הם עניין החכמה, אבל מצד
שני יש ביניהם הבדל גדול ומאד
משמעותי דמים מורה ורמז
לביחנת חכמה הגלויה שהיא
ספירת החכמה כפי שהיא ראשית
והתחלה של כל הספירות ויש
לה שייכות להמשך ספירות
שלאחריה ובפרט לספירת
הבינה וכללות הספירות הם הארה
של 'סדר השתלשלות' הבאה בדרך של
התלבשות אורות וכלים, וכל אחת
מהספירות יש 'ציר' וענין מוגדר, מה שאין פן שמן מורה על
חכמה סתימאה החכמה הנעלמת שהיא נבדלת מהספירות
ולמעלה מכל הספירות, בהבדלה ורוממות גם מבחינת חכמה, חכמה
הגלויה, כפי שהיא אחת מהספירות, ורק שמונח מחכמה סתימאה
נמצאת ונובעת ומתגלית החכמה הגלויה, בנזכר לעיל.

(32) ראה זח"א ו, רע"א. תקו"ז ריש תיקון (יט, א). תיקון כח (עב, ב). ועוד. תניא אגה"ק ס"ה (קז, א). ועוד. (33) איוב כח, יב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהָיָה טַעַם הַדָּבָר הַסִּיכָה הַפְּנִימִית לְמַה שְּׂאוֹפֵן הַמְשָׁכַת וְהַתְּגַלּוּת
2 חֻקְמָה הַגְּלוּיָהּ מִבְּחִינַת חֻקְמָה סְתִימָאָה הוּא בְּצוּרָה כֹּזֵה מַה
3 שְׂבִיחֵינִת חֻקְמָה סְתִימָאָה עֲצֻמָּה אֵינָה נִמְשָׁכַת בְּבִחִינַת
4 חֻקְמָה הַגְּלוּיָהּ אֵלָּא נִשְׁאֶרֶת עֲנִיין 'סְתוּם' וְנִעְלָם וְרִק שְׂמֻמָּנָה מִחֻקְמָה
5 סְתִימָאָה נִמְצָאָת וְנִמְשַׁכַּת הַחֻקְמָה
6 הַגְּלוּיָהּ, כִּמְבוּאָר לַעֲלִי בִּאֲרִיכוּת,
7 הוּא לְפִי שְׁגָם הַמְשָׁכַת
8 וְהַתְּגַלּוּת בְּחִינַת חֻקְמָה
9 סְתִימָאָה עֲצֻמָּה מִהִבְחִינָה
10 שְׂלִמְעֵלָה מִמָּנָה שְׁהִיא הַמְּקוּר שֶׁל
11 חֻקְמָה סְתִימָאָה הוּא בְּאוֹפֵן כְּזֶה,
12 כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִפְּרֹט.
13 דְּבִחִינַת חֻקְמָה סְתִימָאָה הוּא
14 בְּחִינַת חֻקְמָה שְׂבִיחָתָהּ בְּחִינַת
15 'כְּתֹר עֲלוּיין' שְׁלִמְעֵלָה מִעֲשֵׂר הַסְּפִירוֹת
16 שֶׁל 'סֹדֵר הַשְּׁתִּלְשׁוּלֹת' וְהַמְשָׁכַתָּה
17 וְהַמְּקוּר שֶׁמִּמָּנָה נִמְשַׁכַּת חֻקְמָה סְתִימָאָה
18 הוּא מִבְּחִינַת כְּתֹר שְׂבִיחָתָהּ
19 הַבְּחִינָה הָעֲלוּיָהּ בִּכְתֹר עֲלוּיין עֲצֻמָּה,
20 הִנֵּה אוֹפֵן הַמְשָׁכַת בְּחִינַת
21 חֻקְמָה שְׂבִיחָתָהּ מִבְּחִינַת כְּתֹר
22 שְׂבִיחָתָהּ הוּא בְּצוּרָה כֹּזֵה שְׂבִיחֵינִת
23 כְּתֹר שְׂבִיחָתָהּ הוּא רִק סִיכָה
24 לְהַמְשָׁכַת בְּחִינַת חֻקְמָה
25 סְתִימָאָה אֲבָל לֹא מְדוּבָר בְּחֻקְמָה
26 יִשְׂרָאֵל וְגִלְוִיָּהּ מִהַמְּקוּר, דְּזֶהוּ מַה
27 שְׂבִיחָתָהּ בְּכַתוּב בְּאִיּוֹב שְׁהוּבָא לַעֲלִי
28 וְהַחֻקְמָה מֵאִין תִּמְצָא וְלַעֲלִי
29 נִתְפָּרֵשׁ הַכְּתוּב לַעֲנִיין זֶה שֶׁהַמְשָׁכַת
30 חֻקְמָה הַגְּלוּיָהּ מִחֻקְמָה סְתִימָאָה הִיא
31 מִתּוֹךְ יִחוּק עַד כִּדִּי כֵן שֶׁחֻקְמָה
32 סְתִימָאָה לִגְבִי חֻקְמָה הַגְּלוּיָהּ הִיא
33 כִּי אֵין' (שֶׁלֹּא נִדְרֵה וְלֹא מוֹשֵׁג) וְכֵן
34 מוֹסִיף, שֶׁ"וְהַחֻקְמָה" קָאֵי מִכּוּון
35 (גַּם) עַל חֻקְמָה סְתִימָאָה,
36 וְכִידּוּעַ דְּחֻקְמָה סְתִימָאָה הִיא
37 שְׂרֵשׁ הַנֶּאֱצָלִים הַמְּקוּר הָאֱלֹוִקִי
38 הַקְּדוּם לְנִבְרָאִים הַנֶּעְלִים הַנִּקְרָאִים 'נֶאֱצָלִים', וְכִמּוֹ שְׂיִתְבָּאָר לְקֻמָּן,
39 הִנֵּה אוֹפֵן הַתְּהוּוּתָהּ שֶׁל חֻקְמָה סְתִימָאָה, חֻקְמָה שֶׁבְּכַתֹּר, מִמְּקוּרָהּ הוּא
40 בְּדֶרֶךְ תִּמְצָאָה כִּמּוֹ מִצִּיאָה (שֶׁלֹּא בָּאָה עַל יְדֵי עֲבוּדָה וְיִגִּיעָה שֶׁל הַמוּצָא
41 וְכֵאלֹו מִצָּא אֶת הַמִּצִּיאָה מֵאֵין, כִּמְבוּאָר לַעֲלִי), דְּכִתְרָה שְׂבִיחָתָהּ הוּא
42 בְּחִינַת אֵין לִגְבִי חֻקְמָה סְתִימָאָה חֻקְמָה שֶׁבְּכַתֹּר, וּמִמָּנָה מִבְּחִינַת
43 'כְּתֹר שֶׁבְּכַתֹּר' תִּמְצָא בְּחִינַת חֻקְמָה סְתִימָאָה.
44 וְלִהְיוֹת שְׂאוֹפֵן הַמְשָׁכַת חֻקְמָה סְתִימָאָה עֲצֻמָּה הוּא בְּאוֹפֵן
- דְּמֵאִין תִּמְצָאָה, כִּמְבוּאָר לַעֲלִי, לְכֵן גַּם הַמְשָׁכַת וְהַתְּגַלּוּת חֻקְמָה
הַגְּלוּיָהּ מִמָּנָה מִחֻקְמָה סְתִימָאָה הוּא בְּאוֹפֵן זֶה שֶׁל 'מֵאִין תִּמְצָאָה',
כִּאֲפֵן הַהִמְשָׁכָה מִדְּרָגָה שְׁנַעֲלִית מֵאֵד לִגְבִי הַדְּרָגָה הַנִּמְשַׁכַּת מִמָּנָה.
וְכֵן יוֹכֵן מַה שְּׂיִשְׁנָם שְׁתֵּי דִיעוֹת³⁴ בְּעֵנִין שְׁמֵן שְׂצָף
עַל גְּבִי הֵיין אִם הוּא חִיבּוּר אוֹ אֵינוֹ
אוֹ אֵינוֹ חִיבּוּר (וּבְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה,
"שְׁמֵן שְׁהוּא צָף עַל גְּבִי הֵיין וְנִגַּע טְבוּל
יוֹם [שֶׁטְבַל לְטַהֵרָה מִטּוּמְאָתוֹ] וְהוּא
נִטְהָר עִם שְׂקִיעַת הַשֶּׁמֶשׁ בְּסוֹף הַיּוֹם]
בְּשֶׁמֶן, לֹא פִסַּל אֵלָּא שְׁמֵן [וְהֵיין נִשְׁאָר
טַהוֹר]. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר, שֶׁנִּיחַן
חִבּוּר זֶה לֹזֶה [וְהַנִּיחָהּ בְּשֶׁמֶן פּוֹסֶלֶת
גַּם אֶת הֵיין] דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ
מוֹכֵן, וְהִרִי שְׁמֵן וְיִין לְפִי
מִשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִית הֵם חֻקְמָה
בְּחִינַת שְׁמֵן וְכִינָה בְּחִינַת יִין,
וְחֻקְמָה וְכִינָה הֵם תְּרִין רֵעִין
דְּלֹא מִתְפָּרְשִׁין, שְׁנֵי חֲבֵרִים שֶׁלֹּא
נִפְרָדִים, כִּי יַחְדוֹ חֻקְמָה וְכִינָה הוּא
תְּמִידִי. כְּלוּמֹר, הַהִשְׁפָּעָה וְהַהִמְשָׁכָה
הַפְּנִימִית מִחֻקְמָה לְכִינָה הִיא תְּמִידִית,
לֹלָא הַפֶּסֶק (בְּשׁוּנָה מִהַהִשְׁפָּעָה
וְהַהִמְשָׁכָה בְּסִפְּרִיּוֹת אַחֲרוֹת שֶׁלִּפְעָמִים
הִיא קִיּוּמָה וְאִפְּלוּר בְּאוֹפֵן שֶׁל יַחְדוֹ
פְּנִימִי, וְלִפְעָמִים הִיא נִפְסָקָה) וְכִמְבוּאָר
בְּלִקְוִטֵי תוֹרָה' לֵאדְמוּר' הַזֶּה:
"הַחֻקְמָה תַּחִּיה, וְנִקְרָא נִקְדוּה
בְּהִיכְלִיָּה... שְׁהַנִּקְדוּה [הַחֻקְמָה] מוֹחִיָּה
אֶת הַהִיכָל [הַכִּינָה] שֶׁאִם אֵין נִקְדוּה
אֵין הַהִיכָל מִשְׁמֵשׁ כְּלוּם, וְגַם אִם יִהְיֶה
לוֹ בְּחִינַת נִקְדוּה זֶה אִם אֵין הַהִיכָל אֵינוֹ
כְּלוּם וְלִפְיֵךְ צִרִיךְ לִהְיוֹת שְׁתִּיחָה כֹּאחֵד
וְהֵם [חֻקְמָה וְכִינָה] תְּרִין רֵעִין דְּלֹא
מִתְפָּרְשִׁין", וְגַם בְּכּוּחוֹת הַשֶּׁכֶל שֶׁל
נֶפֶשׁ הָאָדָם, הַחֻקְמָה שְׁהִיא נִקְדוּת
הָרַעִיין מִתְקִיּוּמָה עַל יְדֵי הַתְּפַחְחוֹת
וְהַסְתַּעְפוֹת הָרַעִיין בְּכִינָה, וְהַכִּינָה
שְׁהִיא הַרְחֵבֶת הָעֵינִין יוֹנֶקֶת אֶת כּוּחָהּ מִהַחֻקְמָה, וְיִמָּה טַעַם הַדְּעָה
דְּשְׁמֵן שְׂצָף עַל גְּבִי הֵיין אֵינוֹ חִיבּוּר וְהִרִי הַחֻקְמָה וְהַכִּינָה
מִחוּבְרוּת זֶה בּוֹז בִּיּוֹתָהּ?
אֵף הָעֵינִין הוּא שֶׁאִמְנָם חֻקְמָה וְכִינָה כְּפִי שֶׁחֵן בְּסִפְּרִיּוֹת שֶׁל 'סֹדֵר
הַשְּׁתִּלְשׁוּלֹת' הִרִי הֵן מִחוּבְרוּת בִּיּוֹתָהּ, אֲבָל כֵּן מְדוּבָר עַל חֻקְמָה בְּדְרָגָה
אַחֶרֶת, נַעֲלִית הִרְבֵּה יוֹתֵר, דְּלִהְיוֹת שְׂשֻׁמָּן מוֹרָה (לֹא עַל בְּחִינַת הַחֻקְמָה
הַרְגִּילָהּ, חֻקְמָה הַגְּלוּיָהּ, שְׁעִלִּיה מוֹרָה עֲנִיין הַמִּים, אֵלָּא הַשְּׁמֵן מוֹרָה) עַל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 דְּהוּא³⁵ גַם בֵּן מִהַפְּרִיז שֶׁחֶלֶק מִהַפְּרִיז בְּמָה שְׁאֵמְרוּ³⁶ בִּסְפֹר
 45 יִצְרָה נְעוּץ תְּחִלָּתוֹ בְּסוּפֵן וְסוּפֵן בְּתַחֲלָתוֹ, בְּדֶרֶךְ כָּלל, הַכוּנָה
 46 הִיא שִׁישׁ קָשֶׁר מִיּוֹחַד בֵּין תְּחִילָתוֹ שֶׁל עֲנִין לְסוּפּוֹ וְכֵן בֵּין סוּפּוֹ לְתַחֲלָתוֹ,
 47 לְמִדּוֹת רִיחּוֹק הָעֵרֶךְ בֵּין הַסּוּף לְהַתְחַלָּה, וְלִפִּי זֶה 'תְּחִילָתוֹ' הוּא הַחֶלֶק הָרִאשׁוֹן
 48 וְהַנֶּעֱלָה שֶׁל הָעֲנִין וְסוּפֵן' הוּא הַחֶלֶק
 49 הָאֲחֵרִין וְהַנְּחוּת שֶׁל הָעֲנִין, אֵךְ כֵּן
 50 הַכוּנָה שִׁישׁ קָשֶׁר מִיּוֹחַד בֵּין 'תְּחִילָתוֹ',
 51 הַשּׁוֹרֵשׁ הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַנֶּאֱצִילִים
 52 וְהַנְּבֵרָאִים, בַּחֲנִינָה הַתְּחַתּוֹנָה הַשְּׂיִכָּת
 53 לְנִבְרָאִים וְסוּפֵן' הֵינּוּ סִיּוֹם הַבְּחִינּוֹת
 54 שֶׁלְמַעֲלָה מִסֵּדֶר הַשְּׁתַּלְשׁוּת, בַּחֲנִינָה
 55 שְׁנַעֲלִית הָרַבָּה מִ'תְּחִילָתוֹ' שֶׁל הַנֶּאֱצִילִים
 56 וְהַנְּבֵרָאִים, כִּפִּי שֶׁמִּמִּשְׁיָךְ וּמִפֶּרֶט
 57 דְּתַחֲלָתוֹ קָאִי מִכוּון עַל חֻכְמָה
 58 סְתִימָא שְׁהִיא שְׂרָשׁ
 59 הַנֶּאֱצִילִים בְּנִזְכָּר לְעִיל, וְסוּפֵן
 60 קָאִי מִכוּון עַל בְּחִינַת הַפְּתֵר
 61 (שְׁבַפְתֵּר) דְּמַלְכוּת הַדְּרָגָה
 62 הָאֲחֵרוֹנָה וְהַתְּחַתּוֹנָה, ה'סוּף', דְּאָדָם
 63 קְדָמוֹן כַּמְבֹאֵר בְּתוֹרַת הַסּוּף, לְכָל
 64 בַּחֲנִינָה בִּסְדֵּר הַהִשְׁתַּלְשׁוּת קִדְּם רִצּוֹן
 65 לְהַתְּחַוּוֹת בַּחֲנִינָה זֶה, וּבִרְאִישִׁית כָּל
 66 הַהִשְׁתַּלְשׁוּת יֵשׁ רִצּוֹן כָּלְלִי הַנִּקְרָא
 67 "אָדָם קְדָמוֹן" שֶׁהוּא הָרִצּוֹן לְכָל
 68 הָרִצּוֹנוֹת וְכָל הַבְּחִינּוֹת כְּלוּלֹת בּוֹ
 69 בְּהַשׁוּוּאָה אַחַת, וּמִהַסּוּף, הִיא בַּחֲנִינָה
 70 הַמְּלֻכּוּת, שֶׁל "אָדָם קְדָמוֹן" נַעֲשֶׂה
 71 פְּתֵר [וּבִכְלָלוֹת וּבְאֻפֵּן כָּלְלִי יוֹתֵר,
 72 'סוּפֵן' הֵינּוּ סוּף וְסִיּוֹם כָּל הַבְּחִינּוֹת
 73 שְׁלִמְעָלָה מִהַשְׁתַּלְשׁוּת, וְהִיא
 74 בְּחִינַת מַלְכוּת דְּאָדָם קְדָמוֹן,
 75 וְלִמְעָלָה יוֹתֵר וּבְחִינַת 'סוּפֵן'
 76 בְּדִרְגּוֹת נַעֲלוֹת יוֹתֵר, לְמַעֲלָה מִבְּחִינַת
 77 'אָדָם קְדָמוֹן' הִיא בְּחִינַת מַלְכוּת
 78 הַבְּחִינָה הָאֲחֵרוֹנָה וְה'סוּפֵן' דְּאִין
 79 סוּף שְׁקוּדָם הַצִּמְצוּם הָרִאשׁוֹן,
 80 וְהוּא עֲנִין זֶה שֶׁל 'סוּפֵן', כִּפִּי שֶׁהוּא
 81 בְּאִין סוּף הַבְּלִי גְבוּל, בְּחִינַת אוֹת תִּי"ו, סִיּוֹם וְסוּף, כָּל הָאוֹתִיּוֹת,
 82 כַּמְבֹאֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה³⁷, שְׁלִכְן מֵאֲחֵר שְׁמִדּוּבֵר עַל הַדְּרָגָה
 83 הַסּוּפִית וְהָאֲחֵרוֹנָה שֶׁל הַבְּחִינּוֹת שֶׁלְמַעֲלָה מִסֵּדֶר הַשְּׁתַּלְשׁוּת 'נִקְרָא סוּף'.
 84 הִנֵּה הַשְּׂיִכּוֹת דְּתַחֲלָתוֹ לְסוּפֵן כִּפִּי שֶׁהוּמוֹשָׁג מִתְּפֶרֶשׁ כֵּאֵן,
 85 שֶׁ'תְּחִילָתוֹ' הִיא הַבְּחִינָה שֶׁל הַתְּחַלָּה וְהַשּׁוֹרֵשׁ לְנֶאֱצִילִים וּנְבֵרָאִים, וְסוּפֵן' הִיא
 86 הַבְּחִינָה שֶׁל סוּף וְסִיּוֹם הַבְּחִינּוֹת שֶׁלְמַעֲלָה מִסֵּדֶר הַשְּׁתַּלְשׁוּת' (או אִפִּילוֹ

1 בְּחִינַת חֻכְמָה סְתִימָאָה בְּנִזְכָּר לְעִיל, וּבְחִינַת חֻכְמָה
 2 סְתִימָאָה הִיא נִבְדָּלָת בְּעֵרֶךְ וְנַעֲלִית וּמִרְמֻמַּת לֵאמֹן שִׁיעוֹר מִבְּחִינַת
 3 חֻכְמָה הַגְּלוּיָה, וְעַד כִּי הוּא רִיחּוֹק הָעֵרֶךְ בֵּין חֻכְמָה סְתִימָאָה
 4 לְחֻכְמָה הַגְּלוּיָה שֶׁיִּשְׁנֹו עֲנִין בְּחֻכְמָה סְתִימָאָה שְׁאִינוֹ בֵּא
 5 בְּגִילּוּי כָּלל בְּחֻכְמָה הַגְּלוּיָה
 6 אִפִּילוֹ לֹא בְּדֶרֶךְ סִיבָה וְעֵנִין
 7 נַעֲלָה זֶה בְּחֻכְמָה סְתִימָאָה, לֹא רַק
 8 שְׁאִין נִיכֵר קָשֶׁר וְהַשְּׂיִכּוֹת שֶׁל
 9 לְחֻכְמָה הַגְּלוּיָה בְּאֻפֵּן יִשְׁר וְגִלּוּי, אִלָּא
 10 גַם זֶה שֶׁחֻכְמָה סְתִימָאָה הִיא סִיבָה
 11 לְחֻכְמָה הַגְּלוּיָה אִינוֹ מִתְּגַלָּה (וְהֵינּוּ
 12 דְּנוֹסָף עַל זֶה מָה שְׁאֻפֵּן הַמִּשְׁכַּת חֻכְמָה הַגְּלוּיָה מִחֻכְמָה
 13 הַמִּשְׁכַּת חֻכְמָה הַגְּלוּיָה
 14 מִחֻכְמָה סְתִימָאָה הוּא
 15 שְׁבַחֲנִית חֻכְמָה סְתִימָאָה
 16 עֲצִמָה נִשְׁאָרָה בְּהַעֲלָם וְהַסֵּתֵר
 17 וְאִין לֹא כָל בִּיטוּי גְלוּי בְּחֻכְמָה הַגְּלוּיָה
 18 וְהִיא רַק סִיבָה לְהַמְצָאָה
 19 חֻכְמָה הַגְּלוּיָה בְּנִזְכָּר לְעִיל,
 20 יִשְׁנֹו עֲנִין עֲמוּק יוֹתֵר בְּחֻכְמָה
 21 סְתִימָאָה שְׁאִינוֹ בֵּא בְּגִילּוּי
 22 כָּלל בְּבַחֲנִית חֻכְמָה הַגְּלוּיָה
 23 אִפִּילוֹ לֹא בְּתוֹר סִיבָה) וּמִכָּל שְׁכָן
 24 שְׁאִין זֶה בֵּא בְּגִילּוּי בְּבִינָה כִּי
 25 אִם אִינוֹ מִתְּגַלָּה כָּלל בְּחֻכְמָה
 26 (הַגְּלוּיָה), קֵל וְחֹמֶר שְׁאִינוֹ מִתְּגַלָּה
 27 כָּלל בְּבִינָה וְאִינוֹ מִתְּחַבֵּר עִם בִּינָה,
 28 לְכָן יִשְׁנֹה דְּעָה כַּמִּשְׁנָה הַנּוֹכַחַת
 29 דְּשִׁמְן חֻכְמָה שְׁצָף עַל גְּבִי הֵינּוּ
 30 בִינָה אִינוֹ חִיבּוּר כִּי מְדוּבֵר בְּדִרְגָה
 31 נַעֲלִית מְאֹד בְּחֻכְמָה, חֻכְמָה סְתִימָאָה
 32 הַנַּעֲלִית מְאֹד מִחֻכְמָה הַגְּלוּיָה וּבוֹדָאִי
 33 נַעֲלִית מְבִינָה.
 34 וְהִנֵּה כַּמְבֹאֵר לְעִיל, דְּכָמוֹ
 35 שְׁהַמִּשְׁכַּת נִבְיַעַת וְהַתְּגַלּוּת חֻכְמָה
 36 הַגְּלוּיָה מִחֻכְמָה סְתִימָאָה
 37 הוּא רַק בְּדֶרֶךְ תִּמְצָא מְבִלִי
 38 שִׁיחִיה נִיכֵר גְּלוּי קָשֶׁר יִשְׁר בֵּין חֻכְמָה הַגְּלוּיָה לְחֻכְמָה סְתִימָאָה, וְכִמוֹ
 39 מִצִּיאָה שְׁמִצִּיאָתָה לֹא קְשׁוּרָה לְפַעֲלָה וְעִבּוּדָה שֶׁל הַמּוֹצֵא עַל דֶּרֶךְ זֶה
 40 הוּא גַם בְּנוֹגֵעַ לְהַמִּשְׁכַּת נִבְיַעַת וְהַתְּגַלּוּת חֻכְמָה סְתִימָאָה חֻכְמָה
 41 שֶׁבִּכְתֵּר מִבְּחִינָה שְׁלִמְעָלָה מִמִּנָּה בַּחֲנִינָה כְּתֵר שֶׁבִּכְתֵּר שֶׁגַם בְּעֵנִין זֶה,
 42 מִפְּנֵי רִיחּוֹק הָעֵרֶךְ בֵּין שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת, הַחֲמִשְׁכָּה הִיא בְּאֻפֵּן שֶׁל מִצִּיאָה וּבְחִינַת
 43 כְּתֵר שֶׁבִּכְתֵּר לֹא נִיכֵרֹת וְלֹא מִתְּגַלִּית בְּבַחֲנִית חֻכְמָה שֶׁבִּכְתֵּר הַנִּמְשַׁכֵּת מִמִּנָּה.

(35) בהבא לקמן - ראה ד"ה למען דעת הג"ל (סה"מ תרס"ט ס"ע מ ואילך). (36) ספר יצירה פ"א מ"ז. (37) בהר מג, ג. בחוקותי נג, ב.

הללו את הוי' כל גוים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

סוֹפֶן אֵינוֹ נִמְשָׁךְ בְּגָלוֹ וְאֵינוֹ נִכָּר בְּבַחֲנֵי תַחֲלָתָן וְהוּא רַק
 סִיבָה אֵלֶיהָ, בְּנֹזֵךְ לְעִיל.
 וְזֶהוּ גַם כֵּן מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּמֶּאמְרִים הַקּוֹדְמִים³⁸ ב'המשך' זה
 (החל ממאמר דיבור המתחיל זה היום תחלת מעשך שנאמר בראש השנה
 שנה זו, תשל"א) בְּמֵה שֶׁכְּתוּב³⁹
 בְּנִבְאוֹת יִשְׁעִיה הַיְוִי אֱלֹהֵי אֶתָּה
 אֲרוֹמָמְךָ גו' כִּי שְׁמָתָ מַעִיר
 לָגֹל, שְׁאִיתָא מוֹבָא בְּזִהָר⁴⁰
 שְׁהוּי' הוּא בַּחֲנִינָה נְקוּדָה
 עֵילָאָה סְתִימָא נְקוּדָה עֲלִינוּה
 נַעֲלַמְתָּ. וְנִתְבָּאֵר בְּזֶה⁴¹ בְּתוֹרַת
 הַחֲסִידוֹת דְּמֵה שֶׁכְּתוּב בְּזִהָר כֵּאֵן
 שְׁעֲנִינוּ שֶׁל שֵׁם הוִי' הוּא נְקוּדָה
 עֵילָאָה נְקוּדָה עֲלִינוּה דְּוֹקָא הוּא
 לְפִי שְׁשִׁנְיָה גַם נְקוּדָה תַּתְּמָא
 נְקוּדָה תַּתְּנוּה וְהוּא בַּחֲנִינָה
 חֲכָמָה תַּתְּמָא חֲכָמָה תַּתְּנוּה,
 וְלָכֵן מְדִיִּיק בְּזִהָר וּמְדַגִּישׁ
 שְׁעֲנִינוּ שֶׁל שֵׁם הוִי' כֵּאֵן הוּא נְקוּדָה
 עֵילָאָה, שְׁהִיא בַּחֲנִינָה חֲכָמָה
 עֵילָאָה חֲכָמָה עֲלִינוּה שְׁלֻמְעֵלָה
 מַחֲכָמָה תַּתְּמָא, חֲכָמָה תַּתְּנוּה (וְכִפִּי
 שֶׁהוּבָא וְנִתְבָּאֵר גַּם לְעִיל שֵׁשׁ כְּמָה
 בַּחֲנִינָה וּמְדַרְגּוֹת בַּחֲכָמָה). אֲמֵנָם
 מֵה שְׁמוּסִיף בְּזִהָר לֵאחֹר שְׁאוּמֵר
 שְׁבַחֲנֵי הוִי' כֵּאֵן הִיא נְקוּדָה
 עֵילָאָה שֶׁהַנְּקוּדָה עֵילָאָה הִיא
 סְתִימָא הֵינּוּ חֲכָמָה נַעֲלַמְתָּ הוּא
 לְהוֹרוֹת שְׁהוּי' כֵּאֵן הוּא לֹא
 בַּחֲנִינָה חֲכָמָה עֵילָאָה סֶתֶם כִּי
 אִם אֵלָּא שְׁבַחֲכָמָה עֵילָאָה עֲצֻמָּה
 מְדוּבָר עַל בַּחֲנִינָה חֲכָמָה
 סְתִימָאָה שְׁמַפְנֵי מַעֲלָתָה הִיא נַעֲלַמְתָּ
 כִּיּוּן שְׁהִיא נַעֲלִית מְלֻבּוֹא לִידֵי גִילּוֹ.
 וְעַל בַּחֲנִינָה זֶה שֶׁל שֵׁם הוִי' שְׁהִיא
 חֲכָמָה עֵילָאָה סְתִימָאָה אֹמֵר
 בְּהַפְסוֹק אֲרוֹמָמְךָ,
 שְׁמְרוֹמָמִים וּמַעֲלִים אוֹתָהּ
 לְמַעַלָּה יוֹתֵר מִכִּי שְׁהִיא מִצֵּד
 עֲצֻמָּה, וְהוּא הָרוֹמָמּוֹת דְּבַחֲנִינָה
 כְּתָר שְׁכַפְתָּר, וְכַאֲמֹר, 'כְּתָר עֲלִינָן' בְּכָללוֹת הוּא לְמַעַלָּה מִסֹּדֵר
 הַשְׁתַּלְשׁוּת 'וְכַתֵּר שְׁכַתְרִי' הוּא הַעֲנִיִן הַעֲמוּק וְהַנֶּעֱלֶה בְּכַתֵּר עֲצֻמּוֹ, וְכַנְזָכָר

למעלה מזה) אֵינוֹ שְׁיִיכוּת בְּהַשְׁתַּלְשׁוּת וְהַדְרָגָה כִּפִּי שְׁהוּא ב'סדר
 הַשְׁתַּלְשׁוּת' עֲצֻמּוֹ שְׁכַל דְּרָגָה נִמְשַׁכֵּת וְשְׁתַּלְשׁוּת 'יִשְׁרוֹת מוֹז שְׁמַעֲלִיה
 וְהַהִמְשָׁכָה הִיא עַל פִּי סֹדֵר וְהַדְרָגָה, וְרַק אֵלָּא זֶה שְׁיִיכוּת רַק בְּאֻפֶּן שֶׁל
 נְעִיצָה, הֵינּוּ שְׁיִיכוּת מוֹעֲטָה מִפְּנֵי רִיחּוֹק הָעֵרֶךְ שְׁהוּא הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית
 שֶׁל הַלְשׁוֹן נַעֲוִין תַּחֲלָתָן
 בְּסוֹפֶן כּו' לְהוֹרוֹת שֹׁז 'נְעִיצָה'
 בְּלִבָּהּ.
 וְכִמּוֹ שֶׁלְּהַפְּיֹרוֹשׁ הָרָגִיל
 הַמְּבֹאֵר בְּרֹוב הַמְּקוֹמוֹת
 בְּהַמְּאָמֵר נַעֲוִין תַּחֲלָתָן בְּסוֹפֶן
 וְסוֹפֶן בְּתַחֲלָתָן (שְׁלִפִי פִירוֹשׁ זֶה,
 הַפִּירוֹשׁ הָרָגִיל, הַכּוּנוֹה הִיא שְׁסוֹפֶן
 קָאִי מְכוּוֹן עַל סִיּוֹם
 הַהַשְׁתַּלְשׁוּת) הָרִי מוֹכֵן
 שְׁנַעֲצִיטָה הַתַּחֲלָה בְּסוֹף וְהַסּוֹף
 בְּהַתַּחֲלָה אֲמֵנָם מִשְׁמַעוֹתָה שֵׁשׁ
 קֶשֶׁר בֵּין הַתַּחֲלָה וְהַסּוֹף, אֲבָל הַקֶּשֶׁר
 אֵינוֹ בְּדֶרֶךְ שְׁיִיכוּת בְּסֹדֵר
 הַשְׁתַּלְשׁוּת וְהַדְרָגָה שְׁהִי בֵּין
 'תַּחֲלָתָן' ל'סוֹפֶן' יֵשׁ רִיחּוֹק עֵרֶךְ גְּדוֹל,
 שֶׁלָּכֵן דּוֹקָא מִשּׁוֹם שֶׁהַקֶּשֶׁר אֵינוֹ
 בְּצוּרָה יִשִּׁירָה וְהַדְרָגָתִית נְעִיצָה
 הַתַּחֲלָה הִיא בְּהַסּוֹף וְנַעֲצִיטָה
 הַסּוֹף הוּא בְּהַתַּחֲלָה (וְלֹא
 בְּכַסְדֵּר הַשְׁתַּלְשׁוּת שֶׁכֵּל
 מְדִרְיָגָה שְׁיִיכָת לְמְדִרְיָגָה
 שְׁכַפְּיֹרִיב אֵלֶיהָ בְּשִׁיכוּת יִשִּׁירָה
 וְקִרְבָּה), הֵנָּה כִּמּוֹ כֵּן הוּא
 לְהַפְּיֹרוֹשׁ הַמְּבֹאֵר כֵּאֵן שְׁסוֹפֶן
 קָאִי עַל בַּחֲנִינָה שְׁלֻמְעֵלָה
 מְתַחֲלָתָן שְׁהִי 'סוֹפֶן' הוּא הַסּוֹף
 וְהַסִּיּוֹם שֶׁל הַבַּחֲנִינּוֹת שְׁלֻמְעֵלָה מַעֲלָה
 מִסֹּדֵר הַשְׁתַּלְשׁוּת 'רַתְּחִילָתָן' הִיא
 הַבַּחֲנִינָה שְׁהִיא הַהַתַּחֲלָה וְהַשּׁוֹרֵשׁ
 לְנֹאצִּלִים וְנִבְרָאִים, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל, וְאִם
 כֵּן, בּוֹדָאִי שֶׁ'סוֹפֶן' הוּא לְמַעַלָּה
 מ'תַּחֲלָתָן', הִרִי גַם כֵּאֵן לֹא מְדוּבָר עַל
 שְׁיִיכוּת יִשִּׁירָה וְקִרְבָּה בֵּין שְׁתֵּי
 הַדְּרָגוֹת שְׁרַחֲקוּת מֵאֵד זֶה מוֹז, וְזֶה
 מוֹכֵן דְּמֵה שְׁנַעֲוִין תַּחֲלָתָן
 בְּסוֹפֶן וְסוֹפֶן בְּתַחֲלָתָן אֵינוֹ בְּדֶרֶךְ שְׁיִיכוּת שְׁכַפְּיֹרִיבָה שְׁהִיא
 שְׁיִיכוּת קִרְבָּה וְיִשִּׁירָה וְרַק אֵלָּא שְׁיִיכוּת בְּדֶרֶךְ נְעִיצָה בְּלִבָּהּ, וְכַחֲנִינָה

(38) בד"ה: זה היום דיום ב' דר"ה פ"ג ואילך, שיר המעלות דש"פ האזינו שבת שובה פ"ב ואילך, דרשו דוא"ו תשרי פ"ג ואילך (ספר המאמרים תשל"א ע' ה ואילך; יג ואילך; כג ואילך). (39) ישע"י רסכ"ה. (40) ח"ג קצג, ב. (41) ראה ביאורה"ז להצ"צ שם. המשך תער"ב ח"א פרק קפד ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לְעִיל שְׁחַכְמָה סְתִימָאָה מצד עצמה הוא בְּחִינַת חֻכְמָה
2 שְׁבַכְתָּר וְהַמְקוֹם שֶׁלְשָׁם מְרוֹמְמִים אוֹתָהּ הוא בְּחִינַת כְּתָר
3 שְׁבַכְתָּר, וְלִהְיוֹת שְׁבַחֲנִית כְּתָר שְׁבַכְתָּר שֶׁמִּמֶּנּוּ נֹבַעַת בְּחִינַת
4 חֻכְמָה סְתִימָאָה אֵינוֹ מְקוֹר יָשִׁיר וְגִלּוֹי לְבַחֲנִית חֻכְמָה שְׁבַכְתָּר וְכֵן
5 שְׁמַמְנָה נִמְצָאת בְּחִינַת חֻכְמָה
6 שְׁבַכְתָּר באופן של מציאה שמשגיגים
7 אותה לא על ידי פעולה והשתדלות
8 מצד המוצא (וזאת מפני ריחוק הערך
9 שבין חכמה סתימאה מצד עצמה,
10 חכמה שבכתר, לבחינת כתר שבכתר
11 שממנה היא נובעת) בְּנֻזָּר לְעִיל,
12 לְכֵן אוֹמֵר עַל זֶה הַלְשׁוֹן
13 אֲרוֹמְמָךְ, לשון רוממות לפי
14 שְׁכַתָּר שְׁבַכְתָּר הוא מְרוֹמֵם
15 וְנִבְדָּל מִחֻכְמָה שְׁבַכְתָּר.
16 וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּאֲמֹר בַּהֲפִטְרָה
17 שֶׁל חֲגֵ הַסּוּכוֹת וְעַמְדוֹ רִגְלָיו
18 בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר הַזֵּיתִים,
19 דְּהִנֵּה זֵיתִים שְׁמֵהֶם עוֹשִׂים
20 שְׁמֵן, הָרִי הַזֵּיתִים עֲצָמָם הֵם
21 מְרִים, וְכִמְאָמֵר רַ"ל⁴² בַּגִּמְרָא
22 אֲמָרָה יוֹנָה כו' יִהְיֶה מְזוֹנוֹתִי מְרוֹרִין בְּזֵית כו', וְגַם בְּזֵה
23 מְרוֹרִין בְּזֵית כו' (ובלשון הגמרא
24 עַל הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה שֶׁהַיּוֹנָה שִׁלַּח נֹחַ
25 מִהַתִּיבָה לִרְאוֹת הָאֵם קָלוּ מִי הַמְּבֹרַךְ
26 מֵהָאֲרֶץ חֲזוּרָה יוֹנָה עַל זֵית טָרַף
27 בַּפִּי, 'אמרה יונה לפני הקדוש-ברוך
28 -הוא, ריבונו של עולם, יהי מזונותי
29 מרוורין כזית ומסורין בידך ואל יהיו
30 מתוקין כדבש ותלויין ביד בשר ודם),
31 וְגַם בְּזֵה שְׁנֵי פִירוּשֵׁים⁴³,
32 וְאֲמָרוּ רַ"ל בַּגִּמְרָא שֶׁהֵזִית
33 מִשְׁכַּח תִּלְמוּדוֹ — אָכַל
34 הַשְּׁמֵן שֶׁבָּא מִהֵזִית מִשִּׁיב
35 תִּלְמוּדוֹ⁴⁴ (ובלשון הגמרא: 'כשם
36 שהזית משכח לימוד של שבעים שנה,
37 כן שמן זית משיב לימוד של שבעים
38 שנה'), וְהַעֲנִין בְּעֻבְדָּה שֶׁהָאֵדָם
39 עוֹבֵד אֶת ה' הוּא⁴⁵, שֶׁהֵזִית הוּא הַעֲבֹדָה דְּאֵתְכַפֵּיָא כַּפִּית הַתְּאוֹוֹת
40 וְהַרְצוֹנוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית, לַהֲתַגְבֵּר עֲלֵיהֶם וְלֹא לִמְשַׁח אוֹתָם וְאֵתְכַפֵּיָא
41 וְהַפִּיכָת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית עֲצָמָה לְטוֹב, שֶׁהֵם עֲנִינֵי עֲבוֹדַת ה' בְּדֶרֶךְ זוֹ שֶׁל
42 'אֵתְכַפֵּיָא' ר'אֵתְהַפְכָא דִּיגְמִית כְּתִישַׁת הֵזִית שֶׁמִּסְמַלֵּת בִּטּוֹל וְהַכְנַעַת
43 הַמְצִיאוֹת, הִנֵּה כְּתִיב⁴⁶ בַּתּוֹרָה אֹדוֹת הַדְּלָקָה הַמְנוּרָה בְּשִׁמְן זֵית כְּתִית
- לְמָאוֹר, שִׁישׁ לִכְתוּשׁ אֶת הַזֵּיתִים כְּדִי לְהוֹצִיא מֵהֶם שִׁמֵּן לְאוֹר, וּמִשְׁמַעוֹת
הַדְּבָרִים בְּעֲבוּדָה ה' הִיא שֶׁעַל יְדֵי הַעֲבוּדָה דְּכִתִּית עֲבוֹדַת הַאֵתְכַפֵּיָא
וְאֵתְהַפְכָא מִגִּיּעִים וּמִתַּחֲבָרִים לְבַחֲנִית מָאוֹר, לְמַעַלָּה בְּאֻלּוּקוֹת,
'רמאור' הֵינּוּ לֹא אֹר סָתֵם אֲלֵא מְקוֹר הָאוֹר, שְׁמַמְנָה נִמְצָא וְנוֹבַעַת
וְנִמְשַׁכָּת בְּחִינַת חֻכְמָה, הַנִּקְרָאת
שְׁמֵן. וְהֵינּוּ שֶׁהֵזִית שְׁמַמְנָה
עוֹשִׂים שְׁמֵן וְהוּא מְקוֹר הַשְּׁמֵן,
רֹמְזוֹ לְבַחֲנִית הַכְּתָר (וּבַכְּתָר
עֲצָמוֹ הַכּוֹנוּנָה לְבַחֲנִית כְּתָר
שְׁבַכְתָּר) שֶׁלְמַעַלָּה מִבְּחִינַת
חֻכְמָה סְתִימָאָה וְהַחֻכְמָה סְתִימָאָה
נִמְשַׁכָּת מִשָּׁם, דְּזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי
עַל מַה שֶׁהֵזִית הוּא מֵר, כִּי
הִנֵּה מִתִּיקוֹת שִׁיף לְאוֹר
וּמְרִירוֹת שִׁיכָת לְחוּשָׁף, וְכִמְנָה
שְׁנַאָמֵר⁴⁷ בַּקּוֹהֲלֹת וּמִתּוֹק
הָאוֹר, וְלִהְיוֹת שְׁכַתָּר הוּא
בְּחִינַת חוּשָׁף בְּמוֹכֵן זֶה שֶׁהוּא
סָתוּם וְנִעְלָם, לְמַעַלָּה מִגִּלּוֹי, בְּחִינַת
יֵשֶׁת חוּשָׁף סְתָרוֹ⁴⁸ (לְפִי פִשְׁטוֹ
הַכְּתוּב מִתְּפָרֵשׁ לְפִי ה'מַצּוּדוֹת' —
הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁם חוּשֶׁךְ לְמַסְתָּרוֹ
בְּשִׁבְלֵי דוֹר הַמֶּלֶךְ לְהַחֲשִׁיךְ לְאוֹר, לְפִי
הַתְּרוּגָה — הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִשְׁרָה
שְׁכִינָתוֹ בַּחוּשָׁךְ, וּמִתְּרָאָה בְּעֲנֵי כְבוֹדוֹ,
וּלְפִי הָאֵבֶן עֲזָרָא — הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
שֶׁם מַסְתָּרוֹ בְּאֹד הָעוֹלָה מִשְׁאוֹן גִּלּוֹי
הֵם שִׁתְּגַעֲשׂוּ מִיָּמִיו וְיִרְבֵּה הָאֵד וְעַל
כֵּן מִזֶּה יוֹלֵד שֶׁם חוּשֶׁךְ מֵהָאֵד הָעוֹלָה,
וְעַל פִּי חֲסִידוֹת, מְבֹאֵר בִּלְקוּטֵי תוֹרָה
(פִּרְשֵׁת כִּי תֵצֵא): "שֶׁמֶסְתֵּתָר [אוֹר אֵין
סוֹף בִּ"ה] בְּבַחֲנִית חוּשֶׁךְ וְהָעֵלֶם [כְּדִין]
לִהְיוֹת גִּלּוֹי הָאֵהָרָה בְּבַחֲנִית חֻכְמָה,
[שֶׁהוּא] רֹאשִׁית גִּלּוֹי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת",
וְכִמְאָמֵר⁴⁹ הַזֹּהָר כְּתָר עֲלִיוֹן
אֵף עַל גַּב דְּאֵיהוּ לְמֹרֹת שֶׁהוּא
אוֹר צַח אוֹר מְצוּחָצָח הֵינּוּ אוֹר
זָךְ וּבָחִיר בִּיחָד, מְכַלֵּם-מְקוֹם אוֹכֵם
שְׁחֹר הוּא קָמִי לְגַבִּי עֵילַת הָעֵילוֹת הָאֻלּוּקוֹת עֲצָמָה שֶׁהִיא סִיבָת
הַסִּיבּוֹת וְשׁוֹרֵשׁ וּמְקוֹר הַכּוֹל, הָרִי שְׁבַחֲנִית הַכְּתָר מִצַּד עֲצָמָה נִקְרָאת 'חוּשֶׁךְ'
וְהָעֵלֶם לְכֵן הֵזִית שְׁמוּרָה עַל בְּחִינַת הַכְּתָר הוּא מֵר שֶׁהִרִי כְּאִמּוֹר
מִתִּיקוֹת מִסְמַלֵּת אוֹר וּמִרִירוֹת מִסְמַלֵּת חוּשֶׁךְ.
וְהִנֵּה הָאִמּוֹר לְעִיל אֹדוֹת הַמְרִירוֹת מִתִּיחַס לְזֵיתִים עֲצָמָם, אֲבֵל הָרִי

(42) עִירוּבִין יח, ב. (43) לְקוֹרֵת ר"פ בַּהֲעֻלּוֹתָךְ. (44) הוֹרִיּוֹת יג, ב. (45) בַּהֲבֵא לְקֵמָן - רֹאה ד"ה לְמַעַן דַּעַת הַנִּלְ (סֶה"מ תֵּרַס"ט ע' מא). (46) ר"פ תַּצּוּהוּ. (47) קִהֲלַת יא, ז. (48) תַּהֲלִים יח, יב. (49) תְּקוּ"ז ת"ע (קִלְהָ, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַזִּיתִים המקום שבו צומחים הזיתים הוא לַמַּעֲלָה גם מִבְּחִינַת
2 זִיתִים. והעילוי של הר הזיתים לגבי הזיתים הוא באופן של ריחוק הערך,
3 בהבדלה ורוממות וכמו שַׁנְתָּבָאָר לַעִיל בַּעֲנֵן כְּתָר שַׁבְּכָתָר
4 וְחֻכְמָה שַׁבְּכָתָר (זִית) שהוא עניין כתר שבכתר וְשָׁמֶן שהוא עניין
5 חכמה שבכתר) שַׁבְּכִינַת כְּתָר
6 שַׁבְּכָתָר (זִית) הוא נִבְדָּל בַּעֲרֹף
7 ונעלה ביותר מִבְּחִינַת חֻכְמָה
8 שַׁבְּכָתָר (שמן), על דֶּרֶךְ זֶה הוא
9 גם בְּנוֹגַע לְהַעֲרֹךְ והיחס
10 דִּזְיִיתִים לְהֵר הזיתים, שַׁבְּכִינַת
11 הֵר הזיתים הוא נִבְדָּל בַּעֲרֹף
12 ונעלה ביותר מִבְּחִינַת זִיתִים,
13 דִּזְיִיתוֹ דבר זה ש'הר הזיתים' נעלה
14 ונבדל מ'הזיתים' באופן של ריחוק
15 הערך הוא הטעם, לפי פנימיות
16 הדברים, על מה שַׁעֲמִיחַת
17 הַזִּיתִים מֵהֵר הזיתים הוא רק
18 מִבְּחִינַת (כֹּחַ) הַצּוֹמַח שִׁישְׁנו
19 בְּהִהָר (שהוא חלק הצומח שבדומם
20 של קרקע החר), אֲכָל בְּחִינַת
21 הַדּוֹמָם שַׁבְּדוֹמָם שָׁבוּ, שֶׁהוּא
22 דווקא חלק הדומם שבדומם עֲצָמִיּוֹת
23 הָהָר והמהות העצמית שלו, הוא
24 נִבְדָּל מֵהַזִּיתִים והקשר של
25 עצמיות ההר לזיתים לא נראה וניכר.
26 וכמו שִׁידוּעַ בַּעֲנֵן הַצִּמְיָחָה
27 מהאדמה בכלל, שָׁזָה בָּא לֹא
28 מַעֲצָם הָעֵפֶר הדומם שבדומם
29 וְרַק אלא הצמיחה מעפר הארץ באה
30 דווקא מִבְּחִינַת הַצּוֹמַח שָׁבוּ,
31 דִּלְכַן כְּשֶׁבֶרֶךְ האדם על פְּרִי
32 הָעֵץ בטעות במקום 'בורא פרי העץ'
33 בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה, בדיעבד
34 יֵצֵא⁵⁰, וזאת כי, כדברי הגמרא
35 דְּמֵאֲרַעָא קָא רַבִּי⁵¹, כי גם פרי
36 העץ צומח ומתרבה מן הארץ, והכוונה
37 היא דִּינִיקַת עֲנֵפִי הָעֵץ אֵינוֹ
38 מַעֲצָם הָאֲדָמָה וְרַק מִכֹּחַ
39 הַצִּמְיָחָה שָׁבוּ וכך גם לעניין
40 צמיחת הזיתים מהר הזיתים, כאמור
41 לעיל שהצמיחה איננה מעצם הקרקע
42 אלא מכוח הצומח. שְׁמִזָּה מוֹבָן
43 גוֹדֵל הַפְּלֹאֵת הָעֵנָן דֵּהֵר הזיתים, שֶׁהוּא נִבְדָּל בַּעֲרֹף ונעלה
- ביותר, לאין שיעור, גם מִבְּחִינַת זִיתִים, ובפנימיות העניינים, היינו
שמקור החכמה נבדל ונעלה בערך מהחכמה, כמבואר לעיל באריכות.
וְזֶהוּ מָה שֶׁכְּתוּב בנבואה זו על לעתיד לבוא, בהמשך ל'ועמדו רגליו
על הר הזיתים' וְנִבְקַע הֵר הזיתים, שֶׁלְעֵתִיד לָבֹא יוֹמָשׁוּף ויתגלה
בְּחִינַת הֵר הזיתים עֲצָמוֹ,
הֵיִינוּ לא רק כוח הצמיחה שבו אלא
עניינו העצמי שהוא בְּחִינַת
הַדּוֹמָם שַׁבְּדוֹמָם שָׁבוּ. דִּזְיִיתוֹ
גילוי זה הוא עֲנָן התוכן הפנימי של
וְנִבְקַע, דִּהְיָה יְדוּעַ וּמְבֹאָר
בתורת הסוד בַּעֲנֵן הָאוֹשְׁפִיזִין
דִּיִּעֻקֵּב שהוא אחד מהאוֹשְׁפִיזִין של
חג הסוכות אוֹמֵר כלשון הכתוב
בנבואת ישעיה אֲזַי בימות המשיח
יִבְקַע אוֹתִיּוֹת יַעֲקֹב' כְּשֶׁחָר
אוֹרֶךְ⁵² והאור האלוקי יאיר כאור
השחר המאיר בבוקר, ומבואר על כך
דִּהְיָם שֶׁהָאֹר שְׁנִמְשָׁף דֶּרֶךְ
הַבְּקִיעָה שהיא כסדר צד הוא אור
מַעֲט מְזַעֵיר, מִכָּל מְקוֹם הָרִי
סִיפַת הַבְּקִיעָה הוּא מַצֵּד
תַּגְּבוּרַת וריבוי הָאֹר ולכן
הַבְּקִיעָה היא סימן והוכחה (לא
למיעוט האור, אלא) לריבוי האור,
וּכְיָדוּעַ הַמָּשָׁל על כך מִחִבִּית
שְׁמִתְמַלְאָה על כָּל גְּדוּלְתֶיהָ
עַד שֶׁלֹא תוּכַל לְהַחֲזִיק אֶת
הַמָּשָׁקָה בְּתוֹכָהּ כי כמות המשקה
גדולה מכפי שהחבית יכולה להכיל,
שָׁאֵז היא החבית מִתְבַּקַּעַת
בְּבָקָעִים וּסְדָקִים וְהַמָּשָׁקָה
יוֹצֵאת ונשפך החוצה דֶּרֶךְ
הַבְּקָעִים, אֲשֶׁר אֵף שְׁכֵמוֹת
הַמָּשָׁקָה שְׁיוֹצֵאת דֶּרֶךְ
הַבְּקָעִים היא מַעֲט מְזַעֵיר
מתוך הכמות הכללית הנמצאת בחבית,
הֵרִי בְּקִיעָה זו והעובדה שהמשקה
יוצא מהסדקים מוֹרָה על מילוי
הַחִבִּית כו', וְהֵיִינוּ וכך גם
בנמשל, למעלה באלוֹקוֹת שַׁבְּאוֹר
הַבְּקִיעָה אף שהוא אור מועט
נִרְאָה ובא לידי ביטוי כֹּחַ בְּחִינַת
הַגִּילּוּי וְשִׁרְשָׁה של הבקיעה הוא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **מָשֶׁם** בהעצם, וְכַמְבוּאָר בְּסִידוּר ספר 'סידור עם דא"ח' שֶׁעַר
2 הַסּוּכּוֹת⁵³, וְיִתְיָרָה מִזֶּה קָאן. וְזֶהוּ עֲנִין וְנִבְקַע הָר הַזֵּיתִים
3 והכוונה לבקיעה וגילוי של ההר עֲצָמוֹ — לֹא עַל יְדֵי פְרָסָא לֹא
4 רק גילוי מועט שמאיר באמצעות 'פרסא' שהיא צמצום בדוגמת מסך ופרוכת
5 (ובמשל האמור, מה שיוצא מהחבית
6 דרך בקעים וסדקים של דוֹפְגִי
7 הַחֲבִית) וְכו' כִּי אִם אֵלָּא
8 שהבקיעה של הר הזיתים פירושה
9 שְׁיוּמָשָׁף בְּחִינַת הָעֵצִים דְּהָר
10 הַזֵּיתִים, בְּחִינַת הַדּוּמָם שָׁבוּ,
11 שְׁלֹמְעֵלָה מִבְּחִינַת סִיבָה
12 לְזֵיתִים עֵצִים הָהָר שְׂכָמֹר אֵינֶנּוּ
13 מְקוּר יִשִּׁיר וְגִלּוֹי וְלֹא סִיבָה יִשִּׁירָה
14 לְצִמְחֵת הַזֵּיתִים (ורק כוח הצומח הוא
15 סִיבָה יִשִּׁירָה, כְּמִבּוּאָר לְעִיל).
16 וְזֶהוּ⁵⁴ הַמְּבֹאֵר לְעִיל שֶׁהַמְשַׁמְעוֹת
17 שֶׁל בְּקִיעַת הָר הַזֵּיתִים לְעִתִּיד לְבֹא
18 הִיא גִילּוֹי הָעֵצִים, הוּא גַם הַפִּירוּשׁ
19 הַפְּנִימִי שֶׁל מָה שְׁנֹאֲמָר אֹדוֹת
20 בְּקִיעָה זוּ בַּהֲמִשָּׁךְ הַכְּתוּב וְנִבְקַע הָר
21 הַזֵּיתִים גּוֹ' מִזְרַחָה וְיָמָּה לְצַד
22 מִזְרַח וְלְצַד מַעֲרָב, דְּמִזְרַח וְיָם
23 הוּא קֶדֶם הֵיכָל מִזְרַח וְאַחֲרָיו
24 הֵיכָל מַעֲרָב, וְהוּא בְּחִינַת הָאֲרוֹךְ
25 שְׁנִמְשָׁף מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה
26 והכוונה היא שהאור נמשך לאורך
27 בחינות רבות בחינת קדם, עד למטה
28 ביותר, בחינת אחר דוגמת הָקוּ
29 דּוּא"ו שְׁנִמְשָׁף מִלְּמַעְלָה
30 לְמַטָּה, וְהַהֲמַשְׁכָּה לְאֹרֶךְ נִרְמֶזֶת
31 בְּאוֹת ו' שְׁצוּרָתָהּ הִיא כְּקוּ אֲרוֹךְ הַיּוֹד
32 וְנִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה עַד לְמַטָּה, הִנֵּה
33 אֲוֶפֶן הַהֲמַשְׁכָּה שֶׁנִּמְשַׁכֶּת
34 בְּאֹרֶךְ, בְּמִדְרֵגוֹת רְבוֹת מִלְּמַעְלָה
35 לְמַטָּה, בְּדֶרֶךְ כָּלָל הוּא שָׁפֵל
36 מָה שֶׁהָאֲוֶר הוֹלֵךְ וְנִמְשָׁף וְיִוָּרד יוֹתֵר הוּא מִתְּמַעֵט וְיִעוֹרֵר
37 שֶׁבְּתַחֲלִיתוֹ, קָרוֹב לְמִקּוּר הַהֲמַשְׁכָּה, הָאֲוֶר מְרֻבֵּה, הָרִי בְּסוּפּוֹ, כִּשְׁהִתְרַחֵק
38 הָרֵבָה מִמִּקּוּרוֹ הָאֲוֶר מוּעַט דְּזֶהוּ דּוּקָא פְּאֲשֶׁר תַּחֲלִילַת הַהֲמַשְׁכָּה
39 וְהַבְּחִינָה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁלָּהּ הוּא מִבְּחִינַת הַשִּׁינְיָה לְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְאֵכָן
40 בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת 'לְאֹרֶךְ' יֵשׁ יְרִידָה מִדְרָגָה לְדְרָגָה וּבְסוּף הַהֲמַשְׁכָּה הָאֲוֶר מוּעַט,
41 אֲמָנָם לְעִתִּיד לְבֹא כְּשִׁיחֶיהָ בְּקִיעַת הָר הַזֵּיתִים וְיוֹמָם
42 מִבְּחִינַת הָעֵצִים שְׁלֹמְעֵלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת כְּפִי שְׁמוּכָן מִכָּן שֶׁהָר
43 עֲצָמוֹ יִיבָקַע, כְּמִבּוּאָר לְעִיל, אֲזִי תִהְיֶה הַהֲמַשְׁכָּה מִזְרַחָה וְיָמָּה,

לְמַעְלָה וְלְמַטָּה בְּכָל הַמִּדְרֵגוֹת שֶׁבְּכָל הָאֲרוֹךְ' בְּשׁוּרָה בְּאוֹתָהּ מִידָּה
שֶׁל גִּילּוֹי, כִּי רַק בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָאֲוֶר הוֹלֵךְ וּמִתְמַעֵט וּבְדְרָגָה תַּחֲתוֹנָה הוּא
מוּעַט, אֲבָל כְּשִׁישְׁנו גִּילּוֹי הָעֵצִים, הָרִי הוּא מְאִיר בְּכָל מְקוֹם בְּשׁוּרָה.
וְזֶהוּ הָאֲמֹר לְעִיל שֶׁבְּקִיעַת הָר הַזֵּיתִים הִיא גִילּוֹי הָעֵצִים וְלָכֵן הָאֲוֶר הוּא בְּכָל
הַדְּרָגוֹת בְּשׁוּרָה, מְבֹאֵר גַּם כֵּן מָה
שְׁכָתוּב לְאַחֲרֵי זֶה בַּהֲמִשָּׁךְ הַעֲנִין
בְּנִבְוָאָה זוּ כִּי לְאַחֲרָיו שֶׁהָר הַזֵּיתִים
יִיבָקַע, אֲזִי וְיָמָּה וְיָזוּחַ וְיָחִי הָהָר
צְפוֹנָה וְיָחִי שֶׁל הָהָר יִזוּחַ נִגְבָּה
דְּרוֹמָה, וְעַל פִּי הַפְּנִימִיּוֹת צְפוֹנָה
וְנִגְבָּה הֵם קוֹ הַשְּׂמָאל שִׁינְיָה
לְצַפּוֹן וְקוֹ הַיָּמִין שִׁינְיָה לְדְרוֹם,
הִנֵּה לְעִתִּיד לְבֹא כְּשִׁיחֶיהָ
וְנִבְקַע הָר הַזֵּיתִים אֲזִי וְיָמָּה
גּוֹ' צְפוֹנָה הָהָר יִזוּחַ הֵן לְצַפּוֹן וְהֵן
לְדְרוֹם וְלֹא יִהְיֶה רַק בְּצַד אֶחָד כִּי
כֹּאשֶׁר יֵאִיר הָעֵצִים, אֲזִי תִהְיֶה
הַתְּבַטְלוֹת הַקּוּיִן מִמְּצִיאוֹתָם
וְלֹא יִהְיֶה הַבְּדֵל בֵּין דְּרוֹם וְצַפּוֹן, יִמִּין
וְשְׂמָאל אֲזִי יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת תּוֹזוֹת הָהָר
לִימִין וְלְשְׂמָאל וּבִיטוּל הַחֲלֻקָּה בֵּין
יִמִּין לְשְׂמָאל שֶׁהוּא עַל דֶּרֶךְ עֲנִין
הַתְּבַטְלוֹת שֶׁל הַקּוּיִים הַשּׁוֹנִים
לְהִיּוֹת מְצִיאוֹת אַחַת, כְּמוֹ שֶׁמַּעֲצִי
בְּסִפּוּרֹת שֶׁאֵין שְׁחָד שֶׁבְּקוֹ הַיָּמִין
וּגְבוּרָה שֶׁבְּקוֹ הַשְּׂמָאל הֵם שְׁוִים
וְאִפִּילוּ הַפְּכִיִּים, מְכַלֵּם מְקוֹם יֵשׁ
הַתְּכַלּוֹת חֶסֶד גְּבוּרָה וּגְבוּרָה בְּחֶסֶד
עַל דֶּרֶךְ הָאֲמֹר בְּוִוְהָר לִית
שְׂמָאלָא בְּהָאִי עֲתִיקָא וְכו',⁵⁵
אֵין שְׂמָאל בְּעִתִּיק' זֶה, וְכְּמִבּוּאָר
בְּחִסְדוֹת, בְּכַחֲנַת 'עֲתִיק יוֹמִין' (שֶׁהוּא
פְּנִימִיּוֹת הַכְּתָר) מְאִיר עֲצֻמוֹת אֲוֶר אֵין
סוּף ב"ה שֶׁהוּא פְּשׁוּט בְּתַכְלִית
הַפְּשִׁיּוֹת (מוֹפְשֵׁט לְגַמְרִי מְכַל הַגְּדֵרָה
'רִצִּיר') וְלָכֵן אֵין בְּעִתִּיק' אֵלָּא 'רַחֲמִים פְּשׁוּטִים', לֵלָּא גְבוּרָה וְדִינִים שֶׁמַּעֲד
הַשְּׂמָאל.
וְזֶהוּ גַּם כֵּן מָה שְׁמֻסָּים בַּהֲמִשָּׁךְ הַעֲנִין בְּנִבְוָאָה זוּ עַל לְעִתִּיד לְבֹא
בֵּינָם הֵיכָל וְהָיָה הָנוּ' אֶחָד וְשְׂמוֹ אֶחָד, וְאֶמְרוּ רַ"ל²⁶
כְּמוֹבָא לְעִיל שְׁבוּמָן הוּזָה יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין אֲוֶפֶן כְּתִיבֵת שֶׁ ה' (בְּשֵׁם הָיִי) לְאֲוֶפֶן
קְרִיאָתוֹ (בְּשֵׁם אֲדֻנּוּת) אֲבָל לְעִתִּיד לְבֹא כְּמוֹ שְׂאֵנִי נִקְרָא כִּךְ בְּדִיוֹק אֲנִי
נִקְרָא, וְלִפִּי הַמְּבֹאֵר כֹּאן עַל גִּילּוֹי הַלּוֹקוֹת שִׁיחֶיהָ לְעִתִּיד לְבֹא, מְבֹנֶנֶת
הַסִּיבָה לָכֵן דְּלִהְיוֹת שְׁיָחֶיהָ אֲזִי לְעִתִּיד לְבֹא הַמְּשַׁכֶּת הָעֵצִים

הללו את הוי' כל גוים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **שְׁהוּא** העצם נמצא ומאיר **לְמַעַלָּה** ולְמַטָּה **בְּשָׁוֶה** כי לגביו אין כל
2 חילוקי דרגות, **לִכֵּן יִהְיֶה** שם ה' נקרא **לְמַטָּה** כְּמוֹ שְׁהוּא לְמַעַלָּה,
3 **נִקְרָא כְּמוֹ שְׁנִכְתָּב** ללא הבדל.
4 **וְזֶהוּ גַם כֵּן הַשְׂיִיכוֹת** הפנימית **דְּשְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים** שְׁבוּעָמְדוֹ
5 **רְגָלָיו בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר**
6 **הַיְיִתִּים** שהובאו בתחילת המאמר, 1
7 הפירוש שמדובר על הדין ומשפט של
8 אומות העולם שיהיה בעמידה, 2
9 והפירוש שמדובר על גילוי האלוקות
10 שיהיה לעתיד לבוא, והשייכות של שני
11 הפירושים זה לזה היא **כִּי מֵצֵד** 3
12 **הָעִילָיוּ דְּבַחֲנִית עַל הַר** 4
13 **הַיְיִתִּים** הבחינה הנעלית אפילו
14 מבחינת הר הויתים עצמו, שתתגלה
15 ותאיר לעתיד לבוא, **הִנֵּה מֵצֵד זֶה** 5
16 **יִהְיֶה אֲזִי הַמִּשְׁפָּט** שהקדוש-
17 ברוך הוא יספוט את אומות העולם
18 **בְּעִמְדָּה**, **שְׁעֲנִין הָעִמְדָּה** 6
19 (בשונה משיבה שבה חלק מהגוף
20 מתכוּפֵּף) **מוֹרָה עַל הַהִמְשָׁכָה** 7
21 **וְהַשְׁפָּעָה מֵרָאשׁ לְרִגְלָהּ** 8
22 **בְּשָׁוֶה⁵⁶**, **וְכִידוּעַ⁵⁷** בתורת
23 החסידות **בְּעֲנִין** הביאור הפנימי
24 בנוסח תפילת 'ועל הניסים' של ימי
25 החנוכה **עֲמַדָּה** הקדוש-ברוך הוא
26 **לָהֶם** לבני ישראל **בַּעַת צָרָתָם⁵⁸**, 9
27 **שֶׁגַם כְּשֶׁמֶצֵד הָעִבּוּדָה** שבני
28 ישראל עובדים את ה' (דכחות
29 פְּנִימִיִּים כוחות הנפש המתלבשים
30 בגוף בהתלבשות פנימית ולכן הם
31 כוחות מוגבלים) **יִשְׂרָאֵל הֵם** 10
32 **בְּמִצָּב דְּצָרָתָם** היינו במיעוט
33 ובמצוצים, **שְׁמֵצֵד זֶה** מפני ה'צרות'
34 בעבודת ה' **נַעֲשֶׂה עֵת צָרָתָם**
35 **כְּפִשּׁוּטוֹ**, **הִנֵּה** גם אז, הרי כלשון
36 הכתוב בישעה **בְּכָל צָרָתָם** של בני
37 ישראל **לֹא** להקדוש-ברוך הוא **צָר⁵⁹**, כביכול, **וְאִזּוֹ הִנֵּה עֲמַדָּה לָהֶם**
38 **בַּעַת צָרָתָם**, **שְׁהָעִמְדָּה** שהקדוש-ברוך הוא עומד להושיע את בני
39 ישראל **הִיא מֵהַמִּשְׁפָּט מִהָרָאשׁ מִיָּד** ללא עיכוב וללא שיהיו
40 **לְהִרְגֵל** בהתאם לעניינה של עמידה שהיא המשכה לראש ולרגל בהשוואה.
41 **וְזֶהוּ עֲנִין** שהוא תוכן אחד הפירושים ביעמדו רגליו הוא **גַּם כֵּן** התוכן
- של הפירוש הנוסף **מֵהַשְׁלֵעָתִיד יִהְיֶה הַמִּשְׁפָּט** של אומות העולם
בְּעִמְדָּה דווקא ולא בשיבה, **דְּמִשְׁפָּט הוּא עֲנִין הַבִּירוּרִים** על ידי
הפרדת הטוב מהרע ותיקון ובירור העולם, **הִנֵּה מֵצֵד בַּחֲנִית וְנִבְקַע**
הַר הַיְיִתִּים שְׂיוּמָשׁוֹ ויתגלה **הָעֵצָם**, **שְׂאִזּוֹ יִהְיֶה הַהִמְשָׁכָה** של
גילוי האלוקות **קִדְמָה וְיִמָּה** למזרח
ולמערב, לקו הימין ולקו השמאל
בְּשָׁוֶה, כמבואר לעיל באריכות
(**כְּעֲנִין הָעִמְדָּה שְׁנִמְשָׁשׁ**
מֵרָאשׁ לְרִגְלָהּ), **הִנֵּה אִזּוֹ יִהְיֶה**
הַמִּשְׁפָּט בְּגוֹיִם, **שְׂיִתְפָּרוּ**
ויבואו על תיקונם **גַּם הָאוֹמוֹת**
כו'.
וְהִנֵּה כָּל הָעֲנִינִים הרוחניים
האלוקיים **נִמְשָׁכִים** מלמעלה למטה
ובאים לידי גילוי על ידי **עִבּוּדָה**
שבני ישראל עובדים את ה', **וְכֵן**
הוא **גַּם בְּעֲנִין** הגילוי הנעלה של
וְעֲמַדוֹ רְגָלָיו בַּיּוֹם הַהוּא עַל
הַר הַיְיִתִּים שיהיה לעתיד לבוא
והוא, כמבואר לעיל, גילוי העצם,
שְׂזָה נִמְשָׁשׁ ומתגלה על ידי
הָעִבּוּדָה דְּבַחֲנִית רְגָלִים,
כְּמֵאֲמַר⁶⁰ הווהה על תקופת עקבתא
דמשיחא שהיא זמן שבו **מָטוּ**
רְגָלִין בְּרִגְלִין, רגלי משיח
'ונגעות' בעבודת ה' של בני ישראל
שהיא בבחינת 'רגליים', וכיוון
שהעבודה צריכה להיות בהתאם
להמשכה הנפעלת על ידה, כדי
להמשיך את בחינת יעמדו רגליו,
צריכה להיות עבודת ה' בבחינת
'רגלים'.
וממשיך ומפרט איזו עבודת ה' נקראת
עבודה בבחינת 'רגליים'.
וְהָעֲנִין הוּא⁶¹, **דְּהִנֵּה בְּזִמְן**
שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָנִים הָיָה
אֲזִי גִילּוֹי אֱלֻקוֹת, **וְעַל דֶּרֶךְ זֶה** בדומה לגילוי האלוקות שהיה בזמן
הבית הנה **גַּם אִפְּלוֹ לְאַחֲרֵי הַחוּרְבָן**, **וְתוֹתֵר בִּימֵי רַבִּי⁶²**, כדברי
הגמרא על הפסוק במגילת רות 'ויצטל לה קלי ותאכל ותשבוע ותותר', ותאכל
בימי דוד ובימי שלמה, ותשבוע בימי חזקיה, ותותר בימי רבי [נפירש רש"י
שדוד ושלמה וחזקיה היו עשירים] דאמר מר אהוריריה [הממונה על הסוסים]

(56) ראה הוספות לספר החקירה להצ"צ ע' 272 ואילך. (57) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' שלח ואילך. המשך
תער"ב ח"ג ע' ארצא ואילך. סה"מ תרפ"ט ע' מ ואילך. ד"ה ואתה ברחמיך הרבים תשי"ז (סה"מ תשי"ז ע' פח ואילך).
(58) נוסח הודאת 'ועל הנסים' דחנוכה. (59) ישע"י סג, ט. תענית טז, א. (60) זח"ב רנח, א. (61) סידור (עם דא"ח) סד"ה אני
בצדק (כג, א). (62) שבת קיג, סע"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דרבי הוה עתיר [עשיר יותר] משובור מלכא, ועל פי פנימיות העניינים הכוונה
2 שגילוי האלוקות שהאיר בבית המקדש, נמשך גם בימי רבי, הוא רבי יהודה
3 הנשיא, ובזמן הגלות בשנים הבאות, אחרי תקופת רבי הוא רבי יהודה
4 הנשיא נאמר סוכת דוד הנופלת⁶³ כי במשך הזמן מדור לדור הייתה
5 ירידה ונפילה במצב הרוחני של בני
6 ישראל מדרגא לדרגא, לכן
7 בתחלה בדורות הקרובים יותר לזמן
8 שבית המקדש היה קיים היה עיקר
9 העבודה שבני ישראל עבדו את ה'
10 והבירורים ופעולתם של בני
11 ישראל לברר את הרע מהטוב שבענייני
12 העולם ולברר ולתקן ולהעלות את
13 העולם, עבודה בבחינת חכמה
14 בינה דעת, עבודת ה' באמצעות
15 השכל שלכן התנאים
16 ואמוראים היה עיקר עסקם
17 בלימוד התורה, מה שאין כן
18 בעבודת התפלה לא הרבו לעסוק,
19 ועד שהיו כאלו בזמן התנאים
20 והאמוראים שהיו מתפללים רק
21 פעם אחת בתלתי יומין
22 בשלושים יום וכו'⁶⁴. ובזמן
23 שלאחריו זה, בשנים יותר
24 מאוחרות, רחוק יותר מתקופת בית
25 המקדש הגה אז עיקר העבודה
26 שבני ישראל עבדו את ה' היה
27 בחסד גבורה תפארת, עבודה
28 שהיא בעיקר במידות שכל כמאמר
29 הוזהר לית פולחנא כפולחנא
30 דר'חיימא⁶⁵ אין עבודה שהיא
31 [גדולה וחשובה] כעבודת האהבה,
32 שהוא עבודה שכלב, עבודת
33 התפלה⁶⁶ וכדברי הגמרא "לאהבה
34 את ה' אלוכם ולעבדו בכל לבבכם,
35 איוז היא עבודה שהיא בלב, הוי אומר,
36 זו תפלה". אמנם בהזמן
37 דעקבות משיחא שנפלה
38 בחינת סוכת דוד והכוונה
39 לכללות עם ישראל בנפילה וירידה
40 גדולה ביותר עד בחינת רגלים
41 ועקבים שהיא בחינת עשיה
42 והרי כוח המעשה הוא כוח נחות ביותר לגבי כוחות השכל והמידות, הגה
- עכשיו עיקר העבודה הוא בבחינת נצח הוד יסוד כוחות
הנפש המשיכים את ענייני המוח והלב לכוחות המעשה, ובבחינת
המעשה, בקיום המצוות במעשה בפועל, ובפרט במעשה
הצדקה שהיא כללות כל המצוות, כמבואר באגרת
הקדש⁶⁷ שבספר התניא. וזהו
ודבר זה שבזמננו יש דגש מיוחד על
מצוות הצדקה הוא לימוד זכות
גדול (א גוואלדיגער לימוד
זכות היינו לימוד זכות גדול ועצום)
על דור זה, שכל ישראל
שבדור זה בכל המדינות
מצטיינים ביותר בנתינת
הצדקה, באופן שלא היה כן
בדורות הקודמים, שעל ידי
עבודה זו עם היותה עבודה של
מעשה בפועל ולא עבודה של מוח ולב
מקימים ומרוממים את סוכת
דוד מנפילתה, כמבואר
באגרת הקדש שם.
וזה האמור אודות מעלת הצדקה
שייך בפרט לימי הסוכות,
וכדאיתא כמובא בזהר בענין
האושפיזין, ופירש בסידור
שער הסוכות⁶⁸ שצריך לפזר
מעות לעניים בערב סוכות.
ועל ידי עבודת הצדקה
במעשה, בחינת רגלים, הגה
רגלי דנוקבא רגלי הנקבה
מעוררים רגלי דדכונא רגלי
הזכר, ובנמשל, עבודת ה' בבחינת
רגלים של בני ישראל למטה
(המקבלים את ההשפעה מהאלוקות
שלמעלה, כנקבה המקבלת השפעה
מהזכר), מעוררת המשכה של בחינת
רגלים, כביכול, למעלה ועל ידי
זה נמשך מלמעלה למטה הגילוי
של ועמדי רגליו ביום ההוא
על הר הזיתים, דמטו רגלין
ברגלין, הרגלין שלמעלה נוגעים
ומתחברים עם רגלין שלמטה שעוררו
וגרמו את ההשפעה ועל ידי זה
נמשך העצם שלמעלה מבחינת גילוי בדרך כלל, ועל דרך

(63) עמוס ט, יא. (64) ר"ה לה, א. (65) ראה זוהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. לקו"ת שלח מב, ג. (66) ראה תענית ב, סע"א.

(67) סי' ט'. (68) רנז, רע"ג.

הללו את הוי' כל גוים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המבואר בפסידור שער הל"ג בעומר⁶⁹ שבבחינת הוד
2 שבהוד דוקא נמשך העצם נקודת הדברים בקצרה היא שהמידות
3 חסד גבורה תפארת נצח הוד הם עיקר המידות (ואילו המידות יסוד מלכות
4 ענינים להעביר ולמסור את ההשפעה מעיקר המידות) וכשנתבררו המידות
5 מחסד שבחסד עד הוד שבהוד נשלם
6 עיקר הבידור, ולפי הכלל 'ענין סופן
7 בתחילתן', הרי האור הנעלה ביותר
8 מתגלה רק בסוף, ולכן בספירת הוד
9 שבהוד, הספירה של ל"ג בעומר,
10 דווקא מאיר האור הכי נעלה, הנקרא
11 'תחילתן'.
12 וזהו לאחר כל המבואר לעיל אודות
13 התגלות האלוות לעתיד לבוא, יש
14 לבאר את הכתוב הפותח את המאמר
15 הללו את הוי' כל גוים
16 שבחיהו כל האומים כי גבר
17 עלינו חסדו ואמת הוי'
18 לעולם, דבחינת חסדו
19 שלמעלה מהשתלשלות
20 שלמעלה מספירת ומידת החסד
21 שבסדר השתלשלות' וכמו שגבר
22 עלינו חסדו כפי שהחיד הוא
23 בתגבורת ההשפעה והגילוי, וכן
24 בחינת אמת הוי', יומשכו
25 ואיראו ותגלו גם בעולם, שיהיה
26 שם הוי' נקרא כמו שנקתב,
27 ומצד זה יתברר ויתקנו ויתעלו
28 גם הגוים, וכן נזכר לעיל
29 שמצד הגילוי דועמדו רגליו
30 גו' יהיה גם המשפט בגוים
31 שהוא ענין הברירות, ומעתה
32 מובן גם המענה לשאלה שבתחילת
33 המאמר מדוע התגברות החסד על בני
34 ישראל היא סיבה לכן שהאומות יהללו
35 וישבחו את ה', והביאור הוא שאכן
36 כתוצאה מהגילוי לעתיד לבוא יהיה גם
37 תיקון ובידור האומות והוא מה
38 שעל ידי הקרבת השבעים
39 פרים שמקריבים בחג
40 הסוכות כנגד שבעים האומות מביעים את השבעים שרים
41 הרוחניים (מקורות השפע של האומות) לקדושה שהם נכנעים
42 לישראל, ואז כשאין יותר כוחות המנגדים לישראל וכל האומות נכנעים
- לכדושה נמשך אף טוב לישראל וגודל השמחה דזמן
שמחתנו בחג הסוכות, ומי שלא ראה שמחת בית השואבה
הנערכת בחג הסוכות לא ראה שמחה מימיו⁷⁰, ואחר כך עם סיום
חג הסוכות באים לשמיני עצרת, החג שבו כלשון הוזהר ישראל
ומלכא בלחודוהי⁷¹ בני ישראל
והמלך, הקדוש ברוך הוא, הם לבדם,
דשמיני עצרת שיהי' ומרמז
על הגילוי דלעתיד, וכמאמר
רז"ל⁷² כנור של ימות
המשיח של שמונה נימין
חוטים, מיתרים, דבשמיני עצרת
(ולעתיד לבא) ההמשכה היא
מבחינת שמן (בשמיניית
כלומר, בשפע רב) והנותן בעין
יפה נותן⁷³ לגבי מתנה גשמית
אמרו חז"ל שכאשר אדם נתן מתנה ויש
ספק האם נתן את הדבר על הפרטים
המסתעפים, יש להניח שכונתו הייתה
לתת הכול כי "כל הנותן, בעין יפה הוא
נותן" וכאן מבואר שכן הוא גם בנתינה
והשפעה מלמעלה שהיא באה בעין
יפה, בשמנונית ובשפע.
והנה עניני תשרי כל ההמשכות
וההשפעות של חודש תשרי אינם רק
לשעתם אלא הם כלליים לכל
השנה ועל מנת להמשיכם
בכל השנה⁷⁴, וזמן שמחתנו
הוא שהשמחה דסוכות
ושמיני עצרת אינה רק בימי החג
עצמם אלא ממשיכים את שמחת
החג בכל השנה כולה, ועד
לושמחת עולם שמחה נצחית על
ראשם⁷⁵, כלשון הכתוב בישעיה,
השמחה שתהיה בביאת משיח
צדקנו אשר ילחם מלחמת ה'
ויצליח⁷⁶ כדברי הרמב"ם, ויקויים
האמור בסיום הפסוק הנזכר לעיל הוי'
אלוקי אתה ארוממך ושמת מעיר
לגל⁷⁷, שח"ע"ר, תוקף המציאות,
של האומות והקליפות תאבד את מציאותה ותהפוך לגל אבנים, וברוחניות,
שתתבטל מלכות דקלפה, מחורבנה של צור תיבנה
ירושלים⁷⁷ עיר הקודש, וכדברי הגמרא על הכתוב ביחזקאל 'אמלאה

(69) דש, א ואילך. (70) סוכה נא, א.ב. (71) ראה זח"ג לב, א. (72) ערכין יג, ב. (73) ב"ב נג, א. ור"נ. (74) מאמרי אדמו"ר
הזקן תקס"ט שם (ע' רלח (בהוצאה החדשה - ע' רפו)). אוה"ת סוכות שם (ע' א'תשנו). ועוד. (75) ישע' לה, יו"ד. שם
נא, יא. (76) ראה רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ד. (77) ראה פרש"י תולדות כה, כג. מגילה ו, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ירושלים תיבנה, וְיִבְנֶה מִקְדָּשׁ 4
בְּמִקְדָּמוֹ 76 בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ, 5
אָמֵן. 6

עֵיר הַקֹּדֶשׁ, וְיִבְנֶה מִקְדָּשׁ בְּמִקְדָּמוֹ 76 בְּמִהְרָה
בְּיָמֵינוּ, אָמֵן.

1 החריבה, 'אם מליאה זו חרבה זו, אם
2 מליאה זו חרבה זו, וכאשר העיר של
3 האומות תיחרב ותהפוך לגל אבנים,

אגרות קודש

ב"ה, ערב חג הסוכות, בעלות המנחה,
ה'תשכ"ה. ברוקלין, נ.י.

הרה"ג אי"א חו"ב נבון ומסביר איש

האשכולות ורב רבנן

וכו' מהרי"ד הלוי - וכל המשפחה - שליט"א

ת"ח על מכ' הברכה מיום השלישי עיוהכ"פ, יום שלימות דוינחם ה', ברצון דוקא, ולא עוד
אלא ששכרו הרבה ומעלתו גדולה כו', יום שמחת לבו.

וכבר מילתי' דמר אמורה ואברכה מברכך, בברכת ה' שהיא מרובה על העיקר.

ויהי רצון אשר בקרוב בימינו נזכה, בתוך כלל ישראל, לראות בנחמת ציון וירושלים,

ולקיום היעוד בלע גוי' ומחה ה"א דמעה מעל כל פנים גוי',

והקיצו ורננו שוכני עפר שיחיים ה' בטל של אור גדול של מעלה.

בהוקרה בכבוד ובברכת החג ששמחתו משולשת בתורה.

בהמשך להמדובר - מצאתי לאח"ז בפיח"מ לדמאי (פ"א, מ"ב) דלא אכלתי באוני היינו קודם
הקבורה (וכ"פ הרא"ש סוף מע"ש).

ולסיום המכ' דמר לראות כהן כו' - וללוי אמר, להעיר ממש"כ האריז"ל (בלקוטי תורה ובשער
הפסוקים ליחזקאל) שלעת"ל יהיו הלויים כהנים. - ועיין תניא פ"נ שהוסיף בזה "שהלויים של עכשיו
יהיו כהנים לעתיד" - וי"ל דבזה מיישב הקושיא שהרי התורה אמרה לנו ולבנינו עד עולם [רמב"ם הל'
יסוה"ת רפ"ט. ומבאר דאלה ש**עכשיו** (ולא בזמן ההוא) הם לויים יהיו (כי יולדו) כהנים לעתיד.

זה עתה ראיתי בפיח"מ שהו"ל הרב קאפח (ירות"ו. תשכ"ג) שמעיר המו"ל שבכתי"י שביד
המו"ל מחק הרמב"ם (!) הנוסח שהעתקתו בדפוסים שלנו כנ"ל, וכתב בשוליים נוסח שמעתיקו "ביום
המיתה בלבד הוא אונן מה"ת" - כלשונו ביד החזקה. ומסיימים בטוב:

בריש ס' המאמרים תרכ"ט (ברוקלין, תשי"ט) מבואר (וכנראה מיוסד על מאמר אדמו"ר
הצמח צדק) איך שברכתו של ה' יש בה גם המעלה דתפלה, יהי רצון, להמשיך רצון **חדש** לרפאות
ולברך.

ביאור בדרך אפשר

נאמר בתורה:

1 **בַּיּוֹם** ¹הַשְּׁמִינִי של חג הסוכות **עֲצֶרֶת תְּהִיָּה לָכֶם** ²יום חג שבו
3 תעצרו ממלאכה. **הִנֵּה בַּיּוֹם** חג **שְׁמִינִי עֲצֶרֶת עוֹשִׁים** מלבד החג
4 האמור בתורה ליום זה בתורה, ביום השמיני של חג הסוכות **גַּם שְׁמַחַת**
5 **תּוֹרָה לְסִיּוּמָהּ שֶׁל תּוֹרָה**,
6 בהתאם לנהוג שביום זה מידי שנה
7 מסיימים את קריאת כל התורה בציבור
8 **וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּזֹּהָר פֶּרֶשֶׁת**
9 **פִּינְחָס** ³אודות יום זה **וְנוֹהֲגִין**
10 **לְמַעַבְדַּל לַעֲשׂוֹת יִשְׂרָאֵל עִמָּה עַם**
11 **הַתּוֹרָה חֲדָה וְאַתְקָרִיאַת וַחֲדוּהָ**
12 **וּשְׁמַחַת זֶה נִקְרָאת שְׁמַחַת תּוֹרָה**.
13 **וַיְדוּעָה הַקּוֹשְׁיָא** ⁴, הובאה
14 במאמרי חסידות, **לָמָּה עוֹשִׁין**
15 **שְׁמַחַת תּוֹרָה בְּכָל שָׁנָה בְּשְׁמִינִי**
16 **עֲצֶרֶת, דְּלִכְאוּרָה הִיוּ צְרִיכִים**
17 **לִסְיִים אֶת קְרִיאַת הַתּוֹרָה בְּצִיבּוֹר**
18 **וּמִמִּילָא לְקַבּוֹעַ אֶת הַשְּׁמַחָה שֶׁל**
19 **שְׁמַחַת תּוֹרָה בּוֹ בְּסִיּוֹן יוֹם חָג**
20 **הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁהוּא יוֹם מִתֵּן**
21 **תּוֹרָה?**
22 **וְהַתִּירוֹן בָּזֶה** ⁴, **שֶׁבְּמִתֵּן תּוֹרָה**
23 **הִיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַדְרִיגַת צִדִּיקִים**
24 **(בְּהַתָּאם לִפְסֵק הַהִלְכָה דְּגֵר**
25 **שְׁנַתְגֵּיר חוּא מְצִיאוֹת חֲדָשָׁה, בְּלִי**
26 **קֶשֶׁר לָמָּה שְׁהִיָּה בַּעֲבַר קוֹדֶם שְׁנַתְגֵּיר**
27 **בְּקֶטֶן שְׁנוּלִד דְּמִי** ⁵ **וְהִי הוּא**
28 **דּוּמָה לְקֶטֶן שְׁנוּלִד שֶׁהוּא מְצִיאוֹת**
29 **חֲדָשָׁה, וְכֵן בְּמִתֵּן תּוֹרָה בְּנִי יִשְׂרָאֵל**
30 **נַחֲשִׁיבִים כְּגֵרִים שְׁנוּלִדוּ מַחֲדָשׁ וּמִבְּלִי**
31 **הַבֵּט מָה הִיָּה בַּעֲבָרָם, הִיָּה הֵם**
32 **צִדִּיקִים), וְעַד כִּי כָךְ הִיָּה הַמַּצֵּב**
33 **הַרוּחָנִי שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעַת מִתֵּן תּוֹרָה**
34 **מַצֵּב נִעְלָה מֵאֵד שֶׁהִקְדִּימוּ בְּנֵי**
35 **יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע** ⁶, **וְכַאֲשֶׁר**
36 **הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הִצִּיעַ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל**
37 **לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, הֵם מִיד עֲנוּ בַּחֲבִיב וְאָמְרוּ שֶׁהֵם מְקַבְּלִים עַל עַצְמָם לַעֲשׂוֹת**
38 **וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה אֲפִילוּ קוֹדֶם שִׁישְׁמְעוּ מִה כָּתוּב בָּהּ וְהִיָּינוּ**
39 **וְהַשְּׁמַעוֹת שֶׁל הַקְדָּמָה נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע הִיא, שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְדֹּ שֶׁהִגִּיעוּ בְּנֵי**

בס"ד. יום שמחת תורה,
ה'תשל"א

(הנחה בלתי מוגה)

1 **בַּיּוֹם** ¹הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תְּהִיָּה לָכֶם ². **הִנֵּה בַּיּוֹם**
2 **שְׁמִינִי עֲצֶרֶת עוֹשִׁים גַּם שְׁמַחַת תּוֹרָה**
3 **לְסִיּוּמָהּ שֶׁל תּוֹרָה, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּזֹּהָר פֶּרֶשֶׁת**
4 **פִּינְחָס** ³ **וְנוֹהֲגִין לְמַעַבְדַּל יִשְׂרָאֵל עִמָּה חֲדָה**
5 **וְאַתְקָרִיאַת שְׁמַחַת תּוֹרָה. וַיְדוּעָה הַקּוֹשְׁיָא** ⁴, **לָמָּה**
6 **עוֹשִׁין שְׁמַחַת תּוֹרָה בְּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת, דְּלִכְאוּרָה**
7 **הִיוּ צְרִיכִים לְקַבּוֹעַ שְׁמַחַת תּוֹרָה בּוֹ בְּסִיּוֹן**
8 **שֶׁהוּא יוֹם מִתֵּן תּוֹרָה. וְהַתִּירוֹן בָּזֶה** ⁴, **שֶׁבְּמִתֵּן**
9 **תּוֹרָה הִיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַדְרִיגַת צִדִּיקִים (דְּגֵר**
10 **שְׁנַתְגֵּיר בְּקֶטֶן שְׁנוּלִד דְּמִי)** ⁵, **וְעַד שֶׁהִקְדִּימוּ**
11 **נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע** ⁶, **וְהִיָּינוּ, שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְדֹּ שֶׁהִגִּיעוּ**
12 **לְתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת בַּעֲבוּדָה שְׁעַל פִּי שָׁכַל, אֲלֹא**
13 **הִגִּיעוּ גַּם לַעֲבוּדָה שְׁלִמְעָלָה מִהַשְּׁכַל, שֶׁהוּא**
14 **עֲנִין הַקְּבִלָּת עוֹל, מָה שָּׁאִין פֶּן בְּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת**
15 **הַבָּא לְאַחֲרֵי הַמַּחֲלָה סְלִיחָה וּכְפָרָה בַּיּוֹם**
16 **הַכְּפוּרִים בְּשְׁמַחָה וּבְכָל שָׁלֵם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב** ⁷
17 **סְלַחְתִּי כְּכֶרֶךְ, אֲזִי עוֹמְדִים יִשְׂרָאֵל בְּמַדְרִיגַת**
18 **בְּעָלֵי תְּשׁוּבָה, וְלָכֵן עוֹשִׁין שְׁמַחַת תּוֹרָה בְּשְׁמִינִי**
19 **עֲצֶרֶת דּוֹקָא. אֲפֹּךְ עֲדִיין אֵינוֹ מוֹכֵן** ⁸, **דָּאֵם פֶּן הִיוּ**
20 **צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת שְׁמַחַת תּוֹרָה בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים, אוֹ**
21 **בִּיָּמִים הַסְּמוּכִים אֵלָיו, וּמִדּוּעַ מְמַתִּינִים עַד**
22 **לְאַחֲרֵי חַג הַסּוּכוֹת** ⁹. **אֲפֹּךְ הָעֲנִין הוּא, שֶׁהַתִּירוֹן**

ביאור בדרך אפשר

1 **יִשְׂרָאֵל בַּעַת מִתֵּן-תּוֹרָה לְתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת בַּעֲבוּדָה שְׁעַל פִּי שָׁכַל**
2 **עבוֹדָה ה' במידה שמתבקשת על פי השכל ומתקבלת בשכל והיגיון, אֲלֹא**
3 **הִגִּיעוּ גַּם לַעֲבוּדָה לְמָה כּוֹאֵת בַּעֲבוּדָה ה' שְׁלִמְעָלָה מִהַשְּׁכַל,**
4 **שֶׁהוּא עֲנִין הַקְּבִלָּת עוֹל עבוֹדָה ה' מתן קבלת עול מלכות שמים**
5 **והתבטלות של המציאות האישית מעל**
6 **ומעבר למה שמתחייב על פי השכל**
7 **וההיגיון, ובכל אופן, באותה שעה של**
8 **מתן תורה היו בני ישראל בכחינת**
9 **צדיקים, מָה שָּׁאִין פֶּן בְּשְׁמִינִי**
10 **עֲצֶרֶת הַבָּא לְאַחֲרֵי הַמַּחֲלָה**
11 **סְלִיחָה וּכְפָרָה בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים**
12 **שאו הקדוש-ברוך-הוא מוחל וסולח**
13 **ומכפר לבני ישראל על דברים בלתי**
14 **רצויים, והסליחה היא בְּשְׁמַחָה**
15 **וּבְכָל שָׁלֵם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב** ⁷
16 **בתורה בדברי הקדוש-ברוך-הוא**
17 **לְמַשָּׁה רַבִּינוּ שְׁבִיקֶשׁ לְסַלּוֹת לְבְנֵי**
18 **יִשְׂרָאֵל סְלַחְתִּי כְּכֶרֶךְ, אֲזִי**
19 **עוֹמְדִים יִשְׂרָאֵל בְּמַדְרִיגַת**
20 **בְּעָלֵי תְּשׁוּבָה הַנַּעֲלִית יוֹתֵר**
21 **מִמַּדְרִיגַת צִדִּיקִים שְׁבָה הִיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**
22 **בְּמִתֵּן תּוֹרָה, וְלָכֵן מִפְּנֵי הַסְּמִיכוֹת שֶׁל**
23 **שְׁמִינִי עֲצֶרֶת לַיּוֹם הַכְּפוּרִים שֶׁהוּא יוֹם**
24 **סְלִיחָה וּמַחֲלָה וְכוּ הַתַּעֲלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**
25 **לְמַעֲלָת בְּעָלֵי תְּשׁוּבָה עוֹשִׁין**
26 **שְׁמַחַת תּוֹרָה בְּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת**
27 **דְּלֹקָא וְלֹא בַּיּוֹם מִתֵּן תּוֹרָה שֶׁאֵינוֹ הִיוּ**
28 **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַק בְּמַדְרִיגַת צִדִּיקִים וְעִדִּיין**
29 **לֹא הִגִּיעוּ לְמַדְרִיגַת בְּעָלֵי תְּשׁוּבָה.**
30 **אֲפֹּךְ עֲדִיין גַּם לְאַחֲרֵי הַבִּיאור**
31 **שְׁמַחַת תּוֹרָה בְּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת הִיא**
32 **בְּגִלָּל מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה אֵינוֹ מוֹכֵן** ⁸, **דָּאֵם**
33 **פֶּן אִם הִסִּיבָה לְשְׁמַחַת תּוֹרָה**
34 **בְּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת הִיא בְּגִלָּל הַסְּמִיכוֹת**
35 **לַיּוֹם הַכְּפוּרִים, הִיוּ צְרִיכִים**
36 **לַעֲשׂוֹת שְׁמַחַת תּוֹרָה בַּיּוֹם**
37 **הַכְּפוּרִים עַצְמוֹ, אוֹ בִּיָּמִים הַסְּמוּכִים אֵלָיו יוֹתֵר, וּמִדּוּעַ**
38 **מְמַתִּינִים מִלְּחַגּוֹג אֶת שְׁמַחַת תּוֹרָה עַד לְאַחֲרֵי סִיוֹם שְׁבַעַת יְמֵי חַג**
39 **הַסּוּכוֹת** ⁹?

(1) מאמר זה הוא המשך למאמרים שלפניו (ראה הנסמך בד"ה כי המצוה הזאת דש"פ נצו"י תש"ל - סה"מ תש"ל ע' שע הערה 1). (2) פינחס כט, לה. (3) רנו, ב. (4) ראה ד"ה זה באוה"ת דרושי שמיני עצרת ע' א'תשעט. וראה גם ד"ה ביום השמיני עצרת תש"מ (תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' רטו ואילך). וש"נ. (5) יבמות כב, א. (6) שבת פח, א. (7) שלח יד, כ. תנחומא פקודי יא. פרש"י תשא לג, יא (וראה לקו"ש חכ"ד ע' 570 הערה 10). (8) ראה גם ד"ה ביום השמיני עצרת תרד"ע (המשך תער"ב בהוצאה החדשה - ח"ב ע' תקצ). (9) ראה המשך וככה תרל"ז פפ"ד (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תרה ואילך). סה"מ עזר"ת ע' לה. ד"ה הנ"ל תש"מ שם. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אף הַעֲנִין הוּא, שֶׁהַתִּירוּץ עַל זֶה מְבֹאֵר בַּפֶּסוּק 'בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי
2 עצרת תהיה לכם' עֲצֻמוֹ, בְּאֶמְרוֹ עֲצֵרַת תִּהְיֶה לָכֶם, בכך שהכתוב
3 מצווה על חג זה בלשון עֲצֵרַת מְלִשׁוֹן קְלִיטָה¹⁰, שָׁאֵז בְּשִׁמְיִי עֲצֵרַת
4 נְקֻלָּטִים בַּפְּנִימִיּוֹת כָּל הַהִמְשָׁכוֹת וְהַשְׁפָּעוֹת שֶׁנִּתְּנוּ מִלְּמַעְלָה בְּמַהֲלָךְ
5 הַחַיִּים, וְכִיּוֹן שֶׁכָּל הָעֲנִינִים
6 הנשפעים מהאלוקות לעולמות
7 ולנבראים נִמְשָׁכִים עַל יְדֵי
8 הַתּוֹרָה (פְּמוּכָן מִהַמְאָמֵר¹¹
9 בוֹהֵר שֶׁהַקֹּדֶשׁ-בִּירוּן-הוּא אֶסְתַּכַּל
10 בְּאֻרֵּייתָא בְּתוֹרָה וּבְרָא עֲלֵמָא
11 עַל הַתּוֹרָה, כְּמוֹ בְּנָאֵי הַבּוֹנֵה בֵּית עַל פִּי
12 תַּכְנִית הַבְּנִיָּה), הֵרִי מוֹכֵן
13 שֶׁבְּשִׁמְיִי עֲצֵרַת נַעֲשִׂית
14 הַקְּלִיטָה הַתּוֹרָה (וּכְמִבּוֹאֵר
15 בִּלְקוּטֵי תוֹרָה' לְאֶדְמוּר' הַזֶּקֶן:
16 "פִּירוּשׁ עֲצֵרַת קְלִיטָה שֶׁכִּנְסָה יִשְׂרָאֵל
17 קוֹלֶטֶת טִיפַת הַחֲכָמָה דִּהְיוּ הַתּוֹרָה
18 שִׁירָה מְרֻצָּנוֹ וְחֲכָמָתוֹ יִתְבָּרַךְ אֵלָּא
19 שֶׁנִּשְׁתַּשְׁמָה כְּמוֹ שְׁאוּמֵרִים מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם
20 וְבוֹהִיּוֹת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל לֹמֵד הַתּוֹרָה
21 וְחוֹזֵר עַל לִימּוּדוֹ וְתוֹפֵס בּוֹיְכּוֹרָנוֹ הֵיטֵב
22 נִקְרָאת בַּחֲנִינָה זֹו בַּחֲנִינָה קוֹלֶטֶת וְכֵן
23 בְּעֵינֵי הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא עַל-יְדֵי הַדַּעַת
24 וְהַהֲתַקְשְׁרוֹת בְּמוֹחוֹ וְלִבּוֹ יִשְׁתַּקַּע
25 בַּחוּזֵק בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ בַּבְּחִינָה הַרְגֵּשָׁה,
26 וְכַעֲנִין שְׁאוּמֵר רַ"ל הִכָּר אֶת בּוֹרְאֵךְ,
27 שֶׁנִּתְפַּס לְתוֹךְ מוֹחוֹ וְגַם לְתוֹךְ לִבּוֹ
28 לִהְיוֹת לוֹ רְעוּתָא דְּלֵבָא מְעוּמָקָא דְּלִיבָא
29 לֵה' לְבָרָא...").
30 וְזֶהוּ הָאִמּוֹר לַעֲיִל שִׁיעֲצַר' מִשְׁמַעוֹ
31 קְלִיטָה בַּפְּנִימִיּוֹת הוּא גַם הַפִּירוּשׁ שֶׁל
32 אֶמְרוֹ בַּפֶּסוּק זֶה (עֲצֵרַת) תִּהְיֶה
33 לָכֶם, שֶׁהַפִּירוּשׁ דִּלְכֶם בְּכַתּוּב
34 זֶה נִנְסָף עַל הַפִּירוּשׁ¹² בְּמַדְרַשׁ
35 שֶׁזֶהוּ מֵה שְׁנֵאֲמָר¹³ בְּמִשְׁלֵי
36 יִהְיֶה לָךְ לְבַדָּךְ וְאֵין לְזֵרִים
37 אֲתָךְ וְזֶהוּ יִיחּוּדוֹ שֶׁל חַג שְׁמִינִי עֲצֵרַת, כְּמוֹכָא בְּמִאֲמָרֵי חֲסִידוֹת, שֶׁבְּעוֹד
38 שֶׁבִּשְׁבַע יְמֵי חַג הַסּוּכוֹת מְקַרְבִּים שְׁבַעִים פְּרִים, כִּנְגַד שְׁבַעִים אוֹמוֹת הָעוֹלָם,
39 הֵרִי בְּשִׁמְיִי עֲצֵרַת מְקַרְבִּים רַק פֶּר אֶחָד כִּנְגַד עַם יִשְׂרָאֵל, וְלִפִּי פְּנִימִיּוֹת
40 הַדְּבָרִים הַכּוֹנֵנוֹ הִיא שֶׁבְּשִׁמְיִי עֲצֵרַת הוּא חַג שְׁמִיּוּחַד לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל 'לֵךְ' בְּלַבָּד,
41 לֵלֵא הַשְׁפָּעָה וְיִנְקָה לְזֵרִים, וּבִנְסָף לִפִּירוּשׁ זֶה, 'לָכֶם' הוּא גַם עַל הֶרֶף
42 מֵה שֶׁכְּתוּב בְּאַרְבָּעָה מִיָּנִים שְׁנוּטִלִים בְּחַג הַסּוּכוֹת וְלִקְחָתֶם
- 1 לָכֶם¹⁴, וְחוֹזֵל דּוֹרְשִׁים 'לָכֶם' מְשַׁלְכֶם¹⁵ כְּלוּמַר, שְׁאוּרַבְעַת הַמִּינִים
2 צְרִיכִים לִהְיוֹת שְׁיִיכִים לְאָדָם שְׁנוּטֵל אוֹתָם לְמַצּוּהוֹ, וּכְמוֹ כֵּן עֲצֵרַת
3 תִּהְיֶה לָכֶם פִּירוּשׁוֹ שֶׁהַעֲצֵרַת תִּהְיֶה מְשַׁלְכֶם, דְּבַר שֶׁקְשׁוֹר וְשִׁיךְ לָכֶם
4 בְּשִׁיכוֹת קְרוּבָה וְחוֹזָקָה וְהִינֵנו, שֶׁבְּשִׁמְיִי עֲצֵרַת נִמְשָׁכִים כָּל
5 הָעֲנִינִים שֶׁנִּמְשָׁכוֹ וְהוֹשָׁעוֹ
6 מִלְּמַעְלָה בְּחֲגֵי תִּשְׁרִי בַּפְּנִימִיּוֹת עַל
7 יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם שֶׁעוֹבֵד אֶת ה'
8 וְעוֹצֵר' וְקוֹטֵל אֶת הַשְּׁפַע שֶׁנִּמְשָׁךְ
9 לְמַעְלָה בַּפְּנִימִיּוֹת וְהוֹדֵר בְּנִהִי שִׁיךְ
10 לוֹ. וְכַעֲנִין הַתּוֹרָה הֵרִי אֶמְרוֹ
11 רַ"ל¹⁶ לִיְגַמֵּר אֵינִישׁ וְהֵדֵר
12 לִיסְפֵּר, תַּחֲלִילָה יִלְמַד הָאָדָם תּוֹרָה
13 לְגִירָסָא וְאַחֵר כֵּךְ יִלְמַד לַעֲיוֹן וּבַהֲבִנָּה
14 הַסְּבִירוֹת שְׁנֵאֲמָר¹⁷ בְּתַהֲלִים
15 שֶׁבְּתַחֲלִיל הַלִּימוּד פִּי אִם בְּתוֹרַת
16 הַיּוֹי' חֲפָצוֹ וְהֵדֵר וְאַחֵר כֵּךְ
17 וּבְתוֹרָתוֹ יִהְיֶה לַעֲיוֹן וְלַהֲבִין אֶת
18 הַהִיגוֹן, דְּסִדָּר הַלִּימוּד הוּא
19 שֶׁבְּתַחֲלִילָה¹⁸ בְּשֶׁלֶב הָרַאשׁוֹן שֶׁל
20 הַלִּימוּד נִקְרָאת הַתּוֹרָה עַל שְׁמוֹ
21 שֶׁל הַקֶּב"ה, שְׁנֵאֲמָר בַּפֶּסוּק
22 הַזֶּה בְּתוֹרַת הַיּוֹי' חֲפָצוֹ, וּכְמוֹ
23 שְׁאוּמֵרִים בְּנוֹסַח בְּרַפְּת
24 הַתּוֹרָה אֲשֶׁר בְּחֵר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּךְ
25 הוּא פָּנוּ בְּבֵי יִשְׂרָאֵל כו' וְנָתַן לָנוּ
26 אֶת תּוֹרָתוֹ תּוֹרַת ה', וְאַחֵר כֵּךְ
27 בְּשֶׁלֶב הַבָּא שֶׁל הַלִּימוּד עַל יְדֵי
28 עֲבוּדַת הָאָדָם הֵגָה לְבִסּוֹף
29 נִקְרָאת הַתּוֹרָה עַל שְׁמוֹ שֶׁל הָאָדָם
30 הַלּוּמַד, וּבְתוֹרָתוֹ (שֶׁל הָאָדָם)
31 יִהְיֶה, וְהִינֵנו שֶׁהַתּוֹרָה
32 נִקְלָטָה אֲצֵלּוֹ אֲצֵל הָאָדָם
33 בַּפְּנִימִיּוֹת, וְעַל יְדֵי זֶה פּוֹעֵל הַקְּלִיטָה בְּכָל
34 הַקְּלִיטָה בְּכָל הָעֲנִינִים וְלִכֵּן
35 נֹאמַר בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֵרַת תִּהְיֶה 'לָכֶם',
36 לְהוֹרוֹת עַל הַקְּלִיטָה בַּפְּנִימִיּוֹת עַל יְדֵי
37 לִימוּד הַתּוֹרָה בְּעֵינֵי וּבִסְבָּרָא עַד שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַלּוּמַד וְנַחֲשַׁבְתָּ
38 דְּבַר שִׁיךְ לוֹ. וּמִשּׁוֹם זֶה עוֹשִׁין שְׁמִיחַת תּוֹרָה בְּשִׁמְיִי עֲצֵרַת
39 דְּוָקָא, לְפִי שָׁאֵז נִקְלָטָה הַתּוֹרָה בַּפְּנִימִיּוֹת.
40 וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁמִצְיָנוּ בְּרַאשׁוֹנִים¹⁹ הַטַּעַם שֶׁמְסַמְּכִים אֶת
41 הַתּוֹרָה בְּשִׁמְיִי עֲצֵרַת דְּוָקָא, לְמַדְרַשׁ שֶׁלְּאִוּרָה הִיא מְקוֹם לַעֲשׂוֹת
42 סִיּוּם קְרִיאַת הַתּוֹרָה הַשְּׁנִינִית בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת, יוֹם מִתֵּן תּוֹרָה, לְפִי שֶׁהוּא

(10) ראה לקו"ת דרושים לשמיני עצרת פה, ג. פח, ד. צא, א. ובכ"מ. (11) זח"ב קסא, ריש ע"ב. (12) שמו"ר פט"ו, כג. (13) משלי ה, יז. (14) אמור כג, מ. (15) סוכה כז, ב. (16) ילקוט שמעוני תהלים רמז תריד (וראה שבת סג, א). (17) תהלים א, ב. (18) ע"ז יט, א. (19) ראה ר"ן מגילה לא, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שמיני עצרת **סוף כל המועדות** והיום שבו כל המשכות וההשפעות
- 2 של המועדים נקלטות בפנימיות. **וזהו גם הטעם שחג הסוכות**
- 3 **דווקא הוא זמן שמחתנו (כפי שקבעו אנשי כנסת הגדולה**
- 4 **בנוסף התפלה** לומר 'זמן שמחתנו' רק בחג הסוכות ולא בחג הפסח ולא
- 5 בחג השבועות), **דבשבוועות**
- 6 **נאמר בתורה שמחה רק פעם** 1 **שהוא סוף כל המועדות. וזהו גם הטעם שחג**
- 7 **אחת, ובסוכות נאמר שלש** 2 **הסוכות הוא זמן שמחתנו (כפי שקבעו אנשי**
- 8 **פעמים**²⁰, והסיבה להדגשת 3 **כנסת הגדולה בנוסף התפלה), דבשבוועות נאמר**
- 9 השמחה דווקא בחג הסוכות היא 4 **בתורה שמחה רק פעם אחת, ובסוכות נאמר**
- 10 **דמבין שהוא חג הסוכות** 5 **שלש פעמים**²⁰, דמבין שהוא **לאחרי עבודת יום הכפורים,**
- 11 **לאחרי עבודת יום הכפורים,** 6 **יום הכפורים, וכל הענינים נמשכים בפנימיות,**
- 12 **וכל הענינים של ראש השנה, יום** 7 **הנה משום זה הוא זמן שמחה.**
- 13 הכפורים וחג הסוכות **נמשכים** 8 **(ב) והענין בזה, דהנה**²¹, **התורה ענינה**
- 14 **בפנימיות, ביום החתום את חג** 9 **השלוש**²², **וכמאמר רז"ל**²³ **כל**
- 15 **הסוכות שהוא 'סוף כל המועדות,** 10 **העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של**
- 16 **הנה משום זה חג הסוכות כולו** 11 **מעלה ובפמליא של מטה. וענין השלום הוא**
- 17 **הוא זמן שמחה.** 12 **חיבור שני ענינים שונים, ועד שהם ענינים**
- 18 **(ב) והענין בזה, דהנה**²¹, 13 **הפסיים, שעל ידי השלום נעשים לענין אחד.**
- 19 **התורה ענינה השלום**²², 14 **וזהו ענין התפארת, שכלול משני גוונים או**
- 20 כדברי הרמב"ם "גדול השלום שכל 15 **מריבוי גוונים, ודווקא על ידי התפללות כולם**
- 21 התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, 16 **יחד נעשית תפארת להאדם, וכן הוא גם**
- 22 שנאמר דרכי דרכי נעם וכל נתיבותיה 17 **בספירת התפארת למעלה, כמבואר בכמה**
- 23 שלום" **וכמאמר רז"ל**²³ **בגמרא** 18 **מקומות**²⁴. **וזהו גם מה שכתוב**²⁵ **וקרא זה אל**
- 24 **כל העוסק בתורה לשמה** 19 **זה, שקורא וממשיך שפע זה לזה**²⁶, **ודווקא על**
- 25 **משים שלום בפמליא של** 20 **ידי זה נעשית השלימות שלהם. והנה, בכדי**
- 26 **מעלה ובפמליא של מטה.** 21 **לפעול התפללות שני קוין, יש צורך בבחינה**
- 27 **וענין התוכן והמשמעות של** 22 **שלמעלה משני הקוין. ולאידך גיסא, אמייתית**
- 28 **השלום הוא חיבור שני** 23 **ענין ההתפללות והשלום הוא דווקא כפאשר**
- 29 **ענינים שונים, ועד שהם לא** 34 **במשמעות של יופי, שכלול משני גוונים שונים ומנוגדים או אפילו**
- 30 **רק שונים אלא אפילו ענינים** 35 **מריבוי גוונים יותר משני צבעים, ודווקא על ידי התפללות**
- 31 **הפסיים, שעל ידי השלום** 36 **ושילוב והתאחדות כולם יחד נעשית תפארת להאדם, וכן הוא**
- 32 **נעשים שני דברים הפסיים לענין** 37 **גם בספירת התפארת למעלה, כמבואר בכמה מקומות**²⁴
- 33 **אחד. וזהו ענין התפארת** 38 **בתורת הסוד שספירת התפארת כוללת ומשלבת בתוכה יחד את מידת החדס**
- 34 **במשמעות של יופי, שכלול משני גוונים שונים ומנוגדים או אפילו**
- 35 **מריבוי גוונים יותר משני צבעים, ודווקא על ידי התפללות**
- 36 **ושילוב והתאחדות כולם יחד נעשית תפארת להאדם, וכן הוא**
- 37 **גם בספירת התפארת למעלה, כמבואר בכמה מקומות**²⁴
- 38 **בתורת הסוד שספירת התפארת כוללת ומשלבת בתוכה יחד את מידת החדס**
- 39 **ואת מידת הגבורה שמצד עצמן הן מידות שונות ואף הפכיות.**
- 40 **וכמבואר בדברי אדמו"ר זוקן ב'אגרת הקודש' שבספר התניא:**
- 41 **"... עושה שלום במרומיו כי מיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש ואין**
- 42 **מכבין זה את זה, כלומר שמיכאל שר של חסד... ובחינת אש שטבעה לעלות**

(20) יל"ש אמור רמז תרנד בתחילתו. (21) ראה אוה"ת שם ס"ע א'תשפ ואילך. (22) ראה רמב"ם הל' חנוכה בסופן.

(23) סנהדרין צט, ב. (24) ראה תניא אגה"ק סי"ב. ובכ"מ. (25) ישעי' ו, ג. (26) ראה תו"א ויקהל פו, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וּפִילֹּ מְנוּגָדוֹת הוּא דְּוָקָא בְּאַשֶׁר הַבְּחִינָה שְׁלֹמַעֲלָה מְשַׁנִּיחָהּ
2 הִיא לֹא מוּבָדֶלֶת וּמְרוּמָמֶת מֵהֶם לְגַמְרִי אֵלָּא הִיא בְּאוֹפֶן שֵׁשׁ לָהּ גַּם
3 שְׂיִיכוּת מְסוּיִמַּת אֲלֵיהֶם אֵל שְׁתֵּי הַבְּחִינֹת שֶׁהִיא מַחְבֵּרֶת בֵּינֵיהֶם, וְיֵשׁ
4 בָּהּ בְּחִינָה שְׁלֹמַעֲלָה מְשַׁנִּיחָהּ גַּם עֲנִיִּים וְתַנְכִּים מֵעֵין וְדוֹגְמָא לָהֶם,
5 שְׁעַל יְדֵי זֶה שֶׁהַבְּחִינָה שְׁלֹמַעֲלָה
6 מְשַׁנִּי הַקִּיּוֹן הַשְּׁנִי, הַגּוֹרֵמֶת לָהֶם
7 לְהִתְחַבֵּר וּלְהִתְאָחֵד, יֵשׁ בָּהּ מֵעֵין
8 הָעֲנִיִּינִים שֵׁשׁ בִּשְׁנֵי הַקִּיּוֹן נֶעֱשִׂית
9 הַהִתְפַּלְּלוֹת בֵּין שְׁנֵי הַקִּיּוֹן הַשְּׁנִי
10 בְּאוֹפֶן פְּנִימִי כו', כִּי יֵשׁ קֶשֶׁר
11 קָרוֹב וְיֹשִׁיר בֵּין הַגּוֹרֵם הַמֵּאֲחֵד וּמַחְבֵּר
12 וּבֵין הַקִּיּוֹן הַמִּתְאַחֲדִים וְלִכְּנֵי הַהִתְכַּלּוֹת
13 הִיא כְּאוֹפֶן פְּנִימִי, וְלֹא בְּאוֹפֶן שֶׁל
14 גְּזִירָה וּפְקוּדָה כו', שְׁהוּא אוֹפֶן
15 הַפְּעוּלָה וְהַשְּׁפָעָה בְּמִצַּב שֶׁבוּ הַגּוֹרֵם
16 הַמְשַׁפֵּיעַ וְהַפּוֹעֵל אֶת הַחִיבוֹר מוּבָדֵל
17 לְגַמְרִי וְרוֹחֵק מֵאֵד מְשַׁנִּי הַקִּיּוֹן
18 הַמִּתְחַבְּרִים, וְאֵז כִּשְׁהַשְּׁפָעָה הִיא
19 מִתּוֹךְ שְׂיִיכוּת קָרוֹבָה וּבְאוֹפֶן פְּנִימִי
20 דְּוָקָא שְׁנוּעַ בְּפִנְיּוֹת וּבִמְהוּת שֶׁל
21 שְׁנֵי הַקִּיּוֹן הַמִּתְחַבְּרִים וּמִתְכַּלְלִים
22 הוּא אֲמִיתִית הַשְּׁלֹם כִּי דְּוָקָא
23 חִיבוֹר פְּנִימִי (מִתּוֹךְ שְׁכּוּעַ וְהַכְרָה וְכו')
24 הוּא חִיבוֹר אֲמִיתִי.
25 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה מוֹכֵן גַּם בְּתוֹרָה
26 שְׁעוֹשֶׂה שְׁלֹם חִיבוֹר וְאֲחֵדוֹת
27 בְּפִמְלִיא שֶׁל מַעֲלָה וּבְפִמְלִיא
28 שֶׁל מַטָּה, שְׁבִזָּה בְּהַגְדָּה
29 הַכּוֹלֵלִית הַרְחֵבָה שֶׁל 'פְּמִלִּיא שֶׁל
30 מַעֲלָה/רְפִמִּלִּיא שֶׁל מַטָּה' נִקְלָלִים
31 כָּל הַבְּחִינֹת שֶׁבְּהַשְׁתַּלְּשׁוֹת
32 'סֹדֶר הַשְּׁתַּלְשׁוֹת' שֶׁל יִידֵי הָאוֹר
33 הָאוֹלֹקִי מְדַרְגָּה לְדַרְגָּה כְּדִי לְבַרֵּא
34 עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים מוֹגְבִּלִים, וְהַכּוּוֹנָה
35 לְכָל הַבְּחִינֹת מִמֶּשׁ לְמַעֲלָה עַד
36 אֵין קֶץ וְלִמְטָה עַד אֵין תְּכָלִית, מִהַבְּחִינֹת עֲלִיּוֹת וְעַד הַבְּחִינֹת
37 הַכִּי תַּחְתּוֹנוֹת שֶׁהֵן לְמַעֲלָה בְּבִחִינֹת הַנְּעוֹלֹת ב'סֹדֶר הַשְּׁתַּלְשׁוֹת'
38 הַנִּקְרָאוֹת 'פְּמִלִּיא שֶׁל מַעֲלָה' וְהֵן לְמַטָּה הַבְּחִינֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת ב'סֹדֶר
39 הַשְּׁתַּלְשׁוֹת' הַנִּקְרָאוֹת 'פְּמִלִּיא שֶׁל מַטָּה' יֵשׁ בְּמָה קוֹיִם כו', שֶׁמִּצַּד
40 עֲצָמִים הֵם שְׁנֵי מְנוּגָדִים זֶה לָזֶה וְהַתְּפַלְּלוֹתָם לְהִתְחַבֵּר וּלְהִתְאָחֵד זֶה
41 עִם זֶה נֶעֱשִׂית עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, כִּי, לְהִיּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה הִיא חֲכָמָתוֹ
42 וְרִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרִיךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ הִיא לְמַעֲלָה מְסֻדָּר
43 הַשְּׁתַּלְשׁוֹת, הִרִי הִיא לְמַעֲלָה מְשַׁנִּי הַקִּיּוֹן הַקִּיּוֹמִים בְּדַרְגוֹת
44 וּבְחִינֹת שְׁנוֹת ב'סֹדֶר הַשְּׁתַּלְשׁוֹת' (הֵן בְּדַרְגוֹת עֲלִיּוֹנוֹת שֶׁבוּ וְהֵן בְּדַרְגוֹת

הַתַּחְתּוֹנוֹת שֶׁבוּ), וְלִכְּנֵי הַתּוֹרָה לְפַעוֹל בָּהֶם בְּקוֹיִם הַשְּׁנִי
בְּדַרְגוֹת הַשְּׁנוֹת שֶׁל 'סֹדֶר הַשְּׁתַּלְשׁוֹת' הַתְּפַלְּלוֹת.
וְעַל דֶּרֶךְ זֶה שְׁכָתוֹב²⁷ בְּאוֹיֵב עוֹשֶׂה שְׁלֹם בְּמִרְמִי, דְּמָרוֹם
בִּיטוּי הַרְמוֹז לְדַרְגָּה גְבוּהָה וְנִעְלִית בְּאִלּוּקוֹת הוּא לְמַעֲלָה
מִהַשְׁתַּלְּשׁוֹת²⁸, שְׁגַם שָׁם
הֵינּוּ גַם לְמַעֲלָה מ'סֹדֶר הַשְּׁתַּלְשׁוֹת'
יֵשׁ שְׁנֵי עֲנִינִים וְקוֹיִם שְׁנִי, וְהַתְּפַלְּלוֹתָם שֶׁל הַקוֹיִם הַשְּׁנִי
וְחִיבוֹרָם יֵחָד הִיא דְּוָקָא עַל יְדֵי
הַקָּב"ה בְּעֲצָמוֹ שְׁלֹמַעֲלָה מְסֻדָּר
הַקִּיּוֹן כו', הֵן הַקִּיּוֹן הַשְּׁנִי
שֶׁב'סֹדֶר הַשְּׁתַּלְשׁוֹת' וְהֵן הַקִּיּוֹן
הַשְּׁנִי בְּדַרְגוֹת שֶׁב'מָרוֹם', לְמַעֲלָה
מ'סֹדֶר הַשְּׁתַּלְשׁוֹת'. וְלֹא יִדָּךְ
גִּיּוֹסָא, לְמִרְמֹת הַהִתְכַּלּוֹת הִיא עַל
יְדֵי גִילּוֹי אוֹר אֵין סוֹף לְמַעֲלָה מִהַקִּיּוֹן
הַשְּׁנִי, מִצַּד שְׁנֵי הִרִי זֶה
הַהִתְכַּלּוֹת עַל יְדֵי גִילּוֹי מִלְמַעֲלָה
בְּאוֹפֶן שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת קִירוֹב
וְשְׂיִיכוּת בֵּין הַגִּילּוֹי שְׁלֹמַעֲלָה מְשַׁנִּי
הַקִּיּוֹן וְהַקִּיּוֹן עֲצָמוֹ, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל,
שְׁדוּקָא כִּשְׁהַתְכַּלּוֹת הִיא עַל יְדֵי
שְׂיִיכוּת קָרוֹבָה, הִרִי הִיא פּוֹעֵלֶת
בְּפִנְיּוֹת וְיוֹצֵר חִיבוֹר וְשֹׁלֵם אֲמִיתִי,
וְהַקִּירוֹב וְהַשְּׂיִיכוּת שֶׁל הַדַּרְגָּה הָעֲלִיּוֹנָה
הַמַּחְבֵּרֶת צִרִיךְ לְהִיּוֹת לֹא רֵק
לְמַדְרִיגָה הָעֲלִיּוֹנָה הַקָּרוֹבָה יוֹתֵר
לְאוֹר הַנְּעִלָה הַמַּחְבֵּר אֲלֵא הַגִּילּוֹי
הַנְּעִלָה צִרִיךְ לְהִיּוֹת בְּאוֹפֶן שֶׁל קִירוֹב
וְשְׂיִיכוּת גַּם לְמַדְרִיגָה
הַתַּחְתּוֹנָה.
וְזֶהוּ הַטָּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ
שְׁעוֹשִׂים שְׁמִחַת תּוֹרָה
בְּשְׁמִינִי עֲצָרָה דְּוָקָא וְלֹא בְּחַג
הַשְּׁבוּעוֹת וְגַם לֹא בִּיּוֹם הַכִּיפּוּרִים,
דְּכִיּוֹן שֶׁהַתּוֹרָה עֲנִינָה שְׁלֹם וְהַתְּפַלְּלוֹת (כִּי מְדַרְיַגַת הַתּוֹרָה הִיא
לְמַעֲלָה מ'סֹדֶר הַשְּׁתַּלְשׁוֹת' וְהַהִתְכַּלּוֹת בֵּין שְׁנֵי הַקִּיּוֹן נִפְעֵלֶת עַל יְדֵי גִילּוֹי
מִמְדְרִיגָה שְׁלֹמַעֲלָה מְשַׁנִּי, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל), וּבְכַדִּי לְפַעוֹל עֲנִינֵי זֶה
שֶׁל הַהִתְכַּלּוֹת בֵּין שְׁנֵי קוֹיִם שְׁנִי צִרִיף לְהִיּוֹת הַהִתְמַשְׁכָּה (שֶׁל הַגִּילּוֹי
שְׁלֹמַעֲלָה מְשַׁנִּי) בְּאוֹפֶן שֶׁל קִירוֹב וּפְנִימִיּוֹת בְּהַשְּׁפָעָה יִשִּׁירָה
וְקָרוֹבָה הַחוּדֶרֶת בְּפִנְיּוֹת שֶׁל מִקְבֵּל הָאוֹר וְהַגִּילּוֹי בְּפִנְיּוֹת לְעִיל, לִכְּנֵי
שְׁמִחַת תּוֹרָה הוּא בְּשְׁמִינִי עֲצָרָה דְּוָקָא, שְׁאֵז בְּשְׁמִינִי עֲצָרָה
הוּא זְמַן קְלִיטַת הַתּוֹרָה בְּפִנְיּוֹת, וְדָבָר זֶה מִיּוֹחַד לְשְׁמִינִי עֲצָרָה
וְאֵינּוּ בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת וְגַם לֹא בִּיּוֹם הַכִּיפּוּרִים וְכַדִּיּוֹעַ שֶׁבְּשְׁמִינִי עֲצָרָה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הוא ענין המִשְׁכַּת הַטִּיפָה²⁹, כמבואר בתורת הסוד, וְעַד שֶׁנִּמְשָׁךְ
2 יורד ומשתלשל מ'המשכת הטיפה' גַּם השפעה לְמִטָּה בגשמיות
3 כְּפִשּׁוּטוֹ הָעֵנָן דִּנְתִּי גִשְׁמִיכָם טיפות של גשם בַּעֲתָם³⁰,
4 שְׁזָהוּ הקשר של 'המשכת הטיפה' ברוחניות וירדת הגשמים בגשמיות
5 לשמיני עצרת הוא הַטֶּעֶם³¹
6 שְׁבִשְׁמִינִי עֲצַרְת מִתְחִילִים 1 בפנימיות, וכידוע שְׁבִשְׁמִינִי עֲצַרְת הוא ענין
7 לומר בתפילת שמונה עשרה מוֹרִיד 2 המִשְׁכַּת הַטִּיפָה²⁹, וְעַד שֶׁנִּמְשָׁךְ גַּם לְמִטָּה
8 הַגֶּשֶׁם³² כפי שנפסק להלכה.
9 וְזֶהוּ גַם הָעֵלּוּי והיתרון המיוחד 3 כְּפִשּׁוּטוֹ הָעֵנָן דִּנְתִּי גִשְׁמִיכָם בַּעֲתָם³⁰, שְׁזָהוּ
10 שֶׁל שְׁמִינִי עֲצַרְת על יום 4 הַטֶּעֶם³¹ שְׁבִשְׁמִינִי עֲצַרְת מִתְחִילִים לומר מוֹרִיד
11 הַכַּפּוּרִים, דָּאף שֶׁעַל יום 5
12 הַכַּפּוּרִים אָמְרוּ רַ"ל³³ על 6 וְזֶהוּ גַם הָעֵלּוּי שֶׁל שְׁמִינִי עֲצַרְת על יום
13 הַפֶּסֶק בשיר השירים ('צאנה וראינה' 7
14 בנות ציון במלך שלמה בעטרה 8 רַ"ל³³ ביום חתונתו זה
15 שעטרה לו אמר) בְּיוֹם חֲתוּנָתוֹ זֶה 9 לוחות האחרונות³⁴, וכמו שנתבאר בהמאמר³⁵
16 מִתֵּן תוֹרָה, והכוונה ליום הכיפורים 10 שְׁדוּחַק לומר שִׁיּוֹם הַכַּפּוּרִים לְגִבִּי שְׁמִינִי עֲצַרְת
17 שנקרא יום מתן תורה משום שְׁנִיתָנוּ 11 יִהְיֶה כְּאִירֹסִין (בְּלֶבֶד חֶסֶם וְשִׁלּוֹם) לְגִבִּי
18 בו לוחות האחרונות³⁴, וכמו 12 נִישׁוּאִין, מְכַל מְקוֹם, הַהִמְשָׁכָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים
19 שְׁנִיתָנוּ בְּהִמְאָמֵר³⁵ של 13 הִיא רַק לְמַעַלָּה, כִּי הַיְחוד הוּא רַק יְחוד אָבָא
20 אדמו"ר ה'צמח צדק' ב'אור התורה' 14 וְאָמַר, מֵה שָׁאִין כֵּן בְּשְׁמִינִי עֲצַרְת נִמְשָׁךְ עַד
21 שעליו מיוסדים דברים אלה שְׁדוּחַק 15 לְיְחוד זְעִיר אֲנִפִּין וְנוֹקְבִיָּה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִעֲשִׂית
22 לומר שִׁיּוֹם הַכַּפּוּרִים לְגִבִּי 16 הַמִּשְׁכַּת הַטִּיפָה, שֶׁהוּא עֵנָן הַהִמְשָׁכָה לְמִטָּה,
23 שְׁמִינִי עֲצַרְת יִהְיֶה כְּאִירֹסִין 17 וְדוֹקָא עַל יְדֵי יְחוד זְעִיר אֲנִפִּין וְנוֹקְבִיָּה נִעֲשִׂית
24 שהם רק תחילת הקשר בין החתן 18 הָעֵנָן דְּפָרוּ וּרְבוּ וּמָלְאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבִּשׁוּהָ³⁶,
25 והכלה, שהם הקדוש-ברוך-הוא ובני 19 לַעֲשׂוֹת לוֹ יְתִבְרָךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים³⁷.
26 ישראל ('אירוסין') בְּלֶבֶד חֶסֶם 20 וּבִיאוֹר הָעֵנָן, דִּהְנֶה, אֵיתָא בְּזִהָר³⁸ תִּלָּת
27 וְשִׁלּוֹם) לְגִבִּי נִישׁוּאִין שהם 21 קָשְׁרִין מִתְקַשְּׁרִין דָּא בְּדָא, יִשְׂרָאֵל
28 שלמות הקשר אלא לאמיתו של דבר 22 אֹרִיתָא וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּמִסִּיִּים בְּזִהָר
29 יום הכיפורים, הנקרא 'יום חתונתו' 23 וְכוּלְהוּ דְּרָגִין עַל דְּרָגִין סְתִים וּגְלִיא. וְיֵשׁ שְׁנִי
30 הוא ענין הנישואין, מְכַל מְקוֹם, 24 פִּירוּשִׁים³⁹ בְּאֹפֶן הַהִתְקַשְּׁרוֹת, וְאֶחָד מֵהֶם,
31 יש לשמיני עצרת יתרון על יום 25 שְׁסִתִּים דְּאֹרִיתָא מִתְקַשֵּׁר בְּגִלְיָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ
32 הכיפורים, וטעם הדבר הוא כי 26 הוּא, וּגְלִיא דְּאֹרִיתָא מִתְקַשֵּׁר עִם סְתִים
33 הַהִמְשָׁכָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים הִיא 27 דִּישְׂרָאֵל. אֵף עַל פִּי זֶה אֵינוֹ מוֹכֵן, אִיךְ נִעֲשִׂית
34 רַק לְמַעַלָּה בדרגות עליונות 28 יְחוד אָבָא בְּחִינַת הַחֲכָמָה וְאָמַר
35 באלוקות, כִּי הַיְחוד הַהִמְשָׁכָה 29 בְּחִינַת הַיְבִינָה, הַדְּרָגוֹת הַגְּבוּהוֹת וְהַעֲלִיּוֹת בַּסְפִּירוֹת מֵה שָׁאִין כֵּן
36 הפנימית מדרגה לדרגה הפועלת יחוד 30 בְּשְׁמִינִי עֲצַרְת נִמְשָׁךְ האור והגלוי למטה יותר עַד לְיְחוד זְעִיר
37 וחבור בין שתי הדרגות הוא רַק
38 יְחוד אָבָא בְּחִינַת הַחֲכָמָה וְאָמַר
39 בְּחִינַת הַיְבִינָה, הַדְּרָגוֹת הַגְּבוּהוֹת וְהַעֲלִיּוֹת בַּסְפִּירוֹת מֵה שָׁאִין כֵּן
40 בְּשְׁמִינִי עֲצַרְת נִמְשָׁךְ האור והגלוי למטה יותר עַד לְיְחוד זְעִיר

(29) ראה פרי עץ חיים שער הלולב פ"ח. תניא אגה"ק ס"כ. (30) בחוקותי כו, ד. (31) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"ד ע' א'שנה ואילך. (32) משנה ריש תענית. טושו"ע ודאדה"ז א"ח ר"ס קיד. (33) תענית כו, ב במשנה. (34) פרש"י שם. (35) אוה"ת שמיני עצרת שם (ס"ע א'תשפו ואילך). (36) בראשית א, כח. (37) ראה תחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ל. ובכ"מ. (38) ח"ג עג, א. (39) ראה לקו"ת ויקרא ה, ג. נציבים מו, א. אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תקלה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁפִנִּימִיּוֹת הַתּוֹרָה נִקְרָאת לַחֲמִי לַחֲמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא, 42
 2 כְּכִיכּוֹל, וְגִלְיָא דְּאוּרִייתָא נִקְרָאת לַחֲמִי הַלֶּחֶם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, 43
 3 כַּמְבוּאָר ב'תורה אור': "שהתורה כמו שהיא למטה היא בחינת מזון לנפש 44
 4 ונקראת לחמו, והיא גם כן לחמי כביכול בשורשה למעלה", שְׁהִם שְׁתִּי 45
 5 בחינות אלו של 'לחמו', התורה כמו 46
 6 שהיא למטה, נגלה דתורה, ו'לחמי', 47
 7 התורה כפי שהיא למעלה, פנימיות 48
 8 התורה, רחוקות ונבדלות מאד והם 49
 9 בְּאֵין עֶרְךָ זֶה לָזֶה 43, וְאִם פֶּן, 50
 10 אִיךְ נַעֲשִׂית הַתּוֹרָה מְמוּצָע 51
 11 הַמְקַשֵּׁר יִשְׂרָאֵל וְקוֹדֶשָׁא 52
 12 בְּרִיף הוּא וְהִי לֹא מְדוּבָר בְּתוֹרָה 53
 13 כִּבְחִינָה אַחַת אֵלָּא בְּתוֹרָה כִּשְׁתִּי 54
 14 בְּחִינֹת שׁוֹנוֹת וְנִבְדָּלוֹת זֶז מִזֶּז? 55
 15 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה צְרִיךְ לְהִבִּין 56
 16 בְּנוּגָע לְכָלִּלוֹת עֲנִין הַמְמוּצָע 57
 17 בֵּין הַמַּאֲצִיל הַבּוֹרָא לְנֶאֱצָלִים 58
 18 הַנִּבְרָאִים הַנְּעִלִים וְהַנִּבְרָאִים 59
 19 הַנְּחֻתִים, שֶׁהוּא עֲנִין סְפִירַת 60
 20 הַפְּתִירָה 44 בְּחִינַת 'כְּתֵר' עֲלִיּוֹן 61
 21 שְׁלֹמֶעֱלֵה מִהַסְפִּירוֹת שֶׁהִיא הַדְּרָגָה 62
 22 הָאֲחֵרוֹנָה בַּמַּאֲצִיל וְהַדְּרָגָה הָרִאשׁוֹנָה 63
 23 בְּנֶאֱצָלִים וְנִחְשָׁב 'מְמוּצָע' בְּיַנְיָהִם. 64
 24 דְּהֵנָּה, סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שְׁבו 65
 26 חֲאוּר הָאֱלֹקִי יוֹרֵד וּמִשְׁתַּלְשֵׁל מִדְּרָגָה 66
 27 לְדְרָגָה כְּדִי לִבְרוֹא עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים 67
 28 מוֹגְבִּלִים מִתְחִיל מִסְפִּירַת 68
 29 הַחֲקָמָה (שֶׁל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת), כְּמוֹ 69
 30 שְׁפָתוֹב 45 בְּתַהֲלִים רִאשִׁית 70
 31 חֲקָמָה, וְכַמְבוּאָר ב'שער היחוד 71
 72 וְהָאֲמוּנָה' שֶׁבִּסְפֵּר הַתְּנִיָּא: "... הַמַּעֲלָה וּמִדְּרָגָה הָרִאשׁוֹנָה אֲצֵל הַנִּבְרָאִים הִיא 72
 73 הַחֲקָמָה שֶׁלֹּכֵן נִקְרָאת רִאשִׁית כִּי בְּאֵמֶת הִיא רִאשִׁית וּמִקּוֹר כָּל הַחַיּוֹת וְנִבְרָאִים 73
 74 כִּי מִהַחֲמָה נִמְשָׁכוֹת בִּינָה וְדַעַת וְהֵן נִמְשָׁכוֹת כָּל הַמִּידוֹת... וְהַמִּידוֹת 74
 75 שֶׁבִּנְפֶּשׁ נִמְשָׁכוֹת בָּהּ תִּכּוּחַ וְאוֹתוֹת הַמִּשְׁחָבָה... וְאוֹתוֹת הַמִּשְׁחָבָה נִמְשָׁכוֹת 75
 76 אוֹתוֹת הַדִּיבּוּר וְהֵן חַיּוֹת מִמֶּשׁ וְהַדִּיבּוּר מִבֵּיא לִידֵי מַעֲשֵׂה... וְכֵן זֶה בִּנְפֶּשׁ 76
 77 הָאָדָם וּנְפֶּשׁ כָּל הַבְּרָאִים שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים שֶׁכּוֹלֵם הַחֲקָמָה 77
 78 הִיא רִאשִׁית וּמִקּוֹר הַחַיּוֹת", וְחֲקָמָה עִם כָּל מַעֲלָתָהּ הִיא בְּרִיחֹק בְּאֵין 78
 79 עֶרְוֶה פֶּעַר וּמִרְחָק לֹא כָּל יֶחֶס וְהַשְׁוָאָה לְגַבִּי הַמַּאֲצִיל עֲצֻמוֹ. 79
 80 וְהַמְמוּצָע בֵּין הַחֲקָמָה, רִאשִׁית וְתַחֲלִית הַנֶּאֱצָלִים וְהַמַּאֲצִיל עֲצֻמוֹ הוּא 80
 81 הַפְּתִירָה, שְׁיֵשׁ בּוֹ ב'כְּתֵר' גַּם מִבְּחִינָה הַתְּחִתּוֹנָה שְׁפָמַאֲצִיל, 81
 82 בְּחִינַת עֲתִיק שֶׁהִיא הַבְּחִינָה הַנְּעִלִית וְהַפְּנִימִית שֶׁב'כְּתֵר' (וְנִקְרָאת 'עֲתִיק 82

1 הַתּוֹרָה בְּחִינַת מְמוּצָע הַמְקַשֵּׁר יִשְׂרָאֵל וְקוֹדֶשָׁא בְּרִיף הוּא, 1
 2 הֲרִי הַמְמוּצָע צְרִיךְ לְהִיּוֹת עֲנִין אֶחָד הַמְקַשֵּׁר כּו', כַּמְבוּאָר 2
 3 לְעִיל שֶׁכֵּל שְׁלֹב וְחִיבּוּר בֵּין שְׁנֵי עֲנִינִים נִפְעַל עַל יְדֵי בְּחִינָה שְׁנַעֲשִׂית 3
 4 'מְמוּצָע' הַמַּחֲבֵר אוֹתָם, וּמוֹכֵן שֶׁבְּחִינַת ה'מְמוּצָע' הִיא בְּחִינָה אַחַת וְאִילוֹ 4
 5 סְתִים וְגִלְיָא שְׁבַתוֹרָה שֶׁהוּא 5
 6 ה'מְמוּצָע' הַמַּחֲבֵר בֵּין הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ 6
 7 הוּא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם שְׁנֵי עֲנִינִים 7
 8 שְׁוִנִים, שֶׁהִי יֵשׁ הַבְּדִלִים רַבִּים 8
 9 וּמִשְׁמַעוּתִים בֵּין הַנִּסְתָּר שֶׁבְּתוֹרָה 9
 10 לְנִגְלָה שֶׁבְּתוֹרָה וְעַד כִּי כֵן הֵם שְׁנֵי 10
 11 עֲנִינִים שְׁוִנִים שְׁפָתִים דְּאוּרִייתָא 11
 12 נִקְרָא בְּחוּרָה בְּשֵׁם עֵץ הַחַיִּים, 12
 13 וְגִלְיָא דְּאוּרִייתָא נִקְרָאת בְּשֵׁם 13
 14 עֵץ הַדַּעַת 40 וְאִיךְ עַל פִּי 14
 15 שְׁאֵהוּ עַל שֵׁם הַהִתְלַבְּשׁוֹת 15
 16 כּו', לְכַאוּרָה הִיא מִקּוֹם לּוֹמֵר כִּי 16
 17 לְמַעֲשֵׂה אֵין הַבְּדֵל מִהוּתִי כָּל כֵּן בֵּין 17
 18 נִסְתָּר דְּתוֹרָה לְנִגְלָה דְּתוֹרָה (כֵּן שְׁאִינִם 18
 19 שְׁנֵי עֲנִינִים שְׁוִנִים לְגַמְרִי וְאֵין לְהַתְפַּלֵּא 19
 20 אִיךְ לְמִרוֹת הַשְּׁנִי בְּיַנְיָהִם הַתּוֹרָה הִיא 20
 21 ה'מְמוּצָע' הַמַּחֲבֵר בֵּין יִשְׂרָאֵל 21
 22 וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא), כִּי עֲנִין זֶה 22
 23 שֶׁהַנִּסְתָּר דְּתוֹרָה נִקְרָא עֵץ הַחַיִּים 23
 24 וְהַנִּגְלָה בְּתוֹרָה נִקְרָא עֵץ הַדַּעַת הוּא רַק 24
 25 עִם שֵׁם הַהִתְלַבְּשׁוֹת, כַּמְבוּאָר בְּאֵגֶרַת 25
 26 הַקְדוּשׁ שֶׁבִּסְפֵּר הַתְּנִיָּא שֶׁהַנִּגְלָה נִקְרָא 26
 27 עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע כִּי מְדוּבָר עַל 27
 28 הַתּוֹרָה כְּפִי שִׁירָדָה לְמַטָּה וְנִתְלַבְּשָׁה 28
 29 בְּדְבָרִים הַשִּׁיכִּים לְקִלְפַת נִגּוּהָ שִׁישׁ 29
 30 בָּהּ טוֹב וְרַע (וְכַמְבוּאָר שֵׁם בְּכִיאוּר 30
 31 דְּבִרֵי הוּוּרָה וְאִילָנָה דְּטוֹב וְרַע דִּיאֵהוּ אִיסוּר וְהִיתֵר טוֹמָא וְטַהֲרָה...": דְּגוּף 31
 32 דְּבִרֵי הָאִסוּר וְדְבִרֵי הַמּוֹתֵר הוּא מֵאִילָנָה דְּטוֹב וְרַע שֶׁהוּא קִלְפַת נִגּוּהָ... 32
 33 כִּשְׁהַמְלֻכּוֹת דְּאֲצִילוֹת מִתְלַבְּשָׁת בְּקִלְפַת נִגּוּהָ כְּדִי לִבְרֹר הַנִּיצוּצוֹת שֶׁנִּפְּלוּ 33
 34 בְּחֹטָא אֲדָם הָרִאשׁוֹן... אוֹי גַּם הַמְּלֻכּוֹת דְּאֲצִילוֹת נִקְרָא בְּשֵׁם עֵץ הַדַּעַת טוֹב 34
 35 וְרַע..."), אֵלָּא שְׁאִין זֶה מַעֲנָה מִסְפִּיק לְשַׁלָּה אִיךְ שְׁנֵי הַעֲנִינִים הַשְּׁוִנִים 35
 36 שֶׁבְּתוֹרָה יְכוּלִים לְהִיּוֹת ה'מְמוּצָע' הַנִּלְ, כִּי אֲמַנִם הַנִּסְתָּר נִקְרָא עֵץ הַחַיִּים 36
 37 וְהַנִּגְלָה נִקְרָא עֵץ הַדַּעַת (רַק) בְּגִלְיָל עֲנִין הַהִתְלַבְּשׁוֹת, אֲבָל מִכָּל מִקּוֹם, 37
 38 הֲרִי זֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרָאוּ לוֹ בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שְׁמוּרָה עַל 38
 39 עֲנִינֵינוּ כּו' 41 וְהַכֹּחַ לּוֹמֵר שֶׁהַבְּדִלִים בְּשִׁמּוֹת כֵּן מִהוּוִים הַכּוּחַת עַל 39
 40 הַבְּדִלִים בְּמַהוּת), וְהַחֲחִילוֹק שְׁפִינִיָּהִם הַהַבְּדֵל בֵּין נִסְתָּר דְּתוֹרָה לְנִגְלָה 40
 41 דְּתוֹרָה מְרוּמָז גַּם בְּמָה שְׁפָתוֹב 42 בְּמִשְׁלִי לְכֹו לַחֲמוֹ בְּלַחֲמִי, 41

(40) זח"ג קכד, ב (ברע"מ) - הובא ונת' בתניא אגה"ק סכ"ו. (41) ראה תניא שעהיוה"א פ"א. ובכ"מ. (42) משלי ט, ה. וראה ברכות נז, סע"א. (43) ראה תו"א משפטים עח, ד. לקו"ת שה"ש כה, סע"ג ואילך. כז, סע"ד ואילך. (44) בהבא לקמן - ראה המשך תער"ב פקצ"ג ואילך (שם ע' תקמ ואילך). (45) תהלים קיא, יו"ד. וראה תניא שעהיוה"א פ"ח.

ביום השמיני עצרת תהיה לכם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יומין), ויש בו ב'כתר' גם הבחינה שהוא ראש ומקור
  - 2 הנאצלים, בחינת אריף הבחינה התחתונה והחיצונית שב'כתר
  - 3 (הנקראת 'אריך אנפין'), ולכן הוא ה'כתר' הממוצע המכתר
  - 4 המאציל עם הנאצלים. אף גם לגבי ענינו של ה'כתר' לכאורה
  - 5 אינו מוכן⁴⁶, בדומה לשאלה
  - 6 שנשאלה לעיל לגבי ענינה של התורה
  - 7 כ'ממוצע' בין הקדוש-ברוך-הוא לבני
  - 8 ישראל, הרי עתיק ואריף שתי
  - 9 הבחינות האמורות ב'כתר' הם שני
  - 10 ענינים שונים, ועד כדי כך הוא
  - 11 השוני ביניהם שהם באין ערוף
  - 12 זה לזה, דעתיק הוא מלשון
  - 13 העתקה מספר לספר, היינו
  - 14 שהדבר שהיה בספר אחד הוא עצמו,
  - 15 כמו שהוא, עובר לספר אחר, שזהו
  - 16 המשכת העצמות של האלויות
  - 17 כמו שהוא, שהמאציל עצמו
  - 18 ולא רק הארה מועטת ממנו נעתק
  - 19 ונמשך בבחינת עתיק, וגם
  - 20 דבר נוסף שמדגיש את ההבדלה
  - 21 וריחוק הערך בין 'עתיק' ל'אריך'
  - 22 עתיק הוא מלשון העתקה
  - 23 והבדלה, שנעתק ונבדל
  - 24 ומרומם ונעלה לאין שיעור מסדר
  - 25 השתלשלות כולו, כולל גם
  - 26 מבחינת אריף, ועד שנקרא
  - 27 'עתיק' רישא דלא ידע ולא
  - 28 אתידע⁴⁷ ראש שלא ידע ולא נודע,
  - 29 היינו שנבדל לגמרי מידעת והשגת
  - 30 המדריגות שלמטה ממנו. ואילו
  - 31 בחינת אריף, הבחינה השנייה,
  - 32 התחתונה יותר, שב'כתר' עם היותו
  - 33 אריך אנפין, מלולית: פנים
  - 34 ארוכות, והכוונה שזו בחינה שיש בה
  - 35 גילוי אור רב ולא זעיר אנפין,
  - 36 מלולית: פנים זעירות, והכוונה שזו
  - 37 בחינה שיש בה אור קטן ומועט, ואם כן גם בחינת 'אריך' היא בחינה נעלית
  - 38 ביותר הרי הוא גם 'אריך' בבחינת אנפין במובן זה שיש לו 'פנים'
  - 39 ר'ציו' והגדרה מסוימת, והיינו שהוא בחינת 'אריך' בצירור
  - 40 דהשתלשלות כו' ועם היותו בחינה ב'כתר', בכל זאת יש בו 'צירור'
  - 41 והגדרות של 'סדר השתלשלות, בשונה מ'עתיק' שנעתק ונבדל מזה. ואם
  - 42 כן, איך שייך לומר שבחינת עתיק ואריף שניהם גם יחד הם
- הממוצע בין המאציל לנאצלים, הרי הם שני ענינים שאינם רק שונים זה מזה אלא שבאין ערוף זה לזה?
- אף הביאור בזה, שאמיתית הממוצע המכתר והנבראים הוא בחינת חכמה סתימאה, החכמה הסתומה ונעלמת שלמעלה מהחכמה שהיא ראשית 'סדר השתלשלות' והיא בחינת החכמה כפי שהיא ב'כתר' (כמבואר באריכות במאמר הקודם ב'המשך' מאמרים זה, דיבור-המתחיל 'הללו את גוים כל גוים שבחוחו כל האומים' שנאמר בחג הסוכות שנה זו, תשל"א) שיש בו ב'ממוצע' זה של בחינת חכמה סתימאה סיום בחינת עתיק והתחלת בחינת אריף, שזהו בחינת הפנימיות הקשורה ב'עתיק' והחיצוניות שבו הקשורה ב'אריך', וכיוון שחכמה סתימאה מחברת בין 'עתיק' ל'אריך' ושני הענינים נחשבים לבחינה אחת, מובן כיצד שתי הבחינות של 'כתר', 'עתיק ואריך' יכולות להיות 'ממוצע' בין המאציל לנאצלים, כי לאמיתו של דבר (לאחר שנפעל חיבור ביניהם) הרי זו בחינה אחת (שהיא עצמה חיבור של שתי בחינות על ידי ה'ממוצע' של חכמה סתימאה). אמנם עדיין גם לאחר הביאור האמור כיצד 'כתר' הוא 'ממוצע' אינו מוכן, הרי גם הפנימיות והחיצוניות שבו. אמנם עדיין אינו מוכן, הרי גם הפנימיות והחיצוניות שבחכמה סתימאה הם שתי מדריגות⁴⁸ שונות זו מזו, ועד שיש קרום המפסיק ביניהם, כשם שבמחש הגשמי יש קרום המבדיל בין חלקים שונים של המוח כך גם למעלה, כביכול, יש 'קרום' המבדיל בין הבחינות השונות שבמדריגת 'חכמה סתימאה', הפנימיות והחיצוניות, שהוא המשמעות של 'קרום' זה למעלה הענן הפקסא⁴⁹ מסך ופרוכת המבדילה (ולפעמים מבואר שיש בין הפנימיות והחיצוניות של בחינת חכמה סתימאה לא רק 'פרסא' שהיא מחיצה דקה אלא צמצום גדול ביניהם ולפי זה בוודאי שמדובר בשתי מדריגות שונות).
- אף הענן הוא, שהממוצע בין 'עתיק ואריך' שב'כתר' על ידי חכמה

(46) המשך תער"ב פקצ"ו (שם ע' תקמז ואילך). (47) ראה בפי' הספרא דצניעותא להאריז"ל בפ"ק (דקי"ט ע"א), נעתק בלקו"ת דרושים ליום הכפורים בסופן (עא, ריש ע"ד). (48) ראה המשך תער"ב פ"ר ופר"ה (שם ע' תקנז ואילך; ע' תקעב ואילך). (49) ראה סה"מ תרע"ח ע' כא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 סתימאה הוא לאמיתו של דבר כן בחינה אחת ולא שתיים כי ה'ממוצע' הוא
2 נקודה בחכמה סתימאה שהיא מדרגה בפני עצמה שאינו
3 העליון והתחתון, כי אילו היתו 'ממוצע' הייתה משום שיש בו בחינה
4 הקרובה לעליון ובחינה אחרת הקרובה לתחתון, אכן היו כאן שתי בחינות
5 שונות ועל זה נשאלה השאלה איך
6 ייתכן 'ממוצע' באופן כזה, אבל האמת
7 היא שמדובר בנקודה בפני עצמה
8 שאינה העליון ואינה התחתון שאין
9 זה בחינת העצמות שהוא עליון
10 ולא בחינת הנאצלים שהם
11 תחתון, וכולל שתי המדרגות,
12 שיש בו ב'ממוצע' של חכמה
13 סתימאה מבחינת העצמות
14 ממש והוא הפנימיות שבו,
15 ויש בו מהתחתון היינו החיצוניות שבו שנעשה
16 החיצוניות שבו שנעשה
17 מקור לכריאת הנאצלים והנבראים
18 כו', וכללותו הוא בחינת
19 חכמה⁵⁰, ועל ידי זה ה'ממוצע'
20 הזה של חכמה סתימאה יהיה
21 הדיבור כו', וכפי שיתבאר
22 לקמן.
23 (ד) והנה נתבאר לעיל בסעיף ב
24 שהתורה הוא ענן השלום
25 שפועל התפללות והתאחדות של
26 שני קווין שונים ואפילו הפכיים,
27 ואמיתיות ההתפללות הוא
28 כשיש לו לרבר הגורם את
29 ההתכללות שייכות לשני
30 העניינים הנכללים דוקא, וכן
31 הוא בתורה שהיא הפועלת את
32 ההתכללות בין הקווין השונים (וכן את
33 ההתקשרות של בני ישראל עם
34 הקדוש-ברוך-הוא), ששייכות גם
35 לעולם. וכיון שהסדר בעולם
36 הוא שתחלה נמשך בחינת
37 המקיף, ואחר כך נמשך
38 בחינת הפנימי, בכל הארה
39 והשפעה, תחילה בא ומתגלה העניין
40 בכללותו, בדרך 'מקיף' מלמעלה
41 ובשלב הבא הדבר יורד יותר ותורר
42 בפנימיות לכן עושים שמחת תורה ושמני עצרת לאחר חג חסידות⁵², שאפילו על ידי ייבוי גדול מאד של ירידות
- הסוכות (ולא בסמיכות ליום הכפורים שאז נמשך עניין התורה בלוחות השניות), כי בתחלה צריך להיות המשכת המקיפים בסוכות, ואחר כך בסיום שבעת ימי חג הסוכות נעשית הקליטה של ההמשכות של כללות חודש תשרי, כולל גם של יום הכיפורים, בפנימיות בשמיני עצרת ושמחת תורה.
ויש להוסיף בזה, שענין ההתפללות בין הקווין השונים (וכן ההתקשרות של הקדוש-ברוך-הוא ובני ישראל על ידי התורה) בשמחת תורה על ידי התורה נמשך על ידי הריקודים עם ספר התורה ברגליים דוקא. והנה, ענן הקריאה בתורה הוא ענן הדיבור, שהדיבור הוא רוחני לגבי האותיות הכתובים על הקלף על ידי מעשה גשמי, וכיוון שהדיבור נחשב רוחניות לגבי גשמיות, הרי החיבור עם התורה שעל ידי הדיבור של קריאת התורה אינו חיבור מושלם אבל עיקר המעשה הוא בריקודים עוד יותר מאשר באותיות התורה, כי הריקודים הם על ידי הרגלים דוקא ואילו האותיות הם פעולה של המוח ושל היד הכותבת שהיא דבר פחות מעשי-גשמי מאשר הריקודים ברגליים.
והנה, על ידי הריקודים בשמחת תורה על ידי התורה נמשך על ידי המקיף, ואחר כך נמשך בחינת הפנימי, לכן עושים שמחת תורה ושמני עצרת לאחר חג הסוכות (ולא בסמיכות ליום הכפורים), כי בתחלה צריך להיות המשכת המקיפים בסוכות, ואחר כך נעשית הקליטה בפנימיות בשמיני עצרת ושמחת תורה.
ויש להוסיף בזה, שענין ההתפללות שפועלים בשמחת תורה על ידי התורה נמשך על ידי הריקודים דוקא. והנה, ענן הקריאה בתורה הוא ענן הדיבור, שהיא רוחני לגבי האותיות הכתובים על הקלף על ידי מעשה גשמי, אבל עיקר המעשה הוא בריקודים עוד יותר מאשר באותיות התורה, כי הריקודים הם על ידי הרגלים דוקא. והנה, על ידי הריקודים נמשך העצם, ודוקא על ידי זה אפשר להיות הדיבור דרוחניות (הקריאה בתורה) וגשמיות (כתיבת המעשה), שיהיו החיבור וההתכללות הזו בין רוחניות וגשמיות רק בכח הקדוש-ברוך-הוא המפליא לעשות⁵¹, ובהלשון הידוע המובא בדרושי חסידות⁵², שאפילו על ידי ייבוי גדול מאד של ירידות

(50) נזכר גם הענין דבחכמה אתברירו, דקאי על ח"ס, כדאיתא בתניא אגה"ק (סכ"ח). (51) ראה רמ"א או"ח ס"ו ס"א.

(52) ראה תניא רפמ"ח. לקו"ת פ' ראה כ, ד.

ביום השמיני עצרת תהיה לכם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַעֲמָצוּמִים שֶׁל הָאוֹר הָאֱלֹקִי, לְעוֹלָם לֹא יִתְהַוֶּה מִמְּצִיאוֹת רוּחָנִי
2 שֶׁל אוֹר אֱלֹקִי מְצִיאוֹת שֶׁל נִבְרָא גִשְׁמִי, אֲלֵא דִּקְא עַל יְדֵי כַח
3 הַמִּפְלִיא לַעֲשׂוֹת שְׁלֹמְעֵלָה מְרוֹחֲנִיּוֹת וְגִשְׁמִיּוֹת הַנִּעְלָה מִכָּל
4 'צִיּוֹר' וְגֵדֶר רוּחָנִי בְּדִיּוֹק כִּשֶׁם שֶׁהוּא מוֹפְשֵׁט וְנִעְלָה לְגַמְרִי מִכָּל הַגְּדֵרָה גִשְׁמִית
5 אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת הַתְּהֻוּת
6 הַגִּשְׁמִי, וְכַמְּבֹאֵר בְּאַגְרָת
7 הַקֶּדְשׁ⁵³ שֶׁבִּסְפָּר הַתְּנִיא שֶׁהוּא
8 הַקְּדוּשׁ-בִּירוּךְ הוּא לְבִדּוֹ בְּכַחוֹ
9 וַיִּכְלְתוּ לְבִרְוֹא יֵשׁ מְצִיאוֹת
10 מֵאֵין וְאֶפְסָה הַמּוֹחֵלֵט מִמֶּשׁ
11 הַמוֹפְשֵׁט לְגַמְרִי מִכָּל הַגְּדֵרָה שֶׁל
12 מְצִיאוֹת, בְּלִי שׁוּם עֵילָה וְסִיבָה
13 קוֹדֶמֶת לִישׁ הִזָּה וְזֹאת כִּי
14 הַקְּדוּשׁ-בִּירוּךְ הוּא בַּעֲצֻמוֹ קִיִּם בְּלִי
15 שׁוּם עֵילָה וְסִיבָה שְׁקִדְמָה לוֹ. וְכַמּוֹ
16 כֵּן הִנֵּה דִּקְא עַל יְדֵי
17 הַרִיקוּדִים שֶׁהֵם 'עֵיקֶר הַמַּעֲשֶׂה',
18 פְּעוּלָה חִיצוֹנִית נְחוּתָה נִמְשָׁךְ
19 הַעֲצָם, וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁהַעֲצָם
20 נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֶּה וּפּוֹעֵל אֶפְשָׁר יִכּוּלָה
21 לְהִיּוֹת הַתְּפִלָּוֹת וְהַתְּחַבְּרוּת
22 רוּחָנִיּוֹת וְגִשְׁמִיּוֹת. וְכַמּוֹ
23 לְעֵיל, שֶׁכָּל זֶה נִפְעַל לְאַחֲרֵי
24 הַמִּשְׁכַּת הַמְּקִיפִים שֶׁל הָאוֹר
25 הָאֱלֹקִי בְּחֶג הַסּוּכּוֹת, שָׁאֵז
26 בְּשֹׁלֵב הַבָּא אַחֲרֵי הַמִּשְׁכַּת הַמִּקִּיף
27 נַעֲשִׂית הַקְּלִיטָה בַּפְּנִימִיּוֹת
28 בְּשִׁמְיָנִי עֲצָרָת, וְאֵז בְּשִׁמְיָנִי
29 עֲצָרָת דְּוֹקָא עוֹשִׂין שְׁמִחַת
30 תּוֹרָה, כִּי עֲנִין הַתּוֹרָה הוּא
31 עֲנִין הַשְּׁלוֹם, הַתְּפִלָּוֹת
32 וְהַתְּחַבְּרוּת וּבְאֹפֶן פְּנִימִי
33 וּבְגִלּוֹי כַּמְּבֹאֵר לְעֵיל שֶׁהַתְּכַלּוֹת
34 הֵיא דְּוֹקָא עַל יְדֵי הַשְּׁפָעָה יִשִּׁירָה
35 הַחוּדֶרֶת בַּפְּנִימִיּוֹת, וְזֶהוּ גַם עֲנִין
36 שְׁמִינִי עֲצָרָת, שֶׁהוּא עֲנִין
37 הַקְּלִיטָה בַּפְּנִימִיּוֹת, וְלִכְּנָן אֵז
38 דִּקְא עוֹשִׂין שְׁמִחַת תּוֹרָה.
39 וְכֵן הוּא בְּנוֹגֵעַ לְבִקְשָׁה
40 שִׁישְׁרָאֵל מִבְּקָשִׁים בְּרֹאשׁ
41 הַשָּׁנָה עַל עֲנִין הַמְּלוּכָה,

- 42 שֶׁהַקֶּב"ה יְהִיָּה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל⁵⁴, כְּנוּסָח הַתְּפִלּוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַל
43 יְדֵי זֶה שֶׁהַקְּדוּשׁ-בִּירוּךְ הוּא יְהִיָּה מֶלֶךְ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, יְהִיָּה גַם מֶלֶךְ עַל
44 כָּל הָאָרֶץ, מְלוּךְ עַל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ, וְכַמּוֹ שֶׁהִיא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
45 בַּפֶּעַם הַרְּאשׁוֹנָה, שָׁאֵדָם הַרְּאשׁוֹן שֶׁנִּבְרָא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הַרְּאשׁוֹן, בְּיוֹם
46 הַשִּׁישִׁי לַמַּעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית אָמַר לְכָל
47 הַנִּבְרָאִים בּוֹאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרַעָה גו'⁵⁵ 'נִבְרַכְהָ לִפְנֵי ה'
- 48 עוֹשֵׁנִי, הֵינּוּ שִׁיבְלוּ עַל עֲצָמָם אֵת
49 מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בִּירוּךְ הוּא וְכַמּוֹ
50 שְׁנִתְּבָאֵר לְעֵיל⁵⁶ בְּמֵאמֶר דִּיבּוּר
51 הַמִּתְחִיל 'זֶה הַיּוֹם תַּחֲלִית מַעֲשִׂיךְ'
52 שֶׁנִּמְאֵר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שָׁנָה זֹאת, תְּשִׁלָּא,
53 שָׁאֵין זֶה עֲנִין הַמְּשִׁלָּה
54 שֶׁהוּא בְּהִכָּרָת וּבְכַפִּיָּה וְלִכְּנָן אֵינוֹ
55 חוּדֵר בַּפְּנִימִיּוֹת, אֲלֵא עֲנִין
56 הַמְּלוּכָה שֶׁהוּא בְּרִצּוֹן שֶׁל הַעֵם
57 הַמְּקַבֵּל עַל עֲצָמוֹ אֵת מַלְכוּתוֹ שֶׁל
58 הַמֶּלֶךְ, וְלִשׁוֹן הַתְּפִלָּה וּמַלְכוּתוֹ
59 בְּכָל מְשִׁלָּה⁵⁷ בְּהַדְּגָשָׁה עַל עֲנִין
60 הַמַּלְכוּת, הִנֵּה כָּל זֶה שֶׁהַתְּחִיל
61 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִמְשָׁךְ בְּגִלּוֹי בְּחֶג
62 הַסּוּכּוֹת, לְיוֹם חֲגֻגוֹ⁵⁸, וְעַד
63 שְׁנִמְשָׁךְ בְּשִׁמְיָנִי עֲצָרָת
64 וְשִׁמְחַת תּוֹרָה וְנִקְלַט בְּאֹפֶן
65 פְּנִימִי. וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁבְּשִׁמְיָנִי עֲצָרָת
66 וְשִׁמְחַת תּוֹרָה פּוֹעֵלִים אֵת הַמִּשְׁכַּת
67 עֲנִינֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, יוֹם הַכִּיפּוּרִים וְחֶג
68 הַסּוּכּוֹת בַּפְּנִימִיּוֹת מִמְּשִׁיכִים עַל
69 כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּה, שֶׁתְּהִיָּה שְׁנַת
70 אוֹרָה, שְׁנַת בְּרָכָה (מְבוֹרָכָת
71 בְּכָל הַפְּרָטִים) וְכוּ' שְׁנַת
72 תּוֹרָה, וְעַד לְשְׁנַת גְּאוּלָּה, עַל
73 יְדֵי מְשִׁיחִים צִדְקָנוּ, יְבוֹא
74 וַיִּגְאֻלְנוּ וַיּוֹלִיכְנוּ קוֹמְמִיּוֹת
75 בְּקוֹמָה זְקוּפָה לְאַרְצָנוּ אֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה,
76 בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ.

- 27 בְּחֶג הַסּוּכּוֹת, לְיוֹם חֲגֻגוֹ⁵⁸, וְעַד שְׁנִמְשָׁךְ בְּשִׁמְיָנִי
28 עֲצָרָת וְשִׁמְחַת תּוֹרָה בְּאֹפֶן פְּנִימִי. וְעַל יְדֵי זֶה מִמְּשִׁיכִים עַל כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּה,
29 שֶׁתְּהִיָּה שְׁנַת אוֹרָה, שְׁנַת בְּרָכָה (מְבוֹרָכָת בְּכָל הַפְּרָטִים) וְכוּ' שְׁנַת תּוֹרָה, וְעַד
30 לְשְׁנַת גְּאוּלָּה, עַל יְדֵי מְשִׁיחִים צִדְקָנוּ, יְבוֹא וַיִּגְאֻלְנוּ וַיּוֹלִיכְנוּ קוֹמְמִיּוֹת לְאַרְצָנוּ,
31 בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ.

(53) סימן כ. (54) בהנחה נוספת, שע"י התורה נעשים בני"ב בבחי' מלכים - "מאן מלכי רבנן" (ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ)), ונעשים בעלי-בתים על העולם. (55) תהלים צה, ו. וראה פדרר"א פ"א. (56) ד"ה זה היום דיום ב' דר"ה פ"ח (ספר המאמרים תשל"א ס"ע י). (57) תהלים קג, יט. (58) תהלים פא, ד. ראה לקו"ת נצבים מח, סע"ב. דרושים לר"ה נד, סע"ג ואילך. סידור עם דא"ח רלה, ב. ובכ"מ.

ב"ה.

מבואר בסוף המאמר שבקונטרס זה, אשר בשמיני עצרת היא האסיפה דכל האורות והגילויים הכללים שנמשכים בחדש השביעי, הקליטה והעכבה בזריעה טובה בכדי שתהי' מזה צמיחה בריבוי טוב.¹

עוד יותר מפורש במק"א², אשר "חדש תשרי הוא ראש הכללי לכל החדשים, ובו ימים שהם שרשים ומקורים על כל השנה: ראש השנה – שרש ומקור על יראה, שמקבלים ישראל יראה באותו יום על כללות השנה. יום הכפורים – על תשובה ומחילה וסליחה. שבעת ימי הסוכות – על אהבה ושמחה על כללות השנה. אבל יום שמחת תורה – הוא כלל גדול יותר, הכולל כל חדש תשרי, כי אז נמשך בחי' מקיף העליון הכללי, בחי' שעשועי המלך בעצמו, כתר תורה³, וגילוי זה נמשך בשמח"ת בהריקודים, שאינם ענין המוחין כלל".

וכמוש"כ במאמר שבקונטרס שהשמחה שייכת לאותיות התורה, שבאותיות התורה נקודותיהן וטעמיהן, בלימוד זה – כל ישראל שוין, ולכן השמחה היא בריקוד והיינו שהשמחה מגיעה עד הכח האחרון שבנפש ובכלים היותר תחתונים – הרגלים.

ידוע פתגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, אשר אחר שמחת תורה מתחיל הסדר ד'ויעקב הלך לדרכו",⁴ הוא דרך הוי', דרך התורה והמצוה. וביאר⁵ כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ בענין שמיני עצרת ושמחת תורה, שביריד קונים את הסחורה, וכשמגיעים הביתה – במשך ימות השנה – מפרקים את האמתחות ומתחילים לעשות עמהם מה שצריך לעשות.

כן הוא בכל אחד ואחת מישראל: בחודש השביעי שהוא משובע בכל טוב⁶ נותנים להם ולנו "סחורה" במה להתפרנס כל השנה כולה, אבל צריך לפתוח האמתחות, לפרקם ולעשות עם הסחורה מה שצריך. והזהיר⁷ כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ בשם אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע: הארבעים ושמנה שעות של שמיני עצרת ושמחת תורה יש לייקדם ביותר. בכל רגע יכולים לשאוב אוצרות בדליים וחביות בגשמיות וברוחניות. וכ"ז ע"י הריקודים.

מנחם שניאורסאהן

ערב חה"ט, ה'תשי"א.

ברוקלין, ניו.

קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ד אגרת תשפב.
שבקונטרס זה: קונטרס שמע"צ ושמח"ת שנה זו (סה"מ תשי"א ע' 80 ואילך).
ידוע פתגם: ראה לקו"ש ח"כ ע' 556.
(4) ויקרא רבה פכ"ט, ח.
(5) שיחת שמע"צ ה'תש"ד [סה"ש תש"ד ע' 31 – להלן בתרגום מאידית].

(1) סד"ה צהר תעשה תש"ב [סה"מ תש"ב ע' 49]. ונעתק כאן בקיצור ל' קצת.
(2) ראה זח"ג רנו, ב: וביום השמע"צ. . ונוהגין ישראל למעבד עמה חדוה ואתקריאת שמחת תורה ומעטרין לספר תורה בכתר דילי. ועייג"כ ת"ז תי' כא (נו, סע"א).
(3) שיחת שמע"צ ה'תש"ז [סה"ש תש"ז ע' 74] – להלן בתרגום מאידית.
נדפסה בסה"מ תשי"א ע' 78. לקו"ש ח"ד ע' 442. אגרות-

בס"ד. שיחת מוצאי יום א' דחזה"מ סוכות, שמחת בית השואבה*, ה'תשי"א.

בלתי מוגה

- 1 א. מהענינים המיוחדים דחג הסוכות הוא אמירת ה"הושענות", שתוכנם, שבנ"י מבקשים ודורשים
- 2 מהקב"ה להשפיע להם כל צרכיהם בגשמיות וברוחניות.
- 3 והענין בזה:
- 4 אמרו חז"ל¹ "מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה", ומבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר
- 5 בהמאמר² ש"מזונותיו" לשון רבים, כולל הן מזון גשמי והן מזון רוחני, שההקצבה על כל זה ישנה כבר
- 6 מראש השנה.
- 7 אמנם, בראש השנה ה"ז רק באופן ד"מזונותיו . . קצובים לו", הקצבת המזונות בלבד, ואילו ההשפעה
- 8 בפועל היא בחג הסוכות.
- 9 וטעם הדבר – לפי שראש השנה (וכן יום הכיפורים) הוא זמן של בכי' (מצד עבודת התשובה), שהו"ע
- 10 של עלי', ולכן לא יכולה להיות אז ההמשכה וההשפעה למטה בפועל; ובחג הסוכות, "ליום חגיגו"³,
- 11 שהוא "זמן שמחתנו" – כיון ששמחה⁴ פועלת התגלות (לפי ששמחה מבטלת דינים ופורצת כל הגדרים)⁵,
- 12 ה"ז הזמן המתאים להמשכה והשפעה למטה בפועל, שזהו תוכן הענין דאמירת ה"הושענות".
- 13 * * *
- 14 ב. התחלת ההושענות דיום זה – יום השלישי דחג הסוכות, כנגד מדת התפארת⁶, מדת האמת, מדתו
- 15 של יעקב, כמ"ש "נתן אמת ליעקב"⁷ – היא במעלתן של ישראל: "אום אני חומה", כדרשת חז"ל⁸ "אני
- 16 חומה זו כנסת ישראל".
- 17 ובכנסת ישראל גופא מודגש יותר ענין החומה אצל הסוג דבנ"י שהם "יושבי אוהל", תלמידי הישיבות
- 18 (שהתאספו כאן), שעיקר התעסקותם בלימוד התורה – כדרשת חז"ל⁹ "אני חומה זו תורה", וכפי שמצינו
- 19 במדרשי חז"ל⁹ שתלמידי חכמים נקראים בשם "נטורי קרתא", בדוגמת החומה (כולל גם השומרים
- 20 שעומדים בשערי החומה) שמגינה על העיר.
- 21 ג. וביאור הענין¹⁰:
- 22 ענינה של חומה כפשוטה (בגשמיות) שמקיפה על העיר – בשתיים: (א) להגן על העיר מפני השונא
- 23 שלא יוכל להכנס אל העיר, (ב) להגביל את אנשי העיר שלא יצאו מחוץ לעיר.
- 24 אמנם, אף שהחומה מקיפה את כל העיר, מ"מ, אין העיר סגורה ומסוגרת לגמרי¹¹, כיון שבחומה
- 25 ישנם שערים שדרכם נכנסים ויוצאים, ע"פ הוראת השומרים שעומדים על המשמר בשערי החומה לפקח
- 26 על הנכנסים והיוצאים.

הענינים למעלה.

(5) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

(6) ראה פ"ח שער חגה"ס פ"א.

(7) מיכה בסופו. וראה זח"ג שב, א. תניא ספ"ג. ובכ"מ.

(8) פסחים פז, א.

(9) ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז.

(10) ראה גם סה"מ תרע"ח ע' מו ואילך. תרצ"ט ע' 73 ואילך.

(11) כי אם בזמן של מצור.

(*) בהתוועדות השנתית – מטעם ה"מרכז לעניני חינוך" – עבור תלמידי הישיבות (ראה ימי בראשית ע' 18 ובהערה 25 שם) – המו"ל.

(1) ביצה טז, רע"א.

(2) שי"ל בקונטרס שבת תשובה-מוצאי יום הכיפורים שנה זו (סה"מ תשי"א ע' 34).

(3) תהלים פא, ד. וראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, סע"ג ואילך.

(עם דא"ח) שער ר"ה רלה, ב. סה"מ תשי"א ע' 4. ועוד.

(4) כפי שרואים במוחש למטה, ומה מוכח שכן הוא בשורש

ד. וסדר זה הוא גם בחומה הרוחנית – "אני חומה זו תורה":

תורה – היא לא רק חכמה ושכל שצריכים ללמוד בלבד, אלא היא דרך בחיים שצריכים לילך בה, כמ"ש¹² "ושמרו דרך ה'". והחילוק שביניהם – שלימוד חכמה ושכל הוא במשך זמן מסוים, שעה שעתיים, או אפילו ח"י שעות ביממה, אבל לאח"ז הלומד הוא חפשי לעצמו, ואילו דרך בחיים – התורה, שהיא "דרך ה'" – מקיפה את כל מציאות האדם, בדוגמת החומה שמקיפה את כל העיר.

ופעולתה של החומה דתורה שמקיפה את כל מציאות האדם – בשתיים: (א) להגן על האדם מפני היצה"ר ונה"ב, (ב) להגביל את הגוף (שנמשל לעיר¹³) שגם מצד עצמו לא יחפוץ בענייני העולם.

וגם כאשר התורה מקיפה את כל מציאות האדם (עי"ז שהאדם מתמסר לגמרי אל התורה) באופן שאינו שייך לענייני העולם, מטיב הקב"ה (להיותו עצם הטוב, וטבע הטוב להיטיב¹⁴) עם האדם ונותן לו כל טוב גם בעניינים הגשמיים דעוה"ז – שזהו התוכן דשערי החומה שעל ידם אינו סגור ומסוגר לגמרי מענייני העולם, אלא יש לו גם כל המצטרף לו בענייני העולם.

וענין זה נכלל ב"הושענא" ד"אום אני חומה" – שהקב"ה יתן שנה טובה בטוב הנראה והנגלה גם בגשמיות.

ועוד ענין עיקרי בשערי החומה בנוגע לעבודת האדם – כפי שהורה ולימד כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהאדם המוקף בתורה אינו צריך להיות סגור ומסוגר בחדרי חדרים, אלא עליו לפתוח את שערי העיר כדי לפעול ולהשפיע על אלו שנמצאים בשדה מחוץ להעיר,

[ואף שיכול לטעון שעדיין לא השלים עבודת עצמו, "סמוך לפלטירי" שלך לא הורשת"¹⁵, מ"מ, אין לעשות סדר שלכל לראש צריך לעסוק עם עצמו עד שיקנה שלימות לעצמו, ורק אח"כ יעסוק גם עם הזולת],

אלא שענין זה צ"ל ע"פ הוראת שומרי החומה – נפש האלקית – שמפקחים על היוצאים והנכנסים בשערי העיר, כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר שצריכים אמנם לקרב את הכל בדברי אהבה וחיבה ("מיט אַ גוט וואָרט"), אבל צריכים להשגיח ולהזהר שלא לקבל השפעה בלתי־רצויה מהזולת שנכנס מן השדה אל העיר, אלא אדרבה, להשפיע עליו, להסביר לו את מעלת העיר על השדה, עד שבעצמו לא ירצה לשוב לשדה, אלא להשאר בעיר המוקפת חומה, זו תורה.

ה. ולאחרי "אום אני חומה" (זו תורה) – אומרים "ברה כחמה": מהחילוקים שבין חמה ללבנה – שהלבנה היתה במעמד ומצב של מורגש וישות, שמתחילת בריאתה עם החמה ("שני המאורות הגדולים"¹⁶) הי' רצונה להאיר על הארץ לבדה, באמרה ש"אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד"¹⁷, ולכן, אף שאמרה "דבר¹⁸ הגון"¹⁹, מ"מ, כיון שהיתה במורגש ובישות, הוצרכה לירד ממדרגתה ולהתמעט (ורק לעת"ל תחזור ותתעלה); משא"כ החמה – מצינו במדרשי חז"ל²⁰ שהטעם לאדמימות החמה בצאתה להאיר על הארץ, הוא, מפני שמכים אותה ומכריחים אותה להאיר על הארץ, כיון שאין רצונה להאיר על הארץ כדי שלא יוכלו עכו"ם לעבדה, היינו, שאין רצונה בגדולתה, היפך המורגש והישות.

וזהו הדיוק "ברה כחמה" – שהתואר "ברה" ("קלאר") הוא בחמה דוקא, שאינה במורגש ובישות, משא"כ בלבנה שהיא במורגש ובישות.

ועפ"ז יש לבאר ההמשך ד"אום אני חומה ברה כחמה":

לימוד התורה ("אני חומה", "זו תורה") עלול להביא לידי רגש של ישות, בחשבו לעצמו שבגלל שלומד תורה, ה"ה בחיר הנבראים, ועליו עומד העולם כולו, ובמילא, כל מה שיתנו לו אינו מספיק עבורו...

(17) פרש"י עה"פ (מחולין ס, רע"ב).

(18) חולין שם.

(19) ועד כדי כך, שגם לאחר ש"מיעט את הלבנה הרבה צבאי

להפסיק דעתה" (פרש"י עה"פ).

(20) ראה ויק"ר פל"א, ט ובפי' מהרז"ו שם.

(12) וירא יח, יט.

(13) ראה נדרים לב, רע"ב. תניא פ"ט.

(14) נסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 בהערה.

(15) לשון חז"ל – ספרי עקב יא, כד.

(16) בראשית א, טז.

- 1 האמת היא אמנם שיש לו טענה צודקת, שהרי הוא "עושה טובה" להקב"ה, כביכול, לפמליא של
2 מעלה, ולכל העולמות, מריש כל דרגין עד עוה"ז הגשמי – שעל ידו נמשכת השפעה בכל העולמות!...
3 אבל אעפ"כ, רגש הישות הו"ע בלתי-רצוי.
- 4 ולכן אומרים לאחרי "אום אני חומה", "ברה כחמה" – שלימוד התורה ("אום אני חומה") לא יהי'
5 בשביל חשבונות של "כתרים" (כבוד וגדולה), או כדי להפריך דברי חבירו (ע"ד "אי אפשר לשני מלכים
6 שישתמשו בכתר אחד"), כי אם, אך ורק מצד מעלת התורה שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה, שאז
7 הלימוד הוא באופן של ביטול, שזהו"ע "ברה כחמה".
- 8 ו. ענין זה שייך לתלמידי הישיבות הנמצאים כאן:
9 אף שמצד עצמם אין להם רגש של ישות, מ"מ, כש"נושאים אותם על הידים" ("מ'טרַאגט זיי אויף
10 די הענט"), ומדברים ב"רדיו" אודות גודל מעלתם, שעליהם העולם עומד, ולכן, צריכים ליתן להם כל
11 המצטרך להם, חלב, בשר, וכדומה, והתלמידים – שמבינים אנגלית – שומעים דברים אלו ברדיו, יתכן
12 שכתוצאה מזה יתעורר אצלם רגש של ישות.
- 13 ולכן יש צורך להדגיש הענין ד"ברה כחמה".
- 14 ז. ובהמשך ההושענות (לאחרי "אום אני חומה, ברה כחמה") – "גולה וסורה, דמתה לתמר":
15 "גולה" – בשייכות ללימוד התורה – רומז על הענין ד"הוי גולה למקום תורה"²¹.
- 16 ו"סורה" – רומז על ההנהגה ב"דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה וכו'"²².
- 17 ועי"ז נעשה "דמתה לתמר"²³.
- 18 וזהו תוכן הלימוד וההוראה מהתחלת ההושענות דיום זה – "אום אני חומה, ברה כחמה, גולה וסורה
19 כו'" – שכאשר לימוד התורה הוא באופן ד"ברה כחמה", מתוך שלילת רגש הישות, "גולה וסורה",
20 "גולה למקום תורה" והנהגה ב"דרכה של תורה", אזי לומדי התורה הם ה"חומה" האמיתית ("די ריכטיקע
21 חומה") שמקיפה ומגינה על העיר, ו"נטורי קרתא" (שומרי העיר) שעומדים בשערי החומה לפקח על
22 הכניסה והיציאה מן העיר, שלא תכנס השפעה בלתי-רצויה מן השדה אל העיר, אלא אדרבה, שגם אנשי
23 השדה יכנסו ויהפכו להיות אנשי העיר שמוקפת חומה זו תורה.
- * * *
- 24
- 25 ח. בהמשך להמדובר לעיל בנוגע לענין החומה בעבודת האדם, יש לבאר גם הלימוד וההוראה
26 משייכותה של החומה לימות יהושע בן נון – כפי שמצינו בעיר מוקפת חומה לדינא (לגבי מכירת בית,
27 מקרא מגילה, ועוד) שצריכה להיות מוקפת חומה מימות יהושע בן נון²⁴:
28 הטעם הפשוט שקובעים ע"פ המצב בימות יהושע בן נון, ולא ע"פ המצב בימות משה – דלכאורה,
29 ממה-נפשך: או שקובעים לפי המצב בהוה, עיר שמוקפת חומה בהוה, או שקובעים לפי המצב שהי'
30 בימות משה רבינו, בזמן מתן-תורה – מפני שהעיקר בענין זה הוא המצב שהי' בעת הכניסה לארץ
31 ישראל, שהיתה ע"י יהושע בן נון, ולא ע"י משה.
- 32 ובביאור הענין בעבודת האדם, יש לומר, שבימות משה לא הי' צורך בענין החומה, ורק לאחרי
33 הסתלקותו של משה, בימות יהושע בן נון, נתחדש צורך בענין החומה:
- 34 ובהקדם הפתגם הידוע של הרה"צ ר' לוי יצחק מברדיטשוב: רבש"ע, אילו היית מעמיד לנגד האדם
35 את העוה"ב והג"ע (ולבהדיל את הגיהנם), ואת תאוות העוה"ז היית כותב ב"ראשית חכמה" – בודאי
36 לא הי' אף א' מישראל עובר עבירה; אבל עכשיו שהעמדת לנגד האדם את תאוות העוה"ז, ואודות
37 הגיהנם כתבת ב"ראשית חכמה" – אזי כו'.

(24) ערכין לב, א ואילך. ריש מס' מגילה (וראה ירושלמי שם
ה"א).

(21) אבות פ"ד מ"ד.

(22) שם פ"ו מ"ד.

(23) חסר הביאור בענין "דמתה לתמר" (המו"ל).

ועד"ז י"ל בנדרו"ד: בזמנו של משה – שהוא בעצמו נתן לבני"י "את לוחות האבן והתורה והמצוה"²⁵ - ראו בגלוי שדרך התורה והמצוה היא הדרך היחידה שעל ידה זוכים לכל טוב ברוחניות ובגשמיות בכל המצטרך, לחם מן השמים, מים מבארה של מרים, וענני הכבוד שהיו שפים בכסותם ומגהצים אותם (נוסף לכך שהי' גדל לבושן עמהם)²⁶, ולאידך גיסא, ראו בגלוי את העונש הניתן על זה שלא הולכים בדרך התורה, ולכן לא הי' צורך להוסיף שמירה וזהירות מיוחדת בהליכה בדרך התורה ע"י חומה; משא"כ לאחר הסתלקות משה, שאז נפסקו המן הבאר וענני הכבוד וכו'²⁷ - אזי נתחדש הצורך להוסיף שמירה וזהירות מיוחדת בהליכה בדרך התורה ע"י חומה, שזהו"ע החומה מימות יהושע בן נון.

– האמת היא ש"משה לא מת"²⁸, כי אם, שלמטה מעשרה טפחים חסרה מציאותו, כיון ש"עומד ומשמש במדבר"²⁹, ובמילא, חסרים גם המן הבאר וענני הכבוד כו', ולכן יש צורך בענין של חומה. אמנם, אלה שגם עכשיו חי וקיים אצלם משה למטה מעשרה טפחים, יש אצלם גם עכשיו פעולת המן הבאר וענני הכבוד, ובמילא, גם עכשיו אינם זקוקים לענין של חומה.

ט. ויש להוסיף בביאור טעם הדבר: מהטעמים לכך שמשה לא נכנס לארץ ישראל – שלכן נחשבת עיר מוקפת חומה לפי המצב שבימות יהושע בן נון, שעל ידו היתה הכניסה לארץ ישראל – מפני שלא רצה להכנס לארץ ישראל לבדו, ללא אנשי דורו (כל בני"י המקושרים אליו, או אפילו אלה שהיתה להם רק שייכות אליו), שלא היו מוכנים וראויים ליכנס לארץ³⁰.

וההסברה בזה בפנימיות הענינים – למה עשה ה' ככה שהכניסה לארץ תהי' ע"י יהושע דוקא – כמבואר בדרושי חסידות³¹ שאילו היתה הכניסה לארץ ע"י משה, לא היתה צריכה להיות עבודה באופן של יגיעה, וכיון שרצונו של הקב"ה שתהי' העבודה באופן של יגיעה דוקא – מצד טבע הטוב להיטיב, כי, אמיתית שלימות הטוב הוא כאשר ההשפעה אינה באופן של נהמא דכיסופא³², אלא ע"י היגיעה בכח עצמו – לכן היתה הכניסה לארץ ע"י יהושע דוקא.

ובפרטיות יותר: גם בהיות בני"י במדבר, בזמנו של משה, הי' ענין העבודה (שבאה ע"י יגיעה), והיו עליות מדרגא לדרגא, ועד לעלי' מיום ליום,

– ועד"ד הפתגם של החסיד ר' גרשון דוב מפאזאר³³ (שכל ענינו הי' תורה ועבודה, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע לעורר אחרים³⁴) שהי' נוהג לומר בכל יום: מחר צריכים להיות אחרת לגמרי – אבל, כל זה אינה אלא עבודה שבהדרגה;

ורצונו של הקב"ה שתהי' עבודה שלא בהדרגה, שע"ז תוכל להיות גם השפעת הטוב בלי גבול שלא באופן דנהמא דכיסופא,

כי, גם כאשר ישנה עבודה (היפך נהמא דכיסופא) אלא שאינה לפי ערך ההשפעה (להיות העבודה בהדרגה וההשפעה בלי גבול), נחשבת ההשפעה לנהמא דכיסופא (כיון שהעבודה אינה בערך להשפעה), ולכן רצונו של הקב"ה שתהי' העבודה שלא בהדרגה, ואז, יש לו "פתחון פה" ("אן אויסרייד"), כביכול, להשפיע להגוף (ששרשו מהעצמות³⁵) טוב בלי גבול.

(31) ראה אוה"ת ר"פ ואתחנן. ועוד.
(32) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד. וראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"א ע' 73 ואילך.
(33) שיחת ליל א' דחגה"ס תש"י סי"ג (שי"ל בקונטרס חג הסוכות שנה זו (סה"מ תשי"א ע' 66. ולאח"ז בסה"ש תש"י ע' 364)). וראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"א ע' 65.
(34) ראה אודותיו – "התמים" ח"ח ע' לו ואילך.
(35) ראה סה"ש תורת שלום ע' 120.

(25) משפטים כד, יב.
(26) פרש"י עקב ח, ד.
(27) תענית ט, א.
(28) סוטה יג, סע"ב. זח"א לז, סע"ב.
(29) סוטה שם (לגירסת הרמב"ם בהקדמתו לפיהמ"ש (ד"ה כי כל מצוה)). וראה זח"א קלג, רע"א.
(30) ראה תנחומא חוקת יו"ד. במדב"ר פי"ט, יג. זהר ח"א קיג, ב (מהנ"ע). ח"ב קנז, סע"א. ח"ג קסח, ב. ועוד.

1 וזהו גם תוכן הענין דעיר מוקפת חומה מימות יהושע בן נון דוקא – שבזמנו של יהושע (לאחרי
2 הסתלקות משה) נעשה העלם והסתור ביחס למעמד ומצב שהי' בזמנו של משה, ולכן יש צורך בעבודה
3 באופן של יגיעה דוקא, ובמילא, יש גם צורך בשמירה וזהירות יתירה ע"י ענין של חומה.

4 י. והנה, אף שמדובר אודות ענין שאירע לפני שלשת אלפי שנים, הרי זה נוגע ושייך גם אלינו:
5 שואלים קושיא: לשם מה הי' צריך להיות ענין ההסתלקות דכ"ק מו"ח אדמו"ר – הי' לנו יהודי
6 שהראה נסים בגלוי, וא"כ, היו יכולים להמשיך ולסיים יחד עמו את מספר השנים שנותרו עד ביאת
7 המשיח? ...!

8 – תירוץ על קושיא זו, אין לי.

9 אבל, צריכים לדעת עכ"פ שהמציאות היא ש"צדיקא דאתפטר אשתכח בכולהו עלמין יתיר
10 מבחינה³⁶, "היינו שגם בזה העולם המעשה . . אשתכח יתיר" (כמבואר באגה"ק³⁷), ובמילא, גם עכשיו
11 ישנם הכחות של הרבי לצאת ולקרב את הזולת לתורה, לתורת החסידות, ולא רק לתורת החסידות הכללית
12 שענינה אמונה, אלא גם לתורת חסידות חב"ד.

13 אלא מאי, ישנם שוטים ששואלים קושיות... אזי העצה היעוצה לא להקשיב ולא לשים לב אליהם
14 ולא להתפעל מהם.

15 ובסגנון האמור לעיל – שבימות יהושע בן נון, לאחר הסתלקות משה, יש צורך בחומה שמקיפה
16 ושומרת מפני הענינים הבלתי-רצויים שמבחוץ שיכולים לבלבל ולהפריע כו'; וביחד עם זה, לא להסתגר
17 בתוך העיר המוקפת חומה, אלא אדרבה, לצאת מן העיר כדי לקרב גם את אלה הנמצאים בשדה, להכניסם
18 אל העיר המוקפת חומה זו תורה (כנ"ל ס"ז).

19 * * *

20 יא. בענין החומה – "אני חומה זו כנסת ישראל" – ישנם ב' סוגי עבודה: ישנם כאלה שעיקר עבודתם
21 היא בתוך החומה, יושבי אוהל, שעבודתם בלימוד התורה, "אני חומה זו תורה", וישנם כאלה שעיקר
22 עבודתם מחוץ לחומה, לפעול שגם אלה שנמצאים בשדה יתקברו להחומה זו תורה.

23 וע"ד החלוקה הכללית דבנ"י ליושבי אוהל (ישכר) ובעלי עסקים (זבולון), שחלוקים זמ"ז באופן
24 עבודתם בתורה וגמ"ח, שהרי, אף שגם בעלי עסקים חייבים לקבוע עתים לתורה, פרק אחד שחרית ופרק
25 אחד ערבית³⁸, וכן יושבי אוהל חייבים בנתינת צדקה וגמ"ח, כמארז"ל³⁹ "כל האומר אין לו אלא תורה
26 כו' אפילו תורה אין לו", אלא צ"ל תורה וגמ"ח [ובפרט ש"עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא
27 היא עבודת הצדקה"⁴⁰], מ"מ, יש חילוק ביניהם בנוגע לריבוי ומיעוט, שיושבי אוהל תורתן עיקר ורוב
28 ימיהם בה ומיעוט ימיהם בגמ"ח, ובעלי עסקים עיקר עבודתם בגמ"ח, ומיעוט הזמן בלימוד התורה.

29 ומובן, שכאז"א צריך לעסוק בעבודה השייכת אליו, לפי שורש נשמתו וכו', ולא בעבודה השייכת
30 למישהו אחר.

31 – כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר שישנם נשמות התועות (בתי"ו) שאינן יודעות מהו אופן העבודה השייך
32 אליהם, וכידוע הסיפור בזה⁴¹.

33 יב. דוגמא לדבר – בימי השבוע, ש"כל יומא ויומא עביד עבדתי"⁴²:

34 בנוגע לחלוקת והפסק הימים ("יומי מפסקי מהדדי"⁴³) באופן שכל ערב ובוקר הוא זמן (יום)
35 בפ"ע⁴⁴ - צריך להבין מהו הטעם לחלוקה והפסק בין ערב ובוקר אחד למשנהו, לכאורה מתאים יותר
36 לעשות חלוקה והפסק בין יום ללילה, מצד השינוי שבין אור לחושך?

(41) סה"ש תש"ד ע' 154 ואילך.

(42) זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, רע"ב.

(43) נזיר ז, א.

(44) בהבא לקמן – ראה גם מכתב ז' תשרי שנה זו

(אגרות-קודש ח"ד ע' ט), ובהנמקן שם בהערות.

(36) זח"ג עא, ב (קמו, סע"א).

(37) סי' ז"ך.

(38) מנחות צט, ב. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ד.

(39) יבמות קט, ב (וראה סה"מ תש"ח ע' 266 בהערה).

(40) תניא אגה"ק ס"ט.

בגמרא³⁴ למדים ענין זה ממשנ"י⁴⁵ "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד", היינו, שבריאת הזמן⁴⁶ היתה באופן שכל ערב ובוקר הוא זמן (יום) בפ"ע, אבל, הא גופא דורש ביאור והסבר, מהו הטעם שבריאת הזמן היתה באופן שההפסק והחלוקה היא בין ערב ובוקר אחד למשנהו, ולא בין ערב לבוקר שבהם הוא השניו שבין אור לחושך?

יג. ויש להקדים תחילה כללות הענין דבריאת החושך ע"פ המבואר בפנימיות התורה, – כידוע⁴⁷ שכל הדינים בנגלה דתורה נמשכים ובאים מפנימיות התורה, כי, נגלה דתורה היא החיצוניות והלבוש לפנימיות התורה⁴⁸, בדוגמת הלבוש שנעשה בהתאם למדת האדם, כמו השרוול שהוא בהתאם למדת היד, שבגלל שבגוף האדם יש יד לכן עושים שרוול בהבגד (ולא להיפך), ודוגמתו בתורה, שבגלל שישנם ענינים אלה בפנימיות התורה ה"ה נמשכים ובאים גם בנגלה דתורה –

דלכאורה אינו מובן: כיון שהקב"ה ברא עינים כדי לראות, ואי אפשר לראות ללא אור – למה נברא משך זמן שמצד עצמו הוא חושך, ויש צורך להאירו ע"י אור הנר, אור האבוקה וכדומה?!

וההסברה בזה בתורת החסידות⁴⁹ – שבריאת החושך אינה בגלל שהכוונה והרצון הוא בהחושך עצמו (שהי' "מפי עליון לא תצא הרעות"⁵⁰), אלא בשביל העבודה דבירור והארת החושך, ועד שבגמר כל הביירוים יקויים היעוד "לילה כיום יאיר"⁵¹.

ונמצא, שהחושך מצד עצמו אין בו כוונה ותכלית, וכל ענינו אינו אלא בשביל לעשות ממנו אור, ובלשון חז"ל⁵² "ברישא חשוכא והדר נהורא", שהכוונה ד"ברישא חשוכא" היא בשביל שאח"כ ("והדר") תהי' העבודה לעשות ממנו "נהורא" (שאו האור אינו באופן של נהמא דכיסופא).

וזהו גם הפירוש ד"ויהי ערב ויהי בוקר", שהכוונה ד"ויהי ערב" היא בשביל ש"ויהי (ממנו) בוקר", וזהו אמיתת ענינו של "ערב" – כפירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵³ ש"ערב" הוא מלשון עריבות – שע"י הפיכת הערב (חושך) לבוקר (אור) נעשית העריבות האמיתית⁵⁴.

יד. עפ"י יש לבאר אופן חלוקת והפסק הימים ("יומי מפסקי מהדדי") גם בנגלה דתורה: כיון שהחושך (ערב) כשלעצמו אין בו כוונה ותכלית, וכל ענינו אינו אלא ביחד ובשביל האור – אי אפשר לחלק בין החושך (לילה) לאור (יום), שהחושך הוא מציאות בפ"ע והאור הוא מציאות בפ"ע, אלא החושך והאור הם מציאות אחת, כאמור, "ברישא חשוכא והדר נהורא", "ויהי ערב ויהי בוקר".

אמנם, בבירור והארת החושך גופא יש כמה אופנים, ובהתאם לכך ישנה חלוקת והפסק הימים באופן ד"ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד", "ויהי ערב ויהי בוקר יום שני", וכן הלאה.

ובפשטות – שאינה דומה בירור והארת החושך ביום ראשון ("יום אחד", "שהי' הקב"ה יחיד בעולמו"⁵⁵) שבו נברא האור, לבירור והארת החושך ביום שני, שבו נברא הרקיע המבדיל ומחלק⁵⁶ בין מים למים, בין מים עליונים למים תחתונים שמצמיחים כל מיני תענוג⁵⁷, שכתוצאה מזה נעשית האפשרות

(50) איכה ג, לח.

(51) תהלים קלט, יב.

(52) שבת עז, ב.

(53) ראה סה"מ אידיש ס"ע 203. אגרות-קודש שלו ח"ח ע' תכא.

(54) בענין זה הובאה דוגמא משיעור היומי בתניא*.

(55) פרש"י עה"פ (מב"ר פ"ג, ח).

(56) ובלשון חז"ל – שנבראת בו מחלוקת (ב"ר פ"ד, ו).

(57) תניא פ"א.

(45) בראשית א, ה.

(46) כדאיתא בספרי חקירה וחסידות שגם הזמן הוא נברא (ולא קדמון), ונתחדש בבריאת העולם, ענין המקום, שביחד עם המקום נברא גם הזמן (ראה אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' רכד ואילך. וש"נ).

(47) ראה קונטרס לימוד החסידות פ"א ואילך. אגרות-קודש אדמו"ר מוהריי"צ ח"ג ס"ע ריט ואילך. וראה גם לקו"ש חכ"ג ס"ע 37 ואילך. ועוד.

(48) ראה זח"ג קנב, א.

(49) ראה לקו"ש ח"י ס"ע 11 ואילך, ובהערות שם.

- 1 למעמד ומצב ד"יפתה לבבכם גו"מ⁵⁸ (כמ"ש בפרשה שני' דק"ש ששייכת ליום שני), ועד שיש צורך
- 2 בבריאת הגיהנם שנברא ביום שני⁵⁹. ועד"ז בנוגע לשאר ימי השבוע ש"כל יומא ויומא עביד עבדתי".
- 3 ומזה מובן גם בנוגע לעבודת האדם – שיש נשמות שאצלם צריכה להיות העבודה ד"יום אחד", ויש
- 4 נשמות שאצלם צריכה להיות העבודה ד"יום שני", וכיו"ב, ובמילא, צריך כאו"א לעסוק בעבודה השייכת
- 5 אליו, לפי שורש נשמתו, ולא לחפש עניני עבודה אחרים שאינם שייכים אליו.
- 6 טו. ומזה מובן גם בנוגע לאלה שעבודתם צריכה להיות מחוץ להחומה, לפעול על אלה שנמצאים
- 7 בשדה:
- 8 כ"ק מו"ח אדמו"ר בחר שלוחים ושלח אותם לערי השדה,
- 9 – הכוונה ב"שדה" היא לאו דוקא מחוץ לברוקלין וניו יאָרק, אלא כל מה שמחוץ ל"חומה זו תורה"
- 10 נקרא "שדה" –
- 11 ואעפ"כ, יש ביניהם שבאו בטענות אל הרבי: קשה להם להיות לבדם בסביבה שאין בה יהודים שומרי
- 12 תומ"צ כו', ומה יהי' עם חינוך הבנים וכו'. ונוסף לכך ישנה גם הטענה של הבעל-הבית'טע שאינה
- 13 מרצה מהדירה (הרצפה גבוהה מדי או שהתקרה נמוכה מדי...), ואין לה את כל הנוחיות שהורגלה לה
- 14 בעיר וכו'. ובכלל טוען הוא: מי אומר שאני הוא זה שצריך לתקן וכו' – טענה שנשמעת הן בין אלה
- 15 שנשלחו לערי השדה והן בין אלה שנצטוו לעסוק בעניני הכלל.
- 16 האמת היא שאילו היתה בו "איידלקייט" לא הי' בא אל הרבי בטענות:
- 17 הרבי – הוא נשמה כללית, כלל בעצם שלמעלה מכלל לפרטים, והוא הממוצע בין או"א"ס ב"ה
- 18 לעולמות⁶⁰, וכיון שבעולמות נכלל גם עולם האצילות, נמצא, שהרבי הוא למעלה גם מעולם האצילות.
- 19 ומבלי הבט על גודל מעלתו של הרבי, מתעסק הרבי עמו, ושולח אותו לעיירה מסויימת למלא שליחותו
- 20 – שזהו"ע שלא בערך כלל! וא"כ, כיצד מעיז הוא לבוא אל הרבי בטענות? ...!
- 21 ובנוגע לעצם הטענה – הרי הרבי יודע יותר טוב ממנו המעלה שבסביבה של יהודים שומרי תומ"צ
- 22 (וכיו"ב בנוגע לשאר הטענות), והרבי חפץ בטובתו הרוחניות עוד יותר ממנו, ואעפ"כ, שלח אותו הרבי
- 23 בשליחות זו, כיון שהרבי יודע שזוהי העבודה השייכת אליו.
- 24 ואף שבאמת לא הי' צריך לבוא בטענות אל הרבי, הרי, כיון שהרבי הוא טוב, וטבע הטוב להיטיב,
- 25 עונה לו הרבי על טענותיו – שאינו בודד ("ער איז ניט עלענט"ם⁶¹), ולכל מקום שנוסע, נוסע גם הוא –
- 26 הרבי – יחד עמו⁶², ולכן יכול וצריך למלא את שליחותו בכח המשלח.
- 27 ולהוסיף, שהמענה של הרבי לכל מקום נוסע יחד עמו, לא זו בלבד שמבטל הטענה, אלא עוד זאת
- 28 שע"ז ניתוסף בגודל האחריות בנוגע למילוי השליחות²⁶ - כי, כאשר הרבי נמצא עמו במקום שליחותו,
- 29 אזי החסרון במילוי השליחות הוא לא רק בבחינת "חובל בעצמו", שאף שאינו רשאי ה"ה פטור, אלא
- 30 גם "חובל באחרים", שאז ה"ה חייב⁶³, ועאכו"כ בנדו"ד, שה"אחרים" הוא המשלח בעצמו! ...!
- 31 טז. ובנוגע לעבודת השליחות עצמה – צריכים לידע שגם כאשר פוגשים יהודי שנמצא ברחוב, מחוץ
- 32 לחומה של תורה, יכולים ובמילא צריכים לגלות את ניצוץ היהדות שבו, שיתגלה ויאיר בכל התוקף, ועד
- 33 שגם הוא יפעל על אלה שנמצאים עדיין בחוץ לקרבם לתומ"צ.
- 34 ויש להביא לזה משל בגשמיית – כפי שמצינו בחסידות ריבוי משלים מענינים גשמיים, לפי שהמשל
- 35 אינו דבר נפרד מהנמשל, אלא נשתלשל מהנמשל, משרשו ומקורו למעלה ברוחניות⁶⁴:
- 36 "נפט"ם⁶⁵ ("גאָזאָלין") – נמצא במעמקי האדמה, וע"פ רוב, לא במקום של אבנים טובות ומרגליות,

(62) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"א ע' 138.

(63) ב"ק פג, ב. צ, ב.

(64) ראה סה"מ תר"ס ע' כב. ועוד.

(65) יש לציין שבין המסובים הי' נוכח אחד שמתעסק במסחר של נפט (המו"ל).

(58) עקב יא, טז.

(59) פסחים נד, א. ב"ר שם.

(60) ראה סה"ש תורת שלום ע' 158.

(61) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהריי"צ ח"ג ע' רעג (נעתק

ב"היום יום" כב אייר).

אלא במקום האשפה, מקום שקצים ורמשים כו', ואעפ"כ, כשמחפשים שם ופוגעים במקום הנכון¹
 ("מ'טרעפט אָן אין דעם ריכטיקן אָרט"), אזי מתגלה הנפט [ולא עוד אלא שמתפרץ בתוקף גדול כ"כ²
 עד שצריכים למצוא עצות כדי להגביל את תוקף ההתפרצות], שממנו עושים אור וחום.³

ודוגמתו בהנמשל – שגם כשפוגשים יהודי ברחוב, צריך לידע שההשגחה העליונה גרמה לפגישתם⁴
 יחד כדי שיפעל עליו ויקרבנו לתומ"צ, ובודאי יכול (ובמילא צריך) לפעול שיתגלה הניצוץ שבו בכל⁵
 התוקף⁶, ועד שהוא בעצמו יהי מקור לאור וחום דקדושה.⁶

יז. זאת ועוד:
 כאשר משתדל לפעול על יהודי שנמצא ברחוב, ואינו מצליח, צריך לידע שהחסרון הוא (לא אצל⁸
 הזולת, אלא) אצלו, כי, התורה קובעת שדברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב⁶⁷, וכיון שדבריו אינם⁹
 מתקבלים, ה"ז הוכחה שהדברים אינם יוצאים מן הלב, אלא נאמרים מתוך ישות והרגש עצמו.¹⁰

– כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר⁶⁸ שפעם שיחק אביו (כ"ק אדנ"ע) עם אחיו הרז"א – בקטנותם, כשהי'¹¹
 אדנ"ע בן ארבע או חמש והרז"א בן חמש או שש – ב"רבי וחסיד". כשחילקו את התפקידים של רבי¹²
 וחסיד, אמר אדנ"ע שהוא לא רוצה להיות הרבי, כי, רבי ישנו רק אחד⁶⁹... ולכן שיחק הרז"א בתפקיד¹³
 הרבי ואדנ"ע בתפקיד החסיד. נכנס אדנ"ע אל הרז"א ל"יחידות" ושאל אצלו ענין ב"השכלה": יהודי¹⁴
 מהו? והשיב הרז"א: יהודי הוא אש. א"כ – שאלו אדנ"ע – מדוע כשידי נוגעת בידך אינני נכוה? מפני¹⁵
 שגם אתה אש – השיבו הרז"א – ואש אינו נכוה מאש. אח"כ שאל אצלו ענין ב"עבודה", והשיב לו¹⁶
 שהתיקון על ענין פלוני הוא כך וכך. נענה אדנ"ע ואמר להרז"א: אתה אינך רבי. מפני מה? – שאלו¹⁷
 הרז"א – משום ש"רבי" – השיב אדנ"ע – לפני שמשיב, "גיט ער אַ קרעכץ", ואילו אתה ענית מיד,¹⁸
 "אַן קיין קרעכץ"⁷⁰...

ונוסף לזה: אין להתפעל מזה שלא הצליח בפעם הראשונה, אלא צריך לדבר עוד הפעם ועוד הפעם,²⁰
 – וכמשל הידוע⁷¹ מהרה"צ ר' משולם זוסיא זצ"ל מהאניפאליא ע"ד הלימוד וההוראה מ"גנב", שגם²¹
 אם לא הצליח בפעם הראשונה חוזר ומנסה עוד הפעם, וגם כשתופסים אותו וחובשים אותו²²
 בבית-האסורים אינו מתפעל, ואדרבה: בהיותו בבית-האסורים לומד הוא את מלאכת הגניבה על בורי,²³
 ובצאתו, ממשיך לגנוב –²⁴

וכשמשתדל עוד הפעם ועוד הפעם, ומתוך חוצפה – "חוצפא אפילו כלפי שמיא מהני"⁷² – אזי סוף²⁵
 סוף יצליח, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷³: חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם.²⁶

וכל זה – גם כאשר אינו רואה את הפירות מיד, ומה גם שיתכן שהפירות יהיו לאחר ריבוי זמן, כמו²⁷
 בתמר – "צדיק כתמר יפרח"⁷⁴ – שנותן פירות לאחר שבעים שנה⁷⁵, וכהסיפור דחוני המעגל⁷⁶ ש"חזי"א²⁸
 לההוא גברא דהוה נטע חרובא, אמר לי' האי עד כמה שנין טעין, אמר לי' עד שבעין שנין, אמר לי'²⁹
 פשיטא לך דחיית שבעין שנין, אמר לי' . . כי היכי דשתלי לי אבהתי שתלי נמי לבראי, ועד"ז בנדר"ד,³⁰
 שלא צריך להיות נוגע לו לראות את הפירות דוקא, כי אם, מילוי השליחות⁷⁷.³¹

ב"היום יום" ג' אייר).

(72) סנהדרין קה, סע"א.

(73) אגרות-קודש שלו ח"ד ע' רד (נעתק ב"היום יום" יב

תשרי).

(74) תהלים צב, יג.

(75) זח"ג טז, א. וראה לקו"ת בחוקותי מט, סע"ד.

(76) תענית כג, סע"א.

(77) חסר הסיום (המו"ל).

(66) חסר הביאור בהנמשל ע"ד הצורך להגביל את תוקף
 ההתפרצות (המו"ל).

(67) ספר הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

(68) ראה גם התועדויות תשמ"ב ח"א ע' 313. תשמ"ז ח"ב

ע' 304. תשמ"ט ח"ב ע' 431. ועוד.

(69) ראה "רשימות" חוברת ה ריש ע' 35.

(70) ראה "רשימות" חוברת קיח ע' 7.

(71) אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' תלו (נעתק

בס"ד. שיחת שבת חול המועד סוכות ה'תשי"א.

בלתי מוגה

- 1 א. העבודה דחודש תשרי – הן בהתחלת החודש, בראש השנה, והן בסיומו של החודש, בשמיני
- 2 עצרת ושמחת תורה – היא העבודה דקבלת עול:
- 3 בנוגע לראש השנה – שעבודת היום היא "תמליכוני עליכם"¹, שזהו"ע דקבלת עול מלכותו ית'.
- 4 וענין זה מודגש גם בנוגע לתקיעת שופר – "מצות היום בשופר"²:
- 5 איתא ברמב"ם³ "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישנים
- 6 משנתכם וכו'". ולכאורה אינו מובן⁴: כיון ש"רמז יש בו", שזהו"ע של טעם – אין זה "גזירת הכתוב"?
- 7 והענין בזה⁵ – שגם המצות שיש להם טעם עיקרם (לא הטעם, אלא) ציווי ה', "גזירת הכתוב",
- 8 וצריכים לקיימם (לא בגלל הטעם, אלא) בגלל שכך צוה הקב"ה, באופן של קבלת עול. וכמובא בדרושי
- 9 חסידות⁶ שאילו נצטוונו לחטוב עצים (דבר שאין בו טעם ורמז) היינו עושים זה באותה קבלת עול כמו
- 10 כל המצוות, כי, עיקר המצוה הוא קיום רצונו ית', שעי"ז נעשה צוותא (מצוה מלשון צוותא)⁷ וחיבור
- 11 עם הקב"ה, מצוה המצוות.
- 12 ולהוסיף, שכאשר קיום המצוה הוא רק בשביל הרמז (הטעם) שיש בה, הרי, לא זו בלבד שחסר לו
- 13 עיקר המצוה, אלא עוד זאת, שאין בידו גם הרמז שבמצוה, ולכן, צריך לקיים את המצוה מתוך קבלת
- 14 עול, כגזירת הכתוב, ובמילא יש בידו גם הרמז שבמצוה.
- 15 ועד"ז בנוגע לשמיני עצרת (ושמחת תורה), שבו נעשית הקליטה דכל עניני ראש השנה, ולכן צ"ל
- 16 אז קבלת עול מלכות שמים⁸.
- 17 וענין זה מודגש גם בהשמחה דשמיני עצרת ושמחת תורה⁹ – דאף שהשמחה קשורה עם תורה שענינה
- 18 הבנה והשגה, מ"מ, עבודת היום אינה בלימוד התורה בעיון והעמקה, אלא בשמחה וריקודים דהקפות,
- 19 שמקיפים עם הספר תורה את התיבה, שולחן הקריאה – לא השולחן שעליו לומדים גאונים בעיון
- 20 ובהעמקה, אלא השולחן שעליו קורין אותיות התורה – שבזה מודגש שהשמחה אינה בהשגה שבתורה,
- 21 אלא באותיות התורה, שזהו"ע דקבלת עול¹⁰.
- 22 ב. והענין בזה – שהעבודה דחודש תשרי היא התחלת העבודה דכל השנה כולה:
- 23 התחלת העבודה צריכה להיות באופן של קבלת עול, והקבלת עול שבהתחלת העבודה, בחודש תשרי,
- 24 היא ההקדמה לעבודה במשך כל השנה כולה, שכל עניני העבודה, גם הענינים דהבנה והשגה, יהיו באופן
- 25 המתאים.
- 26 וכמודגש גם בעבודה דכל יום – שהתחלת העבודה היא באמירת "מורה אני", שזהו"ע הקבלת עול
- 27 בהתחלת היום שנעשית הקדמה לעבודת כל היום.
- 28 ג. ועד"ז מצינו גם בנוגע לבנין בית בישראל – בלידת בנים ובנות¹¹:
- 29 בענין הלידה ישנם ב' אופנים: בן ובת.

(8) המשך תרס"ו ע' שעט.

(9) ראה גם שם ע' שעט"פ.

(10) ראה גם ריש וסוף ד"ה ביום השמע"צ שי"ל בקונטרס שמע"צ-שמחת שנה זו (סה"מ תשי"א ע' 80. ע' 87).

(11) מהטעמים להתוועדות זו – "קידוש" שערך א' מאנ"ש לרגל לידת בתו (המור"ל).

(1) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(2) שם כו, ב. כז, א. רמב"ם הל' שופר פ"א ה"ב.

(3) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(4) ראה גם לקו"ש חיד"ד ע' 124.

(5) ראה גם סה"מ מלוקט ח"ב ס"ע יט ואילך. וש"נ.

(6) לקו"ת שלח מ, א. המשך תרס"ו ע' נד. ועוד.

(7) ראה לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

וענינו בעבודת ה' – "רמז יש בו" – ש"בת" רומז על העבודה דקבלת עול, ע"ד מארז"ל¹² "אשה כשרה כו' עושה רצון בעלה", ו"בן" רומז על העבודה ע"פ טעם ודעת.

ועל זה אמרו "בת תחילה סימן יפה לבנים"¹³ – שהתחלת העבודה באופן של קבלת עול ("בת תחילה") מהוה נתינת כח ("סימן יפה") גם בנוגע לעבודה ע"פ טעם ודעת ("בנים")¹⁴.

ועפ"ז יש לבאר גם טעם ותוכן מנהגנו שגם בלידת בת מברכים ש"יגדלוה לתורה ולחופה ולמעשים טובים"¹⁵ – כיון שבת מורה על הענין דקבלת עול שנותן כח לכל הענינים דתורה ועבודה.

*

ד. ענין הקבלת עול מודגש ביותר בהיחס של חסיד אל הרבי – כי, בידעו שהוא אינו אלא "רגל", והרבי הוא ה"ראש", ה"ה מתמסר לגמרי ("ער גיט זיך איבער אינגאנצן") אל הרבי, ומקיים את הוראותיו של הרבי מתוך קבלת עול מוחלטת.

לכאורה יש מקום לשאלה: כיצד אפשר לומר שהוא בעצמו אין לו ראש – כיון שנצטווה בתורה להניח תפילין של ראש, עכצ"ל שיש לו גם ראש?!

והמענה על זה – מבדיר כ"ק מו"ח אדמו"ר בהשיחה¹⁶ בענין הקבלת עול ד"איש חיל": "דער סאָלדאט האָט קיין קאָפּ ניט. מ'האָט אַמאָל געזאָגט, אַז אַ סאָלדאט האָט בלויז אַ קאָפּ אויף וואָס ער זאָל טראָגן דעם פאַס פון דעם ביקס" (החייל – אין לו ראש. פעם היו אומרים שראשו של החייל הוא רק בשביל לשאת את חגורת הרובה).

ה. ענין זה נוגע גם לכתובת "פדיון" לרבי – ובהקדמה¹⁷: משולח אחד, "א פּעטאַח" (שוטה), כשהיו נותנים לו "פדיון" למסור לרבי, הי' מסרב ליקח, באמרו, שצריך לבקש מהקב"ה בעצמו, ולא ע"י ממוצעים.

והאמת היא – כמבואר בתשובה של החתם סופר¹⁸,

– ולהעיר שבספריו של החתם סופר מצינו רעיונות חסידיים ("עס וואָרפן זיך דורך חסידישע ווערטער")¹⁹, שכן, החתם סופר הי' תלמיד מובהק של ר' נתן אדלר ותלמידו המובהק של בעל ההפלאה, תלמידו של המגיד – שיש הפרש בין מלאכים לנשמות, שהבקשה באמצעות מלאכים נחשבת לבקשה ע"י ממוצעים, משא"כ הבקשה באמצעות נשמות (בנ"י) – שהם למעלה ממלאכים – אינה נחשבת לבקשה ע"י ממוצעים, כיון ש"כל ישראל שותפים וגוף א' ונפש א', וכשא' מצטער גם חבירו מרגיש ועמו מצער . . וכיון ששניהם בצער טוב יותר שיכנס הראש (לבקש רחמים) משיכנס הרגל, עד"מ הת"ח הוא הראש כו'", ובפרט נשיאי ישראל, שהם "ראשי אלפי ישראל", בחינת "ראש"²⁰.

ומזה מובן גם שלא שייך כאן הכלל ש"יפה תפלת החולה לעצמו מתפלת אחרים עליו"²¹ – כי, כלל זה הוא בנוגע ל"אחרים", משא"כ בנוגע לנשיאי ישראל, שאינם "אחרים", אלא "ראשי אלפי ישראל", יפה תפלתם כ"תפלת החולה לעצמו" – כשם שהראש מתפלל עבור הרגל.

ואדרבה: תפלתם של נשיאי ישראל יפה מתפלת החולה עצמו²², כי, הנשיא שהוא הראש, מרגיש את החולי יותר מהרגל, שהרי: (א) הראש הוא נעלה מהרגל להיותו מקום משכן השכל, (ב) וגם זה שהרגל מרגיש את החולי אינו אלא ע"י הגידים שנמשכים מהמוח, כיון שכל ענין ההרגש הוא מהמוח דוקא.

(17) בהבא לקמן – ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"א ע' 25. 39.

(18) שו"ת חת"ס חאו"ח סי' קסו.

(19) ראה גם אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר זי"ע חכ"ה ע' נד.

(20) תניא פ"ב.

(21) ב"ר פנ"ג, יד. הובא בפרש"י עה"ת וירא כא, יז.

(22) ראה ב"ב קטז, א.

(12) תרבא"ר פ"ט. הובא ברמ"א אה"ע סו"ס סט.

(13) ב"ב קמא, א.

(14) ראה תו"א משפטים עט, א. לקו"ת דרושי ש"ש סז, א.

(15) אגרות-קודש אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ס"ע רי. וש"נ (נעתק

ב"היום יום" כה מנחם אב).

(16) שיחת יום שמח"ת ה'שית" ס"ג – שי"ל בקונטרס

שמע"צ-שמח"ת שנה זו (סה"מ תשי"א ע' 99. ולאח"ז בסה"ש

תשי" ע' 379).

1 אמנם, כל זה הוא רק כשיודע שהוא "רגל", ומתמסר לגמרי ("ער גיט זיך איבער אינגאנצן") לה"ראש",
 2 שהוא הרבי, משא"כ כשחושב שגם לו בעצמו יש ראש, ובמצב כזה בא אל הרבי ליתן פדיון, אזי מתעוררת
 3 שאלה בנוגע להענין דממוצע. – בנוגע לשאלת עצה אצל הרבי, הרי, עצה יכולים לשאול אצל כל יהודי,
 4 אפילו אצל קצב, כדאיתא בגמרא²³ "רב אשי". . מכניף ומייתי להו לכולהו טבחי דמתא מחסיא", היינו,
 5 ששאל בעצתו של כל קצב; אבל בנוגע לנתינת פדיון – מתעוררת שאלה בנוגע להענין דממוצע.

6 ו. כל אלה הנמצאים כאן – בודאי מסורים הם ("זיינען איבערגעגעבן") אל הרבי,
 7 וגם אלה שחסר אצלם בהתמסרות, הרי, כיון שמצד הפנימיות שלהם ה"ה מסורים אל הרבי, אזי
 8 מספיקה עכ"פ האמירה בדיבור²⁴ שמתמסרים אל הרבי,

9 – ע"ד מ"ש הרמב"ם²⁵ בביאור התועלת ד"כופין אותו עד שיאמר רוצה אני", כיון שהאמירה "רוצה
 10 אני" היא בהתאם לרצונו האמיתי "להיות מישראל". . לעשות את כל המצוות כו" –

11 ובמילא, אין מקום לשאלה בנוגע להענין דממוצע, אפילו לא ממוצע המחבר.

12 ז. וענין זה – הידיעה שהוא רק "רגל" והרבי הוא ה"ראש" – נוגע גם לאופן קיום הציווי של הרבי:
 13 כאשר הרבי נותן ציווי לעשות דבר מסויים שקשור עם ענין של סיגופים, או אפילו הציווי להרבות
 14 בתורה ובתפלה באופן שבשביל זה צריך להתנתק ("אפרייטן זיך") מעניני אכילה ושתי' ושינה, הרי, גם
 15 כשמקיים הציווי מתוך קבלת עול (בידעו שהוא אינו אלא רגל וצריך לקיים את ציווי הראש), יכולה לעלות
 16 לו מחשבה שאילו ה' הרבי יודע עד כמה קשה לו לעשות דבר זה, יתכן שלא ה' מצוה עליו זאת.

17 והמענה על זה – ע"פ האמור לעיל (ס"ה) בנוגע לראש ורגל, שנוסף לכך שהראש מרגיש יותר טוב
 18 מהרגל, להיותו נעלה יותר, הרי, גם הרגש הכאב שברגל עיקרו הוא הרגש הראש (וכשישנו הפסק ח"ו
 19 בין הרגל לראש לא נרגש כאב ברגל), ולכן, כשהראש מצוה על הרגל להכניס את העקב למים רותחים,
 20 צריך הרגל להשמע מיד מבלי להרהר בדבר ("ניט איבערטראכטנדיק"), ולהבין [מדת הבנה כזו "מותר"
 21 שתהי' לו...] שהכאב – מרגיש הראש.

22 *

23 ח. העבודה דקבלת עול – שאין לו השגה ועושה רק מצד קבלת עול – היא בבחינת "מן המיצר".
 24 ועז"נ²⁶ "מן המיצר קראתי י"ה ענני במרחב י"ה" – שע"י המיצר דקבלת עול באים להמרחב דהשגה,
 25 ויתירה מזה, שלאח"ז באים לידי השגה והכרה ("מ'דערהערט") את המעלה דקבלת עול, שמגעת במרחב
 26 האמיתי.

27 ויש להוסיף, שכן הוא גם בנוגע לענינים גשמיים:

28 כשנגזר על מישהו מצב של עניות, ח"ו, "מיצר" בגשמיות, צריך לקבל זאת באהבה, משום שהאמת
 29 היא ש"גם זו לטובה"²⁷, רק שאינה נגלית ונראית לעיני בשר, כי היא מעלמא דאתכסיי שלמעלה מעלמא
 30 דאתגלייא" (כמבואר בתניא²⁸), ועי"ז שמקבל זאת באהבה מצד קבלת עול, בידעו שכן הוא רצונו של
 31 הקב"ה, נעשה בדרך ממילא "ענני במרחב", שנמשך טוב הנראה והנגלה.

32 ועצה נוספת בתורת החסידות להפטר מהגזירה של עניות בגשמיות²⁹ – להתבונן במעמדו ומצבו שהוא
 33 רחוק מאלקות, מהשגת אלקות וכו', עד שירגיש שנמצא במעמד ומצב של עניות ברוחניות, וע"י הרגש
 34 העניות ברוחניות יפטר מהעניות בגשמיות³⁰, ותומשך לו הרחבה בגשמיות, בטוב הנראה והנגלה³¹.

(28) פכ"ו. וראה גם שם אגה"ק סי"א.

(29) ראה גם שיחת ליל שמח"ת ס"ח (לקמן ע' 42).

(30) ע"ד המבואר בתניא אגה"ת פי"ב.

(31) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"א ע' 184.

(23) סנהדרין ז, ב.

(24) ראה גם שיחת יום א' דר"ה ס"ד (לעיל ע' 5).

(25) ה' גירושין ספ"ב.

(26) תהלים קיח, ה.

(27) תענית כא, א. וש"נ.

בס"ד. שיחת ליל שמחת תורה (קודם הקפות) ה'תשי"א.

בלתי מוגה

א. [כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה לתלמידי התמימים ההולכים לערוך הקפות בכו"כ בתי-כנסיות, ואמר:]
 אע"פ שדרכו של אדם שבבואו למקום זר אינו מרגיש בתוקף כל כך כמו במקום מגורו – הרי, אצל
 בני"א אין הדבר כן, כפי שרואים שגם לאחר חורבן ביהמ"ק ש"גלינו מארצנו", עומדים בני"א בכל התוקף
 על קיום התומ"צ מתוך מס"נ¹.

ומזה מובן גם בנוגע להליכה לבתי-כנסיות:

אע"פ שהולכים למקום זר, מבלי לדעת לאיזה סוג בית-כנסת יכנסו, ואיזה סוג יהודים יפגשו שם,
 אין לחשוש שמא יתפעלו ויושפעו מהם ולא יצליחו להשפיע עליהם, שכן, אצל בני"א, בכל מקום שבאים
 אליו, עומדים בכל התוקף כמו במקומם הם, ובנדו"ד, שבאים להבתי-כנסיות בכל התוקף כמו שנמצאים
 בד' אמותיו של הרבי, ובכח זה משפיעים עליהם ומקרבים אותם אל הרבי.

ב. ובענין זה יש לימוד והוראה ונתינת-כח מקריאת פרשת ברכה שנים מקרא ואחד
 תרגום בערב שמחת תורה² (בחוץ לארץ בשמיני עצרת, ובארץ ישראל בהושענא רבה):
 בהתחלת הפרשה נאמר "וזאת הברכה אשר ברח משה גו' לפני מותו".

– האמת היא ש"משה לא מת"³, ו"מה להלן עומד ומשמש במרום אף כאן עומד ומשמש במרום"⁴,
 ולא רק "במרום", אלא גם כאן למטה, ומ"ש "לפני מותו", פירושו, לפני שהיתה נתינת
 מקום להקט"ד שמשה מת ח"ו.

והשורש לזה למעלה הוא כללות ענין הצמצום והתהוות העולמות, שהקב"ה נתן מקום לחשוב שסילק
 עצמו ומהותו ח"ו מהעולם, נתינת מקום גם בקדושה, כ"שגגת מקצת חכמים . . ששגו וטעו . . והבינו
 ענין הצמצום . . כפשוטו כו"⁵, ומזה נעשה גם נתינת מקום לחשוב שמשה נסתלק ח"ו ואינו נמצא
 למטה.

וממשיך בכתוב, שלפני מותו (לפני הנתינת מקום להקט"ד שמת) אמר "ה' מסיני בא" וזרח משעיר
 למו וגו' מימינו אש דת למו":

"שעיר"⁷ – הוא מלשון שערות, שהחיות הנמשך בהשערות הוא הארה מצומצמת בלבד, ולא עוד
 אלא שבאה ע"י הפסק הגולגולת. ואעפ"כ, "מימינו אש דת למו", שנמשכת ההשפעה מימינו של הקב"ה,
 ביד רחבה וכו'.

והביאור בזה – שאע"פ שעכשיו המצב הוא באופן ד"וורח משעיר למו", שיש רק הארה מצומצמת,
 מ"מ, "מימינו אש דת למו", שלאח"ז יאיר גילוי קו הימין.

ובכח זה יכולים לילך להבתי-כנסיות, ולבאר ליהודים שפוגשים שם, שבאמת משה לא מת, ואין שום
 שינוי, כי אם, שנעשה נתינת מקום לקט"ד כו'.

– באם יתקבלו הדברים, מה טוב, ובאם יש שאלות וקושיות, הרי, כשילד שואל קושיא אצל המלמד,
 והמלמד אינו יודע מה להשיב, סוטר לו על לחיו, ואומר לו: כשתגדל תבין!... כך יש לומר גם לאותו
 יהודי ששואל שאלות: זוהי המציאות, גם אם אתה אינך מבין!

(5) תניא שעהיה"א פ"ז.

(6) נתבאר פירוש רש"י "פתח תחילה בשבחו של מקום",
 דלכאורה מהו השבח בכך ש"החזיר הקב"ה את התורה על כל
 אומה ולשון ולא קיבלוה" ? והביאור בענין "סיני", ש"יורה שנהא
 לעכו"ם עליו" (שבת פט, סע"א). – חסר הביאור (המו"2).
 (7) ראה לקו"ת ברכה צד, רע"ב. ובכ"מ.

(1) להעיר מהשקו"ט בין סבי דבי אתונא לריב"ח בשייכות
 לענין זה (ראה בכורות ח, ב ובחז"ל מהר"א שם).

(2) "היום יום" כא תשרי, הושענא רבה. ובכ"מ.

(3) סוטה יג, סע"ב. וז"א לו, סע"ב.

(4) סוטה שם (לגירסת הרמב"ם בהקדמתו לפיהמ"ש (ד"ה כי
 כל מצוה)). וראה זח"א קלג, רע"א.

- 1 ויש להביא דוגמא לדבר מענינא דימא – שאוחזים את הספר תורה כשהיא מכוסה במעיל באופן
2 שלא רואים מה שכתוב בה, ואעפ"כ, שמחים ורוקדים עמה⁸.
- 3 והעיקר – כאמור – שיהי' כבר הגילוי דקו הימין, ובמילא יחסכו את הצורך להשיב על הטענות כו'
4 ("מו'ועט פארשפאָרן אַינ'טענה'ן זיך").
- 5 – כ"ק אדמו"ר הצ"צ אמר פעם⁹ בערב שבת שיבוא משיח. ושאל א': הרי איתא בגמרא¹⁰ שמשיח
6 אינו בא בערבי שבתות? והשיב הצ"צ: כשיבוא משיח ויתרץ כל הקושיות, יתרץ גם קושיא זו!
- 7 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) יתן השי"ת שכא"א מההולכים להבתי-כנסיות יביא עמו לכל הפחות
8 יהודי אחד לכאן, בין ד' כתלים של הרבי, שהם יקבעו בירושלים ובביהמ"ק, כמארז"ל¹¹ "עתידיים בתי
9 כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל", ואז תתפשט ירושלים בכל ארץ ישראל, וביהמ"ק
10 בכל ירושלים¹².
- * * *
- 11
- 12 ג. ההתעסקות בהפעולה על הזולת, לגלות את הנפש האלקית שבו, צריכה להיות מתוך הנחת עצמותו,
13 "אָוועקלייגן זיך מיט זיינע ענינים", אפילו עניני קדושה, שזהו"ע דמסירת נפש ברוחניות.
14 וענין זה מודגש במצות מילה שדוחה שבת, כמ"ש¹³ "וביום השמיני ימול", "אפילו בשבת"¹⁴:
- 15 ובהקדמה – שבשלמא בנוגע לקרבנות ציבור שדוחין את השבת¹⁵, יש בהם ב' מעלות: (א) עבודת
16 המקדש, (ב) צורך הציבור; משא"כ מצות מילה, אינה עבודת המקדש, ושייכת ליחיד, ואעפ"כ, דוחה
17 את השבת.
- 18 וצריך להבין הטעם שמצות מילה דוחה שבת – דלכאורה¹⁶, ע"פ הכלל¹⁷ שאין אומרים לאדם חטא
19 כדי שיזכה חברך, למה יעשה המוהל מעשה דחילול שבת בשביל מילת התינוק?
- 20 ועאכו"כ בנדו"ד, שהמוהל (שצריך לעשות מעשה דחילול שבת בשביל המילה) הוא גדול המחוייב
21 במצוות [כולל גם במצות מילה, כדרשת חז"ל¹⁸ "המל ימול"¹⁹, הן מילה והן פריעה (שהרי "מל ולא פרע
22 כאילו לא מל"²⁰)], וענינו ברוחניות, שהעביר מעצמו (לא רק גסות הרע, אלא) גם דקות הרע²¹, ואילו
23 הנימול הוא קטן שלא הגיע לחינוך, וא"כ, למה יעשה המוהל מעשה דחילול שבת בשביל מילת התינוק?
24 ובפרט שהמילה עצמה יכולה להיות גם לאחר השבת, והמדובר הוא בנוגע לזמן המילה בלבד –
25 שהמוהל צריך לעשות מעשה דחילול שבת כדי שלא לדחות את המילה מיום השמיני (שחל בשבת) ליום
26 המחרת!
- 27 וההסברה בזה – ברוחניות הענינים:
- 28 ידוע²² ש"גמר ועיקר כניסת נפש הקדושה באדם הוא ב"ג שנים ויום א'", ו"תחלת כניסת נפש זו
29 הקדושה היא . . במצות מילה". וכיון שמדובר אודות כניסת נפש הקדושה, נפש האלקית, שהיא נצחית,
30 מובן, שגם יום אחד (מצת לעת, כ"ד שעות) הו"ע נצחי²³, שלכן אין לדחות את המילה אפילו ביום
31 אחד.

(15) משנה רפ"ב דתמורה (יד, א).

(16) ראה גם לקו"ש שם ע' 58.

(17) שבת ד, א. וש"נ.

(18) ירושלמי שבת פ"ט ה"ב.

(19) לך לך יו, יג.

(20) שבת קלז, רע"ב (במשנה).

(21) ראה תניא אגה"ק ס"ד (קה, ב). ובכ"מ.

(22) שו"ע אדה"ז אר"ח (מהדו"ב) סוס"ד.

(23) בזכרון אחדים: ע"ד המבואר בתניא (פכ"ה) ש"יחוד זה

למעלה הוא נצחי לעולם ועד . . אלא שלמטה הוא תחת הזמן כו'.

(8) ראה גם שיחת שבת חוה"מ סוכות ס"א (לעיל ע' 30).

וש"נ.

(9) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 272. ועוד.

(10) ראה עירובין מג, א-ב.

(11) מגילה כט, א.

(12) ראה חזא"ג מהרש"א שם. וראה בארוכה קונטרס בענין

מקדש מעט זה בית רבינו שבבבל (התועדויות תשנ"ב ח"א ע' 416 ואילך).

(13) תזריע יב, ג.

(14) שבת קלב, א. וראה בארוכה לקו"ש חל"ה ע' 53 ואילך

(מהתועדות זו). וש"נ.

ובשביל לפעול כניסת נפש הקדושה אצל יהודי יש לילך במסירת נפש, להניח את עצמו וכל עניניו, גם עניני קדושה – כמו מעשה חילול שבת דהמולה, בשביל כניסת נפש הקדושה בתינוק ע"י המילה. וזהו גם תוכן הסיפור שפעם ביום הכיפורים אחר תפלת שחרית, פשט רבינו הזקן את הטלית והקטל, והלך לקצה העיר, וקיצץ עצים ובישל מרק להחיות נפשה של יולדת שדרה שם²⁴. – בין הטענות שהיו למתנגדים על רבינו הזקן היתה גם טענה על מאורע זה: למה עשה זאת בעצמו ולא שלח מישהו אחר? והשיב רבינו הזקן: בפיקוח-נפש – "מצוה בגדול"²⁵, ולא מצאתי מישהו גדול יותר.

ד. ליתר ביאור:

כניסת והתגלות נפש האלקית ע"י המילה נעשית רק כאשר המולה מוכן להניח את עצמו ולילך על מסירת נפש בשביל ענין זה – שאם יהי' צורך למול בשבת, ימסור נפשו לעשות מעשה דחילול שבת וימול בשבת.

כלומר: אין הכוונה שצריך לחפש מסירת נפש, כי אם, שצריך לעשות עבודתו בכל האופנים, וכשיש צורך במסירת נפש, ה"ה מוכן גם למסירת נפש – ע"ד המבואר בדרושי חסידות²⁶ החילוק שבין המסירת נפש דרבי עקיבא להמסירת נפש דאברהם אבינו, שרבי עקיבא חיפש את המעלה של מסירת נפש, באמרו "כל ימי הייתי מצטער כו' מתי יבוא לידי ואקיימנו"²⁷, משא"כ אברהם אבינו לא חיפש את המעלה של מסירת נפש, אלא הי' מסור ונתון לקיים את רצונו של הקב"ה בכל האופנים: אם יוכל לקיים את רצונו של הקב"ה ללא מס"נ, מה טוב, ואם לאו, מוכן הוא למסור את נפשו בשביל קיום רצונו של הקב"ה. וכך צריך המולה להיות מוכן למול את התינוק, לפעול כניסת נפשו הקדושה, בכל האופנים: אם זמן המילה חל באמצע השבוע – ימול באמצע השבוע, ללא מס"נ, ואם זמן המילה הוא בשבת – ימסור נפשו לעשות מעשה דחילול שבת וימול בשבת.

אבל אם המולה עושה את החשבונות שלו, שאם המילה תהי' בזמן הנוח לו, אזי ימול, משא"כ בזמן שאינו נוח לו, כמו בשבת, אזי ידחה את המילה ליום ראשון (ולכל היותר יחפש מישהו אחר שיהי' מוכן למול בשבת) – אינו יכול למול גם ביום ראשון, כי, הגישה של עשיית חשבונות היא היפך תנועת המס"נ, וכשחסרה אצל המולה תנועת המס"נ אינו יכול לפעול כניסת והתגלות נפש האלקית²⁸, ועז"נ²⁹ "איש הירא ורך הלבב (שחסרה אצלו תנועת המס"נ) עבודתו פסולה"; ורק כשעבודתו היא ללא חשבונות, מתוך תנועה של מסירת נפש, "אז ער גיט זיך אַוועק אינגאַנצן", ועושה זאת בשמחה³⁰ ("אשר שש לעשות צדק בגילה"²⁹), אזי פועל אצל התינוק כניסת והתגלות נפש האלקית, ויגדל להיות "א מסירת נפש איד, און אַ פריילעכער איד".

ה. ויש להוסיף, שע"פ האמור שמצות מילה צריכה להיות מתוך תנועה של מס"נ למול אפילו בשבת, מובן, שמילה בשבת היא (לא באופן שהשבת דחוי' אצל המילה, אלא) באופן שהשבת הותרה אצל המילה³¹: ובהקדמה – שבנוגע להכלל בכל התורה כולה שעשה דוחה לא תעשה³² יש שקו"ט אם זה באופן שהלא-תעשה דחוי' או גם הותרה³³, אבל בנוגע למילה בשבת, הרי, ע"פ הנ"ל אי-אפשר לומר שהשבת דחוי' אצל המילה, כי אם שהשבת הותרה אצל המילה.

וההסברה בזה:

מהחילוקים שבין דחוי' להותרה – שהצורך לדחות את הלאו מפני העשה מורה על קיומו של הלאו גם במקום העשה, היינו, שיש אפשרות לקיים את העשה כשלעצמו גם ללא דחיית הלאו, במקום שאין לאו, והחידוש הוא, שגם במקום שיש לאו, נדחה הלאו מפני העשה; ואילו היתר הלאו מפני העשה, פירושו, שהלאו לא נאמר מלכתחילה במקום העשה.

(24) ראה גם תורת מנחם – התוועדות ח"א ע' 44. וש"נ.

(25) ראה יומא פד, ב. שו"ע אדה"ז אר"ח ששכ"ח סי"ג.

(26) סה"מ ה'ש"ת ע' ו. ע' טו. ע' 30. סה"ש תש"ג ע' 94.

ועוד.

(27) ברכות סא, ב.

(28) ראה לקו"ש שבעה ערה 16.

(29) בנוסח "הרחמן" לברית מילה.

(30) ראה גם שבת קל, א. מגילה טז, ב.

(31) ראה לקו"ש שבעה ערה 14 ובהערות שם.

(32) יבמות ג, סע"ב.

(33) ראה שאגת ארי' סי' כט-ל. וראה גם לקו"ש חט"ז ע' 237,

ובהערות 9-38 שם. וש"נ.

1 וכיון שמצות מילה צ"ל מתוך תנועה של מס"נ למול אפילו בשבת, אי־אפשר לומר שהשבת דחוי' אצל
2 המילה, שמשמעות הדבר שמצות מילה כשלעצמה יכולה להתקיים גם ללא דחיית השבת, שהרי ענין
3 עיקרי במילה היא תנועת המס"נ למול ביום השמיני בכל האופנים, הן בחול והן בשבת, ואם אינו מוכן
4 למול בשבת אינו יכול למול גם בחול, ועכצ"ל, שהשבת הותרה אצל המילה, היינו, שבנוגע למילה לא
5 נאמר מלכתחילה האיסור דחילול שבת.

* * *

7 ו. ההתעסקות בהפעולה על הזולת צריכה להיות הן בנוגע לענינים פשוטים דקיום התומ"צ, והן בנוגע
8 ללימוד תורת החסידות.

9 לכאורה יכולים לטעון: בשעה שצריכים לעורר אודות הנחת תפילין, שמירת שבת, וכיו"ב – מה מקום
10 לדבר אודות לימוד החסידות, ובפרט ענינים עמוקים בתורת החסידות, כמו בענין עולמות הא"ס שלמעלה
11 מאצילות, ביאור החילוק שבין הביטול דעולם האצילות להביטול דעולמות הא"ס שלמעלה מאצילות? ...!

12 התגלות תורת החסידות – ממשיכים לטעון – היא כדי לבוא לאהבה ויראה [כמ"ש הרמב"ם³⁴ "היאך
13 היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן כו", התבוננות בגדולת ה',] שעי"ז תהי' עליית התומ"צ למעלה,
14 שהרי "אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא"³⁵; אבל מהי השייכות להתגלות תורת החסידות
15 למעמד ומצב שצריך לעורר ולפעול אודות קיום התומ"צ?!

16 והמענה לזה:

17 ידוע מ"ש כ"ק אדמו"ר נ"ע במכתבו הידוע שנדפס בהמבוא לקונטרס ומעין³⁶, ש"עתה הוא זמן
18 הברורים היותר אחרונים דעקבות משיחא . . לא יש עתה סדר והדרגה באופני הברורים והתיקונים",
19 ובמילא, צריכים לעסוק בכל הענינים, שהרי אין אתנו יודע עד מה בסוד הברורים.

20 זאת ועוד: אע"פ שהתגלות החסידות היא כדי לבוא לאהבה ויראה, מ"מ, לא נתגלתה תורת החסידות
21 בדורות הראשונים (שהיו שייכים יותר לעניני אהוי"ר), ש"היתה נסתרה בימיהם ונעלמה מכל תלמידי
22 חכמים כ"א ליחידי סגולה"³⁷, כי אם, בדורות האחרונים, בעקבות משיחא דוקא. ושני טעמים בזה³⁸:
23 (א) כיון שבעקבות משיחא הולך ומתגבר החושך ביותר, יש צורך לבטל ולהאיר חושך גדול זה ע"י אור
24 גדול ביותר. (ב) כיון שמתקרבים לימות המשיח שאז יהי' שלימות הגילוי דפנימיות התורה, צ"ל הכנה
25 מעין זה ע"י הפצת המעיינות חוצה.

26 ומזה מובן גם בעניננו – שגם במעמד ומצב ירוד שצריכים לעורר ולפעול בנוגע לקיום התומ"צ, צ"ל
27 הפעולה גם ע"י לימוד תורת החסידות.

28 ואדרבה: כיון שלימוד החסידות קשור עם הענין דתשובה עילאה³⁹, נעשה עי"ז הדילוג⁴⁰ למעמד
29 ומצב שבאין־ערוך כלל למעמדו ומצבו הקודם.

30 ז. וענין נוסף במעלת תשובה עילאה (הקשורה עם לימוד תורת החסידות) – בנוגע לביטול ענין העונשים:
31 בביאור כללות הענין דשכר ועונש ישנם ב' שיטות⁴¹: (א) השכר והעונש באים כתוצאה טבעית
32 ממעשה המצוות והעבירות (סיבה ומסובב), כלומר, כשם שהטביע הקב"ה שהאש שורף והמים מכבים
33 וכיו"ב, כך הטביע הקב"ה שמעשה המצוות גורם השכר ומעשה העבירות גורם העונש (כמ"ש⁴² "אם
34 בחוקתי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו'"). (ב) השכר והעונש הם ענין בפ"ע שמביא הקב"ה
35 בדרך סגולה, ולא כתוצאה טבעית ממעשה המצוות והעבירות.

(39) ראה תניא אגה"ת ספ"ח ואילך. לקו"ת בלק עד, א ואילך.
(40) ראה לקו"ת דרושי ש"ש סה, א. ובכ"מ.
(41) ראה של"ה בית אחרון (יב, א"ב).
(42) ר"פ בחוקתי.

(34) הלי' יסוה"ת פ"ב ה"ב.
(35) תקו"ז ת"י (כה, ב). וראה תניא פט"ז ואילך.
(36) ע' 22. אגרות־קודש שלו ח"א ע' רסו.
(37) לשון אדה"ז בתניא אגה"ק סכ"ו (קמב, ב).
(38) ראה לקו"ש ח"ל ע' 172. וש"נ.

- ועפ"ז צריך להבין כיצד מועילה התשובה לבטל העונשים: בשלמא להדעה שהעונש אינו תוצאה טבעית מגוף העבירה אלא ענין בפ"ע, מובן, שכאשר האדם שב בתשובה, מוחל לו הקב"ה על העונש; אבל להדעה (שהמסקנא כמותה) שהעונש הוא תוצאה טבעית ממעשה העבירה – כיצד מועילה התשובה לבטל העונש שכבר נגרם כתוצאה טבעית ממעשה העבירה, כמו שריפה שנגרמת ע"י הדלקת האש? ובענין זה יש מעלה מיוחדת בתשובה עילאה – שמגעת בדרגא נעלית ביותר⁴³, וכיון ששם הוא למעלה מהזמן, לכן, מעשה העבירה והעונש (הנגרם על ידו) שהיו לפני⁴², אינם קיימים בהדרגא שלמעלה מהזמן שמגיע לשם ע"י התשובה עתה.
- יתירה מזה – שע"י תשובה עילאה "זדונות נעשו לו כזכיות"⁴⁴, היינו, לא רק שלא קיים מעשה העבירה כו', אלא אדרבה, שנהפך לזכיות.
- ח. ויש להוסיף, שכשם שע"י תשובה עילאה מבטלים עניני עונשים, כך יכולים גם לבטל כל הגזירות בענינים גשמיים, בני חיי ומזונא, ע"י החלפתם בענינים רוחניים דוגמתם בנוגע לעבודת האדם⁴⁵. ולדוגמא:
- כשנגזר על אדם ענין של עניות – יכול להפטר מזה ע"י ההתבוננות במעמדו ומצבו הרוחני עד שיורגש אצלו שנמצא במעמד ומצב של עניות [ובזה גופא – לא רק כשמצבו הרוחני הוא באופן בלתי-רצוי, "עני בדעת"⁴⁶, אלא גם כשנמצא במצב נעלה בענין הדעת, כיון ש"תכלית הידיעה שלא נדעך"⁴⁷, עניות בדעת למעליותא], ועי"ז יוצא י"ח גזירת העניות.
- ועד"ז כשנגזר עליו היפך החיים ח"ו⁴⁸ – יכול להחליף זה בענין ה"מיתה" בעבודת ה', להמית את עצמו על דברי תורה⁴⁹.
- ועד"ז כשנגזר בנוגע לבני ח"ו – יכול להחליף זה עי"ז שימית את בניו על דברי תורה. ובלשון הכתוב בפרשת ברכה⁵⁰: "ואת בניו לא ידע" – שבנוגע לעניני התומצ"ה מתנהג כמו ש"את בניו לא ידע", לשלחם לשיבה, אע"פ שיתכן שלפעמים יחסר להם בצרכיהם הגשמיים ("אפשר וועט אַמאָל פעלן אָנבייסן"), וכיו"ב.
- ולהוסיף, שהנהגה זו צריכה להיות בכללות החינוך ע"פ תורה – שלא לחשוב אודות עניני תכלית⁵¹, אלא לשלוח את הבנים לשיבה שבה לומדים תורה כל היום⁵².
- ולא כמו אלה שחושבים אודות תכלית בניהם, ומעדיפים לשלוח את בניהם ל"קאָלעדזש", ולא לשיבה, ולכל היותר ישלחוהו לשיבה מודרנית, ולא לשיבה "בטלנית" שאין להם אפילו "היי-סקול" משלהם, ולא עוד אלא שגם מעט הזמן שנותנים ללימודי חול, גונבים ממנו ללימוד הגמרא, לשיבה כזו בודאי לא ישלחוהו, כדי שלא ישאר "אַ קאָליקער" לכל ימיו... –
- ולסמוך על הקב"ה שבורא ומנהיג את העולם ע"י התורה דוקא, כמאמר⁵³ "אסתכל באורייתא (לא בלימודי אנגלית...) וברא עלמא", כך, שקיום העולם יכול להיות גם ללא לימוד אנגלית, ובמילא, יכול וצריך ללמוד תורה בלי לחשוב אודות עניני תכלית, ובודאי שהקב"ה ימלא כל צרכיו כו'.

קצא, ב.

(48) דובר גם אודות מחלה מסויימת של עירוב דם ופסולת, שענינו ברוחניות תערוכות טוב ורע – חסר הענין (המזל?).

(49) ראה ברכות סג, ב. וש"נ.

(50) לג, ט.

(51) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 112. ועוד.

(52) כמובן גם מפס"ד רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה (רפ"ג) אודות אופן החיוב דלימוד התורה קודם הנישואין, שתחלת זמנם בגיל י"ח.

(53) זהר ח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא, רע"ב. ח"ג קעח, א. וראה ב"ר בתחלתו.

(43) בזכרון אחדים: דרגא כזו שבה נאמר "אם צדקת מה תתן לו ורבו פשעיך מה תעשה לו" (ע"פ איוב לה, ויז. וראה אוה"ת בחוקותי ריש ע' תרגום. ועוד).

(44) יומא פו, ב.

(45) כלומר: אין הכוונה להחליף מגזירה גשמית לגזירה רוחנית, ח"ו, ובפרט שגזירה רוחנית היא גרועה וחמורה יותר מגזירה גשמית, כי אם, להחלפה בענין דוגמתו בנוגע לעבודת האדם, כדלקמן בפנים.

(46) כתובות סח, סע"א. וראה נדרים מא, רע"א. זח"ג רעג, רע"ב.

(47) ראה בחינות עולם ח"ח פ"ב. עיקרים מ"ב ספ"ל. של"ה

* * *

- ט. ידוע⁵⁴ ש"אכל בי עשרה שכינתא שריא", ועאכו"כ כשנמצאים במעמד של כמה פעמים עשרה מישראל, ובפרט ביו"ט, "זמן שמחתנו", ובשמחת תורה – הרי בודאי ש"שכינתא שריא".
- ומובן, שבמקום ש"שכינתא שריא" נמצא גם הרבי, להיותו תמיד ביחד עם השכינה – ע"ד שמצינו בחז"ל בנוגע למלאך מיכאל (שעומד לימין השכינה, "מיכאל בימינו"⁵⁵) "כל מקום שמיכאל נראה שם הוא כבוד השכינה"⁵⁶, כך, שהימצאותו של מלאך מיכאל מורה על הימצאותו של הקב"ה, והימצאותו של הקב"ה מורה על הימצאותו של מלאך מיכאל.
- וכיון שנמצאים כאן יהודים כאלה שבשמחת תורה שעבר היו יחד עם הרבי, ויהודים כאלה שקיבלו ברכות והבטחות מהרבי,
- האמת היא שגם ברכות הם הבטחות, כי, הרבי אמר פעם: בקשה שלי היא פקודה⁵⁷, ומובן, שענין זה הוא (לא רק למטה, אלא) גם למעלה, ונמצא, שהברכה של הרבי, שזוהי בקשה מהקב"ה⁵⁸, היא, פקודה להקב"ה כביכול, ובמילא, ה"ז גם הבטחה –
- יקחו משקה, ויציירו לעצמם את פניו של הרבי, ויאמרו לרבי לחיים... ויבקשו או אפילו ידרשו את קיום ברכותיו והבטחותיו.
- וכדי שיהיו "כלים" לקבל הברכות וההבטחות – יקבלו על עצמם ענין מסויים לחיזוק ההתקשרות (אבל לא יכבירו על עצמם יותר מדי)⁵⁹.
- י. כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן משקה לכמה מהמסובים בידו הק', וכשהתחילו רבים לבקש שיתן להם משקה בעצמו, אמר:
- הקשיבו יהודים!
- הנני חוזר עוד הפעם: עכשיו צריכים להתקשר אל הרבי בעצמו, לא ע"י ממוצעים. אינני מקמץ ("איך זשאלעווע ניט") לא במשקה ולא ב... אלא שעכשיו צריכים להתקשר אל הרבי בעצמו. – זה שאני נותן משקה לכמה מהמסובים, ה"ז בקשר לענינים פרטיים שגם בעבר היו עוברים על ידי, ובמילא, צריכים גם עתה לעבור על ידי, ולכן הנני נותן להם משקה, אבל, צריכים להתקשר אל הרבי בעצמו⁶⁰.
- [לא' שביקש עוד משקה באמרו "זייט משפיע בלי הפסק", אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:] גם טיפה אחת יכולה להיות עד אין סוף.
- [א' ישב מולו ובכה ורצו הנאספים להוציאו, ואמר:] הניחוהו לנפשו, הוא לא מבבל את אף א', חבל רק שמבבל את עצמו.
- [כשגברו הדחיפות, אמר:] למה נדחפים?! אין צורך להדחף, הרבי נמצא בכל מקום, ומי שנדחף מראה בכך שהוא מקטני אמנה.
- [כשחזרו כמה מהתלמידים שהלכו לבתי כנסיות, שאל כ"ק אדמו"ר שליט"א, האם כולם חזרו כבר. והוסיף לשאול האם קיימו המדובר לעיל (ס"ב) שכל א' מההולכים לבתי כנסיות יביא עמו לכל-הפחות

כאן מואר. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

כשנמצאים בחדרו של הרבי – עי"ז שעוסקים בעניניו של הרבי – נמצאים במקום מואר, אבל, באור גופא יש כו"כ דרגות בעילוי אחר עילוי ("ליכטיקער און ליכטיקער"), עד אין שיעור, ולכן, אין להשאר לישב באותו מקום, באותה דרגא, אלא צריכים לילך למקום ודרגא נעלית יותר – חסר המשך הענין (המו"ז). (60) כ"ק אדמו"ר שליט"א בכה מאד באמירת דברים אלה, ותמך ראשו בשני ידי, והמשיך לדבר כשראשו הק' מורד, ובתוך הדברים התבטא לאמר: "וואָס ווילט איר פון מיר..." (המו"ז).

(54) סנהדרין לט, א.

(55) במדב"ר פ"ב, יו"ד.

(56) שמו"ר פ"ב, ה.

(57) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"א ע' 163.

(58) נתבאר ההפרש שבין ברכה לתפלה – חסר הביאור (המו"ז).

(59) אמר גם שאין להסתפק בדרגת ההתקשרות הקודמת, אלא יש להוסיף ולהתעלות לדרגא נעלית יותר.

[וסיפר, שפגש משהו יושב בחדרו של הרבי בחושך, ושאלו למה יושב בחושך ואינו יושב במקום האור, והשיב, שבשבילי גם

יהודי אחד. והמשיך לדבר אודות ההוכחה והסימן לקיום השליחות באופן ד"שלוחו⁶¹ של אדם כמותו⁶²].

יא. [כ"ק אדמו"ר שליט"א המשיך לדבר אודות הבקשה והדרישה לקיום הברכות וההבטחות דכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ, ואמר:]

אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר היו זמנים שדעתו לא היתה נוחה מזה שחוזרים ושואלים ומבקשים עוד הפעם, והיו זמנים שלא הי' מקפיד על כך שחוזרים ושואלים ומבקשים עוד הפעם.

הזמן דשמחת תורה בכלל, ובפרט לפני ההקפות, הי' תמיד אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר – עת רצון⁶³.

וכיון שכן, הרי, גם אלה ששאלו וביקשו על ענין מסויים כמה פעמים – יכולים עתה לפעול ("אויס-פועל'ן") קיום הענין.

ולכן, יקחו משקה ויאמרו לרבי לחיים, ויקבלו על עצמם ענין מסויים לחיזוק ההתקשרות, ועי"ז בודאי יפעלו כל הענינים.

* * *

יב. [לאחרי ההתוועדות עלה כ"ק אדמו"ר שליט"א להיכל כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ לתפלת מעריב והקפות, ואח"כ ערך סעודת יו"ט. בצאתו מהסעודה הורה כ"ק אדמו"ר שליט"א להחסידים שהמשיכו להתוועד בביהכ"נ, ללמוד ברכים השיחה משמחת תורה דאשתקד (שנדפסה בקונטרס שמע"צ – שמח"ת⁶⁴). לאחר משך זמן, נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א לביהכ"נ, והביא עמו חלה, והורה להנוכחים – שעדיין לא אכלו סעודת יו"ט – ליטול ידים לסעודת יו"ט. בצאתו מביהכ"נ לילך לחדרו, החלו הנוכחים לומר "לחיים" לכ"ק אדמו"ר שליט"א, וענה להם "לחיים ולברכה", ולפתע ביקש כ"ק אדמו"ר שליט"א שיתנו לו רביעית משקה⁶⁵, באמרו שאין לפרוש מן הציבור⁶⁶. ואח"כ אמר:] לחיים. יתן השי"ת שיקיימו כל הברכות שהרבי ברך כבר, מברך עתה וימשיך לברך, הן בנוגע לכאור"א בפרטיות והן בנוגע להכלל.

והצינור לקבלת הברכות הוא קיום רצונותיו של הרבי, ובמיוחד בנוגע לעבודת הכלל, שגם אלה שאינם רוצים להיות אנשים כלליים, ישברו את עקשנותם ויהיו אנשים כלליים העוסקים בעבודת הכלל, וזה יהי' הצינור להמשכת הברכות, לו לאשתו ולבני ביתו, כולל גם בנוגע לשלום בית.

ויש לקשר זה עם הענין דשלום בית ברוחניות – שלום בין נפש האלקית לנפש הבהמית, עי"ז שנה"ב מודה ומסכימה לנה"א (שהרי לא יתכן באופן הפכי, ח"ו, שנה"א מודה ומסכימה לנה"ב, כיון ש"גם בשעת החטא היתה (נה"א) באמנה אתו ית"י⁶⁷). וכשם שיהודי לא יכול להיות גוי, ח"ו, אלא להיפך, שערל יכול להיות יהודי, ע"י המילה והגירות).

וכאמור, שזהו הצינור להמשכת ברכותיו של הרבי – שתהי' שנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

[הקהל המשיך באמירת לחיים, וכ"ק אדמו"ר שליט"א ברך כו"כ בברכות פרטיות⁶⁸].

(61) ברכות לר, ב (במשנה). וש"נ.

(62) חסר כל הענין (המו"ז).

(63) ראה ספר השיחות תורת שלום ע' 53. אגרות-קודש אדמו"ר מוהריי"צ ח"א ע' קפת.

(64) סה"מ תשי"א ע' 94 ואילך. ולאח"ז בסה"ש תשי"א ע' 372 ואילך.

(65) והוסיף – בחיך – שלא יספרו לבני המשפחה ששתה משקה...

(66) אבות פ"ב מ"ד.

(67) תניא ספכ"ד.

(68) לא' שאמר לחיים, שאל כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שמו ובמה עיסוקו, וכשהשיב ששמו משה אליעזר, ועיסוקו בעיבוד

רצועות של תפילין, אמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א:

השם משה אליעזר מדגיש הלימוד וההוראה ממש רבינו שגם בהיותו במצב קשה ביותר, כשהוצרך לברוח ממצרים למדין, בטח על העזר של הקב"ה, ועל שם זה קרא לבנו אליעזר, "כי אלקי אבי בעזרי" (יתרו יח, ד), ועד"ז בנוגע להמצב עתה במדינה זו, שאין להתפעל מההעלם וההסתר שבאמריקא, אלא להיות סמוך ובטוח על עזרתו ית'.

והמשיך כ"ק אדמו"ר שליט"א לבאר ההוראה מעיסוקו בתפילין – שתוכנה של מצות תפילין הוא שעבוד המוח והלב, כולל גם הרצועות שנמשכות עד הטבור ולמטה ממנו, כדי שגם הענינים שלמטה מן הטבור יהיו קשורים ומחוברים למעלה (ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' צב. וש"נ).

בס"ד. שיחת יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדושות לסעודה.
- 2 א. התחלת קריאת התורה של שני ימים הראשונים דחג הסוכות (וכן של יום שני דחג הפסח)
- 3 היא: "וידבר גו' שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה
- 4 לקרבן אשה לה"1.
- 5 ולכאורה אינו מובן: מהי השייכות של פסוקים אלו לחג הסוכות ולכללות ענין המועדים?
- 6 ענין המועדים מתחיל בפסוקים שלאחרי-זה: "וידבר גו' מועדי ה' וגו'"2, ולכאורה היתה צריכה להיות
- 7 התחלת הקריאה מפסוקים אלו, שגם בהם ישנו סכום הפסוקים הדרוש לקריאת התורה; וכיון שמתחילים
- 8 מהפסוק "שור או כשב וגו'", על-כן צריך לומר, שגם ענין זה שייך לכללות ענין המועדים (שלכן קורין
- 9 זאת ביום השני של חג הפסח), ובמיוחד לחג הסוכות (שלכן קורין זאת בשני הימים הראשונים).
- 10 ב. ויובן בהקדם הביאור בנוגע לכללות ענין הקרבנות:
- 11 ידוע שעל-ידי ענין הקרבן נעשה קירוב והתאחדות הכחות באלקות, כדאיתא בספר הבהיר3 "אמאי
- 12 איקרי קרבן .. שמקרב כו'", ועד ש"רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין-סוף"4.
- 13 ולכאורה אינו מובן: כיצד נעשית פעולה מסויימת באדם על-ידי הקרבת בהמה על-גבי המזבח - הרי
- 14 זה אינו כמו שאר המצוות, כמו ציצית או תפילין, שפעולת המצוה נעשית בגוף האדם או על-ידי גוף
- 15 האדם, מה-שאינ-כן בקרבנות, שפעולת ההקרבה היא בבהמה, ואילו האדם אינו אלא בעל הקרבן?!
- 16 ואין לומר שזהו מפני שהבהמה הנקרבת היא מנכסיו של האדם - שהרי אין זה כמו נתינת הצדקה,
- 17 למשל, שכאשר נותן פרוטה לעני אזי מקיים מצות הבורא על-ידי פעולת הנתינה, מה-שאינ-כן בקרבן, הרי
- 18 חלות שם קרבן וקדושתו נעשה רק בשעה שמקריבים ושורפים את הבהמה (כולה או חלקה) על גבי המזבח,
- 19 ואז, השייכות של האדם אינה אלא להיותו בעל הקרבן.
- 20 ג. ויובן על-פי דברי הרמב"ן5 בביאור הטעם לכללות ענין הקרבנות - "שיחשוב אדם .. כי חטא
- 21 לאלקיו .. וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה כו'".
- 22 אמנם, כדי שהפעולה בבהמה תפעל באדם, בהכרח שתהיה איזה השתוות ביניהם.
- 23 והענין בזה - כידוע שמלבד ה"נפש השנית בישראל (ש)היא חלק אלקה ממעל ממש"6, ישנה גם
- 24 "נפש הבהמית"7, וכיון שנקראת כן על-פי תורה, הרי מובן שהיא כבהמה ממש, אלא שזוהי הבהמה
- 25 שבאדם, ולכן יש לה קישור וחיבור עם האדם שבבהמה, שזוהי הדרגא הכי נעלית שבקרבן שעולה ונכלל
- 26 למעלה על-ידי ההקרבה לה'.
- 27 וכל זה - מלבד הקשר והשייכות שבין האדם לבהמה, הן למעליותא, כדאיתא בגמרא במסכת חולין8
- 28 על הפסוק9 "אדם ובהמה תושיע ה'", "אלו בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה", והן
- 29 לגריעותא, כדאיתא בגמרא10: "שלשה כבהמה כו'".
- 30 ולכן, יכולים ללמוד מן האדם שבבהמה בנוגע לבהמה שבאדם, וכן מן הבהמה שבאדם בנוגע לאדם
- 31 שבבהמה.

(6) תניא רפ"ב.
(7) זח"ג לג, ב. עט, ב.
(8) ה, ב.
(9) תהלים לו, ז.
(10) חגיגה טז, א.

(1) אמור כב, כו-כז.
(2) שם כג, א ואילך.
(3) סמ"ו (קט). וראה גם זח"ג ה, רע"א. ועוד.
(4) ראה זחר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב.
(5) ויקרא א, ט.

וזהו גם מה שלומדים מג' הסוגים שבבמה (שנזכרו בהתחלת הקריאה), "שור או כשב או עז" -
בנוגע לבהמה שבאדם, נפש הבהמית (שבשביל תיקונה ובירורה ירדה הנשמה למטה¹¹), שגם בה ישנם
ג' חילוקים אלו.

ד. והענין בזה:

איתא בספר מאור עינים¹² (להרב הצדיק רבי מנחם נחום מטשערנאביל, שהיה תלמיד הבעל-שם-טוב
והרב המגיד, וחברו של רבינו הזקן), ש"שור או כשב או עז הם ג' מדרגות שיש בישראל, צדיקים רשעים
בינונים. צדיקים נקראים 'שור', על שם הבטה (מלשון שור - במלאפום), שמביטים ומדקדקים על
מעשיהם [ויש לומר, שנקראים כן גם על-שם שרואים התגלות אלקות בכל העינים]. 'כשב' נקראים
בינונים. 'עז' נקראים רשעים, מלשון עזות".

ולהעיר, שמצינו גם שכל ג' העינים שור כשב ועז הם לגריעותא, כמבואר ב'קונטרס התפילה'¹³
"שיש ג' חלוקות כלליות בנפש הבהמית הנקרא שור כשב ועז כו", אבל כאן מדובר כפי שהענין הוא
למעליותא, שלכן קאי "שור" על צדיקים, ויתירה מזה, שאפילו "עז" שקאי על רשעים, הרי גם הוא
עומד מוכן לעלות ולקרב על גבי המזבח.

ה. וממשיך בכתוב, "והיה שבעת ימים תחת אמו":

"שבעת ימים" - קאי על שבעת המדות, ו"אמו" - קאי על בינה, מקור המדות. והפירוש ד"והיה
שבעת ימים תחת אמו" הוא - שהמדות צריכים להיות תחת שליטת השכל שיהיה בעל הבית על המדות
ויכוין אותם.

והענין בזה - כפי שמביא ה'צמח-צדק'¹⁴ ש"מהמדות יש יניקת החיצונים, מה-שאין-כן בינה ..
כשהמדות כלולים בשכל אין מהם יניקה, ולכן לא¹⁵ יחפץ כסיל בתבונה כו" ("פירוש כסיל הוא בחינת
יניקת החיצונים .. ולכן לא יחפץ כסיל הנ"ל בתבונה .. היינו המדות זו"נ כשהם כלולים בתבונה ..
יען מבחינה זו אין לו יניקה, רק בהתגלות לבו ("כי-אם בהתגלות לבו"¹⁵), שהוא התגלות המדה, אז יש
לו יניקה כו"¹⁶).

ומזה מובן, שכל זמן שהמדות אינן מושפעות מן השכל, אלא הם בטבען ותקפן, בבחינת "עיר פרא
אדם יולד"¹⁷ (שלכן צריך להיות ענין החינוך כו') - אי אפשר להתקרב לאלקות. וכמו שכתב ה'בחי'¹⁸
שהאהבה והיראה בעניני עולם-הזה לא ישכנו יחד עם האהבה ויראה דקדושה. ולכן צריך להיות "והיה
שבעת ימים תחת אמו", היינו, שהמדות יהיו מושפעות על-ידי השכל.

וזוהי השייכות לחג הסוכות¹⁴ - כמבואר בדרושי חסידות שבחג הסוכות מאירים המקיפים דבינה¹⁹,
ועל-זה נאמר²⁰ "בסוכות תשבו שבעת ימים", ששבעת הימים שהם שבעת המדות צריכים להיות בבחינת
שייבה בסוכה, היינו, תחת השפעת השכל (שזהו תוכן הענין ד"והיה שבעת ימים תחת אמו").

ולאחרי-כן, הנה "מיום השמיני והלאה", דקאי על שמיני עצרת, "ירצה לקרבן אשה לה", באופן
ש"יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך"²¹.

והדיוק בזה הוא "מיום השמיני והלאה גו'" - כיון שהכוונה היא שיומשכו כל העינים על כל השנה
כולה.

* * *

(18) בחובת הלבבות בשער ח פ"ג אופן כה, ובפתח השער
לשער אהבת ה'.

(19) ראה מאו"א ס, טו - מזהר ותקו"ז (נסמן ביאיר נתיב
שם). ועוד. הנסמן בלקו"ש חכ"ט ס"ע 211.

(20) אמור כג, מב.

(21) משלי ה, יז. וראה תורת מנחם - התועדויות חל"ה ע'
29. וש"נ.

(11) ראה תניא פל"ז (מח, ב).

(12) פ' האזינו (ע"פ שור או כשב גר).

(13) פ"ח. וראה גם סה"ש תורת שלום ע' 10. סה"מ תש"א

ע' 122.

(14) אוה"ת ויקרא (כרך א בהוספות) ע' שכד.

(15) משלי יח, ב.

(16) לקו"ת מסעי צ, א.

(17) איוב יא, יב.

1 ו. דובר אודות מה שכתוב בהפטרות יום א' דחג הסוכות: "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים גו'22", והשייכות לניסוך המים שהיה בחג הסוכות²³.

* * *

3 ז. ישנו סיפור פלאי ביותר אודות הבעל-שם-טוב,

4 - כפי שכמה וכמה מספרים בפשיטות, ומשמעות הדברים שסיפור זה בא ממקור נאמן (אף שלא
5 שמעתי סיפור זה מכ"ק מו"ח אדמו"ר)²⁴. ולהעיר גם מהפתגם הידוע²⁵ בנוגע לסיפורי הבעל-שם-טוב,
6 שגם אם לא אירע הסיפור בפועל, מכל-מקום היה הדבר בכחו וביכלתו של הבעל-שם-טוב. ובפרט
7 בנידון-דידן, שמשמע שזהו סיפור אמיתי -

8 שפעם²⁶ באו גדולי מעזיבוז לסוכתו של הבעל-שם-טוב, ובראותם כיצד נבנתה הסוכה, וטענו שאיננה
9 כשרה, וגם לאחר אריכות השקלא-וטריא בינם לבין הבעל-שם-טוב, לא קיבלו את דעתו של
10 הבעל-שם-טוב על דבר כשרותה של הסוכה על-פי דין, עד שהבעל-שם-טוב פתח את ידו - לאחר משך
11 כמה רגעים שהיה בדביקות - וראו בידו פיסת קלף שבה נכתב "סוכת ר' ישראל כשרה", וחתום עליה
12 מט"ט שר הפנים!

13 [והמשך הסיפור הוא - שפיסת קלף זו היתה אחר-כך אצל נכדו של הבעל-שם-טוב, בעל 'דגל מחנה
14 אפרים', וכאשר מישוהו היה חולה רחמנא-ליצלן, היה משתמש בה לרפואתו, ובאותה תקופה לא היה
15 בסביבתו הענין דהיפך החיים, עד שיום אחד נעלם הקלף. ואמר בעל 'דגל מחנה אפרים', שכיון
16 שהעובדה שלא הניח במחננו ענין של היפך החיים לא היה סדר הרצוי, לכן נטלו ממנו את הקלף].

17 ח. ולכאורה אינו מובן - וכמדובר כמה פעמים שדוקא על ענינים פשוטים לא שמים לב:

18 (א) כיצד יתכן שהבעל-שם-טוב שהיה למדן גדול ביותר בתורה - כמוכן מגודל הפלאת למדנותו של
19 רבינו הזקן, שהעיד על גודל הלמדנות של הרב המגיד²⁷, והרב המגיד העיד על גודל הלמדנות של
20 הבעל-שם-טוב²⁸ - לא היה יכול לנצח את גדולי מעזיבוז, ולהוכיח להם שסוכתו כשרה על-פי דין?!

21 (ב) ועוד ועיקר:

22 כיצד יתכן שהבעל-שם-טוב ישב בסוכה כזו, שגם אם לאחר אריכות השקלא-וטריא היה מצליח
23 להוכיח שסוכתו כשרה על-פי דין, וגם לאחר האישור של מט"ט שר הפנים [דאף ש"לא בשמים היא"²⁹,
24 הרי בנידון-דידן לא חידש דבר, אלא רק הורה איזו סברא גוברת ומכריעה את חברתה³⁰], הרי בודאי
25 אינה באופן של הידור מצוה?!

26 והגע עצמך: גם יהודי פשוט משתדל להדר בעניני תורה ומצוות, אפילו בנוגע לדקדוק קל של דברי
27 סופרים, ועד למנהג ישראל תורה הוא³¹; ועל-אחת-כמה-וכמה כשמדובר אודות הבעל-שם-טוב, נשיא
28 החסידות בדורו ובכל הדורות שלאחרי-זה, ובנוגע למצוה מן התורה, שמקיימים אותה במשך שבעה
29 ימים³², ומצוה כללית³³, שנוגעת לכל השנה כולה, ובפרט על-פי המבואר בחסידות³⁴ שמצות סוכה באה

(30) ראה "פתיחה" (להר"ר מרגליות) לשו"ת מן השמים (בתחלתה). וש"נ.

(31) ראה תוד"ה נפסל - מנחות כ, ב. מהרי"ל - הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז או"ח סוסק"פ. סת"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד. (32) וגם אם נאמר שלאחרי השק"ט כו' ישב בסוכה אחרת, אינו מובן: למה מלכתחילה בנה סוכה כזו, בחשבו לישב בה במשך שבעת ימי חג הסוכות.

(33) ראה גם "רשימות" חוברת סב ע' 10. תורת מנחם - התועדויות חכ"א ריש ע' 136. וש"נ.

(34) המשך וככה תרל"ז ספצ"ג ואילך.

(22) זכרי' יד, ח.

(23) שיחה זו לא הגיעה לידינו לעת-עתה (המו"ז).

(24) ראה ס' בעש"ט עה"ת סוכות בתחלתו (וש"נ).

(25) ראה שם בהקדמה (מאירת עינים) אות מג ואילך. וש"נ.

(26) כ"ק אדמו"ר שליט"א סיפר הסיפור מתוך התרגשות, ובקול חנוק מבכי (המו"ז).

(27) ראה גם "היכל הבעש"ט" (שנת תשס"ט) גליון כב ע' פט ואילך. וש"נ.

(28) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות שש"כ.

(29) וראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ז ע' 233.

(29) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

בהמשך לעבודת התשובה דיום הכיפורים. ואם-כן איך יתכן שהבעל-שם-טוב ישב בסוכה כזו, שלא זו בלבד שאינה באופן של הידור מצוה, אלא עוד זאת, שלפי דעת כל גדולי מעזיבוז אינה כשרה, ועד שיש צורך שמלאך יעיד על כשרותה?!

וקושיא זו מתחזקת יותר על-פי דברי הגמרא³⁵ בנוגע לדברי יחזקאל "נבלה וטרפה לא אכלתי"³⁶, "לא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם" (שנולד בה ספק והוצרך לשאול לחכם להחיות), והיינו, שאף-על-פי שהחכם פסק שהיא כשרה לכל הדעות, מכל-מקום כיון שהקצב נסתפק והוצרך לשאול לחכם, לא אכל ממנה - ועל-אחת-כמה-וכמה כשמדובר אודות סוכה שכל גדולי מעזיבוז אומרים שאינה כשרה, שזהו ענין גרוע יותר שלא בערך מ"בהמה שהורה בה חכם"!!

(ג) וביותר יוקשה: סיפור הנ"ל - שאירע בפרהסיא, עד שנשאר לדורי דורות - למאי נפקא-מינה בנוגע אלינו?

ובודאי אין לומר שהכוונה בזה היא, שכאשר יש שתי סוכות, סוכה כשרה, וסוכה שיש לפקפק בכשרותה, יש להעדיף את הסוכה המפוקפקת - שהרי מפורש להדיא בשולחן-ערוך³⁷ ש"נהגו עכשיו לעשות מחיצות שלימות", ולא "שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח"³⁸.

וכמו-כן אין לומר שסיפור זה נוגע לנו כדי לידע גדלותו של הבעל-שם-טוב שהיה יכול לקבל הסכמה מ"שר הפנים" כו' - הרי גם אם ענין זה מוסיף בגדלותו של הבעל-שם-טוב, היה הדבר יכול להיעשות באופן אחר, ללא וויתור על קיום מצות סוכה בהידור.

ולעת-עתה לא מצאתי שיתעכבו על קושיות אלו (שיפריע הדבר לשינתו של משהו...), ועל-אחת-כמה-וכמה שלא מצאתי ביאור בזה.

ט. ובדרך אפשר - יש לומר:

ידוע שבכללות העולם ישנם ג' ענינים³⁹: (א) עניני מצוה, שבהם שורה קדושה, (ב) ענינים ששייכים לצד של היפך הקדושה - ג' קליפות הטמאות לגמרי, שהם דברים האסורים, ש"אסורים וקשורים בידי החיצונים לעולם ואין עולים משם עד כי יבוא יומם כו"⁴⁰, (ג) עניני הרשות, דבר המותר, "שאינו קשור ואסור בידי החיצונים כו"⁴⁰, להיותו מקליפת נוגה, ש"היא בחינה ממוצעת בין שלש קליפות הטמאות לגמרי ובין בחינת מדרגת הקדושה, ולכן פעמים שהיא נכללת בשלש קליפות הטמאות. . ופעמים שהיא נכללת ועולה בבחינת מדרגת הקדושה כו"⁴¹, והיינו, שעל-ידי עבודת האדם יכולים לעשות מזה כלי לאלקות, ענין של מצוה, ועד לקדושה עצמה.

והנה, בדרך כלל יודעים בפשטות לאיזה מג' סוגים הנ"ל שייך כל ענין, אבל יש ענינים שבהם יש מקום לשקלא-וטריא; ה'לעומת זה' טוען, שענין פלוני שייך אליו, ולכל היותר - טוען ה'לעומת זה' - הרי זה דבר הרשות, אבל אי אפשר לעשות ממנו מצוה, ועל-אחת-כמה-וכמה מצוה כללית, וכפי שמצינו בנוגע לסוכה, שדבר שראוי לקבל טומאה (לא דבר טמא, אלא רק ראוי לקבל טומאה) פסול לסכך⁴², והיינו, שאף-על-פי שהוא דבר המותר, מכל-מקום הרי זה חומר שאינו מוכשר שיתגלה בו רצון העליון (שזהו כללות ענין המצוות), או הגילוי הפרטי שבמצות סוכה - מקיפים דבינה¹⁹.

וכיון שיש ספק אם דבר זה יכול לעלות לקדושה, הרי מזה גופא מוכח שזהו דבר שיש לו שייכות ל'לעומת זה'.

ועל-פי-זה יש לבאר מה שאמר יחזקאל "נבלה וטרפה לא אכלתי", "לא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם" (שנולד בה ספק והוצרך לשאול לחכם להחיות) - כי, אף-על-פי שעל-ידי הפסק-דין של החכם

- התוועדויות חכ"ט ע' 71). וש"נ.

(40) תניא פ"ז (יב, א).

(41) שם (יא, ב).

(42) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסתר"ט. וש"נ.

(35) חולין לו, ב (ובפרש"י).

(36) יחזקאל ד, יד.

(37) רמ"א או"ח סתר"ל ס"ה.

(38) סוכה ו, ב.

(39) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש תשכ"א ס"ח (תורת מנחם

- 1 שמתיר את הדבר הרי הוא יוצא משליטת ה'לעומת זה' (כמבואר ב'אגרת הקודש'⁴³), מכל-מקום כיון
2 שלפי שעה היה הדבר מוטל בספק, הרי זה מורה על היותו דבר שאלקות אינו חודר בו בנקל כל-כך,
3 ולכן, לפי ערך מעמדו ומצבו של יחזקאל הרי זה נקרא בשם "נבלה וטרפה".
- 4 י. אמנם, לאידך גיסא, הרי ישנו עילוי מיוחד כאשר פועלים בדבר שהיה שייך ל'לעומת זה', לבררו
5 ולהעלותו לקדושה - "להוציא יקר מזולל"⁴⁴ (ועד שבשביל ענין זה ירדה הנשמה למטה כו').
- 6 ובענין זה יש כמה אופנים:
- 7 יש אופן שהבירור נעשה על-ידי הדיבור - שזהו הפסק-דין בתורה, כידוע שלכל אחד מישראל יש
8 חלק בתורה השייך אליו, כמו שכתוב "ותן חלקנו בתורתך"⁴⁵, ועל-ידי-זה שפוסק הלכה הרי הוא פועל
9 בעולם - "הליכות עולם לו"⁴⁶.
- 10 ולדוגמא - פסק הלכה שזוהי סוכה כשרה, ואינה תחת ממשלת ה'לעומת זה' שרצונה סוכה זו לא
11 תהיה ראויה להמשכת המקיפים דבינה.
- 12 וכל זה - כאשר החומריות אינה בהתגברות כל-כך, שאז מספיק פסק ההלכה בדיבור כדי להוציאו
13 מממשלת ה'לעומת זה'; אבל כאשר החומריות היא בהתגברות ביותר - אזי לא מספיק ענין הדיבור, אלא
14 צריך להיות ענין של מעשה דוקא, כפי שמצינו בכמה ענינים ש"אתי מעשה ומבטל כו"⁴⁷, והמעשה
15 גופא - לא על-ידי אחרים, אלא בעצמו דוקא.
- 16 ובזה היתה גדלותו של הבעל-שם-טוב - לפעול המשכת הקדושה בסכך הסוכה גם במעמד ומצב
17 שמצד התגברות החומריות אי-אפשר לפעול זאת אפילו לא על-ידי פסק ההלכה בדיבור, שלכן, הנה גם
18 גדולי מעזיבזו שבאו לסוכתו של הבעל-שם-טוב (שמזה מוכח שלא היו מאלו שלחמו נגדו, אלא כיבדוהו
19 והתפללו עמו כו'), ושמעו את סברותיו של הבעל-שם-טוב בהבנה והשגה כו' להכשיר את הסוכה, לא
20 נתקבל הדבר אצלם (שזהו מצד תוקף התגברות החומריות ד'לעומת זה', שלכן לא יכלו אנשי מעזיבזו
21 להמשיך שם מקיפים דבינה), ואף-על-פי-כן, על-ידי המעשה בפועל שישב בסוכה זו, פעל הבעל-שם-טוב
22 שהסוכה תהיה כשרה - לא על-פי קבלה, אלא על-פי נגלה דתורה (כידוע פתגם ה'צמח-צדק' בזה⁴⁸),
23 כפי שנתאשר על-ידי מט"ט שר הפנים, שעל-ידו באה השליחות בנוגע לתורה⁴⁹.
- 24 ועל-פי-זה מובן הטעם לכך שהבעל-שם-טוב, לאחר שלימות עבודת התשובה דיום הכיפורים, היה
25 להוט כל-כך ("ער האט זיך אזוי געקאכט") להכשיר סוכה זו, אף שהיה יכול לישב בסוכה אחרת שתהיה
26 באופן של הידור מצוה - כי דוקא מצד גודל מעלת עבודתו כו', רצה לשבור ולהכניע ("דורכברעכן")
27 את החומריות כו', שגם שם תומשך השראת הקדושה שבמצות סוכה.
- 28 יא. אך עדיין צריך להבין - למאי נפקא-מינה כל הנ"ל לאנשים כערכנו, שעבודה זו אינה שייכת
29 אליהם כלל, שלא בדרי דאונא לגמרי?
- 30 אך הענין הוא - שסיפור זה מהוה ביאור והסבר על כמה מאורעות בלתי-רצויים, שדוקא לאחריהם
31 ניתוסף עילוי בעניני קדושה.
- 32 ובהקדמה - שבודאי אין צריך לחפש ענינים כאלו ("אליין שפארן זיך"), כיון שזוהי הנהגה ששייכת
33 לבעל-שם-טוב, ולא לאנשים כערכנו;
- 34 המדובר הוא רק לאחר שיקורים מאורעות כאלו, ומתעוררת שאלה: למה היתה כזאת?! - הן אמת
35 שעל-ידי-זה "יתגדל ויתקדש שמה רבא", אבל השאלה היא למה הוצרך הדבר מלכתחילה?! - הרי

(47) ראה קידושין נט, א"ב.

(48) ראה תורת מנחם - התועודיות ח"ג ע' 288 הערה 33.

וש"נ.

(49) ראה תורת מנחם - התועודיות חל"ח ע' 129. וש"נ.

(43) סכ"ו (קמד, ב).

(44) ע"פ ירמ' טו, יט. וראה ב"מ פה, א.

(45) אבות פ"ה מ"ב. וראה לקו"ש ח"ג ע' 118 ואילך, וש"נ.

ובהערה 34 שם. וש"נ.

(46) חבוקק ג, ו. וראה מגילה כח, סע"ב. וש"נ.

מוטב שמלכתחילה לא תהיה קושיא, ואז לא יהיה צורך בתירוצי! - הן אמת שגדולים בעלי תשובה יותר
מצדיקים, עד כדי כך, שבמקום שבעלי תשובה עומדין, אין צדיקים גמורין יכולים לעמוד בו⁵⁰, אבל
אף-על-פי-כן, מהו הצורך ב"גדולה" זו, ומוטב היה אם לא היו מגיעים לזה מלכתחילה, אלא הם במעמד
ומצב כפי ש"עשה את האדם ישר"⁵¹.

ועל זה בא המענה - שברור הדבר ש"טוב וישר הוי' וגו'"⁵², ויש בזה כוונה טובה - כדי לפעול ענין
הבירור בו, וכמובן מהסיפור הנ"ל, שהבעל-שם-טוב סיכן את עצמו ("ער האט זיך איינגעשטעלט")
במשך ז' מעת-לעת כדי לשבור ולהכניע ("דורכברעכן") את ה'לעומת זה', ולפעול את כשרותה של
הסוכה, בעשותו זאת בפרהסיא בו.

וזהו גם הלימוד לכל אחד ואחד מישראל בחייו הפרטיים - שלפעמים יש מעמד ומצב שקיום מצוה
הוא בקושי בו, ואז נשאלת השאלה: הן אמת ש"לפום צערא אגרא"⁵³, אבל אף-על-פי-כן, מהו הצורך
שיהיה כן מלכתחילה?! - הנה המענה על זה, שלפעמים רוצה הקב"ה שיהיה הסדר באופן שיש צורך
במלחמה עם ה'לעומת זה', לברר ולהוציא משם בו, ודוקא על-ידי-זה ניתוסף אור גדול יותר, כיתרון
האור מן החושך⁵⁴.

וזהו ההכנה והכלי להעילוי ד"לא תבא צדיקייא בתיובתא"⁵⁵, שקשור עם ענין הגאולה, כהפסק-דין
ש"סוף ישראל לעשות תשובה.. ומיד הן נגאלין"⁵⁶.

* * *

יב. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור-המתחיל 'כתר יתנו לך'.

* * *

יג. בנוגע להמבואר בזהר⁵⁷ אודות ענין האושפיזין שבחג הסוכות, הנה על-פי המבואר ב'סידור'⁵⁸
בהתחלת הדרוש, מובנת השייכות של ענין זה לחג הסוכות דוקא; אבל על-פי המבואר שם בסיום הענין,
שעל-ידי האושפיזין נשלל הענין ד"פרש חגיכם"⁵⁹, אינו מובן, מדוע ענין זה הוא בחג הסוכות דוקא⁶⁰,
ולא בשאר ה'ימים טובים'?

יד. ובהקדמה - שיש ענינים בחסידות שמובנים יותר על-פי נגלה, וכן לאידך, שיש ענינים בנגלה
שמובנים רק על-פי חסידות, שהרי נגלה וחסידות אינם שתי תורות, אלא תורה אחת⁶¹.

ועל-דרך-זה בעניננו, שביאור השייכות של ענין האושפיזין לחג הסוכות דוקא, ולא לשאר ה'ימים
טובים', יובן על-פי המבואר בילקוט שמעוני⁶² החילוק בין חג הסוכות לשאר ה'ימים טובים', וזה לשונו:

"אתה מוצא שלש שמחות כתיב בחג.. אבל בפסח אין אתה מוצא שכתוב בו אפילו שמחה אחת
.. שבפסח התבואה נידונית ואין אדם יודע אם עושה השנה (תבואה) אם אינו עושה (לפיכך אין כתוב
שם שמחה) [אלא שמצינו גזירה-שוה - "גמר חמשה-עשר חמשה-עשר מחג הסוכות"⁶³, ומזה למדים
שגם בחג הפסח צריך להיות ענין השמחה⁶⁴]. .. וכן אתה מוצא כל שבעת ימי החג אנו קורין בהן את
ההלל, אבל בפסח אין אנו קורין את ההלל אלא ביום-טוב הראשון ולילו (ומה שקורין חצי הלל בשאר

(59) לשון הכתוב - מלאכי ב, ג. וראה גם זח"ב פח, ב.

רמב"ם הל' יו"ט פ"ו ה"ח. שו"ע אדה"ז או"ח סתקכ"ט סי"א.

(60) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ס תשי"ב סי"ו (תורת מנחם

- התועדויות ח"ד ע' 33).

(61) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ט ע' 356 ואילך.

ועוד.

(62) אמור רמז תרנד (בתחלתו).

(63) שבת קלא, ב.

(64) יראים סקכ"ו.

(50) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(51) קהלת ג, כט.

(52) תהלים כה, ח. וראה יל"ש עה"פ (רמז תשב). ועוד.

(53) אבות פ"ה מכ"א.

(54) ראה תניא פי"ב. פכ"ו.

(55) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

(56) רמב"ם שם ה"ה.

(57) ח"ג קג, ב ואילך.

(58) עם דא"ח - שער הסוכות רנז, ב.

1 הימים, אינו אלא מנהג⁶⁵) . . וכן אתה מוצא שאין כתוב בעצרת אלא שמחה אחת . . שהתבואה נכנסת
2 בפנים, ומה טעם אין כתוב שם שתי שמחות, לפי שפירות האילן נידונין. אבל בראש השנה אין כתיב
3 שם אפילו שמחה אחת, שהנפשות נידונות, ומבקש אדם את נפשו יותר מממונו. אבל בחג, לפי שנטלו
4 הנפשות דימוס (פסק דין של הצלה וחסד⁶⁶) ביום הכפורים . . ועוד, שהתבואה ופירות האילן בפנים,
5 לפיכך כתב שלש שמחות."

6 וכמו בגשמיות - כן הוא גם ברוחניות הענינים⁶⁷:

7 בחג הפסח - היתה היציאה ממצרים על-ידי הגילוי מלמעלה, כיון שבני-ישראל מצד עצמם היו
8 שקועים במ"ט שערי טומאה⁶⁸, ורק לאחר-יזה התחילה עבודת בני-ישראל בספירת העומר כו'. ולכן לא
9 שייך עדיין ענין השמחה.

10 ולהעיר, שחג הפסח קשור עם ענין האמונה⁶⁹, והיינו, שמאמין שמצד הגילוי מלמעלה תהיה גם
11 עבודתו כדבעי, אף שמצד עצמו אינו יודע איך תהיה עבודתו בפועל. ועל-דרך "מאמין בחי העולמים
12 וזורע"⁷⁰, שפעולת הזריעה היא רק מצד ציווי הקב"ה ("וברכך ה' אלקיך) בכל אשר תעשה"⁷¹, כיון
13 שמאמין בה' כו', אבל הוא מצד עצמו אינו יודע אם תהיה הצמיחה (כנ"ל ש"התבואה נידונית ואין אדם
14 יודע כו').

15 ובחג השבועות, "זמן מתן תורתנו" - כבר ישנו ענין העבודה, אבל עיקרה הוא מצד הגילוי מלמעלה,
16 ועדיין לא יודעים איך יהיה מעמדם ומצבם של בני-ישראל מצד עצמם כו'. ולכן נזכר ענין השמחה רק
17 פעם אחת.

18 ואילו עיקר ושלמות ענין השמחה (שלש שמחות) הוא בחג הסוכות - לאחר העבודה דראש השנה
19 ויום הכיפורים כו'.

20 וכיון שעיקר ענין השמחה הוא בחג הסוכות דוקא, לכן ישנו ענין האושפיזין בחג הסוכות דוקא⁷².

* * *

21 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ג' התנועות (דהבעל-שם-טוב, הרב המגיד ואדמו"ר הזקן) -
22 ג' פעמים.

23 לאחר ברכת המזון⁷³, תפלת מעריב והבדלה - חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א לכל הנאספים שיחיו
24 מ"כוס של ברכה".

25 טרם צאתו הורה לנגן "כי בשמחה תצאו".

הזקנים, שפעם, בהיותם צעירים, היו עושים ופועלים כו', ועכשיו
הפסיקו הפעילות כו'. והוסיף, שאם יצטרך לעשות זאת בעצמו -
אזי יורה לילד לפני בר-מצוה (שאצלו לא שייך הענין ד"שלוחו
של אדם כמותו", כיון שאין בו דין שליחות (ראה לקו"ש חל"ג
ע' 116 ואילך. ושו"נ)) שיתחיל לנגן... (וכאשר א' הילדים התחיל
לנגן, הורה כ"ק אדמו"ר שליט"א שכל הקהל ינגנו עמו, ועודד
את השירה בתנועות ידידי הק'). ואח"כ ברך את הזקנים הנ"ל,
שישארו צעירים וימשיכו לפעול כו'.

כמו"כ אמר, שבשנה זו לא יצא להתוועדות דשמחת בית
השואבה, ואעפ"כ, יערכו התוועדות כמו בכל שנה.

65 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סת"צ ס"ז. ושו"נ.
66 פ"י מת"כ לוי"ק פכ"ד, ב.
67 ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"י ס"ע 32 ואילך.
חל"ד ס"ע 39 ואילך. ושו"נ.
68 ראה זו"ח ר"פ יתרו.
69 ראה גם לקו"ש חכ"ט ע' 233.
70 ירושלמי - הובא בתוס' שבת לא, סע"א.
71 פ' ראה טו, יח.
72 חסר המשך וביאור הענין (המו"ל).
73 לקראת סיום ההתוועדות העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א על
כך שבמהלך ההתוועדות לא ינגנו בשמחה כו',* ושען: היכן הם

(* כנראה, שבגלל שכ"ק אדמו"ר שליט"א לא ניגן בעצמו (כנראה, בגלל האבילות כו'), לכן, גם הקהל לא ניגן (המו"ל).

בס"ד. שיחת* שבת חול המועד סוכות, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- א. דובר אודות האושפיזין של יום זה - יוסף, או אהרן (לפי ב' הגירסאות שבזהר¹), והאושפיזא
 החסידי (כדברי אדמו"ר מהוריי"צ² שישנם גם האושפיזין החסידיים, מהבעל-שם-טוב עד לכ"ק אדמו"ר
 (מהורש"ב) נ"ע) - אדמו"ר מהר"ש³, והקשר שביניהם, והרחיב הדיבור אודות המסירות-נפש של אדמו"ר
 מהר"ש לקרב יהודי כו'⁴.

* * *

- ב. דובר אודות הקריאה בתורה דשבת חול המועד סוכות - "ראה אתה אומר אלי גו"⁵, ושייכותה
 לחג הסוכות.
 וכן ביאר את המאמר של אדמו"ר מהר"ש בענין "ויהי אומן את הדסה"⁶.

* * *

- ג. דובר אודות החילוק שבין האושפיזין דיום-טוב בכלל וחג הסוכות בפרט, לגבי האושפיזין דשבת
 (על-פי מה שכתוב בזהר)⁷; וביאר, שעל-פי-זה יובן גם החילוק שבין מוצאי שבת למוצאי יום-טוב בנוגע
 לברכת הבשמים⁸.

זו, וביקש סליחתם כו' (ראה ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש
 (קה"ת תש"ז. תשנ"ז) ע' 77).
 (5) תשא לג, יב ואילך.
 (6) כנראה הכוונה לד"ה ולקחתם לכם תרל"ב (קה"ת תש"נ),
 שבו נתבאר ענין היופי, "יפת תואר ויפת מראה", ומאדו"ל
 (מגילה יג, א) "אסתר ירקרקת היתה וחוט של חסד משוך עלי",
 בשייכות לענין ההידור והיופי דד' מינים.
 (7) ראה ספר הערכים חב"ד (כרך ד) בערכם (ע' שכ ואילך).
 וש"נ. וראה גם שיחת יום שמח"ת ס"ז (תורת מנחם - התועדויות
 חמ"א ס"ע 115 ואילך).
 (8) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תצא. וש"נ.

(*) רשימת השיחה לא הגיעה לידינו לעת-עתה (המו"2).
 (1) ח"א רסא, סע"א. ח"ג קג, ב ואילך. שא, סע"ב.
 (2) שיחת ליל א' דחה"ס תרצ"ז ס"ד (סה"ש תרצ"ז ע' 161).
 וראה גם שיחת יום ב' דחה"ס תשכ"ג בתחלתה (תורת מנחם -
 התועדויות חל"ה ע' 55). וש"נ.
 (3) בדבריו אודות אדמו"ר מהר"ש, בכה כ"ק אדמו"ר שליט"א
 כמה פעמים (המו"2).
 (4) וסיפר אודות נסיעתו לפריז ופגישתו במלון עם אברך אחד
 לעוררו בתשובה, ובהיותו בהתרגשות גדולה, טעה והתיישב על
 אחד הכסאות שהיו מיועדים לשאת אורחי המלון מקומה לקומה,
 וכאשר באו המשרתים להגבי' הכסא, נזכר שהוא מתאכסן בקומה

המשך ביאור למס' ביצה ליום שלישי עמ' ב

לחטטין, ומשום שכדי צורך חזיו שרוי (התירו) ליה רבנן בדיעבד
 אף אם לא עירב. ורב הונא למעמיה. דאמר רב הונא, מי שלא הניח
 עירובי תבשילין, אושפין לו ביום טוב פת אחת לכבוד שבת, וכמו כן
 מבשילין לו קדרה אחת לשבת.

1 האוסרים להטמינם, הלא כל צרכי הסעודה מותרים בהכנה מיום
 2 טוב לשבת על ידי עירוב תבשילין. ואי דלא אנו עירובי תבשילין,
 3 מאי טעמא דבית הלל המתירים להטמינם, הלא אסור להכין מיום
 4 טוב לשבת בלא עירוב. משיבה הגמרא: אמר רב הונא, לעולם
 5 אימא לה שלא הניח עירובי תבשילין, ואף על פי כן התירו בית הלל

בס"ד. ר"ד ועש"ק, ג' דחול-המועד סוכות, ה'תשכ"ה.

— לקבוצה מתושבי כפר חב"ד, בחדרו הק' -

בלתי מוגה

- 1 ענינה של סוכה הוא - דירת עראי¹, והסדר הוא, שלאחרי שבעת ימי חג הסוכות באים לשמיני עצרת, והיינו, שעוברים מדירת עראי לדירת קבע.
- 2
- 3 וכן הוא בנוגע לכפר חב"ד:
- 4 הן אמת שהמצב נעשה יותר טוב מכמו שהיה בעבר, אבל עדיין הרי זה באופן של "דירת עראי".
- 5 - כוונתי אינה בנוגע לענינים רוחניים, אלא בנוגע לענינים גשמיים, שריבוי ענינים הם באופן של
- 6 דירת עראי.
- 7 ולכן, צריכים להתאסף ולהתדבר כולם ביחד, ולעשות מהעראי - קבע, ואחר-כך - לפעול באופן של
- 8 קבע בהתפשטות והתרחבות הכפר.
- 9 בודאי ימסרו זאת לכל אחד ואחת מתושבי הכפר.
- 10 ויהי רצון שתתקיים ברכת כ"ק מו"ח אדמו"ר מייסד הכפר,
- 11 ותהיה התפשטות הכפר מתוך הרחבה, בטוב הנראה והנגלה, למטה מעשרה טפחים.

(1) סוכה ב, א.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח תשרי, תשי"ב

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו'

מהו"ר ישראל יהודה שי

שלום וברכה!

במענה על הודעתו מה"אפשערענעש" של בנו שלום דובער שי - ומפני עניני חדש תשרי לא הי' הזמן גרמא לענות עד עתה-

הנני בזה להביע ברכתי שיגדלוהו הוריו לתורה לחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

וזה לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מה שכתב בענין התספורת לשלש שנים:

"... ובדבר גזיזת השערות - אפשרענעס - הוא דבר גדול במנהג ישראל, ועיקרו הוא בהחינוך דהשארית פאות הראש, ומיום הגזיזה והנחת הפאות של הראש נהגו להדר להרגיל את התינוק בענין נשיאת ט"ק וברכות השחר וברכת המזון וק"ש שעל המטה, והשי"ת יהי בעזרם שיגדלוהו לתורה לחופה ולמעשים טובים מתוך פרנסה בהרחבה ובמנוחת הדעת בגשמיות וברוחניות".

בברכה לבריאות הנכונה לו ולכב"ב שי'.

בס"ד. שיחת יום שמחת-תורה, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 1...מא. והנה, בנוגע לפעולה שעל-ידה נעשית ירידת גשמים (שזהו כללות ענין ההשפעה מלמעלה) 1
 - ידוע סיפור הזהר²⁵⁵ "זימנא חדא הוה צריכא עלמא למטרא, אתו לקמיה דר"ש .. פתח ואמר שיר²⁵⁶ 2
 המעלות הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד כו", והיינו, שפעל ירידת גשמים על-ידי-זה שאמר 3
 דרוש בתורה על הפסוק "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד". 4
 ומבואר בזה²⁵⁷ - שאצל רשב"י נעשו כל הענינים על-ידי האומנות שלו, שזוהי התורה - "תורתו 5
 אומנתו"²⁵⁸, ולכן, נעשה גם הענין דירידת גשמים (לא על-ידי עבודת התפילה, או על-ידי קיום מצוה 6
 כו', אלא) על-ידי אמירת תורה דוקא. 7
 אמנם, נוסף על כללות הפעולה דירידת גשמים על-ידי התורה מצד הענין ד"תורתו אומנתו", שזהו 8
 בכל עניני התורה בשוה - יש עוד ענין בזה - שבתורה גופא נפעל ענין זה על-ידי אמירת תורה על 9
 הפסוק "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" דוקא. 10
 וכיון שבודאי גם פרט זה היה בכוונה מכוונת, ולא במקרה [במכל-שכן וקל-וחומר מזה שגם בעניני 11
 העולם אין דבר שהוא במקרה, אלא הכל מכוון (כנ"ל סעיף כ"ט), ועל-אחת-כמה-וכמה שכן הוא בתורה] 12
 - על כן צריך לומר, שבהאומנות דתורה גופא שייכת הפעולה דירידת גשמים להענין ד"שבת אחים גם 13
 יחד" דוקא. 14
 והמשל לזה - מענין האומנות כפשוטה, שיש להאומן כלים מכלים שונים, ועשיית האומנות היא באופן 15
 שמשתמש בכל כלי בהתאם לתכלית ומטרה הדרושה, ודוגמתו בה"אומנות" דתורה - שיש בתורה ריבוי 16
 ענינים, וצריך לידע איזה ענין בתורה מכוון ומתאים לפעול פעולה מסויימת. 17
 ועל-דרך המבואר בנוגע לדברי הגמרא⁹⁹ "חש בראשו יעסוק בתורה .. חש בגרונו יעסוק בתורה .. 18
 לכל בשרו מרפא" - והרי אין ענין (ומאמר רז"ל) יוצא מידי פשוטו, שהתורה היא רפואה (לא רק לנפש, 19
 אלא) גם לגוף כפשוטו - דלכאורה הרי רואים שהחש בראשו ועוסק בתורה לאו דוקא שמתרפא על 20
 אתר?! אך הענין הוא - שיש בתורה כמה חלקים וענינים, וביניהם גם ענינים השייכים לראש וענינים 21
 השייכים לגרון, וכאשר החש בראשו עוסק בתורה - אילו היה יודע לכיון ולמצוא את החלק והענין 22
 בתורה השייך לראש, היה מתרפא מיד²⁵⁹. 23
 ועל-דרך-זה בעניננו - שכדי לפעול ירידת גשמים על-ידי אמירת תורה, הוצרך רשב"י למצוא ענין 24
 בתורה השייך לירידת גשמים, ודוקא על-ידי ענין זה יוכל להמשיך שתהיה ירידת גשמים כפשוטו בעולם 25
 הזה הגשמי. 26
 מב. ובביאור שייכות הפסוק "שבת אחים גם יחד" להפעולה דירידת גשמים - יש לומר: 27
 "שבת אחים גם יחד" - קאי על כללות ההנהגה באופן של אהבת ישראל, "אוהב שלום כו' אוהב 28
 את הבריות כו'", "טוב עין יבורך" (כנ"ל סעיף ל"ו), שזוהי גם ההדגשה ד"הנה מה טוב ומה נעים 29
 שבת אחים גם יחד", שהענין ד"שבת אחים גם יחד" הוא באופן של טוב ונעימות, על-דרך האמור לעיל 30
 בנוגע לנתינת הצדקה בסבר פנים יפות דוקא, "המפייסו כו'". 31
 וענין זה אינו הוראה פרטית לאיש פרטי, אלא זהו ענין הכי עיקרי וכללי אצל כללות בני-ישראל, 32
 כמובן מדברי אדמו"ר הזקן²⁶⁰ ש"ואהבת לרעך כמוך"²⁶¹ חד הוא עם "ואהבת את ה' אלקיך"²⁶², ואם-כן, 33

(259) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 176. וש"נ.

(260) ראה סה"ש קיין ה'ש"ת ע' 3.

(261) קדושים יט, יח.

(262) ואתחנן ו, ה.

(255) ח"ג נט, ריש ע"ב.

(256) תהלים קלג, א.

(257) ראה תו"מ סה"מ אייר ע' רעא, ובהנסמן שם בהערה

13.

(258) שבת יא, א.

- 1 כשם ש"ואהבת את ה' אלקיך" שנאמר בפרשה ראשונה דקריאת שמע הוא ציווי שכל אחד ואחד מישראל
2 מחוייב בו, כך גם "ואהבת לרעך כמוך" הוא ציווי שמחוייב בו כל אחד ואחד מישראל - מכהן גדול
3 עד כו' (כמוזכר במשנה²⁶³) - אין נקי, וגם פשוט שבפשוטים יכול לפעול רבות על-ידי אהבת ישראל.
- 4 וכמו שהוא בנוגע לענין הצדקה - כסיפור חז"ל²⁶⁴ אודות רבי עקיבא, שהיה במצב של עניות גדולה,
5 ובא אליו אליהו הנביא - שנדמה לו כעני מרוד - וביקש ממנו שיתן לו קצת תבן כו'. וכן הוא בהלכה
6 - ש"אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן צדקה לאחר", "לא ימנע עצמו משלישית השקל
7 בשנה"²⁶⁵.
- 8 - ולהעיר גם מהמנהג דנתינת צדקה בסכום המכוון למספר ימי השנה, "קץ השנה"²⁶⁶, שהחילוקים
9 בזה אינם אלא בנוגע לכמות הנתינה, לפי חשבון של פרוטות, פרוטה אחת לכל יום, או בסכומים גדולים
10 כו', אבל הנתינה עצמה צריכה להיות אצל כל אחד ואחד, כי ענין הצדקה הוא ה"כלי" שעל-ידו נמשכת
11 צדקתו של הקדוש-ברוך-הוא בכל המצטרך לו ולבני ביתו.
- 12 וענין זה - אהבת ישראל, "שבת אחים גם יחד" - נוגע ושייך במיוחד לירידת גשמים, כי הענין דירידת
13 גשמים (כללות ענין הפרנסה) קשור עם ענין של דין, כמאמר רז"ל²⁶⁷ "קשה יומא דמיטרא כיומא דדינא",
14 ולכן, העצה לפעול לירידת גשמים למרות הדין שבדבר, היא - כח ומעלת הציבור, כמאמר רז"ל²⁶⁸ "אין
15 הקדוש-ברוך-הוא מואס בתפלתן של רבים, שנאמר²⁶⁹ הן א-ל כביר ולא ימאס", שלכן, גם בתפלת יחיד
16 צריך לכלול את עצמו עם הציבור²⁷⁰ (נוסף על העצה להתפלל על חבריו, כמאמר רז"ל²⁷¹ "כל המבקש
17 רחמים על חבריו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה").
- 18 וזהו תוכן סיפור הזהר שכאשר איצטריך עלמא למיטרא אמר רשב"י תורה על הפסוק "שבת אחים גם
19 יחד" וירדו גשמים - כי:
- 20 הסיבה לכך שלא ירדו גשמים בעולם (איצטריך עלמא למיטרא), היא - מצד ענין הדין כו'. והעצה
21 לזה היא - אמירת תורה על הפסוק "שבת אחים גם יחד", שהוא ענין צירוף והתכללות כמה וכמה מבני
22 ישראל יחדיו כמו "אחים", וכפי שמדייק ומוסיף אדמו"ר הזקן בתניא פרק לב "נקראו כל ישראל אחים
23 ממש", שזהו לפי ש"כולן מתאימות ואב אחד לכולנה", שמצד זה נעשים מציאות אחת²⁷² - שאז אין
24 מקום להתחשב עם מעמדו ומצבו של זה או של אחר כו', ובמילא, לא עביר קודשא-ברוך-הוא דינא.
- 25 וזהו גם מה שכתוב "ברכנו אבינו כולנו כאחד"²⁷³ - שהכלי להמשכת ברכותיו של הקדוש-ברוך-הוא
26 הוא ענין האחדות, "כולנו כאחד", "שבת אחים גם יחד".
- 27 מג. וענין זה שייך במיוחד לשמיני-עצרת - שבו ישנו הענין דברכת גשמים - ושמחת-תורה (יום-טוב
28 שני של גלויות דשמיני-עצרת), שבהם מודגש השיויון והאחדות דבני-ישראל:
- 29 במשך השנה כולה - השיויון והאחדות דבני-ישראל היא בנוגע לקיום המצוות בפועל ממש, כי אותם
30 תפילין (ד' הפרשיות עם כל פרטי האותיות והתגין כו') שמניח משה רבינו, מניח גם יהודי פשוט
31 שבפשוטים,
- 32 - ואף שבנוגע לכוונת המצוה יש חילוקי דרגות, הרי המעשה הוא העיקר¹¹³, ובמעשה המצוה שוים
33 כולם. ולא עוד אלא שגם בנוגע לכוונת המצוה, הרי הכוונה העיקרית בכל המצוות היא שזהו ציווי

(270) ראה ברכות שם. רמב"ם הל' תפלה רפ"ח. שו"ע אדה"ז
אור"ח ס"צ ס"י.

(271) ב"ק צב, א. הובא בפרש"י עה"ת וירא כא, א.
(272) ראה גם "מ"מ, הגהות והערות קצרות לס"ב" ע' קצב
(ב"לקוטי פירושם").

(273) נוסח ברכת "שים שלום" בסוף תפלת העמידה. וראה
תניא שם.

(263) הוריות בסופה.

(264) נדרים נ, רע"א.

(265) רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז ה"ה.

(266) ראה לקמן ס"ג ואילך. וש"נ.

(267) תענית ח, ב. וש"נ.

(268) ברכות ח, רע"א.

(269) איוב לו, ה.

הקדוש-ברוך-הוא באופן של חוקה חקקתי כו' אין לך רשות להרהר אחריה²⁷⁴ (שבאופן כזה צריך להיות
 קיום כל המצוות²⁷⁵), ובענין זה שוים כל ישראל;
 אבל בנוגע ללימוד התורה, שתכליתו לידע את התורה, היינו, שהלימוד יהיה באופן של הבנה והשגה
 עד שימושך גם במוח הדעת - הרי כיון ש"אין דיעותיהם שוות"²⁷⁶, ישנם גם חילוקי דרגות בידיעת
 התורה מן הקצה אל הקצה²⁷⁷.
 אמנם, במה דברים אמורים - בנוגע לחלק ההבנה וההשגה שבלמוד התורה, אבל כשמדובר אודות
 שמחת-תורה,
 - שאז מתחילים בני-ישראל את התורה כולה (מ"בראשית", התחלת תורה שבכתב, שבה נכללת גם
 תורה שבעל-פה כולה, כולל גם מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש) באופן מחודש, וכל אחד מישראל עולה
 לתורה ומברך בשם ומלכות "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", "נותן התורה", כיון שברור
 הדבר בוודאות, "בלי שום ספק וספק ספיקא בעולם"²⁷⁸, שניתנה לו התורה (דלא כבנתינת הצדקה, שאחד
 הטעמים שאין מברכים עליה הוא שמא לא ירצה העני לקבל את הצדקה²⁷⁹); ולפני זה ישנה גם השמחה
 דהקפות, הן ביום שמחת-תורה והן בליל שמחת-תורה, ועל-פי מנהג החסידים גם בליל שמיני-עצרת -
 הרי השמחה בעת ההקפות היא באופן שרוקדים עם הספר-תורה כפי שהיא חגורה במפה וכרוכה
 במעיל, כך שאי-אפשר ללומדה באותה שעה, ואם-כן, בריקודים עם הספר-תורה בשמחת-תורה משתווים
 כל בני-ישראל מהגדול שבגדולים עד לקטן שבקטנים²⁸⁰.
 וזהו גם מה שאומרים בפיוט "שישו ושמחו בשמחת-תורה": "אברהם שמח בשמחת-תורה כו' משה
 שמח בשמחת-תורה", היינו, שמחתו של משה רבינו ש"קיבל תורה מסיני"²⁸¹, וכן שמחתו של אברהם אבינו
 ש"זקן ויושב בשיבה היה" ו"קיים כו' כל התורה כולה"²⁸² - ומשום זה צריך לשמוח ולרקוד יהודי פשוט
 בברוקלין בשנת תשכ"ה! ... ולא רק באופן ששמח בשמחתם של אברהם אבינו ומשה רבינו, אלא באופן
 שזוהי השמחה שלו!
 ונמצא, שבהקפות דשמחת-תורה מודגשת אחדותם של כל ישראל - "שבת אחים גם יחד" - מאברהם
 אבינו ומשה רבינו, "ראשיכם שביכם", עד ליהודי פשוט בסוף כל הדורות, "חוטב עצים עד שואב
 מימין"²⁸³.
 מד. ויש לקשר ענין זה עם האמור לעיל שבנוגע לקיום המצוות במעשה בפועל שוים כל בני-ישראל:
 ובהקדם מה שכתב ה'צמח צדק'²⁸⁴ ש"מראש-השנה עד שמיני-עצרת הוא ג' כתרים, היינו
 בראש-השנה אמרו לפני מלכיות זהו המשכת כתר מלכות, וביום הכפורים כתר כהונה שנכנס הכהן גדול
 לפני ולפנים .. ואחר כך כתר תורה בשמיני-עצרת", ומסיים: "וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה (הוא)
 בחינת כתר שם טוב" (ש"עולה על גביהן"²⁸⁵).
 ובזה מודגשת מעלת קיום המצוות במעשה בפועל דוקא, אף שענין המעשה הוא הדרגא התחתונה
 שבאדם - בדוגמת מעלת כתר שם טוב, שעם היות ה"שם" ענין חיצוני שאינו נוגע למהות האדם, ועל-ידו
 אי אפשר לידע מהות האדם ותכונותיו, אם הוא חכם, טוב לב, וכיוצא בזה, מכל-מקום פונה האדם בכל

ס"ב (תו"מ חל"ח ע' 111). וש"נ.

281) אבות רפ"א.

282) יומא כח, ב.

283) ר"פ נצבים.

284) בהקיצור לד"ה ביום השמיני עצרת בלקו"ת דרושי

שמע"צ (פג, א) - הובא בשיחת יום שמח"ת תרצ"ט בתחילתה

(סה"ש תרצ"ט ע' 308).

285) אבות פ"ד מי"ג.

274) במדב"ר ר"פ חוקת. תנחומא שם ג. יומא סז, ב. ועוד.

275) ראה לקו"ש חט"ז ע' 248, ובהנסמן שם בהערה 56.

276) ראה ברכות נח, רע"א. סנהדרין לח, א. ועוד.

277) ראה גם תו"מ חל"ד ע' 91.

278) לשון אדה"ז בתניא אגה"ת פ"א (ק, א).

279) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סי"ח. וראה גם לקו"ש חל"ד

ע' 85 הערה 24. וש"נ.

280) ראה גם שיחת ליל שמח"ת (קודם הקפות) דאשתקד

- 1 עצמותו על-ידי הקריאה בשם דוקא²⁸⁶, ובפרט בשם על-פי תורה (ולא שם הסכמי בלבד), שבו נמשכת
- 2 החיות כו', כתורת הרב המגיד²⁸⁷ על הפסוק²⁸⁸ "וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו".
- 3 ובמקום אחר ביאר ה'צמח-צדק'²⁸⁹ ש"כתר שם טוב" הוא ענין הריקודים בשעת ההקפות²⁹⁰.
- 4 ובשני ענינים אלה הקשורים עם "כתר שם טוב" - קיום המצוות במעשה בפועל, וההקפות
- 5 דשמחת-תורה - שוים כל בני-ישראל.
- 6 מה. ויהי-רצון שבעמדנו ביום שמחת-תורה שבו מודגש ביותר הענין ד"מה טוב ומה נעים שבת
- 7 אחים גם יחד" - יתוסף עוד יותר באחדותם של ישראל, שזהו הכלי להמשכת ברכותיו של
- 8 הקדוש-ברוך-הוא, שכללותה הוא ענין ברכת הגשמים²⁹¹.
- 9 ולכל לראש - המשכת הברכה בנוגע לענינים רוחניים, "למטר השמים", החל מלימוד התורה,
- 10 שיהיה הלימוד באופן של תורתו אומנתו - לכל-הפחות באותה שעה שקובע ללימוד התורה
- 11 (שמתפשטת ופועלת על כל היום כולו), שאז הוא במעמד ומצב ש"תורתו אומנתו" - כשם שהפעולה
- 12 דירידת גשמים על-ידי אמירת תורה על הפסוק "הנה מה טוב גו' שבת אחים גם יחד" היתה מצד הענין
- 13 ד"תורתו אומנתו" (כנ"ל סעיף מ"א),
- 14 כולל גם שהלימוד הוא באופן ד"שבת אחים גם יחד" - לא "בד בבד"²⁹², אלא באופן של "דיבוק
- 15 חברים"²⁹³, דאף שעל-ידי-זה באים ל"מלחמתה של תורה"²⁹⁴, הרי סוף-כל-סוף "נעשים אוהבים זה את
- 16 זה"²⁹⁵ כמו "אחים".
- 17 ומהברכה בנוגע ללימוד התורה - נמשכת ברכה גם בנוגע לכל הענינים הגשמיים,
- 18 החל מהברכה בנוגע לירידת גשמים כפשוטם - ככתפלה קצרה שהיה הכהן הגדול מתפלל בהיכל
- 19 בצאתו מקודש הקדשים (ודוגמתו גם ביציאה מקדושת מועדי חודש תשרי עד לסיומם וחזרתם
- 20 בשמחת-תורה): "יהי רצון כו' שתהא שנה זו הבאה עלינו ועל כל עמך בית ישראל בכל מקום שהם,
- 21 אם שחונה גשומה", "שנת טלולה גשומה", ובנוסף התפילה שאומרים בברכת גשמים: "לברכה כו'
- 22 לחיים כו' לשובע כו'",
- 23 ובפשטות - שנה טובה ומבורכת בכל המצטרך לכל אחד ואחת מישראל מנפש ועד בשר, ושניהם
- 24 גם יחד.

* * *

- 25 מו. בהמשך להמדובר לעיל (סעיף כ"ח ואילך) אודות ג' פרשיות ראשונות דפרשת בראשית (שבשיעור
- 26 היומי) שבהם נכלל גם הסיפור אודות הענין הבלתי-רצוי דחטא עץ הדעת - יש להוסיף עוד נקודה:
- 27 כללות הענין דחטא עץ הדעת נגרם ובא על-ידי חוזה, כמסופר בפשטות הכתובים.
- 28 ולכן אמרו חז"ל²⁹⁶ שתיקון החטא נעשה על-ידי נשים דוקא, שלהן ניתנו ג' מצוות: מצות נדה - על
- 29 ידי ששפכה דמו של אדם הראשון לפיכך ניתן לה מצות נדה (כדי שיתכפר לה על דם האדם ששפכה),
- 30 מצות חלה - על ידי שקלקלה את אדם הראשון שהיה גמר חלתו של עולם לפיכך ניתן לה מצות חלה,
- 31 ומצות הדלקת הנר - על-ידי שכבתה נשמתו (נר) של אדם הראשון לפיכך תשמור הדלקת הנר. והיינו,
- 32 שעל-ידי-זה שנשי ישראל מקיימות ג' המצוות הנ"ל - שראשי תיבות שלהן "החן"²⁹⁷ - נעשה תיקון
- 33 חטא עץ הדעת.

(292) ברכות סג, ב. וש"נ.

(293) אבות פ"ו מ"ו.

(294) סנהדרין קיא, ב.

(295) קידושין ל, ריש ע"ב.

(296) ירושלמי שבת פ"ב ה"ו. תנחומא ר"פ נח. ב"ר ספי"ז.

(297) מגלה עמוקות עה"ת פ' שלח ד"ה ג' מצוות (יו, ד),

בשם הגה"ת מיימוני (ראה "הגהות דשייכי לספר זרעים" (שנדפסו

(286) ראה תו"מ חל"ג ע' 22. וש"נ.

(287) או"ת ד, סע"ב ואילך.

(288) בראשית ב, יט.

(289) הובא בשיחה הנ"ל שבהערה 284.

(290) ראה גם שיחת ליל שמח"ת תשי"ט ס"ד (תו"מ כח"ד

ע' 121). וש"נ.

(291) ראה גם תו"מ חל"ה ע' 62. וש"נ.

אמנם, למרות הענין הבלתי-רצוי דחטא עץ הדעת שנגרם על-ידי חוה - הנה בפנימיות התורה נתבאר ענינה של חוה למעלותא - כמו שהוא בתורה, כדלקמן.

מז. ובהקדמה - שהתורה נקראת "אדם", כמו שכתוב²⁹⁸ "זאת התורה אדם", דכשם שבאדם יש רמ"ח אברים ושס"ה גידים, כך יש בתורה רמ"ח מצוות-עשה ושס"ה מצוות לא-תעשה.

ובפרטיות יותר - תורה שבכתב ותורה שבעל-פה הם בדוגמת אדם וחווה²⁹⁹:

החילוק שבין תורה שבכתב לתורה שבעל-פה - שהענינים שבתורה שבכתב הם בהעלם, ותורה שבעל-פה מפרשת ומבארת ומגלה את הענינים שישנם בהעלם בתורה שבכתב,

- כהלשון הרגיל³⁰⁰: "מנא הני מילי כו' דאמר קרא כו'" (ואפילו "מנא הא מילתא דאמרי אינשי כו'"), כיון ש"ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא"³⁰², אלא שזהו באופן של רמז בלבד, וצריך לגלותו כו' -

הן בנוגע לפירוש וביאור תרי"ג מצוות התורה [שהרי מתורה שבכתב לבדה לא יודעים כיצד לקיים את המצוות, וכדי לידע את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה, יש צורך בפירושם וביאורם בתורה שבעל-פה] - בחלק ההלכה, והן בנוגע לפירושי המקראות - בחלק הדרוש וכו'.

ונמצא, שתורה שבכתב היא בחינת אדם, בדוגמת טיפת הזכר שבה נמצאת ככח ובהעלם כל מציאות הולד, ותורה שבעל-פה היא בחינת חוה, בדוגמת האשה שבה ועל-ידה באה מציאות הולד לידי גילוי³⁰³.

ועל זה נאמר³⁰⁴ "לילה ללילה יחווה דעת" - שעל-ידי תורה שבעל-פה, שנקראת לילה, נעשה הענין ד"יחווה דעת", לגלות ולפרש ולבאר את הענינים הבלתי מובנים שבתורה שבכתב.

וזהו גם מה שכתוב בכתבי האריז"ל³⁰⁵ ש"חווה" בגימטריא י"ט הוא מספר המילוי של שם הוי' (במילוי אלפין), וכשמצרפים את המילוי (י"ט) לשם הוי' עצמו, שמספרו כ"ו, נעשה מ"ה, הגימטריא ד"אדם" - כי, ענין המילוי הוא גילוי ההעלם, שזהו ענינה של תורה שבעל-פה שנקראת חוה, לגלות את ההעלם דתורה שבכתב. ודוקא על-ידי-זה נעשית השלימות דתורה שבכתב - שנקראת "אדם".

מח. ובתיווך ב' הענינים הנ"ל (שמחד גיסא קאי "חוה" על תורה שבעל-פה שעל-ידה נעשה גילוי ההעלם דתורה שבכתב, ולאידך גיסא נעשה על-ידה כללות הענין דחטא עץ הדעת) - יש לומר:

נתבאר לעיל (סעיף א) מאמר ה'צמח-צדק' אודות דברי הבעל-שם-טוב שמחול הוא קירוב וריחוק, כידוע במשל ה"שווינדרעל-טרעפ".

ונקודת הדברים בנוגע לעניננו - שתכלית הריחוק הוא בשביל הקירוב שיהיה לאחר זה, ונמצא, שאף-על-פי שבגלוי הרי זה ענין של ירידה וריחוק, מכל-מקום באמת ובפנימיות הרי זה ענין של קירוב, והריחוק אינו אלא למראית עין.

ועל-דרך-זה בנוגע לכללות ענין החטאים (החל מחטא עץ הדעת) - שכיון שישנה ההבטחה ש"לא ידח ממנו נדח"³⁰⁶, הרי בודאי שלבסוף יהיה ענין התשובה, שעל-ידה נעשה התיקון לא רק באופן שנעקר החטא מעיקרו, אלא עוד זאת, שניתוסף העילוי דהפיכת הזדונות לזכויות³⁰⁷.

ונמצא, שבכללות הסיפור דחטא עץ הדעת שנגרם על-ידי חוה, מודגשת גם ובעיקר מעלתן של נשי ישראל (הענין ד"חוה" למעליותא) - שבכחן וביכלתן, על-ידי קיום ג' המצוות הדלקת הנר, חלה ונדה

303) ראה גם תניא אגה"ק סכ"ט (קנ, ב ואילך). - הובא לעיל

סי"ב.

304) תהלים יט, ג.

305) ל"ת בראשית ב, כג. ועוד.

306) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד

סח"ג. תניא ספ"ל"ט.

307) ראה דרמ"צ קצא, א ואילך. ועוד.

ברמב"ם סו"ס זרעים) בסופן).

298) חוקת יט, יד. וראה זהר ח"ב קיז, ריש ע"ב. ח"ג כט,

ב. ובכ"מ.

299) ראה תו"א בראשית ו, ג-ד.

300) עירובין נו, ב. ועוד.

301) ב"ק צב, א ואילך.

302) ראה תענית ט, א ובפרש"י. תוס' ישנים יומא לח, ב.

זח"ג רכא, א. זו"ח קה, א.

1 ("החן"), לפעול תיקון ושלמות גם "בגן עדן מקדם" (מקומם של אדם הראשון וחוה), ואפילו בעולם
2 האצילות (דכשם שעל-ידי החטא נעשה ירידה לא רק בעולם העשיה, אלא גם בעולם האצילות, הרי גם
3 הפעולה דתיקון החטא מגעת בעולם האצילות).

4 מט. וענין זה מהוה לימוד והוראה ונתינת-כח בעבודתן של נשי ישראל במשך כל השנה כולה:
5 ובהקדם מה שכתב אדמו"ר הזקן בשולחן-ערוך³⁰⁸ בהטעם שהנשים מוזהרות במצות הדלקת נר שבת
6 יותר מהאנשים (נוסף לכך ש"מפני שהיא כבתה נרו של עולם לכך נתנו לה מצות הדלקת נר שבת שתתקן
7 מה שקלקלה") - "מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית".

8 והענין בזה - שלהיותן מצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית, אינן באות במגע כל-כך עם העולם
9 שמבחוץ, ובמילא אינן מושפעות מהעולם שמבחוץ, ולכן מסוגלות הן יותר לתפקיד של "עקרת
10 הבית"³⁰⁹, להנהיג את הבית היהודי באופן המתאים, כולל גם להוסיף שלימות אצל הבעל (על-דרך
11 האמור לעיל שעל-ידי המילוי דשם הוי', בגימטריא חוה, נעשה השלימות דאדם, בגימטריא מ"ה).

12 ולכל לראש - על-ידי תוספת זהירות והידור בג' מצוות הנ"ל: הדלקת הנר - שעל-ידי-זה נעשה הענין
13 דשלום בית³¹⁰, חלה - שענין זה פועל גם בכל צרכי האדם שנכללים ב"לחם" (כנ"ל סעיף ל"ח), ונדה
14 - שקשור ופועל על כל המשך הדורות שלאחרי זה, בנין עדי עד.

15 ועוד והוא העיקר - שעל-ידי פעולתן של נשי ישראל בבנין בתים בישראל, בנין עדי עד, זוכים במהרה
16 בימינו לבנין העיקרי - בית המקדש השלישי שיבנה על-ידי משיח צדקנו (כפסק-דין הרמב"ם³¹¹),
17 ויתירה מזה - שמקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא, וצריך רק להתגלות ולבוא מן השמים
18 (כדאיתא בפירוש רש"י ותוספות במסכת סוכה³¹²),

19 כן תהיה לנו - על-ידי מעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות, ומתוך שמחה וטוב לבב.

20 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון מאדמו"ר מהר"ש, ואחר-כך ניגון מאדמו"ר הצ"צ].

* * *

21 ג. נהוג בשנים האחרונות להזכיר בהתוועדות דשמחת-תורה על-דבר "קרן השנה", כפי שכבר נתבאר
22 בארוכה בשנים שלפני זה³¹³.

23 ותוכן הדברים:

24 מצות הצדקה - צריכה להיות בכל ימות השנה, כולל גם בשבתות וימים טובים (באופן המותר,
25 כמובן).

26 [ואדרבה: ביום-טוב מודגש ביותר החיוב דצדקה - כדי לשלול את הענין ד"פרש חגיכם" (כנ"ל סעיף
27 ו). וגם בנוגע לשבת - אף ש"פרש שבתכם לא קאמר", הרי זה רק בנוגע לשלילת הענין דפרש כו', אבל
28 מכל-מקום ישנו החיוב דנתינת צדקה עוד יותר מאשר בימות החול, כי החיוב דמצות הצדקה תלוי בהישג
29 יד הנותן, וכיון שביום השבת יש בהישג ידו יותר מאשר בימות החול, הרי במילא גדל גם החיוב דצדקה
30 [יותר].

31 אמנם, מצד ריבוי הטרדות, או סיבות אחרות, עלולים לשכוח לפעמים על דבר נתינת הצדקה.

32 ועל זה נתייסד "קרן השנה" - שממנה נותנים לצדקה מידי יום ביומו - שבה יכול להשתתף כל הרוצה
33 על-ידי נתינת סכום המכוון למספר ימי השנה, כפי נדבת לבו.

311) הל' מלכים ריש וסוף פי"א.

312) מא, סע"א.

313) ראה גם שיחת ש"פ בראשית (התוועדות ב - המשך
לשמחת) דאשתקד סמ"ד (תור"מ חל"ח ע' 183). וש"נ.

308) אר"ח סרס"ג ס"ה.

309) ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א. אוה"ת נ"ך ח"ב ע'

תתעא. ע' תתנח ואילך.

310) שו"ע אדה"ז שם ס"א.

- 1 ופשוט, שאף שהמכוון ב"קרן השנה" הוא שלא יעבור יום אחד ללא נתינת צדקה, שבשביל זה מספיק
2 גם סכום סמלי (אפילו קטן ביותר) עבור כל יום, מכל-מקום אין לצאת ידי חובה בנתינת סכום קטן
3 בלבד, אלא אדרבה - כל המרבה הרי זה משובת, וכל המוסיף מוסיפין לו.
- 4 וכל זה - נוסף על המעלה המיוחדת בנתינת הצדקה באופן ש"לא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי
5 לקח .. כגון לשכת חשאים שהיתה במקדש .. וקרוב לזה הנותן לתוך קופה של צדקה .. שהממונה
6 נאמן וחכם ויודע להנהיג כשורה", כמו שכתב הרמב"ם³¹⁴ בענין ה"שמונה³¹⁵ מעלות (ש)יש בצדקה"³¹⁶.
- 7 נא. ויש להמתיק ולקשר זה עם ענין בתורה - בנוגע למחצית השקל (שמעין זה ישנו גם בזמן הזה
8 - כמנהג ישראל ליתן מחצית השקל בערב פורים³¹⁷):
- 9 "מצות-עשה מן התורה ליתן כל איש ישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה"³¹⁸, ו"לוקחין ממנה
10 תמידין של כל יום והמוספין וכל קרבנות הצבור וכו'"³¹⁹, ועל-ידי-זה יש לכל אחד ואחד מישראל חלק
11 בקרבנות הציבור שהיו מקריבים במשך כל השנה כולה, כולל גם אלו שנתנו שקליהם לאחר זמן, שהרי
12 במחצית השקל תורמים לא רק על הגבוי, אלא גם על העתיד לגבות (שלכן גם אם נאבד שקלו אחר
13 שנתרמה התרומה, אינו צריך לחזור וליתן מחצית השקל)³²⁰.
- 14 ומעין ודוגמא לזה - בההשתתפות דכמה וכמה מישראל שנותנים לקופה כללית על משך כל השנה
15 כולה (ובזה נכללים גם אלה שימסרו את סכום השתתפותם לאחר זמן), שממנה נותנים לצדקה בכל יום
16 ויום קודם התפילה - "תפלות במקום קרבנות תקנום"³²¹ - כמאמר רז"ל³²² "יהיב פרוטה לעני והדר מצלי
17 כו' כתיב³²³ אני בצדק אחזה פניך".
- 18 - ולהעיר מהדיוק ד"אחזה פניך", "פניך" שלמעלה מ"פני", על-דרך המבואר לעיל (בהמאמר³²⁴)
19 העילוי ד"פניך הולכים"³²⁵ לגבי "פני ילכו"³²⁶. ומזה מובן גודל מעלת הצדקה - שעל ידה נעשה הענין
20 ד"אחזה פניך" בתפלה, שכוללת כל צרכי האדם, החל מ"אתה חונן לאדם דעת" (לא רק חכמה ובינה,
21 אלא גם דעת, "יחזה דעת"), והרי עיקר הענין דחב"ד אצל יהודי הוא בנוגע לענינים רוחניים, ועד להצרכים
22 הגשמיים, ונמצא, שענין הצדקה הוא בבחינת "תרעא לאעלא"³²⁷ בנוגע לכל הענינים הרוחניים והגשמיים.
- 23 נב. והנה, בנוגע לנתינת מחצית השקל - פוסק הרמב"ם³¹⁸: "ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט
24 ולמחר מעט, אלא נותנו כולו כאחת בפעם אחת" (ומשטחיות לשון הרמב"ם משמע שזהו דין מן התורה).
25 ויש לעיין במקור הדברים - כפי שהעיר על זה ב'מנחת חינוך'³²⁸: "הכסף-משנה לא הראה מקורו".
- 26 ובפרט שמצינו ה⁹⁰ בנתינת צדקה - כמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשנה³²⁹ "הכל לפי רוב המעשה",
27 שיש מעלה במעשה הצדקה שנעשית בפעמים רבות, ולא בפעם אחת ובבת אחת, גם כי הסך הכולל אחד
28 הוא.
- 29 ומבאר הרגצ'ובי³³⁰ ש"זה תליא בהך דחגיגה דף ח' ע"א ובירושלמי שם .. אם אדם חולק חובתו
30 לשני דברים"³³¹ - שלדעת ר' יוחנן "אין אדם חולק חובתו לשתי בהמות אלא צריך שתהא בידו שתי
31 כסף ("הראיה שתי כסף"³³²) לכל אחד ואחד"³³³, ועל-דרך-זה בהחויב דמחצית השקל - ד"שקלים יש

(325) תשא לג, טו.

(326) שם, יד.

(327) לשון הקדמת הזוהר - ח"א ח, רע"א. ועוד.

(328) מצוה קה.

(329) אבות פ"ג מט"ו - הובא בתניא אגה"ק סכ"א.

(330) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 384 ואילך. חל"א

ע' 132 ואילך.

(331) צפע"נ על הרמב"ם ריש הל' שקלים.

(332) ריש חגיגה.

(333) ירושלמי שם. וראה תוד"ה טופלין חגיגה שם.

(314) הל' מתנות עניים פ"י ה"ח.

(315) להעיר מהשייכות דמספר שמונה ל"שמיני-עצרת".

(316) שם פ"י ה"ז.

(317) רמ"א או"ח רסתצ"ד.

(318) רמב"ם ריש הל' שקלים.

(319) שם רפ"ד.

(320) ירושלמי שקלים רפ"ב. רמב"ם שם פ"ג ה"ט.

(321) ראה ברכות כו, ב. זח"ב כ, ב.

(322) ב"ב יו"ד, סע"א.

(323) תהלים יז, טו.

(324) פ"ב (לעיל ע' 101).

- 1 עליהם שם כפרה, ולכך .. צריך להביא מחצית השקל בבת אחת³³⁴, והיינו, שהשיעור דמחצית השקל
2 (עשר גרה) הוא "שיעור עצמי" ולא "שיעור מצטרף".
- 3 ומזה מובן, שאי אפשר ליתן פרוטות שיצטרפו למחצית השקל, אלא צריך ליתן מחצית השקל במטבע
4 אחת דוקא. - והא דצריך להוסיף קלבון³³⁵, אינו ענין לעצם החיוב דמחצית השקל, אלא זהו דין בפני
5 עצמו שצריך ליתן לשולחני או לגזבר עבור החלפת השקל לב' חצאין.
- 6 ולאידך גיסא, שנים שנתנו שקל שלם על שניהם - אין זה באופן שנחשבים לשותפים שלכל אחד יש
7 חלק בשקל השלם, אלא נחשב שכל אחד מהם נתן מטבע של מחצית השקל. וזהו גם הטעם שחייבים
8 בקלבון - שחיוב זה הוא בשביל החלפת השקל לב' חצאין, שיהיה נחשב שכל אחד נתן מטבע של
9 מחצית השקל.
- 10 נג. אמנם, בנוגע להנתינה ל"קרן השנה" - כיון שהמכון הוא שעל-ידי-זה תהיה נתינת הצדקה מידי יום
11 ביומו, ומה גם ש"יומי מיפסקי מהדדי"³³⁶, הרי מובן שאין צריך להיות נתינה בבת אחת דוקא, ואפשר ליתן
12 גם בפרוטות, אלא שכל המרבה בנתינת סכום גדול יותר הרי זה משובח, כנ"ל.
- 13 ובענין זה - לא זו בלבד שהעשיר ירבה, אלא גם העני צריך להשתדל ולהרבות יותר, ובודאי ששכרו
14 ישולם לו מהקדוש-ברוך-הוא, שהרי, הנתינה לצדקה היא בתורת הלואה להקדוש-ברוך-הוא, כמו
15 שכתוב³³⁷ "מלוה ה' חונן דל", ואז מחזיר לו הקדוש-ברוך-הוא בכפליים, וכמה פעמים ככה, ועד - כערך
16 "פתחו של אולם" לגבי "חודה של מחט"³³⁸.
- 17 ועל-ידי-זה זוכים להמשכת ברכותיו של הקדוש-ברוך-הוא, החל מהמשכת הברכה בנוגע לענין
18 הצדקה גופא - ש"הקדוש-ברוך-הוא ממציא לו בני אדם המהוגנים לעשות להן צדקה כדי לקבל עליהם
19 שכרו"²²⁴, ועל-דרך-זה בנוגע להמשכת הברכה בכל שאר הענינים.
- 20 וכיון שבמצות הצדקה נאמר³³⁹ "רחבה מצותך מאד", "מצותך (בלשון יחיד) דייקא היא מצות הצדקה
21 שהיא מצות ה' ממש מה שהקדוש-ברוך-הוא בכבודו ובעצמו עושה תמיד כו"³⁴⁰ - הרי גם המשכת
22 הברכות שעל-ידי מצות הצדקה היא באופן ד"רחבה מאד", ובזה גופא, "רחבה" של הקדוש-ברוך-הוא,
23 ו"מאד" של הקדוש-ברוך-הוא,
- 24 וכיון שכן, הרי המשכה זו פורצת את כל ההעלמות וההסתרים, בדוגמת ריבוי מים שפורצים גם את
25 הסתימה, ועל-ידי-זה נעשית מרוצת המים במהירות גדולה יותר (כנ"ל סעיפים י"טו),
- 26 ועוד זאת - שהמשכה זו באה למטה בלי תערוכת פסולת, בדוגמת המן, שלחיותו "לחם מן השמים"³⁴¹,
27 הרי נוסף לכך שהיה משתנה לכל הטעמים שבעולם³⁴², היינו, שכולל כל עניני ברכה - לא היה בו
28 פסולת³⁴³,
- 29 כן תהיה לנו בפועל ממש ובאופן גלוי - במשך כל השנה כולה.

* * *

- 30 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון מאדמו"ר האמצעי. ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות (בבא
31 הרביעית - פעם אחת). "ניע זשוריצי כלאפציי".
- 32 כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן משיירי ההתוועדות - החלה והמים - עבור ה"כינוס תורה" שמתקיים
33 ב"אסרו חג".

(339) תהלים קיט, צו.

(340) תניא אגה"ק סי"ז.

(341) בשלח טז, ד.

(342) יומא עה, סע"א.

(343) שם, ב.

(334) צפע"נ השלמה ג, א ואילך.

(335) רמב"ם הל' שקלים רפ"ג.

(336) נזיר ז, א.

(337) משלי יט, יז.

(338) ראה שהש"ר פ"ה, ב (ב).

אחר כך צוה לנגן "עסן עסט זיך". "כי אנו עמך". "אתה בחרתנו". "הוא אלקינו".
 לאחר ברכת המזון, תפלת מעריב והבדלה - חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א מ"כוס של ברכה".
 לאחר ברכה אחרונה, טרם צאתו, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 על-פי המדובר לעיל (סעיף כ) - מכריזים עתה: "ויעקב הלך לדרכו".
 ויהי-רצון שההליכה ד"יעקב לדרכו", תהיה באופן ד"כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון"³⁴⁴.
 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "כי בשמחה גו""]

בס"ד. שיחת שבת פרשת בראשית, מבה"ח מרחשון, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. שבת בראשית ושמחת-תורה - שהם תמיד בסמיכות זה לזה - אינם ענינים שונים שבאים זה
 לאחר זה, ואפילו לא שני ענינים שיש להם רק שייכות זה לזה, אלא הם כלולים זה בזה.
 שבת בראשית כלולה בשמחת-תורה - כמודגש בכך שבשמחת-תורה מתחילים לקרוא פרשת בראשית,
 והרי אין זה כמו שבכל שבוע קוראים בשני ובחמישי התחלת הפרשה הבאה, שזהו רק "כדי שלא ילינו
 שלשה ימים בלא תורה"¹, מה-שאינ-כן הקריאה בפרשת בראשית בשמחת-תורה - שהיא בכל השנים,
 ללא נפקא-מינה באופן הקביעות דשמחת-תורה, אם היא בריחוק האפשרי ביותר משבת בראשית או
 שהיא בסמיכות לשבת בראשית - אינה מטעם הנ"ל, אלא בגלל שבשמחת-תורה כלולה כבר שבת
 בראשית.
 ולכן, הקריאה דפרשת בראשית בשמחת-תורה היא לא רק עד יום שלישי, כמו בימים שני וחמישי
 דפרשת בראשית, אלא קורין כל הששה ימים, כולל גם "ויכולו" עד "אשר ברא אלקים לעשות" -
 דאף-על-פי שגם ג' ימים ראשונים, ג' מדות הראשונות, כוללים את כל ששת הימים, כל הששה מדות,
 הרי זה רק בהעלם, ואילו הכוונה ד"בראשית ברא" היא שיומשך בגילוי, ולא רק כפי שהיה קודם
 הבריאה, ששיער בעצמו בכח, בהעלם². וההמשכה בגילוי על-ידי הקריאה בתורה - ככל הענינים
 שנמשכים על-ידי התורה - היא לא רק בשבת בראשית, אלא גם בשמחת-תורה.
 בסגנון אחר: ההתכללות דשבת בראשית בשמחת-תורה היא באופן של גילוי - לא כמו ההתכללות
 של כל שבת בימי השבוע שלפניו, שמתבטאת בכך שהחל מיום ראשון אומרים כבר "היום יום . . בשבת",
 וכמו שכתב הרמב"ן³ שעל-ידי-זה מקיימים המצוה "זכור את יום השבת לקדשו"³, שענין זה הוא בהעלם,
 שהרי רק מזכירים את יום השבת, מה-שאינ-כן בשמחת-תורה, לא רק מזכירים את השבת, אלא קורין
 בפרטיות פרשת בראשית עד "אשר ברא אלקים לעשות".
 וכך גם שמחת-תורה כלולה בשבת בראשית באופן של גילוי - לא רק כמו שבכל שבוע שכל ימי
 השבוע עולים ונכללים ביום השבת שלאחריו (שגם ענין זה ישנו בשמחת-תורה, שחל תמיד בימי השבוע
 של שבת בראשית), שהתכללות זו היא בהעלם, אלא באופן שהענין דשמחת-תורה הוא בגילוי בשבת
 בראשית, שלכן, מנהג ישראל שבשבת בראשית מסיימים את ה"קוגלען" שהתחילו בשמחת-תורה⁴,
 ומזכירים את ה"מצוות"⁵ וכו', וגם השמחה דשבת בראשית היא יותר מאשר בשבתות של כל השנה, מצד
 ההתכללות דשמחת-תורה שבו.

(3) יתרו כ, ח.

(4) ראה גם שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון תשי"א

סי"ז (תורת מנחם - התועדויות ח"ב ע' 63).

(5) ראה גם שיחת ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון תשכ"א

(344) ישעי' נה, יב.

(1) ב"ק פב, א. רמב"ם הל' תפלה רפ"ב.

(2) ראה ע"ח שער עיגולים ויושר בתחלתו. וראה גם הערת

כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ תש"ט ס"ע 38 ואילך.

- 1 ולכן, כשם ששמחת-תורה הוא ענין כללי על כל השנה, כך גם שבת בראשית הוא ענין כללי על כל
2 השנה. וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶ אודות הנהגת ה'צמח צדק' (וכנראה שכך היה הסדר אצל כל
3 רבותינו נשיאינו) בנוגע להעברת הסדרה - שהיה מתחיל להעביר הסדרה ביום חמישי בלילה, אור ליום
4 וערב שבת-קודש, וממשיך ביום וערב 'שבת-קודש', ומסיים בשבת בבוקר - שהיה מאריך ביותר בהעברת
5 הסדרה דשבת בראשית, וביאר הטעם, שלפי אופן העמידה ("ווי מ'שטעלט זיך אַוועק") בשבת בראשית
6 כך נמשך על כל השנה.
- 7 ב. והנה, בנוגע לשמחת-תורה מבאר ומדגיש כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷ שהשמחה אינה מתבטאת בלימוד
8 התורה בהבנה והשגה, אלא בריקודים, ובאופן שרוקדים עם הספר-תורה כפי שהיא חגורה באבנט
9 ועטופה במעיל, כך שאין אפשרות ללמוד בה, ובאופן כזה שמחים ורוקדים עמה - ריקוד שהוא (לא
10 בשכל, אלא) ברגלים, שבהם הוא עיקר כח המעשה, דלא כמו כח המעשה שבידים ששייך לבחינת שכל
11 שבמעשה, כמו כתיבה.
- 12 ואף שגם בריקוד השייך לכח המעשה שברגלים יש אופן השייך לשכל, וכהלשון בזה, שהריקוד הוא
13 לפי קצב הניגון⁸ - הרי רואים בפועל שהריקוד בשמחת-תורה אינו לפי קצב הניגון, אלא ריקוד לשם
14 ריקוד ("מ'טאַנצט ווי עס טאַנצט זיך"), וכמדובר לעיל⁹ שזהו באופן ד"מנפשיה כרע"¹⁰.
- 15 ומזה מובן גם בנוגע לשבת בראשית - שלא נוגע כל-כך ענין הלימוד כו', אלא ענין השמחה, בכח
16 המעשה.
- 17 אלא, כמו כל הענינים שבתורה שהם בדרך כלל ופרט¹¹ - הנה בשמחת-תורה הוא ענין הריקוד בכח
18 המעשה ממש, ואילו בשבת בראשית הוא ענין המעשה שבתורה עצמה.
- 19 וזהו מה שכתב רש"י בריש פרשת בראשית: "לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה
20 לכסם¹² .. ומה טעם פתח בבראשית, משום כח¹³ מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים וכו'" -
21 שאף-על-פי שתורה היא מלשון הוראה¹⁴, לא מתחילה התורה בהוראת דינים והלכות שבהבנה והשגה,
22 אלא ב"כח מעשיו", כח המעשה של הקב"ה; וכן בצדיקים - "ועמך כולם צדיקים"¹⁵ - ש"דומין
23 לבוראם"¹⁶, שההתחלה היא בכח המעשה [בשמחת-תורה - בריקוד בכח המעשה ממש, ובשבת בראשית
24 - בענין כח המעשה שבלימוד התורה], ואחר-כך בא לימוד התורה בעיון בהבנה והשגה במשך כל השנה.
- המשך השיחה יודפס בדבר מלכות לפרשת בראשית

(10) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ד. הובא בתוס' שבת קיח, סע"ב.

(11) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 124. וש"נ.

(12) בא יב, ב.

(13) תהלים קיא, ו.

(14) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. הובא בגו"א ריש פרשתנו. ועוד.

(15) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(16) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

(התוועדות א) ס"ז (תורת מנחם - התוועדויות חכ"ט ס"ע 113). וש"נ.

(6) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' שנד. וש"נ.

(7) ראה סה"מ תרפ"ט ריש ע' 57, ובהנסמן שם בהערה 375. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 152. וש"נ.

(8) ראה מאמרי אדהאמ"צ דרושי חתונה ח"א ע' עד. דרמ"צ קעז, ריש ע"ב. אוה"ת שה"ש (כרך ב) ס"ע תקפב ואילך. ועוד.

(9) שיחת יום שמח"ת סכ"ג (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 128).

לקוטי שיחות חג הסוכות כרך יט שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

אין הכוונה שהסוכה צריכה להיות "שלך", אלא
שהמילה "לך" באה רק כדי "למעוטי" (=למעט)
גזולה".

אבל אדמו"ר הזקן אומר בשולחן-ערוך⁷: "אף-על-
פי שאמרה תורה חג הסוכות תעשה לך – משלך,
כלומר, שתהא הסוכה שלך ולא של חבריך, אף-על-
פי-כן יוצא אדם ידי חובתו בסוכה שאולה, דכיוון
שנכנס לה ברשות הרי היא כשלו, ולא נאמר לך –
משלך, אלא להוציא את הגזול". מכך אנו רואים
בבירור, שגם לגבי סוכה אנו לומדים מן המילה "לך"
שהיא צריכה להיות "שלך", אך למרות זאת אפשר
לצאת ידי חובת המצוה על-ידי סוכה שאולה, מפני
שהשאולה "הרי היא כשלו"⁸,

יש להבין: אם הסיבה לכך שאפשר לצאת ידי
חובה בסוכה שאולה איננה מפני שהפסוק "כל
האזור... מרבה את הסוכה ה"שאולה"⁹, אלא מפני
ש"שאולה... הרי היא כשלו"¹⁰, מדוע לא יהא כשר גם
לולב שאול מפני אותה סיבה, שהרי "שאולה... הרי
היא כשלו"?

ב.

התשובה: ההשאלה בסוכה היא באופן מושלם

לכאורה ניתן היה לענות על כך, שיש כאן הבדלים
בהסבר למושג "שלו"¹¹. לגבי סוכה מגלה הפסוק "כל
האזור..." שדי בדרגה פחותה של "לך – משלך",
שבה נכללת גם סוכה שאולה, למרות שאיננה שלו
ממש¹². לעומת זאת לגבי הלולב אין פסוק כזה, ולכן

א.

קיום המצוות בלולב ובסוכה שאולים

נאמר בגמרא במסכת סוכה¹: "תניא רבי אליעזר
אומר: כשם שאין אדם יוצא ידי חובתו ביום-טוב
הראשון של חג בלולבו של חבריו, דכתיב²: ולקחתם
לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים –
משלכם, כך אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של
חבריו, דכתיב³: חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים –
משלך. וחכמים אומרים: אף-על-פי שאמרו אין אדם
יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חבריו,
אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבריו, דכתיב⁴: כל
האזור בישראל ישבו בסוכות – מלמד שכל ישראל
ראויים לישב בסוכה אחת. ורבנן האי לך מאי דרשי
ביה (=וכיצד דורשים חכמים את המילה "לך"?)
מיבעי ליה למעוטי גזולה (=מלה זו באה, לדבריהם,
כדי למעט סוכה "גזולה"), אבל שאולה – כתיב: כל
האזור".

ההלכה נקבעה כדברי חכמים, שלמרות שאין
יוצאים ביום-טוב הראשון של חג הסוכות ידי חובת
ארבעת המינים בארבעה מינים שאולים, "משום
שבעיני (=משום שיש צורך שהמינים יהיו) לכם"⁵,
בכל זאת לגבי סוכה שונה ההלכה, ואפשר לצאת ידי
חובת המצוה על-ידי סוכה שאולה⁶.

במבט ראשון נראה, שהסיבה לדברי חכמים
שיוצאים ידי חובת המצוה בסוכה שאולה היא, שמן
הפסוק "כל האזור בישראל", המלמד שכל ישראל
ראויים לישב בסוכה אחת, אנו רואים, שב"תעשה לך"

וממילא יוצאין י"ח בסוכת השותפים ובסוכה שאולה. וראה ריב"ש שם
– ראה לקמן הערה 15.

(9) ראה כפות תמרים לסוכה לא, א ד"ה ורבנן. ועוד.
(10) ועפ"ז מובן מ"ש אדה"ז ההסברה "הרי היא כשלו" ולא הביא
כלל הלימוד מהכתוב "כל האזור גר" – כי אז הי' קס"ד שהכוונה
בהלימוד שאין בסוכה הדין ד"לך" – שלך.

(11) ועד"ז בכו"כ ענינים: קנין הגוף או לפירות (יבמות לו, ב. ושי"ג.
ולהעיר מחכמת שלמה (למהרש"ק) לשו"ע שם סי' תרלז ס"ג. ועוד, סוגי
משכון בננוע ללא יראה לך (שו"ע (ואדה"ז) אור"ח סי' תמא (ובנ"כ). ט"ז
סי' תמג סק"ד. ועוד, ועוד.

(12) כן משמע קצת מל' אדה"ז שם "ולא נאמר לך משלך אלא
להוציא את הגזולה" (וכן לאח"ז בסוכה שיש לו שותפות בה עם חבריו
כתב "ואין זה נקרא גזל כיון שעל דעת כו"). ועפ"ז י"ל שמאריכות
לשון אדה"ז בתחלת הסעיף "כלומר שתהא הסוכה שלך ולא של חבריך"

(1) כז, ב.

(2) אמור כג, מ.

(3) ראה טז, יג.

(4) אמור שם, מב.

(5) רמב"ם הל' לולב פ"ה ה"י. ושוש"ע (ואדה"ז) אור"ח סתרמ"ט ס"ב

(ס"א). סתרנ"ח ס"ג.

(6) רמב"ם הל' סוכה פ"ה הכ"ה. ושוש"ע שם סתרל"ז ס"ב (ולהעיר

ממכתבי תורה (להרגעו) מכתב ב. ואכ"מ).

(7) אור"ח סתרל"ז ס"ג.

(8) בפשטות מקורו דאדה"ז הוא מלבוש שם ס"ב, שכנראה מפרש כן

בפרש"י שם ד"ה כל האזור. [ודלא כמו שמפרש המנ"ח (מצוה שכה
סק"ט) בפרש"י. וראה שו"ת הריב"ש סשמ"ז. שע"ת אור"ח סתפ"ב
סק"א]. ועפ"ז י"ל שבוה מחולקים רש"י ותוס' (ד"ה כל האזור שם),
לדעת התוס' למדין מ"כל האזור" שאין צריך לדין ד"לך משלך",

לפיכך ההשאלה היא באופן של "שלו ממש" – 25
 "אדעתא דהכי (=במחשבה כזאת) השאילו" 18. 26

ג.

ההסבר בפנימיות: שלושת הענינים שבראש- השנה וביוה"כ

יש להוסיף ולהסביר ענין זה לפי פנימיותם של 27
 הדברים: מן הפסוק "כל האזרח..." לומדים ש"כל 28
 ישראל ראויים לישב בסוכה אחת" – מפני המעלה 29
 המיוחדת של הסוכה, מתאחדים כל ישראל למציאות 30
 אחת, עד אשר "כל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת". 31
 ומסיבה זו גם סוכה שאולה היא "כשלו ממש", 32
 כמוסבר להלן: 33

מוסבר בתורת החסידות¹⁹ על הפסוק²⁰ "בכסה 34
 ליום חגנו", שהענינים אשר בראש-השנה וביום- 35
 הכיפורים הם מוסתרים – "בכסה", מתגלים בחג 36
 הסוכות – "ליום חגנו", לפי זה יובן ההבדל שבמושג 37
 "לכם" בין סוכה ללולב. לשם כך יש להקדים ולהסביר 38
 את הענינים שהם "בכסה" בראש-השנה ויום- 39
 הכיפורים. 40

הוסבר כבר בהרחבה²¹, שבמהותם של ראש-השנה 41
 ויום-הכיפורים יש שלושה ענינים, הנעלים זה מזה, 42
 והם: א) המצוות של ימים אלו: בראש השנה – מצות 43
 תקיעת שופר, וביום-הכיפורים – מצות התענית 44

1 המשמעות של "ולקחתם לכם – משלכם" היא האופן
 2 המלא של המושג "שלכם", שבו איננו נכלל לולב
 3 שאול.

4 אבל מלשוננו של אדמו"ר הזקן בסעיף מאוחר
 5 יותר¹³ מובן, שסוכה שאולה היא "שלו ממש", וכך הוא
 6 אומר שם: "ואף-על-פי שבדיעבד יוצא בסוכה גזולה
 7 העומדת בקרקע. מכל מקום לכתחילה אין לישב
 8 בסוכה העומדת בקרקע של חברו מפני שאינה נקראת
 9 שלו ממש, והתורה אמרה תעשה לך – משלך, ואינה
 10 דומה לשאלה ממש, שהשאילה לו מדעתו, והרי היא
 11 כשלו ממש". מכך אנו רואים שאין יוצאים ידי חובה
 12 בסוכה שאולה מפני שאפשר לצאת ידי חובה גם כאשר
 13 הסוכה איננה "שלו" ממש, אלא¹⁴, מפני שסוכה
 14 שאולה היא אמנם כשלו ממש¹⁵, ושוב נשאלת, אפוא,
 15 השאלה ששאלנו: מדוע אין המינים השאולים נכללים
 16 ב"לכם" שאצל ארבעת המינים?

17 אך אפשר להסביר, שמן הפסוק "כל האזרח...",
 18 אין לומדים שאפשר להסתפק גם בסוכה שאיננה ממש
 19 "שלך", אלא להיפך, שבסוכה ישנו ענין מיוחד אשר
 20 בגללו גם סוכה שאולה נעשית "שלו ממש"¹⁶. וההסבר
 21 הפשוט לכך הוא: כיוון שחבירו משאיל לו את הסוכה
 22 באופן שהיא תהיה בדיוק כדירת הקבע שלו של כל
 23 השנה (שהרי זהו העיקר בענין הסוכה, לעומת הלולב¹⁷
 24 וכדומה, אשר לגביו – "שלך" הוא תנאי צדדי בלבד),

משמע לכאורה שכל הדין ד"לך" הוא לא (החייב –) שצריך שיהי
 "שלך", אלא (רק השלילה –) "לא של חבירך": משא"כ בלולב שצריך
 שיהי "לכם משלכם" ממש (ראה אבני מלואים ס"ח סק"ג ד"ה אמנם.
 מקו"ח סתמ"ח סק"ט. ועוד. ולהעיר משו"ת חת"ס או"ח סק"פ בסופו).
 אבל מזה שכתב "הרי היא כשלו" ולא כתב דיוצאין י"ח בסוכה
 שאולה כיון דכתיב כל האזרח (וכיו"ב) כנ"ל, ובפרט ממש בסעיף יא,
 משמע כדלקמן בפנים.
 13 שם סי"א.

14 ועפ"י מובן מה שהוצרך לומר (סוכה לא, א) גבי סוכה גזולה
 "קרקע אינה נגזלת וסוכה שאולה היא" – כי גם בסוכה צריך לדין שלו
 ואצ"ל דל' זה הוא "לא דוקא" (כפנ"י שם). וכן מדגיש אדה"ז שם
 ס"ד "הרי הוא כשאל בידו". וכן בסעיף הנ"ל "מפני שאינה נקראת שלו
 ממש" משמע, דגם זה נק' "שלו" אלא שאי"ז שלו ממש, וראה אלי' רבה
 סק"ד שמשגי על המג"א "אבל הכא בקרקע כיון דהוי כשאלה הוי כמו
 לכם". ולהעיר מכפות תמרים סוכה לא, א.

15 עפ"י אולי יש ליישב קשיית התוס' ד"ה ההוא (סוכה ט, א) למה
 צריך קרא דלך למעוטי גזולה "תפוק לי' משום דהוה לי' מצוה הבאה
 בעבירה" (וראה מג"ח שם) – כי גם בסוכה צ"ל תעשה לך שיהי שלך
 (וי"ל שזוהי כוונת רש"י שם ד"ה למעוטי), ואי"ז רק לימוד למעוטי גזולה
 שגזול הוא פסול בסוכה. וראה שאג"א סצ"ט. ועפ"י כהנ"ל י"ל דתוס'
 ורש"י לשיטתיהויו אולי בדף כו, ב (הנ"ל הערה 8). וכן משמע מתוד"ה
 מאי טעמא גיטין (נה, א) קרוב לסופו "ובסוכה לא בעינן משלכם". אבל
 מלי' פרש"י סוכה לא, א ד"ה ורבנן "יוצא אדם בסוכה שאינו שלו
 בשאולה" אין לדייק כן, כי כוונתו רק להמציאות.

16 בספר מכתב סופר סי' לח מבאר דכיון דגלי לן רחמנא מכל
 האזרח דסוכה שאולה כשרה, א"כ ע"כ לך לאו אכל אדם מישראל פרטי
 קאי אלא אכללות ישראל קאי לאפוקי משל נכרי והפקר והיינו טעמא
 דיוצא בשאול כיון שיש לו בעלים ישראל לך קרינן בי' (ועיי"ש שטעם
 זה אין יוצא בסוכה שאולה מעכו"ם וכן שותפות עכו"ם).

ולא זכיתי להבין סברתו – דמה ענין בעלות דנלל ישראל, דציבור
 – במצוה כסוכה, האם נחדש שצ"ל דיהודי (ע"ד ממושבותיכם תביאו)
 דוקא?!

ואם נאמר – שמפני שיש בה קדושה אינה חלה בשל עכו"ם – הרי
 בפרט בקדושת קרבן (שזוהי קדושת סוכה – למ"ד זה (ראה פרש"י סוכה
 ט, א ד"ה על החגיגה. פרש"י ביצה ל, ב ד"ה לה' וד"ה על החגיגה.
 שו"ע אדה"ז ר"ס תרלח. וראה אוה"ת סוכות (ע' א'תשה) וש"י) – ישנה
 באו"ה. ומיעוטא דאו"ה בכיו"ב בקרא – הוא מ"ישראל" וכיו"ב, ולא
 מלשון דבעלות וממנא ("לך" וכיו"ב). ואם מפני שאינו יכול להקדיש
 מה שאינו שלו – הרי משאילו, ומאי נפק"מ דישאל או דעכו"ם.

17 במנכש"כ מטלית שאולה (ראה שו"ע אדה"ז חאו"ח סי"ד ס"ו, ת.
 ובקו"א שם. וש"י).

18 משא"כ בטלית שאולה (ראה בהמצויין בהערה הקודמת. וראה
 בהמצויין במאסף לכל המחנות סק"א המתרגם זה).

19 סדור רלה, ב. ובכ"מ. וראה גם לקו"ת נצבים מח, סע"ב. ר"ה
 נד, סע"ג ואילך.

20 תהלים פא, ד.

21 בהבא לקמן ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד שיחה לר"ה (ע' 124
 ואילך) וליום הכפורים (ע' 130 ואילך).

לאחר²³ שממליכים את הקדוש-ברוך-הוא, כי רק אז
אפשרי להישמע למלך, לחזור בתשובה על הפרת דברו
וכדומה.

אבל לפני קיום הענין של "תמליכוני עליכם", מהו
הדבר הגורם לישראל להרגיש בחסרון ענין המלוכה,
והמביא לידי כך שישראל מבקשים את הקדוש-ברוך-
הוא למלוך עליהם? הרגשה זו נובעת מכך שישראל
מאוחדים לגמרי עם אלקות, ואינם יכולים להיות²⁴,
ח"ו, ללא המלך.

ד.

רק בענין "תמליכוני" אין הבדלים בין יהודים

לפי האמור לעיל מובן, מדוע ישנם הבדלים בין
יהודי אחד לאחר באופן קיום המצוות, וכן בענין
התשובה, ואילו בענין של "תמליכוני עליכם" אין שום
הבדלים בין יהודי אחד לרעהו, כפי שרואים שבעת
הכתרת מלך בשר ודם שרויים שר גדול ואיש פשוט
באותה דרגת התבטלות כלפי המלך, ורק לאחר
ההכתרה, ולאחר שהמלך גוזר גזירות, קיימים הבדלים
בין הנתינים באופן קיום הגזירות, כמוסבר להלן:

קיום המצוות הוא סוג התקשרות, שבו היהודי הוא
מציאות נפרדת, המתקשרת לה'. לפיכך קיום המצוות
וקבלת העול שונים אצל כל יהודי בהתאם לדרגתו
כמציאות עצמאית.

עבודת התשובה היא קשר עמוק יותר, שאיננו
מתהווה על-ידי קיום המצוות, ולכן אין בה הבדל גדול
כל-כך בין יהודי אחד לאחר, כפי שרואים שתשובה
יכולה להיעשות גם על-ידי הרהור²⁵ בלבד ו"בשעתא
חדא וברגעא חדא"²⁶. אבל למרות זאת קיימים
הבדלים, כי בכל זאת זוהי תשובה בהתאם לעוונות, או
תשובה לשורשו ולמקורו של היהודי, ובכל אלה אין
דומה יהודי אחד למשנהו.

לעומת זאת הענין של "תמליכוני עליכם" נובע מן
האיחוד המוחלט שבין ישראל לה', ולכן כשם שאי
אפשר להפריד בין ישראל לה', כך אי אפשר להפריד
ולהבדיל בין יהודי אחד לזולתו. בענין זה כל ישראל
הם כמציאות אחת²⁷, שאיננה נחלקת.

ומצוות התשובה והיודי. (ב) היותם מעשרת ימי תשובה
– שתשובה נעלית ממצוות, ולכן היא יכולה לתקן את
המצוות בעבודת קיום המצוות. (ג) המהות העצמאית
של ימים אלו, הנעלית מענין התשובה: בראש השנה
– בקשת ה' והעבודה של "תמליכוני עליכם"²²,
המלכת הקדוש-ברוך-הוא. וביום הכיפורים – הענין
שנעיומו של יום-הכיפורים מכפר, שדרגת כפרה זו
נעלית מן הכפרה באמצעות התשובה.
שלושה ענינים אלו מבטאים את הדרכים השונות
להתקשרות של ישראל עם הקדוש-ברוך-הוא:

אופן אחד הוא, שישראל הם, כביכול, מציאות
עצמאית, אך הם מתקשרים לאלקות. באופן זה צריך
הקשר להיעשות באמצעות דבר ממשי – באמצעות
קיום המצוות, כאשר ישראל מקבלים על עצמם עול
מלכות שמים ומקיימים את גזירות המלך.

יש גם אופן עמוק יותר – התקשרות פנימית של
ישראל עם ה', שאיננה תלויה בקיום המצוות.
התקשרות זו מתבטאת בענין התשובה, שאף כאשר
יהודי פרק, ח"ו, עול מלכות שמים, ועבר על ציווי ה',
הוא מצטער ומתחרט על כך ורוצה לתקן זאת – הוא
חוזר בתשובה.

דרך התקשרות זאת נעלית מן הקשר שבאמצעות
קיום המצוות, אך בכל זאת יש לה קשר לקיום
המצוות: החרטה שבחזרה בתשובה היא על אי-קיום
המצווה, ולכן הוא מחליט לקיים מכאן ולהבא את
גזירות המלך. יוצא אפוא, שגם התקשרות זו מתבטאת
בהחלטה להישמע לקדוש-ברוך-הוא. כלומר, עדיין
היהודי הוא מציאות בפני עצמה, המתקשרת ונכנעת
לקדוש-ברוך-הוא.

האופן הנעלה ביותר של ההתקשרות הוא – ישראל
וקודשא-ברוך-הוא כולא דין, איחוד מוחלט בין ישראל
לה'. התקשרות זאת מתבטאת בבקשת ה' ובעבודה של
"תמליכוני עליכם", כאשר ישראל מביאים לידי כך
שהקדוש-ברוך-הוא ימלוך עליהם:

ההתקשרות של ישראל לה' באמצעות תורה
ומצוות, או באמצעות תשובה, יכולה להיעשות רק

(25) ראה קדושין מט, ב.

(26) זח"א קכט, סע"א.

(27) ראה ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד: הוה מקטע קופד ומחת סכינא

לידיו תחזור ותמחי לידיו. וראה תניא פל"ב. סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת
ישראל. קונטרס אהבת ישראל.

(22) ר"ה טז, א. לד, ב.

(23) כמחז"ל כשיקבלו מלכותי אגזור עליהם (גזירות) (מכילתא יתרו

כ, ג).

(24) ומטעם זה מבקש הקב"ה "אמרו לפני.. מלכיות כו' שתמליכוני

עליכם", כי הם כולא חד.

ה.

שלושת הענינים מתבטאים בשלושת החגים שבחודש תשרי

1 שלושת הענינים הללו נמצאים אמנם הן בראש-
2 השנה והן ביום-הכיפורים, כדלעיל, אך באופן כללי
3 ובגלוי קשור כל אחד מהם לאחד משלושת החגים
4 שבחודש תשרי: ראש-השנה, יום-הכיפורים וחג
5 הסוכות, כדלקמן:

6 בראש-השנה ניכר בגלוי שהוא ה"ראש" – זהו
7 הזמן שבו מכתירים את המלך, וכך כותב רס"ג²⁸,
8 שה"ענין הראשון" ב"(מצות היום ב)שופר" הוא הענין
9 של "ממליכין עלינו את הבורא"²⁹.

10 ביום הכיפורים ניכר בגלוי שהוא יום התשובה, יום
11 "קץ מחילה וסליחה"³⁰ לעובר על מצוות המלך.
12 יתר-על-כן: אפילו הענין של "עיצומו של יום"³¹,
13 המבטא את הקשר העצמותי בין ישראל לה', הנעלה
14 מן הקשר שבאמצעות התשובה, גם הוא קשור לענין
15 של "מכפר"³⁰, וכך הוא שמו של היום: יום הכיפורים.

16 בחג הסוכות עסוקים ישראל בגלוי בקיום המצוות:
17 סוכה, נטילת ארבעה מינים וכו'³² (מיד לאחר יום
18 הכיפורים)³³ ישראל "עסוקים במצוות", וכך הוא גם
19 שמו: חג הסוכות.

ו.

שלושת הענינים שבחג הסוכות

20 כל הענינים הנמצאים בראש-השנה וביום
21 הכיפורים באופן נסתר – בכסה – מתגלים בחג

(28) הובא באבודרהם "טעמי התקיעות".

(29) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 339 ואילך. בשיחה לר"ה שם.
רעור.

(30) בנוסח תפלת נעילה. רמב"ם הל' תשובה פ"ב, ה"ז.

(31) רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג-ד.

(32) וראה ויק"ר פ"ל, ב: שבע מצות שבחג ואלו הן כו'.

(33) ראה ויק"ר שם, ז.

(34) ר"ה יח, א.

(35) אמור כג, לר.

(36) וכ"ה גם פרטי זמן המצוה: מצות ישיבת סוכה היא כל שבעת
הימים, ואופנה "תשבו כעין תדורו" אוכל ושותה וישן ויטייל ודר בסוכה
כל ז' הימים בין ביום ובין בלילה (סוכה כח, ב. טושו"ע סי' תרלט ס"א
וס"ב ואדה"ז ס"ד). משא"כ חיוב לולב הוא רק ביום הראשון. וגם
במקדש שנוטלין כל שבעה (ראה ר"ה ל, א. סוכה מא, א), אי"ז קבוע

הסוכות – "ליום חגנו". מכך מובן, שלמרות שענינו
העיקרי של חג הסוכות הוא העיסוק במצוות, בכל זאת
מתבטאים בו בגלוי כל שלושת הענינים שנמנו לעיל,
הקיימים בראש-השנה וביום הכיפורים:

כשם שבראש-השנה וביום הכיפורים ישנה המהות
המיוחדת ליום זה, וכן ענין התשובה, כפי שרמזו
בדברי חז"ל³⁴ "עשרה ימים שבין ראש השנה ויום
הכיפורים", כלומר, ראש השנה ויום הכיפורים הם
חלק מעשרת ימי תשובה, ויחד עם זאת הם נעלים
מענין התשובה של כל עשרת הימים, ובנוסף לכך קיים
בהם ענין שלישי – מצות היום:

כך רואים בפסוקים גם לגבי סוכות: בתורה³⁵
מתואר החג – "בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה
חג הסוכות שבעת ימים לה'", "חג הסוכות תעשה לך
שבעת ימים"³⁶, ולגבי מצות הישיבה בסוכה כתוב:
"בסוכות תשבו שבעת ימים", ומכך מובן, שהמהות
המיוחדת של חג הסוכות היא מצות סוכה.

לגבי נטילת ארבעת המינים נאמר³⁷ "ולקחתם לכם
ביום הראשון פרי עץ הדר..." – את מצות נטילת
ארבעת המינים יש לקיים ביום הראשון של חג הסוכות.
מכאן מובן, שמצות ארבעת המינים איננה מהותו
העיקרית של היום הראשון של החג של סוכות³⁶.

ולאחר מצות ארבעת המינים³⁷ נאמר בהמשך
הפסוק "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים" –
מצות השמחה בחג הסוכות³⁸.

לפי כל האמור לעיל מובן שבמהות העיקרית של
ענין הסוכה בא לידי גילוי הקשר העצמותי שבין

בכל שנה כמצות סוכה שהרי כשיום השבת חל להיות תוך ימי החג
נוטלין רק ששה (שם מב, ב רמב"ם הלכות לולב פ"ז הי"ג ואילך). ואופן
קיומה – שנוטלין אותה רק פעם אחת ביום*.

וכן בהתחלת החיוב: מצות סוכה מתחילה (קיומה בפועל) תיכף
בלילה ראשון, ולולב זמנו של הקיום בבוקר משתנן החמה (ולהעיר
שלפרש"י סוכה לג, סע"א ד"ה לולב. שם ע"ב ד"ה ה"ג – זמן המצוה
הוא תיכף משקידש החג).

וראה בהנ"ל (ובהמבואר בפנים) לקו"ש חכ"ב ע' 123, 127 ואילך.
(37) ראה ירושלמי סוכה פ"ג הי"א. וברמב"ם שם הל' יג הביא הכתוב
"ושמחתם גו'" לענין נטילת לולב כל שבעה במקדש. וראה פרש"י סוכה
מג, ב ד"ה ולולב. ויק"ר פ"ל, ב. ובפ"ט ופי' מהרז"ו שם. וראה לקמן
הערה 44.

(38) ובפ' ראה טז, יד: ושמחת בחגך.

(*) וגם "אנשי ירושלים" שלולבם בידם כו' (סוכה מא, ב) ובפרש"י שם "נטילתה ולקחתה מצוה היא" ונע"ז בטושו"ע (ואדה"ז) או"ח ר"ס צו ור"ס תרנב. וראה רמב"ם
הל' תפלה פ"ה ה"ה) – הרי"ז רק "מצוה מן המובחר", "ומשגל עברה כבר עיקר מצוה" (תוד"ה עובר בסופה – סוכה לט, א), ולהעיר מצפנ"ז הפלאה בחשמטות (נד),
ג. השלמה ג, ד). מכתבי תורה מכתב קנד. ועוד.

מלכתחילה "כולא חד", מציאות אחת. לכן קובעת
ההלכה, שסוכה שאולה "הרי היא כשלו", ואף יותר
מכך "כשלו ממש", כי אי אפשר להבדיל בין יהודי
אחד לזולתו, ולומר שהסוכה אינה "שלו", אלא של
מישהו אחר.

(הדבר אינו כך, כאשר יהודי גזול סוכה מרעהו.
במעשה זה הוא מתנגד וסותר לאחדות של הסוכה,
ויוצר פירוד בינו לבין הנגזל⁴⁰, ולכן אין הסוכה יכולה
להיקרא "שלו").

ט.

ההסבר לכך שולוב שאול איננו "כשלו"

אבל ענין זה קיים רק במצות סוכה, ואילו במצות
ארבעת המינים, מתבטאת אמנם גם-כן התאחדות בין
היהודים – מאגדים, כידוע⁴¹, את כל ארבעה סוגי
היהודים ביחד – אך ההתאחדות ביניהם היא באופן
שכל אחד נשאר סוג בפני עצמו גם לאחר האיחוד:
מצות ארבעת המינים מגלה את הכפרה של יום
הכיפורים. ולכן, כשם שבענין הכפרה יש הבדלים בין
יהודי אחד לשני (כי הכפרה בפועל נפעלת אצל כל
יהודי בהתאם אליו, למרות שהמהות העיקרית של
כפרה ותשובה נעלית מהתחלקות והבדלים), כך גם
האחדות של ארבעת המינים היא באופן שכל אחד
מהם נשאר סוג בפני עצמו.

לפיכך אי אפשר לומר לגבי ארבעת המינים
שהמינים השאולים הם "כשלו", כי כל יהודי נשאר
מציאות הנפרדת ממשנהו. לפי זה מובן, מדוע לגבי
הסוכה נאמר "לך" בלשון יחיד, ואילו לגבי ארבעת
המינים נלמדת ההלכה "שלכם" מן הכתוב "ולקחתם
לכם" בלשון רבים: בסוכה כל ישראל הם מציאות
אחת, "כגוף אחד"⁴², ואל גוף אחד מדברים בלשון
יחיד, אך אין הדבר כך לגבי ארבעת המינים, כי אז כל
אחד הוא מציאות נפרדת (אם כי הם מאוגדים) ולכן
הם רבים – "לכם".

למרות זאת קיימת האחדות גם בארבעת המינים –
מאגדים את כל ארבעת המינים ביחד⁴³.

1 ישראל לקדוש-ברוך-הוא באופן של "כולא חד" (קשר
2 המתבטא בענין של "תמליכוני עליכם" שבראש-
3 השנה): במצות לולב מתגלית ההתקשרות שבין ישראל
4 לה' באמצעות התשובה (הענין העיקרי של יום
5 הכיפורים): וההתקשרות בין ישראל לקדוש-ברוך-הוא
6 באמצעות קיום המצוות מתגלית במצות השמחה
7 שבחג הסוכות.

ז.

עניני חג הסוכות מקבילים לענינים שבראש- השנה וביוה"כ

8 ההסבר לכך הוא:
9 כאמור, בענין של "תמליכוני עליכם" אין הבדלים
10 בין יהודי אחד למשנהו. ענין זה מתגלה בסוכות
11 במצות סוכה, שהרי "כל ישראל ראויים לישב בסוכה
12 אחת", ללא שום הבדל.
13 לגבי לולב, נאמר במדרש³⁹ על הפסוק "ולקחתם
14 לכם ביום הראשון" – במי הכתוב מדבר בישראל
15 ובעכו"ם שהקדוש-ברוך-הוא דן אותם ביום הכיפורים...
16 ואין אנו יודעין מי היה מנצח... אמר הקדוש-ברוך-הוא
17 טלו לולביכם בידכם שידעו הכל שאתם זכיתם בדין" –
18 כלומר, הכפרה של יום הכיפורים ניכרת ומתגלה
19 בסוכות במצות נטילת ארבעת המינים.
20 ומצות שמחת החג, שמחה של מצוה, היא גילוי
21 ההתקשרות שבין ישראל לה' באמצעות קיום המצוות,
22 המביאה את ישראל לידי שמחה במצוות ה'.

ח.

ההסבר לכך ש"סוכה שאולה הרי היא כשלו"
23 לפי המוסבר, יובן ההבדל בהלכה שהוזכרה לעיל
24 בין סוכה ללולב:
25 מצות הסוכה היא ה"גילוי" של "תמליכוני עליכם",
26 שישאל מאוחדים באיחוד גמור עם הקדוש-ברוך-
27 הוא, ולכן מובן, שלא ייתכנו הבדלים בין יהודי אחד
28 לאחר. כלומר, הכוונה ב"כל ישראל ראויים לישב
29 בסוכה אחת" היא, שמפני המעלה המיוחדת של
30 הסוכה, מאוחדים ישראל באיחוד מוחלט, באופן שהם

(41) ויק"ר פ"ל, יב. וראה לקו"ש ח"ד שיחה לחגה"ס.

(42) טעמי המצות להאריז"ל פ' קדושים, הובא ונתבאר במצות אהבת
ישראל שם.

(43) נוסף על שבכא"א מהם נרמז ענין האחדות (סידור רסד, ג ואילך.
המשך וככה תרל"ז פ"ז).

(39) תנחומא אמור יח. וראה ויק"ר שם, ב.

(40) עפ"י יש לבאר מה שגזול הוא פסול גם בדפנות אף ששאר
הפסולים הוא רק בסכך (ראה כפות תמרים לא, א ד"ה מחלוקת. פמ"ג
(משכ"ז) שם סק"ד. מנ"ח שם. וראה פתחי תשובה (ווילנא תרנ"ה) סי'
תרל. לקח טוב כלל יב בסופו) – כי גזול הוא היפך (דתדורו – דירת
קבע, וגם היפך ד)כללות תוכן הסוכה.

- 1 בנוסף לכך ישנו הענין השלישי של חג הסוכות,
  - 2 מצות השמחה, המבטאת את ההתקשרות בין ישראל
  - 3 לה' באמצעות המצוות. בענין זה ישנם ממש הבדלים
  - 4 בין הסוגים השונים של ישראל – "חסידים" 44 ואנשי
- מעשה היו מרקדים" ו"כל העם האנשים והנשים כולם 5
באין לראות ולשמוע" 45. 6
(משיחת יום ב' דחגה"ס תשכ"ד)

ראש שער יוה"כ לו, סע"א ואילך. אוה"ת סוכות ע' א'תשכב ואילך. וככה שם פפ"ד. ועוד; ג) הענין דכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת, גילוי בחי' תמליכוני כנ"ל. ולהעיר דסכך בגימט' מאה כנגד מאה קולות שתוקעין בר"ה (פע"ח שער חג הסוכות בסופו. מ"ח מסכת ימי מצוה וסוכה פ"ג, א. וככה שם ס"פ צג. וראה תורת לוי"צ ע' שג).

44) משנה סוכה נא, א. רמב"ם הלכות לולב פ"ח הי"ד. וראה לקו"ש [המתורגם] חי"ז ע' 288 ואילך וש"נ שלדעת הרמב"ם ה"שמחה יתירה" שבמקדש (שם הי"ב) היא הוספה בשמחת החג עצמו.
45) וכן שעיך תוכן מצות החג היא מצות סוכה (כנ"ל בפנים ובהערה 35) – י"ל שגם בסוכה ישנם כל ג' ענינים הנ"ל*: א) המצוה דישיבה בסוכה: ב) זה שסכך הסוכה נעשה מענן הקטורת דיוה"כ (עטרת

(*) ע"ד המבאר בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 126 ואילך. שכל ג' ענינים דר"ה הם במצות היום דתק"ש, אלא שענין התשובה באה ברמז בתק"ש וענין התמליכוני הוא למעלה לגמרי ממצות שופר.

אגרות קודש

בי"ה, י"ח תשרי, תשי"ט
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נ"נ מלאכתו מלאכת שמים מו"ה דוד אברהם שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מי"א תשרי...

לפלא שאינו מזכיר במכתביו האחרונים, אם נפגש עוה"פ באותם הקרובים שי' שפגשם מאז בכפר חב"ד ושפעל עליהם יחס - קירוב לחב"ד אף שחסר אצלם - מצות בפועל. הרי תקותי חזקה שמצליח בפעולה ומזמן לזמן - בהוספה בכמות ובאיכות, וימלא עד"ז במכתבו הבא, ומבלי לחכות עד שיהי' איזה ענין שנדמה יהי' לו שעוד פעם נמצא במצור וכו'.

בודאי מנצל השפעתו בהנוגע להכתות בס מורה ובהנוגע בתוככי המושב, שבשני המקומות גם יחד בודאי עוסק במרץ גדול, שהרי הענין חשוב למאד. אף שמוכן ששונה אופן הפעולה, ז. א. שבהכתה הפעולה היא בתוכן תפקידם, משא"כ בהנוגע לתושבי המקום, יש להתבונן ולשער מראש תגובת השוחט וכו' שבמקום, וכן להזהר מלתת מקום לעלילה שמזניחים ענין ההוראה לתלמידים בשביל תעמולה בין המבוגרים, והכל לפי תנאי המקום והאישים. ובטח יתייעץ עם עוד מאנ"ש הנמצאים שם ויודעים תנאי המקום. מובן שגם ההתייעצות צ"ל באופן חשאי, וק"ל, וד"ל.

בברכת הצלחה במלאכתו מלאכת שמים ובפ"ש סגל המורים-ות שי'.

מפני קדושת המועד לא בא כ"ק אדמו"ר שליט"א על החתום, והנני חותם בשמו,

א. קווינט
המזכיר

לקוטי-שיחות חג הסוכות כרך יט שיחה ב

מתורגם ללשון הקודש

הפסוק "ויהי בשלם סוכו", האמור על בית המקדש,²⁴
צריך היה לנבוע מכך, שהמצוה, שבאמצעותה זוכים²⁵
לבנין בית-המקדש תהיה המצוה "בסוכות תשבו²⁶
שבעת ימים" – הסוכה עצמה, ולא המצוה של²⁷
"שביתת הרגל בחג", שהיא תוספת למצות ה"סוכו"²⁸
וחלה רק ברגל, ביום הראשון?²⁹
כן יש להבין גם לגבי שמו של משיח: מדוע הזכיה³⁰
לשמו של משיח, שישמחנו, היא באמצעות המצוה של³¹
"ולקחתם לכם ביום הראשון"³², שהיא רק קשורה³³
לשמחה, ולא באמצעות מצות השמחה ("ושמחת³⁴
בחגך"¹⁵) עצמה¹⁶.

ב.

קיום מצוה בדבר גשמי, מזככו אך לא מקדשו
ממש

ההסבר לכך הוא:³⁵
מצות סוכה מיוחדת ונעלית ממצוות אחרות³⁶
מבחינת השפעתה על הדברים הגשמיים שבאמצעותם³⁷
היא מתבצעת (הסכך והדפנות), כדלהלן:³⁸
כאשר מקיימים מצוה בדבר גשמי, גורמת המצוה³⁹
לזיכוכו, עד אשר גם לאחר קיום המצוה חלים על⁴⁰
דברים גשמיים אלו דינים של "תשמישי מצוה"⁴¹. כגון⁴²
במצות ציצית, כל עוד קבועות הציציות בטלית הרי⁴³
"אסור להשתמש בהן שום תשמיש של חול". משום⁴⁴
בידוי מצוה"⁴⁵, ולפי מספר דעות¹⁹ "אף לאחר שנפסקו⁴⁶
אין לנהוג בהם מנהג בזיון".

קעג, רע"ב.

(13) תהלים צ, טו. וראה מדרש תהלים ופרש"י שם.

(14) ובבב"ר (שם) ובויק"ר (שם) מפרש שלכולם זוכים בזכות
"ולקחתם לכם ביום הראשון". ולהעיר דשם נאמר ואביא לכם ראשון זה
מלך המשיח ואינו מפרט "שמו של משיח". (וראה לקוטי לוי"צ שם).

(15) ראה טז, יד.

(16) דגם למ"ד בירושלמי (סוכה פ"ג הי"א) דושמחתם "בשמחת
לולב הכתוב מדבר" הרי השמחה בלולב דאורייתא היא כל ד' ימים ורק
בבית המקדש משא"כ בשכר. ראשון (המצוה בכל מקום ובכל זמן) הוא
– "ולקחתם לכם ביום הראשון (לבד)", ובוה אין מודגש ענין השמחה
(ראה ירושלמי שם, רמב"ם הל' לולב פ"ז הי"ג)*. ועוד, לפ"ז שייך יותר
למצות ושמחת בחגיך שמדאורייתא הוא גם בזה"ז (שו"ע אדה"ז סי'
תקט"ז ס"ו), ולזכות לשמו של משיח שייך יותר ע"י דבר הנהוג גם בזה"ז.
(17) מגילה כו, ב.

(18) שו"ע אדה"ז או"ח סכ"א ס"א משו"ע שם.

(19) רמ"א ושו"ע אדה"ז שם.

א.

דברי הגמרא והסבר המהרש"א על פעמיים
"ביום הראשון"

1 בפרשה שבה אנו מצווים על חג הסוכות¹ נאמר
2 פעמיים "ביום הראשון": "ביום הראשון² מקרא קודש
3 כל מלאכת עבודה לא תעשו"³, "ולקחתם לכם ביום
4 הראשון פרי עץ הדר..."⁴. הגמרא אומרת על כך⁵,
5 שבשכר פעמיים "ראשון" – "שביתת הרגל דחג"⁶
6 (ביום הראשון מקרא קודש⁷) ו"נטילת לולב (ולקחתם
7 לכם ביום הראשון) – זוכים "לבנין בית המקדש
8 ולשמו של משיח" הנקראים "ראשון" ("כסא כבוד
9 מרום מראשון מקום מקדשנו"⁸ "ראשון לציון הנה
10 הנם"⁹).

11 מסביר על כך המהרש"א: הטעם לחג הסוכות הוא
12 "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם
13 מארץ מצרים"¹⁰, ועל-ידי השביתה ממלאכה בסוכות
14 זוכים לבית המקדש, שעליו נאמר "ויהי בשלם
15 סוכו"¹¹; ואילו נטילת ארבעת המינים קשורה לשמחה,
16 ככתוב "ולקחתם לכם... ושמחתם...", ולפיכך זוכים
17 באמצעותה לשמחה לעתיד בביאת המשיח.
18 בכך הוא מסביר גם את לשון חז"ל "לשמו של
19 משיח", שהרי השמחה שבביאת המשיח רמוזה בשמו
20 "ששמו מנחם"¹² שהוא ינחמנו וישמחנו כמ"ש¹³
21 "שמחנו כימות עניתנו".

22 יש להבין, מדוע מדגישים חז"ל את הביטוי ראשון:
23 אם הקשר שבין סוכות לבין בית-המקדש הוא בגלל

(1) אמור כג.

(2) שם לה.

(3) ולאח"ז (שם לט) ביום הראשון שבתון. וראה הערה 7.

(4) שם, מ.

(5) פסחים ה, א. ביאור הגמרא ע"ד הקבלה (והשינוי לב"ר פס"ג, ח
ולויק"ר פס"ל ועוד) ראה לקוטי לוי"צ (אגרות-קודש) ע' קג ואילך.

(6) פרש"י שם.

(7) ראה בפרש"י שם ד"ה אלא "ומקרא קודש דסוכות". ילקוט בא
רמו רא. ולהעיר מלקוטי לוי"צ שם (ס"ע קג) "וביום הראשון שבתון
דסוכות". וראה תוד"ה כרתנא שם. ח"י הר"ן שם.

(8) ירמ' יז, יב.

(9) ישע' מא, כז.

(10) אמור שם, מג. ונאמר זה כטעם על "בסוכות תשבו שבעת ימים
גו'" (שם, מב).

(11) תהלים עז, ג. ראה תגום עה"פ. מדרש תהלים שם.

(12) סנהדרין צח, ב. ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר פ"א נא. זח"ג

(*) וראה ביאור הר"פ פערלא לספר המצות רס"ג ח"ג מילואים ט"ה.

הקדשת דבר גשמי למצוה²⁷, מזדכך העצם הגשמי, 30
אלא עצם מציאותו של הדבר הגשמי הזה, עוד לפני 31
קיום המצוה בו, ואף לפני "הזמנתו" למצוה, היא 32
שונה. עצם העובדה, שדבר זה ראוי לקיום המצוה 33
(כגון: צמר הראוי למצות ציצית) מצביעה על היותו 34
זך ו"נעלה" מדברים גשמיים אחרים (אף מדברים 35
המותרים) שאינם ראויים למצוה²⁸. 36

מעלתם של ארבעת המינים על פני דברים הראויים 37
למצוה, מתבטאת בכך, שזכותם ו"עליונותם" של 38
מינים אלו, ההופכות אותם לקיום המצוה, נראות 39
בגלוי, כפי שיוסבר להלן. 40

ד.

יתרונם של ארבעת המינים ניכר בענין האחדות

מוסבר בספרי החסידות²⁹, שהסיבה לבחירת 41
ארבעת המינים אלו דוקא לקיום המצוה "ולקחתם 42
לכם..." היא, מפני שיש בהם את תכונת האחדות: 43
לולב – עליו כפותין (כל העלים מאוחדים); הדס – 44
"תלתא בחד קינא" (=שלושה בקן אחד); ערבות – 45
גדלות באחזה; ובודאי³⁰ האתרוג, "שדר באילנו משנה 46
לשנה", ובתוכו מתאחדות התכונות השונות של ארבע 47
עונות השנה. 48

כיון שכל הנמצא בעולם הוא בדרך כלל מפורד 49
ומחולק, ברור, שתכונתם של ארבעת המינים לאחדות, 50
נובעת מהחלשה של מהותם כדברים הנמצאים בעולם 51
הזה, כלומר: מהקטנת אופיים החמרני, דבר הקשור 52
להתבטלותם כלפי אלוקות. 53

מזה מובן, שגם אם בכל המצוות יש לדברים 54
הגשמיים הראויים לביצוען זיכוך ו"עליונות" על-פני 55
דברים אחרים (כדלעיל בסעיף ג'), בכל זאת אין זה 56
דומה לזיכוך ולעליונות של ארבעת המינים הראויים 57
לקיום מצות ולקחתם לכם, כיון שזיכוכם של ארבעה 58
מינים אלו ניכרת בגלוי בענין האחדות, מעל לנבראים 59
אחרים. 60

1 אך למרות זאת, הציציות הן רק "תשמישי מצוה"
2 (אף כאשר הן קבועות בטלית) ולא "תשמישי קדושה",
3 ולולא החשש לביזוי מצוה, מותר היה להשתמש בהן
4 ל"תשמיש של חול".

5 שונה מכך מצות סוכה, שעל-ידי קיומה²⁰ מתהווה
6 גם קדושה בעצי הסכך (ומדברבנן, גם בדפנות) – "כשם
7 שחל שם שמים על הקדשים.. כך חל שם שמים על
8 הסוכה"²¹. ומפני הקדושה שבהם אסור להשתמש בהם
9 במשך ימי החג.

10 (ולמרות שגם הסוכה היא מ"תשמישי מצוה", ולא
11 "תשמישי קדושה", הרי זאת רק לאחר שעברו ימי
12 החג, כאשר עברה מצוותן, שאז מותר להשתמש בהן
13 תשמיש בזיון²², אבל בתוך שבעת ימי החג, חלה
14 בהם קדושה)²³.

15 הענין של קדושת סוכה, שונה מהיותה "תשמישי
16 מצוה" בלבד²⁴, כבמצוות אחרות, באופן השפעת
17 המצוה על הדבר הגשמי: ההגדרה של "תשמישי
18 מצוה" היא ש"משתמשין בהן לשם מצוה"²⁵, אך בהם
19 עצמם אין קדושה, ואילו במושג "קדושת הסוכה"
20 הכוונה היא לכך שהסוכה עצמה, הסכך והדפנות,
21 נעשית קדושה "כשם שחל שם שמים על הקדשים..
22 כך חל שם שמים על הסוכה"²⁶.

ג.

דבר גשמי הראוי למצוה הוא "נעלה" מדברים אחרים

23 גם במצות נטילת ארבעת המינים אנו מוצאים,
24 שהקשר שבין המינים הגשמיים לבין המצוה
25 המתבצעת על-ידם הוא חזק יותר מאשר במצוות
26 אחרות.

27 כדי להבין זאת יש להקדים ולומר, שהקשר שבין
28 דבר גשמי לבין המצוה המתבצעת על-ידו - איננו
29 מתבטא רק בכך, שבאמצעות המצוה (ואף על-ידי

(20) שו"ע אדה"ז סי' תרלח סעיף ט"ז. וש"נ.

(21) שו"ע אדה"ז שם בריש הסימן. וש"נ. ולשון הגמרא (סוכה ט, א.
ביצה ל, ב) "על החגיגה".

(22) שו"ע אדה"ז שם סי"ט.

(23) אוה"ת סוכות ע' א'תשה. וש"נ.

(24) מגילה שם.

(25) לשון אדה"ז סי' כא שם.

(26) וכדויק לשון אדה"ז סי' תרלח כמ"פ (בנוגע לסכך, וכן בנוגע
לדפנות הסוכה) חל עליהם קדושת סוכה. וראה אוה"ת שם (מא"ר בשם
עבודת הקדוש) דה"ל "קדושת הגוף", דה"ל כמו הקדש".

(27) ראה שערי אורה נו, א ואילך. עז, ב ובקיצורים לשם.

(28) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתפג: "וכן ציצית בצמר דוקא, וכמו

תרומה ומעשר שמה שמפרישין ומבדילין נעשה קדש והשאר חולין כו'
דקודם הבדלה הי' הכל בשוה ואח"כ נבדלו כו'". ובל' זה יש לפרש
שההבדלה שבהם היא מצד הפרשתם למצוה, אבל מהתחלת הענין שם
"מבדילים בדברים המותרים גופא מה שראוי למצוה ומה שאינו ראוי כו'
וכמו ד' מינים" משמע שגם בציצית כו' ההבדלה היא בעצם המין. וכ"כ
שם ע' תתקסא.

(29) סה"מ תקס"ח ע' תמו ואילך. סידור רסד, ד ואילך. המשך וככה
פפ"ז פצ"ג ואילך.

(30) ראה וככה שם פצ"ד.

ה.

השויון והשוני בין סוכה לארבעת המינים

1 זהו אחד הענינים שבהם ניכרים הן הצד המשותף
2 שבין שתי המצוות הללו (סוכה וארבעת המינים) והן
3 ההבדל ביניהן:

4 הצד השווה ביניהן הוא, שבשתיהן ניכר הקשר
5 שבין הדבר הגשמי (הסכך ודפנות הסוכה וארבעת
6 המינים) לבין המצוות, יותר מאשר במצוות אחרות;

7 וההבדל ביניהן הוא, שהקשר שבין הסכך והדפנות
8 בסוכה לבין מצות ישיבה בסוכה הוא באמצעות קיום
9 המצוה בדבר הגשמי, ואילו הקשר שבין ארבעת
10 המינים למצות "ולקחתם לכם" הוא בגלל המעלה
11 שבטבעם, העושה אותם ראויים למצוה.

ו.

עוד שויון והבדל

12 יש עוד שויון והבדל בין שתי המצוות הללו:

13 סוכה היא מעל להתחלקות, היא מקיפה את האדם
14 כולו (ראשו ורובו) כאחד. יתר-על-כן: היא איננה רק
15 מעל להפרדה בין הראש, הגוף והרגל של אותו יהודי
16 בעצמו, אלא גם מעל להבחנה בין יהודי אחד למשנהו,
17 עד אשר כל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת.³¹

18 וגם תכונתם של ארבעת המינים היא אחדות: (א)
19 האחדות בין הפרטים בכל מין בפני עצמו (כדלעיל
20 בסעיף ד'); (ב) האחדות בין ארבעת המינים: יחדיו –
21 בכל המינים ביחד מתקיימת מצוה אחת.

22 אך גם בענין האחדות יש הבדל בין הסוכה לבין
23 ארבעת המינים: בסוכה אין מלכתחילה פרטים נפרדים,
24 ואילו בארבעת המינים קיימים מלכתחילה פרטים
25 נפרדים (המינים השונים, ואף הפרטים השונים באותו
26 מין עצמו), אלא שהם מתאחדים.

ז.

ההבדל בין הסוכה לד' המינים נובע מן ההבדל
בגילוי האלוקות שבהם

27 יש לומר, ששני ההבדלים הקיימים בין סוכה לבין
28 ארבעת המינים – (א) ההבדל בענין הקשר בין המצוה
29 לדברים הגשמיים (ב) ההבדל בענין האחדות שבהם –
30 קשורים זה לזה, כדלהלן:

31 עצם המושג עולם, במהותו, אומר – התחלקות³²
32 והפרדה, וקיומה של אחדות בדברים מסויימים בעולם
33 נובע מכך שבדברים אלו ניכרת האחדות הבאה
34 ממקורם האלוקי, מן הבורא.

35 מזה מובן שההבדל בין האחדות שבסוכה (שמעל
36 להתחלקות בין פרטים) לבין האחדות שבארבעת
37 המינים (שהיא התאחדות של פרטים) נובע מן ההבדל
38 שבין גילוי האלוקות בתוכם;

39 סוג האחדות שבארבעת המינים, התאחדות של
40 פרטים, שגם לאחר התאחדותם הם עדיין פרטים
41 שונים, מורה על התבטלותו של העולם (=התחלקות)
42 לאלוקות (=אחדות). ואילו האחדות שבסוכה, הנעלית
43 לחלוטין מהתחלקות, משקפת את האחדות שבאלוקות
44 שמעל לעולם.

45 לפי זה מובן הקשר שבין ההבדל בין סוכה
46 לארבעת המינים בענין האחדות שבהם, לבין ההבדל
47 ביניהם בענין הקשר של הדברים הגשמיים למצוות:

48 מהותם של ארבעת המינים היא, גילוי התבטלות
49 העולם כלפי אלוקות. לפיכך הקשר שבין הגשמיות
50 שבהם לבין המצוה בולט בגשמייותם, במציאותם
51 בעולם – בעצם מציאותם ניכר שהם ראויים למצוה;

52 לעומת זאת מהותה של סוכה היא גילוי האחדות
53 שבאלוקות. לכן בקשר הקיים בה בין המצוה לגשמיות
54 מודגשת המצוה, שהשפעת האלוקות באמצעות מצוות
55 נעלית מהפרדה בין רוחניות לגשמיות, ולפיכך חודרת
56 הקדושה גם לגשמיות של עצי הסכך והדפנות.

ח.

ההתאחדות שבד' המינים נובעת מן האחדות
האמיתית

57 למרות האמור לעיל, יש יתרון³³ בהתאחדות
58 הפרטים שבארבעת המינים, על פני האחדות שבסוכה,
59 הנעלית מהתחלקות, כיוון שמקורה של התאחדות
60 הפרטים הוא באחדות האמיתית, הנעלית לחלוטין
61 מעצם המושגים של "אחדות" ו"התחלקות פרטים".

62 מקורה של האחדות שמתבטאת בסוכה היא בדרגה
63 שבה בחינת הריבוי היא היפוכה של אחדות, ולכן אין
64 האחדות הזאת מאפשרת חלוקה לפרטים, ואילו
65 האחדות האמיתית כפי שהיא מבחינת עצמותו של

(33) וכהמעלה ב"אחד" על "יחיד" – ראה תו"א נה, ב. אמ"כ שער
הק"ש פ"ח ואילך. ועוד.

(31) סוכה כז, ב. וראה בארוכה לעיל ע' 390 ואילך.

(32) להעיר מדחז"ל ע"פ מה רבו מעשיך. וראה תו"א וראא (נו, ב)
ועוד.

ט.

קדושת הזמן של סוכות נעלית אף מקדושת הסוכה

- לפי האמור לעיל, שהאחדות שבסוכה היא מעל
ההפרדה בין רוחניות לגשמיות, ולכן היא מחדירה
קדושה גם לגשמיות הסוכה, לעצי הסכך והדפנות,
מובן גם ההסבר לקדושת חג הסוכות:
קדושתו של כל יום טוב, נובעת מן הגילויים
האלוקיים המאירים ביום זה. נדרש כאן איפוא הסבר:
אם הגילויים שבסוכות (ענני הכבוד) הם בבחינת
"מקיף" מבחוץ, כיצד הם חודרים ל"פנימיות" היום
של סוכות, ומשפיעים על הפיכתו מיום חול ליום
קדוש?
ההסבר לכך הוא: כיוון שגילויי האלוקות שבסוכות
הם נעלים מן ההתחלקות בין רוחניות לגשמיות, לפיכך
הם מקדשים את הזמן של סוכות, כפי שהם מקדשים
את גשמיות הסוכה.
וכיון שהזמן של סוכות נראה בחיצוניותו זהה לכל
השנה – שלא כסוכה הגשמית (הסכך והדפנות) שגם
בגשמיות היא "מקיפה", ובמיוחד כאשר עשיית הסוכה
חייבת להיות לשם מצות³⁹ סוכה⁴⁰ – יוצא,
שהתקדשותו של הזמן שחל בו סוכות מביעה את גילויי
האלוקות של סוכות, שאינם מוגבלים בהבחנה בין
רוחניות לגשמיות, ביתר שאת מאשר קדושת גשמיות
הסוכה.
למרות זאת, כיוון שקדושת הסכך והדפנות, ואפילו
קדושת הזמן של סוכות, נובעת מגילויי הקדושה
בסוכה, ולא מעצמם, מורה הדבר על כך שגם סוג
האחדות שבסוכה מוגבל בהגבלה של אחדות שמעל
להתחלקות, אלא שלאחדות שלמעלה מהתחלקות אין
הגבלה לגבי מקום השפעתה, והיא משפיעה בכל
מקום.

- 1 הקב"ה היא אחדות פשוטה, שריבוי פרטים איננו
2 סתירה לגביה. להיפך, הריבוי נובע³⁴ דוקא מן האחדות
3 הפשוטה³⁵.
4 (בדומה לכך אנו מוצאים בענין התאחדות
5 הגשמיות והמצוות שבסוכה וד' המינים, שבד' המינים
6 יש בכך יתרון על פני ההתאחדות שבסוכה: התאחדות
7 הגשמיות עם מצות סוכה נעשית באמצעות קיום
8 המצוה, ואיננו בטבעו של הדבר הגשמי, לפיכך אין
9 היא מראה את האחדות האמיתית; ואילו בארבעת
10 המינים ניכר שהגשמיות עצמה היא כלי למצוות,
11 ודוקא זה מגלה את האחדות האמיתית).
12 אך כיוון שהתאחדות הפרטים בחיצוניות היא
13 התבטלותם³⁶ כלפי האחדות (ולא שהם עצמם
14 מתאחדים), הפחותה מן ההתאחדות שמעל לחילוק
15 לפרטים, לכן כדי לגלות את הפנימיות והשורש של
16 התאחדות הפרטים, שהיא בעצם מפני שהפרטים
17 בעצמם הם אחדות המבטאת את האחדות האמיתית –
18 לשם כך יש צורך בכך שהתאחדות הפרטים תבוא
19 בהמשך לאחדות שמעל להתחלקות.
20 על-ידי-זה שהתאחדות הפרטים באה כהמשך
21 לאחדות הנעלית מהתחלקות, מתגלה, שקיומם של
22 פרטים באחדות איננו נובע מזה שהאחדות הנעלית
23 מהתחלקות עדיין לא השפיעה עליהם, אלא מכך
24 שהפרטים בעצמם הם אחדות, הם עצמם מגלים את
25 האחדות האמיתית.
26 ויש לומר, שזו אחת מן הסיבות לכך שמצות נטילת
27 ארבעת המינים – מן המובחר לקיימה בסוכה³⁷:
28 על-ידי-זה שהתאחדות הפרטים במצות נטילת ארבעת
29 המינים באה כהמשך לאחדות שלמעלה מהתחלקות
30 אשר בסוכה, מביאים לידי גילוי את הפנימיות והשרש
31 של התאחדות הפרטים, את האחדות האמיתית³⁸.

(38) להעיר מסה"מ תקסח שם. סידור רסה, סע"א ואילך. לקוטי לוי"צ
הערות שם ע' קה (ע"ד הקבלה).
וראה לקו"ש שם (ע' 130) – ע"ד העבודה.
(39) ראה ירושלמי סוכה פ"א ה"ב שבסוכה ישנה (שלא לשם חג)
צריך לחדש בה דבר. ובבית יוסף או"ח סתרל"ו ממשמעות התוס'
והרא"ש ושאר פוסקים שהוא לעיכובא. וכ"פ בשו"ע (ואדה"ז) שם. וראה
שו"ע אדה"ז שם ס"ג "אין ניכר שהוא דר בה עתה לשם מצוה".
(40) ובפרט שגם העש"י דסוכה היא מצוה (ראה שו"ע אדה"ז סי'
תרמ"א "שעשייתה אינה גמור המצוה"). ולהירושלמי (סוכה שם. ברכות
פ"ט ה"ג) מברך גם על עשייתה "וציינו לעשות סוכה".

(34) נתבאר בתר"ח נח ד"ה ויהי כל הארץ פכו"ז ואילך. ד"ה מי מדר
תרס"ב. ועוד.

(35) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 163 ואילך.

(36) התכונה לסבול (ולחיות גדל מ)קור נפרדת (ומנגדת) מהתכונה
לסבול (ולחיות גדל מ)חום, ובאורגו בטל זה ע"י "הרגש" האחדות
וביטול טבע פירוד (וניגוד) התכונות.

(37) סידור אדה"ז (לפני הלל). וראה שער הכוונות דרושי חגה"ס.
סידור האריז"ל (כוונת לולב ונענועיו) "והנה מצד הדין כו" (מ"ח מס'
ימי מצוה וסוכה רפ"ה). של"ה רמה, ב. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ב (ע'
124 ואילך) הביאור ע"ד הגהלה.

אלא גם על הזמן, ההופך לרגל, המשבית את החול
 ("ראשון" – "כל מלאכת עבודה לא תעשו") באמצעות
 מקרא קודש (קריאתו קודש⁴¹, והחדרת הקודש אל
 תוכו).

בכל זאת, גם ההשפעה על "מקום מקדשנו" באה
 רק מן הגילוי מלמעלה – "כסא כבוד מרום מראשון"
 – החודר אל המקום⁴².

לעומת זאת, מהותו של "שמו של משיח" (מנחם)
 – הבאת הנחמה על הגלות) היא גילוי פנימיות הענין
 של גלות, ולא רק הגילויים מלמעלה, אלא הגילוי כיצד
 הגלות עצמה היא שיא הטובה, כפי שיאמר⁴³ "אִתְּךָ
 ה' כִּי אֲנֹפֶת בִּי"⁴⁴. דבר זה לא יושג באמצעות מצות
 השמחה, אלא בקשר שבינה לבין נטילת ארבעת
 המינים, המראים כיצד גם עניני העולם בפני עצמם הם
 כלים לאחדות האלוהית.

(משיחות שמחת ביה"ש ושמחת)
 (שבת בראשית התועדות ב' תשכ"ד)

לעומת זאת, האחדות שבארבעת המינים איננה
 נובעת מקיום המצוה, אלא מעצם טבעם. כלומר,
 הפרטים מתאחדים לא מפני שענין האחדות (שמחוץ
 להם) משפיע עליהם וחודר לתוכם, אלא שהם עצמם
 אחדות, וזה מגלה את האחדות האמיתית.

י.

הקשר שבין שביתת החג וארבעת המינים לבין
 בניית בית המקדש, ושמו של משיח

לפי האמור לעיל יובנו הקשר בין שביתת החג לבין
 בנין בית המקדש, וכן הסיבה לכך שדוקא שביתת החג
 וקיום מצות סוכה מביאים לבניית בית המקדש, והקשר
 בין נטילת ארבעת המינים לשמו של משיח:

משמעותו של "בנין בית המקדש" היא, שמהותו
 של בית־המקדש, "כסא כבוד מרום מראשון",
 משפיעה גם על "מקום מקדשנו", שהוא חלק מן
 העולם, דבר־חול. לפיכך ניתן להגיע לכך בעיקר
 באמצעות הענין של "ביום הראשון מקרא קודש",
 שענני הכבוד אינם משפיעים על עצי הסוכה בלבד,

(44) ראה לעיל בשיחה לשבת נחמו (ע' 73 ואילך). ושם בסופו (ע'
 102 ואילך). לקר"ש [המתורגם] ח"ת ע' 340 ואילך. וש"נ.

(41) ראה זהר ח"ג צד, א. סידור שער המועדים (ריז, א ואילך).
 (42) ראה רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ו הט"ז "מפני השכינה כו".
 (43) ישעי' יב, א.

המשך ביאור למס' ביצה ליום רביעי עמ' א

שמת ביום טוב שני, יתעסקו בו ישראל בקבורתו, ואפילו בשני ימים
 טובים של ראש השנה כן הוא, שביום השני יתעסקו אף ישראל
 בקבורתו. ואף שהוא חמור משאר יום טוב שני של גלויות, משום
 כבוד המת הקילו אף בו לענין הקבורה. ורק משום כבוד המת
 הקילו.

***

אמר שרא למבחל עינא על ידי ישראל לצורך רפואתה, ביום טוב
 שני של ראש השנה, שמכיון שאיסור מלאכה ביום טוב שני אינו
 אלא מדברי סופרים, יש לסמוך בו על רבי יהודה המתיר כל צרכי
 הגוף ביום טוב. אמר ליה רב אשי לאמימר, והאמר רבא, מי שמת
 ביום טוב ראשון, יתעסקו בו עממין – נכרים בקבורתו. אבל מי

המשך ביאור למס' ביצה ליום חמישי עמ' א

כרבי יהודה האוסר בדבר שאינו מתכוין, שהרי חכמים במשנתנו
 מודים לו ומשום כן אוסרים את הקירוד. אמר ליה רב נחמן, אגא
 כרבי שמעון סבירא לי, שכך מסתבר לי. ולא אמרתי אלא כעוד
 טעם נוסף לשיטתי שהרי רבי אלעזר בן עזריה מודה לו.

אמר רבא אמר רב נחמן אמר שמואל, ואמר ליה אמר רב נחמן
 לחודיה, הלכה כרבי שמעון המתיר בדבר שאינו מתכוין, שהרי אף
 רבי אלעזר בן עזריה מודה לו ומתיר במשנתנו את הקירוד משום
 שאינו מתכוין לחבורה. אמר ליה רבא לרב נחמן, ולימא מר הלכה

בראשית מט, כח - כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר כברכתו ברך אתם

קסה

ביאור דיוק בפ', דכתוב "ויברך אותם" בתוספות אות ו', ואחר כך "ברך אתם" חסר ו', דקאי על' ב' בחי' בהשגבטים יש להבין:

(א) מ"ש כאן ב' פעמים ברכה, א' ויברך אותם, ב' איש אשר כברכתו בך אתם. שלכאורה אשר בך אותם למותר הוא והול"ל רק איש אשר כברכתו? (ב) ו"אותם" הראשון מלא ו', ו"אתם" השני חסר ו'? ויש לומר:

מ"ש וזאת אשר דיבר להם ויברך אותם, ויברך אותם קאי על וזאת, וזאת הוא בחי' מלכות, וכתוב וזאת, באות ו' בראש, ו' ²הוא בחי' תפארת בחי' יעקב³,

(1) ראה לקוטי תורה פרשת צו (ת, ב) וז"ל: זאת היא בחי' נוק' שם ב"ן המתברר, אבל זה הוא בחי' דכר ששרשו משם מ"ה ע"ש. תהלים יהל אור עמוד צט וז"ל: והנה כנסת ישראל נק' זאת כמ"ש לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת ע"ש.

וראה עוד תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ב' עמוד קצג. ועיין זהר חלק ב' לו, ריש ע"ב. קנח, ריש ע"ב. חלק ג' נו, ריש ע"ב. תיקוני זהר בהקדמה (יא, ב). תיקון ו (כא, סע"ב ואילך). ועוד. ספר הליקוטים - דא"ח צ"צ ערך זאת סעיף א (עמוד טו ואילך). ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן רכט.

(2) ראה לקוטי לוי יצחק על פסוקי תורה ומאחז"ל עמוד רמ וז"ל: כי ו' מדות דז"א הנרמזים באות ו' שבשם, הנה בפרט הוא בתפארת אות אמת בזהר ריש פרשת ויקרא (מובא לקמן סימן קסו הערה 21), מפני שהתפארת כולל כל ה' קצוות. ע"ש.

וראה תניא - אגרת התשובה פרק ד', דאות י"ה מהשם מרמו על חכמה ובניה, אות "ו" על המדות (ז"א), ואות ה' אחרונה על מלכות. לקוטי תורה ואתחנן ה, ב. מאמרי אדמו"ר האמצעי - הנחות (ויקרא) עמוד ח ואילך. תורת חיים בראשית מא, א ובהערה 13.

(3) פירושו: יעקב הוא בחי' תפארת דז"א. וכמאדז"ל (ב"מ פד, א) "שופרא דיעקב מעין שופרא דאדם הראשון". ראה זהר חלק א' דף קנו, ב. חלק ג' דף שב, א.

וראה ביאורי זהר לאדמו"ר האמצעי פרשת ויחי עמוד כט, ג וז"ל: כל עיקר בחינת יעקב הוא בבחינת קו האמצעי שנקרא בריח התיכון המברית כו' שהוא בחינת תפארת דז"א כידוע, דהיינו בבחינת ההתכללות מחו"ג דוקא שזהו עיקר ענין התפארת כאשר יש כמה גוונים שונים הפכיים יחדיו מעורבים, ולא כאשר אין רק גוון אחד אדום או לבן שאין זה תפארת כלל כידוע, ובחי' ההתכללות מאדום ולבן הוא בחינת התכללות מחו"ג כנודע, וזהו שיעקב נקרא בחיר שבאבות כי בחינת אברהם הוא רק בבחינת החסד בלבד ובחי' יצחק רק במדת הפחד ואין שם בחינת תפארת כו' אבל בחינת יעקב כלול משניהם וכמ"ש אלקי אבי אברהם ופחד יצחק הי' לי שכלולים בו אור חסד דאברהם ופחד יצחק, וע"כ נק' בריח התיכון כו' שכולל ב' הקוין דימין ושמאל והוא עיקר בחינת התפארת, וז"ש ישראל אשר בך אתפאר בך דוקא אתפאר בבחינת התפארת, ע"ש.

וזהו וזאת אשר בך, שהמל' ברכתם. הוא שברכתם בהברכות שקבלה מתפארת דז"א מה ששבק' לה כל ברכאן, והוא להבחי' דהשגבטים ששרשם בז"א ב"ב⁴ גבולי אלכסון דתפארת דז"א. ולכן כתיב אותם מלא ו' הוא להבחי' דהשגבטים ששרשם בתפארת דז"א אות ו', וברכתם בהברכות שקבלתם מתפארת ו'.

אח"כ כתיב בך אתם הוא מה שהמלכות מצד עצמה ברכתם ג"כ, והוא להבחי' דהשגבטים מצד שרשם במלכות, ולכן כתיב כאן אתם חסר ו' דדכורא. וזהו מה שאמר הלשון לברכא כלהו, שלכאורה הול"ל לברכא לון או יתהון. אך רומז על האמור בפסוק דוואת אשר כו' ויברך כו' שכתוב שם כל אלה שבטי ישראל כו'.

כל אלה, היינו כלהו.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד רפב

ותפארת כולל כל הששה מדות, ראה אור התורה פרשת ויקרא עמוד תקנב וז"ל: תפארת הוא קו האמצעי שכולל חסד וגבורה, ובחסד וגבורה כלול ענפי החסד והגבורה, נצח כלול בחסד, והוד בגבורה, וא"כ הכל נכלל בתפארת, ויסוד בודאי נכלל בתפארת. ע"ש.

(4) מבאר לשון הזהר חלק א' (פ' ויגש) דף ר"ה ע"ב "בגין דכל ברכאן דאצטריך לברכא לבנוי שבק להאי דרגא לברכא כלהו" (שכל הברכות שהי' צריך יעקב לברך את בניו, הניח ומסר למדרגת המלכות לברך את כולם). ע"ש.

(5) ב"ב גבולי אלכסון, פירושו: ראה לעיל סימן מג. דיש שני בחי' בהשגבטים, (א) מצד שרשם י"ב גבולי אלכסון בחי' ז"א, (ב) מצד בחי' מלכות, י"ב חדשים מצד הלבנה.

ובעבודה החילוק בכללות הוא, בין בירור של תורה - ז"א, ובין מעשה המצות - מלכות.

וראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד קכב וז"ל: השגבטים ויוסף היו מאלמים אלומים בתוך השדה, שהמאלמים אלומים הוא בירור ואיסוף הניצוצין שבבי"ע, והמבררים אותם הם יסוד יוסף, ומל' השגבטים, ועיין בתורה אור בד"ה והנה אנחנו מאלמים אלומים ע"ש.

וההפרש בין בירור דהשגבטים לבירור דיוסף יש לומר.

בירור דהשגבטים הוא מעשה המצות שמצות הם במלכות, גם בירור דהשגבטים הוא ע"י קבלת עול, שקבלת עול הוא בחי' מלכות, כמ"ש בדוד שהוא בחי' מלכות ונאם הגבר הוקם על כו'.

והבירור דיוסף הוא ע"י תורה, כי תורה הוא ביסוד, ותורה הוא בחי' מדע וחכמה, וכן יסוד הוא בחי' דעת כמ"ש והאדם ידע. ותורה הוא למעלה ממצות כמאמר ותלמוד תורה כנגד כולם, וכתיב וכל חפצים לא ישוו בה אפילו חפצי שמים.

זהו שהאלומה דיוסף, הבירור ע"י תורה למעלה מהאלומות דהשגבטים, הבירור ע"י מצות, וכמ"ש והנה קמה אלומתי וגם נצבה כו', ותשתחוויה לאלומתי. ע"ש.

פא מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – שבת חול המועד סוכות

1) חג המצות הוא שמחת הנפש ושמחת הגוף מזמן העבר, שהוא זמן חרותינו ממצרים שגאלנו וגאל את אבותינו, בגאולת הגוף מקושי השעבוד, וגאולת הנפש מטומאת מצרים.

ושמחת זמן ההוה, לפי שהוא בזמן האביב, אחר שעבר הסתיו והגשם חלף הלך לו, וכל מעשה הבריה והטבע נתחדש, וכאלו עתה נברא עולם חדש, והוא דומה כאלו הי' תחיית המתים לכל מעשה הטבע, והוא שמחה לגוף ולנפש גם יחד לזמן ההוה.

ולזמן העתיד, שעתידי הקב"ה לעשות לנו ניסים ונפלאות בחודש הזה כמו שעשה לאבותינו בזמן הזה, כמ"ש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (מיכה ז), וגם בחג הזה עתיד להיות תחיית המתים, כמו שמח' הש"י את כל מעשה הטבע כמו כן עתיד הקב"ה להחיות את המתים בחג הזה, לכן אנו קוראים בשבת חוה"מ של פסח את ההפטורה של תחיית המתים (ביחזקאל לז).

2) חג השבועות שמחת העבר להנפש והגוף ביחד כי הוא זמן מתן תורתנו, שבו נתן לנו הקב"ה תורת אמת שהיא משיבת נפש, ונותנת לנו חיי עולם ואריכת ימים לגוף ולנפש בעוה"ז ובעוה"ב, וע"י התורה הבטיח לנו הש"י שנה"י ממלכת כהנים וגוי קדוש.

שמחת ההוה, שהוא חג הקציר בכורי קציר חטים, בזמן שהחטים והרבה מיני תבואה נתבכרו, וברכת ה' בבית ובשדה, והוא שמחה לגוף ולנפש.

ושמחת העתיד הוא, כי עוד עתיד הקב"ה לדבר עמנו פנים אל פנים, כמ"ש (ישעי' נד) וכל בניך למודי ה', ושעתיד להחזיר לנו את הנבואה כמ"ש (יואל ג) ונבאו בניכם ובנותיכם וגו', ועתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, והצדיקים מראין עליו באצבע ויאמרו הוא אלקינו זה וגו', והקב"ה ישכון ביניהם כמ"ש (להלן כו) ונתתי משכני בתוכם, ומלאכי השרת ישאלו לישראל מה פעל אל.

3) וחג הסוכות יש בו שמחת הגוף והנפש מזמן העבר כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים והם ענני כבוד.

ושמחת ההוה שהוא בסוף הקיץ, בזמן שכל התבואות וכל הפירות כבר נתבשלו, לכן נקרא ג"כ חג האסיף, וזהו שאמר כאן באספכם את תבואת הארץ, שבזמן הזה יאספו כל התבואה וכל הפירות ויראו שברכת ה' איתם והוא שמחה גדולה לגוף ולנפש, ולכן אנו אומרים בו שהוא זמן שמחתנו, וכן הבטיח לנו הש"י והיית אך שמח.

ומזמן העתיד, כי עתיד הקב"ה להקים את סוכת דוד הנופלת, ולעשות סוכה לצדיקים מעורו של ליתן, וגם מפלת גוג ומוגוג יהי' בחג הסוכות, ואז כל האלילים כליל יחלפו מן הארץ, ונשגב ה' לבדו, וכל העמים יכירו אז כי לה' המלוכה וביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד, ולכן כל הגוים עתידין לחוג את חג הסוכות ואז ישמח ה' במעשיו וישמח ישראל בעושייו ובני ציון יגילו במלכם, בשמחת הנפש ובשמחת הגוף, ב"ב אמן.

שמנה לחמנו

ביאור הטעם, דחג הסוכות יום ראשון ובאמצע חוה"מ ואח"כ שמיני עצרת, ופסח יום ראשון ושביעי חג (ובאמצע חוה"מ) – כנגד ענני הכבוד וחירות, ובימי הגלות, ולע"ל שיחזרו וכו', וחג השבועות יום א' – כנגד התורה דהוא נצחי

אלה מועדי ה'. ונראה ליתן טעם על מה דאמר רחמנא שפסח יהי' שבעה ימים וביום הראשון וביום השביעי יהי' חג, ועצרת יהי' רק יום אחד וחג הסוכות רק יום אחד, ושמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו, והימים שבאמצע פסח וסוכות הם חוה"מ ומותר במקצת מלאכה ואסור במקצת מלאכה.

ונראה הטעם, דהנה ידוע בפסח הוא יציאת מצרים שבו הי' חירות הגופות מעבדות, ועצרת הוא נתינת התורה, וסוכות הוא זכר לענני הכבוד שהקיפן הקב"ה.

ולזה בפסח שהוא זכרון לחירות הגוף ובעוננו נתבטל החירות והגלה אותנו ועתיד לגאלנו להשיב לחירות. וידוע שכל שבעה הוא סימן להקיף שלם, ולזה עושין יום ראשון ושביעי חג והאמצעים אינם חג, להורות אף שיש שמחה להחירות, יחזור ויתבטל, ואחר ההיקף שלם יחזור ויהי' עוד חג. ומבואר בספר יוסף לקח על מגילת אסתר שבשעת יציאת מצרים נתבטל מישראל שם עבדות לעולם, שבמצרים הי' עלינו שם עבדות שהיינו עבדים בחומר ובלבנים, ובשעת גאולת מצרים הי' מחסד הקב"ה שנתבטל מעלינו שם עבדים, שלא יקרא עלינו שום שם עבדות לעולם רק שם משועבדים.

ולזה הימים האמצעים המורה על ביטול החירות, כמ"מ צריכים לנהוג בהם קצת יו"ט מפני שעכ"פ נגאלנו משם עבדים, וצריכין לעשות זכר קצת לעשות קצת יו"ט לזכר חסד שעשה הקב"ה עמנו שביטל מאתנו שם עבדים. ועצרת שהוא על נתינת התורה אשר כרת ברית אתנו שלא ימושו מפניו ומפי זרעינו עד עולם, ולכן אינו אלא יום אחד.

וחג הסוכות אשר הוא זכר לענני הכבוד שג"כ נתבטל בעוננו, ולכן יום ראשון חג, ושבעה ימים אינם חג, וכיון שמ"מ מקיף אותנו השגחת והשפעת השי"ת שמשגיח עלינו כמשגיח מן החלונות וכמציץ מן החרכים ולכן צריכין לנהוג באותן ימים קצת יו"ט, ומה שעתידי לשוב עלינו היקף ענני כבוד לא ידמה כלל לאותן הראשונים כדכתיב (ירמ' לא) ברית חדשה לא כברית אשר כרתי את אבותם וגו', ולזה שמיני רגל בפני עצמו כיון שלא ידמה להראשונים.

נחלת יעקב

ביאור דרצה הקב"ה ליכות את ישראל שישמחו בחגיהם (פסח, שבועות, סוכות), בשמחת זמן העבר, וזמן ההוה, וזמן העתיד לבוא וכו'

רצה הקב"ה ליכות את ישראל שישמחו בחגיהם שמחת הנפש ושמחת הגוף, בשמחת זמן העבר, וזמן ההוה, וזמן העתיד, ע"כ נתן לנו שלשה חגים בשנה בשלשה זמנים מחולפים.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וזאת הברכה

העגל – שהטעם לכך (בפנימיות) הוא, כדי שעל ידי זה יתוסף עילוי – עילוי בתורה) לוחות (היפך השבירה – עד למעלה נעלית מהלוחות אשר שברת), הלוחות השניות, המהוים "כפלים לתושי" לגבי הלוחות הראשונות.⁶

[ויש לומר שגם כוונת משה רבינו בשבירת הלוחות, כשדן הק"ו: כיון ש"ישראל מומרים" אי אפשר לתת להם התורה, ה' (לא רק לשם הגנה על כבוד התורה, אלא גם) כדי לפעול על ישראל שיעשו תשובה.⁷

כמשל הבן⁸ שהנהגתו אינה כדבעי, עד ש"אביו דוחהו חוץ לביתו ואומר לו שאינו אביו" – שעל ידי זה דוקא מתגלית אהבת הבן לאביו, עד שצועק במר נפשו "שאינו רוצה ליפרד מאביו בשום אופן, ומכל-שכן כשלא יקרא בשם אביו".

ועל פי זה מובן הדיוק "ואשברם לעיניכם"⁹ – וכפי שהכתוב גם מדגיש בסיום התורה "לעיני כל ישראל" – כי המעלה ושבח של משה בשבירת הלוחות היתה, בזה ש"נשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם"¹⁰, דבר זה הביאם לשוב בתשובה].

ובכן גם מבואר כיצד יום צום שבעה עשר בתמוז, יום שבירת הלוחות¹¹, יהפך לששון ולשמחה¹²:

כיום, כאשר רואים אנו ששבירת הלוחות גרמה ש"אומה ולשון שולטת בהם", מהווה יום זה, יום תענית. משא"כ לעתיד לבוא, אשר אז תתגלה בשלימות מעלת התשובה של ישראל על חטא העגל; ואשר תשובה זו ראשיתה¹³ ב"ואשברם לעיניכם" (ועד"ז – גם מעלתן של הלוחות השניות)¹⁴, אז יה' יום שבעה עשר בתמוז יום שבירת הלוחות – יום ששון ושמחה.

וזהו הטעם מדוע נאמר "ישר כחך ששברת" רק בציווי על הלוחות השניות. ובגילוי, בפשוטו של מקרא (עולם העשי'), מתגלה הדבר רק בסיום התורה, כשהקב"ה הראה למשה רבינו "עד היום האחרון"¹⁵ – כי דוקא אז מתגלה העילוי שאליו הגיעו ישראל על ידי שבירת הלוחות.

לקוטי שיחות חלק ט עמוד 239-241

לד, יב – ולכל היד החזקה ולכל המורא
הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל

א. לעיני כל ישראל, שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנאמר (דברים ט, יז) ואשברם לעיניכם, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר (שמות לד, א) אשר שברת, ישר כחך ששברת.

רש"י

(ב"ב יד, ב) אמר ר"ל "אשר שברת" אמר לו הקב"ה למשה ישר כח ששברת. והנה מעלת משה בשבירת הלוחות – אשר מחמת מעלה זו אמר לו הקב"ה "ישר כחך ששברת" – מהוה מעלה גם בנוגע לישראל, וכדלקמן:

הענין יובן בהקדם ההסבר מדוע נתינת ה"ישר כח" שנתן הקב"ה למשה על שבירת הלוחות (לא היתה מיד באותו היום, או למחרתו – מיד בעלותו לה, אלא) היתה כעבור ארבעים יום לאחר שבירת הלוחות: כשהקב"ה אמר לו "פסל לך גו", רק אז אמר לו "הלוחות הראשונים אשר שברת – ישר כחך ששברת". לכאורה למה לא אמר לו "ישר כחך" מיד?

פלא גדול יותר: על הפסוק "אשר שברת" האומר ארבעים יום אחר שבירת הלוחות, כנ"ל, לא מפרש רש"י "ישר כחך ששברת", כי אם בסיום פרשת "וזאת הברכה", שנאמרה כמעט ארבעים שנה לאחר מכן – רק אז מפרש רש"י ש"אשר שברת" (דארבעים שנה מקודם) פירושו "ישר כחך ששברת".

ואף שבפשטות הטעם לכך הוא, כי ההוכחה לפרש כן (ע"פ הפשט), הוא מהמלים "לעיני כל ישראל"¹⁶ – אבל מכיון שכל עניני התורה הם בדיוק, הרי מזה גופא מובן, שה"ישר כחך" שנתן הקב"ה למשה בעת אמירת "פסל לך" נתגלתה רק כש"ויעל משה גו" אל הר נבו גו".

ב. ביאור הדבר:

לגבי חטא העגל איתא בגמרא¹⁷: "לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה". דבר זה שהקב"ה נתן אפשרות ליצר הרע לשלוט על ישראל ולפתותם לעשות העגל, הוא לשם העילוי¹⁸ דתשובה (ביטול החטא – עד שהאדם עומד במעלה נעלית יותר¹⁹ מכפי שהי' מקודם החטא), שאליו יגיעו על ידי כן.

מכך מובן גם לגבי שבירת הלוחות – המסובב מחטא

(1) בפרשת תשא (לד, א), או עקב (יז, ד, ב) – ראה חדא"ג מהרש"א כאן ד"ה אשר שברת.

(2) כי מכיון ש"לעיני כל ישראל" – שנשאו לבו לשבור הלוחות כו" – מונה הכתוב גבי המעלות והשבחים של משה, לכן הוכרח רש"י להוסיף "והסכימה כו".

(3) ע"ז ד, ב. פירוש רש"י שם.

(4) כי ענין התשובה בכלל – הורה כבר אדם הראשון וכו' (מדרש תהלים צב, ב. וראה גם ב"ר פפ"ד, יט – בנוגע לדאובן).

(5) וכמאמר חז"ל במקום שבעי תשובה עומדין אפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד שם (רמב"ם הלכות תשובה פרק ז הלכה ד – כדעת ר' אבהו ברכות לד, ב (וראה ספר המאמרים תש"ט עמוד 183 בהערה. לקוטי שיחות חלק יד עמוד 361)).

ולהעיר, שמהלשון "אין יכולים לעמוד" – ולא "אינם עומדין" (כברוכות שם) – משמע שהמקום שבעלי תשובה עומדין הוא למעלה אפילו מכח"ה "יכולת" [שנעלה מכח"ה "כח" – (ראה ד"ה מן המיצר תש"ט פ"ד. ובכ"מ)] דצדיקים.

(6) שמות רבה ר"פ מו.

(7) להעיר מתוספות שבת שם.

(8) באור התורה וארא ריש עמוד כג (לענין אחר).

(9) עקב ט, יז.

(10) רש"י סוף פרשת ברכה.

(11) משנה תענית כו, סוף עמוד א. ואף שתיקון התענית הוא בעיקר מצד הבקעת העיר [שלא יאמרו שבתחילה תיקנו צום הרביעי בט' (טור אורח חיים סימן תקמט)] – הרי מפשטות הענין משמע, שכל ה"חמשה דברים" שאירעו ב"ז בתמוז שייכים להתענית. וכמו שמסיים בטור שם: להבקעת העיר ולצרות שהוכפלו בו. ועוד להעיר שמצד הענין דמגולגלן... חובה ליום חייב (תענית כט, א. ערכין יא, ב) הרי הקביעות שזהו יום חובה הייתה בשבירת הלוחות.

(12) זכר' ח, יט וכפירוש המצודות דוד שם. וראה לקוטי שיחות חלק ט עמוד 253 בהערה. חלק ח עמוד 355 הערה 31. חלק ט עמוד 414 ואילך.

(13) ומכיון כי ביום פקדי ופקדתי – לחטא העגל (סנהדרין קב, א) מובן ששלימות התשובה תהי' אך לעתיד-לבא כשיביטל החטא לגמרי.

(14) להעיר מוד"ה ויתן לך תרס"ו (ס"ע צב) [בנוגע להמעלה דתלמוד בבלי לגבי תלמוד ירושלמי, שהיא בדוגמת המעלה שבלוחות השניות לגבי לוחות הראשונות (שם עמוד צג)] ש"עיקר הגילוי מזה יהי' לעתיד".

(15) ספרי ורש"י ברכה לד, ב.

♦ יום ראשון י"ג תשרי ♦

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:

כ"ח וְזֹאת הַבְּרָכָה • לִפְנֵי מוֹתוֹ. (ספרי) סמוך למיתתו - שָׁאם לֹא עָכְשׁוּ, אִימִתִּי?.

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ד' לִפְנֵי מוֹתוֹ כִּי הִגַּם שְׂגֹדוֹל עָרַף מֹשֶׁה תוֹסֵף רִחוּוֹ וְכָחוֹ בַּעַת אֲשֶׁר יִגִּיעַ הַעַת אֲשֶׁר יֵאָסֵף אֶל עַמּוּי, וְלִצַּד הוֹדִי טַעֲמִים הַגְדִּילָהּ ה' וַיַּחֲדֶה לְמַעַלָּה מִכָּלם בְּאוֹמְרוֹ וְזֹאת הַבְּרָכָה:

עוד יִרְמֹז בְּאוֹמְרוֹ **וְזֹאת** עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם וְ"ל (וְלִקּוּט בָּאוֹ) שֶׁלֹּא זָכָה מֹשֶׁה שִׁיקְרָא אִישׁ הָאֱלֹהִים עַד שֶׁבִּרַךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְהוּא מֵה שֶׁהֵעִיר בְּאוֹמְרוֹ וְזֹאת פְּרוּשׁ מִלְבָּד כֹּל אֲשֶׁר פָּעַל וְעָשָׂה מֵהִישֵׁר בְּשֹׁהֲסִיף זֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּזֶה נִקְרָא אִישׁ הָאֱלֹהִים:

איש הָאֱלֹהִים. יִתְבָּאֵר הַכְּתוּב עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם וְ"ל (עֲרִיז כ"ח) וְ"ל אִם יָבוֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִישֵׁב בְּדִין עִם אֲבֹרָהם יִצְחָק וְיִעֲקֹב אֵינָם יוֹכִלִים לַעֲמֹד בִּפְנֵי ע"כ, הָא לְמִדַּת כִּי מֵה שְׁמוּעִילִים הַצַּדִּיקִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם וּבְהַתְעַצְמֻתָם בַּעֲוֹלָם הָזֶה אֵינוֹ אֵלָּא לְזִכּוֹת מִכַּח הַרְחֻמִּים אֲבָל בְּדִין לֹא, וּכְמֵאֵמֶר דָּוִד (תְּהִלִּים קמ"א) וְאֵל תְּבוֹא בְּמִשְׁפָּט אֶת עַבְדְּךָ כִּי לֹא יִצְדֵּק לִפְנֵיךָ כֹּל חַי פְּרוּשׁ כֹּל צַדִּיק שִׁיקְרָא חַי, וְכֵאן הוֹדִיעַ הַכְּתוּב כִּי צַדִּיק זֶה נִתְעַצֵּם וּפָעַל הַטוֹב אֲפֹלוּ בְּעָרֶךְ בְּחִינַת הַדִּין הַרְמוּז בְּאֱלֹהִים, וְהוּא אוֹמְרוֹ **אִישׁ הָאֱלֹהִים** וְאִם יָבוֹא ה' לַעֲמֹד עִמּוֹ בְּדִין יוֹכֵל כִּי הַפְּלִיא לַעֲשׂוֹת הַטוֹב וְהִישֵׁר:

עוד נִתְבָּן בְּמֵאֵמֶר זֶה לְהַעֲדִיר עֲלָיו כִּי כֹל הַתְעַצְמוֹת בְּמִדּוֹת הַטוֹבוֹת הַיְדוּעוֹת לֹא לֹא הָיוּ אֵלָּא לִצַּד יִרְאָתוֹ מֵאֱלֹהֵיו לֹא שֶׁהָיָה טָבָעוֹ מִסִּיעוֹ אֶל הַדֶּבֶר, בְּאוֹמְרָם וְ"ל (וְיִמָּא כ"ב) שְׁאוּל בְּאַחַת וְלֹא עָלְתָה לוֹ וְדוֹד כו', כִּי שְׁאוּל הָיָה מִטָּבָעוֹ מוּזֹג וְלֹא הָיָה חָם וּמֵהִיר לְטַעוֹת וְלִזֶּה בְּאַחַת שֶׁשָּׁגַג יִצְתָה מִמֶּנּוּ הַמְּלוֹכָה לְפִי טָבָעוֹ מִשְׁעָרִים בְּנֵי עֲלִיוֹן שֶׁאִם הָיָה כְּטָבָעוֹ שֶׁל דָּוִד אֲדַמּוּנִי הָיָה עוֹשֶׂה כְּדוֹד עֶשֶׂר יְדוֹת, וְהוּא הָאִישׁ מֹשֶׁה

עוד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ **וְזֹאת** וְגו' לְהִיּוֹת שְׂקָדְמוֹ בְּרִכּוֹת אֲבֹרָהם אֲבֹרָהם בֵּרַךְ אֶת יִצְחָק וְיִעֲקֹב לִיעֲקֹב וְיִעֲקֹב לְבָנָיו וְכָל נִתְקַבְּצוֹ לְרֹאשׁ יִשְׂרָאֵל, לָזֶה כְּשֶׁבָּא מֹשֶׁה לְבִרְךָ יִשְׂרָאֵל דִּקְדָּק בְּבִרְכּוֹ כִּי בִרְכּוֹתָ הֵיא תוֹסֶפֶת עַל הָרִאשׁוֹנִים, עַל דֶּרֶךְ שֶׁפָּרְשׁוּ וְ"ל (ספרי) בְּפִסּוּק (דְּבָרִים א' י"א) ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יִסֵּף וְגו' וַיִּבְרַךְ אֶתְכֶם וְגו', שֶׁהַכְּנֵה זֶה הֵיא מִשְׁלִי וַיִּבְרַךְ אֶתְכֶם וְגו', הָרִי שֶׁמִּקְפִּיד לְדַקְדָּק אֲשֶׁר הוּא מוֹסִיף לְבִרְךָ, וּכְמוֹ כֵּן הַעֲדִיד כָּאן כִּי בִרְכּוֹתָ הֵיא תוֹסֶפֶת עַל בְּרִכּוֹת הָרִאשׁוֹנִים, וְהוּא מֵה שֶׁרְמֹז בְּמֵאֵמֶר וְזֹאת, וְאוֹמְרוֹ **הַבְּרָכָה** בְּה"א מַעֲדִידָה הַתּוֹרָה שֶׁהֵיא הַמַּעַלָּה וְהַמְשַׁבַּחַת יוֹתֵר מִכָּל, וְגַמֵּר הַכְּתוּב לֹאמֹר הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם תִּתְעַלָּה עַל כָּל בְּרָכָה:

הא' אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה וַיְדוּעַ הוּא מַעַלְתּוֹ כְּמוֹ שֶׁאָמַר אֱלֹהֵי עוֹלָם בְּהוֹכִיחוֹ אֲהֲרֹן וּמִרְיָם (סוֹף פ' בְּהַעֲלֹתוֹ) וְשָׁם פִּרְשֵׁתוֹ:

ב' אִישׁ הָאֱלֹהִים וְצֹא וּלְמַד מֵה עֲצֻמוֹ ר"ל (מִדְרַשׁ תַּנְחֻמָּא) לְדַרְשׁ בְּתִבְיָה זֶה עַד שֶׁהִגִּיעוֹ לֹאמֹר שֶׁהוּא עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (רִית א') אִישׁ נַעֲמִי, וְהַכְּנֵה שֶׁמֹּשֶׁה הָיָה גּוֹזֵר וְה' מְקִים וְהַבֵּן, וְעַיִן מֵה שֶׁנִּפְרַשׁ בְּסִיעֲתָא דְשִׁמְיָא בְּסֻמוֹךְ:

ג' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם כָּלִי מוֹכֵן לְקַבֵּל הַבְּרִכּוֹת מֵה שֶׁלֹּא הָיָה עַד עֵתָה, וְצֹא וּלְמַד שֶׁלֹּא שִׁרְתָּה שְׂכִינָה בְּכָלִלּוֹתָם אֵלָּא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי נִתְקַבְּצוּ בְּחוֹת הַקֶּדֶשׁ שֶׁהֵם בְּמִסְפָּר ס' רְבּוּא, וְאוֹמְרוֹ **אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** וְלֹא הִסְפִּיק לֹאמֹר בְּנֵי, אוֹלֵי שֶׁנִּתְבָּן לְצַרְף עִמָּהֶם הַנֶּעֱלָמָה מַעֲיָנִי כֹל חַי שֶׁהֵיא הַשְּׂכִינָה שֶׁהֵיא עִם יִשְׂרָאֵל אֲפֹלוּ בְּצִרָה דְּכִתִּיב (תְּהִלִּים צ"א) עִמּוֹ אֲנֹכִי בְּצִרָה, וַיְדִיעַת הַהִפְכִּים שֶׁהוּא, שֶׁנִּתְבָּן מֹשֶׁה שֶׁהוּא הַשּׁוֹשְׁבִין לְבִרְכָּה עִמָּהֶם:

(א) וְזֹאת הַבְּרָכָה. צָרִיף לְדַעַת אוֹמְרוֹ **וְזֹאת** בְּתוֹסֶפֶת וְא"ו בְּתַחֲלַת עֲנִין, עוֹד צָרִיף לְדַעַת לְאִיָּה עֲנִין נֶאֱמַר כֹּל הַכְּתוּב אִם לְהוֹדִיעַ הַמִּכְבָּר וְהַמְתַּכְּבָּר הֵלֵא נִכְרִים הֵם הַדְּבָרִים בְּלֹא פִסּוּק זֶה אִם הָיָה מִתְחִיל מִפְּסוּק וַיֹּאמֶר וְגו', וְאִם לְהוֹדִיעַ כִּי זֶה הָיָה לִפְנֵי מוֹתוֹ סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ מוֹכֵנִים הֵם הַדְּבָרִים מִמֵּה שֶׁלִּפְנֵי וְלֵאחֲרָיו שֶׁסְמוּךְ לְמִיתָתוֹ הָיוּ הַדְּבָרִים. וְיֵמָּה גַּם כִּי מֵה צָרֶךְ יֵשׁ בְּהוֹדֵעַת הַזֶּמֶן:

וְנִרְאָה שֶׁנִּתְבָּן הַכְּתוּב לְשַׁבַּח אִישׁ הָאֱלֹהִים מֵה גְדֻלּוֹ מַעֲשָׂיו, הִנֵּה בְּפִרְשָׁה הַקְּדוּמָּת לָזֶה סְמוּךְ לְמֵאֵמֶר וְזֹאת הַבְּרָכָה מִלְּפָנֶיהָ אָמַר הַכְּתוּב הַחֲלֵט הַגּוֹזֵר עַל מֹשֶׁה לְמוֹת בְּאוֹמְרוֹ עֲלֶה אֶל הָר הָעֵבְרִים וְגו' וְיָמַת וְגו', עַל אֲשֶׁר וְגו', וְאִם כֵּן יֹאמֶר הָאוֹמֵר כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ שֶׁנִּיָּא הָיָה בְּלָבוֹ עַל מִיתָתוֹ אֲשֶׁר הָיָה לֵה סָבָה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַחֵר שָׁרִץ אֲחֵרֵיהֶם כְּסוּס (מִדְרַשׁ תַּנְחֻמָּא) גְּרָמוֹ לוֹ מִיתָה בְּחוּץ לְאֶרֶץ וּמִנְעוּהָ מִמֶּעַבֵּר לְאֶרֶץ אֲשֶׁר נִכְסְפָה וְגַם כִּלְתָּה נִפְשׁוֹ לָהּ, וְטָבַע אֲנוֹשׁ יִרְחִיק הַסּוּבָב רַע, וְהִגַּם שִׁידוּעַ הוּא הַצַּדִּיק לְסַבֵּל אַחֵר הִיכָלָת, זֶה יוֹעִיל שֶׁלֹּא לְשֹׂא אוֹתָם, אֲבָל קִרְבַּת הַלֵּב הֵיא נִמְנַעַת עַל כָּל פָּנִים, לָזֶה בֹּא דְבַר ה' בְּתוֹרָתוֹ וְהַעֲדִיד עַל הַצַּדִּיק וְאָמַר כִּי מִלְבָּד שֶׁלֹּא שָׁנָא אוֹתָם וְלֹא הִרְחִיקָם מִלְבָּד עוֹד לוֹ זֹאת הַבְּרָכָה וְגו', וְלָזֶה אָמַר **וְזֹאת** בְּתוֹסֶפֶת וְא"ו לְהַעֲדִיר גְּדֵר הַקְּדוּם שֶׁיִּסְתַּבֵּב מִהֵמָּאֵמֶר הַסְמוּךְ וְהַבֵּן, וְגַמֵּר אָמַר **לִפְנֵי מוֹתוֹ** פְּרוּשׁ סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ, לְהַעֲדִיד עוֹד עַל הַפְּלִגָּת צִדְקוֹתוֹ, דְּהִגַּם דִּמְנָן הַקֶּדֶשׁ שֶׁהוּא פֶּרֶק הַנְּסִיעָה שֶׁהַדְּבָר יִחִיב לְשֹׂא אָף עַל פִּי כֵּן בֵּרַךְ אוֹתָם, וְהַעֲדִיד הַכְּתוּב עַל הַבְּרָכָה הַיּוֹתֵה מַעַלָּה וְשִׁלְמָה בְּכָל לָבוֹ בְּמֵה שֶׁתָּבֹא וְא"ו בְּתַחֲלַת תִּבְיָה לְהַעֲדִיר עַל מֵה רַב גְּדֻלָּה:

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינִי בֹא וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ
מִהַר פָּאֶרֶן וְאַתָּה מִרְבֶּבֶת קָדֵשׁ מִיַּמִּינוֹ אֵשׁ דָּת
לְמוֹ:

בַּיּוֹמָר יִי מִסִּינִי אֲתֹגֵל וְזָהוּר יִקְרָה מִשְׁעִיר
אֲתֹחִזִּי לְנֹא אֲתֹגֵל בְּגִבְרָתָהּ מִטּוֹרָא דְּפֶאֶרֶן
וְעִמָּה רִבְבַת קָדִישִׁין כְּתִב יַמִּינָהּ מִגּוֹ אֲשָׁמָא
אוֹרִיתָא יְהִיב לְנֹא:

אלו שתחול עליהם ברכה. מסיני בא. יצא
לקראתם כשבאו להתייצב בתחתית ההר, כחתן
היוצא להקביל פני כלה, שנאמר: (שמות יט)
האלהים, למדנו שיצא כנגדם. וזרח משעיר

נשיא ויאמר ה' מסיני בא. פתח תחלה
בשבחו של מקום, ואחר-כך פתח בצרכיהם של
ישראל, ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות
לישראל. וכל זה דרך רצוי הוא, כלומר כדאי הם

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס. אברמוביץ

להלחיב הלב לברך בכל לבו, וכן
תמצא שעשה יצחק כשרצה לברך
יעקב היה מקרבו אליו ואמר לו (תולדות
כ"ו כ"ז) גִּשָּׁה נָא וּשְׁקָה לִי בְּנִי, וְזֶה
מְדַבְּרִים הַמַּעֲוֹרֵרִים:
וַיֵּצֵא מִה שֶׁפָּרַשְׁתִּי בְּפֶרֶשְׁתִּי וַיְחִי בְּפֶסוּק
(מ"ח ח) מִי אֵלֶּה בָּא מִן הַדְּרָכִים,
וכמו כן האדון משה בחר לו לעורר
אהבת לבו אליהם ממה שיהיה אהבם
והעלה אותם, ונפשו הקדושה תתלהב
לאהב אהובי עליון, וזה אחד משלמות
אהבתו בהקדוש ברוך הוא:

ואתה מרבבת קדש. הראשונים (רש"י
בשם ספרי) אמרו שנתפנן לומר
שהביא עמו חלק מרבבות ולא כל ולא
רב להודיע ענוותו ויתברך, ולדבריהם
יפרשו תבת ואתה במקום והביא, ואין
זה פשט התורה, ואם יפרשו ואתה הוא
ובא, אין מפרש אם הביא אפילו קצתם,
ואולי ששוכרים שהבאת המקצת אין
הכתוב צריך לאמרו, ומה שלמדנו מן
הכתוב הוא שלא הביא עמו הרבבות
קדש והניחם שם:

וחוץ מדרבם נראה שהפנוה הוא
להעיר מעלתם של ישראל, כי
הניח ה' צבא מעלה רבבות קדש ובא
אצל ישראל, ופרוש ואתה בא בהחלט
מהם ועשה במקומם עמו ונתלתו, וכן
היה ששם בסיני צוה לישראל (שמות
כ"ה ח) וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וּשְׁכֵנָתִי בְּתוֹכָם
ועוב עליונים, ותמצא בספר הזהר
(תרומוה ק"מ) כְּמֹה נִצְטָעְרוּ צָבָא הַשָּׁמַיִם
כְּשֶׁקָּבַע ה' דִּירַת שְׁכִינָתוֹ בְּתַחְתּוֹנִים
אֲשֶׁר בָּחַר לוֹ:

מימינו אש דת למו. פרוש טעם
שבחר ה' לשפן שמה
בתחתונים ואתה מן רבבות קדש לפי
שמיינו אש דת למו, והוא על דרך

שנים שיושבים ועוסקים בתורה אמרו
במשנה (אבות פ"א) שכינה שרויה ביניהם,
לזה אמרו קדמונינו יודעי דעת כי מה
שאנו אומרים שצריך ס' רבוא הוא
על השקראת כללות השכינה, ומה
שזוכים עשרה שיושבים ועוסקים
בתורה או שנים הוא על אות א'
שמאיר ממנה המופיע במי שיתעורר
להדבק בקדשה כל אחד כפי כחו, ואין
דומה הארה ב' לג' וג' לד', אבל כללות
השכינה אינה שורה אלא על ס' רבוא
מישראל:

והוא מאמר הכתוב ה' פרוש כללות
השכינה מסיני בא להקביל
ישראל, ובצאת השכינה להקביל עם
נבחר עם יציאתה יצאו ב' אורות ובאו
אחד דרך הר שעיר ואחד דרך הר
פארן לישראל שעברו דרך שם לסבה
ידועה, ולזה הקדים מסיני בא שהיא
ביאת כללות השכינה ואחר כך הודיע
חלקי אורה שבאו דרך מקומות הלז,
ודקדק לומר זרח והופיע להעיר שלא
הלך דרך שם אלא וריחה אחת והופעה
אחת ממנו, ולשון הופעה יאמר על
חלק מועט מהקדשה בדרך אומרים ז"ל
(מכות כ"א) הופיעה רוח הקדש במדרשנו,
שהוא גדר קטן שבבחינת השקראת אור
השכינה, ויחס לבני שעיר גדר גדול
מגדר של ישמעאל כפי מדרגתו כי
הוא למעלה מישמעאל:

ובזה נתישבו כל הדקדוקים, גם מה
שהקדים זכרון סיני לביאה
ובשעיר ובפארן הקדים לזריחה
והופעה כי במקום זכרון ה' הוא מאמר
הופיע וזרח ויהוה, והכונה בכל המאמר
להעיר מעלתם להרבות בברכתם כי
ראויים הם לברכה, וזה מדרך הרוצה
לברך בכל לבו לעורר הדברים

יש מקום לחשב שהיה ענו מטבעו והיה
בכלל מטבעו, ולזה העידה התורה עליו
שכל התעצמותו ותגברתו הרמוז
בתבת איש היה לצד האלהים היה
יגא, והוא אומרו איש האלהים:
עוד ירמו על זה הדרך איש המיוחד
לאלהים שלא קם ולא יקום
כמותו, ונתפנן הכתוב בסמיכות את
בני ישראל למאמר איש האלהים
להגיד שמדרגה זו השיגה עם בני
ישראל באמצעות מה ששרר בהם ומה
שסבל מהם והמסתעף מאמצעות
הנהגתו הטובה עמם השיג מדרגה זו
לקראת איש האלהים: תורה ב

(ב) ויאמר ה' מסיני בא וגו'. רז"ל
אמרו (ספרי) יצא לקראת ישראל
מסיני, וזרח משעיר שפתח לבני עשו
למן להם התורה, הופיע מהר פארן
שהלך גם כן לישראל, וקשה למה
התחיל במאחר שהוא מסיני בא שזה
היה אחר שפתח לשעיר ולפארן ולא
קבלו ויצא לקראת ישראל כשרצה
לתנה להם, עוד צריך לדעת למה שנה
לדבר בג' לשונות בא זרח הופיע והיה
לו לכללם יחד על זה הדרך מסיני בא
ומשעיר ומפארן, עוד למה בסיני
הקדים זכרון המקום ואחר כך מה
שהיה ממנו ובפארן ושעיר הקדים
הבא ואחר כך המקום:

אכן יתבאר הענין בהעיר אומרים ז"ל
למה לא וכו האבות ובפרט יעקב
שהיה משהו שלמה לתת להם ה'
תורתו, ואמרו (בראשית רבה פרשה ע"ד)
שהטעם הוא לפי שאין שכינה שורה
על פחות מס' רבוא, ונתינת התורה
צריכה היתה השקראת שכינה, כמו שכן
מצינו (שמות י"ט כ) וַיִּזְכֹּר ה' עַל הָרַם סִינִי,
וזהו יאמר האומר הלא מצינו שאפלו

לְמוֹ • (ספר) שִׁפְתָּה לִבִּי עָשׂוּ שִׁקְבָּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא רָצוּ. הוֹפִיעַ • לָהֶם. מִהֵרָ פָּאָרְן • שֶׁהֵלֵךְ שָׁם וּפָתַח לִבִּי יִשְׁמָעֵאל שִׁקְבָּלוּהָ, וְלֹא רָצוּ. וְאַתָּה • לְיִשְׂרָאֵל (שם). מִרְכַּבְתָּ קֹדֶשׁ • וְעָמְדוּ מִקְצֵת רִכְבוֹת מִלֵּאכֵי קֹדֶשׁ וְלֹא בָלָם, וְלֹא רָבָם, וְלֹא כִדְרָךְ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יד פרשת וזאת הברכה - שמחת תורה)

שְׁנִיתָה בְּלוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת, הֲרִי אֲזַ בָּאָה הַשְּׁמִיחָה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלִימָה בְּלִמּוּד הָאֲדָם בַּתּוֹרָה בְּכַח עֲצֻמוֹ. וְלִכְּן לְאַחֵר סִיּוֹם הַתּוֹרָה "לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", מִתְחִילִין לִקְרֹא תַּכְף "בְּרָאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ", כִּי עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאֲדָם בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּכַח עֲצֻמוֹ (וְעַל דֶּרֶךְ זֶה - בְּעֲבוּדַת הַבְּעִל־תְּשׁוּבָה שֶׁהִיא בְּכַח עֲצֻמוֹ וּבְחִינַת הַתְּחַדְּשׁוֹת מִמֶּשׁ) נַעֲשֶׂה שְׁתֵּף לְהִקְבָּהּ בְּמַעֲשֶׂה בְּרָאשִׁית שֶׁהוּא מוֹסִיף וּמְשַׁפֵּיעַ כְּבִכּוּל בְּמַעֲשֶׂה בְּרָאשִׁית - כִּי שְׁתַּפּוֹת בְּשִׁלְמוּתָהּ הִיא כְּשִׁשְׁנֵיהֶם שְׁתַּפִּים שְׁוִים לְגַמְרִי. וְלִכְּן הַצִּדִּיק שֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא רַק לְגִלּוֹת מִהֶכָּח אֵל הַפֶּעַל (הוּא הַכּוֹחוֹת שְׁלֹו, וְהוּן בְּדִירָה שְׁעוֹשָׂה בְּעוֹלָם) אֵין הַ"שְׁתַּפּוֹת" בְּשִׁלְמוּתָהּ - שֶׁהִרְי הִקְבָּהּ בּוֹרָא וּמִהֶנָּה מֵאֵין; אֲבָל כְּשֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא בְּכַח עֲצֻמוֹ, הַבְּעִל־תְּשׁוּבָה שֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא הַתְּחַדְּשׁוֹת מִמֶּשׁ בְּבִרְיָאָה, כִּנּוּל, וְעַד שְׁעוֹשָׂה מִדְּבַר הַפְּכִי דְבַר הָרָצוֹי - מְעוֹלָם דְּ"לֹא הִנָּן לִיָּה" (לְהִקְבָּהּ) עוֹשָׂה עוֹלָם דְּ"הִנָּן לִיָּה", עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה דוּמָה לְבוֹרָא - שְׁתֵּף בְּשִׁלְמוּת לְהִקְבָּהּ, וּבוֹרָא שְׁמַיִם וָאָרֶץ "חֲדָשִׁים" שֶׁנִּגְשׁ בָּהֶם שֶׁ"ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מָלַךְ וּמִלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה", וּמִסִּינַיִן לְהָאֲדָם לְמִלְאוֹת שְׁלִיחוֹתוֹ וְעֲבוּדָתוֹ בְּעוֹלָם.

בַּתְּחִלַּת פְּרִשְׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה" מְדוּבָר בְּלוּחוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת: "הֲוִי מִסִּינַי בָּא גוֹ", וְעַל זֶה נֶאֱמַר "תּוֹרָה צוּה לָנוּ מוֹשֶׁה מוֹרְשֵׁה קְהֵלֶת יִעֲקֹב", "מוֹרְשֵׁה" לְשׁוֹן יְרוּשָׁה, הֵינֵנו שְׁנִיתָנָה וּבָאָה בְּרוּשָׁה, בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא וְלֹא עַל יְדֵי עֲבוּדָה וְיִגִּיעָה. וְסִיּוֹם פְּרִשְׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה" (שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַחֲתוּם) הוּא "לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", שֶׁקָּאֵי עַל שְׁבִירַת הַלּוּחוֹת, "שֶׁנִּשְׁאֹו לְבוֹ לְשִׁבּוֹר הַלּוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם, וְהִסְכִּימָה דַּעַת הִקְבָּהּ לְדַעַתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר שְׁבַרְתָּ, יִשֵּׁר כִּחֶךְ שֶׁשְׁבַרְתָּ", שְׁבִירָה מְרִמָּו עִלּוּיִים שֶׁל הַלּוּחוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת לְגַבִּי לּוּחוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת (שֶׁלִּכְּן אָמַר לוֹ יִשֵּׁר כִּחֶךְ שֶׁשְׁבַרְתָּ), כִּי דוֹקָא עַל יְדֵי שֶׁנִּשְׁאֹו לְבוֹ לְשִׁבּוֹר אֶת הַלּוּחוֹת לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל, פֶּעַל בְּכָל יִשְׂרָאֵל (גַּם בָּאֵלֹו שְׁלֹא חֲסֵאוֹ בְּעַגְלָה) עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה - עֲבוּדָה בְּכַח עֲצֻמוֹ.

וְכֹאֲשֶׁר נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתָם בְּמִילּוּאָה, אֲזַ נִתַּן לָהֶם הִקְבָּהּ אֶת הַלּוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת, שְׁבִירָה הָרָאָה לְעֵין כָּל שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ קִבֵּל תְּשׁוּבָתָם וְנִתְרַצָּה הִקְבָּהּ לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְחָה וּבִלְבָּ שְׁלֵם וְנִתַּן לָהֶם לּוּחוֹת שְׁנִיּוֹת, הֵנִיו שָׁגַם בַּתּוֹרָה תִּהְיֶה הַעֲבוּדָה וְיִגִּיעָה - לְמוּד הַתּוֹרָה בְּכַח עֲצֻמוֹ. וְכֹאֲשֶׁר בָּאִים לְשִׁמְיָנִי־עֲצֻרָתָ לְאַחֵר ז' יְמֵי הַסִּפּוֹת, הִזְמִין שֶׁכָּל הַהִמְשָׁכוֹת נִקְלָטוֹת בְּפִנְיָמִיּוֹת, וְגַם בְּחִינַת הַתּוֹרָה

(ג) אֵף חֲבִיב עַמִּים כָּל־קֹדְשִׁי בִּידְךָ וְהֵם תְּכּוֹ לְרִגְלֶךָ יֵשׁא מִדְּבַרְתִּיךָ:

ג אף חבבנוני לשבטא כל קדישוהי בית ישראל בגבורא אפקננו ממצרים ואנו מדברין תחות עננה נטלין על מימרך:

כָּל־קֹדְשִׁי בִּידְךָ • נִפְשׁוֹת הַצִּדִּיקִים גְּנוּזוֹת אִתּוֹ, כְּעִנָּן שֶׁנֶּאֱמַר: (ש"א כה) "וְהִיְתָה נִפְשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בְּצִרּוֹר הַחַיִּים אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ". וְהֵם תְּכּוֹ לְרִגְלֶךָ • וְהֵם רְאוּיִים לְכָךְ, שֶׁהִרְי תְּכּוֹ עֲצֻמָּן לְתוֹךְ תַּחֲתִית

כ"א אף חבב עמים • גם חבה יתרה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי 'עם', שהרי בנימין לבדו היה עתיד להוליד הקדוש־ברוך־הוא ליעקב: (בראשית לה) "גוי וקהל גוים יהיה ממך".

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

בִּידְךָ וְהֵם • שְׁאֵין עַל לִוְמִדֵּי תּוֹרָה "מִנְּדָה בְּלוֹ וְהֵלֶךְ, וְנִרְאָה שִׁכְנוֹן הַכְּתוּב לְתַת טַעַם לְהִלִּיכָתוֹ לְשַׁעִיר וּלְפֶאָרְן שֶׁהוּא לְחֵרוֹת בָּהֶם אֵף ה' בְּיוֹם הַדִּין כְּשִׁיֵּאמְרוּ לֹא הוֹדַעְתָּנוּ אוֹתָהּ, לָזֶה קָדַם לָהֶם הַסִּפָּה וְאָמַר לָהֶם אֲתֵם רּוֹצִים לְקַבֵּל הַתּוֹרָה, וְשֶׁעוֹר הַכְּתוּב הוּא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ אֵף הוּא מִה שְׁחֹבֵב עַמִּים שֶׁהֵלֵךְ לְהוֹמִינָם לְתוֹרָה, וְאוֹמְרוּ כָּל

אש זה שמאל שהוא גבורה הרמוזה בבחינת האש משניהם דת למו, והוא סוד (דבר פ"א) אש לבנה על גבי שחורה, והוא סוד קריאת התורה תושיה (אבות פ"א) מצד הגבורה ונותנת עז ומקשלה (שם) מצד החסד: תורה ג
(ג) אף חבב עמים וגו'. רז"ל אמרו (ב"ב כ"ג) אף שחבב ה' העמים והגלה ישראל ביניהם אף על פי כן כל קדושי

מה שאמרו ז"ל (שמיד פ"א) בפסוק ויקחו לי תרומה משל למלך שהשיא בתו כו' אמר המלך קחו גם אותי עמם, והוא הטעם שנתן כאן לואתה מרכבת מטעם מימינו אש דת למו פרוש לישראל, ואמרו אש דת ולא אמר דת אש, להסמיק תבת אש לתבת מימינו להעיר שנתנה התורה מימין ומשמאל, והוא אומרו מימינו זה ימין,

הָהָר לְרִגְלָךְ, בְּסִינִי. "תָּבוֹ" לְשׁוֹן פְּעֻלוֹ, הַתּוֹכוֹ לְתוֹךְ מְרֻלּוֹתֶיךָ. **יֵשָׁא מִדְּבַרְתֶּיךָ** • נִשְׁאוּ עֲלֵיהֶם עַל תּוֹרָתְךָ. **מִדְּבַרְתֶּיךָ** • הֵמָּה בּוֹ קְרוֹב לִסּוּד, כְּמוֹ: (במדבר ז) "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים", (יחזקאל ב) "וַאֲשַׁמַּע אֶת מִדְּבַר אֱלֹהִים", כְּמוֹ 'מִתְדַּבֵּר אֱלֹהִים', אֵף זֶה "מִדְּבַרְתֶּיךָ", מֵה שֶׁהִיָּת מִדְּבַר לְהַשְׁמִיעֲנִי לְאֹמֶר לָהֶם. טִישׁ פּוֹרְפֹרֶלִיר"ש בְּלַע"ז (צִינַע אֲנֹטֶרֶרֶדְנוֹגֶעֶן). וְאוֹנֶקְלוֹס תַּרְגָּם שֶׁהָיוּ נוֹסְעִים עַל־פִּי דְבָרֶיךָ, וְהֵמָּה

בּוֹ שְׁמוּשׁ, מִשְׁמָשֶׁת לְשׁוֹן 'מֵן'. דְּבַר אַחֵר: "אֵף חִבֵּב עַמִּים", אֵף בִּשְׁעַת חֲבַתָּן שֶׁל הָאֲמוֹת שֶׁהָרִאָתָה לָהֶם פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת, וּמִסִּרְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל בִּיָּדָם. **כָּל־קְדוּשָׁיו בִּיָּדְךָ** • כָּל צְדִיקֵיהֶם וְטוֹבֵיהֶם דְּבָקוּ בְּךָ וְלֹא מָשׁוּ מֵאַחֲרֶיךָ, וְאַתָּה שׁוֹמֵרָם. וְהֵם תָּבוֹ לְרִגְלָךְ • וְהֵם מִתְמַצְעִים וּמִתְכַּנְּסִים לְתַחַת צִלְךָ. **יֵשָׁא מִדְּבַרְתֶּיךָ** • מְקַבְּלִים גְּזוּרֹתֶיךָ וְדִתּוֹתֶיךָ בְּשִׂמְחָה, וְאַלֶּה דְבָרֵיהֶם.

אור החיים על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

קְדוּשָׁיו וגו' פרוש על דרך אומרים ז"ל (לקוט סוף פ' קדושים) בפסוק וְאֶבְדִּיל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים אֲלוֹ אֲמַר וְאֶבְדִּיל אֶת הָעַמִּים מִכֶּם לֹא הָיְתָה תְּקוּמָה לְאֲמוֹת וּמֵאוֹמְרוֹ וְאֶבְדִּיל אֶתְכֶם וגו' מִכָּאן שֶׁאִם יָבוֹאוּ מִהָעַמִּים לְהַתְגַּיֵּר הֵנָּה הֵם מְקַבְּלִים כְּאַחַד יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אוֹמְרוֹ **כָּל קְדוּשָׁיו** פְּרוֹשׁ מַעֲלָה זוֹ עוֹדֶנָּה לָהֶם פְּרוֹשׁ לְהַתְגַּיֵּר שֶׁבָּא לְהַתְקַדֵּשׁ מֵהֶם בְּיָדֶיךָ פְּרוֹשׁ הוּא נִכְנָס וּמְקַבֵּל תַּחַת כְּנָפֶיךָ:

או תְּהִיָּה פִּנְתַּת הַתְּנוּבָה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ **אֵף חִבֵּב** פְּרוֹשׁ חֲבֵה אַחַת נִשְׁאַרָה לְעַמִּים וְהוּא שֶׁכָּל קְדוּשָׁיו בְּיָדֶיךָ כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי, וְאוֹמְרוֹ **וְהֵם** פְּרוֹשׁ עִם יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּהֶם הוּא כָּל עֵקֶר הַמֶּאֱמָר יֵשׁ לָהֶם הַפֶּרֶשׁ לְהַתְגַּדֵּר עַל קְדוּשָׁיו שֶׁל הַבָּאִים מִן שָׁר הַגּוֹיִם, שִׁישְׂרָאֵל תָּבוֹ לְרִגְלֶיךָ, פְּרוֹשׁ כְּאוֹמְרָם ז"ל (שְׁמַת קמ"ה) יִשְׂרָאֵל שֶׁעָמְדוֹ עַל הַר סִינִי פִּסְקָה זְהִמְתָּם, וְזֶה הָיָה מִצַּד מֵה שֶׁתָּבוֹ פְּרוֹשׁ נִתְמַקְּרוֹ עַל יְדֵי כַח הַדְּבוּר הַמְּפֹלֵא שֶׁשִּׁמְעוּ דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים, וְאֹמְרוֹ ז"ל (שְׁמַת פ"ה) שִׁיצֵאָה נִשְׁמַתָּם כְּרָמוֹ בִּפְסוּק (שְׁח"ש ה') נִפְשֵׁי יִצָּאָה בְּדַבְרוֹ, וּבִזְוֹה פִּסְקָה זְהִמְתָּם, מֵה שֶׁאֵין כֵּן הַגֵּרִים שֶׁהֵגֶם שִׁיתְקַבְּלוּ כְּאַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לֹא פִּסְקָה זְהִמְתָּם מֵהֶם כִּידוּעַ מִדְּבָרֵיהֶם (דֹּר ח"ג י"ד)

וְנִמְרָ אֲמַר **יֵשָׁא מִדְּבַרְתֶּיךָ** פְּרוֹשׁ לְשׁוֹן מְמֻשָּׁלָה, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים מ"ז) יְדַבֵּר עַמִּים תַּחְתִּינִי, הַכֹּנֶנָה בָּזָה שֶׁאֵין נוֹתְנִים שׁוּם מְמֻשָּׁלָה עַל יִשְׂרָאֵל אֲלֹא לְמִי שֶׁהוּא מְנַרְע יִשְׂרָאֵל וְלֹא מִמְשַׁפַּחַת הַגֵּרִים, וּכְמוֹ שֶׁדִּרְשׁוּ ז"ל (קְדוּשִׁין ע"ה) מִפְּסוּק (לְעִיל י"ז) שׁוּם תִּשְׁתִּים עֲלֶיךָ מִלֵּךְ כָּל מִשִּׁמּוֹת שֶׁתִּשְׁתִּים עֲלֶיךָ לֹא יִהְיוּ אֲלֹא מִקְרָב אַחִיךָ, וְצֹא וּלְמַד מִבְּרִיתָא (סוּפָה מ"א) שֶׁל אֲגִרִיפַס הַמֶּלֶךְ

וְהוּא אוֹמְרוֹ **וְהֵם תָּבוֹ** וגו' יֵשָׁא כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם מִדְּבַרְתֶּיךָ עַל רִאשׁוֹ, וְדִקְדַּק לֹאמַר **מִדְּבַרְתֶּיךָ** וְלֹא אֲמַר דְּבָרוֹתֶיךָ לְפִי שֶׁהַדְּבָרִים עֲצָמָם הֵיוּ מִדְּבָרִים לָהֶם וְאוֹמַר לְכָל אֶחָד אֶתָּה מְקַבְּלָנִי כו' כְּאַמְרוֹ:

וְאוֹמְרוֹ יֵשָׁא לְעֵתִיד לְפִי שֶׁאַחֵר מַעֲשֵׂה הָעָגֵל נִקְלְפוּ מֵהֶם הָעֲטוּרוֹת הֵהֶם שֶׁנִּשְׁאוּ עַל רִאשָׁם שֶׁהֵם הַמְדְּבָרִים אוֹתָם וְהוֹרִידוּ עֲדִים בְּהַר חוֹרֵב (שְׁמוֹת ל"ג), וְנִכָּה בָּהֶם מִשֶּׁה (שְׁמַת פ"ה) כְּאוֹמְרָם (הַגִּיטָה ט"ז) וְכֵה נוֹטֵל חֶלְקוֹ וְחֶלֶק חֲבֵרוֹ בְּגַן עֵדֶן, וְהוּא סוּד אוֹמְרוֹ (שְׁמוֹת ל"ג ח') וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה שֶׁאֲמָרוּ ז"ל (סְנִידוֹרִין ק"י) שֶׁחִשְׁדוּהוּ בְּאַשְׁתֵּי אִישׁ פְּרוֹשׁ הָיָה הַתּוֹרָה הַמְאֻרְסָה לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּטַּל מִשֶּׁה כָּל חֶלְקָם, לָזֶה אֲמַר יֵשָׁא שֶׁעֲתִידִים לְחֹזֵר לָהֶם לְעֵתִיד לְבֹא, וְאֹמְרוֹ עוֹד רַ"ל (סְדוּר ר' אֶשֶׁר בְּשֵׁם הָאֲר"י ד"ה) שְׁבִיּוֹם שְׁבַת חוֹזְרִים הָעֲטוּרוֹת לְרִאשׁ יִשְׂרָאֵל וְלֹא נִשְׁאַר לְמִשֶּׁה אֲלֹא חֶלְקוֹ הַמְּגִיעַ לוֹ הוּא וְלָזֶה שֶׁאֵין אוֹמְרִים בְּיוֹם שְׁבַת יִשְׁמַח מֹשֶׁה בְּמִתְנַת חֶלְקוֹ פְּרוֹשׁ יִשְׁמַח הֵגֶם שֶׁאֵין לוֹ אֲלֹא מִתְנַת חֶלְקוֹ שֶׁכָּבֵר הַחֲזִיר לְיִשְׂרָאֵל חֶלְקָם בְּחַיִּים:

עוֹד יִרְצָה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (מִכּוֹת כ"ד) אֲנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה לִּי מִפִּי הַגְּבוּרָה שֶׁמְעֻנָּם, וְיִשְׁכְּנוּ מֵאֲמָר זֶה עִם מֵאֲמַר (מִכִּילֶתָא יתרו) שֶׁכָּל עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת נִאֲמָרוּ בְּדַבּוּר אֶחָד, כִּי ה' אֲמַר כָּל־בְּדַבּוּר אֶחָד אֲבָל בְּעֶרְךָ הַשּׁוֹמְעִים לֹא יָכֻלוּ לְקַבֵּל מֵהֶם אֲלֹא אֲנֹכִי וְלִי יִהְיֶה לִּי שֶׁמְעוּ אוֹתָם בְּגִבּוּרֹת בְּדַבּוּר אֶחָד וְיִצְתָה נִשְׁמַתָּם בְּאַמְצָעוֹתָם, וְהוּא אוֹמְרוֹ **תָּבוֹ לְרִגְלֶיךָ** וְאַפֶּס כֹּחַ עַד שִׁיִּצְתָה נִשְׁמַתָּם, הַשְּׁעָם לִשְׁא **מִדְּבַרְתֶּיךָ** פְּרוֹשׁ חֶלֶק מִהַדְּבָרוֹת הַמְּפֹלֵאִים שֶׁהֵם אֲנֹכִי וְלִי יִהְיֶה לִּי

כְּשֶׁקָּרָא בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְלָגוּ עֵינָיו דְּמַעוֹת וְכָל הָעֵנִין, וְהוּא אוֹמְרוֹ **יֵשָׁא מִדְּבַרְתֶּיךָ** פְּרוֹשׁ כָּל שֶׁהוּא מְנַרְע עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא יָכוֹל לְהַתְרוֹמֵם בְּגִדְלוֹת שִׁישְׁנָם עַל יִשְׂרָאֵל עִמָּו, וְאוֹמְרוֹ **יֵשָׁא** לְשׁוֹן יָחִיד כְּאוֹמְרָם (סְנִידוֹרִין ח') דְּבַר א' לְדוֹר וְלֹא שְׁנֵי דְבָרִים:

עוֹד יִרְצָה כְּאוֹמְרוֹ **יֵשָׁא מִדְּבַרְתֶּיךָ** שֶׁהוּא טַעַם תָּבוֹ, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (שְׁמַת פ"ה) שֶׁכָּפָה ה' עֲלֵיהֶם הָהָר כְּגִיגִית לְקַבֵּל הַתּוֹרָה, וּבִימֵי הָמָן בְּטוֹלוֹ טַעֲנַת מוֹדְעָא רַבָּא וְקִימוֹ מִרְצוֹנָם מֵה שֶׁקִּבְּלוּ בְּאַנְס, וּפִרְשְׁתִּי הַדְּבַר בְּמִקּוֹמוֹ (שְׁמוֹת י"ט ה') כִּי מֵה שֶׁמֵּאֲנוּ לְקַבֵּל הַתּוֹרָה עַד שֶׁהִצְרַךְ לְהַפֵּךְ עֲלֵיהֶם הָהָר הָיָה עַל גְּזֵרַת חֲכָמִים וְדְבָרֵיהֶם וְתַקְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר רַבּוּ שֶׁעָשׂוּ לְהוֹדִיר יִשְׂרָאֵל וּלְהַעֲמִידָם בְּמִקּוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר מִלְּעֵבֶר עַל דְּבָרֵי ה', וְהוּא אוֹמְרוֹ **תָּבוֹ לְרִגְלֶיךָ** כְּדִי שִׁישְׁא מִדְּבַרְתֶּיךָ חֶלֶק מִהַדְּבָרוֹת שֶׁלֹּא רָצוּ לְקַבֵּל, כִּי עַל כָּל־לוֹת הַתּוֹרָה כְּתוּב יִשֵּׁר (שְׁמוֹת כ"ד) כָּל אֲשֶׁר דְּבַר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, אֲלֹא עַל חֶלֶק מִהַדְּבָרוֹת שֶׁצִּוָּה עֲלֵיהֶם לְקַבֵּל תּוֹרַת חֲכָם עַל זֶה תָּבוֹ לְרִגְלֶיךָ שֶׁהוּא הַר סִינִי שֶׁעָמַד ה' עֲלָיו וְאוֹתוֹ כָּפָה ה' עֲלֵיהֶם כְּגִיגִית:

או תַּתְּפַּרֵּשׁ **מִדְּבַרְתֶּיךָ** לְשׁוֹן הַנְּהַגָה פְּרוֹשׁ תּוֹרוֹת הַמִּנְהִיגִים אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם הֵם הַמְּחַדְּשִׁים תַּקְנוֹת וּגְזֵרוֹת וּגְדִרִים וְסִגְיִים, וּבִימֵי מִרְדְּכִי כְּשֶׁרָאוּ אֲשֶׁר יִפְלִיא צְדִיק עֲשׂוֹת קִבְּלוֹ תּוֹרַת חֲכָם מְקוֹר חַיִּים:

עוֹד יִרְצָה אוֹמְרוֹ **יֵשָׁא מִדְּבַרְתֶּיךָ** עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (שְׁחַשׁ"ר עה"פ יִשְׁכָּנִי) שֶׁכָּל דְּבוּר וְדְבוּר שֶׁהִיָּה יוֹצֵא מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה מִדְּבַר עִם כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל וְאֹמַר לוֹ אֶתָּה מְקַבְּלָנִי עֲלֶיךָ וְהוּא אֲמַר לוֹ הֵן הָיָה נוֹשְׁקוֹ כו' וְעוֹלָה וּמִתְעַשֵּׂר לְרִאשׁוֹ,

(ד) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב: דאורייתא יחב לנא משה מסרה ירתא לכנשת יעקב: כ"י תורה • אשר "צוה לנו משה, מורשה" היא ל"קהלת יעקב", אחזניה ולא נעזבנה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ליל שמחת תורה תש"ל, תשל"א)

התורה היא ירשה לכל יהודי, וההלכה לגבי ירשה היא שאין חשיבות לגיל, למעמד ולמצב של היורש - התורה מועברת לכל יהודי בירשה. ולפיכך, כאשר יש התחדשות ונוסף אור בתורה - בשמחת תורה, חלה אצל כל יהודי התחדשות ותוספת בהתנהגותו ובחיותו על-פי התורה. ולכן עקר השמחה בשמחת תורה מתבטאת דוקא בהקפות - לא על-ידי קריאה ולמוד בתורה, אלא דוקא על-ידי תנועות ופעולות מעשיות של ריקוד עם התורה עצמה - כי עקר השמחה בשמחת תורה אינה כל-כך על הבנתה, אלא בעקר על כך שהתורה היא "שהחנינו" - מחיה אותנו בכל ענייננו, עד לעשיה בפעל.

התורה היא "מימינו אש דת למו". ונאמר בספרי: "מה אש - כל המשתמש בו עושה בגופו רשם, אף בני אדם שעמלים בו נקרים הם בין הבריות, כך תלמידי חכמים נקרים בהילוכם ובדבורם ובעטיפתם בשוק" (ויכסי שמפרש הרמב"ם את הפרטים שבכך). אף, לכאורה, מתעוררת השאלה מצד שני: אצל תלמידי חכמים, שהתחלת למוד התורה שוב היא אצלם באפן חדש לגמרי, מובן, שנגרמת התחדשות ותוספת הנפרת "בהילוכם ובדבורם...", אבל אצל יהודים שאינם תלמידי חכמים, מהו החדוש שיש לתורתם בשמחת תורה עד-כדי כך שהוא משפיע על כל ענייניהם, כדלעיל, עד אשר הם שמחים כל כך ומברכים ברכת שהחנינו? על כך מסביר בפרשתנו: "תורה צוה לנו משה מורשה..." -

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטרשיחות כרך כט עמוד 229 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

ראש', אותיות 'אשר', ד'אשר' פרושו תענוג, והוא בחינת "טהורה היא", שזהו כפי שהנשמות משרשות בבחינת התענוג. ובבחינה זו פשיטא שהנשמות הם משפיעים בתורה. וזהו גם מה שאומרים אשר קדשנו במצותיו, דמצינו בחינת 'אשר' שהוא התענוג, נעשה 'קדשנו במצותיו', הנינו

וזהו תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, שהתורה היא מארסה לישראל, הנינו שישאלם הם משפיעים בתורה. ועל זה נאמר "מורשה קהלת יעקב", הנינו, שענין זה שהנשמות הם משפיעים בתורה הוא לא רק בבחינת ישראל, אלא גם בבחינת יעקב, יו"ד עקב. דהנה, ישראל הוא בחינת 'לי

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס. אברמוביץ

שפבר קבלה, ועוד לעתיד ישא מדבריתיה. ויחס אליו לשון נשיאות ומעלה שחלק ההוא עליון מאד, וכבר כתבנו מזה בארץ במקומות אחרים: תורה ד
(ד) תורה צוה לנו משה וגו'. יש להעיר כיון שהוא המדבר הנה לו לומר תורה צויתי לכם וגו', ואולי כי פסוק זה נסמך למה שלפניו על זה הדרך ישא עם ישראל מדברתיך בקול אחד כלם תורה צוה לנו משה וגו', וכן הם הדברים שכל ישראל יחדו ישאו קולם בפתיחת התורה ואומרים תורה צוה לנו וגו' אנו מקבלים אותה מורשה קהלת וגו', ופרוש צוה לנו אפשר לפרשה לעו מלכות כאומרם ז"ל אין צו אלא מלכות שהמליכה עלינו שעל פיה יקום דבר, וגם המלך אשר ימליכו עליהם יהיה על פי התורה ואותה יכתב וישים לפניו כאומרו (לעיל י"ז יח)

עוד ירמו על פי דבריהם ז"ל (ברכות ה.) ג' מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכלם לא נתנם אלא על ידי יסורין שהם תורה וכו', ואמרו עוד (שם ס"ג) בפסוק (משלי ל) אם נבלת בהתנשא שכל המנצל עצמו על דברי תורה סופו להיות מתעלה, והוא אומרו **תבו לרגליך** וצערני עצמם בזה ישא פרוש יתעלה מצד דברותיה, שהתורה היא המרוממת ומנשאת כאומרו (משלי ח) כי מלכים ימלכו וגו': **עוד** ירצה באומרו **תבו וגו' ישא וגו'**, על פי דבריהם ז"ל (ר"ה ב"א) שאמרו בפסוק (תהלים ח) ותחסרהו מעט ממלכה, שמ"ט שיערי בינה נמסרו למשה בסיני ושמענו ה' הלא הוא כמוס את ה', והוא מה שפרשתי בפסוק (שע"י י"א) כי מלאה הארץ דעה את ה', פרוש הדעה שיעדן היא את ה' ולא מסרה למשה בהגלות משיחנו יתן ה' הטוב ההוא, והוא אומרו **תבו לרגליך בחלק**

אבל השאר משה צוה אותם כאומרם ז"ל (שם), והוא מה שגמר אמר **תורה צוה לנו משה וגו'**, ותמצא שכל המצוות שצוה ה' בין מצוות עשה בין מצוות לא תעשה הם בפרטות תרי"ג מצוות, והמשפיל לתחת תורה ימצא בה מנין תרי"א עם ב' הרמוזים במאמר הסמוך ישא מדברתיך הרי הם תרי"ג ונכון:
עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל במסכת מגילה (כ"ט) באותו מעשה שרצו המלאכים לזכותו לרב ששת מכנישתא מפני השכינה עד ששען ואמר רבוננו של עולם עלוב ושאינו עלוב מי נדחה מפני מי ואמר להם ה' שבקוהו, והוא אומרו והם תבו פרוש וקשהם בירידה עלובים ומענים ובאים בטענה זו, ישא מעליו מדברתיך שהם מלאכים העומדים לשרת את פני ה' שהם הממונים על דבר כבוד שמו ולא ידחו מפניהם:

את התורה שלמעלה, בהקב"ה ממש. וכל זה הוא בבחינת ישראל. אמנם, התורה היא מורשה קהלת יעקב, הינו, שגם הנשמות דבחינת יעקב, יו"ד עקב, שזהו כפי שהנשמה ירדה למטה, הנה גם נשמות דבחינת עקב הם משפיעים בתורה.

שנשמות ישראל הם הם העושים את המצות, וזהו מה שכתוב וזכרתם את כל מצות ה', ואחר כך כתיב ועשייתם את כל מצותי, הינו שישאל עושים מבחינת מצות ה' שיהיו מצותי, והוא על-דרך ה"ל שנשמות ישראל מחברים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק כ"ט עמוד 229 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

משמעות לשון 'אחזונה' - בתורה

שבשדה אחוזה אפילו כשהבעלים מוכרים אותה, חוזרת להם ביוכל "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו" דמפנין ששדה זו היא אחוזתם, לכן קשורה אליהם בכל מצב.

כמו כן התורה היא אחוזתם של ישראל, וקשורה אתם בקשר תמידי, דגם כשנמצאים בין האמות, התורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחוזת של ישראל. דזה שבני ישראל קשורים לתורה בכל מצב בו יהיו (ואפילו בזמן שבני ישראל נמסרו בידי אמות העולם), נובע מכך שהתורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחוזת של ישראל.

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:

אחזונה ולא נעזבנה (לג, ד. ובפירוש רש"י)

צריך להבין, מהו הלשון אחיזה שפרש רש"י לגבי התורה, דלכאורה מתאים יותר לכתב לשון שמישה, למוד, וכיצא בזה, וכפי שכתבה התורה עצמה בפסוקים שלפניי? גם צריך להבין השיכות בין "מורשה" - שהתורה היא ירושה, לזה שאחזונה ולא נעזבנה, הרי גם אם התורה נתנה במתנה וכיצא בזה, שיהי (לכאורה) לומר אחזונה ולא נעזבנה? ויש לומר שלשון "אחזונה" כאן אין משמעו אחיזה אלא אחוזה, שהתורה היא אחוזתם וירשתם של ישראל. דכמו

(ה) ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל: הוהה בישראל מלכא באתפנשות רישי עמא פחדא שבטיא דישראל:

את ראש", ראויין אלו שאברכם. דבר אחר: "בהתאסף", בהתאסףם יחד, באגדה אחת ושלוש ביניהם - הוא מלכס, ולא כשיש מחלקת ביניהם.

כ"י ויהי. הקדוש-ברוך-הוא. בישרון מלך. תמיד על מלכותו עליהם. בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם. ראשי. כמו (שמות ל) "כי-תשא

(ו) יחי ראובן ואל-ימות ויהי מתיו מספר: ס יחי ראובן לחיי עלקא וימותא תנינא לא ימות ויקבלון בנהי אחסנתהון במניניהון:

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

עוד רמז כי מלכות ישראל תהיה מתקנת כשיהיו ישראל מתאספים ראשיהם יחד ולא יהיו בד בבד שבה יהיה סבה שיתחדו יחד שבטי ישראל, וכשישראל בגדר זה הנה הנם ברום גדר ההצלחות ומלכותם תהיה בה יהיה של קיום, וצא ולמד כי מיום שנחלקו הלכות ונחלקו המלכויות מה עלתה בידם, וזאת סבת עגלי ירבעם והבאים אחריו, כי ראש האבדן הוא הפרוד, וכלי המחזיק ברכה הוא השלום ויחוד הלכות: תורה ו

(ו) יחי ראובן וגו' ויהי מתיו וגו'. אומר ויחי ראובן רבותינו ז"ל אמרו (ספרי) שהתפלל על ראובן שיהיה לו חלק לעולם הבא, ואולי אפשר לומר שנתפס על גדולי השבט שמותו בעדת

הוא שיהיה מלך, והוא אומר **בהתאסף ראשי עם** וגו' אז הוא שיהיה מלך בישרון מלכד התורה, וכמו כן מצינו שהיה מנוי מלך על ישראל בסדר זה דכתיב בשמואל (א' ח) ויתקבצו כל זקני ישראל ויבאו אל שמואל וגו' שימה לנו מלך לשפטנו, והוא עצמו מאמר בהתאסף וגו' אבל וזאת תהיה זאת התורה לברך למלך על ישראל, והוא מאמר הנביא להם (שם י"ב) וד' אלהיכם מלככם שהיא התורה שכלה שמו של הקב"ה: **ואולי** כי לזה רמז בתבת ויהי שירה על הצער, דכתיב שם (ח) וירע הדבר בעיני שמואל כאשר אמרו תנה לנו מלך לשפטנו וכתב ויאמר ה' וגו' כי אתי מאסו ממלך עליהם, ועל זה נתנבא משה ואמר ויהי וגו':

יכתב לו וגו', והוא מאמר הכתוב (משלי ח) בי מלכים ומלכו, ולמעלה בפסוק אף חבב פרשנו הכתוב באפן אחר על נכון: תורה ה

(ה) ויהי בישרון מלך בהתאסף וגו'. פרוש שהיית המלך בישראל צריך שתהיה בהתאסף ראשי עם יחד, כאומרים ז"ל (תוספתא סנהדרין פ"א) אין ממנין מלך אלא על פי בית דין של ע"א, והוא שנתפסו במאמר **ראשי עם**, ובאומרו **יחד שבטי ישראל** שצריך שיהיו צבור מרצים ממנו: **עוד** יתבאר לפי שאמר בסמוך כי התורה היא המולכת עלינו כאומרו (משלי ח) נגידים אדרב, לזה גמר אמר **ויהי בישרון מלך** פרוש והיית מלך בישראל זה יהיה אם יתקבצו ראשי עם וישאלו מלך אז

שְׁנֵאֹמֶר: (בראשית לה) "וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה, וַיְהִי בִּנְיָ עֶקֶב שְׁנַיִם עָשָׂר, שְׁלֹא יָצָא מִן הַמִּנְיָן."

כ"י: יחי ראובן • בעולם הזה • ואל-ימת • לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלָהָה. ויהי מתיו מספר • נמנין במנין שאר אחיו, דגמא היא זו פענן

ו נדא ליהודה ואמר קבל יי צלותה דיהודה במפקה (באגחא) לקרבא ולעמה תתיבנה לשלם ידוהי ועבדן לה פרענותא מסנאוהי וסעיד מפעלי דכבוהי הוי לה:

(י) וזאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה ואל-עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה: פ

סנחריב. ואל-עמו תביאנו • לשלום מפני המלחמה (ספרים אחרים: מן המלחמה). ידיו רב לו • יריבו ריבו וינקמו נקמתו. ועזר מצריו תהיה • על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד: (דה"ב יח) "וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט, וַה' עֲזָרוֹ". דבר אחר: "שמע ה' קול יהודה", (ספרי) כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכתיו של יהודה. ואף פשחלקו ארץ ישראל, נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר: (יהושע יט) "מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון". [ונמנין מה לא יחד לו ברכה בפני עצמו? שהיה בלבו עליו על

כ"י: וזאת ליהודה • סמך יהודה לראובן, מפני ששניהם הודו על קלקול שבִּידם, שנאמר: (איוב טו) "אשר חכמים יגידו וגו', להם לבדם וגו' ולא עבר זר בתוכם". (ב"ק צב) ועוד פרוש רבותינו שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה מתגלגלין בארון מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר: (בראשית מר) "וחטאתי לאבי כל הימים", אמר משה: 'מי גרם לראובן שיודה? יהודה וכו'". שמע ה' קול יהודה • תפלת דוד, ושלמה, ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים, וחזקיה מפני

מה שעשה בשטים, כף כחוב באגדת תהלים (מזמור צ:).

♦ יום שני י"ד תשרי ♦

ח וללוי אמר תמיא ואוריא אלבשטא לגבר דאשתכח חסידא קדמך די נסיתוהי בנסתא ונהוה שלים בנתוהי על מי מצותא ואשתכח מהימן:

(ח) וללוי אמר תמיד ואוריך לאיש חסידך אשר נסיתו במפה תריביו עלמי מריבה:

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

שהגם שהריוח פרץ ונרח בכם מעשה תמר אף על פי כן עדן לא האירה מלכות בית דוד כי צריכה לניצוח הקדשה שעדן בין האמות והיא רות המואבית, לזה אמר ועזר מצריו תהיה לשון נקבה, גם עזר יורה אל הנקבה כאומרו (בראשית ב' יח) אעשה לו עזר וגו', ועין מה שפרשתי בפסוק (שם מג

אומרם ז"ל (שם כ"ג) שאמר חזקיה לפני הקדוש ברוך הוא רבים אשר את שגבא וגו' והשיב הקדוש ברוך הוא אין מנין לרשעים, לזה אמר משה במתק לשונו מתיו מספר פרוש שלא יהיו רשעים שאז אין מנין להם, ותועיל תפלת צדיק על הדבר בסוד (שמואל ב' כ"א) צדיק מושל ביראת אלהים: תורה ז

ט) וחטאתי לאבי וגו': תורה ח **(ח) וללוי אמר תמיד וגו'.** פרוש יתקנים בידי דבר זה ולזרעו אחריו בהנה עולם:

אשר נסיתו במפה. פרוש לפי שיעלב אמר על לוי בשתוף עם שמעון (בראשית מט ה) כלי חמס וגו' ארור אפם כי עז וגו', לזה אמר כי לוי נתנסה שאינו בעל אף ועברה, שנתנסה במפה פרוש לא שנסה ה' אלא שראה בו נסיון שכל שבטי ישראל נסו ה' דכתיב (שמות יז יז) על נסותם את ה', ולא כן לוי, הא למדת ששכר רגזם: תורה ט

(ז) שמע ה' קול יהודה. פרוש לפי שיהודה חטא במעשה תמר והתודה על חטאו כאומרו (בראשית ל"ח) צדקה ממני, בקש משה שקבל ה' קולו בהודאתו. ואמר ענין זה לומר אחריו ואל עמו תביאנו, פרוש לפי מה שכתבנו בפסוק (יהי מט ט) מטרה בני עליה, כי באמצעות מעשה תמר הוציא טרה אדם שאכל הכליעל, והוא מה שרמו באומרו ידיו פרוש כח מעשיו רב לו הגדיל וקנה רבנות בתוספת גדר עליון כמו שהארבנו שם: **ואמרו** ועזר מצריו תהיה. פרוש

קרח באומרם ז"ל (במד"ד י"ח) כי מאתים וחמשים איש כלן היו ראשי סנהדראות ורָבֵן מִשְׁבֵּט ראובן באומרם ז"ל:

ולפי שיש מקום לומר שעדת קרח אין להם חלק לעולם הבא, לזה התפלל יחי ראובן פרוש שבטו, והגם שלא היו אלא ר"ן איש, להיותם גדוליהם יתכנה השבט כלו עליהם. או אפשר שעל ראובן עצמו הוא אומר אלא שהוא מהטעם עצמו כי בשיתקצצו ענפים של גדול השבט יגרע מצדיק שהוא ראובן עינו, לזה התפלל שיהיה לעולם הבא, וזה מסכים בסברת האומר (סנהדרין ק"ח) עדת קרח יש להם חלק לעולם הבא:

ואמרו ויהי מתיו מספר. התפלל עליהם שיהיו צדיקים לפי שנמקו השורשים במאדע גדוליהם במעשה קרח כאמור בסמוך לזה התפלל ויהי מתיו מספר, פרוש על דרך

דָּבָר אַחֵר: "תְּרִיבֶהוּ עַל מִי מְרִיבָהּ", נִסְתַּקְּפֶתָּ לֹא לְבֹא בַּעֲלִילָה, אִם מִשָּׁה אָמַר: (במדבר כ) "שִׁמְעוּ נָא הַמּוֹרִים", אַהֲרֹן וּמִרְיָם מָה עָשׂוּ?.

כ"י וְלֹלֹי אָמַר • וְעַל לֹי אָמַר • תִּמְיֵךְ וְאוֹרִיךְ • כָּל־פִּי שְׂכִינָה הוּא מְדַבֵּר • אֲשֶׁר נִסִּיתוּ בְּמִסָּה • שְׁלֹא נִתְלוֹנְנוּ עִם שָׁאֵר הַמַּלְאָכִים • תְּרִיבֶהוּ וְגו' • בְּתַרְגּוּמוֹ.

ט דַּעַל אֲבוּהִי וְעַל אִמָּה לֹא רַחֵם בְּד חֲבוּ מִן דִּינָא וְאַפִּי אַחוּהִי וּבְנוּהִי לֹא נְסִיב אֲרִי נִטְרוּ מִטְרַת מִימְרָךְ וּקְנִמָךְ לֹא אֲשַׁנִּי:

(ט) הָאֱמֹר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רִאִיתִיו וְאֶת־אֶחָיו לֹא הִפִּיר וְאֶת־בְּנוֹ לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אֶמְרֹתֶיךָ וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ:

אֶחָד מֵהֶם, שְׁנַאֲמַר: (שם) "כָּל בְּנֵי לֹוִי". כִּי שָׁמְרוּ אֶמְרֹתֶיךָ • "לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים". וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ • בְּרִית מִלָּה, שְׁאוֹתָם שְׁנוּלְדוּ בַּמִּדְבָּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא מְלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין וּמִלִּין אֶת בְּנֵיהֶם (סְפָרִים אֲחֵרִים: אוֹתָם שְׁנוּלְדוּ בַּמִּדְבָּר, שִׁשְׁרָאֵל לֹא מְלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין) •

כ"י הָאֱמֹר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רִאִיתִיו • כְּשִׁחַטְאוּ בַּעֲגֹל וְאֶמְרֹתֵי: (שמות לב) "מִי לָה' אֱלִי", נֶאֱסָפוּ אֱלִי כָּל בְּנֵי לֹוִי, וְצוּרִיתִים לְהַרְגֹּת אֶת אָבִי אִמּוֹ וְהוּא מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ אֶת אֶחָיו מֵאִמּוֹ, אוֹ אֶת בֶּן בִּתּוֹ, וְכֵן עָשׂוּ. וְאִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ אָבִיו מִמֶּשׁ, וְאֶחָיו מֵאָבִיו, וְכֵן בְּנֵי מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי לֹוִיִּים הֵם וּמִשְׁבֵּט לֹוִי לֹא חָטָא

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (2 קוֹטִי שִׁיחוֹת 1 עמ' 39)

וְרָאָה רַשִׁי בַּמִּדְבָּר ג, יב (וְהַלּוּיִם, שֶׁלֹּא עָבְדוּ עֲבוֹדַת אֱלִילִים, נִבְחָרוּ תַּחֲתֵיהֶם) וּדְבָרִים ח, י (וּסְעִיתֶם בַּעֲגֹל, וּבְנֵי לֹוִי לֹא טָעוּ), שֶׁפָּרֵשׁ עַל הַלּוּיִם. אָבֵל בְּשִׁנְיָהֶם פָּרַשׁ הַטַּעַם דִּלָּא טָעוּ בַּעֲגֹל, וְלֹא שֶׁהֲרִגוּ. וְאֵין כָּאֵין מִקּוּמוֹ.

נֶאֱסָפוּ אֱלִי כָּל בְּנֵי לֹוִי וְצוּרִיתִים לְהַרְגֹּת .. וְכֵן עָשׂוּ (רש"י לג, ט) רַשִׁי כֶּתֶב בַּפְּרָשָׁת תִּשְׁאָ (לב, כט) שֶׁהִכְהִנִּים זְכוּ לְכַהֲנָה מִפְּנֵי שֶׁהִעֲנִישׁוּ אֶת עוֹבְדֵי הָעֵגֹל. וְלִכְאוּרָה, עַל־פִּי זֶה הָרִי זֶה צָרִיךְ לְהִיטֵב בְּכָל שִׁבְט לֹוִי, לֹא דוֹקָא כְּהִנִּים.

י כְּשֶׁרִּין אֱלִין דִּילְפֹּון דִּינִיךְ לִיעֲקֹב וְאוֹרִיתֶךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשׁוּן קִטְרַת בּוֹסָמִין קְדָמָךְ וּגְמִיר לְרַעְנָא עַל מִדְבָּחֶךָ:

(י) יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב וְתוֹרַתֶךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁמֹו קִטּוֹרָה בְּאַפֶּיךָ וּכְלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ:

כ"י יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ • רְאוּיִין אֱלוּ לָךְ. וּכְלִיל • עוֹלָה.

יא בְּרַךְ יי נִכְסוּהִי וְקִרְבִּן יְדוּהִי תִקְבַּל בְּרַעְנָא תִּבְרַח חֲרָצָא דְסָנְאוּהִי וּדְבַעֲלִי דְכְבוּהִי דְלֹא יִקוּמוּן:

(יא) בְּרַךְ יִהְיֶה חֵילוֹ וּפַעַל יָדָיו תִּרְצָה מִחֵץ מִתְנַיִם קָמְיוֹ וּמִשְׁנָאִיו מִן־יְקוּמוּן: ס

וְהַתְּפַלֵּל עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁהָיוּ מוֹעֲטִים: שְׁגִים־עֲשָׂר בְּנֵי חֲשִׁמוֹנָאִי וְאַלְעָזָר, כְּנָגֵד פְּמָה רַבְבוֹת. לָכֵן נֶאֱמַר: "בְּרַךְ ה' חֵילוֹ וּפַעַל יָדָיו תִּרְצָה". וּמִשְׁנָאִיו מִן־יְקוּמוּן • מִחֵץ קָמְיוֹ וּמִשְׁנָאִיו מִהִיּוֹת לָהֶם תִּקּוּמָה.

כ"י מִחֵץ מִתְנַיִם קָמְיוֹ • מִחֵץ קָמְיוֹ מִפֶּת מִתְנַיִם, כְּעִנֵּין שְׁנַאֲמַר: (תהלים טט) "וּמִתְנַיִם תִּמִּיד הַמַּעַד", וְעַל הַמַּעֲוָרִין עַל הַכְּהֵנָה אָמַר כֵּן. דָּבָר אַחֵר: רָאָה שְׁעִתִּידִין חֲשִׁמוֹנָאִי וּבְנֵי לְהִלָּחֵם עִם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים,

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(יא) וּמִשְׁנָאִיו מִן יְקוּמוּן, אוֹמְרוּ מִן יְקוּמוּן, לְדְבָרֵיהֶם ז"ל (במדבר פ"ד) שְׁנַתְנַבֵּא עַל מַלְכוּת יוֹן שְׁעִתִּידָה לְפַל בְּיַד חֲשִׁמוֹנָאִי, לָזֶה אָמַר וּמִשְׁנָאִיו מִן יְקוּמוּן פְּרוּשׁ אֶפְלוּ מִן הַזֶּמֶן עֲצָמוּ שְׁתִּהִיָּה לָהֶם לְשׁוֹנָאִים קִימָה וְיִשְׁרָאֵל שְׁפָלִים בְּזִמְן עֲצָמוּ מִחֵץ מִתְנַיִם קָמְיוֹ וְגו', וְכֵן יִהְיֶה, וְדָבָר זֶה הִיא הַצִּלְחָה בְּנֶס וּפְלֶא: תוֹרָה יב

עוֹד יִרְצָה לְפִי שֶׁצָּוָה (לְעִיל ט"ז י"ח) שְׁפָטִים וְגו' לְשִׁבְטֶיךָ, וְאָמְרוּ רַז"ל (ספרי) שֶׁצָּרִיךְ שְׁמִנָּה דִּינִים לְכָל שִׁבְט, לָזֶה אָמַר כִּי שִׁבְט לֹוִי לָצֵד מִה שֶׁהוֹכַחְנוּ שְׁלֹא נִשְׁאֹו פָּנִים לְאָב וּלְאִמָּה וּלְבֶן רְאוּיִים הֵם לְהַתְּמַנּוֹת עַל כָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אוֹמְרוּ יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב בְּדֶרֶךְ כָּל־כֵּל, כִּי אֵין לְחוּשׁ שִׁישְׁאוּ פָּנִים לְשִׁבְטֵם יוֹתֵר מִשְׁבֵּט זוֹלָתָם: תוֹרָה י

(ט) הָאֱמֹר וְגו' יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ וְגו'. יתְבָאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (ב"ב ס"ט) בְּמַעֲשֵׂה שְׂבָאוּ לָדוֹן עַל אֵילָן שְׁהִיָּה מִזִּיק לְדֶרֶךְ הָרַבִּים וְכו' וְאָמַר לָהֶם עַד לְמַחֵר וְכו' וְשִׁלַּח וְקָץ וְכו' ע"כ, וְהוּא אוֹמְרוּ הָאֱמֹר וְגו' אָדָם כְּזֶה רָאוּי לְהוֹרוֹת מִשְׁפָּט וְכו' כִּי אֵין מְקוֹם לוֹמַר לוֹ טַל קוֹרָה כּו' וְזֶה לָךְ הָאוֹת הָאֱמֹר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ:

(יב) לְבַנְיָמָן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבֵטַח עָלָיו חֶפֶף
עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: ׀

מְשֻׁבָּחָהּ יְרוּשָׁלַיִם, לֹא שָׁרְתָה שְׂכִינָה בְּמָקוֹם אַחֵר.
וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן • בְּגִבָּה אֲרָצוֹ הָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
בְּנוֹי, אֲלֹא שֶׁנִּמְוָה עֲשָׂרִים וְשָׁלֹשׁ אֲמָה מֵעֵין עֵיטָם,
וְשֵׁם הָיָה דַּעְתּוֹ שֶׁל דּוֹד לְבָנוֹתוֹ, כְּדֹאִיתָא בִּשְׁחִיטַת
קֳדָשִׁים: 'אֲמַרִי נִחְתִּי בֵּיה פּוֹרְתָא', מִשּׁוּם דְּכְתִיב:
"וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן", אֵין לָךְ נֶאֱדָה בַּשּׁוּר יוֹתֵר
מִכְתָּפָיו.

י"א לְבַנְיָמָן אָמַר • לִפִּי שְׁבַרְפַּת לֹוי בַּעֲבֹדַת
הַקִּרְבָּנוֹת, וְשֶׁל בְּנִימִין בְּבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחֶלְקוֹ,
סִמָּן זֶה לָזֶה, וְסִמָּן יוֹסֵף אֲחֵרָיו שָׂאֵף הוּא מִשְׁכֵּן
שִׁילָה הָיָה בְּנוֹי בְּחֶלְקוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם עח) "וַיִּמָּאֵס
בְּאֵהָל יוֹסֵף וְגו'", וּלְפִי שְׁבִית עוֹלָמִים חִיבִי
מִשִּׁילָה, לְכֹף הַקֳּדִים בְּנִימִין לְיוֹסֵף. חֶפֶף עָלָיו •
מִכֶּסֶה אוֹתוֹ וּמִגֵּן עָלָיו. כָּל־הַיּוֹם • לְעוֹלָם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 146)

יהודי: כְּשֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שָׁבוּ אֵינָה בְּבַחֲנִינַת הַתְּנַשְׁאוֹת
וְהַבְּדֵלָה מִנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, גּוֹפּוֹ, וְחֶלְקוֹ בְּעוֹלָם, אֲלֹא הִיא
מִתְעַסֶּקֶת אִתָּם וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶם, בְּכַדִּי לְבָרֵם וּלְזַכָּכֵם –
נַעֲשִׂים כָּלֵם מִשְׁכֵּן וּמִקְדָּשׁ לְהַשְׁרָאָה הַשְּׂכִינָה.

אמרי, נחתי ביה פורתא (רש"י לג, יב) בית המקדש אמור
להאיר אור אלקי לכל העולם, עד לחלקו הכי נמוך. לכן
לא היה גבוה לגמרי מן העולם, פי אז היה נעלה מפדי
שיוכל להאיר לכל העולם; אלא נחתי ביה פורתא, ואז הוא
שייך וקרוב לעולם. והוא הדין ל'מקדש' הפרטי שבתוך כל

♦ יום שלישי ט"ו תשרי ♦

(יג) וַיֹּסֵף אָמַר מְבָרַכַת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמֶּגֶד שְׂמִימִם
מִפֹּל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת:

אֹתָהּ מְלֻמָּטָה. אֵתָה מוֹצֵא בְּכָל הַשְּׂבָטִים בְּרַכְתּוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה, מֵעֵין בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

י"א מְבָרַכַת ה' אֲרָצוֹ • שֶׁלֹּא הָיְתָה בְּנִחְלַת הַשְּׂבָטִים
אֶרֶץ מְלֵאָה כָּל טוֹב כְּאַרְצוֹ שֶׁל יוֹסֵף. מִמֶּגֶד • לְשׁוֹן
עֲדָנִים וּמִתְקָה. וּמִתְהוֹם • שֶׁהִתְהוֹם עוֹלָה וּמִלְחָלַח

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ בראשית תשכ"א – תורת מנחם התנועדות כט עמ' 131)

בְּכָל טוֹב. תִּנּוּ יְדָכֶם וּתְסִייעוּ לַעֲבֹד אוֹתָהּ! בְּאַרְץ יֵשׁ הַכֹּל,
וְכֹאשֶׁר יַעֲבֹדוּ אוֹתָהּ – הִיא תִתֵּן כָּל טוֹב. וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף,
שֶׁ'אַרְץ' זוֹ מְבָרַכַת הֵן בְּרוּחַ, "מֶגֶד שְׂמִימִם מִטָּל", וְהֵן בְּגֶשֶׁם,
"תְּהוֹם רוֹבֶצֶת תַּחַת".

י"א מְבָרַכַת ה' אֲרָצוֹ • שֶׁלֹּא הָיְתָה בְּנִחְלַת הַשְּׂבָטִים
אֶרֶץ מְלֵאָה כָּל טוֹב כְּאַרְצוֹ שֶׁל יוֹסֵף. מִמֶּגֶד • לְשׁוֹן
עֲדָנִים וּמִתְקָה. וּמִתְהוֹם • שֶׁהִתְהוֹם עוֹלָה וּמִלְחָלַח

(יד) וּמִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שְׂמִשׁ וּמִמֶּגֶד גִּרְשׁ יִרְחִים:

אַחֵר: "גִּרְשׁ יִרְחִים", שֶׁהָאֶרֶץ מְגִרֶשֶׁת וּמוֹצִיאָה
מִחֲדָשׁ לְחֲדָשׁ.

י"א וּמִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שְׂמִשׁ • שֶׁהָיְתָה אֲרָצוֹ פְּתוּחָה
לְחֶמֶה, וּמִמֶּתֶקֶת הַפְּרוֹת. גִּרְשׁ יִרְחִים • יֵשׁ פְּרוֹת
שֶׁהִלְכָנָה מִבְּשִׁלְתָן, וְאֵלּוּ הֵן: קְשׁוּאִין וְדִלּוּעִין. דָּבָר

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

שְׁמוֹסֵף וְזוֹ וּפְרָנָס כָּל יִשְׂרָאֵל, וּמִצִּינוּ
שֶׁהָעֵלָה ה' עָלָיו בְּשִׁבִּיל זֶה כְּאֵלּוּ יְלָדִים
דְּכְתִיב (תהלים ע"ז) בְּנֵי יַעֲקֹב וַיּוֹסֵף סֵלָה,
וְאָמַר ז'ל (סנהדרין י"ט) לִפִּי שְׁפָרְנָס
נִקְרָאוּ עַל שְׁמוֹ, לָזֶה בְּרָכוֹ בְּרַב טוֹבוֹת
הָאֶרֶץ מִדָּה כְּגֹדֶר מִדָּה: תוֹרָה יד

י"א לְבַנְיָמָן אָמַר. פְּרוּשׁ תִּבֵּת לְבַנְיָמִין
הוּא דְּבָרִי מִשָּׁה, וְתִבֵּת אָמַר הוּא
דְּבָרִי הַפְּתוּב, שֶׁאִם לֹא כֵן בְּמָה יוֹבֵן
הַדָּבָר שֶׁעַל בְּנִימִין הוּא אֹמֵר, וְכֵן
לְיוֹסֵף וְלְזִבְוִל וְגו', וְאֹמֵר יוֹסֵף לְבֵטַח
עָלָיו פְּרוּשׁ מִזֶּה שֶׁעַל יוֹסֵף לְבֵטַח עָלָיו,

(טו) **וּמֵרָאשׁ הָרִי-קָדָם וּמִמָּגֶד גִּבְעוֹת עוֹלָם:** טו ומריש טורא בכירא ומטוב רמן דלא פסקן:

כ"י- **וּמֵרָאשׁ הָרִי-קָדָם** • ומברכת מראשית בשול הפרות, שהריה מקדימין לכפר בשול פרותיהם. דבר אחר: מגיד שקדמה בריאתן לשאר הרים.

(טז) **וּמִמָּגֶד אֶרֶץ וּמִלֵּאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סְנָה תְּבוֹאֶתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקִדְקֵד נְזִיר אֶחָיו:** טז ומטוב ארעא ומלאה רעי לה דשכנתה בשמיא ועל משה אתגלי באסנא יתין כל אליו לרישא דיוסף ולגנא פרישא דאחיה:

כ"י- **וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סְנָה** • כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מברכת מרצונו ונחת רוחו של הקדוש-ברוך-הוא הנגלה עלי תחלה בסנה. רצון • נחת רוח ופיוס,

(יז) **בְּכוֹר שׁוּרוֹ הָדָר לוֹ וְקִרְנֵי רֹאשׁ קִרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִנְגַּח יַחֲדוֹ אֶפְסֵי-אֶרֶץ וְהֵם רַבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה: ס** יז רבא דבנוהי זינא לה וגבורין דאתעבידא לה מקדם תקפא ורומא דילה בגברתה עממיא קטל פחדא עד ספי ארעא ואנון רבנות דבית אפרים ואנון אלפאי דבית מנשה:

כ"י- **בְּכוֹר שׁוּרוֹ • יֵשׁ "בְּכוֹר" שֶׁהוּא לְשׁוֹן גְּדֻלָּה וּמְלֻכּוּת, שְׁנֶאֱמַר: (תהלים פט) "אֵף אֲנִי בְכוֹר אֶתְנָהוּ", וְכֵן: (שמות ד) "בְּנִי בְכוֹרִי יִשְׂרָאֵל". בְּכוֹר • מֶלֶךְ הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְהוּא יְהוֹשֻׁעַ. שׁוּרוֹ • שִׁכְחוּ קֶשֶׁה כְּשׁוֹר לְכַבֵּשׂ כְּמָה מְלָכִים. הָדָר לוֹ • נָתַן לוֹ, שְׁנֶאֱמַר: (במדבר כז) "וְנִתְּתָה מִהוֹדֶךָ עָלָיו". וְקִרְנֵי רֹאשׁ קִרְנָיו • שׁוֹר כָּחוֹ קֶשֶׁה, וְאֵין קִרְנָיו נְאוֹת, אֲבָל רֹאשׁ קִרְנָיו נְאוֹת וְאֵין כָּחוֹ קֶשֶׁה, נָתַן לַיהוֹשֻׁעַ כָּחוֹ שֶׁל שׁוֹר, וְיוֹפִי**

(טז) וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סְנָה וְגו'. פרוש שיתרצה בו ה' להיטיבו גם בזמן שישאל בצער והוא סימן שכונת סנה, ואומרו **תְּבוֹאֶתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקִדְקֵד** וגו' פרוש טעם האמור הוא כנגד ב' מדות טובות שנמצאו בו, א' שהגם שגלה וירד למצרים וכמה סבות הרשע הקיפוהו עמד בצדקתו באומרו **וְל' (שם פ"א) בְּפִסּוֹק וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם** הוא יוסף וכו', והוא מה שרמו באומרו **לְרֹאשׁ יוֹסֵף**, וכנגד מה ששלם לאחיו טובה תחת רעה אמר **נְזִיר אֶחָיו** שהזירוהו אחיו מן אחותם, כמו שדרשו **וְל' (מדרש פ' השע) בְּפִסּוֹק נָסְעוּ מִזֶּה, וְאֵף עַל פִּי כֵן וְיִכְלָכֵל יוֹסֵף וְגו' (בראשית מ"ב) תורה יז**

(יז) בְּכוֹר שׁוּרוֹ וְגו'. כאן ברך ב' גדולים היוצאים מיוסף, ואמר כנגד מנשה הבכור, בכור שורו הדר לו רמו לגדעון, וכנה לו את השור רמו למה שאמר מלאך ה' לגדעון **(שופטים ו) קח את פר השור אשר לאביר וגו' ולקחת את הפר השני והעלית עולה וגו', ואומרו הדר לו** כאומרו **שם (שם ז) ויאמר ה' אל גדעון רב העם אשר אתך מתתי את מדון בידם פן יתפאר עלי ישראל** לאמר ידי הושיעה לי, והוא הפאר הוא ההדר האמור כאן שלא עלו מישראל אלא אנשים מועטים ובה תהיה התשועה הדר למושיע, והוא אומרו הדר לו: **וְאֶמְרוּ וְקִרְנֵי רֹאשׁ קִרְנָיו** הוא כנגד

יהושע הבא מאפרים שהיה שמעו בכל הארץ אשר גדלו ה' והרים מעלתו כקרני ראם, **בָּהֶם עַמִּים יִנְגַּח** וגו' פי כשמע מלכי האמורי את אשר היה ה' עמו לא קמה עוד רוח בהם מפניו, וחזר ופרש משה דבריו פי ב' הפרכות שאמר הם כנגד ב' השבטים, והוא אומרו **וְהֵם רַבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה**, והגם שבברכה הקדים לומר בכור שורו שהוא כנגד מנשה, לפי שברכתו קטנה מברכת אפרים התחיל במועט להוסיף ולעלות בברכה, וכשהזכירם הקדים ברכת אפרים כפי גדלתם שגדלת יהושע גדולה מגדלת גדעון: תורה יח

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

עטרת מרים

כי לא ידעו מה הוא, הטובת אם רעה והיה לעת־ערב יהיה־אור אז יכירו בטובת התשועה: ח והיה ביום ההוא כשיבקע הר הזיתים מן המזרח למערב יצאו מים־חיים מירושלם חצים אליהם הקדמוני וחצים אליהם האחרון המערבי, ודרך אותה בקיעה בקוץ ובחרף יהיה:

ט והיה יהיה למלך על־כל הארץ ביום ההוא יהיה יהיה אחד שכל הגוים יעזבו את אלהיהם וימצאו שאין עמו אל נכר וישמו אחד שיחיה שמו מנזר כפי כלם: י עם פי ירושלים הרים סביב לה יפול ותפוד כלהארץ להיות ארץ מישור בערבה מגבע לרמון העומדת מגב ירושלים וראמה ותרצה ירושלים גבוהה על הכל וישבה תחתיה במקומה הראשון למשער מן שער בנימן עד־מקום שער הראשון ועוד תתרחב מצפון לדרום עד־שער הפנים ומגדל חננאל עד יקבי המלך שהיו עד עכשיו חיצן לעיר: יא וישבו בה עם השכינה וחרם לא יהיה־עוד לא יהיה בה שומון ואדון וישבה ירושלים לבטח: יב וזאת באופן זה תהיה המגפה אשר יגף יהיה את־כל העמים אשר צבאו יתנו על צבאם לצור על־ירושלים המקום בשורו נפול והקסת האבנים והוא עמוד על־רגליו ולא נפל למשכב ועניו תמקנה בחריהן שהן וישבת שם ולשונו תמק בפייהם: יג והיה ביום ההוא תהיה מהומת־יהודה רבה בהם לערב דעתם להפכם

ליהיה לא־יום ולא־לילה והיה לעת־ערב יהיה־אור: ח והיה ביום ההוא יצאו מים־חיים מירושלם חצים אליהם הקדמוני וחצים אליהם האחרון בקוץ ובחרף יהיה: ט והיה יהיה למלך על־כל־הארץ ביום ההוא יהיה יהיה אחד וישמו אחד: י יפול כל־הארץ בערבה מגבע לרמון גגב ירושלים וראמה וישבה תחתיה למשער בנימן עד־מקום שער הראשון עד־שער הפנים ומגדל חננאל עד יקבי המלך: יא וישבו בה וחרם לא יהיה־עוד וישבה ירושלים לבטח: יב וזאת תהיה המגפה אשר יגף יהיה את־כל־העמים אשר צבאו על־ירושלים המקום בשורו והוא עמוד על־רגליו ועניו תמקנה בחריהן ולשונו תמק בפייהם: יג והיה ביום ההוא תהיה מהומת־יהודה

עטרת מרים

א הנה יום מיוחד לו בא ליהיה וחלק שללך ששללו הבבלים ממך מימות עולם ישוב לך וחלק בקרבך: ב עתה יפרש איד ישוב להם שללם ואספתי את־כל־הגוים הם חיל גוג ומגוג אל־ירושלם למלחמה ונלכדה העיר ונשפשו ופילו הבתים ואבניהם ורמסו ברגליהם והנשים

תשכבנה ואנסו ויצא חצי העיר בגולה ויתר העם החצי הנשאר לא יכרת מן־העיר וישארו במקומם: ג ויצא יהיה ונלחם בגוים ההם להקם ולאבדם ביום הלחמו ביום קרב כמו שנלחם עם מצרים ביום מלחמת ים־סוף (שמות יד): ד משל הוא, כאלו ועמדו רגליו של המקום ברוך־הוא ביום־ההוא על־הר הזיתים אשר הוא על־פני ירושלים מקדם במזרח ונבקעו הר הזיתים מחציו מזרחה וזמה ממזרח למערב גיא גדולה מאד למען יטסו הגולים מיד השבאים ודרך הבקע ומש חצי החר צפונה לצד צפון וחציו נגבה לצד דרום: ה ונסתם אז תטסו מיד השבאים, ודרך גיא־הרי גיא־הרי ההרים שמשני צדי הנאי, כריגוע גיהריים אל מקום אצל ונסתם לשם פאשר נסתם נסו אבותיהם בימים האלה מפני הרעש הארץ שהיה בימי עזיה מלך־יהודה ובא ואז יהיה אלהי וכל המלאכים הקדושים להיות עמך בעזרתך ללחום מול גוג: ו והיה ביום ההוא לא־יהיה אור יקרות בהיר, ולא יהיה וקפאון חשך קרר הנקפה, רחוקא ללך, ישראל יהיו אז נבוכים בדתם ולא יכירו אם היא הכנה לתשועה או לכליון: ז והיה הדרך הנה ויום־אחד הוא יודע הוא נודע ליהיה מתי יתה מים הנה אשר לא יהיה לא יום ולא־לילה

הפטרה ליו"ט ראשון של סוכות

זכריה פרק יד

יד א הנה יום־בא ליהיה וחלק שללך בקרבך: ב ואספתי את־כל־הגוים אל־ירושלם למלחמה ונלכדה העיר ונשפשו הבתים והנשים תשכבנה ויצא חצי העיר בגולה ויתר העם לא יכרת מן־העיר: ג ויצא יהיה ונלחם בגוים ההם ביום הלחמו ביום קרב: ד ועמדו רגליו ביום־ההוא על־הר הזיתים אשר על־פני ירושלים מקדם ונבקעו הר הזיתים מחציו מזרחה וזמה גיא גדולה מאד ומש חצי החר צפונה וחציו נגבה: ה ונסתם גיא־הרי כריגוע גיהריים אל־אצל ונסתם פאשר נסתם מפני הרעש עזיה מלך־יהודה ובא יהיה אלהי כל־קדושים עמך: ו והיה ביום ההוא לא־יהיה אור יקרות וקפאון: ז והיה יום־אחד הוא יודע

עטרת מרים

לִשְׁעוֹן וְהַחֲזִיקוּ כְּאִשֶּׁר יִחִיק אִישׁ יָד רַעְהוּ לְעוֹר וּלְסַעְרוֹ, לִפְתּוֹ וּלְעֻלָּתָהּ יָדוֹ שֶׁל הַנְּעוֹר עַל־יָד רַעְהוּ לַחֲבוּתוֹ לְמַעַן יַעֲבֹד, כִּי בַעֲבוּר בָּלְבוֹל הַדַּעַת אֵינוֹ מִבְחִין בֵּין אוֹהֵב לְאוֹיֵב: יד וְגַם יֵתֵר הָעַם שֶׁל יְהוּדָה אֲשֶׁר תִּשְׁאֹר בִּירוּשָׁלַם תִּלְחָם בִּירוּשָׁלַם אַחֵר שִׁרְאוּ שְׁהָמָם ה' אֶת הַגּוֹיִם, לָכֵן וְאַסְּף־

חֵיל עוֹשֵׂר כָּל־הַגּוֹיִם סָבִיב כִּי בָאוּ לַמִּלְחָמָה וּבְיָדָם הַמֵּדָה זָהָב וְכֶסֶף וּבְגָדִים לָרֹב מְאֹד: מו כְּמוֹ הַמִּגְפָּה הַאֲמֹרָה לְמַעַלָּה (יד יב) הַמָּקָם בְּשָׂרוֹ וְגו' וְכֵן תִּהְיֶה מִגְפַת הַפֹּסֶם הַפָּרִד הַגָּמֹל וְהַחֲמֹר וְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּמִּחְנוֹת הַהֵמָּה כַּמִּגְפָּה הַזֹּאת: מז וְהָיָה כָּל־הַנוֹתָר מִכָּל־הַגּוֹיִם הַבָּאִים לְחַלְּתָם עַל־יְרוּשָׁלַם וְעָלוּ אֶל יְרוּשָׁלַם מִדֵּי שָׁנָה שָׁנָה בְּשָׁנָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת וְלַחֹג בְּהִבְאֵת קִרְבָּנוֹת אֶת־חֹג הַסְּפֹת לִפִּי שִׁבְחָה הַסְּפֹת תִּתֶּנָּה הַמִּגְפָּה הַזֹּאת וּמִפֶּלֶת גּוֹג, לָכֵן יִבְאוּ בְּכָל שָׁנָה לְהוֹת לִזְכֹּרֹן הָעָם שֶׁנַּעֲשֶׂה בַּיּוֹם הַהוּא: יז וְהָיָה אִם תִּמְצָא מִשְׁפָּחָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפָּחוֹת אֲמוֹת הָאָרֶץ אֶל־יְרוּשָׁלַם לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת אִם וְלֹא עָלִיהֶם יִהְיֶה לֹא יִדַּר הַנָּשָׁם לְגִדֹל תְּבוֹאָתָם, כִּי בָחַג

עטרת מרים

הַסְּפֹת נִגְדָרִים גִּשְׁמֵי שָׁנָה, וְכֵן שְׁלֹא בָאוּ יִמְנַע מִהֶם הַנָּשָׁם: יח וְאִם־מִשְׁפָּחָה מִצָּרִים לֹא־תַעֲלֶה וְלֹא בָאָה וְיָדוּעַ וְלֹא עָלִיהֶם יִדַּר הַנָּשָׁם כָּל הַנָּשָׁם כִּי הַיָּלֹלִים מִשְׁקָה שְׂדוּתֵיהֶם, לָכֵן תִּתֶּנָּה הַמֶּקֶם הַבָּשָׂר הַמִּגְפָּה שְׁלָהֶם, אֲשֶׁר יִגָּף יְהוָה אֶת־הַגּוֹיִם עַל אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלוּ לַחֹג אֶת־חֹג הַסְּפֹת:

יט וְזֹאת הַעֲוָנָה שֶׁל הַמֶּקֶם הַבָּשָׂר תִּהְיֶה גָּמֹל חֲטָאת מִצָּרִים אֲבָל וְחֲטָאת כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לַחֹג אֶת־חֹג הַסְּפֹת גָּמֹל חֲטָאתָם תִּתֶּנָּה מִנִּיעַת הַנָּשָׁם: כ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה עַל־מִצְלוֹת הַגּוֹיִם מִזִּבְחֵי שְׂבָצוֹאֵי הַפֹּסֶם בָּאוּ קָבָנוּ עָלֵיהֶם קָדַשׁ לַיהוָה כִּי יִקְדִּישוּ אוֹתָם לַעֲשׂוֹת מִהֶם כָּל־שְׁרֵת כְּמוֹ סִירוֹת לְבָשֵׁל, וְהָיָה הַסִּירוֹת בְּבֵית יְהוָה כַּמְזוֹרְקִים כַּסְּפָלִים שֶׁמְקַבְּלִים בָּהֶם הַדָּם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהֵמָּה מִזְבֵּחַ: כא מְרוֹב וּבְחֵי שְׁלָמִים מִהִבְאֵים לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְהָיָה כָּל־סִיר בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קָדַשׁ לַיהוָה צְבָאוֹת וּבָאוּ כָּל־הַנִּזְבָּחִים וּבְחֵי שְׁלָמִים וְלִקְחוּ מִהֶם וּבִשְׁלוּ בָהֶם מִבְּלִי שְׂאֵלָה אִם קָדָשִׁים הֵם, כִּי כָּלֵם יִהְיוּ קָדָשִׁים וְלֹא־יִהְיֶה כִּנְעָנִי גְבוּעוֹנִים מִכֵּי כִנְעָנִי עוֹד בְּבֵית־יְהוָה צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא כִּי גְדוּלֵי הַגּוֹיִם יִתְגַּדְּבוּ לְהוֹת הֵם עוֹבְדֵי הַבְּהֵמִים בְּבֵית ה':

כב וְהָיָה וְהַחֲזִיקוּ אִישׁ יָד רַעְהוּ וּלְעֻלָּתָהּ יָדוֹ עַל־יָד רַעְהוּ: יז וְגַם־יְהוּדָה תִּלְחָם בִּירוּשָׁלַם וְאַסְּף־ חֵיל כָּל־הַגּוֹיִם סָבִיב זָהָב וְכֶסֶף וּבְגָדִים לָרֹב מְאֹד: מו וְכֵן תִּהְיֶה מִגְפַת הַפֹּסֶם הַפָּרִד הַגָּמֹל וְהַחֲמֹר וְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּמִּחְנוֹת הַהֵמָּה כַּמִּגְפָּה הַזֹּאת: מז וְהָיָה כָּל־הַנוֹתָר מִכָּל־הַגּוֹיִם הַבָּאִים עַל־יְרוּשָׁלַם וְעָלוּ מִדֵּי שָׁנָה שָׁנָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת וְלַחֹג אֶת־חֹג הַסְּפֹת: יז וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפָּחוֹת הָאָרֶץ אֶל־יְרוּשָׁלַם לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא עָלִיהֶם יִהְיֶה לֹא־יִדַּר הַנָּשָׁם: יח וְאִם־מִשְׁפָּחָה מִצָּרִים לֹא־תַעֲלֶה וְלֹא בָאָה וְלֹא עָלִיהֶם תִּתֶּנָּה הַמִּגְפָּה

אֲשֶׁר יִגָּף יְהוָה אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלוּ לַחֹג אֶת־חֹג הַסְּפֹת: יט וְזֹאת תִּהְיֶה חֲטָאת מִצָּרִים וְחֲטָאת כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לַחֹג אֶת־חֹג הַסְּפֹת: כ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה עַל־מִצְלוֹת הַפֹּסֶם קָדַשׁ לַיהוָה וְהָיָה הַסִּירוֹת בְּבֵית יְהוָה כַּמְזוֹרְקִים לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: כא וְהָיָה כָּל־סִיר בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קָדַשׁ לַיהוָה צְבָאוֹת וּבָאוּ כָּל־הַנִּזְבָּחִים וְלִקְחוּ מִהֶם וּבִשְׁלוּ בָהֶם וְלֹא־יִהְיֶה כִנְעָנִי עוֹד בְּבֵית־יְהוָה צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא:

♦ יום רביעי ט"ז תשרי ♦

עטרת מרים

ג וַיִּקְהָלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֲתָנִים הָרִשׁ הַשֶּׁנִּי בָחַג הוּא הַחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי: ד וַיָּבֹאוּ כָּל זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאָרֶץ: ה וַיַּעֲלוּ אֶת־אָרֶץ יְהוָה מִצִּיּוֹן וְאֶת־אֶחָד

הַפְּטֹרָה לְיוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל סוֹכוֹת מַלְכִים א, ח ח ג וַיִּקְהָלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֲתָנִים בָּחַג הוּא הַחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי: ד וַיָּבֹאוּ כָּל זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאָרֶץ: ה וַיַּעֲלוּ אֶת־אָרֶץ יְהוָה וְאֶת־אֶחָד מִזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כָּל־

עטרת מרים

עטרת מרים

מועד מועדון ואת-כל-כלי הקדש אשר באהל ויעלו העלו אתם
הכהנים והלוים העלו את אהל מועד וכליו: ויהמלך שלמה
וכל-עדת ישראל שנקחלו מעצמם, וראשי העם והזקנים הנועדים עליו
ללכת אתו לפני הארון היו מזבחים צאן ובקר אשר לא-יספרו ולא
ימנו מרב: ויבאו הכהנים את-
ארון ברית-יהוה אל-מקומו אל-
דביר הבית אל-קדש הקדשים
אל-תחת פנפי הכרובים שעשה
שלמה, ועמדו בארץ וגבה הכרובים
ההם היה עשר אמות: ח כי
הכרובים שעשו מתחלה פרשים
פנפים אל-מקום עמידת הארון
ויסכו הכרובים על-הארון ועל-
בדיו מלמעלה: ט ויארכו הכרובים
הכרובים לחזן כלפי המזרח ויראו
ראשי הכרובים בפרוכת שנגד הפתח
באמה מרקסין מן-הקדש על-פני
לפני הדביר כהיוהם דוחקין וכולטין
בפרוכת פעין שני רדי אשה ולא יראו
החוצה ויהיו שם עד היום הנה
עד אשר נגזו בימי יאשיהו: י אין
בארון רק שני לחות האבנים
אשר הנח שם משה בחרב
אשר ברת יהוה עם-בני ישראל
בצאתם מארץ מצרים: יא ויהי
בצאת הכהנים ששאו הארון מן-
הקדש והעניו מלא את-הבית
יהוה: יב ולא-יכלו הכהנים
לעמוד בחיל ובגבורה לשרת מפני
העניו פרימלא כבוד-יהוה את-

הקדש אשר באהל ויעלו אתם הכהנים
והלוים: ויהמלך שלמה וכל-עדת ישראל
הנועדים עליו אתו לפני הארון מזבחים צאן
ובקר אשר לא-יספרו ולא ימנו מרב: ז ויבאו
הכהנים את-ארון ברית-יהוה אל-מקומו
אל-דביר הבית אל-קדש הקדשים אל-תחת
פנפי הכרובים: ח כי הכרובים פרשים פנפים
אל-מקום הארון ויסכו הכרובים על-הארון
ועל-בדיו מלמעלה: ט ויארכו הכרובים ויראו
ראשי הכרובים מן-הקדש על-פני הדביר ולא
יראו החוצה ויהיו שם עד היום הנה: י אין
בארון רק שני לחות האבנים אשר הנח שם
משה בחרב אשר ברת יהוה עם-בני ישראל
בצאתם מארץ מצרים: יא ויהי בצאת
הכהנים מן-הקדש והעניו מלא את-הבית
יהוה: יב ולא-יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני העניו פרימלא כבוד-

בית יהוה: יג אז בחראות העניו אמר שלמה וראה אני כי באה השכינה
כי יהוה אמר לשכן בערפל: יד הואיל ובאה השכינה בנה בניתי אם
כן בית זבל לך ויהיה מכון לשבתך עו ולמים כי מעתה לא תשרה
השכינה עוד במקום אחר: טו ויסב המלך את-פניו אל מול העם ויברך
את כל-קהל ישראל וכל-קהל
ישראל עמד כי אין ושיבה בעונה:
טז ויאמר ברוך יהוה אלהי
ישראל אשר דבר בפיו את דוד
אבי ובידו בנה ידו מלא לאמר:
יז מן-היום אשר הוצאתי את-
עמי את-ישראל ממצרים לא-
בחרתי בעיר מפל שבטי ישראל
לבנות בית להיות שמי שם
ואבחר ביד דוד להיות על-עמי
ישראל שעל ידו באה השכינה לבחור
בירושלים לבנות בית: יח ויהי
עם-ללב דוד אבי לבנות בית
לשם יהוה אלהי ישראל:
יט ויאמר יהוה אל-דוד אבי יען
אשר היה עם-ללבך לבנות בית
לשמי המיבית טוב עשית הנה,
ולבנות תחשב כי היה עם-ללבך:
כ רק אתה לא תבנה הבית כי
אם-בנך היצא מחלציד הוא-
יבנה הבית לשמי: כא ויקם
יהוה את-דברו אשר דבר ואקם
תחת דוד אבי ואשב על-פסא
ישראל פאשר דבר יהוה ואבנה
הבית לשם יהוה אלהי ישראל:

יהוה: יב ולא-יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני העניו פרימלא כבוד-
יהוה את-בית יהוה: יג אז אמר שלמה יהוה אמר לשכן בערפל: יד בנה בניתי בית זבל לך
מכון לשבתך עולמים: טו ויסב המלך את-פניו ויברך את כל-קהל ישראל וכל-קהל ישראל
עמד: טז ויאמר ברוך יהוה אלהי ישראל אשר דבר בפיו את דוד אבי ובידו מלא לאמר:
יז מן-היום אשר הוצאתי את-עמי את-ישראל ממצרים לא-בחרתי בעיר מפל שבטי ישראל
לבנות בית להיות שמי שם ואבחר ביד דוד להיות על-עמי ישראל: יח ויהי עם-ללבך דוד אבי
לבנות בית לשם יהוה אלהי ישראל: יט ויאמר יהוה אל-דוד אבי יען אשר היה עם-ללבך
לבנות בית לשמי המיבית כי היה עם-ללבך: כ רק אתה לא תבנה הבית כי אם-בנך היצא
מחלציד הוא-יבנה הבית לשמי: כא ויקם יהוה את-דברו אשר דבר ואקם תחת דוד אבי ואשב

עטרת מרים

כב ואשם שם חדביר מקום
לארז אשר שם בנה הארז ברית
יהוה לחות הבית אשר ברת
עם אבותינו בעת שנתנם בהוציא
אתם מארץ מצרים:

על כפא ישראל באשר דבר יהוה ואכנה הפית לשם יהוה אלהי
ישראל: כב ואשם שם מקום לארז אשר שם ברית יהוה אשר ברת
עם אבותינו בהוציא אתם מארץ מצרים:

יח ולזבולן אמר חדי זבולן במפקד לאגחא
קרבא על בעלי דבבך ויששכר במפקד
למעבד זמני מועדיא בירושלם:

(יח) ולזבולן אמר שמח זבולן בצאתך ויששכר
באהליך:

של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך
הקדים זבולן ליששכר, שתורתו של יששכר על ידי
זבולן היתה. שמח זבולן בצאתך. הצלח בצאתך
לסחורה. ויששכר. הצלח בישיבת אהליך לתורה,
לישב ולעבד שנים ולקבץ חדשים, כמו שנאמר:
(ד"א יב) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים... ראשיהם
מאתים", ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך, ועל-פי
קביעת עתיקה ועבוריהם.

י"א ולזבולן אמר. אלו חמשה שבטים שברך
באחרונה: זבולן גד דן נפתלי ואשר – כפל שמותיקהם
לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל
השבטים, הם הם שהוליד יוסף לפני פרעה, שנאמר:
(בראשית מז) "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", לפי
שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו.
שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. זבולן
ויששכר עשו שטיפות: "זבולן לחוף ימים ישפן",
ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתפר ונותן לתוף פיו

יט שבטיא ד'ישראל לטור בית מקדשא
יתכנשון תמן יכסון נכסת קודשין לרעוא
ארי נכסי עממיא יכלון וסימא דמטמרא
בחלא מתגליא להון:

(יט) עמים הר'יקראו שם יזבחו וזבחי צדק כי שפע
ימים יינקו וישפני טמוני חול: ס

וכו'. וישפני. לשון כסוי, כמו שנאמר: (מ"א ט) "ויספן
את הבית", (ש טז) "וספון בארז", ותרגמו: 'ומטלל
בכיורי' (ספרים אחרים: בכסוי) ארזא. דבר אחר: "עמים
הר'יקראו", על ידי פרקמטיא של זבולן, תגרי
עובדי-כוכבים באים אל ארצו, והוא עומד על הספר,
והם אומרים: הואיל ונצטערנו עד כאן, גלף עד
ירושלים, ונראה מה יראתה של אמה זו ומה מעשיה,
והם רואים כל ישראל עובדים לאלה אחד ואוכלים
מאכל אחד, לפי שהעובדי-כוכבים, אלהות של זה
לא כאלהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו

י"א עמים. של שבטי ישראל. הר'יקראו. להר
המורה יאספו. כל אסיפה על ידי קריאה היא, ושם
יזבחו ברגלים וזבחי צדק. כי שפע ימים יינקו.
יששכר וזבולן, ויהא להם פנאי לעסק בתורה.
וישפני טמוני חול. (מגילה ר) כסוי טמוני חול: טרית,
וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן היס ומן החול,
ובחלקו של יששכר וזבולן היה, כמו שאמרו
במסכת מגילה: (שופטים ה) "זבולן עם חרף נפשו
למות", משום ד'נפתלי על מרומי שדה", שהיה
מתרעם וזבולן על חלקו: לאחי נתת שדות וכרמים

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לשון אהל, לב סבות, אחד שאין עושין
עקר בעולם אלא ישיבת עראי ועקר
דירתם הוא בית עולמים, ב' כנוי
למאהיל עליהם שהיא השכינה
שנקראת אהל, הגם שעוסקים בסחורה
עליהם נאמר (תהלים פ"ח) צדק לפניו
יהלף וגו': תורה יט

ביציאתו לסחורה אם יצליח אם לא
עד שיחזר מצלח, לזה אמר לזבולן
שמח מעת יציאתך כי בודאי שתצליח,
והטעם בין שיששכר באהליך שלים
מצוה אתה לזון לומדי תורה, וכנה
אהל יששכר לזבולן כי הוא הבונה
אהלו:

או ירצה באהליך כנוי ליששכר, ואמר

(יח) שמח זבולן וגו'. הגם שבנינו
עולם הנה בכללות אין לשמח
בהם דכתיב (קהלת ב) ולשמחה מה זה
עשה, אמר הנביא שזבולן ישנו
בשמחה הגם ביציאתו מבית המדרש
לסחורה, והטעם כדי שיתקדם יששכר
באהלו כאומרו ויששכר באהליך:
עוד ירצה לפי שאין אדם יודע

שָׁל זֶה, וְהֵם אוֹמְרִים 'אֵין אוֹמֶה כְּשֶׁהָ כּוֹז' וּמִתְגַּדְּלִין שָׁם, שְׁנֵאֵמַר: "שָׁם יִזְבְּחוּ וּזְבַח־צֶדֶק". כִּי שָׁפַע

(כ) וּלְגַדֵּי אֱמֹר בְּרוּךְ מִרְחִיב גֹּד בְּלִבָּא שְׁכֵן וְטָרַף זְרוּעַ אַף-קֶדֶד:

כ"ט - בְּרוּךְ מִרְחִיב גֹּד • מְלַמֵּד שֶׁהִיא תְּחוּמוֹ שֶׁל גֹּד מִרְחִיב וְהוֹלֵךְ כְּלָפֵי מִזְרָח. בְּלִבָּא שְׁכֵן • לְפִי שֶׁהִיא סְמוּךְ לְסִפְרָא. לְפִיכָךְ נִמְשַׁל בְּאַרְיוֹת, שֶׁכָּל הַסְּמוּכִים

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על-פי לקוטי-שיחות חלק ט עמוד 8 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

טעם הקדמת בני גֹד לבני יהודה - בכבוש הארץ

בְּרוּחִים מִפְּנֵי, וּכְפֹרֶשׁ ה' מִצִּדּוֹת' עַל הַפֶּסוּק "וְאֵלֵבִי תִתֶּנָּה לִי עֶרְךָ" כִּי יְנוֹסֻ וְיִהְיֶה לִי עֶרְךָ. מִה־שְּׂאִי-כֶן בְּנֵי גֹד הָיוּ הוֹרְגִים אוֹתָם מִיָּד, "חוֹתְכִים הָרֹאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמִכָּה אַחַת".

וְהִנֵּה בְּמִלְחָמָת שְׂבָעָה עֲמֻמִּין נִצְטוּ "לֹא תִחְיֶה כָּל נֶשְׁמָה", וְלִכְּנֵן הִיָּתָה מַעֲלָה מִיְּחִדָּת בְּכַבּוּשׁ הָאָרֶץ דּוֹקָא בְּבִנְיָ גֹד שֶׁהָיוּ הוֹרְגִין אוֹתָם מִיָּד. מִה־שְּׂאִי-כֶן אֶצֶל יְהוּדָה שֶׁהָיוּ בּוֹרְחִים, שָׁגַם אִם אַחֲרֵיכָּךְ יִתְפָּסוּם, יִהְיֶה לָּהֶם זְמַן לְהַעֲרִים, כִּהְגָּבְעוּנִים בִּימֵי ה'וֹשֻׁעַ, וְכִהְנֻעֲנִים בִּימֵי מֹשֶׁה (פִּירוּשׁ רש"י נַצִּיבִים כט, י). וּמִטַּעַם זֶה פִּרְשׁ רש"י בְּפֶרֶשׁת דְּבָרִים עַל הַפֶּסוּק "חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אֲחֵיהֶם": הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל . . לְפִי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים וְאוֹיְבִים נוֹפְלִים לִפְנֵיהֶם".

כא וְאַתְּמַקְבֵּל בְּקִדְמָתָא דִּילָה אַרְי תַּמָּן בְּאַחֲסָנָתָה מֹשֶׁה סִפְרָא רַבָּא דְיִשְׂרָאֵל קְבִיר וְהוּא נִפְקַ וְעַל בְּרִישׁ עֲמָא וְכֻנָּן קֶדֶם יִי עֲבַד יְדִינוּהִי עִם יִשְׂרָאֵל:

(כא) וַיֵּרָא רֵאשִׁית לֹו בִּי-שָׁם חֲלָקַת מְחַקֵּק סָפּוֹן וַיִּתָּא רֵאשִׁי עִם צִדְקַת יְהוָה עֲשֵׂה וּמִשְׁפָּטֵיו עִם-יִשְׂרָאֵל: ם

כ"ט - וַיֵּרָא רֵאשִׁית לֹו • רָאָה לִיתָן לֹו חֶלֶק בְּאַרְץ סִיחֹון וְעוּג, שֶׁהִיא רֵאשִׁית כְּבוּשׁ הָאָרֶץ. בִּי-שָׁם

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שָׁם חֲלָקַת מְחַקֵּק שְׁהוּא מֹשֶׁה סָפּוֹן וַיִּתָּא רֵאשִׁי עִם, וּמַעֲתָה גַם הוּא יָבוֹא עִם רֵאשִׁי עִם לְעוֹלָם הַבָּא: צִדְקַת ה' עֲשֵׂה. פִּירוּשׁ חוּזֵר אֶל מֹשֶׁה שְׁנוֹתֵן טַעַם לָמָּה זָכָה לְכָל הַמַּעֲלָה שֶׁיִּבְיָא אַחֲרֵיהֶם עֲמוּ לְעוֹלָם הַבָּא. וְאִמַר צִדְקַת ה' וְגו' פִּירוּשׁ שֶׁעֲשֵׂה הַצֶּדֶק בְּדִבְרֵי הַנוֹגֵעַ לָהּ, או אֲפֻשֶׁר שֶׁיִּכְוֵן לֹאמַר שֶׁעֲשֵׂה יוֹתֵר מִחֻיּוּבוֹ עִם ה', וְכִמוּ שֶׁרִמְזְנוּ בְּפֶסוּק (לַעֲלֹו כ"ח) וְצִדְקָה תִּהְיֶה לָנוּ וְכו', גַּם מִשְׁפָּטֵיו עִם יִשְׂרָאֵל עֲשֵׂה פִּירוּשׁ שֶׁהִיא מִתְדַּבֵּן תַּמִּיד עִם ה' עַל יִשְׂרָאֵל וְהִיא מְכַרֵּיעַ הַדִּין

וְלֹא נִשְׁאָר שָׁם אֶלָּא גּוֹפּוֹ הַקְּדוּשׁ הַחַי סָפּוֹן, וְטַעַם הַדִּבְרֵי לְהִבְיָא רֵאשִׁי עִם בְּאוֹמְרָם ז"ל (סִפְרֵי בָּא) לְהִבְיָא דוֹר הַמִּדְבָּר לְעוֹלָם הַבָּא, וְהוּא אוֹמְרוּ וַיִּתָּא וְגו', וְקִרְאָם רֵאשִׁי עִם לְפִי שֶׁהֵם תַּחֲלַת קִנְיַת יִשְׂרָאֵל לָהּ, לְעַם סְגֻלָּה: עוֹד יִרְצֶה וַיֵּרָא רֵאשִׁית הַנִּחְלָה שְׁנֻחֵלוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא אֶרֶץ סִיחֹון וְעוּג, לֹו פִּירוּשׁ לְטָלָה לְחֻלְקוֹ, וְלִחֲשֵׁשׁ סְגֻלַּת הָאָרֶץ שֶׁכָּל הַדֵּר בָּהּ או כָּל הַקְּבוּר בָּהּ יֵשׁ לֹו חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא (פִּתְחוֹת כ"א) אִמַר טַעַם שֶׁלֹא חָשׁ לְדִבְרֵי וְהוּא, בִּי שָׁם פִּירוּשׁ בְּמִקּוֹם הַהוּא שֶׁלֹא חֲלָקָה לְנִחְלָתוֹ

(כ) מִרְחִיב גֹּד. פִּירוּשׁ הַרְחִיב ה' לֹו בְּנִכְסִים רַבִּים וּדְכִתִּיב (פִּתְחוֹת ל"ב א) וּמִקְנֶה רַב הָיָה לְבִנְיָ גֹד וְגו', וְהַטַּעַם כִּמוּ שֶׁאִמַר שָׁם הַכְּתוּב (ל"א ז') אֲנֹשִׁי הַצֶּבֶא בְּזוּז אִישׁ לֹו, וְלִהְיוֹת בְּנֵי גֹד גְבוּרֵי כַח בְּזוּז יוֹתֵר מִכָּלָם, וְהוּא מֵה שֶׁסִּמַּךְ לְמֵאמַר מִרְחִיב וְגו' בְּלִבָּא שְׁכֵן וְטָרַף וְגו'; תוֹרָה כא (כא) וַיֵּרָא רֵאשִׁית לֹו. פִּירוּשׁ הָיָה רֵאשִׁי רֵאשִׁית שֶׁהִיא הַתּוֹרָה לֹו וְטַעַם לְדִבְרֵי כִּי שָׁם חֲלָקַת פִּירוּשׁ חֲלָקוֹ שֶׁל מְחַקֵּק שְׁהוּא מֹשֶׁה סָפּוֹן, או חֲלָק מְחַקֵּק כִּי חֲלָק הַגְּדוֹל עָלָה לְמַעֲלָה

תעברו לפני אחיכם וגו'". צדקת ה' עשה.
שהאמינו דבריהם ושמרו הבטחתם לעבר את הירדן,
עד שבבשו וחלקו. דבר אחר: "ויתא", משה. "ראשי
עם". צדקת ה' עשה. על משה אמור.

ספונה וטמונה מפל בריה, שנאמר: (לקמן לה) "ולא
ידע איש את קבורתו". ויתא. גד. ראשי עם.
הם היו הולכים לפני החלוצים בכבוש הארץ, לפי
שהיו גבורים, וכן הוא אומר: (במדבר לב) "חלוצים

♦ יום חמישי י"ז תשרי ♦

כב וילדן אמר דן תקיף כגור ארניון ארעה
שתאיא מן נחלאי דנגדן מן מתנן:

(כב) וילדן אמר דן גור אריה יונק מן הבשן:

ונלחמו עם לשם, שהיא פמיאס, והיא בצפונת
מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמיאס, והוא
במזרחה של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום וכלה
בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה, שנטל בדרומה
של ארץ ישראל, כמו שמפרש בספר יהושע, והוא
שנאמר: (שם) "ויצא גבול בני דן מהם, ויעלו בני דן
וילחמו עם לשם וגו'", יצא גבולם מכל אותו הרוח
שהתחילו לנחל בו.

כ"א דן גור אריה. אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך
מושלו באריות. יונק מן הבשן. פתרגומו, שהיה
הירדן יוצא מחלקו ממערת פמיאס והיא לשם שהיא
בחלקו של דן, שנאמר: (יהושע ט) "ויקראו ללשם דן",
וזניקו וקלוחו מן הבשן. דבר אחר: מה זניק זה
יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שבטו
של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונת
מערבית, עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, ובאו

כג וילנפתלי אמר נפתלי שבע רעוא ומלי
ברכן מן קדם יי מערב ים גנוסר ודרומא
ירת:

(כג) וילנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא
יהוה ים ודרום ירשה:ם

ידע, לקח, שמע, כשמוסיף בו ה"א, יהיה הטעם
למעלה: שמעה, ידעה, סלחה, לקחה, אף כאן:
"ירשה", לשון צווי. ובמסרת הגדולה מצינו
ב'אלפא ביתא' לשון צווי דטעמיהון מלעיל.

כ"א שבע רצון. שהיתה ארצו שבעה כל רצון
יושביה. ים ודרום ירשה. ים פגרת נפלה בחלקו,
ונטל מלא חבל חרם בדרומה, לפרש חרמים
ומכמורות. ירשה. לשון צווי, כמו (דברים א) "עלה
רש", והטעם שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו: ירש,

כד וילאשר אמר בריך מברכת בנאי אשר יהי
רעוא לאחיהי ויתרבי בתפנוקי מלכין:

(כד) וילאשר אמר ברוך מבנים יהי רצוי אחיו
וטבל בשמן רגלו:

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

מה' ומישראל כי אין צורך לה' לעזרת
גבורתם ויודע היה ה' שלא היתה
פונתם בשאלת הארץ לשום מחוש רע,
וכל הטענות שטען להם משה לא היו
אלא בערף ישראל אחיהם: תורה כב
(כב) גור אריה. אולי שנתכונן אל
שמשון ששסע הארי בשסע
הגדי (שופטים יד), ואומר יונק רמו
לצלחת עליו רוח ה' ודלג לשסעו
במדלג מזה בשן: תורה כג
(כד) ברוך מבנים אשר וגו'. פרשתי
בפרשת נשא בפסוק (ו עב) נשיא
לבני אשר וגו': תורה כה

מלחמת מצוה עם ישראל, ודבר זה
כפי הדין בינו לבין ה' אינו חיוב בו כי
באה נחלתם במקום שבחרו ואין להם
חיוב לעבר להלחם עם יושבי הארץ
וכמו שטענו בטענותיהם בפ' מסות
וכמו שפרשנום שם, וכמו שהוכיח
המעשה שהסכים ה' על נחלתם כי
באה שמה, ומה שעברו הירדן להם
תחשב לצדקה, וזה למה שנוגע למה
שבינים לבין ה', אבל למה שנוגע לבנים
ובין ישראל כך שורת הדין נותנת:
והוא אומר ומשפטיו עם ישראל וכמו
שפרשתי שם בתשובת משה על
טענותיהם שכלם הם כדי שיהיו נקיים

לכף זכות כאמור בענין העגל ומרגלים
ועדת קרח, וענין מה שפרשנו בהם,
וכפי זה שיעור אומר ומשפטיו פרוש
משפטים של ה' עם ישראל עשה
אותם, ופרוש עשה תקן:
עוד ירצה על זה הדרך צדקת ה' עשה
במה שנוגע לעצמו, ומה ששפט
הוא במשפטים אלו למות בעבר הירדן
וסתם תפלתו הוא עם ישראל פירוש
הוא בדרבים שהם עם ישראל כגון מי
מריבה ושארה הסבות שמהם:
או יתפרש אומר צדקת ה' וגו', על
גד שעשה עם ה' דבר שיחשב לו
לצדקה, והוא שעבר הירדן להלחם

ט"ז"א ברוך מבנים אשר. ראיתי ב'ספרי': אין לה כל השבטים שנתברך בבנים כאשר ואני יודע כיצד. יהי רצוי אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקיון ובקפלאות, והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר: "יהי רצוי אחיו", שהיו בנוטיו נאות, והוא שגאמר ב'דברי הימים': (א)

ט"ז"א ברוך מבנים אשר. ראיתי ב'ספרי': אין לה כל השבטים שנתברך בבנים כאשר ואני יודע כיצד. יהי רצוי אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקיון ובקפלאות, והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר: "יהי רצוי אחיו", שהיו בנוטיו נאות, והוא שגאמר ב'דברי הימים': (א)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 109)

לבנים ששמשו בכהונה גדולה. אשה צנועה זוכה לבנים 'כהנים גדולים', כלומר: הכהן הגדול נכנס לקדש הקדשים, שם היה הארון, שבו הלוחות, שעליהם חקוקות עשרת הדברות (לא פתובות בדין, שהוא דבר נוסף על הקלה); וכמו כן, האדם והתורה שלומד הם דבר אחד.

ט"ז"א ברוך מבנים אשר. ראיתי ב'ספרי': אין לה כל השבטים שנתברך בבנים כאשר ואני יודע כיצד. יהי רצוי אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקיון ובקפלאות, והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר: "יהי רצוי אחיו", שהיו בנוטיו נאות, והוא שגאמר ב'דברי הימים': (א)

כה תקיף כפרזלא ונחשא וכיומי עולמתך תקפך:

(כח) ברזל ונחשת מנעלך וכימיה דבאך:

נעוריה, כך יהיו ימי זקנתך, שהן דואבים, זבים ומתמוטטים. דבר אחר: "וכימיה דבאך", וכימיה שהם טובים לה, כמנין ימיה כל הימים אשר אתם עושים רצונו של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות יהיו דובאות כסף וזהב לארץ ישראל, שתהא מברכת בפרות, וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם, אשקלונ"ט, הכסף והזהב כלה מהם, שהן מזיבות אותם לארצכם.

ט"ז"א ברוך מבנים אשר. עכשו הוא מדבר כנגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר ונועלים אותה, שלא יוכלו האויבים ליכנס בה, כאלו היא סגורה במנעולים ובריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר: "ברזל ונחשת מנעלך", ארצכם נעולה בחרים שחוצצין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל. וכימיה דבאך. וכימיה שהם טובים לה, שהן ימי תחלתך, ימי

כ"לית אלה כאלהא דישראל דשכנתה בשמיא בסעדה ותקפה בשמי שמיא:

(כ"ו) אין כאל ישראל רכב שמים בעזרך ובגאותו שחקים:

שמים. הוא אותו אלה שבעזרך, ובגאותו הוא רכב שחקים.

ט"ז"א אין כאל ישראל. דע לה ישראל, שאין כאל בכל אלה העובדי כוכבים, ולא כצורך צורם. רכב

♦ יום שישי י"ח תשרי ♦

כ"מדור אלהא די מלךדמין במימרה מתעבד עלמא ותרין מקדמך סנאה ואמר שצי:

(כ"ז) מענה אלהי קדם ומתחת זרעת עולם ויגריש מפניך אויב ויאמר השמד:

ומעונתו, ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוכנים. זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי כנען, שהיו תקפו

ט"ז"א מענה אלהי קדם. למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וברר לו שחקים לשבתו

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס. אברמוביץ

ומעתה כל כחות השמים ומערכתם באים לעזרת ישראל שהוסס טפל לרכוב: תורה כו

אומרו בעזרך להלחם בשבילך באומרו (שמות י"ד) ה' ילחם לכם, וכשהוא בא וילחם להם כל השמים הם מרכבתו,

(כ"ו) אין כאל ישראל. פרוש אין כאל של ישראל שנושה דבר זה להם, והוא רכב שמים פרוש שרכב על השמים בשביל עזרת ישראל, והוא

אויב • ויאמר לך 'השמד אותם'. מעננה • כל תכה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א בסופה.

וגבורתו של עולם, לפיכך על-פרכתם יחדו וזועו וכתם חלש מפניו. לעולם אימת הגבה על הנמוך, והוא שהפח והגבורה שלו בעזרה. ויגרש מפניך

כח ושרא ישראל לרחצן בלחודוהי פעין ברקתא דברכנון יעקב אבוהון לארעא עבדא עבד וחרמ אף שמיא דעלוהון ישמשנון בטלא:

(כח) וישכן ישראל במח בדר עין יעקב אל-ארץ דגן ותירוש אף-שמי יערפו-טל:

כעין הבטחה שהבטיחם יעקב: (בראשית מח) "והיה אלהים עמכם, והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם". יערפו • טיפו. אף שמי יערפו-טל • אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב: (שם כו) "ויתן לך האלהים מטל השמים וגו'".

כ"י • בטח בדר • כל יחיד ויחיד "איש תחת גפנו ותחת תאנתו", מפזרין ואין צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב. עין יעקב • כמו: (במדבר יא) "ועינו כעין הדלח", כעין הברכה שברכם יעקב, לא כ"בדר" שאמר ירמיה: (ירמיה טו) "בדר ישבתי", אלא

כט טיבך ישראל לית דכותך עמא דפרקנה (מן) גדם יי תקיף בסעךך ודמן קדמוהי נצחן גבורתך ויכבדון סנאך לך ואת על פריקת צוארי מלכיהון תדרך:

(כט) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ביהוה מגן עזרך ואשר-חרב גאותך ויפחשו איביך לך ואתה על-במותימו תדרך: ס

איביך לך • כגון הגבעונים שאמרו: (יהושע ט) "מארץ רחוקה באו עבדך וגו'". ואתה על-במותימו תדרך • כענין שנאמר: (שם י) "שימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה".

כ"י • אשריך ישראל • לאחר שפרט להם הברכות, אמר להם: 'מה לי לפרט לכם, כלל דבר: הפל שלכם'. אשריך ישראל מי כמוך • תשועתך בה' אשר הוא מגן עזרך, (ואשר הוא) חרב גאותך. ויפחשו

• שבת קודש י"ט תשרי •

א וסלק משה ממישרא דמואב לטורא דנבו ריש רמתא די על אפי ירחו ואחזיה יי ית פל ארעא ית גלעד עד דן:

לד (א) ויעל משה מערבת מואב אל-הר נבו ראש הפסגה אשר על-פני ירחו ויראהו יהוה את-כל הארץ את-הגלעד עד-דן:

עבודת כוכבים, שנאמר: (שופטים יח) "ויקיימו להם כגני דין את הפסל", והראהו שמשון שעתיד לצאת ממנו למושיע.

כ"י • מערבת מואב אל-הר נבו • כמה מעלות היו, ופסען משה בפסיעה אחת. את-כל-הארץ • הראהו את כל ארץ ישראל בשלמותה, והמציקין העתידין להיות מציקין לה. עד-דן • הראהו כגני דין עובדים

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

שהמלך נושע בתשועתו, כאומרו (לעיל ז, א) ושב ה' את שבותך ואמר וז' (מגלה כ"ט) והשיב לא נאמר אלא ושב אשריו וכו', והוא אומרו אשריך מי כמוך שאתה עם נושע עם ה' שהוא מגן עזרך, ואשר הוא חרב גבורתך שאין חרב גדולה כחרב לה' בשלפו אותה מתערה: תורה א

(א) ויראהו ה' את כל וגו'. פרוש הפעיל ה' בו ראות מה שאין גבול בעין לראות בא' מב' דרכים, או יאיר

(כט) אשריך וגו' נושע בה'. פרוש שכל האמות שריהם נלחמים להם בידוע, ובזה יש לחוש שיגבה עליו שר שכנגדו או ה' יגפנו, כאומרו (שמות י"ד ל') וירא ישראל את מצרים מת וגו' וארו"ל (שמד פכ"א) שהראם ה' שרו של מצרים מת לפניהם, מה שאין כן ישראל אשריהם שתשועתם היא בה' שהוא בכבודו נלחם להם, ובזה חרפם גבורה ועומדת בלא מחוש: פרוש עוד ירצה כאומרו נושע בה' פרוש

(כח) וישכן ישראל בטח. אימתי כשהיה בדר, ומאמר וישכן נמשך עם מאמר שלמעלה ממנו שהוא ויאמר השמד שצוה ה' לישראל להשמיד כל נשמה מיושבי הארץ וכו' וישכן ישראל בטח בדר, ואומרו עין יעקב לומר שהגם שתהיה עינם אל ארץ דגן ותירוש פרוש לאכל מפריה ולשבע מטובה אף על פי כן לא יבעטו בשלא יהיו יושבים מהעמים עמקם בארץ: תורה כט

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ האזינו, י"ג תשרי, ה'תשכ"ו)

(בעניני הרשות) זכה להשליחות לילך ולומר לאברהם
יצחק ויעקב שהקב"ה קים את שבועתו:
ובהקדים - שלכאורה אינו מובן:

כיון שבני ישראל הם "מאמינים בני מאמינים", ועל-אחת-
פמה-ונכמה אברהם אבינו שהוא "ראש למאמינים" - איך
שייך לומר שיהיה ספק אצל אברהם בנוגע לקיום שבועתו
של הקב"ה, שיצטרכו לשלח לומר לו שהקב"ה קים את
השבועה!?

ובענין זה רואים נקודה נפלאה - שעל-ידי ענין הוריות
(בעניני הרשות) הגיע משה רבינו למדרגה נעלית יותר
אפילו מאמונתו של אברהם אבינו.

ב וית כל נפתלי וית ארעא דאפרים ומנשה
וית כל ארעא דיהודה עד ימא מערבא :

יהודה • בשלוחתה ובחרבנה, והראהו מלכות בית
דוד ונצחונם. עד היום האחרון • ארץ המערב
בשלוחתה ובחרבנה. דבר אחר: אל תקרי "הים
האחרון", אלא 'היום האחרון', הראהו הקדוש-
ברוך-הוא כל המאצעות שעתידין ליארע לישראל
עד שיחיו המתים.

ג וית דרומא וית מישרא בקעתא דירחו
קרמא דדקליא עד צער :

המקדש, שנאמר: (מלכים א' 1) "בכפר הירדן יצקם המלך
במעבה האדמה".

ד ואמר יי לה דא ארעא די קימית לאברהם
ליצחק וליעקב למימר לבניך אתננה
אחזיתך בעיניך ולתמן לא תעבר :

הראיתיה לך, אבל גזרה היא מלפני ששמה לא
תעבר, שאלולי כך, הייתי מקימך עד שתראה אותם
נטועים וקבועים בזה, ותלך ותגיד להם.

ישנם החושבים שענין הוריות צריך להיות רק בענין של
מצוה, כלשון חז"ל: "וריון מקדימין למצות", אבל בענין
של רשות - "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך
דעהו" - לא נוגע ענין הוריות.

ועל זה באה ההוראה מהנהגת משה רבינו בעליה להר נבו
לראות את הארץ - שאף-על-פי שראיתו את הארץ לא היתה
ענין של מצוה, כיון דבר הרשות, מכל-מקום "ויעל משה
מערבות מואב אל הר נבו", "כמה מעלות היו ופסען משה
בפסיעה אחת", שעשה זאת בזריות כו', שמה למדים שגם
בעניני הרשות צריכה להיות ההנהגה באופן של זריות.

ויש להוסיף בזה - על-פי האמור לעיל שבשכר הוריות

(ב) ואת כל-נפתלי ואת-ארץ אפרים ומנשה ואת
כל-ארץ יהודה עד הים האחרון:

זש"א ואת כל-נפתלי • הראהו ארצו בשלוחתה
וחרבנה, והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי נלחמים
עם סיסרא וחילותיו. ואת-ארץ אפרים ומנשה •
הראהו ארצם בשלוחתה ובחרבנה, והראהו יהושע
נלחם עם מלכי כנען, שבא מאפרים, וגדעון שבא
ממנשה, נלחם עם מדון ועמלק. ואת כל-ארץ

(ג) ואת-הנגב ואת-הכפר בקעת ירחו עיר התמרים
עד-צער:

זש"א ואת-הנגב • ארץ הדרום. דבר אחר: מערת
המכפלה, שנאמר: (במדבר יג) "ויעלו בנגב, ויבא עד
חברון". ואת-הכפר • הראהו שלמה יוצק כלי בית

(ד) ויאמר יהוה אליו זאת הארץ אשר נשבעתי
לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה
הראיתך בעיניך ושמה לא תעבר:

זש"א לאמר לזרעך אתננה הראיתך • כדי שתלך
ותאמר לאברהם, ליצחק וליעקב: 'שבועה שנשבע
לכם הקדוש-ברוך-הוא, קימה', וזהו "לאמר", לךך

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הדברים להחזיק לו האבות טובת חן
ותוסד על אשר טרח ויגע הוא בעצם
עד הביאם אל המקום:

ושמה לא תעבר. אולי שנתכונן לומר
לו שלא יצטרך לעבר שמה
לעלות דרך שם משער השמים שהוא

לפי שלא אמר נסח זה של לזרעך
אתננה לשלשתם, לזה אמר לאמר
פרוש שמכון המאמר הוא זה לזרעך
אתננה, ור"ל דרשו (ברכות י"ח) שצוהו
שילך ויאמר להם לאבות כו' ע"כ,
ואולי כי רצה ה' שיאמר להם משה

עיניו מאור זרוע לצדיק שהוא אור
ששת ימי בראשית הגנוז לצדיק
שאמר ר"ל (תניינא י"ב) שבו יביט האדם
מסוף העולם, או הקריב הארץ למול
עיניו והראה אותה לו לפניו: תורה ב
(ד) לאמר לזרעך אתננה. ואמר לאמר

(ה) וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה עֲבֹד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִזְרָאֵל עַל־פִּי יְהוָה:

ה ומית תמן משה עבדא דניי בארעא דמזראל על מיקרא דניי:

כ"י"א וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה • (ב"ב טו) אָפֶשֶׁר מֹשֶׁה מַת, וּכְתִיב: "וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה"? אֵלָּא עַד כָּאן כָּתַב מֹשֶׁה, מִכָּאן וְאֵילָן כָּתַב יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: אָפֶשֶׁר

ספר התורה חסר כלום, והוא אומר (לעיל לא): "לִקְחֹת אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה"? אֵלָּא הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֹמֵר, וּמֹשֶׁה כֹּתֵב בְּדַמְעָה. עַל־פִּי ה' • בְּנִשְׁקָהּ.

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִי בְּאֶרֶץ מִזְרָאֵל מִוֶּלֶת בֵּית פֻּעֹר וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

ו ויקבר יתה בחילתא בארעא דמזראל לקבל בית פועור ולא ידע אנש ית קברתה עד יומא הדין:

כ"י"ב וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ • הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בִּכְבוֹדוֹ. (ספרי נשא) רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֹמֵר: הוּא קָבַר אֶת עַצְמוֹ, וְהוּא אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה 'אֲתִין' שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דּוֹרֵשׁ כֵּן. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (במדבר ו) "כִּיּוֹם מָלַאת יָמַי נִזְרוּ זְכִיָּא אוֹתוֹ", הוּא מְבִיא אֶת עַצְמוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב) "וְהִשְׁיֵאוּ

אוֹתָם עֲוֹן אִשְׁמָה", וְכִי אַחֲרֵים מִשְׁיָאִים אוֹתָם? אֵלָּא הֵם מִשְׁיָאִים אֶת עַצְמָם. מוֹל בֵּית פֻּעֹר • קָבַר הָיָה מוֹכֵן שֵׁם מִשְׁשֵׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית, לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה פֻּעֹר, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁנִּבְרָאוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמִשּׁוֹת (אבות פ"ה) •

(ז) וּמֹשֶׁה בֶן־מֶאֱהָ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בְּמָתוֹ לֹא־כִהֲתָה עֵינָיו וְלֹא־נָס לַחֵה:

ז ומשה בר מאה ועשרין שנין בד מית לא כהת עינוהי ולא שנא זיו יקרא דאפוהי:

כ"י"ג לֹא־כִהֲתָה עֵינָיו • אֵף מִשְׁמַת. וְלֹא־נָס לַחֵה • לַחֲלוּחִית שָׁבוּ, לֹא שָׁלַט בּוֹ רָקְבוֹן וְלֹא נִהְפָּךְ תֹּאֵר פְּנָיו.

(ח) וַיִּכְבּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְכָּת מִזְרָאֵל שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיַּהֲמוּ יָמֵי בְּכִי אֲבֵל מֹשֶׁה:

ח וכבו בני ישראל את משה בערבת מזראל דמואב תלתין יומין ושליומו יומי בכיתא אבאל דמשה:

כ"י"ד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • הַזְּכָרִים, אֲבֵל בְּאֶהֱרֹן מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה וְדָרְךְ שְׁלוֹם וְנוֹתֵן שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לָרֵעֵהוּ וּבֵין אִשָּׁה

לבעלה, נאמר: (במדבר ט) "כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל", זְכָרִים וּנְקִבּוֹת.

אור החיים על התורה - מהדורות בלוט, אברמוביץ

(במדבר כ' כ"ט) כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, רְבוּתֵינוּ וְ"ל (אבות ד' פ"ה) נִתְּנוּ טַעַם לְפִי שֶׁהָיָה אוֹהֵב שְׁלוֹם כו', וְרַאב"ע כָּתַב שֶׁכֵּבוּ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל לְכַבּוֹד מֹשֶׁה שֶׁהָיָה חַי, וְאֵין לְהַאֲמִין לְפָרוֹשׁוֹ שֶׁאֵין לְהַשִּׁיל מוֹם בְּמַעֲשֵׂה הַטּוֹב שֶׁעָשָׂה יִשְׂרָאֵל שֶׁעָשָׂאוֹהוּ בְּשִׁבִּיל מֹשֶׁה שֶׁהָיָה חַי וּלְמֹשֶׁה עַצְמוֹ כְּשֶׁמַּת הַעֲלִימוֹ מִדִּהָם בְּהַסְפָּדוֹ:

וְאִילִי יֵשׁ לְתַת טַעַם כִּי אֶהְרֹן לֹא יָדָעוּ בְּמִיתָתוֹ קֹדֶם שֶׁמַּת וְרָאוּ פְתָאֵם שְׁמוֹת וְדָבָר כִּזְהָר עוֹד לִב לִפְתָּח מְקוֹר דְּמַעַת עֵינָיו, מִה שֶׁאֵין כֵּן מֹשֶׁה שֶׁכֵּבֵר יָדָעוּ מִיתָתוֹ וּבְכָל דְּבָרָיו וְתוֹכַחְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה הָיָה אֹמֵר לָהֶם (לעיל ד' כ"ב) כִּי אֲנִכִּי מֵת אֵינִי עֹבֵר וְגו' וְלִזְהָר לֹא הוֹחֵם הַסְפָּדוֹ כְּאֶהְרֹן:

שְׁמֹשֶׁה לֹא הַשְׁלִים הַסְפָּר תּוֹרָה כְּשֶׁמִּסְרָו לְלוֹאִים, שֶׁבְּאֲנִי שְׁמַעְתִּי מִבְּנֵי עַמִּנוּ מִסְתַּבְּכִים בְּדָבָר זֶה וּמִסְתַּעְפִּים מִזֶּה כְּפִירָה בְּתוֹרָה, וְזוֹ הִיא טַעֲנַת הַעֲבֹרִים שֶׁמִּבְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּקְנֻהּ הַמִּכְתָּב וְנִמְצָא בָּהּ מִה שֶׁלֹּא הָיָה וְלֹא הָיָה מִה שֶׁהָיָה, וְיִשְׁתַּקֵּעַ הַדְּבָרִים וְדוּמִיָּהֶם הַסְבִּי עֵינָיו מִנִּגְדָם, וְהַעֲקָר שֶׁכָּל הַסְפָּר תּוֹרָה כְּתוּב מֹשֶׁה וְכֹאמְרָם (ב"ב ט"ו) הַשְּׁלִימוּ בְּדַמְעָה: תּוֹרָה ז

(ז) בֶּן מֶאֱהָ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בְּמָתוֹ. פָּרוֹשׁ עִם יְצִיאַת נִפְשׁוֹ נִגְמְרוּ הַמֶּאֱהָ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, עוֹד נִתְּכָן לְהַסְמִיךְ בְּמֹתוֹ לְמֶאֱמֵר לֹא כִהֲתָה עֵינָיו לְהַעֲרִיר שֶׁאֶחָד מִיתָה הוּא אֹמֵר לֹא כִהֲתָה וְגו': תּוֹרָה ח

(ח) וַיִּכְבּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּבִאֶהֱרֹן אֹמֵר

שְׁמוֹ, וְאֹמְרוּ ו"ל (והר ח"א פ"א) שֶׁאֵין הַנְּפִשּׁוֹת עוֹלוֹת אֵלָּא דְרָךְ שֵׁם, וּמֹשֶׁה לְפִי שֶׁנֶּאֱסָף אֵל הַשְּׁכִינָה הִנֵּה מִקוֹמוֹ בְּקֹדֶשׁ בְּמִקוֹם שֶׁהוּא שֵׁם, וְזֶה הוּא שְׁעוֹר הַכְּתוּב וְשֶׁמָּה לֹא תִצְטָרֵךְ לְעֹבֵר אֶל מִקוֹמָהּ וְסִמָּהּ אֹמֵר וַיָּמָת שֵׁם וְגו' עַל פִּי ה' וְהָבֵן: תּוֹרָה ה

(ה) וַיָּמָת שֵׁם. פָּרוֹשׁ שֵׁם לְכָד הוּא שְׁמַת אֲבֵל הוּא חַי בְּמִקוֹם אַחֵר קְדוֹשׁ וְעֲלִיּוֹן עַל פִּי ה': תּוֹרָה ו

(ו) עַד הַיּוֹם הַזֶּה. הֵם דְּבָרֵי ה' שֶׁהָיָה אֹמֵר וּמֹשֶׁה כֹּתֵב, וּבְמֹו כֵּן מִאֲמָרִים הַקּוֹדְמִים לָזֶה וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ:

וְרִאשִׁיתִי לְהַרְאֵב"ע שֶׁכָּתַב שִׁיהוֹשֻׁעַ כָּתַב כֵּן, וְאֵין רָאוּי לְכַתֵּב בְּדְבָרִים הָאֵלֶּה בְּפִשְׁטֵי הַכְּתוּבִים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 255)

הַאֲמַת. אַהֲרֹן - מֵבִיא שְׁלוֹם לְכָל יְהוּדִי, גַּם אֶדָם כִּזֶּה שֶׁבִּשְׁבִּילֹו מִכְרָחִים לְשִׁנּוֹת מִן הָאֲמַת. בְּמִשְׁךְ חַיִּי מֹשֶׁה, כְּשֶׁהָיָה עֹסוֹק בְּמִלּוֹי תַּפְקִידֹו, הָיָה עֹסוֹק כְּלוֹ בְּעִבּוּדָה שְׁלוֹ, מִדַּת הָאֲמַת; אֲבָל כְּאֲשֶׁר הַשְּׁלִים שְׁלִיחוּתוֹ, הִרְגִּישׁ אֶת מַעֲלַת הַנִּהְגָּת אַהֲרֹן.

הַזְּכָרִים, אֲבָל בְּאַהֲרֹן . . זְכָרִים וְנִקְבוֹת (רש"י לד, ח)
לְכַאוֹרָה, מִדּוּעַ מִזְכִּירִים בְּעַת מִיתַת מֹשֶׁה אֶת הַחֶסֶד שֶׁלֹו לְגַבִּי אַהֲרֹן. וַיֵּשׁ לֹוֹמֵר: אַהֲרֹן עָשָׂה שְׁלוֹם עַל-יְדֵי שְׁשֻׁנָּה קִצָּת מִן הָאֲמַת. אַף מֹשֶׁה, שֶׁמִּדַּתוֹ אֲמַת, אֵינוֹ מְסַגֵּל לִפְעַל בְּדֶרֶךְ זֶה. וַיֵּשׁ בְּזֶה מֶה שָּׁאִין בְּזֶה: מֹשֶׁה - אֵינוֹ נוֹטֶה מִן

ט וַיְהִי־שֶׁעַ בַּר נֹון מְלִי רוּחַ חֲכָמָה אֲרִי סִמְךָ מֹשֶׁה יֵת יְדוּהִי עֲלוּהִי וְקִבִּילוֹ מִנָּה בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְעִבְדוֹ כְּמֵא דִּי פִקִּיד יֵי יֵת מֹשֶׁה:

(ט) וַיְהִי־שֶׁעַ בַּר־נֹון מְלֵא רוּחַ חֲכָמָה כִּי־סִמְךָ מֹשֶׁה אֶת־יְדִידוֹ עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

י וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה דִּי אֲתַגְלִי לָהּ יֵי אֶפְיִן בְּאַפְיִן:

(י) וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים:

(לב) "וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֵל ה'", (במדבר ט) "עֲמַדוּ וְאִשְׁמְעוּ מֶה יֵצֵאָה ה' לָכֶם".

נ"י אֲשֶׁר יָדָעוּ ה' פָּנִים אֶל־פָּנִים • שֶׁהָיָה לְבוֹ גֵּם בּוֹ וּמִדְּבַר אֵלָיו בְּכָל עַת שְׂרוּצָה, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות

י"א לְכָל אֲתִיב וּמוֹפְתִיב דִּי שְׁלַחַה יֵי לְמַעֲבַד בְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עֲבָדוּהִי וּלְכָל אֲרַעָה:

(יא) לְכָל־הָאֲתִיב וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחַה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאַרְץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל־עַבְדָּיו וּלְכָל־אֲרָצוֹ:

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס אנג'לס, אברמוביץ

(שמות י"ט ט) וגם בך נאמינו לעולם: וַיֵּצֵא מֶה שֶׁפָּרַשְׁתִּי בְּפִסּוֹק (שם כ ט) דְּבַר אֲתֵה עֲמִנּוּ וְנִשְׁמַעְהָ שֶׁפָּרַשְׁתִּי וְנִקְבְּלָה שֶׁכֶּכֶר הִצְדִּיקוּ נְבוֹאָתוֹ בְּהִצְדָּקָה מְרֻשֶּׁת וּגְלוּיָה לְהֵם, וְלִזֶּה כֵּא דְּבַר ה' וְאָמַר **וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל** וגו'. הַטַּעַם כִּי מֹשֶׁה נִתֵּן כָּל הָאוֹתוֹת מֶה שָּׁאִין נָבִיא אַחֵר עוֹשֶׂה כִּזֶּה וְאֵין צָרִיךְ לֹוֹמֵר כֵּן, וְעוֹד לְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה שֶׁהוּא קָרִיעַת יָם סוֹף שְׁבוּ הָאֲמִינִי, וּלְכָל הַמוֹרָא הַגָּדוֹל שֶׁהוּא בְּמַעֲמַד הַר סִינַי שְׁבוּ גִמְרוּ לְהֵאֱמִין לֹא יָקוּם עוֹד נָבִיא שֶׁיַּעֲשֶׂה כִּזֶּה:

עד עתה, ואומר **עוד** פרוש ולא יקום עוד כְּמוֹהוּ:
וְאֹמְרוּ בְּיִשְׂרָאֵל רָמִזוּ שֶׁכָּל הַשְּׁגָת נְבוֹאָתוֹ הִיָּתָה בְּאִמְצָעוֹת יִשְׂרָאֵל וְצָא וּלְמַד מִהַשְּׁנִים שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל נְזוּפִים לֹא נִדְּבַר עֲמוֹ ה' וְרַ"ל דְּרָשׁוּ (ספרי בא) אֲבָל בְּאִמּוֹת הָעוֹלָם וְכוּ': **וְאֹמְרוּ** לְכָל הָאֲתִיב וְגו' נִמְשָׁךְ עִם מֶה שֶׁלְּמַעַלָּה יָדָעוּ ה' פָּנִים אֶל פָּנִים כָּל הָאוֹתוֹת פְּרוּשׁ לְצַרְף הָאוֹתוֹת וְגו', וְהַכּוֹנֵה שֶׁעַל כָּל אוֹת וּמוֹפֵת שֶׁשְּׁלַחַה ה' לַעֲשׂוֹת הָיָה יוֹדָעוּ פָּנִים בְּפָנִים:

עוד אֲפָשָׁר כִּי מִיתַת אַהֲרֹן הִרְגְּשָׁתָה בְּיוֹתֵר לְפִי שֶׁתִּכְף נִסְתַּלְקוּ עֲנֵנֵי כְבוֹד וְהוֹסֵר מִסּוּבָתָם וְזֶה סִבָּב בִּיאַת הַכִּבְעֵנִי וגו' (תענית ג), לִזֶּה נִתְעוֹרְרוּ יַחַד כָּל יִשְׂרָאֵל לְכַבּוֹת, מֶה שָּׁאִין בֶּן בְּמִיתַת מֹשֶׁה הָגֵם שֶׁנִּסְטָלוּ עֲנָנִים כּו' לֹא הִעִירוּ עַל זֶה, גַּם נִטְרָדוּ בְּשִׁמְחַת בִּיאַת הָאֲנֶךְ הַטּוֹבָה:

עוד אֲפָשָׁר שֶׁבְּמִיתַת מֹשֶׁה תִּכְף רָאוּ דְּבַר חֲדָשׁ שֶׁשְּׂרָתָה שְׂכִינָה עַל יְהוֹשֻׁעַ וְלִקְחוּ נְחֻמָּה, מִשְׁלַל מִי שֶׁנֶּאֱבָדָה לֹו מִרְגְּלִיּוֹת וּמִצָּא אַחֲרַת בְּמִקְוָמָה לֹו יְהִיָּה שְׂאִינָה דּוֹמָה אֵף עַל פִּי כֵן יִתְנַחֵם בָּהּ, וְלִזֶּה לֹא כְּבוֹ כֵּן, וְהוּא מֶה שֶׁסִּמְךָ לְמַאֲמָר וַיִּכְבוּ וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון וגו', מֶה שָּׁאִין בֶּן בְּמִיתַת אַהֲרֹן אֲבָדוּ מִרְגְּלִיּוֹת וְלֹא מִצָּאוּ בָּמָה יִתְנַחֲמוּ, וְהָגֵם שֶׁנִּתְנַחֲמוּ אֲלַעֲזָר תַּחֲתִיו לְכַהֵן גָּדוֹל אֵף עַל פִּי כֵן לֹא בּוֹכִים עַל חֶסֶדוֹ בְּהִנֵּה גָדוֹלָה אֵלָּא חֶסֶדוֹ תּוֹעִלִיּוֹת שֶׁמַּעֲצָמוּ שְׁלֹא הָיָה לָהֶם תְּמוֹרָתוֹ: תורה ט

וְנִמְרָא אִמְרָ לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל פְּרוּשׁ שֶׁהֵם בְּעֶצְמָן רָאוּ הַדְּבָרִים וְלֹא לְצַד הַאֲמוּנָה כְּסִדֵּר שְׁעוֹשִׂים בְּשֶׁאֵר הַנְּבִיאִים הַבָּאִים אַחֲרָיו, אֲלָּא בְּעֵינֵיהֶם רָאוּ כִּי מֹשֶׁה נָבִיא ה' אֲמַת וְתוֹרָתוֹ תּוֹרַת אֱלֹהִים חַיִּים אֲמַת: תורה יא
חֲסִלַּת פְּרִשְׁתִּי וְזֹאת הַפְּרָכָה ב"ה אֲשֶׁר וְכִינּוּ לְהַשְׁלִים חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁי תוֹרָה תַּהֲלָה לֹאֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא

עוד יִתְבָּאֵר עַל פִּי מֶה שֶׁתִּכְף הַרְמָב"ם בְּהַלְכוֹת יְדוּת (סודי התורה פי ח"א) שֶׁהֵנְבִיא שֶׁיָּקוּם בְּיִשְׂרָאֵל אֵין צָרִיךְ שֶׁיַּעֲשֶׂה מוֹפְתִים גָּדוֹלִים כְּאוֹתָם שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה אֲלָּא כָּל שֶׁהוּא מִהַמוֹפְתִים שֶׁיַּעֲשֶׂה וְכוּ', וְתִמְצָא שֶׁבִּב' מְקוֹמוֹת אִמְרָה הַתּוֹרָה חֲזוּק הַאֲמוּנָה בְּמֹשֶׁה, א' עַל הָיָם דְּכָתִיב (שמות י"ד ל"א) וַיִּנְאֲמִינוּ בַּה' וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, ב' בְּמִתָּן תּוֹרָה דְּכָתִיב

(י) וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד. פְּרוּשׁ וְלֹא קָם

(יב) וְלִכְלֹל הַיָּד הַחֲזָקָה וְלִכְלֹל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל:

יב וְלִכְלֹל יָדָא תַּקְפָּתָא וְלִכְלֹל חֲזוֹנָא רַבָּא דִּי עֲבַד מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל: חזק

(ט) "וְאַשְׁבֵּרֶם לְעֵינֵיכֶם", וְהִסְפִּימָה דַּעַת הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְדַעְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: (לעיל ט) "אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ", יִישָׁר כַּחַךְ שִׁשְׁבְּרָתָּ (שבת פז):

כ"י- וְלִכְלֹל הַיָּד הַחֲזָקָה • שֶׁקֵּבֵל אֶת הַתּוֹרָה בְּלוּחֹת בְּיָדָיו. וְלִכְלֹל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל • נְסִים וּגְבוּרוֹת שֶׁבְּמִדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל. שֶׁנֶּשְׂאוּ לְבֹו לְשֹׁבֵר הַלוּחֹת לְעֵינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמָר: (לעיל

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש כב עמ' כה)

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים, כִּי תִנְאִי הַתְּנָה הַקֶּבֶ"ה עִם כָּל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית בְּעַת הַבְּרִיאָה בְּנוֹגַע לְנִסִּים (בראשית רבה ה, ה. זח"ב קצה, ב. פירוש המשניות להרמב"ם ותוספות יום טוב אבות ה, ו).

לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת סְמִיכוֹת הַתּוֹרָה סוּפָה לְתַחֲלָתָהּ, עַל פִּי מַה שֶׁהִקְשׁוּ רַז"ל (נדרים לט, ב) וְהִכְתִּיב אֵין כָּל חֵדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ. וְזֶהוּ הַמִּשְׁפָּה הַתְּנוּבִים: לְכָל הָאוֹתוֹת וְהַמוֹפְתִּים. . . אֲשֶׁר עָשָׂה. . . (ואֵין זֶה חֵדֶשׁ, כִּי־אֵם)

~ נקודות משיחות קודש ~ (27 קוטר שיחות כרך ט עמוד 241-239)

- שֶׁהִטְעַם לָכֵךְ (בפנימיות) הוּא, כְּדִי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יִתּוּסַף עֵילִי - עֵילִי בַּתּוֹרָה (לוחות) (הִיפֹף הַשְּׂבִירָה - עַד לְמַעֲלָה נַעֲלִית מִהַ"ל לוחות אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ), הַלוּחֹת הַשְּׂנִיּוֹת, הַמְהִיּוּם "כַּפְלִים לְתוֹשִׁיָּה" לְגַבִּי הַלוּחֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת.

[יֵשׁ לֹמֵר, שֶׁגַּם כְּנֻת מֹשֶׁה רִבְנֵה בַּשְּׂבִירָה הַלוּחֹת, כְּשֶׁדָּן הַקַּל-וְחֹמֶר: כִּי־יִשְׂרָאֵל מוֹקְרִים" אִי־אֶפְשָׁר לְתַתּוֹ לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה, הִיָּה (לֹא רַק לְשֵׁם הַגָּנָה עַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה, אֲלֹא גַם) כְּדִי לְפַעוֹל עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה.

כְּמִשַּׁל הַבֵּן שֶׁהִנְהִיגְתּוּ אִינָה כְּדָבְעִי, עַד שֶׁ"אֲבִיו דּוֹחָהוּ חוּץ לְבֵיתוֹ וְאָמַר לוֹ שְׂאִינוּ אֲבִיו" - שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה דּוֹקָא מִתְּגַלִּית אֶהְבֵּת הַבֵּן לְאֲבִיו, עַד שֶׁצּוֹעֵק בְּמִר נִפְשׁוֹ "שְׂאִינוּ רוּצָה לִפְרֹד מֵאֲבִיו בְּשׁוּם אֹפֶן, וּמִכָּל־שָׁכַן כְּשֶׁלֹּא יִקְרָא בְּשֵׁם אֲבִיו".

וְעַל־פִּי־זֶה מוֹבֵן הַדִּיק "וְאַשְׁבֵּרֶם לְעֵינֵיכֶם" - וְכִפִּי שֶׁהִכְתוּב גַּם מִדְּגִישׁ בְּסִימֵי הַתּוֹרָה "לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל" - כִּי הַמַּעֲלָה וְהַשְּׂבִיחַ שֶׁל מֹשֶׁה בַּשְּׂבִירָה הַלוּחֹת הִיוּ בְּזֶה שֶׁ"נִּשְׂאוּ לְבֹו לְשֹׁבֵר הַלוּחֹת לְעֵינֵיהֶם", דָּבָר זֶה הִבִּיאַם לְשׁוּבָה בְּתוֹשִׁיבָה. וּבְזֶה גַם מִבְּאֵר כִּיצַד יוֹם צוֹם שֶׁבָּעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז, יוֹם שְׂבִירָה הַלוּחֹת, יִהְיֶה לְשִׁשּׁוֹן וְלִשְׁמִיחָה:

כִּי־יִשְׂרָאֵל רֹאִים אֲנִי שֶׁשְּׂבִירָה הַלוּחֹת גְּרָמָה שֶׁ"אוֹמָה וְלִשְׁוֹן שׁוֹלֵט בָּהֶם", מִהֵנָּה יוֹם זֶה, יוֹם תַּעֲנִית. מִהַ"שְׂאִין" כֵּן לְעֵתִיד־לְבָא, אֲשֶׁר אֵז תַּתְּגַּלָּה בְּשִׁלְמוֹת מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל חֲטֵא הָעֵגֶל; וְאַשֶׁר תְּשׁוּבָה זֶה רֵאשִׁיתָה בְּ"וְאַשְׁבֵּרֶם לְעֵינֵיכֶם" (ועַל־דֶּרֶךְ־זֶה - גַּם מַעֲלָתָהּ שֶׁל הַלוּחֹת הַשְּׂנִיּוֹת), אֵז יִהְיֶה יוֹם שֶׁבָּעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז, יוֹם שְׂבִירָה הַלוּחֹת - יוֹם שִׁשּׁוֹן וְשִׁמְחָה.

וְזֶהוּ הַטַּעַם מִדּוּעַ נֶאֱמָר "יִישָׁר כַּחַךְ שִׁשְׁבְּרָתָּ" רַק בְּצוּי עַל הַלוּחֹת הַשְּׂנִיּוֹת. וּבְגִלְיִי, בְּפִשּׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא (עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה), מִתְּגַלָּה הַדָּבָר רַק בְּסִימֵי הַתּוֹרָה, כְּשֶׁהִקְבֵּ"ה הִרְאָה לְמֹשֶׁה רִבְנֵה "עַד הַיּוֹם הָאֶחָד" - כִּי דּוֹקָא אֵז מִתְּגַלָּה הַעֵילִי שֶׁאֵלֵיו הִגִּיעוּ יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי שְׂבִירָה הַלוּחֹת.

אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, "אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ". אָמַר לוֹ הַקֶּבֶ"ה לְמֹשֶׁה: יִישָׁר כַּחַךְ שִׁשְׁבְּרָתָּ (ב"ב יד, ב).

וְהִנֵּה מַעֲלַת מֹשֶׁה בַּשְּׂבִירָה הַלוּחֹת - אֲשֶׁר מִחֲמַת מַעֲלָה זֶה, אָמַר לוֹ הַקֶּבֶ"ה "יִישָׁר כַּחַךְ שִׁשְׁבְּרָתָּ" - מִהֵנָּה מַעֲלָה גַם בְּנוֹגַע לְיִשְׂרָאֵל, וְכַדִּלְקַמּוֹן:

הַעֲנִינוּ יוֹבֵן בְּהַקְדָּם הַהִסְבֵּר מִדּוּעַ נִתְּנָה הַ"יִישָׁר כַּח" שֶׁנִּתֵּן הַקֶּבֶ"ה לְמֹשֶׁה עַל שְׂבִירָה הַלוּחֹת (לֹא הִיָּתָה מִיַּד בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, אוֹ לְמִחְרָתוֹ - מִיַּד בְּעֻלּוֹתוֹ לְהָר, אֲלֹא) הִיָּתָה כְּעִבּוּר אַרְבָּעִים יוֹם לְאַחֵר שְׂבִירָה הַלוּחֹת: כְּשֶׁהִקְבֵּ"ה אָמַר לוֹ "פֶּסֶל לָךְ גּו'", רַק אֵז אָמַר לוֹ "הַלוּחֹת הָרֵאשׁוֹנִים אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ - יִישָׁר כַּחַךְ שִׁשְׁבְּרָתָּ". לְכַאֲוֶרָה, לָמָּה לֹא אָמַר לוֹ "יִישָׁר כַּח" מִיַּד?

פֶּלֶא גָדוֹל יוֹתֵר: עַל הַפְּסוּק "אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ" הָאֶמּוֹר אַרְבָּעִים יוֹם אַחֵר שְׂבִירָה הַלוּחֹת, כְּנִ"ל, לֹא מִפְּרֵשׁ רַש"י "יִישָׁר כַּחַךְ שִׁשְׁבְּרָתָּ", כִּי־אֵם בְּסִימֵי פֶרֶשׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה", שֶׁנֶּאֱמָרָה כְּמַעֲט אַרְבָּעִים שָׁנָה לְאַחֵר מִכֵּן - רַק אֵז מִפְּרֵשׁ רַש"י שֶׁ"אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ" (דְּאֶרְבָּעִים שָׁנָה מִקּוֹדֶם) פִּירוּשׁוֹ "יִישָׁר כַּחַךְ שִׁשְׁבְּרָתָּ".

וְאַף שֶׁבְּפִשּׁוּטוֹ, הַטַּעַם לָכֵךְ הוּא, כִּי הַהוֹכָחָה לְפָרֵשׁ כֵּן (עַל־פִּי הַפְּשׁוּט), הוּא מִהַמְלִים "לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל" - אֲבָל מִכֵּיוֵן שֶׁכָּל עֵינֵי הַתּוֹרָה הֵם בְּדִיקוֹ, הָרִי מִזֶּה גּוֹפֵא מוֹבֵן, שֶׁהַ"יִישָׁר כַּח" שֶׁנִּתֵּן הַקֶּבֶ"ה לְמֹשֶׁה בְּעַת אֲמִירַת "פֶּסֶל לָךְ" נִתְּגַלָּתָה רַק כְּשֶׁ"וַיַּעַל מֹשֶׁה גו'" אֵל הַר נִבּוֹ גּו'.

בְּאוֹר הַדָּבָר: לְגַבִּי חֲטֵא הָעֵגֶל, אֵיתָא בְּגִמְרָא: "לֹא עָשָׂה יִשְׂרָאֵל אֶת הָעֵגֶל אֲלֵא לִיתֵן פֶּתַחֲוֹן פֶּה לְבַעֲלִי תְּשׁוּבָה". דָּבָר זֶה שֶׁהִקְבֵּ"ה נָתַן אֶפְשָׁרוֹת לְיִצְרָה הָרַע לְשִׁלּוֹט עַל יִשְׂרָאֵל וּלְפִתּוּתָם לְעֻשׂוֹת הָעֵגֶל, הוּא לְשֵׁם הַעֵילִי דְּתְּשׁוּבָה (בִּיטוּל הַחֲטָא - עַד שֶׁהָאֲדָם עוֹמֵד בְּמַעֲלָה נַעֲלִית יוֹתֵר מִכִּפִּי שֶׁהִיָּה לְפָנֵי הַחֲטָא), שְׂאֵלֵיו יִגִּיעוּ עַל־יְדֵי־זֶה.

מִזֶּה מוֹבֵן גַּם לְגַבִּי שְׂבִירָה הַלוּחֹת - הַמְּסוֹבֵב מִחֲטָא הָעֵגֶל

מעלת משה בשבירת הלוחות

אמר לו עדין אינה אשתך . . המלך זה הקב"ה, השפחות אלו ערב רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקב"ה אלו ישראל."

ועל-פי-זה מובנת בפשטות מעלת משה בשבירת הלוחות, שמעלה זו נעלית יותר משאר מעלותיו הנזכרות בכתוב, שהרי מובן גדל ויקר ערך התורה בעיני משה רבנו, ובפרט שהוא זה שקבלה מידי של הקב"ה, ואף-על-פי-כן כאשר ראה משה רבנו, הרועה הנאמן והאוהב ישראל, שיש מקום לחשוש שמציאותם של הלוחות יכולה לפגוע בישראל חסידיו, לא הסס כלל ושברם מידי כדי להציל את בני ישראל מהענש.

מ"א פסוקים, גאואל סימן. חסלת פרשת וזאת הברכה

ולכל הַיָּד הַחֲזָקָה גו' אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל:

לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל - שִׁנְאָאוּ לְבוּ לְשִׁבְרֵי הַלּוּחֹת לְעֵינֵיהֶם (לד, יב. ובפירוש רש"י)

וצריך-עיון איך מתאים שלאחרי שהכתוב מספר על המעלות הגדולות והנפלאות של משה רבנו, יסים ב"לעניי כל ישראל", ששנאו לבו לשביר הלוחות לעיניהם?

ויש לומר על-פי המדרש (הובא ברש"י פרשת תשא לד, א): "משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע. עמד שושבינה וקרע כתבתה. אמר, אם יאמר המלך להרגה,

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש - "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו'", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד - יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד - יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התועודויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

הרי אל כל מקום שהוא שם חרב נאם אדני יהוה חרב איש באחיו תהיה לגדל המהומה שתבוא בהם: כב ונשפטי אתו אתנפח עמו בהביא עליו בדבר ובדם וגשם שוטף ואבני אלגביש אבני כרה, אש וגפרית אמטיר עליו ועלאגפיו ועל חיל צבאות עמו ועל-עמיו רבים אשר אתו להפם ולאדם, וזה יחשב לזכות

פי כזה יודע שפשוטו לו:

כג והתגדלתי אתה כגודל

והתקדשתי ונקודש ונודעתי

ומפורסם לעיני גוים רבים וידעו

הכל כראני יהוה ואין עוד זולתי:

א ואתה כן-אדם הנבא שיתרתי

לך נבואה פשוט בידו על-גוג

עטרת מרים

יה ויהיה ביום ההוא ביום גוג על-אדמת ישראל נאם אדני יהוה תעלה חמתי באפי בגלל רשעתם בנים קדמונים: יט ובקנאתי בעבור קנאתי באש-עברתי דברתי נשבע אני אם-לא ביום ההוא יהיה רעש גדול על אדמת ישראל: כ ורעשו ידעו מפני דגני הים ועוף השמים וחיית השדה וכל

הרמש הרמש על-האדמה וכל

האדם אשר על-פני האדמה

ונהרסו ההרים ונפלו המדרגות

הנעשים לעלות בהן על העליות וכל-

חומה לארץ תפול הכל הוא ענן

מליצה, ויהיה על גדל התורה:

כא וקראתי עליו על גוג לכל-

הפטרה לשבת חוה"מ סוכות יחזקאל פרק לח

לח יה ויהיה ביום ההוא ביום גוג

על-אדמת ישראל נאם אדני יהוה תעלה

חמתי באפי: יט ובקנאתי באש-עברתי

דברתי אם-לא ביום ההוא יהיה רעש גדול

על אדמת ישראל: כ ורעשו מפני דגני הים ועוף השמים וחיית השדה וכל-הרמש הרמש

על-האדמה וכל האדם אשר על-פני האדמה ונהרסו ההרים ונפלו המדרגות וכל-חומה לארץ

תפול: כא וקראתי עליו לכל-הרי חרב נאם אדני יהוה חרב איש באחיו תהיה: כב ונשפטי

אתו בדבר ובדם וגשם שוטף ואבני אלגביש אש וגפרית אמטיר עליו ועלאגפיו ועל-עמיו

רבים אשר אתו: כג והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כראני יהוה: לד

א ואתה כן-אדם הנבא על-גוג ואמרתי כה אמר אדני יהוה הנני אליך גוג נשיא ראש משד

עטרת מרים

וְאָמַרְתָּ כֹה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הִנְנִי אֶפְתָּה אֵלַיִךְ גֹּגֹל נָשִׂיא רֹאשׁ מִשָּׁדָה וְתִבֵּל שְׁאֵמֶר מִפְּלֹתָ וְאֵת יִתְחַזֵּק שְׁנֵית וְאֶסַּף מִתְחַזְּיוּ שְׁנֵית עַל יְרוּשָׁלַם׃
כ בְּשִׁבְכֶתִיךָ אֵעִיר לְכָד לִהְיוֹת שׁוֹכֵב וְשִׁשְׁאֲתִיךָ אֶפְתָּה אוֹתָךְ לִהְיוֹת מוֹרֵד וְהַעֲלִיתִיךָ שְׁנֵית מִיִּרְכַּתִּי צִפּוֹן מִמְּקוֹמֶיךָ בְּצִפּוֹן וְהִבְאֹתִיךָ עַל־הָרִי

יִשְׂרָאֵל׃ ג וְהִבִּיתִי אִפְתָּה בְּקִשְׁתְּךָ מִיַּד שְׂמֹאלֶךָ כִּי כֹה מִתְחַזֵּק אֵת הַקִּשֶׁת וְחִצֶּיךָ מִיַּד יְמִינֶךָ אִפִּיל׃
ד עַל־הָרִי יִשְׂרָאֵל תִּפּוֹל אֶתָּה וְכָל־אֲנָפֶיךָ וְעַמִּים אֲשֶׁר אִתָּךְ לָעִיט לַעֲוֹפֹת הַיּוֹדִסִים צִפּוֹר כָּל עֵל כִּנָּף גַּם הַכְּלִית דּוֹרֵם וְחִית הַשָּׂדֶה נִתְתִּיךָ לְאֹכְלָהּ׃ ה עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל בְּמִקּוֹם הַמִּלְחָמָה כִּי אֲנִי דִּבַּרְתִּי וְכֹן יִקּוּם נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה׃ ו וְשִׁלַּחְתִּי־אֵשׁ בְּמִגְוֹג גַּם בְּמִדְיָתָהּ וּבִישְׁבֵי הָאִיִּים הַמִּוֹפְרִים מִבְּנֵי אָדָם וְיִשְׁכְּבוּ לְבִטָּח וְאִי וְיִדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ ז וְאֶת־שֵׁם קִדְשִׁי אֹדִיעַ אֶפְרַסֵם בְּתוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא־אֲחַל וְלֹא אֵינִי אֶת־שֵׁם־קִדְשִׁי עוֹד לִהְיוֹת מִחֲלָל וְיִדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה הַקְדוֹשׁ שׁוֹכֵן בְּיִשְׂרָאֵל׃ ח הִנֵּה בָאָה הַזֶּמֶן וְנִתְחַתָּה עַת הַשְׁמִיעָה נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה הוּא הַיּוֹם אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי וְאִי־תִרְשָׁם בְּפֹעֵל׃ ט וְיִצְאֹוּ יִשְׁבֵי עָרֵי יִשְׂרָאֵל וְיָצְאוּ אֶל הַשָּׂדֶה וּבִעֲרֹו וְחִשְׁקוּוּ וְיִסְקוּ בִידוֹת הַכֶּלִים הַחֵם שֶׁהֵם שֶׁל עֵץ בְּנֶשֶׁק בְּכָל־זֶן וּמִגֵּן וְצִנָּה בְּקִשֶׁת וּבְחֻצִים וּבִמְקַל יָד וּבִרְמֹחַ חֲנִית וּבִעֲרֹו בְּהֵם אֵשׁ שִׁבְעַת שָׁנִים כִּי יִהְיוּ רַבִּים כָּל־כָּד׃ י וְלֹא־יִשְׁאֹו עֲצִים מִן־הַשָּׂדֶה וְלֹא יִחַטְבוּ מִן־הַעֲרִים כִּי וְיִסְקוּ בְכָל־חֲזֶן כִּי בְנֶשֶׁק יִבְעֲרֹו אֵשׁ וְשִׁלְלוּ אֶת־שִׁלְלֵיהֶם אֲשֶׁר שִׁלְלוּ אוֹתָם בְּיַמֵּי הַגּוֹלָה וּבְזוֹז אוֹתֵם בְּזוֹיָהֶם נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה׃ יא וְהָיָה כַּיּוֹם הַהוּא אֶתֶּן לְגֹגֹל לֹאֲנָשִׁי מִקּוֹם־שֵׁם קָבֵר בְּיִשְׂרָאֵל גַּם הָעֹבְרִים קִדְּמַת הַיָּם וְחִסְמַת הָיָה אֶת־הָעֹבְרִים וְקִבְּרוּ שֵׁם אֶת־גֹּגֹל וְאֶת־כָּל־הַמּוֹנֶה וְקִרְאוּ גֵּיָא הַמּוֹן גֹּגֹל׃ יב וְקִבְּרוּם בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמַעַן טַהֵר אֶת־הָאָרֶץ שִׁבְעָה חֳדָשִׁים׃ יג וְקִבְּרוּ כָּל־עַם הָאָרֶץ וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם יוֹם הַכְּבֹדִי נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה׃ יד וְאֲנִשִּׁי תָמִיד יִבְדִּילוּ עֹבְרִים בָּאָרֶץ מִקְבָּרִים אֶת־הָעֹבְרִים אֶת־הַנּוֹתְרִים עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ לְטַהֲרָהּ מִקְצָה שִׁבְעָה־חֳדָשִׁים וְיִחְקְרוּ׃ טו וְעִבְּרוּ הָעֹבְרִים בָּאָרֶץ וְרָאָה עַצֵם אָדָם וּבִנָּה אֲצִלוּ צִיּוֹן עַד קִבְּרוּ אוֹתוֹ הַמְּקַבְּרִים אֶל־גֵּיָא הַמּוֹן בְּסֻמוֹךְ לֵה, וְכֹה וְטַהֲרוּ הָאָרֶץ׃

עטרת מרים

לַעֲבוֹר, וְקִבְּרוּ שֵׁם אֶת־גֹּגֹל וְאֶת־כָּל־הַמּוֹנֶה וְקִרְאוּ אוֹתוֹ גֵּיָא הַמּוֹן גֹּגֹל׃ יב וְקִבְּרוּם בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמַעַן טַהֵר אֶת־הָאָרֶץ לֹא כְּעֹבוֹר כְּבוֹדָם, שִׁבְעָה חֳדָשִׁים וְיִתְעַסְקוּ בְּקִבְּרוֹתָם כִּי רַבִּים יִהְיוּ׃ יג וְקִבְּרוּ כָּל־עַם הָאָרֶץ כָּלֵם וְיִתְעַסְקוּ בְּקִבְּרוֹתָם וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם שְׁמִיָּהּ יִרְאוּ כָּלֵם כִּי הֵם נִשְׁמָרִים מִה, וְאֵינִם יִרְאוּם מִדְּבַר וּמִמְנַפָּה, וְהָיָה יוֹם הַכְּבֹדִי נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה שִׁיתְרָאָה כְּבוֹד ה' וְחִשְׁתְּחִי הַפְּרִטִית עַל יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְיָתוֹ אוֹתָם מִכָּל־פֶּנֶע׃ יד וְאֲנִשִּׁי תָמִיד יִבְדִּילוּ וְשִׁאֲלוּ עֹבְרִים שֶׁעִבְּרוּ תָמִיד בָּאָרֶץ לְחַקֹּר עַל חֲלָלִים כְּדִי שִׁיחֲיוּ מִקְבָּרִים אֶת עַם הָעֹבְרִים וְשָׁכִים בְּדָרְכִים אֶת הַפְּנִינִים הַנּוֹתְרִים עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ לְטַהֲרָהּ, וְאֵת מִקְצָה מִסּוּף שִׁבְעָה־חֳדָשִׁים אַחֵר שִׁסְמִיָּהּ קְבוּרַת אֲנִשִּׁי גֹגֹל בְּנִיָא הַמּוֹן גֹּגֹל, אוֹ וְיִחְקְרוּ וְלִפְשֵׁם אַחֵר הַתְּרִינִים שְׁלֹא נִתְרַנוּ בְּנִיָא׃ טו וְעִבְּרוּ הָעֹבְרִים בָּאָרֶץ הוֹלְכֵי דָרְכִים וְרָאָה עַצֵם אָדָם וּבִנָּה אֲצִלוּ צִיּוֹן מִסּוּף שִׁיחֲשֹׁו מִמֶּנּוּ הוֹלְכֵי דָרְכִים וְעוֹשֵׂי טַהֲרֹת עַד קִבְּרוּ אוֹתוֹ הַמְּקַבְּרִים אֶל־גֵּיָא הַמּוֹן גֹּגֹל׃ טז כְּמוֹ שֶׁנִּפְתָּה הַדּוּא וְקִרְאוּ גֵּיָא הַמּוֹן גֹּגֹל לְקִבְּרוֹן שֵׁשֶׁם מִקּוֹם בְּקִבְּרוֹתָם וְגַם שֵׁם־עִיר הַסְּמוּכָה לְאוֹתוֹ גֵּיָא תִּקְרָא הַמּוֹנֶה עַל שֵׁם הַמּוֹן גֹּגֹל הַמְּקַבְּרִים בְּסֻמוֹךְ לֵה, וְכֹה וְטַהֲרוּ הָאָרֶץ׃

וּבְחֻצִים וּבִמְקַל יָד וּבִרְמֹחַ וּבִעֲרֹו בְּהֵם אֵשׁ שִׁבְעַת שָׁנִים׃ י וְלֹא־יִשְׁאֹו עֲצִים מִן־הַשָּׂדֶה וְלֹא יִחַטְבוּ מִן־הַעֲרִים כִּי בְנֶשֶׁק יִבְעֲרֹו־אֵשׁ וְשִׁלְלוּ אֶת־שִׁלְלֵיהֶם וּבְזוֹז אוֹתֵם בְּזוֹיָהֶם נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה׃ יא וְהָיָה כַּיּוֹם הַהוּא אֶתֶּן לְגֹגֹל מִקּוֹם־שֵׁם קָבֵר בְּיִשְׂרָאֵל גַּם הָעֹבְרִים קִדְּמַת הַיָּם וְחִסְמַת הָיָה אֶת־הָעֹבְרִים וְקִבְּרוּ שֵׁם אֶת־גֹּגֹל וְאֶת־כָּל־הַמּוֹנֶה וְקִרְאוּ גֵּיָא הַמּוֹן גֹּגֹל׃ יב וְקִבְּרוּם בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמַעַן טַהֵר אֶת־הָאָרֶץ שִׁבְעָה חֳדָשִׁים׃ יג וְקִבְּרוּ כָּל־עַם הָאָרֶץ וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם יוֹם הַכְּבֹדִי נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה׃ יד וְאֲנִשִּׁי תָמִיד יִבְדִּילוּ עֹבְרִים בָּאָרֶץ מִקְבָּרִים אֶת־הָעֹבְרִים אֶת־הַנּוֹתְרִים עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ לְטַהֲרָהּ מִקְצָה שִׁבְעָה־חֳדָשִׁים וְיִחְקְרוּ׃ טו וְעִבְּרוּ הָעֹבְרִים בָּאָרֶץ וְרָאָה עַצֵם אָדָם וּבִנָּה אֲצִלוּ צִיּוֹן עַד קִבְּרוּ אוֹתוֹ הַמְּקַבְּרִים אֶל־גֵּיָא הַמּוֹן גֹּגֹל׃ טז וְגַם שֵׁם־עִיר הַמּוֹנֶה וְטַהֲרוּ הָאָרֶץ׃

עטרת מרים

א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה אליהושע בן־נון
משרת משה לאמר: ב משה עבדי מת כי אלו הרה עדן חי לא יכלתם
לעבד את ה' עדן כי עלי נגור לכל יעבדו ועתה קום עבד את־ה' עדן
הזה אתה וכל־העם הזה אליהארץ אשר אנכי נתן להם לבני

ישראל: ג על כל־מקום אשר
תדרוך פריגלכם בו לכם
נתתיו כאשר דברתי אלי־משה:
ד מהמדבר והלבנון הזה ועד־
הנהר הגדול נהר־פרת כל ארץ
החתים ועד־הים הגדול ברוח
מבוא השמש יהיה גבולכם:
ה לא־יתיצב איש לפניך כל ימי
חיך כאשר הייתי עם־משה
אחיה עמך לא ארפך לא אמן לך
חולשה ולא אעזבך: ו חזק ואמץ
בהנהגת העם כראוי כי אתה
תנחיל את־העם הזה את־
הארץ אשר־נשבעתי לאבותם
לתת להם: ז רק חזק ואמץ
מאד בתורה לשמר לעשות
בכל־התורה אשר צוה משה
עבדי כי לולא זאת, לא תועיל כלום
בהנהגת העם כראוי, אל־תסור
ממנו מספר התורה ימין ושמאול
למען תשפיל תצליח בכל אשר
תלך: ח לא־ימוש ספר התורה
הזה האמור במקרא שלפניו כפיד

עטרת מרים

והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות בכל־הכתוב בו
כ־ראו תצליח את־דרךך ואז תשפיל: ט הלוא צויתוך חזק ואמץ
במלחמה מול האויב אל־תערץ ואל־תחת כי עמך יהוה אלהיך בכל
אשר תלך: י ביום שתמו ימי כבי אבל משה ויצו יהושע את־שטרי

הפטרה לפרשת וזאת הברכה

יהושע פרק א

א א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר
יהוה אליהושע בן־נון משרת משה לאמר:
ב משה עבדי מת ועתה קום עבד את־ה' עדן
הזה אתה וכל־העם הזה אליהארץ אשר
אנכי נתן להם לבני ישראל: ג כל־מקום
אשר תדרוך פריגלכם בו לכם נתתיו
כאשר דברתי אלי־משה: ד מהמדבר והלבנון
הזה ועד־הנהר הגדול נהר־פרת כל ארץ
החתים ועד־הים הגדול מבוא השמש יהיה
גבולכם: ה לא־יתיצב איש לפניך כל ימי
חיך כאשר הייתי עם־משה אחיה עמך לא
ארפך ולא אעזבך: ו חזק ואמץ כי אתה

תנחיל את־העם הזה את־הארץ אשר־נשבעתי לאבותם לתת להם: ז רק חזק ואמץ מאד לשמר
לעשות בכל־התורה אשר צוה משה עבדי אל־תסור ממנו ימין ושמאול למען תשפיל בכל אשר
תלך: ח לא־ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות בכל־הכתוב
בו כ־ראו תצליח את־דרךך ואז תשפיל: ט הלוא צויתוך חזק ואמץ אל־תערץ ואל־תחת כי עמך
יהוה אלהיך בכל אשר תלך: י ויצו יהושע את־שטרי העם לאמר: יא עבדו ב־קרב המחנה וצו
את־העם לאמר הכינו לכם צדה כ־י בעוד א שלשת ימים אתם עברים את־הירדן הזה לבוא
לרשת את־הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן לכם לרשתה: יב ולראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה
אמר יהושע לאמר: יג וכול אשר צוה את־הדבר אשר צוה אתכם משה עבד־יהוה לאמר יהוה אלהיכם
מניח לכם ונתן לכם את־הארץ הזאת: יד נשיכם טפכם ומקניכם ישבו בארץ אשר נתן לכם
משה בעבר הירדן ואתם תעבדו חמשים לפני אחיכם כל גבורי החיל שכם ועברתם אותם: טו עד

עטרת מרים

עטרת מרים

מקום מנוחה גם לאחיכם ככם וירשו גם יהמה את הארץ אשר יהיה אלהיכם נתן להם ושבתם לארץ ירשתם וירשתם אותה
 או תאחזו בה מבלי מערער את הארץ אשר נתן לכם משה עבד יהיה בעבר הירדן מזרח השמש בעבר המזרחי, הואיל ותקבצו התנאי: מזו ויענו את יהושע לאמר כל אשר צויתנו נעשה ולא לך הדבר הזה שחבנו עליו מצד
 אשר יניח יהוה | לאחיכם ככם וירשו גם יהמה את הארץ אשר יהיה אלהיכם נתן להם ושבתם לארץ ירשתם וירשתם אותה אשר נתן לכם משה עבד יהיה בעבר הירדן מזרח השמש בעבר המזרחי, הואיל ותקבצו התנאי: מזו ויענו את יהושע לאמר כל אשר צויתנו נעשה ולא לך הדבר הזה שחבנו עליו מצד

מזרח השמש: מזו ויענו את יהושע לאמר כל אשר צויתנו נעשה ואל כל אשר תשלחנו נלך: יוכל אשר שמענו אל משה עבד יהוה ואלהינו עמך באשר היה עם משה: יח כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצונו יומת בדין מורד במלכות רק חזק ואמץ לענוש המורדים ולא למחול על כבודך:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח תשרי, תשי"ב
 ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נו"נ וכו'
 מהו"ר רפאל נחמן שי הכהן

שלום וברכה!

במענה על שאלותיו במכתבו:

... לכוון בברכת כהנים למי שנסתלק כבר - לא נראה לי, משא"כ באמירת תהלים או הפסוקים בסיום השמו"ע - שזהו תלוי באופן ההתקשרות, הרגש הלב וכו'.

(ד) הפסוקים לשם מ"מ הם: מאור עינים ישמח לב ושמועה טובה תדשן עצם, מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל.

(ה) אסיר תודה אהי' לו אם יודיעני הכוונות בברכת כהנים שכתב לו (כפי שמוזכר במכתבו) כ"ק מו"ח אדמו"ר.

(ואו) ת"ח ת"ח על שמכוון שמי בברכת כהנים, ועל קיומו מרז"ל, הנותן מתנה לחברו צריך להודיעו, ויה"ר שיקויים בו בטוב הנראה והנגלה הבטחת הקב"ה ואני אברכם, ובתוספתו שהיא מרובה על העיקר.

בברכת בריאות הנכונה לו ולזוגתו שיחיו, ורוב נחת מכל ילידיהם שיחיו.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ג תשרי פרק כ, מפרק סט עד סוף פרק עא	יום רביעי - ט"ז תשרי פרק כ, מפרק עט עד סוף פרק פב
יום שני - י"ד תשרי פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עו	יום חמישי - י"ז תשרי פרק כ, מפרק פג עד סוף פרק פז
יום שלישי - ט"ו תשרי פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח	יום שישי - י"ח תשרי פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט
שבת קודש - י"ט תשרי פרק כ מפרק צ עד סוף פרק צו	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ג תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלג, כא. אר"ש כמשפט... עד עמ' 266, בכל יום:

41 לְהִתְנַדֵּב בְּלִי-נֶדֶר לְפָרְנֶסֶת אֲחִינוּ יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, מִדִּי
42 שָׁנָה בְּשָׁנָה. – כפי הנראה רוצה רבנו הזקן להוסיף כאן, שלא
43 רק את הסכומים שקבעו לתת בשנים קודמות יחלקו עתה
44 במנות שבועיות או חדשיות, אלא גם אם עלה במחשבתו של
45 מישהו לתת סכום גדול
46 יותר מאשר בשנים
47 הקודמות, יקיים גם הוא
48 בקשה זו לתת את הסכום
49 הנוסף במנות שבועיות או
50 חדשיות. כִּי הֵנָּה, מִלְכָּד
51 הַיָּדוּעַ לְכָל גִּדּוֹל מַעֲלֵת
52 הַזִּרְיוֹת בְּכָל הַמִּצְוֹת, –
53 שיש להודרו בעשיית
54 מצוה לעשותה מה
55 שמוקדם יותר, הַנֶּאֱמָר
56 וְנִשְׁנָה בְּדַבְרֵי ר' ל':
57 "לְעוֹלָם יִקְרִים אָדָם
58 לְדַבֵּר מִצְוָה כו"ף,
59 וְזִרְיוֹתֶיהָ דְאֶבְרָהָם
60 אֲבִינוּ עַל־יִהְיֶה שְׁלוֹם –
61 זריזותו של אברהם אבינו
62 ב"עקידה", היא הַעֲמִידָה
63 לָעֵד, לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד
64 עוֹלָם, כִּי הַעֲקִידָה עֲצָמָה
65 – שהקדוש ברוך הוא

זוכר תמיד זכותה לבני ישראל, אֵינָה נִחְשָׁבָה בְּלִי-כֶּף לְנִסְיוֹן
66 גִּדּוֹל לְעֶרֶךְ מַעֲלֵת – ומדידת אֲבִרָתָם אֲבִינוּ עַל־יִהְיֶה שְׁלוֹם,
67 – זה טעם אחד מדוע אין העקידה עצמה נחשבת לנסיון גדול
68 כליכר לגבי אברהם אבינו, מצד מעלתו ומדידתו הגדולות,
69 טעם שני, הוא: בְּשָׁנָה – בלחנו גם בחשבון, כִּי ה' דָּבָר בּוֹ:
70 "קַח נָא אֶת בְּנֶךְ כּו"ף¹⁰, – שיקח את יצחק לעקידה, וְהָרִי –
71 הִיוּ כָּמָה וְכָמָה קְדוּשִׁים שְׁמֵם וְנֶפֶשׁ עַל קִדְשָׁת ה' גַּם
72 כִּי לֹא דָבָר ה' בָּם; – כיצד, איפוא, זה יכול להיחשב לנסיון
73 גדול כליכר לגבי אברהם אבינו, בשעה שהוא נצטוו על כך
74 מהקדוש-ברוך-הוא בעצמו? רַק – הגדלות של העקידה היא
75 בכך, שְׁאֲבָרָהָם אֲבִינוּ עַל־יִהְיֶה שְׁלוֹם עֲשֶׂה זֹאת בְּזִרְיוֹת
76 נִפְלְאוֹת, – "וישכם אברהם בבוקר"¹¹, ו"יחבוש את חמורו"¹¹,
77 חבש בעצמו את האוכף של החמור, ולא ציווה ולא חיבה
78 שמישהו אחר יעשה זאת¹², לְהִרְאוֹת – גם לאחרים, שְׁמִיחָתוֹ
79 וְחִפְצוֹ – תענוגו הפנימי, לְמִלְאוֹת רָצוֹן קוֹנוֹ וּלְעֲשׂוֹת נֶחֱם

1 כא. אגרת קודש זו כותב רבנו הזקן, לעורר את אלה שקיבלו על עצמם
2 לתת סכום כסף מסוים במשך השנה ל"כולל חב"ד", לתמוך בלומדי
3 תורה ועוסקים בעבודת ה' בארץ ישראל.
4 ההתעוררות היא, שלא יחכו לסוף השנה ויתנו אז את כל הסכום, אלא
5 יחלקו את הכסף למנות
6 שבועיות או לפחות חדשיות.
7 שכן, מלבד מעלת הזריות 1
8 בכל מצוה בכלל ובצדקה 2
9 ביחוד, ישנה מעלה נוספת 3
10 בנתינת סכום הכסף (שרוצים) 4
11 לתת במשך השנה) במנות 5
12 מרובות, כפי שסיביר טעמו 6
13 של דבר. 7
14 מתחיל רבנו הזקן אגרתו זו 8
15 בברכה לבני ישראל הנקראים 9
16 בכלל "אוהבי שמו"¹, מצד 10
17 האהבה שיש בבני ישראל 11
18 להקדוש ברוך הוא, ובמיוחד 12
19 אלה שנותנים לצדקה עבור 13
20 אלה שעוסקים בתורה 14
21 ובעבודה בארץ ישראל – 15
22 נקראים הם במיוחד "אוהבי 16
23 שמו". שכן, ארץ ישראל היא 17
24 הרי ארץ אשר "עניי ה' אלקיך 18
25 בה"², מאירה שם המשכה

26 פנימית משם הוי', ושם הוי' הוא הרי "שמו" המיוחד של הקדוש ברוך
27 הוא.

28 אַחֲרֵי דְרִישַׁת שְׁלוֹמָם, כְּמִשְׁפַּט לְאוֹהֲבֵי שְׁמוֹ, – של הקדוש
29 ברוך הוא. אֵל הַמִּתְנַדְּבִים בָּעַם, לְעֲשׂוֹת צִדְקָת ה' עִם
30 אֶרְצוֹ הַקֹּדֶשׁ, לְתֵת מִדִּי שָׁנָה בְּשָׁנָה חֶק הַקְּצִיב מַעוֹת
31 אֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, – לתמוך ביושבי ארץ הקדוש, ארץ ישראל,
32 תְּהֵי וְתִכְוֶנָּה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, אֲלֵיהֶם תִּטֹּף מִלְתִּי, וְתִזְלַ
33 כְּטַל אֲמַרְתִּי, – כלומר, רבנו הזקן קורא ופונה אליהם – לְזַרְזוּ
34 לְזִרְיוֹם, – בהתאם לביטוי⁵ "אין מורזין אלא למורזין", וּלְחַזֵּק
35 יָדֵים רַפּוֹת, – כלומר, שברצון ובלב לא חסר; קיים הרצון
36 והרגש לתת⁷, אלא שהידיים רפות לעשות זאת בפועל. בְּמִתָּן
37 דָּמִים – מַעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – מִדִּי שֶׁבֶת בְּשִׁפְתּוֹ, וּלְפָחוֹת
38 מִדִּי חֵדֶשׁ בְּחֵדְשׁוֹ, מַעֲרָכוֹ הַקְּצִיב לְעֶרֶךְ שָׁנָה, – יחלקו את
39 הכסף המוקצב לכל השנה במנות שבועיות או לפחות במנות
40 חדשיות. וְכָל כֶּסֶף הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר עָלָה עַל לֵב אִישׁ

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה לעיל באגה"ק ס"ה דע"י צדקה עבד שמא קדישא וצדקה ניתנת מחמת מדת החסד שפנימיותה אהבה". 2. עקב יא, יב. 3. ע"פ איוב כט, כב. 4. האזינו לב, ב. 5. מכות כג, א. 6. ספרי במדבר א. 6. ע"פ ישעי' לח, ג. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כהמשך שהמדובר באלה שעלה על לבם להתנדב כו". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר בדכתיוב (ישעי' בסופו) מדי שבת - הכוונה לשבת סוף השבוע ומדי חודש - לראש החודש". 9. נזיר כג, ב. ב"ק לח, ב. 10. וירא כב, ב. 11. שם, ג. 12. ראה פרש"י שם.

1 רוח לְיוֹצְרוֹ. – באחד ממאמריו, מ"ב בתמוז תש"ט¹³, מסביר
2 כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע, שעבודת בעלייתשובה היא
3 להשפיע גם על אחרים. בהתאם לכך יכולים לבאר, שכיוון
4 שבענין העקידה היתה העבודה במהופך ממזהותו של אברהם
5 אבינו (שהרי אברהם הוא
6 מדת האהבה, והעקידה
7 היתה ענין של גבורה).
8 "עתה ידעתי כי ירא
9 אלקים אתה"¹⁴, שזה על-
10 דרך עבודת "בעל
11 תשובה" המעמיד את
12 עצמו במזהות אחרת, לכן
13 רצה אברהם אבינו
14 להראות גם לאחרים את שמחתו ועונגו בקיום רצון הקדוש-
15 ברוך-הוא בענין זה, וּמִמֶּנּוּ – מאברהם אבינו – ובכוח שהוא
16 העניק לבני ישראל בכל הדורות, לְמַדוּ ר'ל¹⁵ לְקִיּוֹם כָּל
17 הַמַּעֲשִׂים בְּכָלל, – שיש לקיים כל מצוה בזריזות, וּבְפֶרֶט
18 מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה הַעוֹלָה עַל כָּלֵה¹⁶, – בכך, שהיא הַמִּנְהָג
19 וּמַעֲשֵׂה בְּפִירוּתָהּ – הניתנים בְּעוֹלָם הַיּוֹם¹⁷ מִכָּל מִינֵי
20 פְּרָעוֹנוֹת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת, בְּדַכְתֵּיב: – כמו שכתוב¹⁸: "וְצִדְקָה
21 תַצִּיל מָמוֹת", וְכָל-שֶׁשֶׁן – זה מציל מִשְׁאָר מִינֵי יְסוּרִים
22 הַקָּלִים מָמוֹת – הרי כָּל-שֶׁשֶׁן שְׁטוֹב לָנוּ גַם בְּעוֹלָם הַיּוֹם

אגרת הקדש
נחת רוח ליוצרו וממנו למדו ר"ל לקיום כל המצות
בכלל ובפרט מעשה הצדקה העולה על כולנה המגינה
ומצלה בפירותיה בעוה"ז מכל מיני פורעניות המתרגשות
כדכתיב וצדקה תציל ממות וכ"ש משאר מיני יסורים
הקלים ממות כ"ש שטוב לנו גם בעוה"ז להקדימה
כל מה דאפשר שהרי אדם נידון בכל יום:
שנתי עבור ארץ הקודש, כל שבוע את החלק של השבוע, או
לכל-הפחות כל חודש את החלק של החודש – מצד ענין
הזריזות. להלן מוסיף רבנו הזקן פרט ומעלה נוספים באי-
לחכות עד סוף השנה: המעלה מתבטאת גם בזיכור הנפש הבא
מצד העבודה של צדקה, שכל פעם שהוא נותן נתינה ועושה
פעולה בעבודת הצדקה, הוא עושה כל פעם פעולה של זיכור
הנפש, וגם בכך שהצדקה פועלת למעלה יחוד בספירות
ובפרצופים עליונים – הרי בכל נתינה של צדקה הוא גורם
מחדש את היחוד למעלה²⁰.

יום שני י"ד תשרי
מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 266, אך גם זאת... עד עמ' קלה, יבא שילה:

45 אַךְ גַּם זֹאת מִצְאָנוּ רֵאִינוּ בְּעִבּוּדַת הַצִּדְקָה, – בענין העבודה
46 שיהודי מתייגע כנגד טבע נפשו, לתת צדקה יותר מאשר
47 מסתבר לו מצד טבע נפשו, כפי שהוסבר באגרת הקודש סימן
48 י"ב ההבדל בין "מעשה הצדקה" ל"עבודת הצדקה", ש"מעשה
49 הצדקה" היא נתינת
50 הצדקה על דרך הרגיל,
51 ואילו האופן הנעלה יותר
52 ב"עבודת הצדקה" הוא
53 כשנתינת הצדקה היא
54 למעלה לגמרי מטבע
55 נפשו ורגילותה, שהרי הוא מתייגע עם עצמו ביגיעה גדולה
56 לתת יותר מאשר הוא רגיל לתת; הרי אפילו כשהסכום שהוא

אגרת הקדש
אך גם זאת מצאנו ראינו בעבודת הצדקה מעלה
פרטיות גדולה ונפלאה אין ערוך אליה להיות
מעשה הצדקה נעשית בפעמים רבות וכל המרבה
התנדבות חר-פעמית על כל השנה, אלא עצם המעשה של
נתינת צדקה תהיה נְעִשִׂית בְּפַעְמִים רְבוּת, וְכָל הַמְרַבֶּה –

13. סה"מ תש"ט ע' 184. 14. וירא שם, יב. וראה סה"מ קונטרסים ח"ב ע' 642. 15. פסחים ד, א. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"להעיר משהיה"א רפ"ב". 17. פאה פרק א' משנה א'. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה אנה"ק ס"ג". 18. משלי י, ב. 19. ר"ה
טז, א. 20. על הסברה שכונת רבנו הזקן בכך, שגם לא יתנו סכום גדול של צדקה בתחילת השנה, אלא לחלקו לשבועות או לחדשים
– כתב הרבי: "לפירוש זה מצוה אדה"ז לא ליתן כל הסכום בתשרי – כ"א רק חלק החדשי 1/12 ולעכב השאר, וליתן מדי חדש לא
יותר מ-1/12 וכו'! וזה בא בהמשך לבי' הפלאת הזריזות! ופשיטא דכוונתו אך ורק – באם אינו בניגוד כלל לזריזות וקדימת הנתינה.
כן מובן שכ"ז בצדקה איזו שתהי' – ל"ד דאה"ק. וזיל בתר טעמי. וכמדומה שנק' נוסף על פיה"מ – בתורת פס"ד בלבושי שרד הל'
צדקה סק"ג סקרט"ו. הובא בר"ה להבין כו' כל פרוטה (להצ"צ, נדפס בפ"ע – עיי"ש בכהנ"ל בארוכה), וכנראה השייכות דבי' הנ"ל
לגביית כסף הכולל (ודכללות האגה"ק): המשלוח לאה"ק או – הי' ע"י שליח מדי שנה בשנה (וגובים היו זהובים בעיירות אחת
בכו"כ חדשים) (כמבואר בכר"כ מכ' רבותינו). ועפ"ז – מהי התועלת בנתינה מדי שבת בשבתו כו' להגבאי בכל עיר? וע"ז בא הבי'
באגה"ק: (א) זריזותו כו', (ב) רוב המעשה". עד כאן לשונו הקדוש של כ"ק אדמו"ר שליט"א.

1 ונותן את הצדקה במנות רבות, הרי זה משבח, ולא בפעם
2 אחת ובבת אחת, – לתת את כל הסכום בפעם אחת, גם כי
3 הסף הכולל אחד הוא, – בכל זאת מעלה גדולה ונפלאה
4 שאין ערוך לה בנתינת הסכום במנות רבות, כמו שכתב

5 הרמב"ם ז"ל בפירושו

6 המשנה²¹ שישנו חכמים

7 ו"לכל לפי רב²²: "והכל לפי רב

8 המעשה": – שהרמב"ם

9 בפירושו המשניות שלו

10 מפרש ומדייק שזה לא

11 "לפי גדול המעשה" אלא

12 "לפי רוב המעשה" –

13 שהמעשה הטוב נעשה

14 בפעמים רבות. והרמב"ם

15 מפרש, למשל כשאחד

16 יתנדב לתת אלף²³ זהובים

17 בבת אחת, הרי זה אמנם

18 מעשה גדול, אך אין זה

19 נעשה כל כך קנין בנפש,

20 מאשר כשהוא נותן אלף

21 הזהובים באלף פעמים.

22 שכן, על ידי כל נתינה

23 נעשה הדבר יותר קנין הנפש, קנין וזיכרון בנפשו.

24 להלן יסיכר רבנו הזקן, שמלבד הזיכרון שנעשה בנפשו על ידי

25 נתינת הצדקה בפעמים רבות, נעשה על ידי כל נתינה יחוד עליון

26 למעלה, והנה, מלבד כי הרמב"ם ז"ל פאר היטב טעמו

27 ונמוקו, – מדוע יש מעלה גדולה בנתינת הסכום בפעמים

28 מרובות, כפי לזכר הנפש עלידי רבוי המעשה, – על ידי

29 עשיית המעשה הטוב בפעמים רבות – הרי לבד זאת, הנה מקרא

30 מלא דבר הכתוב: "פעלת צדקה לחיים", – הרבי מציין

31 ב"הערות ותיקונים" שבסוף ה"תניא", לעיין בפסוקים במשלי י,

32 טז, שם כתוב "פעולת צדיק לחיים" (לא המלה "צדקה" כי-אם

33 המלה "צדיק") ובמשלי יא, יא, שם כתוב "כן צדקה לחיים", שם

34 אכן כתוב "צדקה לחיים", אבל המלה המקדימה היא לא "פעולת

35 צדקה" כי-אם "כן צדקה", והרבי אומר שם ב"הערות ותיקונים":

36 "רצע"ג, שכן, בשני הפסוקים לא כתוב הלשון "פעולת צדקה

37 לחיים", שרבנו הזקן מביא כמקרא מלא "פעולת צדקה לחיים".

38 כפי הנראה אין הרבי רוצה להסתפק במה שיכולים לפרש

39 ש"פעולת צדיק", היא צדקה, וכשהפסוק אומר ש"פעולת צדיק

40 לחיים" הכוונה שהפעולה של צדקה (על-דרך כמו "צדיק ה'

41 צדקות אהב"²⁴) לחיים – כפי הנראה, הרבי אינו רוצה להסתפק

42 בכך, שהרי, כשאומרים "מקרא מלא דיבר הכתוב", צריך הדבר

43 להיות בפירוש בפסוק, בלי ההוספה שפעולתו של צדיק היא

44 צדקה, ולכן צע"ג שבפסוק אין אנו מוצאים המלים "פעולת

אגרת הקדש

ה"ז משוכח ולא בפעם א' ובבת אחת גם כי הסך
הכולל אחד הוא כמו"ש הרמב"ם ז"ל בפירושו המשנה
ששנו חכמים ז"ל והכל לפי רוב המעשה:

והנה מלבד כי הרמב"ם ז"ל ביאר היטב טעמו
ונימוקו כדי לזכר הנפש ע"י רבוי המעשה

הנה מקרא מלא דיבר הכתוב פעולת צדקה לחיים
דהיינו שפעולתה וסגולתה להמשיך חיים עליונים

מחיי החיים א"ס ב"ה לארץ החיים היא שכנית עוונו
שעליה נאמר ואתה מחיה את כולם והיא סוכת דוד

הנופלת עד עפר וכמארו"ל גלו לאדום שכנית עמהם
כו' כי באתערותא דלתתא להחיות רוח שפלים דלית

ליה מגרמיה כלום אתערותא דלעילא ובפרט בהתנדב
עם להחיות יושבי ארץ החיים ממש וד"ל. וכל משכיל

על דבר גדול ונפלא כזה ימצא טוב טעם ודעת כמה
גדולים דברי חכמים ז"ל שאמרו הכל לפי רוב המעשה

עם ה' המוצאות שזן מקור האותיות, שזו המלה "אתה" א' ת'

ה', והיא סבת דוד הנופלת עד עפר, – שבזמן הגלות,

השכינה שנקראת "סוכת דוד" היא בגלות ובירידה עד עפר²⁷,

וכמאמר ר"ן²⁸: "גלו לאדום – הגלות האחרונה שלנו, שכינה

עמהם – בגלות, כו", – הרי כיוון שזו הגלות האחרונה

והתחתונה – ירדה השכינה עד למדרגות התחתונות ביותר –

עד עפר, ועל ידי צדקה ממשיכים לשכינה מחיי החיים איך-סוף

ברוך-הוא, כי באתערותא דלתתא – על ידי התעוררות

האדם למטה, "להחיות רוח שפלים" – עניים, דלית ליה

מגרמיה כלום – שאין להם משל עצמם כלום, נעשה

על-ידיה אתערותא דלעילא, – התעוררות ופעולה למעלה,

להמשיך חיים מ"חיי החיים" ל"מלכות דאצילות" שבספירות

היא בחינה וספירה ש"לית לה מגרמה כלום", שאין לה משל

עצמה כלום, היא רק מקבלת משאר הספירות, ובפרט

בהתנדב עם להחיות יושבי ארץ החיים ממש, – יושבי

"ארץ ישראל" שלמטה שהיא מכוונת כנגד "ארץ החיים"

שלמעלה²⁹ – הרי הצדקה שנותנים להחזקת העוסקים בתורה

ועבודה בארץ ישראל, יש על-ידיה המשכה מיוחדת במינה

מחיי החיים ל"מלכות דאצילות" ול"שכינה", ודי למבין. וכל

משכיל על דבר גדול ונפלא כזה – שעל ידי מעשה הצדקה

ממשיכים חיים עליונים מ"אין סוף" ברוך-הוא לשכינה

שנמצאת בגלות, ימצא טוב טעם ודעת, כמה גדולים דברי

21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובקיצור – הדין – ה' דעות פ"א ה"ד". 22. אבות פ"ג משנה ט"ו. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

"בצ"צ שם הביא גירסת הרע"ב מאה". 24. תהלים יא, ז. 25. נחמיה ט, ו. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל שהיחוד"א ספ"ב".

27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובפרט שבעקבות משיחא – עיין אגה"ק סוס"ט". 28. מגילה כט, א (לפי גירסת העין יעקב), הובא

לעיל ח"א ספ"י. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק סוס"ח".

- 1 חֲכָמִים וְלֹא שְׂאֵמָרוֹ: "הַכֵּל לְפִי רַב הַמַּעֲשֶׂה", דִּהְיִינוּ
2 מַעֲשֶׂה הַצִּדְקָה הַנַּעֲשֶׂה בַּפְּעָמִים רַבּוֹת, לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים
3 עֲלֵינוּ, — מַחֲיֵי הַחַיִּים
4 "אֵין סוּף" בְּרוּךְ־הוּא,
5 לִיחַד — ולפֶעֶל יחוד
6 עֲלֵינוּ — של קודש־אֵל
7 בְּרִיךְ־הוּא וּשְׂכִינָתוֹ (שֶׁל)
8 הַקּוֹדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
9 (וּשְׂכִינָתוֹ) פְּעָמִים רַבּוֹת.
10 — אֲשֶׁר בְּכָל נְתִינָה —
11 מִיִּיחָדִים יחוד עֲלֵינוּ בִּאֲוֶן
12 שֶׁל הַמַּשְׁכָּה מִקּוֹדֶשׁ־אֵל
13 בְּרִיךְ־הוּא (הַקֶּבֶד) וְרִאֵן
14 סוּף — לִשְׂכִינָתוֹ (לִשְׂכִינָתוֹ) עַד לַמָּטָה בַּמַּדְרִיגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת
15 בִּיּוֹתֵר, וְהֵינּוּ נִמִּי — וְזֶה גַם כִּשְׁמֵן מֶה שֶׁכָּתַב הַרְמְבַּ"ם: —
16 בַּמַּעֲלָה נְתִינָה צִדְקָה בַּמְנוֹת רַבּוֹת, לְזִכָּרְךָ הַנֶּפֶשׁ, — בַּדְּבָרִים
- 17 אֱלֹהֵי הַרְמַב"ם מְרוֹמֵז הַעֲנִין מִה שֶׁנַּעֲשֶׂה לַמַּעֲלָה הַיְּחִיד
18 הַעֲלִיץ, בְּנִדְעָה מִזֶּה הַקְּדוּשָׁה³⁰ דְּשִׁכְנָה נִקְרָאת "נֶפֶשׁ", כִּי
19 הִיא — הַשְׂכִּינָה, הִיא
20 חַיִּינוּ וְנַפְשֵׁנוּ, וְכַתִּיב: —
21 וְכַתּוּב: "כִּי שָׁחָה לְעַפָּר
22 נַפְשֵׁנוּ". — כְּלוּמָר,
23 הַשְׂכִּינָה שִׁירְדָה עַד מָטָה
24 מָטָה — בַּגְּלוּת. וְלִכֵּן
25 אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְלֵ"ל³²:
26 "גְּדוּלָּה צִדְקָה,
27 שְׁמִקְרָבָתָא אֶת הַנֶּאֱלָה",
28 — גְּאוּלַּת הַשְׂכִּינָה
29 מִהַגְּלוּת, לְהַקְיָמָה מַעֲפָר
30 מַעֲט מַעֲט, — עַל יְדֵי נְתִינָה צִדְקָה כָּל פַּעַם מִקְּמִימִים יוֹתֵר אֶת
31 הַשְׂכִּינָה שֶׁנִּפְלָה בַּגְּלוּת, "עַד כִּי יָבֹא שִׁילָה"³³: — שְׁאוֹז תִּהְיֶה
32 הַקְּיָמָה הַשְּׁלִימָה שֶׁל הַשְׂכִּינָה.

יום שלישי ט"ו תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלד, כב אהובי אחי... עד עמ' קלד, בפרש"י:

- 33 כב. באגרת הבאה (סימן כ"ב) מתאונן רבנו הזקן על מה שחסידים
34 מטרידים אותו בשאלות אודות עצות בענינים גשמיים, פרנסה וכדומה,
35 ומסביר שמתן עצות בענינים גשמיים, שייך רק לנביאים ולא לחכמי
36 התורה. ומסיים באריכות הביאור כיצד יש לקבל יסורים גשמיים,
37 שיתווסף עליהם ביראת
38 שמים ובאהבת ה'.
39 ליתר הבנת אגרת זו, כדאי
40 להעתיק תחילתה וסופה של
41 אגרת שלא נדפסה ב"תניא",
42 אלא נדפסה ב"אגרות קודש" —
43 אדמו"ר הזקן ("קד"ת תש"מ)
44 סימן כד.
45 בתחילת אותה אגרת קובע
46 רבנו הזקן זמנים קבועים בהם
47 יכולים להיכנס אליו
48 ל"יחידות", ולאחר מכן הוא
49 מתבטא בביטויים חריפים כנגד מה ששואלים אותו עצות בענינים
50 גשמיים, בטענה, בגודל הענווה שלו, שזה מבלבל אותו בעניני תורה,
51 ובהביאו ראיה ממש רבנו שחכמינו ז"ל אומרים: "וכי תעלה על דעתך
52 שמשנה רבנו על־ידי השלום יושב ודן כל היום כולו — תורתו מתי נעשית".
53 בהמשך לכך בא חלק האגרת שנדפס כאן ב"תניא", ולאחר מכן מסיים
54 רבנו הזקן, שמן ההכרח לשמור על התקנות של זמני הקבלה ל"יחידות"
55 וחמני הנסיעה אליו, והוא גוזר "קנסות" על אלה שלא יתנהגו כפי
- 36 התקנות, וגם מאיים ביציאה מהמדינה. אולם, כדאי לציין, שהחסידים
37 הראשונים היו אומרים, שמה שאנו רואים "מעשה רב" שאכן שואלים
38 מהרביים עצות בענינים גשמיים, והרביים עונים — הרי זה מפני שרבנו
39 הזקן בעצמו "התיר" זאת ברשימה שכתב "קרוב לזמן הסתלקותו"
40 (נדפסה ב"אגרות קודש" שם,
41 סימן סה). אודות המעלה של
42 "קירוב הדעת ועצות מרחוק
43 בכל עניני ב"ב וכו'".
44 אהובי, אחי ורעי!
45 מאהבה מסתרת — בא
46 אני אליכם בתוכחת
47 מגלה. לכו נא ונבקח!
48 — בואו ונתדבר בינו.
49 וקרו ימות עולם, בינו
50 שנות דור ודור, תהיה
51 כזאת מימות עולם,
52 ואיה איפוא מצאתם מנהג זה — שיפרשו להלן, באחד
53 מכל ספרי חכמי ישראל הראשונים והאחרונים, להיות
54 מנהג ותקון לשאל בעצה גשמיות, בדת מה לעשות
55 בעניני העולם הגשמי, אף לגדולי חכמי ישראל
56 הראשונים כתנאים ואמוראים, אשר כל רז לא אנם
57 להו', — ששום סוד לא נעלם מהם, ונתהוין להון שבילין
58 דרביקע', — והיו בהירים ומאירים להם הדרכים שבשמים,

30. ראה ז"ח רות פד, א. 31. תהלים מד, כו. 32. ב"ב י, א. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הסיום הבלתי רגיל 'עד כי יבא שילה' (ראה פלי"ו ובכ"מ) מובן ע"פ זח"א (רלו, ב) עה"פ: באתר אחרא כו' באתר אחרא כו' דשכינתא תקום כו'". 1. שבת י, א. 2. ראה חולין נט, א. 3. ראה ברכות נח, ב.

- 1 כִּי־אֵם לְנִבְיָאִים מִמֶּשׁ, אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל,
2 בְּשִׁמּוּאֵל – הַנְּבִיא, הַנִּקְרָא הָרוּאָה, אֲשֶׁר הִלֵּךְ אֵלָיו שְׂאוּל
3 לְדַרְשׁ ה' – על ידו, עַל דְּבַר הָאֲתוֹנוֹת שֶׁנֶּאֱבְדוּ לְאִבּוֹ.
4 – מְדוּעַ, אֲכָן, לֹא שָׁאֲלוּ אֶת הַתְּנָאִים וְהַמְּזוּרָאִים גַּם אוֹדוֹת
5 עֲנִינִים גַּשְׁמִיִּים? – מַסְבִּיר
6 רַבְּנֵי הַזִּקְנִי: כִּי בְּאֶמְתָּה,
7 כָּל עֲנִינֵי אָדָם, לְבַד
8 מְדַבְּרֵי תוֹרָה וְיִרְאָתָה
9 שְׁמִים – אֵינֶם מוֹשְׁגִים,
10 רַק בְּנִבּוּאָה, – כַּכְּתוּב:⁵
11 – וְלֹא לְחֻכָּמִים –
12 מְגִיעַ, לָחֶם, – כְּלוּמָר,
13 כָּל הָעֲנִינִים הַגַּשְׁמִיִּים,
14 בְּמִאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ וְל':⁶
15 "הַכֹּל בְּיַדִּי שְׁמִים, חוּץ
16 מִיִּרְאָתָה שְׁמִים", וְ –
17 חֲכָמֵינוּ ז"ל אוֹמְרִים:⁷
18 "שֶׁבַע דְּבָרִים מְכֻסִּים
19 בּוֹ" – מִדִּיעַת הָאָדָם,¹²
20 וּמֵהֶם: אֵין אָדָם יוֹדֵעַ
21 בְּמָה מִשְׁתַּכֵּר בּוֹ, וּמִלְכוּת בֵּית דֹּד מְתִי תַחֲזוֹר בּוֹ",
22 – כְּשִׁיבּוֹא הַמִּשְׁחָה, הִנֵּה הָשׁוּ – פֶּרֶנְסָה גַשְׁמִית וְקַץ בִּיאַת
23 הַמִּשְׁחָה, זֶה לָזֶה. – כֵּשֶׁם שֶׁאֵין אָף אֶחָד יוֹדֵעַ ה"ק", כִּי
24 אֵין בְּכוּחַ אָף אֶחָד לְדַעַת הָעֲנִינִים שֶׁל פֶּרֶנְסָה. וְכֵה שֶׁכְּתוּב
- בִּישְׁעִיהָ:⁸ "יוֹעֵץ וְחֹכֶם חֲרָשִׁים", – הִרִי שְׁחָכֶם (בַּחֲכָמָה)
הַתּוֹרָה) הוּא גַם "יוֹעֵץ", מוֹנֵחַ שְׁמִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ עַל נִתְּנַת עֲצָה
בְּעִנְיָנִים גַּשְׁמִיִּים, וְכֵן מָה שֶׁאֲמַרְנוּ רַבּוֹתֵינוּ וְל': – בְּנוּעַ
לְמִי שְׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׁמְהָ: "וְנִחְנֵן מִמֶּנּוּ עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה" –
הִרִי מוֹבֵן מִחֲפָסוֹק
וּמִמֵּאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל
שֶׁתְּלִמִּיד חֹכֶם הַלּוּמֵד
תּוֹרָה יֵשׁ בְּכוּחוֹ לַתַּת
עֲצוֹת, הֵינּוּ בְּדִבְרֵי
תּוֹרָתָה, – דּוּקָא, הַנִּקְרָא
"תּוֹשִׁיָּה"¹⁰, – וְא"כ
עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה הֵינּוּ –
עֲצוֹת בְּעִנְיָנֵי תּוֹרָה,
בְּמִאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ וְל':
"יוֹעֵץ" – "זֶה שִׁיּוּדֵעַ
לְעֵבֶר שְׁנַיִם – עַל יַד
הַסּוֹפֵת חוֹדֵשׁ לִשְׁנָה,
חוֹדֵשׁ אֲדָר, וְלִקְבָע
חֲדָשִׁים – מְתִי רֹאשׁ
חוֹדֵשׁ, בּוֹ", שֶׁסּוֹד
הָעֵבֶר – לְעֵבֶר שְׁנַיִם וְחֲדָשִׁים, קְרוֹי 'עֲצָה' וְסוֹד' בְּלִשׁוֹן
תּוֹרָתָה, בְּדִאֲתָא – כְּפִי שֶׁהַגְּמָרָא אוֹמֶרֶת בְּסִנְהֶדְרִין דָּף פו',
עֵין שֶׁם בְּפֶרֶשׁ רַש"י: – שֶׁם כְּתוּב בַּמְּפֹרֵשׁ שִׁיּוּעֵץ"
וְ"עֲצָה" קְשׁוּרִים בְּסוֹד הָעֵיבוֹר.

יום רביעי ט"ז תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלד, אך האמת אגיד... עד עמ' 268, ואחור ח"ו.

- 49 אַךְ הָאֱמֶת אֵגִיד לְשׁוֹמְעִים לִי, כִּי אֶהְבֶּה מְקַלְקֶלֶת
50 הַשּׁוֹרָה¹¹, וְהִנֵּה הִיא – אֶהְבֶּה הִיא כְּסוֹת עֵינַיִם שְׁלֹא
51 לְרִאיוֹת הָאֱמֶת, מִרְבֵּ אֶהְבֶּתָם לַחֲיֵי הַגּוֹף – שֶׁבִּגְלַל כִּי בָאִים
52 חֲסִידִים לִבְקֵשׁ עֲצוֹת בְּעִנְיָנִים גַּשְׁמִיִּים, כְּפִי שִׁיּוּעֵץ לַחֲלֹן;
53 בִּינְתִיִּים מַצִּיץ רַבְּנֵי הַזִּקְנִי,
54 שְׁלֹא מְדוּבָר בָּאֵן חֲסִי
55 וְשִׁלּוּם עַל אֶהְבֶּת הַגּוֹף¹³
56 סֶתֶם, אֲלֵא הַכּוּוֹנָה הִיא¹⁴
57 אֲכָן: לָשֶׁם שְׁמִים, –
58 רּוֹצִים בַּחֲיֵי גּוֹף טוֹבִים,¹⁶
59 לְשֶׁם שְׁמִים, לְעֵבֶר בּוֹ –¹⁷
60 עִם הַגּוֹף, אֵת ה', בְּרַשְׁפִּי¹⁸
61 אֵשׁ וְשִׁלְהֶבֶת גְּדוּלָּה¹⁹
62 מֵאֶהְבֶּת נִפְשָׁם אֵת ה',²⁰
63 – הִרִי לְמִירוֹת שׁוּחַ אֲכָן²¹
64 לְשֶׁם שְׁמִים, אֲךְ כִּיּוֹן שֶׁהֵם
65 כָּל כִּי שְׁקוּעִים בּוֹזֵה, עַד שִׁישׁ לָהֶם גַּם אֶהְבֶּה לַחֲיֵי הַגּוֹף, אֶהְבֶּה
66 כּוֹז הַמְּפִרְעָה לְסֹדֶר, הִרִי בְּמִילָא – וְעַל בֶּן הַיָּמִב חֲרָה לָהֶם
- בְּצֵעַר הַגּוֹף חֲסִי־שְׁלֹם ה' יִרְחֶם, וְאֵין יְכוּלִין לְקַבֵּל כָּלָל,
– צַעַר וְיִסּוּרִים, עַד שֶׁ – הַצַּעַר מְעַבְּרִים עַל דַּעְתָּם, לְכַתֵּת
רְגִלֵּיהֶם מְעִיר לְעִיר, לְשֹׂאֵל עֲצוֹת מִרְחֹק, – מֵהוּ אֲכָן הַטַּעַם
שֶׁהַקְדוּשָׁה־בְּרִיךְ־הוּא נוֹתֵן יִסּוּרִים, וְאֵין יֵשׁ לְהִתִּיחַס עַל־פִּי
תּוֹרָה לְבַעֲיוֹת הַחַיִּים
הַגַּשְׁמִיִּים – אִם הַדֶּרֶךְ הִיא
לֹא לִבְקֵשׁ עֲצוֹת עַל כִּי
אֲצֵל תְּלִמִּידֵי חֲכָמִים
וְצִדִּיקִים? מִמִּשְׁיךְ רַבְּנֵי
הַזִּקְנִי וּמַסְבִּיר: אֵלֶּה
הַמִּתְהַלְכִּים לִבְקֵשׁ עֲצוֹת
אֵין לְהִיפָּטֵר מִזִּהְרָת
הַגַּשְׁמִיּוֹת, אֵין דְּרָכֶם
הַדֶּרֶךְ הַנְּכֻנָּה עַל־פִּי
תּוֹרָה. שְׂכָן, בְּעִשְׁוֹת כִּי –
וְלֹא שְׁעוֹ אֵל ה' לְשׁוּב
אֵלָיו בְּרוּחַ נְמוּכָה וְהִכְנַעַת הַגּוֹף, לְקַבֵּל תּוֹכַחְתּוֹ בְּאֶהְבֶּה,
כִּי – הִרִי, דּוּקָא אֵת אֲשֶׁר יֶאֱהָב ה' וְכו':¹² – מִכָּאֵן,

אגרת הקדש

אך האמת אגיד לשומעים לי כי אהבה מקלקלת
השורה והנה היא כסות עינים שלא לראות
האמת מרוב אהבתם לחיי הגוף לש"ש לעבוד בו את
ה' ברשפי אש ושללהבת גדולה מאהבת נפשם את
ה' וע"כ היטב חרה להם בצער הגוף ח"ו ה' ירחם
ואין יכולין לקבל כלל עד שמעבירים על דעתם לכתת
רגליהם מעיר לעיר לשאול עצות מרחוק ולא שעו
אל ה' לשוב אליו ברוח נמוכה והכנעת הגוף לקבל
תוכחתו באהבה כי את אשר יאהב ה' וכו':

4. שמואל א' פרק ט, 5. קהלת ט, יא. 6. ברכות לג, ב. 7. פסחים נד, ב. 8. ג, 9. אבות רפ"ו. 10. סנהדרין כו, ב. ובכ"מ. 11. ב"ר פנ"ה, ח. 12. משלי ג, יב.

בשמונה-עשרה, "כי באור פניך נתת לנו תורת חיים כו" 41
 - לעשות בזה - ועל ידה, רצונו, ועל זה נאמר: "באור פני 42
 מלך חיים, ורצונו כו". מחשבותיו פן לעובדי גלולים, - 43
 לאומות העולם, משפיע חיי גופם¹⁴ שלא ברצון וחשיקה 44
 וחפיצה, לכך נקראים 45
 "אלהים אחרים", 46
 שיונקים - חיותם, 47
 מבחינת "אחרים". - 48
 לא ברצון הפנימי, אלא 49
 ברצון החיצוני, כפי 50
 שהוסבר בפרק כ"ב בחלק 51
 הראשון של ספר 52
 ה"תניא", שבשעה 53
 שנותנים דבר לידיד, 54
 מסתכלים ישר בפניו 55
 כשנותנים לו. שכן, כיוון 56
 שבנפש זה בא מהפנים 57
 ומהרצון הפנימי של 58
 הנפש, כך גם בגוף 59
 מתבטא הדבר על ידי 60
 ההסתכלות בו בפנים, 61
 ואילו כשנותנים דבר 62
 לשונא - מפנים את הפנים 63

ממנו. שכן כיוון שבנפש, הפנים, פנימיות הרצון הפנימי, מופנים 64
 ממנו, והנתינה היא רק ברצון החיצוני איזה טעם שהוא, אבל לא 65
 שרוצים לתת לו באמת, הרי כשם שבנפש, הפנים, הרצון 66
 הפנימי, מופנה ממנו, משתקף הדבר גם בגוף, שהפנים מופנים 67
 בשעה שנותנים לו ההשפעה. כך גם כאן - השפעת חיי הגוף 68
 לאומות העולם ניתנת רק ברצון החיצוני, בחינת "אחוריים" 69
 (הניגוד ל"פנים"), והם נקראים "אלהים אחרים", על-כל-פנים 70
 יוצא, שבחינת "פנים" למעלה היא ההשפעה הניתנת לבני 71
 ישראל ברצון הפנימי של הקדוש ברוך הוא. וכן הוא בארם, 72
 הרצון והחשק - הרצון הפנימי של האדם, הוא פחינת 73
 "פנים", - וכשאומרים שצריך להיות "פנים בפנים" מהאדם 74
 להקדוש-ברוך-הוא, הכוונה היא לקבל ברצון וחשק (ברצון 75
 פנימי) מה שניתן לו מה"פנים" שלמעלה (מהפנימיות שלמעלה), 76
 ובענינו הכוונה שיש לקבל התוכחה של הקדוש-ברוך-הוא 77
 (שהתבטאה ביסורים גשמיים) ברצון פנימי. ואם אינו מקבל - 78
 התוכחה, באהבה ורצון - באלו הופך ערף ואחור, חס" 79
 ושלום. 80

שבמקום להתהלך ולחפש עצות איך להיפטר מעונשים גשמיים, 1
 על האדם לחזור בתשובה, שהרי העונשים סימן הם שהקדוש- 2
 ברוך-הוא רוצה שאותו יהודי יעשה תשובה, ויתירה מזו, על 3
 יהודי להיות שבע רצון מכך, שכן יש לו הזכות, שדוקא אותו 4
 בחר ה' לעוררו לתשובה, 5
 כביטוי לאהבתו המיוחדת 6
 של הקדוש-ברוך-הוא 7
 אליו. 8
 וכמו אב רחמן חכם 9
 וצדיק המביא בננו, שאין 10
 לבן חכם להפוך ערף 11
 לננס, למצא לו עזרה, 12
 או אפילו - לא, מליץ 13
 ישר, לפני אביו הרחמן 14
 והצדיק והסיד, - הרבי 15
 הרי"צ נ"ע העיר באחת 16
 משיחותיו¹⁷: כשרבנו הזקן 17
 מדבר בפעם הראשונה 18
 אודות אב המעניש את 19
 בנו ומכה אותו, אין הוא 20
 משתמש בתואר "חסיד", 21
 ורק לאחר מכן, כשהוא 22
 מדבר אודות "מליץ 23

ישר", שם הוא משתמש בתואר זה. שכן, אב המכה את בנו, 24
 הוא אבן רחמן וצדיק וחכם, אבל לא חסיד, כי חסיד אינו מכה! 25
 על-כל-פנים רואים אנו, שאם הבן הוא חכם - לא ינוס לחפש 26
 לו עזרה או מליץ ישר, רק להיות "ישר יחזו פנימו" - לא 27
 עם העורף שלו, אלא עם הפנים שלו, עם אביו - פנים בפנים, 28
 פנים כנגד פנים, לסבל הקאותיו באהבה, לטוב לו כל 29
 תימים. והנה, למעלה בחינת "פנים" - שלמדנו לעיל, 30
 שמצדו של יהודי צריך להיות ללמעלה האופן והבחינה של 31
 "ישר יחזו פנימו", ו"פנים בפנים", הדיפך מהחזרת העורף, אלא 32
 לחזות באביו שבשמים פנים אל פנים, הרי הבחינה של "פנים" 33
 למעלה הוא הרצון והחשק, אשר אביו שבשמים משפיע 34
 לבניו כל טוב עולמים - גם העולם הרוחני וגם העולם 35
 הגשמי, וחי נפש וגוף, - הרי כל זה הוא משפיע, באהבה 36
 ורצון, חשיקה וחפיצה, על-ידי תורת חיים - שהיא - 37
 התורה היא, רצונו והפך - אשר נתן לנו, - השפעה כזו, 38
 שהיא באהבה ורצון וכו', היא הנקראת בחינת "פנים", השפעה 39
 הבאה מהפנים ופנימיות הרצון שלמעלה, כמו שאומרים: - 40

יום חמישי י"ז תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 268, ועצה היעוצה לקבל... עד עמ' קלה, נס"ו:

אגרת הקדש

לקבל את היסורים 84
 באהבה, היא עצת ה' 85
 בפי חכמינו ז"ל: 86

ועצה היעוצה

לקבל באהבה היא עצת ה' בפי חז"ל לפשפש במעשיו

ועצה היעוצה לקבל - 81
 היסורים, באהבה, - 82
 שיהיה בכוחו של אדם 83

הרוחניים והגשמיים, כמו שכתוב²¹: "מה יקר חסדך וכו'",
 – וכן כתוב²²: "כי טוב חסדך מתיים כו'", כי החסד שהוא
 בחינת אהבה, – פנימיות החסד היא אהבה, "אהבת עולם
 אהבתיך על כן משכתיך חסד", מאהבה בא חסד, הוא חיי

החיים שכל העולמות,

כמו שאומרים: –

בשמונה עשרה, "מכלכל"

חיים בחדש. – הרי

שחסד ואהבה הם המזון

והחיים של החיים. ואז –

כשיבין את אהבתו

הגדולה של הקדוש

ברוך הוא, אליו,

המתבטאת ביסורים – וזה

יעורר בו אהבה להקדוש

ברוך הוא, לקבל את

היסורים באהבה, אז –

"גם ה' יתן הטוב", –

מה שטוב גם בגלוי, טוב

הנראה והנגלה, שרואים

בעיני בשר שזה טוב,

ויאר פניו אליו, – שהפנים והפנימיות שלמעלה יהיו באופן

שיהיו נראים בפנים, וטוב לאדם למטה, בחינת אהבה

מגלה, אשר היתה תחלה מלפני ומסתתרת בתוכה

מגלה, – הבאה מאהבה מסותרת, הרי זה יבאר באהבה גלויה

ובחסדים גלויים, ויתמתקו הגבורות בשרשן, – שבשורש

הרי הגבורות הן טוב, אלא שהן יורדות למטה בענין של

גבורות ויסורים – הרי הגבורות יתמתקו בשרשן, ויתבטלו

הדינין נצח-סלה-ועד:

אגרת הקדש

וימצא לו עונות הצריכין מירוק יסורים ויראה לעין
 גודל אהבתו אליו המקלקלת השורה כמשל מלך
 גדול ונורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו יחידו
 מרוב אהבתו כמ"ש אם רחץ ה' צואת בנות ציון כו'
 ברוח משפט כו' וכמים הפנים אל פנים תתעורר
 האהבה בלב כל משכיל ומבין יקר מהות אהבת ה'
 אל התחתונים אשר היא יקרה וטובה מכל חיי העולמים
 כולם כמ"ש מה יקר חסדך וכו' כי טוב חסדך מחיים
 כו' כי החסד שהוא בחי' אהבה הוא חיי החיים
 שבכל העולמות כמ"ש מכלכל חיים בחסד ואז גם
 ה' יתן הטוב ויאר פניו אליו בבחי' אהבה מגולה
 אשר היתה תחלה מלוכשת ומסותרת בתוכה מגולה
 ויתמתקו הגבורות בשרשן ויתבטלו הדינין נס"ו:

1 "לפשפש במעשיו", – כפי שהגמרא¹⁵ אומרת: "אם רואה
 2 אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו", אחרי אלה ממעשיו
 3 שיש לעשות תשובה עליהם, ויעשה תשובה, וימצא לו עונות
 4 הצריכין מירוק יסורים, ויראה לעין גודל אהבתו – של

5 הקדוש ברוך הוא, אליו,

6 – אהבה המקלקלת

7 השורה, כמשל מלך

8 גדול ונורא הרוחץ

9 בכבודו ובעצמו צואת

10 בנו יחידו, מרוב

11 אהבתו, – לבנו, שהרי זו

12 חריגה מהסדר, שאכן

13 המלך עצמו רוחץ ומנקה

14 את הצואה, רק אהבתו

15 הרבה של המלך אל בנו

16 יחידו מקלקלת את

17 השורה, שהוא עצמו

18 רוחץ צואתו. כך יש

19 לראות אהבתו הגדולה

20 של הקדוש-ברוך הוא

21 אליו – בנקותו ועונותיו

22 על ידי יסורים. כמו שכתוב¹⁷: "אם רחץ ה' צואת בנות

23 ציון כו', ברוח משפט¹⁹ כו"²⁰. וכמים הפנים אל פנים,

24 – כשמתכלים עם הפנים במים, משתקפים במים אותם פנים,

25 כך הרי גם לב האדם לאדם, לב האדם למטה לאדם העליון

26 – למעלה, תתעורר האהבה בלב כל משכיל ומבין יקר

27 מהות אהבת ה' אל התחתונים, – לאלה הנמצאים

28 בתחתיות העולם הזה, אשר היא – אהבתו של הקדוש ברוך

29 הוא, יקרה וטובה מכל חיי העולמים כלם, – העולמות

יום שישי י"ח תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלה, אהובי אחי ורעיי... עד עמ' קלה, ור"ל.

אולי יש לכך שייכות לחלק הבא של האגרת, שם הוא גם כן מתאונן על
 העיסוקים הרבים המקיפים אותו מכל עבר.

אהובי, אחי ורעיי! – כך קורא רבנו הזקן לחסידים אליהם הוא

כותב אגרת קודש זו, מגדל מדרתי²³ אשר תקיפו עלי יחד²⁴

וסבני כמים, כל היום

וכל הלילה תמיד לא

יחשו – לא אוכל מלט

משא²⁵ לאמר עם הספר

כל אשר בלבבי. אך

בקצרה באתי, במזכיר

אגרת הקדש

אהובי אחי ורעיי מגודל מדרתי אשר הקיפו עלי
 יחד וסבני כמים כל היום וכל הלילה תמיד
 לא יחשו. לא אוכל משא לאמר עם הספר כל אשר
 בקצרה באתי כמזכיר ומחזיר על

59 האגרת הבאה נדפסה ונוספה כאן על ידי מסדרי "אגרת הקדוש" (הוספת

60 כ"ק רבינו: "לאחרי הוצאות הראשונות דאגה"ק – ראה בהרשימה

61 דהדפוסים). כהוספה לאגרת הקדוש סימן כ"ב, למרות שבאופן גלוי לא

62 נראה הקשר בינה לבין האגרת הקודמת.

63 פרט לכך, שבחלק "אגרת

64 הקדוש" סימן כ"ב, שלא נדפס

65 כאן (ב"אגרת הקדוש")

66 מתאונן רבנו הזקן על

67 ששאלת עצות בענינים

68 גשמיים מעסיק אותו רבות –

15. ברכות ה, א. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע בדמשל כ' גודל (איכות?) ובמשל רוב (כמות?)". 17. ישעי' ד, ד. 18.
 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכתוב – את". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מש' הכולל ליה"ר דביעור חמץ". 20. הערת
 כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה פרש"י שם". 21. תהלים לו, ח. 22. שם סג, ד. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכרו בדפוסים –
 דלכאורה צ"ל טרדתי לי רבים כההמשך". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד תהלים פח, יח (בהיפך הסדר) – [וכן כמה לי' כאן
 שלאח"ן]". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בתניא שלפנינו: לא אוכל משא, אבל ב"לוח התיקון" תיקן ככפנים. והוא ע"ד לשון

שמים להשיג רצון זה על ידי קבלת עול, רק רצון פשוט –
רצון מופשט מהציור וההגבלה של הרצון הבא מצד השכל,
ו"רוח נדיבה", – להתמסרות עצמית, בכל איש אשר ידבנו
לבו לעבוד עבודה תמה, – שאין בה שום ענין אחר מלבד

רק לעשות נחת רוח
ליוצרו. ועל זה – על

רצון כזה שלמעלה לגמרי
מהבנה, נאמר²⁸: "כי עם

קשה ערף הוא,
וסלחת", – כלומר,

הסליחה באה, מפני שזה
"עם קשה עורף"²⁹, היינו

עקשנות ורצון שלמעלה
מהבנה – זהו הטעם

שיהיה "וסלחת", כי
הסליחה היא גם-כן

למעלה מן התקבנה, –
כשם שבאדם הרצון

הפשוט שלו הוא למעלה
משכלו וחכמתו – כך למעלה ענין הסליחה הוא למעלה

מהחכמה שלמעלה, כי "שאלו לחכמה בו", – מה ידא דינה

של הנפש החוטאת – וענתה חכמה: נפש כי תחטא תישפט

ותיענש, ולא תתשובה תכפר ותביא סליחה לחטא, כפי שמובא

בירושלמי³⁰, ומשה רבנו עליו השלום בקש מזה כנגד
מזה³¹, – באותה מדה שהאדם עושה תשובה ברצון שלמעלה

מהבנה – כך תומשך לו סליחה ממדריגה שלמעלה מחכמה,
שממש באה הסליחה, ונר למבין.

אגרת הקדש

הראשונות בכלל ובפרט אל המתנדבים בעם לעמוד
על העבודה זו תפלה בקול רם להתחזק מאד בכל
עוז ותעצומות נגד כל מונע מבית ומחוץ ביד חזקה
כמשמעו שהוא רצון יריאיו אשר למעלה מן החכמה
והתבונה אשר נתן ה' בהמה לדעת לעשות את כל
אשר צוה ה' בהשכל ודעת. רק רצון פשוט ורוח
נדיבה בכל איש אשר ידבנו לבו לעבוד עבודה
תמה לעשות נ"ר ליוצרו. ועו"נ כי עם קשה עורף
הוא וסלחת. כי הסליחה היא ג"כ למעלה מן החכמה.
כי שאלו לחכמה כו' ומשה רבינו ע"ה ביקש מדה
כנגד מדה וד"ל.

ומחזיר על הראשונות בכלל, – על אותם דברים שרבנו הזקן
כבר עורר אליהם, ובפרט אל המתנדבים בעם, – המקריבים
עצמם, מרצונם החופשי, בענין עבודת התפלה – שעבודת
התפלה תהיה הרבה יותר מאשר הסדר הרגיל בזה, לעמוד על

העבודה זו תפלה, –
כפי שחכמינו ז"ל

אומרים²⁶: "איזו היא
עבודה שהיא בלב הוי

אומר זו תפלה", שהתפלה
נקראת עבודה שבלב –

עבודה שבלב ועם הלב,
בקול רם, – להתפלל

בקול רם, – מובן
שהכוונה היא מחוץ

לשמונה-עשרה שעליה
להיות בלחש, פרט לימים

הנוראים, כנזכר בשולחן
ערוך²⁷. להתחזק מאד

בכל עז ותעצומות נגד
כל מונע – מעבודת התפלה, מבית ומחוץ, – להתחזק כנגד

המניעות של עצמו הוא, וכנגד המניעות מהזולת ומענינים
חיצוניים, ביד חזקה – כמשמעותו, – כפי משמעותו הפנימית

של הביטוי "ביר חזקה", שהוא "רצון יריאיו", אשר למעלה
מן החכמה והתבונה אשר נתן ה' בהמה לדעת לעשות

את כל אשר צוה ה' בהשכל ודעת, – חכמה והבנה אלו
העניק הקדוש ברוך הוא, שהרי "אתה חונן לאדם דעת" וכ';

אך הרצון שלמעלה מהבנה – זו היא עבודתו של יהודי ירא

יום שבת קודש י"ט תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלה, ועוד זאת אדרוש... עד עמ' 270, מלו"נ:

ותחבולותיו, – שלא לחשוב אודות אדם שני מה הן חשבונותיו
וכוונותיו, כי זו מלאכת שמים היא ולא מלאכת בשר-ודם.
– הקדוש ברוך הוא יודע הכל, "עלילות מצעדי גבר, מחשבות

אדם ותחבולותיו, ויצרי
מעללי איש" – כפי הנוסח

בתפלת ראש השנה.
ולחאמין באמונה

שלמה במצות חז"ל³³:
"והוי שפל רוח בפני

כל אדם" בכלל, – בלי
יוצא מן הכלל³⁴. כי

יציבא מלתא ותקין
פתגמא, שכל אחד

מתקן מחברו, – שכן,

ועוד זאת אדרש ממעלתכם, – בתחילה, כשהוא מדבר
בענינים שבין אדם למקום, השתמש רבנו הזקן בלשון "כמזכיר

ומחזיר על הראשונות", ואילו כעת, כשהוא מתחיל לדבר
אודות בין אדם לחבירו –

הוא משתמש בלשון
דרישה, שלא להשליך

דברי אחרים, אשר
ערכתי שיה' להיות כל

איש ישר והולך בתמו, האדם ישר ולא לבקש חשבונות רבים מעלילות

באשר עשה האלקים
את האדם ישר³², ולא

לבקש חשבונות רבים³², שמים היא ולא מלאכת ב"ו. ולהאמין באמונה

מעלילות מצעדי גבר
אדם בכלל כי יציבא מלתא ותקין פתגמא שכ"א מתוקן

אגרת הקדש

ועוד זאת אדרוש ממעל' שלא
להשליך דברי אחרים אשר ערכתי שיה' להיות כל
איש ישר והולך בתומו כאשר עשה האלקי את
האדם ישר ולא לבקש חשבונות רבים מעלילות
מצעדי גבר ומחשבות אדם ותחבולותיו. כי זו מלאכת
שמים היא ולא מלאכת ב"ו. ולהאמין באמונה
שלימה במצות חז"ל והוי שפל רוח בפני כל אדם
בכלל כי יציבא מלתא ותקין פתגמא שכ"א מתוקן

42. "לעבדו?" - כשזה "שכם אחד" דוקא, כשכולם הם באחדות.
43. ועל כן - ולכן, אהובי ידידי, - אומר רבנו הזקן לחסידים, נא
44. ונא למטה ככל לב נפש לתקע אהבת רעהו בלב, ונאיש
45. את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם³⁹, בתיב⁴⁰, ולא תעלה
46. על לב לעולם, - לא רק

47. שלא לחשוב, שמשמעותו
48. יכולה להיות מחשבה
49. ממש, כי-אם גם שלא
50. יעלה על הלב אף פעם,
51. ואם תעלה - שאדם
52. סתם, גם מי שהוא
53. במדרגת "בינוני", הרי
54. איננו בעל-הבית על עצמו
55. שלא יעלה בו הרהור כזה
56. - הרי אם יעלה בו הרהור
57. כזה, יהפך מלבד
58. בהנהגה עשן, וכמו
59. מחשבת עבודת-ה' -
60. ממש⁴⁰. - כך יגרש
61. ממחשבתו כל מחשבה
62. רעה על יהודי שני. כי
63. גדולה - עבירת לשון
64. הרע כנגד - העבירות, עבודת-ה' וגילוי עריות ושפיכות
65. דמים, - כפי שהגמרא⁴¹ אומרת "כל המספר לשון הרע מגדיל
66. עוונות כנגד שלש עבירות, עבודת כוכבים וגילוי עריות
67. ושפיכות דמים", ואם גדבור כן בו, - שלשון הרע שקול
68. כנגד עבודת-ה', גילוי עריות ושפיכות דמים, הרי לשון הרע
69. במחשבה - לחשוב לשון הרע - גרוע מזה בהרבה. וכבר נודע
70. לכל חכם לב יתרון הכשר המחשבה על הדבור, -
71. שהמחשבה פועלת על הנפש יותר מאשר הדבור, הן לטוב
72. והן למוטב⁴². - בדברים שהם לא טוב אלא שעליהם להיות
73. טוב כשמהפכים את הרע לטוב, הרי, גם בענינים טובים יש
74. למחשבה - מחשבות טובות - השפעה בנפש יותר מאשר
75. לדבור, וגם בענינים לא טובים, שמחשבות לא טובות יש להן
76. השפעה הרסנית יותר מאשר דיבורים לא טובים, שכן מחשבה
77. היא לבוש המאוחד עם הנפש יותר מאשר דיבור, שלכן
78. מחשבה ישנה תמיד כשם שהנפש ישנה תמיד, ואילו דיבור הרי
79. "עת לדבר" ו"עת לחשות מדבר"⁴³, שכן דיבור אינו מאוחד
80. כל-כך עם הנפש כמו מחשבה. וה' הטוב המברך את עמו
81. בשלום, ישים עליכם שלום וחסד עד העולם, בנפש אוהב
82. נפשם מלב ונפש:

אגרת הקדש

מחבירו. וכתוב כל [איש] ישראל כאיש אחד חברים.
כמו שאיש א' מחובר מאברים רבים ובהפרדם נוגע
בלב כי ממנו תוצאות חיים. א"כ אנחנו היות כולנו
כאיש א' ממש תיכון העבודה בלב ומכלל הן בו.
וע"כ נאמר ולעבדו שכם אחד דוקא. וע"כ אהובי
ידידי נא ונא לטרוח בכל לב ונפש לתקוע אהבת
רעהו בלב. ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם
כתיב ולא תעלה על לב לעולם ואם תעלה יהפנה
מלבו כהגדרו עשן וכמו מחשבת ע"ז ממש. כי
גדולה לה"ר כנגד ע"ז וג"ע וש"ד. ואם בדבור כך
כו' וכבר נודע לכל חכם לב יתרון הכשר המח' על
הדבור הן לטוב והן למוטב. וה' הטוב המברך את
עמו בשלום ישים עליכם שלום וחיים עד העולם כנפש
או"נ מל"נ:

1. אמת הדבר ונכון הביטוי שכל אחד "מתוקן" מחבירו, כל אחד
2. נהיה יותר טוב על ידי חבירו. שכן, לכל אחד מעלתו המיוחדת
3. שאיננה בשני, ועל ידי האחדות של כולם יחד מיתוספת לכל
4. אחד המעלה שישנה בשני ואיננה בו. על מה שרבנו הזקן אומר
5. כאן "ועוד זאת אדרוש
6. ממעלתכם", אמר כ"ק
7. אדמו"ר מהור"צ נ"ע
8. באחת משיחותיו
9. הקדושות³⁵, שאין הכוונה
10. שרבנו הזקן כתב זאת אל
11. בני עליה, רבנו הזקן כתב
12. זאת אל חסידים, ופירוש
13. המלים "אדרוש
14. ממעלתכם" הוא, עוררו
15. מעלותיכם. להלן אומר
16. רבנו הזקן: "שלא להשליך
17. דברי אחריכם אשר
18. ערכתי שיה" - "שלא
19. להשליך דברי אחריכם"
20. הוא מקיף, "אשר ערכתי
21. שיה" הוא פנימי (כלומר,
22. שרבנו הזקן פעל בחסידים
23. גם בדרך מקיף וגם בפנימיות). ומה שאומר לאחר מכן: "במצות
24. חכמינו ז"ל והוי שפל רוח בפני כל אדם בכלל כי יציבא מילתא
25. ותקין פתגמא שכל אחד מתוקן מחבירו" - הכוונה בהוספה "כל
26. אחד מתוקן מחבירו" היא, שעל ידי הזולת נעשה האדם עצמו
27. מתוקן. וכתוב³⁶: "כל [איש] ישראל כאיש אחד
28. חברים", כמו שאיש אחד מחבר מאברים רבים, ובהפרדם
29. - אחד מהשני, נוגע בלב, "כי ממנו תוצאות חיים", - כך
30. גם, כפי שרבנו הזקן מסביר בפרוטרוט באגרת הקודש סימן ל"א
31. - שפירוד חסידים בין בני ישראל נוגע בכיכול בשכינה
32. שהוא ה"לב" של בני ישראל. אם-כן אנחנו היות כלנו כאיש
33. אחד ממש - תבון העבודה בלב, - עבודת התפלה שהיא
34. - כנזר לעיל - "עבודה שבלב", שענינה לחבר את הנשמה עם
35. מקורה בשכינה, הרי על-ידי שבני ישראל הם באחדות, דבר
36. המביא לאחדות עם השכינה - תביא האחדות לחיווקה
37. ולקיומה של העבודה שבלב בתפלה, ומכלל הן בו, - כפי
38. הלשון³⁷ "מכלל הן אתה שומע לא", שבשעה שחסרה
39. האחדות חסידים, חסר ב"עבודה שבלב" בתפלה. ועל כן -
40. ולכן, נאמר³⁸: "ולעבדו" - את הקדוש ברוך הוא, ששם אחד
41. דוקא. - כלומר, באותה כוונה, מתי הוא הענין האמיתי של

כן מאד"ל זה בשינויים, ועל כך מעיר הרבי: "כפ"ל מדובר בנוגע לעבודה בעצמו, במלחמת היצר בסומע"ט וכו' - בזה נוגע התבוננות
שחביא לפועל במחדו"מ ולכן צ"ל, ופרטית ובהנהגה דוקא דפ' הקל ממנו וכו' ואין זה שייך לאמונה - ובלבד ששכלו יכריחו להתנהג
בפוי"מ כו'; באגה"ק מדובר בנוגע שיצטרף (לכל איש ישראל - כולנו כאיש א' ממש, אלא שצריך באוורענות שאם נדמה לו חסרון
כפ' או בקבוצת אנשים (אל יחשוב ע"ז וכו' כדלקמן) יאמין (ובכדי שיה" ממש צ"ל) באמונה שלימה - ואדרבא לא יתבונן בפרטי הנהגת
פי' ופ"י". 35. סה"ש תש"ה ע' 51. 36. שופטים כ, יא. 37. ספרי עקב יא, יט. 38. צפני" ג, ט. 39. זכר"י ח, יז. 40. הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א: "אולי י"ל הדיק בזה ע"פ מחז"ל דרך על מח' ע"ז נעשין (קדושין מ, א)". 41. ערכין טו, ב. 42. הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א: "פי' 'למוטב' - בלקו"ת (ס"פ קרח)". 43. ע"פ קהלת ג, ז.

יום ראשון	יום שלישי	יג תשרי	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י. תהלים: סט"עא. תניא: כב. אהוביי . . . בפירש"י. הסתלקות אדמו"ר מהר"ש - תרמ"ג - ומנוחתו כבוד בליובאוויטש. תחלת אגרת סימן כב וסופה - לא בא בדפוס באגרת הקדש. (נדפס בקובץ 'התמים' חוברת שניה).			

יום שני	יום רביעי	יד תשרי, ערב חה"ס	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. תניא: אך האמת . . . יאהב ה' וכו'. ערוב תבשילין. אין מוסיפין על שתי ערבות, מה-שאין-כן בהדסים. מהדרים לאגוד הלולב בספה ובערב יום טוב. על הלולב שתי כריכות - ומשתדלים ששתיהם תהיינה מכסות בהדסים וערבות, גם כריכה העליונה במעט על-פלפנים - ומלכד זה שלש כריכות שבהם אוגד ההדסים והערבות עם הלולב, שלש אלו במשך טפח אחד.			

יום שלישי	יום חמישי	טו תשרי, א דחג הסוכות	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י. תהלים: עז"עח. תניא: וכמו אב . . . הדינין נס"ו. בשנותנים הד' מינים לאחר לברך עליהם, אומרים בפרוש שהוא במתנה על מנת להחזיר, ובפרט ביום ראשון. והוא תועלת לנותן ולמקבל. הורה אדוני אבי מורי ורבי [הרש"ב] שיתחילו ברבת שהחינו בשנהלולב בידי אחת והאתרוג בשניה. הפסוקים כי אמרתי גו' - רק בהושענא רבה. גם ביום מברכים "לישב בספה" אחר קדוש ולא אחר המוציא. ההנהגה בעת ברכת כהנים (פנזכר לעיל יום ב' דחג השבועות), אנו יודעים על-ידיה שרפנו הזקן היה לוקח את ה"צמח צדק" קדם חתנתו תחת טליתו לנשיאת כפים.			

יום רביעי	יום שישי	טז תשרי, ב דחג הסוכות [בחול"ל]	ה'תש"ד
בקדוש הלילה: שהחינו, ואחר כך לישב בספה. במתנה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו. שיעורים. חומש: ברכה, ששי עם פירש"י. תהלים: עט"פב. תניא: אהוביי . . . או"נ מלונ'. הצ"צ סיפר: תקס"ט האבען מיר געהערט פון זיידען דעם זעקסטען מאל דעם ושבתם מים - הראשון - פון לקו"ת, און עס איז געווען ע"ד ווי די גמרא זאגט (ירוש' סוכה פ"ה ה"א) שמשם שואבים. יונה האט מקבל געווען בשמחת בית השואבה גילוי הנבואה, מיר האבען מקבל געווען עד אין סוף, דער סוף איז אז משיח וועט קומען, שנעוץ תחלתן בסופן.			

ה"צמח צדק" ספר: בשנת תקס"ט שמענו מהסבא [אדמו"ר הזקן] בפעם הששית את [המאמר] "ושאבתם מים" – הראשון – שב"לקוטי תורה", וזה היה בדומה למה שהגמרא אומרת (ירושלמי ספח פרק ה' הלכה א') שמשם שואבים. יונה [הנביא] קבל בשמחת בית השואבה את גלוי הנבואה, אנו קבלנו עד אין-סוף, הסוף הוא שמשיח יבוא, שנעוץ תחלתו בסופן.

יום חמישי

שבת

יז תשרי, שבת חוהמ"ס

ה'תש"ד

גם בשמחה ובצחלה.
שלום עליכם, אשת חיל, מזמור לדוד, דא היא סעודתא, ויתן לך – אומרים בלחש.
במוסף – "ומנחתם ונסביהם" אחרי פסוקי כל יום ויום. בשבת אין אומרים הושענות.
שיעורים. חומש: ברכה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: פג"פ.
תנאי: כג. בגזירת . . . קלו כלל.

על-ידי העבודה דנסיונות מתגלה בחינת יחידה שבנפש, כמאמר "חבוקה ודבוקה בך" – התקשרות הנשמה באלקות, ועל-ידי-זה – "טוענת עלך" – בקיום התורה ומצות במסירת נפש, הנה – "יחידה ליחידך" – שמתגלה בחינת יחידה שבנפש, דעל-ידי התגלות זו נהפך יחידה שבנפש הבהמית לאלקות, שהוא ענין התקף בקיום התורה ומצות בחיות פנימי, ובהרגש תענוג גדול והנאה מרבה בעבודת ה', ובכל עניני העולם הן ולא שוין אצלו בהשואה אמתית, כי נלקח ממנו התענוג וטוב טעם שבנפשו הגשמיים.

יום שישי

יום ראשון

יח תשרי, ב דחוהמ"ס [בחול"ל]

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: פח"פ.
תנאי: וההפרש . . . קלו עמלה בה.

אומרים "אום אני חומה" וגם "אדון המושיע", אבל אין מקיפים אלא פעם אחת. אומרים תבת "הושענא" הן בראש והן בסוף – באותם האותיות שאומרים השליח צבור בקול רם. בהשאר – אומרים רק פעם אחת. מנהגנו להתחיל בקול רם מאות "ס" או "ע".
מדיקים לעשות הקף שילם, ומשלימים באות "ת".

שבת קודש

יום שני

יט תשרי, ג דחוהמ"ס [בחול"ל]

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י.
תהלים: צ"צ.
תנאי: אבל ההשראה . . . 272 לגמרי.

איתא [מובא בספרים], שכל השנה באמרו בשמונה-עשרה "ואת כל מיני תבואתה לטובה", צריך לכוון לחטים למצה ואתרוג – במקום אחד נזכר מלבד הנ"ל גם זין לקדוש – ואז במילא תהיה כל התבואה לטובה.

כיוון שעניינו של דוד הוא ענין ה'קבלת עול' (שלכן נבחר למלך), הייתה הנהגתו באופן ש"מפזז ומכרכר לפני ה'".
משיחת יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ח

י"ג תשרי ה'תשפ"ב יום ראשון ויין שנגע בו גוי 'סתם יינם'

בו גוי, כי חז"ל אסרו לשתות יין השייך לגוי כדי שלא יבואו להתרועע עם הגויים ולהתחתן עמם, וגזירה זו שייכת דווקא כששותה מיינו של הגוי, והיא סיבה לאיסור שתייה, כי מתוך השתייה נוצרים קשרי ידידות, אך לא לאיסור הנאה. בנוסף לכך אסרו חז"ל יין שנגע בו הגוי שמא התכוון לנסך אותו לעבודה-זרה (ראה לעיל הל' ד) ומצד זה יש לאסור אפילו בהנאה כי יין שהתנסך לעבודה-זרה נאסר בהנאה. והחילוק בין יין מבושל לשאינו מבושל הוא בנוגע לאיסור הנאה, כי יין מבושל אין נוהגים לנסך לעבודה-זרה, אך מצד האיסור הראשון (מניעת קירבה לגוי) אין חילוק בין סוגי היין.

ולפי זה יתבאר דברי הרמב"ם: בתחילת ההלכה מדובר על הנאה מזהיין, ומאחר ואיסור הנאה נובע מהחשש שמא הגוי ניסכו לעבודה-זרה, ביין מבושל אין לאסור. אך בהמשך ההלכה מדובר על שתיית היין, ויש להתיר רק יין של ישראל שנגע בו גוי שאין שייך בזה חשש חיתון, אך ביין של גוי שיש בשתייתו חשש חיתון אין להתיר.

(הר צבי יו"ד סי' קיא)

י"ד תשרי ה'תשפ"ב יום שני 'דבר חשוב' האסור שהתערב שלא במינו

(שו"ת ח"א סי' קא) ש'דבר חשוב' אסור את התערובת בכל שהוא גם אם התערב בשאינו מינו, ואינו דומה ל'דבר שיש לו מתירין' שאי ביטולו אינו מפני חשיבות האיסור עצמו אלא מפני שאחר כך יהיה לו היתר, ואם התערב שלא במינו אין ההיתר נקרא על שם הדבר האסור אלא על שם הדבר שהתערב בו, והרי זה כדבר שאין לו מתירין ובטל בנותן טעם. מה שאין כן דבר חשוב - אי ביטולו הוא מפני חשיבותו, ואין הבדל בין אם התערב במינו או בשאינו מינו. וה'שלחן ערוך' (יור"ד סי' קי ס"א) כתב כלשון הרמב"ם: "דבר חשוב אסור במינו בכל שהוא". והש"ך (שם) נקט כי גם לדעת הרמב"ם וה'שלחן ערוך' דבר חשוב אסור בכל שהוא בין בתערובת במינו ובין בתערובת שלא במינו, ומה שכתבו "דבר חשוב אסור במינו", הרי זה משום שזו המציאות השכיחה כי בתערובת בשאינו מינו האיסור יהיה ניכר (ובפרט שזו 'בריה' או 'חתיכה הראויה להתכבד') ואפשר להסיר.

הלכות מאכלות אסורות פרק יא, הלכה ט: אין מתנסף לעבודה זרה, אלא יין שראוי להקרב על גבי המזבח; ומפני זה, כשגזרו על סתם יינם וגזרו על כל יין שנגע בו הגוי שיהיה אסור בהנאה, לא גזרו אלא על חז"ל הראוי להתנסף. לפיכך, יין מבושל של ישראל שנגע בו הגוי - אינו אסור, ומותר לשתותו עם הגוי בכוס אחד.

מלשון הרמב"ם "כשגזרו על סתם יינם, וגזרו על כל יין שנגע בו שיהיה אסור בהנאה...", מובן שמדובר בשני איסורים: יין השייך לגוי ('סתם יינם'), ויין שנגע בו הגוי - אפילו שייך לישראל.

ואילו בהמשך ההלכה כותב: "לפיכך יין מבושל של ישראל שנגע בו העכו"ם אינו אסור ומותר לשתות עם העכו"ם בכוס אחד", הרי שמזכיר רק יין של ישראל שנגע בו עכו"ם ולא יין של עכו"ם! וביאור הדברים:

בחלק הראשון של ההלכה מדובר על איסור הנאה, ועל זה כותב הרמב"ם שיין מבושל אינו נאסר, אך בהמשך מדובר על שתיית היין והיתר השתייה נאמר רק ביין של ישראל שנגע

הלכות מאכלות אסורות פרק טז, הלכה ג: דבר חשוב שהוא אסור במינו בכל שהוא - שבעה דברים; ואלו הן: אגוזי פרה, ורמוני כדן...

כתב ה'מנחת כהן' (התערובות ח"ג ס"א): דבר חשוב (כגון: חתיכה הראויה להתכבד, בריה וכו') האסור שהתערב, אסור את התערובת בכל שהוא רק אם התערב גופו בתוך ההיתר ואינו מכירו, אבל אם מכירו והסיר אותו מן ההיתר - טעמו ופליטתו בטלים בששים כשאר האיסורים. ועוד כתב כי לדעת הרמב"ם, דבר חשוב אסור בכל שהוא רק אם התערב במינו, אבל אם התערב שלא במינו, אסור רק בנותן טעם.

וכן כתב ה'איסור והיתר' (כלל כה דין יז), כי כשם ש'דבר שיש לו מתירין' שהתערב בשאינו מינו אסור רק בנותן טעם (לעיל פט"ו הי"ב), כך גם 'דבר חשוב' אסור בכל שהוא רק כשהתערב במינו, אבל בתערובת שלא במינו אסור רק בנותן טעם.

אך הרמ"א (תורת חטאת כלל מ דין ו) כתב על פי דברי הרשב"א

יום שלישי ט"ו תשרי ה'תשפ"ב שיכור ושיכור כלוט' יום שישי ט"ו תשרי ה'תשפ"ב

וכן בשיכור שציווה לגרש את אשתו: אם הגיע לשכרותו של לוט אין בדבריו כלום, ואם לא הגיע לדרגה זו הרי זו ספק מגורשת (הל' גירושין פ"ב הי"ד). ובאיזו שכרות מדובר כאן בהלכות שחיטה? הרא"ש (חולין פ"א ס"ה) מפרש שכוונת הרמב"ם ב'שיכור שנתבלבלה דעתו' היא לשכרותו של לוט, ולפי זה, אם לא הגיע לשכרות זו, שחיטתו כשרה אף ללא השגחת אחרים.

הלכות שחיטה פרק ב, הלכה יב: לפיכך, חרש או שומע או קטן, או שבור שנתבלבלה דעתו... ואחרים רואין אותו ששחיטתו בתקנה - תרי זו בשעה.

לגבי שיכור שקידש אשה, מחלק הרמב"ם (הל' אישות פ"ד הי"ח) בין שתי דרגות של שכרות: "שיכור שקידש קידושו קידושין ואע"פ שנשכח הרבה, ואם הגיע לשכרותו של לוט (שאינו מודע כלל למעשיו) אין קידושין קידושין".

של לוט שחיתו פסולה גם אם היתה בהשגחת אחרים, כי מאחר ואינו מודע כלל למעשיו הרי זה כאילו הדבר נעשה מאילו ואין זו שחיטה בכוח אדם, וכפי שכתב הרמב"ם לגבי יבום שאע"פ ששוטה יכול לייבם (הל' יבום פ"ו ה"ג), אם "בא עליה שיכור שאינו מכיר כלום, או ישן – לא קנה" (שם פ"ב ה"ד), כי שיכור כזה גרוע משוטה, שכן מעשיו כלל אינם מתייחסים אליו, וכן בענייננו: ההיתר של השגחת אחרים נאמר בשיכור 'שנתבלבלה דעתו' אך הוא עדיין מודע למעשיו, אך שיכור כלוט אין שחיטתו נחשבת כמעשה אדם ופסולה.

אולם יש שדייקו מכך שהרמב"ם לא השתמש כאן בלשון 'הגיע לשכרותו של לוט' שמדובר בשכרות רגילה, ואף על פי שלגבי דינים אחרים הוא עדיין נחשב ברדעת, לגבי שחיטה הדורשת ריכוז מוחלט יש לחשוש שישחט שלא כדיון. ועוד, מכך שלגבי גירושין פסק הרמב"ם שאם לא הגיע לשכרותו של לוט היא ספק מגורשת, מובן שאין להתייחס אליו כברדעת בוודאי אלא רק מספק, ואם כן, לגבי שחיטה יש לחשוש שאינו ברדעת, ולכן שחיטתו כשרה רק בהשגחת אחרים (תפארת יעקב יו"ד א, ס"ח סק"כ).

וה'צפנת פענח' (להלן פ"ד, ה) מוסיף שאם הגיע לשכרותו

יום רביעי ט"ז תשרי ה'תשפ"ב

שחיטת נכרי

עבודה-זרה, כפי שכותב הרמב"ם בהלכה הבאה שגוי שאינו עובד עבודה-זרה שחיטתו אסורה מדרבנן (ט"ז יו"ד סי' ב סק"א). ומדוע לא הביא הרמב"ם את הדרשה של הרא"ש, והרי מקורה מפורש ב'תוספתא'?

מבאר ה'בית הלוי' (ח"א סי' טו):

לעיל (ה"ה) מבואר שחרש שוטה וקטן ששחטו כשאחרים רואים אותם, שחיטתם כשרה (כדברי הגמרא בתחילת מסכת חולין), ומכך קשה לשיטת הרא"ש: הרי הקטן אינו מצווה מהתורה על שחיטה, כשם שאינו מצווה על כל דיני התורה, ומדוע שחיטתו כשרה, אלא שלדעת הרא"ש אף שהקטן עצמו אינו מוזהר, מאחר ולגדול אסור להאכילו נבלות, די בכך להחשיבו 'בר זביחה' ושחיטתו כשרה.

אך לדעת הרמב"ם, מן התורה אין איסור להאכיל לקטן נבלות והאיסור הוא מדרבנן, ולכן לשיטתו אין לקבל להלכה את הדרשה של 'זובחת ואכלת', שהרי הקטן אינו מצווה על הזביחה ועם זאת שחיטתו כשרה.

הלכות שחיטה פרק ד, הלכה יא: נְכָרִי שִׁשְׁחַט... שְׁחִיטתו נְבִילָה... שְׁנֵאמַר: 'וְקָרָא לָהּ, וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחָהּ'; מֵאֲחֵר שְׁחִיטָהּ שְׁמָא יֵאָכֵל מִזִּבְחָהּ, אֵתָּה לְמַד שְׁזָבְחָהּ אֲסוּרָה.

נחלקו ראשונים מהו מקור הפסול של שחיטת עכו"ם:

לדעת הרא"ש (חולין פ"א סי' ג) למדים זאת מהכתוב 'זובחת ואכלת' – מי שמצווה על 'זובחת' מותר לאכול משחיטתו, אך נכרי שהוא עצמו אינו מצווה על השחיטה, גם אינו שוחט לאחרים.

והרמב"ם כאן כתב שלמדים זאת מהכתוב 'וקרא לך ואכלת מזבחך', ומאחר שהזהירה התורה שלא לאכול מזבחך, למדנו שזבחך אסור.

רצפקא מינה' בין השיטות בגר תושב שקיבל על עצמו לא לעבוד עבודה-זרה אך הוא מותר באכילת נבלות וטרפות: לדעת הרא"ש שחיטתו פסולה מהתורה שהרי הוא עצמו אינו מצווה על 'זובחת', אך לדעת הרמב"ם שלמדים זאת מהכתוב 'וקרא לך ואכלת מזבחך' הרי כתוב זה מדבר על גוי העובד

יום חמישי י"ז תשרי ה'תשפ"ב

ספק טריפה

היה שם נקב קודם לכן, אך כאשר יש ספק שקול, כגון שנשברה עצם ואין ידוע אם לפני השחיטה נשברה או אחריה – יש להחמיר מספק (רשב"א ור"ן חולין י, ב בשם רבינו יונה). ויש הסוברים שבכל ספק מעמידים על חזקת ההיתר, מלבד כאשר הסבירות נוטה יותר לאיסור (ראה תוספות חולין מג, ב, שו"ת מהר"ם לובלין סי' טו).

והרמ"א (דרכי משה יו"ד לא, א ובהגהת השו"ע סי' נ ס"א) מוסיף ומחלק: אם סיבת הספק מתעוררת לאחר השחיטה, כגון במקרה זה שהספק נוצר מחמת לקיחת המעיים על ידי הכלב – מאחר ובשעת השחיטה כבר חלה על בהמה זו חזקת היתר, אין מוציאים אותה מחזקתה. אולם אם לאחר השחיטה נמצא בבהמה פגם שבדאי כבר היה בה מחיים ואין דרך לבדוק אותו – דינה כספק טריפה ואין אומרים "נשחטה בחזקת היתר עומדת", משום שעתה נודע למפרע שברגע השחיטה כבר היה מקום לספק בכשרותה ומלכתחילה לא היתה לה חזקת היתר אפילו רגע אחד.

הלכות שחיטה פרק ו, הלכה יד: בְּנֵי מַעֲוִים שִׁבְּאָ וְאֵבָא אוּ כְּלָב אוּ גִי וְכִיזָא בְּהֵן וְנִטְלָה וְהָרִי הֵן נְקוּבִין אַחֵר שְׁחִיטָתוֹ - תוֹלִין בּוֹ וְמִתְרִיר, וְאֵין אוֹמְרִין: 'שְׁמָא בְּמָקוֹם נֶקֶב נֶקֶב'.

אף שהמעיים לא נבדקו לפני שנטלם הכלב, ויתכן שהיו נקובים כבר ואין רואים זאת עכשיו משום שהכלב ניקב באותו מקום – אין לחשוש לכך, וניתן להניח שלא היה בהם נקב קודם והבהמה כשרה.

וטעם הדבר התבאר בגמרא (חולין ט, א), משום שבהמה משנשחטה "בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה". כלומר, מאחר ורוב הבהמות כשרות, לפיכך משעת השחיטה הבהמה מוחזקת ככשרה וכל עוד לא יודע אחרת, אין להוציאה מחזקתה.

ונחלקו ראשונים לגבי תוקפה של חזקה זו: יש אומרים כי אין לסמוך עליה אלא כאשר יש 'רגליים לדבר' להיתר, כגון במקרה זה שהכלב לקח את בני המעיים והחזירים נקובים, ומסתבר שהנקב שלפנינו נעשה על ידי הכלב ולא

בין איסור לסכנה

יום שישי י"ח תשרי ה'תשפ"ב

ג. אם בשר מבהמה זו התבשל בקדירה ולאחר מכן התבשל בקדירה זו תבשיל אחר: אם מחמת איסור – הרי כלי שהתבשל בו איסור אוסר גם את התבשיל שיתבשל בו אחר כך, כי דפנות הכלי 'בלעו' את טעם האיסור וטעם זה עובר לתבשיל הבא, אך לגבי דבר האסור מחשש סכנה אין לחשוש כאשר מדובר בטעם בלבד שאין בו ממשות מהדבר.

והגאון ה'רוגצ'ובי' הוסיף עוד חילוק בין איסור לסכנה: כתב הרמב"ם (הל' רוצח ושמירת נפש פרק יב, א): "בהמה או חיה שנשכן הנחש או שאכלו סם הממית האדם קודם שישתנה בגופו, הרי אלו אסורים משום סכנת נפשות". נמצא שלדעתו אין חשש סכנה אלא כשאוכל את בשר הבהמה קודם שהסם השתנה בגופה אבל לאחר מכן פגה הסכנה, אך אילו היתה אסורה משום טריפה לא היה בכך כל חילוק (ספר הזכרון 'תפארת יהודה קלמן' ע' 74).

הלכות שחיטה פרק י, הלכה ח: אָכְלָה סָם שְׁחוּרָג אֶת הָאָדָם, או שְׁנִשְׁכָּה נֶחֱשׁ וְכִיּוּצָא בּוֹ - מְתֵרֶת מְשוּם מְרִפָּה, וְאַסוּרָה מְשוּם סְכָנַת נַפְשוֹת.

יש להבין: מאחר ולמעשה הבהמה אסורה באכילה – מה 'נפקא מינה' אם האיסור הוא מטעם טריפה או מטעם סכנה? ומבאר ה'תפארת ישראל' (חולין פ"ג, מ"ה) כי אכן יש 'נפקא מינה' למעשה בכמה פרטים:

א. כאשר מתעורר ספק האם הבהמה אכלה מהסם: בספק רגיל יש להחמיר בין מחשש איסור ובין מחשש סכנה, אך כאשר קיימים שני ספיקות להקל ('ספק ספיקא') – מצד חשש איסור ניתן להקל, אך מחשש סכנה צריך להחמיר.
ב. אם חתיכת בשר מבהמה זו נפלה לתבשיל שיש בו פי שישים ממנה: מצד איסור – הרי הוא בטל בשישים ומותר, אך מחשש סכנה, לפי כמה דעות, אין להתיר גם בזה.

אין דיחוי במצוות

שבת קודש י"ט תשרי ה'תשפ"ב

אבל לענין ברכה אין לברך על כיסוי זה כי שמא 'יש דיחוי' ופטור מלכסות.

וגם ה'פרי חדש' (יור"ד סי' כח סק"א) כתב שהחיוב לכסות אם נדחתה מצוות הכיסוי (ע"י כיסוי הרוח) וחזר ונתגלה הדם, הוא רק מחמת הספק, ולכן "לענין ברכה הוי ליה ספק ברכות להקל ולא יברך".

אך ה"ט"ז (או"ח סי' תרמו סק"ו) כתב שאמנם רב ירמיה מסתפק (סוכה שם) האם יש דיחוי במצוות, אך רב פפא אינו מסתפק בזה אלא סובר שבוודאי אין דיחוי במצוות, וההלכה היא כהוודאות של רב פפא ולא כספק של רב ירמיה. וכיון שאין דיחוי למצוות כיסוי הדם, הרי כשהדם מתגלה, חייב לכסותו ולברך עליו. וכך גם דעת ה'בית מאיר' (יור"ד שם). והוסיף שמלשון הרמב"ם שכתב "חזר ונתגלה... חייב לכסות" ולא פירש שלא יברך, משמע שלדעתו צריך לברך.

הלכות שחיטה פרק יד, הלכה ז: בִּפְתוּ הָרוּחַ, אִינוּ צָרִיךְ לְכַסּוֹת; חֲזוֹר וְנִתְגַּלָּה אַחֵר שְׁכִיסְתוֹ הָרוּחַ, חַיִּב לְכַסּוֹת. "יש דיחוי בקדשים". כלומר, קרבן שנפסל שעה אחת, הרי הוא נדחה ושוב אינו חוזר להכשרו לעולם, אך לגבי מצוות כיסוי הדם, כאשר הרוח כיסתה את הדם (ולא נתקיימה מצוות כיסוי) אף שנתבטלה מצוות כיסוי הדם, אין אומרים שהדם שנתכסה נדחתה מצוות כיסוי כי 'אין דיחוי אצל מצוות'. וכאשר דם השחיטה חוזר ונתגלה, חייב לכסותו (חולין פז, א). וכתב ה'תבואות שור' (סי' כח סק"ז) שאין לברך על כיסוי זה, כי בכלל זה של 'אין דיחוי אצל מצוות' הגמרא (סוכה לג, א) מסתפקת האם כך הוא בתורת וודאי שאין דיחוי, ולכן חובה לכסות את הדם (שכיסתו הרוח) כשנתגלה או שספק אם 'אין דיחוי במצוות' ורק מצד הספק צריך לכסות את הדם לאחר שחזר ונתגלה. ואם כן, לענין חיוב הכיסוי יש להחמיר,

השמחה היא גם מצד זה שהקדוש-ברוך-הוא נותן כל המצטרך גם בעניינים גשמיים "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה", ומנצלים זאת לעבודת ה', מתוך שמחה וטוב לבב, במשך כל השנה.

משיחת יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ח

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון י"ג תשרי – ספר קדושה – הל' מאכלות אסורות
מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – י"ג תשרי ה'תשפ"ב

יום ראשון י"ג תשרי ה'תשפ"ב

הלכות מאכלות אסורות

פרק אחד עשר

(1) יבאר יין שנתנסך לעבודה זרה וסתם יינם; וגוי שנגע ביין שלא בכוונה; ודין הלוקח עבדים מהגוי ומלו וטבלו וגר תושב, שנגעו ביין; אם נתערב ביין ישראל מעט דבש ומעט שאור; גוי שדרך וישראל עומד על גביו, וחומץ הגוי; הכשר כלי הגויים אשר לחרש ולעץ ולאבן; בזמן הזה אין לוקחין אלא מאדם שהחזק בכשרות; והמתארח אצל בעל הבית.

א. יין שנתנסך לעבודת פוכבים - אסור בהנאה, והשוטה ממנו כל שהוא - לוקה מן התורה.³ וכן האוכל כל שהוא מתקרב⁴ עבודת פוכבים, מפשור או מפורות, אפלו מים ומלח, האוכל מהן כל שהוא - לוקה; שנאמר: אשר חלב זבחימו יאכלו, וישנו יין נסיכם, יקומו וגומר.⁵

~ נקודות משיחות קודש ~

"יין שנתנסך לעבודה זרה אסור בהנאה.... שנאמר "אשר חלב זבחימו יאכלו וישנו יין נסיכם".

לדעת הרמב"ם, ה'חניון' ועוד, שלא מנו מצות-עשה של ברכת התורה מהפסוק בהאזינו (לב, ג - "כי שם ה' אקרא כו") כן מנו בנוגע למצוות איסור יין נסך, מהפסוק בפרשת האזינו לב, לח. כי הוא מצות לא-תעשה ואפשר ללמוד משירת האזינו.

(ע"פ לקו"ש חלק ל"ד עמוד 187 הערה 1)

~ נקודות משיחות קודש ~

"האוכל מהן כל שהוא - לוקה".

ידוע הכלל שעצם, כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכולו, והגם ש"מקצתו" ו"כולו" הם שני הפכים, בכל זאת כשמדובר בעצם, הרי כל נקודה ונקודה שבו היא ככולו. כך גם כשאדם פוגע בעניין כללי, גם אם יפגע במשהו קטן ממנו, הרי הוא פוגע בכולו. לכן יש שני אופנים בגדר "משהו". האחד הוא שיכול להיות משהו שהוא חלק ממשהו כי מתחלק ונפרד ממנו ונעשה מציאות חדשה, והאחר הוא שבכל חלק הכי קטן ישנו המציאות של ה"משהו".

כך גם באיסורי הנאה מעבודה זרה שכל חלק וחלק ממנה אסור מאותה סיבה שאסור הכל, ולכן גם "האוכל ממנו כל שהוא - לוקה".

(ע"פ לקו"ש חלק כ"ט עמוד 155)

(2) ניסוך יין הוא אחת מארבע עבודות של עבודה זרה

שחייבין עליהן סקילה אפילו אם אין דרך עבודתו של אותו אליל בכך. (3) שתי מלקות, אחת משום לא תביא תועבה אל ביתך ואחת משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. ואף על פי שכתב כאן סתם "לוקה" נתכווין לשתי מלקות. (4) מה שמקריבים לעבודה זרה. (5) ומה שהביא כאן פסוק זה, הרי זה רק כדי ללמוד ממנו שיין נסך דינו כזבח.

ב. יין שנתנסך לה - פזבח שקרב לה. וכן שפור זה משום עבודת פוכבים הוא - אין לו שפור, שנאמר בעבודת פוכבים: ולא ידבק בידך מאומה מן החרם.⁷

(6) טעם למה שאמר בהלכה הקודמת, שלוקה אפילו בכל שהוא ואין צריך שיעור. (7) בעיר הנידחת שהיא גם כן מעין עבודה זרה.

ג. יין העובדי פוכבים שאין אנו יודעין אם נתנסך או לא נתנסך, והוא הנקרא סתם יינם - אסור בהנאה כמו יין שנתנסך.⁹ ודבר זה מגזירות סופרים הוא.¹⁰ והשוטה מסתם יינם רביעית¹¹ - מקין אותו מפת מדידות.

(8) ודניאל פירש ממנו שנאמר: "אשר לא יתגאל בפתבג המלך וביין משתיו". (9) משום חומרת איסור עבודה זרה עשאוהו חכמים כיון נסך גמור שנתנסך לעבודה זרה שאסור מן התורה. (10) גזרו החכמים על יינם של גויים משום בנותיהם. פירוש: שתיית יין מביא לקירוב לבבות ויביא לחיתון עם בנותיהם. והיא אחת משמונה עשר גזירות שגזרו בעליית חנניא בן גוריון: וגזרו מתחילה על השתייה בלבד, אבל בית דין שלאחריהם ראו שהגויים מרבים בניסוך וגזרו איסור הנאה אף בסתם יינם. (11) אבל השוטה פחות מרביעית אינו לוקה מכת מרדות ואף על פי שעל יין נסך ממש לוקה בכל שהוא וסתם יינם עשו חכמים כיון נסך, לא החמירו חכמים לעניין שיעורו, מפני שלא נאסר משום עבודה זרה אלא משום חשש חיתון.

ד. וכל יין שנגע¹² בו העובד פוכבים ומזלות - הרי זה אסור¹³, שפא נסך אותו¹⁴; שמתשבת העובד פוכבים ומזלות לעבודת פוכבים ומזלות¹⁵. הא למדת¹⁶, שיין ישראל שנגע בו העובד פוכבים ומזלות - דינו כסתם יינם שהוא אסור בהנאה.

(12) נגיעה משמעותה שכשוך. (13) בגמרא אמרו, רבא שהתיר בהנאה חזר בו. (14) אם נגע בו בכוונה וידע שזהו יין. (15) אפילו שלא בפני עבודה זרה. (16) שלא יין של גוי בלבד אסור אלא אפילו יין של ישראל שנגע בו גוי ואין הישראל יכול לומר לו אין בכוחך לאסור ייני שלא בהסכמתי. ולפיכך חוששים שמא נסך ודינו כסתם יינם.

ה. עובד פוכבים ומזלות שנגע ביין שלא בכוונה¹⁷, וכן תינוק¹⁸ עובד פוכבים ומזלות שנגע ביין - אסור

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ג תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 הָיָה הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת שֶׁנֶּאֱמַר הֵינָן בְּגִלְלוֹ
17 עוֹבֵד עֲבֹדַת פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת - הָרִי הוּא אֲסוּר
18 בַּהֲנִיָּה; וְאִם אֵינוֹ עוֹבֵד עֲבֹדַת פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת -
19 הָרִי הוּא אֲסוּר בִּשְׁתֵּיהֶן בְּלִבָּד. וְכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר
20 נִכְרִי סֵתָם - הָרִי זֶה עוֹבֵד עֲבֹדַת פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת.

29 בענין ניסוך היין.

21 ט. אֵין מִתְנַסֵּף לְעֲבֹדַת פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת אֲלָא יֵינן
22 שְׂרָאִי לְהִקְרִיב עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ. וּמִפְּנֵי זֶה, כְּשֶׁגִּזְרוּ
23 עַל סֵתָם יֵינָם וְגִזְרוּ עַל כָּל יֵינן שֶׁיִּגְעוּ בּוֹ שִׁיְהִיָּה אֲסוּר
24 בַּהֲנִיָּה - לֹא גִזְרוּ אֲלָא עַל הֵינן הָרָאִי לְהִתְנַסֵּף.
25 לְפִיכָּה, יֵינן מִבְּשָׁל³⁰ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּגַע בּוֹ הָעוֹבֵד
26 פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת - אֵינוֹ אֲסוּר. וּמִתָּר לְשִׁתּוֹתָ עִם
27 הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת³¹ כְּכֹס אֶחָד. אֲבָל יֵינן מְזוּגָ³²
28 וְיֵינן שֶׁהִתְחִיל לְהַחֲמִיץ וְאֶפְשָׁר שִׁישְׁתָּה³³, אִם נִגַּע בּוֹ
29 - נֶאֱסָר.

30 מאימתי נקרא מבושל? משהרית על גבי האש.

31 וכתב הרא"ש: הדבר תמוה כיון שגזרו על יינם בשתייה
משום בנותיהם וכי משום שהריתו לא שייך לגזור בזה?
ואפשר לפי שהמבושל אינו מצוי כל כך ובדבר שאינו מצוי
לא גזרו חכמים. [=ואולי אפשר לומר שייך מבושל אינו
גורם לקירוב לבבות.] 32 במים, אם יש בו טעם ומראה
יין. 33 שלושה ימים הראשונים יש בו משום יין נסך,
שכל שלושה ימים הראשונים עדיין טעמו טעם יין.

34 י. הוֹרוּ גְאוּנֵי הַמַּעֲרָב, שֶׁאִם נִתְעַרַב בֵּינָן יִשְׂרָאֵל
35 מִעֵט דְּבִשׁ אוֹ מִעֵט שְׁאֹר, הוּאִיל וְאֵינוֹ רָאִי
36 לְמִזְבֵּחַ³⁴ - הָרִי הוּא כְּמִבְשָׁל אוֹ כְּשֶׁכָּר³⁵, וְאֵינוֹ
37 מִתְנַסֵּף, וּמִתָּר לְשִׁתּוֹתָ עִם הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת.

34 הרמב"ן, הרא"ש והר"ן חולקים על רבינו ואוסרים,
ונימוקם, שהרי הגויים מקריבים פירות לעבודה זרה
שאסורים להקריבה על גבי המזבח, גם יין מזוג פסול למזבח
ויש בו משום יין נסך. 35 סתם שכר בתלמוד הוא
מתמרים או משעורים ואין דרכם לנסכו לעבודה זרה, שלא
אסרו שכר של גויים, אלא משום שחוששים שמא שתה
ממנו נחש, וגויים אינם מקפידים לכסות, אבל לא אסורו
משום בנותיהם או משום גזירת יין נסך, ולפיכך אם ידוע
שלא נתגלה או במקומות שאין נחשים מצויים מותר
לשתותו.

34 יא. מֵאִימֶתִי יֶאֱסָר יֵינן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת?
35 מִשְׁיִדְרָהּ וּמִשְׁפָּהּ הֵינָן³⁶. אָף עַל פִּי שֶׁלֹא יֵרֵד לְבוֹר,
36 אֲלָא עֲדִין הוּא בַּגָּת - הָרִי זֶה אֲסוּר. לְפִיכָּה אֵין
37 דּוֹרְכִין עִם הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים בַּגָּת, שֶׁמָּא יִגַּע בִּידֵי³⁷
38 וַיִּנְסֵף. וְאֶפְלוּ הָיָה כְּפֹתוֹ³⁸. וְאֵין לִקְחִין מִמֶּנּוּ גֵת
39 דְּרוּכָה³⁹, וְאָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין הֵינן מַעֲרָב עִם
40 הַחֲרָצִים וְזִגְיִן וְלֹא יֵרֵד לְבוֹר.

36 מימרא של רב הונא: ופירש רש"י הגת עשויה כמדרון
ומשעה שהיוצא מן הענבים נמשך מצד העליון לצד

1 בִּשְׁתֵּיהֶן¹⁹ וּמִתָּר בַּהֲנִיָּה²⁰. הַלּוֹקֵחַ עֲבָדִים מִן הָעוֹבְדֵי
2 פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת וּמְלֹו וְטָבְלוֹ - מִיד אֵין מְנַסְכִּין, וְיֵינן
3 שֶׁנֶּגַע בּוֹ מִתָּר בִּשְׁתֵּיהֶן, וְאָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא נִהְגוּ
4 בְּדֵתִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא פִסְקָה עֲבֹדַת פּוֹכְכִים מִפִּיהֶם²¹.

17 שלא כיוון לנגוע ביין ונגע במקרה. או שהושיט ידו
לחבית וחשב שיש בה שמן ונמצא יין. 18 לא תינוק
ממש אלא כל שאינו יודע כטיב עבודה זרה ומשמשיה, דינו
כך. 19 והטעם משום הרחקת עבירה כמבואר בגמרא:
"לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב" (לנזיר
אומרים: לך מסביב לכרם ואל הכרם לא תקרב) להרחיקו
מן העבירה, שהנזיר אסור ביין. 20 ודאי לא נתנסך כיון
שהיה שלא בכונה. 21 כרב, ולא כשמואל שאומר עושן
יין נסך עד שתשקע [=תישכח] עבודה זרה מפיהם. וטעמו
של דבר מכיוון שמלו וטבלו ודאי לא ניסכו לשם עבודה
זרה.

5 ו. בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת הָעוֹבְדוֹת פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת שֶׁנּוֹדְרוּ
6 בְּרִשּׁוֹת יִשְׂרָאֵל וּמְלֹו וְעֲדִין לֹא טָבְלוּ²² - הַגְּדוֹלִים
7 אוֹסְרִין הֵינן כְּשִׁיגְעוּ בּוֹ, וְהַקְטִינִים אֵינָן אוֹסְרִין²³.

22 אבל אם לא מלו ולא טבלו אפילו קטנים אוסרים
במגעם לשתייה כדין גוי קטן. 23 דווקא בני שפחות
שמלו ולא טבלו שגדלו ברשות ישראל, קטנים אינם
אוסרים, אבל הלוקח עבד מן הגוי ומלו ולא טבלו אפילו
קטנים עושים יין נסך לאסור בשתייה כשאר גוי קטן.

8 ז. גַּר תּוֹשֵׁב, וְהוּא שֶׁקִּבֵּל עָלָיו שְׁבַע מִצְוֹת כְּמוֹ
9 שֶׁבְּאַרְנָו²⁴ - יֵינוֹ אֲסוּר בִּשְׁתֵּיהֶן וּמִתָּר בַּהֲנִיָּה²⁵.
10 וּמִמִּדְּוִין אֲעָלוּ יֵינן²⁶, וְאֵין מִמִּקְדִּין אֲעָלוּ יֵינן²⁷. וְכֵן
11 כָּל גִּי שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד עֲבֹדַת פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת, כְּגוֹן
12 אֵלוֹ הַיִּשְׁמַעְעָלִים²⁸ - יֵינן אֲסוּר בִּשְׁתֵּיהֶן וּמִתָּר
13 בַּהֲנִיָּה. וְכֵן הוֹרוּ כָּל הַגְּאוּנִים. אֲבָל אוֹתָם הָעוֹבְדִים
14 עֲבֹדַת פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת - סֵתָם יֵינָם אֲסוּר בַּהֲנִיָּה.

24 "א"י זה הוא גר תושב? זה גוי שקיבל עליו שלא יעבוד
עבודה זרה עם שאר המצוות שנצטוו בני נח". 25 והטעם
שגזירה ראשונה על יין גויים משום בנותיהם, בשתייה
בלבד אסור וגזירה זו כוללת גם גר תושב. אבל איסור הנאה
בסתם יינם שגזרו בית דין שלאחריהם משום חשש ניסוך,
לא גזרו אלא בעובד עבודה זרה בלבד. 26 מניח בחנותם
זמן מה עד שילך כדי מיל בערך, והטעם, כיון שאינו עובד
עבודה זרה, אינו נוגע ביין ולא ינסך וגם לא יניח לגוי אחר
לנגוע ולנסך, שהיי אין לו כל הנאה בזה. 27 בביתו לזמן
מרובה, שמא יחליף יין זה ביין, ויינו אסור בשתייה. אבל
בזמן מועט אין חוששים לחילוף. 28 ומה שכתב רבינו
בתחילת הלכה זו "שקיבל עליו שבע מצוות" ומשמע
מדבריו שאם קיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה בלבד
אסור בהנאה, זה נאמר רק בגר תושב בן אומה עובדת
עבודה זרה, אבל אם כל אומתו אינה עובדת עבודה זרה,
אינו אסור במגעו בהנאה וגם לא צריך קבלה בפני שלושה
חברים.

15 ח. כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּעֵינֵי זֶה²⁹ שֶׁהֵינן אֲסוּר, אִם

(48) ואז יוצא ריח היין מהם ומתנדרף. (49) שהחזירן לכבשן האש. (50) שבפנים וזהו סימן שנתלבנו הכלים. (51) אם אין הכלים מזופתים אבל הוחמו בשיעור כזה, שאילו היו מזופתים היה הזפת מתרפה. (52) שהמים יהיו בכלים שלושה ימים מעת לעת. (53) מלשון רבינו נראה שאפילו נתן בהם רק לזמן קצר גם כן אסור.

טז. ומתיר לתן לתוכן שכר⁵⁴ או ציר⁵⁵ או מורקס⁵⁶
מיד⁵⁷, ואין צריך לכלים. ומתיר לתן היין לתוכן
אחר שנותן הצייר או המורקס⁵⁸, שהמלח שורפן.⁵⁹

(54) כי השכר מבטל טעמו של היין. (55) המתמצה מדגים שנמלחו. (56) שומן של דגים. (57) ואף על פי שלא מילאוהו מים, מפני שהם שורפין את היין הנבלע בכלים ומכלין אותו. (58) ואין צריך הכשר קודם נתינת היין, מפני שהמלח שבצייר ובמורקס שורף את היין שהיה מובלע בכלים, אבל אם נתן שכר טעון הכשר אם רצה לתת בו יין, שהשכר רק מבטל טעם היין אבל אינו מכלהו.

יז. הלוקח כלים חדשים שאינם מזופתים מן העובדי
פוכבים ומזלות - נותן לתוכן יין מיד⁵⁹, ואינו
חושש שזמא נתנו בהן יין נסך. ואם היו מזופתין -
מדיחין⁶⁰, ואף על פי שהן חדשים⁶¹. וכן כלי שנתנו
בו יין נסך ואין מכניסו לקיים⁶², כגון כלי שחושף
בו⁶³ או המשפך וכיוצא בה - משכשכו⁶⁴ במים
רדיו.⁶⁵

(59) ואין צריכים הדחה. (60) ואין צריך עירוי מים שלוש פעמים, כיוון שהגוי לא הכניס לתוכם יין לקיום, כי אחרת לא היו נראים הכלים כחדשים, מספיקה הדחה לבדה. (61) כלומר, נראים כחדשים. (62) הגוי אינו מכניס בהם יין על מנת לשהותו בהם זמן רב. (63) כלי שדולים [=שואבים] בו מן הבור. (64) למרות שהם ישנים, מספיק שכשוך.

יח. וכן כוס של חרס ששתה בו העובד פוכבים
ומזלות - אסור לשותות בו. הדיחו פלעם ראשונה
ושניה ושלישית - מתיר, שפכר הלכו צחצוחי היין
שב⁶⁵. והוא שהיה מצפה באכר⁶⁶, פדרף
שהיוצריין⁶⁷ עושין, או שהיה מזופת⁶⁸; אבל של
חרס⁶⁹ - צריך הדחה⁷⁰.

(65) אבל בפעם ראשונה ושנייה נשאר עוד טיפות זעירות של יין. (66) בבדיל. (67) עושי כלי חרס. (68) ובכלים ישנים, צריכים שלוש הדחות. (69) בלא ציפוי ואינו מזופת. (70) פעם אחת בלבד. שיותר בולע מצופה באכר או מזופת מאינו מצופה באכר, והמדובר כאן הציפוי חלק כל כך, אבל כאשר הוא חלק לגמרי בולע פחות מחרס ונקרא "שוע" שיתבאר דינו בהלכה יט.

יט. כלי חרס השועים⁷¹ באכר שגשמשו בהן ביין
נסך: אם היו לבנים או אדמים⁷² או שחורים -
מתירין⁷³; ואם היו ירקין - אסורין⁷⁴, מפני שהן
בולעים. ואם יש בהם מקום מגלה של חרס⁷⁵, בין

התחתון נקרא יין ונגיעת גוי אוסרתו ואף על פי שעדיין הוא בת. ורבינו תם מפרש משהתחיל היין לקלח מן הגת אל הבור, וקודם לכן הם ענבים דרוכים ולא יין ולפיכך אינם נעשים יין נסך. (37) משמע שאם ניסך ברגלו שהוא דורך בה אינו יין נסך שכלל בדידיו ניסוך ברגל אינו נקרא ניסוך... ומותר בהנאה, אבל בשתייה אסור. [=והטור סימן ככג נוקט שיטה אחרת לגמרי, ודעתו שניסוך ברגל אסור בהנאה וכאן מותר בהנאה מפני שהגוי טרוד בדריכה ואינו מנסך, אבל נגיעה ברגל שלא אגב דריכה אוסרת כמו ביד]. (38) ידי קשורות שגוזרים כפות משום אינו כפות ואסור אפילו בהנאה. (39) והיין מושך מחלק העליון לתחתון.

יב. עובד פוכבים ומזלות שדרף היין ולא נגע בו,
והרי ישראל עומד על גביו⁴⁰, וישראל⁴¹ הוא שפנסו
בחקית - הרי זה אסור בשתייה.

(40) ומשמרו שלא יגע בידו. (41) לברו.

יג. החמץ של עובדי פוכבים ומזלות - אסור
בהניה, מפני שנעשה יין נסך קדם שיהמין. עובד
פוכבים ומזלות שהיה דורס ענבים בחקית, אף על
פי שהיין צף על גבי ידיו - אין חוששין משום יין
נסך. היה אוכל מן הסלים⁴² והותר כסאה וכסאתים
וזרקן בגת, אף על פי שהיין מגת⁴³ על הענבים -
אין עושה יין נסך⁴⁴.

(42) שהביאו ענבים לגת. (43) בדפוס רומי ר"מ וכן בתוספתא שם: מנתו. וכן נכון. (44) תוספתא שם: גוי שהיה מעלה ענבים בסלים ובדרדורין לגת אף על פי שניפצן לגת והיין מנתו על גבי ענבים מותר שאין דרכם מנסכין כן.

יד. החרצנים והזגין של עובדי פוכבים ומזלות -
אסורים⁴⁵ כל שנים עשר חדש⁴⁶; ולאחר שנים עשר
חדש - כבר יכשו ולא נשאה בהן לחלוחית,
ומתירין באכילה. וכן שמרים של יין שיכשו לאחר
שנים עשר חדש - מתירין; שהרי לא נשאר בהן ריח
יין, והרי הן כעפר וכאדמה⁴⁷.

(45) אפילו בהנאה. (46) שהם לחים, כחכמים, שאמרו לחים אסורים, יבשים מותרים. ופירשו בגמרא: לחים - כל י"ב חודש, יבשים - לאחר י"ב חודש. (47) משמע אפילו לא נתן עליהם מים מותרים ולא כדעת רבינו תם.

טו. נאדות העובדי פוכבים ומזלות ונקנהיין
שהכניסו בהן העובדי פוכבים ומזלות יינם - אסור
לתן לתוכן יין עד שיישנן שנים עשר חדש⁴⁸; או
עד שייחזירן לאור⁴⁹ עד שיתרפה הזפת⁵⁰ שעליהן או
שיחמו⁵¹; או עד שיתן לתוכן מים שלשה ימים
מעט לעת⁵², ומערה המים ומחליף מים אחרים כל
מעט לעת שלש פעמים בשלשת הימים. בין שהיו
הכלים שלהן בין שהיו של ישראל ושל אלו אותן
והכניסו בהן יינם. ואם נתן לתוכם יין⁵³ קדם
שיטהר אותן - הרי זה אסור בשתייה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ג תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 שְׁיִרְפָּה הַזֹּפֶת⁹⁰. וְאִם יִשְׁנָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ אוֹ נָתַן
20 בָּהּ מַיִם שְׁלֹשָׁה יָמִים - מִתֵּרֵת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(89) במשנה שם: ושל חרס אף על פי שקלף את הזפת הרי זו אסורה. והקליפה אינה מתירה אותה. (90) הראב"ד תמה הלא המדובר בקלף ואין כאן זפת? אבל רבינו דייק בלשונו וכתב "עד שייהם אותה באש עד שירפה" וכוונתו עד שיתחמם כדי שיתרפה הזפת אילו היה נמצא שם.

21 כג. מִשְׁמֶרֶת⁹¹ שֶׁל יַיִן שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת:
22 אִם הָיְתָה שֶׁל שְׁעָרִי⁹² - מְדִיחָה⁹³ וּמִשְׁמֶרֶת בָּהּ; וְאִם
23 הָיְתָה שֶׁל צִמְרִי⁹⁴ - מְדִיחָה בְּמַיִם וּבִאֲפֶרֶס⁹⁵ אֲרִבֶּעַ
24 פְּעָמִים, וּמְנִיחָה עַד שֶׁתִּגָּבַע וּמִשְׁמֶרֶת בָּהּ; וְאִם הָיְתָה
25 שֶׁל שִׁשׁ⁹⁶ - מִיִּשְׁנָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ. וְאִם יֵשׁ בָּהֶן
26 קֶשְׁרִים - מִתִּירָן⁹⁷. וְכֵן כָּלִי חֲלָף⁹⁸ וְהוֹצִיָּם⁹⁹ וְכִיּוֹצֵא
27 בָּהֶן מִקְפִּיפּוֹת¹⁰⁰ שְׁדוֹרְכִין בָּהֶן יַיִן: אִם הָיוּ תְּפוּרִין
28 בְּחֻבָּלִים - מְדִיחִין; וְאִם הָיוּ אַחֲזוּזוֹת זֶה בְּזֵוּ בְּסִבּוֹף
29 קֶשֶׁה - מְדִיחִין בִּאֲפֶרֶס¹⁰¹ וּבְמַיִם אֲרִבֶּעַ פְּעָמִים, וּמְנַגֵּבִין
30 וּמִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶן; וְאִם הָיוּ תְּפוּרוֹת בְּפִשְׁתָּן - מִיִּשְׁנָן
31 שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ. וְאִם יֵשׁ בָּהֶן קֶשְׁרִים - מִתִּירָן¹⁰².

(91) מסננת. (92) משמע כל מיני שער, ורש"י פירש שער אדם. (93) שהשער אינו בולע כלל. (94) בולע קצת. (95) היינו ניגוב. (96) של פשתן. (97) ואחר כך מנגבן שהיין נבלע בקשרים. (98) מין צמח. (99) סיכים הנכרכים סביב הדקלים. (100) סלים קלועים. (101) מנגבן שהיין מתעכב יותר. (102) ואחר כך מנגבן.

32 כד. כָּלִי הַגֵּת שְׁדִרְף בָּהֶן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת יַיִן
33 נָסֹף, בְּצִד מִטְהָרִין אוֹתָן כְּדִי שִׁדְרָף בָּהֶן הַיִּשְׁרָאֵל?
34 הַדְּפִין¹⁰³ וְהַעֲדָשִׁים וְהַלּוֹלָבִין¹⁰⁴ - מְדִיחִין¹⁰⁵.
35 הַעֲקָלִין¹⁰⁶: שֶׁל נֶסְרִין וְשֶׁל בַּצְבוּץ¹⁰⁷ - מְנַגֵּבִין; שֶׁל
36 שִׁיפָה¹⁰⁸ וְשֶׁל גָּמִי - מִיִּשְׁנָן שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ. וְאִם
37 רָצָה לְטַהֵרֵן מִיד - מַגְעִילָן בְּרוֹתְחִין, אוֹ חוֹלְטָן בְּמִי
38 יְזִיתִים¹⁰⁹, אוֹ מְנִיחֵן תַּחַת צִנּוֹר שְׁמִימִיו מְקַלְחִין¹¹⁰
39 אוֹ בְּמַעֲזֵן שְׁמִימִיו רוֹדְפִין¹¹¹ שְׁתִּים עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת¹¹²,
40 וְאַחֲרָיָהּ יִתְרִי¹¹³.

(103) כעין דלת שנותנים על הענבים. (104) מטאטא שמאספים בו את הענבים המתפוררים, או שמנקים בו את הגת. (105) במים. (106) שקושרים בהם את הקף סביב הזיתים שלא יתפורו בשעת הדריכה. וכנראה גם בגת השתמשו בכלי כזה שלא יתפורו הענבים מכובד הקורה. (107) קנבוס שבולע יותר. (108) מין עשב הגדל במים. (109) דרך לבשל זיתים להיות רכים להוציא שומנם. (110) בורם חזק בלתי פוסק. (111) שוטפים. (112) עונה, יום או לילה בתקופת תשרי וניסן שהיום והלילה שווים, והעיקר שישוה במים שתיים עשרה שעות. (113) שקילוח המים ורדיפתם במשך י"ב שעות מבטל ומפליט את היין.

41 כה. בְּזִמְן שֶׁהָיְתָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל פְּלָה לְיִשְׂרָאֵל - הָיוּ
42 לֹקְחִין הַיַּיִן מִכָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל וְאִין חוֹשְׁשִׁין לוֹ,

1 לְבָנִים בֵּין יָרְקִים - אֲסוּרִים⁷⁶, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בּוֹלְעִין.
2 וְיִרְאָה לִי, שְׂאִין הַדָּבָר אֲלֵא בְּשִׁכְנוֹסוֹ בָּהֶם לְקִיּוֹם⁷⁷;
3 אֲבָל לֹא כְּנוֹסוֹ בָּהֶם לְקִיּוֹם - מְדִיחִין וּמְתִירִין וְאַפְלוּ הֵם
4 שֶׁל חֶרֶס⁷⁸.

(71) חלקים ומצופים יפה. (72) בגמרא נזכר רק לבנים ושחורים. (73) בהדחה בלבד. (74) "משום דמיצריך". [פירוש רש"י, שיש בהם תערובת קרקע של מחפורת צריף, היינו נתר שבולע הרבה. ומשמע מדבריו, שאפילו הגעלה ברותחים אינה מועילה. ... ומכל שכן שמילוי ועירוי או יישון אינם מועילים. אולם רבינו כאן בדין "מקום מגולה" כלל ביחד ירוקים ולבנים ומשמע שמשווה דינם, ולבנים בוודאי שמועיל בהם עירוי ויישון. (75) היינו שיש בקעים וסדקים בציפוי. (76) ואפילו כמה הדחות אינן מועילות וצריכים מילוי ועירוי ג' מעת לעת או יישון. (77) כלומר, בכלים העשויים להכניס בהם לקיום. ... כל דבר שמכניסו לקיום אפילו לפי שעה גזרו בו חכמים. ולבנים ושחורים שאין בהם מקום מגולה אפילו במכניסם לקיום מותרים בשכשוך בעלמא שהם ככלי מתכות מפני שהם מצופים באבר, ומדבריו למדנו שכלי מתכות אפילו במכניס לקיום אין צריך מילוי ועירוי אלא בהדחה בעלמא די. (78) פירוש: אף על פי שהם של חרס.

5 כ. גַּת שֶׁל אֶבֶן וְשֶׁל עֵץ שְׁדִרְף בָּהֶן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים
6 וּמִזְלוֹת⁷⁹, אוֹ גַּת שֶׁל אֶבֶן שֶׁזֹּפֶתָהּ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים
7 וּמִזְלוֹת⁸⁰ אֵף עַל פִּי שְׁלֹא דִרְף בָּהּ - מְדִיחִין⁸¹ בְּמַיִם
8 וּבִאֲפֶרֶס אֲרִבֶּעַ פְּעָמִים⁸² וְדוֹרְף בָּהֶן. וְאִם הָיְתָה בָּהֶם
9 לַחֲלוּחִית - מְקַדִּים הָאֲפֶרֶס⁸³ לְמַיִם; וְאִם לֹא -
10 מְקַדִּים הַמַּיִם⁸⁴.

(79) ואינם זפותים. (80) ודרך לשים בגת מעט יין כדי להעביר את ריח העשן של הזפת. (81) כדי להעביר צחצוחי היין שעל הזפת. ודווקא גת של אבן שזפתה די בהדחה, אבל גת של עץ אם זפתה אף על פי שלא דרך בה צריך לקלוף את הזפת, מפני שנבלע בה הרבה יין. (82) כלומר, שתי פעמים מים ושתי פעמים אפר. (83) היינו, נותן אפר ומים אפר ומים. (84) נותן מים ואפר מים ואפר.

11 כא. גַּת שֶׁל אֶבֶן מְזֻפָּתָהּ⁸⁵ שְׁדִרְף בָּהּ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים
12 וּמִזְלוֹת, אוֹ גַּת שֶׁל עֵץ זְפוּתָהּ אֵף עַל פִּי שְׁלֹא דִרְף
13 בָּהּ - צָרִיף לְקָלָף⁸⁶ אֶת הַזֹּפֶת. וְאִם יִשְׁנָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר
14 חֲדָשׁ אוֹ נָתַן בָּהּ מַיִם שְׁלֹשָׁה יָמִים מִעַת לְעַת - אִינוּ
15 צָרִיף לְקָלָף. לֹא תִהְיֶה הַגֵּת חֲמוּרָה⁸⁷ יָתֵר מִן
16 הַקִּנְקִנִּים. לֹא נֹאמֵר יְקָלָף אֲלֵא לְהַתִּירָהּ מִיד⁸⁸.

(85) שאפילו גת של אבן בולעת הרבה אם דרך בה הגוי. (86) אפילו בגת של עץ. (87) שהרי בגת אין מעכבים את היין כל כך כמו בקנקנים. (88) בלי יישון ועירוי.

17 כב. גַּת שֶׁל חֶרֶס⁸⁹, אֵף עַל פִּי שֶׁקָלָף אֶת הַזֹּפֶת -
18 אֲסוּר לְדִרְף בָּהּ מִיד, עַד שִׁיחֵם אוֹתָהּ בְּאֵשׁ עַד

קכח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ג תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בכך לנסך בהנעת כלי בין פתוח בין סתום, אלא על ידי שכוון גופו של יין באחד מאבריו, שדרכם לנסך בהם או על ידי דבר אחר. וכן כתב הטור ביוה"דעה סימן קכה בשם הרא"ש.

- ב. נטל כלי של יין¹¹ והגביהו¹¹ ויצק היין, אף על פי שלא שפך¹² - נאסר; שהרי בא היין מפחו¹³.
הגביה ולא שפך ולא נגע - מתיר¹⁴.

(10) פתוח. (11) נתבאר למעלה, שהגביה אינה קובעת כלל, ומשום שדרך יציקה על ידי הגביה, כתב "הגביהו". (12) אפילו בהנאה. (13) והרי הוא כאילו נגע בו. (רבינו סתם ולא פירש אם גם היין שנשאר בכלי שממנו יצק נאסר, או רק היין שיצא ממנו. בגמרא שם מפרש רב ששת, שגוי המערה מכיל אל כלי נאסר רק היין שיצא מן הכלי, אבל הנשאר מותר, מפני שאיסור כוחו הוא רק מדרבנן, גזרו רק ביין שיצא. וכתב רבינו ירוחם, שמשמע מלשוננו של רבינו שהכל אסור. אבל הרא"ש והמרדכי מתירים את הנשאר אפילו בשתיה, וכן דעת רש"י שם ותוספות שם ס. דיבור-המתחיל גוי.) (14) גיטין נג. שהגביה בעצמה אינה ניסוך עד שיעשה מעשה ניסוך. ומותר אפילו בשתיה, ואין זה דומה לפשט ידו בחבית שבהלכה הקודמת, מפני ששם נגע ביד אלא שלא שפך, אבל כאן לא נגע כלל, והגביה אינה אוסרת.

- ג. עובד פוכבים ומזלות שהיה אויזז הפלי בקרקע, וישפאל יצק לתוכו יין - היין מתיר¹⁵. ואם נדגדג העובד פוכבים ומזלות הפלי - נאסר היין¹⁶.

(15) אפילו בשתיה, שהרי לא נגע בו ולא שפכו. ראה ההלכה הקודמת. (16) מימרא של רב פפא ע"ז ס. כיון שנגדו בשעת הקילוח הרי הוא כנוגע בקנה. תוספות שם דיבור-המתחיל ואי. כלומר, כנוגע על ידי דבר אחר בקילוח (הגהות מיימוניות). ואין לומר שמשום הנדנדו נאסר היין שבכלי, כמו שמשמע מפשטות לשונו של רבינו, שהרי נענוע קל אינו אוסר, אלא שכוון כמו שנתבאר למעלה.

- ד. כלי סתום¹⁷ - מתיר לטלטלו העובד פוכבים ומזלות למקום למקום, ואף על פי שהיין מתנדנד; שאין זה דרך הנסוף. העביר נוד של יין למקום והוא אויזז פי הנוד בידו¹⁸, בין שהיה הנוד מלא או חסר - מתיר, ואף על פי שהיין מתנדנד. העביר כלי חרס פתוח מלא יין - אסור, שפא נגע בו¹⁹. ואם היה חסר²⁰ - מתיר, אלא אם כן שפכו²¹.

(17) מבואר למעלה. (18) הרי הוא כסתום, וכן אם פיו קשור. ירושלמי שם: והוא דקטור פומיה. (19) שם: כיון שהוא מלא יין ופתוח, קרוב הדבר שיגע ביין. ודווקא שהעביר כלי בידיו, אבל אם העבירו בחוט או דרך טבעות מותר, שאין לחשוש שמא נגע בו. (20) אין לחשוש שמא נגע בו. (21) נתבאר למעלה בהלכה א, ששכוון בכלי פתוח אוסר אפילו בלא נגיעה ביין עצמו.

- ה. עובד פוכבים ומזלות שנגע ביין ולא נתפון לזה²⁴

ובחוצה לארץ לא היו לוקחין אלא מאדם שהחזק בכשרות; ובזמן הזה - אין לוקחין יין בכל מקום אלא מאדם שהחזק בכשרות. וכן הפשוט והגבירה וחתוכת דג שאין בה סימן, כמו שבארנו.

כו. המתארח אצל בעל הבית בכל מקום ובכל זמן, והביא לו יין או פשר או גבינה וחתוכת דג - הרי זה מתיר¹¹⁴, ואינו צריך לשאל עליו, אף על פי שאינו מכיר, אלא יודע שהוא יהודי בלבד. ואם החזק שאינו פשר ולא מרקק בדרים אלו - אסור להתארח אצלו. ואם עבר ונתארח אצלו - אינו אוכל פשר ולא שותה יין על פיו עד שיעיד לו אדם פשר עליהם.

(114) שסתמו אוכל כשר ונותן לו ממה שהוא אוכל. אבל אין לוקחים דברים אלו בחוץ לארץ ובארץ ישראל בזמן הזה אלא ממי שהחזק בכשרות, מפני שעמי הארץ אינם מקפידים על לפני עיוור לא תיתן מכשול ושמא קנה מהגוי ומוכרם לישראל ואינו מקפיד על מה שהישראל יאכל דבר איסור.

פרק שנים עשר

(1) יבאר כיצד היא הנגיעה, שאוסר בה הגוי היין; וניצוק אי הוי חיבור; המניח יינו בקרון או בספינה ונכנס לעיר לעשות צרכיו; היה שוהה עם הגוי ושמע קול תפלה ויצא; גרוד שנכנס למדינה דרך שלום או מלחמה; חבית שצפה בנהר כנגד עיר שרובה ישראל.

- א. כיצד היא הנגיעה שאוסר בה העובד פוכבים ומזלות² היין? הוא שיגע ביין עצמו³, בין בידו בין בשפך איבריו שדרכן לנסוף⁴ בהן, וישפך⁵. אבל אם פשט ידו לחבית⁶, ותפסו את ידו קדם שיוציאה ולא ינידה, ופתחו החבית למטה עד שיצא היין וירד למטה מידו - לא נאסר⁷ היין. וכן אם אויזז כלי פתוח של יין ושפכו, אף על פי שלא הגביה⁸ הפלי ולא נגע ביין - נאסר היין⁹.

(2) אפילו בהנאה. (3) אבל אם נגע בנוד שיש בו יין, ופי הנוד סתום ואפילו אינו מלא והניע דפנותיו זה לזה והיין התנדנד על ידי ההנעה מותר. (4) אבל ברגל אין דרך ניסוך בכך, ואם נגע גוי ביין ברגלו אין היין נאסר, כמו שנתבאר למעלה בפרק יא, הלכה יא. (5) וינדנד ויניע היין בחוזק, אבל נגיעה בלא שכוון, ואפילו נענוע קל הבא על ידי הכנסת היד בלבד - אינם אוסרים בהנאה, אבל בשתיה אסור. (6) עבודה זרה נט: מעשה שהיה. (7) בהנאה, אבל בשתיה אסור, כמו שנתבאר למעלה. (8) שהגביה לא מעלה ולא מורידה, בין לאיסור ובין להיתר, והעיקר נדנדו היין ופי הכלי פתוח. רבינו למד דין זה מגמרא שם ס. בדין גוי הנושא נאד יין, והתיר רב אשי מפני שאין דרך ניסוך בכך, ופירש רבינו שהמדובר בנאד סגור ואין דרך ניסוך בכלי סגור, ומכאן שבכלי פתוח דרך ניסוך בשכוון. (9) והרשב"א בתורת הבית חולק, וסובר שאין דרך ניסוך

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ג תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 - הרי היין מתר בהנהגה בלבד²². כיצד? כגון ששפיל
- 2 על נוד של יין²³, או שהושט ידו לחבית על מנת²⁴
- 3 שיהא שמן ונמצאת יין.
- 22) אבל אסור בשתיה, כמו שנתבאר בפרק יא, הלכה ה.
- 23) פתוח. (24) כלומר, נדמה היה לו שהיא של שמן.
- 4 ו. בא היין מכחו של עובד פוכבים ומזלות בלא
- 5 פנה, הואיל ולא נגע ביין - הרי זה מתר בשתיה²⁵.
- 6 כיצד? כגון שהגביה פלי של יין ויצק לכלי אחר,
- 7 והוא מדמה שהוא שבר או שמן - הרי זה מתר.
- 25) אפילו בשתיה. כוחו של גוי בלי נגיעה ביין מותר מן
- התורה, וחכמים אסרוהו וגזרו על כוחו בכוונה בלבד, אבל
- שלא בכוונה לא אסרו חכמים, שם.
- 8 ז. נכנס העובד פוכבים ומזלות לבית או לחנות
- 9 לבקש יין, ופשט ידו פשהוא מחפש ונגע ביין²⁶ -
- 10 אסור; שהרי ליין נתפס²⁷, ואין זה נוגע בלא פנה.
- 26) בנגיעה האוסרת, כלומר, על ידי שכשוך. שם נז: מעשה
- שהיה במחוזא, ונפסקה הלכה שאסור בהנאה. (27) אף-
- על-פי שבשעת הנגיעה לא ידע שבחבית זו יין, שהרי היה
- מחפש יין, אין זה נוגע שלא בכוונה, כיון שנתכוין ליין
- בכלל. והראב"ד סובר שמה שאמרו בגמרא שם "שכשך
- ביה", פירושו שכשך אחרי שהכיר שבחבית זו יש יין,
- אבל אם אחר שנודע הוציא ידו ולא שכשך מותר, כמו
- שהביא הטור בשמו. וזו היא כוונת דבריו בהשגתו על רבינו
- כאן. ובזה מיושבת תמיהת ה'כסף משנה' על הראב"ד.
- 11 ח. חבית שנסדקה לארקה, וקדם העובד פוכבים
- 12 ומזלות וחבקה²⁸ כדי שלא יתפדרו החרסים²⁹ - הרי
- 13 זה מתר בהנהגה³⁰. אבל אם נסדקה לרחקה, ונתפס
- 14 בסדק העליון כדי שלא יפול - הרי זה מתר בשתיה;
- 15 שהרי אין היין על פחו של עובד פוכבים ומזלות³¹.
- 28) לחצה בין זרועותיו, וחיבר חלקי החרס שלא ישפך היין,
- רש"י שם (ראה ערוך, ערך חבק). (29) המדובר בחבית של
- חרס. (30) כנוגע שלא בכוונה, שהרי נתכוין להציל היין
- בלבד. (31) שהרי גם בלי מעשה הגוי אין היין נשפך, כל
- זמן שלא נפל החלק העליון, והוא רק מכביד עליו, כדי שלא
- יפול. בגמרא שם: מעשה לבניה קעביד, פירוש כאילו ניתנת
- לבניה על החבית, כדי להכביד. ורש"י מוסיף ואומר
- שאף-על-פי שיוצא מעט יין, מותר בשתיה.
- 16 ט. עובד פוכבים ומזלות ששפיל לבור של יין³²
- 17 והעלוהו משם מת, או שמדד הבור שיש בו היין
- 18 בקנה³³, או שהתיו את הזבוב והצרעה מעליו³⁴
- 19 בקנה, או שהיה מטפח³⁵ על פי החבית הרוחת³⁶
- 20 כדי שתנחם הרתיתה³⁷, או ששטל חבית וזרקה
- 21 בחמתו לבור³⁸ - הרי זה מתר בהנהגה בלבד. ואם
- 22 עלה העובד פוכבים ומזלות חיו³⁹ - היין אסור
- 23 בהנהגה.
- (32) משנה שם: ואף-על-פי שנגע ממש ביין מותר בהנאה,
- מכיון שהוא נוגע שלא בכוונה, כמו שנתבאר בהלכה ה.
- (33) שמודדין בו את היין. ונגיעה על ידי דבר אחר אוסרת
- בשתיה אבל לא בהנאה, ואין זה דומה לכוחו שלא בכוונה
- שבהלכה ו, שהרי כאן נתכוון לנגוע ביין. (34) מעל היין.
- (35) בידו. (36) התוססת ומעלה בועות, והגוי מטפח בידו
- על הרתחות (הבועות). (37) אין דרך ניסוך בכך.
- (38) שם: "זה היה מעשה והכשירו". ומפרש רבינו, והכשירו
- בהנאה אבל בשתיה אסור. והטעם מפני שזה נגיעה על ידי
- דבר אחר, אבל שלא בחמתו חוששים שמא נגע בידו ביין,
- ואסור גם בשתיה. (וראה כסף-משנה, רדב"ז ולחם-משנה,
- שהאריכו בדברי רבינו אלה, כדי להסיר מעליו השגת
- הראב"ד, וראה ט"ז יורה-דעה סימן קכה, סעיף-קטן ה
- וש"ך שם). (39) הוא שמח שניצול, ומודה לאליל שלו
- ומנסך לו את היין. שם: אמר רב פפא, דמי עליה כיום
- אידם, וכפירוש רש"י שם.
- י. חבית שהיה נקב בצדה, ונשפט הפקק מן הנקב,
- והניח העובד פוכבים ומזלות אצבעו במקום הנקב
- כדי שלא יצא היין. כל היין שמראש החבית עד
- הנקב⁴⁰ - אסור, ושתחת הנקב - מתר בשתיה⁴¹.
- 40) אפילו בהנאה. והטעם, שאילו לא הניח אצבעו, היה
- יוצא כל אותו היין ונמצא כולו בא מכחו. (41) ואף
- שרבינו פוסק בהלכה ב ניצוק חיבור, שאם יוצקים יין כשר
- לתוך כלי שבו יין נסך בקילוח בלתי פוסק, נאסר כל היין,
- והיין שלמעלה מתחבר עם היין שלמטה, וכל-שכן כאן שכל
- היין מחובר, לא אסרו כאן מה שלמטה מן הנקב, מפני
- שהיין שלמעלה מן הנקב נאסר רק מדרבנן כבא מכוחו, לא
- אסור חיבורו, וגם לא אסרוהו משום שמתערב היין התחתון
- בעליון.
- יא. מינקת כפופה⁴², שעושין אותה ממתכת או
- מזכוכית וכיוצא בהם, שהניח ראשה לתוך היין
- שבחבית והראש האחר חוץ לחבית, ומצין היין
- והתחיל היין לירד פדרף שעושין תמיד, ובא העובד
- פוכבים והניח אצבעו על פי המינקת ומנע היין
- מלירד - נאסר כל היין שבחבית; שהכל היה יוצא
- ונגרר⁴³ לולי ידו, ונמצא הפל כבא מכחו.
- 42) בגמרא שם עב: "גישתא ובת גישתא". (43) והרי הוא
- כנוגע בחבית ממש, שזו היא כמו חבית ארוכה. ומשום
- ניצוק אינו אסור היין כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, כיון
- שאינו נוגע ממש, ונאסר רק כבא מכוחו, וגם אין כאן כוונה
- לנסך, לא אסרו בו חכמים משום ניצוק חיבור.
- יב. המערה יין לתוך פלי שיש בו יין עובדי פוכבים
- ומזלות⁴⁴ - נאסר⁴⁵ כל היין שבפלי העליון; שהרי
- העמוד הנצוק⁴⁶ מחבר⁴⁷ בין היין שבפלי העליון
- ובין היין שבפלי התחתון. לפיכך, המודד לעובד
- פוכבים ומזלות לתוך פלי שפידו - ינפץ נפיצה⁴⁸ או
- יזרק זריקה⁴⁹, כדי שלא יהיה נצוק חבור ויאסר
- עליו מה שישאר בפלי העליון.

טו. עובד פוכבים ומזלות שמצץ היין מן החבית 14
במינקת⁵⁸ - אסור כל היין שבה; שפשיפסק - יחזור 15
היין שעלה במינקת⁵⁹ במציעתו ויפל לחבית ויאסור 16
הפל⁶⁰. 17

(58) קנה חלול שנותנים לחבית דרך נקב שבמגופה, ומוצצים בו ומעלה יין. (59) ואפילו לא הגיע לפיו נאסר משום שבא מכחו, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. ושיטת רש"י משום שמעלה במינקת היין עד לפיו. וראה מה שכתבנו למעלה בהלכה יד. (60) אפילו בהנאה.

טז. עובד פוכבים ומזלות שהיה מעביר עם ישראל 18
פדי יין ממקום למקום, והוא הולך אחריהן 19
לשמרן⁶¹, אפילו הפליגו⁶² ממנו פדי מיל⁶³ - הרי 20
אלו מתרות; שאימתו עליהן, ואומר: עתה יצא 21
לפנינו ויראה אותנו. ואם אמר להם: לכו ואני 22
אבוא אחריכם - אם נתעלמו מעיני פדי שפיתחו⁶⁴ 23
פי הפד ויחזרו ויגיפו⁶⁵ אותה ותגב⁶⁶ - הרי היין פלו 24
אסור בשתייה⁶⁷; אם פחות מכך - מתר⁶⁸. 25

(61) במשנה: אם היה בחזקת המשתמר. (62) התרחקו. (63) בגירסתנו שם בברייתא כתוב: אפילו הפליג מהם יותר ממיל. ורבינו גורס כדי מיל, וכן גירסת הר"ף והרא"ש. וכן מפרש רש"י במשנה. (64) פירוש, שיפתח את כל פי הכד. (65) ויסתמו במגופה אחרת. (66) ותתייבש, אבל אם שהה כדי לעשות חור במגופה ולסותמה לא נאסר, כרבן שמעון בן גמליאל שם. (67) שמה פתחו את פי הכד ונגעו ביין ואחר-כך סתמוהו, אבל בהנאה מותר, מפני שחתימת הכד הרי הוא כחותם אחד, ורבינו פוסק להלן בפרק יג הלכה ט, שיין המופקד אצל גוי בחותם אחד, אסור בשתייה ומותר בהנאה. (68) אפילו בשתייה.

יז. וכן המניח עובד פוכבים ומזלות בחנותו, אף על 26
פי שהוא יוצא ונכנס כל היום פלו - היין מתר⁶⁹; 27
ואם מודיעו שהוא מפליג⁷⁰, ושהה פדי שפיתח 28
ויגוף ותגב - היין אסור בשתייה. וכן המניח יינו 29
בקרון או בספינה עם העובד פוכבים ומזלות, ונכנס 30
לעיר לעשות צרכיו⁷¹ - היין מתר; ואם הודיעו 31
שהוא מפליג, ושהה פדי שפיתח⁷² ויגוף⁷³ ותגב - 32
היין אסור בשתייה. וכל הדברים האלו בחביות 33
סתומות⁷⁴, אבל פתוחות, אפילו לא שהה, מאחר 34
שהודיען שהוא מפליג - היין אסור. 35

(69) אפילו בשתייה, שמתירא הגוי לנגוע ביין, פן יכנס הישראל. (70) שהוא מתרחק. (71) במשנה: הלך לו בקפנדריא נכנס לעיר ורחץ. פירוש, הלך בדרך עקלתון קצרה. ורבינו לא הזכיר קפנדריא, ומשמע שאפילו הלך בדרך הרגילה מותר, וקפנדריא שאמרו במשנה לאו דוקא, ואין בזה כל ניגוד לדברי רבא שם: שהמדובר רק בבא בדרך עקלתון, כי דבריו נאמרו לענין טהרות הטעונות על החמור, והפועלים עמי הארץ ומטמאים בנגיעתם, אבל לענין יין נסך לא צריכים דרך עקלתון. והטעם, כתב

(44) (אפילו סתם יינם, והרשב"א בשם הגאונים, מובא בטור יורה-דעה סימן קכה, כתב, שניצוק אוסר רק ביין נסך ממש, אבל בסתם יינם מותר אפילו בשתייה. וראה בית-יוסף שם). (45) בהנאה. והראב"ד משיג ואומר שאסור בשתייה בלבד. (46) עמוד של יין המקלה. (47) כרב הונא, ומעשה רב של רב חסדא שם. (48) שיפסיק ראש העליון של הניצוק קודם שיגיע ראש התחתון לכלי, כדי שלא יחבר את היין שבשני הכלים. (49) מרחוק. בגמרא שם: "קטפי קטופי או נפצי נפוצי". ומפרש רבינו ש"קטפי" היינו זריקה, ו"נפצי" משמעותה להפסיק. ורש"י פירש להיפך.

יג. משפך⁵⁰ שמדד בו לעובד פוכבים ומזלות, אם 1
יש בקצה המשפך עקבת יין⁵¹ - לא ימדד בו 2
לישראל עד שידחנו וינגב⁵², ואם לא הדיח⁵³ - הרי 3
זה אסור. 4

(50) כלי שלמעלה פיו רחב ומלמטה נקב קצר, ומושיבים אותו על פי צלוחית של לוקחים שפיה צר, ושופכים היין מן המידה לתוכו והוא יורד לתוך הצלוחית. (51) מקום שמתעכבת שם טיפת יין. והיא אסורה משום ניצוק חיבור. (52) סתם ניגוב האמור בגמרא היינו במים ואפר, כמו שנתבאר בפרק יא הלכה ג. ובלא עכבת יין אין צורך ניגוב, ומספיקה הדחה בלבד, ומה ששינוי בברייתא שם עד. המשפך של עץ ושל אבן ינגב, ומשמע אף-על-פי שאין שם עכבת יין, היינו במשפך של גוי שנשתמש בו הרבה, אבל משפך של ישראל שאין בו עכבת יין, ומדד בו פעם אחת לגוי, מדיחו ודיו. (הכסף-משנה מדייק מלשונו של רבינו, שכתב "ידיחנו וינגב", שניגוב לבדו אינו מועיל, ומתוך כך נכנס לפירוש דחוק קצת, אבל מפירושו הקצר של הלחם-משנה משמע שאין כל קושי, ומה שאמר רבינו שידחנו וינגב היינו סתם ניגוב, האמור בגמרא, שהוא הדחה וניגוב, ולהלן בהלכה כז כותב רבינו גם כן "להדיח וינגב"). (53) אבל אם הדיח, אף-על-פי שלא ינגב, מותר בדיעבד.

יד. כלי שיש לו כמין שגוי חטמיו⁵⁴ יוצאין ממנו, 5
כמו הפלים שנוטלין בהם לידים, שהיה מלא יין 6
כדי ישראל, והיה ישראל מוצץ ושותה מחטם זה, 7
והעובד פוכבים ומזלות מוצץ ושותה מן החטם 8
השני - הרי זה מתר⁵⁵. והוא שנקדים הישראל 9
ויפסק ויעדין העובד פוכבים ומזלות שותה; 10
שמשפסק העובד פוכבים ומזלות - יחזור היין 11
שישאר בחטם⁵⁶ לפלי ויאסור כל מה שישאר בו, 12
שהרי בא היין מכחו⁵⁷. 13

(54) בגמרא שם עב: קנישקנין. (55) ואין זה דומה לניצוק שבהלכה יב, מפני ששם כל היין סופו לרדת באותה דרך, אבל כאן הקילוח הנמשך לפיו של ישראל, שוטף בכיוון אחר מזה שנמשך לפיו של הגוי. (56) אף-על-פי שלא נגע בפי הגוי. ורש"י שם מפרש שהיין הנוגע בפי גוי חוזר למטה. (57) לשיטתו שחוששים ליין שנשאר בחוטם, אבל לשיטת רש"י שחוששין ליין שנגע בפי שחוזר למטה, אין צריך לזה, אלא פשוט משום שמתערב היין בכל החבית.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ג תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּנִינָה - כָּל הַחֲבִיטִים שֶׁפָּנְגָה הַחֲלוֹן מִתְּרוֹת, וְשָׁמָּה
הַצְדָּדִין אֲסוּרוֹת; שֶׁהֵרִי מִפְּחַד מִן הַרוּאָה אוֹתוֹ.

85) שם בגמרא שלפנינו הגירסא: ההוא ביתא דיתבי ביה חמרא דישאל, על גוי. אולם רבינו גורס "דיתבי ביה חמרא דישאל וגוי", וכן היא גירסת הרי"ף והרשב"א. 86) אבל בסתומות אינו אסור אלא אם שהה כשיעור שיפתח ויגוף ותיבש, כמו בהלכה יז. 87) שהרי אין הגוי מפחד שמא יראה אותו ישראל, ובוודאי נסך. 88) שם. שהרי מפחד - נימוק להיתרן של החביות שכנגד החלון.

כב. וְכֵן אִם שָׂאָה אֲרִי⁸⁹ וְכִיּוֹצֵא בוֹ, וְכִרְח הַעוֹבֵד פּוֹכְכִים וְנִחְבָּא בֵּין הַחֲבִיטִים הַפְּתוּחוֹת - הֵינָן מִתֵּר; שֶׁהוּא אוֹמֵר: שָׁמָּה יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי נִחְבָּא פָּאן, וְהוּא רוּאָה אוֹתִי כְּשֶׁאֲנִי.

89) שם, מעשה שהיה.

כג. אוֹצֵר שֶׁל יֵינ⁹⁰ שֶׁהָיוּ חֲבִיטֵי פְּתוּחוֹת, וְיֵשׁ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים חֲבִיטִים אַחֲרוֹת בְּאוֹתוֹ הַפְּנִינָה⁹¹, וְנִמְצָא הַעוֹבֵד פּוֹכְכִים עוֹמֵד בֵּין חֲבִיטֵי יִשְׂרָאֵל הַפְּתוּחוֹת: אִם נִבְהַל כְּשֶׁנִּמְצָא וְנִתְפַּשׁ עָלָיו כְּגִב⁹² - הֵינָן מִתֵּר בְּשִׁתִּיה, שֶׁמִּפְּחָדוֹ וִירָאָתוֹ אֵין לוֹ פְּנָא לְנִסָּךְ; וְאִם לֹא נִתְפַּשׁ כְּגִב, אֲלֹא הָרִי הוּא בּוֹטֵחַ שֶׁם - הֵינָן אֲסוּר. וְתִינּוֹק הַנִּמְצָא בֵּין הַחֲבִיטִים, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף⁹³ - כָּל הֵינָן מִתֵּר⁹⁴.

90) שם, מעשה שהיה. גם כאן הגירסא בגמרות שלפנינו: מחמרא דישאל. ורבינו גורס: דישאל ודגוי. 91) פונדק הוא מחסן גדול ובו כמה אוצרות, היינו פינות להעמיד בהן יין. בדין שלפנינו, היה באותו פונדק אוצר יין של ישראל וגם אוצר יין של גוי, ומצאו את הגוי עומד בין החביות הפתוחות של הישראל. 92) והסימן שנבהל כשנמצא, ואף-על-פי שנכנס ברוש ופונדק, מתיירא הוא מפני שנכנס לאוצר שאינו שלו. 93) בין שנתפס כגב, בין שלא נתפס כגב. 94) מפני שעיקר מגע התינוק אינו אוסר היין אלא בשתיה (ראה למעלה פרק יא הלכה ה), לפיכך אם הדבר ספק אם נגע או לו, מותר אפילו בשתיה, דכיון שאין לו דעת לנסך, אינו טורח ליגע ביין. והראב"ד בהשגתו סובר שרק שנתפס כגב מותר, ואם לא נתפס כגב אפילו בתינוק אסור.

כד. גְּדוּד שֶׁנִּכְנַס לְמִדִּינָה דֶּרֶךְ שְׁלוֹם⁹⁵ - כָּל הַחֲבִיטִים הַפְּתוּחוֹת שֶׁבִּפְנִינֵיהֶם⁹⁶ אֲסוּרוֹת, וְסִתּוּמוֹת מִתְּרוֹת⁹⁷. וּבִשְׁעַת מְלַחְמָה, אִם פָּשַׁט הַגְּדוּד בְּמִדִּינָה וְעָבַר - אֵלּוּ וְאֵלּוּ⁹⁸ מִתְּרוֹת, שֶׁאֵין פְּנָא לְנִסָּךְ⁹⁹.

95) במשנה: בשעת שלום. 96) משמע מלשון רבינו, שהחביות הפתוחות שבבתים מותרות. 97) שאילו פתחון לא טרחו לסתמן, שאין אימת אדם עליהם. ודוקא סתומות במגופה של טיט, אבל בפקק של עץ אסורות, מפני שבני אדם רגילים להחזיר את הפקק למקומו, ואין בזה כל טורח. ולפיכך אע"פ שהחביות סתומות, אפשר שפתחון ונגעו ביין

הכסף-משנה, שבטהרות בנגיעה בלבד כהרף עין נטמאות, מה-שאינ-כן ביין אינו נאסר אלא-אם-כן יגע הגוי וישכשך, וחושש הוא שמא ביתיים יבוא הישראל ויראהו, ונוסף לכך, כאן המדובר בחביות סתומות כמו שמסיים וצריך זמן מסוים כדי לפתוח ולסתום, ולכן מותר אפילו אם לא בא הישראל דרך עקלתון, ומותר בשתיה. והר"ן והרא"ש חולקים על רבינו, וסוברים שגם ביין נסך רק בדרך עקלתון מותר בשתיה. 72) החבית. 73) יעשה מגופה חדשה. 74) בסוף המשנה: חביות פתוחות אסורות, סתומות מותרות. משמע שעל כל הבבות מוסבים הדברים.

יח. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה אוֹכֵל עִם הַעוֹבֵד פּוֹכְכִים, וְהָיִיתָ יֵינ פְּתוּחַ עַל הַשְּׁלִיחַ וְיֵינ פְּתוּחַ עַל הַדּוֹלְפָקִי⁷⁵ וְיִצָּא - שֶׁעַל הַשְּׁלִיחַ אֲסוּר⁷⁶, וְשֶׁעַל הַדּוֹלְפָקִי מִתֵּר. וְאִם אָמַר לוֹ: מִזֵּג וְשִׁתָּה⁷⁷ - כָּל הֵינָן הַפְּתוּחַ שֶׁבִּבְתֵּי אֲסוּר.

75) כגירסת הערוך. ופירושו, כלי עץ שמניח בו כלי יין. 76) שמתירא הגוי לנגוע בו, פן יכנס הישראל. 77) הואיל שחזיק את ידיו ברושות במקצה, סומך דעתו ונוגע בכל היין.

יט. הָיָה שׁוֹתֶה עִם הַעוֹבֵד פּוֹכְכִים⁷⁸, וְשָׁמַע קוֹל תְּפִלָּה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְיָצָא - אִף הֵינָן הַפְּתוּחַ מִתֵּר. שֶׁהַנֶּכְרִי אוֹמֵר: עֲתָה יִזְכֵּר הֵינָן וְיִבְּא בְּמַהֲרָה, וְיִמְצָא אוֹתִי נוֹגֵעַ בְּיֵינוּ, וְלִפִּי זֶה אֵינוֹ זֶז מִמְּקוֹמוֹ, וְאֵין נֶאֱסָר אֲלֹא מֵה שֶׁלִּפְנֵינוּ בְּלִבְדוֹ⁷⁹.

78) שם ע. מעשה שהיה, והתיר רבא. 79) ומה שלפניו אסור, שהרי שותה עמו. כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, שעל השולחן אסור.

כ. עוֹבֵד פּוֹכְכִים וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ דִּרְיִן בְּחֶצֶר אַחַת⁸⁰, וְיִצְאוּ שְׁנֵיהֶם⁸¹ בְּהִלָּה לְרֵאוֹת חֶתָן אוֹ הַסֵּפֶד, וְחִזְרוּ הַעוֹבֵד פּוֹכְכִים וְסָגַר הַפְּתָח⁸², וְאַחֲרֵי כֵךְ יִשְׂרָאֵל - הָרִי הֵינָן הַפְּתוּחַ שֶׁבִּבְתֵּי יִשְׂרָאֵל בְּהִתְרוֹ⁸³; שֶׁלֹּא סָגַר הַעוֹבֵד פּוֹכְכִים אֲלֹא עַל דַּעַת שֶׁכָּבֵד נִכְנַס הַיִּשְׂרָאֵלִי לְבֵיתוֹ וְלֹא נִשְׁאַר אָדָם בַּחוּץ, וְכַמְדָּמָה לוֹ שֶׁהוּא קָדְמוֹ⁸⁴.

80) שם, מעשה שהיה. 81) ולא סגר הישראל את ביתו. 82) של החצר. 83) כמו שהיה קודם לפני יציאתו בבהלה, ראה לקמן פרק יג הלכה א. ואין חוששין שמא נכנס הגוי לביתו של ישראל ונגע ביינו, מכיון שסגר את הפתח בפניו. 84) שמתוך הבהלה אינו מרגיש בו, אם חזר או לא. בגמרא המדובר, כשישראל גר למעלה והגוי למטה. ורבינו סתם, ומשמע שגם בשני בתים סמוכים זה לזה, הדין כך. ודעת רש"י שעליונה ותחתונה דוקא, והיין בתחתונה והישראל רואהו מלמעלה.

כא. יֵינ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְכִים בְּבֵית אֶחָד⁸⁵, וְהָיוּ חֲבִיטֵי פְּתוּחוֹת⁸⁶, וְנִכְנַס הַעוֹבֵד פּוֹכְכִים לְבֵית וְנִעַל הַדֶּלֶת בְּעֵדוֹ - נֶאֱסָר כָּל הֵינָן⁸⁷. וְאִם יֵשׁ חֲלוֹן⁸⁸ בְּדֶלֶת שֶׁמִּסְתַּמֵּל מִמֶּנּוּ הַעוֹמֵד אַחֲרֵי הַפְּתָח וְרוּאָה

קלב שייעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ג תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 שְׁדָרָךְ הַמוֹכְרִין לְבָדֶם לְכֶנֶס בָּהֶם הֵינָן - הָרִי אֵלֶּי
19 מִתְרִין בְּהִנְיָה¹¹¹. חֲבִית שֶׁפִּתְחוּהָ גִּנְבִּים: אִם רֹב גִּנְבֵי
20 הָעִיר יִשְׂרָאֵל - הֵינָן מִתֵּר מִבְּשִׁתָּהּ¹¹²; וְאִם לֹא -
21 אָסוּר.

(110) שם: רוב שפוכאי ישראל. (111) הקנקנים והיין.
(אף-על-פי שרוב תושבי העיר הם גוים, הולכים רוב
המוכרים, משום שרק מוכרים משתמשים בכלים כאלה,
ורוב המוכרים הם ישראלים. ובשתייה אסור, מפני שרוב
התושבים הם גוים. דין זה דומה לדין שבהלכה הקודמת,
וגם שם התיר בהנאה בלבד ולא בשתייה, מפני רוב הסביבות
שתושביהן גוים. וראה כסף-משנה שצידד לפרש, שרבינו
התיר את הקנקנים בלבד ולא את היין. ונראה שאין כן דעת
הלחם-משנה והרדב"ז). (112) (קשה למצוא את הסברא
המבדילה בין דין זה לדין שלמעלה ושבהלכה כח, למה שם
אסר בשתייה וכאן התיר, ולא חילק בין רוב תושבי העיר
ישראלים ובין רוב גוים).

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

(1) יבאר השוכר בית בחצרו של גוי ומלאה יין; גוי ששכר
ישראל לדרוך לו יינו בטהרה למוכרו לישראל; אם היה היין
ברשות הרבים או בבית הפתוח לרשות הרבים; חותם בתוך
חותם באיסור תורה, וחותם אחד באיסור דרבנן; דברים
שאסור אותם חכמים אע"פ שאין בהם איסור נחסוך כלל;
ודין דבר שהוא בהנייה ועבר ומכרו; גר וגוי שירשו את
אביהם גוי; המוכר יינו לגוי ומודר לו בכליו או בכלי הגוי;
גוי שנגע ביינו של ישראל לאונסו.

22 א. הַלּוֹקֵחַ בֵּית² או שְׁשֹׁכֵר בֵּית בְּחִצְרוֹ שֶׁל עוֹבֵד
23 פּוֹכְבִּים וּמְלָאָהוּ יֵינ: אִם הָיָה הַיִּשְׂרָאֵלִי דָר בְּאוֹתָהּ
24 חִצְרָא, אָף עַל פִּי שֶׁהִפְתָּח פְּתוּחָ³ - הֵינָן מִתֵּר; מִפְּנֵי
25 שֶׁהָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים מִפְּחַד תְּמִיד וְאוֹמֵר: עֲתָה יִכְנֹס
26 לְבֵיתוֹ פְּתָאִם וְיִמָּצָא אוֹתִי בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. וְאִם הָיָה דָר
27 בְּחִצְרָא אַחֲרֵת - לֹא יֵצֵא עַד שִׁסְגֵר הַבֵּית, וְיִהְיֶה
28 הַמִּפְתָּח וְהַחֹתֶם בְּיָדוֹ⁴. וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא יִזְהַף⁵
29 הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים מִפְּתַח הַבֵּית.

(2) עבודה זרה סא, א. (3) בברייתא שם: ואף-על-גב שאין
מפתח וחותם בידו. (4) מפתח וחותם הם שני סימנים,
והרי זה כחותם בתוך חותם (ר"ן). ועיין לקמן בה"ח
וב'לחם משנה' שם, ה"ט. (5) כיון שהיין של ישראל,
מתיירא הוא לזייף שמא ירגיש בו הישראל הדר בחצר
אחרת. פסק כרבי מאיר שם: ואע"פ שחכמים חולקים עליו
שם לפי מה שפירשו בגמרא דבריהם, ורבינו דרכו לפסוק
כחכמים נגד רבי מאיר, אבל כאן הוא מסתמך על הסוגיא
שם דף לא, א - שממנה יש ללמוד שחכמים מתיירים ביין
של ישראל כשמפתח וחותם ביד ישראל (לחם-משנה).

30 ב. יֵצֵא וְלֹא סִגֵר הַפְּתָח, או שְׁסִגֵר וְהֵנִיחַ הַמִּפְתָּח
31 בְּיַד עוֹבֵד פּוֹכְבִּים - הָרִי הֵינָן אָסוּר בְּשִׁתָּהּ⁶; שְׂמָא
32 נִכְנֵס הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וְנִסֵּף, שֶׁהָרִי אֵין הַיִּשְׂרָאֵלִי שָׁם.
33 וְאִם אָמַר לוֹ: אֵחָז לִי מִפְּתָח זֶה עַד שְׁאֵבּוּא - הֵינָן

וְחִזְרוּ וּפְקִקוּן. (98) בין סתומות בין פתוחות. (99) ודוקא
פתוחות מתחילתן, אבל סתומות שנפתחו - חוששים להן
ואסורות, שהרי אנו רואים שהיה להם פנאי לפתוח.

1 כה. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁנִּמְצָא עוֹמֵד בְּצֵד הַבּוֹר שֶׁל יֵינ:
2 אִם יֵשׁ לוֹ מְלִיָּה עַל אוֹתוֹ הֵינָן¹⁰⁰ - הָרִי זֶה אָסוּר¹⁰¹;
3 מִפְּנֵי שֶׁלְבוּ גַם בּוֹ, שׁוֹלֵחַ יָדוֹ וּמִנְסֵף; וְאִם אֵין לוֹ
4 עֲלֵיו מְלִיָּה - הֵינָן מִתֵּר מִבְּשִׁתָּהּ¹⁰².

(100) במשנה כתוב: "אם יש לו עליו מלוה". ושמואל שם
בגמרא אומר: והוא שיש לו מלוה על אותו יין, ופירש
רש"י, שהישראל שיעבד לו על אותו היין לגבות ממנו,
ולפיכך סומך דעתו ונוגע בו ואינו מתיירא. אבל לא היתה
לו מלוה על אותו יין, אף-על-פי שיש לו מלוה על בעליו,
מותר בשתייה שמפתח ואינו נוגע. (101) כיון שיש לו מלוה
עליו, אינו נתפס כגנב. (102) אם נתפס עליו כגנב.

5 כו. זִוְנָה עוֹבֵדֶת פּוֹכְבִּים בְּמִסְבָּה שֶׁל יִשְׂרָאֵל - הֵינָן
6 מִתֵּר; שְׂאִימָתָן עֲלֶיהָ וְלֹא תִגַּע¹⁰³. אֲבָל זִוְנָה
7 יִשְׂרָאֵלִית בְּמִסְבַּת עוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים - יֵינָהּ שְׁלֹפְנִיָּה
8 בְּכִלְיָהּ אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נוֹגְעִין בּוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתָּהּ¹⁰⁴.

(103) בגמרא נותן טעם: אמנם יצר הזנות תקפס, אבל יצר
של עבודה-זרה לא, וכיון שאין מסכימים לניסוך, מפתחת
הזונה הגויה מפניהם ואינה נוגעת ביין. (104) כלומר,
שלא ברשותה ואינם מתייראים מפניה, הואיל והיא זולה
בעיניהם, והיא נגדרת אחריהם. ופירש רש"י שהיא אינה
מוחה בהם כשמנסכים את היין.

9 כז. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים הַנִּמְצָא בְּבֵית הַגֵּת¹⁰⁵: אִם יֵשׁ שָׁם
10 לַחֲלוּחִית יֵינ פְּדִי לְבַלֵּל הַפֶּה¹⁰⁶ עַד שֶׁתְּבַלֵּל הַפֶּה
11 לְבֶה שְׁנִיָּה - צְרִיף לְהַדִּיחַ כֹּל בֵּית הַגֵּת וּיִנְגַּב¹⁰⁷; וְאִם
12 לֹא - מִדִּית בְּלִבָּד. וְזוֹ הִרְחָקָה יִתְרָה¹⁰⁸.

(105) שאין בו יין, שם ס: (106) להרטיב את כף היד.
בגמרא: טופח על-מנת להטפית. (107) במים ואפר. ראה
למעלה פרק יא, הלכה כ. (108) מפני שאם אין טופח
על-מנת להטפית לא נחשב יין כלל ולמה צריך הרחקה, אלא
משום הרחקה יתרה.

13 כח. חֲבִית שֶׁצָפָה בְּנִהָר: אִם נִמְצָאת כְּנֶגֶד עִיר
14 שְׂרָפָה יִשְׂרָאֵל - מִתֵּר בְּהִנְיָה¹⁰⁹; כְּנֶגֶד עִיר שְׂרָפָה
15 עוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים - אָסוּרָה.

(109) כרב, נגד דעת שמואל, בהתאם למקובל שהלכה כרב
נגד שמואל באיסורים. (בגמרא שם אמרו, שרב התיר רק
במקרה שהספינות הבאות ממקומות רחוקים קשה להן
להגיע למקום שנמצאה החבית (מפני מכשולות שברוך -
בלשון הגמרא: "דאיכא עקולי ופשוירי") אבל כשאין
עיכובים, הולכים אחר רוב הסביבות, כר' חנינא שרוב וקרוב
הולכים אחר הרוב. וראה לחם-משנה שתמה, למה סתם
רבינו ולא חילק בין יש עקולי ופשוירי או אין).

16 כט. מְקוֹם שֶׁהָיָה רֹב מוֹכְרֵי הֵינָן בּוֹ יִשְׂרָאֵלִים¹¹⁰,
17 וְנִמְצָאוּ בּוֹ כָּלִים גְּדוֹלִים מְלֵאִים יֵינ, וְהֵם כָּלִים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ג תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 מִתֵּר; שֶׁלֹא מָסַר לוֹ שְׁמִירַת הַבֵּית, אֶלָּא שְׁמִירַת
2 הַמִּפְתָּח.⁷

(6) ובהנאה מותר מן הספק, ודינו שנאסור בשתיה עד שנדע שוודאי נגע (רדב"ז). בהלכה זו מדובר בדין השני שבהלכה הקודמת, היינו כשהישראל גר בחצר אחרת. (7) אבל לא שמירת הבית, ולפיכך הגוי מפחד ליכנס בבית שלא יהיה נתפס כגנב, שם ע, ב - מעשה שהיה. וסובר רבינו שהתירו בשתיה רק כשאמר לגוי בפירוש אחוז לי מפתח זה, אבל כשמסר לו סתם את המפתח - אין הגוי מפחד להכנס לבית, משום שהישראל מסר לו שמירת הבית. ונה'כסף משנה' כתב, שהמדובר בבית של גוי המושכר לישראל, ומכיון שיש לו קצת שייכות בבית, וגם נמסר לו המפתח - אינו מפחד להכנס, אבל כשהבית של ישראל מותר בשתיה אפילו אם לא אמר כלום לגוי בשעת מסירת המפתח].

3 ג. עֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁשָׂכַר יִשְׂרָאֵל⁸ לְדֶרֶךְ לוֹ יֵינּוּ
4 בְּטִהְרָה כְּדִי שֶׁיְהִי מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל וְיִקְחֻהוּ מִמֶּנּוּ,
5 וְהִיָּה הֵינָן בְּבִיתוֹ שֶׁל עֹבֵד פּוֹכְבִּים: אִם הִיָּה
6 יִשְׂרָאֵל זֶה שְׁשׁוּמֵר הֵינָן דֶּרֶךְ בְּאוֹתָהּ חֲצֵר¹⁰ - הֵינָן
7 מִתֵּר, וְאִף עַל פִּי שֶׁהִפְתַּח פְּתוּחָ¹¹ וְהִשׁוּמֵר נִכְנָס
8 וְיוֹצֵא; וְאִם הִיָּה הַשׁוּמֵר דֶּרֶךְ בְּחֲצֵר אַחֶרֶת¹² - הֵינָן
9 אֲסוּר, וְאִף עַל פִּי שֶׁהִמְפַּתַּח וְהִחֲוֹתָם בֵּיד יִשְׂרָאֵל.
10 שֶׁפִּינָן שֶׁהֵינָן שֶׁל עֹבֵד פּוֹכְבִּים וּבְרִשׁוֹתוֹ, אֵינוּ
11 מִפְּחַד לְזִינָה¹³ וְהַלְכָּנוּ לַבֵּית, וְיֹאמַר: וְהִיָּה מָה, אִם
12 יֵדְעוּ בּוֹ - לֹא יִקְחוּ מִמֶּנִּי.¹⁴

(8) משנה וברייתא שם סא, א. (9) אפילו בביתו של גוי (רדב"ז). (10) הרי הוא כשומר קבוע, שדי ביוצא ונכנס (רבינו-תם ב'תוספות' שם ד"ה המטהר). רבינו סובר ששני התנאים מעכבים, היינו א. ישראל יוצא ונכנס. ב. הישראל דר באותה חצר. (11) כרבי יוחנן שם שאמר: אע"פ שאין מפתח וחותר בידו. (12) אינו שומר קבוע, ומשום כך לא מועיל יוצא ונכנס (לחם-משנה). והבדל זה בין שומר קבוע לאינו קבוע, אנו לומדים מלשון המשנה שם על-פי הגירסא בספרי המשניות: "עד שיושיב שומר", ולא כגירסתנו במשנה שבגמרא "עד שישב ומשמר", והיינו שיהיה שומר ממונה וקבוע. ודעת הראב"ד שאם ישראל יוצא ונכנס, היין מותר בשתיה אפילו אם הוא דר בחצר אחרת. (13) להתקין מפתח אחר. (14) ולא ייתפס כגנב, מכיון שהיין שלו.

13 ד. אֶפְלוּ קָתֵב הָעֹבֵד פּוֹכְבִּים¹⁵ לְיִשְׂרָאֵל שְׁתִּתְקַבֵּל
14 מִמֶּנּוּ הַמַּעֲוֹת¹⁶ לְמַפְר לוֹ בְּהֵן יֵינ, הוֹאִיל וְאֵין
15 הַיִּשְׂרָאֵלִי יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ מִרִּשְׁוֹת הָעֹבֵד פּוֹכְבִּים עַד
16 שְׁתֵּת לוֹ הַמַּעֲוֹת - הִרִי הוּא שֶׁל עֹבֵד פּוֹכְבִּים
17 וְאֲסוּר¹⁷, אֶלָּא אִם הִיָּה הַשׁוּמֵר דֶּרֶךְ שֶׁם בְּחֲצֵר. וְאֵין
18 הַשׁוּמֵר צָרִיף לְהִיּוֹת יוֹשֵׁב וּמְשַׁמֵּר תָּמִיד, אֶלָּא נִכְנָס
19 וְיוֹצֵא¹⁸, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁹. בֵּין בְּרִשְׁוֹת בַּעַל הֵינָן בֵּין
20 בְּרִשְׁוֹת עֹבֵד פּוֹכְבִּים אַחֶר²⁰.

(15) משנה, שם. (16) והיין נשאר ביד הגוי כמשכון

(רש"י). (17) משמע, אפילו אם מפתח וחותר ביד ישראל. והטעם, כיון שיש לו מלוה על אותו היין, אינו מתיירא הגוי לנגוע בו, שהרי יש לו שייכות בו, כמו שנתבאר למעלה בפ"ב הכ"ה. (18) כמו שביארנו למעלה, שצריך שני דברים, גם דר בחצר וגם יוצא ונכנס, ואם לאו - אסור. (19) בהלכה הקודמת. (20) גמרא שם: מפני שחוששים לגומלים, ואין גוי אחד מתיירא מפני גוי חבירו, כי הפעם הוא אינו מפריע לנפקד, ובפעם אחרת כשיופקד בידו יין של אותו הנפקד - לא יפריע לו לנסך.

21 ה. הִיָּה יֵינ זֶה הַטְּהוּר²¹ שֶׁל עֹבֵד פּוֹכְבִּים מִנָּח
22 בְּרִשְׁוֹת הָרָבִים אוֹ בְּבֵית הַפְּתוּחַ לְרִשְׁוֹת הָרָבִים,
23 וְיִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים וְשׁוֹבִים - מִתֵּר; שְׁעָדִין לֹא נִכְנָס
24 בְּרִשְׁוֹת הָעֹבֵד פּוֹכְבִּים²².

(21) במשנה שם. ומותר אפילו כשאין מפתח וחותר ביד ישראל, וגם לא כתב לו התקבלתי (לחם-משנה). (22) ולפיכך הוא מתיירא פן יראוהו ישראל העוברים ושבים ויתפס כגנב. ורש"י פירש אחרת, ראה שם. אבל כשנכנס לרשותו, נתבאר כבר בה"ג שאינו מפחד פן ייאסר יינו.

25 ו. וְאִשְׁפָּה וְחִלּוֹן²³ וְדָקֵל אִף עַל פִּי שְׁאֵין בּוֹ פְּרוֹת²⁴
26 - הִרִי אֵלּוּ בְּרִשְׁוֹת הָרָבִים: וְהַבֵּית יֵינ שֶׁם²⁵ וְעֹבֵד
27 פּוֹכְבִּים הַנִּמְצָא שֶׁם - אֵינוּ אוֹסְרָה; וְבֵית הַפְּתוּחַ
28 לְשֶׁם - הִרִי הוּא כְּפְתוּחַ לְרִשְׁוֹת הָרָבִים.

(23) מימרא של רב יוסף, שם. גם בהלכה זו מדובר כשהיין לא נכנס עדיין לרשותו של הגוי. (24) בגמרא שם: "פסיק רישיה". (25) רבינו מפרש, מה שאמרו בגמרא: "אשפה חלון ודקל", היינו בין כשהיין נמצא שם, ובין אם מקומו של היין פתוח להם. בשני המקרים האלה, דינם כמו בהלכה הקודמת.

29 ז. חֲצֵר הַחֲלוּקָה²⁶ בְּמִסִּיפִים²⁷, וְעֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּצֵד
30 זֶה וְיִשְׂרָאֵל בְּצֵד אַחֵר; וְכֵן שְׁנֵי גִינֵין, שֶׁהִיָּה גֵן
31 יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה וְגֵן הָעֹבֵד פּוֹכְבִּים לְמַטָּה²⁸, אוֹ
32 שְׁתֵּיוֹ זֶה בְּצֵד זֶה וְיֵשׁ בִּינֵיהֶן מִסִּיפִים²⁹; אִף עַל
33 פִּי שֶׁיֵּד הָעֹבֵד פּוֹכְבִּים מַגְעַת לְחֶלֶק יִשְׂרָאֵל -
34 אֵינוּ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם יֵינ נִסְף³⁰ וְלֹא מִשּׁוּם טְהוּרוֹת³¹.

(26) שם ע, ב. (27) מחיצה נמוכה (רש"י שם). וה'ערוך' פירש בשם גאון, כותל שיש בו חלונות (כסף-משנה). (28) ואע"פ שהגוי אינו מפחד כל-כך להושיט ידו ולנגוע ביין מפני שיוכל להתנצל בטענה שכוונתו היתה להתמודד או למדוד הגובה - היין מותר, וכל-שכן כשגג גוי למעלה ושל ישראל למטה (ב"ח יו"ד סי' קטט). (29) בברייתא שם לא נזכר מסיפס גבי שני גגים, אלא גבי חצר שחלקו. וסובר רבינו שגם בשני גגים הסמוכים זה לזה, הדין כך. ונ'בית יוסף' יו"ד סי' קטט, פירש שגם בגג גוי למעלה ושל ישראל למטה, מותר רק כשיש מחיצה, וכן פסק באותו סי' סט"ז ב'שולחן ערוך'. (30) מפני שנתפס עליו כגנב אם ישלח ידו לגג אחר או לחצר אחרת כדי לנגוע ביין. (31) פסק כרבנן שם החולקים על רבי שמעון בן גמליאל (ראה כסף-משנה ולחם-משנה).

להחליפה בחתיכת דג טמא. (43) כמו שביארנו, שאלה הם איסורי תורה, וחוששים שמא יחליף.

יא. יראה לי, שכל מקום שאמרנו בענין זה ביין
שלנו שהוא אסור בשתייה ומתיר בהנהיגה מפני צד
נגיעה⁴⁴ שנגע בו העובד פוכבים - כשהיה העובד
פוכבים עובד עבודת פוכבים; אבל אם היה אסור
בגלל עובד פוכבים שאינו עובד עבודת פוכבים,
כגון ישמעאלי⁴⁵ שנגע ביין שלנו שלא בכונה או
שטפח על פי החבית - הרי זה מתיר בשתייה⁴⁶. וכן
כל פיוצא בזה.

(44) כגון גוי שנגע ביין שלא בכונה, וכן תינוק גוי שנגע
ביין, פ"א ה"ה, ופי"ב ה"ה; חבית שנסדקה וקדם הגוי
וחבקה, שם ה"ח, וכדומה. (45) רבינו גילה בכמה
מקומות, ולמעלה בפ"א ה"ז, שמאמיני דת מוחמד, אינם
עובדי עבודה-זרה. (46) שאין כאן איסור של חתנות מפני
שהיין הוא של ישראל, והנגיעה אינה אוסרת מכיון שאינו
עובד עבודה-זרה.

יב. אבל המפקיד יין ביד גר תושב⁴⁷, או ששלו
עמו והפליג, או שהניח ביתו פתוח בחצר גר תושב
- הרי זה אסור בשתייה⁴⁸. שכל חשש של חלופה
וזיוף - יראה לי, שכל העובדי פוכבים שוים בו.
הואיל ונעשה היין ברשות⁴⁹, נאסר בשתייה על כל
פנים.

(47) שקיבל עליו שבע מצוות, ודינו כגוי שאינו עובד
אלילים, כמו שנתבאר בפ"א ה"ז. (48) שמא יחליף ביינו,
שאסור משום סתם יינם. (49) יכול הוא להחליף מבלי
שירגיש בזה הישראל.

יג. לש דברים שאין בהם אסור נסוף קלל, ואסור
אותם חקמים כדי להרחיק מן הנסוף⁵⁰. ואלו הן:
לא ימזגו⁵¹ העובד פוכבים המים לתוך היין שביד
ישראל, שמא יבוא לצוק היין לתוך המים. ולא
יוליף העובד פוכבים⁵² ענבים לגת, שמא יבוא
לדרוך או לגע. ולא יסיע לישראל⁵³ בשעה שמריק
מפלי לכלי, שמא יניח הפלי ביד העובד פוכבים
ונמצא היין בא מפחו. ואם סיע או מזג המים או
הביא ענבים - מתיר⁵⁴.

(50) משום הרחקת עבירה. (51) שם נח, ב. משום לך לך
אמרין נזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב. (52) שם נט,
א. (53) שם עב, ב. וראה למעלה פ"ב ה"ג. (54) דעת
רבינו שאסור רק לכתחילה משום הרחקת עבירה, ובדיעבד
מותר. ושיטת רש"י שם נח, ב - שיין שמזגו גוי, אסור
בשתייה ובהנאה מותר. וב'תוספות' שם ד"ה שמסכו, כתבו
שהיין אסור אף בהנאה. [בגמרא שם: אמר רבי יוחנן, יין
שמזגו גוי אסור, משמע שגם בדיעבד אסור, ורבינו פסק
שכל מה שאסור משום לך לך אמרינן נזירא וכו' מותר
בדיעבד, ולמד זאת מדין הולכת ענבים לגת, שם נט, ב -

ח. מתיר לישראל להפקיד יינו בכלי סתום ביד עובד
פוכבים. והוא שיהיה לו בו שני סימנים³². וזה הוא
הנקרא חותם בתוך חותם³³. פיצד? סתם החבית
בכלי שאינו מהדק, כדרך שפותמין כל אדם, וטח
בטיט - הרי זה חותם אחד³⁴; היה כלי מהדק וטח
עליו מלמעלה - הרי זה חותם בתוך חותם. וכן אם
צר פי הנוד - הרי זה חותם אחד; הפך פי הנוד
לתוכו וצר עליו - הרי זה חותם בתוך חותם. וכן
כל שנוי³⁵ שמשנה מדברים שאין דרך כל אדם -
הרי הן כחותם אחד, והטיחה או הקשירה - חותם
שני.

(32) שם לא, א. מחלוקת של רבי אליעזר ורבנן. וכתב הר"ן
שם שנראה שרבינו גורס בברייתא "מפתח וחותם בידו",
שהם שני סימנים, כמו שנתבאר למעלה בה"א בשם הר"ן.
וכן היא גם גירסת ה'תוספות' שם ד"ה ותרוויהו. ופסק רבינו
כרבי אליעזר, משום שבגמרא שם אמרו: הלכה כרבי
אליעזר. (33) שם, כרבי יוחנן. (34) שם. (35) שהגוי לא
יטרח לזייף כל-כך.

ט. ואם הפקיד ביד עובד פוכבים כחותם אחד -
הרי זה אסור בשתייה ומתיר בהנהיגה. והוא שיהיה לו
קרן זוית³⁶.

(36) שאם לא כן, אין הגוי מפקד לנגוע בו, ואסור אפילו
בהנאה (גמרא שם). אבל אסור בשתייה, כי רבי אליעזר מתיר
בשתייה רק כשיש בו שני סימנים, היינו חותם בתוך חותם.

י. יין מבשל והשכר, או יין שערכו עם דברים
אחרים³⁷, כגון דבש ושמן, וכן החמץ³⁸ והגבינה³⁹
והחלב וכל שאסור מדברי סופרים, שהפקידו ביד
עובד פוכבים - אינו צריך שגני חותמות, אלא חותם
אחד בלבד⁴⁰. אבל היין⁴¹ והבשר והחתיכת דג
שאין בה סימן⁴² שהפקידן ביד עובד פוכבים -
צריכין שגני חותמות⁴³.

(37) שאין בהם משום ניסוך, כמבואר למעלה פ"א ה"ט-י.
(38) למעלה שם. (39) למעלה פ"ג. (40) גמרא שם לט,
ב. כדי לנסך, טורח ומזיף חותם אחד, אבל כדי להחליף
לא יטרח, ולפיכך חותם אחד מועיל ביין מבושל וחומץ יין,
אבל יין הראוי לניסוך טרח ומזיף ומנסך. וברשב"א, הובא
ב'טור', מרחיב הדברים ומבאר: כל דבר שאם הוחלף יש
בו איסור תורה, כגון בשר שאם הוחלף בבשר נבילה, ודג
שהוחלף בדג טמא, ודאי צריך שני חותמות. אבל דבר שאם
הוחלף אין בו אלא איסור מדברי סופרים, כגון גבינה
שהוחלפה בגבינת גוי, וכן בחומץ שהוחלף בחומץ של גוי
שהיה יין מתחילתו האסור משום סתם יינם, אין חוששים
לחלופה בחותם אחד שלא יטרח הגוי בזה (לחם-משנה).
(41) אע"פ שסתם יינם אינו אסור אלא מדברי סופרים,
החמירו בו כמו בשל תורה, משום שחביב על הגוי ניסוך,
וטורח ומזיף בחותם אחד (כסף-משנה). (42) ואפשר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ג תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(67) משנה, שם. בין נסך, והוא הדין לסתם יינם. במשנה כתוב "שכר" סתם, והכוונה שהגוי שכר, וסגנונו של רבינו כאן קשה קצת, ואולי נפלה שגיאה קלה, וצריך להיות: השכיר לגוי או שכר הגוי, כלשון המשנה. (68) במשנה, שם: והניח לגוי עליו, ופירש ה'ערוך', וכן רש"י בשבת קלט, ב - כדים גדולים. (69) שינה ואמר יין נסך, ולא סתם יין כבבא ראשונה - לרבותא, שאפילו בין נסך והישראל רוצה בקיומם של הכדים שלא ישתברו עכשיו מאליהם עד שישברם הוא ויטול שכרו (ע' רש"י ע"ז סג:) - שכרו מותר, כמו שמסיים רבינו. (70) לשון הגמרא שם.

21 יח. השוכר את הפועל ואמר לו: העבר לי מאה
22 חביות של שכר במאה פרוטות, ונמצא אחת מהן
23 יין - שָׁכְרוּ בְּלוֹ אֶסּוּר.⁷¹

(71) אפילו של תשעים ותשע חביות של היתר. ואין זה דומה לנתערבה חבית יין נסך בין של היתר, שהדין הוא שיוליך חבית אחת מהן לים המלח והשאר מותרות, מפני ששם ההיתר היה מובדל מן האיסור בתחילה ואחר-כך נתערב, ולפיכך מותר למוכרו לגוי ויותר לו על דמי יין נסך שבו, ונמצא שאינו נהנה מן האיסור כלל, אבל כאן שלא נתברר מעולם שכר ההיתר לבדו ולא נבדל מעולם שכר האיסור, שהרי מתחילה שכרו בשכירות אחת, מאה חביות במאה פרוטות, הרי כל פרוטה ופרוטה היא גם שכר של יין נסך, שהכל שכירות אחת היא (מגדל עוז) בשם רבותינו הראשונים).

24 יט. אמר לו: העבר לי חבית בפרוטה חבית
25 בפרוטה⁷², והעביר, ונמצא ביניהן חביות של יין -
26 שָׁכְרָה חֲבִיּוֹת שֶׁל יֵין אֶסּוּר, וישאר שָׁכְרוּ מֵתָר.

(72) שם סה, א.

27 כ. אמני ישראל ששלח להם עובד פוכבים חבית
28 של יין בשכרן - מֵתָר שְׂיִאמְרוּ לוֹ⁷³: תָּן לָנוּ אֶת
29 דְּמִיָּהּ. וְאִם מִשְׁנִכְנָסָה לְדִשּׁוֹתָן - אֶסּוּר⁷⁴.

(73) שהאומנים לא קנו את היין, והגוי חייב להם מעות, ולפיכך המעות שיתן להם אינם חליפים של יין ששלח להם (משנה, שם עא.). (74) כיון שהיין נכנס כבר לרשות האומנין, קיבלוהו בשכרם. וכשיתן להם הגוי כסף ויקח את היין בחזרה, הרי הכסף חליפי יין נסך ואסור.

30 כא. ישראל שהיה נושה⁷⁵ בעובד פוכבים מנה, הלך
31 העובד פוכבים ומכר עבדות פוכבים ויין נסך והביא
32 לו דמיהן - הרי זה מֵתָר⁷⁶. וְאִם אָמַר לוֹ קָדָם
33 שְׂיִמְכֶר: הִמָּתֵן לִי עַד שְׂאֲמַכֶּר עֲבֹדַת פּוֹכְבִּים אוֹ יֵין
34 נִסְךָ שְׂיִשׁ לִי וְאֲבִיא לָךְ, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא סָתָם
35 יֵינִי⁷⁷, ומכר והביא לו - הרי זה אֶסּוּר; מִפְּנֵי
36 שֶׁהַיִּשְׂרָאֵלִי רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ בְּדִי שְׂיִפְרַע מִמֶּנּוּ חֹבּוֹ.

(75) שם סד, א. (76) מימרא של רב נחמן: דמי עבודה-זרה ביד גוי מותרים. (77) גם בסתם יינם אסור כשרוצה בקיומו.

שאסרו משום לך לך אמרין וכו', ואמרו שם בפירוש שבדיעבד מותר. וכן משמע גם בדין סיוע, שם עב, ב - שאם לא הניח הכלי ביד הגוי - מותר (כסף-משנה).

1 יד. וְכֵן מֵתָר שְׂרִיחַ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים⁵⁵ בְּחִבִּית שֶׁל יֵין
2 שְׁלָנוּ. וּמֵתָר לְיִשְׂרָאֵל⁵⁶ לְהָרִיחַ בְּחִבִּית שֶׁל יֵין נִסְךָ,
3 וְאֵין בָּזָה שֵׁם אֶסּוּר; שְׂאֵין הָרִיחַ בָּלוּם, לְפִי שְׂאֵין
4 בּוֹ מִמָּשְׁוֹ⁵⁷.

(55) ולא נחשב כנגיעה, שם סו, ב. (56) כרבא, שם. (57) בגמרא שם: "ריחא לאו מילתא", ומפרש רבינו, שאין בו ממש. וזה נאמר רק בדברים שעיקרם אינם להריח, כמו יין וכדומה, אבל בדברים שעיקרם להריח, כגון מיני בושם - לא אמרו. ולפיכך פוסק רבינו בהל' מעילה סוף פ"ה, שהמריח בקטורת של הקדש, חייב אשם מעילות. ראה רש"י ר'תוספות' פסחים כו, א. ולמעלה בפ"ט הכ"ג, כתב רבינו: פת שאפאה עם הצלי, אסור לאכלה בחלב. והסתמך בזה על דעת רביה דרביה, הרי"ף, שאפילו רבא מודה בזה (כסף-משנה). וראה לחם-משנה כאן.

5 טו. פָּכַר בְּאַרְנוֹ⁵⁸, שֶׁפֶל דָּכַר שֶׁהוּא אֶסּוּר בְּהִנְיָה,
6 אִם עָבַר וּמָכְרוֹ - דְּמִיו מֵתָרִין, חוּץ מֵעֲבֹדַת פּוֹכְבִּים
7 וּמִשְׁמִשְׁיָהּ⁵⁹ וְתִקְרָכָה שְׁלָה ויֵין שְׁנִתְנַסָּף לָהּ⁶⁰.
8 וְהַחֲמִירוֹ חֲכָמִים בְּסָתָם יֵינָם לְהִיטֵי דְּמִיו אֶסּוּרִין
9 בְּדְּמִי יֵין שְׁנִתְנַסָּף לְעֲבֹדַת פּוֹכְבִּים. לְפִיכָךְ⁶¹, עוֹבֵד
10 פּוֹכְבִּים שֶׁשָּׁכַר אֶת יִשְׂרָאֵל לְעֲשׂוֹת עִמּוֹ בִּינִין⁶² -
11 שָׁכְרוּ אֶסּוּר⁶³.

(58) בהל' אישות פ"ה ה"ב. (59) שאסורים בהנאה כעבודה-זרה. ראה הל' עבודה זרה ה"ב. (60) כולם אסורים בהנאה משום עבודה-זרה, שנאמר "והיית חרם כמוהו". ודרשו חז"ל: כל מה שאתה מהווה ממנו, הרי הוא כמוהו (קידושין נח:). (61) כיון שהחמירו חכמים באיסור סתם יינם, ואסרו דמיו (לחם-משנה). (62) סתם יינם. (63) שקנסוהו חכמים, כמו בעושה יין נסך ששכרו אסור (עבודה זרה סב.).

12 טז. וְכֵן הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהִבִּיא עָלָיו יֵין, או
13 שֶׁשָּׁכַר סְפִינָה לְהִבִּיא בָּהּ יֵין - שָׁכְרָן אֶסּוּר⁶⁴. אִם
14 מַעֲוֹת נָתַנוּ לוֹ - יוֹלִיכֵן לָיִם הַמָּלַח⁶⁵; וְאִם נָתַנוּ לוֹ
15 בְּשָׁכְרוֹ כָּסוֹת אוֹ בָּלִים אוֹ פְּרוֹת - הָרִי זֶה יִשְׂרָף
16 אוֹתָן וְיִקָּבַר הָאֶפְרָה⁶⁶ בְּדִי שֶׁלֹא לְהָנוֹת בּוֹ.

(64) אף-על-פי שהישראל עצמו אינו עושה כלום בגופו (שם:). (65) ולא ישליכם במקום שאפשר לישראל למצוא אותם ולהיכשל בהנאתם. (66) אבל לקברם כמו שהם, אסור - פן ימצאם ישראל ויהנה מהם, שלא ידע שהם שכר עבודה-זרה ויבוא לידי תקלה (שם).

17 יז. שָׁכַר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים⁶⁷ חֲמוֹר לְרִכֵּב עָלָיו, וְהִנְיָח
18 עָלָיו לָגִין שֶׁל יֵין⁶⁸ - שָׁכְרוֹ מֵתָר. שָׁכְרוֹ לְשִׁבְרֵי בְּדִי
19 יֵין נִסְךָ⁶⁹ - שָׁכְרוֹ מֵתָר. וְתִבּוֹא עָלָיו בְּרִכָּה⁷⁰, מִפְּנֵי
20 שֶׁמִּמַּעֲט בְּתַפְלָה.

כח. הנותן דינר לחנוני עובד פוכבים⁹³, ואמר
לפועלו העובד פוכבים: לך ושתה ואכל מן החנוני
ואני מחשב לו - הרי זה חושש שמא ישתה יין,
שזה כמי שקנה לו יין נסוף והשקהו⁹⁴. וכנגד זה
בשביעית⁹⁵ - אסור. כגון שנתן דינר לחנוני ישראל
עם הארץ⁹⁶, ואמר לפועלו הישראלי: לך ואכל ואני
מחשב לו. ואם אכל הפועל דבר שאינו מעשר -
אסור⁹⁷.

93 שם סג, ב - כשהקדים לו דינר. כיון שנתן לחנוני מעות
קודם ששלח את הפועל אליו, הרי הוא כאילו קנה מהחנוני
מה שיתן לפועל, ונמצא שהפועל אוכל משל בעל-הבית.
94 ופורע חוב מזונותיו מיון נסך. 95 שנמצא בעל-הבית
פורע חוב מזונות הפועל מפירות שביעית שקנה מן החנוני.
96 וחשוד על המעשרות. 97 כלומר, שאסור לבעל-
הבית לעשות כן. ולשון רבינו כאן אינו ברור.

כו. אבל אם אמר להם: אכלו ושתו בדינר זה, או
שאמר להם: אכלו ושתו עלי מן החנוני ואני פורע,
אף על פי ששמתעבד, הואיל ולא נתחדד שעבודו⁹⁸
- הרי זה מותר, ואינו חושש לא משום יין נסוף ולא
משום שביעית ולא משום מעשר.

98 שלא שעבד לחנוני מעות מסוימות, ולפיכך לא קנה
בעל-הבית מה שיתן החנוני לפועל, ונמצא שהפועל אינו
אוכל משל בעל-הבית, כפי פירושו של רב פפא שם.

כז. מלך שהיה מחלף⁹⁹ יינו לעם ולוקח מהן דמיו
כפי מה שירצה - אל יאמר אדם לעובד פוכבים:
הא לך מאתים וזו והקנס תחתי באוצר המלך¹⁰⁰,
כדי שיקח העובד פוכבים היין¹⁰¹ שכתבו בשם
ישראל ויתן העובד פוכבים הדמים למלך. אבל
אומר לו: הא לך מאתים וזו ומלטיני מן האוצר¹⁰².

99 כן מפרש רבינו הבריייתא שם עא, א. והסוגיא שם.
100 גירסת רבינו בגמרא: אצר באל"ף, אבל בגירסתנו:
עוצר בעי"ן. ופירושו, שוטר. וראה רש"י שם.
101 שנמצא שהישראל מוכר לגוי את יינו שצריך לקבל
מאת המלך (רדב"ז). 102 שהרי הישראל חייב לאוצר
מעות, והגוי פוטר מחיוב זה, ואין הישראל מוכר לו יין,
והגוי מקבל את היין לא בשליחתו, מה-שאין-כן באומר לו
הכנס במקומי.

כח. עובד פוכבים שנגע ביינו¹⁰³ של ישראל לאנסו
- מותר למכור¹⁰⁴ אותו יין לאותו העובד פוכבים
שאסרו לבדו. שפינן שנתפנו¹⁰⁵ זה העובד פוכבים
להזיקו ולאסור יינו - הרי זה כמו ששפרו או
שרפו¹⁰⁶ שחייב לשלם; ונמצא הדמים שלוקח ממנו
דמי ההזק¹⁰⁷, ולא דמי המכירה.

103 שם נט, ב. 104 בגמרא שם, לא אמרו "מותר
למכור", אלא: שרי ליה למשקל דמיה (פירוש: מותר לו
לבעל היין לקבל דמיו מהגוי), מאי טעמא? מיקלא קלייה

כב. וכן גר ועובד פוכבים⁷⁸ שהיו שתפין וכאו
לחלק - אין הגר יכול לומר לעובד פוכבים: טל
אתה עובדת פוכבים ואני מעות, אתה יין ואני
פירות; שהרי רוצה בקיומן כדי שיטל כנגדן. אבל
גר ועובד פוכבים⁷⁹ שירשו את אביהן עובד פוכבים
- יכול לומר לו: טל אתה עובדת פוכבים ואני
מעות, אתה יין ואני שמן. קל הוא שהקלו בירשת
הגר, כדי שלא יחזור לסורו. ואם משבאו לרשות
הגר - אסור⁸⁰.

78 שם סד, ב. 79 שם. 80 שזה חילופי עבודה-זרה
ממש, ולא הקילו כל-כך אפילו בגר. [בגמרא שם הקדימו
דין ירושה לדין שותפות, ורבינו החליף את הסדר, כדי
להשלים את רשימת האסורים, ואחריה הוא מביא רק דין
של היתר].

כג. ישראל שמכר יינו לעובד פוכבים⁸¹: פסק⁸² עד
שלא מדד לו - דמיו מתרין. שמשפסק סמכה
דעתו⁸³, ומשמשך קנה⁸⁴, ויין נסוף אינו נעשה עד
שיגע בו. נמצא בשעת מכירה⁸⁵ היה מתר⁸⁶. מדד
לו⁸⁷ עד שלא פסק הדמים - דמיו אסורין. שהרי לא
סמכה דעתו⁸⁸ אף על פי שמשך, ונמצא כשנגע
עדין לא סמכה דעתו לקח, ונאסר היין בנגיעתו,
והרי זה כמותר סתם יינם.

81 משנה, שם עא, א. 82 קבע מחיר היין. 83 לקנות,
כיון שיוודע מחירו. 84 והכסף נשאר בהלוואה אצל הגוי,
שגוי קונה במשיכה. וכן כתב הרב המגיד בדעת רבינו בפ"א
מהל' זכיה ומתנה. 85 בשעה שנגמר הקנין.
86 והדמים אינם חליפי יין נסך. 87 ונתן לגוי, ומשכו
לפני שפסק דמיו. 88 שמא יבקש ממנו דמים מרובים
ויבטל את הקניה.

כד. במה דברים אמורים? בשמדד הישראלי
לכליו; אבל אם מדד לכלי העובד פוכבים⁸⁹ או
לכלי ישראל שביד העובד פוכבים⁹⁰ - צריך לקח
את הדמים⁹¹ ואחר כך ימדר. ואם מדד ולא לקח
דמים, אף על פי שפסק - דמיו אסורים; שמשגיגע
לכלי נאסר⁹² כסתם יינם.

89 שהיה בו קצת יין שלו, ונאסר היין בנפילתו לכלי קודם
שקנהו הגוי, שהרי עוד לא משך. וכשלוקח הדמים, דמי יין
אסור הוא לוקח. 90 שאוחזו באויר ומתנדנד הכלי,
ואוסר היין בנדנודו שהוא כנגיעה, כמו שנתבאר בפ"ב ה"ג
(כסף-משנה). 91 והגוי קונה את היין בכסף והיין נעשה
שלו מיד, וסובר רבינו שגוי קונה בין במשיכה ובין בכסף,
כמ"ש הרב המגיד פ"א מהל' זכיה ומתנה (כסף-משנה).
שאם לא כן, הרי הדמים שבידי ישראל עודם קנינו של הגוי,
וכשנגע ביין ואסרו, נעשו הדמים שבידי ישראל דמי יין נסך
למפרע כמו שכתבו ה'תוספות' שם ד"ה שקילו.
92 משום ניצוק חיבור, כמבואר בפ"ב הי"ב. ורבינו
לשיטתו הולך, שניצוק אפילו בסתם יינם אסור בהנאה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ד תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פחות מכשיעור. (12) ועמד על כזית כמו שהיה בתחילתו. (13) מפני שתחילתו וסופו כשיעור. (14) בחלב פיגול ונותר. (15) בנבלה או כשהתרו בו למלקות בפיגול, נותר וטמא. ואף על פי שבינתיים נתמעט שיעורו אין דיחוי אצל איסורים, כלומר, אין אומרים כיון שנדחה אינו חוזר למצבו הקודם. (16) כיון שמתחילתו, במצבו הטבעי, לא היה בו כזית.

ה. כָּבֵד בְּאֶרְנוֹ, שֶׁכָּל אִסּוּרִין שֶׁבַתּוֹרָה אֵין מִצְטָרְפִין
זֶה עִם זֶה לְכַזִּית, חוּץ מִבֶּשֶׂר נִבְלָה עִם בֶּשֶׂר
טְרֵפָה¹⁷, וְאִסּוּרֵי נֶזִיר שֶׁיִּתְבָּאֲרוּ בְּמִקְוֵי. וְחֻמְשֵׁת
מִיָּגִי תְּבוּאָה¹⁸ וְקִמְחִין שֶׁלֹּהֶן וְהַבְצָקוֹת שֶׁלֹּהֶן - הַכֹּל
מִצְטָרְפִים לְכַזִּית, בֵּין לְאִסּוּר חֲמֵץ בִּפְסַח¹⁹, בֵּין
לְאִסּוּר חֲדָשׁ²⁰ מִלִּפְנֵי הָעֶמֶר, בֵּין לְאִסּוּרֵי מַעֲשֶׂה
שְׁנִי²¹ וְתַרְוֻמוֹת.

(17) שמצטרפין הואיל והטריפה תחילת נבילה היא.
(18) חטים, שעורים, כוסמים, שיכולת שועל, שיפון קודם
טחינה. (19) שכולם מחמיצים. (20) לפני הקרבת העומר.
בט"ז בניסן. שאם אכל מכולם ביחד כזית, לוקה.
(21) שאם אכל מכולן כזית חוץ לחומת ירושלים, לוקה.

ו. יֵרָאֶה לִי, שֶׁכָּל הַחֵיב²² בְּתוֹרָה וּמַעֲשֵׂוֹת מִצְטָרְפִין
לְכַזִּית בְּטָבֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם אֶחָד. הֵא לָמָּה זֶה
דּוּמָה? לְנִבְלַת הַשּׁוֹר וְנִבְלַת הַשֶּׂה וְנִבְלַת הַצִּבִּי, שֶׁהֵן
מִצְטָרְפִין לְכַזִּית, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ²³.

(22) אפילו מינים אחרים חוץ מחמשת מיני תבואה.
(23) שכל שאיסורן בלא אחד מצטרפין.

ז. הָאוֹכֵל אֲכִילָה גְדוֹלָה²⁴ מְדַבֵּר אִסּוּר - אֵין מְחִיבִין
אוֹתוֹ מִלְּקוֹת אוֹ פֶּרֶת עַל כָּל פְּזִיז וּכְזִיז, אֲלָא חֵיב
אֶחָד לְכָל הָאֲכִילָה²⁵. וְאִם הָיוּ הָעֲדִים מְתָרִים בּוֹ²⁶
בְּשַׁעַת אֲכִילָה עַל כָּל פְּזִיז וּכְזִיז - חֵיב עַל כָּל
הַתְּרָאָה וְהַתְּרָאָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲכִילָה אַחַת
וְלֹא הַפְּסִיק.

(24) כזיתים הרבה בלי הפסק. (25) ונקט רבינו "אכילה
גדולה" משום הבבא האחרונה, להשמיענו שאם התרו בו
כמה התראות, חייב על כל התראה אף על פי שלא הפסיק
אכילתו בין התראה להתראה, משום שהתראות מחלקות.
(26) אמרו לו אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת
ואחת.

ח. הָאוֹכֵל כְּשֶׁעוֹרָה אוֹ כְּחֶרֶדֶל מֵאֶחָד מִכָּל מִאֲכָלוֹת
הָאִסּוּרִים, וְשֶׁהָ מַעַט וְחֶזֶר וְאֶכָּל כְּחֶרֶדֶל, וְכֵן עַד
שֶׁהִשְׁלִים פְּזִיז, בֵּין בְּשׁוּגֵג בֵּין בְּמִזִּיד: אִם שֶׁהָ
מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף פְּדִי אֲכִילַת שֶׁלֹּשׁ בִּיצִים²⁷ - יִצְטָרֵף
הַכֹּל, וְהָרִי הוּא חֵיב פֶּרֶת אוֹ מִלְּקוֹת אוֹ קָרֵבן כְּמוֹ
שֶׁאֵכָל פְּזִיז בְּכַת אַחַת; וְאִם שֶׁהָ יָתֵר מִזֶּה מִתְחִלָּה
וְעַד סוֹף, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא שֶׁהָ בִּיצִיָּהּ, אֲלָא אֵכָל
כְּחֶרֶדֶל אַחֵר כְּחֶרֶדֶל, הוֹאִיל וְלֹא הִשְׁלִים פְּזִיז אֲלָא
בְּיָתֵר מִפְּדִי אֲכִילַת פֶּרֶס - אֵינֶן מִצְטָרְפִין וּפְטוּר.

(שרפו), וקשה להבין למה נקט רבינו לשון זה, הלא טעם
ההיתר הוא מפני שאין כאן מכירה אלא גביית דמי הזיקין.
(105) ואם נגע שלא בכונה להזיק, אינו חייב לשלם לו,
מפני שזה הזיק שאינו ניכר. כלומר, לא נשתנה היין כלל
על-ידי מעשיו, ורבינו פוסק בפ"א מהל' חובל ומוזיק ה"ג,
שהזיק שאינו ניכר בשגגה או באונס - פטור.
(106) בגמרא: מקלא קלייה. (107) ודמי יין כשר נוטל
(רש"י שם).

יום שני י"ד תשרי ה'תשפ"ב

פֶּרֶק אֶרְבָּעָה עָשָׂר

(1) יבאר שכל איסורי מאכלות אסורות בכזית; ושיעור אכילת
פרס ושיעור השתייה; כל האיסורין אם חייב עליהן שלא
כדרך הנאתן; ומי שאחזו בולמוס; עוברת שהריחה מאכל
איסור; ואם איסור חל על איסור.

א. כָּל אִסּוּרֵי מִאֲכָלוֹת שֶׁבַתּוֹרָה - שְׁעוֹרָן² בְּכַזִּית
בִּינּוּנִי, בֵּין לְמִלְּקוֹת בֵּין לְכֶרֶת בֵּין לְמִיתָה בִּידֵי
שְׁמַיִם³. וְכָבֵד בְּאֶרְנוֹ, שֶׁכָּל הַמְּחַיֵּב פֶּרֶת אוֹ מִיתָה
בִּידֵי שְׁמַיִם עַל מִאֲכָל - לּוֹקֵה⁴.

(2) כדי להתחייב בעונשי הגוף הנמנים למטה. (3) כגון
האוכל טבל. ... לא מנה רבינו מיתת בית דין, מפני שלא
מצאנו חיוב מיתה בבית דין על אכילה ושתייה אלא בבן סורר
ומורה על זלילת בשר וסביאת יין, ואין שיעורו בכזית.
(4) אם התרו בו למלקות.

ב. וְשֶׁעוֹר זֶה עִם כָּל הַשְּׁעוֹרִין - הַלֵּכָה לְמִשָּׁה מְסִינִי
הֵם. וְאִסּוּר מִן הַתּוֹרָה⁵ לְאֶכָּל כָּל שֶׁהוּא מְדַבֵּר
הָאִסּוּר, אֲכָל אֵינוֹ לּוֹקֵה⁶ אֲלָא עַל פְּזִיז. וְאִם אֵכָל
כָּל שֶׁהוּא פָּחוֹת מִכְּשֶׁעוֹר - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת⁷.

(5) כר' יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה. (6) מן
התורה. (7) מפני שזה כעובר על איסור מדברי סופרים
שמכין אותו מכת מרדות.

ג. פְּזִיז שֶׁאֲמַרְנוּ - חוּץ מִשָּׁל בֵּין הַשְּׁנַיִם; אֲכָל מָה
שֶׁבֵּין הַחֲנִיכִים⁸ - מִצְטָרֵף לָמָּה שֶׁבָּלַע, שֶׁהָרִי נִהְיָה
גְּרוֹנוֹ⁹ מִפְּזִיז. אֲפִלּוֹ אֲכָל כְּחֶזֶר זֵית וְהִקְיָאוּ, וְחֶזֶר
וְאֶכָּל אוֹתוֹ¹⁰ חֶזֶר זֵית עֲצָמוֹ שֶׁהִקְיָא - חֵיב; שְׁאֵין
הַחֵיב אֲלָא עַל הַנָּתָה הַגֶּרוֹן מְדַבֵּר הָאִסּוּר.

(8) המורבק בחכו ולא בלעו. (9) והרי טעם שיעור מלא, כיון
שהיה כזית שלם סמוך לבית הבליעה, אבל מאוכל שבין
השניים אין גרונו נהנה. (10) שטעם גרונו כזית שלם ביחד.

ד. פְּזִיז חֵלֶב אוֹ נִבְלָה אוֹ פִּגּוּל אוֹ נוֹתֵר וּבִיּוֹצָא בֵּהֶן
שֶׁהִנִּיחוּ בַּחֲמָה וְנִתְמַעַט - הָאוֹכֵל פְּטוּר¹¹. חֶזֶר
וְהִנִּיחוּ בַּגְּשָׁמִים וְנִתְפַּח¹² - חֲכִיבִין עָלָיו¹³ פֶּרֶת¹⁴ אוֹ
מִלְּקוֹת¹⁵. הָיָה פָּחוֹת מִפְּזִיז מִבְּתִּחְלָה, וְנִתְפַּח וְעָמַד
עַל פְּזִיז - אִסּוּר, וְאֵין לּוֹקִין עָלָיו¹⁶.

(11) מכרת וממלקות, שמשערין כמות שהוא, ועכשיו הוא

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ד תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד. עֲבָרָה³⁹ שֶׁהִרִיחָה מֵאֵכָל אֶסוּר, כְּגוֹן בֶּשֶׂר קָדָשׁ
או בֶּשֶׂר חֲזִיר - מֵאֲכִילִין אוֹתָהּ מִן הַמֶּרֶק. אִם
נִתְיַשְׁבָּה דַּעְתָּהּ - מוּטָב, וְאִם לֹא - מֵאֲכִילִין אוֹתָהּ
פָּחוֹת מִכְשָׁעוֹר. וְאִם לֹא נִתְיַשְׁבָּה דַּעְתָּהּ - מֵאֲכִילִין
אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעְתָּהּ.

(39) אשה הרה כשהיא מריחה איזה מאכל ומתאוה לאוכלו,
תסתכן אם ימנעו ממנה מאכל זה.

טו. וְכֵן הַחוּלָה שֶׁהִרִיחַ דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ חֶמֶץ וְכִיּוֹצֵא
בּוֹ מִדְּבָרִים שֶׁמַּעֲרָעֲרִין אֶת הַנֶּפֶשׁ - דֵּינוּ כְּעֲבָרָה.

טז. מִי שֶׁאֲחִזּוּ בְּלִמּוּסוֹ⁴⁰ - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ דְּבָרִים
הָאֲסוּרִים מִדֵּי⁴¹ עַד שֶׁיֵּאָדָּרוּ עֵינָיו⁴². וְאִין מִחֲזִירִין עַל
דְּבַר הַמֶּתָר, אֲלֵא מִמֶּהֲרִין בְּנִמְצָא⁴³. וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ
הַקָּל הַקָּל תַּחֲלָה⁴⁴. אִם הָאִירוּ עֵינָיו - דֵּי⁴⁵; וְאִם
לֹא - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ הַחֲמוּר.

(40) מחלת הרעבון. (41) ואין מנסים מקודם במרק,
ובפחות מכשיעור, אלא נותנים לו מיד דבר האסור.
(42) בשלב מסוכן של המחלה עיני החולה כהות.
(43) בדברים הנמצאים במקום. (44) אם אין לנו דברים
מותרים כדי צורכו ויש לפנינו שני מיני איסורים מאכילין
אותו הקל קל. (45) אין מאכילים אותו יותר.

יז. פִּיּוּצָה? הִיּוּ לְפָנֵינוּ טָבֵל וְנִבְלָה - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ
נִבְלָה תַּחֲלָה; שֶׁהַטָּבֵל בְּמִיתָה⁴⁶. נִבְלָה וּסְפִיחִי
שְׂבִיעִית - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ סְפִיחִי שְׂבִיעִית; שֶׁאֲסוּרִין
מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁴⁷, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר בְּהַלְכוֹת שְׁמֻטָּה.
טָבֵל וּשְׂבִיעִית⁴⁸ - מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ שְׂבִיעִית⁴⁹. טָבֵל
וְתֵרוּמָה, אִם אֵי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן הַטָּבֵל⁵⁰ - מֵאֲכִילִין
אוֹתוֹ טָבֵל⁵¹, שֶׁאִינוּ קְדוֹשׁ בְּתֵרוּמָה⁵². וְכֵן כָּל פִּיּוּצָה
בְּזָה.

(46) בידי שמים, ונבלה בלאו. והמדובר בטבל שלא הופרשו
ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר, אבל טבל שלא הופרשו
ממנו מעשרות אינו במיתה. (47) שמאכילים אותו תחילה
איסורי דרבנן. (48) לאחר זמן הביעור. (49) שהטבל
במיתה בידי שמים והשביעית בעשה. (50) ולהאכילו את
החולין שבו, כגון, שהחולה צריך לאכול כולו ואם יפריש
ממנו התרומות לא יספיק לו. (51) אין מפרישים ממנו
תרומה ותרומת מעשר, שיאכל החולה תרומה לעצמה
וחולין לעצמם, אלא מאכילים אותו את הטבל כמו שהוא.
והמדובר בזר שאסור בתרומה. (52) תרומה חמורה אבל
טבל אפשר לתיקוני, ומפרש רבינו, שלא התכוונו לומר שיש
לתקן, היינו להפריש תרומה, אלא שטבל מכיון שאפשר
לתקנו אין בו קדושה חמורה, אבל תרומה קודש ממש היא.

יח. כֶּכֶר בָּאֲרָנוּ, שֶׁאִין אֶסוּר חָל עַל אֶסוּר, אֲלֵא
אִם הִיּוּ שְׁנֵי הָאֲסוּרִין בָּאִין בְּאַחַת⁵³, או שְׁהִיָּה
אֶסוּר מוֹסִיף או אֶסוּר כּוֹלֵל. לְפִיכָּה יֵשׁ אוֹכֵל
כְּזִית אֶחָד, וְלוֹקֶה עָלָיו חֲמֵשׁ מִלְּקִיּוֹת⁵⁴. וְהוּא

(27) כדי אכילת פרס, ואכילת פרס שיעור שלוש ביצים כר'
יוחנן בן ברוקא. ורש"י סובר שיעור פרס הוא ארבע ביצים.

ט. וְכֵן הַשּׁוֹתָה רְבִיעִית שֶׁל סֵתָם יִינָם מְעֻט מְעֻט,
או שֶׁהִמְחָה אֶת הַחֶמֶץ בְּפֶסַח או אֶת הַחֵלֶב וּגְמָעוֹ
מְעֻט מְעֻט, או שֶׁשָּׁתָה מִן הַדֶּם מְעֻט מְעֻט: אִם שָׁתָה
מִתַּחֲלָה וְעַד סוֹף פְּדִי שְׁתִּית רְבִיעִית - מִצְטָרְפִין,
וְאִם לֹא - אֵין מִצְטָרְפִין.

י. כָּל הָאֲכִילִין הָאֲסוּרִין²⁸ אֵינוּ חֵיב²⁹ עֲלֵיהֶם עַד
שֶׁיֵּאֱכַל אוֹתוֹ דֶּרֶךְ הַנָּאֵה³⁰, חוּץ מִבֶּשֶׂר בְּחֵלֶב וְכִלְאֵי
הַפֶּרֶם. לְפִי שֶׁלֹא נֵאֱמַר בָּהֶן אֲכִילָה, אֲלֵא הוֹצִיא
אֶסוּר אֲכִילָתוֹ בְּלִשׁוֹן אַחֶרֶת, בְּלִשׁוֹן בְּשׁוּל³¹ וּבְלִשׁוֹן
הַקֶּדֶשׁ³², לֵאמֹר אוֹתוֹ וְאֶפְלוּ שֶׁלֹא כְּדֶרֶךְ הַנָּאֵה.

(28) באכילה או בהנאה. (29) כר' יוחנן. ובגמרא: אין
לוקין, אבל מדרבנן אסור אפילו שלא בדרך הנאה.
(30) וכל דבר מאכל האסור בהנאה אינו חייב על הנאתו
שלא כדרך אכילה, מפני שדבר מאכל עומד לאכילה ואם
נהנה באופן אחר הרי זה שלא כדרך הנאתו הרגילה.
(31) לא תבשל גדי בחלב אמו ודרשו חכמים על איסור
אכילה. (32) פן תקדש המלאה, שלא תהנה ממנו אלא
תשרפנו.

יא. פִּיּוּצָה? הִיּוּ שֶׁהִמְחָה אֶת הַחֵלֶב וּגְמָעוֹ כִּשְׁהוּא
חֵם עַד שֶׁנִּכְוָה גְּרוֹנוֹ מִמֶּנּוּ, או שֶׁאֱכַל חֵלֶב חֵי; או
שֶׁעָרַב דְּבָרִים מְרִים, כְּגוֹן רֹאשׁ וְלֵעָנָה, לְתוֹךְ יֵין נֶסֶף
או לְתוֹךְ קִדְרָה שֶׁל נִבְלָה, וְאֲכָלָן כִּשְׁהֵן מְרִין; או
שֶׁאֱכַל אֶכָל הָאֶסוּר אַחֵר שֶׁהִסְרִיחַ וְהִבְאִישׁ וּבִטֵּל
מֵאֲכָל אָדָם - הִיּוּ זֶה פְטוּר. וְאִם עָרַב דָּבָר מִרְבֵּי
קִדְרָה שֶׁל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב או בֵּינָן כִּלְאֵי הַפֶּרֶם וְאֲכָלוּ -
חֵיב.

(33) מפרט סוגי אכילה שלא כדרך אכילה והנאה. ולפיכך
אינו מונה רבינו הדוגמא שנאמרה בגמרא שם: הניח חלב
של שור הנסקל על גבי מכתו פטור.

יב. הָאוֹכֵל מֵאֵכָל מִמֵּאֲכֹלֹת הָאֲסוּרוֹת דֶּרֶךְ שְׁחֹק
או כְּמַתְעַסֵּק³⁴, אִף עַל פִּי שֶׁלֹא נִתְּפֵן לְגוֹף הָאֲכִילָה,
הוֹאִיל וְנִהְיָה - חֵיב, כְּמִי שֶׁמִּתְּפֵן לְעֵצָמָה שֶׁל
אֲכִילָה. וְהִנֵּה הִבָּאָה לוֹ לְאָדָם בְּעַל כְּרַחוּ בְּאֶסוּר
מִכָּל הָאֲסוּרִין³⁵: אִם נִתְּפֵן - אֶסוּר, וְאִם לֹא נִתְּפֵן -
מִתְּרָם³⁶.

(34) בלי כוונה לאכילה. (35) בין איסורי הנאה בין איסורי
אכילה. (36) שהלכה כר' שמעון שדבר שאינו מתכוון
מותר בכל האיסורים.

יג. הָאוֹכֵל מֵאֵכָל אֶסוּר לְתַאֲבוֹן או מִפְּנֵי הָרֵעַב -
חֵיב³⁷. וְאִם הִיָּה תוֹעֵה בְּמִדְּבָר וְאֵין לוֹ מֵה יֵאֲכַל
אֲלֵא דָּבָר אֶסוּר - הִיּוּ זֶה מִתָּר, מִפְּנֵי סִכָּנַת נַפְשׁוֹ³⁸.

(37) אם אין סכנת נפש. (38) מותר לכל אדם, שאין לך דבר
העומד בפני פיקוח נפש.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ד תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפלה⁴ - טועמין את הגריסין: אם לא נמצא בהן
טעם חלב - הרי אלו מתרין; ואם נמצא בהם טעם
חלב, והיה בהן ממשו⁵ - הרי אלו אסורין מן
התורה⁶; נמצא בהן טעמו, ולא היה בהן ממשו -
הרי אלו אסורין מדברי סופרים⁷.

(4) ונתערב. (5) אע"פ שנמחה החלב ואינו בעין נקרא טעמו
וממשו אם יש כזית איסור בתוך שלש ביצים של היתר. וזהו
כפירוש רבינו אליהו בתוספות עבודה זרה סז. אבל רש"י
סובר, שאם נמחה האיסור ואינו בעין, הוא טעמו ולא ממשו
ואפילו אם יש כזית בכדי אכילת פרס. (6) עבודה זרה סז:
אמר ר' יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו
כזית בכדי אכילת פרס, טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין,
ומפרש רבינו שאסור מדברי סופרים בלבד. (7) שטעם
כעיקר אינו מן התורה. וכן גם דעת רש"י בחולין צח.

ג. פיצד הוא ממשו? בגון שהיה מן החלב כזית
בכל שלש ביצים⁸ מן התערבה. אם אכל מן הגריסין
האלו קשלוש ביצים, הואיל ויש בהן כזית מן החלב
- לוקה, שהרי טעם האסור וממשו קשם; אכל פחות
משלוש ביצים⁹ - מפין אותו מפת מרדות¹⁰
מדבריהם¹¹. וכן אם לא היה בתערבה כזית בכל
שלש ביצים, אף על פי שיש בהן טעם חלב ואכל
פל הקדרה - אינו לוקה אלא מפת מרדות.

(8) זהו בכדי אכילת פרס שבדברי ר' יוחנן שם, ששיעורו
שלש ביצים, כמו שכתב למעלה פרק יד הלכה ח. (9) אין
בהן כזית של האיסור. (10) כדן חצי שיעור, שאסור
מן התורה ואין לוקין עליו אלא מכת מרדות, כלמעלה בפרק
ג הלכה ו. (11) שתערובת איסור פחות מכדי אכילת פרס,
נקרא טעמו ולא ממשו.

ד. נפל חלב פליות לחלב האליה ונמחה הפל, אם
היה חלב האליה פשנים בחלב הפליות - הרי הפל
מתר מן התורה¹². אפלו חתיכת נבלה¹³ שנתערבה
בשתי חתיכות של שחוטה - הפל מתר מן התורה.
אכל מדברי סופרים - הפל אסור, עד שיאכד דבר
האסור מעצם מעוטו, ולא יהיה דבר חשוב שיעינו
עומדת¹⁴, כמו שיתבאר.

(12) שמין במינו בטל ברוב, כמבואר בהלכה א.
(13) שהחתיכה עומדת בעינה ולא נימוחה, אלא שאין אנו
יודעים איזוהי החתיכה האסורה. (14) שנשאר בעין.

ה. ובכמה יתערב דבר האסור ויאכד בעצם מעוטו?
פשעור שנתנו בו חכמים: יש דבר שפשעורו בששים,
ויש שפשעורו במאה¹⁵, ויש שפשעורו במאתים¹⁶.

(15) תרומה, כמבואר בהלכה יג. (16) ערלה וכלאי הכרם,
כמבואר שם.

ו. נמצאת למד, שפל אסורין שבתורה, בין אסורי
מלקות בין אסורי כרת בין אסורי הנגה, שנתערבו

שהתרו בו בחמשה אסורין⁵⁵ שנתקבצו בו. פיצד?
בגון טמא שאכל כזית חלב שנותר מן המקדשים
ביום הכפורים - לוקה משום אוכל חלב⁵⁶,
ומשום אוכל נותר, ומשום אוכל ביום הכפורים,
ומשום טמא שאכל קדש, ומשום שנהנה מן
הקדש ומעל.

(53) שאי זה מהם תוציא, ולכן חייב על שניהם. (54) שנינו
שבשוגג חייב ארבע חטאות ואשם אחד, ורבינו משמיענו
שגם למלקות הדין כך. (55) צריך להתרות בו ולפרש כל
איסור בפני עצמו, אבל אם התרו בו סתם ואפילו אמרו לו
שהוא עובר על חמישה לאווין, אינו לוקה אלא אחת.
(56) שכל המחוייב כרת או מיתה בידי שמים על מאכל,
לוקה אם התרו בו למלקות.

יט. ולמה חל פאן אסור על אסור? שבהמה זו היה
חלבה אסור באכילה ומתר בהנהיה⁵⁷. הקדישה -
נאסר חלבה בהנהיה⁵⁸. ומתוך שנוסף בו אסור
הנהיה⁵⁹, נוסף עליו אסור קדשים. ועדין היה חלב
זה מתר לגבוה⁶⁰ ואסור להדיוט. נעשה נותר -
מתוך שנוסף בו אסור לגבוה, נאסר להדיוט.
והאוכל הזה⁶¹ היה מתר בבשר הבהמה ואסור
בחלבה. נטמא - נאסר אף בבשרה. נוסף לו אסור
על החלב. בא יום הכפורים - פלל כל האכלין.
ומתוך שנטמא אף בחלין, נוסף אסורו בחלב זה.
וכן כל פיוצא בזה.

(57) שהחלב אסור רק באכילה. (58) שהקדש אסור בהנאה.
(59) הרי הוא איסור מוסף או איסור חמור שחל על איסור.
(60) להקריב למזבח. (61) כלומר, האדם שאכל. עד כאן
מנה רבינו האיסורים שניתוספו על חתיכת החלב, מכאן
ואילך מונה רבינו איסורים החלים על האדם, אבל על
המאכל עצמו לא ניתוסף איסור, כגון יום הכיפורים וטומאת
האוכל.

פרק חמשה עשר

(1) יבאר איסור שנתערב בהיתר מין במינו או בשאינו מינו;
שיש איסור ששיעורו בששים ויש במאה ויש במאתים; כל
דבר שיש לו מתירין אם הוא בטל; וביצה שיש בה אפרוח
ששלקה; ודין נותן טעם לשבח או לפגם; וגדי שצלאו
בחלבו; אם מבטלין איסור לכתחלה; ואם צולין בשר
שחוטה ונבילה בתנור אחד; ודין בשר נבילה מליח שנבלל
עמו בשר שחוטה.

א. דבר אסור שנתערב בדבר מתר: מין בשאינו
מינו - בנותן טעם²; ומין במינו, שאי אפשר לעמוד
על טעמו - יבטל ברוב³.

(2) כמו שמבאר בהלכה ב. (3) כרובא, זבחים עט. בטל ברוב
מן התורה, אבל אסור מדברי סופרים, כמו שיתבאר להלן
בהלכות דה.

ב. פיצד? חלב הפליות שפפל לתוך הגריסין ונמחה

כתב שלא מנה דבר שיש לו מתירים. ונראה שנתכוון לומר שזעירות חמץ ניתנת מאליה לאחר שיעבור הזמן, אבל טבל צריך תיקון.

ט. חמץ בפסח²⁵, אף על פי שהוא מאסורי תורה - אינו בכללות אלו²⁶; לפי שאין התעורבות אסורה לעולם²⁷, שהרי לאחר הפסח תהיה כל התעורבות מתרת, כמו שבארנו. לפיכך אוסר בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו²⁸.

(25) שאוסר במשהו. (26) שאפילו שלא במינו ג"כ בכל שהו. (27) כלו', שהאיסור הוא זמני ואינו דומה לטבל הקדש, שהאיסור בעצמו הוא איסור עולם אא שיש לו תיקון ויכול להשתנות ע"י איזה מעשה שמתירו, משא"כ בחמץ בפסח שעצם האיסור הוא איסור לזמן, ולפיכך מנאו בפני עצמו. (28) פסחים ל. ושם כט: מפרש, שגזרו שלא משום מינו. ולהלן בהי"ב מפרש רבינו הטעם משום שנאמר כל מחמצת לא תאכלו.

י. והוא הדין לתבואה חדשה²⁹ שנתעורבה בישנה מלפני העמר - אוסרת בכל שהוא; שהרי יש לה מתירין³⁰, שלאחר העמר יתר הכל. וכן כל דבר שיש לו מתירין, ואפילו היה אסורו מדבריהם, כגון אסור מקצה ונולד ביום טוב - לא נהנו בו חכמים שעור, אלא אפילו אחד בכמה אלפים אינו בטל³¹; שהרי יש דרך שיתר בה. כגון הקדש ומעשר שני וכיוצא בהן³².

(29) פירוש, כמו טבל שבימנו אוסר בכל שהוא ושלא במינו בנותן טעם. (30) נדרים נח. גם תבואה חדשה ניתנת מאליה אחרי טז בניסן ולכן לא מנאה ר' יוחנן, כמו שכתבנו למעלה בחמץ בפסח. (31) מה שאמרו בגמרא אפילו באלף לא בטל, הכוונה אפילו אחד בכמה אלפים. (32) נדרים נח. הקדש יותר ע"פ פדיון, ומעשר שני, יעלוהו לירושלים או יחלוהו.

יא. אבל הערלה וכלאי הפרים וחלב ודם וכיוצא בהן, וכן תרומות - נהנו חכמים בהן שעור; שאין בהן דרך היתר לכל אדם³³.

(33) שתומות מותרות לכהן בלבד, אבל לזרים אסורות לעולם ואין להן כל דרך היתר ולפיכך אינן כדבר שיש להן מתירין, כיון שאין דרך היתר לזר האסור בהן. סוגיה ביבמות פב.

יב. יראה לי, שאפילו דבר שיש לו מתירין, אם נתערב בשאינו מינו ולא נתן טעם - מתיר³⁴. לא יהיה זה שיש לו מתירין חמור מטבל; שהרי אפשר לתקנו, ואף על פי כן, שלא במינו - בנותן טעם, כמו שבארנו. ואל תתמה על חמץ בפסח; שהתורה אמרה: כל מחמצת לא תאכלו, לפיכך החמירו בו, כמו שבארנו³⁵.

(34) חולק על רב אלפס חולין פרק גיד הנשה, שפוסק בדבר

במאכל המת: מין בשאינו מינו - בנותן טעם¹⁷; מין במינו, שאי אפשר לעמד על הטעם - שעורו בששים או במאה או במאתים¹⁸. חוץ מין נסך, מפני חמרת עבודת כוכבים, וחוץ מטבל, שהרי אפשר לתקנו¹⁹; ומפני זה אוסרין במינן - בכל שהן, ושלא במינן - בנותן טעם²⁰, כשאר כל האסורין.

(17) חולין צז: וראה למעלה פרק ט הלכה ח. (18) כמבואר בהלכה הקודמת. (19) אפשר להפריש ממנו תרומות ומעשרות. וכלל הוא בדינו שכל דבר שיש לו מתירין אינו בטל ואוסר בכל שהוא. וטעם זה מביאים התוספות שם בשם הירושלמי. וכן מפורש גם בבבלי נדרים נח. (ובגמרא שם אמרו טעם אחר "כהיתרו כן איסורו". פירוש, שמן התורה חטה אחת פוטרת את כל הכרי ומתירה הכל, לפיכך גם באיסור כך, חטה אחת של טבל אוסרת כל הכרי. ורבינו העדיף את הנימוק של דבר שיש לו מתירים, כי הטעם השני מנמק טבל לתרומה בלבד, אבל טבל למעשרות ולתרומת מעשר אין לו היתר בכל שהוא ואם כן ייבטלכלל האיסורים, אבל הטעם של דבר שיש לו מתירים מנמק הכל). (20) שלא החמירו ביין נסך אלא מין במינו, שהרי יש כאן האיסור, אבל מין בשאינו מינו כשאין טעם האיסור בתערובת הרי הוא כאלו אינו לגמרי ולא החמירו. וכן בטבל ולא החמירו חכמים אלא במין במינו, ולהלן בהלכה יב פוסק רבינו שבכל דבר שיש לו מתירים הדין כך. ובר"ן נדרים נב. נותן טעם הגיוני לחילוק זה.

ז. כיצד? טפת יין נסך שנפלו עליה כמה חביות של יין - הכל אסור, כמו שיתבאר. וכן פוסק של יין טבל שנתערב בחבית - הכל טבל, עד שפירוש תרומות ומעשרות הראויין לתעורבה²¹, כמו שיתבאר במקומו.

(21) לפי כמות הטבל הנמצא באותה תערובת. ומפריש מיניה וביה או מטבל דרבנן אחר, שגם כאן האיסור הוא דרבנן מפני שמן התורה בטל ברוב או בששים. וראה מנחות לא. ח. פרות שביעית²², אף על פי שאם נתערבו במינן - בכל שהוא²³, ושלא במינן - בנותן טעם, אינן בכלל אסורי תורה; שאין אותה התעורבות אסורה, אלא חייב לאכל כל התעורבת בקדשת שביעית, כמו שיתבאר במקומו²⁴.

(22) לפני שהגיע זמן ביעורם. (23) וצריך לאכול כל התערובת קודם זמן הביעור בקדשת שביעית, שדינה נתבאר בהלכות שביעית. (24) היינו שזו היא חובת האדם ולא איסור הפירות. רבינו מתכוון בהגדרתו זו לבאר, למה אמר ר' יוחנן בעבודה זרה עג: חוץ מטבל ויין נסך במינו במשהו, והלא גם פירות שביעית כך? ולפיכך הוא מבאר שיש הבדל מהותי בין שביעית ובין טבל ויין נסך. ובדומה לזה יש לפרש כוננת רבינו בהלכה הסמוכה לענין חמץ בפסח, שהא מבאר שחמץ בפסח הוא סוג מיוחד של איסור שזמן איסורו מוגבל ולכן לא מנאו ר' יוחנן. (הכסף משנה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ד תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 ומצטרפין זה עם זה⁴³. ואינו צריך להרים⁴⁴. כיצד?
12 רביעית של יין ערלה או כלאי הפרם, או שהיתה
13 הרביעית מצטרפת משניהם, שנפלה לתוך מאתים⁴⁵
14 רביעיות של יין - הכל מתר, ואינו צריך להרים
15 כלום; נפלה לפחות ממאתים - הפל אסור בהנאה⁴⁶.

(42) בירושלמי ערלה, הובא בר"ש ערלה פרק ב, א: מנין שהם עולים? למד מלאה ממלאה, בכלאי בכרם כתוב המלאה ובבכורים כתוב מלאתך ודמעך לא תאחר, מה מלאתך עולה אף כאן עולה, אי מה כאן מאה אף כאן מאה? לפי שכלל הכתוב איסורו (שאסור בהנאה) שינו חכמים חיובו (הכמות הנחוצה כדי שיתבטל. ראה לקמו הט"ו). עד כדון (פירוש, ידוע לנו עד כאן) כלאי הכרם, ערלה מניין? מה זו אסורה בהנאה אף זו אסורה בהנאה, ומה זו עולה אף זו עולה. (43) אע"פ ששני שמות הם, כיון ששנים הם בשיעור ביטולם, שלמדים זה מזה, מצטרפין. משנה ערלה פ"ב א. (44) שמותר לאכול הכל ואינו חייב להוציא הכמות שנפלה. משנה שם. וראה בהלכה הבאה הנימוק למה בתרומה והדומה לה צריך להרים ובאיסורים אחרים לא. (45) של היתר. (46) והראב"ד משיג ואומר: "אין לך דבר שאוסר עירובו בהנאה אלא אם כן הוא שבמנין חוץ מאיסורי עבודה זרה ויין נסך דוק ותשכח". ולכאורה משמע כדבריו בגמרא עבודה זרה עד. שאמרו: "למיעוטי - אי נמי איסורי הנאה ולא דבר שבמנין". אולם נראה שרבינו סובר, שהדברים אמורים בדברים האסורים בכל שהוא שלא נתנו בהם חכמים שיעור כלל. אבל בערלה וכלאי הכרם שנתנו בהם שיעור באחד ומאתים אם נפלו לפחות מן השיעור הרי זה כשאר איסורים שנפלו לפחות משישים וכיון שלא נתבטל - כל התערובת אסורה אפילו בהנאה.

16 טו. ולמה צריך להרים התרומה ולא ירים ערלה
17 וכלאי הפרם? שהתרומה ממון פהגים. לפיכך, פל
18 תרומה שאין הפהגים מקפידין עליה, כגון תרומת
19 הפליסין⁴⁷ והחרובין ושיעורין שבאדום - אינו צריך
20 להרים.

(47) מין תאנים גרועות (רבינו בפירוש המשניות תרומות פרק יא, ד).

21 טז. ולמה פלוג שיעור ערלה וכלאי הפרם? מפני
22 שהן אסורין בהנאה⁴⁸. ולמה סמכו על שיעור מאה
23 בתרומות? שהרי תרומת מעשר אחד ממאה⁴⁹
24 ומקדשו⁵⁰ הפל. שנאמר: את מקדשו ממנו. אמרו
25 חכמים: דבר שאמרו מרים ממנו⁵¹, אם חזר לתוכו⁵²
26 - מקדשו⁵³.

(48) ירושלמי ובא למעלה בהלכה יד. (49) מעשר מן המעשר. (50) ואוסר. (51) תרומת מעשר. (52) אם יפול בחזרה לפירות שמהם הורם. (53) אוסור.

27 יז. שאר אסורין שבתורה⁵⁴ פלוג, כגון בשר שקצים
28 ורמשים וחלב ודם וכיוצא בהן - שיעורן פשישים.
29 כיצד? כזית חלב פליות שנפל לתוך ששים כזית⁵⁵

שיש לו מתירין אפילו באינו מינו לא בטל. (כנראה הסתמך רבינו על הירושלמי נדרים פרק ו, כל דבר שיש לו מתירין, כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש וכו' מין במינו במשהו ושלם במינו בנותן טעם. (35) בה"ט, שאוסר בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו. בפסחים כט: אמרו, שגזרו שלא במינם אטו מינם. ורבינו כאן מפרש למה גזרו בחמץ בפסח בלבד ולא בכל דבר שיש לו מתירין, וביאור משום שבחון בפסח נאמר כל מחמצת לא תאכלו.

1 יג. ואלו הן השיעורין שנתנו חכמים: התרומה
2 ותרומת מעשר³⁶ והערלה והבכורים - עולין³⁷ באחד
3 ומאה. וצריך להרים³⁸. ומצטרפין זה עם זה³⁹. וכן
4 פרוסה של לחם הפנים⁴⁰ לתוך פרוסת של חלין -
5 עולין באחד ומאה. כיצד? סאה קמח מאחד מאלו,
6 או סאה מכלם, שנפלה למאה סאה קמח של חלין
7 ונתערב הכל - מרים מן הפל⁴¹ סאה אחת כנגד סאה
8 שנפלה, והשאר מתר לכל אדם; נפלה לפחות
9 ממאה - נעשה הפל מדמע.

(36) משנה ערלה פרק ב. בגירסתנו שם: ותרומת מעשר של דמאי (דמאי=פירות של עם הארץ שאינו נזהר בהפרשת מעשרות וחוששים שמא לא עישר ולכן מפרישים מעשר ותרומת מעשר מספק). ונראה שרבינו גורס כגירסת הר"ש שם: "ותרומת מעשר של דמאי ותרומת מעשר של דמאי" וכן במשנה מעילה טו: הגירסא תרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי. ולכן כתב תרומת מעשר סתם והתכוון לשני סוגי תרומת מעשר, היינו של דמאי ושל דמאי. ובפירוש המשנה לערלה שם כותב רבינו "ואין הפרש אצלנו בכל הדינים בין תרומת מעשר של דמאי או של דמאי וכבר נתבאר זה". (37) בטלים. (38) כשנפלה סאה תרומה למאה, מרים מהם סאה תרומה ונותנת לכהן כי אע"פ שהאיסור בטל במאה והוא, אבל ממונו של כהן לא בטל וצריך להרים מפני גזל השבט, כמו שיתבאר להלן בהלכ טו. (39) אם נפלה חצי סאה מאיסור זה וחצי סאה מאיסור אחר מן האיסורים הללו בפחות ממאה אין חולין - הכל אסור. והטעם, משום שכל אלה נקראו בשם תרומה, ואפילו חלה ובכורים, וכל שהוא משם אחד מצטרפים. וראה למעלה פרק ד הלכה ז. (40) בכסף משנה מפרש, שהמדובר בלחם הפנים טמא, שאין בלחם הפנים טהור הרי פסק רבינו בפרק ו מהלכות פסולי המוקדשים, שאינו עולה ויאכל הכל לכהנים. רבינו למד דין זה מברייתא יבמות פא: וכן פרוסה של לחם הפנים טמאה שנתערבה במאה פרוסת של לחם הפנים טהורה תעלה, ר' יהודה אומר: לא תעלה. ופסק כחכמים. ומשמיענו כאן, שגם כשנתערבה בחולין - תעלה. (41) אפילו בלחם הפנים צריך להרים, מפני גזל השבט (להלן הלכה ט), שהרי הכהנים יכולים לאכלה בעזרה, כשיש להם אכילה מועטת של קדשים. ראה מנחות כא: שיאכלו עמה (עם המנחה) חולין ותרומה, ורבינו פ"י מה' מעשה הקרבנות הי"א. ומסולקת בזה קושית הרדב"ז כאן וראה תוספות בבא בתרא פא:

10 יד. הערלה וכלאי הפרם - עולין באחד ומאתים⁴².

22 כא. ומנזין סמכו חכמים על שיעור ששים? שהרי
23 המורה מאיל נזיר, והיא הזרוע⁷¹, אחד מששים⁷²
24 משאר האיל⁷³, והיא מתבשלת עמו ואינה אוסרת
25 אותו, שנאמר: ולקח הפה את הזרע בשלה⁷⁴ מן
26 האיל.

71 בר קפרא. חולין צח. נזיר אחרי שעברו ימי נזירותו
מביא קרבנות וביניהם איל לשלמים והזרוע ניתנת לכהן
ואסורה לזרים ושאר הבשר מותר להם. ולמדו שם מן
המקרא שכל האיל מתבשל ביחד, ולמה אין הזרוע אוסרת
את שאר הבשר? מפני שיש ששים בשאר חלקי האיל נגד
הזרוע, כשמשערים בשר ועצמות נגד בשר ועצמות.
72 כך שיערו חכמים. 73 מבשר ועצמות של האיל.
74 שם. ר' שמעון אומר: אין בשילה אלא שנתבשל עם
האיל.

27 כב. מין במינו ודבר אחר שנתערבו, כגון קדרה
28 שהיה בה חלב אליה⁷⁵ וגריסין, ונפל לתוכה חלב
29 הפליות⁷⁶, ונמחה הכל ונעשה גוף אחד - רואין את
30 חלב האליה ואת הגריסין כאלו הן גוף אחד⁷⁷,
31 ומשערים חלב הפליות בגריסין ובאליה, אם היה
32 אחד מששים - מתר; שהרי אי אפשר פאן לעמוד
33 על הטעם⁷⁸.

75 היתר. 76 איסור. 77 אע"פ שהם שני מינים של
היתר. 78 של האיסור מכיון שטעמם של חלב אליה ושל
חלב כליות שוה.

34 כג. והוא הדין לתרומות שנתערבו⁷⁹ - לשערן
35 במאה, וכלאי הפרס או ערלה - לשער אותן
36 במאתים.

79 ראה מה שנתבאר בהלכה ל.

37 כד. כשמשערים בכל האסורין, בין בששים בין
38 במאה בין במאתים - משערים במרק ובתבלין⁸⁰
39 ובכל שיש בקדרה⁸¹ ובמה שפולעה קדרה⁸² מאחר
40 שפול האסור⁸³ לפי אמד הדעת⁸⁴, שהרי אי אפשר
41 לעמוד על מה שפולעה בצמצום.

80 בגמרא: ברוטב ובקיפה. 81 בגמרא: ובחתיכות.
82 בין מן האיסור בין מן ההיתר. בגמרא: ובקדירה.
83 כלומר, לא מצרפים מה שנבלע בקדירה לפני נפילת
האיסור, שהוא כולו היתר, אלא מה שנבלע אחר נפילתו,
היינו גם מן האיסור וגם מן ההיתר. 84 בקירוב. בדיוק
אי אפשר לקבוע כמה בלעה הקדירה.

42 כה. אסור לבטל אסורין של תורה לכתחלה⁸⁵. ואם
43 בטל - הרי זה מתר. ואף על פי כן קנסו אותו
44 חכמים⁸⁶ ואסרו הכל. ויראה לי, שפנין שהוא קנס
45 - אין אוסרין תערכת זו אלא על זה העובר שפוטל
46 האסור⁸⁷, אבל לאחרים - הכל מתר.

85 להרבות ההיתר על האיסור כדי שיבטל, ביצה ד: וראה

1 מחלב האליה - הכל מתר; נפל לפחות מששים⁵⁶ -
2 הכל אסור. וכן אם נפל בשעורה⁵⁷ חלב - צריך
3 שהיה שם כמו ששים שעורה⁵⁸. וכן בשאר אסורין.
4 וכן שמן של גיד הנשה⁵⁹ שפול לקדרה של בשר -
5 משערים אותו בששים, ואין שמן הגיד מן המנזין⁶⁰.
6 ואף על פי ששמן גיד הנשה מדבריהם, כמו
7 שבארנו - הואיל וגיד הנשה בריה בפני עצמה,
8 החמירו בו כאסורי תורה⁶¹. והגיד עצמו - אין
9 משערים בו ואינו אוסר, שאין בגידים בנותן טעם.

54 למעט איסורי דרבנן ששיעורם בחמשים ותשע.
55 ועמו יהיו ששים ואחד כזית. 56 אפילו נפל לחמשים
ותשע כזית ועם האסור ביחד יהיו ששים. 57 משמיענו
שגם בחצי שיעור שאין לוקים עליו לא די בחמשים ותשע.
58 מלבד השעורה שנפלה. 59 ר"ף שם צו: מין במינו
שאינו יכול לעמוד על טעמו כגון שמננייתו של גיד, אמר
רב נחמן גיד בששים ואין גיד מן המנזין. ע"כ. פירוש,
שצריך ששים בלא הגיד. 60 אלא צריך שיהא ששים
מלבדו. 61 לענין ביטול.

10 יח. אבל כחל⁶² שנתבשל עם הבשר - בששים,
11 וכחל מן המנזין. הואיל והכחל מדבריהם, כמו
12 שבארנו⁶³, הקלו בשעורה⁶⁴.

62 שד הבחמה. 63 שם הלכה יב: שבשר שנתבשל
בחלב שחוטתו אינו אסור מן התורה. 64 שהוא מן המנזין.
13 יט. ביצה שנמצא בה אפרוח שנשלקה⁶⁵ עם ביצים
14 המתרות: אם היתה עם ששים ואחת והיא⁶⁶ - הרי
15 הן מתרות; היתה עם ששים בלבד⁶⁷ - נאסרו הכל.
16 מפני שהיא בריה בפני עצמה⁶⁸, עשו הפר בה
17 והוסיפו בשעורה.

65 שנתבשלה. 66 היינו שביחד הם ששים ושתיים וכן
פירש רש"י שם צח. 67 וביחד הם ששים ואחת.
68 שהאיסור עצמו, היינו האפרוח, הוא בריה בפני עצמה.
מה שאין כן בשמנו של גיד הנשה שהצריכו רק ששים
ואחת עם השומן ואע"פ שגיד בריה בפני עצמה היא, מפני
ששומן הגיד אינו בריה בפני עצמה. והכסף משנה מפרש
דברי רבינו "ששים ואחת והיא", היינו שביחד הם ששים
ואחת כמו בגיד, ולא כפרש"י. וכן נראה מדברי רב נחמן
שם, שאמר: ביצה בששים ואין ביצה מן המנזין.

18 כ. אבל ביצת עוף טמא שנשלקה עם ביצי עוף
19 טהור - לא אסרה אותם⁶⁹. ואם טרף אלו עם אלו,
20 או שנתערבה ביצת עוף טמא או ביצת טרפה עם
21 ביצים אחרות - שעורן בששים⁷⁰.

69 חולין צח. שאינה פולטת טעם, במה דברים אמורים
בשאנה קלופה אבל בביצה קלופה נותנת טעם כמבואר
בירושלמי. ובביצה שיש בה אפרוח אפילו באינה קלופה
אוסרת שמחלחל דרך הקליפה. 70 דעת רבינו, שאפילו
מין במינו יבש ביבש צריך ששים מדרבנן. וכן משמע
מדברי רבינו למעלה בהלכה ד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ד תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא והרי פגמו - הפל מתר. והוא שלא יהיה סופו
להשביח, כמו שבארנו⁹⁷. ואם אין שם עובד
בזבחים⁹⁸ לטעם - משערין אותו בשעורו: בששים
או במאה⁹⁹ או במאתים¹⁰⁰.

(95) היינו באים מינו. נתבאר לעיל ה"ו, שיש נסך אורס
במשהו במינו בלבד ולא בשאינו מינו. (96) משמע, שכל
גוי נאמן ואפילו אינו טבח מומחה (ראה למעלה פרק ט),
ואפילו כשהגוי יודע לשם מה שואלים אותו. ושיטת רש"י,
שגוי נאמן רק במסיח לפי תומו. והתוספות שם כתבו, שאין
סומכים אלא על גוי מומחה בלבד. (97) בהלכה הקודמת.
(98) הכוונה לאיסורים שנאמרו למעלה, אבל בתרומה טועם
כהן, כנאמר בהלכה הקודמת. (99) בתרומה.
(100) בערלה וכלאי הכרם. והמדובר במין במינו, שהרי
בשאינו מינו בטלים בששים. ומה שאמר "ואם אין שם גוי
לטעום" הכוונה, לקבוע אם הטעם לשבח או לפגם.

לא. עכבר שנפל לשכר או לחמץ¹⁰¹ - משערין אותו
בששים; שאנו חוששין¹⁰² שפא טעמו בשכר
ובחמץ משביח. אבל אם נפל לזין או לשמן או
לדבש - מתר, ואפילו נתן טעם, מפני שטעמו
פוגם¹⁰³. שפל אלו צריכין להיתן מבשמים, וזה
מסריחין ומפסיד טעמן.

(101) שמתוך חריפות שבהם בולעים מהר והרי זה ככבוש
וכבוש הרי הוא כמבושל. (102) בעיה שלא נפשטה,
בגמרא עבודה זרה סח: (103) בגמרא שם שאלו רק בשכר
וחומץ, אבל בין, שמן או דבש ודאי פוגם.

לב. גדי שצלאו בחלב¹⁰⁴ - אסור לאכל אפלו
מקצה אוניו¹⁰⁵; שהחלב נבלע¹⁰⁶ באיבריו והוא
משביחו ונותן בו טעם. לפיכך, אם היה פחוש ולא
היה בו חלב פליות ולא חלב קרב¹⁰⁷ אלא מעט
באחד מששים¹⁰⁸ - קולף ואוכל עד שמגיע
לחלב¹⁰⁹. וכן ירף שצלאה בגיד הנשה¹¹⁰ שבה -
קולף ואוכל¹¹¹ עד שהוא מגיע לגיד¹¹² ומשליכו.
וכן בהמה שצלאה שלמה, ולא הסיס לא חוטין ולא
קרומות¹¹³ האסורות - קולף ואוכל¹¹⁴, וכיון שגיע
לדבר אסור - חותכו ומשליכו. שאין בגידים פנותן
טעם כדי לשער בהן¹¹⁵.

(104) עם החלב שבו, שלא נטל חלב הכליות והקרב.
(105) שרחוק מן החלב. (106) בגמרא שם: שהחלב
מפפפע. (107) האסורים מן התורה. (108) בגמרא אמרו
שר' יוחנן התיר בגדי כחוש שצלאו בחלבו ומפרש רבינו,
שכחוש היינו שיש ששים בבשר נגד החלב. כך מבאר
הרשב"א דברי רבינו. (109) ואינו צריך לא נטילה ולא
קליפה סמוך לחלב אלא משליך החלב ואוכל השאר.
(110) ושומן הגיד אסור מדברי סופרים. (111) קולף את
הבשר שעל הגיד ואוכלו, מפני ששמונית הגיד רזה היא
ואינה מפפפעת כחלב אלא נצמחת במקומה. ואפילו אם
הוא מפפפע קצת אין זה מספיק כדי ליתן טעם. (112) או

ר"ש בפרק ה תרומות משנה ט, והמקור מירושלמי שם.
(86) אם עשה זה במזיד, אבל בשוגג לא קנסו, כר' יוסי ור'
שמעון בגיטין נד. ובמשנה תרומות שם. (87) וכן על מי
שנתבטל בשבילו כדי שלא יהנו לו מעשיו הרעים. כך כתב
הרשב"א בכוונת רבינו.

כו. כיצד? הרי שנפלה סאה של ערלה לתוך מאה
סאה, שהרי נאסר הכל - לא יביא מאה סאה אחרות
ויצרך כדי שתעלה באחד ומאתים. ואם עבר ועשה
כן - הפל מתר⁸⁸. אבל באסור של דבריהם - מבטלין
האסור לכתחלה.

(88) לאחרים, אבל לא למבטל עצמו, כמו שנתבאר בהלכה
הקודמת.

כו. כיצד? חלב שנפל לקדרה שיש בה בשר עוף⁸⁹
ונתן טעם בקדרה - מרבה עליו בשר עוף אחר עד
שיבטל הטעם. וכן כל פיצא בזה⁹⁰.

(89) ובשר עוף בחלב אסור מדברי סופרים בלבד, למעלה
פרק ט הלכה ד. (90) אפילו איסורים מדברי סופרים שיש
להם שורש ועיקר בתורה כמו בשר עוף בחלב. ורבו
החולקים על רבינו וסוברים, שהתירו לבטל לכתחילה רק
איסורי דרבנן שאין להם שורש מן התורה כגון מוקצה. אבל
בשר עוף בחלב, שיש בשר שהתורה אסרה לבשלו בחלב,
אסור לבטל.

כח. כפר בארנו, שאם נתן דבר האסור טעמו בדבר
המתר - נאסר הכל. במה דברים אמורים?
בשהשביחו; אבל אם פגם⁹¹ זה האסור למת
והפסיד טעמו - הרי זה מתר. והוא שיהיה פוגם
מתחלה ועד סוף; אבל אם פגם בתחלה וסופו
להשביח, או השביח בתחלה אף על פי שסופו
לפגם - הרי זה אסור⁹².

(91) עבודה זרה סו. כר' שמעון. (92) בגמרא שם אמרו,
שהשביח ולבסוף פגם אסור והטעם, מפני שנאסר בשעה
שהיה לשבח אינו חוזר להיותו. ורבינו מוסיף מדעת עצמו,
שהוא הדין בפוגם ולבסוף השביח. וכן גם דעת הרשב"א.
וראה לחם משנה.

כט. ומי יטעם את המערבת? אם היה המערב
תרומות עם החלין - טועם אותן הפה⁹³. אם היה
טעם התרומה נפר - הפל מדמע⁹⁴. ובהלכות תרומות
יתבאר דין המדמע.

(93) שמותר לאכול בתרומה, חולין צז: (94) תערובת
תרומה עם חולין.

ל. ואם היה בשר בחלב, או זין נסך וזין ערלה
וכלאי הפגם שנפלו לדבש⁹⁵, או בשר שקצים
ורמשים שנתבשל עם הירק וכיוצא בהן - טועם
אותן העובד בזבחים, וסומכין על פיו⁹⁶. אם אמר:
אין בו טעם, או שאמר: יש בו טעם ומטעם רע

הרישב"א, דכל שהוא מליח פולט ומבליח בחבירו ואינו מחממו כל כך עד שיהא פולט הרבה, ומכיון שהמלות טרוד לפלוט אינו בולע אותה פליטה מועטת שחברו פולט. (124) במלח או בחומץ או בשאר משקה. (125) שהציר הטמא אוסר כולו. (126) כלומר, הציר היוצא מן הטמא. (127) כר' יהודה משנה תרומות פרק י', ח, ולפי חשבוננו של ר' אבוהו בירושלמי שם. ומשערים במאתים ואע"פ שכל האיסורים בשישים, ציר דגים חריף מאוד ונותן טעם בדגים טהורים יותר משאר איסורים. וחזר בו רבינו כאן מפסק הלכה שלו בפירוש המשנה, שציר דגים טמאים אינו בכל בפחות מאלף?

פרק עששה עשר

(1) יבאר דבר המחמץ או מתבל או דבר חשוב אם יש להם ביטול. שאור של כלאי הכרם או תרומה שנפל לתוך העיסה; ודין תבלין שהם שנים או שלושה שמות ממין אחד; בגד שצבעו בקליפי ערלה או קדרה שבשלה בקליפי ערלה ועצי היתר; דין המעמיד גבינה בפגי ערלה וכיוצא בו; חבית יין היתר שנתערבה בין החביות של איסור או איפכא; יין נסך שנפל על גבי ענבים.

א. כל השעורים האלו שנתנו חכמים לדבר האסור שנתערב במינו² המת - בשלא היה הדבר האסור מחמץ או מתבל או דבר חשוב שהוא עומד כמות שהוא ולא נתערב ונדמע³ בדבר המת; אבל אם היה מחמץ או מתבל⁴ או דבר חשוב - אוסר בכל שהוא.

(2) משנה, ערלה פ"ב, מ"ו. (3) שלא נתמזג עם חלקי ההיתר, אלא שאי-אפשר להכיר איזו חתיכה היא האסורה, מפני שכולן ממין אחד. (4) פירוש, ויש בו כדי לחמץ או לתבל את התערובות.

ב. ביצד? שאור של חטין של תרומה שנפל לתוך עסת חטין⁵ של חלין, ויש בו כדי לחמץ - הרי העסה כלה מדמע. וכן תבלין של תרומה שנפלו לקדרת חלין, ויש בהן כדי לתבל, והן ממין החלין⁷ - הפל מדמע. ואף על פי שהשאור או התבלין אחד מאלף⁸. וכן שאור של פלאי הכרם לתוך העסה, או תבלין של ערלה לתוך הקדרה - הפל אסור בהנאה.

(5) שהוא מין במינו עם השאור של תרומה. (6) תערובת תרומה וחולין בשיעור האוסר, נקרא: מדמע. (7) אבל בשאינו מינו, הכל תלוי בנתינת טעם, כמו שנתבאר שם במשנה ז. וכל השיעורים שנאמר, כגון ששים, מאה או מאתים - אינם קובעים כלל. ראה שם בפירוש המשנה לרבינו. (8) ואפילו בכמה אלפים, לא בטל. ולמעלה פט"ו ה"ו לענין דבר שיש לו מתירין, כתב בפירוש, שאפילו אחד בכמה אלפים, אינו בטל. וראה ברדב"ז שם. וראה להלן בה"ד.

ג. דבר חשוב שהוא אוסר במינו בכל שהוא⁹ - שכבעה דברים¹⁰. ואלו הן: אגוזי פך, ורמוני בדין¹¹, וחביות

לשומנו, אבל אם נתבשל עם הגיד צריך ששים נגד שומנו. (113) האסורים מן התורה משום חלב. (114) הואיל וחלב זה כחוש ורוח, אינו מפעפע בבשר. (115) פירוש, אפילו שומנם אינו מפעפע בצליה כל כך עד כדי נתינת טעם, כמו שנתבאר למעלה בשם הכסף משנה, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "כדי לער בהן" כלומר, שומנו של גיד או החוטין והקרומות נותנים אמנם קצת טעם, אבל לא כדי... פירוש זה, מסלק כל התמיהות של הלחם משנה.

1. ל.ג. אין צולין בשר שחוטא עם בשר נבלה או
2. בהמה טמאה בתנור אחד, ואף על פי שאין
3. נוגעין¹¹⁶ זה בזה. ואם צלצן - הרי זה מתר, ואפלו
4. היתה האסורה שמנה הרבה והמתרת רזה. שהריח
5. אינו אוסר¹¹⁷, ואינו אוסר אלא טעמו של אסור.

(116) משום שריח האיסור נכנס בהיתר. (117) כלוי בפסחים עו: שאומר: "ריחא לאו מילתא היא", פירוש, ריח אין בו ממש, אבל לכתחילה אסור, שגם לוי לא התיר אלא בדיעבד. ומשמע שאפילו בבשר נבילה כחוש אסור לכתחילה לצלותו עם בשר שחוטא, שהרי רבינו סתם וכתב: אין צולין וכו'. ומה שכתב רבינו למעלה בפרק יג: מותר להריח בחבית של יין נסך ואין בזה שום איסור שאין הריח כלום לפי שאין בו ממש, כבר פירש 'שם הרדב"ז, שהמדובר כשהישראל אינו מתכוון ליהנות. וראה למעלה פרק ט הלכה כג.

6. לד. בשר נבלה מליח שנבלל עמו¹¹⁸ בשר
7. שחוטא¹¹⁹ - הרי זה נאסר¹²⁰; מפני שתמצית הנבלה
8. נבלעת בגוף בשר השחוטא, ואי אפשר לעמד כאן
9. לא על הטעם ולא על השעור¹²¹. וכן בשר דג טמא
10. מליח שנבלל עמו דג תפל טהור - נאסר מפני צירו.
11. אבל אם היה המליח טהור, והתפל דג טמא - לא
12. נאסר¹²² המליח. [אף על פי] שהתפל בולע מן
13. המליח¹²³ - [אינו בולע כל כך שיחזיר ויפלט]. דג
14. טמא שפכשו¹²⁴ עם דג טהור - הפל אסור¹²⁵; אלא
15. אם בן היה הטמא¹²⁶ אחד מקמאתים¹²⁷ מן הטהור.

(118) דוקא שנבלל אסור, אבל אם לא נבלל ונמלחו בפני עצמם זה אצל זה מותר שאינו בולע, ולכתחילה אסור למלוח בשר נבילה ובשר שחוטא זה אצל זה, שמא יגעו זה בזה בשעת מליחה. (119) משמע בשר שחוטא תפל. (120) אבל אם היו שניהם מולחים לא נאסר, הואיל והוא טרוד לפלוט מחמת מלחו אינו בולע. וסובר רבינו, שגם חלב וציר אינו בולע כשהוא טרוד לפלוט. (121) ומשום כך הכל נאסר ואינו ניתר לא בקליפה ולא בנטילת מקום ואינו בטל בשישים או על כל פנים במאתים, כציר דגים טמאים. (122) ואפילו קליפה אינו צריך, בין אם המליח למעלה והתפל תחתיו ובין אם המליח למטה, וחילוק זה נאמר בצלי בלבד ולא במליח. (123) ואינו פולט כלום שאינו חם כל כך, רשב"א לתירוצו אחד הובא בכסף משנה. ובדפוס ויניציה הגירסא: אע"פ שהתפל בולע מן המליח אינו בולע כל כך שיחזור ויפלוט והיינו כתירוצו השני של

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ד תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְדַבְּרִיהֶן²⁷ בְּהִנְיָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּהִלְכוֹת שְׁחִיטָה²⁸ 16
- אוֹסְרִין בְּכָל שֶׁהֵן עַד שִׁנְגִּיבִיה אֹתָן. וְכֵן גִּיד 17
הַנֶּשֶׁה²⁹ שֶׁנִּתְבָּשַׁל עִם הַגִּידִין אוֹ עִם הַבֶּשָׂר: בְּזִמָּן 18
שֶׁמִּפְּיָו - מִגִּבְיָהּ, וְהִשָּׂאָר מִתָּר; שְׂאִין בְּגִידִים 19
בְּנוֹתָן טַעֲמִים³⁰. וְאִם אֵינוֹ מִפְּיָו - הִפֹּל אָסוּר; מִפְּנֵי 20
שֶׁהוּא בְּרִיָּה בְּפָנָי עֲצֻמוֹ³¹, הִרִי הוּא חָשׁוּב וְאוֹסֵר 21
בְּכָל שֶׁהוּא. 22

25 אף-על-פי שהאיסור מחמת בליעה, שהחלב נבלע בבשר
- אין דינה כחתיכה שבלעה איסור שבהלכה הקודמת,
הואיל שבשר וחלב כל אחד בפני עצמו מותר, וכשנתבשרו
נאסרה התערובת, הרי זה איסור מחמת עצמו (רדב"ז
ו'הגהות מיימוניות' מ'ספר התרומה'). (26 כלומר, אף-
על-פי שאין בהם איסור תורה, אינם בטלים כשהחתיכה
האסורה ראויה להתכבד (כסף-משנה). (27 מוסב על
חולין שנשחטו בעזרה ולא על בשר בחלב. (28 פ"ב ה"ג.
29 משנה, חולין צו, ב. (30 שם צט, ב. המדובר,
כשנתבשר הגיד בלא שומנו, אבל אם לא ניטל שומנו, אוסר
בנותן טעם (לחם-משנה). (31 שם ק, א.

ז. וְכֵן כָּל בְּעָלֵי חַיִּים - חֲשׁוּבִין הֵן וְאֵינָם בְּטָלִין³². 23
לְפִיכָךְ, שׁוֹר הַנִּסְקָל³³ שֶׁנִּתְעַרַּב בְּאֶלֶף שְׁוִירִים, וְעִגְלָה 24
עֲרוּפָה בְּאֶלֶף עֲגֻלוֹת, אוֹ צֶפֶר מִצְרַע הַשְּׁחִיטָה³⁴ 25
בְּאֶלֶף צִפְרִים, אוֹ פֶטֶר חֲמוּרִים³⁵ בְּאֶלֶף חֲמוּרִים - כֵּלֵן 26
אֲסוּרִין בְּהִנְיָה³⁶. אֲכָל שְׂאֵר הַדְּבָרִים, אֵף עַל פִּי 27
שֶׁדִּרְכָן לְמִנּוֹת³⁷ - הִרִי אֵלּוּ עוֹלִין בְּשַׁעֲרֵין. 28

32 זבחים עג, א. (33 כל אלו מנויים במשנה, עבודה זרה
עד, א. (34 המצורע שנתרפא מביא שתי צפרים, האחת
נשחטת והשניה משתלחת לנפשה, והשחוטת אסורה
בהנאה. (35 בכור לאמו. (36 שגם איסור הנאה שבהם
אינו בטל. והראב"ד משיג, שהרי הלכה כרבי שמעון בן
גמליאל שבאיסורי הנאה שנתערבו, יולד דמי ההנאה לים
המלח. ואם כן, למה אוסר רבינו בהנאה בדברים חשובים
שנתערבו? וה'כסף משנה' מתיר, שרבינו סמך על מה
שכתב להלן בהכ"ט, שאם מוליד הנאה לים המלח, הכל
מותר בהנאה. (37 כרבי יוחנן ביצה ג, ב. שלא אמרו אלא
בדברים שכל בני אדם מקפידים למוכרם במנין בלבד, והם
אלו הדברים שנמנו למעלה.

ח. בְּיֵצֵד? אֲגִידָה שֶׁל יֶרֶק מִפְּלֵאֵי הַפָּרִם שֶׁנִּתְעַרַּבָה 29
בְּמֵאתִים אֲגִידוֹת, אוֹ אֶתְרוֹג שֶׁל עֵרְלָה שֶׁנִּתְעַרַּב 30
בְּמֵאתִים אֶתְרוֹגִים - הִפֹּל מִתָּר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. 31

ט. יִרְאֶה לִי, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁהוּא חָשׁוּב אֲצֵל בְּנֵי מְקוֹם 32
מִן הַמְּקוֹמוֹת כְּגוֹן³⁸ אֲגוּזֵי פָּרָךְ וְרִמּוּנֵי פָּרָךְ בְּאֶרֶץ 33
יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָן הַזְּמַנִּים, שֶׁהוּא אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא לְפִי 34
חֲשִׁיבוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם וּבְאוֹתוֹ זִמָּן. וְלֹא הִזְכִּירוּ אֵלּוּ 35
אֲלָא לְפִי שֶׁהֵן אוֹסְרִין כָּל שֶׁהֵן בְּכָל מְקוֹם, וְהוּא 36
הִדִּין לְכָל פִּיּוּצָא בְּהֵן בְּשָׂאָר מְקוֹמוֹת. וְדָבָר פְּרוּר 37
הוּא, שֶׁכָּל אֲסוּרִין הָאֵלּוּ מְדַבְּרִיהֶם³⁹. 38

1 סְתוּמוֹת¹², וְחִלְפוֹת¹³ תְּרִדִין¹⁴, וְקָלְחֵי פְּרוּב¹⁵, וְדִלְעַת 1
2 יוֹנִית, וְכִפְרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבֵּית¹⁶.

9 אבל בשאינו מינו - לא, אלא בנותן טעם, כמו שכתב
למעלה. (10 כרבי עקיבא, ערלה פ"ג, מ"ז. (11 פרך
ובדן שמות מקומות הם, פירוש המשנה שם.
(12 ב'ירושלמי' שם מפורש, שדווקא בנתערבו בסתומות של
היתר, אבל אם נתערבו בפתוחות ואחר-כך נפתחו החביות
האסורות - בטלות. (13 מה שמחליפות וצומחות (פירוש
המשנה שם), כלומר, לא מה שטומנים בקרקע אלא מה
שצומח וגדל. (14 נקראים בערבי סלק, פירוש המשנה
כלאים פ"א, מ"ג. (15 רבינו, במשנה ערלה שם, גורס:
וקולסי. ומפרש, עיקר הכרוב. וברש"י ביצה ג, ב - מפרש,
קלחי כרובים גדולים עם עלים שלהם, וכרוב של ארץ
ישראל היה גדל כאילן. (16 בזמנם היו ככרות של בעל
הבית גדולים יותר משל נחתומים. כל שבעת הדברים הללו
נמכרים במנין במחיר שקובעים לכל אחד ואחד, אבל שאר
הפירות וההירקות מאותם המינים לא היו חשובים כל-כך
ונמכרים באומד הרבה ביחד (רבינו שם). מפירושו זה יוצא,
ששבעת הדברים אינם בטלים, משום שהם דבר שבמנין.

ד. בְּיֵצֵד? רִמּוֹן אֶחָד מִרְמוּנֵי בְּדֵן שֶׁהִיָּה עֵרְלָה 3
4 וְנִתְעַרַּב בְּכֶמֶה אֲלָפִים רִמּוּנִים¹⁷ - הִפֹּל אָסוּר בְּהִנְיָה. 4
5 וְכֵן חֲבִית סְתוּמָה שֶׁל יַיִן עֵרְלָה אוֹ שֶׁל פְּלֵאֵי הַפָּרִם 5
6 שֶׁנִּתְעַרַּבָה בְּכֶמֶה אֲלָפִים חֲבִיטוֹת סְתוּמוֹת - הִפֹּל 6
7 אֲסוּרִים בְּהִנְיָה. וְכֵן שְׂאֵר הַשְּׁבָעָה דְּבָרִים¹⁸.

17 ראה למעלה הערה ז. (18 פירוש, שאר הדברים שנמנו
בין השבעה.

ה. וְכֵן חֲתִיכָה שֶׁל נֶבֶלָה אוֹ שֶׁל בֶּשָׂר בְּהֶמָּה אוֹ חִיָּה 8
9 אוֹ עוֹף אוֹ דָג הִטְמֵאִין שֶׁנִּתְעַרַּבָה בְּכֶמֶה אֲלָפִים 9
10 חֲתִיכוֹת - הִפֹּל אָסוּר¹⁹ עַד שִׁנְגִּיבִיה²⁰ אוֹתָהּ חֲתִיכָה²¹, 10
11 וְאַחֵר כֶּף יִשְׁעֵר הַשָּׂאָר בְּשִׁשִּׁים²². שְׂאֵם לֹא הִגְבִּיהָ 11
12 - הִרִי הַדָּבָר הָאָסוּר עוֹמֵד וְלֹא נִשְׁתַּנָּה²³, וְהַחֲתִיכָה 12
13 חֲשׁוּבָה אֲצֵל, שֶׁהִרִי מִתְכַּבֵּד בָּהּ²⁴ לְפָנֵי הָאוֹרְחִין. 13

19 משנה, חולין צו, ב. (20 שיוציאה מן התערובת.
(21 כשמכירה. (22 משמע, שהמדובר כשנתבשרו, שאם
לא נתבשרו - למה הצריך ששים כשהגביה את האיסור.
במשנה שם מפורש: וכן חתיכה של נבילה וכו' שנתבשרו,
ולא אמרו דין זה אלא כשהחתיכה אסורה מצד עצמה, אבל
כשנאסרה מפני שבלעה איסור - בטלה, שהרי הבליעה אינה
חשובה. (23 ראה לקמן ה"א. (24 שם ק, א. נותן אותה
בפני אורחים חשובים ומתכבד בזה. ואף-על-פי שאינה
ראויה לאורחים מפני שהיא אסורה, אם נתיר את התערובת
תהיה ראויה ('תוספות' שם). ועוד טעם בדבר, שהרי ראויה
לכבד בה גוי. ולא מנה רבינו דין זה וגם את הדינים
שבהלכות הבאות בין שבעת הדברים שבה"ג ויגדל מספרם,
מפני שדרכו להביא את המשנה כלשונה, ושם מדובר
בגידולי קרקע בלבד שיש בהם רק שבעה דברים חשובים.

14 ו. וְהוּא הִדִּין בְּחֲתִיכָה שֶׁל בֶּשָׂר בְּחֶלֶב²⁵ אוֹ שֶׁל 14
15 חֲלִין שֶׁנִּשְׁחָטוּ בַּעֲזָרָה, שֶׁהִרִי הֵן²⁶ אֲסוּרִים

(ראה למעלה סוף ה"ט), ורבינו פסק למעלה בפט"ו הכ"ו, שיותר לבטל לכתחילה איסורי דרבנן, יש לומר, שכאן החמירו יותר מפני שעצם האיסור הוא מן התורה אלא שהביטול גורם ההיתר, לפיכך אין מבטלים לכתחילה, ואף-על-פי שמן התורה כבר נחטלו, אסור להוסיף ולחזק הביטול של איסור תורה עד כדי שיהיה מותר אפילו מדבריהם. (54) במזיד, שקנס הוא במזיד בלבד. וראה 'כסף משנה' בפט"ו הכ"ה. (55) אבל לאחרים מותר. (56) שם.

יג. שאור של כלאי הכרם⁵⁷ ושל תרומה שנפלו לתוך העפה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ, ובשניהם פשיטא שיש בהם כדי לחמץ - אותה עפה אסורה לישראל⁵⁸ ומתרת לכהנים. וכן תבלין⁵⁹ של תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו לתוך הקדרה, ולא באחד מהן כדי לתבל, ובשניהם כדי לתבל - אותה קדרה אסורה לישראל, שהרי דבר האסור להם תבילה, ומתרת לכהנים⁶⁰.

(57) משנה ערלה פ"ב, מ"ד-טו. (58) כתנא-קמא שם, שהרי העיסה נתחמצה מדבר האסור לו. (59) שם, מט"ו. (60) שכלאי הכרם לבדם אין בהם כדי לחמץ, ותרומה מותרת להם.

יד. תבלין שהם שנים⁶¹ או שלשה שמות ממין אחד⁶², או שלשה מינין משם אחד⁶³ - מצטרפין לתבל ולאסור וכן לחמץ. פיצד⁶⁴ שאור של חטין ושאור של שעורים, הואיל וישם שאור אחד הוא⁶⁵ - אינן כמין ושאינו מינו, אלא הרי הן כמין אחד, ומצטרף לשער בהן כדי לחמץ בעפה של חטין, אם היה טעם שניהם טעם חטין⁶⁶, או כדי לחמץ בעפה של שעורים, אם היה טעם שניהם טעם שעורים⁶⁷.

(61) שם, מ"י. (62) מהמשך דברי רבינו נראה, שהוא מפרש שמות ממש, כפירוש רש"י עבודה זרה סו, א. ולא כ'תוספות' שם שפירשו בשם רבינו-תם, שלשה שמות, היינו שלשה איסורים. וגם רבינו בפי"ד ה"ו, קורא לאיסור אחד שם אחד. (63) כך מפרש רבינו, דברי המשנה, שם: ממין שלשה, ולא כרש"י שפירש שלשה שמות. (64) רבינו מפרש בתחילה את הבבא השניה, ולהלן בהלכה הסמוכה הוא חוזר ומפרש את הראשונה. (65) כרבא, בעבודה זרה שם, שהשם קובע. בלשון הגמרא: "בתר שמא אולינן", ולא כאביי שהטעם קובע, שהלכה כרבא נגד אביי (וראה בכסף-משנה ובלחם-משנה). (66) שצריך שהדברים האוסרים ביחד יהיה טעמם שווה עם העיסה הנאסרת, כגון ששאור החיטים מרובה, ואין לעמוד על טעמו בעיסת חיטים, שאם אין טעמם שווה - אוסרים בנותן טעם בלבד. ראה למעלה ה"א ובהגהות שם.

טו. שלשה שמות ממין אחד פיצד? כגון כרפס של נהרות וכרפס של אפר וכרפס של גנה. אף על פי שכל אחד מהם שם בפני עצמו⁶⁷, הואיל והם מין אחד - מצטרפין לתבל.

(38) כלומר: כמו. (39) שאוסרים בכל שהוא, או משום דבר שיש לו מתירין או משום דבר חשוב או משום בריה או בעלי-חיים.

י. נפל רמון אחד מן התערבת הזאת לשני רמונים אחרים מרמוני בדין, ונפל מן השלשה רמון אחד לרמונים אחרים - הרי אלו האחרים מתירין⁴⁰; שהרי הרמון של תערבת הראשונה בטל בריב⁴¹. ואם נפל מן התערבת הראשונה רמון לאלה - פלן אסורין. לא נאמר בטל בריב אלא להתיר ספק ספקין⁴², שאם נפל מן התערבת השניה למקום אחר - אינו אוסר. וכן כל פיוצא בזה.

(40) תערובת שלישית מותרת בין לרבי יהודה בין לרבי שמעון, בזבחים עד, א. אבל תערובת שניה, אסורה - כרבי יהודה שם (כסף-משנה). (41) מן התורה, ואינו אסור אלא מדבריהם, כמו שנתבאר למעלה בה"ט. ולפיכך כשנפל בתערובת שלישית מותר, משום שיש כאן שני ספקות: א. שמא הרימון שפירש מן התערובת הראשונה ונפל לשניה, אינו הרימון של ערלה; ב. אם תמצא לומה שהראשון של ערלה נפל ונתערב בשניה, שמא זה שפירש מן השניה ונפל לשלישית, אינו זה שנפל מן הראשון לשניה. (42) והתערובת השניה אין בה שני ספקות, כי כל ספק איסור תורה שנתערב - דינו כספק אחד (רדב"ז). והרדב"ז מעיר, שדין זה עומד בסתירה לדברי רבינו בפ"ז מהל' עבודה זרה ה"י, ובא לידי מסקנה, שרבינו חזר בו כאן מדבריו בהל' עבודה זרה.

יא. נתפצצו⁴³ אגוזים אלו⁴⁴ שנאסרו פלן מפני אגוז ערלה שביניהן, או נתפררו⁴⁵ הרמונים⁴⁶ ונתפתחו⁴⁷ החביות ונתחתכו הדלועין⁴⁸ ונתפרסו⁴⁹ הכפרות אחר שנאסרו - הרי אלו יעלו באחד ומאתים⁵⁰. והוא הדין לחתיכת נבלה שגדולה⁵¹ בכל החתיכות ונעשה הכל כמות שהיא⁵² - עולה בפשישים.

(43) ערלה פ"ג, מ"ח. (44) אגוזי פרך. (45) במשנה שלפנינו כתוב: נתפררו. (46) רמוני בדין. (47) רבינו דייק וכתב הכל בצורת בנין התפעל, כדי להדגיש, שמדובר שזה נעשה מאליה, אבל אם עשה זאת בכוונה - לא הותרה לו התערובת, כמו שיתבאר להלן בהי"ב. (48) דלעת יוונית. (49) נעשו פרוסות, כלומר, נתחתכו. (50) שפקעה חשיבותם. (51) שנתמעכה ונתחתתה. ובלשון התוספתא, תרומות פ"א: נימוחו. ולא דוק נימוחו, אלא אפילו נחתכו לחתיכות קטנות, הלכה חשיבותן ובטלה אם אינה נותנת טעם. (52) שכולן נידוכו. שאם לא כן, הרי ניכר האיסור ואינו בטל, וצריך להוציאו מן התערובת.

יב. ואסור לפצץ האגוזים ולפרר הרמונים ולפתח החביות אחר שנאסרו כדי שיעלו באחד ומאתים, שאין מבטלין אסור לכתחילה⁵³. ואם עשה כן⁵⁴ - קונסין אותו ואוסרין עליו⁵⁵, כמו שבארנו⁵⁶.

(53) ואף-על-פי שמן התורה גם דבר חשוב בטל, ורבנן אסור

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ד תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"והערלה מעלה את התרומה", זה כאילו נאמר: וכן הערלה וכו'. כלומר, באופן דומה, אבל לא באותה דוגמה ממש. ובהתאם לפירושו זה, נותן רבינו כאן דוגמה אחרת לערלה מעלה את התרומה. ובזה מסולקת תמיהתו של הרדב"ז, שהקשה הרי מן המשנה משמע, שמשל אחד עולה לכאן ולכאן, היינו לשני הדינים].

יט. וכן הערלה מעלה⁷⁸ את פלאי הפך, וכלאי הפך את הערלה, וכלאי הפך את פלאי הפך, והערלה את הערלה. כיצד? מאתים סאה של ערלה או של פלאי הפך שנפלו לארבעים אלף חליץ⁷⁹, ואחר כך נפל לכל מאתים סאה סאה של ערלה או של פלאי הפך - הפל מתר. שפיין שפטל האסור שנפל תחלה - נעשה הכל בחליץ המתירין⁸⁰.

(78) שם, ג, א. (79) ונתבטלו המאתים סאה של ערלה, שהם חלק אחד ממאתים של החולין. (80) ולפיכך מעלה אפילו אם נפל עוד פעם אותו האיסור עצמו, כתוספתא שהביא רבינו בפירושו למשנה תרומות פ"ה מ"ח, שכשנודעה נפילה ראשונה נתבטל האיסור ואינו מצטרף עם הסאה של איסור שנפלה אחר-כך לאסור את התערובות, וכן פסק בפ"ג מהל' תרומות ה"ו. [ולפי פירוש זה אין אנו צריכים לפירושו הדחוק של הברטנורא במשנתנו ששנינו הערלה מעלה את הערלה, שפירש שהמדובר כשהאחת אינה ערלה ממש אלא נטע רבעי].

כ. בגד שצבעו בקלפי ערלה⁸¹ - ישורף⁸². נהערב באחרים - יעלה באחד ומאתים⁸³. וכן תבשיל ששפלו בקלפי ערלה ופת שאפאה בקלפי ערלה או בכלאי הפך - ישורף התבשיל והפת, שהרי הניתו נפרת בהן⁸⁴. נהערבו באחרים - יעלו באחד ומאתים.

(81) קליפי פירות ערלה, אסורים כפירות עצמם (משנה, ערלה פ"א, מ"א). וערלה אסורה בהנאה אף לצבוע בה (פסחים כב:). (82) במשנה: ידלק. ולמדו ב'ירושלמי', שקליפין אסורים כערלה, מן הכתוב: "את" פרו. (83) כחכמים במשנה נגד דעת רבי מאיר. [כתב רבינו בפירוש המשנה, שמותר לערב לכתחילה במאתים את התערובת שנאסרה, כנראה למד זאת ממה שאמרו "יעלה" ולא "עולה". והרדב"ז מנמק היתר זה, מפני שהתערובת אסורה מדרבנן, ואיסורי דרבנן מבטלין לכתחילה (למעלה פט"ו הכ"ו). ואין זה דומה לפציעת אגוזי פרך וכדומה שבהלכה יב, הואיל ושם הוא עושה מעשה בגוף האיסור עצמו האסור מן התורה. וראה למעלה בה"ב ובהערות שם]. (84) מפני שיש שבח עצים בפת, פסחים כו, ב.

כא. וכן בגד שארג בו מלא הסיט⁸⁵ שצבעו בערלה, ואין ידוע אי זה הוא - יעלה באחד ומאתים⁸⁶. נהערבו סמני ערלה⁸⁷ בסמני התר - יעלו באחד ומאתים. מי צבע במי צבע - יבטל ברכ⁸⁸.

(85) שתות הזרת, פירוש המשנה לערלה פ"ג, מ"ב.

(67) כיון שיש לכל כרפס שם לוי מיוחד לו, הרי אלו שלשה שמות ('מגדל עוז'). ובפירוש המשנה לערלה, פ"ב מ"י, כתב רבינו: ומיני הכרפס שהם מינים הרבה משונים ולהם שם אחד, רצה-לומר שכל מיני הכרפס נקראין כרפס סתם, ולפיכך זה נקרא: שלשה מינים ושם אחד. וזה מנוגד למה שכתב כאן.

טז. עסה מחומצת שנפל לתוכה שאור של תרומה או שאור של פלאי הפך, וכן קדרה מתבבלת שנפלו לתוכה תבלין של תרומה או של ערלה ושל פלאי הפך: אם יש בשאור כדי לחמץ אלו היתה העסה מצה⁶⁸, ובתבלין כדי לתבל הקדרה אלו היתה תפלה⁶⁹ - הרי הכל אסור⁷⁰; ואם אין בהם כדי לתבל ולחמץ - יעלו בשעורן: תרומה - באחד ומאתה, וערלה וכלאי הפך - באחד ומאתים.

(68) לא מחומצת. (69) לא מתובלת. (70) שם, יא, א. ואף-על-פי ששאור בעיסה מחומצת נותן טעם לפגם, הרי אפשר להשתמש בעיסה זו כדי לחמץ עיסות אחרות, עבודה זרה סח, א.

יז. התרומה מעלה את הערלה⁷¹ ואת פלאי הפך. כיצד? סאה תרומה שנפלה לתשעה ותשעים חליץ⁷², ואחר כך נפל לכל⁷³ חצי סאה⁷⁴ של ערלה או של פלאי הפך - אין כאן אסור ערלה⁷⁵ ולא אסור פלאי הפך, שהרי עלה באחד ומאתים, ואף על פי שמקצת המאתים תרומה.

(71) משנה, ערלה פ"ב, מ"ב. (72) במשנה: "נפלה למאה", וב'ירושלמי' מפרש לתשעים ותשעה, כי אם היו מאה חולין, הרי יש מאתים בלי סאה התרומה שנפלה. (73) לכל התערובת. (74) במשנה שנינו: שלשה קבים. הסאה - ששה קבים, וחצי סאה - שלשה קבים. (75) אבל איסור תרומה לזרים יש, שהרי אין בין הכל מאה נגד הסאה של תרומה אלא תשעים ותשעה וחצי בלבד, אלא שהתערובת מותרת לכהנים.

יח. וכן הערלה וכלאי הפך מעלין את התרומה⁷⁶. כיצד? מאה סאה של ערלה או של פלאי הפך שנפלו לתוך עשרים אלף של חליץ⁷⁷ - נעשות כל התערובת עשרים אלף ומאה. ואחר כך נפל לכל מאה סאה סאה של תרומה - הרי הכל מתר, ותעלה התרומה באחד ומאתה, ואף על פי שמקצת המאה המעלין אותה ערלה או פלאי הפך.

(76) משנה, שם. (77) היינו מאתים נגד המאה סאה ערלה שנפלו. [המשנה, אחרי הדוגמה של התרומה מעלה את הערלה שמביא רבינו כאן, מסתיימת כך: זו היא שהתרומה מעלה את הערלה, והערלה מעלה את התרומה. אם נפרש את המשנה כלשונה ממש, עלינו ללמוד שדוגמה זו עולה לשני הדינים. אבל רבינו בפירוש המשנה דוחה פירוש זה, ונימוקו עמו, שהרי אין בין הכל, החולין והערלה, אלא 99 וחצי נגד התרומה. ולכן הוא מפרש, שמה שנאמר במשנה

11 כד. פת שפשל על גבי גחלים⁹⁹ של עצי ערלה¹⁰⁰
12 - מתרת; בין שנעשו גחלים הלך אסור, אף על
13 פי שהן בוערות¹⁰¹. קדרה שפשל אותה¹⁰² בקלפי
14 ערלה או בכלאי הפרם ובעצי התר - הרי התבשיל¹⁰³
15 אסור, ואף על פי שהיה זה גורם; שפשעה
16 שנתבשלה¹⁰⁴ מחמת עצי אסור עדן לא פאו עצי
17 ההתר, ונמצא מקצת הבשול בעצי התר ומקצתו
18 באסור¹⁰⁵.

(99 שם. 100) כלומר, קליפי הפרי של ערלה, אבל עצי
ערלה מותרים (רדב"ז). (101) בגמרא: לוחשות. כלומר,
בוערות ונראות כמתנענעות ולוחשות זו לזו (רש"י שם).
(102) את הקדירה עצמה. (103) שנתבשל אחר כך באותה
קדירה בעצי היתר. (104) גוף הקדירה. (105) מפני
שהקדירה שנעשתה בעצי אסור מקבלת את התבשיל לפני
שהסיק עצי היתר, ונמצא נהנה מעצי האסור בלי כל גורם
היתר [וזה כפירוש רש"י שם, ונראה שגם הרי"ף מפרש כך
דברי הגמרא כלשון אחרון. והוא גורס "דהא מקבלה
בישולא מקמי דניתו עצים דהיתרא" (בגירסא שלנו:
קיבלה). והכוונה ברורה, שהקדירה מקבלת תמיד את
התבשיל לפני שמסיקים עצי היתר. וכן הגירסה בכת"י
נירנברג. וגם הרדב"ז כתב שרבינו מפרש כרש"י].

19 כה. נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות, וכן
20 ערוגה של כלאי הפרם בערוגות¹⁰⁶ - הרי זה לוקט
21 לכתחלה מן הכל¹⁰⁷. ואם היתה נטיעה במאתים
22 נטיעות וערוגה במאתים ערוגות - הרי כל הנלקט
23 מתור¹⁰⁸; ואם היו בפחות מזה - כל הנלקט אסור.
24 ולמה התירו לו ללקט לכתחלה, והיה מן הדין
25 שאוסרין לו הכל¹⁰⁹ עד שיטרח ויוציא הנטיעה
26 והערוגה האסורה? שהדבר חזקה¹¹⁰ שאין אדם
27 אוסר פרמו¹¹¹ בנטיעה אחת, ואלי ה"ה יודעה - ה"ה
28 מוציאה.

(106) ואינו יודע איזו נטיעה וערוגה הן האסורות.
(107) כרבי יוסי במס' ערלה פ"א, מ"ו. ואין כאן משום
ביטול אסור לכתחילה, שנתבאר דינו למעלה בפט"ו הכ"ה,
מפני שמעצמה נתערבה הנטיעה ועלתה במאתים, והחידוש
הוא שאין גוזרים בזה שמא יבא להערים ולערב הנטיעה
לכתחילה, כמו שמפרש רבינו בסמוך על-פי הירושלמי
גיטין פ"ה, ולא כפירוש רש"י שם, שיש כאן אסור של
מבטל לכתחילה, וראה ב"כסף משנה'. (108) שהרי עלתה
הנטיעה במאתים. (109) וכמו שכתבנו שהוא משום גזירה
שמה יבא להערים ולערב נטיעת ערלה לכתחילה.
(110) ואין מקום לגזור שמא יערב בכוונה. (111) גיטין,
שם.

29 כו. המעמיד גבינה בשורף פגי ערלה¹¹², או בקבת
30 תקרבת עובד פוכבים¹¹³, או בחמץ זיין¹¹⁴ של עובד
31 פוכבים - הרי זו אסורה בהנאה¹¹⁵, אף על פי שהוא
32 מין בשאינו מינו ואף על פי שהוא כל שהוא¹¹⁶;

(86) אם יש בבגד הצבוע כמאתים משיעור הסיט, כחכמים
במשנה שם. (87) 'ירושלמי' ערלה פ"ג. (88) הואיל ואין
כאן ממשות של האיסור אלא מראהו בלבד, ואין זה דומה
לבגד שצבעו בקליפי ערלה, מפני ששם נתפס הצבע בדבר
שיש בו ממש (רדב"ז).

1 כב. תנור שהסיקו⁸⁹ בקלפי ערלה ובכלאי הפרם,
2 בין חדש⁹⁰ בין ישן⁹¹ - יוצין⁹², ואחר כך יחם אותו
3 בעצי התר⁹³. ואם בשל בו קדם שיוצין, בין פת בין
4 תבשיל - הרי זה אסור בהנאה⁹⁴. יש שכתב עצי אסור
5 בפת או בתבשיל. גרף את כל האש⁹⁵ ואחר כך בשל
6 או אפה בחמו של תנור - הרי זה מתור, שהרי עצי
7 אסור הלכו להן⁹⁶.

(89) פסחים, שם. (90) שלא הסיקוהו מעולם, התנור
מתחסן בהסיקו. ונמצא שנגמרה מלאכתו על-ידי קליפי
ערלה האסורים בהנאה. (91) ונתחמם על ידי האיסור.
(92) יצננו את התנור, ולא יבשלו ולא יאפו בחום שבא
מהסיק איסורי הנאה. (93) אף-על-פי שהתנור החדש
נגמרה מלאכתו בקליפות אסור, אם ציננו אותו וחממו אותו
אחר-כך בעצי היתר, מותר לבשל בו או לאפות בו פת,
מכיון ששני דברים גורמים שיתבשל התבשיל או שתאפה
הפת, התנור שנגמרה מלאכתו על-ידי אסור ועצי ההיתר,
ונפסקה הלכה ש"זה וזה גורם - מותר", כלומר אם אסור
והיתר גורמים ביחד - מותר, כחכמים שם. ואע"פ ש"זה וזה
גורם - אסור לכתחילה", מותר לאפות ולבשל אחרי שציננו,
כי אם לא תתיר - יפסיד את התנור וזה כדיעבד.
(94) ואפילו בתנור ישן שלא ציננו, כיון שהחום בא מקליפת
אסור. ואף-על-פי שהתנור בתנור חדש שציננו והסיקוהו
בעצי היתר, מפני ש"זה וזה גורם מותר", והלא גם כאן יש
גורם אחד של היתר, היינו התנור הישן, ולמה אסור
התבשיל? הטעם הוא, מפני שאין ניכר בפת או בתבשיל
אלא הגורם של אסור, היינו קליפי הערלה שחממו התנור,
לפיכך גרע מ"זה וזה גורם" והולכים אחריהם ואסור
(רדב"ז). והיינו שמסיים רבינו: "יש שבח עצי אסור בפת
או בתבשיל", כלומר, שניכר בהם. (95) ואין אבוקה כנגדו,
שם. ואפילו אם השאיר גחלים בוערות מותר, כמו שיתבאר
בהכ"ד. (96) ואפילו בתנור חדש שלא ציננו שנשאר התנור
שנגמרה מלאכתו על ידי אסור, ואין שם כל גורם של
היתר, מותרת הפה שנאפתה אחרי שגרף האש. והטעם,
מכיון שהתנור אינו אסור מצד עצמו אלא שנגמר על ידי
אסור, והפת נאפה בחום ההסקה, שאין בו אסור אחרי
שגרף האש, הוא קל יותר (כסף-משנה).

8 כג. קערות⁹⁷ וכוסות וקדרות וצלוחיות שפשלן
9 היוצו בקלפי ערלה - הרי אלו אסורין בהנאה⁹⁸;
10 שהרי דבר האסור בהנאה עשה אותן חדש.

(97) שם כז, א. (98) כיון שיש שבח עצים בהם, והנאתם
בלא גורם שני, ועל ידי הגורם האסור הוא משתמש בהן
הנאת גופו, מה שאין-כן בתנור שאינו נהנה ממנו אלא אם
יש גורם שני של היתר, היינו העצים - ולכן מותר (רש"י
שם).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ד תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 נִסְתַּחֲרָה¹²⁹ בֵּין הַחֲבִיּוֹת - הַפֶּל אֲסוּרִין בְּשִׁתְיָהּ וּמִתְרִין
19 בְּהִנְיָהּ; וַיּוֹלִיף דְּמִי אוֹתָהּ חֲבִית לִים הַמֶּלַח כְּשִׁימְכֹר
20 הַפֶּל לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים¹³⁰. וְכֵן בְּחֲבִית שֶׁל סֵתָם יֵינָם¹³¹.

(126) שם עד, א. אמר רב נחמן, הלכה למעשה: סתם יינם אפילו יין ביין - מותר. ומפרש רבינו - מותר בהנאה, אבל בשתיה אסור, וכן פירש רש"י שם. (127) מפני שמותר בהנאה חוץ מדמי היין האסור. (128) כרבי אליעזר, שם מט, ב. (129) שחבית בחבית מותר בהנאה חוץ מדמי אותה חבית, אפילו יין נסך ממש, שם. (130) אבל אין לה תקנה בהולכת דמי הנאה לים המלח להתיר השאר בהנאה מגוף היין, כגון לכיכוס בגדים או להשקות לחמרים נכרים, כיון שיש האיסור בעין, ומגוף האיסור נהנה - אסור, אבל כשמוכר הכל חוץ מדמי יין נסך, אינו נהנה מן האיסור גופו ומותר. ולפיכך אומר רבן שמעון בן גמליאל שם, ימכר הכל לנכרים חוץ מדמי יין נסך שבו. וכן כתב רש"י שם. ותקנה זו מועילה ביין נסך רק בתערובת החביות, מפני שהחבית האסורה עומדת בפני עצמה אלא שאין אנו יודעים איזו היא, אבל כשנתערב יין נסך ביין שהוא לח בלח, הכל אסור בהנאה בכל שהוא ואין לו תקנה, כמו שכתב רבינו למעלה בהכ"ה. (131) שנתערבה בחביות של היתר, צריך להוליד דמי אותה הבית לים המלח (כסף-משנה).

21 ל. מִים¹³² שֶׁנִּתְעַרְבוּ בֵּין¹³³ או יֵין¹³⁴ בְּמִים¹³⁵ -
22 בְּנוֹתָן טַעַם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִין בְּשִׁאֲנוֹ מִינֵהוּ¹³⁶. בְּמָה
23 דְּבָרִים אֲמוּרִים¹³⁷? בְּשִׁנְפֶּל הַמִּשְׁקָה הַמֵּתֵר לְתוֹךְ
24 הַמִּשְׁקָה הָאֲסוּר; אֲבָל אִם נָפַל הַמִּשְׁקָה הָאֲסוּר לְתוֹךְ
25 הַמִּשְׁקָה הַמֵּתֵר - רָאשׁוֹן רָאשׁוֹן בָּטֵל. וְהוּא שְׁוִירָק
26 מִצְּלָצוֹל קָטָן, שֶׁהִיא מְרִיק וַיּוֹרֵד מְעֵט מְעֵט. וְהִיאֲף
27 יְהִי הַמִּים אֲסוּרִים¹³⁸? כְּגוֹן שֶׁהִיוּ נִעְבְּדִין או
28 תְּקַרְכֵּת עֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים¹³⁹.

(132) של היתר. (133) של יין נסך. (134) של היתר. (135) האסורים, כמו שמבאר רבינו בסוף ההלכה. (136) ובאינו מינו, אפילו יין נסך בנותן טעם, כמו שנתבאר למעלה בפט"ו ה"ו. משנה, עבודה זרה עג, א. (137) כמו בהלכה הקודמת ביין. [קשה להבין למה מותר כשהאיסור נותן טעם]. (138) מבאר המלים: או יין במים. (139) שהקריבו אותם לעבודה זרה.

29 לֹא. בּוֹר שֶׁל יֵין¹⁴⁰ שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ קִיתוֹן שֶׁל מִים
30 תִּחְלָה¹⁴¹, וְאַחֵר כֶּף נָפַל לְתוֹכוֹ יֵין נֶסֶךְ - רוֹאִים אֵת
31 יֵין הַהֵתֵר בָּאֵלּוּ אֵינֵהוּ¹⁴², וְהַמִּים שֶׁנָּפְלוּ מִשְׁעָרֵין בֵּהֵן
32 עִם יֵין נֶסֶךְ, אִם רָאוּיִין לְבָטֵל טַעַם אוֹתוֹ יֵין נֶסֶךְ -
33 הָרִי הַמִּים רַבִּין עָלָיו וּמִבְטָלִין אוֹתוֹ, וְהִיאֲף הַפֶּל
34 מִתֵּר.

(140) שם. (141) קודם שנפל יין הנסך, כלשון ראשון שם. (142) משמע שיין ההיתר אינו מצטרף לשיעור לבטל את יין הנסך, וצריך שיהיה במים לבדם כדי לבטלו. ואין זה דומה לדין שלמעלה בפט"ו הכ"ב, במין במינו ודבר אחר שנתערבו, שגם הדבר שבמינו מצטרף לאינו מינו לבטל

1 שְׁהָרִי הַדָּבָר הָאֲסוּר הוּא הַנֶּסֶךְ¹¹⁷ וְהוּא שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ
2 גְּבִינָה¹¹⁸.

(112) פגים הם הפירות שלא הבשילו, והרבה בני אדם מעמידים החלב בדבר לבן כמו החלב השותת ויוצא מעוקצי הגפנים קודם בישולם, פירוש המשנה לערלה פ"א, מ"ז. (113) משנה, עבודה זרה כט, ב. קיבת עגלי עבודה זרה. (114) שנתנסך לפני שהחמיץ, שם לה, ב. אבל אחרי שנתחמץ אינו נעשה נסך. (115) שם. (116) לא בטל במיעוטו. (117) והוא כמו בעין, ואסור בהנאה, שם (כסף-משנה). (118) רבינו מבאר במלים אלו את ההבדל שבין המחמץ והמתבל, שאסור במין בשאינו מינו בנותן טעם בלבד (למעלה ה"א) ובין דבר המעמיד שבהלכה שלפנינו. ואומר, שכאן המעמיד עשה את הגבינה, אבל שם השאור לא עשה את העיסה, והתבלין לא עשו את התבשיל אלא שיפר טעמו (רדב"ז).

3 כֹּז. הָעֵרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם - דִּין הַפְּרוֹת שֶׁלֹּהֶן
4 שִׁישְׁרָפוּ¹¹⁹, וְהַמִּשְׁקִין שֶׁלֹּהֶן יִקְבְּרוּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵי
5 אֶפְשָׁר לְשַׂרְף¹²⁰ הַמִּשְׁקִין.

(119) משנה, תמורה ל, ב. כלאי הכרם בשריפה, שנאמר: "פן תקדש". ופירשו חז"ל "פן תוקד אש" (קידושין נו:). וכתבו רבינו למעלה בפ"י ה"ו. וערלה הוקשה לכלאי הכרם (רש"י תמורה שם). (120) במשנה, שם: את שדרכו לשרוף ישרוף, ואת שדרכו לקבור יקבר.

6 כֹּח. יֵין שֶׁנִּתְנַסַּף לְעֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים שֶׁנִּתְעַרַּב עִם הַיֵּין
7 - הַפֶּל אֲסוּר בְּהִנְיָה בְּכָל שֶׁהוּא, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ¹²¹.
8 בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹²²? בְּשִׁהְיוֹרֵק הַיֵּין הַמֵּתֵר עַל
9 טֶפֶח שֶׁל יֵין נֶסֶךְ¹²³; אֲבָל אִם עָרָה יֵין נֶסֶךְ מִצְּלָצוֹל
10 קָטָן¹²⁴ לְתוֹךְ הַבּוֹר שֶׁל יֵין, אֶפְלוּ עָרָה כָּל הַיּוֹם כָּלוּ
11 - רָאשׁוֹן רָאשׁוֹן בָּטֵל¹²⁵. עָרָה מִן הַחֲבִית, בֵּין שֶׁעָרָה
12 מִן הַמֵּתֵר לְאֲסוּר אוֹ מִן הָאֲסוּר לְמֵתֵר - הַפֶּל אֲסוּר,
13 מִפְּנֵי שֶׁהַעֲמוּד הַיּוֹרֵד מִפִּי הַחֲבִית גָּדוֹל.

(121) למעלה פט"ו ה"ו. (122) כרב יצחק בר יוסף בשם רבי יוחנן, עבודה זרה עג, א. (123) וכל טיפה מן ההיתר, ראשון ראשון נאסרה, ואסור הכל. (124) כלומר, כלי קטן. רבינו גורס בסוגיא שם "צלצול", אבל רש"י דוחה גירסא זו, וזה לשונו: "צרצור קטן גרסינן, והוא פך קטן. ובעירובין לגבי בגדים בפרק אחרון גרסינן: צלצול קטן, והוא קשר של משי". (125) שעמוד הקילוח מן הצלצול הוא דק. ומשמע מדבריו, שמותר גם בשתיה. ורש"י שם מפרש שרק בהנאה בלבד מותר, אבל לא בשתיה. וב'תוספות' שם ד"ה כי אתא, כתבו שמותר עד ששים, אבל כשהגיעה כמותו של יין הנסך ליותר מאחד בששים בהיתר - נאסר. ורבינו סתם ולא חילק, ומשמע שהתיר אפילו כשאין ששים בהיתר.

14 כֹּט. נִתְעַרַּב סֵתָם יֵינָם בֵּינָם - הָרִי זֶה אֲסוּר בְּכָל
15 שֶׁהוּא בְּשִׁתְיָה¹²⁶; וַיִּמְכֹּר כָּלוּ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, לְלוֹקֶחַ
16 דְּמִי הַיֵּין¹²⁷ הָאֲסוּר שָׂבוּ וּמִשְׁלִיכּוּ לִים הַמֶּלַח¹²⁸,
17 וְהִנֵּה בְּשֶׁאֵר הַמַּעוֹת. וְכֵן אִם נִתְעַרְבָה חֲבִית שֶׁל יֵין

האיסור, כי שם מדובר באיסורים שבטלים בששים במינם, דהיינו כשיעור נותן טעם באינו מינו, מה-שאינ-כן בדין שלפנינו ביין נסך האוסר במינו במשהו, כאן אי-אפשר לצרף את מינו כדי לבטל, כי מין במינו אינו בטל.

יום שלישי ט"ו תשרי ה'תשפ"ב

פרק שבעה עשר

(1) יבאר דין קדירה בת יומה; הכשר כלי תשמיש הגויים; אשר לכסף לכסף ואשר לזהב לזהב; דברים שאסרו אותם חכמים אע"פ שאין להם עיקר מן התורה; איסור בישולי גויים; וקטן האוכל איסור אם בית-דין מצווין להפרישו; דברים שאסרו חכמים מפני שנפשו של אדם קצה בהם.

- א. קְדֵרָה שֶׁל חֶרֶס² שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בָּהּ בִּשְׂר נְבִלָה אוֹ בִּשְׂר שְׂקָצִים וּרְמָשִׁים - לֹא יִבָּשֶׁל בָּהּ בִּשְׂר שְׁחוּטָה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם. וְאִם בִּשָּׁל בָּהּ מִיֵּן בִּשְׂר - הִתְבַּשִּׁיל אֲסוּר;³
- בִּשָּׁל בָּהּ מִיֵּן אַחֵר - בְּנוֹתָן טַעַם.⁴

(2) שאין לה תקנה בהגעלה, מה שאין כן של מתכת אפשר להגעיל אותה באותו יום ולבשל בה היתר. ובפרק ט הלכה יא כתב רבינו, קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ולא כתב של חרס. שאפילו קדירה של מתכת אין להגעילה, על מנת להשתמש בה בחלב. (3) כי אי אפשר לעמוד על טעמו. (4) וטועמו גוי.

- ב. וְלֹא אֲסָרָה תּוֹרָה אֲלֵא קְדֵרָה בֵּת יוֹמָה⁵ בְּלִבְדּוֹ, הוֹאִיל וְעֵדֵין לֹא נִפְגַּם הַשָּׁמַיִם⁶ שֶׁנִּבְלַע בְּקְדֵרָה. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁷ לֹא יִבָּשֶׁל בָּהּ⁸ לְעוֹלָם⁹. לְפִיכָךְ אֵין לִוְקָחִין כָּלִי חֶרֶס יִשְׁנִים מִן הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁוּ בָּהֶן בְּחֻמֵּין, כְּגוֹן קְדֵרוֹת וְקַעְרוֹת, לְעוֹלָם. וְאִפְלוּ הָיוּ שׁוֹעִינִין בָּאֶבֶר. וְאִם לָקַח וּבָשֶׁל בָּהֶן מִיּוֹם שֶׁנִּי וְהִלָּאָה¹⁰ - הִתְבַּשִּׁיל מִתֵּר.¹¹

(5) שלא עבר עליה לילה אחד. ולפירוש התוספות שלא עברו עליה כ"ד שעות. ורבינו סתם ולא ברורה לנו דעתו בזה. (6) אבל אינה בת יומה, נותן טעם לפגם הוא ומותר. (7) שגזרו קדירה שאינה בת יומה משום קדירה בת יומה. (8) ומכאן לומדים, שמה שאמרו חכמים נותן טעם לפגם מותר, זהו רק בדיעבד ולא לכתחילה. (9) אפילו עברו כמה ימים מיום שבישלו בהן איסור. (10) מיום שני לקנייתו שאז בוודאי אינן בני יומן, משמע מדבריו, שסתם כלים של גויים חוששים שהם בני יומם. (11) שנותן טעם לפגם הוא ומותר בדיעבד.

- ג. הַלּוֹקַח כָּלִי תִשְׁמִישׁ סַעֲדָה¹² מִן הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים מִכָּלִי מִתְּכֹת וּכְלֵי זְכוּכִית: דְּבָרִים שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמְשׁ בָּהֶן כָּל עָקֶר - מִטְּבִילִין¹³ בְּמֵי מִקְוֶה¹⁴ וְאַחֵר כֶּף יֵהִיוּ מִתְרִין לְאֹכֵל בָּהֶן וְלִשְׁתוֹת. וּדְבָרִים שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁ בָּהֶן עַל יְדֵי צוּנָן, כְּגוֹן פּוֹסוֹת וְצִלּוּחִיּוֹת וְקִיתוּנִיּוֹת - מְדִיחִין¹⁵ וּמִטְבִּילִין¹⁶ וְהֵן מִתְרִים שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁ בָּהֶן עַל יְדֵי חֻמֵּין, כְּגוֹן יוֹרוֹת וְקַמְקָמוֹסִין וּמִחְמָמֵי חֻמֵּין - מְגַעֲלִין¹⁷ וּמִטְבִּילִין וְהֵן מִתְרִין. וּדְבָרִים

- 1 לֵב. יֵין נִסְךְ שֶׁנִּפְלַע עַל הָעֵנָבִים¹⁴³ - יְדִיחָם וְהֵן מִתְרִים¹⁴⁴ בְּאֲכִילָה. וְאִם הָיוּ מְבַקְעוֹת¹⁴⁵, בֵּין שֶׁהָיָה הַיֵּין יִשְׁן¹⁴⁶ בֵּין שֶׁהָיָה חֶדֶשׁ: אִם נִתְּנָה טַעַם בְּעֵנָבִים - הָרִי אֵלָיו אֲסוּרוֹת בִּהְנִיָּה, וְאִם לֹא - הָרִי אֵלָיו מִתְרִים בְּאֲכִילָה.

(143) משנה, שם סה, ב. (144) מכיון שהיין לא נבלע בענבים. (145) היין נכנס לתוכה. (146) כרבא, שם סו, א. שהולכים אחר השם, וזה נקרא יין וזה נקרא ענבים, הרי הם מין באינו מינו אפילו בחדש, שטעמו כטעם ענבים.

- 6 לֵב. נִפְלַע עַל גְּבֵי תְּאֵנִים¹⁴⁷ - הָרִי אֵלָיו מִתְרִים, מִפְּנֵי שֶׁהַיֵּין פּוֹגֵם בְּטַעַם הַתְּאֵנִים.

(147) רבינו אינו גורס במשנה שם: "נפל על גבי תאנים או על גבי תמרים, אם יש בהם בנותן טעם - אסור". אלא: ומעשה בביתוס בן זונן שהביא גרוגרות בספינה ונשתברה חבית של יין נסך ונפל על גביהן, ושאלו לחכמים והתירו וכו'. וכן גם גירסת ה'תוספות', ולפיכך הוא פוסק שיין בתאנים, נותן טעם לפגם. ואילו לפי הגירסא שלפנינו, היה על רבינו לכתוב כלשון הגמרא: "אם הוא נותן טעם לפגם - מותר", פירוש, שלא כל יין נותן טעם לפגם בכל מיני תאנים.

- 8 לֵב. יֵין נִסְךְ שֶׁנִּפְלַע עַל הַחֲטִים¹⁴⁸ - הָרִי אֵלָיו אֲסוּרוֹת¹⁴⁹ בְּאֲכִילָה וּמִתְרִים בִּהְנִיָּה¹⁵⁰. וְלֹא יִמְכְּרָם לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים, שֶׁמָּא יַחְזֹר וְיִמְכְּרָם לְיִשְׂרָאֵל¹⁵¹. אֲלֵא כִּיצַד עוֹשֶׂה? טוֹחֵן אוֹתוֹן וְעוֹשֶׂה מִהֵן פֶּת וּמוֹכְרָה לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים שֶׁלֹּא בִּפְנֵי יִשְׂרָאֵל¹⁵², כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְחוּ אוֹתָהּ יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים, שֶׁהָיָה פֶּת עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים - אֲסוּרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר¹⁵³. וְלָמָּה אֵין בּוֹדְקִין אֶת הַחֲטִים בְּנוֹתָן טַעַם? מִפְּנֵי שֶׁהֵן שׁוֹאֲבוֹת, וְהֵינָן נִבְלָע בָּהֶן¹⁵⁴.

(148) שם סה, ב. (149) כיון שיש בהם סדק בולעות. (150) מותר למוכרן לגוי שלא בפני ישראל לאחר טחינה ואפיה, מכיון שאינו נהנה מיין נסך כלל, שהרי לוקח רק דמי החיטים, אבל ליהנות מגוף החיטים אסור, שהרי הוא נהנה גם מן היין. וראה למעלה בהכ"ט. (151) גמרא, שם. (152) שלא יראה שזו היא פת שאפאה ישראל, ויקח אותה ממנו. (153) בפ"ז ה"ט. (154) וטעמו מתמזג עם טעם החיטים, ואי אפשר לעמוד עליו (רדב"ז). ופירושו של ה'לחם משנה' קשה להולמו.

- 17 לֵב. יֵין נִסְךְ שֶׁנִּפְלַע עַל לְתוֹף חֻמֵּין שֶׁכֶּר - אֲסוּר בְּכָל שְׁהוּא; מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּמִינוֹ, שֶׁשְׁנֵיהֶן חֻמֵּין הֵן¹⁵⁵. וְיֵין שֶׁנִּתְעַרְבַּ עִם הַחֻמֵּין, בֵּין שֶׁנִּפְלַע חֻמֵּין לֵינָן בֵּין שֶׁנִּפְלַע יֵין לְחֻמֵּין¹⁵⁶ - מְשַׁעְרִין אוֹתוֹ בְּנוֹתָן טַעַם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט"ו תשרי - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כָּלִי מִתְּכֹת - מִדִּית³⁰ או מִרְתִּית³¹ או מִלְבָּן³², וְאִינוּ
צָרִיךְ לְהִטְבִּיל³³. וְכֵן אִם לָקַח כָּלִי עֵץ או כָּלִי אֲבָנִים
- מִדִּית³⁴ או מִרְתִּית³⁵, וְאִינוּ צָרִיךְ לְהִטְבִּיל³⁶. וְכֵן
כָּלִי חֲרָשִׁים³⁷ - אִינוּ צָרִיךְ לְהִטְבִּיל³⁸. אֲבָל הַשּׁוּעִין
בְּאֲבָרָה³⁹ - הָרִי הֵן כָּלִי מִתְּכֹת וצָרִיכִין טְבִילָה.⁴⁰

לא הזכיר רבינו כאן כלי זכוכית אף על פי שגם כלי
זכוכית צריכים טבילה, ... מפני שהלכה זו לא באה
להשמיענו איזה כלי טעון טבילה, אלא את הדין, שהשואל
כלים או שמישכנם הגוי אצלו אינו צריך להטבילם. וסמך על
שכתב בהלכה ג שכלי זכוכית צריכים טבילה. (29) בעיני
היא שם ולא נפשטה. וכתב הר"ן שרבינו פסק להקל משום
שסובר שטבילת כלים אינה אלא מדרבנן וספק דרבנן הולכין
להקל. (30) אם הם דברים שנשתמש בהם בצונן.
(31) מגעיל בדברים שנשתמש בהם על ידי חמין.
(32) בדברים שנשתמש בהם על ידי האור. (33) שטבילת
כלים שבאו מן הגויים אינה אלא בקנה ממנו ולא בשואל.
(34) בדבר שנשתמש על ידי צונן. (35) בדבר שנשתמש על
ידי חמין. (36) מפני שטבילה זו למדנו מכלי מדין, שנאמר
בהם "וטהר" ושם מנה הכתוב כלי מתכות בלבד. (37) כלי
חרס. (38) מכיון שאם נשברו אין להם תקנה, אינם דומים
לכלי מתכות ואין צריכים טבילה. (39) כלי חרס המצופים
עופרת או מתכת אחרת.

ז. הַלּוֹקֵחַ סָפִין מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים - מִלְבָּנָה בָּאֵשׁ
או מִשְׁחִיזָה בְּרִיחִים שְׁלָה. וְאִם הִיתָה סָפִין יָפָה
שָׂאִין בָּהּ פְּגִימוֹת - דִּי לוֹ אִם נִעְצָה בְּקִרְקַע קֶשֶׁה⁴⁰
עָשָׂר פְּעָמִים, וְאוֹכֵל בָּהּ צוֹנֵן. וְאִם הָיוּ בָּהּ פְּגִימוֹת,
או שְׁהִיתָה יָפָה וְרָצָה לְאַכֵּל בָּהּ חֲמִין או לְשַׁחַט
בָּהּ⁴¹ - מִלְבָּנָה או מִשְׁחִיזָה פְּלָה. שֹׁחַט בָּהּ קֶדֶם
שִׁטְהֶרְגָּה - מִדִּית מְקוֹם הַשְׁחִיטָה⁴²; וְאִם קָלַף -
הָרִי זֶה מִשְׁפָּח⁴³.

(40) קרקע שאינה עבודה. (41) משמע שלשחוט בה הדין
כמו רוצה לאכול בה חמין. (42) ומעבירי שמנונית שבדפנות
בית השחיטה. (43) מפני שהחמיר על עצמו כדעת רב, שעל
ידי דוחק הסכין בבשר נבלעת בו השמנונית.

ח. סָפִין שֹׁשְׁחַט בָּהּ טְרֵפָה - לֹא יִשְׁחוּט בָּהּ עַד
שִׁידִיחָה אֶפְלוּ בְּצוֹנָן⁴⁴, או מְקַנְחָה בְּבִלְיוֹת שָׁל
בְּגָדִים.

(44) מספיק להדיחה במים צוננים ואין צריך להגעילה. הואיל
ובית השחיטה צונן לא בלעה הסכין כלום.

ט. וַיֵּשׁ שֵׁם דְּבָרִים אֲחֵרִים אֲסֻרוֹ אוֹתָן חֲכָמִים. וְאִם
עַל פִּי שָׂאִין לְאִסוּרֵן עֶקֶר מִן הַתּוֹרָה, גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן
כְּדִי לְהִתְרַחֵק מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, עַד שֶׁלֹּא יִתְעַרְבוּ
בָּהֶן וְשָׂרָאֵל וְיִבְאוּ לִידֵי חֲתָנוּת. וְאֵלֹהֵי הֵן: אֲסֻרוֹ
לְשִׁחוּת עֲמָהֶן וְאֶפְלוּ בְּמָקוֹם שָׂאִין לְחוּשׁ לִינֵי נֶסֶךְ⁴⁵,
וְאֲסֻרוֹ לְאַכֵּל פֶּתֶן או בְּשׂוּלֵיהֶן וְאֶפְלוּ בְּמָקוֹם שָׂאִין
לְחוּשׁ לְגַעוּלֵיהֶן⁴⁶.

שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַל יְדֵי הָאוֹר¹⁸, כְּגוֹן שְׁפוּדִין
וְאִסְכָּלוֹת - מִלְבָּנָן בְּאוֹר¹⁹ עַד שֶׁתִּנָּשֵׁר קִלְפָתָן
וּמִטְבִּילָן וְהֵן מִתְּרִין.

(12) אבל כלי תשמיש אחרים כגון כלי חרישה אינם צריכים
טבילה. (13) מדברי סופרים, שהקונה כלים חדשים מן הגוי
צריך טבילה. (14) במים שיש בהם ארבעים סאה. ואפילו
מי מעיין אינם מטהרים בפחות מארבעים סאה.
(15) להעביר שיורי האיסור שנדבקו על פני דפנות הכלים.
(16) בארבעים סאה אחר כך, כדין כלים חדשים שנקנו מן
הגוי ולא נשתמש בהם. (17) להוציא מהן את האיסור
שבלעו כשנשתמשו בהן בחמין. (18) ישר, בלי מים או נוזל
אחר. (19) שכל דבר שנשתמש בו גוי על ידי האור טעון
ליבון.

ד. בִּיעַד מַגְעִילָן? נוֹתֵן יוֹרָה קֶטְנָה לְתוֹךְ יוֹרָה
גְּדוֹלָה, וּמַמְלֵא עָלֶיהָ מִיָּם²⁰ עַד שִׁיעוּפּוֹ עַל הַקֶּטְנָה,
וּמִרְתִּיחָה יָפָה יָפָה²¹. וְאִם הִיתָה יוֹרָה גְּדוֹלָה - מְקִיף
עַל שְׁפָתָהּ בָּצֵק או טִיט, וּמַמְלֵא מִיָּם עַד שִׁיעוּפּוֹ
הַמִּיָּם עַל שְׁפָתָהּ, וּמִרְתִּיחָה. וְכֵלָן שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד
שֶׁלֹּא הִרְתִּיחָ או עַד שֶׁלֹּא הִדִּיחַ וְעַד שֶׁלֹּא הִלְבִּין וְעַד
שֶׁלֹּא הִטְבִּיל - מִתְּרִין; שֶׁכָּל הַשְּׂמִין²² שֶׁבָּהֶן נוֹתֵן טַעַם
לָפָנֶם²³ הוּא, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנֹה.

(20) כלומר, על היורה הקטנה, אבל יותר נכון לגרוס "אותה"
כלומר, את היורה הגדולה. (21) כנראה כוונת רבינו
שישנהה במי ההגעלה עד שתפלוט. (22) שנבלעו בהן.
(23) באינה בת יומה.

ה. טְבִילָה זו שֶׁמִּטְבִּילִין כָּלִי הַסְּעֵדָה הַנִּלְקָחִין מִן
הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וְאַחֵר כִּף יִתְרוֹ לְאִכְלָה וְשִׁתָּה -
אִינוּ לְעֻנֵּן טַמְאָה וְטִהָרָה²⁴, אֲלָא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים²⁵.
וְרָמְזוּ לָהּ: כָּל דְּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָּאֵשׁ
וְטָהַר. וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שָׂאִינוּ מְדַבֵּר אֲלָא
בְּטִהָרָתָן מִיָּדֵי גַעוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, לֹא מִיָּדֵי
טַמְאָה. שָׂאִין לָךְ טַמְאָה עוֹלָה עַל יְדֵי הָאֵשׁ²⁶. וְכָל
הַטַּמְאִים - בְּטְבִילָה עוֹלִין מִטַּמְאָתָן, וְטַמְאָת מֵת -
בְּהִזָּאָה וְטְבִילָה, וְאִין שֵׁם אֵשׁ כָּלֵל, אֲלָא לְעֻנֵּן
גַּעוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים. וְכִין שֶׁתּוֹבֵב וְטָהַר, אֲמָרוּ
חֲכָמִים: הוֹסִיף לוֹ טָהָרָה אַחֵר עֲבִירָתוֹ בָּאֵשׁ לְהַתִּירוֹ
מִגַּעוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים²⁷.

(24) שהכתוב אינו עוסק שם כלל בטהרת כלים שנטמאו,
אלא בכלים שבלעו דברים אסורים. (25) תקנת חכמים היא
כמבואר בירושלמי: מפני שהוא יוצא מטומאת גויים
לקדושת ישראל. (26) שהאש באה רק לפליטת האיסור של
גיעולי גויים. (27) פירוש. אחרי ההעברה באש שהתירה
מאיסור גיעולי גויים, תוסיף עוד טהרה אחרת.

ו. לֹא חִיבּוֹ בְּטְבִילָה זו אֲלָא כָּלִי מִתְּכֹת²⁸ שֶׁל סְעֵדָה
הַנִּלְקָחִין מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים. אֲבָל הַשּׁוֹאֵל מִן
הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, או שֶׁמִּשְׁכָּן²⁹ הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים אֲצֻלוֹ

ועד סוף ולא נשתתף ישראל עמו בבשול⁵⁸ - הרי
אלו אסורין משום בשולי עובדי כוכבים.

(56) מין פרי. (57) לא מלוח. (58) רק אם נשתתף
בבישולו מותר, אבל הוספת קיסם עץ אינו מועיל.

טו. במה דברים אמורים? בדבר שהוא עולה על
שלחן מלכים לאכל בו את הפת, כגון בשר וביצים
ודגים וכיוצא בהם; אבל דבר שאינו עולה על
שלחן מלכים לאכל בו את הפת, כגון תירמוסין⁵⁹
ששלקו אותן עובדי כוכבים, אף על פי שאינן
נאכלין חיין - הרי אלו מתרין. וכן כל כיוצא בהן.
שעקר הגזרה משום חתנות, שלא יזמנו העובד
כוכבים אצלו בסעדה; ודבר שאינו עולה על שלחן
מלכים לאכל בו את הפת - אין אדם מזמן את חברו
עליו.

(59) שאוכלים בקינוח סעודה.

טז. ודגים קטנים שמלחין ישראל או עובד כוכבים -
הרי הן כמו שנתבשרו מקצת בשול, ואם צלצן עובד
כוכבים אחר בן - מתרין⁶⁰. וכל שבשלו ישראל מעט
בשולו, בין בתחלה בין בסוף - מתר. לפיכך, אם
הניח העובד כוכבים בשר או קדרה על גבי האש
והפך ישראל בבשר והגיס⁶¹ בקדרה, או שהניח
ישראל וגמר העובד כוכבים - הרי זה מתר⁶².

(60) ודווקא דגים קטנים, אבל דג מלוח גדול שצלאו אחר
כן גוי אסור, שאכילתו בלא צליה אכילה על ידי הדחק
היא, ולפיכך הצליה שאחרי המליחה בישול גוי הוא.
(61) בחש. (62) וזה רק כשמעשה הגוי הועיל רק לקרב את
גמר הבישול, אבל אם לולי פעולת הגוי לא היה הבישול
נגמר, הרי זה אסור.

יז. דג שמלחו עובד כוכבים ופרות שעששן עד
שהכשירן לאכילה - הרי אלו מתרין. מליח אינו
פרות כגזרה זו, והמעשן אינו מבבשל. וכן
קליות⁶³ של עובדי כוכבים - מתרין, ולא גזרו
עליהם; שאין אדם מזמן חברו על הקליות.

(63) גרעיני תבואה או קטניות קלויים באש.

יח. פולין ואפונים ועדשים וכיוצא בהן ששולקין
אותן העובדי כוכבים ומוקרין אותן - אסורין משום
בשולי עובדי כוכבים במקום שעולין על שלחן
מלכים⁶⁴ משום פפרות⁶⁵, ומשום געולי עובדי
כוכבים בכל מקום; שמא יבשלו אותן עם הבשר⁶⁶
או בקדרה שבשלו בה בשר. וכן הספגנין שקולין
אותן העובדי כוכבים בשמן - אסורין אף משום
געולי עובדי כוכבים⁶⁷.

(64) לפי דברי רבינו מנהג המקום קובע ואם עולה על שולחן
מלכים במקום זה אסור. (65) לקינוח סעודה וזה נקרא

(45) כגון יין מבושל או משקין אחרים. ובמקום שיש לחוש
ליין נסך אסור לשותתו אפילו לבדו לא בחברת גויים. וזאת
היא גזירת "סתם יינם" שנאסר משום חומר עבודה זרה
ואסור אפילו בהנאה. (46) לבליעת דברים אסורים.

1. כי פיצד? לא ישתה אדם במקסבה של עובדי
כוכבים, ואף על פי שהוא יין מבשל שאינו נאסר⁴⁷,
או שהיה שותה מפליו לבדו. ואם היה רב המקסבה
ישראל - מתר. ואין שותין שבר שלחן שעושין מן
התמרים והתאנים וכיוצא בהן⁴⁸. ואינו אסור אלא
במקום מכירתו, אבל אם הביא השכר לביתו ושתהו
שם - מתר; שעקר הגזרה שמא יסעד אצלו⁴⁹.

(47) יין מבושל אין בו אסור יין נסך. (48) כגון מפירות
אחרים ומן התבואה. (49) זה מקרב את הדעת ויבואו לידי
חיתון.

8. יא. יין תפוחים ויין רמונים וכיוצא בהן - מתר
לשותתן בכל מקום⁵⁰. דבר שאינו מצוי לא גזרו
עליו⁵¹. יין צמוקים⁵² - הרי הוא כין ומתנסף.

(50) בגמרא שם המדובר בשכר בלבד. (51) אבל שכר הוא
דבר המצוי ואסור לשותתו במקום מכירתו. (52) תניא, יין
צימוקים בדיעבד כשר למזבח וכל הראוי למזבח יש בו
משום יין נסך.

11. יב. אף על פי שאסרו פת עובדי כוכבים, יש
מקומות שמקלין בדבר ולוקחין פת הנחתום העובד
כוכבים במקום שאין שם נחתום ישראל ובשדה,
מפני שהוא שעת הדחק. אבל פת בעלי בתים - אין
שם מי שמורה בה להקל. שעקר הגזרה משום
חתנות, ואם יאכל פת בעלי בתים - יבוא לסעד
אצלו.

18. יג. הדליק העובד כוכבים את התנור ואפה בו
ישראל, או שהדליק ישראל ואפה עובד כוכבים, או
שהדליק העובד כוכבים ואפה העובד כוכבים ובה
ישראל ונער⁵³ האש מעט או כבשו לאש, הואיל
ונשתתף במלאכת הפת - הרי זה מתר. ואפילו לא
ירק⁵⁴ אלא עץ לתוף התנור - התיר כל הפת שבו.
שאין הדבר אלא להיות הבר⁵⁵ שהפת שלהן אסורה.

(53) את העצים או הגחלים. (54) מהדברים שבין בני ארץ
ישראל לבני בבל, בני בבל משליכים קיסם לתוך התנור,
ובני ארץ ישראל אומרים: קיסם מה מעלה ומה מוריד?
(55) משמע שרק בפת מועיל קיסם עץ ולא בבישול ממש.

25. יד. עובד כוכבים שבשל לנו יין או חלב או דבש
או פרישין⁵⁶ וכיוצא באלו (מכל) דבר הנאכל כמות
שהוא חי - הרי אלו מתרין. ולא גזרו אלא על דבר
שאינו נאכל כמות שהוא חי, כגון בשר ודג תפל⁵⁷
וביצה וירקות. אם בשלן העובד כוכבים מתחלה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ט"ו תשרי – ספר קדושה – הל' מאכלות אסורות קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

חמץ או יין, או זיתים הפכושים וחגבים הפכושין
שפאין מן האוצר - מתריץ⁸². אבל חגבים וכבשים
שפאין עליהן יין - אסורין. וכן אם היו מזלפין
עליהן חמץ⁸³, ואפלו חמץ שפאין⁸⁴ - אסורין.

(79) פסולת של תמרים שעשו מהן שכר וחולטין אותן.
(80) שחלטו אותן. (81) שמנונית האיסור שבירה.
(82) שכבוש אינו כמבושל בגזירה זו. (83) שהחומץ של
גויים אסור כיון. (84) של גויים גם כן אסור.

כה. ומפני מה אסרו חמץ שפאין של עובדי פוכבים?
מפני שפאין עליהם לתוכו שפאין יין. לפיכך, הנלקח
מן האוצר⁸⁵ - מתר⁸⁶.

(85) זיתים וחגבים כבושים שלקחו משם. (86) שאין דרכם
לזלף יין או חומץ עליהם באוצר, אלא החנוונים לפני
המכירה הקמעונית.

כו. המוריס⁸⁷, במקום שדרפן לתת לתוכו יין⁸⁸ -
אסור. ואם היה היין יקר מן המוריס - מתר. וכזה
מורין בכל דבר שחוששין לו שפאין ערבו בו העובדי
פוכבים דבר אסור. שאין אדם מערב דבר היקר
בזול, שהרי מפסיד; אבל מערב הזול ביקר, כדי
להשתפר.

(87) שמן דגים. (88) במקום שהיין זול מן המורייס.
המדובר במורייס של בעלי בתים, שאילו במורייס שהאומן
מוכר אותו אין לחוש. מפני שהאומן אין דרכו לערב יין
במורייס.

כז. קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות או שעשה
מלאכה בשבת⁸⁹ - אין בית דין מצוין עליו
להפרישו, לפי שאינו בן דעת. במה דברים
אמורים? בשעשה מעצמו; אבל להאכילו בידים -
אסור, ואפלו דברים שאסורין מדברי סופרים. וכן
אסור להרגילו⁹⁰ בחלול שבת ומועד, ואפלו בדברים
שהן משום שבות.

(89) בהלכות שבת פרק כד הלכה יא כותב רבינו, קטן
שעשה וכו' משום שבות, אין בית דין מצווים להפרישו,
משמע מדבריו שבאיסורי תורה מצווים להפרישו.
(90) "לא יאמר אדם לתינוק הבא לי מפתח, הבא לי חותם,
מפני שהוא מרגילו בחילול שבת. אבל מניחו תולש, מניחו
זורק".

כח. אף על פי שאין בית דין מצוין להפריש את
הקטן, מצוה על אביו לגער בו ולהפרישו, כדי
לחנכו בקדושה; שנאמר: חנף לצער על פי דרכו
וגומר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... מצוה על אביו לגער בו ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה
ופרישה, שנאמר חנף לצער על פי דרכו".

ובהלכה כ"ז כתב "קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות או

"עולה על שולחן מלכים". (66) ומשום סתם כליהם של
גויים אינם אסורים, שדרך המוכרים לבשל הפולין בקדירה
מיוחדת לזה. (67) רבינו פוסק, שסתם כלי גויים הם בני
יומן, פירוש, מניחים אנו שנחבשל בהם איסור בו ביום.

יט. עובד פוכבים שפאין ולא נתפון לבשול - הרי
זה מתר. כיצד? עובד פוכבים שהצית אור באגם
כדי להעביר החציר⁶⁸, ונתפשו פה חגבים - הרי
אלו מתרין, ואפלו במקום שהן עולין⁶⁹ על שלחן
מלכים משום פרפרת. וכן אם חרף הראש להעביר
השער - מתר לאכל מן הדלדולין⁷⁰ ומן ראש אגנים
שנפלו בשעת חריכה.

(68) עשבים רעים. (69) שאם אינו עולה על שולחן מלכים
אין בו בכלל משום בישול גויים. (70) תלתלי בשר.

כ. תמרים ששלקו אותן עובדי פוכבים: אם היו
מתוקין מתחלתן⁷¹ - הרי אלו מתרין; ואם היו מרין
ומתקנן הבשול - הרי אלו אסורין; היו בינוניים -
הרי אלו אסורין.

(71) שהם נאכלים כשהם חיים.

כא. קלי של עדשים שלשו בין במים בין בחמץ⁷²
- הרי זה אסור. אבל קלי של חטים ושעורים
שלשין אותן במים - הרי זה מתר⁷³.

(72) כשנותנים בהם חומץ הרי זה כמו בישול ואסור כשלו
גויים משום בישוליהם. וחכמים גזרו אף כשלו במים
גזירה שמא יתירו כשעושה בחומץ. (73) חטים ושעורים
אין דרכם לעשותם אלא במים ולפיכך לא גזרו משום חומץ.

כב. שמן של עובדי פוכבים - מתר⁷⁴. ומי שאסרו
- הרי זה עומד בחטא גדול, מפני שממרה על פי
בית דין⁷⁵ שהתירוהו. ואפלו נתפשל השמן⁷⁶ - הרי
זה מתר. ואינו נאסר לא מפני בשולי עובדי
פוכבים, מפני שנאכל כמות שהוא חי; ולא מפני
געולי עובדי פוכבים, מפני שהבשר⁷⁷ פוגם את
השמן ומסריחו.

(74) רבי ובית דינו התירו השמן. (75) שאמר שמואל לרב
אכול, ואם לא אני כותב עליך זקן ממרא וכו'. (76) בכלי
גויים. (77) הבלוע בתוך הכלי. ובגמרא: זליפתן של כלים,
כלומר, פליטתן שפולטין שמנונית איסור שבלעו.

כג. וכן דבש של עובדי פוכבים שנתפשל ועשו
ממנו מיני מתקה - מתר מטעם זה⁷⁸.

(78) אינו נאסר לא מפני בישולי גויים, מפני שנאכל כמות
שהוא חי; ולא מפני גיעולי גויים, מפני שהבשר פוגם את
הדבש ומסריחו.

כד. בספן⁷⁹ של עובדי פוכבים שהוחמו חמין⁸⁰, בין
בירה גדולה בין בירה קטנה - מתר, מפני שנותן
טעם לפגם הוא⁸¹. וכן כבשין שאין דרכן לתת לתוכן

- 25 כָּף יֵאָכֵל. (ב) שְׁלֹא לִשְׁחֹט אוֹתוֹ וְאֵת כִּנּוּ בַּיּוֹם אֶחָד.
26 (ג) לְכַסּוֹת דָּם חֵיהָ וְעוֹף. (ד) שְׁלֹא לִקַּח הָאֵם עַל
27 הַבָּנִים. (ה) לְשַׁלַּח הָאֵם אִם לִקְחָהּ עַל הַבָּנִים.
28 וּבְאֹר מִצּוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

- 29 (1) יבאר שחיטת בהמה חיה ועוף; דגים וחגבים אם צריכים שחיטה; ומקום השחיטה; וכמה שיעור השחיטה; ובאי זה דבר שוחטין; ליבן סכין ושחט בה; בדיקת הסכין קודם שחיטה ואחריה; וטבח שלא בדרך סכיניו לפני חכם; ודין כמה אורך הסכין ומתי שוחטין.

- 30 א. מִצְוַת עֲשֵׂה² שִׁישְׁחוּט מִי שִׁירְצָה לֵאכֹל בְּשָׂר³
31 בַּהֶמָּה חֵיהָ וְעוֹף וְאַחֵר כָּף יֵאָכֵל. שְׁנֵאמַר: וּבִחְתָּ
32 מִבְּקָרָךְ וּמִצֹּאֲנֶךָ. וְנֶאמַר בִּבְכוֹר בְּעַל מוֹם: אֵף בְּאֶשֶׁר
33 יֵאָכֵל אֶת הַצִּבִּי וְאֶת הָאֵיל⁴. הֵא לְמִדַּת שְׁחִיהָ
34 בַּבְּהֵמָה⁵ לַעֲנֵן שְׁחִיטָה⁶. וּבְעוֹף הוּא אוֹמֵר: אֶשֶׁר
35 יֵצֵד צִיד חֵיהָ אוֹ עוֹף וּגּוֹמֵר וְשִׁפָּה אֶת דָּמוֹ. מְלַמֵּד,
36 שֶׁשְּׂפִיכַת דָּם הָעוֹף כְּשִׂפִּיכַת דָּם הַחֵיהָ⁷.

- (2) מן התורה (3) אע"פ ששחיטה אינה מצוה של קום ועשה שאנחנו מצווים לעשותה, ואם מוותרים על אכילת בשר אין חיוב שחיטה. דעת רבינו שהיתר והכשרת איסור גם כן מצוה עשה מן התורה, ולפיכך תקנו בה ברכה "וצונו על השחיטה". כן כתב הרמב"ן בשורש ראשון בספר המצוות לדעת רבינו. ובפרק י"א מהלכות ברכות ה"ב כותב רבינו: ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות, כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית ולעשות מזוזה או לבנות בית בשביל מעקה וכו', והרי מזוזה ומעקה נמנים בחשבון מצוות עשה מן התורה, אף שחיטה כך. (4) ובראש הפסוק כתוב: "תזבח ואכלת בשר". (5) שהרי צבי ואיל חיה הם (6) ואע"פ שחיה בכלל בהמה היא בכל מקום, שהרי נאמר "וזאת הבהמה אשר תאכלו" ואחר כך מונה איל וצבי כמבואר שם עא. כאן צריך ללמוד להיקש שחיה בשחיטה, משום שבפסוק לא נאמר וזבחת מבהמתך אלא מבקרך וצאנך ואין חיה בכלל. (7) למדו מפסוק זה "בשפיכה בעלמא סגי" = דיו לעוף בכל שפיכות דמו שהיא, ולא דוקא בשחיטה. לימוד זה הוא לדעת האומר אין שחיטה לעוף מן התורה. והאומרים יש שחיטה לעוף מן התורה, וכן פסק רבינו בראש הפרק - לומדים זאת מהיקש עוף לחיה, שכאן נאמר "חיה ועוף" - ששפיכת דמם אחת היא.

- 37 ב. וְהִלְכוֹת שְׁחִיטָה⁸ בְּכֶלֶן אַחַת הֵן. לְפִיכָף, הַשּׁוֹחֵט
38 בַּהֶמָּה אוֹ חֵיהָ אוֹ עוֹף⁹ - מִבְּרֶךְ תִּחְלָה¹⁰: אֶשֶׁר
39 קִדְּשָׁנוּ בַּמִּצְוֹת וְצִנּוּנוֹ עַל הַשְּׁחִיטָה¹¹. וְאִם לֹא בִרְךָ,
40 בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד - הַבֶּשֶׂר מִתֵּר¹². וְאִסּוּר לֵאכֹל
41 מִן הַשּׁוֹחֵטָה כֹּל זֶמֶן שֶׁהִיא מִפְּרָקֶת¹³. וְהֵאֱכֹל
42 מִמֶּנָּה קִדְּם שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁה - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְהִרִי
43 הוּא בְּכֶלֶל לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם¹⁴, וְאִינוּ לֹקְחֶהּ¹⁵.
44 וּמִתֵּר לַחֲתוּךְ מִמֶּנָּה אַחֵר שְׁחִיטָה קִדְּם שֶׁתֵּצֵא

שעשה מלאכה בשבת, אין בית-דין מצווין עליו להפרישו לפי שאינו בן דעת. וי"ל שסברת הרמב"ם היא שהחובה להפרישו מאיסור באה מהחיוב הכללי לחנכו בדרך התורה, הנלמד מהפסוק "חנוך לנער כו", ואין זה חיוב פרטי בכל האיסורים כ"אם חיוב כללי לחנכו בקדושה. ועל-פי-זה מובן מדוע הביא דין זה כאן, אף שהזכיר דין חובת חינוך במצוות כמה פעמים לפני¹², ומבלי להביא הפסוק "חנוך לנער כו" כי כאן מדובר בחיוב הכללי לחנכו בדרך התורה, ומשום כך גם נקט הלשון לחנכו בקדושה ופרישה, לשון שלא הובאה בכל הפעמים שלפני¹².

(על-פי לקו"ש חלק לה עמוד 63 הערה 23)

- 1 כט. אִסְרוּ חֲכָמִים מֵאֲכָלוֹת וּמִשְׁקִין שְׁנֵפֶשׁ רֵב בְּנֵי
2 אָדָם קָהָה¹⁹ מֶהֶן, כְּגוֹן מֵאֲכָלוֹת וּמִשְׁקִין שְׁנֵתְעָרֵב
3 בֵּהֶן קִיא אוֹ צִוָּה וְלַחֵה סְרוּחָה וְכִיּוּצָא בֵּהֶן. וְכֵן
4 אִסְרוּ חֲכָמִים לֵאכֹל וּלְשָׁתוֹת בְּכָלִים הַצּוֹאִים שְׁנֵפֶשׁוֹ
5 שֶׁל אָדָם מִתְּאוֹנָנֶת⁹² מֶהֶם, כְּגוֹן כְּלִי בֵּית הַכֶּסֶּא וְכִלֵּי
6 זְכוּכִית שֶׁל סִפְרִין⁹³ שְׁגוּרָעִין⁹⁴ בָּהֶם אֶת הַדָּם וְכִיּוּצָא
7 בֵּהֶן.

(91) בוחלת בהם ומתרחקת מהם. "והוא מאמרו תקהינה שיניו, ונקרא עניין הבוסר בזה השם להיותו מרחיק האדם מלעיסה". (92) אינה סובלת, מלשון אנינות הדעת. (93) מקיזי הדם. (94) מקיזים.

- 8 ל. וְכֵן אִסְרוּ לֵאכֹל בְּיָדִים מְסֻבּוֹת מְזוּהָמוֹת, וְעַל
9 גְּבִי בָלִים מְלֻכְלָכִים. שְׁכָל דְּבָרִים אֵלּוּ בְּכֶלֶל אֵל
10 תִּשְׁקָצוּ אֶת נִפְשֹׁתֵיכֶם. וְהֵאֱכֹל מֵאֲכָלוֹת אֵלּוּ - מִפֶּיִן
11 אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדוֹת.

- 12 לא. וְכֵן אִסּוּר לֵאדָם שִׁישְׁהָה אֶת נִקְבֵּיו כֶּלֶל, בֵּין
13 גְּדוֹלִים בֵּין קֹטְנִים. וְכָל הַמְשָׁקָה נִקְבֵּיו - הִרִי זֶה
14 בְּכֶלֶל מִשְׁקֵן נִפְשׁוֹ, יֵתֵר עַל חֲלָאִים רָעִים שֶׁיָּבִיא עַל
15 עַצְמוֹ וְיִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ. אֵלָּא רָאוּי לוֹ לְהִרְגִּיל עַצְמוֹ
16 בַּעֲתֵים מְזֻמָּנִים⁹⁵, כִּדִּי שְׁלֹא יִתְרַחֵק⁹⁶ בִּפְנֵי בְּנֵי אָדָם
17 וְלֹא יִשְׁקֵן נִפְשׁוֹ.

(95) שעות קבועות, לפנות בוקר ובסוף היום. (96) בזמנם נמצאו בתי הכיסאות במקום רחוק מן העיר.

- 18 לב. וְכָל הַנִּזְהָר בְּדְבָרִים אֵלּוּ - מִבֵּיא קִדְּשָׁה וְטָהָרָה
19 יִתְרָה לְנִפְשׁוֹ, וּמִמָּרֵק נִפְשׁוֹ לְשֵׁם הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא;
20 שְׁנֵאמַר: וְהִתְקַדְּשְׁתָּם וְהִיִּיתָם קְדָשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי.
21 בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסִיעֵן. מְרִישׁ וְעַד כְּעֵן.

הִלְכוֹת שְׁחִיטָה

- 22
23 יֵשׁ בְּכֶלֶלֶן חֲמֵשׁ מִצְוֹת: שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׁתֵּים
24 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לִשְׁחֹט וְאַחֵר

1 וּפְשָׁה¹⁶, וּמִלְּחֹ יֶפֶה יֶפֶה וּמִדִּיחוּ יֶפֶה יֶפֶה¹⁷,
2 וּמִנִּיחוּ עַד שְׁתַּמּוּת¹⁸ וְאַחֵר כֶּן יֵאָכְלוּ.

(8) כגון חמישה דברים הפוסלים בשחיטה: שהייה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור, וכן בדיקת הסכין שלא תהיה פגומה. (9) מפני שהלכות שחיטה שוות בכולם, לכן ברכה אחת לכולם. (10) שכל הברכות מברכין "עובר לעשייתן". פירוש: לפני עשיית המצוה. (11) ולא לשחוט, מפני שלשחוט משמע שהוא מצווה לשחוט ואינו כן שאן הוא רוצה אינו שוחט ואינו אוכל. ובפסח וקדשים שהאכילה מצוה וגם השחיטה מצוה - מברך לשחוט. (12) לפי שברכות אינן מעכבות. (13) ולא משום אבר מן החי, שהרי אין איסור אבר מן החי במפרנסת שכבר הותרה לישראל בשחיטה, אלא משום איסור אחר, כמו שמסיים: והרי הוא בכלל לא תאכלו על הדם. (14) שיש עוד חיות בבמה (15) מפני שהוא לאו שבכללות. פירוש: לא תעשה זו כוללת הרבה איסורים וכולם מפורטים בברייתא. וכן כתב רבינו. בשורש תשיעי מספר המצוות: וזהו לאו שבכללות שאין לוקין עליו כמו שנבאר עתה, וזה שאמרו יתעלה "לא תאכל על הדם" וכו'. נראה בדעת רבינו שהוא איסור מן התורה אלא שאין לוקין וכן לשון הברייתא שם "שהוא בלא תעשה", ובגמרא שם אמרו: על כולם אינו לוקה משום דהווה (שהוא) לאו שאין בו מעשה. אבל דעת רש"י שאינו אלא איסור מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא. (16) וכמו שכתבנו שאין כאן משום אבר מן החי. (17) לשון הברייתא שם. וגם רבינו אינו מזכיר הדחה ראשונה קודם מליחה שזה נכלל בלשון "מולחו יפה". שכן לשונו: אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם כן מולחו יפה יפה וכו'. הרי שכתב מולחו תחילה וכונתו אחר הדחה ראשונה. (18) וממתין לה עד שתצא נפשה, ואחרי כן פקע האיסור של לא תאכלו על הדם.

3 ג. דגים וחגבים¹⁹ - אינן צריכים שחיטה, אלא
4 אֲסִיפְתָּן הִיא הַמִּתְרַת אוֹתָן. הִרִי הוּא אוֹמֵר: הַצֵּאן
5 וּבִקֵּר יִשְׁחַט לָהֶם וּמֵצֵא לָהֶם, אִם אֵת כָּל דְּגֵי הַיָּם
6 יֵאָסֵף לָהֶם - אֲסִיפֵת דְּגִים כְּשִׁחִיטַת בֶּקָר וְצֹאן²⁰.
7 וּבִחֲגָבִים נֹאמֵר: אֲסָף הַחֲסִיל - בְּאֲסִיפָה לְבִדָּה²¹.
8 לְפִיקָה, אִם מֵתוּ מֵאֲלִיָּהֶן בְּתוֹף הַיָּם - מִתְרִין²².
9 וּמִתֵּר לֵאכֹלָן חַיִּים²³.

(19) יצא דם דגים ודם חגבים שכולו היתר. ומפרשים בגמרא שם מאי כולו היתר שאין צריך שחיטה מביאים כמה מקומות בש"ס שחגבים מותרים בלא שחיטה. (20) הפירוש כמו שאומר בסוגיא חולין כז: הכא כתיבה אסיפה במקום שחיטה דאחרני, כלומר, שבאותו הפסוק בבקר וצאן נאמר שחיטה ובדגים שינה הלשון ואמר יאספו, שמע מינה שאסיפה בדגים היא בשחיטה בבקר ובצאן. (21) די, המגיד משנה מביא כאן בשם הרשב"א, שדחה ראה זה של רבינו לחגבים שאין טעונים שחיטה, שהרי רק בדגים שכתוב בהם אסיפה במקום שחיטה, היינו שמשנה הפסוק בלשונו כמבואר למעלה, אנו אומרים שבאסיפה די, אבל אסף החסיל הרי לא נאמר במקום שחיטה, שלא נזכר

שחיטה בפסוק, מנין לנו שחגבים אין טעונים שחיטה? ויש ליישב דעת רבינו, שבדגים יש היקש לבהמה וחיה שנאמר בפסוק: וזאת תורה הבהמה וגו' וכל החיה הרומשת במים וצריכים היו שחיטה מן ההיקש, אלא כיון שכתוב בדגים אסיפה באותו פסוק שכתוב בו שחיטה בבהמה, אנו למדים מזה שדגים דים באסיפה, וזהו שכתב רבינו אסיפת דגים כשחיטת בקר וצאן, היינו כשם ששחיטה מתירה את הבהמה כך אסיפה מתרת את הדגים. אבל בחגבים שאין שום היקש ולא מצאנו בתורה שהם צריכים שחיטה, מפרשים הפסוק אסיפה כמשמעו ודיה אסיפה שלו אפילו אם לא נאמרו אסיפה במקום שחיטה. וכן כתבו הכסף משנה והלחם משנה. וחגבים הללו אין טעונים שחיטה, שהרי אחר דגים הזכיר הכתוב זאת תורת הבהמה כמשמעו וגו' וכל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים וכל שרץ השורץ על הארץ אלו חגבים. (22) וכל שכן אם ניצודו בידי אדם ואחר כך מתו. ואין נו אומרים צידתם בחיים היא אסיפה המתרת, אבל כשמתים בתוך המים יהיו אסורים, אלא כל אסיפה שהיא דיה ואפילו לאחר מיתתם. (23) "אוכל אדם חגבים בין חיים בין מתים". מקשים על רבינו הרי חגבים חיים אסורים משום כל תשקצו, ומתרצים: א. רק חגב טמא אסור משום כל תשקצו, אבל לא חגב טהור. ב. כונת רבינו שמותר לחתוך אבר ממנו ולאכלו ואין בו משום איסור אבר מן החי, אבל לאוכלו כשהוא חי אסור משום כל תשקצו. וכן גם דעת התוספות שם.

10 ד. וְבִיחָה זֶה הָאֲמוּרָה בְּתוֹרַת סֵתָם, צִרְיָה לְפָרֶשׁ
11 אוֹתָהּ וְלִידֵעַ: בְּאֵי זֶה מְקוֹם מִן הַפְּהֵמָה שׁוֹחֲטִין?
12 וְכִמָּה שְׁעוֹר הַשְּׁחִיטָה? וּבְאֵי זֶה דָּבָר שׁוֹחֲטִין? וּמִתִּי
13 שׁוֹחֲטִין? וְהִיכֵן שׁוֹחֲטִין? וְכִיצַד שׁוֹחֲטִין? וּמָה הֵן
14 הַדְּבָרִים הַמְּפַסְדִּין אֶת הַשְּׁחִיטָה? וּמִי הוּא
15 הַשּׁוֹחֵט? וְעַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֵּי צִנּוּ בְּתוֹרָה וְאָמַר:
16 וּבִחְתָּ מִבֶּקְרֶךָ וּגְמֹר בְּאֶשֶׁר צִוִּיתָךְ, וְאִכְלָתָ בְּשַׁעְרֶיךָ
17 וּגְמֹר. שְׁכַל הַדְּבָרִים הָאֵלֵּי עַל פֶּה צִוָּה בְּהֵן, כְּשֶׁאֵר
18 תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה, שֶׁהִיא הַנִּקְרֵאת מִצְוָה, כְּמוֹ
19 שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּתַחֲלַת חֲבוּרָה זֶה²⁴.

(24) בהקדמה לספר משנה תורה: והתורה והמצוה. תורה - זו תורה שבכתב, והמצוה - זו פרושה, וצונו לעשות התורה על פי המצוה, ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה.

20 ה. מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה מִן הַחֵי²⁵ הוּא הַצֹּאֵר. וְכָל
21 הַצֹּאֵר כְּשֶׁר לַשְּׁחִיטָה. כִּיצַד בּוֹשֵׁט? מִתְחַלֵּת
22 הַמְּקוֹם שֶׁכְּשׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ מִתְפָּנֵץ²⁶ עַד מְקוֹם
23 שֶׁיִּשְׁעִיר וְיִתְחַלֵּל לְהִיּוֹת פְּרָצִין פְּרָצִין²⁷ כְּכֶרֶס - זֶה
24 הוּא מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה בּוֹשֵׁט.

(25) כל חי בין בהמה בין חיה ובין עוף, או התכוון לומר: מקום החיות. ובמגיד משנה מפרש, שרבינו מתכוון להוציא את שש הנבילות מחיים. שאף על פי שהבהמה עורנה חיה אין השחיטה מועילה לטהרה מידי נבילה. (26) נכפל הוושט בצד חללו ונסתם עוגל פי החלל. (27) ואינו חלק כפנים הוושט.

בגמרא - גגרת. (45) גם כן צריך לחתוך לכתחילה שני סימנים ולא סימן אחד. (46) יאמן ידו לחתוך כל שני הסימנים, כמבואר בירושלמי. (47) שחיה היא כבהמה.
 י. שחט האחד בלו וחצי השני - בבהמה שחיתו פסולה⁴⁸. רבו של זה ורבו של זה, אף על פי שלא שחט מכל אחד מהן אלא יתר על חציו פחוט השערה⁴⁹ - הרי זו כשרה. בין ששחט יתר על חציו כל שחיה - רבו הוא.

(48) שצריך לשחוט רובו של סימן זה ורובו של הסימן השני. (49) ואם כן ביחד נשחט פחות מאחד וחצי אף על פי כן כשרה, מפני שנשחט רובו של כל סימן וסימן.

יא. שחט חציו של זה וחציו של זה - אפלו בעוף שחיתו פסולה. קנה שהיה חציו פסוק⁵⁰, ושחט על מקום החתוך מעט והשלימו לרב, בין שהתחיל לשחט⁵¹ במקום השלם ופגע בחתך בין שהכניס את הסכין בחתך והשלימו לרב - שחיתו כשרה.

(50) בגמרא: "פגום". (51) בין שפגע בנקב בין ששחט במקום נקב.

יב. כל השוחט צריך לבדק הסימנים⁵² לאחר שחיתו. ואם לא בדק, ונחתך הראש קדם שיבדק - הרי זו נבלה⁵³, ואפלו היה השוחט זריז ומהיר⁵⁴.

(52) אם חתוכים הם. (53) כברייאא שם: נבלה ומטמאה במשא. (54) בגמרא: הטבח צריך שיבדוק וסתם טבח זריז ומהיר.

יג. כל בהמה בחייה⁵⁵ בחזקת אסור עומדת⁵⁶, עד שיודע בודאי שנשחטה⁵⁷ שחיתה כשרה.

(55) גירסת המגיד משנה "שכל" בהמה ומוסב על הלכה הקודמת שאם לא בדק בסימנים הרי זו נבלה מפני ששכל בהמה בחייה וכו'. וכן דעת הכסף משנה שהוא טעם הדין שבהלכה הקודמת ואף על פי שהוא גורס: "כל בהמה". (56) ואנו אומרים שלא נשחטה כראוי ומכיון שהיא מתה, הרי היא בחזקת נבילה. יש מפרשים בחזקת איסור של אבר מן החי. שהרי בחייה אסורה באכילה משום אבר מן החי, וכן דעת רש"י. אבל אחרים מפרשים חזקת איסור שאינה זבוחה שהתורה אמרה "וזבחת ואכלת" שלא תאכל בשר בלא שחיתה ואם כן הבהמה בחייה אסורה באכילה בלא הבא מכלל עשה של "וזבחת". וכן דעת התוספות והרשב"א. (57) "עד שיודע לך במה נשחטה". היינו אם הספק בסכין שמה פגום. ורבינו פוסק אף בשאר דיני שחיטה.

יד. ובאי זה דבר שוחטין? בכל דבר. בין בסכין של מתכת בין בצר⁵⁸, או בזכוכית או בקרומית⁵⁹ של קנה האגם⁶⁰, וכיוצא בהן מדברים החותכין. והוא שהיה פיה חד, ולא יהיה בה פגם⁶¹. אבל אם היה כמו תלם בחדו של דבר ששוחטין בו, ואפלו היה תלם קטן ביותר⁶² - שחיתו פסולה.

ו. שחט למעלה ממקום זה, והוא הנקרא תרפץ הושט²⁸, או למטה ממקום זה, והוא מתחלת בני מעים - שחיתו פסולה²⁹. ושיעור תרפץ הושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה³⁰: בבהמה וחייה - כרי שיאחז בשתי אצבעותיו³¹; ובעוף - הפל לפי גדלו וקטנו³². ולמטה - עד הנפק³³.

(28) מקום דבוקו בלחי. (29) כרמי בר יחזקאל משמיה דרב. (30) לצד הראש (31) כדי תפסת יד. ורש"י מפרש ארבע אצבעות. וכן דעת רבינו. (32) אולי מקור רבינו משם מג: יונא אמר זירא מבלעתא ופרש"י "מקום בית הבליעה קרוי תורבץ סמוך לראש הנקב מאוד". ורבינו מפרש "יונה" לא שם האמורא, אלא יונה ממש וכפוסקים שהביא הבית יוסף. ומה משמע שמשערים כל עוף ועוף לפי גדלו וקטנו במקום בית הבליעה שלו. (33) גגו של זפק נידון כוושט.

ז. ואי זה הוא מקום שחיטה בקנה? משפוי כובע ולמטה³⁴ עד ראש קנה הראה בשתמשו הבהמה³⁵ צוארה³⁶ לרעות³⁷ - זה הוא מקום השחיטה בקנה. וכל שפגג המקום הזה מבחוץ - נקרא צואר³⁸.

(34) הקנה עשוי טבעות טבעות והטבעת העליונה גדולה מכולן, ולמעלה ממנה משתפע הקנה כעין כובע. ופסק רבינו כר' חנינא בן אנטגנוס, שכל הקנה למטה משפוי הכובע - ואפילו הטבעת הגדולה - כשר לשחיטה. (35) שהם נמתחים ופורשים כנפים למעלה אע"פ שהקנה יורד ביניהם עד מקום חיבורם. (36) כדרכה (37) ולא יותר. (38) ששנינו: כל הצואר כשר לשחיטה.

ח. אנסה הבהמה עצמה³⁹ ומשכה צוארה הרבה, או שאנס⁴⁰ השוחט את הסימנים ומשכן למעלה, ושחט במקום שחיטה בצואר ונמצאת השחיטה בקנה או בושט שלא במקום שחיטה⁴¹ - הרי זה ספק נבלה⁴².

(39) הבהמה מתחה את הצואר יותר מן הרגיל, כדי להגיע לעשב המרוחק ממנה. (40) שדחק. (41) אף על פי שבשעת שחיטה במקום שחיטה שחט, מכיון שאחר השחיטה נתכווץ וחזרו למקומם נמצאת השחיטה שלא במקומה. (42) דין זה נשאר בתיקו. לכן פסק רבינו: ספק נבילה. יוצא מדברי שאין הבדל בין אנסה הבהמה עצמה ובין אינסה השוחט ושני המקרים נשארו בתיקו.

ט. וצריך השוחט שישחט באמצע הצואר. ואם שחט מן הצדדין - שחיתו כשרה⁴³. וכמה הוא שיעור השחיטה? שני הסימנים, שהן הקנה והושט⁴⁴, השחיטה המעלה שיתכנו שניהן, בין בבהמה בין בעוף⁴⁵. ולזה יתבון השוחט⁴⁶. ואם שחט רב אחד מהן בעוף, ורב השנים בבהמה ובחייה⁴⁷ - שחיתו כשרה.

(43) ודוקא בדיעבד אבל לכתחילה צריך שישחוט באמצע הצואר, כפירוש התוספות שם ולא כדברי רש"י. (44) קנה,

- 58) אבן שחרדה. (59) צלע. (60) שאין קסמים נבדלים ממנו ע"פ הגמרא. (61) שהפגימה נוקבת את הסימנים. (62) ואפילו אין הצפורן חוגרת (מתעכבת) בו. ואפשר לפרש שתלם קטן ביותר היינו שתחגור בו צפורן אבל פחות מזה אין הפגימה פוסלת.
- 1 טו. הִיָּה הַתֵּלָם הַזֶּה מְרוּחַ אַחַת⁶³ - לֹא יִשָּׁחַט בָּהּ⁶⁴.
2 וְאִם שָׁחַט דֶּרֶךְ הָרוּחַ שָׁאִין הַפְּגִימָה נִפְרָת בָּהּ⁶⁵ -
3 שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.
63) שאין לפגימה אלא עוד אחד והשני הוחלק במשחזות. (64) לכתחילה. (65) כמו שמבואר בהלכה הסמוכה.
- 4 טז. בִּיצֵד? סָפִין שֶׁתִּבְדֹּק בְּהוֹלָכָה וְלֹא תִרְגֹּשׁ שִׁישׁ
5 בָּהּ פָּגָם⁶⁶, וְכִשְׁתַּחֲזִיר אוֹתָהּ בְּהִבָּאָה תִּרְגֹּשׁ שִׁישׁ בָּהּ
6 פָּגָם: אִם שָׁחַט בָּהּ דֶּרֶךְ הוֹלָכָה וְלֹא הִבִּיא -
7 שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה⁶⁷; וְאִם הִבִּיא - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה⁶⁸.
- 66) כגון שהוחלק עוקץ אחד של הפגימה במשחזות והוליד את הסכין ופגעה תחילה בעוקץ שלא הוחלק, ולא קרע את הסימן, מכיון שלא נאחו בעוקץ, והעוקץ השני בוודאי שלא קרע, שהרי הוחלק. (67) בין שהפגימה בראש הסכין בין שהיא באמצע. (68) מכיון שבהבאה נאחו הסימן בעוקץ שלא הוחלק.
- 8 יז. סָפִין שֶׁהִיא עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת בְּנֶחֱשׁ⁶⁹ וְאִין בָּהּ פָּגָם
9 - שׁוֹחֲטִין בָּהּ לְכַתְּחִלָּה. וְסָפִין שֶׁפִּיָּה חָלַק וְאִנְיָה
10 חֲדָה⁷⁰, הוֹאִיל וְאִין בָּהּ פָּגָם - שׁוֹחֲטִין בָּהּ. וְאִף עַל
11 פִּי שֶׁהוֹלִיף וְהִבִּיא בָּהּ כָּל הַיּוֹם עַד שֶׁשָּׁחֲטָהּ -
12 שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה⁷¹.
- 69) שנפגמה והוחלקו העוצצים במשחזות והסכין עמוקה שם כנחש, שהנחש כשהוא הולך על גחונו מגביה ראשו מלפניו, ושדרתו משוקעת וזנבו גבוה וביניהם כמו גומא. לפי הרדב"ז היתה גירסתו של רבינו בגמרא שם, עולה ויורד כנחש. אבל גירסתנו היא: עולה ויורד בסכין. (70) "סכין רעה". (71) כיון שלא הפסיק החתון ולא פסלה בשחייה.
- 13 יח. סָפִין חֲדָה שֶׁהִשְׁחִזָּה, וְהָרִי אִנְיָה חָלָקָה, אֵלֹא
14 מִגְעָתָה כְּמִגְעַר רֹאשׁ הַשְּׂבִילֹת שֶׁהוּא מְסַתֵּם בְּאֶצְבָּעוֹ,
15 הוֹאִיל וְאִין בָּהּ פָּגָם - שׁוֹחֲטִין בָּהּ.
- 16 יט. הַתּוֹלֵשׁ קֶנֶה אוֹ שֵׁן, אוֹ שֶׁקָּצַץ צֵר אוֹ צִפְרִן,
17 וְהָרִי הֵן חֲדִין וְאִין בָּהּ פָּגָם - שׁוֹחֲטִין בָּהּ. וְאִם
18 נִעְצָן בְּקִרְקָע⁷² - לֹא יִשָּׁחוּט בָּהּ כְּשֶׁהֵן נְעוּצִים; וְאִם
19 שָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה⁷³.
- 72) תלוש ולבסוף חברו. (73) כרבי, שרק מחובר מעיקרו פסול לשחוט בו, אבל תלוש ואחר כך חברו - כשר, בברייתא שם: היה צור יוצא מן הכותל או קנה עולה מאליו, ופירשו בגמרא - בכותל מערה, ולא בכותל שנכנה בידי אדם.
- 20 כ. שָׁחַט בָּהּ כְּשֶׁהֵן מְחַבְּרִין מִתַּחֲלַת בְּרִיתָן קֹדֶם
- 21 שִׁיעָקֵר אוֹתָן - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה⁷⁴, וְאִף עַל פִּי שָׁאִין
22 בָּהֶם פָּגָם.
74) ששחיטה צריכה להיות בדבר תלוש ולומדים זה ממה שנאמר "ויקח את המאכלת לשחוט וגו'",
- 23 כא. לָקַח לְחִי בְּהֵמָה שִׁישׁ בּוֹ שְׁנַיִם⁷⁵ חֲדוֹת וְשָׁחַט
24 בָּהֶן - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה⁷⁶, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמַגְלָה⁷⁷. אֲכָל
25 בִּשְׁן אַחַת⁷⁸ הִקְבּוּעָה בְּלִחִי⁷⁹ - שׁוֹחֲט בָּהּ לְכַתְּחִלָּה,
26 וְאִף עַל פִּי שֶׁהִיא קְבּוּעָה בּוֹ⁸⁰.
- 75) שתים ויותר. (76) שהיא כסכין פגומה שיש הפרש בין שן זו לזו (77) קציר שקוצרין בה התבואה. (78) ואע"ג שאין בה רוחב, הא קיימא לן הוליד והביא בסכין כל שהוא כשירה. (79) התלושה מן הגוף. (80) לא נקראת שחיטה במחובר כיון שאינה מחוברת לגוף בעלי חיים אלא בלחי, והלחי הוא כבית יד. וכן הדין בצפורן המחוברת ליד תלושה מן הגוף.
- 27 כב. לִבֵּן הַסָּכִין בְּאוֹר⁸¹ וְשָׁחַט בָּהּ - שְׁחִיטָתוֹ
28 כְּשֶׁרָה⁸². סָפִין שֶׁצָּדָה אֶחָד מִגְלָל⁸³ וְצָדָה הַשְּׁנִי יָפָה -
29 לֹא יִשָּׁחוּט בְּצֵד הַיָּפָה לְכַתְּחִלָּה. גִּזְרָה שֶׁמֵּא יִשָּׁחוּט
30 בְּצֵד הָאֲחֵר. וְאִם שָׁחַט, הוֹאִיל וְכִצֵּד הַיָּפָה שָׁחַט -
31 שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.
- 81) באש. (82) דברי ר' זירא בשם שמואל. והטעם: מפני ש"חידודה קודם לליבונה", שמקדים וממהר לחתוך לפני שהסימן נשרף מחום הסכין. וכמה מן הראשונים גורסים "שחיטתו פסולה" מפני הצדדים כדאמר בסוגיא שם, כלומר, מפני צדדי הסכין שורפים את הסימנים ונמצא שניקבו על ידי שריפה קודם שחיטה, וושט שנקב כל שהוא - טריפה. (83) מגל יד בלשון המשנה
- 32 כג. הַשּׁוֹחֲטַ צִרִף שִׁיבְדֵק הַסָּכִין בְּחֲדָה וּמִצֵּד זֶה⁸⁴
33 וּמִצֵּד זֶה. וְכִצֵּד בּוֹדֵקָה? מוֹלִיקָה וּמִבִּיאָה⁸⁵ עַל
34 בִּשְׁר אֶצְבָּעוֹ⁸⁶ וּמוֹלִיקָה וּמִבִּיאָה עַל צִפְרָנוֹ⁸⁷ מִשְׁלֹשׁ
35 רִחוּתִיָּה, שֶׁהֵן פִּיָּה וְשְׁנֵי צִדָּדֶיָּה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהּ
36 פָּגָם כָּלָל, וְאַחֵר כִּף יִשָּׁחוּט בָּהּ.
- 84) שם: "אבישרא וטופרא ואתלת רותחא". (85) כדרך מעשה השחיטה (86) ומעבירין את הסכין על הבשר ולא את האצבע על הסכין, מפני שהבדיקה צריכה להרגש גדול ואם האצבע הולכת וכאה אפשר שתבטל קצת מהרגשתו בהיותו עסוק בתנועה, ולכן צריך שהאצבע תהיה נחה עומדת במקומה בלתי מתנועעת ואז תהיה הרגשתו שלמה בלי מפריע כל שהוא. הבדיקה על בשר אצבעו בשביל הושט שהוא רך. (87) בשביל הקנה שהוא קשה. ולאחר בדיקות אחדות יבדוק על צפורן אחרת, שמא נפגמה הצפורן בחודו של סכין ומתוך כך לא ירגיש הבדוק בפגימה קלה לפי שעוברת בתוך פגמות הצפורן.
- 37 כד. וְצִרִף לְבִדֵּק בֵּין אַחֵר הַשְּׁחִיטָה⁸⁸. שָׁאֵם מִצָּא
38 בָּהּ פָּגָם אַחֵר הַשְּׁחִיטָה - הָרִי זֶה סִפֵּק נִבְלָה⁸⁹; שֶׁמֵּא
39 בְּעוֹר⁹⁰ נִפְגְּמָה, וְכִשְׁשָׁחַט הַסִּימָנִים - בְּסָפִין פְּגוּמָה

ר' יוחנן: לא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם. ואפשר לאמר שפירוש הדברים ברבינו כגון ששחט לעצמו, כלומר, בשביל עצמו ולא למכירה, והרי אמרין בעירובין סג. שבשוחט לעצמו שלא למכירה אין בזה זלזול בכבודו של חכם, ובכל זאת טבח מנדין אותו לפי שעסקו בכך ופעם אחרת גם כשישחוט למכירה יסמוך על עצמו ולא יראה לחכם. (98) רבינו מפרש בגמרא שם, מעבירים אותו נוסף על נדוי. (99) כלומר, ששחיתותו פסולה והבהמה נבלה.

17 כז. כִּמָּה הוּא אֲרָךְ הַסִּפִּין שְׁשׁוּחֵט? כָּל שָׁהוּא.
18 וְהוּא שְׁלֹא יִהְיֶה דָּבָר דֵּק שְׁנוּקָב וְאִינוּ שׁוּחֵט, כִּמּוֹ
19 רֹאשׁ הָאֲזֵמֶל הַקָּטָן¹⁰⁰ וְכִיּוּצָא בּוֹ¹⁰¹.

(100) שיש לו עוקץ (101) כגון "מחטא דאושכפי" (מרצע של הרצענים).

20 כח. וּמִתִּי שׁוּחֵטִין? בְּכָל זְמַן, בֵּין בְּיוֹם בֵּין בְּלַיְלָה.
21 וְהוּא שְׁתֵּהִיָּה אֲבוּקָה עִמּוֹ, כְּדִי שְׁיִרְאֶה מֶה יַעֲשֶׂה.
22 וְאִם שָׁחַט בְּאֶפְלָה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשָׁרָה.

23 כט. הַשׁוּחֵט בְּיוֹם הַכְּפוּרִים אוֹ בַּשַּׁבָּת בְּשׁוּגְגָה¹⁰², אָף
24 עַל פִּי שְׁאֵלוֹ הִיָּה מְזִיד הִיָּה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ¹⁰³ אוֹ
25 מִתְחַיֵּב מִלְּקוּת¹⁰⁴ עַל יוֹם הַכְּפוּרִים - שְׁחִיטָתוֹ
26 כְּשָׁרָה¹⁰⁵.

(102) אבל במזיד אסור לשוחט לעולם, כר' יהודה בדין מבשל בשבת. (103) בשבת שחייב סקילה. (104) שכל חייבי כריתות כשהתרו בהם למלקות - לוקין, כמו שכתב בפרק א. והעושה מלאכה ביום הכפורים חייב כרת. (105) ומותרת באכילה במוצאי שבת או יום הכיפורים, אבל בו ביום אסורה באכיל, מימא של חייא בן רב בשם אביו.

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) יבאר השוחט חולין בעזרה; או האומר בהמה זו שלמים וולדה חולין; ובאי זה מקום שוחטין; ודין שחיטה שאינה מכח אדם; ודין כיצד שוחטין; ושחיטת חולין אם צריכה כוונה; והשוחט לשם קדשים; והשוחט לזרוק דמה לעבודה זרה.

27 א. בְּכָל מְקוֹם מִתֵּר לְשָׁחַט, חוּץ מִן הָעֶזְרָה. שְׁאִין
28 שׁוּחֵטִין בְּעֶזְרָה אֵלָּא קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ בְּלִבְדִּי; אֲבָל
29 הַחֲלִין - אֲסוּר לְשָׁחֹט בְּעֶזְרָה², בֵּין בְּהִמָּה בֵּין חִיָּה
30 בֵּין עוֹף³. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּכָשֵׁר תֵּאָדָה: פִּי יִרְחַק
31 מִמָּקָד הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ וְגוֹמֵר, וְזִבְחָתָּ מִבְּקָרְךָ
32 וּמִצִּאֲנָךְ וְגוֹמֵר, וְאֲכַלְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ. הֵא לְמִדָּת, שְׁאִין
33 שׁוּחֵטִין בְּשֵׁר תֵּאָדָה אֵלָּא חוּץ לְמְקוֹם אֲשֶׁר בָּחַר ה'.

(2) 'ספרי' פרשת ראה: כי ירחק ממך המקום וזבחת, בריחוק מקום אתה זוכה, ואי אתה זוכה בקירוב מקום. ובבשר תאווה שהם חולין - מדבר הכתוב, כמו שמסיים רבינו. (3) קידושין נו, ב. וב'תורת כהנים', שלשה פסוקים נאמרו בתורה הנדרשים למעט בעלי-חיים שלא יישחטו בעזרה: א. "ושחטו פתח אהל מועד". ב. "ושחט אותו לפני אהל

1 שְׁחַט. לְפִיכָף, הַשׁוּחֵט בְּהִמָּוֶת רְבוּת אוֹ עוֹפּוֹת
2 רְבִים¹ - צָרִיךְ לְבַדֵּק בֵּין כָּל אֶחָת וְאַחַת. שְׁאִם לֹא
3 בְּדֵק, וּבְדֵק בְּאַחֲרֹנָה וְנִמְצְאָת סִפִּין פְּגוּמָה - הָרִי
4 הַכֹּל סֶפֶק נִבְלָוֹת, וְאֶפְלוּ הָרָאוּנוּ².

(88) כמו הסימנים למעלה הלכה יב. וטעם בדיקה זו, שחוששים שמא נפגם הסכין בעור הצואר וחתך הסימנים בסכין פגומה, וכל שכן הוא, אם בסימנים, שרוב בני אדם נוהרים ושוחטים כראוי וגם דבר שעומד להגלות הוא הצריכו חכמינו בדיקה, בדיקת סכין מפני החשש שנפגמה בעור לפני חיתוך סימנים, שאינו ברשותו של אדם ואי אפשר לגלות אלא על ידי בדיקה וחיפוש בודאי הצריכו חכמים לבדוק אחר השחיטה. (89) אמר רב הונא פסולה, וכוונתו ספק נבלה. (90) כשחתך את עור הצואר. (91) אע"פ שעור עור רך, חוששין שמא עור בעור נפגמה הסכין. (92) שמא בעור הצואר של ראשונה נפגמה שחיטתה לפני שחיתת הסימנים, שם:

5 כה. בְּדֵק הַסִּפִּין וְשָׁחַט בָּהּ, וְלֹא בְּדִקָּה אַחֵר
6 שְׁחִיטָה, וְשֹׁכֵר בָּהּ עֵצִים אוֹ עֵץ וְכִיּוּצָא בָּהֶן, וְאַחֵר
7 כֶּף בְּדֵק וּמִצְאָה פְּגוּמָה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשָׁרָה³; שְׁחִיטָת
8 הַסִּפִּין שְׁנִפְגָּמָה בְּדָבָר הַקָּשֶׁה שְׁשֹׁכֵר בָּהּ⁴. וְכֵן אִם
9 פָּשַׁע וְלֹא בְּדֵק הַסִּפִּין, אוֹ שְׁאֲבָדָה הַסִּפִּין עַד שְׁלֹא
10 יְבַדֵּק - שְׁחִיטָתוֹ כְּשָׁרָה⁵.

(93) והלכתא כרב חסדא - החולק על רב הונא ומכשיר, כששיבר בה עצמות. (94) אבל אם שיבר דברים רכים ונמצאת פגומה אחר כך חוששים שמא בעור נפגם והשחיטה פסולה מספק. (95) כשבדק הסכין קודם השחיטה שהסכין בחזקת בדוקה. ואם תשאל מה בין סימנין, שאם לא בדקם אחר השחיטה ונחתך הראש שחיטתו נבלה? יש יש לאמר ששם, מכיוון שהריעותא (הפגם, החשש) היא בבהמה עצמה, מעמידין אותה בחזקת איסור כמ"ש שם, מה שאין כן בדין שלפנינו, שלא נולדה הריעותא בגוף הבהמה אלא בסכין, שאי אפשר לבדקה ואין ספק ריעותא בסכין מוציא מידי שחיטה ודאית, שהרי אנו יודעים "במה נשחטה" היינו בסכין שהיא בחזקת בדוקה.

11 כו. כָּל טֹבַח שְׁלֹא בְּדֵק הַסִּפִּין שְׁלֹו שְׁשׁוּחֵט בָּהּ
12 לְפָנֵי חֲכָם⁶, וְשָׁחַט בָּהּ לְעַצְמוֹ - בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ: אִם
13 נִמְצְאָת יָפָה וּבְדוּקָה - מְנַדִּין אוֹתוֹ, לְפִי שְׁיִסְמַךְ עַל
14 עֲצָמוֹ פַּעַם אַחֶרָה⁷ וְתִהְיֶה פְּגוּמָה וְיִשְׁחוּט בָּהּ; וְאִם
15 נִמְצְאָת פְּגוּמָה - מְעַבְרִין אוֹתוֹ, וּמְנַדִּין אוֹתוֹ⁸,
16 וּמְכַרְזִין עַל כָּל בֶּשֶׁר שְׁשָׁחַט שְׁהוּא טְרֵפָה⁹.

(96) מפני כבודו של חכם, ויש אסמכתא לזה מן הפסוק כמבואר שם. וכתב הראב"ד שהחכם צריך לבדוק את הסכין מפני שצריך לפנות המחשבה היטב בשעת הבדיקה כדי שירגיש בפגומה, שהרי אנו רואים שפעמים יבדוק האדם הסכין ולא ימצאנה פגומה ויחזור אחר כך ויבדוק וימצאנה פגומה, אין זה כי אם רוע לב שפנה לדברים אחרים. ומפני שצריך עיון גדול והרי זה כמו הוראה ראו בזה כבוד החכם. (97) מקשים על רבינו, שהטעם הזה אינו בגמרא. ושם: אמר

17 וְשִׁחַטָהּ בַּעֲזָרָה - וְלֶדָה מִתֵּר בְּאֵכִילָה¹⁸, לְפִי שְׁאִינוּ
18 יָכוֹל לִשְׁחֹט אוֹתוֹ בְּרִחוּק מִקּוֹם¹⁹.

(17) העובר שבה. (18) אף-על-פי שהוא חולין ונשחט בעזרה ששחיתתו אמו מתירתו. (19) שאמו קדשים ואסור לשחטה בחוץ, ובפסוק נאמר רק "כי ירחק ממך המקום וזבחת", כשאתה יכול לזכות בריחוק מקום, אסור לזכות בקירוב מקום בעזרה. בעיא של אביי שנפשטה, תמורה יא, ב.

ה. אֵין שׁוֹחֲטִין²⁰ לְתוֹךְ יָמִים וְנִהְרֹת, שְׁמָא יֵאמְרוּ: 19
עוֹבֵד מֵיִם הוּא זֶה²¹, וְנִרְאָה כְּמִקְרִיב לְמִיִּם. וְלֹא 20
יִשְׁחֹט לְכָלִי מִלֹּא מֵיִם²², שְׁמָא יֵאמְרוּ: לַעֲזָרָה²³
21 שֶׁתִּרְאָה בְּמֵיִם שָׁחַט. וְלֹא יִשְׁחֹט בְּתוֹךְ הַכָּלִים, וְלֹא 22
לְתוֹךְ הַגָּמָא, שֶׁכֵּן דִּרְךְ עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים²⁴. וְאִם 23
24 שָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה²⁵.

(20) משנה, חולין מא, א. (21) בגמרא שם: "אימור לשרא דימא קא שחית", פירוש: למלאך שהוא שר של הים. והאמת, שאף אם חשב למים עצמם, גם כן שחיתתו פסולה מדרבנן, ואף-על-פי שהם מחוברים. ראה להלן הי"ד וי"ז, ובמגיד-משנה שם. (22) לאו דוקא מלא מים, אלא שיש בו מים. ובמשנה: לתוך אוגן של מים. (23) בגמרא: בבואה. (24) ונראה כאילו עובד עבודה-זרה. (25) ורק לכתחילה אמרו אין שוחטים.

ו. שׁוֹחֲטִין לְכָלִי מֵיִם²⁶ עֲכוּרִין, שְׁאִין הַעֲזָרָה נִרְאִית 25
בָּהֶן. וְכֵן שׁוֹחֲט חוּץ לְגָמָא²⁷, וְהֵדֵם שׁוֹתֵת וְיֹוֹרֵד 26
לְגָמָא. וּבִשְׁוֹק²⁸ לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן²⁹, שְׁמָא יִחְקֶה אֶת 27
הַמֵּיִנִים³⁰. וְאִם שָׁחַט³¹ לְגָמָא בְּשׁוֹק - אָסוּר לֶאֱכֹל 28
מִשְׁחִיטָתוֹ עַד שֶׁיִּכְדְּקוּ אַחֲרָיו, שְׁמָא מִיֵּן הוּא. וּמִתֵּר 29
לְשׁוֹחֲט עַל דִּפְן הַסִּפִּינָה³², וְהֵדֵם שׁוֹתֵת עַל הַדִּפְן 30
וְיֹוֹרֵד לְמֵיִם³³. וּמִתֵּר לְשָׁחַט עַל גְּבִי הַכָּלִים³⁴. 31

(26) לכלי מלא מים (גמרא שם מ עמוד ב). (27) משנה וגמרא שם. (28) בפרהסיא (29) משום "ובחוקותיהם לא תלכו" (גמרא שם). (30) עובדי עבודה-זרה, במשנה ובגמרא יש נוסחא: "את הצדוקים", והיא לא נכונה. (31) גמרא, שם. (32) כשהוא מהלך בה. (33) שאינו שוחט לא לתוך הים ולא לתוך הנהר. (34) ולא לתוכם.

ז. פִּיצֵד שׁוֹחֲטִין? מוֹתֵת אֶת הַצֹּאֵר³⁵ וּמוֹלִיךְ הַסִּפִּין 32
וּמִבִּיאָה³⁶ עַד שֶׁשְׁחֹחַט. בֵּין שְׁהִיתָה הַפְּהֶמָה רְבוּעָה³⁷ 33
34 בֵּין שְׁהִיתָה עוֹמֶדֶת וְאִחְזוּ בְּעֶרְפָּה וְהַסִּפִּין בִּידוֹ
35 מְלֻמָּשָׁה³⁸ וְשָׁחַט - הֲרִי זֶה כְּשֶׁרָה.

(35) ראה שם מה, א. (36) שם ל, ב. וכן יש בתוספתא: מצות שחיטה, מוליך ומביא (מגיד-משנה מכת"י). (37) והסכין מלמעלה. (38) שם יז, ב.

ח. נֶעֱצַץ אֶת הַסִּפִּין בְּכַתְלָה³⁹ וְהַעֲבִיר הַצֹּאֵר עָלֶיהָ עַד 36
שֶׁנִּשְׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה. וְהוּא שְׁהִיתָה צֹאֵר 37
38 הַפְּהֶמָה לְמִטָּה וְסִפִּין לְמַעְלָה⁴⁰; שְׁאִם הָיָה צֹאֵר

מועד". ג. "ושחט אותו לפני אהל מועד". הוא"ו הסופית של "ושחט" וגם המלים "אותו" שלושה מיעוטים הם, למעט בעלי מומים, חיה ועוף שאינם קדושי מזבח, שלא ישחטו אותם בעזרה.

ב. וְזֶה שֶׁנִּשְׁחַט⁴ חוּץ לְמִקּוֹם הוּא שְׁמִתָּר לֶאֱכֹל 1
בְּכָל הַשָּׁעִרִים; אֲבָל הַשְׁחֹחַט חָלִין בַּעֲזָרָה - אוֹתוֹ 2
3 הַבָּשָׂר טָהוֹר⁵ וְאָסוּר בַּהֲנִיָּה, כְּבָשָׂר בְּחֶלֶב⁶ וְכִיּוֹצֵא 3
4 בּוֹ. וְקוֹבְרִים אוֹתוֹ⁷, וְאָפְרוֹ אָסוּר⁸. אֲפִלּוּ שָׁחַט 4
5 לְרִפְּוָאָה⁹ אוֹ לֶאֱכִילַת עוֹבֵד כּוֹכְבִּים אוֹ לְהַאֲכִיל 5
6 לְכָלְבִּים. אֲבָל הַנוֹחֵר¹⁰ בַּעֲזָרָה, וְהַמַּעֲקָר, וְעוֹבֵד 6
7 כּוֹכְבִּים שֶׁשָּׁחַט, וְהַשְׁחֹחַט וְנִמְצָא טָרְפָּה¹¹, וְהַשְׁחֹחַט 7
8 בְּהֶמָה חֲזָה וְעוֹף הַטְּמֵאִים¹² בַּעֲזָרָה - הֲרִי אֵלּוּ כֵּלָן 8
9 מִתֵּרִין בַּהֲנִיָּה.

(4) המשך הלכה א, כלומר, שלומדים גם-כן מהפסוק "וזבחת ואכלת", שרק זה שנשחט חוץ למקום הקודש מותר לאכלו, ולא שנשחטו בעזרה. וכן הוא בקידושין שם, "וזבחת ואכלת" מה שאתה זוכה ברחוק מקום אתה אוכל, ואי אתה אוכל חולין שנשחטו בעזרה. (5) שהשחיטה מטהרת מידי נבלה. ואפילו לרבי שמעון שסובר שחיטה שאינה ראויה לאכילה - לא שמה שחיטה, חולין פה, ב. (6) משנה, תמורה לג, ב. (7) כחכמים שם, שדינו בקבורה ולא בשריפה. (8) כדין כל הנקברים, שם לד, א. (9) ולא לאכילה, תוספתא חולין פ"ב. (10) שלא אסרה התורה אלא שחיתת חולין בעזרה, דומה ל"וזבחת", וכל אלו לא שחיטה הם. תוספתא שם, הובאה ב"ירושלמי" נזיר פ"ד. (11) ששחיטה שאינה ראויה, לא שמה שחיטה - כרבי שמעון. תוספתא שם פ"ה. (12) שם: חיה או עופות טמאים מותרים בהנאה.

ג. וְלֹא בְּהֶמָה וְחִיָּה בְּלֶבֶד¹³, אֲלֵא כָּל הַחֲלִין אָסוּר 10
11 לְהַכְנִיֵס לְעֲזָרָה¹⁴, אֲפִלּוּ בָשָׂר שְׁחוּטָה אוֹ פְרוֹת 11
12 וְפֹת. וְאִם עֶבֶר וְהַכְנִיֵס - מִתֵּרִין בְּאֵכִילָה¹⁵ כְּשֶׁהָיָו. 12
13 וְדִבְרִים אֵלּוּ כֵּלָן דְּבָרֵי קֶבֶלָה הֵן. וְכָל הַשְׁחֹחַט חָלִין 13
14 בַּעֲזָרָה אוֹ הָאוֹכֵל בְּזֵית מִבָּשָׂר חָלִין שֶׁנִּשְׁחַטוּ בַּעֲזָרָה 14
15 - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת¹⁶.

(13) שאותם למדנו מן הפסוק "וזבחת". (14) יש אומרים שזהו מן התורה, שלא רק זבחת חולין בעזרה אסור, אלא הוא-הדין לכל הבאת חולין בעזרה. ויש אומרים שאסור מדרבנן שמא יראו אחרים שנוהגים בהם מנהג חולין, כדינם, ויחשבו שקדשים הם ויבואו לזלזל בקדשים (מגיד-משנה מכת"י). (15) שרק חולין שנשחטו בעזרה אסורים באכילה ובהנאה, אבל לא חולין שהוכנסו לעזרה. (16) מפני שאיסורם נאמר בלאו הבא מכלל 'עשה' של "וזבחת", ולא הבא מכלל 'עשה' - דינו כ'עשה', ואין לוקה עליו מן התורה, אבל לוקה מכת מרדות, שלא גרע העובר על 'עשה' מעובר על איסור דרבנן, וכמ"ש הרב המגיד בהל' איסורי ביאה פ"ז ה"ז, בענין ספק גרושה לכהן, ראה שם.

ד. הָאוֹמֵר: בְּהֶמָה זֶה שְׁלָמִים וּלְדָה¹⁷ חָלִין, אִם 16

לכתחילה מותר (מגיד-משנה). (54) בהיקפו של סימן, בין שאותן שחיתות הן זו כנגד זו, בין שאחת למעלה ואחת למטה, כיון שכולם בהיקפו של סימן, ואילו תצורפם במקום אחד יהא רוב בהיקפו של סימן - כשרה (כסף-משנה בשם הראשונים). ורוב אחא משבחה פירש, כגון שכל אותם מקומות בהיקפו של סימן בטבעת אחת בקנה וכיוצא בו בושט, כגון בשעה ששחט ונהפך הסימן, נחתך כאן מעט וכאן מעט סביב סביב, ובין כולו יש רוב, אבל כשחתך אחד למעלה והשני למטה יותר סמוך לגוף, פסולה (מגיד-משנה). (55) שם. (56) כן מפרש רבינו חננאל שנים ושלשה מקומות בגמרא, כגון רוב הקנה למעלה ורוב הושט למטה (מגיד-משנה). (57) כרב, ולא כשמואל האומר שצריך שחיטה מפורעת וגלויה, חולין שם. (58) התחיל בקנה למעלה, וחתך ושיפע באלכסון כלפי מטה, ובמקום שנגמרה שחיטת הקנה התחילה שחיטת ושט, וכן מלמטה למעלה (רש"י שם). (59) שם יט, ב. כגון, שעיקם הסכין לכאן ולכאן כמה פעמים בשעת שחיטה, והואיל ונשחט רוב הסימן, כשרה.

יא. אין שחיטת החליץ צריכה פונה⁶⁰, אלא אפלו שחט כמתעסק או דרך שחוק, או שזרק סכין לנעצה בפתל ושחטה בהליכתה⁶¹, הואיל והשחיטה פראוי במקומה ושעורה - הרי זו כשרה.

(60) ואפילו כוונה לחתוך את הסימנים - לא צריך. כרבי נתן, שם לא, א. (61) ובהולך ולא הביא - השחיטה כשרה, כמו שכתב בה"ט. ובגמרא שם יב, ב - מציינים אפשרות של הולכה והובאה בזרק סכין, כגון שחתכה הסכין בהליכתה והכתה בכותל וחזרה וחתכה בחזירתה.

יב. לפיכך⁶², הריש או שוטה או קטן או שפור שנתבלבלה דעתו⁶³ ומי שאחזתו ריח רעה ששחטו, ואחרים רואין אותם⁶⁴ שהשחיטה פתקנה - הרי זו כשרה⁶⁵. אבל ספין שגפלה⁶⁶ ושחטה, אף על פי ששחטה בדרפה - הרי זו פסולה; שגאמר: וזבחת - עד שהיה הזבח אדם⁶⁷ ואף על פי שאינו מתפון לשחיטה.

(62) הואיל ואין צריך כוונה, אף חרש שוטה וקטן שאינם בני דעת - כשרים לשחוט. (63) והרי הוא כשוטה. וכשהגיע לשכרותו של לוט (עירובין סה.). 'פרי חדש' ב'מים חיים'. (64) בשעת שחיטה שלא קלקלו שחיתתו. משנה, שם פ"א. (65) בדיעבד, אבל לכתחילה אין מוסרים לחרש שוטה וקטן לשחוט אפילו חולין. שם יב, ב. (66) מאליה. משנה, שם לא, א. מה שאין-כן אם הפילה האדם בכוונה להפיל אף-על-פי שאין כוונה לשחיטה - כשרה, מכיון שהמעשה נעשה בידי אדם, כמו שמסיים רבינו. (67) במשנה שם, הלשון: מה שאתה זוכה אתה אוכל.

יג. גלגל של אבן או של עץ⁶⁸ שהיתה הספין קבועה בו, וסבב אדם את הגלגל, ושם צנאר העוף או הבהמה כנגדו עד שנשחט בסביבת הגלגל - הרי

1 בהמה למעלה מן הספין - שמא תרד הבהמה בכבד
2 גופה ותחתך בלא הולכה והבאה⁴¹, ואין זו שחיטה,
3 כמו שיתבאר⁴². לפיכך, אם היה עוף⁴³, בין שהיה
4 צנאר למעלה מן הספין הנעוצה או למטה ממנו -
5 שחיטתו כשרה⁴⁴.

(39) והיא מחוברת. (40) שם. (41) ושחיטה כזו דרסה היא, ופסולה. אבל אם הסכין תלושה, כמו בהלכה הקודמת, אם תכבד הבהמה תפול הסכין ולא תשחוט, ולפיכך אפילו צנאר למעלה כשרה, מכיון ששחט ודאי לא דרס (מגיד-משנה מכת"י). (42) להלן פ"ג ה"א. (43) שהוא קל. ואפילו עופות גדולים, כגון אווזים (מגיד-משנה). (44) שם יז, ב.

ט. השוחט והולך את הספין ולא הביאה⁴⁵ או הביאה ולא הולכה ושחט - שחיטתו כשרה. הולך והביא עד שחתך הראש והתניזו - שחיטתו כשרה⁴⁶. הולך ולא הביא⁴⁷ או הביא ולא הולך והתניז את הראש בהולכה בלבד או בהבאה בלבד: אם יש בספין כמלא שני צנארים⁴⁸ מצנארי הנשחט - שחיטתו כשרה⁴⁹, ואם לאו⁵⁰ - שחיטתו פסולה⁵¹. שחט שני ראשים⁵² כאחד - שחיטתו כשרה.

(45) משנה, שם ל, ב. (46) משנה, שם. וראה מגיד-משנה. (47) במשנה, שם. (48) בגמרא, שם לא, א. (49) שיש בה כדי לשחוט ולהתניז את הראש בהולכה בלא הובאה, או בהובאה בלא הולכה, אפילו אם לא דרסה השוחט (רש"י). (50) שאורך הסכין כעובי הצנאר או חוץ לצנאר משהו (רש"י). (51) דרסה היא, שאין הסימנים והראש עמהם נחתכים במשיכה זו לבדה בלא דרסה. (52) משנה, שם. ואפילו אין אורך הסכין כמלא שני צנארי הנשחט (כסף-משנה).

י. שנים שאחזו בספין⁵³, אפלו אחד מצד זה ושני מצד אחר כנגדו, ושחטו - שחיטתן כשרה. וכן שנים שאחזו שני ספינין ושחטו כאחד בשני מקומות בצנאר⁵⁴ - שחיטתן כשרה⁵⁵. ואפלו שחט זה הושט בלבד⁵⁶ או רבו, והשני שחט במקום אחר⁵⁷ הקנה או רבו - הרי שחיטה זו כשרה, ואף על פי שאין השחיטה פלה במקום אחד. וכן שחיטה העשויה בקלמוס⁵⁸ ושחיטה העשויה במסרק⁵⁹ - כשרה.

(53) במשנה שם ל, ב. שנים אוחזים בסכין ושוחטין, מוכח, שאפילו לכתחילה מותר לשחוט בשנים. ורבינו כתב, לשון דיעבד "ואחזו בסכין שחיתם כשרה". ונראה שרבינו מפרש במתניתין שנים אוחזין - שאוחזין, והסיום שחיתתו כשרה במשנה מוכיח, שרק בדיעבד מותר, אבל לכתחילה אסור לשחוט כך, שמא יעכב האחד על השני כשירצה להביא סכין אצלו. אבל זה רק כשאחד אוחז בקצה האחד והשני בקצה השני, אחד בראש הסכין ואחד בסופו, אבל אם שניהם אוחזים במקום אחד בקתו של סכין - אפילו

26 פְּמוֹתָן⁸⁶ - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה⁸⁷, שֶׁזֶה פְּשׁוּחַט קָדָשִׁים
27 בַּחוּץ⁸⁸. שְׁחַט לְשֵׁם קָדָשִׁים שְׂאִינָן בְּאֵין בְּנֶדֶר וּנְדָבָה
28 - שְׁחִיטָתוֹ פְּשָׁרָה.

(85) משנה, שם מא, ב. (86) באים בנדר ובנדבה, והרואה שהוא שוחטם לשם קדשים - יחשוב שהוא מקדישם ושוחטם לקרבן, וקדשים בחוץ מותרים. (87) מדרבנן גזרו עליה פסול (רש"י). (88) נראה כשוחט קדשים בחוץ, אבל אינם קדשים ממש, שהרי לא הקדישום לפני השחיטה. והמלים "לשם קדשים" אינן לשון הקדש, ופסלו חכמים את השחיטה משום מראית עין, שנראה כשוחט קדשים בחוץ (מגיד-משנה).

29 יח. פִּיצֵד? הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם עוֹלָה⁸⁹, לְשֵׁם שְׁלָמִים,
30 לְשֵׁם תּוֹדָה, לְשֵׁם פֶּסַח⁹⁰ - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה; הוֹאִיל
31 וְהַפֶּסַח מִפְּרִישׁ אוֹתוֹ בְּכָל הַשָּׁנָה בְּכָל עֵת שְׁרִיצָהוּ⁹¹,
32 הָרִי הוּא דוֹמָה לְדָבָר הַנֶּדֶר⁹² וְהַנְּדָב. שְׁחַט לְשֵׁם
33 חֲטָאת, לְשֵׁם אֶשֶׁם וְדָאִי, לְשֵׁם אֶשֶׁם תְּלוּי⁹³, לְשֵׁם
34 בְּכוֹר, לְשֵׁם מַעֲשֵׂא⁹⁴, לְשֵׁם תְּמוּרָה⁹⁵ - שְׁחִיטָתוֹ
35 פְּשָׁרָה⁹⁶.

(89) משנה, שם. עולה ושלמים ושלמי תודה באים בנדר ובנדבה. (90) אף-על-פי שחובה היא להביא קרבן הפסח בערב פסח, שחיטתו פסולה, כמו שמפרש. (91) ולא רק בערב פסח, ודינו כשלמים. (92) שהרואה יחשוב שהפרישו לפסח, ועכשיו שוחטו שלא בזמנו והוא שלמים, ויאמר קדשים בחוץ מותרים (רש"י שם). (93) הבא על ספק חיוב כרת. "וזהו הנקרא אשם תלוי, מפני שהוא מכפר על הספק, ותולה לו עד שיוודע לו בוודאי שחטא בשגגה ויקריב חטאתו" (הל' שגגות פ"ח ה"א), והואיל ובא לכפרה - שחיטתו כשרה כשוחט לשם חטאת. (94) מעשר בהמה, שהשבת מקדשו, שנאמר: "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש" (ויקרא כז, לב) ואינו בנדר ונדבה. (95) אינה בנדר ונדבה, וכשאינן לו קרבן בתוך ביתו, ואין מקום לחשוב שהוא עושה עכשיו תמורה. ואין לחוש שיחשבו שיש לו זבח במקום אחר, מפני שאלו כן היו יודעים, שהרי יש פרסום לדבר זה, ואפילו כשיש לו זבח בתוך ביתו ולא אמר לשם תמורת זבחי - כשר, גמרא שם מא, ב. (96) כי אין מקום לחשוש, שהרואה יאמר שקדשים שחט. באשם תלוי פסק שלא כמשנה שלנו, מפני שבגמרא אמרו, שזו דעת רבי אלעזר, האומר שמותר לנדב אשם תלוי בכל יום, אבל חכמים חולקים עליו, ופסק רבינו כרבים. ואם שחט בעלי מומים, אף-על-פי שאסורים למזבח - שחיטתו פסולה, כי לפעמים מקום המום מכוסה, דעת רבי יוחנן.

36 יט. הִזָּה מְחִיב חֲטָאת⁹⁷, וְשָׁחַט וְאָמַר: לְחֲטָאתִי -
37 שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה⁹⁸. הִזָּה לוֹ קָרְבָן בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְשָׁחַט
38 וְאָמַר: לְשֵׁם תְּמוּרַת זִבְחִי - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה, שֶׁהָרִי
39 הִמִּיר בּוֹ⁹⁹.

(97) גמרא, שם. (98) כל מחויב חטאת נותן בעצמו פרסום לדבר, כדי שיתבייש ויתכפר מעוֹנוֹ, לפיכך השומע שאמר

1 זו פְּשָׁרָה⁶⁹. וְאִם הַמִּים הֵן הַמְּסַבֵּכִין אֶת הַגִּלְגָּל,
2 וְשֵׁם אֶת הַצֹּאֵר כְּנִגְדּוֹ בְּשַׁעַת שִׁסְבָּב וְנִשְׁחַט - הָרִי
3 זו פְּסוּלָה⁷⁰. וְאִם פְּטוּר⁷¹ אָדָם אֶת הַמִּים עַד שֶׁבָּאוּ
4 וְסָבְבוּ אֶת הַגִּלְגָּל וְנִשְׁחַט בְּסִבְכָתוֹ - הָרִי זוֹ פְּשָׁרָה,
5 שֶׁהָרִי מִכַּח אָדָם בָּא. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּסִבְכָּה
6 רְאשׁוֹנָה⁷², שֶׁהִיא מִכַּח הָאָדָם; אַבֵּל מִסִּבְכָּה שְׁנִיָּה
7 וְאַחֲרֵיהָ⁷³ - אֵינָה מִכַּח הָאָדָם, אֲלָא מִכַּח הַמִּים
8 בְּהַלּוּכָן.

(68) שם טז, א. (69) שהאדם סיבב את הגלגל. (70) מפני שהבהמה נשחטה ע"י כוחם של המים. (71) פתח. (72) בגמרא: כח ראשון. (73) שם: כח שני.

9 יד. הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם הָרִים⁷⁴, לְשֵׁם גִּבְעוֹת, לְשֵׁם יַמִּים,
10 לְשֵׁם נְהָרוֹת, לְשֵׁם מְדֵבְרוֹת, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְּבַן
11 לְעֵבֶדָן אֲלָא לְרִפּוּאָה, וְכִיּוֹצֵא בָּהּ מְדַבְּרֵי הַבָּאִי
12 שְׂאוּמְרִין הַעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים - הָרִי שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה⁷⁵.
13 אַבֵּל אִם שָׁחַט לְשֵׁם מִזֵּל הַיָּם אוֹ מִזֵּל הַהָר אוֹ
14 לְכוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הָרִי זוֹ אֲסוּרָה
15 בְּהִנְיָה⁷⁶ כְּכָל תְּקֻרַת עֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים⁷⁷.

(74) משנה, שם מ, א. (75) אסורה באכילה מפני שנראה כמכוין לעבודה-זרה (כסף-משנה בשם הר"ן), אבל בהנאה מותר כשלא נתכוין לעבדן בשחיטה זו, ואין דרכם של גויים לעבוד הרים וגבעות. (76) בברייתא שם: הרי אלו זבחי מתים. (77) דבר הקרב לעבודה-זרה. ואפילו שחט לשם מזל הים או מזל ההר בשביל רפואה, אסורה בהנאה מדברי סופרים, שעשוהו חכמים כתקרובת עבודה-זרה, משום שדרך הגוים לעבדם (ר"ן).

16 טו. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה לְזֶרֶק דָּמָה לְעֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים
17 אוֹ לְהַקְטִיר חֲלֵבָה⁷⁸ לְעֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים - הָרִי זוֹ
18 אֲסוּרָה⁷⁹. שְׁלֹמְדִין מִחֲשָׁבָה בַּחוּץ בַּחֲלִין⁸⁰ מִמִּחֲשָׁבָה
19 הַקָּדָשִׁים בְּפָנִים, שְׁמִחֲשָׁבָה כְּזוֹ⁸¹ פּוֹסֶלֶת בָּהֶן, כְּמוֹ
20 שְׂחִיטָתָא בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין⁸².

(78) שחטה על-מנת שיעבוד העבודה-זרה בזריקת הדם או בהקטרת החלבים, אבל השחיטה עצמה לא היתה לשם עבודה-זרה. (79) בהנאה כזבחי מתים, שם לט, א. פלוגתא של רבי יוחנן וריש לקיש, ופסק כרבי יוחנן שמחשבין מעבודה לעבודה. (80) שמחשבה פוסלת ואוסרת. (81) השוחט קדשים לשמן על-מנת לזרוק דמן או להקטיר חלבן שלא לשמן. (82) פט"ו ה"י.

21 טז. שֶׁחֲטָה וְאַחַר כֵּן חֲשָׁב⁸³ לְזֶרֶק דָּמָה לְעֲבוֹדַת
22 כּוֹכְבִּים אוֹ לְהַקְטִיר חֲלֵבָה לְעֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים - הָרִי
23 זוֹ אֲסוּרָה מִסְּפָא⁸⁴; שְׂמָא סוּפוֹ הוֹכִיחַ עַל תְּחִלָּתוֹ,
24 וּבְמִחֲשָׁבָה כְּזוֹ שָׁחַט.

(83) ששמעו שאמר כך. (84) שם: "זה היה מעשה בקיסרי, ולא אמרו (חכמים) בה לא איסור ולא היתר".

25 יז. הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם קָדָשִׁים⁸⁵ שְׂמִתְנַדְּבִין וְנֶדְרִים

13 בַּמָּה דְּכָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהִיא לֹא בַּה שְׁתַּפּוּת¹⁰⁹; אָכַל
14 אִם אֵין לֹא בַּה שְׁתַּפּוּת - אֵינָה אֲסוּרָה¹¹⁰; שְׁאִין אָדָם
15 מִיִּשְׂרָאֵל אוֹסֵר דְּבַר שְׁאִינוּ שְׁלוֹ, שְׁאִין פְּנִתוֹ אֶלָּא
16 לְצַעֲרוֹ¹¹¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...שאיין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו, שאין כוונתו אלא לצער".

במקרה זה לא יועיל גם גילוי דעת שמתכוון לאסור, כי "אין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו".

(לקו"ש חלק ר"א עמוד 149)

105) אחד בראשה ואחד בסופה, או שניהם אוחזין בקת.
106) כגון שוחט לשם הרים או לשם עולה. משנה שם מ,
א - ומא, ב. 107) שם. 108) בלא שהיה ביניהם.
109) שם מא, א. 110) אפילו באכילה (מגיד-משנה).
111) מפני שסתם ישראל חזקה שאינו עושה דבר האסור, ולהזיק לחבירו. ואף-על-פי-כן אם יש לו שותפות אסור, שאין להניח שהוא רוצה להפסיד לעצמו כדי לצער לחבירו, ובדואי לעבודה-זרה התכוון. וזהו כשיטת רש"י שם, אבל ה'תוספות' סוברים שאפילו כשהשוחט שותף בבהמה, אם אינו ישראל מומר, אומרים שכוונתו היתה לצער את שותפו. ויש לשאול למה השמיט רבינו ההלכה שבישראל מומר אין אומרים לצער היתה כוונתו, כמבואר בגמרא שם, שמתרצים המשנה של שנים אוחזים בסכין ושוחטין אחד לשום אחד וכו' שחיטתו פסולה, ואין אומרים שכוונתו היתה רק לצער את חבירו, הכא במאי עסקינן (כאן אנו עוסקים), בישראל מומר. ויש לומר שהסוגיא מתרצת את המשנה דף מ, א - בשוחט לשום הרים וכו' ובישראל מומר אנו אומרים שסתם מחשבתו לעבודה-זרה ולא לצער את חבירו, אבל רבינו מדבר באלו שתי המשניות, כמו שביארנו, וגם בשוחט לשום עולה וכו' ואין הבדל בין מומר ובין אינו מומר, דלא שייך כאן מחשבתו לעבודה-זרה. וההלכה שבמומר לעבודה-זרה אין אומרים לצער היתה הכוונה, ראה בפ"ז מהל' חובל ומזיק.

17 כב. יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁחַט לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים¹¹², אָף עַל פִּי
18 שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מִתְּפִנֵּן לְכָל מָה שִׁירְצָה¹¹³ -
19 שְׁחִיטָתוֹ בְּשָׂרָה; שְׁאִין חוֹשְׁשִׁין אֶלָּא לְמַחֲשָׁבֶת
20 הַזּוֹבֵחַ¹¹⁴, לֹא לְמַחֲשָׁבֶת בְּעַל הַבְּהֵמָה. לְפִיכָךְ¹¹⁵,
21 עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁשָּׁחַט לְיִשְׂרָאֵל¹¹⁶, אֶפְלוּ הִיָּה¹¹⁷
22 קָטָן¹¹⁸ - שְׁחִיטָתוֹ נִבְלָה, כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר¹¹⁹.

112) בשביל לא יהודי. 113) ואפילו לשם עבודה-זרה.
114) במשנה שם לח, ב - הכל הולך אחר השוחט.
115) מכאן יוצא שהכל תלוי במחשבת השוחט והוא בעל הזבח, ולפיכך בבהמת ישראל ששחטה גוי, יש לקרוא בה "וקרא לך ואכלת מזבחור" (שמות לד, טו), ומפסוק זה למדנו ששחיטת גוי נבילה. ראה לקמן פ"ד הי"א (לחם-משנה). 116) שהבהמה של ישראל. 117) הגוי.
118) שאינו יודע לעבוד עבודה-זרה. 119) להלן פ"ד הי"א, משום "וקרא לך ואכלת מזבחור". ובהלכה יב: וגדר

לשם חטאתי בשעת שחיטה, אומר: עתה הוא מפרישה לשם חטאתו, וכששוחטה בחוץ יאמרו הרואים קדשים בחוץ מותרים. אבל אינו מחוייב חטאת, שחיטתו כשרה אף-על-פי שאמר לשם חטאתי, מכיון שהאנשים יודעים שאינו מחוייב חטאת (רש"י שם). 99) משנה, תמורה כו, ב. וכן פסק רבינו בהל' תמורה פ"ב ה"א: התמורה היא שיאמר הרי זו תחת זו, הרי זו חליפת זו, תחת חטאת זו, תחת חטאת שיש לי בתוך הבית - והוא שיש לו. מלשון רבינו משמע, שזו היא תמורה ממש, ואם כן חלה עליה קדושת הגוף ופסולה מן התורה, כקדשים שנשחטו בחוץ. רבינו פסק כאן שאם אמר תמורת זבחי, ולא אמר שיש לי בבית גם-כן תמורה. ובאמת בסוגיא שם: "וזה לא קאמר לשם תמורת זבחי?" ראה שם ברש"י, משמע דלשון תמורת זבחי מועיל כתמורה ממש. לפי זה, הלשון פסולה בהלכות יד-יח ותחילת הי"ט, אינה דומה להלשון פסולה כאן, שם פסול מדרבנן, כמו שביארנו, מפני הרואים, ואסור רק באכילה ולא בהנאה, כמ"ש ה'מגיד משנה' בכת"י, וכאן נעשים קדשים פסולים מן התורה, שהרי המיר בה ושחטה בחוץ, ואסורה אף בהנאה כפסולי מוקדשים.

1 כ. הָאִשָּׁה שֶׁשָּׁחְטָה¹⁰⁰ לְשֵׁם עוֹלַת יוֹלֶדֶת, וְאָמְרָה:
2 זו לְעוֹלָתִי - שְׁחִיטָתָה בְּשָׂרָה; שְׁאִין עוֹלַת יוֹלֶדֶת
3 בָּאָה בְּגֵדֵי וְנִדְבָה, וְהָרִי אֵינָה יוֹלֶדֶת¹⁰¹ שְׁנִתְחַיְבָה
4 בְּעוֹלָה. וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא הִפְלִיחָה, שֶׁכָּל
5 הַמִּפְלָת - קוֹל יֵשׁ לָהּ¹⁰². אָכַל הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם עוֹלַת
6 נְזִיר¹⁰³, אָף עַל פִּי שְׁאִינוּ נְזִיר - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה;
7 שֶׁעָקַר הַנְּזִירוֹת נִדָּר מִן הַנְּדָרִים¹⁰⁴.

100) חולין מא, ב. גירסת רבינו שם: "לאתויי (לרבות) עולת יולדת. פשיטא (מה בא להשמיענו)? מהו דתימא אפולי אפולא - קא-משמע-לן". פירוש, הגמרא מתרצת שהמשנה באה ללמדנו שאין חוששים שמא הפילה בצינעה, וחיבת להביא עולה ושוחטת אותה בחוץ, שהרי נשים שוחטות בקדשים לכתחילה, וראה להלן בפ"ד ה"ד, וב'מגיד משנה' שם. 101) וכל הרואה יודע שמשקרת. 102) לפי גירסת רבינו, שם מב, א. 'מגיד משנה'. 103) שם. 104) ואולי נדר בניירות בצנעא, כמ"ש בסוגיא שם. ואם תאמר: מפני מה לא אמרו גם בתמורה, שמא יש לו זבח בתוך ביתו, בצנעא. תירצו ב'תוספות', שאם יש לו זבח בתוך ביתו, הדבר יש לו קול, מפני שרגילים להודיע, כדי שלא יבוא לידי מעילה. ולפיכך בזבח אין חוששים שמא יש לו בתוך ביתו בצנעא. ודעת רבינו, שלא חילקו בכלל של נידר ונידב, ונזירות גם-כן נדר ככל הנדרים, ולכן חוששים שמא הוא נזיר בצנעא ושחיטתו פסולה. [מדברי רבינו נראה, שגם בזמן הזה שאין מקריבים קרבנות - שחיטתו פסולה, 'מגיד משנה'].

8 כא. שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בְּסַכִּין¹⁰⁵ וְשׁוֹחֲטִין, אֶחָד מִתְּפִנֵּן
9 לְשֵׁם דְּבַר שֶׁשָּׁחֲטָה לֹא שְׁחִיטָתוֹ אֲסוּרָה¹⁰⁶, וְהַשְּׁנִי לֹא
10 הֵיָּתָה לֹא פְּנִיָּה כָּלָל, וְאֶפְלוּ נִתְּפִין לְשֵׁם דְּבַר הַמִּתְּנֵר¹⁰⁷
11 לְהִתְּפִין לוֹ - הָרִי זֶה פְּסוּלָה. וְכֵן אִם שָׁחַט זֶה אַחֵר
12 זֶה¹⁰⁸, וְהִתְּפִין הָאֶחָד מֵהֶן לְשֵׁם דְּבַר הַפְּסוּל - פּוֹסֵל.

גדול גדרו בדבר שאפילו גוי שאינו עובר עבודה-זרה, שחיתו נבילה.

הקנה שלה או שנקב הושט במשהו - נבלה, ואין השחיטה מועלת בה, כמו שיתבאר.

יום רביעי ט"ז תשרי ה'תשפ"ב

פרק שלישי

(1) יבאר שהייה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור - כיצד; כל מקום שנאמר שחיטה פסולה, אם היא נבילה; שש נבילות מחיים; ובדיקת הוושט.

א. חמשה דברים מפסידין את השחיטה, ועקר הלכות שחיטה להזהר בכל אחת מהן. ואלו הן: שהייה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור.

ב. שהייה כיצד? הרי שהתחיל לשחט והגביה ידו קדם שיגמר השחיטה ושהיה, בין בשוגג² בין במזיד בין באנס, וחזר הוא או אחר וגמר את השחיטה: אם שהה כדי שיגביה את הבהמה וירביצנה וישחוט - שחיטתו פסולה; ואם שהה פחות מכדי זה - שחיטתו כשרה.

(2) שאינו תלוי בכוונת ודעת השוחט.

ג. היתה בהמה דקה - שעור שהיתה כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחוט. ואם היתה גסה - כדי שיגביהנה וירביצנה וישחוט. ובעוף - כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחוט.

ד. שחט מעט ושהה מעט, וחזר ושחט מעט ושהה מעט, עד שיגמר השחיטה, ולא שהה בפעם אחת שעור השהיה, אבל כשתחשב כל זמן השהיות יצטרף מפלן שעור שהיה - הרי זו ספק נבלה³. וכן אם שהה כדי שיגביהנה וירביצנה וכדי שישחט כמו מעוט הסימנין בלבד, לא כדי שישחט שחיטה גמורה⁴ - הרי זו ספק נבלה.

(3) שזו היא בעיני אדם נפשטה אם שהיות מצטרפות או לא, ולכן היא ספק נבילה. (4) היינו רוב הסימנים. ואם שהה כדי שישחוט מחצה גם כן ספק נבלה.

ה. שחט רב אחד בעוף או רב שנים בבהמה, אף על פי ששהה חצי היום וחזר וגמר חתיכת הסימנין - הרי זו מתרת; מאחר ששחט בה בשעור, הרי זה כמתוך⁵ בשר השחטה.

(5) ואין זה גמר שחיטה, ולפיכך אפילו שהה כשר.

ו. שחט בקנה לבדו⁶ חציו⁷ או מעוטו, ושהה זמן מרבה - הרי זה חזר וגמר השחיטה ואין בקנה כלום. אבל אם שחט רב הקנה⁸ או שנקב בושט⁹ כל שהוא ושהה בשעור, בין שחזר וגמר השחיטה שהתחיל בין ששחט שחיטה גמורה במקום אחר - הרי זו פסולה; מפני שהבהמה או העוף שנפסק רב

(6) שיועד בוודאי שלא נגע בוושט, כגון שתפס בידו הקנה לבדו ושחט בו. (7) חיתוך חצי הקנה אינה שחיטה. מכיון שקנה נטרף רק כשנפסק רובו ולפיכך הוא כמתוך בעור הצוואר. (8) בבהמה שצריכה שחיטת שני הסימנים. (9) בין בבהמה בין בעוף.

ז. הנה נתבאר לה, שאין שהיה בקנה בעוף פלל. שאם שחט רב הקנה ושהה - כבר נגמרה שחיטתו; כשחזר וגמר - מתוך בשר הוא. ואם שחט במעוט הקנה¹⁰ ושהה - הרי זה חזר ושחט כל זמן שירצה; שאינה נאסרת משום נבלה עד שיפסק רב הקנה.

(10) או אפילו בחציו.

ח. שחט¹¹ העוף ושהה בו¹², ואינו יודע¹³ אם נקב הושט או לא נקב - חזר ושחט הקנה לבדו במקום אחר¹⁴, ומניחו עד שימות, ובודק הושט מבפנים¹⁵. אם לא נמצאת בו טפת דם - בידוע שלא נקב, וכשרה.

(11) התחיל לשחוט בקנה. (12) בחציו הראשון. (13) לצאת ידי ספק עושין בדיקה. (14) אבל לא שוחטים את הקנה באותו מקום, כלומר, להוסיף עליו עד רובו. מפני שיש לחוש שמתוך שכבר התחיל לשחוט באותו מקום קל יותר לפגוע בוושט וכשימצא נקב יאמר שהוא נעשה עכשיו בשחיטה זו ולא היה מקורם, ויבוא להכשיר שלא כדין. או להיפך, עצה טובה היא פן יפגע עתה בוושט וינקבו ויבוא לפסול שלא כדין, שיחשוב שהוושט היה נקוב מקודם. (15) ומבחוץ אין בדיקה לוושט, שנקיבתו במשהו, מפני שאין טיפת הדם האדומה ניכרת בעור החיצון של הוושט שהוא אדום, אבל העור הפנימי של הוושט לבן ואפילו טיפת דם קטנה אדומה ניכרת בו.

ט. חלדה¹⁶ כיצד? כגון שהכניס הספין בין סימן לסימן, בין שפסק הסימן העליון למעלה, בין ששחט התחתון למטה, שהיא דרך שחיטה - הרי זו פסולה.

(16) שהסכין מתחבאת ומתכסה.

י. הכניס את הספין תחת העור ושחט שני הסימנים כדרבן, או שהחליד את הספין תחת צמר מסבך, או שפרס מטלית¹⁷ על הספין ועל הצוואר ושחט תחת המטלית, הואיל ואין הספין גלויה - הרי זו ספק נבלה. וכן אם שחט מעוט הסימנים בהחלדה, וגמר השחיטה שלא בהחלדה - הרי זו ספק נבלה.

(17) בעיא שם, תחת מטלית מהו? והיינו שפרס מטלית על הסכין ועל הצוואר.

יא. דרסה¹⁸ כיצד? כגון שהכה בספין על הצוואר,

כדרכו במקום שחיטה. במה דברים אמורים? בקנה, אבל בושט פסול. (29) שאין צריך רוב רצוף ובבת אחת, אלא מכיון שיש רוב שחוט בהיקפם של הסימנים, הרי היא שחיטה כשרה. (30) שאין כאן רוב בשחיטה.

יד. עקור פיצד? כגון שפגעקרה הגרגרת³¹, והיא הקנה, או הושט, ונשטמט אחד מהן³² או שניהן קדם גמר שחיטה. אבל אם שחט אחד בעוף³³ או רבו, ואחר כך נשטמט הסימן השני - שחיטתו כשרה³⁴.

(31) שנתדלדלו הסימנים כולם או רובם. (32) ממקומו. והלכה למשה מסיני, שאם יקרה הדבר כן בשעת שחיטה, השחיטה פסולה, הואיל שנשטמט באותה שעה אי אפשר לשחוט בהכשר, שמחמת העיקור מתנדנדים הסימנים. (33) שגם בעוף עיקור סימנים פסול. (34) שכבר נשחט שיעורו כראוי והשימוט שלאחר השחיטה אינו פסול.

טו. נשטמט אחד מהן ואחר כך שחט את השני - שחיטתו פסולה³⁵. שחט אחד מהן ונמצא השני שמוט, ואין ידוע אם קדם שחיטה נשטמט או אחר שחיטה - הרי זו ספק נבלה.

(35) הואיל וקודם השחיטה נשטמט, אף על פי ששחט את הסימן האחר ולא את הנשטמט.

טז. נמצא הסימן השחוט שמוט³⁶ - הרי זו כשרה³⁷. שודאי אחר שחיטה נעקר; שאלו נעקר קדם שחיטה - הרי מתדלדל ולא נשחט.

(36) בסוף ההלכה הקודמת מדובר, כשנשטמט הסימן שלא נשחט. (37) כרב, האומר: "אי אפשר לשמוטה שתיעשה שחוטתה", שאם נשטמט הסימן לפני השחיטה היה יורד למטה ולא היה נשחט.

יז. במה דברים אמורים? שלא תפס הסימנים בידו כששחט; אבל אם תפסן ושחט - אפשר שתשחט אחר העקור. ולפיכך, אם נמצאת³⁹ שמוטה ושחוטתה - הרי זו ספק נבלה.

(38) שאין שמוטה נעשית שחוטתה. (39) לאחר זמן ואינו יודע אם תפס הסימנים בידו ונשטמט קודם שחיטה או לא תפס, ואחר השחיטה נשטמט.

יח. כל מקום שאמרנו בשחיטה 'פסולה' - הרי זו נבלה⁴⁰, ואם אכל ממנה פזית - לוקה משום אוכל נבלה. שאין מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כשרה, באשר צנה משה רבנו עליו השלום, כמו שבארנו. וכל ספק בשחיטה - הרי הוא ספק נבלה, והאוכל ממנה - מכין אותו מפת מידות⁴¹.

(40) כל שנפסלה בשחיטתה נבלה. (41) ככל העובר על ספק של תורה קל וחומר מהעובר על דברי סופרים.

יט. בהמה שנטל ירך שלה וחללה עמה, עד שתראה חסרה כשתרפץ⁴² - הרי זו נבלה, כמו

1 פדרף שפמין פסיה, וחתף הסימנים בבת אחת בלא
2 הולכה ולא הובאה¹⁹; או שהניח הפסין על הצנאר
3 ודחק וחתף למטה, בחתף צנן או קשות, עד
4 שחתף הסימנים - הרי זו פסולה.

(18) שדוחק את הסכין בכוח ופוסק. (19) שלא עשה לא זו ולא זו, שאילו הוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך, שחיטתו כשרה.

יב. הגרמה פיצד? זה השוחט בקנה למעלה²⁰
6 במקום שאינו ראוי לשחיטה. וכמו שני חטים יש
7 בסוף הקנה²¹ למעלה בטבעת גדולה. שחט בתוך
8 החטים: אם שיר מהן כל שהוא למעלה²² - הרי זו
9 כשרה; שהרי שחט משפוי כובע²³ ולמטה²⁴, והוא
10 מן המקום הראוי לשחיטה; ואם לא שיר מהן
11 כלום, אלא שחט למעלה מהן - הרי זו מגרמת
12 ופסולה.

(20) במקום שאינו ראוי לשחיטה. (21) דע שהקנה הוא טבעות טבעות והטבעת העליונה היא שלימה אבל האחרות אינן שלימות ורצועה של בשר מסכבת אותן ומחברת את שתי קצות הטבעות. ובראש הקנה, על הטבעת העליונה יש כמין כובע של בשר והוא משופע ומחודד ומשם הקול יוצא. ובסוף שיפוי כובע זה יש כמין שני גרעינים של בשר והם נקראין חטים. (22) לצד הראש. (23) אין זה אותו בשר קטן שנופל על פי הקנה לעכב את הקול, אלא כמין כובע ממש הוא עשוי ומאמצעיתו ולמעלה הולך וכלה ונעשה חדוד כמין קולמוס, ואותו שיפוי נקרא שיפוי כובע. (24) קודם שיתחיל הכובע לשפע ולעלות.

יג. שחט רב האחד²⁵ או רב השנים²⁶, והשלים
14 השחיטה בדרסה או בהגרמה - הרי זו כשרה²⁷;
15 שהרי נשחט השעור כראוי. הגרים בתחלה שליש,
16 ושחט שני שלישים - הרי זו כשרה²⁸. שחט שליש,
17 והגרים שליש, וחזר ושחט שליש האחרון -
18 כשרה²⁹. הגרים שליש, ושחט שליש, וחזר והגרים
19 שליש האחרון - הרי זו פסולה³⁰. ואם דרס או
20 החליד, בין בשליש הראשון בין בשליש האמצעי -
21 הרי זו פסולה.

(25) בעוף. (26) של שני הסימנים בבהמה. (27) למד רבינו משהיה, שאם שהה אחרי שחיטת רוב סימן אחד בעוף או שניים בבהמה, כשרה משום שנשחט השיעור כראוי, והוא הדין בהגרמה ודרסה, שכשר אחרי שחיטת הרוב. והוא הדין גם בחלדה. ויש פוסקים הסוברים, ששהייה ודרסה וחלדה במיעוט האחרון ספק נבלה ורק הגרמה אם נעשית אחרי שנשחט הרוב, כשרה. וטעמו של דבר, משום ששהייה ודרסה וכן חלדה הם במקום שחיטה, ומכיון שמעשה השחיטה נעשית קצתה בפסול, הרי היא ספק נבלה, מה שאין כן בהגרמה שאינה במקום שחיטה והרי הוא כאילו מחתך בידה או ברגלה, וזה מותר אחרי שנשחט השיעור כראוי. (28) שהרי סוף סוף שחט הרוב

חולין וזבחים, י"ד החזקה, 'מורה נבוכים' ופירוש המשניות, שטריפה חוזרת להכשירה.

(הרבא בלק"ש חלק כ"ז עמוד 308)

51) אם ניקב ונסתם אפילו סתימה עבה אינה מתקיימת. 52) כלומר תחוב (רדב"ז בכת"י). בגמרא שם: ישב לו קרץ בוושט, ופירש רש"י כגון שאכלה קרץ ונתחב לתוך הוושט ואינו נראה נקיבתו מבחוץ. 53) אפילו אין קורט דם בוושט. שלא כעולא שם, שאומר אין חוששין שמא הבריא, שמא היה נקוב והבריא שעלה קרום מחמת מכה. וברש"י שם עוד פירוש ל"שמא הבריא": שמא ניקב, מלשון וברא אותהן בחרבותם. 54) ואינו תחוב בוושט.

כב. וְשֵׁט - אֵין לוֹ בְּדִיקָה מִבְּחוּץ⁵⁵, אֲלֵא מִבְּפָנִים⁵⁶.
פִּיצֵד? הוֹפְכוֹ וּבִדֵּק. אִם נִמְצָא עָלָיו טֶפֶת דָּם -
בִּידוּעַ שְׁהִיָּה נְקוֹב.

55) העור החיצון אדום ואין טיפת דם קטנה ניכרת בו, בין לעניין דרוסה בצוואר כנגד הסימנים שאינה טריפה עד שיאדימו הסימנים עצמם. 56) העור הפנימי שלו לבן וניכרת בו אדמיות כלשהו.

כג. גִּרְגֵרָת שְׁנַפְסָק רַב חֲלָלָה⁵⁷ בְּמָקוֹם הָרָאוּי לְשַׁחֲטָה⁵⁸ - הָרִי זֶה נִבְלָה⁵⁹. וְכֵן אִם נִקְבָּה בְּאֶפְסָר⁶⁰.
נִקְבָּה נְקָבִים קְטַנִּים⁶¹: אִם נְקָבִים שְׂאִין בֶּהֶן חֲסָרוֹן הֵם - מִצְטָרְפִין לְרִבְּהָ⁶²; וְאִם נְקָבִים שְׂשִׁשׁ בֵּהֶם חֲסָרוֹן - מִצְטָרְפִין לְכֹאסָר. וְכֵן אִם נִטְלָה מִמֶּנָּה רְצוּעָה⁶³ - מִצְטָרְפֶת לְכֹאסָר⁶⁴. וּבְעוֹף⁶⁵ - כֹּל שְׂאֵלוֹ מִקְפֵּל הֲרָצוּעָה אוֹ הִנְקָבִים שְׂשִׁשׁ בֶּהֶן חֲסָרוֹן⁶⁶ וּמִנִּיחָן עַל פִּי הַקֶּנֶה: אִם חוֹפָה אֶת רִבּוֹ⁶⁷ - נִבְלָה, וְאִם לֹא - כְּשֶׁרָה.

57) הגרגרת עשויה טבעות טבעות מעצם רך, וכל הטבעות כולן, חוץ מהטבעת הגדולה שהיא העליונה הסמוכה לשיפיו כובע, אין העצם הרך מקיף כל הגרגרת, ורצועה של בשר המסובבת את כל הגרגרת (הקנה) מחברת את קצות הטבעות. ואותה רצועה סמוכה למפרקת והעצם הרך סמוך לעור, ונמצא הקנה עב מלמעלה בצד הסמוך לעור ודק בצידו השני. ועובי הגרגרת הוא מן העור ולצוואר, ולרוחב הצוואר הוא רוחב הגרגרת, וכשנפסקה הגרגרת מצד העור עם שליש החלל, נפסק רובה, מפני שדופן הגרגרת עב מלמעלה מצד העור, ולצד הצוואר אינו אלא קרום דק, וסתמא כשנפסקה הגרגרת בכיוון מעור למפרקת היא נפסקת, ואם כן עובי העצם הרך משלים לרוב, ובמיעוט התחתון נשאר חצי החלל או רובו. וקא משמע לן שאינה נבלה עד שיפסק רוב החלל, ועובי העצם הרך (תנוך) אינו משלים לרוב. 58) אבל במקום שאינו ראוי לשחיטה, כגון מראש כנף הריאה ולמטה הרי היא טריפה. 59) כבר כתב רבינו כמה פעמים שפסוקת הגרגרת נבלה, ולא בא לחדש זה אלא להורות הלכה כמה הוא שיעור הפסיקה. ופסק כרבה בר בר חנה שם, שמשערים ברוב חללה ולא ברוב

1 שְׁנַחֲתָף⁴³ חֲצִיָּה וְנִחְלָקָה לְשֵׁנֵי גּוֹפּוֹת, וְאֵין הַשְׁחִיטָה מוֹעֵלָת בָּהּ. וְכֵן אִם נִשְׁבְּרָה מִפְּרָקָתָה וְרַב בֶּשֶׁר עִמָּה⁴⁴, או שְׁנִקְרָעָה מִגִּבָּה כְּדָג, או שְׁנַפְסָק רַב הַקֶּנֶה, או שְׁנִקְבָּה הוֹשֵׁט בְּכָל שְׁהוּא בְּמָקוֹם הָרָאוּי לְשַׁחֲטָה⁴⁵ - הָרִי זֶה נִבְלָה מִחַיִּים⁴⁶, וְאֵין הַשְׁחִיטָה מוֹעֵלָת בָּהּ. וְאֶחָד הַבְּהֵמָה וְאֶחָד הָעוֹף⁴⁷ בְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.

42) כך מפרש רבא את המימרא של ר' אלעזר ופירש רש"י: דרך הבהמה לרובץ על יריכה ומתכסה יריכה ברביצתה וזו ניכר חסרונה כשהיא רבוצה. 43) כלומר, דין ניטל הירך שווה לדין נחתכה חצייה, שתיהן נבלה, אבל לא נתכוון רבינו לומר, שניטל הירך זהה עם נחתך חצייה. 44) נפסק עמה רוב בשר שאחורי הצוואר. 45) אבל נקב בתורבץ הוושט הרי היא טריפה ולא נבלה. 46) בשאר הדברים, אבל לא בפסוקת הגרגרת ונקובת הוושט שאינה מטמאה בחייה. 47) תני לוי, טרפות שמנו חכמים בבהמה, כנגדן בעוף (גם כן טריפה).

8 כ. שְׁנֵי עוֹרוֹת יֵשׁ לוֹ לְוֶשֶׁט: הַחִיצוֹן אֲדָם, וְהַפְּנִימִי לֶבָן. נִקְבָּה הָאֶחָד מֵהֶן בְּלֶבֶד - כְּשֶׁרָה⁴⁸; נִקְבּוּ שְׁנֵיהֶן בְּכָל שְׁהוּא בְּמָקוֹם הָרָאוּי לְשַׁחֲטָה - הָרִי זֶה נִבְלָה. וּבֵין שְׁנִשְׁחֲטָה בְּמָקוֹם הַנִּקְבָּה⁴⁹ בֵּין שְׁנִשְׁחֲטָה בְּמָקוֹם אַחֵר - אֵין הַשְׁחִיטָה מוֹעֵלָת בָּהּ. נִקְבּוּ שְׁנֵיהֶם זֶה שְׂלֵא כְּנִגְדָּה זֶה - נִבְלָה⁵⁰.

48) זה בלא זה כשר, שהשני שלא ניקב מגין. 49) שמא במקום נקב קא שחיט. 50) ואף על פי שבאיברים אחרים בעלי שני עורות, כגון מוח, ריאה וכו', כשרה כשניקבו שניהם זה שלא כנגד זה, כאן - בוושט שדרכו להתפשט ולהתכווץ תכופות, חוששים פן יודמנו שני הנקבים זה כנגד זה ולא יהיה עור מגין.

14 כא. נִקְבָּה הוֹשֵׁט וְעֵלָה בּוֹ קְרוֹם וּסְתָמוֹ - אֵין הַקְּרוֹם פְּלוֹם⁵¹, וְהָרִי הוּא נְקוֹב כְּשֶׁהִיָּה. נִמְצָא קוֹץ עוֹמֵד⁵² בְּוֶשֶׁט - הָרִי זֶה סָפֵק נִבְלָה; שְׂמָא נִקְבָּה הוֹשֵׁט וְעֵלָה קְרוֹם⁵³ בְּמָקוֹם הַנִּקְבָּה וְאִינוּ נִרְאָה. אֲבָל אִם נִמְצָא הַקוֹץ לְאֶרְפוֹ⁵⁴ בְּוֶשֶׁט - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ; שְׂרַב הַבְּהֵמוֹת הַמְדַּבְּרִיּוֹת אוֹכְלוֹת הַקּוֹצִים תְּמִיד.

~ נקודות משיחות קודש ~

"נקב הושט ועלה בו קרום וסתמו, אין הקרום כלום".

מכאן משמע קצת שדעת הרמב"ם היא ש"טריפה חוזרת להכשירה", שהרי הסיבה שנחשבת טריפה היא מפני "שאין הקרום כלום", אבל אם היה סותמה יפה אזי לכאורה חוזרת להכשירה.

הנ"ל, הוא מראה-מקום אחד מתוך למעלה משלושים שהביא הרבי במכתב להגאון הרוגוצ'ובי בשנת תרפ"ב (בהיותו בן 132!), ובו מוכיח משלל מראי-מקומות בש"ס

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מומחין הם; ודין אם ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף; שחיטת צדוקי ובייתוסי, אם מותרת.

- א. וְשָׂרָאֵל שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ חֲמֹשֶׁה דְּבָרִים שֶׁמִּפְסִידִין אֶת
הַשְּׁחִיטָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן² מֵהִלְכוֹת שְׁחִיטָה שְׂבָאֲרָנָה³,
וְשָׁחַט בֵּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ⁴ - אֲסוּר לְאָכַל מִשְׁחִיטָתוֹ,
לֹא הוּא⁵ וְלֹא אֲחֵרִים. וְהָרִי זֶה קְרוּבָה לְסֶפֶק נִבְלָה⁶.
וְהָאוֹכֵל מִמֶּנָּה פְּזִית - מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְדֻדוֹת⁷.

(2) כגון בדיקת הסכין, כדי שלא ישחוט בסכין פגומה. ואף-על-פי שאינו יודע כל דקדוקי שחיטה, שחיטתו כשרה, אם יודע לשאול לחכם על ספקותיו. וראה להלן סוף הלכה ב. (3) פרק ג הלכה א, ופרק א הלכות כג-כד. (4) אבל אם חכם עומד על גביו מותר לאכול משחיטתו. ובמגיד-משנה כתב, בשם הרשב"א, שאפילו לכתחילה מותר למסור לו לשחוט, כשחכם עומד על גביו. (5) ואף-על-פי שאחר שלימדוהו הלכות שחיטה, אומר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי, אסור לאכול מה ששחט לפני שלימדוהו, שמה שהה ודרס ולא הרגיש, מכיון שלא ידע אז הלכות שחיטה. (6) ספק נבילה הוא, כשנולד דבר מה בלתי רגיל בשחיטה, ואין אנו יודעים אם הדבר ההוא פסול אם לאו, אבל כאן לא נולד דבר כעין זה, אלא שאנו חוששים שמא שהה או דרס ולא הרגיש מתוך שלא ידע הלכות שחיטה, לפיכך כתב רבינו, קרובה לספק נבילה. (7) ככל ספק איסור, כמו שנבאר כמה פעמים.

- ב. וְאֶפְלוּ שָׁחַט בְּפִנְיָנוּ אֲרָבַע וְחֲמִשׁ פְּעָמִים⁸
שְׁחִיטָה בְּשָׂרָה, וְהָרִי⁹ שְׁחִיטָה זֶה שְׁשָׁחַט בֵּינוּ לְבִין
עֲצָמוֹ שְׁחִיטָה נְכוֹנָה וְגִמּוּרָה - אֲסוּר לְאָכַל מִמֶּנָּה¹⁰.
הוֹאִיל וְאִינוּ יוֹדֵעַ דְּבָרִים הַמִּפְסִידִים, אֶפְשָׁר שִׁיפְסִיד
הַשְּׁחִיטָה וְהוּא אֵינוּ יוֹדֵעַ¹¹, כְּגוֹן שִׁישְׁתָּה אוֹ יָדָרְס
אוֹ יִשְׁחוֹט בְּסִכִּין פְּגוּמָה וְכִיּוֹצֵא בָּאלוּ בְּלֹא פְּנִיתוֹ.

(8) שם: שתיים ושלש פעמים. (9) כלומר, מתקבל על הדעת. (10) ואפילו אם הוא אומר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי. (11) מפני שלא ידע הלכות שחיטה, כמו שנבאר בהלכה הקודמת.

- ג. וְשָׂרָאֵל שִׁיּוֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה - הָרִי זֶה לֹא
יִשְׁחוֹט בֵּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ לְכַתְחִלָּה, עַד שִׁישְׁחוֹט בְּפִנְיָ
חֲכָם פְּעָמִים רַבּוֹת¹² עַד שִׁישְׁתָּה רְגִיל וְזָרִיז¹³. וְאִם
שָׁחַט תַּחֲלָה בֵּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ - שְׁחִיטָתוֹ בְּשָׂרָה¹⁴.

(12) וזה נקרא בתלמוד: מוחזק. (13) ולא יתעלף בשחיטתו. וחומרא בעלמא הוא שמחמירים שלא למסור לו לכתחילה לשחוט. (14) בדיעבד, שאין אנו חוששים להתעלפות, ואפילו אם ישנו לפנינו אינו צריך בדיקה.

- ד. הַיּוֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה וְשָׁחַט בְּפִנְיָ חֲכָם עַד שִׁישְׁתָּה
רְגִיל - הוּא הַנִּקְרָא מִמַּחֲהָ¹⁵. וְכָל הַמִּמְחִין שׁוֹחֲטִין
לְכַתְחִלָּה בֵּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ. וְאֶפְלוּ נָשִׁים וְעַבְדִּים¹⁶, אִם
הָיוּ מִמְחִין - הָרִי אֵלּוּ שׁוֹחֲטִין לְכַתְחִלָּה.

(15) לפי הגמרא זה נקרא: "מומחה ומוחזק". וראה לחם-

עובייה. (60) האיטלקי. וכנראה רבינו אינו מטריף בנקובת הקנה משום נקובה, אלא אם ניקבה כאיסור זהו כבר כפסוקה והיא נקראת נבלה. רבינו פוסק, שאפילו כאיסור מצומצם נבלה ואין צריך יתר מאיסור. (61) ניקבה כנפה. (62) שזהו פסיקה, הואיל ואינו חסר כלום - ופסוקת הגרגרת ברובה. ובפירוש המשנה לרבינו: "אם לא חסר מגופה שום דבר כמי שנוקב מחט בעור כל אותם נקבים מצטרפין אם יש בכלום שיעור רוב גרגרת טריפה". מה שכתב "טריפה" נתכוון לומר שאסורה, וסמך על מה שכתב בכמה מקומות וגם בסוף הלכה זו, שפסוקת הגרגרת נבילה. מימרא של רב שם: נקבים שיש בהם חיסרון מצטרפין לכאיסור ושאיין בהם חיסרון מצטרפין לרובה. (63) לאורכה ויש בה חיסרון. (64) אם כשמעגלים אותה יהיה כשיעור איסור, היא נבלה. (65) שאין מקום לשיעור כאיסור מפני שבכל גרגרת העוף אין כאיסור. (66) בניקבה נקבים קטנים שגם בהם השיעור בבהמה כאיסור. (67) רוב חללו. ושיעור רוב הקנה בעוף הוא לפי גודלו וקטנו.

- 1 כד. נִקְבָה הַגְּרִגֶּרֶת נִקְבַּ מִפְּלֵשׁ מִשְׁנֵי צִדְדֶיהָ⁶⁸ כְּדִי
2 שִׁיפְסֹד אֶסֶר לְרַחֲבֶיהָ⁶⁹ - נִבְלָה. נִסְדָּקָה לְאַרְפָּה⁷⁰,
3 אֶפְלוּ לֹא נִשְׁתַּיֵּר מִן הַמְּקוֹם הָרִאשִׁי בָּהּ לְשְׁחִיטָתָהּ⁷¹
4 אֶלָּא מִשְׁהוּ לְמַעַלָּה וּמִשְׁהוּ לְמַטָּה - בְּשָׂרָה.

(68) בגמרא שם גרסינן: "נפחתה" ופירש הרי"ף, כגון שניקבה נקב מפולש שיש בו חיסרון. (69) [בטור יורה דעה סימן לד, פירש כוונת רבינו שהשיעור הוא כעובי (דינר) [איסור], אם אפשר להכניס בשני הנקבים איסור לכל רחבו - נבילה.]. ונראה שהלכה זו מדברת בבהמה ולא בעוף. (70) והוא יותר קל. אם נפסקה לרוחבה מתוך שהריאה מושכת למטה והצוואר מושך למעלה ניתק לגמרי ואינו חוזר ומחלים, אבל נסדקה לאורכה, כל כמה שהצוואר נמשך הוא סוגר והולך וחוזר ומחלים. (71) באותה הבהמה או העוף.

- 5 כה. גְּרִגֶּרֶת שְׁנוֹקְבָה, וְאִין יוֹדֵעַ אִם קֹדֶם שְׁחִיטָה
6 נִקְבָה או אַחֵר שְׁחִיטָה נִקְבָה - נוֹקְבִין אוֹתָהּ עֲתָה
7 בְּמָקוֹם אַחֵר, וּמִדְּמִין הַנִּקְבַּ לְנִקְבָה⁷². אִם נִדְּמָה לוֹ -
8 מִתַּרְתָּ⁷³. וְאִין מִדְּמִין אֶלָּא מִחֲלִיָּה גְדוּלָּה⁷⁴ לְחֲלִיָּה
9 גְדוּלָּה אוֹ מִקְטָנָה לְקְטָנָה, אֲבָל לֹא מִקְטָנָה לְגְדוּלָּה.
10 שֶׁכָּל הַקְּנָה חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת הוּא, וְכִין כָּל חֲלִיָּה וְחֲלִיָּה
11 חֲלִיָּה אַחַת קְטָנָה מִשְׁתִּיבִין וְרַפָּה⁷⁵.

(72) "מקיפין בקנה". והוא הדין אם נמצאת פסוקה או קדורה כאיסור ואין אנו יודעים אם זה נעשה קודם שחיטה או לאחר שחיטה. (73) שאין הנקבים שקודם השחיטה דומים במראיהם לנקבים בבשר שנעשו אחר השחיטה, ובוודאי גם נקב זה נעשה אחר שחיטה. (74) ולפירוש רבינו חוליא היא טבעת. אבל רש"י שם, פירש, חוליא - שלוש טבעות. (75) פירוש: העור שבין הטבעות. בלשון הגמרא: "בר חוליא".

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר מי הוא הראוי לשחוט; ושרוב מצויין אצל שחיטה

משנה. 16) עבדים כנענים שملו וטבלו לשם עבדות, כיוון שחייבים במצוות כנשים - דינם כנשים.

בשוק²⁷ - אסור; שְׁמָא נִתְּנָל²⁸, וּלְפִיכָה הַשְׁלָף. וְכֵן
אם מִצָּאוּ בְּאֶשְׁפָּה שְׁבִיבִית²⁹ - אסור.

27) בגמרא שם: באשפה שבשוק הכל מודים שאסור, בבית הכל מודים שמותר, ובאשפה שבבית נחלקו ר' יהודה ור' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי. ודעת רבינו, שבשוק אפילו לא באשפה - אסור ר' יהודה, ופסק כמותו. וכן גם דעת ה'תוספות' שם דיבור-המתחיל כי פליגי. 28) ואין אומרים שרוב מצויין אצל שחיטה מומחים, מכיון שהושלך בחוץ. ורש"י פירש: ודאי נתנבלה בשחיטה, ולפיכך השליכה שם. 29) שאדם עשוי להטיל נבילתו באשפה שבבית, שם, וכל-שכן באשפה שבשוק.

ט. מִמְּחָה שֶׁנִּשְׁתַּתְּקָה³⁰, וְהָרִי הוּא מְבִין וְשׁוֹמֵעַ
וְדַעְתּוֹ נִכּוֹנָה - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט לְכַתְּחִילָה³¹. וְכֵן מִי
שְׁאִינוֹ שׁוֹמֵעַ³² - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט³³.

30) היינו שומע ואינו מדבר. 31) כשאחרים מברכים, כי לכתחילה אסור לשחוט בלי ברכה. ואפילו אין אחרים רואים אותו, מותר, הואיל והוא מומחה. 32) אבל מדבר. 33) לכתחילה. והמגיד-משנה מביא בשם הרא"ש, שדייק מלשון רבינו שלא סיים כאן "לכתחילה" כמו בבבא ראשונה, שמע-מינה שלכתחילה אין לו לשחוט, מפני שאינו יכול לברך, שהרי המברך צריך להשמיע הברכה לאזניו, ואם אינו שומע לא יצא. (וראה בהלכות תרומות פרק ד', שמנה רבינו בין החמישה שאסור להם לתרום לכתחילה, את המדבר ואינו שומע, מפני שאינו יכול לברך, וכך שנינו בתרומות פרק א משנה ו: "חמשה לא יתרומו וכו' האלם". ובירושלמי מפורש הטעם מפני שאינו יכול לברך, ולדעת הכסף-משנה קשה מה בין שחיטה לתרומה? הבדל גדול בין שחיטה לתרומה. בתורם, כשאחר מברך, יכול הוא גם לתרום ולמה יתרם האלם. אבל בשחיטה, לא כל אדם יודע לשחוט, וכשלפנינו אלם מומחה ומוחזק, מוסרים לו לכתחילה לשחוט ואחר יברך. וראה רא"ש והגהות אשר"י ריש מסכת חולין ו'מעדני יום-טוב' שם, כסף-משנה כאן, ובית-יוסף יורה-דעה סימן א).

י. הסומא - לא ישחוט³⁴ לְכַתְּחִילָה אֲלָא אִם בֵּין
אֲחֵרִים רֹאִים אוֹתוֹ; וְאִם שָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה³⁵.

34) משנה חולין יג: שמא יקלקל. 35) כיון שרגיל אצל שחיטה, בוודאי כהלכה שחט.

יא. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁשָּׁחַט, אֵף עַל פִּי שֶׁשָּׁחַט בְּפָנָיו
יִשְׂרָאֵל בְּסָפִין יָפָה, וְאֶפְלוּ הִיָּה³⁶ קָטָן³⁷ - שְׁחִיטָתוֹ
נִבְלָה, וְלוֹקָה עַל אֲכִילָתָהּ³⁸ מִן הַתּוֹרָה. שְׁנֵאמַר:
וְקָרָא לָךְ וְאֶכְלָתָּ מִזִּבְחֹךָ. מֵאַחֵר שֶׁהִזְהִיר שְׁמָא יֹאכַל
מִזִּבְחֹךָ, אֲתָה לְמֹד שֶׁזִּבְחֹךָ אֲסוּר³⁹. וְאִינוּ דּוֹמָה
לְיִשְׂרָאֵל שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה⁴⁰.

36) הגוי. 37) ואינו עובד עבודה-זרה. רבינו למד דין זה, ממה ששנינו "שחיטת נכרי" סתם, ולא אמרו "עובד עבודה-זרה". 38) כנבילה, אבל אינה אסורה בהנאה

ה. חֲרֵשׁ¹⁷ שׁוֹטֵה¹⁸ וְקָטָן וְשָׂכּוֹר שֶׁנִּתְּנָל בְּלָהּ דַּעְתּוֹ¹⁹
שְׁשִׁיטָתוֹ - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שְׁאִין בְּהֵן דַּעַת,
שְׁמָא יִקְלָקֵל²⁰. לְפִיכָה, אִם שָׁחַטוּ בְּפָנָיו הַיּוֹדֵעַ,
וְרָאָה אוֹתָן שֶׁשָּׁחַטוּ בְּהֵן - שְׁחִיטָתָן כְּשֶׁרָה²¹.

17) שאינו שומע ואינו מדבר. 18) שיש בו אחד מסימנים אלו: יוצא יחידי בלילה, לן בבית הקברות, מקרע כסותו, מאכר מה שנתנים לו. 19) היינו שהגיע לשכרותו של לוט. ראה פרק ב הלכה יב. 20) הכוונה שמא קלקלו, כיון שמדובר בדיעבד שאם שחט שחיטתו פסולה. אלא נקט לשון המשנה בריש חולין "שמא יקלקלו". ואפשר שמרמז בזה רבינו, לדייק הגמרא חולין יב: בדברי המשנה בראש הפרק "שמא קלקלו לא קתני, אלא שמא יקלקלו וכו', זאת-אומרת שאין מוסרים להם חולין לכתחילה", אפילו במקום שבדיעבד שחיטתן כשרה, כגון במקום שאחרים רואים אותם כפירש"י. טעמו של דבר: משום שעובר על כל תשחית, שדרכם לקלקל ותיפסל הבהמה לאכילה, וראה במגיד-משנה עוד טעמים. 21) קטן, דוקא כשיודע לאמן את ידו בשחיטה כמבואר בסוכה מב: . ויש אומרים שביודע לאמן את ידו מוסרים לו אפילו לכתחילה לשחוט, אם אחרים רואים אותו.

ו. מִי שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ אֲצִלָּנוּ²² שֶׁשָּׁחַט בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ
- שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ²³. אִם נִמְצָא יוֹדֵעַ עֲקָרֵי הִלְכוֹת
שְׁחִיטָה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

22) אם הוא בקיא בהלכות שחיטה. 23) כלומר, בודקים אותו. ואף-על-גב דק"ל רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם (לקמן הלכה ז), הואיל וישנו לפנינו ואפשר לברר הדבר, הצריכו חכמים בדיקה אם יודע הלכות שחיטה או לא. אבל לענין מוחזק, אפילו אם אינו יודע לנו שהוא רגיל, ושחט בינו לבין עצמו אין חוששים שמא נתעלף, ואפילו אם הוא לפנינו אין צריך לשאול אותו, מפני שרוב המצויים אצל שחיטה אינם מתעלפים.

ז. הָרִי שֶׁרָאִינוּ יִשְׂרָאֵלִי מִרְחוֹק²⁴ שֶׁשָּׁחַט וְהֵלֵךְ לוֹ,
וְלֹא יָדַעְנוּ אִם יוֹדֵעַ אִם אִינוֹ יוֹדֵעַ - הָרִי זֶה מִתְּרַת.
וְכֵן הָאוֹמֵר לְשִׁלּוּחוֹ: צֵא וּשְׁחוּט לִי, וּמִצָּא הַבְּהֵמָה
שְׁחוּטָה, וְאִין יוֹדֵעַ אִם שְׁלּוּחוֹ שְׁחִיטָה אוֹ אֲחֵרָה²⁵ -
הָרִי זֶה מִתְּרַת. שֶׁרֶב הַמְּצוּיִין²⁶ אֲצֵל שְׁחִיטָה מִמְּחִין
הֵן.

24) כיון שאינו לפנינו, סומכים על רוב מצויים אצל שחיטה מומחין הם. כלומר, יודעים הם עיקרי הלכות שחיטה ורגילים בשחיטה. 25) שהרי לא אמרו חזקה שלוח עושה שליחותו באיסורי-ן להקל, אלא להחמיר. 26) ואפילו אם הוברר שאחר שחטה, לא השליח, היא מותרת.

ח. אֲבָד לוֹ גְּדִי אוֹ תְּרִנְגוֹל, וּמִצָּאוּ שְׁחוּט בְּבִית -
מִתֵּר; שֶׁרֶב הַמְּצוּיִין אֲצֵל שְׁחִיטָה מִמְּחִים הֵן. מִצָּאוּ

ונתפרסם בה, אפילו היתה מן הקלות. (45) בגמרא שם ד. אמר רבא דין זה "ישראל מומר אוכל נבלות לתיאבון". ורבינו סובר, שהוא-הדין במומר לעבירה אחרת מכל העבירות. ורבא משמענו, שאפילו מומר לאכילת נבילות מותר לאכול בשחיתתו. וזה רק במומר העושה לתיאבון, שאינו טורח לחפש דבר המותר כשיש בידו דבר אסור, אבל כשבידו איסור והיתר הוא מעדיף את ההיתר - מועילה בדיקת הסכין. אבל מומר להכעיס, כלומר, להקניט את ה', הרי הוא בכלל אפיקורוס הנזכר בסוף הלכה זו, ששחיתתו בכל אופן פסולה. (46) אבל אם אין ידוע אם הוא מומחה או לא, צריך לבדוק אותו, שאין אומרים במומר רוב מצויין אצל שחיטה מומחים הם. (47) אבל אין חוששים שמא יקלקל שחיתתו בכוונה, מכיוון ששחיטה כשרה אין טירחתה מרובה משחיטה פסולה "לא שביק היתרא ואכיל איסורא" (לא יעזוב את המותר ויאכל את האסור). (48) שהוא כמומר לעבודה-זרה, שם ה. (49) בנוסחאות אחרות: או מין. בהלכות תשובה פרק ב הלכה ז, לא מנה רבינו את הכופר בתורה בסוג "אפיקורסים" אלא קבע לו סוג בפני עצמו, ובהלכה ח שם הוא מגדיר את מכחישי תורה שבעל-פה ככופרים בתורה, ואילו כאן בהלכה טז, הוא מתיר שחיתתם כשישראל עומד על גביהם. ובלחם-משנה כאן העיר על ניגודים אלה, ולא מצא יישוב נכון.

טו. מי שהוא פסול לעדות בעברה⁵⁰ מן העבירות¹⁷ של תורה - הרי זה שוחט פינו לבין עצמו⁵¹, אם היה ממחה⁵²; שאינו מניח⁵³ דבר מתר ואוכל דבר אסור. שזו חזקה היא על כל ישראל, ואפילו הרשעים מהן.

(50) שפעם אחת עשה עבירה, ואינו מומר ומועד לעבור על אותה מצוה. (51) ואינו צריך לבדיקת הסכין על ידי אחרים. (52) משמע, אם יודעים בו שהוא מומחה. אבל אם אין יודעים, אין אומרים רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם, ראה בהלכה הקודמת. (53) ואם כן, לא יקלקל בשחיטה בכוונה, וגם יבדוק את הסכין.

טז. אלו הצדוקין⁵⁴ והביתוסין ותלמידיהן וכל הטועים אחריהן שאינן מאמינים בתורה שבעל פה - שחיתתן אסורה. ואם שחטו בפגנו - הרי זו מתרת. שאין אסור שחיתתן אלא שמא יקלקלו, והם אינן מאמינים בתורת השחיטה, לפיכך אינן נאמנים לומר: לא קלקלנו.

(54) דינם כדין הכותים שאינם מאמינים במה שאינו כתוב בפירוש בתורה, חולין ג. ולפני שגזרו עליהם ועשאו כגוים גמורים. מפני שעבדו לדמות יונה. שם ו. כי הצדוקים לא נחשדו על עבודה-זרה, ולכן אם שחטו בפגנו בשחיתתם מותרת. וראה מה שכתבנו למעלה בהלכה יד.

יז. כשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחיטת החלזין, אלא היו נותרין⁵⁵ או שוחטין ואוכלין בשאר האמות. ונצטוו במדבר, שכל הרועה לשחוט⁵⁶ - לא ישחוט אלא שלמים. שנאמר: איש

כתקובת עבודה-זרה, כמבואר בגמרא שם, שסתם מחשבת גוי אינה לעבודה-זרה. וכן יוצא מדבריו למעלה פרק ב הלכה ב: "וגוי ששחט חולין בעזרה, מותרים בהנייה", ולא נאסרו בהנאה מפני ששחטם גוי. (39) וכיון שזבחו אסור, הרי הוא כאילו לא נזבח כראוי, ולוקה עליו משום נבילה. ובתוספתא בראש חולין אנו שונים: שחיתת גוי הרי זו פסולה, ושחיתת הקוף הרי זו פסולה, שנאמר וזבחת ואכלת, ולא שזבח נכרי. (40) ששחיתתו "רק קרובה לספק נבילה" כשאין חכם עומד על גביו. ואם החכם רואה אותו, שחיתתו כשרה. אבל גוי ששחט, שחיתתו נבילה אפילו כשישראל רואה אותו.

יב. וגדר גדול גדרו בדבר, שאפילו עובד פוככים⁴¹ שאינו עובד עבודה זרה - שחיתתו נבלה.

(41) כגון גוי גר תושב, ובמהדורות אחרות כתוב בפירוש, "כגון גר תושב", פירוש, גוי שקיבל עליו לשמור שבע מצוות שנצטוו עליהן בני נח. ומשמע שאסור רק מדרבנן, שהרי כתב: "וגדר גדול גדרו" והעובר לוקה מכת מרדות. (אבל בגוי קטן, כתב רבינו בפירוש בהלכה הקודמת, שלוקה מן התורה. וטעמו של דבר, כי גוי קטן יעבוד עבודה-זרה כשיגדל, מה שאין-כן גר תושב.

יג. התחיל העובד פוככים לשחט מעוט סימנין וגמר ישראל, או התחיל ישראל וגמר העובד פוככים - פסולה. ישנה לשחיתתו מתחלה ועד סוף⁴². אבל אם שחט העובד פוככים דבר שאינו עושה אותו נבלה, כגון ששחט חצי הגרגרת בלבד, וגמר ישראל - הרי זו כשרה⁴³.

(42) כלומר, תחילת השחיטה הוא חלק מהשחיטה, ואם נעשתה בידי גוי - פסולה. ואפילו לדעת לוי סבא שם, שאינה לשחיטה אלא לבסוף, וכשנגמרה על ידי ישראל אין השחיטה נקראת על שם הגוי, כאן שהגוי שחט רובו של קנה או משהו בוושט, פסולה, שהרי זה כפסוקת הגרגרת או נקובת הוושט שלא בדרך של שחיטה כשרה, מימרא של רבא שם: "שהרי נעשה בה מעשה טריפה וכו'", ראה רש"י שם. (43) שאינו גרוע יותר מנפסקה מאליה, ונתבאר למעלה בפרק א הלכה יא, שאם היה חצי קנה נקוב, והוסיף עליו כל שהוא, כשר. ובתוספתא חולין פרק א, א: שחט בה (הגוי) דבר שאינו עושה אותו טריפה, ובא ישראל וגמרה - מותרת באכילה.

יד. ישראל מומר לעברה⁴⁴ מן העבירות⁴⁵ שהיה ממחה⁴⁶ - הרי זה שוחט לבתחלה. וצריך ישראל פשר לבדק את הספין ואחר כך יתננה למומר זה לשחט בה, מפני שחזקתו שאינו טורח לבדק⁴⁷. ואם היה מומר לעבודה זרה או מחלל שבת בפרהסיא⁴⁸ או אפיקורוס⁴⁹, והוא הכופר בתורה ובמשה רבנו, כמו שבארנו בהלכות תשובה - הרי הוא פועל פוככים ושחיתתו נבלה.

(44) אחת, שהחזק לעשות אותה עבירה בזדון והרגל

ג. אף על פי שפלו הלכה למשה מסיני הן, הואיל ואין לה בפרוש בתורה אלא דרוסה¹² - החמירו בה¹³, וכל ספק שישתפק בדרוסה - אסור. ושאר שבועה מיני טרפות - יש בהן ספקין מתירין, כמו שיתבאר.

26

(12) פירוש, הכאה בידי חיה טורפת, כמו שיתבאר בהלכות שלפנינו. (13) מפשטות לשונו של רבינו משמע, שבדרך כלל אין הבדל בין איסור המפורש בתורה ובין איסור מהלכה למשה מסיני, ושניהם ספקים אסור, אלא שיש סוגי ספיקות שמקילים בהם בהלכה למשה מסיני, ומחמירים בדבר הנאסר בפירוש בתורה, כגון דרוסה. למשל, בהמה שבאה פצועה לפנינו, ואנו מסופקים אם זה נעשה ע"י חיה דורסת או ע"י דבר אחר, וכגון שנכנס הדורס לפנינו למקום הבהמה, מחמירים בספק זה משום חומרת דרוסה, ואומרים שמן הטורף בא, ואין תולין שנתחככה בכתלים. ובשאר טריפות, כמו בנקובה, ספק אם נעשה הנקב מחיים או לאחר שחיטה, תולין שנעשה אחר שחיטה וכשרה. אבל ספק השקול שאין הדעת יכולה להכריע בו, לא לצד איסור ולא לצד היתר, אסור בין בדבר המפורש מן התורה ובין דבר הנאסר מהלכה למשה מסיני (מגיד-משנה). [נאמרו כמה פירושים בדברי רבינו כאן, ראה ט"ז י"ד ריש הלכות טריפות, וב'פרי מגדים' בפתיחה לאותה הלכה].

ד. הדרוסה הוא שיטורף הארי וכיוצא בו¹⁴ הפהמה וידרס עליה בידו, או ידרס הנץ והנשר וכיוצא בהן על העוף. ואין דריסה בבהמה גסה ובחיה גסה אלא לארי בלבד¹⁵; ובבהמה דקה¹⁶ - מן הזאב ולמעלה¹⁷; ובגדיים וטלאים¹⁸, אפלו חתול¹⁹ ושועל²⁰ ונמיה²¹ וכיוצא בהן²² - יש להן דריסה, וכל שכן בעופות.

33

(14) חיות בר. (15) המילה "בלבד", באה למעט מינים שהם למטה מהארי. אבל הדומים לו, כגון נמר וכדומה, יש להם דריסה בגסה (כסף-משנה), וכן מפורש בהל' מאכלות אסורות פ"ד ה"ו, וראה 'כסף משנה'. וארי והדומה לו, יש להם דריסה בכל מיני בעלי-חיים, ואפילו הם גדולים ממנו. (16) בנוסחאות אחרות: ובבהמה דקה ובחיה דקה. (17) כרבי יהודה, משנה, חולין מב, א. ולפי לשון אחרון בדברי רב, שם נב, ב - שרבי יהודה בא לפרש דברי חכמים ולא לחלוק עליהם. וטעם איסור הדרוסה הוא, מפני שהדורס מטיל ארס חריף, וסופו לשרוף את בשר הנדרס. ונחלקו בדבר, יש אומרים, שהאיסור הוא מפני שהארס ינקוב את האיברים הפנימיים שכנגד מקום הדריסה. ויש אומרים, שהארס יחלחל בבהמה וסופה למות, ראה 'תוספות' שם מב, א - דיבור-המתחיל דרוסת. וב'מגיד משנה' כאן, קיבל את הדעה השניה ומוסיף, שחז"ל ידעו את טבע הדורסים והנדרסים, היינו דרגת חריפות הארס, וכן רגישות כל מין כלפי הארס, ובהתאם לכך קבעו את הדין. (18) [קטנים, דקים שבבהמה דקה]. (19) [מימרא של רב חסדא, שם נב, ב: דרוסת חתול ונמיה בגדיים וטלאים, וכלשון אחרון, כדרכו של רבינו לפסוק בכל מקום כלשון

איש מבית ישראל אשר ישחט שור וגומר, ואל פתח אהל מועד וגומר, למען אשר יביאו וגומר, וזבחו זבחי שלמים ליי וגומר. אבל הרוצה לנחר ולאכל⁵⁷ במדבר - הנה נוחר.

(55) דברי ר' עקיבא שם יז. (56) שחיטה כשרה. (57) חולין.

יח. ומצוה זו⁵⁸ אינה נוהגת לדורות, אלא במדבר בלבד בעת היתר הנחירה. ונצטוו שם, ששפינקו לארץ תאסר הנחירה, ולא יאכלו חלין אלא בשחיטה, וישחטו בכל מקום לעולם חוץ לעזרה. שנאמר: כי ירחיב יי אלהיך את גבולך וגומר, וזבחת מקדוק ומצאנך אשר נתן יי אלהיך וגומר⁵⁹. וזו היא המצוה הנוהגת לדורות: לשחט ואחר כך יאכל⁶⁰.

(58) להקדיש לשלמים, את הבהמות שרוצים לשוחטם. (59) בפסוק "אשר נתן ה' לך" בלי המלה "אלהיך", כנראה טעות-סופר נפלה כאן. (60) כלומר, אם ירצה לאכול בשר, מצוה לשחוט. וראה למעלה פרק א.

פרק חמישי

(1) יבאר שמונה מיני טריפות נאמרו לו למשה בסיני; דרוסה כיצד? ואם ספיקה אסורה או מותרת.

א. כבר בארנו בהלכות אסורי מאכלות², שהטורפה האמורה בתורה היא הנוטה למות³. ולא נאמר טרפה, אלא שדבר הפתוב בהוה, כגון שטרפה ארי וכיוצא בו ושברה ועדין לא מתה.

(2) פ"ד. (3) וזה לשונו שם (הלכה ח"ט): ואסרה (התורה) הנוטה למות מחמת מכותיה, ואף-על-פי שעדיין לא מתה, והיא הטריפה. . בין שטרפתה חיה ושברתה, בין שנפלה. . בין שבא לה חולי מחמת עצמה. . מכאן אמרו חכמים: זה הכלל, כל שאין כמוה חיה - טריפה. (4) שמשמעותה שהוכתה על-ידי חיה טורפת.

ב. ויש שם⁵ חלאים אחרים, אם יאָרעו לה - תחשב טרפה. והן הלכה למשה מסיני⁶. ושמונה מיני טרפות נאמרו לו למשה בסיני⁷, ואלו הן⁸: דרוסה, נקובה, חסרה⁹, נטולה¹⁰, פסוקה, קרועה, נפולה ושבורה¹¹.

(5) שימוש מילה השגור אצל רבינו, במובן שיש במציאות כזה. וראה בהל' יסודי התורה פ"א ה"א. (6) כל שבעים הטריפות שמנה רבינו בסוף פ"י, הם הלכה למשה מסיני. וכולם כלולים בשמונה מיני הטריפות שמנה רבינו למטה. (7) חולין מג, א. (8) שמות המינים הכוללים, שפרטיהם יבוארו אחר-כך. (9) חסר אבר מתחילת ברייתו. (10) שניטל אבר בידי אדם, אבל לא חסר מתחילת ברייתו. (11) ויש סימן לזה בראשי-תיבות: "דן חנק נפש". וכל אחת משבעים הטריפות שמנאן רבינו בסוף פ"י, כלולה באחד משמונת המינים האלה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם. (34) שאז יש לחוש משום נקובה ובודקין. וגם בדריסה ברגל הדין כן, אלא נקט רבינו מה שיותר מצוי שהשן נוקבת עד בית החלל. (35) שיהיה אסור משום דרוסה אפילו אם לא ניקב. (36) לשון הגמרא שם: אין דריסה אלא מדעת. (37) כיון שנפל ממילא, ולא היה בכונה - אינו מטיל ארס. (38) גירסת רבינו בגמרא שם: "ופסקוהו לרישיה", והיינו שנהרג הטורף לגמרי, אבל רש"י גורס: "ופסקוהו לדידיה" - שנקטעה ביד שדרסה, עד שלא שמט הציפורן, גם כן מותר, שאין דריסה לאבר אחרי שפסקה חיותו (לחם-משנה). (39) שאין לדריסה אלא לבסוף. הטורף מטיל את הארס בטרפו בשעה שהוא שולף את צפרנו ממנו (שם). ולפיכך מותר אפילו אם האדים הבשר כנגד בני מעיים שאין כאן דרוסה כלל, וכן אם נשחט הנדרס לפני שהדורס הוציא צפרנו (מגיד-משנה).

ח. וְכִיצַד דִּין הַדְּרוּסָה? כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ 'חֹשֶׁשִׁין לָהּ' - שׁוֹחֲטִין אֶת הַנְּטָרְף וּבּוֹדְקִין כָּל הַחֲלָלִים⁴⁰ שֶׁלֹּא מִפֶּה הַיֵּרֶךְ עַד הַקֶּדְקֶד⁴¹. אִם נִמְצְאָת פֶּלֶא שְׁלֵמָה מִכָּל מֵינֵי טְרֵפוֹת, וְלֹא נִמְצָא בָּהּ רֶשֶׁם הַדְּרוּסָה - הֲרֵי זֶה מְתָרֵךְ; וְאִם נִמְצָא בָּהּ רֶשֶׁם הַדְּרוּסָה - הֲרֵי זֶה טְרֵפָה, וְאִסּוּרָה מִן הַתּוֹרָה⁴².

(40) אפילו בוודאי דרוסה מועילה בדיקה, וכן דעת הרבה פוסקים. ובדיקה לא רק בעוף, שהכשרו בסימן אחד, ואפשר לבדוק את הוושט השלם אחר השחיטה, אלא גם בבהמה, כי אפילו אם שחט במקום הדריסה, אפשר להכיר את האדמימות מפני שהיא מתפשטת ואינה דומה לנקב כל שהוא (מגיד-משנה). (41) ולא כף הירך בכלל, שאפילו האדים שם הבשר כשרה, מכיון שאפילו ניטל לגמרי כשרה (מגיד-משנה). (42) ראה ה"ב. כוונתו לומר, שהיא היא "טריפה" הכתובה בתורה.

ט. אִי זֶה הוּא רֶשֶׁם הַדְּרוּסָה? שִׁיאָדִים הַבָּשָׂר פִּגְגָּד⁴³ בְּנֵי מַעֲיִם⁴⁴. וְאִם נִמּוֹק הַבָּשָׂר⁴⁴ פִּגְגָּד בְּנֵי מַעֲיִם⁴⁵ עַד שְׁנַעֲשֵׂה פִּבְשָׂר שֶׁהוֹפֵא גּוֹרְרוֹ מִן הַחֲבוּרָה⁴⁶ - רֹאִין אוֹתוֹ הַבָּשָׂר כְּאִלוֹ חֶסֶר⁴⁷, וְטְרֵפָה.

(43) וכן אם האדים הבשר כנגד כל אבר שנטרפת בו הבהמה טריפה, שסוף הארס לחלחל ולנקוב האבר הנטרף, שהרי הבדיקה לא רק כנגד בני מעיים אלא כל הגוף מכף הירך ועד הקדקד. ורבינו אחז בלשונו כנגד בני מעיים, שרוב הטריפות הם בבני מעיים (כסף-משנה). (44) מימרא של רב, בחולין נג, ב - נתמסמס הבשר. (45) ורש"י שם מפרש, נתמסמס הבשר שלא כנגד בני מעיים, אלא במקום שאם ניטל טריפה. (46) בגמרא שם: שהרופא גורדו ומעמידו על בשר חי, ופירש רש"י: אם בא לרפאותו, גורדו ומשליכו עד הבשר החי. (47) בגמרא: כאילו אינו, ורש"י פירש שהוא כנטול, ואם יש טריפות בניטל כולו, כגון צומת הגידין טריפה שזה גם כן דומה לנטול. אבל רבינו שינה בלשונו, ואמר "כאילו חסר" שרואין את הבשר שנתמסמס כאילו הוא חסר מצד הארס ששרפו, אבל לא כאילו ניטל כל האבר, ואסור לפי שסופו לנקוב בני מעיים, וכן דעת הרשב"א (כסף-משנה).

אחרון]. (20) בעיא שלא נפשטה, שם, אם יש לשועל דריסה או לא, ופסק להחמיר. (21) אין ידיעה ברורה, נמייה מהי. רש"י שם כותב, שיש אומרים שהיא "מרטרימא" בלעז, מרדר בגרמנית. (22) שהם למטה מן הזאב.

ה. וְהִנֵּן²³ - יֵשׁ לוֹ דְּרוּסָה, וְאֶפְלוּ בְּעוֹף גְּדוֹל²⁴ מִמֶּנּוּ. אֲבָל שְׁאֵר עוֹפוֹת הַדְּרוּסִים²⁵ - יֵשׁ לָהֶן דְּרוּסָה בְּעוֹף שְׁכֻמוֹתָן, וְאִין לָהֶן דְּרוּסָה בְּעוֹף שֶׁהוּא גְּדוֹל מֵהֶן.

(23) במשנה, שם מב, ב: "ודרוסת הנץ בעופות". (24) כלשון אחרון, שם נג, א. [אין אנו בקיאים בשמותיהם של העופות הכתובים בתנ"ך ובתלמוד, ואין לסמוך על השמות הנהוגים עכשיו, כי רובם נתחדשו על-ידי בלשנים בדורנו]. (25) בגמרא שם: שאר עופות טמאים, יש להם דריסה. ונפסקה שם הלכה כלשון אחרון, שלכולם יש דריסה בעופות שכמותם, ולנץ יש דריסה אפילו בעופות גדולים ממנו, ונראה שכך היא דעת רבינו. [ודע שהמונה "דורס" יש לו שתי משמעויות: א. הכאה בציפורן והטלת ארס במוכה; ב. אוכל טרפו כשהוא חי או מניח רגלו על הטרף ואוחזו ואוכלו. בידי טריפות, הכוונה למשמעות הראשונה. ואילו בידי סימני עופות טמאים, המונח "דורס" מתכוון למשמעות השניה. וראה 'תוספות' שם דיבור-המתחיל שאר. וישנם עופות טמאים שדורסים במובן א - והנדרס טריפה, אבל אינם דורסים ואוכלים כפי מובן ב].

ו. וְיֵשׁ לַחֲלָלָה דְּרוּסָה בְּעוֹפוֹת²⁶. וְכָלֵב - אִין לוֹ דְּרוּסָה כָּל עֶקְרָה²⁷, לֹא בְּעוֹף וְלֹא בְּבִהֶמָה וְחִיָּה. וְהִנֵּן - יֵשׁ לוֹ דְּרוּסָה בְּגִדִּים וּטְלָאִים²⁸. וְהוּא שְׂקִיב בְּצַפְרָנָיו לְבֵית הַחֲלָל²⁹.

(26) שם נב, ב. (27) מסורת בידי חכמים: "אין דרוסה לכלב", שם נג, א. שאין לכלב ארס כלל. (28) שם נב, ב. (29) בברייתא שם דרוסת הנץ עד שתנקב לחלל, ומשמע שם שמשום דרוסה נגעו בה, מדקרי לה דרוסה, ולא משום נקב לבית חללו, וכן דעת הר"ף. ולפיכך אם האדים הבשר נגד בני מעיים, טריפה. ואפילו אם נבדקו האיברים הפנימיים ונמצאו שלמים, מה-שאינ-כן בניקב לבית חללו על ידי קוץ, שבדיקה מועילה. [וכן כתב רבינו בה"ז בניקבה על ידי שן הדורס, וכן לקמן פ"ו הי"ג].

ז. אִין דְּרוּסָה אֱלָא בִּיד הַטּוֹרֶף³⁰, אֲבָל בְּרִגְלֵיו³¹ - אִין חֹשֶׁשִׁין לָהּ³². וְאִין דְּרוּסָה אֱלָא בְּצַפְרָן³³, אֲבָל בִּשְׁן - אִין חֹשֶׁשִׁין לָהּ. אֱלָא אִם פֶּן נִקֵּב עַד בֵּית הַחֲלָל³⁴, בּוֹדְקִין שְׁמָא נִקֵּב אֶחָד מִן הָאֵיבָרִים שֶׁנְּטָרְפָת בְּנִיבָתָן. וְאִין דְּרוּסָה³⁵ אֱלָא בְּכֻנַּת הַטּוֹרֶף³⁶. אֲבָל אִם נָפַל הַדּוֹרֵס וְנִשְׁתַּקְּעוּ צַפְרָנָיו בְּנִטְרָף - אִין זֶה דְּרוּסָה³⁷. וְאִין דְּרוּסָה אֱלָא מִחֲיִים. אֲבָל אִם דָּרַס וְנִהַרְגָּה³⁸, וְעִדְדִין דָּרוּ בְּדְרוּסָה, וְלֹא שְׁמַט צַפְרָנָיו מִמֶּנָּה אֱלָא אַחֵר מוֹתוֹ - אִין חֹשֶׁשִׁין לָהּ³⁹.

(30) הרגל הקדמית. (31) האחוריות. (32) משום דרוסה, שאין הארס של הדורס אלא בידו (שם). (33) לשון הגמרא

יום חמישי י"ז תשרי ה'תשפ"ב

פרק עשירי

1) יבאר טרפות נקובה כיצד ובכמה איברים שייך; מחט שנמצאת בחיתוך הכבד גדולה או קטנה; ניקבו הבני מעיים ואין ידוע אם קודם השחיטה או אחריה; נתהפכו הבני מעים אע"פ שלא ניקבו; ניטל או נברא חסר אבר; וכל היתר כנטול דמי.

- א. נקובה כיצד? אחד עשר איברים הן, שאם נקב אחד מהן לחלוט²⁴ במשהו - טרפה. ואלו הן: תרפין²⁰ הושט, וקרומ של מח הראש²², והלב עם הקנה שלו, והמרה, וקנה הכבד²⁴, והקבה, והפרס²⁵, והמסס²⁶, ובית הכוסות²⁷, והדקין²⁸, והראה עם הקנה שלה²⁹.

2) במשנה חולין מב. שנינו: ניקב הלב לבית חללו, ומשמיעה אותנו שאף על פי שיש בו נקב עמוק בבשר הלב העבה אינה טריפה עד שיינקב לבית חללו. ובשאר איברים שהם דקים כל שכן שאינה טריפה עד שיינקבו מעבר לעבר. 3) תחתון הסמוך למוח. 4) הקנה המתפצל מתחת לחזה ופורש אל הכבד ומתחלק בתוכו לסמפונות. 5) במשנה שנינו: הכרס הפנימית שניקבה. ורבינו סתם וכתב "כרס", שכל הכרס לדעתו זו היא הכרס הפנימית. וכרס החיצונה הוא בשר החופה את רוב הכרס. 6) מקום בסוף הכרס מחובר לבית הכוסות, שדרכו יוצא המאכל מבית הכוסות לקיבה ומחקיבה לדקין. ונקרא המסס על שם שבו מתמססים האוכלין. 7) סוף הכרס עשוי ככובע וככוס ודופנו סביב לו עבה כשני דפנות. והמסס מחובר בו וסביב סביב לחיבורם כשאתה מבדילים יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצע הן שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסס כו'. 8) בלשון הגמרא: "בני מעיים", שכולל גם הכרס וגם הדקין. 9) הקנה היורד מתחת לחזה ומתפצל ופורש אל הריאה ומתחלק בתוכה לסימפונות.

- ב. תרפין הושט - פכר בארנו שעורו, ושהוא המקום מן הושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה מן הושט. אם נקב לחלוט במה שהוא - טרפה.

- ג. שני קרומות יש למח שבראש. אם נקב העליון הסמוך לעצם בלבד - הרי זו מתרת¹⁰; ואם נקב התחתון הסמוך למח¹¹ - טרפה. ומשיתחיל המח להמשיך לשדרה, והוא מחוץ לפולין שהן תחלת הערך, יהיה לקרומו דין אחר¹². ואם נקב חוץ לפולין - מתר.

10) שהטרפות תלויה בתחתון לפי שאם הוא קיים הוא מגין על המוח. 11) משמע שאם ניקב התחתון לכד אף על פי שהעליון קיים, טרפה. מפני שעיקר ההגנה על המוח תלויה בתחתון. 12) שזהו חוט השדרה ונטרף רק בנפסק רובו ולא בניקב.

- י. ואם דרס בסימנין, משיאדימו⁴⁸ - טרפה. ודריסתן במשהו⁴⁹, בין שהאדים בהן כל שהוא מחמת דריסה⁵⁰ - טרפה.

48) הסימנים עצמם, אבל אם האדים רק הבשר כנגד הסימנים כשרה, משום שהסימנים קשים והארס שהוטל בבשר שכנגדם אינו שולט בהם, ובהאדימו הסימנים עצמם הרי נגלה ששלט בהם. ובבני מעיים נתבאר בה"ט כשהאדים הבשר כנגדם גם כן טריפה, שם. 49) אפילו בקנה שאינו נטרף אלא בנחתך רובו, בדרוסה נטרף במשהו מפני שהארס מחלחל ושוורף (גמרא שם). 50) היינו, אדמומית הבאה מחמת דריסה.

- יא. ספק דרוסה - אסורה⁵¹ עד שתבדק בדרוסה ודאית⁵². כיצד? ארי שנכנס לבין שורים, ונמצא צרפין⁵³ בגבו של אחד מהן - חוששין שמא ארי דרסו, ואין אומרים שמא פתל נתחפף⁵⁴. וכן שועל או נמיה שנכנס לבין העופות, והוא שותק והן מקרקרין⁵⁵ - חוששין שמא דרס. אבל אם היה הוא נזהם והם מקרקרין - מיראתו ומנהימתו הן מקרקרין. וכן אם קטע ראש אחד מהן - הגה נח רגלו. וכן אם שותק הוא והם - אין חוששין; שאילו הדיק - היו מקרקרין.

51) שחוששין לספק דרוסה כשמואל, שם. 52) מוסב על הבדיקה שהיא נעשית באותו האופן כמו שבדקים בדרוסה ודאית, והיינו שבדקים את כל החלל כמ"ש בה"ח. אבל איסורה עד שתבדק הוא רק מטעם ספק טריפה. וראה רדב"ז מכת"י. 53) תלוש (רש"י). 54) השור, וציפורן זו בכותל היתה. ואע"פ שהציפורן לא נשלפה (ראה הערה לח) חוששים שמא דרס גם בציפורן אחרת. ראה ט"ז יו"ד סי' נז. 55) שם.

- יב. ספק שנכנס⁵⁶ לכאן טורף או לא נכנס, או שראינו⁵⁷ ולא נודע אם זה מן הטורפין או אינו מן הטורפין - אין חוששין⁵⁸. וכן עוף⁵⁹ שנכנס לבין העצים או לבין הקנים, ויצא וראשו מנטף דם או צוארו - אין חוששין לו שמא נטרף, אלא אומרים שמא בעצים נזק⁶⁰.

56) שם. 57) שם. 58) שספק אם היה במציאות או לאו, אפילו בספק דרוסה מקילין. ואינו דומה לארי שנכנס לבין השוורים שהטורף נתחזק במציאותו, ואין ספק כיאם במכה, אם היא מהטורף או לאו (מגיד-משנה בהלכה ג). 59) שם. כאן יש שני ספיקות, אם היה הטורף במציאות, ואף אם תמצי לומר שהיה במציאות, שמא בקנים נפצע, ואף בשל תורה ספיקה לקולא (מגיד-משנה שם). 60) וצריך בדיקה בסימנים, אם אין נקב בוושט מחמת הנזק בעצים, שם כח, ב.

- 1 ד. המוח עצמו שנקב או נתמנע והקרום קנים -
- 2 כשרה. ואם נשפך במים או נמס בדונג - טרפה¹³.
- (13) מפני שכל שמגיע להפסד זה עתיד הקרום להינקב.
- 3 ה. הלב שנקב לבית חללו, בין לחלל גדול
- 4 שפשטאל בין לחלל קטן שפימין - טרפה. אבל אם
- 5 נקב בשר הלב ולא הגיע לחללו - מותר. וקנה הלב,
- 6 והוא המזרק הגדול¹⁴ שיוצא ממנו לראה - הרי הוא
- 7 בלב, ואם נקב לחללו במשהו - טרפה.
- (14) קנה הלב שעל גבי דופני ריאה.
- 8 ו. מרה שנקבה וכבד סותמה - מתרת¹⁵. ואם לא
- 9 נסתם הנקב, אף על פי שהוא סמוך לכבד - טרפה.
- (15) שנקובה במקום דיבוקה בכבד וחבור הכבד סותם את הנקב.
- 10 ז. נזיה¹⁶ שנמצאת במרה: אם היתה כמו גרעינה
- 11 של תמרה, שאין ראשה חד - מתרת¹⁷; ואם
- 12 ראשה חד בגרעינת הזית - אסורה, שהרי נקבה
- 13 אותה כשנכנסה; וזה שלא יראה הנקב, מפני
- 14 שהגדל¹⁸ פי המכה.
- (16) גרעין. ואף על פי שאינה יכולה לצאת דרך
- הסימפון כשרוצים להוציאה, שהסימפון צר, ואם כן איך
- הייתה יכולה להיכנס אם לא שניקבה? אפשר לומר, שעל
- ידי נענוע שנענעה בהמה בהליכתה ימים רבים נכנסה מעט
- מעט במקום דחוק שאינה יכולה עכשיו לצאת. (18) שעלה
- קרום וכל קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום ואינו מגין.
- 15 ח. קני הכבד¹⁹, והן המזרקי שבו שפיהן הדם
- 16 מתפשט, אם נקב אחד מהן במשהו - טרפה²⁰.
- 17 לפיכך, מחט שנמצאת בחתוך הכבד²¹: אם היתה
- 18 מחט גדולה, והיה הקצה החד שלה לפנים²² -
- 19 בידוע²³ שנקבה²⁴ כשנכנסה; ואם היה הראש העגל
- 20 לפנים²⁵ - אומרים: דרך סמפונות הלב²⁶, ומתרת.
- (19) קנה הפורש ויורד לכבד ומתפצל בתוכו לסימפונות,
- שהם הם המזרקים. (20) והראב"ד והראשונים חולקים על
- רבינו, וסוברים, שרק חלק הקנה הנמצא מחוץ לכבד עד
- אשר נכנס בתוכו אם ניקב במשהו טריפה, אבל הסימפונות
- שבתוך הכבד אם ניקבו כשרה, שהרי קיימא לן ניטל הכבד
- כשרה. ודעת רבינו, שמה שאמרו ניטל הכבד כשרה זה רק
- אם נשארו הסימפונות שלמים וקיימים, כמו בריאה שנשפכה
- בקיתון. (21) כגון שנמצאה באחד מסמפונות הדקים.
- (22) לחלל הבהמה ולא לצד פי הקנה. (23) קרוב לוודאי.
- (24) בראשה החד את קני הכבד עם כניסתה. ואף על פי
- שאינו רואים שם נקב, קרום הוא שעלה וסתם, וקרום שעלה
- מחמת מכה אינו מגין. (25) והקצה החד לפי הקנה ואם
- כן לא ניקבה. (26) ואם נמצאה בבשר הכבד הרי על
- כורחך ניקב אחד מהסימפונות, ולדעת רבינו - טריפה.
- 21 ט. היתה מחט קטנה - הרי זה טרפה²⁷; מפני ששני

ראשיה חדין, ודאי נקבה. ואם נמצאת בסמפון
הגדול שבכבד, והוא הקנה הרחב שבאמצע שבו
נכנס המאכל לכבד - הרי זו מתרת. ובשר כבד
שהתליע²⁸ - מתרת²⁹.

(27) בכל אופן, אפילו אם הראש העגול לפניו.
(28) שנתהוו בו תולעים. (29) ואין חוששים שמה ניקבו
הסמפונות.

י. קבה שנקבה, וחלב טהור³⁰ סותם את הנקב -
מתרת³¹. וכן כל נקב שהבשר³² או החלב³³ המתר
באכילה סותם אותו - הרי זה מותר. חוץ מחלב
הלב³⁴ והקרום שעל הלב כלו; והמחיצה שבאמצע
הבטן המבדלת בין איברי המאכל ואיברי הנשימה,
והיא שקורעין אותה ואחר כך תראה הראה, והיא
הנקראת טרפש הכבד; והמקום הלבן שבאמצעה³⁵;
וחלב המעי האחרון³⁶. שבאיברים אלו אין מגנין,
לפי שהן קשים³⁷; ונקב שנסתם באחד מהן - אינו
כסתום. וחלב חיה³⁸ שנגדו בבהמה אסור - אינו
סותם³⁹, אף על פי שהוא מותר באכילה.

(30) היינו החלב המשוך כחוט כמו יתר והוא מותר, אבל יש
על הקיבה חלב עקום כמו קשת והוא אסור ונקרא חלב
טמא. (31) לפי שחלב טהור מהודק וסותם יפה.
(32) ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה והוא דסביך
בבישרא. (33) כגון שניקבו הדקין ושומן סותמן שמהודק
בהם תמיד. (34) וזהו החלב שעשוי ככובע ואינו סותם.
(35) אף על פי שהוא חלב טהור אינו סותם. (36) כרכשתא,
חלב שעל חלחולת המוציאה רעי. והוא עשוי קרטים קרטים
כעין חטים, והקרטים עגולים כמו כובע. (37) כלומר, כל
אלו העשויים ככובע. (38) התורה אסרה רק חלב בהמה
אבל לא של חיה ועוף. (39) שלא בהיתר אכילה תלוי
הדבר אלא בטבע של החלבים, שאלו שהם טהורים בבהמה
מהודקים וסותמים ומגינים יפה, וחלבים הטמאים בבהמה
מטבע שלהם שאינם הדוקים היטב לא בבהמה ולא בחיה,
ולפיכך אינם סותמים ואינם מגינים. וחלב עוף, אפילו זה
שכנגדו בבהמה אסור, סותם.

יא. פֶּרֶס שנקב⁴⁰ - טרפה. ואין לו דבר שישתם
אותו, שהרי החלב שעליו אסור. וכן המֶסֶס ובית
הפֹּסוֹת שנקב אחד מהן לחוץ - טרפה. ואם נקב
אחד מהן לתוך חלל חביו - מתרת⁴¹.

(40) הכרס הפנימית. ורבינו מפרש כרס פנימית זהו כל הכרס
כולו. וכרס החיצונה זו היא בשר החופה את רוב הכרס.
(41) שחברו מגין עליו.

יב. מחט שנמצאת בעיבי בית הפוסות⁴² מצד אחד
- כשרה. ואם נקבה נקב מפלש⁴³ לתוך חלל בית
הפוסות⁴⁴, ונמצאת טפת דם⁴⁵ במקום הנקב⁴⁶ -
טרפה; ונדאי קדם שחיטה נקב. אבל אם אין דם
במקום הנקב - הרי זה מותר; ונדאי אחר שחיטה⁴⁷
דחקה המוחט ונקבה.

שנקובים נמצאו ואולי היה הנקב לפני השחיטה, אין אוסרין מספק ומעמידים את הבהמה בחזקת היתר. (57) ולא היה כאן כלב או זאב שאפשר היה לתלות בהם. (58) שאין דומה הנקב שנעשה לפני השחיטה לנקב שנעשה אחר השחיטה, ואם הנקב החדש דומה לנקב שאנו מסופקים בו, בוודאי שגם הוא נעשה לאחר שחיטה. (59) שמשמוש הידים משנה את צורת הנקב. (60) מסדרים ומדמים.

טו. בְּנֵי מַעֲיִם שֶׁצָּצְאוּ לְחוּץ וְלֹא נִקְבּוּ - מִתְּרַת. וְאִם נִתְּהַפְּכוּ⁶¹, אָף עַל פִּי שְׂלֵא נִקְבּוּ - טְרֵפָה; שְׂאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּחְזְרוּ כְּמוֹת שֶׁהָיָה⁶² אַחֵר שֶׁנִּתְּהַפְּכוּ, וְאִינָה תִּהְיֶה⁶³.

(61) עליונים למטה, בין כולם ובין מקצתם. (62) וסופה לירקב ולהינקב, ולפיכך טרפה מטעם נקובה. (63) "ברא הקב"ה באדם כונניות שאם נהפכה אחת מהן אינו יכול לחיות".

טז. הַמַּעֲי הָאֲחֵרוֹן, שֶׁהוּא שֹׁה וְאֵין בּוֹ עָקוּם, וְהוּא שֶׁהָרַעִי יוֹצֵא בּוֹ מִן הָעֶרְוָה, וְהוּא דְּבוּק בֵּין עֶקְרֵי הַיִּרְכָּם - הוּא הַנִּקְרָא חִלְחָלֶת⁶⁴. אִם נִקְבּ בְּמַשְׁהוּ - טְרֵפָה, כְּשֶׁאֵר הַמַּעֲיִם. בְּמָה דְּכָרִים אֲמִירִים? שְׁנֵקֵב לְחִלְל הַבֶּטֶן⁶⁵; אֲבָל אִם נִקְבּ בְּמִקוֹם הַדְּבוּק בִּירְכָּם - מִתְּרַת⁶⁶. וְאֶפְלוּ נָטַל מִמֶּנּוּ מְקוֹם הַדְּבֵק כְּלוּ - מִתְּרַת; וְהוּא שֶׁיִּשְׁתַּיֵּר מֵאֲרָכּוֹ בְּשׁוּר כְּמוֹ אֲרָבַע אֲצָבָעוֹת⁶⁷.

(64) שהרעי מחלחל שם. (65) כלומר, למקום חוץ לבין הירכיים. (66) הואיל וירכיים מעמידות אותה. (67) וכן פירש הרי"ף, אבל רש"י שם סובר שאם נשתייר כאצבע כשרה, וזו היא "כדי תפיסה" שאמר רב נחמן שם. ובבהמות אחרות משערים לפי גודלן ביחס לשור.

יז. הַעוֹף - אֵין לוֹ פֶּרֶס וְלֹא הֶמְסָס וְלֹא בֵּית הַפּוֹסוֹת; אֲבָל יֵשׁ לוֹ כְּנָגֵדָן זָפֶק⁶⁸ וְקָרָקֶבֶן. וְכָל הַטְּרֵפוֹת שְׁוֹת הֵן בְּבִהְמָה חַיָּה וְעוֹף⁶⁹. וְזָפֶק שְׁנֵקֵב גָּגוּ בְּמַשְׁהוּ - טְרֵפָה. וְאִי זֶה גָּגוּ שֶׁל זָפֶק? זֶה שֶׁיִּמְתַּח עִם הַשֵּׁט שֶׁיִּשְׁתַּיֵּר הָעוֹף צָנָאוּ. אֲבָל שְׂאֵר הַזָּפֶק שְׁנֵקֵב - מִתְּרַת.

(68) כיס שהאוכל נקבץ שם. (69) טריפות שמנו חכמים באיברי בהמה. גם בחיה ועוף, אם יש בהם אותם האיברים, טריפה.

יח. שְׁנֵי פִיסִין יֵשׁ בְּקָרָקֶבֶן: הַחִיצוֹן אֲדָם כְּמוֹ בֶּשָׂר, וְהַפְּנִימִי לָבָן כְּמוֹ עוֹר. נִקְבּ זֶה בְּלֹא זֶה - מִתְּרַת, עַד שֶׁיִּנְקְבוּ שְׁנֵיהֶן בְּמַשְׁהוּ. וְאִם נִקְבּוּ שְׁנֵיהֶן זֶה שְׂלֵא כְּנָגֵד זֶה - מִתְּרַת⁷⁰.

(70) ואינו דומה לוושט שאם ניקבו העורות זה שלא כנגד זה נבילה, שהוושט מתכווץ ומתרחב הואיל ואוכלין נכנסים דרך הוושט ויכול להיות שיודמנו זה כנגד זה, מה שאין כן בקורקבן, שתמיד הוא נח ואם ניקב זה שלא כנגד זה תמיד נמצאים במצב זה והעור האחד מגין על חבירו. וכתב המגיד

(42) סביב שפתו נמצאים שני כפלים כפולים ודבוקים ונמצא מחט תחובה באותו עובי, ומתוך עוביו אפשר שלא ניקב כולו. (43) משני צדדים. (44) שחברתה מגינה עליה. משמע שאם עברה רק עור אחד של בית הכסות אפילו עברה כולו אבל לא מפולש לחלל זהו מצד אחד וכשרה. ואפילו כשניקב החיצון. אלא שצריך בדיקה כל החלל, כדין מחט שנמצא בחלל הגוף. (45) משני צדדים טריפה. נמצא עליה קורט דם בידוע שלפני שחיטה. ומפרש רבינו שבניקבה משני צדדים טריפה רק כשנמצא עליו קורט דם. ולא פירש מה הדין בניקב מצד אחד ונמצא קורט דם. וראה בלחם משנה, שכתב לדעת רבינו שם, נמצא קורט דם טריפה גם בניקב מצד אחד. (46) ורש"י פירש כנגד פי המחט. והראב"ד פוסק שטיפת הדם צריכה להימצא בחוץ. (47) בגמרא שאלו: למה כאן טריפה רק כשנמצא קורט דם ובנקובים אחרים טריפה אפילו כשאין קורט דם? ותירצו, כשיש מחט הדם נאחז ונדבק בה וסביבתה, וכשאין שם דם בידוע שניקבה לאחר שחיטה. אבל כשאין שם מחט או קוץ אפשר שהלחלוות העבירה את הדם.

יג. בְּהִמָּה שֶׁהִלְעִיטָה דָּבָר שְׁנֵקֵב בְּנֵי מַעֲיָה, כְּגוֹן קֶרֶט שֶׁל חִלְתִּית⁴⁸ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - טְרֵפָה, שְׁוֹדַי נִזְקֵב. וְאִם הָיָה סָפֶק נִזְקֵב⁴⁹ סָפֶק אֵינוֹ נִזְקֵב - תִּבְדֹּק⁵⁰. כָּל אֶחָד מִן בְּנֵי הַמַּעֲיִם שֶׁפִּסְלָת הַמֶּאֱכָל סוֹכֶכֶת בָּהֶן, וְהֵן הַנִּקְרָאִים דִּקְיָן, שְׁנֵקֵב - טְרֵפָה⁵¹. וְיֵשׁ מֵהֶן מְלַפְּפִין וּמְקַפִּין זֹו לְפָנִים מִזֹּו בְּעִגּוּל, כְּמוֹ נַחֲשׁ שְׁנֵקֵב, וְאֵלוֹ הֵן הַנִּקְרָאִים הַדְּרָא דְכֻנְתָּה. אִם נִקְבּ אֶחָד מֵהֶן לְחִבְרוֹ⁵² - כְּשֶׁרָה, שֶׁהָיָה חִבְרוֹ מִגֵּן עָלָיו.

(48) עיקרין שלה אבל אכלה העלין - כשרה. (49) כלומר, אם הלעיטה מין עשב אחר, שספק לנו אם הוא נזקב או לא - תיבדק. (50) הבהמה אם ניקבו המעינים או לא. (51) וניקבו הדקין ששיניו במשנה פירושו כל אחד מהדקין שניקב. (52) שניקב באותו צד שבינו לחבירו שלא ניקב החיצון שבכולן.

יד. וּמַעֲיִם שְׁנֵקֵב וְלִחְה⁵³ סוֹתְמָתָן - טְרֵפָה; שְׂאִין זֹו סוֹתְמָה עוֹמְדָתָה⁵⁴. בְּנֵי מַעֲיִם שֶׁבֵּא זָאֵב אוֹ כָּלֵב וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן וְנִטְלָן⁵⁵, וְהָרִי הֵן נִקְוִבִין אַחֵר שֶׁהִנִּיחֵן - תּוֹלִין בּוֹ וּמִתְּרַת, וְאֵין אֲמִירִין: שְׂמָא בְּמִקוֹם נִקְבּ⁵⁶ נִקְבּ. נִמְצָאוּ נִקְוִבִין⁵⁷, וְלֹא נִדְּעָ אִם קֵדָם שְׁחִיטָה נִקְבּוּ אִם אַחֵר שְׁחִיטָה - נִקְבִין בָּהֶן נִקְבּ אַחֵר וּמִדְּמִין לוֹ: אִם הָיָה הַנִּקְבּ הָרִאשׁוֹן כְּמוֹתוֹ - כְּשֶׁרָה⁵⁸; וְאִם הָיָה בִּיגִיָּה שְׁנֵי - קֵדָם שְׁחִיטָה נִקְבּ, וּטְרֵפָה. וְאִם מִשְׁמֹשׁו הַיָּדִים בְּנִקְבּ הַסָּפֶק⁵⁹ - כֶּף צִירָה לְמִשְׁמֹשׁ בְּנִקְבּ שְׁמִדְמִין לוֹ, וְאַחֵר כֶּף עוֹרְכִין⁶⁰ זֶה לָזֶה.

(53) בפנים המעינים יש ריר סמיך דבוק בהם ובדוחק מוציאים אותו. (54) אלא נודדת ממקום למקום. (55) אחר השחיטה. (56) שהיה מתחילה לפני השחיטה נקב הזאב. בגמרא שם מפרש הטעם, על פי הכלל בהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת, ואף על פי שיש כאן ריעותא

אחת ונראית כשתיים; ריאה שנתמססה ודמיון בין נקב לנקב; ומחט שנמצאת בריאה; מראות הריאה; ועוף שנפל לאור; או שנמצא הכבד כמראה בני מעיים; ודין ושט שנמצא עור החיצון לבן והפנימי אדום.

- א. שְׁנֵי קְרוֹמוֹת יֵשׁ עַל הָרֵאָה. אִם נִקְבַּה זֶה בְּלֹא זֶה²⁶
 - מִתְּרַת; וְאִם נִקְבּוּ שְׁנֵיהֶן - טְרֵפָה²⁷. אֶפְלוּ נִגְלַד²⁸
 הַקְּרוֹם הָעֲלִיּוֹן בְּלוּ וְהֵלֵךְ לוֹ - מִתְּרַת. וְהִקְנָה שְׁנֵי
 מִן הַחֲזֵה וּלְמִטָּה בְּמִשְׁהוּ - טְרֵפָה²⁹. וְהוּא הַמָּקוֹם
 שְׁאִינוּ רְאוּי לְשַׁחֲטָהּ בְּקִנְיָה לְמִטָּה³⁰.

(2) או התחתון או העליון. (3) כמו ששנינו ניקבה הריאה, שם. (4) נקלף. (5) ובמקרה שנגלד התחתון - טריפה, מפני שבוודאי חסרה הריאה. (6) שנידון כריאה, לא כגרגרת, גמרא שם מה.

- ב. הַתַּחְתִּיל בְּשַׁחֲטָהּ וְשַׁחַט כָּל הַקְּנָה וְאַחֲרֵי כֵן נִקְבָּה
 הָרֵאָה וְאַחֲרֵי כֵן גָּמַר הַשְּׁחִיטָה - הָרִי זֶה טְרֵפָה³¹,
 הוֹאִיל וְנִקְבָּה קֹדֶם גָּמַר שְׁחִיטָה³². וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
 בְּזֶה³³.
 34

(7) שאין הלכה כריש לקיש שם, ואע"פ שהריאה תלויה בקנה וקיימא-לן יש טרפות לחצי חיות. כלומר, אף-על-פי שהבהמה איבדה כבר חצי חיותה, היא נטרפת כמו בהמה חיה. (8) כגון ששחט את הושט ואחר-כך ניקבו בני מעיים ואח"כ גמר השחיטה, טריפה. אף שחיי בני מעיים תלויים בוושט, יש טרפות לחצי חיות. וכל זה בבהמה, אבל בעוף כיון ששחט סימן אחד או רובו, נגמרה השחיטה ואין טרפות אחריה.

- ג. אֶחָד מִסְּמִפּוּגֵי רֵאָה שְׁנֵי נִקְבֵי לַחֲבֵרוֹ³⁵ -
 טְרֵפָה³⁶. וְרֵאָה שְׁנֵי נִקְבֵי, וְעֵלָה קְרוֹם בְּמִפָּה וְנִסְתָּם
 הַנִּקְבֵּי - אִינוּ כְּלוּם³⁷. נִקְבָּה הָאֹם שָׁל רֵאָה³⁸, אָף
 עַל פִּי שְׁדוּפָן סוּתְמָתָה - טְרֵפָה³⁹. וְאִם נִקְבָּה מִקְּדוֹם
 חֲתוּף הָאֲנֹת⁴⁰ שָׁלָה, וְהוּא הַמָּקוֹם שְׁרֹבֶצֶת עָלָיו⁴¹
 - פְּשָׁרָה.

(9) לסמפון שני הסותם את פי הנקב, ומכל-שכן אם ניקב במקום שאין כל סתימה, כגון שניקב לפני כניסת הסמפון לבשר הריאה, אבל אם ניקב לבשר הריאה, הבשר מגין וכשרה. וראה גם מגיד-משנה וכסף-משנה. וראה גם לקמן הלכה י. (10) וחברו אינו מגין עליו, הואיל שדופן הסמפון קשה, אינו סותם הנקב. (11) בגמרא: אינו קרום, ופירש"י שסופו ליסתר. (12) העיקר שלה והיא היא הריאה. והראשונים קוראים לו בארמית: אומא, ראה 'תוספות' שם. והיא שוכבת רחוקה מן הדופן. (13) הואיל והאומה הגדולה למעלה בחלל רחוקה מן הדופן, הסתימה מתפרקת. (14) חמש בליטות כמו אזנים יוצאות מן הריאה, שלוש מהאום הימנית ושתיים מהאום השמאלית ונקראות אונות, כמבואר בפרק ח הלכה א. (15) הריאה והדופן גדלים כאחד וסמוכים תמיד, וסתימת הדופן קיימת ואינה מתפרקת.

- ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁשְׁתֵּם מְקוֹם הַנִּקְבֵּי⁴¹

משנה בשם הרשב"א והר"ן שבניקב החיצון כשר רק אם בא מחמת מחלה, אבל על ידי קוץ או מחט טריפה, כדין מחט בחלל הגוף.

- יט. הַטָּחוּל אִינוּ מִן הָאֵיבָרִין שְׁנִקְיָבָתָן בְּמִשְׁהוּ,
 וְלִפְיָכֵךְ לֹא מָנוּ אוֹתוֹ חֻמִּים בְּכָלֶלֶן. אֶלָּא יֵשׁ לְנִקְבֵי
 שָׁלוּ שְׁעוֹר שְׁאִינוּ שָׁהוּ בְּכָלוֹ. פִּיּוּצָא? הַטָּחוּל -
 רֹאשׁוֹ הָאֶחָד עֵבָה, וְהַשֵּׁנִי דֵק, בְּכָרִית הַלְשׁוֹן. אִם
 נִקְבַּה בְּרֹאשׁ הָעֵבָה⁷¹ נִקְבַּה מְפֹלֶשׁ - טְרֵפָה. וְאִם נִקְבַּה
 נִקְבַּה שְׁאִינוּ מְפֹלֶשׁ: אִם נִשְׁאַר תַּחְתּוּי פְּעָבִי דִּינָר שָׁל
 זָהָב⁷² - מִתְּרַת; פָּחוֹת מִכָּאן - הָרִי הוּא כְּמִפְּלֶשׁ
 וּטְרֵפָה. אֲבָל אִם נִקְבַּה הַדֵּק - פְּשָׁרָה⁷³.

(71) אמרו: אין הלכה כר' עזירא שפסק ניקב הטחול טריפה, ומסיימים: "והני מילי בקולשה, אבל בסומכיה טריפה". פירוש: ודברים אלה נאמרו בחלק הדק, אבל בחלק העבה טריפה. ויש מפרשים שכל שדבוק לבטן הוא בכלל ראש העבה. (72) ואם כן יש הגנה נגד הנקב. שיעור כעובי דינר זהב זהו פחות מחצי עוביו של הטחול. דינר של זהב עבה כפליים משל כסף. (73) ובטחול של עוף אין טריפות כלל.

- כ. כָּל אֶבֶר שְׁאֲמָרוּ חֻמִּים בּוֹ: שְׁאִם נִקְבַּה בְּמִשְׁהוּ
 - טְרֵפָה, כֵּךְ אִם נָטַל כָּלוֹ - טְרֵפָה⁷⁴. בֵּין שְׁנֵי נִקְבֵי
 בְּחָלִי אוֹ בִּיד⁷⁵ בֵּין שְׁנֵי נִקְבֵי חֲסֵר⁷⁶. וְכֵן אִם נִקְבָּה
 בְּשְׁנֵי אֵיבָרִים מֵאוֹתוֹ אֶבֶר - טְרֵפָה; שְׁכָל הַיָּתֵר -
 כְּנִטּוּל הוּא חֲשׁוּב⁷⁷. פִּיּוּצָא? נָטַל אֶחָד מִן הַמַּעֲצִים אוֹ
 הַמְּרֵה⁷⁸ וְכִיּוּצָא פִּתּוּן⁷⁹, בֵּין פְּעוּף בֵּין בְּהִמָּה -
 טְרֵפָה. וְכֵן אִם נִמְצָא בָּהֶן שְׁתֵּי מְרֻרוֹת אוֹ שְׁנֵי מַעֲצִים
 - טְרֵפָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּהֶן. אֲבָל אִם נָטַל הַטָּחוּל
 אוֹ שְׁנֵי מַמְצָאוֹ שְׁנֵי - מִתְּרַת; שְׁאִינוּ בְּכָלֶל הַמְּנוּיָוִין⁸⁰.

(74) שהוא חיסרון כמו ניקבה. ובתוספות שם כתבו, שכל הנקובים שנמנו בין הטריפות, מכל שכן אם ניטלו, טריפה. (75) טריפה משום נטולה. (76) טריפה משום חסירה. (77) רבינו מפרש, כנטול כאילו ניטלו שניהם וטריפה משום חסרה. (78) שאם ניקבה טריפה, כמבואר למעלה. ויש לטעום את הכבד ואם נמצא בו טעם מר, כשרה, כי המרה נבלעת בכבד ואין זה בכלל חסרה. (79) באיברים שאם ניקבו במשהו, טריפה. (80) עם האיברים שניקבו טריפה.

- כא. הַמַּעֲצֵי הַיָּתֵר שֶׁתִּטְרַף בּוֹ הַבְּהֵמָה הוּא הַיָּתֵר
 מִתַּחְלָתוֹ וְעַד סוּפוֹ, עַד שְׁנֵי מַמְצָאוֹ שְׁנֵי מַעֲצִים זֶה בְּצַד
 זֶה מִתַּחְלָה וְעַד סוּף פְּמַעֲצֵי הָעוֹף; אוֹ שֶׁהָיָה הַמַּעֲצֵי
 יוּצָא פְּעוּף מִן הַבֶּד וְהָרִי הוּא מְבֻדֵּל, בֵּין פְּעוּף בֵּין
 בְּהִמָּה; אֲבָל אִם חֲזַר וְנִתְעַרְבַּ עִם הַמַּעֲצֵי וְנִצְעָשָׁה
 אֶחָד מִשְׁנֵי רֹאשֵׁיו, וְהָרִי שְׁנֵיהֶם מְבֻדֵּלִין בְּאִמְצָע -
 הָרִי זֶה מִתְּרַת, וְאֵין פָּאן יָתֵר.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר נקובת הריאה, והקנה שנקב מן החזה ולמטה; ריאה הסרוכה לדופן; אטום בריאה וכיצד בודקין אותו; וריאה שנשפכה כקיתון; ריאה שנמצאו בה אבעבועות ואם היא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ז תשרי - ספר קדושה - הלכות שחיטה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 נְקוּבָה, וּטְרֵפָה. וְאִם לֹא נָבַר הַמָּקוֹם - מוֹשִׁיבִין
25 אוֹתָהּ בְּמִים פּוֹשְׁרִין וְנוֹפְחִין אוֹתָהּ. אִם בְּקֶבֶק³³
26 הַמִּים - טְרֵפָה³⁴; וְאִם לֹא - בִּידוּעַ שְׁקָרוֹם הַתַּחְתּוֹן
27 בְּלִבְד נֶקֶב, וְהָרוּחַ תִּתְּנֶה³⁵ בֵּין שְׁנֵי הַקְּרוֹמֹת, וּמִפְּנֵי
28 זֶה יִשְׁמַע בָּהּ קוֹל דְּמָמָה בְּשַׁעַת נְפִיחָהּ.

(31 שם. (32 כגון נוצה. (33 כשכש. גירסא אחרת: "אם
בצבץ", מלשון נדנוד. (34 בידוע שהיא נקובה.
(35 הולכת.

29 ח. זֶה עֶקֶר גְּדוֹל יִהְיֶה בִּידוּךְ³⁶: שֶׁכָּל רֹאֵה שְׁנוֹפְחִין
30 אוֹתָהּ בְּפוֹשְׁרִין וְלֹא יִבְקֶק הַמִּים - הֲרִי הִיא שְׁלֵמָה
31 מִכָּל נֶקֶב.

(36 שם. רב נחמיה בר יוסף בדיק ליה בפשור.

32 ט. רֹאֵה שְׁנוֹשְׁפָה כְּקִיתוֹן, וְקָרוֹם הָעֲלִיּוֹן שֶׁלֹּא קָנָם
33 שְׁלֵם כִּלָּא נֶקֶב: אִם הַסְּמָפוֹנוֹת עוֹמְדִים בְּמָקוֹמָם
34 וְלֹא נִמּוּחוּ - כְּשֶׁרָה; וְאִם נִמּוּחַ אֶפְלוּ סִמּוֹן אֶחָד
35 - טְרֵפָה³⁷. בִּיצֵד עוֹשִׂין? נֹקְבִין אוֹתָהּ וְשׁוֹפְכִין
36 אוֹתָהּ בְּכָלִי שֶׁהוּא שׁוֹעַ בְּאֶבֶר³⁸ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ. אִם
37 נִרְאָה בָּהּ חוּטִין לְבָנִין - בִּידוּעַ שְׁנוֹמָקוּ הַסְּמָפוֹנוֹת,
38 וּטְרֵפָה; וְאִם לֹא - כְּשֶׁר הִרְאָה בְּלִבְד הוּא שְׁנוֹמָקוּ,
39 וְכִשְׁרָה³⁹.

(37 שהרי ניקב הסמפון טריפה, למעלה בהלכה ג, וכל-שכן
נימוח. (38 מחופה עופרת וחלק. (39 שם: ריאה
שנימוקה וקרום שלה קיים, כשרה.

40 י. רֹאֵה שְׁנוֹמָצֵאוּ בָּהּ אֲבַעְבוּעוֹת⁴⁰: אִם הָיוּ מְלֵאִים
41 רוּחַ, אוּ מִים זָכִים, אוּ לִחָה הַנִּמְשָׁכֶת כְּדִבְשׁ וְכִיּוֹצֵא
42 בּוֹ, אוּ לִחָה יִבְשָׁה וְקָשָׁה אֶפְלוּ כְּאֶבֶן⁴¹ - הֲרִי זֶה
43 מִתֵּרֶת; וְאִם נִמְצְאוּ בָּהּ לִחָה סְרוּחָה אוּ מִים
44 סְרוּחִין אוּ עֲכוּרִין - הֲרִי זֶה טְרֵפָה. וְכִשְׁמוּצֵי
45 הַלִּחָה וּבֹדֶק אוֹתָהּ - צָרִיךְ לְבַדֵּק הַסְּמָפוֹן
46 שֶׁתַּחְתֶּיהָ⁴². אִם נִמְצָא נֶקֶב - טְרֵפָה.

(40 שם מת. העלתה צמחים. (41 בגמרא שם: טינרי,
כלומר קשים כאבן. (42 שתחת האבעבוע, הואיל שהוא
מקום מקולקל, יש לחשוש שמא ניקב הסמפון, ואין שם
בשר בריא מגין עליו. וכמו בריאה שנשפכה כקיתון בהלכה
הקודמת, ובזה מסולקת קושיית הראב"ד לקמן פרק יא ה"ה.
ראה במגיד-משנה.

47 יא. רֹאֵה שְׁנוֹמָצֵאוּ בָּהּ שְׁתֵּי אֲבַעְבוּעוֹת סְמוּכוֹת⁴³ זֶה
48 לְזֶה - טְרֵפָה⁴⁴; שֶׁהִדְבֵּר קְרוֹב הִרְפָּה שִׁישׁ נֶקֶב
49 בִּיגִיחָהּ, וְאִין לָהּ דֶּרֶךְ בְּדִיקָה. הִיטָה אֶחָת וְנִרְאָה
50 כְּשִׁתִּים - נֹקְבִין אֶחָת. אִם שְׁפָכָה לָהּ הָאֲחֵרֶת -
51 אֶחָת הִיא וּמִתֵּרֶת⁴⁵, וְאִם לֹא - טְרֵפָה.

(43 לא שנא מלאים מים זכים, לא שנא מים סרוחים. ודוקא
שהן נפוחים ועומדים. אבל צמחים קשים כאבן, אפילו
סמוכים אהדדי כשרה (מ"מ). (44 יש כמין סדק

1 שְׁפָאנוֹת בְּשֶׁר¹⁶; אֲבָל אִם נִסְמַךְ הֶנֶקֶב לְעֶצֶם - אֵינוֹ
2 מִגֵּן. וְאִם הָיָה נֶקֶב הָאֲנוֹת דְּבוּק בְּעֶצֶם וּבְכֶשֶׁר -
3 מִתֵּרֶת¹⁷.

(16 סוגיא שם. כיון שיש נקב ממש, צריך סתימת בשר,
שאין סירכא סותמת ואין עצם סותמת. (17 מפני שהבשר
מונע את העצם מלהתפרק.

4 ה. הָאוֹם שֶׁל רֹאֵה שְׁנוֹמָצֵאת סְמוּכָה לְדִפְּוֹן¹⁸, בֵּין
5 שְׁהַעֲלֵת¹⁹ צִמְחִים²⁰ בֵּין שְׁלֵא הָעֵלֶת - חוֹשְׁשִׁין לָהּ
6 שֶׁמָּא נֶקֶבָה²¹. וְכִיצֵד עוֹשִׂין בָּהּ? מְפָרְקִין אוֹתָהּ מִן
7 הַדִּפְּוֹן, וְנִזְהָרִין בָּהּ שְׁלֵא תִנָּקֵב²². אִם נִמְצְאוּ נְקוּבָה,
8 וְנִמְצָא בִּידוּךְ מִכָּה בְּמָקוֹם הֶנֶקֶב - תּוֹלִין²³ בְּמִכָּה²⁴
9 וְאוֹמְרִים: אַחֵר שְׁחִיטָה נֶקֶבָה כְּשֶׁנִּפְרָקָה מִן הַמִּפְּהָ;
10 וְאִם אֵין מִכָּה בִּידוּךְ - בִּידוּעַ שְׁנֶקֶב זֶה²⁵ בִּרְאָה הִיא
11 קֹדֶם הַשְּׁחִיטָה, וּטְרֵפָה.

(18 והוא-הדין סרוכה. (19 הריאה. (20 אבעבועות
הדומים למראה מוגלה סביבות מקום סמיכתה לדופן.
(21 כיון שנמצאה בה ריעותא. (22 בגמרא: מייתי סכינא
דחליש פומייה, ופירש"י פיו חדר ודק וחותר יפה, שלא
יקרע קרום הריאה במושכו אותו מן הדופן. (23 דוקא
כשהמכה היא נגד מקום הנקב כולו תולין במכה, אבל אם
היתה סרוכה במכה וחורץ למכה טריפה, כי מה תועיל המכה
לאותו חלק הנקב שאינו כנגדה. (24 אף אם נמצאה
הריאה נקובה. ודעת הראב"ד, שאם נמצאת נקובה, אין
לתלות במכה ולהכשיר באומד. כתב המגיד-משנה, דוקא
אם נמצאת מכה בדופן תולין בה, לפי שהדופן רחב וליחותו
מרובה ונקלטת הריאה אליו. אבל במכה בשאר איברים, אין
תולין בה כלל. (25 והיינו אם נמצא נקב. רבינו סתם כאן
ולא פירש מה הדין אם לא נמצא נקב ולא מכה, אם צריך
לבדוק את הריאה בנפיתה כמ"ש בפרק יא, או לא. וראה
מגיד-משנה וכוסף-משנה כאן.

12 ו. הִרְאָה שְׁנוֹמָצֵא בָּהּ מָקוֹם אָטוֹם כָּל שֶׁהוּא²⁶ שְׁאִין
13 הָרוּחַ נִכְנָסֶת בּוֹ וְאֵינוֹ נִתְּפַח - הֲרִי זֶה כְּנֻקְוָה,
14 וּטְרֵפָה²⁷. וְכִיצֵד בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ? קוֹרְעִין הַמָּקוֹם שֶׁלֹּא
15 נִתְּפַח בְּשַׁעַת נְפִיחָהּ. אִם נִמְצְאוּ בּוֹ לִחָה²⁸ - מִתֵּרֶת;
16 שֶׁמִּחְמַת הַלִּחָה לֹא נִכְנָסָה שָׁם הָרוּחַ. וְאִם לֹא
17 נִמְצְאוּ בּוֹ לִחָה - נוֹתְנִין עָלָיו²⁹ מַעַט רֶק אוּ תֵבָן אוּ
18 כִּנָּף וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְנוֹפְחִין אוֹתָהּ. אִם נִתְּנִיד -
19 כְּשֶׁרָה; וְאִם לֹא - טְרֵפָה, שְׁאִין הָרוּחַ נִכְנָסֶת
20 לָשָׁם³⁰.

(26 שם מז: שאין ניכר בו כל שינוי אחר, אלא שאינו עולה
בנפיתה. (27 מטעם נקובה. (28 מוגלא, בגמרא.
(29 על האטום לאחר שנקרע. (30 והרי היא כנקובה,
כמבואר למעלה.

21 ז. רֹאֵה שֶׁתִּשְׁמַע בָּהּ הִכְבָּה³¹ כְּשֶׁנּוֹפְחִין אוֹתָהּ: אִם
22 נָבַר הַמָּקוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ תִשְׁמַע הִכְבָּה - מוֹשִׁיבִין עָלָיו
23 רֶק אוּ תֵבָן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ³². אִם נִתְּנִיד - בִּידוּעַ שֶׁהִיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. תולעת שהיתה בראה ונקבה ויצאה, והרי
הראה נקבה בתולעת - הרי זו מתרת; חזקתה
שאחר שחיטה תקב ותצא. יש שם⁵⁶ מראות, שאם
נשתנה מראה האבר לאותו המראה הרע - הרי הוא
בנקוב. שאותו הפשר שנשתנו מראיו למראה זה -
כמת הוא חשוב⁵⁷, וכאלו הוא הפשר שנהפך עינו
אינו מצוי. וכן הוא אומר: ומחית פשר חי בשאת.
וביום הראות בו פשר חי. מפלל, ששאר הפשר
שנשתנה אינו חי.

(56) כמו יש במציאות, וזהו מסגנונו של רבינו, ראה הלכות
יסודי התורה פרק א הלכה א. (57) זהו טעם כולל לכל
המראות האסורות שיבואו בהלכות הסמוכות.

טז. ראה שנשתנו מראיה, בין מראה פלה בין
מראה מקצתה: אם נשתנית למראה המת, אפלו
נשתנית פלה - מתרת; ואם נשתנה למראה האסור,
אפלו פל שהוא - טרפה; שהמראה האסור בנקב
הוא חשוב⁵⁸, כמו שבארנו⁵⁹.

(58) ונקב פסול אפילו בכל שהוא. (59) בהלכה הקודמת.

יז. וחמש מראות אסורות יש בראה, ואלו הן:
שחרה כדיו, או ירקה⁶⁰ פעין פשות, או פעין חלמון
פיצה⁶¹, או פעין חריע⁶², או כמראה הפשר. וחריע
הוא הצבע שצובעים בו הבגדים, והוא דומה
לשערות אדמות מעט ונוטות לירוקה.

(60) חולין מז: המונח "ירוק" בלשון התלמוד. ורבינו כולל
כמה גוונים, שבשפתנו המדוברת נקראים: ירוק, כתום,
צהוב וכחול בהיר. וכחול כהה מדמים לשחור, "שחור
ככחול". ולהלכה, דעת הפוסקים האחרונים, שכל הנוטה
לכתום וצהוב - טריפה, וירוק וכחול - כשרה. (61) שהוא
מראה ירוק, שם. (62) בגמרא: מוריקא. והנה רש"י שם
פירש, מוריקא כרכום, ובגדה נא: פירש חריע כרכום. וכן
פירש הרא"ש בעוקצין. וזה מתאים לירושלמי: מאי חריע
מוריקא. ובפירוש המשניות לעוקצין פ"ג משנה ה כתב:
"והירושלמי ביאר לנו כי חריע הוא הנקרא בערב אל
קרטום".

יח. נמצאת פעין חריות של דקל⁶³ - אוסרין אותה
מספק⁶⁴, שזה קרוב למראה האסור⁶⁵. וכל המראות
האלו אין אוסרין בהם עד שנופחים אותה וממרס
בה בידו. אם נשתנית למראה המת - מתרת⁶⁶; ואם
עמדה בעינה - אסורה.

(63) בחולין מז: האי ריאה דדמיה לאופתא טריפה", ומפרש
רבינו "אופתא" כעין חריות של דקל. אבל רש"י מפרש
בכמה מקומות אופתא - בקעת. (64) שיש שתי לשונות
בגמרא בפירוש המילה "דמיה", אם דומה במראה או
במישור, ולא הוכרעה הלכה כמי. (65) נוטה מעט
לאדמיות או לצהוב. (66) כן כתוב בשם רבינו האי גאון:
וששאלתם מראות אסורות בריאה כשנופחין אותה מתהפכת

באמצעיתה, ונראים כשתיים. (45) אם אין בהם לחה, מים
סרוחים או עכורים.

יב. הראה שנחמסמסה - טרפה⁴⁶. כיצד? כגון
שנמצאת שלמה, וכשתולין אותה - תחתה ותפל
חתיכות חתיכות. ראה שנמצאת נקובה במקום שיד
הטבח ממשמש - מתרת, ותולין בידו ואומרין: מיד
הטבח נקבה אחר השחיטה. נמצא הנקב במקום
אחר, ואין ידוע אם קדם שחיטה או אחר שחיטה
- נוקבין בה נקב אחר ומדמין⁴⁷, בשם שעושים
בבני מעים⁴⁸.

(46) שם נג: וראה פרק ה הלכה ט, שזהו כל שרופא גוררו
מן החבורה ורואים את הבשר כאילו חסר. והמגיד-משנה
פרק ו הלכה יט כתב: והוי יודע, שכל מקום שאמרו חז"ל
אם ניקב טריפה, הוא-הדין אם נמצא בשר רך שהרופא
גוררו, חשבינן ליה כנקוב. (47) נקב לנקב. (48) למעלה
פרק ו הלכה יד: נוקבים נקב אחר ומדמין לו, אם היה הנקב
הראשון כמותו כשרה, ואם היה ביניהן שינוי, קודם שחיטה
ניקב וטריפה.

יג. ואין מדמין מראה של בהמה דקה⁴⁹ לראה של
בהמה גסה, אלא מדקה לדקה ומגסה לגסה. נמצא
הנקב באחד מן האבעבעות⁵⁰ - הרי זו טרפה, ואין
אומרין: נקב אבעבע אחר ונערף, שאין הדבר נכר.

(49) שם: אבל לא מגסה לדקה ולא מדקה לגסה. אבל רש"י
פירש שם דקה - החלק הדק בריאה, והיינו אונא שהיא
קטנה. וגסה החלק הגס, והיינו האומא שהיא גדולה.
(50) בגמרא שם מו: אין מקיפין בבועי, ופירש"י: בועה
שניקבה בריאה במקום שאין יד הטבח ממשמשת, ואין
לתלות ביד הטבח, ואין ידוע אם ניקבה קודם שחיטה או
לאחר שחיטה, אין מביאין בועה אחרת להקיף ולנקוב אותה
ולראות אם מראה הנקבים שרים, שבבועה העשויה
להשתנות בכל שעה ושעה, יש לחשוש שמא מראה אחר
היה ונשתנה. וזהו שמסיים רבינו, שאין הדבר ניכר.

יד. מחט שנמצאת בראה⁵¹ - נופחין אותה⁵². אם
לא יצא ממנה רוח - בידוע שזאת המחט דרך
סמפונות נכנסה⁵³ ולא נקבה. ואם נתחתקה הראה
קדם נפיתה ונמצאת בה המחט - הרי זו אסורה⁵⁴;
שהדבר קרוב שנקבה⁵⁵ בשנכנסה.

(51) כשהיא שלימה, והרגישו בה במשמוש היד. (52) שם
מח: כרבנן המכשירים. ודוקא על ידי נפחת הריאה, וכן
כתב הר"ף. (53) וכשרה בכל ענין, אפילו אם קצה החד
של המחט לפניו. ואינו דומה לכבד, שפסק למעלה פרק ו
הלכה ט, שאם קצה החד של המחט לפניו טריפה דוודאי
ניקבה כשנכנסה, משום שסמפוני הריאה רחבים והריאה
קרובה לקנה, ואפילו אם הראש העגול לחלל, המחט נכנסת
לתוך הסמפון, ומשם דוחקת ונכנסת לתוך הבשר של הריאה
שהוא רך. (54) אפילו הראש העגול לפניו, והקצה החד
לחוץ - טריפה. (55) שדרך הושט לבלוע, ואין דרך הקנה
לבלוע, תולין בדבר המצוי יותר, ודרך הושט באה וניקבה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למראה בשר באיזה מראה עושין, במראה ראשון או במראה שני? פשיטא כי הריאה בחיי הבהמה נפוחה להניף אויר על הלב, וכמו שנראית כשהיא נפוחה עושין.

יט. ארבע מראות מתרות יש בה, ואלו הן: שחורה ככחול⁶⁷, או ירקה כחציר⁶⁸, או אדמה⁶⁹, או כמראה הפכד. ואפילו היתה הריאה כלה טלאים טלאים נקודות נקודות מארבע מראות אלו - הרי זו מתרת.

(67) צבע כחול כמראה לאזור. (68) בגמרא שם ככרתי, ותרגום של חציר כרתי. (69) בין כולה בין מקצתה. וכן נראה מסיום דברי רבינו שכתב: ואפילו היתה הריאה כולה וכו', וראה למעלה בהלכה טז דעת רבינו שמראות האסורות בכל שהוא, טריפה. והראב"ד חולק עליו ואומר, שאינה טריפה אלא אם כן נשתנה המראה בריאה כולה.

כא. כל עוף שנמצאת הפכד שלו כמראה בני מעים⁷⁰, או שנשתנו שאר בני מעים, ועמדו בשנוין אחר שליטה ומרסה כמו שבארנו - בידוע שנפל לאור⁷¹ ונחמרו בני מעיו, וטרפה. ולא עוד, אלא בני מעים של עוף שלא נמצא בהם שנוי⁸⁰, וכשנשלקו נשתנו והאדימו הירקים והוריקו האדמים - בידוע שנפל לאור ונחמרו בני מעיו, וטרפה. וכן הושט שנמצא העור החיצון שלו לכן⁸¹ והפנימי אדם, בין בעוף בין בבהמה - הרי הוא כאלו אינו⁸², וטרפה.

כ. עוף שנפל לאור⁷⁰ והוריק לבו⁷¹ או כבד⁷² או קרקבנו או שהאדימו המעים⁷³ שלו בכל שהוא⁷⁴ - הרי זו טרפה. שכל הירקים שהאדימו או האדמים שהוריקו מחמת האור בעוף - הרי הן כמי שנטלו, וטרפה⁷⁵. והוא שיעמדו כמראה זה אחר ששלקו אותן מעט⁷⁶ ומקריסין בהן⁷⁷.

(70) משנה שם נו. ואלו טרפות בעוף וכו' נפלה לאור ונחמרו בני מעיה. ודוקא עוף אם נשתנו מראה בני מעיו מחמת האור טריפה, אבל בבהמה כשרה. וכ"כ בפירוש לקמן פרק י הלכה יא. וטעם הדבר כמו שכתב הרא"ש לפי שעורה קשה, וגם עובי הצלעות מגינים עליה, וגם בני מעיה קשים להיחמר, כי בטרם יחמרו מן האש, ישרפו עורה ובשרה. (71) האיברים שמתחילתם הם אדומים, והוריקו. (72) משמע שלב וכבד וקורקבן דין אחד להם, ואף במשהו טריפה. אבל הרשב"א ב'תורת הבית' כתב: שאינו מחוור, שלא אמרו במשהו אלא במקום שהנקב פוסל בו, וכמו שאמרו: שיעור ירוקתן כשיעור נקיבתן, אבל כבד שאין הנקב פוסל בה, אין ירוקתה במשהו אלא אם כן הוריקה כנגד מרה, אבל שלא כנגד מרה ושלא כנגד בני מעיים אלא כנגד מקום חיותה לא, עד שהוריקה כנגד כל מקום חיותה, שאם ינטל כל מקום ירוקתה תהא תלושה ממקומה. ואפשר שלזה נתכוין רבינו, אלא שהיה לו לפרש. ואפשר לפרש שהמלים "בכל שהוא" מתייחסות לבני מעיים שהאדימו. אבל כאן גבי לב וכבד, לא כתב שום שיעור, משום ששיעור הירוקות שונה בלב וכבד. וראה מה שכתבנו למטה. (73) שמתולדותם הם ירוקים. (74) בגמרא שם: שיעור ירוקתן כשיעור נקיבתן. מה נקיבתן במשהו, אף ירוקתן במשהו. (75) לפי גירסא זו, טעם שינוי המראה טריפה משום שזהו כחסר ונטול, שלקה כל האבר ומתחלחל מעט מעט, וסופו שיירקב וינטל. אבל מהרשב"א נראה שהוא גורס ברבינו: כמי שניקבו. וכמו שדמה ר' יוחנן שיעור ירוקתן לשיעור נקיבתן, וכן מביא המגיד-משנה שהגירסא ברבינו כמו "שניקבו" וטריפה. אם כן, טעם הטריפות של שינוי המראה משום נקובה, מפני שעומד לינקב, וכל העומד לינקב כנקוב דמי. אלא ודאי מילתא פסיקתא (דבר פשוט) היא, שאין הירוקות דומה לנקב, דבנקב אינה טריפה עד

כא. כל עוף שנמצאת הפכד שלו כמראה בני מעים⁷⁰, או שנשתנו שאר בני מעים, ועמדו בשנוין אחר שליטה ומרסה כמו שבארנו - בידוע שנפל לאור⁷¹ ונחמרו בני מעיו, וטרפה. ולא עוד, אלא בני מעים של עוף שלא נמצא בהם שנוי⁸⁰, וכשנשלקו נשתנו והאדימו הירקים והוריקו האדמים - בידוע שנפל לאור ונחמרו בני מעיו, וטרפה. וכן הושט שנמצא העור החיצון שלו לכן⁸¹ והפנימי אדם, בין בעוף בין בבהמה - הרי הוא כאלו אינו⁸², וטרפה.

(78) בגמרא שם נו: "הוריקה הכבד כנגד בני מעיים". ומפרש רבינו כנגד בני מעיים, כמראה בני מעיים ודומה להם. אבל רש"י וכמה מפרשים אחרים פירשו "כנגד" ממש, היינו חלק הכבד שמקומו כנגד המעיים. (79) שם, ואפילו לא ראינו שנפלה לאור (רבינו גורס בגמרא שם: "בידוע שנפלה לאור וכו'") ומשמע שאע"פ שלא ראינו שנפלה לאור. וכן היא גירסת הרי"ף, אבל הרא"ש והרשב"א והר"ן גורסים: בידוע שנחמרו בני מעיים, ומפרשים שהמדובר כשנודע שנפלה לאור, והכבד שכנגד בני המעיים הוריק, והמעיים עצמם לא נשתנה מראהם, אבל כשלא נודע שנפלה לאור - כשרה לדעתם. (80) דברי רב נחמן בר יצחק שם: "אף אנו נאמר, אדומים שלא הוריקו ושלקו והוריקו טריפה", ואפילו לא נודע שנפל לאור. וכן כתבו הגאונים בדעת הרי"ף. (81) ומתולדתו הפנימי לכן, והחיצון אדם ונשתנה מראהו, שם מג. בין בעוף בין בבהמה - שלגבי ושט אין הבדל בין עוף לבהמה. (82) משמע, שטריפה לא מטעם נקובה אלא מטעם חסרה, וראה למעלה בהלכה הקודמת.

פרק שמיני

יבאר חסירה כיצד; ויתור או חליף או סריך באונות; בהמה שצמקה ריאה שלה או שנמצאת נפוחה; בהמה שהיתה חסרת רגל או יתירה ואם היו לה שלוש ידיים; נטולה כיצד? וצומת הגידין ושיעורן; ושחתך מכאן ותחיה ומכאן ותמות; שיעור הכוליא שתהיה כשרה; ואם לקתה או נמצאת בה ליחה.

א. חסרה² כיצד? שני איברים הן, שאם חסר²¹ מנגננים³ - טרפה. ואלו הן: הריאה והרגלים. וחמש

ד. נְתוּסְפוּ הָאֲנוֹת¹⁷ בְּמִנְיָנָם: אִם הָיְתָה הָאֵזֶן הֵיטָרָה¹⁸
בְּצַד הָאֲנוֹת אוּ מִלְפָּנֵי הָרֶאָה, שֶׁהוּא עֲמַת הַלֵּב¹⁸ -
מִתְרַת; וְאִם הָיְתָה עַל גְּבֵה, שֶׁהוּא לְעַמַּת הַצְּלָעוֹת -
הָרִי זֶה טְרֵפָה; שֶׁהֵיטֵר פְּחָסֵר. וְהוּא שֶׁתְּהִיָּה¹⁹ כְּמוֹ
עֲלָה שֶׁל הָדָס²⁰; אֲבָל פְּחוֹת מִזֶּה - אֵינָה אֵזֶן
וּמִתְרַת.

(17) שם מז, א. (18) בגמרא שם: מגוואי, כלומר מבפנים.
(19) בגדלה. (20) ואפילו יש בה כעלה של הדס רק לאחר
נפחת הריאה - טריפה (כסף-משנה בשם ה'תוספות'). וטעם
הדבר, שהרי בהמה בחייה ריאתה נפוחה תמיד (רדב"ז
מכת"י).

ה. אֵזֶן שֶׁנִּמְצְאָה דְּבוּקָה²¹ בְּחִבְרָתָהּ הַסְּמוּכָה לָהּ -
מִתְרַת. וְאִם נִסְמְכוּ שְׁלֹא עַל הַסֶּדֶר, כְּגוֹן שֶׁנִּסְמְכָה
רִאשׁוֹנָה לְשִׁלִּישִׁית - טְרֵפָה²².

(21) גירסת ה'מגיד משנה' מכת"י, בדברי רבינו: אוזן
שנמצאת דבוקה בחיתוך הסמוכה לחברתה, מותרת. ואם
נסמכו שלא על הסדר, כגון שנסמכה ראשונה לשלישית או
מגב לגב שלא במקום החיתוך, טריפה. וכן נראה מהרבה
פוסקים ראשונים, שגרסו כן בדברי רבינו. ראה ב'כסף
משנה'. ולפי אותה גירסא, פירוש "שלא כסדרן" - שם מו,
ב - הוא: שלא כסדר שכיבתן זו על גב זו, היינו היא אמנם
דבוקה בחברתה הסמוכה לה, אבל לא מחיתוך של זו
לחיתוך של זו אלא מגב לגב או מחיתוך לגב וטריפה, אבל
גירסת ה'כסף משנה' כנוסח שלפנינו, ולפיה אין חילוק בין
חיתוך לחיתוך ובין גב לגב, אלא אם דבוקה בחברתה
הסמוכה, והן כסדרן, וכשרה בכל ענין שנסמכה, ורק אם
נסמכה ראשונה לשלישית זהו שלא כסדרן וטריפה. ראה
ב'כסף משנה' שכן פירשו דברי רבינו, רבינו ירוחם ו'הגהות
מיימוניות'. (22) שדיבוק שלא על הסדר עומד להתפרק
וסופו לינקב.

ו. נִמְצְאוּ שְׁתֵּי הָאֲנוֹת כְּאֵנָה אַחַת וְאֵינָן נִרְאוֹת
כְּשִׁתִּים דְּבוּקוֹת²³: אִם הָיָה בֵּינֵיהֶן כְּמוֹ עֲלָה
הַדָּס²⁴, בֵּין פְּעָקָרָן בֵּין פְּאֻמְצָעָן בֵּין כְּסוּפֹן, כְּדִי
שִׁיכַר שֶׁהֵן שְׁתֵּים דְּבוּקוֹת - מִתְרַת; וְאִם לֹא - הָרִי
זֶה חֲסֵרָה²⁵ וְטְרֵפָה.

(23) שאין להם חיתוך האונות והאומא חלקה, שם מז, ב:
"שיעא". אבל אם היו נראות כשתיים דבוקות - כשרה, מכיון
שסמוכות הן הרי זה כסרוכות כסדרן וכשרה. ראה בה"ה.
(24) שזהו השיעור להיכר האונה. ולמד זאת רבינו, מדין
היתרת בה"ד, וכשם שלענין תוספת אינה אונה אלא כשיעור
עלה של הדס, כן גבי חסיון לא נקרא חסר אם יש אונה
כגודל עלה של הדס (מגיד-משנה מכת"י). (25) אונה
אחת.

ז. נִמְצְאָה כְּלָה שְׁתֵּי עֲרוּגוֹת, וְאֵין לָהּ חֲתוּף אֲזִנִּים²⁶
- טְרֵפָה²⁷. וְכֵן אִם חָסֵר גּוּף הָרֶאָה²⁸, אִף עַל פִּי
שֶׁלֹא נִקְבָּה - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁחָסֵר מִנֵּן הָאֲנוֹת
וְטְרֵפָה²⁹. לְפִיכָּךְ, אִם נִמְצָא מִמֶּנָּה מְקוֹם יָבֵשׁ³⁰ עַד

אֲנוֹת⁴ יֵשׁ לָרֶאָה. כְּשִׁתְּלָה אוֹתָהּ אָדָם פִּידוֹ וּפְנֵי
רֶאָה כְּנֶגֶד פְּנֵיו - שְׁלֹשׁ מִן הַיָּמִין, וּשְׁתֵּים מִן
הַשְּׂמָאל. וּבְצַד יָמִין מִמֶּנָּה⁵ כְּמוֹ אֵזֶן קֶטְנָה⁶, וְאֵינָה
בְּצַד הָאֲנוֹת. וְיֵשׁ לָהּ כְּמוֹ פִּיס בְּפָנֵי עֲצָמָה, וְהִיא
בְּתוֹף הַפִּיס. וְאֵזֶן זוֹ הַקֶּטְנָה הִיא הַנִּקְרָאת וְרֵדָא,
מִפְּנֵי שֶׁהִיא דוֹמָה לוֹרֵד⁷. וְאֵינָה מִן הַמִּנְיָן. לְפִיכָּךְ⁸,
אִם לֹא נִמְצְאָה הַנִּרְדָּא - מִתְרַת. שְׂפָךְ הִיא דְּרִפָּה:
יֵשׁ בְּהֵמָּה תִּמְצָא בְּהֵם⁹, וְיֵשׁ בְּהֵמָּה לֹא תִּמְצָא
בְּהֵם. וְאִם נִמְצְאָה נִקְבָּה¹⁰, אִף עַל פִּי שֶׁהַפִּיס שֶׁלָּהּ
סוֹתָם אֶת הַנִּקְבָּה - הָרִי זֶה טְרֵפָה¹¹.

(2) מתחילת ברייתא, אחת משמונה מיני טרפות שנאמרו
בסיני, כמבואר למעלה פ"ה ה"ב. (3) כלומר, שכרגיל
נמצאים בבהמה יותר מאחד, ובמנין קבוע. ודעת רבינו,
שרק אלה נכללים במין חסירה, אבל אבר יחיד שניטל או
חסר - טריפה, מפני שהוא נקוב ונכלל במין "נקובה"
על-פי הכלל: כל אבר שאמרו בו חכמים שאם ניקב -
טריפה, גם ניטל או חסר - טריפה, כמו שכתב בפ"ו ה"ב.
וראה ב'לחם משנה' נוב'תוספות' שם מב, א. ד"ה ניקב,
כתבו: וניטל הלב והריאה והדקין, לא איצטריך למיתני,
שבכלל נקובים הם. לקמן בפ"י ה"ט כותב ה'כסף משנה':
"תחת חסירה, פרט כג טריפות", וקשה ליישב דבריו עם מה
שאומר רבינו כאן, וכפי שנתבאר למעלה. (4) אזנים, שם
מז, א. (5) מן הריאה. (6) בלשון הגמרא: עינוניתא
דוורדא. (7) שהיא דקה ואדומה כמותו (רש"י).
(8) הואיל ואינה ממנין האונות. (9) סוגיא, שם. (10) דעת
הגאונים שהיא רק סרוכה בכיס ואינה דבוקה יפה, ולפיכך
אין הכיס מגין. (11) שהיא בכלל האום של הריאה, ואום
שניקבה - טריפה, כמבואר למעלה.

ב. חָסֵר מִנֵּן הָאֲנוֹת¹² וְנִמְצְאָה אַחַת מִן הַשְּׂמָאל אוּ
שְׁתֵּים מִן הַיָּמִין - טְרֵפָה. וְאִם נִמְצְאוּ שְׁתֵּים בְּיָמִין
זֹאת הַנִּרְדָּא - הָרִי זֶה מִתְרַת¹³.

(12) שם: חסר וכו' טריפה. (13) כי הוורדא משלימה את
המנין, אבל אם חסרה אונה בצד שמאל, והוורדא היא בצד
שמאל, אין הוורדא משלמת, מפני שאין דרכה לעמוד
בשמאל אלא בימין (כסף-משנה בשם הר"ן).

ג. נִתְחַלְפוּ הָאֲנוֹת, וְנִמְצְאוּ שְׁלֹשׁ מִן הַשְּׂמָאל וּשְׁתֵּים
מִן הַיָּמִין בְּלֹא וְרֵדָא¹⁴, אוּ שֶׁהִיָּה הַנִּרְדָּא עִם הַשְּׁלֹשׁ
בְּצַד שְׂמָאל - הָרִי זֶה טְרֵפָה, שֶׁהִיא חֲסֵרָה¹⁵ מִצַּד
הַיָּמִין¹⁶.

(14) אבל אם היה ורד מצד הימין, היא משלמת לשתיים
שבימין, כמו שכתב בהלכה הסמוכה, והרי יש שלש בימין.
ולא נטרפה הבהמה בזה, שיש בשמאל יתרת, שלש במקום
שתיים, שדעת רבינו יתרת באונות מותרת, בהלכה הסמוכה.
(15) אונה. (16) מפני שוורדא העומדת בצד שמאל אינה
משלמת. ומשמע מזה, שאם לא חסרה אונה, והוורדא
עומדת בשמאל - כשרה, וכן נמצאו שתי וורדות - כשרה,
בניגוד לדעת רש"י. רבינו לשיטתו, שיתרת מותרת, כמסקנת
הגמרא שם, שאין הלכה כרבא ביתרת.

בָּמִים פּוֹשְׁרִין, וּבְכָלִי שְׁאִין הַמִּים מִתְמַצֵּין מִגִּבּוֹ
וְנוֹזְלִים, כְּדִי שְׁלֹא יִצְוּנוּ⁴¹ בְּמַהֲרָה. וְאִם הָיָה זְמַן
הַחֵם - מוֹשִׁיבִין אוֹתָהּ בָּמִים צוֹנִן, בְּכָלִי שְׁהִמִּים
מִתְמַצֵּין מִגִּבּוֹ⁴², כְּדִי שִׁישְׁאָרוּ קָרִים. אִם חֲזָרָה
לְבְרִיתָהּ⁴³ - הָרִי זֶה בִּידֵי שְׁמִים וּמִתְרָת; וְאִם לֹא
חֲזָרָה - בִּידֵי אָדָם הִיא וּטְרֵפָה.

(40) בסוגיא, שם. (41) שלא יתקרו. (42) בגמרא שם:
משיכלי חירוי, כלומר כלים עשויים מטיט לבן שעושים
ממנו קיתונות ששותים בהם בימות החמה, שהמים מתמצים
מגבם ועי"ז הם קרים. (43) שנתרככה.

יא. בְּהֵמָה שֶׁהִיָּתָה חֲסֵרָה רָגֵל⁴⁴ בְּתַחֲלַת בְּרִיתָהּ -
טְרֵפָה. וְכֵן אִם הִיָּתָה יִתְרָה רָגֵל; שְׁפֵל הֵיָרָה - כְּחֵסֶר
הוּא⁴⁵. אֲבָל אִם הָיָה לָהּ שְׁלֹשׁ יָדַיִם⁴⁶ אוֹ יָד אַחַת -
מִתְרָת⁴⁷. לְפִיכָךְ, אִם נִחְתָּף הַיָּד שְׁלֹה - מִתְרָת⁴⁸.
נִחְתָּף הָרָגֵל: מִן הָאַרְבָּעָה⁴⁹ וּלְמַעְלָה - טְרֵפָה; מִן
הָאַרְבָּעָה⁵⁰ וּלְמַטָּה - מִתְרָת. בָּאִי זֶה אֶרְכָּבָה⁵¹ אָמְרוּ?
בְּאַרְכָּבָה שֶׁהוּא סוֹף הַיָּרֵךְ הַסְמוּךְ לַגּוֹף⁵².

(44) רבינו מתחיל כאן לפרש דיני האיבר השני, שאם חסר
ממנינם - טריפה, כמבואר בה"א. (45) בגמרא שם: כל יתר
כנטול, ומפרש רבינו כחסר בתחילת ברייתו. וכן נראה
מפירוש רש"י שם שכתב, יתר אחד כחסר אחד וטריפה,
שהוא כשמוטת הירך בבהמה שטריפה. ויש מפרשים: יתר
כנטול, היינו כאילו היתר נטול ממקומו, והרי הוא כאילו
ניקב או חסר מקומו, אבל הפוסקים מכריעים כפירוש רש"י
ורבינו (לחם-משנה). (46) שתי הרגלים הקדמיות של
הבהמה נקראות ידים, והאחוריות נקראות רגלים.
(47) שרק חסר או יתר רגל - טריפה, אבל לא יד. סוגיא שם
נח, ב. (48) הבהמה, אבל האיבר שנחתך אסור, ראה בפ"ה
מח' מאכלות אסורות ה"ב. (49) משנה, שם עו, א.
(50) כמו ברך, מקום קשר וחיבור עצמות. (51) שלש
עצמות הן, תחתון נקרא רגל, וארכובה שלו היא הנמכרת
עם הראש. למעלה מאותה ארכובה עצם שני נקרא שוק,
ובראשו התחתון של העצם השני סמוך לארכובה הם צומת
הגידים, ובראשו העליון של אותו העצם היא ארכובה
שכנגדו בגמל ניכר ששם בולט עצם בירך הגמל. למעלה
מאותה ארכובה היא עצם הקולרית (מגיד-משנה מכ"י).
(52) היינו ארכובה שכנגדו בגמל ניכר. ומה שאמרו מן
הארכובה ולמטה מותרת, היינו למעלה מצומת הגידים
בעצם האמצעי, אבל אם נחתך במקום צומת הגידים טריפה,
מחמת שהחיתוך באותו מקום מכאיב לה והיא טריפה
(מגיד-משנה). ועי' בהט"ו.

יב. נִשְׁבֵּר הָעֵצִים לְמַעְלָה מִן הָאַרְכָּבָה⁵⁴: אִם יִצָּא
כָּלוּ אוֹ רִבּוֹ לַחוּץ - הָרִי זֶה כְּמָה שֶׁנִּחְתָּף וְנָפַל,
וּטְרֵפָה; וְאִם הָיָה הַבָּשָׂר אוֹ הָעוֹר⁵⁵ חוּפָה רִבּוֹ עָבִיו
וְרִבּוֹ הַקָּפוּי⁵⁶ שֶׁל עֵצִים שֶׁנִּשְׁבֵּר - הָרִי זֶה מִתְרָת⁵⁷.
וְאִפְלוּ נָפַל מִקְצֵת הָעֵצִים שֶׁנִּשְׁבֵּר וְהָלַךְ לוֹ⁵⁸. וְגִידִים
הֲרָפִים אֵינָן חֲשׂוּבִין כְּבָשָׂר⁵⁹.

(53) משנה, חולין עו, א. ופירש רש"י: נשבר העצם ולא

1 שִׁיפְרָה³¹ בַּצִּפְרִין - הָרִי זֶה כְּחֵסֶר³² וּטְרֵפָה, וְאִפְלוּ
2 הָיָה כָּל שֶׁהוּא³³.

(26) בגמרא שם: "שיעא". (27) שסוף-סוף חסר מנין
האונות. [קשה להבין, למה הוצרך רבינו להשיענו דין זה
אחרי שפסק בהלכה הקודמת ששתי אונות דבוקות -
טריפה], וראה ב'כסף משנה'. וכן נראה מסיום דברי רבינו:
הרי זה כמי שחסר מנין האונות. (28) אע"פ שהקרום קיים.
(29) שחסרון מבפנים תחת הקרום נקרא חסרון, שם. ואם
תאמר הרי בפ"ז ה"ט פסק רבינו: ריאה שנשפכה כקיתון,
אם הקרום שלה קיים - כשרה, הרי שחסרון מבפנים לא
נקרא חסרון. יש לומר, שאם לא נימוקה אלא שיש בה איזה
קמט וחסרון, קים להו לחכמים שסופה להנקב וטרפה,
מה-שאי-כן בנימוקה הריאה, כיון שנתפשט ההפסד כל-
כך, אם יש חשש שסופה להנקב כבר היתה נקובה, ולפיכך
כשרה (כסף-משנה). (30) שם מו, ב. (31) שיתפורר.
(32) מטעם חסירה ולא מטעם נקובה (כסף-משנה).
(33) וכן בנשתנה מראה הריאה למראה האסור, ראה למעלה
בפ"ז ה"ט, ובראב"ד שם.

3 ח. רִאָה שֶׁנִּמְצְאָת נְפוּחָה כְּמוֹ עֵקֶר חֲרִיטוֹת שֶׁל דָּקָל³⁴
4 - אוֹסְרִין אוֹתָהּ מִסִּפָּק. שֶׁזֶה תּוֹסֶפֶת מִלְּשָׁנָה בְּגִנְפָה,
5 וְשִׁמָּה הַתּוֹסֶפֶת בְּגוֹף כְּחֵסֶר, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּמִנְיָן³⁵.

(34) שם הלכה יח, פסק רבינו אותו הדין כשנשתנו מראה
כעין חריות של דקל. מקור הלכות אלו: שם מז, ב: אמר
רפרם, ריאה הדומה לאופתא - טריפה. ומפרש רבינו,
אופתא חריות של דקל כמ"ש הרב המגיד בפ"ז. ושם
בסוגיא, לשונות חלוקות בכוונת דברי רפרם: איכא דאמרי
(יש אומרים) בגישתא, כלומר במישוש שקשה כעץ. ואיכא
דאמרי בחזותא, שהגון כחריות של דקל. ופסק רבינו כשתי
הלשונות, ובשני האופנים, כעיקר חריות של דקל וכעין
חריות של דקל - טריפה, ובשניהם "אוסרים אותה מספק".
(35) שהיתר כחסר, למעלה ה"ד.

6 ט. הַבְּהֵמָה שֶׁפָּחַדָּה³⁶ וְיִרְאָה עַד שֶׁצִּמְקָה הָרָאָה
7 שְׁלֶה וְקָרְבָה לְהִיטֵב יָבֵשָׁה: אִם פָּחַדָּה בִּידֵי שְׁמִים³⁷,
8 כְּגוֹן שֶׁשִּׁמְעָה קוֹל רֵעַם אוֹ רִאָתָה זִיקִים וְכִיּוּצָא בָּזָה
9 - מִתְרָת; וְאִם פָּחַדָּה בִּידֵי אָדָם³⁸, כְּגוֹן שֶׁשִּׁחְטוּ
10 לְפָנֶיהָ בְּהֵמָה אַחֶרֶת וְכִיּוּצָא בָּזָה - הָרִי זֶה כְּחֵסֶרָה
11 וּטְרֵפָה³⁹.

(36) משנה, שם נד, א. וברייתא נה, ב. ובמשנה נקראת
חרותה, היינו שקשה כחריות דקל, מפני יבשותה, כפירוש
רש"י שם. (37) כלומר, שהפחד שלה בא מסיבה שנעשה
בידי שמים. (38) שהפחד שלה בא מסיבת מעשה בני
אדם. (39) שבידי אדם אינה חזרת ומבריאה, אבל בידי
שמים חזרת ומבריאה. רבינו לא גילה דעתו בדין פחדה
בידי שאר בריות. ונראה שהוא סומך על הבדיקה שנאמרה
בהלכה הסמוכה, ולכן לא נכנס כלל לדון בפלוגתא של רבי
שמעון בן אלעזר ורבנן בדין זה (רדב"ז מכת"י).

12 י. בִּיצֵד בּוֹדְקִין אוֹתָהּ? מוֹשִׁיבִין אֶת הָרָאָה בָּמִים
13 מַעֲתָ לָעֵת. וְאִם הָיָה זְמַן הָקָר - מוֹשִׁיבִין אוֹתָהּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

טריפות שמנו בבהמה, כנגדם בעוף. ורבינו בעצמו כתב בתשובה לחכמי פרובינצא, שמעולם לא עלה על דעתו כן, אלא שצומת הגידים בעוף במקום שהם בבהמה (כסף-משנה). והראב"ד בהשגותיו כתב: זה חידוש גדול. . . ואמת הוא שהם יורדים עד למטה עד שהם מתקשרים ומתחזקים בארכובה, משם הם חיים ומפרנסים את הגוף. והרשב"א כתב שרבינו חזר בו, והסכים שמקום צומת הגידים בעוף כמו בבהמה (כסף-משנה).

טו. פהמה שנחתכו רגליה במקום צמת הגידין⁷¹ - 10
טרפה. ואל תתמה ותאמר⁷²: כיצד תחתך למעלה 11
מצמת הגידים והיא מתרת, עד שתחתך למעלה מן 12
הארכבה העליונה, כמו שבארנו⁷³, ואם נחתך 13
למטה מצמת הגידים⁷⁴ - אסורה? שפטרפות, תחתך 14
מקאן ותחיה, ומקאן ותמות. ולא נאסרה פהמה זו⁷⁵ 15
מפני שהיא חתוכת רגל במקום זה, אלא מפני 16
שנחתכו הגידין, שחתיתכן מפלל הטרפות כמו 17
שחתיתכן⁷⁶. 18

71) בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה - כשרה, מן הארכובה ולמעלה - פסולה. ובגמרא שם פירשו, שהכוונה במקום צומת הגידים. (72) בסוגיא, שם. (73) בה"א. 74) הגירסא הנכונה היא: למטה בצומת הגידים, שאם למטה מצומת הגידים היינו הארכובה התחתונה, ודאי כשרה. (75) זו היא הסברה נוספת של רבינו, שאין מדמין נחתך למעלה מצומת הגידים לנחתך במקום צומת הגידים, מכיון ששני סוגי טריפות הם, הראשון משום חתוכת רגל, והשני משום חתוכת הגידים (כסף-משנה). (76) בה"א.

טז. נטולה⁷⁷ כיצד? שלשה איברים הן⁷⁸, שאם 19
נטלו - טרפה, ואף על פי שאין בהן דין נקב ולא 20
דין חסרון. ואלו הן: צמת הגידים⁷⁹, והפכד⁸⁰, ולחי 21
העליון. 22

77) אחת משמונה מיני טרפות שנאמרו למשה בסני, כמבואר פ"ה ה"ב. (78) שנאמר בהם בפירוש - נטולה. אבל בשאר אברים, יש כלל: כל אבר שאמרו חכמים בו שאם ניקב במשהו טריפה, כך אם ניטל כולו טריפה (פ"ו ה"כ). ואין למנותו במין "נטולה" אלא במין "נקובה". 79) במשנה, שם. שנינו, וכן שניטל צומת הגידין. ורבינו כולל בזה גם נחתכו צומת הגידים, כמו שיתבאר בהלכה הסמוכה. ומלשון המשנה מבואר שהטריפות הוא משום נטולה, ועי' בסמוך. (80) אין בו דין נקב ולא דין חסרון. עי' בפ"ו ה"ח.

יז. וכבר בארנו⁸¹, שהבהמה שנחתך רגלה וכן העוף 23
במקום צמת הגידים, לא נעשו טרפה אלא מפני 24
שנחתכו הגידין. לפיכך, אם נחתכו הגידים לבדם 25
והרגל קיימת - טרפה, שהרי נטלה צמת הגידים⁸². 26

81) בהט"ו. (82) והראב"ד משיג ואומר שחתוכת צומת הגידים - טריפה משום פסוקה, ושואל: מה בין חתוכה לפסוקה? ומה ששנינו במשנה בלשון נטולה, הוא מבאר כגון שנעקרו מן הארכובה ונקפלו.

נחתך. (54) אבל למטה מן הארכובה בבהמה מותרת אפילו אם יצא כולו לחוץ, כרב שם, ב. (55) לבדו, שהעור הרי הוא כבשר, שם. (56) רבינו אינו מפרש מה זה רוב עוביו ומה זה רוב היקפו. רש"י מפרש: רוב עוביו, שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ אלא מיעוט חלל העצם נגלה ורובו נכסה. רוב היקפו, רוב היקף הבשר סביב העצם על השבר. ורוב עוביו ורוב היקפו, היינו שלא יצא רוב החלל דרך נקב הבשר, ושיהא רוב היקף הבשר שעל השבר קיים. ור"י מפרש: רוב עוביו ורוב היקפו, כעין רוב עוביה ורוב חללה האמור בגררת, שהעצם במקום אחד דק, ובמקום אחר גס, ופעמים יצא רוב עוביו לחוץ ולא רוב חללו, וצריך שיהיה מחופה רוב עוביו ורוב היקפו (מגיד-משנה). (57) הבהמה. ובספרים אחרים של רבינו, הגירסא: והאבר נמי מותר, היינו האבר שנשבר, כרב שם, שאם הבשר קיים - זה וזה מותר, בין הבהמה ובין האבר, מה שאין-כן בנשברה למטה מן הארכובה ואין עור או בשר חופין את רובו, אף-על-פי שהבהמה מותרת - האבר אסור, שאין שחיטת הבהמה מתירתו, כיון שהוא מדולדל, כמבואר במשנה. (58) הואיל ועור או בשר חופין את רובו, מעלה ארוכה אע"פ שחסר העצם (כסף-משנה בשם הרשב"א ב'תורת הבית'). (59) שסופם להקשות והולכים אחר הסוף, ולפיכך אם מחופה השבר בגידים אינו חיפוי. שם, עמ' ב.

יג. צמת הגידין⁶⁰ הן בבהמה ובחיה⁶¹ למעלה מן 1
העקב⁶² במקום שתולין בו השפכים⁶³ הבהמה. והן 2
שלשה גידין לבנים⁶⁴: אחד עבה⁶⁵, ושנים דקים. 3
ומקום שיתחילו⁶⁶ והן קשים⁶⁷ ולבנים עד שייסור 4
הלבן מהן ויתחילו להתאדם ולהתרבה - הוא צמת 5
הגידים. והוא פארף שש עשרה אצבעות בשור⁶⁸. 6

60) קשר שלשה גידים ומקום הידוקם. בגמרא: מקום שהגידים צומתים בו. (61) שם. (62) זו היא ארכובה הנמכרת עם הראש, ראה ה"א, והשם עקב הוא העצם הקטן המחבר את הפרקים, שנקרא בתלמוד: עליו ערקומא (כסף-משנה). (63) בגמרא: היכא דפרעי טבחיא. (64) בגמרא שם, מונה "חיורי" בין הסימנים של צומת הגידים. (65) שם, ב. (66) שיוצאים מן העצם ומהלכים בבשר, שהעצם למעלה מן הפרק, ערום בלא בשר כשתים ושלש אצבעות, והגידים אדוקים בו (רש"י). (67) "אשוני" שם, וזהו הסימן השני של צומת הגידים. (68) בגמרא שם: וכמה? ארבעה בטדי, ומפרש רבינו "בטדא" ארבע אצבעות. ורש"י מפרש, "בטדא" אצבע. ואם כן, שיעור אורך צומת הגידין ארבע אצבעות. והרשב"א בתשובה כתב כפירוש רבינו, שהרי נראה לעין שאפילו בבהמה דקה מתפשטים צומת הגידים יותר מארבע אצבעות. ועוד, קבלת הגאונים היא ש"בטדא" הוא ארבע אצבעות (כסף-משנה). וה'ערוך' גורס בגמרא "בטרי" וע"ש.

יד. ומניין גידים אלו בעוף - ששה עשר גידין⁶⁹. 7
תחלתן מן העצם של מטה⁷⁰ מאצבע יתרה עד סוף 8
הרגל שהוא עשוי קשקשים קשקשים. 9

(69) שם. (70) טעות היא שנפלה בספרים, שהרי כל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ז תשרי - ספר קדושה - הלכות שחיטה קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקודמת, אלא שכאן שינה לשונו, וכתב: כזית במקום מרה קודם, ואחר-כך כזית במקום שהיא תלויה בו, וראה למטה. (103) מרוקע (רש"י). (104) מתקשים בהבנת דברי רבינו, שהרי בעיית רב ירמיה היא בגמרא שם מו, א - ולא איפשר, וממילא כל ספק איסור - להחמיר, ולמה כתב רבינו "ויראה לי שהיא אסורה", כאילו זהו חידוש מסברת עצמו? ומפרש ה'כסף משנה', שרבינו מדבר כשאחד משני ה'כזיתים' שלם, והשני מפוזר או כרצועה, תדע שהוא אומר בלשון יחיד "אם היה מפוזר" ולא בלשון רבים אם היו מפוזרים. והעיקר, שעל-פי הדין צריך שישתייר אחד משני ה'כזיתים' הללו, אלא משום שספק לנו אם הכזית הזה צריך להיות במקום מרה או במקום חיותה, מחמירים שצריך שניהם. ומשמענו רבינו, שאם אחד משניהם הוא שלם, והשני מלוקט או מרודד - אין מכשירים את הבהמה משום ספק ספיקא: שמא הכזית הקיים הוא אותו הכזית שצריך להשאיר על-פי הדין. ואם תמצא לומר שלא, אולי מתלקט או מרודד גם כן כשר. וזה מה שכתב: ויראה לי שהיא אסורה. כי סברת עצמו היא, וטעמו של דבר, מפני שזה רק ספק אחד אם יש שיור הדרוש, ולכן הבהמה אסורה מספק.

22 כג. לחי העליון שנטל - טרפה¹⁰⁵. אבל אם נטל
23 התחתון, פגון שנגמם עד מקום הסימנין¹⁰⁶ ולא
24 נעקר¹⁰⁷ - הרי זו מתרת¹⁰⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לחי העליון שניטל - טריפה."

והקשו ה'נושאי כלים', איך יעלה על הדעת להוסיף טריפות שלא נזכרו בתלמוד כלל, "וחכמי לוגיל הוקשה להם כך... במה שניטל לחי העליון טריפה, ואנו בעניותנו לא שמענו עד היום הזה..".

והביאור בזה: בנוגע ללחי העליון, כתב הרגוצ'ובי "כל שעל-ידי-הזיזה הסיבה היא מתה אף שלא דבר זה בעצמו גרם לה רק דבר אחר, מכל-מקום טריפה". כלומר, נטילת לחי העליון בעצמו אינו גורם שתמות, אלא זוהי סיבה לדבר אחר, כניסת אויר קר לריאה, שעל-ידי נטילת לחי העליון נעשה פי הקנה מגולה, וכניסת האויר הקר היא הגורמת למיתת הבהמה.

ונמצא, שיש שני סוגי טריפות: א. טריפה ש"זה בעצמו גרם לה שתמות". ב. טריפה שהיא סיבה לדבר אחר שהוא שגרם לה שתמות. ועל-פייזה יש לתרץ מה שלא נשנית טריפה זו במשנתנו, כי המשנה "ואלו טריפות" מונה רק טריפות שהן עצמן גורמות למיתה, וגם הלשון "ואלו טריפות" מלמד על כך שהן טריפות שמצד עצמן.

ועפ"ז יש לבאר דיוק נוסף, איתא במשנה: "הגלודה, רבי מאיר מכשיר וחכמים פוסלין", ולכאורה מדוע נאמר דין זה במשנה "אלו כשרות" ולא ב"אלו טריפות", שלדעת חכמים היא טריפה. אלא ש"גלודה" שהיא בהמה שנקלף עורה מפני טורח המלאכה או מחמת שחין, והנה קילוף העור כשלעצמו אינו גורם שתמות אלא ש"שליט בה

1 יח. נחתך בפהמה⁸³ האחד העבה לבדו - מתרת;
2 שהרי נשאר שנים⁸⁴. נחתכו השנים הדקין -
3 מתרת; שהרי האחד העבה גדול משניהן⁸⁵, והרי לא
4 נטל כל הצמת אלא מעוטה⁸⁶. נחתך רבו של כל
5 אחד מהן - טרפה⁸⁷; ואין צריך לומר שנתחכו כלן
6 או נטלו כלן.

(83) חולין עו, ב. (84) בגמרא: שנשאר רוב מנין. (85) עבה מהם, ואם-כן נשאר רוב בנין. (86) ואפילו לדעת הראב"ד שנחתכו צומת הגידין - טריפה משום פסוקה, בפסוקה גם כן אינה טריפה אלא שנפסק הרוב. ראה בפ"ט ה"א. (87) כרב שם, ומשום שהלך לו רוב בנין ורוב מנין, שלא נשתייר שום אחד מהם שלם (מגיד-משנה בכת"י, וכסף-משנה).

7 יט. ובעוף⁸⁸, אפילו נחתך רבו של (כל) אחד⁸⁹ מן
8 הששה עשר⁹⁰ - טרפה.

(88) שם. (89) בגמרא: אפילו נחתך אחד מהששה-עשר - טריפה. והואיל ומחמירים בעוף, שאפילו נחתך אחד טריפה, חוזרים אנו אל הכלל "רובו ככולו" (כסף-משנה). (90) כמבואר בה"ד.

9 כ. ועוף שנשתברו אגפיו⁹¹ - מתר, בפהמה שנתחכו
10 ידיה⁹².

(91) משנה, שם נו, ב: נשתברו גפיה. (92) למעלה בה"א. שאגפים בעוף כידים בבהמה, ולפיכך אפילו אם נשברו סמוך לגוף - מותר (מגיד-משנה).

11 כא. פבד שנטלה פלה⁹³ - טרפה. ואם נשתיר
12 ממנה⁹⁴ פזית במקום שהיא תלויה בו⁹⁵ ופזית
13 במקום מרה⁹⁶ - הרי זו מתרת. גדלה הפבד⁹⁷ והרי
14 היא מערה בטרפשה⁹⁸ שלה - מתרת⁹⁹. נטל ממנה
15 מקום שהיא תלויה בו¹⁰⁰ ומקום המרה, ואף על פי
16 שהשאר קנים פמו שהוא - טרפה¹⁰¹.

(93) משנה, שם מב, א. (94) שם מו, א. (95) בגמרא: במקום שהיא חיה, ופירש רש"י שהכבד חיה, דהיינו מקום תלייתה כשהיא מעורה ודבוקה תחת הכליות. (96) בשני המקומות, כרב פפא שם. (97) נעקרה במקומות הרבה (רש"י). (98) כאן מעט וכאן מעט וכולה קיימת (רש"י). (99) ואפילו גדלה במקום מרה ובמקום חיותה - כשרה (מגיד-משנה). (100) כלומר, כזית ממקום זה, וכן ממקום המרה בשיעור כזית. (101) שאלו שני הזיתים עיקר חיותה של הכבד, ואם ניטלו הרי ניטל חיותה, ומה שנשתייר שאר הכבד אינו מועיל כלום (כסף-משנה).

17 כב. נשאר בה פזית¹⁰² במקום מרה ופזית במקום
18 שהיא תלויה בו - פשרה. אבל היה מפזר מעט
19 בכאן ומעט בכאן, או שהיה מרדד¹⁰³, או שהיה
20 ארוך פרוצה - הרי זו ספק. ויראה לי, שהיא
21 אסורה¹⁰⁴.

(102) כאן יש כפל דברים, שכבר נזכר דין זה בהלכה

19 וַיִּפֹּל, וְהִגִּיעַ חָלִי זֶה עַד הֶלְכֵן שְׁבִתוֹ הַפְּלִיא¹²⁶ -
20 הָרִי זֶה טְרֵפָה. וְכֵן אִם נִמְצְאָה בְּפִלִּיא לְחֵה¹²⁷, אָף
21 עַל פִּי שְׂאִינָה סְרוּחָה, אוֹ שְׁנִמְצְאוּ בָּהּ מֵיִם עֲבוּרִין
22 אוֹ סְרוּחִים¹²⁸ - הָרִי זֶה טְרֵפָה; אָבָל אִם נִמְצְאוּ בָּהּ
23 מֵיִם זָפִים - הָרִי זֶה מֵתָרֵת.

אורא ומתה". ולכן גם לדעת חכמים אין למנותה במשנה
"אלו טריפות" מפני שבה נימנו רק סוג הטריפות שהן
עצמן גורמות את המיתה.

(על"פ י"ן מלכות' ספר קדושה טימן יב)

105) שאלו חכמי לוגיל את רבינו בדין זה, וכתבו: "ואנחנו
בעניותנו עד היום הזה ולא מצאנו כתוב בשום חיבור
שנעשה בכל לשון (שניטל הלחי העליונה - טריפה). והיה
נראה בעינינו, כשאמר (במשנה חולין נד, א) ניטל לחי
התחתון כשר, רבותא אשמעינן אע"פ שנראה כעיקור
(סימנים) וכל-שכן לחי העליון". ורבינו בתשובתו מסביר
להם את ערכו של הלחי העליון בתהליך הנשימה,
שבעדרו יכנס האויר הצונן ישר לתוך הריאה ותתקרב
ותמות הבהמה, וכלל בדינו, שכל שאין כמוה חיה -
טריפה. 106) התלויים בין עיקר החיך ובין הלשון.
107) הסימנים מחיבורם בבשר. 108) משנה, שם. ובגמרא
מד, א: דאיגוס איגומי.

יום שישי י"ח תשרי ה'תשפ"ב

פרק תשיעי

1) יבאר פסוקה, קרועה, נפולה, כיצד; עוף שנחבט על גבי
דבר קשה.

24 א. פְּסוּקָה² פִּיצֵד? חוּט הַשְּׁדֵרָה שְׁנַפְסָק הַעוֹר
25 הַחוּפָה אֶת הַמֶּחֱ - טְרֵפָה³. וּבִלְבָד שִׁפְסָק רַב הַקָּפוּ;
26 אָבָל אִם נִסְדַּק הַעוֹר⁴ לְאָרְצוֹ אוֹ נִקְבָּ - מֵתָרֵת. וְכֵן
27 אִם נִשְׁפְּרָה הַשְּׁדֵרָה וְלֹא נִפְסָק הַחוּט שְׁלֵה⁵, אוֹ
28 שְׁנַמְצֵעַ הַמֶּחֱ שְׁבִתוֹ חוּט וְנִתְנַדְנָד⁶, הוֹאִיל וְעוֹרוֹ
29 קָיָם - הָרִי זֶה מֵתָרֵת⁸.

2) אחד משמונה מיני טריפות שנאמרו לו למשה מסיני.
3) אף על פי שהמוח קיים. 4) לומדים זה מגרירת
שנפסקה ברובה טרפה ובנסדקה לאורכה כשרה. כלומר,
שנסדקה לאורכה אינו בכלל פסוקה האמורה למשה מסיני
ולפיכך כשרה. 5) שאינה טרפה עד שייפסק ברובה. ויש
לשאל מדוע בגרירת ניקבה נקב מפולש הרי זו נבילה
כמבואר בפרק ג הלכה כד, וכאן סתם רבינו ומכשיר בכל
נקב. וכן הקשה הכסף משנה בעניין נסדקה לאורכה.
שבגרירת צריך שיישאר משהו למעלה ומשהו למטה ובחוט
השדרה כשר בכל אופן. וצריך עיון. 6) במשנה שנינו:
נשברה השדרה ונפסק החוט שלה טריפה. 7) אבל לא
נמס. 8) וכמו שאמרו: מוח זה לא מעלה ולא מוריד.

30 ב. הַמֶּחֱ הַמֶּחֱ וְנִשְׁפָּה בְּמֵיִם אוֹ קְדוֹנָה שְׁנַמְסָ, עַד
31 שְׁנִמְצָא הַחוּט בְּשִׁמְעִמִּידוֹ אֵינוֹ עוֹמֵד - הָרִי זֶה
32 טְרֵפָה. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד מִפְּנֵי כְבֵדוֹ - הָרִי זֶה
33 סָפֵק⁹.

9) אם מחמת חולי הוא.

34 ג. עַד הֵיכָן חוּט הַשְּׁדֵרָה? תַּחֲלָתוֹ מִבְּחוּץ לְפִלִּין
35 שְׁבִתָּהּ הַעֲרָף, עַד סוֹף פְּרָשָׁה שְׁנִיָּה, שְׁלֵל וְשֶׁאֵר

1 כד. פֶּל אָבֵר שְׁנַמְסָר בּוֹ: שְׁאֵם הָיָה חֶסֶר - טְרֵפָה¹⁰⁹,
2 כָּף אִם נָטַל - טְרֵפָה. אָבָל אָבֵר שְׁנַמְסָר בּוֹ: אִם נָטַל
3 - טְרֵפָה¹¹⁰, אֵינָה נֶאֱסָרֶת אֲלֵא אִם נִחְתָּף אוֹתוֹ
4 אָבֵר¹¹¹; אָבָל אִם נִכְרָאת חֶסֶר אוֹתוֹ אָבֵר - הָרִי זֶה
5 מֵתָרֵת¹¹². שְׁאֵם לֹא תֹאמַר כֵּן, נִמְצְאָה הַחֶסֶרָה
6 וְהַנְטוּלָה אַחַת. וְכָל אָבֵר שְׁנַמְסָר בּוֹ: שְׁאֵם נָטַל -
7 מֵתָרֵת, קָל וְחֹמֶר אִם חֶסֶר מִתַּחֲלַת בְּרִיָּתָהּ וְלֹא נִכְרָא
8 - שְׁהִיא מֵתָרֵת.

109) כגון חסרת הרגל. 110) כגון הכבד וצומת הגידין.
111) שנחתך בכלל ניטל, כמ"ש בצומת הגידים.
112) שניטל בידי אדם יותר גרוע.

9 כה. בְּהֵמָה שְׁנִטְלָה הָאֵם¹¹³ שְׁלֵה, וְהוּא בֵּית
10 הָרֶחֱם¹¹⁴, אוֹ שְׁנִטְלוּ הַפְּלִיאוֹת¹¹⁵ - הָרִי זֶה מֵתָרֵת.
11 לְפִיכָף, אִם נִכְרָאת בְּכָלִיא אַחַת¹¹⁶ אוֹ בְּשִׁלֵּשׁ
12 פְּלִיאוֹת¹¹⁷ - מֵתָרֵת¹¹⁸. וְכֵן אִם נִקְבָּה הַפְּלִיא -
13 מֵתָרֵת¹¹⁹.

113) משנה, שם נד, א. 114) בית הריון (רש"י).
115) משנה, שם. 116) שחסר מתחילת ברייתו.
117) וקיימא-לן: יתר כנטול הוא. 118) כמו שמבואר
בהלכה הקודמת: "וכל אבר שנאמר בו שאם ניטל מותרת,
קל-וחומר אם חסר מתחילת ברייתה, ולא נברא שהיא
מותרת". 119) שם נה, ב. וכן מוכרח גם מהכלל
שהשמייענו רבינו בפ"ו ה"כ, שכל אבר שאמרו בו חכמים
אם ניקב במשהו טריפה, כך אם ניטל כולו טריפה, ומפני
שניטלה הכוליא כשרה, ברור שגם ניקבה כשרה.

14 כו. אָף עַל פִּי שְׁהַפְּלִיא שְׁנִטְלָה אוֹ חֶסֶרָה - מֵתָרֵת,
15 אִם נִמְצְאָה קֶטֶף בְּיוֹתֵר¹²⁰, וְהַקֶּטֶף בְּדָקָה¹²¹ עַד
16 כְּפֹל וּבְגִסָּה¹²² עַד כְּעִנְבֵּי¹²³ - טְרֵפָה. וְכֵן אִם לָקְטָה
17 הַפְּלִיא¹²⁴, וְהוּא שִׁיעָשָׂה בְּשִׁדְרָה¹²⁵ כְּבִשָּׁר הַמֶּת
18 שְׁהִבְאִישׁ אַחֵר יָמִים, שְׁאֵם תֹּאחֶזֶ בְּמִקְצָתוֹ יִתְמַסְמַס

1 אַחֲרֵיהּ אֵלָא פִּרְשָׁה שְׁלִישִׁית הַסְמוּכָה לְתַחֲלִית
2 הָאֲלִיָּה.

3 ד. וְשִׁלַּשׁ פְּרָשִׁיּוֹת הֵן, וְאֵלוֹ הֵן: שְׁלֹשָׁה עֲצָמוֹת
4 דְּבוֹקִין זֶה בָּזֶה לְמִטָּה מַחֲלִיּוֹת שֶׁל שְׂדֵרָה. וְחוּט
5 הַשְּׂדֵרָה בְּעוֹף - עַד בֵּין אֲגָפִים¹⁰. אֲבָל לְמִטָּה
6 מִמְּקוֹמוֹת אֵלוֹ - אֵין מְשַׁגְּחִין עַל הַחוּט הַנִּמְשָׁךְ
7 לְשָׁם, בֵּין שְׁנַפְסָק עוֹרוֹ בֵּין שְׁנַמְרָף הַמֵּחַ.

(10) יש מפרשים, מקום שאגפי העוף מתחברים לגוף. ויש מפרשים, בין האגפים מקום שכיבת האגפים על הגוף. ובתוספות שם כתבו, שיש בזה ספק.

8 ה. קְרוּעָה¹¹ פִּיּוּצָד? בְּשָׂר הַחוּפָּה אֶת רֹב הַכֶּרֶס¹²,
9 וְהוּא הַמְּקוֹם¹³ מִן הַבֶּטֶן שָׁאֵם יִקְרַע יֵצֵא הַכֶּרֶס¹⁴,
10 אִם נִקְרַע בְּשָׂר זֶה - טְרֵפָה. אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ
11 הַקָּרַע לְכֶרֶס עַד שְׁנִירָאִית, אֵלָא בֵּין שְׁנַקְרַע רֹב עֲבֵי
12 הַבְּשָׂר הַזֶּה¹⁵ אוֹ נָטַל - טְרֵפָה. וְכִמָּה שְׁעוֹר הַקָּרַע
13 בְּאֶרְכוֹ? אֲרֹךְ טֶפַח. וְאִם הִיָּתָה בְּהִמָּה קִטְנָה וְנִקְרַע
14 רֹב אֲרֹךְ הַבְּשָׂר הַחוּפָּה אֶת הַכֶּרֶס, אָף עַל פִּי שְׁאֵין
15 בְּאֲרֹךְ הַקָּרַע טֶפַח - טְרֵפָה, הוּאִיל וְנִקְרַע רִבְּהָ.

(11) אחד משמונה מיני טריפות שנאמרו לו למשה בסיני.
(12) במשנה שנינו: הכרס הפנימית שניקבה או שנקרע רוב החיצונה טריפה. ובגמרא: כל הכרס כולו כרס הפנימי ואיזהו כרס החיצון בשר החופה את רוב הכרס.
(13) ורש"י שם פירש קרום עב העובר על כל החלל וקורין לו טינפא וישנו מן החזה ועד הירכיים והכרס הקרוי פנצא מיעוטו נחבא תחת צלעות החזה ורובו תחת אותו קרום.
(14) אבל אם ממקום שהכרס כלה ולמטה כשרה. (15) ולא נקרע מעבר לעבר גם כן טריפה.

16 ו. נִקְדָּר¹⁶ הַבְּשָׂר הַזֶּה בַּעֲגוּל אוֹ בְּאֶרֶךְ, אִם הִיָּה¹⁷
17 יָתֵר מִכֶּסֶּלֶע, וְהוּא כְּדִי שִׁיפָנֵס בּוֹ שְׁלֹשׁ גִּרְעִינִי
18 תִּמְרָה זֹו בִּצֵּד זֹו בְּדַחֵק - הָרִי זֹו טְרֵפָה; שָׁאֵם יִמְתַּח
19 קָרַע זֶה¹⁸ - יַעֲמֵד עַל טֶפַח.

(16) נחתך. (17) חסרון הקדירה. (18) חוט המקיף את הקדירה לכשימתח יהיה טפח ונמצא רוחב הסלע שליש טפח (שכל שיש ברוחבו טפח יש בהיקפו ג' טפחים).

20 ז. בְּהִמָּה שְׁנַפְשֵׁט הָעוֹר שְׁעָלֶיהָ כְּלוֹ, בֵּין שְׁנַקְרַע
21 בִּיד אוֹ בְּחוּלִי, וְנִמְצָא בְּשָׂר כְּלָא עוֹר - הָרִי זֹו
22 טְרֵפָה¹⁹. וְזֹו הִיא שְׁנַקְרָאִית גְּלוּדָה²⁰. וְאִם נִשְׁאָר מִן
23 הָעוֹר²¹ רֹחַב סֶלַע עַל פְּנֵי כָּל הַשְּׂדֵרָה, וְרֹחַב סֶלַע עַל
24 הַטְּבוֹר, וְרֹחַב סֶלַע עַל רֹאשֵׁי אֵיבָרֶיהָ - הָרִי זֹו
25 מִתְּרָת. וְאִם נָטַל כְּרֹחַב סֶלַע מֵעַל כָּל פְּנֵי הַשְּׂדֵרָה,
26 אוֹ מֵעַל הַטְּבוֹר, אוֹ מֵעַל רֹאשֵׁי אֵיבָרֶיהָ, וְשָׁאָר כָּל
27 הָעוֹר קָיָם - הָרִי זֹו סָפֵק. וְיִרְאֶה לִי, שְׁמַתִּירִין
28 אוֹתָהּ²².

(19) וזה מסוג קרועה. (20) והלכה כחכמים הפוסלים.

(21) אין ספק שהעור מהדברים ההכרחיים לבעלי חיים וכשנפשט כולו אי אפשר לבעלי חיים להתקיים. אבל היה מקובל בידי חכמי התלמוד, שאם יישאר כסלע במקום מסיים יעלה העור ארוכה ויחזור להתפשט מעט מעט עד שתתכסה כולה ויכולה לחיות, ואותו סלע הוא כגזע וכשורש האילן שחיות כל האילן תלוי בו. ונחלקו האמוראים בדבר היכן מקום הסלע שמשם מעלה ארוכה. ושלש שיטות בדבר: א. לאורך כל השדרה; ב. על הטבור; ג. על כל ראשי האברים. ורבינו חושש לסברת כולם ולפיכך החמיר עד שיישאר סלע בכל שלושת המקומות. (22) אף על פי שלא נפשטה הבעיה וספק דאורייתא לחומרא פסק רבינו להיתר, מכיון שבסוגיא שם מובאת דעת רב ורבי יוחנן שאפילו נשאר כסלע בשאר המקומות בעור כולו מציל, ואם כי דבריהם נדחו מהלכה, בכל זאת יש לסמוך על דעתם במקום שיש עוד ספק אחד. ... וגלודה אסורה רק בבמה, אבל בעוף אפילו נמרטו אגפיה הגסים או הנוצה הגסה כשרה, שהעור קיים ומגן עליה.

29 ח. נְפֻלָּה²³ פִּיּוּצָד? הָרִי שְׁנַפְלָה הַבְּהִמָּה מִמְּקוֹם
30 גְּבוּהָ, שְׁגָבְהוּ עֲשָׂרָה טְפָחִים²⁴ אוֹ יָתֵר, וְנִתְרַסַּק אֲבָר
31 מֵאֵיבָרֶיהָ - הָרִי זֹו טְרֵפָה. וְכִיצֵּד הוּא הָרְסוּק?
32 שְׁיִתְרוּצֵץ הָאָבֵר וַיַּחֲלָה מִחֲמַת הַנִּפְלָה עַד שֶׁתִּפְסַּד
33 צוּרְתוֹ וְתִאָרוּ²⁵. אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִקָּב וְלֹא נִסְדָּק וְלֹא
34 נִשְׁפָּר - הָרִי זֹו טְרֵפָה. וְכֵן אִם הִפָּה אוֹתָהּ בְּאֶבֶן אוֹ
35 בְּמִטָּה וְרִצֵּץ אֲבָר מֵאֵיבָרֶיהָ - טְרֵפָה. בְּאִי זֶה אֵיבָרִים
36 אָמְרוּ? בְּאֵיבָרִים שֶׁבִּחֲלָל הַגּוֹף.

(23) אחד משמונה סוגי טריפות שנאמרו לו למשה מסיני.
(24) אין חבטה פחות מעשרה. (25) כתב בהגהות מיימוניות: כן הלכה למשה מסיני. ורש"י כתב במשנה שם גבי נפלה מן הגג: "חוששין שנתרסקו ונתפרקו אבריה, ואין טעם בטריפות שהלכה למשה מסיני הן".

37 ט. בְּהִמָּה שְׁנַפְלָה מִן הַגָּג: אִם הִלָּכָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין
38 לָהּ²⁶; וְאִם עֲמָדָה וְלֹא הִלָּכָה - חוֹשְׁשִׁין לָהּ²⁷. קִפְצָה
39 מִחֲמַת עֲצָמָה²⁸ - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ²⁹. הַנִּיחָה
40 לְמַעֲלָה³⁰ וּמִצָּאָה לְמַטָּה³¹ - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא
41 נִפְלָה³².

(26) ואינה צריכה בדיקה. (27) וצריכה בדיקה.
(28) מעצמה. (29) שכל הקופצת אומדת נפשה לפני הקפיצה שלא תרסק איבריה. (30) על הגג. (31) על הארץ. (32) אלא אומרים שהיא הפילה את עצמה לדעת ואמדה נפשה וכשרה.

42 י. זָכָרִים³³ הַמְּנַגְחִין זֶה אֶת זֶה - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן³⁴; וְנָפְלוּ לְאֶרֶץ - חוֹשְׁשִׁין לָהֶן³⁵. וְכֵן בְּהִמָּה שֶׁהִיָּתָה
43 מְגֻרָּת רִגְלֶיהָ - אֵין חוֹשְׁשִׁין³⁶ לָהּ שְׁמָא נִתְרַסַּקוּ
44 אֵיבָרֶיהָ אוֹ שְׁמָא נִפְסַק הַחוּט שֶׁל שְׂדֵרָה.
45

(33) אילים או שוורים. (34) לריסוק איברים. (35) וכתבו התוספות שם, שאפילו לא נפלו מגובה עשרה טפחים חוששים לריסוק איברים כשאחרים מפילים אותה בכוח. כי

29 קדם לתבן או קש⁴⁸ שמהליכין על גבי המים - הרי
30 זה שט מחמת עצמו⁴⁹, ואין חוששין לו⁵⁰.

(45) ופירש רש"י נפל על כורחו על פני הנהר. (46) שזהו כהליכה ואינה צריכה בדיקה. (47) בזוחלים. אבל אם הם מים עומדים אפילו שט מלמעלה למטה אין חוששין לומר כאן המים מוליכים אותו. (48) שט יותר מהר מהתבן והקש. (49) מכוח עצמו ולא המים מוליכים אותו. (50) שהוא כהליכה ואינה צריכה בדיקה.

31 יז. כל מקום שאמרנו 'אין חוששין לה' - מתר
32 לשחט מיד, ואינו צריך לבדק שמא נתרסק אבר.
33 וכל מקום שאמרנו 'חוששין לה', אם שחטה -
34 צריך לבדק כנגד כל החלל כלו מקדקד הראש⁵¹ עד
35 הדרך. אם מצא בה טרפה מן הטרפות שמינינו, או
36 שנתרסק אבר מן האברים שבפנים ונפסדה צורתו
37 - הרי זו טרפה. אפילו נתרסק⁵² אבר מן האברים
38 שאם נטלו כשרה, כגון טחול וכליות - הרי זו
39 טרפה; חוץ מבית הרחם⁵³, שאם נתרסק - הרי זו
40 מתרת.

(51) גם מקום המוח צריך בדיקה. (52) והפסיד צורתו. (53) רבינו מפרש מאמר רב נחמן שם. "בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים", שאפילו נתרסק אין חוששין לו מפני שהרחם רכה וריסוקה אינו מזיק וכן אינה מרסקת איברים אחרים. אבל רש"י ושאר מפרשים מבארים המימרא של רב נחמן: בית הרחם צר ואף על פי כן אין חוששין שמא נתרסקו אבריו של הוולד בשעת לידתו מפני הדחק ואינו צריך בדיקה.

41 יח. והסימנין⁵⁴ אינן צריכין בדיקה⁵⁵ בכאן, שאין
42 הנפילה ממעקת אותן.

(54) סימני השחיטה, וושט וקנה. (55) שהסימנים קשים הם אצל נפילה.

43 יט. נפלה מן הגג ולא עמדה - אסור לשחט אותה
44 עד שתשקה מעת לעת⁵⁶; ואם שחט בתוך זמן זה
45 - הרי זו טרפה⁵⁷. וכששחט אותה אחר מעת לעת
46 - צריכה בדיקה כמו שבארנו.

(56) עמדה אינה צריכה מעת לעת = המתנה של 24 שעות]. הא (אבל) לא עמדה צריכה מעת לעת (מעת לעת = יממה). ובתוך מעת לעת אינה מועילה בדיקה, והטעם שאין הריסוק ניכר לאלתר עד שתשהה מעת לעת שאז כל אבר שיש בו ריסוק תיפסד צורתו. (57) דין זה נאמר רק כשראינו שנפלה, אבל בכל המקרים "שחוששין" להם שנתבארו בהלכות הקדומות מועילה הבדיקה אפילו תוך מעת לעת ולפיכך לא כתב שם רבינו עד שתשהה וכו'.

47 כ. וכן מי שדירס ברגלו על העוף⁵⁸, או שדירסו
48 בהמה, או שטרפו לפתל, והרי הוא מפרס -
49 משהין אותו מעת לעת⁵⁹ ואחר כך שוחטין אותו
50 ובדקין אותו בדרך שבארנו.

חבטה כזו היא יותר קשה. ונראה שגם דעת רבינו כך. (36) אם לא נודע שנפלה, מפני שאנו מחזיקים שיש לה כאב הירך.

1 יא. גנבים שגנבין הטלאים ומשליכין אותן
2 לאחורי הדיר - אין חוששין להן משום רסוק
3 איברים, מפני שאין משליכין אותן אלא בכונה
4 שלא ישתברו. ואם החזירם והשליכום לדיר:
5 מחמת יראה³⁷ - חוששין להן; מחמת תשובה - אין
6 חוששין להן, מפני שמתכוין להחזירם שלמים
7 ויזהרו בהשלקתן.

(37) כגון שהיו רודפים אחריהם.

8 יב. שור שהרביצוהו לשחיטה, אף על פי שנפול
9 נפילה גדולה שיש לה קול בעת שמפילין אותו -
10 אין חוששין לו³⁸, מפני שנועץ צפרניו³⁹ ומתחזק
11 עד שמגיע לארץ.

(38) ואפילו מגובה של עשרה טפחים. (39) ואף על פי שמפילים אותו בכוח כשהוא מרגיש שבני אדם רוצים להפילו משעה ראשונה הוא אומד נפשו ונועץ ציפורניו, ואין זה דומה לזכרים המנגחים זה את זה, כי שם כל אחד חושב שהוא יפיל ואינו מתכוון לנפילה ולכן הנפילה היא פתאומית.

12 יג. הבה הבהמה על ראשה והלכה לה המכה כלפי
13 זנבה, או על זנבה והלכה לה כלפי ראשה, ואפילו
14 הבה אותה במטה על כל השדרה - אין חוששין
15 לה. ואם יש במטה חליות חליות - חוששין לה.
16 ואם הגיע ראש המטה למקצת השדרה - חוששין
17 לה. וכן אם הבה לרחב השדרה - חוששין לה.

18 יד. עוף שנחבט על דבר קשה, כגון כרי של חטים
19 או קפה של שקדים וכיוצא בהן⁴⁰ - חוששין לרסוק
20 אברים. ואם נחבט על דבר רך, כגון פסות כפולה
21 והתבן והאפר וכיוצא בהן - אין חוששין לו.

(40) על פי הכלל בסוגיא שם: כל שאינו מחליק ונכבש הוא דבר קשה וחוששין משום ריסוק איברים.

22 טו. נדבקו כנפיו⁴¹ בדבק בשעת צידה ונתחבט⁴²:
23 אם כנף אחת נאחז - אין חוששין לו⁴³; ואם נאחז
24 בשתי כנפיו ונתחבט בגופו - חוששין לו⁴⁴.

(41) פירש רש"י שהדבק מרוח על דף קטן והעוף נדבק ומתאמץ ופורח קצת ונופל ומתחבט. (42) ונפל ונחבט. (43) שפורח בשנייה ונופל לאט לאט. (44) אלא אם כן עמד והלך.

25 טז. נחבט על פני המים⁴⁵: אם שט מלא קומתו
26 ממטה למעלה לעמת המים - אין חוששין לו⁴⁶;
27 אבל אם שט ממעלה למטה עם הלוח המים -
28 חוששין לו, שמא המים הם המוליכין אותו⁴⁷. ואם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ח תשרי - ספר קדושה - הלכות שחיטה קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צלעות, כמבואר בהלכה הקודמת בדין נשתברו, כר' יוחנן שם. (7) בגמרא שם: בוכנא ואסיתא, ופירש"י צלע וקצת חוליא. (8) חוליא שלמה, שם. מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל באהלות ב, ג לענין טומאת מת, ואמר שמואל בסוגיה שלנו "וכן לטריפה", והלכה כבית-הלל. (9) בגמרא: בשלהי כפלי.

- ג. בהמה שנשטמ הירך שלה¹⁰ מעקרו ויצא מן הפך שלו: אם נתאכלו¹¹ ניכרי, והן היתדות שבעצם הפך שיוצאת על העצם הנזכר¹² ואוחזת אותו - הרי זו טריפה¹³; ואם לא נתאכלו - מתרת¹⁴.

(10) בלשון הגמרא: שמוט ירך, שם נז. (11) נרקבו. שם נד: "בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה, והני מילי דאיעכול ניביה", פירוש, כף הירך שניתק מן הבוכנה שהוא תקוע בו בגוף טריפה. וזה נאמר רק אם נתעכלו הגידים המקשרים. ומפרש רבינו, ששמוט הירך ובוקא דאטמא דשף מדוכתיה היינו הך, וכן דעת רש"י והרי"ף. והראב"ד בהשגותיו אומר עליו: "דומה שהוא סובר היינו בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ולא כלום הוא, אלא שבעצם נאמרו שניהם". והוא מפרש בוקא דאטמא דשף מדוכתיה, היינו הראש התחתון של העצם השלישית התקוע בקולית, וזה טריפה רק אם נתאכלו הגידים (ניבים). אבל שמוט ירך, היינו ראש העליון של אותה עצם שניתק מן הגוף, וזה טריפה אפילו אם לא נרקבו הניבים. וראה מגיד-משנה. ונראה שנפלו שם שגיאות המכבידות על הבנת דבריו בדעתו של הראב"ד. (12) שראשו חד ולא עגול. (13) אבל אם נתאכלו ניביו ולא נשטמ הירך ממקומו, כשרה - כיון שהירך עומד במקומו חוזר ומבריא. (14) אבל ניטל הירך אפילו לא נתאכלו ניביו טריפה, שאינו חוזר ומבריא.

- ד. וכן בעוף, אם נשטמ ירכו - טריפה¹⁵. נשטמ כנפו מעקרו¹⁶ - חוששין שמא נקבה היראה שלו, ולפיכך בודקין אותה¹⁷ ואחר כך לאכל. ובהמה שנשטמטה ידה¹⁸ מעקרה - מתרת, ואין חוששין לה¹⁹.

(15) אם נתאכלו ניביו כמו בשמוט ירך בבהמה. (16) בלשון הגמרא: שמוט גף, שם. (17) מבחין העוף מלפניו ומניחים הריאה דבוקה בצלעות, ומכניס שפופרת בקנה, ונופח ונותן על הריאה קש או נוצה או רוק, אם עולה בנפחה כשרה, ואם לאו (או כשהקש מתנדנד) טריפה (הגהות מיימוניות). וראה רש"י שם: מחלוקת של רב ושמואל, לרב טריפה, ולשמואל צריכה בדיקה. ורבינו פסק כשמואל, מפני שגם ר' יוחנן סובר כמותו, וכן פסקו גם הרי"ף והרשב"א. (18) בלשון הגמרא: שמוט יד, שם. (19) לנקיבת הריאה, שעובי הכתף מגין עליה.

- ה. גלגלת בהמה או חיה שנשטל ממנה פסלע²⁰, אף על פי שלא נקב הקרום - טריפה²¹. ואם נקבו נקבים שיש בהן חסרון²² - כל מציטריפין לכסלע.

(20) אפילו מצומצם. שם נד: "כסלע - כיתר מסלע", ועיין בפירש"י שם. (21) ומה ששינונו שם: ואלו כשרות בבהמה,

(58) משנה שם, לענין בהמה. ורבינו משנה הלשון לענין עוף שמצוי יותר. (59) שבכל שלושה אופנים אלו חוששין לריסוק איברים.

- כא. סימנים שנגדלדלו רבן - טריפה, ואפילו שלא מחמת נפילה. וכן אם נתקפלו⁶⁰, שהרי אין ראויין לשחיטה⁶¹. אבל אם נתפרק רב תרביץ הנושט מן הלחי⁶² - הרי זו מתרת; שאין הפרבץ ראוי לשחיטה⁶³, כמו שבארנו.

(60) שנעקרו שניהם או רובו של אחד מהם באורך הצוואר. (61) בנתקפלו אינה טריפה ממש מפני עצם הקיפול, אלא מתוך שאין ראויים לשחיטה נאסרה, כך היא שיטתו של בעל הלכות גדולות. (62) אבל הסימנים מחוברים באורך הצוואר וגם מחוברים זה לזה. (63) ואם כן אין כאן עיקור סימנין. ואם נתפרק כולו הרי זה עיקור ואסורה, הואיל ותרכיץ כולו נעקר מן הלחי אי אפשר שלא נעקרו הסימנים ממקום חיבורם באורך הצוואר.

פרק עשרי

(1) יבאר שבורה כיצד; ואם נשטמ כנף העוף מעיקרו; גולגולת שנחבט רוב גובהה או רוב היקפה; האסורה מפני סכנת נפשות; שבעים טרפיות שאפשר שימצאו ומניינם על הסדר; שתי טרפיות שיש לעוף יתר על הבהמה; ודין שאין להוסיף על טרפיות אלו; וטבח שיצאתה טריפה מתחת ידו.

- א. שבורה² כיצד? הוא שנשטמ רב צלעותיה. וצלעות הבהמה הן אחת עשרה מכאן ואחת עשרה מכאן. נשטמ רב שש מכאן ושש מכאן, או אחת עשרה מכאן ואחת מכאן - טריפה³. והוא שנשטמ מחצין של מול השדרה⁴.

(2) אחד משמונה סוגי טרפות שנאמרו לו למשה בסיני, למעלה פרק ה הלכה ב. (3) והוא-הדין אם נשברו עשר מכאן ושתיים מכאן וכדומה. (4) ששם חיותה ולא מחציין של מול החזה. רבינו לא פירש מה הדין בנשבר צלע בעוף, אם חוששין שמא ניקבה הריאה או לא. ונחלקו בזה הפוסקים האחרונים. ראה טורי-זהב יורה-דעה נד ס"ק א, וש"ך ס"ק ד.

- ב. נשברו שש מכאן ושש מכאן: אם היו צלעות גדולות שיש בהן מזה - טריפה⁵; ואם לאו, אף על פי שהן רב ואף על פי שנשטמ כלפי השדרה - מתרת. וכן אם נעקרו רב צלעותיה⁶ - טריפה. ואם נעקרה אפילו צלע אחת וחצי חלייתה עמה שהצלע תקווצה בה⁷ - הרי זו טריפה. וכן אם נעקרה מן השדרה חליא אחת⁸, אפילו היתה מן החליות שלמטה מן הפסלים⁹ שאין בהן צלעות - הרי זו טריפה.

(5) שם. פירוש, מה שאמרנו בהלכה הקודמת, שאם נשברו שש מכאן ושש מכאן טריפה, זה רק בצלעות גדולות שיש בהם מוח. (6) של שני הצדדים, כלומר, שתיים עשרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(34) שנכנס עשן בגופה. (35) שחלתה מחמת צינה. (36) במשנה שם. מים הרעים, פירש"י מים מגולים. ואולי הטיל נחש ארסו בהם. (37) שכל אלה אינם חולי של טריפה. והוא כמסוכנת שמותר לשחטה, כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פ"ד הי"א. "בהמה שהיא חולה מחמת שתשש כחה ונטתה למות, הואיל ולא אירעה מכה באבר מאבריה הממיתים אותה הרי זו מותרת, שלא אסרה תורה אלא כעין טריפת חית היער, שהרי עשה בה מכה הממיתה אותה". וראה למעלה פרק ו הלכה יג. (38) שכן ברורה הסכנה לאדם. ונראה מדבריו, שאם שתתה מים מגולים, אין אכילת בשרה מסכנת, אפילו אם הטיל בהם נחש את ארסו.

נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח, היינו שנפתחה פחות מכסלע. (22) שם מה. אמר ר' ירמיה לדעת בית שמאי שנקבים שיש בהם חסרון מצטרפין לכדי מלא מקדח, וזוהו למד רבינו לשיעורם של בית-הלל שהלכה כמותם שמצטרפין כסלע.

1 ו. וכן גלגלת שִׁנְחָבִס רב גְּבִהָה²⁴ ורב הקפה -
2 טְרִפָּה, אף על פי שֶהָקְרוֹם שָׁלֵם וְלֹא חָסַר מִמֶּנָּה
3 כְּלוּם. נֶחֱבֵס רב גְּבִהָה וְהָרִי רב הקפה קָיָם, או
4 שִׁנְחָבִס רב הקפה וְהָרִי רב גְּבִהָה קָיָם - הָרִי זֶה סֶפֶק
5 טְרִפָּה²⁵. וְיִרְאֶה לִי, שְׁאוּסְרִין אוֹתָהּ²⁶.

(23) חולין נב. מימרא של שמואל: נתמעכה הגולגולת ושינתה צורתה אבל לא נפתחה. (24) רוב של גובה הראש מן העינים ולמעלה. (25) בעיית ר' ירמיה בגמרא שם, ונשארה בתיקו. (26) כתב רבינו: ויראה לי אע"פ שהכלל בדינו כל תיקו באיסור להחמיר, משום שלכאורה יש כאן ספק ספיקא בפירוש דברי שמואל. אפשר לפרש נחבסה ברובה, היינו שנחבסה ברוב גובהה וברוב היקפה בשניהם יחד, אבל באחד מהם כשרה. ואם תמצא לומר, שאפילו באחד מהם טריפה, יש ספק או ברוב גובהה או ברוב היקפה, ואם כן בכל מקרה של נחבסה באחד מהם יש ספק ספיקא ומותר. לפיכך אסר מסברא, הואיל ובעיית ר' ירמיה היתה רק אז ברוב גובהה או ברוב היקפה, שמעמינה שידוע היה לו שבאחד אסור, ואינו צריך שיחבס בשניהם, וכיון שספקאחד הוא אוסרין אותה. וראה למעלה פרק ט הלכה ז בדין גלודה.

6 ז. עוף שֶׁל מִיִּם, כְּגוֹן אֲזִיזִים²⁷, אִם נֶקֶב עֶצֶם
7 גִּלְגִּלְתָּו²⁸, אף על פי שֶׁלֹּא נֶקֶב קְרוֹם שֶׁל מֶחֱ -
8 טְרִפָּה, מִפְּנֵי שֶׁקְרוֹמוֹ רַךְ²⁹. עוף הַיִּבְשָׁה שֶׁהִכְתוּ
9 חֲלָדָה עַל רִאשׁוֹ³⁰, או שֶׁנִּגְף בְּאֶבֶן או בְּעֵץ - מֵנִיחַ
10 יָדוֹ בְּצֵד הַנֶּקֶב וְנוֹעֵץ³¹, או מִכְנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ פִּיו
11 וְדוֹחֵק לְמַעְלָה³². אִם יֵצֵא הַמֶּחֱ מִן הַנֶּקֶב - בִּידוּעַ
12 שֶׁנֶּקֶב הַקְרוֹם וְטְרִפָּה, וְאִם לֹא - מֵתָר.

(27) שם נו. והוא-הדין כבר-אוזנים. (28) בגמרא שם, נשבר העצם. אבל רבינו כתב "ניקב העצם" היינו אפילו כלשהו, טריפה, ראה בכסף-משנה. (29) וכשנשברה העצם, אין הקרום מתקיים. (30) שנשכתו בשניה, אבל אם הכתה בידה, אסורה משום דרוסה, כמבואר בפרק ה הלכה ו שיש דריסה לחולדה בעופות. (31) לוחץ. כן פירש הרי"ף מה שאמרו רב ושמואל ולוי בגמרא שם "מכניס ידו לפנים". (32) כן פירשו רש"י ואחרים את המימרא הזו, ורבינו כתב כשני הפירושים, ומותר לבדוק באחד משני האופנים הללו.

13 ח. בְּהִמָּה שֶׁאֲחֻזָּה דָּם³³, או שֶׁהִיָּתָה מֵעֲשֵׂתָתָּה³⁴ או
14 מֵעֲנֵנָתָּה³⁵, או שֶׁאֲכָלָה סֶם שֶׁהוֹרֵג בְּהִמָּה, או שֶׁתָּתָה
15 מִיִּם הָרְעִים³⁶ - הָרִי זֶה מִתְּרֵת³⁷. אֲכָלָה סֶם שֶׁהוֹרֵג
16 אֶת הָאָדָם, או שֶׁנִּשְׁכָּה נֶחֱשׁ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - מִתְּרֵת
17 מִשּׁוּם טְרִפָּה, וְאִסּוּרָה מִפְּנֵי סִכַּת נַפְשׁוֹת³⁸.

(33) במשנה שם נח: אחוזת הדם, כלומר שאחזה דם וחלתה.

18 ט. נִמְצָאוּ כָּל הַטְּרִפּוֹת הַמְּנוּיֹת בְּשִׁיפְרָטוֹ וְאֶפְשָׁר
19 שִׁימְצָאוּ בְּבִהְמָה וְחִיה - שְׂכֵעִים. וְאֵלּוּ הֵן עַל הַסֵּדֶר
20 שֶׁנִּתְבָּאָרוּ בְּחִבּוּר זֶה³⁹: (א) דְּרוּסָה. (ב) נֶקֶב תְּרִבִּץ
21 הַיִּשְׁטָם⁴⁰. (ג) נֶקֶב קְרוֹם שֶׁל מֶחֱ. (ד) נִתְמַסְמֵס הַמֶּחֱ
22 עֲצָמוֹ⁴¹. (ה) נֶקֶב הַלֵּב עֲצָמוֹ לְבֵית חָלָלוֹ. (ו) נֶקֶב קֶנָּה
23 הַלֵּב. (ז) נֶקֶבָה הַמֶּרָה. (ח) נֶקֶבּוֹ קֶנִּי הַכֶּבֶד. (ט) נֶקֶבָה
24 הַקֶּבֶה. (י) נֶקֶב הַפֶּרֶס. (יא) נֶקֶב הַמֶּסֶס. (יב) נֶקֶב בֵּית
25 הַפּוֹסוֹת. (יג) נֶקֶבּוֹ מַעֲיָה. (יד) יֵצֵאוּ הַמַּעֲיִם לַחוּץ
26 וְנִהְפְּכוּ. (טו) נֶקֶב הַטְּחוּל בְּעֶבְרִי. (טז) חֲסֵרָה הַמֶּרָה.
27 (יז) נִמְצָאוּ שְׁתֵּי מִדְּרוֹת⁴². (יח) חֲסֵרָה הַקֶּבֶה. (יט)
28 נִמְצָאוּ שְׁתֵּי קְבוֹת. (כ) חֲסֵר הַפֶּרֶס. (כא) נִמְצָאוּ שְׁנֵי
29 פֶּרֶסִים. (כב) חֲסֵר הַמֶּסֶס. (כג) נִמְצָאוּ שְׁנֵי מֶסֶסִים.
30 (כד) חֲסֵר בֵּית הַפּוֹסוֹת. (כה) נִמְצָאוּ שְׁנֵי בִתִּי
31 הַפּוֹסוֹת. (כו) חֲסֵר אֶחָד מִן הַמַּעֲיִם. (כז) נִמְצָאוּ שְׁנֵי
32 מַעֲיִם. (כח) נֶקֶבָה הָרְאָה⁴³. (כט) נֶקֶב הַקֶּנָּה לְמִטָּה
33 בְּמָקוֹם שֶׁאִינוּ רְאוּי לְשִׁחִיתָה. (ל) נֶקֶב סִמְפוֹן
34 מִסְמַפּוֹנֵי רֵאָה, אֶפְלוּ לַחֲבִירוֹ. (לא) נֶאֱטָם מָקוֹם מִן
35 הָרְאָה⁴⁴. (לב) נְמוֹק סִמְפוֹן מִסְמַפּוֹנֵי הָרְאָה. (לג)
36 נִמְצָאָה לֶחֶה סְרוּחָה בְּרֵאָה. (לד) נִמְצָאוּ בֵּה מִיִּם
37 סְרוּחִים. (לה) נִמְצָאוּ בֵּה מִיִּם עֲכוּרִין, אף על פי
38 שֶׁלֹּא הִסְרִיחוּ. (לו) נִתְמַסְמֵסָה הָרְאָה. (לז) נִשְׁתַּנּוּ
39 מִרְאֵיהֶ. (לח) נִהְפָּךְ הַיִּשְׁטָם בְּמִרְאֵיו. (לט) חֲסֵרָה
40 הָרְאָה מִמִּנְיֵן הָאֲנּוֹת. (מ) נִתְחַלְפוּ הָאֲנּוֹת. (מא)
41 הוֹתִירוּ הָאֲנּוֹת מִגִּבָּה. (מב) נִסְרְכָה אֲנָה לְאֲנָה שֶׁלֹּא
42 פִּסְדָּדָן. (מג) נִמְצָאָה הָרְאָה בְּלֹא חֲתוּף אֲזִיזִים. (מד)
43 חֲסֵר מִקְצֵת הָרְאָה. (מה) יָבֵשׁ מִקְצֵת גּוּפָה. (מו)
44 נִמְצָאָה הָרְאָה נְפוּחָה וְעוֹמֶדֶת. (מז) צִמְקָה הָרְאָה
45 מִפְּתַח אָדָם⁴⁵. (מח) חֲסֵר הַרְגֵל, בֵּין מִתְחַלֵּת בְּרִיתוֹ
46 בֵּין שְׁנֵתָתָה⁴⁶. (מט) או שֶׁהִיָּתָה יִתְרָה רְגֵל. (נ) נִטְלָה
47 צִמָּת הַגִּידִים⁴⁷. (נא) נִטְלָה הַכֶּבֶד. (נב) נִטַּל לְחִי
48 הָעֵלִיּוֹן. (נג) פְּלִיא שֶׁהִקְטִינָה בִּיתָה. (נד) פְּלִיא
49 שֶׁלָּקְתָה. (נה) פְּלִיא שֶׁנִּמְצָאָה בֵּה לֶחֶה. (נו) פְּלִיא
50 שֶׁנִּמְצָאוּ בֵּה מִיִּם עֲכוּרִין, אף על פי שֶׁאִינוּ סְרוּחִין.
51 (נז) פְּלִיא שֶׁנִּמְצָאוּ בֵּה מִיִּם סְרוּחִין. (נח) נִפְסַק חוּט
52 הַשְּׂדֵרָה. (נט) נִמְרָךְ מִחַ חוּט הַשְּׂדֵרָה⁴⁸ וְנִתְמַסְמֵס. (ס)
53 נִקְרַע רֵב הַבָּשָׂר הַחוּפָּה אֶת הַפֶּרֶס. (סא) נִגְלַד הָעוֹר

17 לְכִלְיָא שְׁהִקְטִינָהּ⁵⁷ שְׁעוֹר בְּעוֹף. וְכֵן פִּלְיָא
18 בְּזֶה⁵⁸.

50 בחולין נו. תני לוי: כל טריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף, היינו בדבר שימצא בעוף. 51 כגון ניקב הזפק, ניקב הקורקבן וכיסיו, ניטל הזפק טריפה, מפני שהם אברי המזון בעוף כנגד המסס ובית הכוסות בבהמה. והדין אחד הוא. 52 משמע מדברי רבינו שיש כוליא בעוף, והיא מין בשר שבין העצמות השפלים הסמוכים לשדרה, וראה מגיד-משנה פרק ח הלכה כו. 53 כגון חסר או יתר במנין, וכדומה. 54 והטריפות באונא בבהמה היא רק חסר או יתר במנין, כמבואר למעלה פרק ח. 55 ואם כן, אין טחול לעוף בצורת טחול של בהמה, ואי אפשר לאמר עליו וכנגדן בעוף. 56 כלומר, במשנה, והן רק טריפות שאמרו האמוראים, וברייתא של לוי אמורה רק על טריפות שמנו במשנה. 57 ראה פרק ח הלכה כו. 58 טריפות אחרות, כגון לקתה הכוליא או נמצאו בה מים עכורים או סרוחים.

19 יא. וְשִׁמְיָ טְרִיפוֹת יֵשׁ בְּעוֹף יָתֵר עַל הַבְּהֵמָה, וְאֵף
20 עַל פִּי שְׂשִׁי לָהּ אוֹתָן הָאֵיבָרִים⁵⁹. וְאֵלּוּ הֵן: עוֹף
21 שֶׁנֶּשְׁתַּנּוּ מִרְאֵה בְּנֵי מַעֲיָר⁶⁰ מִחֲמַת הָאוֹר, וְעוֹף הַמַּיִם
22 שֶׁנֶּקֶב עֲצָם רֹאשׁוֹ⁶¹.

59 אבל יש בעוף איברים שאינם בבהמה, כגון זפק וקורקבן, ואם ניקבו טריפה. 60 טריפות זו דוקא בעוף, כמו ששינו במשנה שם: ואלו טריפות בעוף נפלה לאור וכו'. והטעם שבבהמה אין טריפות זו, לפי שעורה קשה, וגם עובי הצלעות מגינים עליה, וגם בני מעיה קשים ליחמר, כי בטרם יחמרו מנפילת האש, ישרפו עורה ובשרה. 61 בגמרא שם. יתר עליהם העוף, נשבר העצם, אע"פ שלא ניקב קרום של מוח. ומפרש בגמרא בעוף המים הואיל וקרומו רך. וכשנשברה העצם, כבר אין הקרום שלו מתקיים, כפירש"י שם.

23 יב. וְאֵין לְהוֹסִיף עַל טְרִיפוֹת אֵלּוּ כָּלֵל⁶². שֶׁכָּל שְׂאֲרֵע
24 לְבֵהֶמָה אוֹ לְחִיָּה אוֹ לְעוֹף חוּץ מֵאֵלּוּ שְׁמֵנוּ חֲכָמֵי
25 דוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים וְהַסְּבִימוֹ עֲלֵיהֶן בְּבִתִּי דִּינִי יִשְׂרָאֵל
26 - אֶפְשָׁר שֶׁתִּחְיֶה, וְאֶפְלוּ נוֹדַע לָנוּ מִדֶּרֶךְ הַרְפוּאָה
27 שֶׁאֵין סוּפָה לְחִיּוֹת⁶³.

62 שם נד. וכי להוסיף על הטריפות יש? אין לך אלא מה שמנו חכמים. 63 ומכל-שכן דברים שנאמרו בפירוש שאינה טריפה, כגון ניטלו הכליות כשרה, אע"פ שכל חכמי הרופאים עונים פה אחד שבלי כליות אי אפשר שיחיה האדם בלתי אם נשארה כוליא אחת. ובאמת החוקרים החדשים רצו להגיד מטעם זה בגמרא וגורסים "ניטלה כוליא אחת כשרה", אבל אם ניטלו שתי הכליות טריפה. וסומכים על המאמרים בגמרא: לקתה כוליא, הקטינה כוליא, מבואר שרק בכוליא אחת מדברת הסוגיא. אבל ברבינו נאמר בפירוש "ניטלו הכליות". וכאן כתב רבינו דברים ברורים שאין לנו ללכת אחרי דרכי הרפואה אלא אחרי קבלת דברי חכמים. ולמעלה שם כתב רבינו: ניטלו

1 שְׁעָלֶיהָ. (סב) נִתְרַסְקוּ אֵיבָרֶיהָ מִנְפִּילָהּ. (סג) נִדְלָדְלוּ
2 הַסִּימָנִין. (סד) נִשְׁתַּבְּרוּ רַב צִלְעוֹתֶיהָ. (סה) נִעְקְרוּ רַב
3 צִלְעוֹתֶיהָ. (סו) נִעְקְרָה צֶלַע אַחַת בְּחִלְתָּהּ. (סז)
4 נִעְקְרָה חִלְתָּהּ אַחַת. (סח) נִשְׁמַט הַדֶּרֶךְ מֵעֶקְרוֹ. (סט)
5 חֲסֵרָה הַגִּלְגֻּלַּת פֶּסְלָע⁴⁹. (ע) נִחְבֵּס רַב הַגִּלְגֻּלַּת
6 וְנִתְרַוָּץ.

39 והכסף-משנה מסדר את השבעים טריפות שהגדירים רבינו, בתוך שמונה סוגי טריפות שנאמרו לו למשה מסיני כמבואר בפרק ה הלכה ב, והא לך סדרם (לפי האותיות שהובאו בפנים). דרוסה - טריפה אחת: באות א. נקובה - כו טריפות: באותיות ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, יא, יב, יג, יד, טו, כח, כט, ל, לא, לב, לג, לד, לה, לו, לז, לח, מב. חסרה - כג טריפות: אותיות טז, יז, יח, יט, כ, כא, כב, כג, כד, כה, כו, כז, לט, מ, מא, מג, מד, מה, מו, מז, מח, מט, סט. נטולה - ח טריפות: אותיות נ, נא, נב, נג, נד, נה, נו, נז. קרועה - ב טריפות: אותיות ס, סא. נפולה - ב טריפות: אותיות סב, סג. פסוקה - ב טריפות: אותיות נח, נט. שבורה - ו טריפות: אותיות סד, סה, סו, סז, סח, ע. 40 אבל ניקב הושט נבילה, כמבואר בפרק ד. 41 משום נקובה, מפני שסוף קרום של מוח לינקב. 42 כל היתרות שמונה רבינו כאן, הן טריפה משום חסר, שכל יתר כנטול דמי, כמ"ש בפרק ח הלכה יא, ראה שם. 43 בכלל זה ניקבה הוורדא, וכל סרכות הריאה. 44 מטעם נקובה, כמבואר בפרק ז הלכה ו. 45 אבל בידי שמים כשרה, כמבואר בפרק ח הלכה ט. 46 טריפה מטעם חסר, וכמבואר בפרק ח הלכה כד: כל אבר שנאמר בו שאם היה חסר טריפה, כך אם ניטל טריפה. 47 וכן נחתכו צומת הגידים, ראה פרק ח הלכה יז מחלוקת רבינו והראב"ד בנחתכו צומת הגידין, לדעת רבינו זה בסוג נטולה, ולדעת הראב"ד הוא בכלל פסוקה, ראה שם. 48 הטעם שהיא טריפה משום שסוף החוט להיפסק, ולפיכך מנאה רבינו בסוג פסוקה, שהיא הטריפות הפוסלת בחוט השדרה. 49 כתב הכסף-משנה: רבינו לא מנה בחסרים ויתרים ונטולים אלא איברים שאפשר לינטל או ליחסר ותחיה הבהמה קצת זמן, אבל איברים שאם ינטלו אי אפשר לה להתקיים אפילו שעה אחת, לא מנאם, לפי שזו לא תקרא טריפה אלא נבילה. וכן אבר שאי אפשר לה להבראות חסרה ממנו, כגון מוח ולב, ושט וקנה, לא מנה מפני שהם דברים שנמנע מציאותם.

7 י. אֵלּוּ הַשְּׁבָעִים חֲלָיִים שְׂאוֹסְרִין אֶת הַבְּהֵמָה וְאֶת
8 הַחִיָּה מִשּׁוּם טְרִיפָה, כָּכֹר נִתְבָּאֵר כָּל אֶחָד מֵהֶן
9 וּמִשְׁפָּטָיו. וְכָל שְׂאֵפְשָׁר מֵהֶן שְׂיִמָּצָא בְּעוֹף⁵⁰
10 בְּאֵיבָרֵין הַמְּצוּיִין לְעוֹף וּלְבֵהֶמָה - דִּינוּ בַּבְּהֵמָה
11 וּבְעוֹף אֶחָד הוּא⁵¹; חוּץ מִטְרִיפוֹת שֶׁכָּלֵלִיא⁵²
12 וְשֶׁבִטְחוֹל וְשֶׁבִאֲנוֹת הָרֵאָה⁵³. מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹף אֵין לוֹ
13 חֲתוּף אֲנוֹת בַּבְּהֵמָה, וְאֵם יִמָּצָא - אֵין לוֹ מִנְיֵן
14 יָדוּעַ⁵⁴. וְטָחוֹל הָעוֹף עָגֹל כְּמוֹ עֵנָב, וְאֵינוּ פֶּטָחוֹל
15 בַּבְּהֵמָה⁵⁵. וְטְרִיפוֹת שֶׁכָּלֵלִיא וְשֶׁבִטְחוֹל לֹא מְנוּ אוֹתָן
16 בַּבְּהֵמָה⁵⁶ כִּדִּי שִׁיחִיָּה כִּנְגָדָן בְּעוֹף, וּלְפִיכָן לֹא נִתְּנוּ

פרק אחד עשר

1 יבאר בהמה או עוף שנולד בה ספק טרפות מטרפות אלו;
כל בהמה חיה ועוף בחזקת בריאים הם; ומנהג בדיקת
הריאה.

16 א. כל בהמה או עוף שנולד בהן ספק טרפות
17 מטרפות אלו, כגון בהמה שנפלה ולא הלכה², או
18 שנדרסה בידי חיה ואין ידוע אם האדים בשר³ כנגד
19 בני מעים או לא האדים, או שנחבסה לגלגלה ואין
20 ידוע אם רפה או מעוטה, וכיוצא בדברים אלו: אם
21 היה זכר ושהה שנים עשר חדש⁴ - הרי זו בחזקת
22 שלמה⁵ כשאר כל הבהמות; ואם היתה נקבה - עד
23 שתלד⁶. ובעוף: בזכר - שנים עשר חדש, ובנקבה
24 - עד שתלד כל הביצים של טעינה הראשונה,
25 ותטען טעינה שניה ותלד.

2 שאם שחטה צריכה בדיקה שמא נתרסקו איבריה, ורש"י
ביצה לד, א - כתב: שמא נשתברו רוב צלעותיה או נשברה
השדרה. ראה פ"ט הי"ט. (3) והרי היא דרוסה, ראה פ"ה
ה"ט. (4) חולין נז, ב. כמבואר בסוגיא שם הטעם של י"ב
חודש, היינו שיעברו עליה ימות החמה וימות הצינה,
שפעמים שהחום מזיק למכה, ופעמים הצינה, ראה שם.
(5) שמעמידין אותה על חזקתה שהיתה שלימה. (6) שם.
כלומר, אינה צריכה שהיה שנים עשר חודש, ומספיק אם
ילדה בתוך זמן זה. [מלשונו של רבינו, שכתב "אם שהה",
משמע שלכתחילה אסור להשהותו. וכנראה למד דין זה
ממעשה שמואל שם נג, ב - בסל של ספק דרוסות שהשליכן
בנהר ולא התיר להשהותן שמא יבוא לידי תקלה שיאכלו
מהן לפני י"ב חודש או לפני שתלדנה. ורש"י שם פירש
שרק במקרה שיש הרבה עופות חוששין לתקלה, אבל רבינו
סתם ואמר "אם שהה" משמע שאפילו עוף אחד, רק
בדיעבד מותר. וראה מגיד-משנה ה"ב].

26 ב. ואסור למכר ספק טרפה זו לנכרי בתוך זמן זה⁷,
27 שקמא למכרה לישראל⁸.

7 שם. (8) שאינו יודע שהיא ספק טריפה ויאכלנה
באיסור.

28 ג. כל בהמה חיה ועוף - בחזקת בריאים הם⁹, ואין
29 חוששין להם שקמא יש בהן טרפה. לפיכך,
30 כשישחטו שחיטה כשרה - אינן צריכין בדיקה
31 שקמא יש בהן אחת מן הטרפות¹⁰, אלא הרי הן
32 בחזקת היתר¹¹ עד שיולד להן דבר שחוששין לו,
33 ואחר כך בודקין על אותו דבר בלבד.

9 מטעם רוב. שם יא, ב. (10) ראה רש"י ביצה לד, א.
(11) חולין ט, א. נשחטה, בחזקת היתר עומדת עד שיוודע
לך במה נטרפה. ואפילו נולד בה ריעותא קצת, כגון שרגליה
נגררות אבל יש לתלות במצוי, מחלת השגרונא שאינה
טריפה, אין חוששין לדבר שאינו מצוי (שנספק חוט
הסדרה) כדי להטריפה, שם נא, א שגרונא שכיח, חוט
השדרה לא שכיח (כסף-משנה).

הכליות הרי זו מותרת, לפיכך אם נבראת בכוליא אחת וכו'
מותרת. ולמה לא כתב אם נבראת חסרת כליות לגמרי
מותרת? נראה לפי שאינו נמצא שתהיה חסרת כליות לגמרי
מתחילת בריאתה. אבל הכסף-משנה שם הלכה כו מביא
בשם הכלבו, שלדעת הראב"ד ניטלו הכליות כשרה, היינו
שנבראת כך חסרת כליות. (דברי רבינו בתשובתו לחכמי
לונגל בדבר ניטל הלחי העליון, שהבאנו למעלה בפרק ח
הלכה כג, מנוגדים לכאורה לדבריו כאן, אבל אחרי העיון
תמצא שאין כל סתירה בדבריו. בתשובתו הנ"ל הוא מסתייע
בחכמת הטבע, כדי לפרש דברי המשנה, ניטל הלחי
התחתון כשרה, וחכמי לונגל פירשו: וכל-שכן העליון,
ורבינו מפרש דוקא תחתון אבל עליון טריפה, כי אי-אפשר
לבהמה לחיות בלי הלחי העליון).

1 יג. וכן אלו שמנו ואמרו שהן טרפה, אף על פי
2 שיראה בדרכי הרפואה⁶⁴ שבידנו שמקצתן אינן
3 ממייתין ואפשר שתהיה מהן - אין לה אלא מה
4 שמנו חכמים. שנאמר: על פי התורה אשר יורוף⁶⁵.

(64) כמו בנקדר הקנה ועשו קרומיות של קנה וחיתה, וכן
תרנגולת שמוטת ירך שעשו לה שפופרת של קנה וחיתה,
גמרא שם נז: (65) ובסנהדרין פז. דורש ר' יהודה תורה
ויורוך, כלומר, דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי
סופרים, ובכלל זה גם טריפות.

5 יד. כל טבח שהוא יודע הטרפות האלו והרי הוא
6 בחזקת פשרות⁶⁶ - מותר לו לשחט ולבדק לעצמו
7 ולמכר, ואין בה חשש; שעד אחד נאמן באסורין,
8 בין יש לו הנהגה בעדותו בין אין לו הנהגה בעדותו.
9 וכבר בארנו⁶⁷, שאין לוקחין בשר מטבח ששוחט
10 ובודק לעצמו בחוצה לארץ או בארץ ישראל בזמן
11 ההוא, אלא אם כן היה ממחה. ואם יצאת טרפה
12 מתחת ידו - מנדין אותו, ומעבירין אותו⁶⁸, ואינו
13 חוזר לכשרותו⁶⁹ עד שילף למקום שאין מפירין
14 אותו ויחזיר אבדה בדבר חשוב או יוציא טרפה
15 לעצמו בדבר חשוב⁷⁰.

(66) וזהו הנקרא מומחה, בסמוך, ובגמרא עבודה זרה לט.
(67) בהלכות מאכלות אסורות פרק ח הלכות זח. וראה שם
פרק ג הלכות כ-כא לענין דגים, וכן בפרק יא הלכה כה
לענין יין. (68) סנהדרין כה. לפי גירסת הרי"ף "שמתיה
ועבריה". (69) סנהדרין שם, החשוד על הטריפות אין לו
תקנה עד שילך וכו' ורבינו בהלכות מאכלות אסורות שם
כתב, "אין לו תקנה לעולם", אבל כאן כתב רק "אינו חוזר
לכשרותו" ומזה מדייק המגיד-משנה, שרק לכשרותו אינו
חוזר, אבל יש לו תקנה למכור כשמעמידים עליו שומר
(משגיח). ולכאורה כאן סתירה בולטת לדברי עצמו
במאכלות אסורות, וגם לדברי הגמרא הנ"ל. ומפרש המגיד-
משנה שמה שאמרו אין לו תקנה, הכוונה שאין לו תקנה
לחזור למצבו הקודם, זאת-אומרת לחזור לכשרותו, אבל
רשאי למכור בשר כשמומחה משגיח עליו. (70) סנהדרין
שם. ולשון רבינו במאכלות אסורות: בממן חשוב, שוודאי
עשה תשובה בלא הערמה.

הואיל ונשחטה - בחזקת היתר עומדת עד שיוודע לך במה נטרפה (כסף-משנה). (24) ראה פ"ז ה"ג-ד. (25) ראה פ"ח ה"ה. (26) לפי גירסתנו, סירכא מן האום לאוזן - מותרת. אבל מהראב"ד בהשגותיו, נראה שלא היה גורס ברבינו או מן האום לאוזן כלל, ובסוף ה"ט בסיום הדברים, אחרי שלא על הסדר, גורס: "אפילו במקום רביצתה או על הסדר שלא במקום רביצתה אוסרין אותה". ואחרי זה כותב: אמר אברהם, זהו מאומא לאונא (כלומר במקום רביצתה), ואין שומעין לו שהגדולים מהגאונים התירוה. ולפי זה דעת רבינו שבסירכא מן האום לאוזן - אסורה. ומעניין מה שכתב בזה ב'מגדל עוז': גם אלינו הגיעו ספרי חיבור רבינו משה ז"ל, והיה כתוב במקצתם כך. אבל לאחר שזכיתי לבוא בארץ הצבי, זכיתי להגיה ספרי מן הספרים שהוגהו מכתבתו בחתימת ידו, דקדקתי ולא היה כתוב בהם, ובחיותי מחפש מצאתי ספרים הרבה שהיה כתוב בגליון מבחוץ עם שאר דברים מוסכמים מהחכמים שהוא לא חיברו ולא הזכירם בחיבורו, וידעתי כי לא היתה מאתו.

ח. ואם נמצא חוט יוצא מן האום של ראה לאיזה מקום שיקמש, ואפלו היה פחוט השערה - אוסרין אותה.

ט. וכן אם היה מן הראה חוט משוף ללב או לטרפוש הפכד או לכיס הלב או לרדא²⁷, בין שהיה החוט מן האום של ראה בין שהיה מן האוזן, ואפלו היה פחוט השערה - אוסרין אותה. וכן ורדא שנמצאת דבוקה בכיסה²⁸ או חוט יוצא ממנה לכיסה - אוסרין אותה. וחוט היוצא מאזן לאזן שלא על הסדר - אוסרין אותה.

(27) ראה פ"ז ה"ג. (28) שהורדא (עינוניתא) מונחת בכיס.

י. יש מקומות שמנהגן, אם מצאו סרכא מן האוזן לבשר ולעצם שבצלעות²⁹, והסרכא דבוקה בשתייהן - אוסרין אותה³⁰. ואבא מרי מן האוסרין³¹, ואני מן המתירין³². ומעוט מקומות מתירין אפלו נדפקה בעצם לבדו, ואני אוסרין³³.

(29) אף-על-פי שהבשר סותם ומגין, אבל העצם שבצלע שהוא קשה - אינו מגין. וראה שם ה"ד. (30) והטעם, כתב הרא"ש כיון שבעצם לבד אינה סתימה, הוא-הדין בבשר ובעצם שאפילו הבשר סוחב כנגדו אינו מועיל הואיל שנגד העצם אינו סותם. (31) יש לדקדק, הרי בפירושו למשנה אומר: אבא מארי ז"ל (שבועות פ"ו מ"ד) ובחיבורו זה שנתחבר אחרי כן אינו אומר אבא-מארי זכורנו-לברכה, ובגמרא קידושין לא, ב - אמרו, שהבן חייב לומר על אביו שמת: זכורנו-לברכה. (32) יש להעיר איך הוא חולק על דברי אביו, הרי במורא אביו אמרו בגמרא שם: "ולא יכריע", ופירש רש"י אם היה אביו וחכם אחר חלוקין בדבר הלכה, לא יאמר נראים דבר פלוני. (33) וכמו שכתב בפ"ז ה"ד לענין נקב, והוא-הדין לענין סירכא, והראב"ד מתיר בסירכא. וכמו שכתב שם פ"ז בהשגתו לחלק בין נקב לסירכא.

ד. כיצד? כגון שנשחט הגף¹³ של עוף - בודקין את הראה שמא נקבה. נפלה הבהמה¹⁴ - בודקין אותה שמא נתרסקו איברייה. נתרצע עצם¹⁵ הראש - בודקין קרום של מוח שמא נקב. הנה אותה קוץ או נזרק בה חץ או רמח וכיוצא בהן ונכנס לחללה - חוששין לה¹⁶, וצריכה בדיקה כנגד כל החלל שמא נקב אחד מן האיברים שתטרף בנקיבתו. וכן כל פיוצא בזה.

(12) מחובר להלכה שלמעלה. (13) פ"י ה"ד. (14) פ"ט הי"ז. (15) פ"י ה"ז. (16) דין זה לא נאמר למעלה במקומו, אלא כאן דרך אגב. ראה כסף-משנה למעלה פ"ו הי"ב.

ה. לפיכך, ראה שהעלתה צמחין או שנמצאו סרכות כמו חוטין תלויין ממנה ולדפן¹⁷ או ללב או לטרפוש הפכד - חוששין לה שמא נקבה, וצריכה בדיקה. וכן אם נמצא בה אבעבוע מלא לחה¹⁸ - חוששין שמא נקב סמפון שתחתיו¹⁹, וצריכה בדיקה.

(17) פ"ז ה"ה: וכיצד עושין בה? מפרקין אותה מן הדופן וכו'. (18) שם ה"ו. (19) וכן כתב בפ"ז ה"י: צריך לבדוק הסמפון שתחתיה אם לא ניקב. והראב"ד משיג: ואם ניקב סמפון שתחתיו מה בכך, והלא לא אמרו אלא סמפון שניקב לחבירו טריפה. וראה מה שכתבנו שם.

ו. מן הדין היה על דרך זו, שאם נמצאת הראה תלויה בסרכות כמו חוטין, אם היו מן האום של ראה ולדפן או שהיו ללב או לטרפוש הפכד - שחוטכים את הסרכא ומוציאים את הראה ונופחין אותה בפושטין²⁰. אם נמצאת נקובה - טרפה; ואם לא נתפצע המים - הרי היא שלמה מכל נקב ומתרת, וסרכא זו לא היתה במקום נקב²¹, או שמא נקב קרום העליון בלבד²². ומעולם לא ראינו מי שהורה כך, ולא שמענו מקום שעושין בו כך.

(20) ראה פ"ז ה"ח. (21) שסובר יש סירכא בלא נקב, ודעת רש"י שאין סירכא בלא נקב (הגהות מיימוניות). (22) שכשר, פ"ז ה"א.

ז. ואף על פי שאלו הן הדברים הנראין מדברי חכמי הגמרא, המנהג הפשוט בישראל²³ כך הוא: בששוחטין את הבהמה או את החיה - קורעין את הטרפוש של פכד, ובודקין את הראה במקומה. אם לא נמצאה תלויה בסרכא, או שנמצאה סרכא בין און מאזני הראה ולבשר²⁴ שבמקום רביצתה, בין בשר שבין הצלעות בין בשר שבחזה, או שנמצאה סרכא מאזן לאזן על הסדר²⁵ או מן האום לאזן הסמוכה לה²⁶ - הרי אלו מתירין אותה.

(23) מן הדין, אם אין סירכא, אין הריאה צריכה בדיקה,

26 רָאוּי לְהִגָּה בְּמִנְהַג זֶה. אֲלֵא נּוֹפְחִין אוֹתָהּ בְּלִבָּד⁴⁴;
27 אִם נִמְצְאָה שְׁלֵמָה מִן הַנֶּקֶב - הִרִי זֹ מִתְּרָת.

(43) ותלויות. (44) והרשב"א מתיר אפילו בלא בדיקה. וטעמו של דבר, שאפילו לדברי האומרים אין סירכא בלא נקב - מותרת, לפי שסירכא הבאה מחמת נקב נסרכת למקום הסמוך לה שדרך הנקב יוצא המשקה ונעשה חוט עבה וחזק ונסרך אל מקום אשר יפגע בו, אבל סירכא תלויה אינה אלא הפשטת ליחות הריאה ומותרת (כסף-משנה בשם הרא"ש). ורבינו שמצריך בדיקה בנפיחה, בוודאי טעמו גם כאן מפני פשוט המנהג, כמו שכתב בה"ד.

יום ש"ק י"ט תשרי ה'תשפ"ב

פרק שנים עשר

(1) יבאר השוחט אותו ואת בנו ביום אחד ואם איסורו נוהג בכל זמן; חרש שוטה וקטן ששחטו ראשונה אם מותר לשחוט שני אחריהם; שחיטה שאינה ראויה אם שמה שחיטה; אותו ואת בנו אם נוהג בבהמה טמאה או בכלאים; שנים שלקחו שתי בהמות זה האם וזה הבת מי יקדים לשחוט; בכמה פרקים בשנה צריך המוכר בהמה להודיע שמכר את אמה; יום אחד האמור באותו ואת בנו אם היום הולך אחר הלילה.

28 א. הַשּׁוֹחֵט אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ²¹ בְּיוֹם אֶחָד - הַבֶּשֶׂר מִתֵּר
29 בְּאֶכְלָהּ³, וְהַשּׁוֹחֵט לֹקֶה; שְׁנַאמֵר: אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ
30 לֹא תִשְׁחַטּוּ בְּיוֹם אֶחָד. וְאִינוּ לֹקֶה אֲלֵא עַל שְׁחִיטַת
31 הָאֲחֵרוֹן. לְפִיכָךְ⁴, אִם שָׁחַט אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן⁵, וּבֹא
32 חֵבֶר וְשָׁחַט אֶת הַשְּׁנִי - חֵבֶר לֹקֶה.

(2) נקט רבינו לשון זכר כמו שכתוב בתורה, אבל לאמיתו של דבר לוקים על שחיטת אותו ואת בנו בנקבות בלבד, פירוש: אם ובנה או בתה, אבל אב ובנו או בתו אסור רק מספק. (3) ובעל הלכות גדולות כותב שאסור לאכול את השני בו ביום, כדי שלא יהנה ממעשה האסור. (4) הואיל וחייב מלקות בא על מעשה השחיטה השנייה ואין הברל בין נשחטה האם תחילה או הבן. (5) בין שחט את האם תחילה ובין שחט את הבן תחילה.

33 ב. אִסּוּר אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בְּכָל זְמַן⁶ וּבְכָל מְקוֹם⁷,
34 בְּחֵלְזוֹ וּבְמִקְדָּשָׁיו. בֵּין קִדְּשִׁים הִנְאָכְלִין⁸ בֵּין קִדְּשִׁים
35 שְׁאֵינָן הִנְאָכְלִין⁹. לְפִיכָךְ, הָרֹאשׁוֹן שֶׁשָּׁחַט בְּעִזְרָה
36 וְהַשְּׁנִי בַּחוּץ¹⁰, או הָרֹאשׁוֹן בַּחוּץ וְהַשְּׁנִי בְּעִזְרָה¹¹,
37 בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶן חֵלְזִין או שְׁנֵיהֶן קִדְּשִׁים, בֵּין שֶׁהָיוּ
38 אֶחָד מֵהֶן חֵלְזִין וְאֶחָד קִדְּשִׁים - זֶה שֶׁשָּׁחַט אֲחֵרוֹן
39 לֹקֶה מִשּׁוּם אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ.

(6) בפני הבית ושלא בפני הבית. (7) בארץ ובחוץ לארץ. (8) שלמים, חטאות ואשמות. (9) עולה ופרים ושעירים הנשרפים. אף על פי שאינם ראויים לאכילה. (10) אף על פי שהשני היה קדשים ואם כן שחוטו חוץ הוא ופסול. (11) אף על פי שהיה השני חולין ואסור משום חולין בעזרה - שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה.

1 יֵא. וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנוּפְחִין הָרָאָה, שְׁמָא יֵשׁ בָּהּ
2 נֶקֶב³⁴. וְרַב הַמְּקוֹמוֹת אֵין נּוֹפְחִין, שְׁהָרִי לֹא נוֹלֵד
3 דְּבַר שְׁגוֹרָם לְחִשְׁשָׁ³⁵. וּמַעוֹלָם לֹא נִפְחָנוּ רָאָה
4 בְּסִפְרָד וּבְמַעֲרָב אֲלֵא אִם נוֹלֵד לָנוּ דְּבַר שְׁחוּשָׁשִׁים
5 לוֹ.

(34) וזה לשון רש"י בחולין יב, ב: הלכה למשה מסיני דסמכין ארובא אפילו היכא שאפשר וכו', ואהא מילתא סמכין ולא בדיקין כל י"ח טריפות. ונקובת הריאה, משום דשכיח בה ריעותא - בדיקין. (35) וסומכין על הכלל: נשחטה בחזקת היתר עומדת.

6 יב. וּדְבָרִים הָאֵלּוּ פֶּלֶן - אֵינָן עַל פִּי הַדִּין, אֲלֵא עַל
7 פִּי הַמִּנְהַג, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³⁶. וּמַעוֹלָם לֹא שְׁמַעְנוּ בְּמִי
8 שֶׁבִּדֵּק עוֹף, אֲלֵא אִם נוֹלֵד לוֹ חִשְׁשׁ.

(36) בהלכות ר"ז.

9 יג. מִי שֶׁשָּׁחַט אֶת הַבְּהֵמָה³⁷ וְקָרַע אֶת הַבֶּטֶן, וְקָדַם
10 שֶׁיְבַדֵּק אֶת הָרָאָה בָּא כָּלֵב אוֹ עוֹבֵד פּוֹכְכִים וְנִטֵּל
11 אֶת הָרָאָה וְהֵלֵךְ לוֹ - הִרִי זֹ מִתְּרָת. וְאֵין אוֹמְרִים³⁸:
12 שְׁמָא נִקְוָה הִיָּתָה אוֹ שְׁמָא דְּבוּקָה הִיָּתָה³⁹; שְׁאֵין
13 מִחֲזִיקִין אִסּוּר. אֲלֵא הִרִי זֹ בְּחִזְקַת הָתֵר עַד שֶׁיִּדְעַע
14 בְּמָה נִטְרַפָּה⁴⁰. וּכְשֶׁם שְׁאֵין חוֹשְׁשִׁין לְקָרוֹם מִחַ
15 וּלְשִׁדְרָה וּכְיוּצָא בְּהֵן, כִּף לֹא נָחוּשׁ לְרָאָה שְׁאֵבְדָה.
16 וְאֵין בְּזָה מִנְהַג, שֶׁדְּבַר שְׁאֵינוֹ מִצּוֹי אֵין בּוֹ מִנְהַג⁴¹.

(37) בגמרא שם ט. אמורה הלכה זו בבני מעיים, והוא הדין לריאה (מגיד-משנה). (38) והראב"ד משיג ואומר: יש שחולקין על הריאה, כלומר דוקא בשאר בני מעיים שאינם עלולין לסירכות אין חוששין, אבל ריאה שהיא עלולה לסירכות - ודאי חוששים ('מגדל עוז'). (39) בסירכא לדופן או למקום אחר או כונתו דבוקה שהאונות היו דבוקות, ראה פ"ח ה"ה-ו. (40) כרב הונא, שם. (41) אפילו אלה הנהגים לבדוק כל ריאה, בכגון זה אין להחמיר ולהטריף, כי אינו מצוי שיבוא כלב או גוי ויקחו את הריאה (לחם-משנה).

17 יד. בָּא הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים אוֹ הַיִּשְׁרָאֵל וְהוּצִיא הָרָאָה
18 קֹדֶם שֶׁתִּבְדֵּק, וְהִרִי הִיא חֵימָת - נּוֹפְחִין אוֹתָהּ⁴²,
19 וְאֵף עַל פִּי שְׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אִם הָיוּ שָׁם צְמָחִין או
20 לֹא הָיוּ, מִפְּנֵי פְשׁוּט הַמִּנְהַג.

(42) וזהו לפי מנהג רוב המקומות שאין נופחין ריאה אלא אם נולד לנו דבר שחוששין לו, הלכה יא. וכאן שהוציאו את הריאה קודם שתבדק במקומה, כמו שנתבאר בה"ז, דינה כאילו יש בה ריעותא ובודקין אותה בנפיחה (לחם-משנה).

21 טו. יֵשׁ מְקוֹמוֹת, שְׁאֵם נִמְצְאוּ סְרֻכּוֹת מְדֻלְּלוֹת⁴³
22 מִן הָרָאָה, אֵף עַל פִּי שְׁאֵינָן דְּבוּקוֹת לֹא לְדִפְּן וְלֹא
23 לְמָקוֹם אַחֵר - אוֹסְרִין אוֹתָהּ. וְדָבַר זֶה הֶפְסֵד גְּדוֹל
24 הוּא, וְאִבּוּד מְמוֹן לְיִשְׁרָאֵל. וּמַעוֹלָם לֹא נִהְגּוּ זֶה לֹא
25 בְּצִרְפָּת וְלֹא בְּסִפְרָד, וְלֹא נִשְׁמַע זֶה בְּמַעֲרָב. וְאֵין

טְהוֹרָה בְּלִבְדִּי: שְׁנֵאֲמַר: וְשׁוֹר אוֹ שֶׁהָ²⁵ אֹתוֹ וְאֵת
בְּנֵי לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד. וְנוֹהֵג בְּכָל־אֵימָם. בְּיָצֵד?²⁵
צִבְיָה²⁶ שָׂבָא עַל הָעֵז וְשָׁחַט הָעֵז וְאֵת בְּנָהּ - לֹקֶה²⁷; וְ
אֶבֶל הָעֵז שָׂבָא עַל הָצִבְיָה - אִסּוּר לִשְׁחֹט אוֹתָהּ²⁷
וְאֵת בְּנָהּ²⁸, וְאִם שָׁחַט - אֵינוֹ לֹקֶה. פְּרָה וּבִנְהָ²⁹
אִסְרָה תּוֹרָה, לֹא צִבְיָה וּבִנְהָ.²⁹

(25) ודרשנין שור ולא חיה, שה ולא עופות. (26) שהוא
חיה. (27) לרב חסדא הכול מודים שלוקה, ולדעת רב פפא
מחלוקת ר' אליעזר וחכמים ופסק כחכמים. (28) הרשב"א
חולק וסובר שמותר אפילו לכתחילה לשחוט אותה ואת בנה
מאותו הטעם שפרה ובנה אסרה תורה ולא צבייה ובנה,
כדברי רב חסדא שם. (29) לשון רבינו. ובגמרא אומר: שה
ובנו אמר רחמנא ולא צבי ובנו, אבל הכוונה בוודאי על
הנקבות שבהן נוהג איסור אותו ואת בנו לכל הדעות, אבל
באב ובנו נחלקו חנניה וחכמים.

ט. הִיתָה בֵּת הַצִּבְיָה הַזֹּאת נִקְבָּה וְיִלְדָּה בֵּן, וְשָׁחַט
אֶת הַנִּקְבָּה בֵּת הַצִּבְיָה וְאֵת בְּנָהּ - לֹקֶה³⁰. וְכֵן
כָּל־אֵימָם הֵבֵא מִמֵּין כֶּבֶשׂ וּמִמֵּין עֵז³¹, בֵּין מִכֶּבֶשׂ עִם
הָעֵז בֵּין מֵעֵז עִם הַכֶּבֶשׂ - לֹקֶה מִשּׁוּם אוֹתוֹ וְאֵת
בְּנֵי.³⁴

(30) כחכמים שסוברים שחוששים לזרע האב והאב הוא
תיש, מין בהמה ואם כן יש בבן של התיש והצבייה חלק
שה. ודורשים "שה" ואפילו מקצת שה לא תשחטו ביום
אחד. (31) מן הרחל ומן הגדי.

י. מִתֵּר לִשְׁחֹט אֶת הַמַּעֲבֵרֶת. עֶבֶר יֵרֶךְ אִמּוֹ³² הוּא.
וְאִם יָצָא הָעֶבֶר חַי אַחֵר שְׁחִיטָה וְהִפְרִים עַל גִּבִּי
קִרְקַע³³ - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם אֶחָד, וְאִם שָׁחַט
- אֵינוֹ לֹקֶה.³⁸

(32) שהוא כאחד מאבריה, ואין טעון שחיטה ואפילו אם
נאמר בדינים אחרים עובר לאו ירך אמו, לעניין אותו ואת
בנו, כיון ששחיטת אמו מתירתו באכילה, כחתיכת בשר
הבהמה, אין בו משום אותו ואת בנו. וכן מפורש בתוספתא
חולין פרק בהמה המקשה הלכה ב: את שטעון שחיטה
אסור משום אותו ואת בנו ואת שאינו טעון שחיטה מותר
משום אותו ואת בנו. (33) שאז צריך שחיטה ואין שחיטת
אמו מטהרתו, כמבואר בפרק ה מהלכות מאכלות אסורות
הלכה יד: מפרש רב כהנא שחכמים מודים בהפריס על גבי
קרקע - פירוש עמד על פרסותיו - שטעון שחיטה ויש בו
איסור אותו ואת בנו, בניגוד לדעת ר' שמעון שזורי,
ושחיטה זו היא מדרבנן ולכן פסק רבינו שאינו לוקה.

יא. אִסּוּר אוֹתוֹ וְאֵת בְּנֵי נֹהֵג בְּנִקְבוֹת³⁴, שְׁזָה בְּנָהּ
וְדֹאֵי³⁵. וְאִם נִדְּעָ וְדֹאֵי שְׁזָה הוּא אָבִיו - אֵין
שׁוֹחֲטִין שְׁגִיחָה³⁶ בְּיוֹם אֶחָד, וְאִם שָׁחַט - אֵינוֹ
לֹקֶה; שְׁהִדְבֵּר סִפְקָ³⁷ אִם נֹהֵג בְּזָכָרִים אוֹ אֵינוֹ
נֹהֵג.⁴³

(34) הגירסא לפני המגיד משנה והרדב"ז: אין איסור אותו

ג. אֵין אִסּוּר אוֹתוֹ וְאֵת בְּנֵי נֹהֵג אֲלָא בְּשְׁחִיטָה
בְּלִבְדִּי; שְׁנֵאֲמַר: לֹא תִשְׁחֲטוּ - בְּשְׁחִיטַת שְׁגִיחָה הוּא
הָאִסּוּר. אֲכָל אִם נִחְרַ¹² הָרָאשׁוֹן אוֹ נִתְנַבֵּל בְּיָדוֹ¹³ -
מִתֵּר לִשְׁחֹט. וְכֵן אִם שָׁחַט הָרָאשׁוֹן וְנִחְרַ¹⁴ הָשֵׁנִי אוֹ
נִתְנַבֵּל בְּיָדוֹ - פְּטוּר.⁵

(12) ואין לדמות זה לדינים שבהלכה ב, מפני ששם השחיטה
יפה היא אלא שדבר אחר גורם להם פסול, אבל נחירה אינה
שחיטה כלל והתורה כתבה: לא תשחטו. (13) נעשית
נבילה שלא מדעתו. (14) הכתוב אומר לא תשחטו בלשון
רבים, מכאן שרק שחיטת שניהם אסורה.

ד. חֵרֶשׁ שׁוֹטֵה וְקִטָּן שְׁשָׁחַטוּ בֵּינָם לְבֵין עֶצְמָן¹⁵ אֵת
הָרָאשׁוֹן - מִתֵּר לִשְׁחֹט שְׁנֵי אַחֲרֵיהֶם, לְפִי שְׁאֵין
שְׁחִיטָתוֹ שְׁחִיטָה¹⁶ כָּלָל.⁸

(15) ואין אחרים רואים אותם. שאילו אחרים רואים אותם,
ששחטו כהגון שחיטתם כשרה. ואסור לשחוט את השני
אחריהם. (16) והרי הוא כנתנבל בידו.

ה. הַשּׁוֹחֵט אֶת הָרָאשׁוֹן וְהָרִי הוּא סִפְקָ נִבְלָה -
אִסּוּר לִשְׁחֹט הָשֵׁנִי, וְאִם שָׁחַטוּ - אֵינוֹ לֹקֶה¹⁷.

(17) במשנה שם: ומודים שאם שחט שאינו סופג את
הארבעים, מפני שאין לוקים על ספק איסור.

ו. שְׁחִיטָה שְׁאֵינָה רְאוּיָה לְאִכִּילָהּ - שְׁמָה שְׁחִיטָה.
לְפִיכָךְ, הָרָאשׁוֹן שְׁשָׁחַט חֲלִין בְּעִזָּה אוֹ טְרֵפָה אוֹ
שׁוֹר הַנִּסְקָל¹⁸ וְעִגְלָה עֲרוּפָה וּפְרָה אֲדָמָה, אוֹ
שְׁשָׁחַט לְעִבּוֹדֹת כּוֹכָבִים, וְכֹא הָאֲחֵרוֹן וְשָׁחַט אֵת
הַשֵּׁנִי - לֹקֶה. וְכֵן אִם שָׁחַט הָרָאשׁוֹן אֶת הָאֶחָד,
וְכֹא הָאֲחֵרוֹן וְשָׁחַט אֵת הַשֵּׁנִי וְהָרִי הוּא חֲלִין בְּעִזָּה
אוֹ שׁוֹר הַנִּסְקָל אוֹ עִגְלָה עֲרוּפָה וּפְרָה אֲדָמָה - הָרִי
זֶה לֹקֶה.¹⁸

(18) אף על פי שהוא איסור הנאה.

ז. שְׁחִיטָה¹⁹ לְעִבּוֹדֹת כּוֹכָבִים - פְּטוּר²⁰ מִשּׁוּם אוֹתוֹ
וְאֵת בְּנֵי, שְׁהָרִי נִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ²¹. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ²²
מִשּׁוּם אוֹתוֹ וְאֵת בְּנֵי וְלֹא הִתְרוּ בּוֹ מִשּׁוּם עִבּוֹדֹת
כּוֹכָבִים²³ - לֹקֶה²⁴.

(19) את השני. (20) ממלקות. (21) בשחיטה זו נתחייב
מיתה על שעבד עבודה זרה, ומלקות משום אותו ואת בנו
ודנים אותו בחמורה. בלשון התלמוד: "קם ליה בדרכה
מיניה". ונפטר ממלקות. (22) עדים, אל תשחטוהו,
שתתחייב מלקות על עבירת אותו ואת בנו. (23) לא אמרו
לו עדים אתה עובד עבודה זרה בשחיטה זו ותתחייב מיתה.
(24) כר' יוחנן שסובר חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר חייב,
ומפני ששגג באיסור עבודה זרה שהרי העדים לא התרו בו
משום זה, ונתחייב מלקות על עבירה אחרת שיש במעשהו,
היינו איסור אותו ואת בנו - מלקין אותו.

ח. אֵין אִסּוּר אוֹתוֹ וְאֵת בְּנֵי נֹהֵג אֲלָא בְּבִהְמָה

כתבו הטעם "דבעצרת הכל מודים דבעינן לכס", ומרבים בסעודה, פירוש: הכל מודים שבחג השבועות מחוייבים לאכול ולשתות לענג גם את הגוף ("לכס" ממש) ואין לסמוך רק על הנאת הנפש על ידי תורה ותפילה. נראה שבועלי התוספות לא קיבלו את פירושו של רש"י, מפני שעולת ראיה ושלמי חגיגה מקריבים בכל המועדות וגם בחג הסוכות ולמה אינו צריך להודיע בערב חג הסוכות. אמנם יש להם (לעולת ראיה ושלמי חגיגה) תשלומים כל שבעה, אבל מצוה להקריב בראשון. רבינו כתב בהלכות חגיגה שהמאחר הרי זה מגונה, ובעולת ראיה דעתו שעבר על עשה ולא תעשה. (52) מפני שהוא תחילת השנה מרבים בסעודה משום סימן יפה, וכמה עניינים עושים בו לסימן יפה.

טו. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁרְאָה זֶה שֶׁלֶקַח
בְּאַחֲרוֹנָה נֶחֱפֵז לְקִנּוּת, וְהִיא בְּסוֹף הַיּוֹם, שֶׁחֲזָקָתוֹ
שֶׁהוּא שׁוֹחֵט עִתָּה; אָבָל אִם הָיָה רוּחַ בַּיּוֹם - אֵינוֹ
צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, שָׁמָּה לֹא יִשְׁחֹט אֶלָּא לְמָחָר.

טז. וְהַמּוֹכֵר אֶת הָאֵם לְחֶמֶן, וְהַבַּת לַפֶּלֶא - צָרִיךְ
לְהוֹדִיעֵן; שְׂוֵדָאֵי בַּיּוֹם אֶחָד שׁוֹחֲטִין. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
בְּזֶה.

יז. יוֹם אֶחָד הָאֲמֹר בְּאוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ - הַיּוֹם הוֹלֵךְ
אֲחֵר הַלֵּילָה⁵³. בְּיָצֵד? הֲרֵי שֶׁשָּׂחַט רֹאשׁוֹן בְּתַחֲלַת
לַיִל רִבְעִי - לֹא יִשְׁחֹט הַשְּׁנִי עַד תַּחֲלַת לַיִל
חֲמִישִׁי⁵⁴. וְכֵן אִם שָׂחַט הָרִאשׁוֹן בְּסוֹף יוֹם רִבְעִי
קֹדֶם בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת - שׁוֹחֵט הַשְּׁנִי בְּתַחֲלַת לַיִל
חֲמִישִׁי⁵⁵. שָׂחַט רֹאשׁוֹן בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת⁵⁶ שֶׁל לַיִל
חֲמִישִׁי - לֹא יִשְׁחֹט הַשְּׁנִי עַד לַיִל שְׁשִׁי⁵⁷; וְאִם
שָׂחַט בַּיּוֹם חֲמִישִׁי - אֵינוֹ לֹקֵה⁵⁸.

(53) פירוש: אחר הלילה שלפניו, ולמדים זה ממעשה בראשית שנאמר בו יום אחד כמו באותו ואת בנו ושם היום הולך אחר הלילה. (54) שכל יום רביעי נמשך אחר הלילה שלפניו ונקרא יום אחד. (55) שהוא כבר יום אחד. (56) ספק יום ספק לילה. (57) שמא בין השמשות של סוף רביעי היה תחילת ליל חמישי. (58) מספק.

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

(1) יבאר הלוקח אם על הבנים; ואם קצץ אגפיה כדי שלא תעוף; שלח את האם וחזר וצד אותה, או לקח הבנים והחזירין לקן וחזרה האם עליהן; שלוח הקן באי זה עוף נזהג; ואם מותר לזכות בביצים כל זמן שאמן עליהן; אם שלוח הקן נזהג במקודשין; ועוף שהרג נפש.

א. הַלּוֹקֵחַ אֵם עַל הַבָּנִים² וְשָׂחַטָהּ - הַבֶּשֶׂר מֵתָר
בְּאַכִּילָה, וְלֹקֵה עַל שְׂחִיטַת הָאֵם³; שְׁנֶאֱמַר: לֹא
תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים. וְכֵן אִם מֵתָה⁴ קֹדֶם שִׁשְׁלֹחָהּ
- לֹקֵה. וְאִם שְׁלָחָהּ אֲחֵר שֶׁלֶקְחָהּ - פְּטוּר⁵.

(2) עוף היושב על אפרוחים או ביצים. (3) כלומר, מכיון

ואת בנו נוהג אלא בנקבות, ומפרש אין איסור אותו ואת בנו נוהג בוודאי אלא בנקבות אבל מספק נוהג גם בזכרים כמו שמסיים. (35) נתן טעם למה הקפידה תורה על אם ובנה. (36) משום ספק שמא נוהג בזכרים. (37) מחלוקת חכמים היא בברייתא וספק הלכה כמי.

יב. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּה וְאֲחֵר כֶּף שֶׁחֹט³⁸ שְׁנֵי בָּנֶיהָ
- לֹקֵה שְׁתֵּי מַלְקִיּוֹת³⁹. שָׂחַט אֶת בָּנֶיהָ וְאֲחֵר כֶּף
שֶׁחֹט הִיא - לֹקֵה אֶחָת⁴⁰. שֶׁחֹטָהּ וְאֵת בִּתָּהּ וְאֵת כֶּן
בִּתָּה - לֹקֵה שְׁתֵּים⁴¹. שֶׁחֹטָהּ וְאֵת כֶּן בִּתָּה וְאֲחֵר כֶּף
שֶׁחֹט אֶת הַבַּת - לֹקֵה אֶחָת⁴², בֵּין הוּא בֵּין אֲחֵר⁴³.

(38) בו ביום. (39) על שחיטת כל בן ובן, ששתי השחיטות נעשו באיסור אותו ואת בנו וחייב על כל אחת ואחת, ורק כשהתרו בו על כל אחת ואחת, שאין מלקות בלא התראה. (40) מלקות אחת, מפני שרק שחיטה אחת נעשתה באיסור בנו ואותו. (41) שתי מלקיות. בשחיטת בתה עבר על אותו ואת בנו לא תשחטו וכן בשחיטת בן בתה ששחטו אחרי שחיטת הבת. ואם כן עשה שני מעשים באיסור, ואף על פי ששני האיסורים הם משם אחד לוקה שניים. (42) אף על פי שבשחיטת הבת שהייתה אחרונה עבר על שתי עבירות: משום אותו ואת בנו כלפי שחיטת האם ומשום שחיטת בנו ואותו כלפי שחיטת בן הבת, אבל שתיהן נעשו במעשה אחד, בשחיטה אחת, וגם שם האיסור שנאמר בתורה אחד הוא, אותו ואת בנו. (43) ולוקה השוחט האחרון.

יג. שְׁנַיִם שֶׁלֶקְחוּ שְׁתֵּי בִּהְמוֹת, זֶה הָאֵם וְזֶה הַבַּת,
וּבָאוּ לְדִין⁴⁴ - זֶה שֶׁלֶקַח רֹאשׁוֹן וְשָׂחַט רֹאשׁוֹן⁴⁵,
וְהַשְּׁנִי יִמְתִּין לְמָחָר. וְאִם קֹדֶם הַשְּׁנִי וְשָׂחַט - זָכָה⁴⁶,
וְיִמְתִּין הָרִאשׁוֹן עַד לְמָחָר.

(44) שבא האחד לשחוט והשני אומר אני צריך יותר ממך ואם אתה תשחוט אסור יהיה לי אחר כך לשחוט והשני אומר אני צריך יותר ממך ואם אתה תשחוט אסור יהיה לי אחר כך לשחוט את השני שקניתי. (45) מפני שקנה זכותו קודם. (46) אם קדם השני הרי זה זריז ונשכר.

יד. בְּאַרְבַּעַת פְּרָקִים בִּשְׁנֵה⁴⁷, הַמּוֹכֵר בִּהְמָה לְחֶבְרִי
- צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ וְלֹאמַר לוֹ: כֶּכֶר מְכַרְתִּי אִמָּה אוֹ
בִּתָּה⁴⁸ לְאַחֵר לְשָׂחַט, כִּדִּי שְׂמִיתִין זֶה הָאֲחֵרוֹן וְלֹא
יִשְׁחֹט עַד לְמָחָר. וְאִלּוּ הֵן: עֶרֶב יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן
שֶׁל חֲגִי⁴⁹, וְעֶרֶב יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח⁵⁰, וְעֶרֶב
עֲצֵרָת⁵¹, וְעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה⁵².

(47) דרך ישראל לעשות סעודה וסתם לוקח בהמה דעתו לשוחטה מיד. (48) שמא כבר נשחטו ואסור לשני לשחוט היום. (49) שמיני עצרת, היו מרבין בשמחה מפני שרגל לעצמו הוא וחביב. וקרבנותיו היו בשביל ישראל, אבל קרבנות שבעת ימי חג הסוכות היו כנגד אומות העולם. בערב חג הסוכות טרודים בהכנת סוכה וארבעת המינים ואין שעתם פנויה להכין סעודות גדולות. (50) היו מרבים באכילה, כדי שהפסח יהיה נאכל על השוכע. (51) ערב שבועות, משום שלמי חגיגה ועולת ראיה. ותוספות שם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ט תשרי - ספר קדושה - הלכות שחיטה קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- ה. וְכִיצַד מְשַׁלַּח הָאֵם? אוֹחֶז בְּכַנְפֶּיהָ וּמְפָרִיחָהּ¹².
- שְׁלַחָהּ וְחִזְרָהּ וְשִׁלְחָהּ וְחִזְרָהּ, אֶפְלוּ אֶרְבַּע וְחִמָּשׁ¹³
- פְּעָמִים - חֵיב לְשַׁלַּח; שְׁנָאֹמֶר: שְׁלַח תְּשַׁלַּח¹⁴.

13 שם: מחלוקת רב הונא ורב יהודה. במה משלח? רב הונא אומר: ברגליה, ורב יהודה אומר באגפיה, ורבינו פוסק כרב יהודה. כן ביארו המגיד-משנה והכסף-משנה. ונראה שרבינו מפרש הסוגיא כפירוש השני של רש"י שם שרב הונא אומר ברגל, פירושו אף-על-פי שקיצץ כנפיה ואינה יכולה לעוף, קיים 'עשה' של שילוח. ורב יהודה אומר רק אם יש לה יכולת לעוף בכנפיה, היינו שלא קיצץ אותן. ולפי מה שכתבנו למעלה בהלכה ג, שאם ברחה מדעתו קיים 'עשה', עלינו לומר שמה שכתב כאן "ומפריחה" הוא לאו דוקא, ומספיק אם נותן לה מדעתו את האפשרות לעוף, אבל אם נתן רק את האפשרות ללכת ברגל, לא קיים 'עשה'. 14 רבינו נקט לשון המשנה שם, אבל הלימוד הוא לא מכפל הלשון אלא משמעותה הפשוטה של המילה "שלח" היא אפילו מאה פעמים, כמבואר בסוגיא שם, ובבא מצינא לא. "השב" אפילו מאה פעמים, יוצא מזה לימוד בלשוני, שמקור הפעל משמעותו פעולה רב-פעמית.

- ו. הָאוֹמֵר: הֲרִינִי נוֹטֵל אֶת הָאֵם וּמְשַׁלַּח אֶת הַבָּנִים¹⁵
- חֵיב לְשַׁלַּח אֶת הָאֵם¹⁵; שְׁנָאֹמֶר: שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם¹⁶
- הָאֵם¹⁷.

15 משנה חולין קמא. כן מפרש רבינו לשון "חייב" האמור שם, ולא חייב מלקות.

- ז. לָקַח אֶת הַבָּנִים וְהִחְזִירָן לָקָן¹⁶, וְאַחֵר בֶּן חֲזָרָה¹⁸
- הָאֵם עָלֶיהֶן - פְּטוּר מִלְּשַׁלַּח¹⁷. שְׁלַח אֶת הָאֵם וְחִזְרָה¹⁹
- וְצָד אוֹתָהּ¹⁸ - הֲרִי זֶה מִתָּר. לֹא אֶסְרָה תוֹרָה אֶלָּא²⁰
- לְצוּד אוֹתָהּ וְהִיא אֵינָה יוֹכֵלָה לִפְרֹחַ בְּשִׁבִּיל הַבָּנִים²¹
- שֶׁהִיא מְרַחֶפֶת עָלֵיהֶן שְׁלֹא יִלָּקְחוּ, שְׁנָאֹמֶר: וְהָאֵם²²
- רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרָחִים; אֲבָל אִם הוֹצִיאָה מִתַּחַת יָדוֹ²³
- וְחִזְרָה וְצָד אוֹתָהּ - מִתָּר.²⁴

16 כך היא גירסת רבינו במשנה שם, וכן הגירסא במשנה שבמשניות, אבל הגירסא שלפנינו: והחזירן לה. 17 הואיל ונטל את הביצים וזכה בהן, אינו בכלל "כי יקרא" שאמרה תורה. בתלמוד קוראים לזה: "מזומן", וראה הלכה ת. 18 שם: מכיון שקיים מצות שילוח כשמצא אותה בקן. וכשצד אותה עכשיו, הרי אינה רובצת על בניה ומותר לקחתה.

- ח. שְׁלוּחַ הָאֵם אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בַּעוֹף טְהוֹר¹⁹ שְׁאֵינוֹ²⁵
- מְזֻמָּן²⁰, כְּגוֹן יוֹנִי שׁוֹבֵב²¹ וְעֹלֶיָהּ וְעוֹפּוֹת שְׁקָנָנוּ²⁶
- בַּפְּרָדִּים²², שְׁנָאֹמֶר: כִּי יִקְרָא²³; אֲבָל הַמְּזֻמָּן, כְּגוֹן²⁷
- אֲוִזִין וְתִרְנַגְוִלִין וְיוֹנִים שְׁקָנָנוּ בְּפִתֵּי²⁴ - אֵינוֹ חֵיב²⁸
- לְשַׁלַּח.²⁹

19 משנה שם קלח. בגמרא מפרש שנאמר "כי יקרא קן צפור לפניך", ועוף טמא אינו נקרא צפור רק עוף, שם קלט: 20 שאינו ברשותך. 21 יוני מדבריות שקננו בשוכבך.

ששחטה אי-אפשר לו לקיים את ה'עשה' ד"שלח תשלח את האם", לפיכך לוקה על "לא תקח האם על הבנים". ראה לקמן הערה ת. 4) ולא תתקיים ה'עשה' לעולם, אף-על-פי שהוא לא ביטל ה'עשה' בידידו כמו בשחטה, לוקה. 5 ממלקות, שכל מצות לא-תעשה שיש בה קום עשה, אין לוקין עליו. משנה שם קמא. או בלשון התלמוד כל לאו שניתק לעשה, אין לוקין עליו. וכאן בשילוח הקן נאמר לא תקח האם ואחר-כך שלח תשלח, הרי ניתק ה'לא תקח' ל'עשה' של 'שלח תשלח', ולפיכך אם שלח האם אחר שלקחה, ואפילו השהה אותה בידו זמן רב אינו לוקה, שם. כך מפרש רבינו את המשפט "קיימו ולא קיימו" במסכת מכות טו: ואין כן דעת רש"י שהוא מפרש שקיימו, היינו אם שלחה תוך כדי דיבור אחרי שלקחה.

- ב. וְכֵן כָּל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁנִיתָקָה לַעֲשֶׂה - חֵיב¹
- לְקַיֵּם עֲשֶׂה שְׁפָה⁶, וְאִם לֹא קִיָּמוֹ - לֹקָה⁷.

6 בכל זמן שיכול, ופטור מעבירת הלאו. 7 במכות טז: יש מחלוקת אימתי חייב במלקות על לאו הניתק ל'עשה', האחד אומר כשביטל את ה'עשה', היינו שעשה בידים מעשה המונע קיומה של ה'עשה' אז לוקה, אבל אם ממילא אירע דבר שגרם למניעת קיום ה'עשה' אינו לוקה, שהרי לא באשמתו בוטלה ה'עשה'. והשני אומר: אם רק לא קיים ה'עשה' ונתברר שאינו יכול לקיים ה'עשה', אף שזה נעשה ממילא, כגון שמתה האם קודם שישלחנה, חייב מלקות על עבירת הלאו, כיון שלא תיקנו ב'עשה'. ורבינו פסק, אם לא קיימו אע"פ שלא ביטל בידידו. וכן פסק בהלכה הקודמת, מתה קודם שישלחנה לוקה. (ראה מגיד-משנה כאן שגורס בגמרא ר' יוחנן אומר קיימו ולא קיימו, וריש לקיש אומר ביטלו ולא ביטלו. ורבינו פסק כר' יוחנן לפי ה'יש מפרשים' שם. וראה כסף-משנה).

- ג. בֹּא אֶחָד וְחָטַף הָאֵם מִיָּדוֹ וְשִׁלְחָהּ⁸, או שְׁבָרָהּ³
- מִתַּחַת יָדוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ⁹ - לֹקָה; שְׁנָאֹמֶר: שְׁלַח תְּשַׁלַּח⁴
- תְּשַׁלַּח - עַד שִׁישַׁלַּח מַעֲצָמוֹ, וְהֲרִי לֹא קִיָּם עֲשֶׂה⁵
- שְׁפָה.⁶

8 דוקא חטף מיידו, אבל אם עשה זה מדעתו של מי שלקחה, הרי הוא נעשה שלוחו והרי כאילו שלחה מי שלקח בעצמו והוא פטור. כן נראה מדברי רבינו. 9 ואבדה. אבל אם ברחה מדעתו, כגון שנתן לה בכוונה את האפשרות לברוח, הרי זה גם כן שילוח וקיים את ה'עשה'.

- ד. נוֹטֵל אֵם עַל הַבָּנִים, וְקָצַץ אֶגְפֶּיהָ כִּדֵּי שְׁלֹא⁷
- תָּעוּף, וְשִׁלְחָהּ - מִכֵּין אוֹתָהּ מִפֶּת מִרְדּוֹת¹⁰. וּמִשְׁפָּה⁸
- אוֹתָהּ¹¹ אֶעְלּוּ עַד שִׁיגְדְּלוּ כַּנְפֶּיהָ וּמְשַׁלְּחָהּ¹². וְאִם⁹
- מֵתָה קֹדֶם לָזֶה אוֹ בְּרָחָה וְאֶבְדָּה - לֹקָה, שֶׁהֲרִי לֹא¹⁰
- קִיָּם עֲשֶׂה שְׁפָה.¹¹

10 חולין קמא: ופירש"י רידי ונתוכחות שלא ירגיל בזה. 11 שם. כדי שיקיים את ה'עשה' כהלכתה, ויפטר מן המלקות. 12 ובשילוח זה מקיים מצות-עשה שבה. מלשוננו משמע שאם משלחה לפני שגדלו כנפיה, לא קיים את ה'עשה' ולוקה, וכן יש לדייק מדבריו בהלכה ה.

- (22) אינו מזומן שיכולים לברוח. (23) במאורע פרט למזומן, שם קלט: (24) מזומן הוא ברשותו.

11 **יב. שַׁחַט מִקְצַת סִימָנִין³³ בְּתוֹךְ הַקֶּן קֹדֶם שֶׁיִּקְחֶנָּה³⁴**
12 **- חֵיב לְשַׁלַּח³⁵; וְאִם לֹא שָׁלַח - אֵינוֹ לֹקֵה.**

(33) מיעוט הושט, אבל בקנה אין כל ספק שחייב בשילוח, שהרי פסוקת הגרירת טריפה רק אם נפסק רובה. (34) בעיא שם. מלשון רבינו "קודם שיקחנה" משמע שמפרש שחט מקצת סימנים באם, שאילו באפרוחים היה צריך לאמר קודם שיקחם. וכן מפרשים דברי רבינו, הטור והר"ן. ורש"י מפרש שחט מקצת סימנים של אפרוחים תחת האם, ובעי מהו לחייבו בשילוח האם, כיון שבירד לגמור השחיטה ולהתירם באכילה, תקח לך הוא וחייב בשילוח, או הואיל ואם יפסיק את השחיטה יהיו אסורים באכילה, פטור מלשלח ונוטל את האם בהיתר, ואחר כך יגמור את השחיטה בתוך כדי שיעור שהיה, ראה למעלה פרק ג הלכה ב. אבל לפי הטור והר"ן, שרבינו מפרש באם, קשה מה היא הבעיא שאפילו באם טריפה ודאית חייב לשלח. רבינו לשיטתו שנקובת הוושט נבילה, לפיכך לא שייך בה שילוח. (35) הואיל ולא נפשטה הבעיא, מחמירים בספק.

13 **יג. הִיתָה מְעוּפֶפֶת: אִם כְּנָפֶיהָ נִוגְעוֹת בְּקֶן - חֵיב**
14 **לְשַׁלַּח, וְאִם לֹא - פְּטוּר מִלְשַׁלַּח³⁶. הִיתָה מְטִילִית³⁷**
15 **אוּ כְּנָפֶיהָ³⁸ חוֹצְצוֹת בֵּין כְּנָפֶיהָ וּבֵין הַקֶּן - הָרִי זֶה**
16 **מְשַׁלַּח³⁹; וְאִם לֹא שָׁלַח - אֵינוֹ לֹקֵה⁴⁰.**

(36) בברייתא שם למדו שני הדינים מהכתוב "והאם רובצת", ודרשו: "רובצת" ולא מעופפת: ועוד דרשו, מכיון שלא כתבה תורה "יושבת" אלא "רובצת", משמע שלא דוקא יושבת ממש על הבנים, אלא אפילו מעופפת קצת וכנפיה נוגעות בקן, ג"כ חייב לשלח. (37) בעיית ר' ירמיה שם, אם זה חציצה ואינו נקרא "רובצת". (38) נוצה תלושה. (39) פסק להחמיר מספק, שהבעיא לא נפשטה. (40) מספק.

17 **יד. הָיוּ שְׁנֵי סָדְרֵי בָּיִצִים⁴¹ וּכְנָפֶיהָ נִוגְעוֹת בְּסֶדֶר**
18 **הַעֲלִיּוֹן, אוּ שֶׁהִיתָה רוֹבֶצֶת עַל בָּיִצִים מוֹזְרוֹת**
19 **וּמִתְחִיתֶיהֶן בָּיִצִים יְפוֹת, אוּ שֶׁהִיתָה אִם עַל גְּבִי אִם,**
20 **אוּ שֶׁהִיא הִזְכָּר עַל הַקֶּן וְהָאִם עַל הַזָּכָר - הָרִי זֶה**
21 **לֹא יִקָּח; וְאִם לָקַח - יִשְׁלַח; וְאִם לֹא שָׁלַח - אֵינוֹ**
22 **לֹקֵה.**

(41) כל האופנים, בעיות ר' ירמיה הן שם. (בדינים שבהלכה הקודמת, כתב רבינו "הרי זה משלח", וכאן שינה וכתב "לא יקח". וביאר הלחם-משנה, שבמטלית ובכנפים, הבעיא היא אם מותר לקחת את שניהם, האם והבנים, מפני שזה כאילו האם במקום אחד והבנים במקום אחר, ולכן כתב "משלח" כרגיל בכל חיובי שילוח. אבל במקרים שבהלכה זו אין חציצה חשובה כל כך, וברור היה לו לר' ירמיה שאסור לקחת שניהם, ושאל רק אם מותר לקחת את הבנים לפני שילוח האם, שהרי אמרו שם קמא: אסור ליזכות בבנים לפני שילוח האם (וכן לקמן הלכה יח), ומסופק היה ר' ירמיה אם חציצה קלה זו מועילה על-כל-פנים להתיר ולהקדים את לקיחת הבנים לפני שליחת האם. ולכן כתב רבינו "לא יקח" היינו, שלא יקח הבנים אפילו על-מנת לשלח אחר-כך את

1 **ט. הָיוּ הָאֲפֻרוּחִין²⁵ מִפְּרִיחִין שְׂאִינָן צְרִיכִין לְאֶמֶן**
2 **אוּ בָּיִצִים מוֹזְרוֹת²⁶ - אֵינוֹ חֵיב לְשַׁלַּח²⁷. הָיוּ**
3 **אֲפֻרוּחִין טְרֵפוֹת - הָרִי אֵלּוֹ כְּבִיּוֹת מוֹזְרוֹת, וּפְטוּר**
4 **מִלְשַׁלַּח²⁸.**

(25) שיודעים לפרות. משנה שם קמ: (26) שם סד: פירש"י מוזרות. שילדה תרנגולת בלי הזדווגות עם זכר, וביצים כאלו אינן מוציאות אפרוחים. אבל בתוספתא תרומות פרק ט, מובאה בחולין טז: ביצים מוזרות, נפש היפה (פירוש, אדם שאינו איסטניס) תאכלם, משמע שפירוש מוזרות - אינן צלולות, מקולקלות. ומובן שאינן ראויות לדגירה. (27) במשנה חולין שם דרשו: "והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים", מה אפרוחין בני קיימא, אף ביצים בני קיימא, יצאו מוזרות שאינן בני קיימא. ומה הביצים צריכין לאמן, אף אפרוחין צריכין לאמן, יצאו מפריחין. "אינם בני קיימא" - שאינם ראויים לקיום המין או אינן ראויות בכלל לקיום (מלשוננו של רבינו כאן שכתב "אפרוחין טריפות, הרי אלו כביצים מוזרות", משמע, שטעם אחד לשניהם. והרי בגמרא שם למד רב כהנא שטריפות פטורות משילוח, מדרשה: "תקח לך" אמרה תורה ולא לכלביך, וטעם של מוזרות הוא: שאינם בני קיימא. ונראה שרבינו מפרש "אינם בני קיימא", שאינן ראויות לקיום, מפני שרוב בני אדם אינם אוכלים אותן, ומתוך כך נתמעטו מדרשה של "לך ולא לכלביך", שני הטעמים שנאמרו - עולים אפוא בקנה אחד, וצריך עיון). (28) שם קמ. "תניא אפרוחים טריפות פטור משילוח, מנא הני מילי? (מהיכן למדנו זאת). אמר רב כהנא אמר קרא "תקח לך" ולא לכלביך. פירוש, שהאפרוחים והביצים מותרים וראויים לו לאכילה, ולא טריפות שראויים רק לכלבים.

5 **י. זָכָר שֶׁמָּצָא רוֹבֵץ²⁹ עַל הַקֶּן - פְּטוּר מִלְשַׁלַּח. עוֹף**
6 **טָמֵא רוֹבֵץ עַל בָּיִצִי עוֹף טָהוֹר, אוּ עוֹף טָהוֹר רוֹבֵץ**
7 **עַל בָּיִצִי עוֹף טָמֵא - פְּטוּר מִלְשַׁלַּח³⁰.**

(29) שם, אם כתוב בתורה ולא אב. (30) והטעם בעוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור פטור משילוח, משום שקן צפור אמור בתורה, האם המקננת צריכה להיות צפור טהור. ובעוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא פטור, משום דכתיב תקח לך ולא לכלביך, וביצי עוף טמא אסורים באכילה, (ובמגיד-משנה כאן כתב הטעם ש"קן צפור" אמרה תורה, כלומר, שגם הקן צריך להיות "צפור", היינו טהור. ותימה עליו, שהרי שם בדף קמ. אמרו בפירוש הטעם מפני לך ולא לכלביך).

8 **יא. הִיתָה רוֹבֶצֶת עַל בָּיִצִים שְׂאִינָן מִיָּנָה³¹ וְהָן**
9 **טְהוּרִין - הָרִי זֶה מְשַׁלַּח; וְאִם לֹא שָׁלַח - אֵינוֹ**
10 **לֹקֵה³². הִיתָה הָאִם טְרֵפָה - חֵיב לְשַׁלַּח.**

(31) בעיא שלא נפשטה שם. ופסק רבינו לחומרא. (32) שאין לוקין על הספק.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ט תשרי - ספר קדושה - הלכות שחיטה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האם. ודבריו תמוהים, שהרי רבינו אומר: ואם לא שלח אינו לוקה, מפני הספק, יוצא מזה שגם כאן שאל ר' ירמיה אם מותר לקחת שניהם).
 טו. היתה יושבת בין האפרוחים או בין הביצים ואינה נוגעת בהן⁴² - פטור מלשלח⁴³. וכן אם היתה בצד הקן ונפיתה נוגעות בהן מצדו - פטור מלשלח.

האם. ודבריו תמוהים, שהרי רבינו אומר: ואם לא שלח אינו לוקה, מפני הספק, יוצא מזה שגם כאן שאל ר' ירמיה אם מותר לקחת שניהם).

טו. היתה יושבת בין האפרוחים או בין הביצים ואינה נוגעת בהן⁴² - פטור מלשלח⁴³. וכן אם היתה בצד הקן ונפיתה נוגעות בהן מצדו - פטור מלשלח.

יט. אסור לטל אם על הבנים ואפילו לטהר בהן את המצרע, שהיא מצוה⁵³. ואם לקח - חייב לשלח. ואם לא שלח - לוקה⁵⁴. שאין עשה דוחה לא תעשה ועשה⁵⁵, ולא עשה דוחה עשה⁵⁶.

(42) מלמעלה, אף-על-פי שיושבת ביניהם ונוגעת מן הצד, נגיעה מן הצד אין שמה נגיעה, כמו שמסיים רבינו. ואין לפרש שלא נוגעת בהן כלל, שהרי הלשון ביניהם משמע דנגעה בהן, כמבואר בסוגיא "מה ביניהם דנגעה בהו... מה ביניהן דלא נגעה עליהו". ולפי פירוש זה, מיושבת קושיית הר"ן על רבינו, מהא דמשמע בגמרא שיושבת אפילו נוגעת בהם מן הצד פטור. ורבינו כתב דוקא ואינו נוגעת בהן, אבל פירוש הדברים ברבינו כמ"ש. (43) שנאמר רובצת על האפרוחים - ולא ביניהם.

טז. היתה על שני בדי אילן⁴⁴ והקן פיניהן - רואין: כל שאלו ונטלו הפדין תפל על הקן - חייב לשלח⁴⁵.

(44) שם "יושבת בין שני רובדי אילן". (45) אפילו לא נגעה בקן, שהעיקר שתהיה על הבנים, ובאופן זה נקרא על הבנים.

יז. היתה רובצת על אפרוח אחד או על ביצה אחת - חייב לשלח⁴⁶. המוצא קן על פני המים⁴⁷ או על גבי בעלי חיים⁴⁸ - חייב לשלח. לא נאמר: אפרוחים או ביצים⁴⁹, ולא נאמר: בכל עץ או על הארץ, אלא שדבר הפתוח בהנה⁵⁰.

כ. המקדיש עוף⁵⁷ לבדק הפית⁵⁸ ופרח מידו⁵⁹, והרי הוא מפירו ומצאו רובין על האפרוחים או על הביצים - לוקח הכל⁶⁰ ומביאן לידי גזבר⁶¹. שאין שלוח האם נזהג במקדשין. שנאמר: ואת הבנים תקח לך, ואלו אינן שלך⁶².

(46) שנאמר "קן" ואפילו אפרוח אחד נקרא קן, משנה שם. (47) שם קלט: קן בים, ופירש רש"י: ששטף הים את האילן והיה קן בראשו. והטעם, בתורה כתוב "בדרך", וים נקרא דרך שנאמר "הנותן בים דרך". (48) בגמרא שם: בראשו של אדם, והוא הדין בראש כל בעלי חיים. וטעמו של דבר, שנאמר בשמואל-ב טו, לב "ואדמה על ראשו", מכאן שאפילו שהיא בראשו של אדם נקראה אדמה. ואדמה היינו ארץ, ובשילוח הקן אמרה תורה "על הארץ". (49) בלשון רבים, ולא אפרוח או ביצה, שהרי אפילו באחת חייב לשלח. (50) כרגיל נמצאים בקנים יותר מביצה אחת או אפרוח אחד. "בכל עץ או על הארץ" שהוא המצוי ביותר שיימצא שם קנים.

(57) שלו ושהיה ברשותו. (58) וכל-שכן לקדשי מזבח, כגון תורים או בני יונה הראויים לקרבן. פסק כשמואל ור' יוחנן נגד רב. (59) ויצא מרשותו, והרי אינו מזומן וחייב בשילוח (ראה הלכה ח) חולין קלט. (60) גם הבנים בעודם תחת האם. (61) ביחד עם האם שהרי כולם הקדש. ובדברי רבינו אלה נרמז הטעם שנאמר בגמרא שם, שפטור משילוח משום דכתיב "שלח תשלח", במי שאתה מצווה לשלחו. יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו לידי גזבר. (62) טעם זה מתאים רק לקדשי בדק הבית, אבל ביצים של קדשי מזבח לא, מפני שאין בהם דין מעילה. רש"י מעילה יב, מובא ב'תוספות' חולין קלח: דיבור-המתחיל יצא. ולא נאמר טעם זה בגמרא, מפני שלדעת רב, המשנה עוסקת רק בקדשי מזבח, והעדיפו לבאר טעם שכוחו יפה לדברי הכל. אבל רבינו שעומד בדין קדשי בדק הבית - מעדיף טעם זה, שהוא יותר פשוט, ראה לחם-משנה.

יח. אסור לזפות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהן. לפיכך, אפילו היתה רובצת על הביצים או על האפרוחים בעליהן ושוככו - אינן מזמנין, ולא קנה לו חצרו. כשם שאינו יכול לזפות בהן לאחרים, כך לא תזקה לו חצרו⁵¹ בהן. ולפיכך חייב לשלח⁵².

כא. עוף שהרג את הנפש - פטור מלשלח, מפני שהוא מצוה להביאו לבית דין לדון אותו.

(51) סוגיא שם: כל היכא דאיהו מצי זכי ליה, חצירו זכיא ליה. וכל היכא דאיהו לא מצי זכי ליה, חצירו נמי לא זכיא ליה. ומה שכתב רבינו "כשם שאינו יכול לזכות בהם לאחרים" מעיר הכסף-משנה שטעות סופר היא, ויש למחוק

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר שמצות-עשה לכסות דם שחיתת חיה ועוף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פג, א. שנינו: ונוהג בכוי מפני שהוא ספק, ונחלקו בגמרא מה הוא כוי? יש אומרים, הבא מן התיש ומן הצביה. ויש אומרים, בריה בפני עצמה היא, ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה אם מין בהמה, שם פ, א. ופסק רבינו כשתי הלשונות, שהוא ספק וחייב לכסות (כסף-משנה). וכן בתוספתא: כיסוי הדם נוהג בכלאים ובכוי (מגיד-משנה). (18) ואינו חייב בכיסוי. (19) כתב ה'מגיד משנה': פשוט בכמה מקומות שכל שהוא ספק אין מברכין עליו. וכן כתב רבינו בהל' מילה פ"ג ה"ו: וכן אנדרוגינוס אין מברכין על מילתו מפני שהוא אינו זכר ודאי. והביא שם ה'כסף משנה' תשובת שאלת חכמי לונגל לרבינו: יורנו מורנו, והלא ספק תורה הוא, ועל ספק דרבנן הוא דלא מברכין, אבל על ספק דאורייתא מברכים וכו' כדאיתא בפרק במה מדליקין. והשיב רבינו: הדברים ידועים, שכל ברכה שהיא, מצוה דרבנן היא, בין שתהיה המצוה מדבריהם בין שתהיה מן התורה, וחכמים הם שחיברו את הברכה, והם שאמרו כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר בלא-תעשה, ולפיכך כל דבר שנסתפק לנו אם עשיית דבר זה מצוה שנצטוונו או לא נצטוונו, בין שהיה הציווי על אותה עשייה מדבריהם בין שהיה מן התורה, עושין אותה בלא ברכה וכו'. ואותם הדברים האמורים בפרק במה מדליקין, בענין אחר הם אמורים וכו' הילכך כל דבר שנמצא בפירוש לחכמים שמברכים עליו, בין שהיה ודאי דבריהם בין שהיה ספק מדבריהם - מברכים עליו. ודבר שלא תיקנו לו חכמים ברכה בפירוש, אין מברכים עליו. וכל מצוה שעיקרה מן התורה, ונסתפק לנו אם אנו חייבין בה, לא תיקנו לה חכמים ברכה, ואף-על-פי שנראית מן התורה וכו' והוא-הדין בכוי לענין כיסוי הדם, והוא-הדין לכל ספק מצוה. (20) חולין פד, ב. אף-על-פי שאיסור שחיטה נדחה מפני פיקוח נפש, אבל הכיסוי שאין בו פיקוח נפש, לא הותר. (21) משנה, שם פג, ב. וראה ביצה ח, ב.

ה. השוחט עופות ומיני חיה במקום אחד - מברך 18
ברכה אחת 22 לכלן, וכסוי אחד 23 לכלן. 19

(22) ברכת הכיסוי, שם פו, ב. (23) כחכמים, שם.

ו. דם שנתערב במים: אם יש בו מראה דם - חיב 20
לכסות 24, ואם לאו - פטור. נתערב ביין או בדם 21
בהמה - רואין אותן כאלו הם מים 25: אם אפסר 22
שיראה מראה הדם שחיב לכסותו פשעור זה אלו 23
היה מים - חיב לכסות הפל 26, ואם לאו - פטור. 24

(24) מפני שהדם אינו בטל במים, כל זמן שמראהו ניכר (שם פז, א.). (25) שדם מבטל דם, כחכמים במשנה, שם פז, א. וכאילו אין כאן דם עוף או חיה כלל. (26) גם היין או דם הבהמה, הואיל ויש בהם מראה דם העוף.

ז. פסוה ונתגלה - אינו חיב לכסותו פעם אחת 27. 25
פסותה הרוח - אינו חיב לכסות 28. חזר ונתגלה אחר 26
שפסותה הרוח - חיב לכסות 29. 27

(27) משנה, שם. בגמרא שם דורשים דין זה מן וא"ו יתירה, שנאמר וכסהו, ולא כתיב יכסה. (28) התורה מצווה לכסות

הטהורים; שחט חולין והקדישן; ואם שחט בריה שהיא ספק בהמה או חיה; או השוחט לחולה בשבת; השוחט עוף ומיני חיה במקום אחד; ודם שנתערב במים; שחט ונבלע הדם בקרקע; או השוחט ונמצאת טרפה; במה מכסין; ואם שכח לכסות אם יכסה אחר; ושלא יכסה ברגל.

א. מצות עשה לכסות דם שחיטת חיה טהורה או 1
עוף טהור. 2. שנאמר: אשר יצוד ציד חיה או עוף 2
אשר יאכל, ושפך את דמו וכסוהו בעפר. לפיכך 3
חיב לברך קדם שיקסוהו: ברוך אתה יי אלהינו מלך 4
העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על פסוי הדם. 5

(2) אבל עוף טמא ששחטו - פטור מכיסוי הדם, שנאמר אשר יאכל, דבר הראוי לישראל לאכילה, חולין פה, א. ועי' בתוספות' שם. ודוקא חיה או עוף, אבל בבהמה טהורה אינו נוהג, שלא כתוב אלא חיה או עוף. משנה, שם פג, ב. (3) הואיל והיא מצות-עשה. (4) ככל ברכות המצוה שמברך עובר לעשייתן, פסחים ז, ב. וב'הלכות גדולות' כתב: שיכסה ואחר-כך יברך, שכיסוי הדם רק סיום מצות שחיטה הוא, ובאמצע המצוה בין שחיטה לכיסוי אסור להפסיק (מגיד-משנה). (5) ולא לכסות הדם. תוספתא פרק בתרא דברכות.

ב. פסוי הדם נוהג במזמן ובשאינו מזמן. 6. לא 6
נאמר: אשר יצוד, אלא בהורה. 8. ונוהג בחולין ולא 7
במקדשין. 9. בין קדשי המזבח 10. בין קדשי בדק 8
הבית 11. ואם עבר ושחטן 12 - אינו חיב לכסות את 9
דמן. 10

(6) משנה, חולין, שם. (7) דמשמע רק באינו מזומן ובא באקראי. (8) דבר מצוי. (9) משנה, שם. (10) תורים ובני יונה שראויים ליקרב. (11) חיות ועופות שהקדישן לבדק הבית, שם פד, א. (12) חיות ועופות של קדשי בדק הבית שאסור לשוחטם עד שלא פדאם. ונראה שהגירסא הנכונה "שאם עבר ושחטם", שהכל המשך אחד הוא (כסף-משנה). ועופות שהם קדשי מזבח צריכים מליקה, ואם עבר ושחטם - פטור מלכסות (לחם-משנה).

ג. שחט חיה ועוף ואחר כך הקדישן 13, או הקדיש 11
את הדם 14 - חיב לכסות 15.

(13) לבדק הבית. שבשעת הקדש, אין שום שייכות בין הבהמה שהוקדשה ובין הדם שכבר יצא ממנה ונשאר חולין. (14) או אפילו הקדיש את הדם עצמו לבדק הבית. (15) שקדמה מצות כיסוי להקדש, תוספתא הובאה ב'כסף משנה'.

ד. כלאים הבא מבהמה וחייה 16, וכן בריה 17 שהיא 13
ספק בהמה 18 או חיה - צריך לכסות, ואינו מברך 19. 14
השוחט לחולה בשבת - חיב לכסות לאחר שבת 20. 15
וכן השוחט ספק או כלאים ביום טוב - מכסה דמו 16
לאחר יום טוב 21. 17

(16) כגון תיש הבא על הצבייה או להיפך. (17) במשנה שם

16 **חֲרָשִׁים** ⁴⁵ דָּקָה, וּבִלְבָּנָה וְחֲרִסִּית ⁴⁶ וּמְגוּפָה שֶׁפְּחָשָׁה; 17 **שָׁפַל** אֵלּוּ מִיֵּן עֶפֶר הֵן. אֲבָל אִם כָּפָה עָלָיו כְּלִי אוֹ 18 **כֶּסֶהוּ בְּאֲבָנִים** - אֵין זֶה כֶּסֶי; **שְׁנֶאֱמַר**: **בְּעֶפֶר** ⁴⁷.

(40) משנה, חולין פח, א. (41) במשנה שלפנינו, אין תיבה זו. (42) עושה כלי חרס. (43) בגמרא שם. (44) הפסולת הנופלת מן הפשתן אגב עיבודו. (45) כשמנסרים עצים במשור, נופלים פתיתי עץ קטנים מבין שיני המשור. (46) רש"י פירש במשנה: חרסית שחיקת חרסים, אבל רבינו כנראה מפרש אחרת, שהרי כתב שחיקת אבנים, וחרשים - לחוד [ואולי נפלה כאן טעות קטנה, במקום חרשים צריך לגרוס "וטרשים"] וגם אין לפרש כתושי רעפים, כפירוש"י בבא-קמא סט, א - שהרי רבינו מונה לבינה שכתשה לחוד. ובפירוש המשניות לכלים מ"ז, אומר: חרסית, דק בחרס, היינו שכבת טיט דקה כחרס, וראה רש"י שם. וב"ערוך" פירש, סיד לבן שחופרים מן הקרקע. (47) ושפך את דמו וכסהו בעפר, לבינה וחרס הם בכלל עפר, מפני שקודם שנשרפו היו עפר, ועוד מפני שאפר נקרא עפר, שנאמר "מעפר שריפת החטאת".

19 **יב. לְפִיכָּךְ אֵין מְכַסִּים בְּזָבֵל גֶּסֶס** ⁴⁸ וְחוֹל גֶּסֶס, וְקִמַּח 20 **וְסִבִּין** ⁴⁹ וּמוֹרֶסֶן, וְשִׁחִיקַת כְּלִי מִתְכוּת, לְפִי שְׁאֵין 21 **אֵלּוּ מִיֵּן עֶפֶר**. חוּץ מִשִּׁחִיקַת הַזָּהָב בְּלֶבֶד, שֶׁמְכַסִּין 22 **בָּהֶם, מִפְּנֵי שְׁנֹקְרָא עֶפֶר**. **שְׁנֶאֱמַר**: **וְעֶפְרַת זָהָב לוֹ**; 23 **וְאוֹמֵר**: **עַד אֲשֶׁר דִּק לְעֶפֶר** ⁵⁰.

(48) במשנה, שם. (49) ברייתא, שם. (50) בגמרא לא הביאו המקרא הזה, ורק המקרא מאיוב: ועפרות זהב, ועי' ב'לחם משנה'.

24 **יג. מְכַסִּין בְּשִׁיחור, והוא פִּיחַ הַכֶּבֶשֶׂן** ⁵¹, וּבִכְחָל ⁵², 25 **וּבְנִקְרַת פִּסְלִים** ⁵³, וּבְאֶפֶר ⁵⁴. **בֵּין אֶפֶר עֲצִים בֵּין אֶפֶר** 26 **בְּגֵדִים** ⁵⁵. **אֶפְלוּ אֶפֶר בָּשָׂר שֶׁנִּשְׂרַף, שְׁהָרִי כְּתוּב: מְעַפֵּר** 27 **שְׂרִפַּת הַחֲטָאִת** ⁵⁶. **וּמִתֵּר לְכֶסֶת בְּעֶפֶר עִיר הַנִּדְחָת** ⁵⁷.

(51) ברייתא שם פח, ב. ורש"י גורס שחור, ומפרש פחמים כתושים. (52) אבק שצבעו כחול, ונשי המזרח מייפים בו את העינים, במקרא: פוך (מלכים-ב י, ל). (53) בגמרא שלפנינו, הגירסא: פיסולין. ופירש רש"י: עפר שמנקרין מן הריחיים. (54) כבית הלל, חולין פח, ב. (55) בגמרא שם: שורף טליתו ומכסה. (56) ואם כן נקרא עפר. (57) שם פט, א. ואף-על-פי שאסור ליהנות מעפר עיר הנדחת, מותר לכסות בה - דקיימא-לן מצות לאו ליהנות ניתנו, קיום מצוה אינה קרויה הנאה, רבא שם.

28 **יד. הַשּׁוֹחֵט צָרִיף לָתֵן עֶפֶר לְמִטָּה** ⁵⁸ **וְאַחַר כֵּךְ** 29 **יִשְׁחוּט בוּ וְאַחַר כֵּךְ יִכְסֶּה בְּעֶפֶר** ⁵⁹; **אֲבָל לֹא יִשְׁחוּט** 30 **בְּכֵלִים** ⁶⁰ **וְיִכְסֶּה בְּעֶפֶר** ⁶¹.

(58) שם פג, ב. עפר דק ומתפורר שסופג לחלוחית ("תיחוח" בלשון התלמוד ביצה ז:), אבל קרקע לחה אינו קרוי עפר, שנאמר (בראשית יג, טז) "אם יוכל איש למנות את עפר הארץ". ולמדים מזה, שרק עפר שאפשר למנותו קרוי עפר ('הגהות מיימוניות'). (59) תיחוח. שנאמר: "וכסהו

דמ מגולה, וזה הוא מכוסה ועומד. (29) אם כיסה השוחט, קיים כבר את מצוות "וכסהו", ולכן אפילו נתגלה הדם אחר-כך, פטור מלכסותו פעם שניה, אבל במקרה שכיסתהו הרוח לא קיימה המצווה, והפטור בא מפני שאין לפנינו דם מגולה, ולפיכך אם נתגלה הדם חייב לכסותו, ואף-על-פי שדמ זה נדחתה מצוותו, אין אומרים בו הואיל ונדחתה ידחה כמו בקרבנות, שאין דיחוי אצל מצוות, גמרא שם.

1 **ח. דָּם הַנִּתְּזָה** ³⁰ **וְשֶׁעַל הַסִּמִּין, אִם אֵין שָׁם דָּם אֵלֹא** 2 **הוּא** ³¹ **- חֵיב לְכֶסֶת**.

(30) מעל הסמין לצדדים. (31) אבל אם יש דם מלבדו בשחיטה זו, די אם יכסה מקצת מן הדם. פסק כרבי יהודה במשנה שם, מפני שדבריו נאמרו בלשון "אימתי". וסובר רבינו, שכל "אימתי" בא לפרש דברי חכמים ולא לחלוק, כרבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן, עירובין פב, א.

3 **ט. שְׁחַט וְנִבְלַע הָדָם בְּקֶרֶקַע: אִם רְשׁוּמוֹ נִכְרָז** ³² - 4 **חֵיב לְכֶסֶת** ³³; **וְאִם לֹא - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁכִּסְתֵּהוּ** 5 **הָרוּחַ** ³⁴, **וּפְטוּר מִלְכֶסֶת**.

(32) שנשאר רושם מאדמימות שדדם. (33) ברייתא וגמרא שם. (34) שהרי מכוסה ועומד.

6 **י. אֵין חֵיב בְּכֶסֶי אֵלֹא דָם שִׁחִיטָה הָרְאוּיָה** 7 **לְאֲכִילָה; שְׁנֶאֱמַר: אֲשֶׁר יֵאָכֵל** ³⁵. **לְפִיכָּךְ, הַשּׁוֹחֵט** 8 **וְנִמְצְאָת טְרֵפָה, או הַשּׁוֹחֵט חֲלִין בְּעֻזָּה** ³⁶, או 9 **הַשּׁוֹחֵט חִיָּה וְעוֹף שֶׁנִּגְמַר דִּינָן לְסִקְלָה** ³⁷, **וְהַשּׁוֹחֵט** 10 **וְנִתְנַבְּלָה בִּידָיו** ³⁸ - **פְּטוּר מִלְכֶסֶת. וְכֵן חֲרַשׁ שׁוֹטָה** 11 **וְקִטָּן שֶׁשְׁחַטוּ בֵּינָן לְבֵין עֶצְמָן - פְּטוּרִין** ³⁹ **מִלְכֶסֶת** 12 **דָּם שִׁחִיטָתָן**.

(35) אף-על-פי שלענין "אותו ואת בנו" פסק רבינו בפ"ב ה"ו, שחיטה שאינה ראויה לאכילה - שמה שחיטה, בכיסוי הדם צריך שתהיה שחיטה הראויה, הואיל ונאמר אשר יאכל, כרבי יוחנן - שם פה, א. (36) ואינו מונה ששחטם לעבודה-זרה, כמו ב"אותו ואת בנו" (למעלה פ"ב ה"ו), שאין דרך לשחוט חיה ועוף לשם עבודה-זרה. (37) כגון שהרגו נפש, ראה סנהדרין פ"א מ"א. ובמשנה בבא-קמא נד, ב. ורק שנגמר דינם שאז הם אסורים לאכילה, אבל שחטם קודם שנגמר דינם - מותרים לאכילה, חולין קמ, א. (38) שאינה שחיטה כלל, ואפילו לדעתו של רבי מאיר, ששחיטה שאינה ראויה - שמה שחיטה, כאן פטור מלכסות. וכן פסק רבינו למעלה שם ה"ג, שהשוחט ונתנבלה בידו - פטור, אף-על-פי שפסק שם ששחיטה שאינה ראויה - שמה שחיטה. (39) כלומר, אחרים הרואים. ואף-על-פי שנתבאר לקמן בהט"ו, שאם לא כיסה השוחט, מחיוב הרואה לכסות, כאן פטורים - שאין שחיטתם שחיטה. אבל חרש שוטה וקטן בעצמם, לאו בני מצוה הם ולא שייך לומר עליהם פטורים או חייבים.

13 **יא. בְּמָה מְכַסִּין?** ⁴⁰ **בְּסִיד וּבְגִפְסִית** ⁴¹, **בְּזָבֵל דִּק** 14 **וּבְחוֹל דִּק שְׁאֵין הֵיוָצֵר** ⁴² **צָרִיף לְכַתְּשׁוֹ** ⁴³, **וּבְשִׁחִיקַת** 15 **אֲבָנִים וְחֲרָשִׁים, וּבְנִעְרַת שֶׁל פֶּשֶׁתָן** ⁴⁴ **דָּקָה, וּבְנִסְתָּר**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כוונת הכתוב והלימוד מהפסוק "ושפך וכסה" הוא רק לאסור ביזוי מצוה.

(על-פי לקו"ש חלק ל"ז עמוד 48)

~ נקודות משיחות קודש ~

"והצילנו מלמשש בחושך, וערך אותם נר לישראל ליישר המעקשים ואור להורות נתיבות הישר בו".

בהלכה זו יש להבין כמה דברים: א. מדוע סידר הרמב"ם הלכה של כיסוי הדם בסוף ספר 'קדושה'. ב. מה פשר האריכות בסיום דבריו "והצילנו מלמשש בחושך כו", ומדוע קשור זה עם הסיום והחותם של ספר 'קדושה'. ג. לגופו של דבר, צריך להבין מדוע בחרה התורה להשמיענו איסור ביזוי המצוות ממצוות כיסוי הדם דווקא. ד. לשון הגמ' בשבת הלומדת דין זה מכיסוי הדם: "ואבוהון דכולהו דם", ולכאורה לא מדם למדנו איסור ביזוי המצוות אלא ממצוות כיסוי הדם, ומדוע לא אמרה הגמרא אבוהון דכולהו מצות כיסוי הדם או כיסוי הדם.

והביאור בזה: כל התרי"ג מצוות נחלקו לשלושה סוגים, ודוגמתן בדם השחיטה, לכן נלמדו ממנו כל המצוות: א. מצוות לא-תעשה, שכל עניינן פרישה גמורה מאיסור, כעבודה-זרה ומאכלות אסורות וכו'. ב. מצוות המכשירות דברי הרשות, כדיני השחיטה, תרומות ומעשרות וכו', שעליהן נותר הדבר לישראל. ג. מצוות שגופן קודש, ועניינן המשכת קדושה על האדם.

דם בכללות מורה על חיות והתלהבות, וכל חיות שאינה לשם קדושה יש לכסותה. אבל חיות דקדושה א"צ לכסות, ואדרבה צריך לגלותה ולהשתמש בה לענייני הקדושה, ודוגמת שלוש ענינים אלו מצינו בדם:

א. מצוות כיסוי הדם נוהגת רק בחיה ובעוף שאינם קרבים על גבי המזבח (שבעופות אזלינן בתר רובא שאינן קרבים ע"ג המזבח), כי דם זה מורה על חיות שאינה לקדושה, ועל כן צריך לכסותו.

ב. דם בהמת חולין (שמינה קרב על המזבח) אין חייבים לכסות, כי האדם תיקן את החולין (ענייני הרשות) עד שנעשו קדושה.

ג. דם בהמה הקרבה על המזבח שעניינו קודש, ועל כן א"צ לכסותו.

מטעם זה בחרה התורה להשמיענו איסור ביזוי המצוות ממצוות כיסוי הדם דווקא, כי כללות תרי"ג המצוות נחלקו לאותם שלושה סוגים שבדם, ולכן אומרת הגמ' אבוהון דכולהו דם (ולא כיסוי הדם).

שלוש הפסקאות שהביא הרמב"ם בסוף ההלכה שהיא גם הסיום לספר 'קדושה', תואמים להפליא את שלושת הענינים הנ"ל: א. "הצילנו מלמשש בחושך" מכון למצוות

בעפר", משום שלא נאמר "עפר" אלא "בעפר" מלמד שצריך עפר למטה ועפר למעלה, שם. 60) ואם תאמר, הרי לשחוט בכלי בלא-הכי אסור, משום שזה דרך עוברי עבודה-זרה, כמו שכתב רבינו למעלה בפ"ב ה"ה? ויש לומר, כגון לשחוט בכלי שיש בו מים עכורים שאין בו טעם זה, כמו שנתבאר שם בה"ו. וראה ב'לחם משנה'. 61) אבל דיעבד, אם שחט ולא היה עפר למטה, מכסה בעפר מלמעלה וקיים המצוה (מגיד-משנה).

1 טו. ומי ששחט הוא יכסה, שְׁנֵאֲמַר: וְכִסְהוּ בְּעֵפֶר.⁶²
2 וְאִם לֹא כִסְהוּ וְרָאָהוּ אַחֵר - חַיִּב לְכִסּוֹת;⁶³ שְׁזוּ
3 מִצְוָה בְּפָנָי עֲצָמָהּ,⁶⁴ וְאֵינָה תְלוּיָה בְּשׁוֹחֲט לְבַד.

62) ולפני זה כתוב ושפך את דמו, והיינו מי ששפך יכסה, שם פז, א. 63) שנאמר באותה הפרשה: ואומר לבני ישראל, מכאן אזהרה לכל בני ישראל שרואה דם גלוי, חייב לכסותו, שם. 64) כיסוי הדם. ראה מה שכתבנו בה"א בשם בעל 'הלכות גדולות', שכיסוי הוא סיום מצות השחיטה, ובכל זאת אינה תלויה בשחט לבד.

4 טז. וְכִשְׁמַכְסָה - לֹא יִכְסֶה בְּרַגְלוֹ, אֲלֵא בְּיָדוֹ אוֹ
5 בְּסִבְיָן אוֹ בְּכָלִי, בְּדִי שְׁלֹא יִנְהַג בוֹ מִנְהַג בְּזִיּוֹן וְיִהְיוּ
6 מִצְוֹת בְּזוּיוֹת עָלָיו.⁶⁵ שְׁאִין הַכְּבוֹד לְעֲצָמָן שֶׁל
7 מִצְוֹת,⁶⁶ אֲלֵא לְמִי שְׁצִיָּה כְּהֵן בְּרוּךְ הוּא, וְהִצִּילָנוּ
8 מִלְּמַשֵּׁשׁ בַּחֲשֵׁךְ,⁶⁷ וְעָרַךְ אוֹתָנוּ⁶⁸ נָר לַיִּשְׂרָאֵל
9 הַמַּעֲקָשִׁים, וְאֹר לַהֲוֹרוֹת נְתִיבוֹת הַיִּשְׂרָאֵל. וְכֵן הוּא
10 אוֹמֵר:⁶⁹ נָר לְרַגְלֵי דְבָרְךָ, וְאֹר לְנִתְיָכָתִי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכשמכסה לא יכסנו ברגלו אלא בידו או בסבין או בכלי".
צריך להבין, מדוע שינה מלשון הברייתא, והתחיל ב"וכשמכסה לא יכסנו ברגלו", וגם השמיט הלימוד "ושפך וכסה, במה ששפך - בו יכסה". והביאור בזה: בלשונו רצה הרמב"ם לאפוקי מהסברא המובאת בב"ח שעיקר הקפידא הוא דווקא שלא יכסנו ברגל שהוא דרך בזיון, כגון בסבין או בכלי אחר כו' ועכשיו נוהגין לכסות ביד הסבין, וכן משמע בסמ"ג שעיקר המצוה לכסות בסבין ששפך. נמצא, שעיקר הציווי הוא החיוב לכסות במה ששפך, ועל-פי-זה מובן שמה שאסור לכסות ברגל הוא בעיקר לפי שאינו בכלל "במה ששפך יכסה", אלא שאח"כ מוסיף בברייתא עוד עניין שבכיסוי על-ידי הרגל יש משום ביזוי המצוות. וזהו שמדייק הרמב"ם ומתחיל "וכשמכסה לא יכסנו ברגלו", לאפוקי משיטה זו, ולהשמיענו שעיקר דין זה בא לשלול כיסוי ברגל לפי שהוא דרך בזיון, ולכן גם השמיט הלימוד "ושפך וכסה" כי נתן מקום לטעות שיש חיוב לכסות במה ששפך דווקא. ומקורו בגמרא שבת "אבוהון דכולהו דם" שכיסוי הדם הוא המקור שממנו למדים איסור ביזוי מצוה בכל המצוות כולן, ומשמע מזה שכל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון י"ג תשרי – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קצט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אל חיל ומוסר באור. בנוסף, החידוש שהוא גם "נר לרגלי", היינו לבחינה היותר תחתונה שבאדם שאִתָּה הוא הולך בארץ, לרמז על העסק בענייני עולם-הזה שגם ישנו ה"נר לרגלי", והחידוש היותר גדול הוא ב"אור לנתיבות", היינו שלא רק בדרך ישרה וסלולה אלא גם ב"נתיב" שהוא שביל קטן וצדדי, ישנו "אור לנתיבות", מפני ששליחותו של אדם היא לא רק בדברים חשובים וגדולים אלא גם בפרטים הקטנים והצדדיים שגם אותם צריך לעשות דירה לו יתברך בתחתונים.

(על-פי "יין מלכות" ספר קדושה סימן ט"ו)

65 שם. 66 רבינו נתן באור כללי על כל המצות, שלא יהיו בזויות עליו אף אם אין בהם קדושה וכן אמרו בגמרא שם כב. "אבוהון דכולהו דם", פירוש, כל המצוות למדים מכיסוי הדם, שנאמר: ושפך וכסהו ודרשו שם: במה ששפך - ביד או בכלי - יכסה, אבל לא ברגל 67 על פי המדרשבראשית רבה, לא נתנו המצות לישראל אלא לצרף בהן את הבריות. ראה מורה נבוכים חלק ג פרק כו. 68 בכ"י תימן: אותם. 69 מסיים רבינו את הספר כדרכו, בדברי הגיון ומוסר, ובמעלות התורה והמצוה.

נִגְמַר סֵפֶר חֲמִישִׁי, וְהוּא סֵפֶר קִדְשָׁה. וּמִנֵּן פְּרָקִיו שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים: הַלְכוֹת אֶסְרֵי בִיאַה - שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים פְּרָקִים. הַלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֶסְרוֹת - שְׁבַעַה עֶשְׂרִי פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁחִיטָה - אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי פְּרָקִים.

לא-תעשה (חושך) שציוותה התורה על הפרישה מהן. ב. "וערך אותם נר ליישר המעקשים" מכוון למצוות המיישרות ומכינות את דברי הרשות לשם קדושה. ג. "ואור להורות נתיבות היושר" הם הדברים הקדושים מעיקרא - נתיבות ללא מעקשים.

לכן סידר הרמב"ם הלכה זו עם הפסוקים הנ"ל בסיום ספר 'קדושה', כי המילה "קדושה" כוללת שלושה עניינים אלו: א. ענייני הפרישה כ"איסורי ביאה" ו"מאכלות אסורות" שבתחילת הספר. ב. "קדש עצמן במותר לך", הוא על-ידי (הלכות) שחיטה. ג. הלכות שחיטה שייכות גם לדברים הקדושים בעצם כקדשי מזבח.

(על-פי לקו"ש חלק ל"ז עמוד 52)

~ נקודות משיחות קודש ~

"...וערך אותם נר ליישר המעקשים ואור להורות נתיבות החושך, וכן הוא אומר נר לרגלי דבריך ואור לנתיבותי".

וצריך להבין, איך יתכן שישנה מציאות של מעקשים שצריך ליישר, והלא הקב"ה ברא את עולמו בתכלית השלימות. והביאור הוא, שזוהי בדיוק השלימות של העולם שנברא כדי לתקן, ועל-ידי שאדם מתייגע בעבודתו "ליישר המעקשים" ומקבל הכל לא בצורת מתנה ו"נהמא דכיסופא" אלא על-ידי עבודה ויגיעה ו"לפום צערא אגרא". הסדר הוא שבתחילת העבודה הוא "נר" ואח"כ הולך מחיל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ג-י"ט תשרי ה'תשפ"ב

החמשים, כלומר, להשבית בה עבודת האדמה, כמו בשמיטה" (וכן הוא במניין המצוות שבהקדמת ספר יד החזקה) ולא כתב שמצוה זו מסורה לבית-דין, שהרי מצות השבייתה מוטלת על כל ישראל (ועיין שם בהערה נוספת תקצח). ומקור דבריו בדברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא (ראש השנה ח:): שדרש פסוק זה של "וקדשתם את שנת החמשים שנה" לומר "שמתקדשת והולכת מתחילתה". כלומר, מראש השנה, ולא הזכיר בדבריו שמקדשים אותה על-ידי בית-דין לומר מקודשת השנה כמו שנראה שם מדברי רבנן (עיין רש"י שם). וכאן, כנראה, חזר בו רבינו, ונקט שאפילו לדברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא שהלכה כמותו (להלן הלכה יד), יש מצוה לבית-דין לקדש ולומר "מקודשת השנה", וכן כתב החינוך מצוה שלב (ועיין מנחת-חנינוך שם). 5 בספרא בהר פרשה ב הלכה א: "וספרת לך, בבית-דין". וסובר רבינו, שהכוונה היתה למשה שהוא במקום שבעים ואחד (סנהדרין טז.), וראה בספר המצוות לעם, שם בהערה נוספת י. [ודין קידוש יובל, שהוא צריך לבית-דין הגדול, נלמד ממה שאמרו בראש השנה שם לדברי רבנן החולקים על ר"י בנו

יום ראשון י"ג תשרי ה'תשפ"ב

הלכות שמיטה ויובל

פרק עשירי

1 יבאר שמצות-עשה לקדש שנת החמשים. מאימתי התחילו למנות שנת יובל. אם היובל עולה למנין שני השבוע. ומאימתי בטלו היובלות. ודין כמה מצוות תלויות בהנהגת היובל. מצות-עשה לתקוע בעשרי תשרי בשנת היובל. שלשה דברים מעכבין ביובל. שדין היובל ודין השמיטה, לעניין שביתת הארץ, אחד הוא.

- א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְסַפֵּר² שְׁבַע שָׁנִים³ וְלִקְדָּשׁ⁴
- שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים, שְׁנָאֵמַר: וְסִפַּרְתָּ לָךְ שְׁבַע שָׁבָתוֹת
- שָׁנִים וְגוֹמֵר, וְקִדְשָׁתָם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים. וְשָׁתִי
- מִצְוַת אֱלֹהֵי מִסּוּרֵיין לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל בְּלִבָּד⁵.

2 ראה בספר המצוות, עשה קמ. 3 כלומר, ארבעים ותשע שנים, כלשון הכתוב: "שבע שנים שבע פעמים". 4 שם (עשה קלו) כתב רבינו "שנצטוונו לקדש את שנת

עמד²³. ובשנה השביעית²⁴ מבנינו עלה עזרא, והיא
הביאה השנה²⁵. ומשנה זו התחילו למנות מנין
אחר, ועשו שנת שלש עשרה לבנין בית שני
שמיטה. ומנו שבע שמיטות, וקדשו שנת החמישים.
אף על פי שלא היתה שם²⁶ יובל בבית שני, מונין
היו אותו כדי לקדש שמיטות²⁷.

(16) ערכין יג. ורוצה לומר, ששה עשר יובלים שלמים,
ושלשים ושש שנה מן היובל השבעה עשר. וראה בכסף-
משנה ורדב"ז. (17) לאחר י"ד שכבשו וחילקו, כנ"ל.
(18) לאחר חורבן בית ראשון. (19) שם יא: (20) יומא ט.
כלומר, וארבע מאות ושמונים שנה ישנן מיציאת מצרים עד
בנין הבית, כמו שנאמר במלכים א' ו, א, הרי שמונה מאות
ותשעים. ולכשנוריד ארבעים שנה שבמדבר וארבע-עשרה
שנה שכבשו וחילקו, הרי שמונה מאות ושלשים ושש, שהן
ששה עשר יובלים, ושלשים ושש שנה מן היובל השבעה
עשר, ושנת ל"ו היא מוצאי שביעית. וראה בכסף-משנה.
(21) וישראל הלכו לגולה. (22) ראה להלן הלכה ח.
(23) יומא שם. (24) ערכין שם, כרב אשי. (25) ראה להלן
פי"ב הלכה טו. (26) שם לב: שאין היובל נוהג אלא כשכל
יושביה עליה, כדלהלן בהלכה ח. (27) שם. וברש"י: היו
מניחין שנת נ', שלא היו מונין אותה לשמיטה הבאה, מפני
שהיא ראויה להיות שנת יובל, ושנה שלאחריה מתחיל
המנין.

ד. נמצאת למד, שהשנה שחורב בה הבית
באחרונה²⁸, שתחלתה מתשרי שאחר החורבן פשוני
חדשים²⁹, שהרי מתשרי הוא המנין לשמיטים
וליובלות³⁰ - אותה השנה מוצאי שביעית היתה³¹,
ושנת חמש עשרה מן היובל התשיעי היתה. ולפי
חשבון זה, שנה זו, שהיא שנת אלף ומאה ושבע
לחורבן, שהיא שנת שמינים ושבעה ואלף וארבע
מאות למנין שטרות, שהיא שנת שש ושלשים
ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה³² - היא שנת
שמיטה, והיא שנת אחת ועשרים מן היובל³³.

(28) כלומר, בשניה. (29) שהרי הבית חרב בתשעה באב,
והרי זה קרוב לשני חדשים. (30) ולכן אמרו שם יב: שאף
בית שני חרב במוצאי שביעית. (31) שהרי הבית עמד 420
שנה כנ"ל, ובשנה השביעית לבניינו החלו למנות, הרי 414.
יוצא שהבית חרב בסוף שביעית שניה של יובל תשיעי.
(32) צ"ע, לשם מה אריכות לשון זו. (33) כלומר, שהרי
אלף ומאה הן עשרים ואחד יובלות, נמצא שהשנה בה עמד
רבינו היא השמיטה הראשונה ליובל הכ"ב. אלא שהלשון
כאן מוזרה במקצת. ולשיטה זו, מנו יובלות לקדש שמיטות,
כנ"ל, בין בזמן הבית ובין לאחריו עד היום הזה, כחכמים
בערכין לג. ולא כרבי יהודה, וכדלהלן בהלכה ז.

ה. אבל כל הגאונים אמרו, שמסרת היא בידיהם
איש מפי איש, שלא מנו באותן השבעים שנה שבין
חורבן בית ראשון ובנין בית שני אלא שמיטות בלבד
בלא יובל. וכן משחרב באחרונה לא מנו שנת

של ריב"ב, ולמדו מהפסוק "וקדשתם וגו' החמשים שנה"
- "שנה אתה מקדש, ואי אתה מקדש חדשים", וקידוש
חדשים הוא על-ידי בית-דין הגדול (ספר המצוות, עשה
קנג). ואף-על-פי שאין הלכה כרבנן, אלא כר"י בנו של
ריב"ב, ראה למעלה, לא מצינו שר"י בנו של ריב"ב חולק
עליהם בזה. ואין הכוונה לשבעים ואחד, אלא לשלשה
מתוך בית-דין הגדול, ראה בספר המצוות לעם, שם הערה
נוספת נח].

ב. ומאימתי התחילו למנות? מאחר ארבע עשרה
שנה משנכנסו לארץ. שנאמר⁷: שש [שנים תזרע
שדך ושש שנים תזמר פרמך - עד שיהיה כל אחד
מכיר את ארצו; ושבע שנים⁸ עשו] בכבוש הארץ,
ושבע שנים בחלוק. נמצאת אומר: בשנת שלש
והמש מאות ואלפים ליצירה, מראש השנה¹⁰ מאחר
מולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה¹¹ ליצירה¹²,
התחילו למנות. ועשו שנת עשר והמש מאות¹³
ליצירה, שהיא שנת אחת ועשרים¹⁴ משנכנסו
לארץ, שמיטה. ומנו שבע שמיטות וקדשו שנת
החמישים, שהיא שנת ארבע וששים¹⁵ משנכנסו
לארץ.¹²

(6) ערכין יב: (7) ספרא, תחילת פרשת בהר הלכה ב. וראה
להלן הלכה ח. (8) ערכין יג. (9) כלומר, בסוף השנה
השלישית, והיינו מתחילת השנה הרביעית. שהרי מונים
מאחר מולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה ליצירה, ראה
להלן. (10) של שנת חמש מאות וארבע. (11) בעבודה
זרה ט. אמרו, שמברית העולם עד תקופת אברהם, אלפיים
שנה של תוהו, ומאברהם התחילו אלפיים של תורה, וארבע
מאות ארבעים ושמונה שנים עד מתן תורה. לכשנוסף את
ארבעים השנה שהיו במדבר עם י"ד שכבשו וחילקו, הרי
אלפיים חמש מאות ושנים שנה. (12) כיון שלדעת ר'
אליעזר שבתשרי נברא העולם, הכוונה לכ"ה באלול, אלא
שכיון שהאדם נברא ביום ו', והוא עיקר הבריאה, לכן אנו
מונים מראש השנה, וראה בראש השנה ח. בתוספות ד"ה
לתקופות, ובכסף-משנה. (13) כלומר: לפי המנין ממולד
אדם הראשון, שהיא שנה שניה ליצירה (ר"י קורקוס). וראה
למעלה. (14) עם י"ד שכבשו וחילקו, כנ"ל. כן הוא
בספרא שם סוף הלכה ג. ובקידושין מ: "גדול תלמוד (מתן
תורה) שקדם וכו', לשמיטין ששים ואחת (ארבעים שנה
שבמדבר, ועשרים ואחת שכתב רבינו כאן), ליובלות מאה
ושלש". כלומר, לאחר עיבור שנה זו באופן שהיובל הוא
בשנת הק"ד. (15) כנ"ל.

ג. שבעה עשר יובלים מנו ישראל משנכנסו¹⁷
לארץ ועד שניצאו¹⁸. ושנה שניצאו בה, שחורב הבית
בראשונה, מוצאי שביעית¹⁹ היתה, ושנת שש
ושלשים פיוכל היתה, שארבע מאות שנה ועשר
שנים עמד בית ראשון²⁰. בין שחורב הבית²¹ בטל
מנין זה²². משפטלה נשארה הארץ חרבה שבעים
שנה, ונבנה בית שני, וארבע מאות ועשרים שנה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י"ג תשרי - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל רא

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 החמשים³⁴, אלא שבע שבע בלבד מתחלת שנת
2 החרבן. וכן עולה בגמרא עבודה זרה³⁵ חשבון זה
3 שהוא קבלה³⁶.

(34) בפני עצמה. ולפי זה, מה שאמרו שם לב: מנו יובלות לקדש שמיטין, הוא רק בזמן בית שני, וכדלהלן בפ"ב סוף הלכה טו, שעשו כן דוגמת מה שהיו עושין בזמן בית ראשון, כשכל יושבי הארץ היו עליה, והיתה קדושה בשנת היובל כשביעית. אבל לאחר החורבן, לא מנו יובלות כלל. ודברי הכסף-משנה כאן תמוהים. (35) ט: שאמרו שם: "האי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע הוא עומד, ניטפי חד שתא, ונחשוב כללי כיובלי ופרטי כשבוע, ונשקול ממאה תרי (כלומר, שתי שנות היובל שבכל מאה שנה), ונשדי אפרטי, ונחשיבינהו לפרטי בשבוע, וידע כמה שני בשבוע". משמע מכאן שמחלקים אף את היובלות בשבוע. (36) כלומר, שהגאונים הורו כחשבון זה, לא מטעם שהוכיחו כן מן הגמרא, אלא שקיבלו כן איש מפי איש, כנ"ל.

4 ו. ושנת השמיטה ידועה היא ומפרסמת אצל
5 הגאונים ואנשי ארץ ישראל, וכלן לא מנו אלא
6 לשני חרבן, משליכין אותן שבע שבע: ולפי חשבון
7 זה, תהי שנה זו, שהיא שנת שבע ומאה ואֶלֶף
8 לחרבן, מוצאי שביעית³⁷. ועל זה אנו סומכין, וכפי
9 החשבון זה אנו מורין לענין מעשרות³⁸ ושביעית³⁹
10 והשמיטת כספים; שהקבלה⁴⁰ והמעשה⁴¹ עמודים
11 גדולים בהוראה, ובהן ראוי להחלוק.

(37) שכשנחלק 1107 ל-7, נמצא 158 שמיטות, ושנה אחת נותרת, שהיא מוצאי שביעית. וכמו כן השנה שלנו: חמשת אלפים ושבע מאות ועשרים ליצירה, שהיא אלף ושמונה מאות ותשעים ואחת לחורבן הבית, היא מוצאי שביעית. (38) כלומר, לענין חלוקת שנות המעשרות: מעשר שני בשנה ראשונה שניה רביעית וחמישית, ומעשר שני בשלישית וששית (פ"ו מהלכות מתנות עניים הלכה ד). (39) שמיטת קרקע. (40) היא מסורת הגאונים הנ"ל. (41) שכן היו נוהגים בארץ ישראל, כנ"ל. וראה בחור"מ סימן סג סעיף א בביאור הגר"א אות ח, וכן בחזון-איש שהאריכו בביאור שיטת רבינו. ובקונטרס "לשנת השמיטה" של הרא"י דלנסקי ב"התורה והמדינה" תשי"ט עמוד שיח העתיק מה שכתוב על מצבות עתיקות שנחגלו, והכתוב שם נוטה לשיטת הראשונה שכתב רבינו למעלה הלכה ד.

12 ז. שנת יובל⁴² אינה עולה ממנין שני השבוע⁴³,
13 אלא שנת תשע וארבעים - שמיטה, ושנת חמשים -
14 יובל, ושנת חמשים ואחת - תחלת שש שנים של
15 שביע. וכן בכל יובל ויובל.

(42) כלומר, כשהיובל נוהג, שכל יושביה עליה כמו בזמן בית ראשון. ודברי הכסף-משנה כאן תמוהים. (43) ברייתא בנדרים סא. ובעוד מקומות, כחכמים ולא כרבי יהודה.

16 ח. משגלה⁴⁴ שבת ראובן ושבת גד ונחצי שבת
17 מנשה בטלו היובלות; שנאמר: וקראתם דרור

(44) ברייתא בערכין לב: ובספרא פרשת בהר פרק ב הלכה ג. (45) וכל אחד מכיר את ארצו, כנ"ל בהלכה ב. וראה בהערות שם. (46) ראש השנה ט: וקידושין לח: (47) שם. (48) לגבי שילוח עבדים (שם ושם). (49) אם כל יושביה עליה, כנ"ל.

ט. ובזמן⁵⁰ שהיובל נוהג - נוהג דין עבד עברי⁵¹, ודין פתי ערי חומה⁵², ודין שדה חרמים⁵³, ודין שדה אחוזה⁵⁴, ומקבלין גר תושב⁵⁵, ונוהגת שביעית בארץ והשמיטת כספים⁵⁶ בכל מקום מן התורה. ובזמן שאין היובל [נוהג] - אינו נוהג אחד מכל אלו, חוץ משביעית בארץ והשמיטת כספים בכל מקום מדבריהם⁵⁷, כמו שבארנו⁵⁸.

(50) ברייתא בערכין כט. (51) היינו שיכולים בית-דין למכרו בגנבתו, וכן הוא מוכר עצמו. וראה בפ"א מהלכות עבדים הלכה י. ובברייתא שם נתנו טעם לדבר: שנאמר (ויקרא כה, מ): "עד שנת היובל יעבוד עמך". הרי שהמדובר בזמן שהיובל נוהג. (52) הנזכר להלן בפרק יב. וטעמו של דבר: שנאמר בפרשת בתי ערי חומה (שם, ל) "לא יצא ביובל". משמע שהדבר תלוי ביובל (ברייתא שם). וראה להלן שם הלכות ט"ז. (53) שם, כרבי שמעון בן יוחאי, שנאמר (שם כז, כא): "והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה' כשדה החרם". ושדה חרמים, היא שדה שהחרימה לבדק הבית או לכהנים. וראה בפ"ו מהלכות ערכין וחרמין. (54) שם: שנאמר (שם כה, כח): "ויצא ביובל ושב לאחוזתו". ושדה אחוזה, היא שדה שירשה אדם ממורישיו ומכרה. (55) שקיבל על עצמו שלא לעבוד עבודה-זרה, אלא שהוא אוכל נבלות. ושם: אמר רב ביבי, מאי טעמא, אתיא טוב טוב. כתיב הכא (אצל עבד, בדברים טו, טז), "כי טוב לו עמך", וכתיב התם (אצל גר תושב, שם כג, יז), "בטוב לו, לא תוננו". ומכאן שגר תושב נוהג (שאנו מצווים להחיותו) רק כשעבד עברי נוהג, דהיינו כשהיובל נוהג, כנ"ל. (56) ראה למעלה בפ"ט הלכה ב, ובהערות שם. ומפורש בדברי רבינו ששמיטת קרקע בשביעית תלויה ביובל. וצ"ע, מהיכן למד זאת רבינו, שהרי מה שאמרו בברייתא בגיטין לו. "בזמן שאתה משמט קרקע, אתה משמט כספים וכו'", מפרש רבינו שהכוונה ליובל, אבל שביעית אף בזמן הזה היא מן התורה, כמו שביאר הכסף-משנה בכמה מקומות. (57) בכסף-משנה מפרש שזה עולה רק על שמיטת כספים. ואילו שביעית בארץ, היא מן התורה אף בזמן הזה. וראה בספר המצוות לעם, עשה קלה, והערה נוספת תקצו שם. (58) למעלה שם הלכה ג לענין שמיטת כספים. וראה בר"י קורקוס שדקדק מכאן כדברי הכסף-משנה שאין הכוונה אלא לשמיטת כספים, שביאר כן בפ"ט שם. ואילו בשביעית הארץ לא ביאר עוד מאומה,

רב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י"ג תשרי - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החודש אין צורך בכל ע"א הדיינים של בית-דין הגדול אלא בשלשה מתוכם בלבד, הוא-הדין לענין תקיעה ביובל. וראה שם הערה נח. (74) כנ"ל. (75) ראש השנה שם, כרבי. (76) כלומר, אפילו שלא בפני בית-דין.

יב. ובראש השנה⁷⁷ שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת⁷⁸ - לא הָיוּ תוֹקְעִין אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ בּוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ⁷⁹, וְאֵין כָּל יָחִיד וְיָחִיד תוֹקֵעַ אֶלָּא בְּפָנֵי בֵּית דִּין⁸⁰.

(77) ברייתא שם. (78) אבל אם חל ראש השנה בחול, תוקעין בכל מקום (גמרא שם). (79) כנ"ל. (80) ובזמן שהם יושבים, כנ"ל. וראה בפ"ב מהלכות שופר הלכות ח"ט. ובספרא שם פ"א הלכה ה: "ביום הכיפורים, אפילו בשבת וכו', יכול אף תרועת ראש השנה תהיה דוחה את השבת וכו', אם כן למה נאמר בעשור לחודש, אלא בעשור לחודש דוחה את השבת בכל ארצכם (היינו, אף שלא בפני בית-דין שקידשו את החודש, ובלבד שהוא בזמן שהם יושבין, כנ"ל), ואין תרועת ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית-דין בלבד".

יג. שְׁלֹשָׁה דְּכָרִים⁸¹ מְעַכְבִּין בְּיֻבֵּל⁸²: תְּקִיעָה⁸³, וְשְׁלוֹשׁ עֶבְדִּים, וְהַחֲזֵרֶת שְׁדוֹת לְבַעְלֵיהֶן. וְזוֹ הִיא שְׁמִטַּת קֶרְקַע⁸⁴.

(81) ראש השנה ט: כחכמים, ולא כר' יהודה ור' יוסי. (82) שאם לא עשו אחד משלשתם, לא נתקדשה השנה בקדושת יובל, ואינה אסורה בזריעה ובכל העבודות האסורות בשמיטה, ראה ברש"י ובתוספות שם. וכנראה שהקידוש (ראה למעלה הלכה א) אינו מעכב, וראה במנחת-חנינו מצוה שלב. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כה, ט"א) "והעברת שופר תרועה וגו' תעבירו שופר וגו' וקראתם דרור וגו' יובל היא וגו' ושבתם איש אל אחוזתו וגו' לא תזרעו וגו'". והמלים "יובל היא" מורות על עיכוב, כלומר, רק באופן זה הוא יובל ולא באופן אחר, ומה הוא האופן שעל-ידו נתקדש היובל, שופר תרועה וקריאת דרור האמורים לפני הפסוק "יובל היא", והחזרת שדות הנאמרה לאחריו ומקרא נדרש לפניו ולפני לפניו וגם לאחריו. (83) לא מבורר לאיזו תקיעה נתכוין רבינו, אם לתקיעה של בית-דין או לתקיעה של כל יחיד ויחיד (ראה למעלה הלכה י). ובראש השנה שם אמרו: "זו (=תקיעת שופר) מסורה לבית-דין", ואם כן התקיעות של היחידים (ראה למעלה שם) אינן מעכבות (וראה בסוף ההלכה הסמוכה). אבל צריך עיון, שהרי תקיעות אלו, שנלמדו מ"תעבירו שופר", סמוכות בתורה למלים "יובל היא" יותר מתקיעות של בית-דין. (84) הנזכרת בברייתא בגיטין לו. כלומר, ולא שביעית, כדעת יתר הראשונים. וראה למעלה בפ"ט הלכה ב, ובהערות שם.

יד. מֵרָאשׁ הַשָּׁנָה⁸⁵ עַד יוֹם הַכְּפוּרִים לֹא הָיוּ עֲבָדִים⁸⁶ נִפְטָרִים לְבִתְיָהֶן⁸⁷ וְלֹא מִשְׁתַּעֲבָדִין לְאֲדוֹנֵיהֶם⁸⁸, וְלֹא הַשְׁדּוֹת חוֹזְרוֹת לְבַעְלֵיהֶן⁸⁹, אֶלָּא עֲבָדִים אוֹכְלִין וְשׁוֹתִים וְשִׁמְחִים⁹⁰ וְעִטְרוֹתֵיהֶם⁹¹ בְּרֵאשִׁיָּהֶם. מִיָּוֶן שֶׁהִגִּיעַ יוֹם הַכְּפוּרִים, תִּקְעוּ בֵּית

אבל בכתב-יד הנוסחא: "חוץ משיעית בארץ מדבריהם, והשמטת כספים וכו'" (ר"י קורקוס). וכן הוא בחינוך (מצוה של) לפי דפוס וויניציא. ולפי"ז מפורש שגם שביעית הארץ אינה אלא מדבריהם, וראה בפאת-השולחן.

1. י. מִצְוֹת עֲשֵׂה⁵⁹ לְתַקְעַת⁶⁰ בְּשׁוֹפָר בְּעֶשְׂרֵי לְתִשְׁרִי⁶¹ בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל. וּמִצְוָה זוֹ מְסוּרָה לְבֵית דִּין⁶² תַּחֲלָה⁶³, שְׁנֶאֱמַר: וְהַעֲבַרְתָּ⁶⁴ שׁוֹפָר תְּרוּעָה; וְכָל יָחִיד וְיָחִיד⁶⁵ חֵיב לְתַקֵּעַ, שְׁנֶאֱמַר: תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר. וְתוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר תִּשְׁעָה, פְּדִרְךָ שְׁתוֹקְעִין בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה⁶⁶. וּמַעֲבִירִין שׁוֹפָר בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל⁶⁷.

(59) ראה בספר המצוות, עשה קלז. (60) ולענין תקיעת ראש השנה, כתב רבינו שם ובפ"א מהלכות שופר הלכה א, שהמצוה היא לשמוע. והסביר רבינו בספר המצוות שם, "שתקיעה זו ביובל אינה אלא לפרסום החירות, ושהיא חלק מן ההכרזה, והוא אמרו: וקראתם דרור בארץ (ולכן עיקר המצוה התקיעה, דהיינו לאחרים, לפרסום הדבר), ואין ענינה כענין תקיעות ראש השנה, שהן "זכרון לפני ה'" (ולכן עיקרה השמיעה, וההתעוררות כתוצאה ממנה). וראה בהערות שם. (61) הוא יום הכיפורים. (62) הגדול. (63) כלומר, כן הוא הסדר: בתחילה תוקעין בבית-דין, ואחר-כך תוקעים כל ישראל, שהרי כן אמרה תורה "והעברת" (היינו בית-דין) ואח"כ "תעבירו" (כל אחד ואחד מישראל). וראה בקרית ספר, ובמנחת-חנינו מצוה שלא. (64) כלומר, בראש הענין כתוב: וספרת לך וגו'. ושם הכוונה לבית-דין הגדול בלבד, כנ"ל בהלכה א, ולכן גם האמור להלן "והעברת", הכוונה לבית-דין. וכן מפורש בראש השנה ט: (65) ראש השנה ל. וספרא פ בהר פרשה ב הלכה ה. (66) משנה שם לג: ובמשנה שם כו: שוה היובל לראש השנה לתקיעה. וראה בפ"ג מהלכות שופר הלכה א. (67) שנאמר: "תעבירו שופר בכל ארצכם". והכוונה, לפרסם את חירות העבדים. ודוקא בגבול ישראל, אבל בחוץ לארץ לא, כמפורש בירושלמי ראש השנה פ"ד סוף הלכה א (אור שמח).

7. יא. שׁוֹפָר שֶׁל יוֹבֵל וְשֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה אֶחָד הוּא לְכָל דְּכָר⁶⁸. וְאַחַד⁶⁹ רֵאשׁ הַשָּׁנָה וְאַחַד הַיּוֹבֵל לְתַקְיעוֹת⁷⁰, אֶלָּא שְׁפִיּוּבָל⁷¹ תוֹקְעִין⁷² בֵּין בְּבֵית דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ בּוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ⁷³ בֵּין בְּבֵית דִּין שֶׁלֹּא קִדְּשׁוּ בּוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ, וְכָל יָחִיד וְיָחִיד⁷⁴ חֵיב לְתַקֵּעַ כָּל זְמַן שְׁבִית דִּין יוֹשְׁבֵינָם⁷⁵ וְשִׁלָּא בְּפָנֵי בֵּית דִּין⁷⁶;

(68) שכשם ששופר של ראש השנה אינו אלא מקרן כבשים כפוף (פ"א מהלכות שופר הלכה א), כן בשופר של יובל, כחכמים במשנה שם ולא כרבי יהודה. והוא-הדין שהם שוים בשיעורם ובכל הדינים השייכים לגוף השופר, והנזכרים בהלכות שופר שם. (69) שם. (70) משנה שם. ושם נאמר גם "ולברכות". והביאו רבינו בפ"ב מהלכות תפילה הלכה ח. (71) ברייתא שם ל: (72) אפילו בשבת. וראה להלן. (73) היינו, בבית-דין הגדול (ספר המצוות, עשה קנג). והברייתא תלתה את הדבר בבית-דין "שקידשו בו את החודש". וייתכן שטעם הדבר הוא, שכשם שלקידוש

יום שני י"ד תשרי ה'תשפ"ב

פרק אחד עשרי

1) יבאר שארץ ישראל המתחלקת לשבטים לא תמכר לצמיתות. לא ימכור אדם ביתו או שדה אחוזתו אלא-אם-כן העני. הקנים והזמורות שבתוכה. דין הלוקח שדה אחוזה ונטעה אילנות. ואם מותר לגאול בפחות משתי שנים. ודין מכרה בשנת היובל עצמה. ואילנות אם חוזרין לבעלים ביובל. לעולם מייפין כח המוכר שדה אחוזה, הרוצה למכור שדות אחרות לגאול הראשון. אם רצה לגאול חצי השדה. נותן שדהו במתנה. האחין שחלקו. והיורש את אשתו.

- א. ארץ ישראל² המתחלקת לשבטים אינה נמכרת¹⁶
לצמיתות³, שנאמר: והארץ⁴ לא תמכר לצמיתות. ואם¹⁷
מכר לצמיתות - שניהם⁵ עוברין בלא תעשה⁶. ואין¹⁸
מעשיהן מועילין⁷, אלא תחזור השדה לבעליה¹⁹
ביובל²⁰.

2) ולא חוץ לארץ, כדלהלן. 3) [כלומר, הארץ המתחלקת לשבטים, שנמכרת לזמן, אינה נמכרת לצמיתות, אבל ירושלים שלא נתחלקה לשבטים (יומא יב.) ואין משכירין בה בתים (שם. וכל זה בפ"ז מהל' בית הבחירה הי"ד), וכל-שכן שאין מוכרים בה בתים ('אבות דרבי נתן' פרק לה), כיון שגם מכירה לזמן אינה מכירה, לא שייך בה האיסור של מכירה לצמיתות. ולשון 'אבות דרבי נתן' שם: "ואין מוכרין הבית לצמיתות בתוכה (=ירושלים)". וצריך עיון. וראה במדרש תנחומא פ' בהר סוף סי' א. 4) היינו, הארץ הידועה, והיא ארץ ישראל. 5) שהרי על ידי שניהם, נעשית המכירה. 6) אבל אינם לוקין על לאו זה, מכיון שלא הועילו מעשיהם, וכן כתב רבינו בפ"ז מהל' בכורות ה"ה, שכל שאין המעשה מועיל, אינו לוקה. ולכן לא מנה רבינו לאו זה בפ"ט מהל' סנהדרין, בין הלאוין שלוקין עליהם (משנה-למלך). וראה להלן. 7) ב'ירושלמי' דמאי פ"ה ה"ח, הביאו רבינו מפסוק זה "והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ", למי שסובר אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מקדושתה (ועי' פ"א מהל' תרומות הי"י) – הרי שאין מעשיהם מועילים, כדברי רבינו. וראה בהשגות הרמב"ן ל'ספר המצוות' לא-תעשה רכז. והרדב"ז כתב שדעת רבינו כר"ב (תמורה ד:) "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד לא מהני". וכן נראה מדברי ה'חינוך' סוף מצוה שלט, שכתב בדעת רבינו שחייב מלקות, וזוהי דעתו של ר"ב (שם) ד"לקי משום דעבר אמימא דרחמנא", אבל זה נסתר מדברי רבינו בהל' בכורות שם, ראה למעלה.

- ב. והמוכר⁸ שדהו לששים שנה - אינה יוצאה²¹
ביובל²²; שנאמר⁹ חוזר ביובל אלא דבר הנמכר סתם¹⁰
או הנמכר לצמיתות¹¹.

8) בבא-מציעא ע"ט, א. 9) שם: "מי שאין שם יובל (היינו, אלמלא היובל) - נצמחת, יש שם יובל - אינה נצמחת, יצתה זו (שנמכרה לששים שנה), שאף-על-פי שאין שם יובל - אינה נצמחת". 10) שבלי היובל היה הדבר חלוט ללוקח לעולם. 11) בפירוש.

דין⁹² בשופר, נפטר עבדים לבעליהן וחזרו שדות לבעליהן.

85) ברייתא של ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא בראש השנה ח: 86) עברים. 87) שמא לא יתקעו בית-דין בשופר ביום הכיפורים, ותקיעה היא אחת משלשת הדברים המעכבים את היובל, כמפורש למעלה (מנחת חינוך, מצוה שלא). 88) שמא יתקעו ביום הכיפורים, ויהיה היובל למפרע מראש השנה. 89) סיפרא פ' בהר פרק ב הלכה א. 90) על חירותם. 91) דרך החירות, כמו שאמרו בצדיקים שבעולם הבא, ש"יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה" (ברכות יז.). וכן היו נוהגים חתנים וכלות, ראה סוטה מט. 92) שהרי להם מסורה מצוה זו תחילה, כנ"ל בהלכה י. וראה בהלכה הקודמת.

- טו. דין היובל⁹³ בשביעת הארץ ודין השמיטה אחד³
הוא לכל דבר. כל שאסור בשביעית מעבודת⁴
הארץ⁵ - אסור בשנת יובל, וכל שמותר בשביעית -
מותר ביובל, ומלאכות שלוקין עליהן בשביעית⁶ -
לוקין עליהן ביובל. ודין פרות שנת יובל באכילה⁷
ובמכירה⁸ ובבעור⁹ - פדין פרות שביעית לכל דבר.

93) בסיפרא שם פרק ג הלכה ב: "לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזיריה, כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל". וראה בספר המצוות לעם, לא-תעשה רכז, ובהוספה בהערה רסב. 94) בספר המצוות שם כתב גם עבודת האילן. 95) כמו זריעה זמירה, קצירה ובצירה, שלוקין עליהן מן התורה, כנ"ל בפ"א הלכה ב, וחפירה חרישה ועוד, שלוקים עליהן מדרבנן, שם הלכה ד. 96) כלומר, שיש לאכלם ולא לשרפם ולהפסידם, וכן שלא לשנותם מבריייתם, כנ"ל בפ"ב הלכה ג. 97) שאין עושים בהם סחורה, אלא באופנים שנזכרו בפ"ו. 98) כנ"ל בפ"ז הלכה א.

- טז. יתרה⁹⁹ שביעית על היובל, שהשביעית משמטת⁹
כספים ולא יובל. ויותר יובל על השביעית, שהיובל¹⁰
מוציא עבדים ומשמיט קרקע. וזהו¹⁰⁰ דין מכירת¹¹
שדות האמורות בתורה, והיא מצות עשה¹⁰¹,
שנאמר: גאלה תתנו לארץ. יובל¹⁰² משמיט קרקע¹³
בתחלת¹⁰³, ושביעית אינה משמטת כספים אלא¹⁴
בסופה¹⁰⁴, כמו שבאנו¹⁰⁵.

99) סיפרא שם הלכה ו. 100) כלומר, השמטת הקרקע שהיא חזרת השדות לבעליהן ביובל. 101) ראה בספר המצוות, עשה קלח. 102) ערכין כח: 103) סיפרא שם פרק ב הלכה א: "וכשהוא אומר, וקדשתם את שנת החמשים שנה, מלמד שהיא מתקדשת מראש השנה". וכן הוא בראש השנה ח: בברייתא של ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא. והיינו ביום הכיפורים, ראה למעלה הלכה יד. 104) שנאמר: "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה". 105) למעלה בפ"ט הלכה ד.

23 פְּרוֹת לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה³¹, וְגֵאלָהּ אַחֵר שְׁתֵּי שָׁנִים -
24 הָרִי זֶה אוֹכֵל שְׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת³² בְּשְׁתֵּי הַשָּׁנִים, וְאִינוֹ
25 מְחַשֵּׁב עִמּוֹ אֶלָּא לְפִי שְׁתֵּי שָׁנִים בְּלִבְדּוֹ; שְׁנֵאמַר: עַל
26 פִּי הַשָּׁנִים³³, לֹא עַל פִּי הַתְּבוּאוֹת.

(30) משנה בערכין כט, ב. וברייתא ל, א. והוא מ'סיפרא' שם סוף פ"ג. (31) אף-על-פי שהמכירה היא לשתי שנים מעת לעת, כדלהלן ה"ט, בכל זאת יש חידוש בדבר, שאין אומרים כאן ששלושים יום קודם ראש השנה יחשבו כשנה, כדרך שאומרים לענין ערלה (פ"ט מהל' מעשר שני ה"ח). וכן הוא ב'שיטה מקובצת' ערכין שם. (32) היינו, התבואה שהיתה בשעת המכירה, ושתי התבואות של שתי השנים. (33) פסוק זה נאמר לענין מקדיש שדה אחוזה. וב'סיפרא' ובערכין שם, למדו זאת ממה שנאמר: "במספר שני תבואות ימכר לך". כלומר, כל התבואות של השנים הללו.

27 ז. הַקָּנִים³⁴ וְהַזְמִירוֹת וּפְרוֹת שֶׁקָּמָה שְׁבִתוֹכָה - הָרִי
28 הֵן שֶׁל לֹקֵחַ בְּשָׂאָר הַפְּרוֹת שָׁלָה. אֲבָל³⁵ אֵילָן
29 שֶׁנִּכְסַח אוֹ שִׁיבֵשׁ - שְׁגִיחָהּ אֲסוּרִין בּוֹ³⁶. בְּיָצֵד
30 יַעֲשֶׂה? יִמְכֹּר³⁷ וְיִלְקַח בְּדָמָיו קֶרֶקַע, וְהִלְוִיחָהּ אוֹכֵל
31 פְּרוֹתֶיהָ עַד שֶׁתִּגָּאֵל³⁸ הַשָּׂדֶה מִיָּדוֹ.

(34) תוספתא ערכין פ"ה ה"א. (35) שם. וראה בברייתא בבא-מציעא עט, א. ומפרש אותה רבינו לענין מכר, וכן הוא ב'שיטה מקובצת' שם בשם ר"ח. (36) המוכר אסור בו, שהרי האילן משועבד ללוקח, והלוקח אסור להשתמש בהם, שהרי כלה קרנו של המוכר. (37) האילן היבש. (38) קודם היובל בפדיון, או בשנת היובל, בלא דמים, כנ"ל.

32 ח. הַלֹּקֵחַ³⁹ שָׂדֶה אַחֲזָה וְנִטְעָה אֵילָנוֹת⁴⁰ וְהִשְׁבִּיחָהּ,
33 כְּשֶׁהָיָה חֹזֶרֶת בִּיבֹל - שְׁמִין שֶׁבַח הָאֵילָנוֹת⁴¹;
34 שְׁבִתוֹכָהּ, וְנוֹתֵן בְּעַל הַשָּׂדֶה דָּמֵי הַשְּׁבַח לִלְוִיָּהּ;
35 שְׁנֵאמַר: וְיֵצֵא מִמֶּכֶר בֵּית⁴² - מִמֶּכֶר חֹזֶר, וְלֹא
36 הַשְּׁבַח.

(39) ברייתא בבא-מציעא קט, א. (40) הוא-הדין אם עלו האילנות מאלהים ('חזון איש'), אלא שכוונת רבינו לומר, שדוקא שבח שאינו בגוף הקרקע שמין ללוקח, אבל לא שבח שבגוף הקרקע, כגון שחרש את הקרקע והשביחה. וטעמו של דבר, שכל שהוא בגוף הקרקע, הרי זה בכלל "ממכר בית", שחוזר ביובל. וראה להלן הי"א והט"ז. (41) כנ"ל. (42) פסוק זה נאמר בפרשת בתי ערי חומה, ולמדו משם אף לשדה אחוזה.

37 ט. הַמוֹכֵר⁴³ אֶת שָׂדֶהוּ בְּזִמְן שֶׁהֵיבֵל נֹחַג⁴⁴, כְּמֹ
38 שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁵ - אִינוֹ מֵתָר לְגֵאלָהּ⁴⁶ לְפָחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים⁴⁷;
39 שְׁנֵאמַר: בְּמִסְפַּר שָׁנֵי תְּבוּאוֹת⁴⁸ יִמְכֹּר לָךְ. וְאִפְלוּ רָצָה
40 הַלֹּקֵחַ⁴⁹ - אֲסוּר; שְׁנֵאמַר: בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֵר
41 הֵיבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עַמִּיתָךְ - אֵין פָּחוֹת⁵⁰ מִשְׁתֵּי שָׁנִים
42 מַעֲתָ לַעֲתָ⁵¹ מִיּוֹם הַמִּכְרָה⁵².

(43) משנה, ערכין כט, ב. וראה ב'סיפרא' שם. (44) היינו, כשכל יושביה עליה. (45) למעלה פ"ה ה"ח. (46) המוכר

1 ג. לֹא יִמְכֹּר¹² אָדָם בֵּיתוֹ¹³ אוֹ שָׂדֶה אַחֲזָתוֹ, אִף עַל
2 פִּי שְׁהֵם חֹזֶרֶין אַחֵר זִמְנָה¹⁴, אֶלָּא אִם בְּנֵי הָעָנִי;
3 שְׁנֵאמַר: וְכִי יָמוּךְ אַחִיד וּמְכֹר מֵאַחֲזָתוֹ. אֲבָל לְמִכֹּר
4 וְלִהְיוֹת הַדָּמִים בְּכִסּוֹ אוֹ לַעֲשׂוֹת בֵּהֶן סְחוּרָה אוֹ
5 לְקַח בֵּהֶן פָּלִים אוֹ עֲבָדִים וּבִהְמָה - אִינוֹ רִשְׁאִי;
6 אֶלָּא לְמִזְנוֹת בְּלִבְדּוֹ¹⁵. וְאִם עֲבָר¹⁶ וּמְכֹר מִכָּל מְקוֹם
7 - הָרִי אֵלָיו מְבֹרָךְ¹⁷.

(12) 'סיפרא' שם פ"ה ה"א, ותוספתא ערכין פ"ה. (13) [ב'סיפרא' ובתוספתא שם, ליתא "ביתו". ולמדה רבינו מסוגיית הגמרא בקידושין כ, א - שנראה משם שמה שנאמר (ויקרא כה, כט) "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה", מוסב על "כי ימוך אחיך" שלמעלה, ועוד נראה שם שהסדר הוא למכור תחילה שדה ואחר-כך בית, עיי"ש. ואם כן, אם אסור למכור שדה אלא-אם-כן העני, כל-שכן שאסור למכור בית אלא באופן הנ"ל]. (14) היינו ביובל, כנ"ל, או לאחר זמן מסוים שקצב בשעת המכר, כנ"ל. (15) אם העני, כנ"ל. (16) תוספתא, שם. (17) שאין זה איסור מפורש, אלא שמדברי הכתוב נראה שאסור למכור שדהו אלא-אם-כן העני.

8 ד. וְדִנְיָן בְּבֵית דִּין בְּתֵי עָרֵי חֹמָה¹⁸, וּבְשָׂדֶה דִּין
9 שָׂדֶה אַחֲזָה¹⁹. דִּין מוֹכֵר שָׂדֶה אַחֲזָתוֹ: לְחַשְׁבֵּי²⁰ אֶת
10 הַדָּמִים לְפִי הַשָּׁנִים הַנִּשְׁאָרוֹת לִיבֹל²¹; וּבְכָל עֵת
11 שִׁירְצָה לְפָדוֹת - מְחַשֵּׁב עִם הַלֹּקֵחַ עַל הַשָּׁנִים
12 שֶׁאֵכָל, וְגוֹרֵעַ מִדָּמֵי הַמֶּכֶר²², וּמְחִזִּיר לוֹ הַשְּׂאָר²³.

(18) כדלהלן פ"ב. (19) המפורש בפרק זה. (20) שנאמר (שם, כז): "וחשב את שני ממכרו והשיב את העודף לאיש אשר מכר לו, ושב לאחוזתו". (21) היינו, כמה דמים משלם הלוקח עבור כל שנה שהוא מחזיק בשדה. (22) היינו, מהדמים שנתן הלוקח למוכר. ואולי צריך לומר: מדמי המכר. (23) ושב המוכר לאחוזתו, כנ"ל.

13 ה. בְּיָצֵד? הָרִי הַנִּשְׂאָר לִיבֹל²⁴ עֶשֶׂר שָׁנִים וּמְכֹר לוֹ
14 שָׂדֶה בְּמֵאָה דִּינָר²⁵, אֲכָלָה הַלֹּקֵחַ שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְרָצָה
15 הַמוֹכֵר לְגֵאלָהּ²⁶ - נוֹתֵן לוֹ שְׁבַעִים דִּינָר וּמְחִזִּיר
16 שָׂדֶהוּ. וְכֵן אִם אֲכָלָה עֶשֶׂר שָׁנִים²⁷ - נוֹתֵן לוֹ אַרְבָּעִים
17 דִּינָר וּמְחִזִּיר לוֹ שָׂדֶהוּ. לֹא גֵאלָהּ אֶלָּא הַנִּיחָה בְּיָד
18 הַלֹּקֵחַ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל - תַּחֲזֹר לְבַעֲלִים בְּלֹא
19 דָּמִים²⁸. שְׁנֵאמַר: בְּמִסְפַּר שָׁנֵי תְּבוּאוֹת יִמְכֹּר לָךְ²⁹.

(24) מיום המכירה. (25) אם כן, נתן עשרה דינרים לשנה. (26) לפדות. (27) היינו, אף-על-פי שאכל כבר רוב הזמן, אין אומרים, שלא יחזיר לו המוכר את העודף. (28) שנאמר (שם, כח) "ואם לא מצאה ידו די השיב לו וגו' ויצא ביובל". (29) זה מוסב על מה שלמעלה, שמחשב לפי השנים שאכל ולפי השנים שנתור.

20 ו. מְכָרָה³⁰ לוֹ וְהָיָה מְלָאָה פְּרוֹת, וְלֹאֲחֵר שְׁתֵּי שָׁנִים
21 גֵאלָהּ - אִינוֹ יָכוֹל לִזְמַר לוֹ: הַחֲזִירְנָה לִי מְלָאָה
22 פְּרוֹת כְּמֹ שֶׁמְכַרְתִּי לָךְ. לְפִיכָךְ, אִם מְכָרָה לוֹ מְלָאָה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני י"ד תשרי – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל רה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(65 ברייתא שם. 66) וכאן לא שייך הקל-וחומר הנ"ל, שהרי שדה זו מכורה לו מלפני היובל. ומה ששדות אחרות יוצאות ביובל, זה הוא משום שקורא אני בהן: במספר שני תבואות ימכר לך.

יג. מכר⁶⁷ נקעים מלאים מים⁶⁸ או סלעים⁶⁹ שאינם ראויין לזריעה - הרי זה פודה בפחות משתי שנים; שגאמר: במספר שני תבואות - שדה הראויה לתבואה היא שאינה נגאלת אלא אחר שתי שנים. ואם לא גאלה, אף על פי שאינה ראויה לזריעה - חוזרת לפעלים פיובל⁷⁰.

(67 שם יד, ב: "מכר טרשים נגאלין פחות משתי שנים וכו'". וטרשים הוא מקום שאינו ראוי לזריעה. וכיון ששם כה, א - לענין הקדש, הביאו דוגמא למקום שאינו ראוי לזריעה, "נקעים עמוקים עשרה טפחים (ומלאים מים - גמרא שם) או סלעים גבוהים עשרה טפחים", לכן כתבם רבינו כאן כפירוש ל"טרשים". וראה ברבינו גרשום' שם, ובפ"ח מהל' ערכין הי"ג. 68) עמוקים עשרה טפחים, כנ"ל. 69) גבוהים עשרה טפחים, כנ"ל. 70) שם: "מאי טעמא, ושב לאחוזתו אמר רחמנא, והאי נמי אחוזה היא", שהרי כאן לא תלתה התורה ב"תבואות".

יד. מכר⁷¹ אילנות⁷² - אין נגאלין לפחות משתי שנים, שהרי ראויים לתבואות⁷³. ואם לא גאלן - אין חוזרין לפעלים פיובל; שגאמר: ושב לאחוזתו - ולא לאילנות⁷⁴.

(71 שם. 72) שעושים פירות. 73) והרי הם בכלל: במספר שני תבואות ימכר לך, כנ"ל. אבל אילנות סרק יכול לגאול אותם בתוך שתי שנים (רדב"ז). 74) ואף-על-פי שהמוכר אילנות מכר גם קרקע שתחתיהם וביניהם וחוצה להם כמלא האורה וסלו (פכ"ד מהל' מכירה ה"א-ב), ייתכן שמדובר כאן באופן שמכר את האילנות לבד (רדב"ז). אולם נראה, שמכיון שאין הקרקע הזאת של הלוקח, אלא שמותר לו להשתמש בה ללקיטת הפירות בלבד (ראה בהערות שם), לכן לא שייך לומר שהמוכר ישוב לאחוזתו, שהרי לא יצאה מעולם מרשותו.

טו. מכר⁷⁵ שדהו לראשון, וראשון מכר לשני, ושני לשלישי, אפלו מאה זה אחר זה - בשנת היובל תחזר לאדון הראשון; שגאמר⁷⁶: בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו, לאשר לו אחוזת הארץ.

(75) 'סיפרא' פ' בהר פ"ה סוף ה"ד, כגירסת הגר"א שם. 76) רבינו כתב את הפסוק המתאים לענינו, אף-על-פי ששם נזכר פסוק אחר.

טז. מכרה⁷⁷ לראשון במאה דינר, וראשון לשני במאתים, ורצה האדון לגאל - אינו מחשב אלא עם הראשון⁷⁸; שגאמר: לאיש אשר מכר לו. מכרה לראשון במאתים, וראשון לשני במאה - הרי זה מחשב עם האחרון⁷⁹. וכן⁸⁰ אם מכר במאה והשביחה ביד הלוקח והרי היא ראויה להמכר תבואת⁶⁶.

שלא ברצון הקונה. 47) לפני שתאה השדה שנתיים ביד הלוקח. 48) ומיעוט שנים - שתי שנים. 49) שלא ברצון המוכר. ובגמרא שם: "ולא מיבעיא מוכר דקאי ב'עשה' דכתיב במספר שני תבואות ימכר לך, אלא אפילו לוקח נמי קאי ב'עשה' דבעינן שנים תקנה (= במספר שנים אחר היובל תקנה), וליכא". 50) ברייתא, שם יח, ב. 51) אותו היום ואותה שעה לאחר שנתיים (שם, ועי' רש"י שם). 52) ואין אומרים, שמכיון שהגיע תשרי, הרי זה כאילו כבר עברה שנה (רש"י). ונראה, שבשנה מעוברת, אין חדש העיבור בכלל שתי השנים, שהרי לענין בתי ערי חומה נזקקו לפסוק מיוחד להביא את שנת העיבור (להלן פ"ב ה"ה).

י. וצריך⁵³ שאיכל הלוקח שתי תבואות⁵⁴ בשתי שנים ואחר כך יגאל; שגאמר: שני תבואות. לפיכך, אם היתה אחת משתי השנים שביעית⁵⁵ או שנת שדפון⁵⁶ או ירקון⁵⁷ - אינה עולה מן המניין⁵⁸.

משנה, ו'סיפרא' שם. 54) כלומר, שנתיים שהיו בהן תבואות. וראה בביאורי הגר"א ל'סיפרא' שם. 55) שאסור לזרוע בה, בארץ. 56) לכל העולם, ראה להלן. 57) לכל העולם. בבבא-מציעא ק, א: "או שהיו השנים כשני אליהו". ולהלן שם: "תני שדפון וירקון דומיא דשנים כשני אליהו (שלא היתה תבואה בכל העולם), מה שני אליהו דלא הוי תבואה כלל, אף הכא דלא הוי תבואה כלל וכו', דאמר קרא: במספר שני תבואות ימכר לך, שנים שיש בהן תבואה בעולם וכו', שביעית אפקעתא דמלכא היא (ולכן אינה קרויה שנת תבואה - רש"י ו'תוספות')". וכן נראה מלשון רבינו, שכתב "שנת שדפון" ולא כתב "נשתדפה" (רדב"ז). וראה פ"ח מהל' שכירות ה"ה. 58) של שתי השנים, אלא מחזיק בשדה שנה נוספת.

יא. הניתה⁵⁹ הלוקח בורה⁶⁰ שנה ואכלה שנה, או אכלה שנה ונרה שנה ולא זרעה - הרי אלו עולין למניין⁶¹. מכרה⁶² בשנת יובל עצמה - אינה נמפרת⁶³, והדמים חוזרין⁶⁴ לפעלים.

(59) שם. 60) כאן כתב רבינו שנה שהובירה קודם, ולהלן כתב שנה שאכלה קודם. 61) כיון שהשנים הן "שני תבואות", אלא שהוא לא זרע, והפסיד לעצמו. ולפי זה הוא-הדין אם הניחה הלוקח בורה או שנירה שנתיים (כסף-משנה, ועי' רדב"ז). ובגמרא שם אמרו שהחידוש ב"נירה", שאין המוכר משלם לו דמי הניר כשהוא גואל את השדה. וכבר רמז רבינו לדין זה בה"ח, שכתב שאין שמין ללוקח אלא את שבח האילנות, אבל לא שבח שבגוף הקרקע, וראה בהערות שם, וב'אור גדול' על משנתנו. 62) ערכין שם, כשמואל שהלכה כמותו בדיני ממונות, ולא כרב. 63) שם: קל-וחומר, ומה מכורה כבר (מלפני היובל), יוצאה (ביובל), שאינה מכורה - אינו דין שלא תמכר. 64) להלן שם.

יב. מכרה⁶⁵ שנה אחת לפני היובל - הרי הלוקח אוכל אותה שנה ושנה אחר היובל; שגאמר: שני תבואת⁶⁶.

רו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ט"ו תשרי - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היתה הבכורה צריכה לחזור. אמר ליה רבי אלעזר, מאי אין חוזרין, אין חוזרין לבטלה". וסובר רבינו, שאין מבטלים את החלוקה הראשונה ומחלקים מחדש (כפירוש רש"י), אלא מחליפים את חלקיהם (כסף-משנה). (96) במשנה שם: ואלו שאין חוזרין ביובל (כלומר, אין חוזרין לבטלה כנ"ל, הבכורה, והיורש את אשתו והמייבם את אשת אחיו והמתנה דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים המתנה כמכר (הלכה כחכמים, כנ"ל. משמע שבשאר הדברים מודים חכמים לרבי מאיר). ובגמרא שם: מאי טעמייהו דרבנן "תשובו", לרבות את המתנה, והני כולהו ירושה נגינה (ולכן אינם חוזרים ביובל). (97) שיעור כל נכסי אחיו המת (פ"ג מהל' נחלות ה"ז). ולמדו כן בבכורות שם, ממה שקראו הכתוב בכור, שנאמר: "והיה הבכור אשר תלד". (98) כנ"ל.

22 כא. אָבֵל הַיּוֹרֵשׁ⁹⁹ אֶת אִשְׁתּוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂרִישַׁת
23 הַבֶּעַל מִדְּבָרֵיהֶם¹⁰⁰ - עֲשׂו חֲזוּק¹⁰¹ לְדְבָרֵיהֶם כְּשֶׁל
24 תּוֹרָה, וְאֵינוֹ מִחֲזִיר בַּיּוֹבֵל. וְאִם¹⁰² יָרַשׁ מִמֶּנָּה בֵּית
25 הַקְּבֻרוֹת¹⁰³ - יִחְזֹר לִבְנֵי מִשְׁפַּחָהּ¹⁰⁴, מִשּׁוּם פָּגַם
26 מִשְׁפַּחָהּ¹⁰⁵, וַיִּתְּנוּ לוֹ דְּמִיָּה, וּמִנְפִּין¹⁰⁶ לוֹ דְּמֵי קָבֵר
27 אִשְׁתּוֹ¹⁰⁷, שֶׁהָיָה חַיֵּב בַּקְּבֻרָתָהּ¹⁰⁸.

(99) שם, כנ"ל. (100) ראה פ"ב מהל' אישות ה"ג, ופ"א מהל' נחלות ה"ח. וכוונת רבינו, שהרי אמרו שם, שטעמו של רבי מאיר הסובר שהיורש את אשתו אינו מחזיר ביובל, הוא משום שירושת הבעל דאורייתא, משמע מזה שלמאן דאמר ירושת הבעל דרבנן, ותקנוה לו תחת קבורת אשתו (כנ"ל בהל' אישות שם ה"ב, ד). הרי היא כמכר וחזרת ביובל. (101) בבא-בבא קטל, ב: "גבי יובל שויהו רבנן (את הבעל) כיוורש, משום פסידא דידיה" (שלא יצטרך להחזיר לקרובים, כנ"ל). וראה בתוספתא שם ד"ה גבי, וב"אור שמח'. (102) בבכורות שם, כרבי יוחנן בן ברוקה. (103) גמרא, שם. (104) ביובל. (105) שגנאי הוא להם שיהיו אחרים נקברים עמהם, והם יקברו בקבורת אחרים (רש"י בכתובות פד). ולכן לא עשו כאן חכמים חזיון לדבריהם שלא תחזור ביובל, כנ"ל. וראה פכ"ד מהל' מכירה הי"ז ובהערות שם. ובבבא בתרא ק, ב - ברשב"ם ד"ה משום. (106) שם. (107) שאינם משלמים עבורו. (108) ראה בהל' אישות, שם.

יום שלישי ט"ו תשרי ה'תשפ"ב

פֶּרֶק נְעִימִים עֶשְׂרִי

(1) יבאר המוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה. ואם הקרובין פודין אותה, אם מת הלוקח או המוכר. והמוכר לראשון וראשון לשני בתוך השנה. מכר ב' בתים האחד בחצי אדר ראשון ואחד בראש אדר שני. אם הגיע י"ב חדש ולא נמצא הלוקח. ודין המקדיש בית בעיר חומה. ואם מכר בית בעיר חומה והגיע יובל תוך שנת המכר. המוכר בית בבתי החצרים או בעיר שאינה מוקפת. בית שאין בו ד' אמות על ארבע אמות, ואם הבית נחלט בירושלים. העיר שראויה להקרא עיר חומה. כיון שעלה עזרא בבית שני נתקדשו כל הערים.

1 בְּמֵאֲתַיִם - מִחֲשָׁב לְפִי מָה שֶׁמָּכַר⁸¹. וְאִם מָכַרָה
2 בְּמֵאֲתַיִם וְהִכְסִיפָה וְהָיָה הָיָה רְאוּיָהּ לְהִמָּכֵר בְּמֵאָה
3 - מִחֲשָׁב לְפִי מָה שֶׁהָיָה⁸². וְלַעֲוֹלָם מְנַפִּים פֶּחַ מוֹכֵר
4 שָׂדֶה אֲחֻזָּה, וּמַרְעִין פֶּחַ הַלּוֹקֶחַ.

(77) 'סיפרא' שם ה"ג, ומשנה ערכין ל, א. ותוספתא שם פ"ה. (78) כלומר, שמחזיר לראשון את העודף עבור השנים שנותרו עד היובל, לפי מאה דינר שקיבל ממנו. והיינו, לטובת המוכר. (79) שם: שנאמר, והשיב את העודף לאיש, לאיש אשר בתוכה. וראה ב'שיטה מקובצת' שם אות ה. (80) שם, כרבי דוסתאי בן יהודה. (81) שם, ב. שנאמר: והשיב את העודף, העודף שבידו (היינו, לפי מאה דינר שקיבל מהלוקח). (82) שם: העודף, העודף שבקרקע (לפי שוויה עתה).

5 יז. הַמוֹכֵר⁸³ שָׂדֶה אֲחֻזָּתוֹ וְהָיוּ לוֹ שְׂדוֹת אַחֲרוֹת,
6 וּמָכַר מֵאוֹתָם הַשְּׂדוֹת כְּדִי לְגַאֵל שְׂדֵה שְׁמֹכֵר - אֵין
7 שׁוּמְעִין לוֹ⁸⁴; שְׁנֵאמַר⁸⁵: וּמָצָא כְּדִי גְאֻלָּתוֹ - עַד
8 שְׁיִמָּצָא דָּבָר שְׁאִינוֹ מְצוּי לוֹ בַּשָּׂעָה שְׁמֹכֵר. וְכֵן⁸⁶ אִם
9 לָוֶה לְגַאֵל - אֵין שׁוּמְעִין לוֹ; שְׁנֵאמַר: וְהַשִּׁיגָה יָדוֹ
10 - לֹא שְׁיִלָּהּ.

(83) משנה שם, ו'סיפרא' שם ה"ב, וה', וכגירסת הגר"א שם. (84) אפילו אם הן רחוקות ורעות, והשדה שמכר קרובה ויפה (שם). (85) שם ל, ב. (86) משנה, ו'סיפרא' שם.

11 יח. מָצָא⁸⁷ מַעֲטָה⁸⁸ וְרָצָה לְגַאֵל חֲצִי הַשָּׂדֶה שְׁמֹכֵר -
12 אֵין שׁוּמְעִין לוֹ; שְׁנֵאמַר: כְּדִי גְאֻלָּתוֹ - אוֹ גּוֹאֵל אֶת
13 כָּלָה אוֹ אֵינוֹ גּוֹאֵל. וְאִם רָצוֹ⁸⁹ קְרוֹבָיו לְגַאֵל -
14 גּוֹאֲלִים; שְׁנֵאמַר: וְכָא גְאֻלוֹ הִקְרִב אֵלָיו.

(87) שם. (88) דבר שאינו מצוי לו בשעה שמכר, כנ"ל. (89) 'סיפרא' שם סוף ה"א.

15 יט. הַנּוֹתֵן⁹⁰ שְׂדֵהוּ מִתְּנָה - הָרִי זֶה חֲזוּרָת לֹ בַּיּוֹבֵל;
16 שְׁנֵאמַר⁹¹: תִּשְׁבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ - לְרִבּוֹת אֶת
17 הַמִּתְּנָה⁹².

(90) משנה, בבכורות נב, ב. כחכמים ולא כרבי מאיר. (91) גמרא שם. וצ"ע, אם במתנה יכול הנותן לגאול לפני היובל, כמו בבתי ערי חומה, להלן פ"ב ה"ד (רש"ש שם). (92) יש אומרים כי מתנת רבים אינה חוזרת ביובל (חידושי ר"ע איגר על הרמב"ם בשם הרד"ק ביהושע כד, לג).

18 כ. הָאֲחִין⁹³ שֶׁחֲלָקוּ - כְּלָקוֹחוֹת⁹⁴ הֵן, וּמִחֲזִירֵין זֶה
19 לָוֶה חֲלָקוֹ בַּיּוֹבֵל, וְלֹא תִבְטַל⁹⁵ חֲלָקָתוֹ מִמִּפְּמוֹת
20 שְׁהִיתָה. וְכֵן הַבְּכוֹר⁹⁶ וְהַמְּיָבֵם⁹⁷ אִשְׁתּוֹ אֲחִיו - מִחֲזִיר
21 בַּיּוֹבֵל חֲלָק שְׁטָטל, וְנוֹטָל⁹⁸ הַחֲלָק שְׁכָנְגָדוֹ.

(93) בבכורות שם, כרבי אסי אמר רבי יוחנן. (94) כלומר, כאילו מכר כל אחד לחבירו את חלקו תמורת חלקו של שני שקיבל הוא. ואין אנו אומרים "ברירה", שהוכרר הדבר שזה חלקו וזה חלקו של השני. (95) שם: "מתחב רב הושעיא, ואלו שאין חוזרין ביובל הבכורה (כלומר, ואם לקוחות הם,

שָׁנָה²⁰; וְזֶה שְׁמֵכָר בְּחֵצֵי אֲדָר רִאשׁוֹן - לֹא עֲלֵתָהּ²³
לֹא שָׁנָה עַד חֵצֵי אֲדָר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה, מִפְּנֵי שְׂיָרֵד²⁴
הַלֹּקֶחַ בְּחֹדֶשׁ הָעֵבֹר²⁵.

(19) שהייתה פשוטה. (20) שהרי זה כאילו ירד בראש אדר של שנה שאינה מעוברת. (21) היינו, באדר ראשון שהוא מעובר, וחל עליו הדין שבשנה מעוברת אין השדה נחלטת עד סופה, היינו, עד אמצע אדר של שנה הבאה.

ז. הִגִּיעַ²² יוֹם שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ וְלֹא נִמְצָא²³ הַלֹּקֶחַ לְפָדוֹת מִמֶּנּוּ - הֲרִי זֶה מִנִּיחַ מְעוֹתָיו בְּבֵית דִּין וְשׁוֹבֵר אֶת הַדִּלֶּת וְנִכְנָס לְבֵיתוֹ²⁴, וְאִמְתִּי שְׂיָבֹא²⁸ הַלֹּקֶחַ - יָבֹא וְיִטַּל מְעוֹתָיו.²⁹

(22) משנה שם: כתקנת הלל. (23) כלומר, שנטמן באותו יום, כדי שיהיה הבית חלוט לו. (24) שהנתינה בעל כרחו של המקבל היא נתינה טובה, בכל מקום, אלא שהלל נזקק לתקן, שתהא הנתינה טובה אפילו אם היא שלא בפני המקבל כמו כאן.

ח. הַמְקֵדִישׁ בֵּית עֵיר חוֹמָה, וְגִאָלוֹ אַחֵר מִיָּד הַהֶקְדֵּשׁ - כִּינּוֹן שְׁעֵלְתָהּ לֹא²⁵ שָׁנָה מִשְׁעָה שְׁנִינָאֵל מִיָּד הַהֶקְדֵּשׁ וְלֹא גִאָלוֹ בְּעָלֶי, נִחְלָט בִּיד הַגּוֹאֵל²⁶. שְׂאִין הַהֶקְדֵּשׁ חוֹלֵט, אֲלֹא הַלֹּקֶחַ; שְׁנִינָאֵר: לִקְנָה אֹתוֹ²⁷ לְדִרְתִּי.

(25) לבית. (26) שם: דאמר קרא "לקונה אותו", ואפילו מיד ההקדש. ולחלטיה הקדש? אמר קרא "לדורותיו", יצא הקדש שאין לו דורות.

ט. מִכָּר בֵּית עֵיר חוֹמָה וְהִגִּיעַ יוֹבֵל בְּתוֹךְ שְׁנַת הַמִּכָּר - אֵינוֹ חוֹזֵר²⁷ בִּיּוֹבֵל; אֲלֹא יִהְיֶה בִּיד הַלֹּקֶחַ עַד שְׂיָרֵצָה הַמּוֹכֵר לְגִאָל כָּל שְׁנַת הַמִּכָּר, אוֹ תִמְלֹא שָׁנָה וְיִחְלָט.

(27) שנאמר: לא יצא ביובל.

י. הַמּוֹכֵר בֵּית בְּתִי חֲצִירִים אוֹ בְּעֵיר שְׂאִינָה מִקְפָּת חוֹמָה פְּרָאוּי²⁸ - הֲרִי זֶה נִגָּאֵל בְּכַח יָפָה²⁹ שְׂבָדִין הַשְּׂדֵה וְשְׂבָדִין הַפְּתִים הַמְּקַפִּין חוֹמָה³⁰. כִּיצַד? אִם רָצָה לְגִאָל מִיָּד³¹ - גּוֹאֵל, כְּדִין הַפְּתִים³². הִגִּיעַ שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ וְלֹא גִאָל - הֲרִי זֶה גּוֹאֵל³³ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל, כְּדִין הַשְּׂדֵה³⁴. וְכַעַת שְׂגוֹאֵל³⁵ - מִחֲשָׁב עִם הַמּוֹכֵר וְגוֹרֵעַ לוֹ מֶה שְׂאָכָל³⁶. הִגִּיעַ יוֹבֵל³⁷ וְלֹא גִאָל - חוֹזֵר הַפְּתִי בְּלֹא דָמִים, כְּדִין הַשְּׂדֵה³⁸.

(28) היינו, בשעת כיבוש הארץ. ושתוקף החומה לפני שיכנו החצרות בתוכה. (29) היינו, שמייפים את כח המוכר. (30) כראוי. (31) ביום שמכר. (32) אבל בשדה אחוזה אינו מותר לגאול לפחות משתי שנים. (33) אפילו בשנה השנייה. וטעמו של דבר, משום שבגמרא שם אמרו: "וביובל יצא, למה לי? אמר רב פפא, לא נצרכה אלא למוכר בית בבתי ערי החצירים, ופגע בו יובל בשנה שנייה. למאי מדמית ליה, אי לבתי ערי חומה מדמית ליה, איחלט ליה ללוקח

א. הַמּוֹכֵר בֵּית בְּתוֹךְ עֵיר הַמְּקַפָּת חוֹמָה² - הֲרִי זֶה גּוֹאֵלָה כָּל שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ³ מִיּוֹם שְׁמֵכָר⁴ כָּכָל עַת שְׂיָרֵצָה⁵, וְאִפְלוּ בְּיוֹם שְׁמֵכָר. וְכַשְׂרוּצָה לְפָדוֹת - נוֹתֵן⁶ כָּל הַדָּמִים שְׁלֵמָה, וְאֵינוֹ גּוֹרֵעַ לְלֹקֶחַ כָּלוּם⁷.

(2) בשעת כיבוש הארץ. (3) שנאמר "והייתה גאולתו עד תום שנת ממכרו". (4) כלומר, שנים עשר חודש מיום ליום. ואין אומרים: משהגיע תשרי, תיחשב לו כשנה. (5) ואינו מחכה שתי שנים כמו במוכר שדה אחוזה. (6) שם: הרי זה כמין ריבית (שהלוקח מקבל כל כספו, ונמצא שהשתמש בשדה המוכר תמורת החזקת המעות בידו), ואינו ריבית (שאינו ריבית אלא בהלוואה, ולא במכר). (7) ולא כדין שדה אחוזה.

ב. וְאִין הַקְּרוֹבִים פּוֹדִין אוֹתָהּ, אֲלֹא הַמּוֹכֵר עֲצָמוֹ אִם הַשְּׂנִינָה יָדוֹ⁸. וְיֵשׁ לוֹ לְמִכָּר מִנְכָּסָיו וּלְפָדוֹתוֹ; אֲבָל לֹא יִלְוֶה וְיִגָּאֵל, וְלֹא יִגָּאֵל לְחֻצְאִין¹⁰.

(8) שלא הוקש בית עיר חומה לשדה אחוזה לעניין זה. (9) שלא נאמר כאן "ומצא כדי גאולתו" כשם שנאמר בשדה אחוזה. (10) שלעניין זה הוקש בית עיר חומה לשדה אחוזה.

ג. מֵת הַלֹּקֶחַ - יִפְדֶּה¹¹ מִיָּד בְּנֵי¹². וְכֵן אִם מֵת הַמּוֹכֵר - יֵשׁ לְבָנוֹ לְפָדוֹתָהּ כָּל שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ¹³.

(11) המוכר. (12) בגמרא שם: "מהו דתימא לקונה אותו אמר רחמנא, והא (בן הלוקח) לא קנה, קא משמע לן והייתה גאולתו מכל מקום". (13) שם: "מהו דתימא ואיש כי ימכר אמר רחמנא, והאי (בן המוכר) לא מכר, קא משמע לן והייתה גאולתו מכל מקום".

ד. מִכָּר לְרִאשׁוֹן, וְרִאשׁוֹן לְשָׁנִי בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה¹⁴ - מוֹנִין¹⁵ לְרִאשׁוֹן¹⁶. כִּינּוֹן שְׁעֵלְמָה שָׁנָה רִאשׁוֹנָה הַחֲלָט הַפְּתִי בִּיד הַשָּׁנִי; שְׁהַמּוֹכֵר מִכָּר לְשָׁנִי כָּל זְכוֹת שְׂתִבּוּא לִידוֹ¹⁷. הִגִּיעַ שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ וְלֹא גִאָלָה - הֲרִי זֶה נִחְלָט בִּיד הַלֹּקֶחַ. וְכֵן אִם נָתַן הַפְּתִי מִתְּנָה¹⁸ וְלֹא גִאָלוֹ כָּל שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ - הֲרִי זֶה נִחְלָט בִּיד זֶה שְׁנָתָה לֹא מִתְּנָה.

(14) הראשונה משעת המכר. (15) י"ב חודש. (16) משעת המכר. ושם: "שנאמר: עד מלאת לו שנה (משמע, למי שהייתה אחוזה שלו מונין - רש"י)". (17) ואילו הייתה הקרקע בידו הייתה נחלטת לו, ולכן כשמוכרה, נחלטת לקונה אותו לדורותיו, לא יצא ביובל. (18) והלכה זו, היא כחכמים בבכורות נב: הסוברים שמתנה כמכר.

ה. הִיָּתָה שָׁנָה מְעַבְרָת - אֵינוֹ נִחְלָט עַד סוֹפָהּ; שְׁנִינָאֵר: עַד מְלֹאֵת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה - לְהִבִּיא חֹדֶשׁ הָעֵבֹר.

ו. מִכָּר שְׁנֵי בְּתִים, אֶחָד בְּחֵצֵי אֲדָר רִאשׁוֹן וְאֶחָד בְּרִאשׁ אֲדָר שְׁנִי: זֶה שְׁמֵכָר בְּרִאשׁ אֲדָר שְׁנִי - כִּינּוֹן שְׂיָרֵצָה אֶחָד בְּאֲדָר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה¹⁹ עֲלֵתָהּ לֹא

רח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ט"ו תשרי - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובברייתא שם: תנו רבנן, חומה, ולא שור איגר (שגגותיה חומתה - רש"י. כלומר, שור היינו חומה כמפורש (בראשית מט, כב) ואיגר הוא כמו איגרא, דהיינו גג. שהיו גגותיה חומתה). סביב, פרט לטבריה שימה חומתה.

יד. אין המקום נקרא ערי חומה עד שיהיה בו שלש חצרות או יתר, ובכל חצר מהן שני בתים או יתר, ונקיפות חומה תחלה ואחר כך יבנו החצרות בתוכן⁴⁹. אבל מקום שישב ואחר כך הקף, או שלא היו בו שלש חצרות של שני בתים - אינו עיר חומה, אלא בתים שבו כבתי החצרים.

(49) שנאמר: "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה" - "שהוקף ולבסוף ישב (היינו, שהבית נבנה ונעשה מושב בעיר שכבר היה לה חומה), ולא שישב ולבסוף הוקף".

טו. אין סומכין⁵⁰ אלא על חומה המקפת בשעת פשוט הארץ. כיצד? עיר שלא היתה מקפת חומה בשעה שקבש יהושע את הארץ, אף על פי שמקפת עתה⁵² - הרי היא כבתי החצרים; ועיר שהיתה מקפת חומה בימי יהושע, אף על פי שאינה מקפת עתה⁵³ - הרי היא כמקפת⁵⁴. וכיון שגלו בחרבן ראשון - בטלה קדשת ערי חומה⁵⁵ שהיו בימי יהושע. כיון שעלה עזרא בביאה השנייה - נחקדשו כל הערים המקפות חומה באותה העת⁵⁶. מפני שביאתן בימי עזרא, שהיא ביאה שנייה - כביאתן בימי יהושע: מה ביאתן בימי יהושע - מנו שמטין ויובלות⁵⁷, וקדשו בתי ערי חומה, ונתחייבו במעשר; אף ביאתם בימי עזרא - מנו שמטין ויובלות⁵⁸, וקדשו בתי ערי חומה, ונתחייבו במעשר⁵⁹.

(50) כל', להחשיב ערים כמקפות חומה. (51) מימות יהושע בן נון. (52) היינו, בזמן בית ראשון. (53) בזמן בית ראשון. אבל לאחר החורבן אין לה דין בית עיר חומה, שהרי קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא. ואף על פי שאמרו שהברייתא הנ"ל של ר' אלעזר בר יוסי סוברת קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא - בפרט זה אין הלכה כמותו. (54) שנאמר: "אשר לוא חומה (= קרי 'לו לא חומה') - אף על פי שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן". (55) כר' אלעזר בן שמוע. שקדושה ראשונה, לפי שהייתה מפני הכיבוש בלבד, קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא. (56) בקדושה שנייה. (57) לאחר י"ד שנה של כיבוש וחילוק. (58) לקדש שמיטין. (59) והנה, מצד הקדושה היו ראויים להתחייב במעשרות מן התורה, אבל מכיון שלא באו כולם, אינם מתחייבים אלא מדרבנן.

טז. וכן לעתיד לבוא בביאה שלישית, בעת שיקנסו לארץ ותחילו למנות שמטין ויובלות, ויקדשו בתי ערי חומה, ויתחייב כל מקום שיקבשוהו⁶⁰ במעשרות⁶¹. שנאמר: והביאך יי אליהך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה - מקיש ירשתך לירשת אבותיך: מה ירשת אבותיך - אתה נוהג [בה]

(אחרי שנה), אי לשדה אחוזה מדמית ליה, השלמה בעי (כנ"ל בפרק י"א הלכה י"ב), להכי אצטריך וביובל יצא". ומכיון שפסוק זה מדבר בשנה שנייה של המכר, אם כן אף הפסוק "גאולה תהיה לו" הסמוך לו, מדבר אף הוא בשנה שנייה, ונמצא שגואל אף בשנה שנייה. (34) אבל בית עיר חומה נחלט ללוקח. (35) אפילו בשנה ראשונה. והרדב"ז והרש"ש שם כתבו, שבשנה ראשונה שאינו גואל אלא מטעם בית עיר חומה - אינו גורע לו מה שאכל כדין בית עיר חומה. (36) כדין השדות. אבל בבתיים נותן כל הדמים שלקח, ואינו גורע ללוקח כלום. (37) אפילו בשנה שנייה. (38) שהרי בבתיים אין דין יובל כלל, אלא נחלט ללוקח אחר י"ב חודש.

יא. כל שהוא לפנים מן החומה, כגון הגנות³⁹ והמרחצאות והשוככות⁴⁰ - הרי הוא כבתיים⁴¹; שנאמר: אשר בעיר. אבל השדות⁴² שבתוך העיר - נגאלין⁴³ כדין השדות שחוץ לעיר; שנאמר: וקם הבית אשר בעיר - בית וכל הדומה לבית, לא השדות.

(39) שבהם אילנות. ודווקא גנות של אילנות שכן דרך ליטע אילנות בחצר, אבל שדות של תבואה, שבהם נחלקו ר' מאיר וחכמים במשנה בערכין שם, אין הלכה כר' מאיר, לפי שאין דרך לזרוע תבואה בחצר. ועיין בעירובין כג: שגם שם חילקו בין זריעה לנטיעה שנטיעות הרי הם כחצר, וזריעות לא. (40) בברייתא ובסיפרא שם נזכרו גם "בתי בדים". [ורבינו השמיטו לפי שדרכם היה לבנותם בתוך החומה, והרי אפילו בית הבנוי בחומה אינו כבתי עיר חומה]. (41) ונחלטים ללוקח אחר יב חודש, כדין בתי עיר חומה. (42) כר' יהודה במשנה שם, ששדות שבתוך העיר דינן כשדות שמחוץ לעיר. (43) עד היובל.

יב. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות - אינו נחלט⁴⁴ כבתי ערי חומה. וירושלים - אין הבית נחלט בה⁴⁵. ובית הבנוי בחומה - אינו⁴⁶ כבתי ערי חומה.

(44) שם: "מאי טעמא, דבית כתיב בהו" (שנאמר: "ובית מושב עיר חומה", ופחות משיעור זה אינו קרוי בית). ומכיון שאין זה בית, דינו כשדה שאינה ראוייה לזריעה. (45) בבבא קמא שם: דכתיב, וקם הבית אשר לו חומה לצמיתות, לקונה אותו לדורותיו, וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים. כלומר, ולכן אין איש יכול להקנותו קרקע שם, ודינו כבתי ערי חצרים. (46) ובגמרא שם: אמר רבי יוחנן, ושניהם מקרא אחד דרשו: "ותורידם בעד החלון, כי ביתה בקיר החומה, ובחומה היא יושבת". ר' שמעון סבר כפשטיה דקרא (שהרי היא כיושבת בעיר החומה), ור' יהודה סבר, בחומה היא יושבת ולא בעיר חומה.

יג. עיר שגגותיה חומתה⁴⁷ או שהים חומתה - אינה כמקפת חומה⁴⁸.

(47) שלא הקיפה חומה, אלא הקיפה בבתיים, ותכופות הבתיים זו לזו, כחומה. (48) ובתיה כבתי ערי חצרים.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ט"ז תשרי - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל רט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7) אף-על-פי שעיקרו של השם "מגרש" נקבע לאלף אמה שבצד העיר - הוא כולל גם את האלפים האחרות ששמן "שדה". וראה בהלכה הסמוכה. (8) במדבר לה. (9) משנה בסוטה כז: כר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי ולא כרבי עקיבא, הדורש אלף למגרש ואלפיים לתחום שבת. ואף-על-פי שכלל בדינו, שהלכה כרבי עקיבא מחבירו, כן שדעת רבי עקיבא בנויה על היסוד שתחומין דאורייתא, אין הלכה כרבי עקיבא, כי מבואר בכמה מקומות שתחומין דרבנן, וכן פסק רבינו בפכ"ז מהלכות שבת הלכה א. ופסק רבינו כמשנתנו, ולא כברייתא בעירובין נו: בשם רבי אליעזר בן יוסי הסוברת שלא היו ללוויים אלא אלפים אמה סביב הערים (ורש"י מפרש אף את משנתנו כברייתא שם). וראה בתוספתא ערכין סוף פ"ה, ובתוספתא סוטה סוף פ"ה, וצ"ע. (10) רחבה פנויה מזריעה ומבתים ומאילנות, לנוי העיר להיות לה לאויר (רש"י שם). וראה ברש"ש שם.

- ג. ונותנין¹¹ לכל עיר בית הקברות חוץ לתחום זה¹²,
שאין קוברין מתייהם בתחום¹³ עריהם; שנאמר:
ומגרישיהם¹⁴ יהיו לבהמתם ולרכשם ולכל חיתם -
לחיים נתנו ולא לקבורה¹⁵.

(11) מכות יב. בשם רבי אבהו. (12) של שלשת אלפים אמה, וראה להלן. (13) צ"ל: "בתחום" (מעשה רוקח). (14) היינו שלשת אלפים אמה, שגם אלפים אמה של שדות וכרמים נקראו בתורה מגרשים, ונכללו בפסוק הנ"ל של חיתם ניתנו ולא לקבורה, שהרי זו לשון הפסוקים שם: "ערים לשבת ומגרש לערים וגו' ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חיתם. ומגרשי הערים אשר נתנו וגו' אלף אמה סביב. ומדותם וגו' את פאת קדמה אלפים באמה וגו' זה יהיה להם מגרשי הערים". (15) פרט לרוצח שמת בעיר מקלטו, שקוברים אותו שם (גמרא שם, ופ"ז מהלכות רוצח הלכות ג, ח). ולמדו זאת (מכות שם) מפסוק מיוחד.

- ד. אין¹⁶ עושין בערי הלויים¹⁷ עיר מגרש ולא מגרש
עיר, ולא מגרש שדה ולא שדה מגרש¹⁸. שנאמר:
ושדה מגרש עריהם לא ימכר.

(16) משנה בערכין לג: (17) אבל בערי ישראל עושים שדה מגרש, ומגרש שדה (ראה להלן) ומגרש עיר, כרבי אלעזר במשנה שם (רדב"ז), שסתם משנה בבבא בתרא כד: כוותיה, בין ללשון הראשון שם ובין ללשון השני (לפי נוסחת ר"י מיגאש רבו של רבינו, שהובא בשיטה מקובצת שם: "ולהך לישנא (וכן הוא בערכין שם, לפי מה שהביא בילקוט שמעוני פרשת בהר סימן תרסה) דאמר רבי אלעזר עושים שדה מגרש, אבל לא מגרש שדה. הני מילי זרעים, אבל אילנות עבדינן"). ופסק רבינו כלשון הראשון, שלעולם מותר, והביא המשנה שם בדין מרחיקין את האילנות מן העיר משום נוי העיר, ראה בפ"ז מהלכות שכנים הלכה א. (18) ולא עיר ולא שדה עיר (חינוך מצוה שמב), וכדלהלן: ואין לוקין על לאוין אלו, לפי שאפשר להחזיר הדבר כמו שהיה (מנחת-חינוך מצוה שח). וראה להלן הלכה י.

- ה. ומפיי¹⁹ השמועה למדו, שזה שנאמר לא ימכר -
לא ישנה, אלא השדה²⁰ והמגרש והעיר - כל אחד²¹

- 1 בחדוש כל הדברים האלו, אף ירשתה אתה נוהג בה
2 בחדוש כל הדברים האלו.

(60) היינו המקומות שלא החזיקו בהם בימי עזרא. אבל המקומות שהחזיקו בהם בימי עזרא, הרי הם בקדושתם, שקדושה שנייה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת עזרא לא הייתה מצד הכיבוש, אלא מצד החזקה, וחזקה לא בטלה. (61) כשיבואו כולם, יתחייבו בכל אלה מן התורה.

יום רביעי ט"ז תשרי ה'תשפ"ב

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שנצטוו ישראל לתת לשבט לוי ערים לשבת. נותנין לכל עיר בית קברות. ואם עושין עיר מגרש או להיפך. לויים שמכרו שדה אם גואלין כישראל. ישראל שירש את אבי אמו לוי. ששבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען. שלא יטול הלוי או הכהן חלק בבזיה, ואם נטלו חייבים מלקות.

- א. שבט לוי, אף על פי שאין להם חלק בארץ,
כבר נצטוו³ ישראל לתן להם ערים לשבת
ומגרשיהם. והערים הם שש ערי מקלט⁴, ועליהן
שתיים וארבעים עיר. וכשמוסיפין ערי מקלט אחרות
בימי המשיח⁵ - הכל ללויים⁶.

(2) שנאמר (דברים יח, א): "לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל". וכן נאמר שם יד, כט, וביהושע יג, לג. ועיין ברייתא בבבא בתרא קכב. ולהלן בהלכה י. (3) שנאמר (במדבר לה, ב): "צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם ערים לשבת, ומגרש לערים סביבותיהם תתנו ללויים". וראה ביהושע בא, ב. (4) במדבר שם, ו. (5) שנאמר (דברים יט, ח"ט): "ואם ירחיב ה' אל' את גבולך וגו', ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה". ועיין רש"י שם. וראה בפ"ח מהלכות רוצח הלכה ד. (6) במכות יב: "תנו רבנן, ושמתו לך מקום וכו'. ושמתו לך, בחייך. מקום (כלומר, לך מקום - ר"ח), ממקומך (שתהא מחנה לוי קולטת, ואף ערי מקלט יהיו ערי לוי - רש"י). וכשאמר הקב"ה: ושמתו לך מקום, בוודאי היתה הכוונה אף לשלש הערים שלעתיד-לבוא, ועל הכל דרשו: מקום, ממקומך, שערי המקלט שייכות ללויים. וראה באור-שמח. ומכאן שגם לעתיד-לבוא לא יהיה ללויים חלק ונחלה. ומה שאמרו בבבא בתרא שם, שעתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים, החלק השלשה עשר לא יהיה לשבט לוי אלא למלך המשיח, כמפורש בסוף הסוגיא שם, וכן פסק רבינו בפ"ד מהלכות מלכים הלכה ח. ולא כדעת הסמ"ג לאוין רעו.

- ב. מגרשי הערים⁷ כבר נתפרשו בתורה⁸ שהם
שלשת אלפים אמה⁹ לכל רוח מקיר העיר וחוצה.
שנאמר: מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב, ולהלן
הוא אומר: ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה
אלפים באמה וגומר; אלף הראשונים - מגרש¹⁰,
ואלפים שמודידין חוץ למגרש - לשדות וכרמים.

- 1 מְשַׁלְשֶׁתָן כְּמוֹת שְׁהוּא לְעוֹלָם. וְכֵן²² בְּשָׂר עֲרֵי
2 יִשְׂרָאֵל.
- 19 בגמרא שם: "אילימא לא ימכר כלל, והא מדכתיב:
גאולת עולם תהיה ללוים, מכלל דמזבני. אלא מאי לא
ימכר, לא ישנה". (20) כלומר, שאמרה תורה: ושדה,
מגרש, עריהם. (21) כנ"ל. (22) נראה שמכאן מתחילה
הלכה ו. ולפי"ז הכוונה, שבשאר ערי ישראל ישנו רק דין
אחד שאין עושין עיר למגרש או לשדה, וזה מה שכתב
רבינו בהלכה ו. וגירסת רבינו במשנה היא: "אמר רבי
אלעזר וכו'. אבל בערי ישראל עושין שדה מגרש, מגרש
שדה (כלשון הראשון בבבא בתרא שם), מגרש עיר, ולא
עיר מגרש שלא יחריבו את ערי ישראל". וכן היא הגירסה
בתוספתא שם סוף פ"ה.
- 3 ו. לא יִסְתַּר²³ אָדָם אֶת בֵּיתוֹ²⁴ לַעֲשׂוֹתוֹ גִּנְהָ וְלֹא
4 יִטַּע²⁵ חֲרֻבּוֹ גִּנְהָ²⁶, שְׁלֹא יַחְרִיבוּ²⁷ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
- (23) תוספתא שם. (24) שבעיר. (25) שם, כחכמים ולא
כרבן שמעון בן גמליאל. (26) אלא יבנה בית חדש. וראה
במנחת בכורים שם. (27) זהו מה שאמר רבי אלעזר
במשנת ערכין שם: "ולא עיר מגרש, שלא יחריבו את ערי
ישראל", כנ"ל.
- 5 ז. כִּהְנִימִים²⁸ וְלוֹיִם שְׁמָכְרוּ שָׂדֶה מִשְׁדֵּה עֲרִיָּהֶם אוֹ
6 בֵּית מִבְּתֵי עֲרֵי חוּמָה שְׁלֵהֶן - אֵין גּוֹאֲלִין כְּסֻדָּר
7 הַזֶּה²⁹. אֲלֹא מוֹכְרִין³⁰ הַשְּׂדוֹת וְאֶפְלוּ סְמוּךְ לַיּוֹבֵל³¹,
8 וְגוֹאֲלִין מִיָּד³². וְאִם³³ הִקְדִּישׁוּ שָׂדֶה - גּוֹאֲלִים מִיָּד
9 הַהִקְדָּשׁ לְאַחֵר הַיּוֹבֵל³⁴. וְגוֹאֲלִים³⁵ בְּתֵי עֲרֵי חוּמָה
10 כֹּל זֶמֶן שְׁיָרְצוּ, אֶפְלוּ אַחֵר כְּמָה שְׁנִים³⁶. שְׁנֵאמַר:
11 גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוֹיִם.
- (28) משנה שם. (29) היינו כסדר הנזכר בפ"א לענין שדה
אחוזה, ובפ"ב לענין בתי ערי חומה. (30) ברייתא שם.
(31) כן מפרש רבינו בפירוש המשנה שם, מה שאמרו
במשנה שם: "מוכרין לעולם", שהרי אין לומר, שהמכירה
מועילה אפילו ביובל, שאם מכורה כבר - יוצאה, זו שלא
נמכרה עדיין - אינו דין שלא תמכר (ראה למעלה בפ"א
הלכה יא, ובהערות שם). ועיין ברש"י שם. ורוצה לומר,
שאף-על-פי שישאל שמכר בפחות משתי שנים לפני
היובל, משלים הלוקח אותו זמן החסר ואוכלה לאחר היובל
(שם הלכה יב), ככהנים ולוים אין הדין כן, אלא אף-על-פי
שמכר סמוך ליובל, חוזרת היא ביובל ואין צורך להשלים
ללוקח כלום. (32) אפילו ביום שמכר, ואינו מחכה שנתיים
כבשדה אחוזה. (33) שם. (34) ואין השדה יוצאה לכהנים
בשנת היובל, כמו בשאר שדות (פ"ד מהלכות ערכין הלכות
יט, כא). (35) שם. (36) ואין הבית נחלט אחר שנים עשר
חדש כדין בתי ערי חומה של ישראל (למעלה פ"ב הלכה
ד).
- 12 ח. יִשְׂרָאֵל³⁷ שְׁיָרֵשׁ אֶת אָבִי אִמּוֹ לֹי - הָרִי זֶה גּוֹאֲלֵ
13 כְּלוּיִם³⁸ אֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ לֹי. הוּאֵל וְהָעָרִים אוֹ
14 הַשְּׂדוֹת שֶׁל לֹוִים - גּוֹאֲלֵ לְעוֹלָם. שְׁדִין זֶה תְּלוּי
15 בְּמִקּוֹמוֹת אֵלּוּ³⁹ וְלֹא בְּכַעֲלִים.
- (37) משנה שם לדעת כולם. (41) כלומר, ונמצא שאין
הקרקע שבידו מערי הלוים. (42) כנ"ל.
- י. כֹּל שֶׁבִט⁴³ לֹוי מְזַהְרִין שְׁלֹא יִנְחַל⁴⁴ בְּאֶרֶץ
19 כְּנַעַן⁴⁵. וְכֵן הֵן מְזַהְרִין שְׁלֹא יִטְלוּ⁴⁶ חֶלֶק בְּבִזָּה⁴⁷
20 בְּשָׂעָה שְׂכּוֹכִשִּׁין אֶת הָעָרִים. שְׁנֵאמַר: לֹא יִהְיֶה
21 לַכְּהֲנִים הַלּוֹיִם כֹּל שֶׁבִט לֹוי חֶלֶק וְנִחְלָה עִם
22 יִשְׂרָאֵל; חֶלֶק - בְּבִזָּה, וְנִחְלָה - בְּאֶרֶץ. וְכֵן⁴⁸ הוּא
23 אוֹמֵר: בְּאֶרֶצָם לֹא תִנְחַל, וְחֶלֶק לֹא יִהְיֶה לָּךְ בְּתוֹכָם
24 - בְּבִזָּה⁴⁹. וְכֵן לֹוי אוֹ כֹּהֵן שֶׁנִּטַּל חֶלֶק בְּבִזָּה -
25 לוֹקָה⁵⁰. וְאִם נִטַּל נִחְלָה בְּאֶרֶץ - מַעֲבִירִין אוֹתָהּ
26 מִמָּוְנָה⁵¹.
- (43) תפס רבינו את לשון הכתוב דלהלן. (44) ראה בספר
המצוות ל"ת קסט. (45) אבל בשאר ארצות שכבשן מלך
ממלכי ישראל, נוחלים וחולקים בכל ישראל (להלן הלכה
יב). וראה למעלה הלכה א שגם לעתיד-לבוא לא יהיה להם
נחלה. (46) שם ל"ת קע. (47) ספרי ל"פ שופטים שם.
(48) רבינו הוסיף להביא פסוק זה, מפני שמכח הפסוק
הראשון אין למנות את איסור הנחלה ואיסור הביזה כשני
לאוין, שהרי לאו שבכללות הוא, ואין למנותו אלא כלאו
אחד. וראה בספר המצוות שם. (49) ספרי לפרשת קרח
שם. (50) כל זה כשכבר אכל את הביזה. אבל אם עודנה
בעין, נוטלין אותה ממנו, כמו בנחלה, ואינו לוקה. ואין זה
דומה לגזול ממון חבירו, שאף-על-פי שאכלו אינו לוקה,
לפי ששם אם משיב ממון אחר, מקיים הוא מצות "והשיב
את הגזילה", אבל כאן אינו מתקן את האיסור אלא אם מחזיר
הביזה עצמה. וראה ברדב"ז. אולם צריך עיון, מדוע לא
הזכיר רבינו לאו זה בפ"ט מהלכות סנהדרין בכלל כל
הלאוין שלוקין עליהם (משנה-למלך). וראה בספר המצוות
שם. (51) ואינו לוקה על לאו זה, כנ"ל.
- יא. יִרְאֶה לִי, שְׁאִין הַדְּבָרִים אֲמֹרִים אֲלֹא בְּאֶרֶץ
28 שְׁנִכְרָתָהּ עָלֶיהָ בְּרִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב
29 וְיִרְשׁוּהָ בְּגִיָּהֶם וְנִתְחַלְקָה לָהֶם; אֲבָל שְׂאֵר כֹּל
30 הָאֶרְצוֹת שְׂפּוֹבֵשׁ מִלֶּךְ מִמְּלֹכֵי יִשְׂרָאֵל⁵² - הָרִי
31 הַכְּהֲנִים וְהַלּוֹיִם בְּאוֹתָן הָאֶרְצוֹת וּבְבִזָּתָן כָּכָל
32 יִשְׂרָאֵל⁵³.
- (52) ראה בפ"א מהלכות תרומות הלכה ב. (53) וראה לזה
ממה שנטלו הלוים חלק בביתו מדין (במדבר לא, ל"ב)
שלא נכרת עליה ברית (סוף משנה).
- יב. וְלָמָּה לֹא זָכָה לֹוי בְּנִחְלַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְבִזָּתָהּ
34 עִם אֲחֵיו? מִפְּנֵי שֶׁהִבְדִּיל לַעֲבֹד אֶת יי, לְשִׁרְתּוֹ
35

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי י"ז תשרי – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה ריא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יודע באיזה מהם חפץ, הרי ש"אתה תומיך גורלי" שיחפון בישראל דווקא.

כך גם שבת לוי, בחינת גורל שבנשמה, היא דבר אחד עם הקב"ה "יחידה ליחדך", ומצד דרגה זו אמר ריב"ז "איני יודע באיזו דרך מוליכין אותי" כי בחינת גורל שבנשמה היא למעלה לגמרי מגן-עדן, והיה מקום לחשוב שדרגה זו נשארת תמיד בבחינת "איני יודע", ועל זה אומר דוד המלך "אתה תומיך גורלי" שהקב"ה תומך גם את בחינת גורל שבנשמה שתהיה בגילוי בגוף הגשמי של שבת לוי, לאורך ימים ושנים טובות, נשמות בגופים.

וגם לכל יהודי ישנו הכח לגלות איך שבתוך הגוף הגשמי שלו ובפעולותיו הפשוטות, מאיר "חלק אלוהה ממעל ממש".

(על-פי "זין מלכות" ספר זרעים סימן לא)

57) ראה בקהלת ז, כט. 58) ראה בראשית כז, מ. 59) כמו ללויים, כנ"ל. 60) כלומר, יצליחה במעשה ידי, כמו שאמרו (עבודה זרה יט): העוסק בתורה נכסיו מצליחין. ומלאכתו מתברכת (ברכות לב:). אבל לא שישליך עצמו על הציבור להתפרנס מן הצדקה, ראה בפ"ג מהלכות תלמוד תורה הלכה י, ובפירוש המשנה לאבות פ"ד משנה ה. ועיין רדב"ז כאן. אבל הכסף-משנה בהלכות תלמוד תורה שם נחלק על רבינו, וסברתו היא, שאם לא יתמכו בעוסקי התורה, עתידה תורה חס-ושלום להשתכח מישראל. וכן נפסק ביו"ד סימן רמו. ויגדיל תורה ויאדיר.

פריף רחמנא דסינען

שאלו שאלו ירושלים ישרלי אהבין

~ נקודות משיחות קודש ~

"שאלו שלום ירושלים".

יש לומר שהרמב"ם בחר פסוק זה ככותרת להלכות אלו, כדי להדגיש החיוב ללומדם, כי החיוב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" הוא מצות-עשה לדורות, ומוטל על כל יהודי החיוב לבנות בית המקדש בימיו, אלא שמפני שאינו יכול לעשות זאת לפועל ובמעשה, יש עליו חיוב לעסוק "בקריית"ה ועל-ידי-זה "כאילו אתם בונים אותו (כמענה הקב"ה ליחזקאל על-פי המדרש). זאת רמז הרמב"ם בפסוק "שאלו שלום ירושלים" שיש לשאול ולדרוש בדיבור, שזהו לימוד הלכות בית-הבחירה וספר 'עבודה'.

(על-פי לקו"ש זי"ח עמוד 415)

יום חמישי י"ז תשרי ה'תשפ"ב

ספר שמיני והוא ספר

עבודה

הלכותיו תשע. וזהו סדרן:

18

א. הלכות בית הבחירה. ב. הלכות קלי המקדש

1 ולהורות דרכיו הישרים ומשפטי הצדיקים לרבים; 2 שגאמר: יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל. 3 לפיכך הבדלו מדרכי העולם: לא עורכין⁵⁴ מלחמה 4 כשאר ישראל⁵⁵, ולא נחלין, ולא זוכין לעצמן בנח 5 גופן. אלא הם חיל השם⁵⁶, שגאמר: ברוך יי חילו; 6 והוא ברוך הוא זכה להם, שגאמר: אני חלקך 7 ונחלתך.

54) בספרי מטות ס" קנז, לפי גירסת הגר"א: להוציא שבטו של לוי (קרית מלך). 55) כלומר, אבל מספקין מים ומזון לאחיהם ומתקנין את הדרכים (פ"ז מהלכות מלכים הלכה ט). נאבל יותר מסתבר שאינם יוצאים כלל (עיין שם הלכה י), וכוונת רבינו לומר שכשאר ישראל אינם עורכין מלחמה, אבל עורכין הן מלחמה שלא כשאר ישראל, שכל ישראל יוצאים למלחמת כיבוש ארץ ישראל, ואילו הלויים שאין להם חלק ונחלה בה (שם), אינם יוצאים. אבל למלחמה שיש להם חלק בה, אף הלויים יוצאים. וראה לזה מספרי פ' מטות (לבמדבר לא, ד) "כלל מטות ישראל תשלחו, להביא את שבטו של לוי" (וראה בהגהות הגר"א שם). הרי שבמלחמת מדין שהיה ללויים חלק בביזה (ראה למעלה הלכה יא), יצאו למלחמה. וזהו מה שאמרו בקידושין כא: "כהן מהו ביפת תואר" (וראה במדרכי גיטין סוף פרק מי שאחזו), וכן מה שאמרו בסוטה מג. "אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט", שכל זה מדובר במלחמה שיש להם חלק בה. 56) במדבר רבה פ"א סימן יב: "שאין שבחו של מלך שימנה לגיונו עם הלגיונות" (קרית מלך).

8 יג. ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מקל 9 באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו 10 להבדל לעמד לפני יי לשרתו ולעבדו, לדעה את יי. 11 והלך ישר⁵⁷ כמו שעשהו האלהים, ופרק⁵⁸ מעל 12 צנארו על החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם 13 - הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה יי חלקו 14 ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו⁵⁹ בעולם 15 הזה דבר המספיק לו⁶⁰, כמו שזכה לפנהנים ללויים. 16 הרי דוד עליו השלום אומר: יי מנת חלקי וכוסי, 17 אתה תומיך גורלי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש... הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהי ה' חלקו ונחלתו לעד ולעולמי עולמים כו". עבודתו של שבט לוי היא כטעם שמו "ליוה אישי אלי", והוא המחבר את עם ישראל עם הקב"ה (אישי), ויכולתו לחיבור זה הוא משום היותו דבוק בתכלית עם הקב"ה. ודווקא משום היותו דבוק הקב"ה וביחד עם זאת הוא נחלתו, היינו שיש לו חלק בעולם "אני חלקך ונחלתך", לכן יש ביכולתו לחבר יהודים עם הקב"ה.

ומביא את הפסוק "ה' מנת חלקי אתה תומיך גורלי", לומר שאפילו מצד בחינת גורל העליון שיש ספק לגביו: "איני

ריב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי י"ז תשרי – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לדעת הרמב"ם העיקר הוא הארון – "עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון".
ויש לומר בביאור מחלוקתם: שה"ד החזקה לרמב"ם שהוא ספר הלכות, מדבר בציווי לאדם איך לנהוג בעולם, ולכן לדעת הרמב"ם העיקר במקדש היא עבודת האדם בהקרבת הקרבנות. אבל הרמב"ם בפירושו על התורה שאינו ספר הלכה, מפרש שהעיקר במקדש הוא השראת השכינה, כיון שהרמב"ם היה מקובל, ומפרש בתורה עניינים על-פי פנימיות התורה, ולכן פירש שהעיקר במשכן הוא מקום מנוחת השכינה.

(על-פי י"ן מלכות' ספר עבודה סימן ב)

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה לעשות בית לה'... שנאמר ועשו לי מקדש".

פסוק זה נאמר על המשכן, ומכאן מוכח שכללות הציווי על בניין בית-המקדש נאמר בנוגע למשכן, והמשכן הוא השורש והמקור לכל בתי המקדש, כולל בית המקדש השלישי.

ענין זה מתבטא גם בזה שהציווי הראשון אחרי "ועשו לי מקדש" הוא על הארון שנעשה רק פעם אחת, ולאחר שגזר יאשיהו את הארון שוב לא היה ארון, ולכלי-עלמא "בית שני היה חסר ארון", וגם בבית השלישי לא מצינו שיעשו ארון אלא ישימו את הארון שנבנה במדבר.

על-פי-זה יובן מדוע לא הביא הרמב"ם להלכה את עשיית הארון ולא ביאר את פרטי הדינים בעשייתו, אף שהביא דינים הנוגעים לתקופת ימות המשיח, וביאר בארוכה פרטי הדינים של עשיית המנורה והשולחן וכיו"ב.

(על-פי י"ן מלכות' ספר עבודה סימן ג)

(2) לשם ה'. 'ספרי' פ' ראה (הובא בסנהדרין כ:): "שלש מצות נצטוו ישראל בעת כניסתן לארץ... ולבנות להם בית הבחירה". התבאר שבנין בית הבחירה מצוה בפני עצמה ('ספר המצוות' עשה כ). (3) כולם, של יחיד ושל ציבור. ואף-על-פי "שמקריבין אע"פ שאין בית" (להלן פ"ב ה"ד, ופ"ו ה"ט) – מצוה היא לעשות בית. (4) בחג המצות, בחג השבועות ובחג הסוכות, שעל כל ישראל לבוא לעזרה לראות פני ה'. (5) בית לה'. 'ונקרא מקדש, כי בו משכן השם הקדוש' (רבי אברהם בן עזרא, שם). ואף-על-פי שפסוק זה נאמר על עשיית המשכן במדבר – כולל הוא גם את משכן שילה נוב וגבעון, וגם בית המקדש שבירושלים, שהרי נאמר ועשו לי מקדש, ולא נאמר משכן (כסף-משנה). וכן מפורש בתנחומא (פרשת כי-תשא סי' יא) לבנות להם בית הבחירה, כמו שכתוב ועשו לי מקדש. וכן מבואר ב'סדר עולם' סוף פ"ו שכשהוקם המשכן ברכם משה שיזכו גם לבנין בית הבחירה, שנאמר ועשו לי מקדש (ועי' עירובין ב: ושבועות טו: שמשכן נקרא מקדש). ובפ"א מהל' מלכים ה"א הביא רבינו פסוק אחר למצוות בנין בית הבחירה

והעובדים בו. ג. הלכות ביאת מקדש. ד. הלכות אסורי מזבח. ה. הלכות מעשה הקרבנות. ו. הלכות תמידין ומוספין. ז. הלכות פסולי המקדשין. ח. הלכות עבודת יום הכפורים. ט. הלכות מעילה.

הלכות בית הבחירה

יש בכללן שש מצות. שלש מצות עשה ושלש מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) לבנות בית המקדש. (ב) שלא לבנות המזבח גזית. (ג) שלא לעלות עליו במעלות. (ד) ליראה מן המקדש. (ה) לשמרו סביב. (ו) שלא להשבית שמירתו. ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבואר בו כי מצות-עשה היא לבנות בית לה' להיות מקריבים בו הקרבנות וכיון שנבנה המקדש בירושלים, נאסרו כל המקומות כולם לבנות בהם בית לה'.

א. מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה, שנאמר: "ועשו לי מקדש". וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבנו, והיה לפי שעשה, שנאמר: "כי לא באתם עד עתה וגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~

הציווי על בניית המקדש נאמר בתורה "ועשו לי מקדש גו", וצריך להבין מדוע בחר הרמב"ם בשם 'בית הבחירה' ולא 'בית המקדש', ובפרט שכתב הלכות "כלי המקדש" ו"ביאת המקדש", ומדוע קבע את שם הלכות אלו "בית הבחירה".

והביאור: על הפסוק "הן האדם היה כאחד ממנו", מבואר ב'לקוטי תורה' (אמור לה, ב). שבחירה אמיתית אינה אלא בעצמותו ומהותו ית', כי "אחד ממנו" מורה על עצמותו ומהותו שאין שייך בו הגבלה. ומכיון שכן, מובן שבענין זה לא שייך שום שינוי וגירעון.

בקביעת שם זה רצה הרמב"ם להדגיש שמצד ענין הבחירה לא שייך שום שינוי בבית-המקדש, גם אם "מפני חטאינו גלינו כו" ו"אין אנו יכולים לעלות כו" וקדושת המקדש וירושלים היא מפני השכינה - ושכינה אינה בטילה.

(על-פי י"ן מלכות' ספר עבודה סימן א)

~ נקודות משיחות קודש ~

ידועות שיטות הרמב"ם והרמב"ן מהו עיקר ותכלית המקדש. לדעת הרמב"ם הוא הקרבנות – "מצות-עשה לעשות בית לה' להיות מקריבים בו הקרבנות". משא"כ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי י"ז תשרי – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה ריג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הוראה (עלידי בית-דין הגדול שמקומו היה שם) לעולם (תענית טז.). (21) (כלומר, זה הוא ולא אחר. וכן הביא רבינו להלן פ"ב ה"א לגבי מזבח. ולא ידוע אם מצא כן רבינו בספרות חז"ל).

- ד. בָּנִין שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה כָּבֵד מִפָּרֶשׁ בְּמִלְכִים²². וְכֵן בָּנִין הָעֵתִיד לְהַבְנוֹת²³, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא כְּתוּב בִּיחְזָקָא²⁴, אֵינוֹ מִפָּרֶשׁ וּמִבְּאֵר. וְאֲנָשֵׁי בֵּית שְׁנֵי, כְּשֶׁבָּנוּ בְּיָמֵי עֶזְרָא, בְּנוּהוּ כְּבָנִין שְׁלֹמֹה וּמַעֲיִן דְּבָרִים הַמִּפְרָשִׁים בִּיחְזָקָא²⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בנין שבנה שלמה מפורש במלכים... וכן בנין העתיד.. אינו מפורש, ואנשי בית שני בנוהו כבנין שלמה כו".

בהלכה זאת מודגשת השייכות שבין הבית השני והבית שלעתידי, שבשניהם לא נתפרשה צורת הבית בפירוש.

וטעם הדבר הוא, כיון שהבית השני הוא כנגד יצחק שעניינו עבודת המטה – "ויצא יצחק לשוח בשדה", שמרמז על בירור השדה שעניינו הוא למטה מעיר מושב. וי"ל שהשייכות בין הבית השני לבית שלעתידי-לבוא מודגשת גם בעניין הברזל שלא היה בבית ראשון כלל – "ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו", ומובא במדרש הטעם כיון שברזל רומז על אדום שהחריבו את בית-המקדש".

ומה שמצינו בבית שני ש"מנורה שעשו מלכי בית חשמונאי, של ברזל היתה" כיון שהברזל היה "תמורת" הזהב, והרי הוא ברזל כפי ששייך לדרגת הזהב, ובנוסף אין הברזל היה נראה מבחוץ, והמנורה היתה בצורת "שפודים של ברזל היו וחיפוס בבעץ" (מין בדיל).

ואולי יש לומר, שבענין זה יהיה חידוש בבית-המקדש השלישי, מקדש נצחי שלא שייך בו חורבן, ולא שייך בו החשש מענין של ברזל, כיון שלעתידי-לבוא תתבטל המציאות של ברזל דלעו".

ויש לומר, שמרומז הדבר בדברי דוד המובאים ב'דברי הימים': "הכינותי לבית אלקי, הזהב לזהב והכסף לכסף והנחושת לנחושת הברזל לברזל גו" כי מלך המשיח מתייחס לדוד המלך "דוד מלכא משיחא", והגם שלא השתמשו בבית ראשון ישתמשו בו בבית שלעתידי.

(על"פ י"ן מלכות' ספר עבודה סימן ו)

(22) א', פרק ו. (23) על-ידי מלך המשיח (פ"א מהל' מלכים ה"א). (24) פרק מ. (25) על הבנין שלעתידי (מדות פ"ב מ"ה).

- ה. וְאֵלוֹ הֵן הַדְּבָרִים שֶׁהֵן עֶקֶר כְּבָנִין הַבֵּית²⁶: עוֹשִׁין בּוֹ קִדְשׁ²⁷, וְקִדְשׁ-הַקִּדְשִׁים²⁸, וְהִיָּה לְפָנֵי הַקֹּדֶשׁ מְקוֹם אֶחָד, וְהוּא הַנִּקְרָא אוֹלָם, וְשִׁלְשֹׁתָן נִקְרָאִין הַיִּכְלָל²⁹. וְעוֹשִׁין מִחֻצָּה אַחֶרֶת סָבִיב לַהִיכָל, וְחוּקָה מִמֶּנּוּ, כְּעֵין קִלְעִי הַחֹצֵר שֶׁהָיוּ בְּמִדְבָּר. וְכָל הַמִּקְנֶה

"לשכנו תדרשו ובאת שמה", ועיי"ש ב'לחם משנה'. (6) בספר שמות פרשיות ויקהל-פקודי. (7) "אל המנוחה ואל הנחלה", ודרשו חכמים (זבחים קט.). "אל המנוחה זו שילה, ואל הנחלה זו ירושלים", כי קדושת המקדש שבירושלים תעמוד לעולם נחלה זו שאין לה הפסק, אף שנחרב הבית (ראה להלן פ"ו הט"ז).

- ב. בִּיּוֹן שֶׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ⁸ הָעֵמִידוֹ הַמְשָׁפֶן⁹ בְּגִלְגָל אֶרְבַּע-עָשָׂרָה שָׁנָה¹⁰ שֶׁכָּבְשׁוּ וְשִׁחְלְקוּ¹¹. וּמִשָּׁם בָּאוּ לְשִׁילָה, וּבְנוּ שָׁם בֵּית שָׁל אֲבָנִים, וּפָרְשׁוּ יְרִיעוֹת הַמְשָׁפֶן עָלָיו¹², וְלֹא הָיְתָה שָׁם תִּקְרָה¹³. וְשֵׁם"ט שָׁנָה¹⁴ עָמַד מְשָׁפֶן שִׁילָה, וּכְשִׁמָּת עָלָיו¹⁵ חָרַב. וּבָאוּ לִנְבִּי וּבְנוּ שָׁם מִקְדָּשׁ, וּכְשִׁמָּת שְׁמוּאֵל חָרַב. וּבָאוּ לְגִבְעוֹן וּבְנוּ שָׁם מִקְדָּשׁ¹⁶, וּמִגִּבְעוֹן בָּאוּ לְבֵית הָעוֹלָמִים¹⁷. וְיָמֵי נֵב וּגִבְעוֹן שָׁבַע וְחֲמִשִּׁים שָׁנָה¹⁸.

(8) לארץ ישראל. וזה היה בשנת ב' אלפים ושבעים ואחת לבריאת העולם. (9) שעשה משה במדבר. (10) שם קיה, (11) שבע שנים כבשו את הארץ ושבע חילקו (זבחים שם). (12) להיות לו אהל. (13) כתוב אחד אומר (שמואל-א, כד) "ותביאהו בית ה' שילה" (הרי נקרא "בית"), וכתוב אחד אומר (תהלים עח, ס) "ויטוש משכן שילה" (הרי נקרא "משכן"). הא כיצד (יתקיימו שני הפסוקים האלו) לא היתה שם תקרה אלא אבנים מלמען ויריעות מלמעלן (שם קיה). (14) שם קיה, ב. (15) כל מה שכתב להלן הוא במס' זבחים, שם. (16) ממה שכתב כאן "ובנו שם מקדש", ואילו בגלגל כתב "העמידו המשכן" – משמע שבנוב וגבעון היה בנין של אבנים. וכן כתב רש"י בפסחים לח, ב. אולם בפירוש המשניות (זבחים פ"ד) כתב רבינו שהמשכן שהיה במדבר הקימוהו בנוב וגבעון, וכן מפורש ב'סדר עולם' פ"ד. וכן משמע מסוטה ט, א - "משנבנה מקדש ראשון, נגנו אהל מועד קרסיו וקרשיו ובריהיו ועמודיו ואדניו". וכן בתוספתא שם פ"ג. (17) זה בית-המקדש שבירושלים שנתקיימה קדושתו לעולם. (18) זבחים, שם.

- ג. בִּיּוֹן שֶׁנִּבְנָה הַמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם נֶאֱסְרוּ כָּל הַמִּקְוֹמוֹת כֻּלָּן לְבָנוֹת בְּהֵן בֵּית לֵה' וּלְהַקְרִיב בְּהֵן קֶרְבָּן¹⁹. וְאֵין שָׁם בֵּית לְדוֹרֵי הַדּוֹרוֹת אֶלָּא בִּירוּשָׁלַיִם כִּלְכֵּד וּבִבְהַר הַמּוֹרִיָּה²⁰ שֶׁפָּה נֶאֱמַר: "וַיֹּאמֶר דָּוִיד זֶה הוּא בֵּית ה' הָאֱלֹהִים²¹ זֶה-מִּזְבֵּחַ לַעֲלֹה לְיִשְׂרָאֵל", וְאֹמַר: "זֹאת מִנוּחַתִּי עַדִּי עַד".

(19) בזבחים קיב, ב - במשנה "באו לירושלים, נאסרו הבמות ולא היה להן היתר". והיה אפשר לפרש שהקרבנות הקרבנות אסורה שם. אבל מדברי רבינו נראה שגם בנין הבית למטרה להקריב בו קרבן אסור, וכן כתב גם להלן (פ"ט מהל' ביאת המקדש הי"ד). (ונראה שלמד כן מן הפסוקים שהובאו שם קיט, א "כי בחר ה' בציון, איוה למושב לו", "זאת מנוחתי עדי עד, פה אשב" (מובא להלן) – הרי שגם עשיית מושב אחר – אסור). (20) הר שבית-המקדש בנוי עליו. ונקרא מוריה, שממנו יצאה

- 17 גְּדוּלוֹת⁴⁴. וְאִם לֹא מָצְאוּ אֲבָנִים, בּוֹנִין בְּלִבָּנִים⁴⁵.
18 וְאִין מִפְּצָלִין⁴⁶ אֶת אֲבָנֵי הַבֵּינָן בְּהַר הַבֵּית, אֲלֵא
19 מִפְּצָלִין אוֹתָן וּמִסְתַּתִּין אוֹתָן מִבְּחוּץ, וְאַחֲרֵיכֶן
20 מְכַנְסִין אוֹתָן לִבְנִין⁴⁷, שְׁנֵאמַר: "אֲבָנִים גְּדוּלוֹת
21 אֲבָנִים יִקְרוּת⁴⁸ לְיֹסֵד הַבֵּית, אֲבָנֵי גְזִית"⁴⁹; וְאוֹמַר:
22 "וּמִקְבֹּת⁵⁰ וְהַגִּרְזָן כָּל כְּלֵי בְרִזָּל לֹא נִשְׁמַע בְּבֵית
23 בְּהִנְתָּו"⁵¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין מפצלין את אבני הבנין בהר הבית אלא מפצלין אותן ומסתתין אותן מבחוץ ואח"כ מכניסין אותן לבנין".

ו"ל הרמז בדבר, שפעולת סיתות האבנים בעבודה הוא עניין ביטול לב האבן על-ידי מרידות (היפך השמחה) שצריך להיות "מבחוץ" דווקא, כיון שאינו אלא הכנה לעבודה, ואילו העבודה עצמה (הבנין בהר הבית) היא מתוך שמחה דווקא.

(44) כמו שכתב רבינו בסוף הלכה זו "שנאמר אבנים גדולות". (45) מכילתא (סוף פרשת יתרו): "ואם מזבח אבנים וגו', רצה של אבנים יעשה, של לבנים עושה". ומכאן למדים גם לבנין הבית (כסף-משנה). (46) מגררים במגרה. (47) כרבי נחמיה בסוטה מח, ב. וכן מפורש בתמיד כו, ב. (48) כבודות. (49) אבנים מסותות. (50) פטישים. (51) ויש כאן סתירה בין הפסוקים, אלא על-כרחנו שצריך לחלק כנ"ל, שרק בבית אסור, אבל בחוץ מותר (שם).

- 24 ט. וְאִין בּוֹנִין בּו עֵץ⁵² בּוּלֵט⁵³ כָּלֵל, אֲלֵא אוּ בְּאֲבָנִים
25 אוּ בְּלִבָּנִים וְסִיד. וְאִין עוֹשִׂין אֲכַסְדְּרוֹת⁵⁴ שֶׁל עֵץ
26 בְּכָל הָעֶזְרָה⁵⁵, אֲלֵא שֶׁל אֲבָנִים אוּ לִבָּנִים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואין בונים בו עץ בולט כלל. ואין עושין אכסדריות של עץ בכל העזרה".

וצריך להבין, איך אכלו הכהנים את שיירי המנחות בחג הסוכות, אם אסור לבנות סוכה שלכל-הפחות הסכך שלה מעץ.

ויש לומר: כיון שאיסור בניית עץ במקדש הוא משום "לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך" - הרי זה בשני תנאים, האחד שיהיה בנין של עץ וגם של קבע (רמב"ם הלכות עכו"ם ספ"ו), ולדעת הכס"מ צריך להיות תנאי שלישי שיהיה קבוע בבנין.

(על-פי "לקו"ש חלק כ"ט עמוד 497)

(52) משום שנאמר (דברים טז, כא) "לא תטע לך... כל עץ אצל מזבח ה'" (תמיד כח, ב); ו"אף-על-פי שהוא בבנין ואינו עץ נטוע - הרחקה יתירה היא, שנאמר כל עץ" (פ"ו מהל' עבודה זרה ה"ז). (53) שאם אינו בולט - מותר. שהרי בנין שלמה היה מחופה בעצים מבפנים (מלכים א, ו, י). (54) תמיד, שם. והוא אולם סגור משלש רוחותיו והרוח הרביעית פתוחה כולה. (55) היינו משער נקנור ולפנים, אבל בעזרת נשים מותר. וכדעת הראב"ד (כסף-משנה).

- 1 בְּמַחְצָה זו, שְׁהוּא פְּעִין חָצֵר אֹהֶל מוֹעֵד, הוּא
2 הַנִּקְרָא עֶזְרָה³⁰. וְהַכֹּל נִקְרָא מִקְדָּשׁ.

(26) כלומר, הדברים המעכבים בו. (27) הוא ההיכל. (28) הוא לפנינים מן הפרוכת. (29) שהרי קדושת היכל וקדושת אולם - אחת היא, כמפורש בזבחים יד, א. וכן נראה להלן פ"ו ה"א. וראה ב'תוספות יום-טוב' כלים פ"א מ"ט, ד"ה ההיכל (הר המוריה). ויש שכתבו שמקורו ממה שנאמר (ירמיה ז, ד) "אל תבטחו לכם אלו דברי השקר לאמר היכל ה' היכל ה'", וכתב הרד"ק שם לכן אומר שלש פעמים "היכל ה'", לפי שהיו שלושה: אולם, היכל ודביר ('שביל הקודש'). (וכן מפורש במדות פ"ד מ"ו "וההיכל מאה על מאה". וכן הוא להלן פ"ד ה"ג, והכוונה לשלשה אלה). (30) נקראת כן על שם הפסוק "עזרה בצרות" (תהלים מז, ב) כלומר, שם מתפללים לאלקים ושומע ועוזר ('ערוך' ערך עזרה).

- 3 ו. וְעוֹשִׂין בְּמִקְדָּשׁ בָּלִים: מְזַבֵּחַ לַעֲוֹלָה וְלִשְׁאָר
4 הַקְּרָבָנוֹת³¹; וְכַבֵּשׁ³² שְׁעוּלִים בּו לְמִזְבֵּחַ, וּמִקְוָמוֹ
5 לְפָנֵי הָאוֹלָם מְשוּף לְדָרוֹם; וְכִיּוֹר³³ וְכַנֹּי³⁴ לְקִדְשׁ
6 מִמֶּנּוּ הַפְּהִינִים יְדִיהֶם וּרְגְלֵיהֶם לְעִבּוּדָה³⁵, וּמִקְוָמוֹ³⁶
7 בֵּין הָאוֹלָם וְלְמִזְבֵּחַ מְשוּף לְדָרוֹם, שְׁהוּא שְׁמַאל
8 הַנִּכְנָס לְמִקְדָּשׁ³⁷; וּמִזְבֵּחַ לְקִטְרֶת; וּמִנּוֹרָה; וְשִׁלְחָן;
9 וְשִׁלְשֶׁתָן בְּתוֹף הַקִּדְשׁ³⁸ לְפָנֵי קִדְש־הַקְּדָשִׁים.

(31) שאף-על-פי שקראתו התורה כמה פעמים "מזבח העולה" (שמות ל, כח: לה, טז, מ, י) - אין זה אלא מפני שעולת התמיד קרבה עליו פעמיים בכל יום. (32) "כמו תל בדרומו של מזבח, מתמזעט ויורד מראש המזבח עד הארץ" (להלן הי"ו). (33) כמין דוד גדול, ולו דדים המריקים מים. (34) בסיסו. (35) לפני העבודה צריכים הכהנים לרחוץ ידיהם ורגליהם, וזהו "קידוש ידיים ורגלים", ראה להלן פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"א. (36) זבחים נט, א. (37) שהרי נכנס ממזרח. (38) כלומר, בהיכל. כמפורש בתורה (שמות כו, לה: לו, ו).

- 10 ז. הַמִּנּוֹרָה³⁹ בְּדָרוֹם מִשְׁמַאל הַנִּכְנָס, וְשִׁלְחָן מִמִּזְמִין
11 שְׁעָלֵיו לְחֵם הַפָּנִים. וּשְׁנֵיהֶם בְּצֵד קִדְש־הַקְּדָשִׁים
12 מִבְּחוּץ, וּמִזְבֵּחַ הַקִּטְרֶת מְשוּף מִבֵּין שְׁנֵיהֶם לְחוּץ.
13 וְעוֹשִׂין בְּתוֹף הָעֶזְרָה גְּבוּלִין⁴⁰: עַד פֶּאֶן לִישְׂרָאֵל⁴¹,
14 עַד פֶּאֶן לְפָהִינִים⁴². וּבּוֹנִים בָּה בְּתִים לִשְׁאָר צְרִיכֵי
15 הַמִּקְדָּשׁ. כָּל בֵּית מֶהֱם נִקְרָא "לִשְׁפָה"⁴³.

(39) יומא לג, ב. ומקרא מפורש הוא (שם כו, לה). (40) מדות פ"ב מ"ו. (41) כלומר, עד כאן "עזרת ישראל" (להלן פ"ו הי"ח), ומכאן ואילך "עזרת הכהנים", שאין ישראל נכנסים לשם אלא לסמיכה וכו'" (שם הי"ט). וגבול זה שבין עזרת ישראל לעזרת הכהנים היה בזה שעזרת הכהנים גבוהה מעזרת ישראל אמה (מדות פ"ב מ"ו, כרבי אליעזר בן יעקב, ולהלן פ"ו ה"ג). (42) כלומר, עד כאן "עזרת הכהנים". (43) ראה להלן פ"ה הי"ז.

- 16 ח. כְּשֶׁבוֹנִין הַהֵיכָל וְהָעֶזְרָה, בּוֹנִין בְּאֲבָנִים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי י"ז תשרי – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה רטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בטבלאות של זהב שהן אמה על אמה בעובי דינר זהב.
(62) שבועות טו, ב.

יב. אין בונין את המקדש בלילה, שנאמר: "וביום
הקים את המשכן" - ביום מקימין, לא בלילה.
ועוסקין בבנין⁶³ מעלות השחר⁶⁴ עד צאת הכוכבים.
והפל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם, אנשים
ונשים⁶⁵, כמקדש המדבר⁶⁶. ואין מבטלין⁶⁷ תינוקות
של בית רבן לבנין. ואין בנין בית המקדש דוחה
יום טוב⁶⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמם ובממונם אנשים ונשים".
מלשונו משמע, שכל אחד ואחד (היה) מחוייב לסייע בבנין
בית המקדש, ולכאורה זה חידוש גדול, ולעת-עתה לא
נמצא מפורש בשום מקום, ובפרט אשר בנין ביהמ"ק היא
מה"מצוות שהן חובה על הציבור, לא על כל איש ואיש"
(סהמ"צ לרמב"ם סוף מ"ע).

(על-פי לקו"ש חלק ו"א עמוד 109 הערה 7)

(כלומר, לא רק הבנייה גופה אינה בלילה, אלא אפילו
העסק מסביב לבנייה אינה בלילה, וראה להלן שזה אינו מן
התורה, שהרי לא נאמר אלא "וביום הקים", שהקמה היא
ביום). (64) ואף שאשר פועלים יוצאים למלאכתם מהנץ
החמה – זה נלמד מהפסוק בנחמיה ד, טו "ואנחנו עושים
במלאכה וגו' מעלות השחר עד צאת הכוכבים" (כסף-
משנה). (וראה להלן שלפי הגמרא בברכות ג: (לפי נוסחת
כת"י מינכן שם) כוונת הפסוק הנ"ל לבנין בית המקדש.
ומדובר בהכנה לבנייה ולא לבנייה גופה, שכבר נלמדה
מהפסוק "וביום הקים את המשכן". ולפיכך אמרו שם (לפי
כת"י מינכן): "ואע"פ שאין ראייה לדבר, זכר לדבר שנאמר
ואנחנו עושים במלאכה וגו' צאת הכוכבים. ואומר (שם שם,
טז) והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה. מאי ואומר? וכי
תימא מעלות השחר לאו ימא הוא, ומכי איערב שמשא
לילה הוא, ומשום בנין בית המקדש מקדמי ומחשכי". הרי
שלולא הפסוק השני, היינו מפרשים שעסקו בלילה, ועל-
כרחו שמדובר בהכנה לבנייה ולא בבנייה עצמה, שעליה
נאמר "וביום הקים". ולפי שמן התורה נוהגת ההכנה לבנייה
גם בלילה, אינה מצות-עשה שהזמן גרמא, ואף הנשים
חייבות בה (ראה להלן). ומאותו הטעם לא גזרו עליה
לעשותה רק מזמן הנץ החמה, ולא מקודם, כמו שגזרו על
כל המצוות הנהוגות ביום, ראה מגילה כ.). (65) הכוונה
רק לסעד ולא לבנות ממש, שזוהי מצות-עשה שהזמן גרמא
(הר המוריה). (66) כמו שנאמר (שמות לה, כב) "ויבאו
האנשים על הנשים", ונאמר (שם, כה) "וכל אשה חכמת לב
בידיה טור". (67) שבת קט, ב. וכן הביא רבינו בפ"ב
מהל' תלמוד תורה ה"ב. (68) שבועות טו, ב. ונלמד
מהכתוב "את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו, אני ה'" –
כולכם חייבים בכבודי, אתם והמקדש חייבים בכבודי
שהזהרתי על השבת (בימות ו.) ויו"ט נקרא שבת (רש"י
שבועות, שם).

י. ומרצפין⁵⁶ את כל העזרה באבנים יקרות. ואם
נעקרה אבן⁵⁷, אף-על-פי שהיא עומדת במקומה,
הואיל ונתקלקלה פסולתה⁵⁸, ואסור לכהן העובד
לעמוד עליה בשעת העבודה עד שתקבע בארץ⁵⁹.

(56) כן מבואר בכמה מקומות בתלמוד (יומא נד. זבחים כד.
ועוד) שהיתה רצפת אבנים בעזרה. וכן נראה ממה שאמרה
תורה (ויקרא כו, א) "ואבן משכית לא תתנו בארצכם
להשתחות עליה", ואמרו (מגילה כב, ב) "עליה אי אתה
משתחוה בארצכם, אבל אתה משתחוה על אבנים של בית
המקדש". ונראה שכן פירש רבינו מה שנאמר (דברי-הימים
ב, ג, ו) "ויצף את הבית אבן יקרה לתפארת" – שהמדובר
ברצפה (הר המוריה). (אבל אין זה מעכב, שהרי אמרו
זבחים כד, א - שדור קידש עד התהום, ואפילו בלא רצפה
כשר. וראה להלן). (57) זבחים שם, אבן אחת מאבני
הרצפה נעקרה ממקומה והיא מתנענעת לכאן ולכאן.
(58) כן הוא בזבחים שם: "בעי רבי אמי, נדלדלה האבן
ועמד עליה, מהו? היכא דאין דעתו לחברה (אם אין בדעתו
לחבר אותה לארץ) לא תיבעי לך דודאי חייצא (= חוצצת),
כי תיבעי לך דדעתו לחברה וכו'". הרי שברור היה להם כי
אבן זו אינה כשרה עוד בתור רצפה, וכל השאלה היתה רק
אם היא חוצצת בין הכהן לבין האדמה שתחתיה (שאחרי
שהאבן נעקרה נעשית היא במקום הרצפה, כמבואר למעלה
שדור קידשה). (59) "ואם עבד – עבודתו כשרה, הואיל
ובמקומה עומדת" (להלן פ"ה מהל' ביאת המקדש הי"ט).
(ואף-על-פי שבזבחים שם לא נפשטה הבעיה (ראה למעלה)
– סובר רבינו שבעיה זו אין לה מקום אלא לדעת רבה
בסוכה לז, ב - ש"מין במינו חוצץ", אבל לדעת רבא (שם)
ש"מין במינו אינו חוצץ) (וכן פסק רבינו בפ"ז מהל' לולב
הי"ב) – אין מקום לבעיה זו, שהרי האבנים והקרקע הם
מין אחד, שבקרקע ישנם אבנים ובאבן יש קרקע (וראה
ב'חסדי דוד' על התוספתא פ"א דמנחות) ורק בעומד על
גבי חבירו או על גבי אבנים שאין הדרך לעמוד כך – בזה
לא התירו משום "מין במינו אינו חוצץ" (ראה 'תוספות' שם
לז. ד"ה כי היכי), אבל כאן באבן שנעקרה ועומדת
במקומה, בודאי שזהו בכלל מין במינו, שאינו חוצץ
ולכתחילה לא יעמוד עליה בשעת העבודה משום שאינה
רצפה, וראה למעלה שלכתחילה צריך שתהא רצפה). ושם
בגמרא הביאו לשון שני בבעיית רבי אמי "נעקרה האבן
ועמד במקומה (כלומר, עמד בגומא – רש"י) מהו כו'",
ורבינו השמיט אותה משום שפסק כלשון הראשון בבעיית
רבי אמי (כסף-משנה, ועי' ראב"ד).

יא. ומצוה מן המבחר לחזק את הבנין ולהגביהו⁶⁰
כפי כח הצבור, שנאמר: "(ו)לרומם את בית
אלהינו". ומפארינ אותו ומנפין כפי כחן. אם
יכולין לטות אותו בזהב⁶¹ ולהגדיל במעשיו⁶² - הרי
זו מצוה.

(60) שבת יא, א. (61) מדות פ"ד מ"א, שכל הבית טוח
בזהב. וכן הוא בפסחים נז, א - שחיפו את ההיכל כולו

שנשתמש בהם קודש, אסור להשתמש בהם חול (משנה- למלך). (86 מדות פ"ג מ"ד. 87) כגון שהברזל גממה ועשה אותם גזית מבלי שיפגמה, אבל בנגיעה בלחוד בלי פגיעה כלל באבן, אין הברזל פוסל. שהרי כתב רבינו להלן "והבונה אבן שנגע בה ברזל וכו' לוקה, שנאמר לא תבנה אתה גזית", ואמרו במכילתא (סוף פרשת יתרו) "לא תבנה אתה גזית, אין גזית אלא גזזות שהונף עליה ברזל". וכ"ה ב'חינוך' מצוה מ. וראה ב'תורה שלמה' יתרו עמוד קסט אות תקנ). (88) אבל להיכל ולעזרה כשרות אם סתתן מבחוץ (למעלה ה"ח). (89) שנאמר (דברים כז, ו) "אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלקיך".

טז. אבן שנפגמה⁹⁰ או שנגע בה ברזל⁹¹ אחר שנבנית⁹² במזבח או בפכש - אותה האבן פסולה, והשאר פשרות. ומלפנין⁹³ את המזבח פצעים בשנה: בפסח ובחג⁹⁴. וכשמלפנין אותן⁹⁵ - מלפנין במפה⁹⁶, אבל לא בכפס של ברזל⁹⁷, שמה יגע באבן⁹⁸ ויפסל⁹⁹.

(90) מדות, שם. (91) מכילתא, סוף פרשת יתרו. (92) כלומר, אף-על-פי שנבנית ונעשית מחובר, לא נפסל כל המזבח בגללה, אלא אותה האבן בלבד פסולה, ואפילו אם נעשה כן לפני שנבנית ('הר המוריה', ועי' יעב"ץ בחידושי על הרמב"ם) כמבואר במדות פ"ג מ"ד. (93) בסיד. מדות, שם. (94) לפני הפסח ולפני חג הסוכות. (95) האבנים. (96) טבולות בסיד. (97) הכלי שרגילים לסוד בו. (98) (כלומר יחתוך אותו, כמבואר למעלה). (99) שהברזל נברא לקצר ימיו של אדם, והמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, אינו בדין שיונף המקצר על המאריך (משנה, שם).

יז. אין עושין מדרגות למזבח, שנאמר: "ולא תעלה במעלת על מזבחי"; אלא בונין כמו תל בדורמו של מזבח, מתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ, והוא הנקרא פכש. והעולה במעלות¹⁰⁰ על המזבח - לוקה. וכן¹⁰¹ הנותץ¹⁰² אבן אחת מן המזבח או מפל ההיכל או מבין האולם ולמזבח¹⁰³ דרך השחתה¹⁰⁴ - לוקה, שנאמר: "ונתצתם את מזבחתם וגו', לא תעשון כן לה' אלהיכם".

(100) ב'ספר המצוות' ('לא תעשה' פ) כתב רבינו "שהזהרנו מלעלות למזבח במעלות כדי שלא יפסע פסיעות גסות בשעת עלייתו וכו' וכל הפוסע פסיעה גסה עד שתגלה ערותו עליו - לוקה". ועי' 'משנה למלך'. (101) כלומר, כשם שאסור לעלות במעלות שזהו בזיון למזבח, כמו כן אסור לנתץ אבן, שגם זה בזיון ('הר המוריה'). [וראה בכסף-משנה, ובפ"ט מהל' עבדים ה"ו]. (102) 'ספרי' פ' ראה. (103) כן הוא בתוספתא מכות פ"ד (הוצאת צוק"מ עמ' 444 18), ואף אם נותץ מכל העזרה חייב, שכן כתב רבינו בפ"ו מהל' יסודי התורה ה"ז: "או משאר העזרה". וסמך כאן על מה שכתב שם (כסף-משנה). (104) שמתכוין לאבד. אבל אם כוונתו לתקן - מותר (כסף-משנה).

יח. המנורה וכליה¹⁰⁵, והשלחן וכליו, ומזבח

יג. המזבח אין עושין אותו אלא בגין אבנים גזית⁶⁹. וזה שנאמר בתורה: "מזבח אדמה תעשה לי" - שיהיה מחקר באדמה⁷⁰, שלא יבנוהו לא על-גבי כפיין⁷¹ ולא על-גבי מחלות⁷². וזה שנאמר "ואם מזבח אבנים" - מפי השמועה למדו⁷³, שאינו רשות אלא חובה⁷⁴.

(69) בכת"י אברבנאל ובדפוס רומי, ליתא תיבה זו. וכן נראה ב'כסף משנה' וב'קריית ספר'. וכן נכון, שהרי נאמר (שם כ, כה) "ואם מזבח אבנים תעשה לי, לא תבנה אתה גזית", וראה למעלה ה"ח. ועי' ב'הר המוריה'. (70) זבחים נח, א. (71) שיבנה כיפה, ועליה יבנה המזבח. (72) מערות. (73) מכילתא, סוף פרשת יתרו. (74) אף-על-פי שנאמר בלשון "ואם", שמשמעו רשות.

יד. כל אבן⁷⁵ שנפגמה⁷⁶ כדי שתחגר בה הצפרין⁷⁷, כספין של שחיטה, הרי זו פסולה לכפש ולמזבח⁷⁸, שנאמר: "אבנים שלמות תבנה את מזבח ה'". ומיהיך⁷⁹ היו מביאין אבני מזבח? מן בתולת הקרקע. חופרין עד שמגיעין למקום הנקר שאינו מקום עבודה וכן⁸⁰, ומוציאין ממנו האבנים, או מן הים הגדול⁸¹, ובונין מהן. וכן אבני ההיכל והעזרות שלמות היו⁸².

(75) חולין יז, ב. (76) בכל דבר, אפילו שלא על-ידי ברזל (מדות פ"ג מ"ד). וראה להלן ה"ו. (77) "תחגור" מלשון חגר שאמרו חז"ל בכל מקום (הרא"ה). ויש שפירשו שהוא לשון חגורה (רש"י), כי הצפורן חוגרת עצמה בפגימה כשנכנסת בה (ריטב"א). (78) מדות, שם. (79) מדות, שם. (80) (במשנה, שם: וחופרים למטה מהבתולה, ומביאים משם אבנים שלמות שלא הונף עליהן ברזל". ולכן הביאו רבינו כאן בדין של "שלמות", ולא בהלכה הבאה בדין של "הנפת ברזל", להורות שחששו גם שמה נפגמו, ודלא כמשנה-למלך). (81) שבחול הים נמצאות אבנים חלוקות שנבראו כך מששת ימי בראשית (זבחים נד.), "ומביא חלוקי אבנים". וכן פירשו ב'תוספות' (סוכה מט. ד"ה שכל). (82) בלי פגם, כמו שנאמר (מלכים-א ו, ז) "אבן שלמה מסע נבנה". אבל מבחוץ היו מסתתין ומשוין אותם בכלי ברזל ומכניסין אותם, כמו שכתב רבינו למעלה ה"ח (כסף-משנה).

טו. אבני היכל⁸³ ועזרות שנפגמו או שנפגמו⁸⁴ - פסולין, ואין להם פדיון, אלא נגזים⁸⁵. כל אבן⁸⁶ שנגע בה הברזל, אף-על-פי שלא נפגמה⁸⁷, פסולה לבנין המזבח ובנין הפכש⁸⁸, שנאמר: "פי תרבה הנפת עליה ותחללה". והבונה אבן שנגע בה ברזל במזבח או בפכש - לוקה, שנאמר: "לא תבנה אתה גזית". והבונה אבן פגום, עובר בעשה⁸⁹.

(83) תוספתא, מגילה פ"ב (הוצאת צוק"מ עמ' 224 25). (84) שניטלה ממנה חתיכה ואין שם פגם (מהרי"ק). וכשנפגם או נגמם בהר הבית, ראה למעלה. (85) שכיון

יהיה מכוון ביותר, ואילו על מקום המקדש לא כתב שיהיה מכוון ביותר אלא רק "ובנה בית המקדש במקומו".

וי"ל שכשם שמצינו כמה שינויים בבית שני לגבי בית ראשון, כמפורש ברמב"ם פ"א, שהבנין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים, ואילו אנשי בית שני בנוהו כבנין שלמה, ומעין הדברים המפורשים ביחזקאל. ולכאורה איך יתכן שיהיה שינוי כלשהו מהבנין שבנה שלמה, אלא בהכרח לומר שלא כל הפרטים שבמגילה שמסר שמואל לדוד נאמרו בתור ציווי לדורות, ולכן היו שינויים ממקדש למקדש בכמה פרטים.

על-פי-זה יש לבאר גם את החילוק שבין המזבח לביהמ"ק, שמקומו של המזבח מכוון ביותר משא"כ מקומו של בית המקדש מחוייב שיהיה בהר המוריה אבל מקומו המדויק אינו הכרח ויכול להשתנות מבית לבית. ובזה יובן גם מה שפתח הרמב"ם את הלכות 'ספר עבודה' בפסוק "שאלו שלום ירושלים", כי מקומו של המקדש אינו מכוון ביותר אבל קשור ומוכרח להיות בירושלים.

(על-פי י"ן מלכות ספר עבודה סימן ט)

(2) שהרי הוצרכו לנביאים להעיד על מקומו. (3) כלומר, זה ולא אחר.

ב. ומסרת ביד הפל, שהמקום שפנה בו דוד ושלמה⁴ המזבח בגרן ארונה, הוא המקום שפנה בו אברהם המזבח⁵ ועקד עליו יצחק. והוא המקום שפנה בו נח פשיצא מן התבה. והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל. ובו הקריב אדם הראשון קרבן פשנבא. ומשם נבא. אמרו חכמים: אדם מקום פפרתו נבא.

(4) לא בנו שניהם ביחד, אלא דוד בנה שם במה להקריב בשעתה ושלמה בנה בית עולמים. (5) בזבחים סב. אמרו שראו שם את אפרו של יצחק. [ומה שאמרו בפרקי דרבי אליעזר "לקח יעקב י"ב אבנים מאבני המזבח שנעקד עליו יצחק אבינו ושם אותם מראשותיו" (ילקוט שמעוני בראשית רמז קיט), "ומה עשה הקדוש-ברוך-הוא, ברגל ימינו הטביע האבן אשר שם יעקב מראשותיו עד עמקי תהום ועשה אותו סניף לארץ וכו' לפיכך נקרא אבן שתייה" (שם רמז קכ), והרי אבן השתייה הייתה במקום הארון, לפני ולפנים, כמפורש במשנה יומא נג: וכן נראה בראש השנה כו. שאמרו על שופר מקרן הפרה שהוא פסול לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, כיוון שהשופר בא לזיכרון הרי הוא כעבודת פנים, כלומר, כיוון שהוא לזיכרון העקידה (שם טז.) הוא כלפנים, הרי שהעקידה הייתה על אבן השתייה - ברור הדבר כי העקידה הייתה אמנם על המזבח, ולא בפנים, וכמפורש בזבחים שם וכמו שכתב רבינו, וזהו טעמו של רבי יוסי שם שמכשיר קרן הפרה, מפני שהוא עבודת חוץ, אבל הרי לקח יעקב מאבני המקום ושם אותם במקום הארון ונמצא שהאבן שעליה נעקד יצחק היא בפנים, וזהו טעמם של חכמים הפוסלים קרן הפרה].

הקטרת וכל פלי שרת, אין עושין אותן אלא מן המתכת בלבד; ואם עשאוהו של עץ או עצם או אבן או של זכוכית - פסולין.

(105) מנחות כח, א. והיינו מלקחיה ומחתותיה.

יט. היו הקהל עניים - עושין אותן אפלו של בדייל¹⁰⁶, ואם העשירו - עושין אותן של זהב¹⁰⁷. אפלו המזרקות והשפודין והמגרפות¹⁰⁸ של מזבח העולה, והמדות - אם יש פח בצבור, עושין אותן של זהב. אפלו שערי העזרה מחפין אותן זהב, אם מצאה ידם¹⁰⁹.

(106) שם כח, ב. (107) עבודה זרה מג, א. (108) יעים להסיר הדשן. (109) מדות פ"ב מ"ג: "כל השערים שהיו שם, נשתנו להיות של זהב". כשעלו בני הגולה היו עניים, ובנו לפי עניותם, וכשנתעשרו - ציפו כל השערים זהב.

כ. אין עושין כל הכלים מתחלתן אלא לשם הקדש. ואם נעשו מתחלתן להדיוט¹¹⁰, אין עושין אותן לגבוה. וכלי גבוה¹¹¹, עד שלא נשתמש בהם גבוה - ראוי להשתמש בהן הדיוט, ומשנשתמש בהן גבוה - אסורין להדיוט. אבנים וקורות שחצבן מתחלה לבית-הפנסת¹¹², אין בונין אותן להר הבית.

(110) אף-על-פי שעוד לא נשתמש בהם. תוספתא מכות פ"ב (צוק"מ עמוד 244 24). (111) תוספתא, שם. (112) תוספתא, שם: "אבנים וקורות שנפסלו מתחילה לבית הכנסת (כן הוא בכת"י ורין לפי 'אור הגנוז') אין בונין אותן בהר הבית", וראה ב'כסף משנה'.

יום שישי י"ח תשרי ה'תשפ"ב

פרק שיני

(1) יבאר בו כי המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנים אותו במקומו, ושמסורת היא שבמקום שבנו בו דוד ושלמה את המזבח, היה המזבח שעליו נעקד יצחק אבינו.

א. המזבח מקומו מכוון ביותר², ואין משנין אותו במקומו לעולם, שנאמר: "וזה-מזבח לעלה לישראל"³. ובמקדש נעקד יצחק אבינו, שנאמר: "ולך-לך אל ארץ המדינה"; ונאמר בדברי-הימים: "ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים, בהר המזריה אשר נראה לדוד אביהו, אשר הכין במקום דויד בגרן ארנן היבסי".

~ נקודות משיחות קודש ~

"המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם. הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח כו".

וצריך להבין, מדוע כתב הלשון "מכוון ביותר" רק על המזבח ולא על בית המקדש, הרי מקום המזבח נקבע לפי הבית כולו "לפני האולם משוך לדרום", נמצא שמקום המקדש הוא בהתאם למקום המזבח, ואיך יתכן שמקומו של המזבח

- 1 ג. מדות המזבח מכונות הרפה, וצורתו ידועה איש
- 2 מאיש. ומזבח שבנו בני הגולה⁶ בעין מזבח שעתידי
- 3 להבנות עשוהו, ואין להוסיף על מדתו ולא לגרע
- 4 ממנה⁷.
- 5 (6) אותם ששבו מן הגולה ובנו את בית המקדש השני.
- 6 (7) אף שאינו מעכב - לכתחילה יש קפידא לעשות המזבח כעדות הנביא.
- 7 ד. ושלשה נביאים⁸ עלו עמהם מן הגולה: אחד
- 8 העיד להן על מקום המזבח, ואחד העיד להן על
- 9 מדותיו, ואחד העיד להן שמקריבין על המזבח
- 10 הנה⁹ פל הקרנות אף-על-פי שאין שם בית.
- 11 (8) והם חגי זכריה ומלאכי. (9) בזבחים שם לא, אמרו
- 12 אלא: "שמקריבין אף על פי שאין בית", ורבינו הוסיף לבאר
- 13 שדווקא על המזבח מקריבין אבל שלא במקום המזבח אין
- 14 מקריבין, כמבואר להלן פרק ג מהלכות פסולי המוקדשין
- 15 הלכה כב. ומה שכתב רבינו "זהה" בא להוציא מזבח שהיה
- 16 בימי שלמה, לפני שנתקדש הבית, שדווקא בימי עזרא
- 17 מקריבין אף על פי שאין שם בית, מפני שקדושה ראשונה
- 18 שנתקדשה בימי שלמה קדשה לעתיד לבוא, גם לאחר
- 19 החורבן.
- 20 ה. מזבח שעשה משה ושעשה שלמה ושעשו בני
- 21 הגולה ושעתידי להעשות - כלן עשר אמות גבה כל
- 22 אחד מהן. וזה הפתוב בתורה "ושלש אמות קמתו"
- 23 - מקום המערכה בלבד. ומזבח שעשו בני הגולה
- 24 וכן העתיד להבנות, מדת ארפו ורחבו ל"ב אמות
- 25 על ל"ב אמות¹⁰.
- 26 (10) הריבוע התחתון של הבניין היה כן.
- 27 ו. עשר אמות של גבה המזבח, מהן באמה פת
- 28 חמשה טפחים¹¹, ומהן באמה פת ששה טפחים¹².
- 29 ושאר כל אמות הבנין באמה פת ששה טפחים.
- 30 וגבה כל המזבח¹³ נ"ח טפחים¹⁴.
- 31 (11) כלומר, אמות של גובה היסוד וכניסתו, כניסת הסובב
- 32 וגובה הקרנות. (12) שאר אמות המזבח. (13) עם
- 33 הקרנות. (14) שהרי גבהו עשר אמות: שתי אמות של
- 34 היסוד והקרנות, שהן באמה בת חמישה טפחים, הן עשרה
- 35 טפחים. ושמונה אמות, שהן באמה בת שישה טפחים, הן
- 36 ארבעים ושמונה טפחים, בסך הכל חמישים ושמונה.
- 37 ז. וכף היתה מדתו וצורתו: עלה חמשה טפחים¹⁵
- 38 וכנס חמשה טפחים, זהו יסוד. נמצא רחב שלשים
- 39 אמה ושני טפחים על רחב שלשים אמה ושני
- 40 טפחים¹⁶. עלה שלשים טפחים וכנס חמשה
- 41 טפחים, זהו סובב¹⁷. [עלה שמונה-עשר טפחים,
- 42 זהו מקום המערכה]. נמצא רחבו שמונה ועשרים
- 43 אמה וארבעה טפחים על שמונה ועשרים אמה
- 44 וארבעה טפחים. [עלה שמונה-עשר טפחים, וכנס
- 45 י. יסוד המזבח לא היה מקיף מארבע רוחותיו כמו
- 46 הסובב, אלא היה היסוד משוף כנגד כל רוח צפון
- 47 ומערבי, ואוכל²⁴ פדרום אמה אחת ובמדרח אמה
- 48 אחת, וקרן דרומית-מזרחית לא היה לה יסוד²⁵.
- 49 (24) מחזיק, = תופס מקום. (25) זבחים נג: לפי שרצועה
- 50 זו הייתה בחלקו של יהודה ולא בחלקו של טורף, היינו
- 51 בנימין שכתוב בו (בראשית מט, כז) "בנימין זאב יטרף"
- 52 ועליו נתנבא יעקב אבינו ואמר "בבוקר יאכל עד" ותרגם
- 53 אונקלוס "ובאחסנתה יתבני מקדשא". ורש"י בזבחים שם
- 54 הביא בשם התרגום: "באחסנתיה תיתבני מדבחא", כלומר:
- 55 המזבח ייבנה בחלקו.
- 56 יא. ובקרן מערבית-דרומית²⁶ היו שני נקבים פמין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי י"ח תשרי - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה ר"ט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והיינו חלון. (42) כשאירע בה פסול בדם או בבעלים שאז הוא צריך עיבור צורה. או שהיה פסולו מספק שאף הוא טעון עיבור צורה. ולמה דווקא פסולי חטאת העוף? - מפני שמעשיה בקרן מערבית דרומית למטה, ומפני שישנן בעזרה הרבה חטאות העוף, של יולדות, חששו שמא תתערב זאת הפסולה עמהן, ולכן קבעו לה מקום מיוחד. (43) ימתינו מלשרפה עד שיעבור מראה הבשר הרטוב על ידי שילינה לילה אחד, שכיוון שלנה בלילה הרי היא נותר וטעונה שריפה. (44) בתוך העזרה.

טו. ושני שלחנות היו במערב הפכש: אחד של שיש, שנותנין עליו את האכרים⁴⁵; ואחד של פספס, שנותנין עליו כלי השרת.

(45) ולא נתנו על של כסף מפני שהכסף מרתח ויתחממו האברים ויסריחו, אבל השיש מקררו ומרחיקו מן העיפוש.

טז. כשבנין המזבח, בונין אותו בלו אטום⁴⁶ כמין עמוד, ואין עושים בו חלל כלל, אלא מביא אבנים שלמות, גדולות וקטנות, ומביא סיד וזפת וקוניא⁴⁷, וממחה ושופך לתוך מלבן⁴⁸ גדול⁴⁹ כמדתו⁵⁰, ובונה ועולה. ונותן בתוך הבנין גוף של עץ או אבן בקרן דרומית-מזרחית כמדת היסוד. וכן נותן בתוך כל קרן וקרן, עד שישלים הבנין. ויסיר הגופים שבתוך הבנין, כדי שתשאר קרן דרומית-מזרחית בלא יסוד, וישארו הקרנות חלולין.

(46) סתום. (47) ניתוך אבר (=מין מתכת) כמו שעושים לציפוי כלי חרס. (48) דפוס מרובע עשוי מארבעה קרשים. (49) על האבנים ונדבקים יחד. (50) בכל מדה ומדה ששייך לו. היינו ביסוד היה נותן מלבן של ל"ב על ל"ב אמה ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של ל' על ל' בגובה ה' אמות, וזהו סובב. ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של כ"ח על כ"ח בגובה ג' אמות, ולמעלה ממנו היה נותן בקרנות ארבעה מלבנים. כל מלבן אמה על אמה.

יז. ארבע קרנות של מזבח ויסודו ורבוועו מעפכין. וכל מזבח שאין לו קרן, יסוד וכבש ורבווע - הרי הוא פסול, שארבעתן מעפכין⁵¹. אבל מדת ארפו ומדת רחבו ומדת קומתו אינן מעפכין, והוא שלא יפחת מאמה על אמה ברום שלש אמות, כשעור מקום המערכה של מזבח מדבר.

(51) שם. סב. שאצל כל אלו כתוב "המזבח"; בקרן נאמר (ויקרא ד, יח) "קרנות המזבח" וביסוד נאמר (שם, לד) "אל יסוד המזבח" ובכבש נאמר (שם ו, ז) "אל פני המזבח" והוא הכבש שהוא פנים של מזבח שעולין לו דרך שם. ובריבוע נאמר (שמות כז, א) "ריבוע יהיה המזבח". וכל מקום שנאמר "המזבח", הוא לעכב (זבחים שם). "המזבח" משמע: שכשהוא כן הוא נקרא מזבח, ואם לא לא.

יח. מזבח שנפגם מבנינו: אם נפגם מבנינו⁵² טפח

שני חטמין דקין, והן הנקראין שיתין²⁷, שהדמים יורדין בהן ומתערבין באותה הקרן באמה²⁸, ויוצאין לנחל קדרון.

(26) ששיירי הדם יש מהם ששופכים על יסוד מערבי ויש מהם ששופכים על יסוד דרומי, לפיכך נתן שני הנקבים בקרן מערבית דרומית. (27) ונקראו כן מפני שהדמים שותתין לשם, וכן זה של נסכים נקרא כן מהטעם הנ"ל, ששותתין הנסכים לשם. (28) אמת המים שעוברת בעזרה.

יב. ולמטה ברצפה באותו הקרן היה מקום אמה על אמה, וטבלא של שיש וטבעת קבועה בה²⁹, שבו יורדין לשיתין³⁰ ומנקין אותו.

(29) שעל ידה מגביהים את הטבלא. (30) והוא חלל קטן שתחת היסוד.

יג. וכבש³¹ היה פנוי לדרומו של מזבח, ארפו שלשים ושמים אמה³² על רחב שש-עשרה אמה. והיה אוכל בארץ שלשים אמה מצד המזבח, ופורה ממנו אמה על היסוד ואמה על הסובב. ואורז מעט³³ היה מפסיק בין הפכש למזבח³⁴, כדי לתן האכרים למזבח בזריקה³⁵. וגבה הפכש תשע אמות פחות שתות³⁶ עד פגוד המערכה.

(31) והוא כמו תל המתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ. (32) למטה בארץ היה כן אבל בשיפועו היה יותר. (33) ומכיוון שצריך זריקה, לא די באוויר כמלוא נימא כדלהלן הלכה יד בשני כבשים קטנים, אלא צריך אוויר יותר. (34) כלומר, בין הכבש למקום המערכה. (35) בזבחים שם למדו כן ממה שנאמר (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם" - מה דם בזריקה (שהרי נאמר בויקרא א, ה "וזרקו את הדם על המזבח") אף בשר בזריקה. (36) היינו, פחות טפח.

יד. ושני כבשים קטנים יוצאים ממנו, שבהם פונים ליסוד³⁷ ולסובב³⁸, ומבדלין מן המזבח כמלא נימא³⁹. וחלון היתה במערבו של כבש⁴⁰ אמה על אמה, ורבוכה היתה נקראת⁴¹, שבה נותנין פסולי חטאת העוף⁴² עד שתעבר צורתה⁴³ ותצא לבית השרפה⁴⁴.

(37) היינו הכבש שלצד מערב ועל ידו שופכים שיירי דם חטאת בהמה כשגומר מתנותיה. (38) היינו הכבש שלצד מזרח ועל ידו זורקים דם חטאת בהמה על גבי הקרנות. [אבל לצד מערב לא היה בו כבש קטן ליסוד]. (39) זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ה) "וזרקו את הדם על המזבח סביב" - שיהא היקף למזבח כל שהוא ואם יהיו מחוברים, שוב אין לו היקף, ואפילו בחוט אין אדם יכול לסובבו. ולפיכך די בהפסק כמלוא נימא בלבד, אבל בין הכבש הגדול לבין מקום המערכה היה צריך הפסק יותר. (40) מפשטות הלשון נראה שלא הייתה בגגו של כבש אלא בקיר שלו. (41) רבוכה כמו "נבוכה" מלשון נבוכ לוחות

רכ שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק י"ט תשרי – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 - פסול, פחות מטפח - פשר, והוא שלא יהיה
2 בנשא אבן בגומה⁵³.

(52) כלומר, מן הסיד והטיח שעליו. (53) שבאבן פוסלת גם בגימא כל שהיא.

יום ש"ק י"ט תשרי ה'תשפ"ב

פרק שלישי

(1) תתבאר בו צורת המנורה, גביעה, כפתוריה ופרחיה.

3 א. המנורה מפרשת צורתה בתורה². וארבעה
4 גביעים³ ושני כפתורים⁴ ושני פרחים⁵ היו בקנה
5 המנורה⁶, שנאמר: "ובמנורה ארבעה גביעים
6 משקדים" כפתוריה ופרחיה⁷. ועוד פרח שלישי היה
7 סמוך לירכה של מנורה, שנאמר: "עד ירכה עד
8 פרחיה".

(2) שמות כה, לא-מ. (3) הם דומים לכוסות אלכסנדראי שפיהן רחב ושוליהן קצר (להלן הלכה ט). (4) הם כמין תפוחים כרותיים (שם מקום) שהן ארוכין מעט כביצה ששני ראשיה כדין (להלן שם). (5) "כמו פרחי העמודים (ציורים שמציירין בעמודים), שהן כמין קערה ושפתה כפולה לחוץ (להלן שם). והוא כמו שושן (רבינו בפירוש המשניות למנחות פ"ג משנה ז). (6) מקומם של כל אלה במנורה, ראה להלן הלכה י. (7) "כמו שקדים בעשייתן" (להלן הלכה ב).

9 ב. ושלש רגלים היו לה⁸. ושלשה כפתורים⁹ אחרים
10 היו בקנה המנורה, שמהן יוצאים ששת הקנים:
11 שלשה מצד זה, ושלשה מצד זה. ובכל קנה וקנה
12 מהן שלשה גביעים¹⁰ וכפתור ופרח, והכל
13 משקדים¹¹ כמו שקדים פעשיתן¹².

(8) כן כתב גם בפירוש המשניות שם, וכן הוא ברש"י על התורה (שמות כה, לא) וכן כתבו בעלי-התוספות על התורה שם. אבל בגמרא (מנחות שם) אמרו רק שהיו לה רגלים, אבל לא הזכירו כמה. ובתורת העולה לרמ"א ז"ל (ת"א פט"ו) הביא: "אמרו רבותינו ז"ל שלשה רגלים היה למנורה" (משנת ראשונים). ובגלופת המנורה שבקשת טיטוס ברומא – בסיסה של המנורה מרובע, ללא רגליים (ראה ב"סיני" כרך לו עמוד כ חח, וב"שערים" ג' טבת תש"כ עמוד ג). (9) כן מפורש בתורה (שמות כה, לה). (10) מקרא מפורש הוא (שם שם, לג). (11) ביומא נב. אמרו: חמש מקראות (פסוקים) בתורה אין להן הכרע (לדעת היכן הם נוטים), ואחד מהם "משוקדים", כלומר, הפסוק "ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה" (שם שם, לד), שספק לנו אם צריך לקרוא "ארבעה גביעים משוקדים" (שהמילה משוקדים קשורה עם "ארבעה גביעים"), או "משוקדים כפתוריה ופרחיה" (שהיא קשורה ל"כפתוריה ופרחיה). לפיכך פסק רבינו, שמספק צריכים לעשות כולם משוקדים, גם הגביעים וגם הכפתורים והפרחים. שהרי גם אם אינם צריכים להיות משוקדים אין

בכך הפסד, אם יעשום משוקדים. ואילו אם הם צריכים להיות משוקדים ולא נעשין כן, תהיה בזה קפיא (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). (12) בפירוש המשניות (מנחות שם) כתב רבינו: "משוקדים מעשה שקדים, והוא מלאכה ידועה אצל אומני הנחושת שהן מכין בפטיש העשת (=החתיכה) עד שיהיה כולו שקדים שקדים".

14 ג. נמצאת¹³ כל הגביעים שנים ועשרים¹⁴. והפרחים
15 תשעה¹⁵. והכפתורים אחד-עשר¹⁶. וכלן מעבדין זה
16 את זה¹⁷, ואפלו חסר אחד מן השנים וארבעים¹⁸
17 מעבב את פלן.

(13) מנחות כח: כט. כלומר: "נמצאת אומר". (14) שהרי בכל קנה וקנה שלשה גביעים, שהם ביחד שמונה עשר. וארבעה בגוף המנורה, הרי שנים ועשרים בסך-הכל (מנחות שם). (15) כי פרח לכל קנה הרי ששה, ושניים בגוף המנורה כמו שנאמר "ופרחיה" (סתם פרחים הם שנים), הרי שמונה, וממה שנאמר עוד "עד פרחיה" למדו עוד אחד, הרי כאן תשעה (מנחות שם). (16) כפתור לכל קנה הרי ששה, שניים בגוף המנורה שנאמר "כפתוריה" (סתם כפתורים שנים), הרי שמונה, ושלשה במקום יציאת הקנים, הרי ביחד אחד עשר. (17) מנחות שם ותוספתא מנחות פ"ו. (18) הוא הסכום הכולל של הגביעים, הכפתורים והפרחים.

18 ד. במה דברים אמורים¹⁹? פשעשאוה זהב²⁰, אכל
19 שאר מיני מתכות²¹ אין עושין בה גביעים²²,
20 כפתורים ופרחים. וכן מנורה הפאה זהב, תהיה
21 פלה כפר עם גרותיה²³, ותהיה פלה מקשה²⁴ מן
22 העשתות²⁵; ושל שאר מיני מתכות אין מקפידין על
23 משקלה, ואם היה חלולה²⁶ - פשרה²⁷.

(19) שעושים בה גביעים, כפתורים ופרחים. (20) מנחות כח. (21) ראה למעלה פ"א הלכה יח. (22) להלן גבי כח, כתב רבינו "ושל שאר מיני מתכות, אין מקפידין על משקלה". נראה שבגביעים כפתורים ופרחים, יש הקפדה שלא לעשות בשאר מיני מתכות (משנה-למלך). (23) בשמות כה, לט: "כבר זהב טהור יעשה אותה את כל הכלים האלה". (24) חתיכה אחת. (25) במנחות כח. "מנורה היתה באה מן העשת", פירש רש"י "חתיכה שלימה, ומכה בקורנס עד שיצאו ממנה כל כליה". (26) שאינה מקשה (כסף-משנה). (27) בדיעבד. ולכתחילה צריך לעשותה מקשה, ועיין בהלכה ה.

24 ה. ואין עושין²⁸ אותה לעולם²⁹ מן הגרוטאות³⁰, בין
25 שהיתה של זהב בין שהיתה של שאר מיני מתכות.

(28) לכתחילה. שאם נאמר שאפילו בדיעבד אין עושין, קשה, הרי פסול של גרוטאות נלמד מזה שכתוב מקשה, ותניא (מנחות שם) "מקשה זהב, באה זהב, באה מקשה. אינה באה זהב, אינה באה מקשה". א"כ פסול של גרוטאות מנא לן? אלא ודאי זה שאין עושין הוא רק לכתחילה (משנה-למלך). (29) בכסף-משנה חסירה מילה זו. (30) שברים.

ו. המלקחים³¹ והמחיתות³² וכלי השמן אינן מפלל³³

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק י"ט תשרי – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה רכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

המנורה. וטפח חלק. וטפח פתור, ושני קנים
יוצאים ממנו, אחד הילך ואחד הילך, ונמשכין
ועולין כנגד גבה המנורה. וטפחים חלק. נשתירו
שלשה טפחים, שבהן שלשה גביעים, כפתור ופרח.

(44 מנחות כח: 45) מנחות שם. ובתוספות שם ד"ה
וטפח, נשאו בתימה מה נשתנו שלשה אלו, שלשלתם לא
ניתנו אלא טפח.

יא. ואבן היתה לפני המנורה⁴⁶, ובה שלש מעלות,
שעליה כהן עומד ומטיב את הנרות, ומניח עליה
פלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה⁴⁷.

(46) תמיד ל: וספרי בהעלותך סי' ה' "בהעלותך את הנרות,
עשה לה מעלות וכו' וכו' מיכן אמרו אבן היתה לפני
המנורה ובה שלש מעלות. וכתב הרע"ב (תמיד פ"ג משנה
ט) שהן כנגד שלש העלאות שכתובים במנורה: (א)
בהעלותך את הנרות (במדבר ח, ב). (ב) העלה את נרותיה
(שם שם, ג). (ג) להעלות נר תמיד (שמות כז, כ).
(47) להלן בפ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה יז, כתב
רבינו: "וכיצד סדר ההטבה, נכנס וכלי בידו וכו' שמו ושל
זהב היה דומה לקיתון גדול. מדשן בו את הפתילות שכבו
וכו' ומניח הכוז שם לפני המנורה על מעלה שנייה משלש
מעלות שלפניה ויוצא וכו' ונוטל הכוז בידו ומשתחוה
ויוצא" (וכן הוא בתמיד שם ובספרי שם). ואולי כוז היה
כלי גדול, ובו היו מונחים כל הכלים הקטנים, היינו כל כלי
שמנה ומלקחיה ומחתותיה (הר המוריה).

יב. השלחן היה ארפו שנים עשר טפח, ורחבו
ששה טפחים⁴⁸. והיה מנח⁴⁹ ארפו לארף הבית,
ורחבו לרחב הבית. וכן שאר כל הפלים⁵⁰
שבמקדש, ארפן לארפו של בית⁵¹ ורחבן לרחב
הבית, חוץ מן הארפן⁵², שהיה ארפו לרחב הבית.
וכן נרות המנורה כנגד רחב הבית, בין הצפון ובין
הדרום⁵³.

(48) כמו שנאמר (שמות כה, כג) "אמתיים ארכו ואמה
רחבו". וכרבי מאיר שאמת הכלים בת ששה טפחים (כלים
פ"ז משנה י, ומנחות צז). (49) שם צו. במשנה.
(50) היינו יתר השולחנות, ראה להלן פ"ה הלכה יד (רש"י
שם). (51) הוא בין המזרח ובין המערב (רש"י שם).
(52) שם צח. (53) כרבי אלעזר ב"ר שמעון, ולא כרבי (שם
צח:). שהפסוק "עוררן אותו לפני ה'" (ויקרא כד, ג)
מסייע, שהרי הוא שצריך לערוך אותו לפני ה'. כלומר,
צריך לצדד את פי הפתילה לעבר מערב, שהוא לפני ה'.
ואילו לרבי האומר שמזרח ומערב היו עומדים, הרי היה
הראשון לפני ה', ולמה צריך לצדדו לשם (כסף-משנה).

יג. ארבעה⁵⁴ סניפין⁵⁵ של זהב היו לשלחן,
מפצלין⁵⁶ בראשיהן⁵⁷, שהיו סומכין בהן שתי
המערכות של לחם הפנים: שנים מסדר זה, ושנים
מסדר זה⁵⁸. והם הנאמרים בתורה⁵⁹ "וקשותיו"⁶⁰.

(54) שם במשנה. (55) "כמין יתירות זהב עומדים בארץ

הכפר³³, שהרי נאמר במנורה "זהב טהור", וחרז
ואמר "ומלקחיה ומחתותיה זהב טהור". ולא נאמר
"נרותיה זהב טהור", מפני שהנרות קבועין במנורה
והם מפלל הכפר³⁴.

(31) הם הצבתים העשויים ליקח בהם הפתילה מתוך
השמן, ליישכן ולמשכן בפי הנרות. ועל שם שלוקחים בהם,
קרויים מלקחיים" (רש"י בשמות כה, לח). (32) הם כמין
בזיכין (=כפות) קטנים שחותה בהם את האפר שבנר (רש"י
שם). (33) מנחות פח: כתנא-קמא ולא כרבי נחמיה
בבביתא ראשונה. (34) ברייתא דמלאכת המשכן פ"ט.

ז. שבעת³⁵ קני המנורה מעפכין זה את זה, ושבעת
נרותיה מעפכין זה את זה, בין שהיתה של זהב בין
שהיתה של שאר מיני מתכות. וכל הנרות קבועים
בקנים³⁶.

(35) מנחות כח. (36) בראש כל קנה וקנה, היה נר אחד
כעין בזך (=כף) ושם נותנים השמן והפתילות (פירש"י
במנחות שם).

ח. ששת הנרות הקבועים בששת הקנים היוצאים
מן המנורה, פלן פניהם לנר האמצעי שעל קני
המנורה³⁷. וזה הנר האמצעי פניו כנגד קדש-
הקדשים³⁸, והוא הנקרא³⁹ נר מערכי.

(37) כלומר, פיות הפתילות שלהם נוטות לנר האמצעי. וכן
הוא בבביתא (שם צח:): "תניא, אל מול פני המנורה יאירו
שבעת הנרות, מלמד שהיו מצדדין פניהם כלפי נר
האמצעי". (38) כלומר, פי הפתילה נוטה למערב. כן הוא
במגילה בא: "נר מערבי כלפי שכניה". (39) בתלמוד
(שבת כב: מגילה שם, ועוד).

ט. הגביעים דומין לכוסות אלכסנדריא⁴⁰, שפיהן
רחב ושוליהן קצר. והפפתורים כמין תפוחים
כרותיים⁴¹, שהן ארפין מעט, כביצה ושני ראשיה
פדין⁴². והפפרחים כמו פרחי העמודים⁴³, שהן כמין
קערה ושפתה כפולה לחוץ.

(40) מנחות כח: (41) שם מקום. והוא במנחות שם.
ובפירוש המשנה שם כתב רבינו "והכפתורים הוא דמות
כדור שאינה עגולה מכל וכל, רק שיש בה אורך מעט קרוב
לצורת ביצת העוף". (42) עגולים ככד. (43) מנחות שם.
ציווין שמצירין בעמודים (רש"י שם). ובפירוש המשנה שם
כתב רבינו "פרח צורת שושן".

י. גבה המנורה⁴⁴ היה שמונה-עשר טפח. הרגלים
והפרח שלשה טפחים. ושני טפחים חלק. וטפח
שבו גביע כפתור ופרח⁴⁵. וטפחים חלק. וטפח
כפתור, ושני קנים יוצאין ממנו, אחד הילך ואחד
הילך, ונמשכים ועולין כנגד גבה המנורה. וטפח
חלק. וטפח כפתור, ושני קנים יוצאים ממנו, אחד
הילך ואחד הילך, ונמשכין ועולין כנגד גבה

השני של זהב. ולמדו במנחות צט. "שמעלין בקודש", ממה שנאמר (במדבר יז, ג) "את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח" – "בתחילה תשמישי מזבח, ועכשיו גופו של מזבח". ו"לא מורידין" נלמד ממה שנאמר (שמות מ, יח) "ויקח משה את המשכן וגו' ויקם את עמודיו", שהוא בעצמו הקימו ולא סיעוהו אחיו הכהנים בהקמת העמודים לפי שאין מורידין.

18 יז. מִזְבַּח הַקְטָרֶת⁷⁸ הָיָה מִרְבַּע אֹמֶה עַל אֹמֶה⁷⁹.
19 וְהָיָה נֶתוּן⁸⁰ בְּהִיכָל מִכּוֹן בֵּין הַצָּפוֹן לְדָרוֹם, מִשּׁוֹף
20 בֵּין הַשְּׁלֶחָן וְהַמְּנוּרָה לַחוּץ. וְשִׁלְשָׁתָן הָיָה מִנְחִין⁸¹
21 מִשְׁלִישׁ הַהִיכָל וְלִפְנֵים, כְּנֶגֶד הַפֶּרֶכֶת הַמִּבְדִּיל בֵּין
22 הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ-הַקְּדָשִׁים.

(78) שעליו הקטירו את קטורת הסמים בלבד. ונקרא גם "מזבח הזהב", כי עשוי היה עצי שטים מצופה זהב כולו. וכן נקרא "מזבח הפנימי", לפי שעמד בפנים. (79) שמות ל, ב. (80) יומא לג: (81) תוספתא יומא פרק ב (הוצאת צוק"מ עמוד 185 28) ומנחות צח:

23 יח. הַפִּיּוּר⁸² הָיָה לוֹ שְׁנַיִם-עָשָׂר דָּד⁸³, כְּדִי שִׁיְהִיּוּ כָל
24 הַפְּהִיגִים הַעוֹסְקִים⁸⁴ בְּתַמִּיד⁸⁵ מִקְדָּשִׁים⁸⁶ מִמֶּנּוּ בְּאֶחָד.
25 וּמוֹכְנֵי עֲשׂוֹ לוֹ⁸⁷, שִׁיְהִיּוּ בָּהֶם הַמִּים תָּמִיד, וְהָיָה חֹל,
26 כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַמִּים שָׁבָה נִפְסָלִין בְּלִינָה, שֶׁהַפִּיּוּר
27 מִכְּלִי הַקֹּדֶשׁ וּמִקְדָּשׁ, וְכָל דָּבָר שִׁיְתַקְדָּשׁ בְּכָל־קֹדֶשׁ
28 אִם לֹן - נִפְסָל⁸⁸.

(82) יומא לו. במשנה. (83) כמו ברו המריק מים. (84) ששנים עשר כהנים היו מתעסקים בהקרכת התמיד (יומא כה: , ופ"ד מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו, חוץ מהשוחט שאינו טעון קידוש ידים ורגלים, שהרי השחיטה כשרה גם בזר (רש"י שם). (85) בקרבן תמיד ש"מזות עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום, והם הנקראים תמידין, אחד בבוקר ואחד בין הערבים, שנאמר שנים ליום עולה תמיד" (פ"א שם הלכה א). (86) ידיהם ורגליהם לעבודה. ש"מזות עשה לקדש כהן העובד, ידיו ורגליו ואח"כ יעבוד" (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה א) ו"כיצד מצות קידוש? – מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ושוחה ומקדש (שם הלכה טז). (87) כי הכיור מכלל כלי שרת, וכשהיו בו מים נתקדשו ונפסלו בלינה. וזה עשה כלי סביב לכיור והיו בו המים תמיד, והיו שותתין מאותו כלי לכיור כדי הצורך, ראשון ראשון, ואותו הכלי היה נקרא מוכני (רבינו בפירוש המשנה ליומא פ"ג). והראב"ד בהשגותיו כתב: "שהמוכני אינו מקבל מים והוא גלגל שהיו קושרים בו את הכיור בחבל, ומשקעים אותו הוא ומימיו בבור העזרה בערב כדי שיהיו מימיו מחוברים ולא יפסלו בלינה. ומפורש כל זה ביומא ובזבחים". ומה שכתב הראב"ד שזה מפורש בזבחים, הוא בדף כ. שאמר: "כיור שלא שקעו מבערב (בבור – רש"י) וכו' ולמחר אינו מקדש". [ונראה שלדעת רבינו יש כאן שני דברים: א. תקנת המוכני שלא יהיו הרבה מים בכיור אלא מן המוכני ישפכו לתוכו כדי הצורך ולא יותר. ועשו כן כדי שלא יפסלו המים בלינה

וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה, כנגד גובה מערכת הלחם" (רש"י בשמות כה, כט). (56) מנוקים. (57) כלומר, באותו חלק שבהן שעולה למעלה מן השולחן (תוספות יום-טוב שם פ"א משנה ו). (58) והיו בכל אחד מהם ארבעה עשר פיצולים, כמנין הקנים שהיו מכניסים (רש"י שם). (59) שמות שם. (60) מנחות צז. מימרא של רב קטינא. ונקראו כן על שם שמקשים את הלחם ומחזקים אותו שלא ישבר (רש"י שם).

1 יד. וְשִׁמּוֹנָה וְעֶשְׂרִים קָנִים⁶¹ שֶׁל זָהָב, כָּל אֶחָד מֵהֶן
2 בְּחָצִי קֶנֶה חֲלוּל⁶², הָיָה לוֹ: אֶרְבַּעַה-עָשָׂר לְסֹדֶר זֶה,
3 וְאַרְבַּעַה-עָשָׂר לְסֹדֶר זֶה. וְהֵם הַנִּקְרָאִים⁶³
4 "מִנְחִיתוֹ"⁶⁴. וְשְׁנֵי הַבִּזְיָכִין שֶׁמִּנְחִין בָּהֶן הַלְבוּנָה
5 עַל הַשְּׁלֶחָן בְּצִד הַמַּעֲרֻכֹת⁶⁵, הֵן הַנִּקְרָאִים⁶⁶
6 "בְּפוֹתָיו"⁶⁷. וְהַדְּפוּסִים⁶⁸ שֶׁעוֹשִׂין בָּהֶם לָחֶם הַפָּנִים,
7 הֵם הַנִּקְרָאִים⁶⁹ "קְצֵרוֹתָיו"⁷⁰.

(61) משנה שם צו. (62) כמו חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן (רש"י בשמות שם). (63) שמות שם. (64) שם צז. ונקראים כן על שם שמנקים את הלחם מעיפוש (רש"י שם). (65) והיו מקטירין אותם בשבת לזכרון ללחם, שעל ידה הוא נזכר למעלה כקומץ שהיא אזכרה למנחה (רש"י ויקרא כד, ז). (66) שמות שם. (67) שם צז. (68) "ושלשה דפוסין של זהב היה להם, אחד שנותנים בו החלה והיא בצק, והשני שאופין אותה בו, השלישי שנותנים אותה בו כשורדה אותה מן התנור כדי שלא תתקלקל" (פ"ה מהלכות תמידין ומוספין הלכה ח). (69) שמות שם. (70) שם צז.

8 טו. אֵלּוּ⁷¹ הָאֶרְבַּעַה-עָשָׂר קָנִים: נוֹתֵן הַחֲלָה
9 הָרִאשׁוֹנָה עַל עֲצָמוֹ שֶׁל שְׁלֶחָן⁷², וְנוֹתֵן בֵּין רִאשׁוֹנָה
10 וּשְׁנִיָּה שְׁלֹשָׁה קָנִים⁷³, וְכֵן בֵּין כָּל חֲלָה וְחֲלָה
11 שְׁלֹשָׁה קָנִים, וּבֵין שְׁשִׁית וְחֲמִישִׁית שְׁנֵי קָנִים
12 בְּלִבָּר, לְפִי שֶׁאֵין עַל הַשְּׁשִׁית אַחֶרֶת⁷⁴. נִמְצָאוּ
13 אֶרְבַּעַה-עָשָׂר בְּכָל מַעְרָכָה וּמַעְרָכָה.

(71) שם. (72) והיא אינה צריכה קנים חלולים תחתיה שלא תתעפש, כיון שהיא מונחת על גבי השולחן עצמו שהוא קריר (רש"י ושיטה מקובצת שם). (73) והיו להן שלשה פיצולים בכל סניף וסניף שבהם היו תחובין. ועשו כן "כדי שתהיה הרוח מנשבת בו" (הלכות תמידין ומוספין שם הלכה ב). (74) כלומר, אין עליה משאוי שיכביד על שלמטה הימנה.

14 טז. וְשְׁנֵי שְׁלֶחָנוֹת הָיוּ בְּאוֹלָם מִבְּפָנִים עַל פֶּתַח
15 הַבַּיִת: אֶחָד שֶׁל שִׁישׁ⁷⁵, נוֹתְנִין עָלָיו לָחֶם הַפָּנִים
16 בְּכִנְיָסָתוֹ; וְאֶחָד שֶׁל זָהָב, נוֹתְנִין עָלָיו לָחֶם בִּיצִיאָתוֹ.
17 שֶׁמַּעֲלִין בְּקֹדֶשׁ⁷⁶, וְלֹא מוֹרִידִין⁷⁷.

(75) מנחות צט: במשנה. ובירושלמי שקלים פ"ו הלכה ג "לית כאן של כסף (לא היה של כסף) מפני שהוא מרתיח" (=מחמת הלחם, ויש לחוש שיתעפש). ועיין תמיד לא: (76) לפיכך עשו הראשון של שיש, שממנו מניחו על של זהב. וראה למעלה בדברי הירושלמי. (77) ולפיכך עשו

- 1 בתוך הכיור שהוא כלי שרת, וזהו מה שאמרו ביומא לו.
2 במשנה. ב. אם שכחו וננסו הרבה מים מן המוכני אלא
3 הכיור ויש חשש שיפסלו בלינה, תיקנו שישקיעו המוכני

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ג-י"ט תשרי ה'תשפ"ב

יום ראשון י"ג תשרי ה'תשפ"ב

מצות לא תעשה קפא. קפב.

קפד. קפה. קפג.

8 המצוה הקפ"א — האזהרה שהזהרנו מלאכל
9 את-הטרפה, והוא אמרו: "ויבשר בשדה טרפה לא
10 תאכלו" (שמות כב, ל), פשט הכתוב הוא במה-שהזכירו
11 במקלטא (פרשת משפטים שם), והוא אמרם: "דבר הכתוב
12 בהנה (כתב "שדה" מפני שהוא המציאותי ביותר), מקום
13 שרוב בהמות (דרכם) להטרף": אבל בא בקבלה (חולין
14 סח.) שיש לפסוק זה גם באור (בעל משמעות הלכתית) וכן
15 הוא: "ויבשר בשדה טרפה" הוא — ולפיכך לא תאכלנו.
16 כונתם בזה, שכל-בשר כיון שיצא חוץ למחיצתו נעשה
17 כטרפה, כגון בשר קדשי קדשים אם יצא חוץ לעזרה,
18 או בשר קדשים קלים אם יצא חוץ לחומה, או בשר
19 הפסח אם יצא חוץ לחבורה, או אם הוציא העבר
20 את-ידו, כמו שנתבאר בפרק ד' מחלין (סח.) — שכל-
21 סוגי בשר אלו נקראים: טרפה, והאכל מהם פזית לזקה
22 מן-התורה וכן גם בשר מן-החי נקרא: טרפה והאכלו
23 — לזקה. ובגמרא חלין (קב) אמרו: "ויבשר בשדה
24 טרפה לא תאכלו — זה בשר מן-החי ויבשר מן-
25 הטרפה". וכבר נכפל הלאו במצוה זו עם שלפניה (לא
26 תעשה קפ) גם בפניהם, והוא אמרו בפניהם: "נבלה
27 וטרפה לא יאכל לטמאה-בה" (ויקרא כב, ח), וכפל בהם
28 לאו זה, מפני שהכתוב צוה אותם לאכול חטאת העוף
29 והיא המליקה (שנמלק ראשה בצפורן), והמליקה בלי ספק
30 בחלין אינה שחיטה אלא נבלה; והיה עולה בדיעתנו
31 שמתרת להם אכילת המליקה אפילו בחלין והוא הדין
32 לכל-שחיטה פסולה, לפיכך באר שהם נשארים בכלל
33 ישראל באזהרה מלאכול נבלה וטרפה, וכך פירשו
34 חקמים נוסף על דין אחר שהעירו עליו מפסוק זה, שאין
35 מענין מאמרנו זה להזכירו (דינים נוספים לגבי טומאה
36 בחולין ק: ובנדה מב). אבל בהקמה או התייה שגולדו בהן
37 אחת הטרפות שגולדו באחת המדות (שהתורה נדרשת
38 בהן, וטרפה דרבנן) הרי אכילתה אסורה, אפילו נשחטה
39 כראוי, והשוחטה שחיטה כשרה ואכל מבשרה — לזקה
40 מדרבנן (וחזר בו הרמב"ם בספר היד). וכבר נתבאר לך
41 הטרפות בפרק ג' מחלין. ובפרק זה וגם בפרק אחרון

דמכות ובפרק א' מבכורות נתבאר דיני תשע מצות אלו
שקדמו למצוה זו (לא תעשה קעא-קפא).

44 המצוה הקפ"ב — האזהרה שהזהרנו מלאכול אבר
45 מן החי, והוא שנחתוך ממנו אבר (שלם) כשהוא חי
46 ונאכל מאותו האבר כברייתו (כשהוא מכיל גם גידים
47 ועצמות — למרות שבשאר איסורים לא מצטרפים לבשר)
48 פזית, ואפילו היה בו בשר כל-שהוא — האוכלו לזקה.
49 והאזהרה על כך היא אמרו: "ולא-תאכל הנפש עם-
50 הבשר" (דברים יב, כג), ולשון ספרי (פרשת ראה שם):
51 "לא-תאכל הנפש עם-הבשר — זה אבר מן-החי". וכך
52 נתבאר בגמרא חלין (קב), ושם אמרו: "אכל אבר
53 מן-החי ויבשר מן-החי — חייב שתיים". פירוש: לפי
54 שהם שני לאוין. הלאו האחר: "לא-תאכל הנפש עם-
55 הבשר" שהוא אסור האבר, והלאו השני: "ויבשר בשדה
56 טרפה לא תאכלו" שהוא אסור בשר מן-החי, כמו
57 שבארנו (לא תעשה קפא). וכבר נכפל הלאו בענין זה
58 בלשון אחר והוא אמרו יתעלה לנח באסרו עליו אבר
59 מן-החי: "אף-בשר בנפשו דמו לא תאכלו" (בראשית ט,
60 ד).

61 המצוה הקפ"ד — האזהרה שהזהרנו מלאכול
62 את-הדם, והוא אמרו יתעלה: "וכל-דם לא תאכלו"
63 (ויקרא ז, כו). וכבר נכפל בו הלאו פמה פעמים. ופרש
64 שהוא בכתב ואמר: "כל-אכליו יכרת" (שם יז, יד). אם
65 הוא מזיד: ואם הוא שוגג — מביא חטאת קבועה. וכבר
66 נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' מפרתות.

67 המצוה הקפ"ה — האזהרה שהזהרנו מלאכול חלבי
68 בהמה טהורה אמר יתעלה: "כל-חלב שור וכשב ועז לא
69 תאכלו" (שם ז, כג), וגם בזה נכפל הלאו וענש בו בפרוש
70 פרת במה דברים אמורים? אם הוא מזיד: ואם הוא שוגג
71 — חייב חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק
72 ז' מחלין (צג).

73 המצוה הקפ"ג — האזהרה שהזהרנו מלאכול גיד
74 הנפש, והוא אמרו: "על-כן לא יאכלו בני-ישראל
75 את-גיד הנפש" (בראשית לב, לג): והאוכלו פלו, ואפילו
76 הוא כל-שהוא, או שאכל ממנו פזית — לזקה. וכבר
77 נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' מחלין.

יום שני י"ד תשרי ה'תשפ"ב

1 מצות לא תעשה קפו. קפו.

2 קפט. קצ. קצא. קצב.

3 המצוה הקפ"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול בשר
4 בחלב, והוא אמרו עוד (בנוסף לשמות כג): "לא תבשל
5 גדי בחלב אמו" (שמות לד, כז) בפעם שנייה — שהפונה
6 בו אסור האכילה. ובגמרא חלין (קיד.) אמרו: בשר
7 בחלב לוקה על בשולו ולוקה על אכילתו. ובגמרא מכות
8 (כא:) אמרו: "המבשל גיד הנשה בחלב ביום טוב ואכלו
9 — לוקה חמש מלקיות: לוקה משום אוכל גיד, ולוקה
10 משום מבשל גיד (שאסור באכילה — והרי זה בשול שלא
11 לצורך ביום-טוב), ולוקה משום מבשל בשר בחלב, ולוקה
12 משום אוכל בשר בחלב, ולוקה משום הבצעה". ושם
13 אמרו: "אפיק (השמשט, מן המנין) הבצעה ועיל (והכנס, צרף
14 למנין) עצי הקדש", ואזהרתיה מהכא: "ואשריהם
15 תשרפון באש לא תעשון בן לה' אלהיכם" (דברים יב,
16 ג-ד). ובגמרא חלין (שם) אמרו: "להכי אפקה רחמנא
17 לאכילה בלשון בשול (לכך התבטאה התורה באסור
18 האכילה בלשון של בשול), כי היכי דאבשול לקי אאכילה
19 נמי לקי" (ללמד שבשם שלוקה על הבישול כך לוקה על
20 האכילה). ובפרק ב' מפרסחים (כה.) אמרו על בשר בחלב:
21 "להכי לא כתב ביה רחמנא אכילה בגופו (ולומדים זאת
22 ממקום אחר). למימרא (ללמדנו) שלוקין עליו אפלו שלא
23 דרך הנאות". וזכור זאת. וכאן ראוי לי להעיר על קלל
24 גדול שעדין לא הזכרתי והוא, שאמרו יתעלה: "לא-
25 תבשל גדי בחלב אמו" נכפל בתורה שלש פעמים (שמות
26 כד, כז, יט, לד, כז, דברים יד, כא). ואמרו מעתיקי השמועה
27 שפל-לאו מהם יש בו (משמע) לענין נפרד. אמרו
28 (מכילתא פרשת משפטים): "חד לאסור אכילה וחד לאסור
29 הנאה וחד לאסור בשול". ואפשר למקשה להקשות עלי
30 ולומר: למה מניית אסור אכילתו ואסור בשולו שתי
31 מצות ולא מניית אסור הנאותו מצוה שלישית? ידע
32 המקשה שאסור הנאה אין ראוי למנותו מצוה בפני
33 עצמה, לפי שהוא ואסור אכילה ענין אחד בין
34 שהאכילה מין ממני (אחד מדרכי) ההנאה. לפי שאמרו
35 יתעלה באיזה דבר שלא יאכל אינו אלא דגמא מדגמות
36 ההנאה, והפונה שאין נהנין בו לא באכילה ולא בזולתה,
37 והוא אמרם (פסחים כא:) "כל-מקום שנגמא: לא תאכל,
38 לא תאכלו — אחד אסור אכילה ואחד אסור הנאה
39 במשמע, עד שיפרט לך הכתוב (שמותר בהנאה) בדרך
40 שפרט בנבלה" שנתבאר הטר ההנאה בה, והוא אמרו:
41 "לגר אשר-בשערך תתנה ואכלה או מוכר לנכרי" (שם)
42 יד, כא). ולפי הכלל הזה אין ראוי למנות אסור אכילה
43 ואסור הנאה שתי מצות, ואילו מנינו אותם שתי מצות
44 בבשר בחלב כי אז היינו חייבים לעשות כן גם בחמץ

ובצורה ובכלאי הפרם, שיהא בכל-אחד מאלו ארבע
45 המצות, אסור הנאה מצוה בפני עצמה. וכיין שנפל באלו
46 ולא נמנה אלא הלאו שבא באסור אכילתם בלבד ובכלל
47 זה אסור הנאה כפי העקר שאמרנו — כך נפל גם בבשר
48 בחלב. נשאלה פאן שאלה אחת בלבד והיא, שאפשר
49 לאומר לומר: בין שאסור הנאה מוכן מאסור אכילה
50 כמו שבארנו עליהם השלום, אם כן למה הצריך הכתוב
51 ללאו שלישי בבשר בחלב כדי לאסור הנאותו, כמו
52 שבארנו? התשובה לזה: שהצריך לכן בין שלא נאמר
53 בבשר בחלב לשון "לא תאכל" שממנו תאסר האכילה
54 וההנאה, ולפיכך הצריך לכפול לאו אחד לאסור הנאה.
55 וכבר הזכרנו הטעם שבגללו לא כתב רחמנא אכילה
56 בבשר בחלב, לפי שפל-מה שנוצר בו אכילה אינו חייב
57 עד שיהנה באכילתו: אבל אם פתח פיו ובלע אחד
58 האסורין או שאכלו כשהוא חם ושורף עד שיפנה גרונו
59 ומכאיבו בשעת בליעתו וכיוצא בזה: — הרי זה פטור.
60 וזלתי בבשר בחלב, שהוא חייב על אכילתו ואפלו לא
61 נהנה בו, כמו שהזכירו (פסחים כה:), וכן פלאי הפרם, כמו
62 שנתבאר לקמן (לא תעשה קצג — שיעור ק), והבן כל-
63 הפללים האלה וזכור אותם. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
64 בפרק ח' מחלין.

65 המצוה הקפ"ו — האזהרה שהזהרנו מלבשל בשר
66 בחלב, והוא אמרו יתעלה: "לא-תבשל גדי בחלב אמו"
67 (שמות כג, יט), והמבשלו — לוקה אף-על-פי שלא אכלו,
68 כמו שנתבאר בכמה מקומות בתלמוד.

69 המצוה הקפ"ט — האזהרה שהזהרנו מלאכול לחם
70 העשוי מתבואה חדשה, קדם עבור יום ששה עשר בניסן (שאו
71 מקריבים את העומר מהתבואה החדשה), והוא אמרו יתעלה:
72 "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו" (ויקרא כג, יד) והאוכל ממנו
73 פזית — לוקה.

74 המצוה המשלימה מאה ותשעים — האזהרה
75 שהזהרנו מלאכול קלי (תבואה קלוייה לצורך אכילה)
76 תבואה חדשה קדם עבור יום ששה עשר בניסן, והוא
77 אמרו יתעלה: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו". והאוכל
78 ממנו פזית — לוקה.

79 המצוה הקצ"א — האזהרה שהזהרנו מלאכול
80 פרמל (גרגר שיבולת, קלוייה כשהיא באבה; מלאה בגריריה)
81 החדש (מתבואה חדשה) קדם עבור יום ששה עשר בניסן,
82 והוא אמרו יתעלה: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו
83 עד-עצם היום הזה". וכבר קדם לנו לשונם באמרם
84 (בריתות ה:). "אכל לחם קלי וכרמל — חייב על כל-אחד
85 ואחד". ובארנו את-זה תכלית באור בפלל התשיעי
86 מן-הפללים (השורשים) שהקדמנו למאמר (לספר) זה עין
87 עליו שם. וכבר נתבאר דיני החדש בפרק ז' ממנחות

אֶת־קִדְשֵׁיהֶם" (ויקרא כב, טז), וּבִגְמָרָא מְכֻּת (טז): אָמְרוּ: 44
 "כֹּחַ לֹא יִהְיֶה חֵבִין אֲלָא עַל הַטָּבֵל שְׁלֵא הוֹרֵם מִמֶּנּוּ 45
 כְּלִיעָקֵר; נִשְׁלָה מִמֶּנּוּ תְרוּמָה גְדוּלָה וְלֹא נִשְׁלָה מִמֶּנּוּ 46
 תְרוּמַת מַעֲשֵׂר, מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן וְלֹא מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְאֶפְלוּ 47
 מַעֲשֵׂר עֲנִי מִנֵּי? (שְׁחִיבִים) תִּלְמוּד לֹמֵר: "לֹא־תֹכֵל 48
 לְאֹכַל בִּשְׁעָרָיָךְ וְגו'" (דברים יב, יז), וְלִהְלֹךְ הוּא אֹמֵר: 49
 "וְאֹכְלוּ בִשְׁעָרָיִךְ וְשִׁבְעוּ" (שם כו, יב), מִזֶּה לִהְלֹךְ מַעֲשֵׂר עֲנִי 50
 אֵף כֹּאֵן מַעֲשֵׂר עֲנִי, וְאָמַר רַחֲמָנָא: לֹא תֹכֵל לְאֹכַל". אָבֵל 51
 כְּלִיָּה לְמַלְקוּת. אוֹלָם עֲוֹן מִיתָה אֵינוֹ אֲלָא בְּתֵרוּמָה 52
 גְדוּלָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, לְפִי שֶׁהָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן קִדֵּם 53
 שֶׁתִּפְרֹשׁ מִמֶּנּוּ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר — חֵיב מִיתָה, וְהוּא אָמַר 54
 יִתְעַלָּה לְלוּיִם בְּצֻתוֹ אוֹתָם לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר 55
 (תְרוּמַת מַעֲשֵׂר): "וְאֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלֹלוּ וְלֹא 56
 תָמוּתוּ", שֶׁזֶּה לֹא עַל אֲכִילַת מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן בְּטָבֵלוֹ. 57
 וּלְפִיכָף חֵבִין עֲלֵיו מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִסְכַּת דְּמָאי. 58
 הַיֵּצֵא מִכָּל־זֶה: שֶׁהָאוֹכֵל טָבֵל קִדֵּם שֶׁתִּפְרֹשׁ מִמֶּנּוּ 59
 תְרוּמָה גְדוּלָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר — חֵיב מִיתָה, וְאֶתִּתְרִיבָהּ 60
 מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יַחֲלֹלוּ אֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל", כְּמוֹ 61
 שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִצְוָה זוֹ: וְהָאוֹכֵל טָבֵל אַחֵר הַפְּרִשַׁת הַתְרוּמֹת 62
 קִדֵּם הַפְּרִשַׁת כָּל־הַמַּעֲשֻׂרוֹת — חֵיב מַלְקוּת. וְאֶתִּתְרִיבָהּ 63
 מִ"לֹא־תֹכֵל לְאֹכַל בִּשְׁעָרָיִךְ מַעֲשֵׂר דִּגְנֶךָ". וְזִכּוֹר זֶה וְאֵל 64
 תִּטְעֶה בּוֹ. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי הַטָּבֵל בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת 65
 בְּמִסְכַּת דְּמָאי וּתְרוּמֹת וּמִסְכַּת מַעֲשֻׂרוֹת. 66

הַמִּצְוָה הַקִּצ"ד — הָאֶזְהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְשִׁתוֹת יֵין 67
 נֶסֶךְ, וְזֶה לֹא נֶאֱמַר בּוֹ פְסוּק בְּרוּר בְּפִרוּשׁ, אָבֵל נֶאֱמַר 68
 בְּעִבּוּדָה זָרָה: "אֲשֶׁר חָלַב וְזָבְחֵמוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יֵין 69
 וְנִסְכֵּם" (שם לב, לח). מִזֶּה זָבַח אֲסוּר אֵף יֵין אֲסוּר. וְאִתָּהּ 70
 יוֹדֵעַ שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהִנָּאָה וְלוֹקִין עֲלֵיו, כְּמוֹ שֶׁמִּפְסָם 71
 בְּכָל־הַתִּלְמוּד. וְהִרְאָיָה עַל הַיּוֹת יֵין נֶסֶךְ מֵאֲסוּרֵי 72
 דְּאוֹרִיתָא וְשֶׁהוּא נִמְנָה מִכָּל מִצְוָה לֹא־תַעֲשֶׂה, אֲמָרָם 73
 בְּגִמְרָא עִבּוּדָה זָרָה (עג): "רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ דְּאִמְרֵי 74
 תְרוּיָהוּ (שְׁנִיָּהם אוֹמְרִים): כָּל־אֲסוּרִין שֶׁבְּתוֹרָה בֵּין 75
 (שֶׁנִּתְעַרְבוּ) בְּמִינֵין בֵּין שְׁלֵא בְּמִינֵין — (נִאֲסְרָה הַתְעַרְבוּת) 76
 בְּנוֹתָן טַעַם (כִּשְׁהָאִסוּר נָתַן טַעְמוֹ בַּתְעַרְבוּת), חוּץ מִטָּבֵל 77
 וְיֵין נֶסֶךְ דְּבְּמִינֵין — בְּמַה־שֶׁהוּא, וְשֵׁלֵא בְּמִינֵין — בְּנוֹתָן 78
 טַעַם". הָרִי זֶה רִאֲיָה בְּרוּיָה שֶׁיֵּין נֶסֶךְ מֵאֲסוּרִין שֶׁל תוֹרָה. 79
 וְגַם בְּסִפְרֵי (בַּמִּדְבָּר כֹּא, א) כְּשֶׁהִזְכִּירוּ אֶפְן הַתְּהַרְדּוּת 80
 יִשְׂרָאֵל בְּשָׁטִים לִנְנוֹת אֵל בְּנוֹת מִזְבֵּחַ, אָמְרוּ: "וְהוּא נִכְנָס 81
 וְהִצְרִיחַ מִלֵּא יֵין אֲעֲלֶה מִיֵּין הַעֲמוּנִים — וְעִדִּין לֹא 82
 נֶאֱסַר יֵין שֶׁל גוֹיִם לִישְׁרָאֵל — אֲמָרָה לוֹ: רְצוּנָךְ שֶׁתִּשְׁתֶּה 83
 וְגו'". וּמִמֶּה שֶׁאָמַר "וְעִדִּין לֹא נֶאֱסַר" מִשְׁמַע בְּלִי סִפֵּק 84
 שֶׁאֲחֵר־כָּף נֶאֱסַר. אָבֵל אֲמָרָם (שֶׁבַת יז): בְּכָל־שְׁמֵנָה עֶשֶׂר 85
 דְּבָרִי שֶׁנֶּאֱמָרוּ (חֲכָמִים) שֶׁמִּכָּלֵּם יֵינִים (שֶׁבַּכֹּל זֶה מִנוּ יֵין 86
 גוֹיִים), וְכֵן גַּם אֲמָרָם (עֲבוּדָה זָרָה סב): "שֶׁאֲנִי יֵין נֶסֶךְ 87
 דְּאִחְמָרוּ בֵּיהּ רַבִּינָן" (שֶׁמִּמְקוֹמוֹת אֵלוּ מִשְׁמַע, לִכְאוּרָה, 88
 שֶׁהוּא אִיסוּר רַק מִדְּרַבְּנָן) — הָרִי בְּנִתְּנָם בְּזֶה סֵתֵם יֵינִים 89

1 (ע) וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בִּשְׁבִיעִית וּמַעֲשֻׂרוֹת וְחִלָּה (פֶּרֶק א
 2 מִשְׁנָה א).

הַמִּצְוָה הַקִּצ"ב — הָאֶזְהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְאָכֹל 3
 אֶת־הָעֶרְלָה (פִּירוֹת הָאֵילָן בְּשִׁלֹשׁ שְׁנוֹתָיו הָרֵאשׁוֹנוֹת), וְהוּא 4
 אָמְרוּ: "שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרִילִים לֹא יֹאכַל" (שם יט, 5
 כג), וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ בְּזֵית — לוֹקָה. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי 6
 מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת עֶרְלָה. וְאֲסוּר אֲכִילַת הָעֶרְלָה בְּחוּצָה 7
 לְאֶרֶץ הַלְכָּה לְמֹשֶׁה מִסִּינִי: אָבֵל לְשׁוֹן הַתּוֹרָה הוּא בְּאֶרֶץ 8
 9 יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּר.

יום שלישי ט"ו תשרי ה'תשפ"ב
מצות לא תעשה קצג. קנג. קצד.
מצות עשה קמו.

הַמִּצְוָה הַקִּצ"ג — הָאֶזְהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְאָכֹל כִּלְאֵי 12
 הַכֶּרֶם (ש"נִבְלָאוּ" (מִינֵי תְבוּאָה שֶׁנִּזְרְעוּ לַצֹּד גַּפְנִים)) בְּלִבָּר, 13
 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה בָּהֶם: "פֶּן־תִּקְדַּשׁ הַמִּלָּאָה הַזֹּרַע" 14
 (דברים כב, ט), וְכֹא בְּקִבְלָהּ (חֻלּוּץ קטו): "פֶּן־תִּקְדַּשׁ — 15
 פֶּן־תִּוָּקֵד אִשׁ", כְּלוֹמֵר: שֶׁאֲסוּר לְהִנּוֹת בָּהֶם. וְכִבֵּר קִדֵּם 16
 לָךְ (הַקִּדְמוֹת כִּבֵּר בְּסוּף כֹּלֵל ח) הַקֵּל: כָּל־מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: 17
 הַשֶּׁמֶר, פֶּן וְאֵל — אֵינוֹ אֲלָא מִצְוָה לֹא־תַעֲשֶׂה. וְכִבֵּר 18
 ב' מִפְּסָחִים (כד), כְּשֶׁאָמְרוּ: "כָּל־אֲסוּרִין שֶׁבְּתוֹרָה אֵין 19
 לוֹקִין עֲלֵיהֶן אֲלָא דֶּרֶךְ הַנֶּאֱתָן" — כְּלוֹמֵר: כָּל־דְּבָר 20
 שֶׁנֶּאֱסָרָה אֲכִילָתוֹ לֹא יִתְחַיֵּב עַל אֲכִילָתוֹ אֲלָא אִם גִּהְנָה 21
 בְּכָף — אָמְרוּ אַחֲרֵי־כֵן: "אָמַר אֲבִי: הַכֹּל מוֹדִים בְּכִלְאֵי 22
 הַכֶּרֶם שֶׁלוֹקִין עֲלֵיהֶן אֶפְלוּ שְׁלֵא דֶּרֶךְ הַנֶּאֱתָן. מֵאִי 23
 טַעַמָּא? דִּלָּא כְּתִיב בְּהוּ אֲכִילָה, דְּכִתִּיב: "פֶּן־תִּקְדַּשׁ — 24
 פֶּן תִּוָּקֵד אִשׁ". וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת 25
 כִּלְאִים. וְגַם הִיא אֵינָה חוּבָה מִן־הַתּוֹרָה אֲלָא בְּכִלְאֵי 26
 27 הַכֶּרֶם שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

הַמִּצְוָה הַקִּנ"ג — הָאֶזְהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְאָכֹל הַטָּבֵל, 28
 וְהוּא הַדְּבָר שְׁלֵא הִפְרָשׁוּ מִמֶּנּוּ תְרוּמָה וּמַעֲשֻׂרוֹת, וְהוּא 29
 אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְלֹא יַחֲלֹלוּ אֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת 30
 אֲשֶׁר־יָרִימוּ לָהּ" (ויקרא כב, טו), הַעֹבֵר עַל זֶה, כְּלוֹמֵר: 31
 אוֹכֵל טָבֵל — חֵיב מִיתָה בְּיַד־שָׁמַיִם. הַרְמִז עַל כָּף מִמֶּה 32
 שֶׁאָמַר כֹּאֵן: "וְלֹא יַחֲלֹלוּ אֶת־קִדְשֵׁי", וְאָמַר בְּתֵרוּמוֹת: 33
 "וְאֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלֹלוּ וְלֹא תָמוּתוּ" (בַּמִּדְבָּר 34
 יח, לב), וְזִלְפִּי (לִמּוּדִים ב"גִּזְרָה שׁוּוּה) חֲלוּל חֲלוּל מִתְרוּמָה 35
 שֶׁהִיא עֲוֹן מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְלִשׁוֹן גִּמְרָא סְנֵה־דִּרְיִן 36
 37 (פג): "מִנֵּי לְאוֹכֵל טָבֵל שֶׁהוּא בְּמִיתָה? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא־
 38 יַחֲלֹלוּ אֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר־יָרִימוּ לָהּ" —
 39 בְּעִתִּידִים לְתָרֵם (כְּלוֹמֵר, בְּטָבֵל), הַכְּתוּב מְדַבֵּר" וְזִלְפִּי חֲלוּל
 40 מִתְרוּמָה. רְצוּ בְּאֲמָרָם "בְּעִתִּידִים לְתָרֵם" כֹּאֵלוֹ אָמַר: לֹא
 41 יַחֲלֹלוּ קִדְשֵׁים שֶׁהֵם עִתִּידִים לְהָרִים אוֹתָם לָהּ, וְהוּא
 42 אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "אֵת אֲשֶׁר־יָרִימוּ לָהּ" בְּלִשׁוֹן עֲתִיד, וְאִתְרִי 43
 פְּסוּק זֶה אָמַר: "וְהָיְשִׁאוּ אוֹתָם עֲוֹן אֲשֶׁמָּה בְּאֲכָלָם

יום חמישי י"ז תשרי ה'תשפ"ב**מצות עשה קמז.**

23

24 המצוה הקמ"ז — הצווי שנוצטוינו בכסוי הדם בעת
25 שחיטת העוף או החיה, והוא אמרו: תעלה: "ושפך
26 את-דמו וכסהו בעפר" (ויקרא יז, יג). וכבר נתבאר דיני
27 מצוה זו בפרק ו' מחלין.

יום שישי י"ח תשרי ה'תשפ"ב**מצות לא תעשה שו.**

28

29 המצוה הש"ו — האזהרה שהזהרנו מלקחת בשעת
30 ציד את קן-העוף בלוי, האם והאפרוחים, והוא אמרו
31 ותעלה: "לא-תקח האם על-הבנים" (דברים כב, ו). ולא
32 זה נפק לעשה והוא אמרו: "שלח תשלח את-האם" (שם
33 ז). וכל-זמן שלא ישלח ולא קים עשה שבה (שנוצר מצב
34 שלא יוכל לקיים), כגון שמתה האם קדם שישלחנה —
35 לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף חלין (מדר קלח).

יום ש"ק י"ט תשרי ה'תשפ"ב**מצות עשה קמח.**

36

37 המצוה הקמ"ח — הצווי שנוצטוינו בשלוח הקן,
38 והוא אמרו: תעלה: "שלח תשלח את-האם ואת-הבנים
39 תקח לך" (דברים כב, ז). וכבר נתבאר דיני מצוה זו
40 בשלמות בפרק אחרון מחלין.

1 (סתם יין של גויים גם אם לא ננסך לעבודה זרה), לא יין נסך
2 עצמו: אבל יין נסך עצמו הוא אסור מן-התורה: והרי
3 ידעת אמרם (עבודה זרה ל:): "שלישה (סוגי) יינות
4 (אסורים) הם". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרקים
5 האחרונים דעבודה זרה.

6 המצוה הקמ"ו — הצווי שנוצטוינו לשחט בהמה
7 חיה ועוף ואחר-כך נאכל ממנו, ושאין לו הכשר אלא
8 בשחיטה בלבד. והוא אמרו: תעלה: "ונובחת מבקרך
9 ומצאנך וגו' באשר צויתך" (דברים יב, כא), ולשון ספרי
10 (פרשת ראה): "ונובחת — מה מקדשין בשחיטה אף חלין
11 בשחיטה. באשר צויתך — מלמד שנוצטוה משה על
12 הקנה (צנור הנשימה) ועל הנשט (צנור המזון) ועל רב אחד
13 בעוף ועל רב שנים בהמה" (שאם שחט רוב האחד מהם
14 בעוף, או רוב שניהם בהמה — הותרו לאכילה). וכבר
15 נתבאר דיני מצוה זו וכל-הלכותיה במסכתא המיוחדת
16 לה, כלומר: מסכת חלין.

יום רביעי ט"ז תשרי ה'תשפ"ב**מצות לא תעשה קא.**

17

18 המצוה הק"א — האזהרה שהזהרנו מלשחוט בהמה
19 ובנה ביום אחד בין בקדשים בין בחלין, והוא אמרו
20 ותעלה: "אתו ואת-בנו לא תשחטו ביום אחד" (ויקרא
21 כב, כד). ומי שעבר ושחט — לוקה. וכבר נתבאר דיני
22 מצוה זו בשלמות בפרק ה' מחלין.

אגרות קודש

ב"ה, י"א תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך, נתקבל מכתבו מד' תשרי,

ובמ"ש אודות מטולטלת, ומעתיק בזה שיודע כו' - כשאני לעצמי איני מאמין בכל הענין, בכל זה, לא שמענו ולא ראינו אינו ראוי, ולכן עליו לפנות לרב מורה הוראה, והוא יורהו אם מותר הדבר ע"פ שו"ע, וכמדומה כבר כתבתי לו, שלמה לו לחפש דרכים חדשים ועניינים חדשים, בה בשעה שדרך סלולה היא דרך התורה והמצוה, וכלל גדול בזה בכל דרכיך דעהו, שבוה נכלל כל עניני האדם כמבואר ברמב"ם ונפסק להלכה בטור שו"ע או"ח סי' רל"א, והלואי שינצל כל זמנו הפנוי ללימוד התורה בכלל ובזה גם לימוד פנימיות התורה, שבימינו נתגלתה בתורת החסידות.

בברכה לבשו"ט וחג שמח,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

יחזקאל פרק י ב"א

ב וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִישׁ | לְבַשׁ הַבָּדִים וַיֹּאמֶר בֹּא אֶל־בֵּינוֹת לְגַלְגַּל אֶל־תַּחַת לְפָרֹב וּמִלֵּא חֲפָנֶיךָ גִּחְלִי־אֵשׁ מִבֵּינוֹת לְפָרֹבִים וְזָרַק עַל־הָעִיר וַיֵּבֵא לְעֵינָי: ג וְהַפָּרֹבִים עֹמְדִים מִיָּמִין לְפֶתַח בְּבֹאֵי הָאִישׁ וְהָעֵנָן מִלֵּא אֶת־הַחֹצֵר הַפְּנִימִית: ד וַיֵּרָם כְּבוֹד־יְהוָה מֵעַל הַפָּרֹב עַל מַפְתַּן הַפֶּתַח וּמִלֵּא הַפֶּתַח אֶת־הָעֵנָן וְהַחֹצֵר מִלֵּאָהּ אֶת־נִגְנָה כְּבוֹד יְהוָה: ה וְקוֹל כְּנָפֵי הַפָּרֹבִים נִשְׁמָע עַד־הַחֹצֵר הַחִיצוֹנָה כְּקוֹל אֶל־שָׂדֵי בְּדָבְרוֹ: ו וַיְהִי בְּצֻחוֹ אֶת־הָאִישׁ לְבַשׁ־הַבָּדִים לֵאמֹר קַח אֵשׁ מִבֵּינוֹת לְגַלְגַּל מִבֵּינוֹת לְפָרֹבִים וַיֵּבֵא וַיַּעֲמֵד אֵצֶל הָאוֹפֶן: ז וַיִּשְׁלַח הַפָּרֹב אֶת־יָדוֹ מִבֵּינוֹת לְפָרֹבִים אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר בֵּינוֹת הַפָּרֹבִים וַיִּשָּׂא וַיִּתֵּן אֶל־חֲפָנֵי לְבַשׁ הַבָּדִים וַיִּקַּח וַיֵּצֵא: ח וַיֵּרָא לְפָרֹבִים תְּבִנִית יְד־אָדָם תַּחַת כְּנָפֵיהֶם: ט וַאֲרָאָה וְהָיָה אַרְבָּעָה אוֹפְנִים אֵצֶל הַפָּרֹבִים אוֹפֶן אַחֵד אֵצֶל הַפָּרֹב אַחֵד וְאוֹפֶן אַחֵד אֵצֶל הַפָּרֹב אַחֵד וּמִרְאָה הָאוֹפְנִים כְּעֵין אֶבֶן תַּרְשִׁישׁ: י וּמִרְאֵיהֶם דְּמוּת אַחֵד לְאַרְבַּעַתָּם כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפֶן בְּתוֹךְ הָאוֹפֶן: יא בְּלִכְתָּם אֶל־אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶם יִלְכוּ לֹא יִסְבּוּ בְּלִכְתָּם כִּי הִמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִפְנֶה הָרֹאשׁ אַחֲרָיו יִלְכוּ לֹא יִסְבּוּ בְּלִכְתָּם:

רש"י

בשנת אחת עשרה: (ג) מימין לבית. בדרום: החצר הפנימית. היא העזרה: (ד) על מפתן הבית. הוא הסילוק עצמו האמור למעלה: (ה) עד החצר החיצונה. הר הבית. יכול מפני שהקול נמוך ת"ל כקול אל שדי בדברו אלא משהוא מגיע לחצר החיצונה הוא נפסק: (ט) והנה ארבעה אופנים. לפי שנשתנית אחת מן הפנים הוזקק לחזור ולשנות כאן כל מעשה החיות כבראשונה שלא תאמר מרכבה אחרת היא:

מצודת ציון

(ב) בינות. מלשון בין: לגלגל. למ"ד במקום ה"א הידיעה והם האופנים וקראם בשם הכללי: לכרוב. כמו הכרוב: חפניך. כן יקרא פיסת היד כמו מלא חפניכם (שמות ט): לכרובים. כמו הכרובים: (ד) וירם. מל' הרמה וסילוק: הכרוב. קראם בשם הכללי: מפתן. אסקופה: נוגה. ענין הארה וזריחה: (ז) וישלח. ענין הושטה: וישא. ענין לקיחה כמו ישא ברכה (תהלים כד): (ט) כעין. כגוון: (יא) רבעיהם. ת"י סטריהון והוא מלשון רבע כי כל צד הוא רבע כי ארבע צדדים יש: יסבו. מלשון סיבוב והפנה:

מצודת דוד

(ב) ויאמר. היושב על הכסא, ולקצר סמך על המבין וכפל מלת ויאמר יורה על הזירוז: אל בינות לגלגל. אל בין האופנים: אל תחת לכרוב. ר"ל אל חלק המקום מהם שהוא מתחת לכרוב והוא בשפולי האופנים: ומלא. ר"ל בהיותך שם תושיט ירך למלא חפניך גחלי אש מבין הכרובים וזרוק אותם על העיר והוא סימן השחתה כאכולה באש: ויבוא לעיני. לבוש הבדים בא שמה ואני ראיתיו בא: (ג) מימין לבית וגו'. כשבא שמה לבוש הבדים עמדו הכרובים ברוח דרומי מהבית: והענן מלא. הענן היה ממלא את החצר הפנימית והיא עזרת כהנים: (ד) וירם כבוד ה'. השכינה נסתלקה מעל

הכרוב שעל הכפורת וירדה על מפתן בית קה"ק, (ואולי זהו הסילוק האמור למעלה או חזרה על הכרובים וחזרה ונסתלקה): והחצר. הוא החצר הפנימי: את נוגה. הארה וזריחה מכבוד ה': (ה) וקול כנפי הכרובים. ואז היה נשמע קול כנפי הכרובים מוליכי המרכבה כשהן עופפים משם ובפריחתן יגעו הכנפים זה בזה ומשמיעים קול: עד החצר החיצונה. הקול לא היה נשמע אלא עד החצר החיצונה והוא עזרת הנשים ובהגיע שמה היה נפסק הקול: כקול אל שדי בדברו. במקום שהיה הקול נשמע היה חזק מאד כקול אל שדי בדברו בסיני שנאמר שם את הדברים וכו' קול גדול (דברים ה): (ו) ויהי בצוהו. מיד כשצוה המקום ב"ה את האיש לבוש הבדים שממקום עמדו בין האופנים יושיט יד לקחת האש מבין הכרובים מיד בא ועמד אצל האופן ר"ל בין האופנים: (ז) וישלח הכרוב. אחד מן הכרובים הושיט ידו בין הכרובים אל האש אשר ביניהם: וישא. לקח משם אש ונתן אל חפני לבוש הבדים: ויקח. לבוש הבדים לקח האש מיד הכרוב ויצא משם: (ח) וירא. היה נראה שיש אל הכרובים תבנית יד אדם יוצא תחת כנפיהם אשר בו לקח אחד מהם את האש: (ט) אופן אחד. אצל כל כרוב היה אופן אחד: כעין. כגוון אבן תרשיש הוא מראה התכלת: (י) ומראיהם. מראה ציורם של ארבעת האופנים היה אחד זה כזה והיו כמראית האופן העשוי בתוך האופן זה ממוזר למערב וזה מצפון לדרום שאז יכול הוא להתגלגל לכל רוח מבלי סיבוב והחזרה: (יא) בלכתם. בזה יפרש המקרא שלפניו לומר הנה בעבור זה על ארבעת צדיהם בחפץ לכתם ילכו ולא יסבו בלכתם הואיל והיו מתגלגלים לכל צד: אשר יפנה הראש. הוא הכרוב שהוא המניע וראש התנועה: אחרייו ילכו. אחר הראש ילכו האופנים ולא היו מסבבים עצמם בלכתם כי יכולים היו ללכת לכל צד מבלי סיבוב:

נחמיה פרק ג' לה-לח

לֹה וְטוֹבִיָּה הָעֲמוּנִי אָצִלוּ וַיֹּאמֶר גַּם אֲשֶׁר־הֵם בּוֹנִים אִם־יַעֲלֶה שׁוּעֵל וּפְרִץ חֹמֶת אֲבִיָּהֶם: (פ) לוֹ שָׁמַע אֱלֹהֵינוּ כִּי־הֵיִינוּ בּוֹזֵה וְהֵשֵׁב חֲרָפָתָם אֶל־רֹאשָׁם וְתָנֵם לְבֹזָה בְּאֶרֶץ שְׁבִיָּה: לוֹ וְאֶל־תְּכֶם עַל־עוֹנֵם וְחַטָּאתֶם מִלְּפָנָיִךְ אֶל־תִּמְחָה כִּי הִכְעִיסוּ לְגַגֵּד הַבּוֹנִים: לֹה וְנִבְנְהָ אֶת־הַחֹמָה וְתִקְשֶׁר כָּל־הַחֹמָה עַד־חֲצִיָּה וַיְהִי לֵב לָעָם לַעֲשׂוֹת: (פ)

נחמיה פרק ד' א-ד

א וַיְהִי כֹאֲשֶׁר שָׁמַע סַנְבַלֵּט וְטוֹבִיָּה וְהָעֲרָבִים וְהָעֲמֻנִים וְהָאֲשֻׁדּוּדִים כִּי־עָלְתָה אַרְוֶכָה לְחַמּוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי־הִחֲלוּ הַפְּרוּצִים לְהִסָּתֵם וַיַּחַר לָהֶם מְאֹד: ב וַיִּקְשְׁרוּ כָלֶם יַחְדָּו לָבֹא לְהִלָּחֵם בִּירוּשָׁלַם וְלַעֲשׂוֹת לוֹ תוֹעָה: ג וְנִתְפַּלֵּל אֶל־אֱלֹהֵינוּ וְנַעֲמִיד מִשְׁמֵר עֲלֵיהֶם יוֹמָם וְלַיְלָה מִפְּנֵיהֶם: ד וַיֹּאמֶר יְהוּדָה כָּשֵׁל כָּח הַסָּפֵל וְהָעֹפֵר הָרַבָּה וְאַנְחָנוּ לֹא נוֹכַל לִבְנוֹת בַּחֹמָה:

רש"י

חובש ותרופה: כי החלו הפרוצים להסתם. אשר התחילו אנשי העיר שהיו פרוצים עד עתה מאין חומה היו עתה סתומים בבנין החומה: (ב) ולעשות לו תועה. לעשות לו בבנין החומה קלקול והשחתה תועה כמו ולדבר אל ה' תועה (ישעיה ל"ב): (ג) עליהם. על הבונים: מפניהם. מפני האויבים: (ד) ויאמר יהודה. כך היו אומרים ומתאוננים אנשי יהודה: כשל כח הסבל. הסובלים ועומסים האבנים והעצים לבנין החומה נכשלו בכחם שאין בהם כח לבנות מפני האויבים: ועפר הרבה. עדיין יש טיט וחומר הרבה ליתן בבנין החומה לומר שעדיין המלאכה גדולה עלינו לבנות ואנחנו לא נוכל לבנות בחומה מפני פחד האויבים:

(לה) וטוביה העמוני אצלו. טוביה היה אצלו של סנבלט: ויאמר. וכך היה אומר ומלעיג: גם אשר הם בונים. אף הבנין הזה אשר הם בונים: אם יעלה שועל. על הבנין לפרוץ חומת העיר מה יהא עליו לומר שאין לבנין תקנה וכל מי שירצה יבא ויפרוץ בו: (לו) שמע אלהינו. כאשר שמעתי בלעגם עלינו התפללתי תפילה זאת: בארץ שביה. שיגלו מעל אדמתם כאשר גלינו: (לז) ואל תכם. כמו ואל תכסה, דוגמת וסוד אחר אל תגל (משלי כ"א) כמו אל תגלה: כי הכעיסו. אשר הכעיסו נגד הבונים להלעיגם: (לח) ותקשר. כאשר נתקשרה החומה ונבנית עד חציה אז היה לב העם להוט ומשוך לעשות בנין החומה:

(א) כי עלתה ארוכה. שנבנתה החומה: ארוכה. ענין

מצודת ציון

(לז) תכס. כמו תכסה: אל תמחה. אל תמחק: (א) ארוכה. ענין רפואה כמו ארוכת בת עמי (ירמיה ח') ור"ל נתחזק, ובא בדרך השאלה: (ב) ויקשרו. ענין אגודה: תועה. המבולבל בדעתו לבלי דעת מה יעשה קרוי תועה וכן תעיתי כשה אובד (תהלים ק"ט): (ד) כשל. ענין חלשות ונפילת הכח כמו לכל כושל (דח"ב כ"ח): הסבל. ענין טענית משא כמו נושא סבל (מ"א ה'):

ידיהם מן המלאכה: (לח) ונבנה. עם כל דברי הלעג והכעס לא הנחנו הבנין: ותקשר. כי בעוד שהיה בה פרצות לא היתה החומה דבוקה וקשורה זה בזה וכאשר סתמו הפרצות נתקשר זה בזה: עד חציה. עדיין לא סתמו הפרצים כ"א עד חצי החומה (ולמעל) אמר דרך כלל שבנו כל החומה מסביב ועתה בא לספר מה אשר נעשה במשך הבנין: ויהי לב וגו'. בראותם כי נבנה החצי שמחו וחפצו בבנין:

(א) כי עלתה ארוכה. בא רפואה ר"ל נתחזק החומה כי התחילה מקומות הפרוצים להיות נסתמים: (ב) ולעשות לו תועה. לעשות לישראל בלכול המחשבה להיות תועה בדעתו לבל ידע מה לעשות: (ג) ונעמיד. העמדנו שומרים על הבונים מפני סנבלט וחבריו: (ד) ויאמר יהודה. נחמיה מספר וקובל על הדברים אשר סבבוהו ואמר יהודה אמר הנה מרוב העבודה כבר נחלש כח אנשי הסבל והעפר המצטרך לשאת ולשפוך בחומה הלא מרובה היא: ואנחנו. אף לא נוכל לבנות בחומה מפחד האויב:

מצודת דוד

(לה) אצלו. עמד אצלו בדברו הדברים האלה: ויאמר גם ר"ל גם הוא אמר דברי לעג כסנבלט וכה אמר הבנין אשר הם בונים אם שועל יעלה בו יפרוץ הוא חומת אבניהם כי הוא בנין חלש מאד: (לו) שמע. ואמר נחמיה שמע אלהינו כי היינו לבזיון: והשב. מה שמחרפין אותנו השב עליהם ותנם לבזיון כאשר יהיו בארץ שביה: (לז) ואל תכם. ר"ל עונם יהיו מגולים ונראים להעלות חמה ולנקום נקם: כי הכעיסו. בעת לעגם הראה כעס מול בוני החומה בחושבם שע"ז ירפו ידיהם מן המלאכה: (לח) ונבנה. עם כל דברי הלעג והכעס לא הנחנו הבנין: ותקשר. כי בעוד שהיה בה פרצות לא היתה החומה דבוקה וקשורה זה בזה וכאשר סתמו הפרצות נתקשר זה בזה: עד חציה. עדיין לא סתמו הפרצים כ"א עד חצי החומה (ולמעל) אמר דרך כלל שבנו כל החומה מסביב ועתה בא לספר מה אשר נעשה במשך הבנין: ויהי לב וגו'. בראותם כי נבנה החצי שמחו וחפצו בבנין:

יא תינוקת שהביאה שתי שערות – או חולצת או מתיבמת, וחיבת בכל מצות האמורות בתורה. וכן תינוק שהביא שתי שערות – חיב בכל מצות האמורות בתורה. וראוי להיות בן סורר ומורה, משיביא שתי שערות עד שיקף זקן, התחתון ולא העליון, אלא שדברו חכמים בלשון נקייה. תינוקת שהביאה שתי שערות – אינה יכולה למאן; רבי יהודה אומר: עד שיפרה השחור.

יב שתי שערות האמורות בפרה, ובנגעים, והאמורות בכל מקום – כדי לכופ ראשן לעקרון; דברי רבי ישמעאל. רבי אלעזר אומר: כדי לקרוץ בצפרן. רבי עקיבא אומר: כדי שיהיו נטלות בזוג.

יג הרואה פתם – הרי זו מקלקלת, וחוששת משום זוב; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אין בפתמים משום זוב.

פירוש ברטנורא

יא תינוקת שהביאה שתי שערות. לאחר שתיים עשרה שנה ויום אחד: וחולצת או מתיבמת. אע"פ דתנא חיבת בכל מצות האמורות בתורה, איצטרך למתני חולצת או מתיבמת, דמהו דתימא איש כתיב בפרשה (דברים כ"ה), ואם לא יחפוץ האיש, הלכך קמן לא חליץ. אבל אשה דלא כתיב בפרשה אלא יבמתו, בין גדולה בין קטנה חולצת או מתיבמת, קמ"ל דאי אייתית שתי שערות אין, אי לא לא. מאי טעמא, דמקשנין אשה לאיש: וכן תינוק שהביא שתי שערות. לאחר שלש עשרה שנה ויום אחד. וקמי שתיים עשרה ולשלוש עשרה לזכר, אינו סימן אלא שומא: וראוי להיות בן סורר ומורה משיביא שתי שערות עד שיקף זקן תחתון. אבל קודם שיביא שתי שערות לאו בר עונשים הוא. ולאחר שהקף זקן תחתון, ראוי להוליד ורחמנא אמר בן ולא הראוי להיות אב: התחתון ולא העליון. כלומר, באיזו הקפת זקן אמרו, בתחתון של מטה, ולא בעליון: עד שירבה השחור. שישחור אותו מקום משערות הרבה. ופסק הלכה, שהבת ממאנת עד שתהא בת שתיים עשרה שנה ויום אחד. ולאחר זמן זה, אם הביאה סימנים, אינה יכולה למאן. ואם לא הביאה סימנים, ממאנת והולכת ואפילו עד שתהא בת עשרים שנה ויראו בה סימני אילנות. והני מילי כשלא בא עליה לאחר שהיו לה שתיים עשרה שנה ויום אחד, אבל אם בא עליה לאחר זמן זה, שוב אינה יכולה למאן. ואע"פ שלא נראו בה סימנים, חיישנין שמא הביאה שתי שערות ונשרו:

יב שתי שערות האמורות בפרה. דק"ל (פרה פרק ב') שתי שערות שחורות פוסלות בה: ובנגעים. שער לבן, קי"ל בתורת כהנים מיעוט שער שתיים: והאמורות בכל מקום. בתינוק ובתינוקת: לקרוץ. לאחוז מעט: שיהיו נטלות בזוג. של מספרים, הוו שיעורא רבא. והלכה כדברי כולן להחמיר, ומשקצצת בצפורן דהוי שיעורא זוטא מכולהו, לא ממאנת שמא גדולה היא, ולענין חליצה אינה חולצת, עד דאיכא שיעורא רבא דכולהו:

יג הרואה כתם. שמצאה טפת דם בחלוקה: הרי זו מקלקלת. אינה יודעת פתח נדותיה לדע מתי יתחילו אחד עשר יום שבין נדה לנדה, דהא לא ידעה אימת הוא: וחוששת משום זוב. אם עברו עליה שלשה ימי זיבה משלכשה חלוק זה, ומצאה עליו כתם גדול שיעור שלשה גריסין ועוד, כלומר מעט יותר

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה יב

שתי שערות האמורות בפרה – אדומה, ששתי שערות שחורות או לבנות פוסלות בה (ע"יין פרה ב. ה.) **ובנגעים** – ששתי שערות לבנות הצומחות בתוך הבהרת הן סימן טומאה (ע"יין נגעים ד. ד.). **והאמורות בכל מקום** – בתינוק ובתינוקת, כמו ששינוי במשנה הקודמת, **כדי לכופ ראשן לעקרון** – שתי השערות צריכות להיות ארוכות, שאפשר יהיה לכופ ראשן לשרשן; **דברי רבי ישמעאל**. **רבי אלעזר אומר: כדי לקרוץ בצפרן** – שאפשר יהיה לאחוז אותן בצפרניים ולחתכן (המאירי). **רבי עקיבא אומר: כדי שיהיו נטלות בזוג** – של מספרים; והוא השיעור הקטן שבכולם (רמב"ם; המאירי). ולענין שיעורים אלו, נפסקה הלכה בגמרא כדברי כולם להחמיר, כגון בקטנה שהביאה שתי שערות, כל שניטלות בזוג, אינה יכולה למאן, ולענין חליצה אינה חולצת עד שיהיו שתי השערות כדי לכופ ראשן לעקרון. ויש כותבים להיפך, ששיעורו של רבי עקיבא הוא הגדול שבכולם, ושיעורו של רבי ישמעאל הקטן שבכולם (רש"י; ברטנורא; וע"יין "תוספות יום טוב").

יום שני

באור משנה יג

הרואה פתם – שמצאה כתם אדום על חלוקה, **הרי זו מקלקלת** – שאין היא יודעת מתי ראתה את הדם, ומתי יתחילו אחד עשר ימי הזיבה (ע"יין ערכין ב. א.) **וחוששת משום זוב** – אם היא רואה את הכתם לאחר שעברו עליה שלשה ימי זיבה משלכשה חלוקה זה, והכתם הוא כשיעור שלשה גריסים ועוד קצת, חוששים שמא ראתה בכל יום כתם כגריס ועוד, שהוא שיעור כתם לטומאה, והרי היא זבה גמורה, וצריכה לספור שבועה ימים נקיים מדם; **דברי רבי מאיר**. **וחכמים אומרים: אין בפתמים משום זוב** – בגמרא מבואר, שחכמים היינו רבי חנינא בן אנטיגוס, ומודה הוא, שאם לבשה בכל יום חלוק נקי, ומצאה בכל אחד מהם כתם, שחוששת לזיבה, ואין צורך לומר, שאם ראתה שני ימים ראייה ממש, וביום השלישי ראתה

יום ראשון

באור משנה יא

משנתנו חזרת לדון בסימני הבגרות.

תינוקת שהביאה שתי שערות – לאחר שמלאו לה שתיים עשרה שנה ויום אחד, או חולצת או מתיבמת – אם נפלה לייבום לפני אחי בעלה, שמשהביאה שתי שערות הרי היא גדולה לכל דבר, ומותר לה אף לחלוץ, כמו שכבר בארנו לעיל (במשנה א.). **וחיבת בכל מצות האמורות בתורה** – שנשים חייבות בהן. **וכן תינוק שהביא שתי שערות** – לאחר שהגיע לשלוש עשרה שנה ויום אחד, **חיב בכל מצות האמורות בתורה** – שהוא גדול, וקרוי "איש". **ויראוי להיות בן סורר ומורה** – להעניש על חטאו, **משיביא שתי שערות** – לאחר שמלאו לו שלוש עשרה שנה ויום אחד, **עד שיקף זקן**, כלומר: **התחתון** – שיהא גידו מוקף שערות, **ולא העליון** – זקן ממש; וזמנה קראו לו זקן? **אלא שדברו חכמים בלשון נקייה** – וכינו את השערות של אותו מקום "זקן". וכבר שנינו הטעם (סנהדרין ת. א.), לפי שנאמר בפרשת בן סורר ומורה (דברים כא, יח): "כי יהיה לאיש בן", ודרשו: "בן" ולא איש, שלאחר שהקף זקן הריהו נקרא איש, ואינו נידון בדין בן סורר ומורה, וכן הקטן פטור מדין בן סורר ומורה, שכל זמן שלא הגיע לשלוש עשרה שנה ויום אחד ולא הביא שתי שערות, אינו בר מצוות ולא בר עונשין. **תינוקת שהביאה שתי שערות, אינה יכולה למאן** – שכן קטנה שמת אביה, והשיאה אמה או אחיה לדעתה, הרי היא יכולה למאן בבעלה ולומר שאינה רוצה בו, ויוצאת ממנו בלי גט, ובאה משנתנו ללמד, שיכולה למאן רק כל זמן שהיא קטנה, אבל מהשיגעה לשתיים עשרה שנה ויום אחד והביאה שתי שערות שוב אינה יכולה למאן בבעלה (ע"יין יבמות יג, א-ב). **רבי יהודה אומר: עד שיפרה השחור** – יכולה היא למאן עד שתביא שערות הרבה המשחירות אותו מקום. ברם, אם בא עליה לאחר שהביאה שתי שערות, אף רבי יהודה מודה, ששוב אינה יכולה למאן.

יד הַרְוָאָה יוֹם אֶחָד עֶשֶׂר בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, תַּחֲלַת נִדָּה וְסוֹף נִדָּה, תַּחֲלַת זִיבָה וְסוֹף זִיבָה, יוֹם אַרְבָּעִים לְזָכָר, וְיוֹם שְׁמוֹנִים לְנִקְבָּה, בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת לְכָלֶן – הָרִי אֵלּוּ טוּעוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ: עַד שֶׁאַתֶּם מְתַקְּנִים אֶת הַשְּׁטוּטוֹת, תִּקְּנוּ אֶת הַפְּקָחוֹת.

פ ר ק ש ב י ע י

א דם הַנִּדָּה וּבֶשֶׁר הַמֵּת – מְטַמְּאִין לַחַיִּין, וּמְטַמְּאִין יְבִשִּׁין. אֲבָל הַזּוֹב, וְהַנִּיעַ, וְהָרֶק, וְהַשְּׂרִץ, וְהַנִּבְלָה, וְשִׁכְבַּת

פירוש ברטנורא

משלשה גריסין, מספקין להו דילמא כל חרא וחדא בחד יומא, והויא זבה גדולה מספק, ואע"ג דבמקום אחד נמצאו: והכמים אומרים אין בכתמים משום זוב. בגמרא מוקי מלתיהו דהכמים דהכא, כיוצאה, ואמר דרבי חנינא בן אנטיגנוס היא. ומודה ר' חנינא בן אנטיגנוס שאם לבשה ג' חלוקות לבנות בשלשה ימים מימי זיבה, חלוק ליום, ומצאה בכל אחת מהן כתם, דחוששת לזיבות. ואין צריך לומר אם ראתה שני ימים דם מגופה, ובשלישי לבשה חלוק הבדוק לה ומצאה בו כתם, דפשיטא שחוששת לזיבות. ולא נחלק ר' חנינא בן אנטיגנוס דהוא חכמים דמתניתין, אלא על הלוכות חלוק אחד בשלשה ימים מימי זיבתה ולבסוף מצאה כתם גדול שיעור שלשה גריסין ועוד במקום אחד, או אפילו בשלשה מקומות, דאיהו סבר כבכראי גוונא אינה חוששת לזיבות, הואיל ולא היו הכתמים בשלשה חלוקות. ור' מאיר ורבנן דאפליגו עליה סברי, כשמצאה שיעור שלשה גריסין ועוד בחלוק אחד, בין במקום אחד בין בשלשה מקומות, חוששת לזיבות. ואין הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס:

יד הַרְוָאָה יוֹם אֶחָד עֶשֶׂר. שהוא סוף ימי זיבה ולמחר מתחילין ימי נדה: **בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת.** ספק יום הוא והוי דם זיבה, ספק לילה ותחילת נדה: **תַּחֲלַת נִדָּה וְסוֹף נִדָּה.** בגמרא מפרש דהכי קתני, תחלת נדה וסוף זיבה. ובשביעי לנדרתה, סוף נדה ותחלת זיבה. כלומר בין השמשות של אחד עשר, אם לילה הוא הרי ראייתה תחלת נדה, ואם יום הרי הדם דם של סוף זיבה. ואם ראתה שני ימים קודם לכן, חוששת משום זיבה. וכן אם ראתה בשביעי לנדרתה בין השמשות, מספקין נמי, אם לילה הוא, הרי הדם דם של תחלת זיבה, ואם תראה שני ימים אחרי כן חוששת משום זיבה. ואם יום הוא, הרי ראייתה סוף ימי נדה, ואף על פי שתראה שתי ימים אח"כ אינה זבה: **יוֹם אַרְבָּעִים לְזָכָר וְיוֹם שְׁמוֹנִים לְנִקְבָּה.** בין השמשות לזכר, כלומר באינו מאלו שתראה בין השמשות, ספק דם טמא ספק דם טהור. ואם תראה שני ימים אחרים חוץ מזו, הרי היא זבה מספק, ומביאה קרבן ואינו נאכל, שכל הטועות מביאות קרבן ואינו נאכל: **הַשְּׁטוּטוֹת.** לטועות שאינן יודעות מתי ימי נדה וימי זיבה, קרי שטוטות: **עַד שֶׁאַתֶּם מְתַקְּנִים אֶת הַשְּׁטוּטוֹת.** את הטועות הללו שראו בשעת הספק: **כּוּזָא וְתִקְּנוּ אֶת הַפְּקָחוֹת.** שראות בשעה ודאית והן צריכות תיקון ולפרש ימי שמורין ותשמישן. כגון הנך דמיייתא בברייתא, מי שרואה יום אחד טמא ויום אחד טהור כל ימיה, ותמיד היא רואה ביום ולא בלילה, משמשת שמיני ליום שראתה בו ראייה ראשונה, שהרי מהורה היא, שהרי בשבעה לערב מבלה ולא תראה עד תשיעי, הלכך משמשת שמיני שלם לילה ויום, ולילה שלאחריו שהוא נגדו תשיעי. ומשמשת ארבע לילות מתוך שמונה עשר יום לראיה ראשונה, שהרי אשה זו לא תראה זבה לעולם, שאינה רואה שלשה רצופים. וכשהיא רואה תשיעי, תהא שומרת עשירי ותשמש בלילה. ותראה באחד עשר, ותשומר שנים עשר ותשמש בערב, הרי ארבע. ובשבעה עשר תראה, ותשומר ארבעה עשר ותשמש בלילה, הרי שלשה. ותראה חמשה עשר, ותשומר ששה עשר ותשמש בערב, הרי ארבע. ולמחר בתשעה עשר כשתראה, תהא תחלת נדה, שהרי שלמו אחד עשר שבין נדה לנדה, וחזרת למנינה שאמרנו. והכי איכא טובא שצריכות תיקון לימי תשמישן. וכולהו מיייתי לה בברייתא בגמרא בפרקין:

ז א דם הנדה. מטמאין לחיין. דכתיב (ויקרא ט"ז) ודורה כנדתה, מה שוב ממנה טמא כמותה, ובשעה שוב לח הוא: **ומטמאים יבשים.** דכתיב (שם) דם יהיה זובה, בהוייתו היא, ואע"פ שנתביש: **ובשר המת.** מטמא יבש. דכתיב (במדבר י"ב) או בעצם אדם, אדם דומיא דעצם, מה עצם יבש אף בשר יבש:

משניות מבוארות – קהתי

מביאה קרבן בספק, ואינו נאכל, שכל חטאת העוף הבאה על הספק נשרפת (ענין באורנו למשנה ערכין ב, א: תמורה ו, י). **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ:** **עַד שֶׁאַתֶּם מְתַקְּנִים אֶת הַשְּׁטוּטוֹת** – כלומר את הטועות הללו, שראו בין השמשות, ואינן יודעות אם ראייתן היתה ביום אם היתה בלילה, ואתם נזקקים לפרש את ספקותיהן, **תִּקְּנוּ אֶת הַפְּקָחוֹת** – שידועות שעת ראייתן, ואף הן צריכות תיקון, לפרש להן ימי שמירתן ותשמישן, לפי שהן מבלבלות מחמת ראיות תכופות, כפי שמוכא בברייתא בגמרא, כגון אשה שכל ימיה רואה יום ופוסקת יום, ותמיד ראייתה ביום, הרי שבראייה ראשונה נעשית נידה וטמאה משום נידה שבעה ימים, ובליל שמיני טובלת ומותרת לבעלה עד יום תשיעי, שהוא יום שני מאחד עשר ימי הזיבה, וכשרואה בו, הרי היא שומרת יום עשירי כנגדו ומשמשת בערב, ושוב תראה באחד עשר ותשומר יום שנים עשר כנגדו, וכן הלאה. נמצא שבגמר שמונה עשר יום, שהוא יום אחד עשר של ימי הזיבה, שמשה ארבעה לילות בסירוגין, אחר שהתחילה לראות דם זיבה, ואחר כך חזרת לימי נידה, וחזרת למנינה שהזכרנו.

י ו ם ש ל י ש י

באור משנה א

דִּם הַנִּדָּה וּבֶשֶׁר הַמֵּת, מְטַמְּאִין לַחַיִּין, וּמְטַמְּאִין יְבִשִּׁין – מטמאים בין כשהם לחים ובין כשהם יבשים, כמו שלמדים בגמרא ממקראות. **אֲבָל הַזּוֹב** – טיפות זרע היוצאות מן הזב, **וְהַנִּיעַ** – הרוק של הזב היוצא על ידי שיעול; ויש מפרשים: ליחת החוטם, **וְהָרֶק** – של הזב, **וְהַשְּׂרִץ** – המת, **וְהַנִּבְלָה** – ובשר הנבילה,

כתם על חלוקה שלבשתו באותו יום, שודאי חוששת לזיבה; לא נחלק על רבי מאיר אלא בכגון שלבשה חלוק אחד בשלושת ימי הזיבה, ולאחר שלושת הימים מצאה כתם גדול כשיעור שלושה גריסים ועוד קצת במקום אחד או אפילו בשלושה מקומות, שרבי חנינא בן אנטיגנוס סובר, שבכגון זה אינה חוששת לזיבה; ורבי מאיר סובר, שאף בכגון זה חוששת לזיבה. ואין הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס.

באור משנה יד

הַרְוָאָה – דם, **יוֹם אֶחָד עֶשֶׂר** – שהוא היום האחרון של ימי הזיבה, **בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת** – שהוא ספק יום ספק לילה, **תַּחֲלַת נִדָּה וְסוֹף נִדָּה, תַּחֲלַת זִיבָה וְסוֹף זִיבָה** – בגמרא מגיחים, שכך צריך לשנות: תחילת נידה וסוף זיבה, סוף נידה ותחילת זיבה. כלומר שראתה בין השמשות של יום אחד עשר, וספק אם לילה הוא והרי ראייתה תחילת נידה, והיא טמאה שבעה ימים, או שעדיין יום הוא, וראייה של סוף ימי זיבה היא, ואם ראתה גם בתשיעי ובעשירי, הרי היא נעשית כראייה זו זבה גמורה, וצריכה לספור שבעה ימים נקיים; וכן אם ראתה בין השמשות של יום השביעי לימי הנידה, וספק אם יום הוא וראיית סוף נידה היא, או שמא לילה הוא וראיית תחילת זיבה היא, ואם תוסיף לראות תשיעי ועשירי תהיה זבה גמורה; וכן יום **אַרְבָּעִים לְזָכָר** – אשה שראתה בין השמשות של יום ארבעים ללידתו של זכר, **וְיוֹם שְׁמוֹנִים לְנִקְבָּה** – או שראתה בין השמשות של יום השמונים ללידת נקבה, **בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת לְכָלֶן** – כל אלו אם ראו בין השמשות, כמו שבארנו, והרי זה ספק דם טהור ספק דם טמא, **הָרִי אֵלּוּ טוּעוֹת** – במנינן, וכל שהיא ספק זבה גמורה,

ג. כל התקמין תבאים מרקם – טהורין; רבי יהודה מטמא, מפני שהם גרים וטועין. תבאין מבין הגוים – טהורין. מבין ישראל, ומבין הכותים – רבי מאיר מטמא; וחכמים מטהרין, מפני שלא נחשדו על פתמיהו.

ב **מַטְמָא לַמַּפְרָע**: כל טהרות שנמצאו במבוי. דכמוי רשות היחיד הוא לענין טומאה, וספקיו טמא: **אי עד שעת כיבוד**. מפני שחוקת בני ישראל בודקין מבואותיהן בשעת כיבודיהן, ואם היה שם שרץ היה רואה אותו: **וכן בתם שנמצא בחלוק מטמא למפרע**. כל טהרות שעשתה האשה מיום כבוס. אבל אותן של קודם כבוס, לא, מפני שחוקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן בשעת כיבוסיהן: **חיבש מטמא למפרע**. עד שעת כיבוד. דאיכא למימר לאחר כיבוד מיד נפל: **אבל הלח אינו מטמא למפרע**. אלא עד שעה שנוכל לומר אם נפל באותו יום עדיין יכול להיות עכשיו לה. אבל עד שעת הכיבוד לזמן מרובה, לא, דהא לח הוא, ואי מהרהי שעתה נפל. הוה מתעבד יבש. ודקא בשרין הוא דפליג ר' שמעון בין לח ליבש. אבל בכתם, אפילו לח מטמא למפרע עד שעת כיבוס, דאימר יבש היה ומיא הוא דנפל עליה. אבל בשרץ ליכא למימר הכי, דאי איתא דמים נפלו עליה, אמרטימי אמרטימי. ואין הלכה כר' שמעון: **ג** **הבאים מרקם**. שהן גויים ודמן טהור. ואע"ג דרבנן גורו על הנכרים שיהיו כזבים לכל דבריהם, על כתמיהם לא גורו: מרקם. בין קדש ובין שור, מתרגמנין בין רקם ובין תרגא: **שהן גויים**. ודמן טמא: **וטועים**. כלומר, לא לצניעו כולי האי, ואין מצניעין את כתמיהם, הלכך חישינן שזמא כתמיהם של אשה נדה הוה: **הבאים מבין הגויים טהורים**. כלומר גורו עליהם על כתמיהן, כיון דדמן הוא טהור מן התורה: **מבין ישראל ומבין חיותים ר' מאיר מטמא**. מהנתיני חסורי מחסר ואחרי כתינו, מבין ישראל ומבין חיותים, טמאים. דכותים גרי אמת הן ודמן טמא. כתמים הנמצאים בערי ישראל דהיינו במקום גלוי, טהורים,

יוֹם רַבִּי עֵי

הַשֶּׁרֶץ שֶׁנִּמְצָא בַּמָּבוי — **קִטְמָא לְמַפְרָע** — כל הטהרות שנמצאו במבוי, שמא נגעו בו, שהרי מבוי דינו כרשות היחיד לענין טומאה (עיין טהרות ג. ו). וספקו טמא, **עַד שִׁיאִמְר: בְּדַקְתִּי אֶת הַמָּבוי הַזֶּה וְלֹא הָיָה בוֹ שֶׁרֶץ, אוֹ עַד שֶׁעַת הַכִּפּוּר** — טאטוא המבוי, שבשעה שמטאטאים את המבוי רואים אם יש בו שרץ מת, ואם בשעת הכיבוד לא נמצא בו שרץ, אין השרץ מטמא אלא משעת הכיבוד ואילך, שמא נפל שם מיד לאחר הכיבוד. **וְכֵן כְּתָם** — אדום — **שֶׁנִּמְצָא בַּחֲלוּק, מִטְמֵא לְמַפְרָע** — כל הטהרות שנגעה בהן אהשא, **עַד שִׁיאִמְר: בְּדַקְתִּי אֶת הַחֲלוּק הַזֶּה וְלֹא הָיָה בוֹ כְּתָם, אוֹ עַד שֶׁעַת הַכִּפּוּר** — אבל הטהרות שנגעה בהן קודם לביבוס החלוק הן טהורות. מפני שחזות כנות ישראל בודקות חלוקיהן

ד פל הכתמים הנמצאים בכל מקום – טהורין, חוץ מן הנמצאים בחדרים, ובסביבות בית הטמאות. בית הטמאות של פותים מטמאין באהל, מפני שהם קוברים שם את הנפלים. רבי יהודה אומר: לא היו קוברים אלא משליכין, ותיבה גוררתן.

ה נאמנים לומר: קברנו שם את הנפלים, או: לא קברנו. נאמנים לומר על ההקמה אם בפרה, אם לא בפרה. נאמנים על ציון קברות, ואין נאמנים לא על הסככות, ולא על הפרעות, ולא על בית הפרס. זה הפלל: דבר שחשודים בו – אין נאמנים עליו.

פירוש ברטנורא

דלא נחשדו על כתמיהן ואצטני מצנעי להו. הנמצאין בערי כותים, ר' מאיר מטמא, דכותים נחשדו על כתמיהן. וכתמים מטהרים, שלא נחשדו על כתמיהן ומצנעי להו, ותליין להאי כתם בדם היה או כתמה, דאילו דם אשה נדה, לא היה נמצא במקום גלוי, דאינה נמי מצנעי להו כשירא. וכבר נפסקה ההלכה בדבוקן הוא גורו על כותים לחיות כנכרים לכל דבריהם, וכתמיהן טהורים ככתמי הנכרים:

ד בכל מקום. במקום ישראלי: טהורים. שחזקתן אינן מרס נדה, דאצטני מצנעי להו: בית הטמאות. חדר שהנשים משתמשות בו בימי נדותן: קוברים שם. לפי שעה, כדי שישלקו אותן לאחר זמן. ולפי שאין יודעין אם הסירו אותן אם לאו, מטמאים באוהל:

ה נאמנים לומר קברנו. דטומאת מת מידי דאורייתא היא. וכגון שכהן כותי עומד שם ותרומה בידו ואוכלה, דליכא למיחש שמא תרומה טמאה היא. וכלאו הכי אין נאמנים, דלית להו לפני עור לא תתן מכשול, ולא אכפת להם אם אנו חושאין על פיהם: **אם בכרה.** והוא שראינוהו עובד וגזו בה. דאי לאו דידע דלאו בכור הוה, לא עבר דאורייתא, דכתיב (דברים ט"ז) לא תעבד בבכור שורך ולא תגזו בכור צאנך: **נאמנים על ציון קברות.** לציון מקום הקבר. וסומכין עליהן ואע"ג דמרדכבן הוא, כיון דכתיבא, וחרין. דכתיב (יחזקאל ל"ט) וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון: **לא על הסככות.** אילן המיסך על הארץ וענפיו מוכרלים ידוע ודאי שיש קבר תחת אחת האהלות ואין ידוע איזה הוא, ובא כותי והעיד על אחד שזה טהור, אינו נאמן, לפי שאינו חש על הספק: **ולא על הפרעות.** אבנים גדולות בולטות מן הגדר וקבר תחת אחת מהן ואין אנו יודעים תחת איזו מהן, ובא כותי והעיד על מקצתן שהן טהורות, אינו נאמן. משום דלספקא לא חייש: **בית הפרס.** שדה שנחרש בה קבר. וכל מאה אמה של סביבות הקבר אוקמינהו רבנן בחזקת טומאה, שמא גלגלה המחרשה והוליכה עצם כשעורה מן המת. ופרס, לשון דבר פרוס ושבור, שעצמות של מת נפרסו שם. ומפי אחרים שמעתי, על שם שפרסות בני אדם נמנעים ללכת שם מפני הטומאה: **זה הכלל.** לאתויי תחומים ויין נסך. שאין כותי נאמן לומר עד כאן תחום שבת, דתחומין דרבנן וכותים לא סבירא להו. וכן אין נאמנים על יין נסך, לפי שאין מזהרים ממנו נכרי. וכל הדברים הללו לא נאמרו אלא בדורות הראשונים, אבל בזמן הזה הן כנכרים לכל דבריהם:

משניות מבוארות – קהתי

מבניו של הכהן אשר שלח מלך אשר להורות משפט אלהי הארץ. כמו שמסופר בסוף ספר מלכים, וידעו חכמינו שהכהנים הללו שבו לדת אחת עם הכותים. – **תוספות יום טוב**, ולפיכך נאמנים לומר, שלא קברו שם נפלים, והמקום טהור, שאילו היה המקום טמא, הרי היתה התרומה טמאה, ולא היה הכהן הכותי אוכלה; אבל בלעדי כן אינם נאמנים, לפי שאינם חוששים משום "לפני עור לא תתן מכשול", ולא איכפת להם אם אחרים נכשלים על פיהם בעבירה. **נאמנים** – הכותים – **לומר על ההקמה אם בפרה** – אם כבר ילדה בכור, והולד שילדה עכשיו אינו בכור, ומותר בגיזה ובעבודה, **אם לא בפרה** – והולד שנולד עכשיו הוא בכור, והעובד וגזו בו לוקה על פיהם (**משנה אחזרונה**). בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שראינו את הכותי עובד בולד וגזו, ולפיכך נאמן הוא לומר שאינו בכור, לפי שנוהרים הכותים מלעבור על מה שכתוב בתורה "לא תעבד בכבור שורך ולא תגזו בכור צאנך". **נאמנים** – הכותים – **על ציון קברות** – לציון מקום הקבר, ואף על פי שמדברי סופרים הוא, מכל מקום הואיל ונזכר במקרא, שכתוב (**יחזקאל ל"ט**), "וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון", לפיכך זהירים הם בזה, **ואין נאמנים לא על הסככות, ולא על הפרעות** – הסככות היינו אילן שהוא מיסך על הארץ, כלומר שענפיו סוככים על הארץ ועושים תחתיו אוהל, והפרעות היינו אבנים או עצים הבולטים ויוצאים מן הגדר (**עיין** אהלז"ח ב). ובאה משנתנו ללמד, שאם ידוע שיש קבר תחת אחד מן הענפים או תחת אחת מן הבליטות, ואין ידוע תחת איזה מהם, ובא כותי והעיד על אחד מהם, שאין קבר תחתיו, אינו נאמן, לפי שאין הכותים חוששים לספק; **ולא על בית הפרס** – כגון שדה שנחרש בה קבר, שגזרו חכמים, שעד מאה אמה מסביב לקבר, כל שחרש שם, נעשה "בית הפרס", היינו שטח שיש בו ספק טומאת מת, ועפרו מטמא במגע ובמשא, לפי שחוששים שמא גזרה עמה המחרשה עצם כשעורה מעצמות המת (**עיין** אהלז"ח יא, א). ואין הכותים נאמנים לומר: מקום זה לא נחרש. **זה הפלל: דבר שחשודים בו** – הכותים, שאין מקיימים אותו, **אין נאמנים עליו** – ומבואר בגמרא: לרבות תחומין ויין נסך, שמאחר שאין להם שייכות בתחומים, אינם נאמנים

ס"ח. מבין ישראל, ומבין הכותים – כתמים הבאים מבין ישראל או מבין הכותים, **רבי מאיר מטמא** – בגמרא מבואר, שמשנתנו חסרה ("חסורי מחסרה"). וכך היא שנויה: מבין ישראל ומבין הכותים, טמאים (לדברי הכל), שכותים גרי אמת הם, ודמם טמא. כתמים הנמצאים בערי ישראל (במקום גלוי), טהורים (לדברי הכל), שלא נחשדו על כתמיהם (שלא נחשדו בנות ישראל שלא להצניע כתמיהן). כתמים הנמצאים בערי הכותים, רבי מאיר מטמא. שנחשדו על כתמיהם (שכנות כותים אינן מצניעות את כתמיהן); **וחכמים מטהרין, מפני שלא נחשדו על פתמיהן** – שלא להצניע אותם, הלכך תולים, שהכתמים הללו אינם של דם נידה אלא של דם חיה או של דם בהמה.

באור משנה ד

פל הכתמים הנמצאים בכל מקום – בערי ישראל, **טהורין** – לפי שבנות ישראל מצניעות את כתמיהן, ובודאי לא של נידה הם, **חוץ מן הנמצאים בחדרים, ובסביבות בית הטמאות** – ויש גורסים: בית הטמאות, היינו חדר שהנשים משתמשות בו בשעת נידתן, שהכתמים הנמצאים שם טמאים, הואיל ושם מוצנעים כתמי הנידה. **בית הטמאות של פותים מטמאין באהל, מפני שהם קוברים שם את הנפלים** – לפי שעה, ושמא לא פינו אותם משם; ויש מפרשים, מפני שאין חוששים להביא את הנפלים לבית הקברות אלא קוברים אותם בכל מקום המזדמן להם (**המאיר**). **רבי יהודה אומר: לא היו קוברים** – את הנפלים כלל, **אלא משליכין** – אותם, **ותיבה גוררתן** – לפיכך אין בתי הטמאות שלהם מטמאים באוהל.

י ו ס ח י מ ש י

באור משנה ה

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד בענין הכותים. **נאמנים** – הכותים, **לומר: קברנו שם את הנפלים** – והמקום טמא, **או: לא קברנו** – שם את הנפלים, והמקום טהור, ששומרים הם על טומאת מת שהיא מן התורה. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שכהן כותי עומד שם ותרומה בידו ואוכלה (כהן כותי היינו

פ ר ק ש מ י נ י

א הַרְוָא פְתָם עַל בִּשְׂרָה, כְּנֶגֶד בֵּית הַתְּרֵפָה – טַמְאָה. וְשֵׁלָא כְּנֶגֶד בֵּית הַתְּרֵפָה – טְהוֹרָה. עַל עֶקְבָּהּ וְעַל רֹאשׁ גְּדֻלָּה – טַמְאָה. עַל שׁוּקָה וְעַל פְּרוֹסוֹתֶיהָ, מִפְּנֵי – טַמְאָה; מִבְּחוּץ – טְהוֹרָה. וְעַל הַצִּדִּין מִכָּאן וּמִכָּאן – טְהוֹרָה. רֵאשֵׁיתָה עַל חֲלוּקָהּ, מִן הַחֲגוּר וּלְמַטָּה – טַמְאָה; מִן הַחֲגוּר וּלְמַעְלָה – טְהוֹרָה. רֵאשֵׁיתָה עַל בֵּית יָד שֶׁל חֲלוּקָה, אִם מִגֵּיעַ כְּנֶגֶד בֵּית הַתְּרֵפָה – טַמְאָה; וְאִם לֹא – טְהוֹרָה. הֵיתָה פּוֹשְׁטָתָהּ וּמִתְפַּסֶּה בּוֹ בְּלִילָה, כָּל מָקוֹם שֶׁנִּמְצָא בּוֹ כֶּתֶם – טַמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חוּזָר. וְכֵן בְּפִלְיוֹם.

ב וְתוֹלָה בְּכָל דְּבָר שֶׁהִיא יוֹכֵלָה לְתַלּוֹת: שֶׁחֲטָה בְּהֶמָּה חַיָּה וְעוֹף, נִתְעַסְקָה בְּכַתְּמִים, אוֹ שִׁישְׁבָּה בְּצַד הָעֵסוּקִים בָּהֶן. הֲרֵגָה מֵאֲכֵלָתָה – הִרִי זֶה תוֹלָה בָּהּ. עַד כַּמָּה הִיא תוֹלָה? רַבִּי חֲנִינָא בֶן אֲנָטִיגֶנוֹס אוֹמֵר: עַד כְּגָרִים שֶׁל פּוֹל; וְאִף עַל פִּי שֵׁלָא הֲרֵגָה. וְתוֹלָה בְּבִנָּה אוֹ בְּבַעֲלָה. אִם יֵשׁ בָּהּ מִכָּה, וְהִיא יוֹכֵלָה לְהַגְלֵעַ וּלְהוֹצִיא דָם – הִרִי זֶה תוֹלָה בָּהּ.

פירוש ברטנורא

ח א הַרְוָא כֶּתֶם. כְּנֶגֶד בֵּית הַתְּרֵפָה. בית הערוה: טמאה. דאיכא למימר דם מאותו מקום נפל: על עקבה. זמנין דמתרמי ונגע באותו מקום: ועל ראש גדולה. דבהדי דפסקה מתרמי גודל שברגלה להיות תחת אותו מקום ודם נוטף עליו: על שוקה ועל פרסותיה מִפְּנֵי טמאה. כשארם עומד ומחבר רגליו ושוקיו זו בזו, כל מה שמחבר מהם זו עם זו קרוי לפני: מִבְּחוּץ. מכאן ומכאן: ועל הצדדין. אחורי השוק כל גובה כנגד העקב, ולפניו כל גובה כנגד הרגל, קרויים צדדים: מִן הַחֲגוּר וּלְמַטָּה. כנגד בית התרופה הוא: אִם מִגֵּיעַ כְּנֶגֶד בֵּית הַתְּרֵפָה. כגון שנמצא בראש בית ידה סמוך ליד, שפעמים שפושטתן מורוע ונופל כנגד מטה: וְאִם לֹא. שלא כנגד בית התרופה, כגון שנמצא סמוך לכתפות: שְׁהוּא חוּזָר. פעמים שראש החלוק נחפך כנגד פניה של מטה: וְכֵן בְּפִלְיוֹן. מטפחת שהיא מתכסה בו:

ב וְתוֹלָה. הכתם שמצאה: בְּכָל דְּבָר שֶׁהִיא יוֹכֵלָה לְתַלּוֹת. לומר שלא ממנה היה: מאכולת. כינה: עד כמה הוא תולה. בדם מאכולת: עד כגרים. אבל טפי מזה אין דם מאכולת כל כך גדול. ובהכי מידא תליא ואע"פ שלא ידעה שחרגה. ור' חנינא פליג אהנא קמא דאמר הרגה אין לא הרגה לא. ואין הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס: ותולה בבנה ובבעלה. השוכבים אצלה אם יש בהן מכה, לומר שכתם זה מהן היה: וְאִם יֵשׁ בָּהּ מִכָּה. שהעלתה קרום:

משניות מבוארות – קהתי

כשהיא מורידה את ידה, ואפילו אינו מגיע לשם אלא בשעה שהיא מתכופפת, טַמְאָה – שחוששים שמא התכופפה ונגעה בבית התרופה; וְאִם לֹא – שאינו מגיע כנגד בית התרופה, כגון שנמצא סמוך לכתף, טְהוֹרָה – ואין חוששים שמא נגעה בידיה בבית התרופה ואחר כך הביאתו לכאן, שאין מחזיקים טומאה ממקום למקום. הֵיתָה פּוֹשְׁטָתָהּ – היתה פושטת את החלוק, ומתפסה בו בְּלִילָה – ואפילו לא כיסתה בו אלא ראשה, כָּל מָקוֹם שֶׁנִּמְצָא בּוֹ כֶּתֶם טַמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חוּזָר – ממקום למקום, ויש לחשוש שמא נתהפך החלוק ונגע בבית התרופה. וְכֵן בְּפִלְיוֹם – מטפחת שמכסה בה ראשה בלילה, אם לא היתה מקושרת יפה, כל מקום שנמצא בה כתם טמאה, לפי שעשויה להתגלגל ולהגיע עד כנגד בית התרופה.

י ו ט ש ש י

באור משנה ב

וְתוֹלָה – האשה את הכתם שמצאה, בְּכָל דְּבָר שֶׁהִיא יוֹכֵלָה לְתַלּוֹת – שממנו בא הכתם ולא מגופה, כמו שהמשנה מפרשת והולכת: שֶׁחֲטָה בְּהֶמָּה חַיָּה וְעוֹף – בהמה או חיה או עוף, או נִתְעַסְקָה בְּכַתְּמִים, אוֹ שִׁישְׁבָּה בְּצַד הָעֵסוּקִים בָּהֶן – העוסקים בכתמים, ונמצא כתם של דם עליה, טְהוֹרָה, שתולה בדברים אלו שמהם בא הכתם. הֲרֵגָה מֵאֲכֵלָתָה – כינה, הִרִי זֶה תוֹלָה בָּהּ – שהכתם שנמצא עליה מדם הכינה הוא. עַד כַּמָּה הִיא תוֹלָה – בכינה? רַבִּי חֲנִינָא בֶן אֲנָטִיגֶנוֹס אוֹמֵר: עַד כְּגָרִים שֶׁל פּוֹל – אם הכתם גדול כחצי פול (עיין נגעים ו. א) היא תולה בכינה, אבל אם הוא יותר מכגרים אינה תולה בה, שאין כתם של כינה גדול כל כך; וְאִף עַל פִּי שֵׁלָא הֲרֵגָה – רבי חנינא חולק על תנא קמא, שכן תנא קמא סובר: הרגה כינה הרי זו תולה בה, אבל אם לא הרגה אינה תולה בה, ורבי חנינא בן אנטיגנוס אומר, שאף על פי שלא הרגה, מכל מקום אם הכתם אינו גדול אלא כגרים, הרי זו תולה בכינה, שמא בזמן שישבה או בזמן שהתהפכה מצד אל צד נהרגה תחתיה כינה, וכתם זה דם הכינה הוא. וְתוֹלָה בְּבִנָּה אוֹ בְּבַעֲלָה – אם יש בהם מכה, הרי היא תולה את הכתם בהם, שמחמת מִפְּתָם בא לה הכתם הזה; ויש מפרשים, שאם בנה או בעלה שחטו בהמה או חיה או עוף או עסקו

לומר: עד כאן תחום שבת; וכן אינם נאמנים על היין, לומר אינו יין נסך, לפי שאינם מקפידים על מגע הגוי.

משנתנו עוסקת בכותים, בזמן שהיו מקובלים עדיין כמדדקים במצוות, אלא שמכל מקום לא היו נאמנים בדברים שהיו חשודים עליהם, שאינם זהירים בהם או שלא היו בקיאים בדקדוקיהם. בדם, חכמים בדקו אחריהם ומצאו להם דמיון יונה בראש הר גריזים שהיו עובדים אותה, ומאז עשאוה חכמים כגויים גמורים (עיין הקדמתנו לבאור המשניות: דמאי ג. ד. ה. ט. נדרים ג. י.).

באור משנה א

הַרְוָא פְתָם עַל בִּשְׂרָה, כְּנֶגֶד בֵּית הַתְּרֵפָה – בית הערוה, טַמְאָה – שודאי בא מאותו מקום, ודם נידה הוא; וְשֵׁלָא כְּנֶגֶד בֵּית הַתְּרֵפָה – ואם היה הכתם שלא כנגד בית התרופה, טְהוֹרָה – שכיין שאי אפשר לומר, שבא לשם מבית התרופה, אין חוששים שמא הביאתו שם בידיה, שאין מחזיקים טומאה ממקום למקום (גמרא: "בית יוסף" בשם הרשב"א), אלא אומרים, שממקום אחר ניתז עליה. ומפרשת המשנה, מה נקרא כנגד בית התרופה ומה נקרא שלא כנגד בית התרופה: עַל עֶקְבָּהּ – נמצא כתם על עקבה, וְעַל רֹאשׁ גְּדֻלָּה – או על ראש האגודל שברגלה, טַמְאָה – שפעמים כשהיא יושבת בארץ עקבה כנגד בית התרופה, וכן אפשר שהאגודל שברגלה יהיה בשעת הילוכה תחת אותו מקום ונוטף משם דם עליו. נמצא עַל שׁוּקָה וְעַל פְּרוֹסוֹתֶיהָ – כפות רגליה, מִפְּנֵי – בין השוקיים או בין הפרסות, היינו המקומות הנדבקים זה בזה בעת שתעמוד ותחבר את הרגליים והשוקיים זו לזו, טַמְאָה – שהוא כנגד בית התרופה; מִבְּחוּץ – אבל אם נמצא הדם על שוקה או על פרסותיה מִבְּחוּץ, מִכָּאן וּמִכָּאן – טְהוֹרָה – שאין זה כנגד בית התרופה. וְעַל הַצִּדִּין מִכָּאן וּמִכָּאן – וכן אם נמצא דם על הצדדים, היינו אחורי השוק ולפניו, טְהוֹרָה – שודאי אין זה דם שבא מגופה, אלא ממקום אחר ניתז עליה. רֵאשֵׁיתָה עַל חֲלוּקָהּ, מִן הַחֲגוּר וּלְמַטָּה – אם היה הכתם למטה מחגור שלה, טַמְאָה – שכנגד בית התרופה הוא; מִן הַחֲגוּר וּלְמַעְלָה, טְהוֹרָה – שאינו כנגד בית התרופה. רֵאשֵׁיתָה עַל בֵּית יָד שֶׁל חֲלוּקָה – נמצא כתם על שריוול החלוק, אִם מִגֵּיעַ כְּנֶגֶד בֵּית הַתְּרֵפָה – שהמקום שבו הכתם מגיע עד אותו מקום,

ג מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁבָּאת לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא, אָמְרָה לוֹ: רְאִיתִי בֶּתֶם. אָמַר לָהּ: שָׂמָא מִכָּה הִיְתָה בֵּיךְ? אָמְרָה לוֹ: הֵן, וְחִיתָהּ. אָמַר לָהּ: שָׂמָא יְכוּלָה לְהַגְלֵעַ וּלְהוֹצִיא דָם? אָמְרָה לוֹ: הֵן – וְטַהֲרָה רַבִּי עֲקִיבָא. רָאָה תַלְמִידֵיּוֹ מְסַתְּפִלִין זֶה בָּזֶה. אָמַר לָהֶם: מָה הִדְבֵּר קָשָׁה בְּעֵינֵיכֶם? שָׁלָא אָמְרוּ חֲכָמִים הִדְבֵּר לְהַחְמוּר, אָלָּא לְהַקֵּל, שְׁנֵאֲמַר (ויקרא טו, יט): "וְאִשָּׁה בִּיְתֵהּ זָכָה דָּם יִהְיֶה זָכָה בְּבִשְׂרָהּ" – "דָּם" וְלֹא בֶּתֶם.

ד עַד שֶׁהָיָה נִתּוּן תַּחַת הַכּוֹר וְנִמְצָא עָלָיו דָּם, עָגַל – טָהוֹר, מְשֻׁן – טָמֵא; דִּבְרֵי רַבִּי אֱלֶעָזָר בַּר רַבִּי צְדוֹק.

פ ר ק ת ש י ע י

א הָאִשָּׁה שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה צְרָכֶיהָ וְרָאָתָה דָּם – רַבִּי מֵאִיר אָמַר: אִם עוֹמֶדֶת – טָמְאָה; וְאִם יוֹשֶׁבֶת – טָהוֹרָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ – טָהוֹרָה.

פירוש ברסנורא

והיא יכולה להתגלע. להגלות. מלשון לפני התגלע הריב (משל י"ז). כלומר, שיסיר הקרום ויקלף ותתגלה המכה ויצא ממנה דם, תולה בה: **ג דם ולא כתם.** וחכמים הוא דגור על הכתמים, לפיכך הולכים בהם להקל:

ד עד שהוא נתון תחת הכר. הבגד שמקנחת בו את עצמה בשעת תשימיש, קרוי עד: **דם עגול טהור.** דרם מאכלת הוא: **משוך טמא.** ואם טפה משוכה היא, טמאה, שחוקה שהיא ממנה, ובעת שקנחה עצמה נחלה זה הדם בעד: **דברי ר' אליעזר בר ר' צדוק.** וכן הלכה:

ט א האשה שהיא עושה צרכיה. משנת מים: **אם עומדת טמאה.** דאמרינן מי רגלים הדור למקור ואחא דם מן המקור בהדיהו: **יושבת טהורה.** בגמרא מוקמינן לה ביושבת על שפת הספל ומקלחת מי רגלים לתוכו בחוץ. וכשהיא מקלחת בחוץ, אין דרך דם המקור לצאת עם מי רגלים, ואי לכתר דתמו מיא בא דם זה מן המקור, לא היה הדם נמצא בתוך הספל אלא על שפת הספל, שדם הבא מן המקור שותת ויורד ואינו מקלח, ודם זה שנמצא בתוך הספל על כרחך נמקם מי רגלים בא ומכה יש בה שם, ולא מן המקור. ובעומדת על שפת הספל ומקלחת בתוך הספל לא היה אפשר להעמידה, דבעומדת אי אפשר לה לקלח, להכי איצטרך תנא למנקט יושבת: **רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טהורה.** והלכה כרבי יוסי:

משניות מבוארות – קהתי

בדמים, הרי זו תולה בהם שנגעה בהם ולא ידעה (הרשב"א). **אם יש בה מכה, והיא יכולה להגלע ולהוציא דם** – שאפשר שיתקלף קרום המכה ויצא ממנה דם, **הרי זו תולה בה** – שהכתם שמצאה עליה בא ממכתה.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁבָּאת לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא, אָמְרָה לוֹ: רְאִיתִי בֶּתֶם – מצאתי עלי כתם של דם. **אמר לה** – רבי עקיבא: **שָׂמָא מִכָּה הִיְתָה בֵּיךְ** – אולי היתה כך מכה, וממנה בא הכתם? **אמרה לו:** הֵן, וְחִיתָהּ – אמנם היתה בי מכה, אבל נתרפאה. **אמר לה** – רבי עקיבא: **שָׂמָא יְכוּלָה לְהַגְלֵעַ וּלְהוֹצִיא דָם** – אולי יכול היה קרום המכה להתקלף עד שיצא דם מהמכה? **אמרה לו:** הֵן, וְטַהֲרָה רַבִּי עֲקִיבָא – שתלה את הכתם במכה, כמו ששינו במשנה הקודמת. **רָאָה** – רבי עקיבא, **תלמידיו מסתפלין זֶה בָּזֶה** – שהיו תמהים על פסק ההלכה שלו. **אמר להם** – רבי עקיבא לתלמידיו: **מָה הִדְבֵּר קָשָׁה בְּעֵינֵיכֶם? שָׁלָא אָמְרוּ חֲכָמִים הִדְבֵּר** – בענין כתמים, **לְהַחְמוּר** – על האשה, **אָלָּא לְהַקֵּל** – שכל מה שאפשר לתלות בו כדי לטהר את הכתם מטהרים, **שְׁנֵאֲמַר** – בפרשת נידה: "**וְאִשָּׁה בִּיְתֵהּ זָכָה דָּם יִהְיֶה זָכָה בְּבִשְׂרָהּ**", "**דָּם**" וְלֹא בֶּתֶם – והרי שמן התורה כתמים טהורים, אלא שחכמים גזרו עליהם, לפיכך הולכים בהם להקל.

ש ב ת ק ו ד ש

ב א ו ר מ ש נ ה ד

עד – היינו המטפחת שמקנחת בה האשה את עצמה לאחר תשימיש,

ב א ו ר מ ש נ ה א

הָאִשָּׁה שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה צְרָכֶיהָ – מטילה מים, **וְרָאָתָה דָּם** – שיצא דם עם מי הרגלים, **רַבִּי מֵאִיר אָמַר: אִם עוֹמֶדֶת** – אם הטילה מים כשהיא עומדת, **טָמְאָה** – שהואיל ובעמידה יוצאים מי רגליה בדוחק, אפשר שחזרו מי הרגלים לאחוריהם, למקור, ובחזירתם יצא דם מן המקור עמהם; **וְאִם יוֹשֶׁבֶת** – ואם הטילה מים כשהיא יושבת, **טָהוֹרָה** – שבא הדם ממכה ולא מן המקור. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שישבה על שפת הסיר ומקלחת מי רגליה לתוכו בחוץ, וכל שמקלחת אין דרך דם המקור לצאת עם מי רגלים. ואין לחשוש שמה לאחר שתמו מי רגליה יצא דם זה מן המקור, לפי שדם היוצא מן המקור אינו מקלח אלא שותת ויורד, וכיון שהיא יושבת על שפת הסיר, הרי הדם לא היה צריך להימצא בתוך הכלי אלא על שפתו, ומאחר שדם זה נמצא בתוך הסיר, ודאי ממקום מי רגלים בא, מחמת מכה שיש לה שם, ולא מן המקור. **רַבִּי יוֹסִי אָמַר: בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ, טָהוֹרָה** – בין שהטילה מים כשהיא עומדת ובין כשהיא יושבת, הרי היא טהורה, שכל דם היוצא עם מי רגלים אינו מן המקור. והלכה כרבי יוסי.

הירידה היא צורך עלייה כו'. ועלייה זו נעשית על-ידי עבודת התשובה, בב' האופנים שבתשובה, הן תשובה כפשוטה על חטא ועוון כפשוטו, והן תשובה באופן דהרוח תשוב אל האלוקים אשר נתנה.

ממאמר יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ח

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

צפופים — לשון צף, מרוב העם היו נדחקים איש באחיו ואין לו מקום לנטות על צדו לכאן ולכאן וזקוף כקורה, אף רגליו ניטלים מעל הארץ. **משתחוים רווחים** — וכשמשתחוים ונופלים נעשה להם נס, והמקום מרחיב עד שיש ביניהן ארבע אמות שלא ישמע איש וידוי של חבירו, שלא יכלם. **נמשכין אחת עשרה אמה אחורי בית הכפורת** — נמשכין מתוך דוחקן, ומתפורין על פני אורך כל אחת עשרה אמה של מקום דריסת רגלי ישראל לצפון ולדרום, ויוצאין ממקום דריסת רגליהם ונכנסין דרך בית החליפות בין צידי ההיכל לכותלי העזרה לצפון ולדרום, ומשם נכנסין למערב באחת עשרה אמה שיש אורח אחורי בית הכפורת עד כותל מערבי של עזרה. כדתנן במסכת מדות (פרק חמישי משנה א), ואמרינן לה לעיל בפרקין (טז, ב). **מאי קאמר** — מאחר שמשתחוים רווחים ונתרווח המקום על ידי הנס, אתה מוזיקו לימשך ולהתפשט אחורי בית הכפורת? **הכי קאמר כו'** — האי ונמשכים אחורי כו' ארישא קאי, קודם השתחוואה. והכי קאמר: אף על פי שנמשכין אחורי הכפורת והיו צריכין לעמוד צפופים מרוב דוחקן — אפילו הכי כשהיו כולם משתחוים ובאים למזרח המזבח מתוך העזרה, ומשתחוים לפני ההיכל ובריוח. **לא הפילה אשה** — עוברת, שנתאוותה לאכול מבשר הצלי כשמעלה ריח. **בבית הטבחיים** — של עזרה. **ולא נמצא פסול בעומר** — שאם יארע בו פסול אין אחר להביא תחתיו, שהוא נקצר בליל מוצאי יום טוב, ואין מרבין לקצור אלא כפי השיעור של עשרון מגופה בשלש עשרה נפה, וכן שתי הלחם נאפין מערב יום טוב ואין אפייתן דוחה יום טוב, ואם יפסל — לא יאפו אחרת ביום טוב. וכן לחם הפנים שנאפה מערב שבת, ואם יפסל — אין חילוף, והשלחן עומד ריקם עד שבת הבאה. **צר לי המקום** — מזונותי דחוקים, דירתתי דחוקה.

דף כא ע"א: **אמר רב יהודה אמר רב, בשעה שישאל עולין לרגל**, היתה העזרה מלאה אנשים והיו **עומדין צפופין**, שמרוב דוחק כל אחד צף על גבי חבירו ואינו יכול לזוז ואף רגליו עומדות באויר. **ומשתחוים רוחים** — וכשהיו משתחוים נעשה נס והיה המקום מתרחב עד שהיה ביניהם ארבע אמות, בכדי שלא ישמע אדם את וידוי חבירו כדי שלא יתבייש, ומתוך הדחק היו **נמשכין** ויוצאים מעזרת ישראל דרך המקום שבין צידי ההיכל לכותלי העזרה **לאחת עשרה אמה** שהיו **מאחורי בית הכפורת** עד הכותל המערבי. מקשה הגמרא: **מאי קאמר** — כיון שנעשה נס והשתחויו רווחים מדוע היו צריכים להתפשט ולצאת אל מאחורי בית הכפורת. מתרצת הגמרא: **הכי קאמר, אף על פי שמרוב האנשים** שהיו בעזרה היו **נמשכין** לפני השתחויו אל תוך **האחת עשרה אמה שמאחורי בית הכפורת** והיו **עומדים צפופין**, מכל מקום **בשעה משתחוין**, היו באים למזרח מול ההיכל **ומשתחוין רוחים**.

וזה — נס זה שהיו עומדין צפופים ומשתחוים רווחים, היה **אחד מעשרה נסים שנעשו במקדש**. **דתנן במשנה** (אבות פ"ה מ"ה), **עשרה נסים נעשו בבית המקדש, א. לא הפילה אשה עוברת מריח בשר הקדש** שנשרף על גבי המערכה ונצלה שם, ואף שהצלי עושה ריח חזק שמעורר תאוה לאכול. **ב. ולא הסריח בשר הקדש מעולם**, אף שפעמים היו עומדים האיברים על המזבח שנים או שלשה ימים. **ג. ולא נראה זבוב בבית המטבחיים**, שהיו בעזרה שולחנות של שיש שעליהם היו מדיחים את האימורים, ואף שבמקום כזה דרך להימצא זבובים, לא היה זבוב יורד עליהם. **ד. ולא ארע קרי לכהן גדול ביום הכפורים**, שכיון שהיא טומאה שיוצאת מגופו הוי דבר מגונה ומכוער יותר משאר טומאות. **ה. ולא נמצא פסול בעומר** שהיו מביאים להתיר את התבואה החדשה, ונצרך היה נס זה, שאם היה נפסל לא היתה אפשרות להביא אחר במקומו, משום שזמן קצירתו הוא דווקא בליל ששה עשר בניסן והיו קוצרים רק כשיעור שיצא ממנו עשרון. **ו. ובשתי הלחם** שהיו מביאים בעצרת, גם כן לא אירע פסול, והוצרכו לנס מפני שאם היה נפסל לא היה לו תשלומין, כיון שאפייתו היא דווקא מערב יום טוב לפי שאינה דוחה לא שבת ולא יום טוב. **ז. ובלחם הפנים** גם לא אירע פסול, והוצרכו לנס מפני שאפייתו מערב שבת ואינה דוחה שבת, וממילא תתבטל המצוה שהרי סידור לחם הפנים הוא רק בשבת. **ח. עומדים צפופים ומשתחוים רוחים**, כמבואר לעיל. **ט. ולא הויק נחש ועקרב בירושלים מעולם**. **י. ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום** שדירתתי דחוקה ומזונותי דחוקים **שאלין בירושלים**.

והשיעור של עשרון מגופה בשלש עשרה נפה, וכן שתי הלחם נאפין מערב יום טוב ואין אפייתן דוחה יום טוב, ואם יפסל — לא יאפו אחרת ביום טוב. וכן לחם הפנים שנאפה מערב שבת, ואם יפסל — אין חילוף, והשלחן עומד ריקם עד שבת הבאה. **צר לי המקום** — מזונותי דחוקים, דירתתי דחוקה.

1 ואִיבְעִית אִמָּא, משנתינו כרְבָנָן, שגם דבריהם לא נאמרו כאחד,
2 אלא בתחילת דבריהם שהתירו אף הטבלה מדובר ביום טוב,
3 ובסוף דבריהם שהתירו רק השקה מדובר בשבת. וְכֹלָה מְתַנִּיתִין
4 בְּשֵׁבֶת נאמרה, ולכן התירה השקה ואסרה הטבלה:
5 * * *

6 הגמרא מביאה ברייתא הדנה בדין טבילה בבין השמשות: תָּנוּ
7 רַבִּינָן, כְּלִי שֶׁנִּמְכָּר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֵין מְטַבְּלִין אוֹתוֹ בֵּין הַשְּׁמֶשׁוֹת
8 שֶׁל כְּנִישַׁת הַחֹה, כִּיּוֹן שֶׁסֶפֶק לֵילָה הוּא, וְאִסּוּר לְהִטְבִּיל בְּיוֹם טוֹב.
9 רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי אָמַר, אֵף כָּחֹל אֵין מְטַבְּלִין אוֹתוֹ בֵּין הַשְּׁמֶשׁוֹת,
10 כְּלוּמָר, אֵין מְנַחֵין לְמִי שְׁבֵא לְהִטְבִּיל בְּזִמְנָן זֶה לַעֲשׂוֹת כֵּן, מִפְּנֵי
11 שְׁצִירִף הָעֶרֶב שְׁמֶשׁ, כְּדִי שִׁיחִיד רָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְתַרּוּמָה, וְהָבָא
12 לְהִטְבִּיל עֵתָהּ וְדָאִי דַּעְתּוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּלֵילָה, וּבִאֲמַת, מִחֲמַת
13 הַסֶּפֶק שְׂמָא כְּבֵר לֵילָה, צָרִיךְ לְהִתְנַחֵן עַד שֶׁתַּעֲרִיב הַשֶּׁמֶשׁ
14 לְמַחֲרָת.

15 שְׂוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְכִי תֵּנָא קָמָא לֹא בְּעֵי הָעֶרֶב שְׁמֶשׁ לְתַרּוּמָה, וּמִדּוּעַ
16 אִינוּ חוֹשֵׁשׁ לְחַשְׁשׁוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר
17 רַבָּא, אֲשֶׁכְּחִתִּינְהוּ לְרַבָּנָן דְּבִי רַב – מִצָּאֵתִי אֶת הַתְּלַמִּידִים שֶׁבְּבֵית
18 הַמִּדְרָשׁ, דִּיתְבִּי וְקָא אָמְרִי – שִׁישְׁבוּ וְאִמְרוּ בְּבִיאור מַחְלוקֵת זֶה,
19 וְדָאִי גַם תֵּנָא קָמָא חוֹשֵׁשׁ לִכְךָ, אֲלֹא בְּמַחְשְׁבֵתָּ נִפְרָת מִתּוֹךְ מַעֲשֵׂיו
20 קָמְפְּלִי – חוֹלְקִים הֵם בַּמִּקְרָא מְסוּיִם, הָאֵם נִיכֵר מִתּוֹךְ הַנְּהַגְתּוֹ
21 שִׁיּוּדֵעַ צָצָרִיךְ הָעֶרֶב שֶׁמֶשׁ אוֹ לֹא. וְהִכֵּי דָמִי, כְּגֹן דְּנִקְיֵשׁ מָנָא
22 וְ– שְׂוֹאֵחוֹ כְּלִי בִידֵיהּ, וְהִיֵּשׁ וְאִיֵּל וְ– וְרִיךְ וְהוֹלֵךְ בֵּין הַשְּׁמֶשׁוֹת
23 לְאַטְמוּלִיָּה. מִרְ – וְתֵנָא קָמָא כְּבֵר, הָאִי דְקָא רְהִישׁ פְּלִיגִי, הוּא מְשׁוּם
24 דְּמִידֵעַ דִּיעַ דְּבְעֵי הָעֶרֶב שְׁמֶשׁ, וְלִכְּן מְמַחֵר כְּדִי לְהַסְפִּיק לְהִטְבִּיל
25 קוֹדֵם לְלֵילָה. וְמִר – וְרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי כְּבֵר, שְׂמָא אִינוּ יוֹדְעִי,
26 וּמִחְשַׁמַּת מְלָאכְתָּהּ הוּא דְקָרְהִים, וְלִכְּן יֵשׁ לְמוֹנְעוֹ מִלְּהַטְבִּיל. מְסִיִּים
27 רַבָּא: וְאִמָּנָא לְהוּ אִנָּא – וְאִמְרִיתִי אֲנִי לְתַלְמִידִי בֵית הַמִּדְרָשׁ, בְּסַתֵּם
28 אֲדָם שֶׁמִּחְשְׁבֵתָּ נִפְרָת מִתּוֹךְ מַעֲשֵׂיו שְׂרוּצָה לְהַסְפִּיק לְהִטְבִּיל קוֹדֵם
29 לְלֵילָה, דְּכֹלִי בִידֵיהּ לֹא פְלִיגִי שִׁישׁ לְתַלּוֹת שֶׁמֶשׁ מִמְּמַחֵר מִפְּנֵי שִׁיּוּדֵעַ
30 דִּין הָעֶרֶב שֶׁמֶשׁ, וְאִין לְמוֹנְעוֹ מִלְּהַטְבִּיל. אֲלֹא כִי פְלִיגִי, כְּכִנּוֹן שֶׁהִיא
31 לוֹ לְאֲדָם זֶה כְּלִי אַחֵר דְּאִימִי בְּשֶׁרֶץ בְּשִׁיעוֹר פְּחוֹת מְכַעֲרָשָׁה.
32 וְאִתָּא לְקַמִּיָּה דְרַבָּנָן לִישׁוּלִי וְ– לְשִׁאלָם, הָאֵם כְּלִי שֶׁנִּגַּע בְּשֶׁרֶץ
33 שְׂהוּא פְּחוֹת מְכַעֲרָשָׁה, אִימָּנָאִי לֹא. מִר – וְרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי כְּבֵר,
34 מִדְּהָא לֹא גָמִיר – כִּשְׁם שֶׁלֹּא לְמַד הִלְכָה זֶה, דִּין הָעֶרֶב שְׁמֶשׁ נִמִּי לֹא
35 גָמִיר, וְמָה שֶׁמִּמְמַחֵר לְטַבּוֹל יֵשׁ לְתַלּוֹת שֶׁהוּא מִפְּנֵי שֶׁמִּמְמַחֵר
36 לְמַלְאכְתָּהּ, וְיֵשׁ לְמוֹנְעוֹ מִלְּהַטְבִּיל בֵּין הַשְּׁמֶשׁוֹת. וְמִר – וְתֵנָא קָמָא
37 כְּבֵר, דְּוֹקָא הָא וְ– שִׁיעוֹר הַשֶּׁרֶץ לְטַמְאָא הוּא דְלֹא גָמִיר, מִפְּנֵי שֶׁאִינוּ
38 מְפֹרֶשׁ בְּתוֹרָה, אֲלֹא מִהִלְכָּה לְמַשְׁה מְסִינִי. אֲבָל הָא דְצָרִיךְ הָעֶרֶב
39 שְׁמֶשׁ, יֵשׁ לָנוּ לְתַלּוֹת שְׁגִמִּיר, שְׁהִרִי מְפֹרֶשׁ בְּתוֹרָה. וְלִכְּן אֵין צָרִיךְ
40 לְמוֹנְעוֹ מִלְּהַטְבִּיל בֵּין הַשְּׁמֶשׁוֹת:
41 * * *

42 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: וּמְטַבְּלִין מִנֵּה לָנֶב, וּמַחְבּוּרָה לְחַבּוּרָה: הַגְּמָרָא
43 מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְּבֹאֶרֶת דִּינִים אֵלֶּה: תָּנוּ רַבָּנָן, בִּיצָד הִיא הַטְּבִילָה
44 מִנֵּה לָנֶב, הָרוּצָה לְעֲשׂוֹת אֶת גִּתּוֹ וְ– לְדַרְרוֹךְ אֶת עַנְבִּיוֹ עַל גֵּב – בְּכִלִּי
45 שֶׁנִּטְמָא וְהַטְּבִילוֹ לְשֵׁם כִּדּוֹ וְ– לְדַרְרוֹךְ בּוֹ זִיתָיו וְכֵן אִם רוּצָה לְעֲשׂוֹת
46 כִּדּוֹ וְ– לְדַרְרוֹךְ זִיתָיו עַל גֵּב – בְּכִלִּי שֶׁהַטְּבִילוֹ לְשֵׁם גִּתּוֹ, עוֹשֶׂה כֵּן,
47 וְאֵין צָרִיךְ לְטַבּוֹל שׁוֹב. וְכוּונָת משנתינו שֶׁאֵם בֹּא לְהַחֲמִיר
48 וְלְהַטְבִּיל, מוֹתֵר לְהַטְבִּילוֹ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁאֵין נִחְשָׁבֶת הַטְּבִילָה
49 כְּתִיקוֹן כְּלִי, שְׁהִרִי אֵין צוּרֵךְ בָּהּ.

50 בִּיצָד מְחַבּוּרָה לְחַבּוּרָה, מִי שֶׁטְבַל עֲצָמוֹ וְכִלּוֹ מְטוּמָאֲתָם בְּעֶרֶב
51 פֶּסַח עַל דַּעַת שְׁהֵיא אוֹכֵל פֶּסַחוֹ מְחַבּוּרָה זֶה, וְנִמְלָךְ וְרוּצָה לְאַכּוֹל

52 הַפֶּסַח מְחַבּוּרָה אַחֲרָת, הָרְשׁוֹת כִּידּוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לְטַבּוֹל שׁוֹב. וְכוּונָת
53 מִשְׁנֵתֵנוּ שֶׁאֵם בֹּא לְהַחֲמִיר וְלַחְזוֹר וְלְטַבּוֹל הוּא וְכִלּוֹ לְשֵׁם
54 הַחֲבּוּרָה הַשְּׁנִיָּה, טוֹבֵל אִפִּילוֹ בְּיוֹם טוֹב, שְׁהִרִי טְבִילָה שֶׁאִינָה
55 צְרִיכָה הִיא, וְלֹא נִחְשָׁב לְמַתְקָן:

משנה

56 מִשְׁנֵתֵנוּ עוֹסֶקֶת בְּדִין הַקְּרֵבֶת קֶרְבָּנוֹת יָחִיד בְּיוֹם טוֹב: בֵּית שְׁמַאי
57 אָמְרִים, מְבִיאִין שְׁלָמִים בְּיוֹם טוֹב, וְשׁוֹחֲטִים וּמְקַרְבִּים אוֹתָם.
58 וְאֹלֶם אֵין סוֹמְכִין עֲלֵיהֶן בְּיוֹם טוֹב, מְשׁוּם אִסּוּר שְׁבוּת. אֲכָל לֹא
59 מְקַרְבִּים עוֹלוֹת בְּיוֹם טוֹב, כִּיּוֹן שֶׁאֵין בָּהֶם אֲכִילָה לְאָדָם. וְבֵית הֶלֶל
60 אָמְרִים, מְבִיאִין בְּיוֹם טוֹב בֵּין שְׁלָמִים וּבֵין עוֹלוֹת, וְאֵף סוֹמְכִין עֲלֵיהֶן
61 בּוֹ בְּיוֹם:
62 * * *

גמרא

63 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה שְׁמוּדִים בֵּית שְׁמַאי וְבֵית הֶלֶל שְׁלָמִים קֶרְבָּים בְּיוֹם
64 טוֹב, אֲלֹא שֶׁנַּחֲלָקוּ אִם סוֹמְכִים עֲלֵיהֶם. וְכֵן נַחֲלָקוּ הָאֵם מְקַרְבִּים
65 עוֹלוֹת, וּמִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא בְּאִיזָה שְׁלָמִים וְעוֹלוֹת מְדוּבָר: אָמַר עוֹלָא,
66 מְחַלְקֵת, בְּשְׁלָמִי חֲנִינָה לְסִמּוֹךְ עֲלֵיהֶם, וְעוֹלֵת רֹאשִׁיהּ לִיקְרָב. דְּבֵית
67 שְׁמַאי כְּבֵר, נִאֲמַר בְּדִין הַקְּרֵבֶת חֲנִינָה בְּיוֹם טוֹב (וְיִקְרָא כַּגִּמָּא)
68 'חֲנִינָתָם אוֹתוֹ חֵן לָהּ', וְחֲנוּתָם' מִשְׁמַע שְׁחִינָתָהּ, אֵין וְ– קֶרְבָּה בְּיוֹם
69 טוֹב, אֲבָל עוֹלֵת רֹאשִׁיהּ לֹא קֶרְבָּה בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל חֹה, אֲלֹא בְּשִׁאֵר
70 יְמֵי הַמּוֹעֵד. וְבֵית הֶלֶל כְּבֵר, לָהּ' מִשְׁמַע שְׁכָל קֶרְבָּנוֹת דִּלְח' קֶרְבִּים
71 בְּיוֹם טוֹב, וְאֵף עוֹלֵת הָרֹאשִׁיָּה בְּכֹלֵל, אֵף שֶׁאֵין בָּהּ אֲכִילָה אֲדָם. אֲכָל
72 נִדְרִים וְנִדְבּוֹת שֶׁאֵינָן חוֹבֵת הַיּוֹם, לְדַבְּרִי הֶכָל אֵין קֶרְבִּין בְּיוֹם טוֹב.
73 וְכֵן אָמַר רַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה כְּדַבְּרֵי עוֹלָא, נִדְרִים וְנִדְבּוֹת אֵין קֶרְבִּין
74 בְּיוֹם טוֹב לְדַבְּרֵי הֶכָל.
75 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִתִּיב, שְׁנִינוּ בְּבִרְייתָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר,
76 לֹא נַחֲלָקוּ בֵּית שְׁמַאי וְבֵית הֶלֶל עַל עוֹלָה שְׁאִינָה שֶׁל יוֹם טוֹב וְ– נִדֵּר
77 וְנִדְבָהּ. שְׁאִינָה קֶרְבָּה בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן לֹא נַחֲלָקוּ עַל שְׁלָמִים שֶׁהֵן שֶׁל
78 יוֹם טוֹב וְ– שְׁלָמִי חֲנִינָה וְשְׁלָמִי שְׁמַחָה) שְׁקָרִיבִין בְּיוֹם טוֹב, אֲלֹא עַל
79 מִה נַחֲלָקוּ, עַל עוֹלָה שְׁאִינָה שֶׁל יוֹם טוֹב וְ– עוֹלֵת רֹאשִׁיהּ, וְכֵן נַחֲלָקוּ
80 עַל שְׁלָמִים שְׁאִינָן שֶׁל יוֹם טוֹב וְ– נִדֵּר וְנִדְבָהּ. שְׁבִית שְׁמַאי אָמְרִים,
81 לֹא יָבִיא אוֹתָם בְּיוֹם טוֹב, וְכֵית הֶלֶל אָמְרִים, יָבִיא. וּמִבְּאֵרֵת שְׁגִם
82 שְׁלָמִי נִדְרִים וְנִדְבּוֹת קֶרְבִּים בְּיוֹם טוֹב לְבֵית הֶלֶל, וְשִׁלָּא כְּדַבְּרֵי
83 עוֹלָא.
84 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: תְּרִין וְאִמָּא חֵי' – שְׁנָה אֶת גִּירְסַת הַבְּרִייתָא, וְכֵךְ
85 הִיא הַגִּירְסָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר, לֹא נַחֲלָקוּ בֵּית שְׁמַאי וְבֵית
86 הֶלֶל עַל עוֹלָה וְשְׁלָמִים שְׁאִינָן שֶׁל יוֹם טוֹב, שְׁאִין קֶרְבִּין בְּיוֹם טוֹב,
87 וְעַל שְׁלָמִים שֶׁהֵן שֶׁל יוֹם טוֹב, שְׁקָרִיבִין בְּיוֹם טוֹב. עַל מִה נַחֲלָקוּ, עַל
88 עוֹלָה שְׁאִינָה שֶׁל יוֹם טוֹב. שְׁבִית שְׁמַאי אָמְרִים, לֹא יָבִיא עוֹלָה זֶה,
89 וְכֵית הֶלֶל אָמְרִים, יָבִיא.

90 תִּירִיךְ אַחֵר: רַב יוֹסֵף אָמַר, תֵּנָא שְׁקֵלֶת מְעֻלָּמָא – וְכִי נַחֲלָקוּ כֹל
91 הַתְּנָאִים מִהַעוֹלָם, שֶׁאֵינָךְ יוֹכֵל לְמַצּוֹא תֵּנָא הָאוּמֵר כְּדַבְּרֵי עוֹלָא,
92 עַד שֶׁנִּצְרַכְתָּ לְשִׁבֵּשׁ הַבְּרִייתָא, וְהִלָּא מַחְלוקֵת תֵּנָא הִיא, וְיִסְבּוֹר
93 עוֹלָא כְּאוּתוֹ תֵּנָא שֶׁנַּחֲלָק עַל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר. דְּתֵנָא, שְׁלָמִים
94 הָבִיאִים מִחֲמַת יוֹם טוֹב וְ– שְׁלָמִי חֲנִינָה וְשְׁלָמִי שְׁמַחָה) בְּיוֹם טוֹב,
95 בֵּית שְׁמַאי אָמְרִים, סוֹמֵךְ עֲלֵיהֶן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְשׁוֹחֲטֵן בְּיוֹם טוֹב,
96 וְכֵית הֶלֶל אָמְרִים, סוֹמֵךְ עֲלֵיהֶן בְּיוֹם טוֹב, וְשׁוֹחֲטֵן בְּיוֹם טוֹב.

ביצה. פרק שני - יום טוב דף יט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רלז רש"י תוספות

ואי בעית אימא רבי קתני לה, וכולה מתניתין ביום טוב, כדאמרין: אין מטבילין את הכלי על גב מימיו לטהרו ביום טוב, הטבילה הוא דלא, הא השקה בבלי אבן - שפיר דמי. ובספרים שלנו נחלפה רישא לסיפא וסיפא לרישא, דכתיב בהו ברישא אין משיקין, והדר אין מטבילין. ועל כן רוב התלמידים שנו בפירושה של סוגיא זו, ואין אדם יכול לישהב על כנה, וגורסין מפני דוחק; ומתניתין רישא ביום טוב וסיפא בשבת, ומפרשין רישא דקתני משיקים - ביום טוב קאמר, ותנא השקה והוא הדין להטבילה, וסיפא דקתני אבל לא מטבילין - איירי בשבת, ותנא הטבילה והוא הדין להשקה. ואין ראוי לפרש כן לדרדקי דבי רב, דאם כן ליתני קילתא ושמעין חמירא: לשמעין הטבילה דמותרת ביום טוב, ואנא אמיאנא דכל שכן השקה.

אבל השתא דאשמעין משיקין, איכא למימר דקא קתני, אבל הטבילה - לא. וכן לענין שבת, דאשמעין אבל לא מטבילין - אי הוה הדין להשקה סבירא ליה, הוה ליה לאשמעין אין משיקין, ושמעין כל שכן דאין מטבילין. אבל השתא דאשמעין אין מטבילין - איכא למימר הא השקה שרי. וסיגי דלרבי - ספר היתוספתא, דכך מצינו בו במסכת שבת ובמסכת ביצה. אין מטבילין אותו בין השמשות - מפני שהוא ספק לילה, ונמצא מטביל ביום טוב. אף בחול - אם אנו רואין אדם המטביל כלי בין השמשות, אנו צריכין להחזירו ולמחות בידו, מפני שצריך הערב שמש, וזה המטביל כלי בלילה - והאי דעתו להשתמש בו מיד, ולא להמתין הערב שמש לדמור. ותנא קא לא בעי כו' - בתמיה. אשבתיתיהו דרבנן דבי רב - לתלמידים שבבית המדרש. מעשיו - דקא רהיט במרצה. מידע ידע דבעי הערב שמש - והיינו דרהיט, כסבור להספיק קודם יציאת היום. וכשיראה שלא יספיק, הואיל ובא למקוה - גומר טבילתו, וממתין מלהשתמש בו עד שיעריב שמשו למחר. הלכך, בין השמשות דיום טוב - אסור, משום דמטביל ביום טוב שלא לצורך, אבל בחול - לא מחזין ביה, דמחשבתו ניכרת שלהערב שמשו הוא מתכוין, מתוך מעשיו של מרצתו. דבולי עקמא לא פליגי - דודאי ניכרת באיניש דעלמא, והאי גברא דאפליגי ביה רבי שמעון שזורי ואמר דלא אמרין ביה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, כגון דאישיף ליה - מנא אחרינא פחות מכערשה מן השרץ, ואתא לשילוי וכו', הא הוא דלא נמיר - דלא כתיב בהדיא ככערשה. אבל הערב שמש, דבהדיא כתיב - נגמר גמיר, ובכחן עסקין דמשתמש בו תרומה, הוצאה לעשות נתן על גב כדו - מי שהיו כליו טמאין, והטבילן לדעת דריכת ידיתו, ונמלך לעשות נתן. עושה - גתו על גב טבילה זו שהטביל לשם כדו, ואין צריך לחזור ולהטביל לשם גת. והדיא טבילה שניה - הבא להחמיר על עצמו ולהטביל, קתני מתניתין שהוא מטביל ביום טוב. שאין כאן תקון כלי, ואינה טבילה,

והיה טמא או כליו טמאין, וטבל לדעת כן. והרשות בידו - ואין צריך לחזור ולטבול. וקאמרה מתניתין, דאם בא להחמיר ולהטביל כליו לשם חבורה האחרת - מטביל ביום טוב. **משנה** מביאין שלמים - ביום טוב, לפי שיש בהן אכילת אדם. ואין סומכין עליהן - שהסמיכה אסורה משום שבות, שבכל כדו היה סומך, והיו ליה משתמש בבעלי חיים, ותנן: אין רוכבין על גבי בהמה (לקמן לוב), אבל לא עולות - אין מביאין עולות, חוץ מתמידין ומוספין שהן קרבן צבור וזמנן קבוע. אבל עולת יחיד - לא יביא, לפי שאין בה אכילת הדיוט, וכתיב (שמות יב) "עשה לכם" - ולא לגבוה. **גמרא** מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך ועולת ראיה ליקרב - מתניתין דמודו תרווייהו בשלמים להביא, ולא אפלוג בהו אלא בסמיכתן. בשלמי חגיגה מודו בית שמאי בהבאתן, מפני שהן חובת היום, כדאמרין בחגיגה (טא) מ"הותם אותו חג". ועולה שנחלקו אף בהבאתן - בעולת ראיה נחלקו, והדיא הוא דקא שרו בית הלל - מפני שהיא של יום טוב, דנפקא לן מ"ולא יראו פני ריקם" (שמות כג). אבל נדרים ונדבות - הואיל ואין זמנן היום כלל - דברי הכל אין קרבין, ואפילו שלמים, וכל שכן עולות, דיכול להביאן לאחר זמן. ואף על גב דחגיגה וראיה יש להן תשלומין כל שבעה - שרו בה, שמא יאנס ולא יקריבנה בשאר הימים, ותנן: עבר הרגל ולא חג - אינו חייב באחריותו. והכי מפרש בברייתא לקמן, דמשום האי טעמא שרו לה. שאינה של יום טוב - כגון נדר ונדבה. שאינה קרבה - דאית בה תרתי לאסורא: אין בה אכילת אדם, ואפשר לאחר זמן. ועל שלמים שהן של יום טוב - כגון חגיגה ושלמי שמחה. שקרבין - דאיכא תרתי להתיירא. אכילת אדם, וזמן זמנן ברגל, ואם יעבור הרגל - בטל קרבנו. ועל שלמים שאינן וכו' - אלמא שלמים דנדרים ונדבות לבית הלל קרבין, וקשיא לעולא. תנאי שקלת מעלמא - וכי לא משכחת תנא דאמר כעולא, דתימא עולא כי ההוא סבירא ליה, דאיצטריכא לך לשבושה להך מתניתא ולתרצה. תנאי היא - אשכחן תנא אחרינא דקאי כעולא. מחמת יום טוב - חגיגה ושמחה.

אמר עולא מחלוקת בי - ואם תאמר: לבית שמאי למה להו למימר טעמא משום "וחותם"? הא קאמרין לקמן משום "לכם" ולא לגבוהו ויש לומר: משום דלא תטעה לומר "לה" - כל דלה, ומכל מקום קשיא לבית הלל: למה להו למימר כל דלה? תיפוק ליה משום דאית להו לבית הלל מתוך וכו', והווי שפיר צורך קצת, משום שלא יאמרו שלחן שלך מלא ושל רבך ריקן, כדפרישית לעיל (יבא). ויש לומר: משום שלא תטעה לומר "וחותם חג" - חגיגה אין, עולה לא, רבי

ואיבעית אימא רבנן, וכולה מתניתין ב'שבת. תנו רבנן: כלי שנמקא מערב יום טוב - אין מטבילין אותו בין השמשות. רבי שמעון שזורי אומר: אף בחול אין מטבילין אותו, מפני שצריך הערב שמש. ותנא קא לא בעי הערב שמש? אמר רבא: אשפחתיהו לרבנן דבי רב דיתבי וקא אמרי: במחשבתו נפרת מתוך מעשיו קמפלגי. והכי דמי - כגון דנקיט מנא בידיה, ורהיט ואויל בין השמשות לאמבוליה. מר סבר: האי דקא רהיט ואויל - מידע ידע דבעי הערב שמש, ומר סבר: מחמת מלאכתו הוא דקרהיט. ואמינא להו אנא: במחשבתו נפרת מתוך מעשיו - דכולי עקמא לא פליגי, כי פליגי - כגון דאיטמי בפחות מכערשה, ואתא לקמיה דרבנן לשילוי: בפחות מכערשה, איטמי אי לא? מר סבר: מדהא לא גמיר, הערב שמש נמי לא גמיר, ומר סבר: הא הוא דלא גמיר, הא הערב שמש גמיר. "ומטבילין מנא לנב". תנו רבנן: כיצד מנא לנב? הוצאה לעשות גתו על גב כדו, וכדו על גב גתו - עושה. כיצד מחבורה לחבורה? היה אוכל פחבורה זו ורוצה לאכול פחבורה אחרת - הרשות בידו. משנה בית שמאי אומרים: מביאין שלמים ואין סומכין עליהן, אבל לא עולות. ובית הלל אומרים: מביאין שלמים ועולות, וסומכין עליהן. **גמרא** אמר עולא: מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך, ועולת ראיה ליקרב. דבית שמאי סברי: "וחותם אותו חג לה" חגיגה - אין, עולת ראיה - לא. ובית הלל סברי: "לה" - כל דלה. אבל נדרים ונדבות - דברי הכל אין קרבין ביום טוב, וכן אמר רב אדא בר אבהו: נדרים ונדבות אין קרבין ביום טוב. מתיבי, אמר רבי שמעון בן אלעזר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על עולה שאינה של יום טוב - שאינה קרבה ביום טוב, ועל שלמים שהן של יום טוב - שקרבין ביום טוב. על מה נחלקו - על עולה שהיא של יום טוב, ועל שלמים שאינן של יום טוב. שפית שמאי אומרים: לא יביא, ובית הלל אומרים: יביא! תריין ואימא הכי: אמר רבי שמעון בן אלעזר, לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על עולה ושלמים שאינן של יום טוב - שאין קרבין ביום טוב, ועל שלמים שהן של יום טוב - שקרבין ביום טוב. על מה נחלקו - על עולה שהיא של יום טוב, שפית שמאי אומרים: לא יביא, ובית הלל אומרים: יביא. רב יוסף אמר: תנאי שקלת מעלמא?! תנאי היא. דתנאי: שלמים הנבאים מחמת יום טוב ביום טוב, בית שמאי אומרים: סומך עליהן מערב יום טוב ושוחרטן ביום טוב. ובית הלל אומרים: סומך עליהן ביום טוב, ושוחרטן ביום טוב. אבל

שדרי אינה צריכה, בחבורה זו - על פסחו, והיה טמא או כליו טמאין, וטבל לדעת כן. והרשות בידו - ואין צריך לחזור ולטבול. וקאמרה מתניתין, דאם בא להחמיר ולהטביל כליו לשם חבורה האחרת - מטביל ביום טוב. **משנה** מביאין שלמים - ביום טוב, לפי שיש בהן אכילת אדם. ואין סומכין עליהן - שהסמיכה אסורה משום שבות, שבכל כדו היה סומך, והיו ליה משתמש בבעלי חיים, ותנן: אין רוכבין על גבי בהמה (לקמן לוב), אבל לא עולות - אין מביאין עולות, חוץ מתמידין ומוספין שהן קרבן צבור וזמנן קבוע. אבל עולת יחיד - לא יביא, לפי שאין בה אכילת הדיוט, וכתיב (שמות יב) "עשה לכם" - ולא לגבוה. **גמרא** מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך ועולת ראיה ליקרב - מתניתין דמודו תרווייהו בשלמים להביא, ולא אפלוג בהו אלא בסמיכתן. בשלמי חגיגה מודו בית שמאי בהבאתן, מפני שהן חובת היום, כדאמרין בחגיגה (טא) מ"הותם אותו חג". ועולה שנחלקו אף בהבאתן - בעולת ראיה נחלקו, והדיא הוא דקא שרו בית הלל - מפני שהיא של יום טוב, דנפקא לן מ"ולא יראו פני ריקם" (שמות כג). אבל נדרים ונדבות - הואיל ואין זמנן היום כלל - דברי הכל אין קרבין, ואפילו שלמים, וכל שכן עולות, דיכול להביאן לאחר זמן. ואף על גב דחגיגה וראיה יש להן תשלומין כל שבעה - שרו בה, שמא יאנס ולא יקריבנה בשאר הימים, ותנן: עבר הרגל ולא חג - אינו חייב באחריותו. והכי מפרש בברייתא לקמן, דמשום האי טעמא שרו לה. שאינה של יום טוב - כגון נדר ונדבה. שאינה קרבה - דאית בה תרתי לאסורא: אין בה אכילת אדם, ואפשר לאחר זמן. ועל שלמים שהן של יום טוב - כגון חגיגה ושלמי שמחה. שקרבין - דאיכא תרתי להתיירא. אכילת אדם, וזמן זמנן ברגל, ואם יעבור הרגל - בטל קרבנו. ועל שלמים שאינן וכו' - אלמא שלמים דנדרים ונדבות לבית הלל קרבין, וקשיא לעולא. תנאי שקלת מעלמא - וכי לא משכחת תנא דאמר כעולא, דתימא עולא כי ההוא סבירא ליה, דאיצטריכא לך לשבושה להך מתניתא ולתרצה. תנאי היא - אשכחן תנא אחרינא דקאי כעולא. מחמת יום טוב - חגיגה ושמחה.

אבל

צריך האדם להתנהג בנפשו במידת אכזריות להיות סור מרע.

ממאמר יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ח

רבי שמעון אומר הרי הוא אומר בחג המצות וגו' כל שבא בחג המצות בא בחג השבועות
ובחג הסוכות – כך משמע מתוך פירוש הקונטרס דלקמן גדרים הכי. ואם כן, לפירוש
זה מעיקרא דסלקא דעתך שבא לומר גדרים ונדבות אין קרובין בחול המועד, הכי פירושו:
כל שאינו בא בחג המצות, כגון תורה ויציא בה, דאליבא דתנא קמא תורה אינה קרבה

בחג המצות ואפילו בחול המועד. והוה דוחק.

דהכי משמע ממלתיה גדרים ונדבות חוץ
מתורה אינן באין בחג המצות? וכי תימא: 2
שאינו בא בחג המצות רוצה לומר ביום טוב – אם
כן לא הוי דומיא דחג הסוכות. ועוד: דאם כן
אמאי כתב "בחג השבועות" לומר שאינן באין
בחג השבועות? והא אף בחול המועד דסוכות
אינן באין? ועוד: כי גם לפי המסקנא לא אתי
שפיר, דקאמר דלענין "בל תאחר" קאמר, והכי
קאמר: כל שראוי לבא בחג המצות, שנתייבב בו
קודם חג המצות – בא בחג השבועות ובחג
הסוכות, שלא יאחד מלהביאו או בעצרת או
בסוכות. ועתה איך יביאנו? והלא אין בו חול
המועד? וכי תימא דגדרים ונדבות קרובין ביום טוב
– הא משמע דבהני תנאי ליכא מאן דסבר קרובין
ביום טוב רק רבי אלעזר ברבי שמעון ודוחק הוא
לפרש שכל בחג השבועות – כשבישא דרגל יביאנו
או קודם לכן, ולא ביום טוב קאמר. על כן נראה
דגיס הכי: כל הבא בחג המצות ובחג השבועות
– בא בחג הסוכות וכו', והשתא, מעיקרא סלקא
דעתך כל שאינו בא בחג המצות – כגון תורה, וכן
שאר גדרים ונדבות שאינן באין בחג, השבועות
כדקאמר תנא קמא בהדיא – אינן באין בחג
הסוכות, ואפילו בחול המועד. ולפי המסקנא הכי
קאמר: כל שבא בחג המצות ובחג השבועות,
כלומר שראוי לבא בזמן שניהם, כלומר שעברו
שני רגלים כסדרן – בא בחג הסוכות. פירוש:
צריך שיביאנו בחול המועד של סוכות, וכל שאינו
בא וכו' כלומר: שאינו ראוי לבא בשניהם, רק
בעצרת ולא בחג המצות – אינו חייב להביאו בחג
הסוכות זה, ורישא דוקא, פירוש: בא בחג
הסוכות, כלומר: חובה להביאו משום בל תאחר".
וסיפא לאו דוקא, פירוש: סיפא דאינו בא – רוצה
לומר: אם לא ירצה, שהרי הוא יכול לתמנע עד
סוכות של שנה הבאה. אבל לעולם, אם ירצה –
יקריב בחול המועד. וקל להבין.

נזיר

אָבֵל גְּדִירִים וְנִדְבּוֹת – דְּבָרֵי הַכֵּל אֵין קְרִיבִין בְּיוֹם טוֹב.
וְהָיָה תִּנְיָא בִּי הָיָה תִּנְיָא. דְּתִנְיָא: אֵין מְבִיאִין תּוֹרֶה
בְּחַג הַמִּצּוֹת מִפְּנֵי חֻמֵּי שְׁבָה, וְלֹא בְּעֶצְרָת מִפְּנֵי
שְׁהוּא יוֹם טוֹב. אָבֵל מְבִיא אֲדָם תּוֹרֶת בְּחַג הַסּוּכּוֹת.
רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: הָרִי הוּא אוֹמֵר "בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג
הַשְּׁבִיעוֹת וּבְחַג הַסּוּכּוֹת" כֹּל שְׁבָא בְּחַג הַמִּצּוֹת –
כָּא בְּחַג הַשְּׁבִיעוֹת וּבְחַג הַסּוּכּוֹת, וְכֹל שְׁלֹא כָּא בְּחַג
הַמִּצּוֹת אֵינוֹ כָּא בְּחַג הַשְּׁבִיעוֹת וּבְחַג הַסּוּכּוֹת. רַבִּי
אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מְבִיא אֲדָם תּוֹרֶת בְּחַג
הַסּוּכּוֹת וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹכְתָּהּ מִשּׁוּם שְׁמֻחָה, וְאֵין יוֹצֵא
בָּהּ מִשּׁוּם חֲגִיגָה. אִמֵּר מִר: אֵין מְבִיאִין תּוֹרֶה בְּחַג
הַמִּצּוֹת מִפְּנֵי חֻמֵּי שְׁבָה. פְּשִׁטָּא! אִמֵּר רַב אֲרָא בְּרִיָּה
דְּרַב יִצְחָק, וְאִמֵּר לָהּ רַב שְׁמוּאֵל בֶּר אָבָא: הֵכָא
בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר עֶסְקִינָא, וְקָסְכֵּר: אֵין מְבִיאִין קְרִישִׁים
לְבֵית הַפֶּסֶל. "לֹא בְּעֶצְרָת מִפְּנֵי שְׁהוּא יוֹם טוֹב".
קָסְכֵּר: גְּדִירִים וְנִדְבּוֹת אֵין קְרִיבִין בְּיוֹם טוֹב. "אָבֵל
מְבִיא אֲדָם תּוֹרֶת בְּחַג הַסּוּכּוֹת". אִימָת? אִילִימָא
בְּיוֹם טוֹב עֲצָמוֹ – וְהָא אִמְרַת וְלֹא בְּעֶצְרָת מִפְּנֵי
שְׁהוּא יוֹם טוֹב! אֵלָא בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד. רַבִּי שְׁמַעוֹן
אוֹמֵר: הָרִי הוּא אוֹמֵר "בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשְּׁבִיעוֹת
וּבְחַג הַסּוּכּוֹת", כֹּל שְׁבָא בְּחַג הַמִּצּוֹת – כָּא בְּחַג
הַשְּׁבִיעוֹת וּבְחַג הַסּוּכּוֹת, וְכֹל שְׁלֹא כָּא בְּחַג הַמִּצּוֹת
– אֵינוֹ כָּא בְּחַג הַשְּׁבִיעוֹת וּבְחַג הַסּוּכּוֹת. מִתְקִיף
לָהּ רַבִּי יוֹרָא: הִשְׁתָּא סְלוּתִי מִסְּלִתִינָא, גְּדִירִים וְנִדְבּוֹת
מִפְּנֵיָא? אִמֵּר אֲבִי: בְּתַקְרָבָה – כּוּלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִינִי
דְּשָׂרִי, כִּי פְּלִינִי – לְמִיקָם עֲלִיהּ בִּבְל תֵּאָחֵר". תִּנְיָא
קָמָא סָבֵר: שְׁלֹשׁ רִגְלִים אִמֵּר רַחֲמָנָא, אֲפִילוּ שְׁלֹא
כְּסֻדְרָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן סָבֵר כְּסֻדְרָן – אֵין, שְׁלֹא כְּסֻדְרָן
– לֹא. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מְבִיא אֲדָם

תּוֹרֶת בְּחַג הַסּוּכּוֹת, אִימָת? אִילִימָא בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד – הֵינֵינוּ תִּנְיָא קָמָא. אֵלָא בְּיוֹם טוֹב,
וְקָסְכֵּר: גְּדִירִים וְנִדְבּוֹת קְרִיבִין בְּיוֹם טוֹב. וּמֵאִי שְׁנָא חַג הַסּוּכּוֹת דִּקְסָמ? רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי
שְׁמַעוֹן לְמַעֲמִיָּה, דְּתִנְיָא רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: לֹא יֵאמֵר "חַג הַסּוּכּוֹת" שְׁבֹו הַתְּנוּב מִדְּבַר,
לְמַה נֶּאֱמַר – לומר שְׁהָ אַחֲרוֹן. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: לומר שְׁהָ גִזְרִים. "וְיוֹצֵא
בָּהּ מִשּׁוּם שְׁמֻחָה וְאֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ מִשּׁוּם חֲגִיגָה". פְּשִׁטָּא! דְּבַר שְׁבָחוּתָהּ הִיא, וְכֹל דְּבַר
שְׁבָחוּתָהּ אֵינוֹ כָּא אֵלָא מִן הַחוּלּוֹ! לֹא צָרִיכָא, דְּאֵף עַל גַּב דְּפָרִישׁ. בְּרַבְעָא מִנִּיהּ רַבִּי
שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ מְרַבִּי יוֹחָנָן: הָאוֹמֵר "הָרִי עָלִי תּוֹרֶה וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חֲגִיגָה", "הָרִינִי נִזְוֵר

ונאלח

אבל גדרים ונדבות בו' – ועולא דקאמר כי האי תנא. והני תנאי – דלקמן, פליגי כי הני
תנאי דלעיל בגדרים ונדבות. מפני חמץ שבה – "על חלות לחם חמץ" וגו' (ויקרא ז). ולא
בעצרת מפני שהוא יום טוב – ותורה גדרים ונדבות דהא. בחג הסוכות – בחולו של מועד.
רבי שמעון אוֹמֵר בו' – לקמיה מפרש לה. מביא אדם ותריתו בחג הסוכות – לקמיה
מפרש: אפילו ביום טוב קאמר, ויוצא בה משום
שלמי שמחה. ואף על פי שמחויב בתורה זו
ועמוד, דתניא במסכת חגיגה (תא), "ושמחת
בחגך" – לרבות כל מיני שמחות של בשר
לשמחה. מדלא כתיב "והבאת שלמים ואכלת
שם ושמחת". ומיהו, פשיטא לן דכל זמן שביט
המקדש קיים אין שנחה אלא בבשר, שנאמר
(דברים כז) "ובחבת שלמים ואכלת שם ושמחת".
והאי קרא בהר גרוזים כתיב, ולא בשלמי שמות
יום טוב כתיב, דשמחת יום טוב אם יש לו
בכורות ומעשר בהמה – אין צריך להביא
שלמים. ואין יוצא בה משום חגיגה – דדבר
שבחובה הוא, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא
מן החולין. ותורה זו כבר מחויב הוא, ואין זו
מן החולין שיהא פטור בה חגיגתו. אפר בר –
השתא מוהר אמוילתיה, לפרוש מאי דאמר
לעיל: בהקרב גדרים ונדבות פליגי. לבית
הפסול – שמעמט זמן אכילתו, שאינו יכול
לאכול חמץ אלא עד ארבע שעות, ומתוך כך
חמץ שבה בא לידי נותר. רבי שמעון אוֹמֵר בו'
– קא סלקא דעתך, למיסר גדרים ונדבות בחולו
של מועד אתא. השתא – לרבי שמעון דאסר
הני. סלוותי מִסְּלִתִינָא – לוקטין עצים בשדה מן
המחובר בחולו של מועד, דתניא במועד קטן
(יבב), קוצצין עצים מן המחובר במועד לצורך
המועד. אפר אביי בתקרבא כולי עֲלֵמָא לא
פליגי דשרי – בחולו של מועד. כי פליגי לְמִיקָם
עליה ככל תאחר – וכולא דך מתניתין לענין כל
תאחר איירי. תנא קמא סבר: כל המאחר נזיר
שלש רגלים, אפילו שלא כסדרן – עובר בבל
תאחר. וטעמא ליקף בראש השנה (דב), מהאי
קרא "שלש פעמים בשנה" וגו', למא לי למיכתב
"בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות",
כיון דכתיב שלש פעמים פשיטא דהני גינהו,
דהא מנייהו סליק, דלעיל מנייה כתיב "שמור
את חגי המצות", שבעה שבועות תספור לך, חג
הסוכות תעשה לך, שמע מניה: לבל תאחר,
לומר: אלא קבעתי לך לתשלום מתנותיך
ונדריך. והיינו דקא אתא לאשמועינן עצה טובה:
כל מי שיש עליו תורה – יביאנה בחג הסוכות,
ואפילו הוא רגל ראשון אחר נדרו, שאם לא
יביאנה עכשיו – ינטרף לבא בשבילה
לירושלים, שהרי בעלותו ברגל בפסח לא
יביאנה מפני חמץ שבה, ולא בעצרת – מפני
שהוא יום טוב, נמצא שאיחרה שלשה רגלים
שלא כסדרן. ותאת רבי שמעון למימר: הרי הוא
אומר בו', כסדרן – אין, שלא כסדרן – לא.
הלכך, הנדרה לפני סוכות – יש לו שהות עד

לשנה הבאה. והי' כל שבא בחג המצות, כגון שנדר קודם הפסח, ויהיה עליו להביאה בחג המצות – בא בחג השבועות שלאחריה, או בחג הסוכות, ואין לו עוד שהות. וכל שאינו בא
בחג המצות, שלא ויהיה עליו להביאה בפסח, כגון שנדר אחר הפסח – אינו בא, כלומר: אינו צריך להביאה, לא בחג השבועות שלאחריה, ולא בחג הסוכות, שיש לו שהות עד הסוכות
של שנה הבאה, שעברו שלש רגלים כסדרן. אלא ביום טוב וקסבר בו' – היינו תנאי. לא יאמר חג הסוכות – כשהחזיר הכתוב להוכיח לשלש רגלים לבל תאחר, לא היה צריך
לכתוב "ובחג הסוכות", כיון שכתוב "שלש פעמים בשנה", וכתב "בחג המצות ובחג השבועות", דממילא ידענא דבו היה הכתוב מדבר, שבפרשת סוכות הוא עסוק, ובו נכתב כתוב זה.
שנה אחריו – דבעינן כסדרן. שנה גורם – את בל תאחר. שאפילו נדר לפני החג, כיון שעבר עליו חג הסוכות – עובר. דבר שבחובה הוא – דכתיב "חגותם". מן החולין – ולא ממעות
מעשר שני, ולא מגדרים ונדבות שהוא מחויב ועומד בהן. דאף על גב דפריש – דכשנדר התורה פירש על מנת שיוצא בה ידי חגיגתו.

ביצה דף יט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רלט

המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות, ללמדנו ששלשת רגלים אלו
הם הזמן שקבעה תורה לתשלום הנדר, וכיון שעברו שלשה רגלים
ולא שילם את נדרו עובר בלאו של 'בל תאחר'. ובענין זה נחלקו
התנאים בבירייתא: תנא קמא סבר שלש רגלים סתם אמר רחמנא
לזמנו של הלאו, ואפילו אם עברו שלש פסחין האמור בכתוב, ולכן
נתן תנא קמא עצה טובה, שאם מחוייב אדם תודה יביאנה בחול
המועד של סוכות בזמן עליותו לרגל, ואף שרק עתה נדרה, כיון
שבפסח לא יוכל להביאה משום חמץ שבה, ובעצרת לא, מפני
שאין נדרים ונדבות קרבים ביום טוב, ויצטרך לעלות לירושלים
פעם נוספת קודם עצרת, כדי להקריבה בטרם יעבור עליה בבל
תאחר. ורבי שמעון סבר, דווקא כשעברו שלשה רגלים פסחין
האמור בכתוב, אין – עובר בבל תאחר, אבל אם עברו שלש
פסחין, לא עובר, ופירוש דבריו הוא, כל שבא בחג המצות, כלומר
שנדר קודם הפסח והיה יכול להביאו בפסח, בא חג השבועות או
בחג הסוכות, אבל לאחר מכן יעבור בבל תאחר. אך כל שלא בא
בחג המצות, כלומר, שלא יכול היה להביאו בפסח משום שנדר
לאחריו, אינו בא בחג השבועות ובחג הסוכות שלאחריו, אלא
יכול להביאו גם בסוכות של השנה שלאחריה, כיון שאין עובר
בבל תאחר עד שיעברו עליו שלש רגלים כסדרן.

***

הגמרא מבארת דברי רבי אלעזר: רבי אלעזר פירש שמעון אמר,
מביא אדם תודתו בחג הסוכות. מבררת הגמרא: אימת מביא,
אילימא בחולו של מועד, היינו תנא אמר, ומה הוסיף על דבריו.
אלא בהכרח כוונתו ביום טוב. וקסבר, נדרים ונדבות קריבין ביום
טוב. וכרבי שמעון בן אלעזר לעיל (ע"א), הסובר שלדברי בית
הלל קרבים שלמי נדבה ביום טוב. וזה מה שאמרה הגמרא 'והני
תנאי כהני תנאי'.

שואלת הגמרא: ומאי שנא חג הסוכות דנקט רבי אלעזר, והלא
בכל יום טוב הוא כן. משיבה הגמרא: רבי אלעזר פירש שמעון נקט
אילימא בחולו של מועד, היינו תנא אמר, קמא ואמר הכתוב בפסוק
הנדרש לענין בל תאחר, 'חג הסוכות', שהרי בו הקטוב שלפניו
מקדש, 'חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים'. ואף שחזרה התורה
למנות את כל הרגלים כדי ללמדנו שהם הזמן הקובע ללאו של
בל תאחר כאמור, לא היה לה להזכיר חג הסוכות, שהרי עוסקים
כתובים אלו בעניינם. ולמה נאמר, כדי לומר שזה אחרון לסדר
הרגלים הקובע לענין בל תאחר, ורק אם עברו פסח עצרת וסוכות
על פי סדר זה, עובר בבל תאחר. רבי אלעזר פירש שמעון חולק
ואומר, מה שהזכיר הכתוב 'חג הסוכות' הוא כדי לומר שחג זה
בלבד הוא הגורם לעבור בבל תאחר, ואף אם נדר קודם סוכות,
עובר מיד לאחריו בלאו זה. ולכן אמר, 'מביא אדם תודתו בחג
הסוכות' כדי שלא לעבור בבל תאחר.

***

הגמרא מפרשת את המשך דברי רבי אלעזר: ויציא בה – בתודתו
משום שמחה, ואינו יוצא בה משום חגיגה, שהרי חגיגה
מקשה הגמרא: פשיטא שאינו יוצא בה משום חגיגה, שהרי חגיגה
דבר שפחותה הוא, כנאמר (ויקרא כג מא) 'והחגתם אותו חג לה', וכל
דבר שפחותה אינו בא אלף מן החולין, ולא מנדרים ונדבות
שמחוייב ועומד בהם משום נדר. מתרצת הגמרא: לא צריכא
להשמיענו שאינו יוצא בה משום חגיגה, אלא דאף על גב דפירש
בשעה שנדר התודה שיצא בה ידי חובת חגיגה, אינו מועיל.
וכדקמא מניה רבי שמעון בן לקיש פירש יוחנן, האומר הרי עלי
תודה, ויציא בה אף ידי חגיגה ברגל, האם מועיל תנאו, ויוצא
בתודה ידי חובת חגיגה, או לא. וכן יש להסתפק במי שאמר הריני
נזיר,

אבל שלמי נדרים ונדבות, להקריב הכל אין קריבין ביום טוב. וכדברי
תנא זה סבר עולא.
מוסיפה הגמרא: והני תנאי שבבירייתא להלן, אף הם נחלקו כי הני
תנאי דלעיל, בדין הקרבת נדרים ונדבות ביום טוב. דתניא, אין
מביאין קרבן תודה בחג המצות, מפני לחמי החמץ שבה. ולא
בעצרת – חג השבועות, מפני שהוא יום טוב, ואסור להקריב בו
נדרים ונדבות. אבל מביא אדם תודתו בחול המועד של חג
הסוכות. רבי שמעון אמר, הרי הוא אמר (דברים טז טז), 'שלוש
פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר,
בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות, ולא יראה את פני ה'
ריקס'. וכך נדרש הכתוב, כל קרבן ששם בחג המצות, בא בחג
השבועות ובחג הסוכות, וכל שלא בא בחג המצות אינו בא בחג
השבועות ובחג הסוכות. רבי אלעזר פירש שמעון אמר, מביא אדם
את תודתו ביום טוב של חג הסוכות, ויציא בה – ובאכילת בשרה
ידי חובתו משום שמחה, ואין צריך להקריב שלמים אחרים לשם
כן. ואולם אין יוצא בה משום חגיגה, שעצם הקרבתה חובה, ודבר
שבחובה אינו בא אלא מן החולין, ולא מבהמה החייב להקריבה,
כגון תודה.

***

מפרשת הגמרא את שלשת השיטות השנויות בבירייתא, ועל פי זה
יבאר שנחלקו בדין הקרבת נדרים ונדבות ביום טוב: אמר מר, אין
מביאין תודה בחג המצות, מפני חמץ שבה. מקשה הגמרא: פשיטא,
ומדוע נצרך תנא קמא להשמיענו זאת. מתרצת הגמרא: אמר רב
אמא בריה דרב יוחנן, ויש שאמרי לה – לתירוץ זה בשם רב שמואל
בר אבא, אין כוונת התנא להקריבה בחג עצמו, אלא הפסח בארבעה
עשר בניסן עסקינן, וקסבר התנא שאין מביאין קדשים לבית הפסול,
כלומר, אסור להקריב קרבן באופן שגורם למעט בזמן אכילתו
שקבעה לו תורה, ועל ידי זה עלול לבא לידי פסול נותר, ולכן אין
להביא תודה והנאכלת ליום ולילה) בערב פסח, שהרי ממעט זמן
אכילת לחמי החמץ עד סוף שעה רביעית ביום, ויפסלו בנותר.
עוד אמר תנא קמא: ולא בעצרת מפני שהוא יום טוב. מפרשת
הגמרא: קסבר, נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב. וכשיטת התנא
בבירייתא לעיל.

עוד אמר: אבל מביא אדם תודתו בחג הסוכות. מבררת הגמרא:
אימת מביא, אילימא ביום טוב עצמו, ודא אמרת ולא בעצרת, מפני
שהוא יום טוב. משיבה הגמרא: אלף בחולו של מועד.

הגמרא מבארת דעת רבי שמעון: רבי שמעון אמר, הרי הוא אמר
'בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות'. ויש לדרוש, כל קרבן
ששם בחג המצות, בא בחג השבועות ובחג הסוכות, וכל שלא בא
בחג המצות, אינו בא בחג השבועות ובחג הסוכות. וסברה הגמרא,
שכוונתו לדרוש שכשם שאין קרבה תודה בכל הפסח משום לחמי
החמץ שבה, כמו כן אינה קרבה בעצרת ובכל חג הסוכות, ואף לא
בחולו של מועד, ולכן מקשה: מתקף לה רבי יוחנן, והלא אין
סברא כלל לאסור הקרבה בחול המועד דהשתא פלותי מסלתינן
– הרי הותר בו אפילו ללקוט עצים מן המחובר לצורך המועד,
הקרבת נדרים ונדבות מפני א – אין צריך לומר) שמותר.

מיישבת הגמרא: אמר אביי, בהקדמה של תודה בולף עלמא לא
פליגי דשרי בחול המועד של סוכות, כי פליגי תנא קמא ורבי
שמעון, מתי הזמן למיקם עליה – לעמוד עליה, לעבורו ב'כל
תאחר'. שדרשו חכמים (ראש השנה ד:): ממה שנאמר (דברים טז
טז), 'שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלוהיך
במקום אשר יבחר, בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות, ולא
יראה את פני ה' ריקס'. ודי היה ליכתב 'שלוש פעמים בשנה',
שהרי הוזכרו הרגלים בפסוקים הקודמים, ולמה נאמר 'בחג

צריך לכפות את עצמו בכמה גדרים וסייגים ודקדוקי סופרים ולהיות קדש עצמך במותר לך, שכל זה הוא עניין של אכזריות. שחורות
קעורב.

ממאמר יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ח

וְאֵלֶּה – אביא את הקרבנות שעלי להביא בגמר נזירותי קודם
שאגלה את שערי, מִמְעוֹת מַעֲשֵׂי שָׁנִי, פָּהוּ, האם מועיל דיבורו
ויכול להביאם ממעות אלו, או לא. אָמַר לִיה רבי יוחנן, זה שנדר
תודה בתנאי, הרי הוא נזיר ו-חל נדרו, וחייב בתודתו, וְאֵינוּ יוֹצֵא
בה ידי חגיגה, וכן זה שנדר נזירות בתנאי, הרי הוא נזיר, וְאֵינוּ
מַלְלֵךְ על קרבנות ממעות מעשר שני. שכיין שקיבל על עצמו
להביא תודה, או להיות נזיר, מיד נתחייב, שאמירתו לגבה
במסירתו להדייט, ולאחר שכבר חל נדרו ללא תנאי שוב אינו יכול
להתנות עליה:

***

הגמרא מביאה דין דומה: הוּא אֲבָרָא שהיה עומד למות דָּאֲמַר לְהוּ
ו-לאחרים, הָבֵי לִיה ו-תנו לו! אֲרִבְעָ מָאָה זָוִי לְפָלוּגִי, וְלָנֶסֶב בְּרֵיתִי
– וישא את בתי. אָמַר רַב פָּפָא, אֲרִבְעָ מָאָה זָוִי שָׁקִיל – יקה, כלומר
זכה בהם, וּבְרֵיתִיהּ ו-וברתו של הנותן, אִי פָּעִי נָסִיב, אִי פָּעִי לֹא נָסִיב,
ואין המתנה תלויה בנישואי הבת. מפרשת הגמרא: מַעֲמָא שְׁאִין
הנשואין נחשבים כתנאי למתנה, משום דָּאֲמַר הָבֵי לִיה אַרְבַּע
מאות זוז, וְלָנֶסֶב בְּתִי, והקדים ציווי הנתינה לתנאי הנישואין. אָבֵל
אִי אָמַר בסדר הפוך, לָנֶסֶב בְּתִי, וְהָבֵי לִיה אַרְבַּע מאות זוז, הרי
הנתינה היא בתנאי שישאנה, ועל כן, אִי נָסִיב את הבת שָׁקִיל את
המתנה, וְאִי לֹא נָסִיב, לֹא שָׁקִיל:

***

יְתִיב מִרְיָם וְקָאֲמַר לְהָא שְׁמַעְתָּא, שאין מועיל תנאי לצאת ידי
חגיגה בתודה, וכן לא להביא את קרבנות נזירותו ממעות מעשר
שני, מַשְׁמִית דְּנִפְשִׁיהּ – מעצמו, כהלכה פסוקה, ולא בלשון בעיא.
אָמַר לִיה רַבִּינָא לְמִרְיָם, אַתּוּן הָבִי מַתְּנִיתוּ לִהּ, אבל אֲנִי כִּדְבָרָא
מִיָּנִיהּ רִישׁ לְקִישׁ מִרְבִּי יוֹחָנָן, והשיבו שכן הדין, מַתְּנִין לִהּ:

***

שנינו במשנתנו מחלוקת בית שמאי ובית הלל האם סומכים ביום
טוב על שלמי חגיגה ושמוחה קודם הקרבתם, וסברה כעת הגמרא
שהמחלוקת תליה האם שלמי חובה חייבים בסמיכה או לא.
ומביאה הגמרא ברייתא שיש לדון בה לפי זה: תִּנִּי תִנָּא קָמִיה
ו-שנה תנא לפניו דְּרַבִּי יִצְחָק בְּרַ אָבָא, נאמר בעולת אהרן
שהקריבה ביום השמיני למילואים כפי שנצטווה, וְיִקְרַב אֶת
הַעֹלָה וְיַעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט, והלא בעולת חובה כעין זו לא נאמר עד
כה שום משפט, ובהכרח כוונת הכתוב שהקריבה כַּמִּשְׁפָּט עוֹלַת
נִדְבָה, האמור בפרשת ויקרא, ולמד הכתוב על עוֹלַת חוֹבָה שְׁמִעוֹנָה
סְמִיכָה כעולת נדבה. אָמַר לִיה רבי יצחק בר אבא לתנא, דָּאֲמַר לָךְ
מִנִּי – שיטת ברייתא זו שהנך שונה בִּית שְׁמַאי היא, דְּמוּכַח מִכָּךְ
שפטרו שלמי חובה מסמיכה דְּלֹא גָמְרִי ו-שאין למדיסן שְׁלָמִי חוֹבָה
בבנין אב מִשְׁלָמִי נִדְבָה, משום שיש לפרוך מה לנדבה שהיא
מצויה, ולכן חייבה התורה לסמוך עליה, ואין ללמוד ממנה לשלמי
חובה. ולפי זה גם אין ללמוד עולת חובה מעולת נדבה, ועל כן
הוחקו לדרשה האמורה בברייתא, כדי לחייבה בסמיכה. דָּאִי
בשיטת בִּית הָלֵל נשנתה, קשה שהדרשה מיותרת, דְּכִיּוֹן דְּגָמְרִי
ו-למדיסן חיוב סמיכה בשְׁלָמִי חוֹבָה בבנין אב מִשְׁלָמִי נִדְבָה, אם כן
עוֹלַת חוֹבָה נִמִּי לֹא תִבְעִי קָרָא להטעינה סמיכה, דְּגָמְרִי לה בבנין
אב מַעֲוֹלַת נִדְבָה. דוחה הגמרא: וּמַמָּא דְּבִית הָלֵל שְׁלָמִי חוֹבָה
מִשְׁלָמִי נִדְבָה גָמְרִי, ולפי זה גם עולת חובה יש להם ללמוד מעולת
נדבה. דָּלְמָא גם בית הלל מודים שאי אפשר ללמוד חובה מנדבה,
וחיוב סמיכה בשלמי חובה בבנין אב מַעֲוֹלַת חוֹבָה גָמְרִי, ועולת
חוֹבָה גּוּפָא ו-עצמה, כְּפִינָא קָרָא ד'כמשפט' לחייבה בסמיכה, שרק
אחר שלמדנו סמיכה בעולת חובה, אפשר ללמוד ממנה לשלמי
חובה הדומים לה. ואם כן הברייתא נאמרה לדברי הכל. מקשה

הגמרא: ודאי אין לומר כן דְּמָאִי שְׁנָא מִשְׁלָמִי נִדְבָה דְּלֹא גָמְרִי בֵּית
הלל לחייב סמיכה בשלמי חובה, משום שיש לפרוך שְׁכֵן מַצּוּיִן
הם, יותר משלמי חובה, אם כן אף מַעֲוֹלַת חוֹבָה נִמִּי לֹא גָמְרִי
לשלמי חובה, משום שיש לפרוך שדווקא עולת חובה טעונה
סמיכה שְׁכֵן קרבה כָּלִיל על המזבח, מה שאין כן שלמי חובה
שבשרם ניתן לאכילה לכהנים ולבעלים, ואם כן מניין לבית הלל
ששלמי חגיגה ושמוחה טעונים סמיכה. יש להשיב, עולת חובה תוכיח,
אכן הברייתא לדברי הכל נשנתה, שגם לבית הלל אין ללמוד
חובה מנדבה, ולכן צריך את דרשת הכתוב ללמד על סמיכה
בעולת חובה, ואכן אין ללמוד ממנה לבד לשלמי חובה, מחמת
הפירכא האמורה, אמנם אֲתִיָּא מִבְּעִינָא – למדים אנו סמיכה
לשלמי חובה בצד השהיה מבין שניהם ו-שלמי נדבה ועולת חובה,
מה מצינו בשלמי נדבה שטעונים סמיכה, אף שלמי חובה שהם
שלמים כמותם טעונים סמיכה. ואם תפרוך, מה לשלמי נדבה
שמצויין, ולכן טעונים סמיכה. יש להשיב, עולת חובה תוכיח,
שאף שאינה מצויה טעונה סמיכה, וכמו כן יש לרבות שלמי חובה.
ואם תפרוך, מה לעולת חובה שהיא כליל, לכן טעונה סמיכה. יש
להשיב, שלמי נדבה יוכיחו, שטעונים סמיכה אף על פי שאינם
כליל. נמצא כי מעולת חובה יש להוכיח שאין טעם הסמיכה מפני
שכיחות הקרבן, ושלמי נדבה יוכיחו שאין טעם הסמיכה מפני
שהקרבן כליל, ובהכרח טעם הסמיכה הוא מחמת הצד השהיה
שבשניהם, שהם קרבן יחיד וטעונים נסכים. ויש ללמוד מהם שכל
קרבן יחיד הטעון נסכים טעון סמיכה, ולכן טוברים בית הלל
ששלמי חובה טעונים סמיכה.

רבי יצחק בר אבא נקט בפשיטות שכוונת בית שמאי האוסרים
לסמוך ביום טוב על שלמים הקרבים, הוא מפני שלדעתם אין כלל
חיוב לסמוך על שלמי חובה. מקשה הגמרא על דבריו: וְכִי כִּבְרִי
בֵּית שְׁמַאי שְׁלָמִי חוֹבָה לֹא פָּעִי סְמִיכָה כָּלִל, ואף לא כשהם
קרבים בחול. וְהַתְּנָא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵּית
הָלֵל עַל הַסְּמִיכָה עֲצָמָה, שְׂצִירָה אותה אף בשלמי חובה, אלא על
מַה נִּחְלְקוּ, עַל תִּכְפָּה לְסְמִיכָה שְׁחִיטָה. שְׁפִית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אֵינוּ
צָרִיךְ להסמיך השחיטה לסמיכה, ולכן לא התירו את איסור
השבות שיש בסמיכה, כיון שאפשר לסמוך מערב יום טוב. וּבֵּית
הָלֵל אוֹמְרִים, צָרִיךְ שתהיה השחיטה מיד לאחר הסמיכה, ומאחר
וזמן שחיטת השמוחה והחגיגה הוא ביום טוב, אף הסמיכה צריכה
להיעשות דווקא בו ולא מערב יום טוב.

מתרצת הגמרא: מחלוקת תנאים היא בביאור שיטת בית שמאי,
ורבי יצחק בר אבא הוא דָּאֲמַר כִּי הָאִי תִנָּא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי
כְּרַבִּי יְהוּדָה, לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵּית הָלֵל עַל תִּכְפָּה לְסְמִיכָה
שְׁחִיטָה, שְׂצִירָה שתהא בקרבן הטעון סמיכה. אלא על מַה נִּחְלְקוּ,
עַל הַסְּמִיכָה עֲצָמָה אם טעונה היא בשלמי חובה, שְׁפִית שְׁמַאי
אוֹמְרִים אֵינוּ צָרִיךְ, וּבֵּית הָלֵל אוֹמְרִים, צָרִיךְ.

***

תִּנִּי רַבִּנָּן, מַעֲשֶׂה כְּהִלָּל הִזְקִין שְׁהָבִיא את עוֹלָתוֹ ו-עולת ראייה לְעוֹרָה
כדי לִסְמוֹךְ עָלֶיהָ בְּיוֹם טוֹב ולהקריבה. חֲבָרִי עָלִיו תִּלְמִידֵי שְׁמַאי
הִזְקִין, אָמְרוּ לוֹ מַה מִּיכָּה שֶׁל כְּהִנָּה זֶה, ומרוב ענותנותו לא רצה
להתווכח עמם, ושינה מפני השלום וְאָמַר לָהֶם, נִקְבָּה הִיא, שאינה
כשרה לעולה הבאה מן הזכרים בלבד, וְיִזְכְּרִי שְׁלָמִים של חג
הַבִּאֲחִיָּה, כְּשֶׁבֶשֶׁל לָהֶם בְּזִנְיָה, להטעותם שנקיבה היא, וְהִלְכּוּ לָהֶם.
וְאוֹתוֹ הַיּוֹם נִבְרָה דָּם שֶׁל בֵּית שְׁמַאי עַל בֵּית הָלֵל, וּבְקִישׁוֹ לְקִבּוּעַ
הַלֵּכָה כְּמוֹתָן שְׁאִין עולת ראייה קרבה ביום טוב. וְהִיא שֶׁם יִקְרָא אֶחָד
מִתְּלָמִידֵי שְׁמַאי הִזְקִין, וּבָבָא בֶן בּוּטָא שָׂמוּ, שְׁחִיָּה וְיָדַע שְׁהִלְכָה כְּבִית
הָלֵל, וכדי שלא יקבעו הלכה כבית שמאי שָׁלַח

ביצה. פרק שני - יום טוב דף כ עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רמא רש"י תוספות

ואגלה מַעֲשֵׂה שֶׁנִּי - קרבנות שגזר עליו הכתוב ביום תגלחתו, אקנה ממעות מעשר שני. נדור - על התורה, ואינו יוצא בה ידי חגיגה. נזיר ואינו מגלה - ממעות מעשר אלא מן החולין, דכיון דאמר "הרי עלי" - נתיחייב, דאמירה לגביה כמסירה להדיוט, וכי הדר אמר על מנת - לאו מילתא היא. והוא נברא - מצוה מחמת מיתה

נזיר ואינו מגלה - ודוקא דקאמר הכי, אבל אם אמר אפאכ על מנת שאצא משום חגיגה הרי עלי תודה - לא. וכן בנזיר, וכן משמע בסמוך, דקאמר: דטעמא דאמר הבו ליה ולנסיב כו'. וכן פירש בקונטרס, שפירש טעמא משום דכיון דאמר הרי עלי - נתיחייב, דאמירה לגביה כמסירתו להדיוט. וכי אמר על מנת - לאו מילתא היא.

ויקרב את העולה וכו' - פירש רש"י דקאי אעולה של אחרן שנאמר בפרשת שמייני - ולא נדחיא, דהא קאי אעולת צבור, דהכתוב "שעיר העם" ומיד אחר כך כתיב "ויקרב את העולה". ועולה של אחרן מפורשת בפסוק אחר בפרשה. לכך נראה דאין הכי נמי, דקאי אעולה של צבור.

למד על עולת חובה שטעונה סמיכה - ותימה: דאמר התם דאין טענין סמיכה בקרבנות צבור אלא בשתי קרבנות, וזו אינה מן המזבח אלא (פר) של עבודה וזה ופר של העלם דברו ולפירוש רש"י דפירש דהבא מיירי בקרבן של אחרן שהוא קרבן יחיד - נתיא. ויש לומר: דהא דקאמר דאין צריכין סמיכה אלא בשתי קרבנות - היינו דוקא בקרבנות שחן לדורות, אבל הבא מיירי בקרבן המלואים, שהיה לפי שעה. ומכל מקום קשה: להדיק ילפינן דורות משעה? דקאמר למד על עולת חובה שטעונה סמיכה? ועוד: היכי ילפינן יחיד מצבור? דהא פירוש דקרא ד"ועשה כמשפט" מיירי בקרבן צבור, ולפירוש רש"י נתיא. ועוד יש לומר שנויא השוה לשניהם: הואיל וגלה לנו קרא ד"ויקרב את העולה" וגו' דילפינן שעה מדורות, וקרבן צבור קיימנן יחיד, דכתיב "אדם כי יקריב" לדורות - והוא הדין דלילפי דורות משעה ויחיד מצבור. ועוד אמר הרב רבי מאיר: דיש לישב פירוש רש"י, ולעולם פשטיה דקרא ד"ויקרב העולה" מיירי בקרבן צבור, ואי קשיא הא אינה טעונה סמיכה, כדקאמר שתי סמיכות בצבור - יש לומר: דאין הכי נמי, אלא אם אינו ענין לקרבנות צבור, דהא קיימנן לן דאין טענין סמיכה אלא בשתי קרבנות צבור, וזו אינה מן המזבח - תנחו ענין לקרבנות אחרן שהוא קרבן יחיד. **ולא** גמרי שלמי חובה כו' - השתא אית ליה לרבי יצחק בר אבא דטעמא דבית שמאי דאמרי אין סומכין היינו משום דאין טענין סמיכה, ורש"י כריב יסי דקאמר בסמוך דפליגי בתחב כו', ולא פירש במתניתין טעמא משום שבות, מששתמש בבעלי חיים. ויפה פירש, דבפרק "אין דורשין" (חגיגה טו,ב) משמע דבכחי פליגי לרבי יוחנן. **דלמא** מעולת חובה גמרי - ואם תאמר: והא חזי דבר הבא מן החיקש, דעולת חובה לא ידענן אלא מנדרה כ"משפט", ודבר הלמד בהדיק אינו חזור ומלמד בבנין אב ויש לומר: דבעיא היא בוחבים (ג.א) אם חזור ומלמד בבנין אב ואם לאו, והבא קאמר: אם תמצא לומר חזרין ומלמדין בבנין אב דבר הלמד בהדיק - מעולת חובה גמרי לך, דחובה מחובה ילפינן. והביא

וְאִגְלַח מַעֲשֵׂה שֶׁנִּי מוה? אָמַר לִיה: נְדוּר וְאִינוּ יוֹצֵא, נְזִיר וְאִינוּ מְגַלֵּחַ. הֵחֵא גְבָרָא דְאָמַר לְהוּ: הָבּוּ לִיה אֲרֻבַּע מָאָה זָוִי לְפָלוּגִי, וְלִנְסִיב בְּרִיתִי. אָמַר רַב פֶּפְא: אֲרֻבַּע מָאָה - שְׁקִיל, וּבְרִיתִיהּ, אִי בָּעֵי - נָסִיב, אִי בָּעֵי - לֹא נָסִיב. מַטְמָא דְאָמַר: הָבּוּ לִיה וְלִנְסִיב, אָבֵל אִי אָמַר לִנְסִיב וְהָבּוּ לִיה, אִי נָסִיב - שְׁקִיל, וְאִי לֹא נָסִיב - לֹא שְׁקִיל. יְחִיב מְרִירָא וְקָאֻמְרָא לְהָא שְׁמַעְתָּא מִשְׁמִיה דִּנְפִישִׁיהּ. אָמַר לִיה רַבִּינָא לְמַרְיָא: אֲתוֹן הָכִי מִתְנִיתִי לָהּ, אֲנִי כְּדָבְכָא מִצִּיה רִישׁ לְקִיש מְרַבִּי יוֹחָנָן מִתְנִינָן לָהּ. תְּנִי תְנָא קָמִיה דְּרַבִּי יִצְחָק בַּר אָבָא: "וְיִקְרַב אֶת הָעוֹלָה וְעֲשֶׂה כְּמִשְׁפָּט עוֹלַת נִדְבָה. לָמַד עַל עוֹלַת חוֹבָה שְׁמַעְוִנָה סְמִיכָה. אָמַר לִיה: דְּאָמַר לָךְ מִנִּי - בֵּית שְׁמַאי הִיא, דְּלֹא גְמָרִי שְׁלָמִי חוֹבָה מִשְׁלָמִי נִדְבָה. דָּאִי בֵּית הַלֵּל, כִּיּוֹן דְּגְמָרִי שְׁלָמִי חוֹבָה מִשְׁלָמִי נִדְבָה - עוֹלַת חוֹבָה נְמִי לֹא תִפְגֵּי קָרָא, דְּגְמָרִי מְעוֹלַת נִדְבָה. וּמִפְּמֹאֵי דְּבֵית הַלֵּל שְׁלָמִי חוֹבָה מִשְׁלָמִי נִדְבָה גְמָרִי? דְּלִמָּא מְעוֹלַת חוֹבָה גְמָרִי, וְעוֹלַת חוֹבָה גּוֹפָא בָּעִיָּא קָרָא! מֵאִי שְׁנָא מִשְׁלָמִי נִדְבָה דְּלֹא גְמָרִי - שְׁכַּן מִצִּוְיָא, מְעוֹלַת חוֹבָה נְמִי לֹא גְמָרִי - שְׁכַּן כְּלִיל. (אֵלָּא) אֲתֵיָּא מְבִינִיָּא. וְסָבְרִי בֵּית שְׁמַאי שְׁלָמִי חוֹבָה לֹא בָּעִי סְמִיכָה? וְהִתְנַיָּא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי: לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל עַל הַסְּמִיכָה עֲצֻמָּה שְׁצִירָה, עַל מָה נִחְלְקוּ - עַל "תִּכְף לְסְמִיכָה שְׁחִיטָה". שְׁבִית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אִינוּ צָרִיד, וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: צָרִיד - הוּא דְּאָמַר כִּי הָאִי תִנָּא. דְּתַנָּיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה: לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל עַל תִּכְף לְסְמִיכָה שְׁחִיטָה שְׁצִירָה, עַל מָה נִחְלְקוּ - עַל הַסְּמִיכָה עֲצֻמָּה, שְׁבִית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אִינוּ צָרִיד, וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: צָרִיד. תְּנִי רַבְּנָן: מַעֲשֶׂה בְּהַלֵּל הִזְקָן שְׁהִבִּיא עוֹלָתוֹ לְעֹזֶרֶה לְסֻמוּף עֲלֶיהָ כּוּזָב. הָבְרוּ עֲלֶיהָ תִּלְמִידֵי שְׁמַאי הִזְקָן, אָמְרוּ לוֹ: מָה פִּיכָה שֶׁל בְּהִמָּה זֹאת? אָמַר לָהֶם: נִקְבָּה הִיא, וְלִזְבָּחִי שְׁלָמִים הִבְאִיתִיהּ. כִּשְׁפִישׁ לָהֶם מִזְבֵּחַ, וְהִלְכּוּ לָהֶם. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם גְּבָרָה יָדָם שֶׁל בֵּית שְׁמַאי עַל בֵּית הַלֵּל, וּבִקְשׁוּ לְקַבֵּעַ הַלֵּכָה כְּמֹתָן, וְהָיָה שֵׁם זֶקֶן אֶחָד מִתִּלְמִידֵי שְׁמַאי הִזְקָן, וּבָבָא בֶּן בּוּטָא שָׂמוּ, שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהִלָּכָה כְּבֵית הַלֵּל, וְשִׁלַּח וְהִבִּיא

מצויה ושטענה סמיכה, אף אני אביא שלמי חובה, שאף על פי שאינן מצוין - יטענו סמיכה. וכי פרכת: מה לעולת חובה שכן כליל, תאמר בשלמי חובה שאינם כליל - שלמי נדרה יוכיחו, ותורה דקין, לא ראי זה כראי זה; ולא ראי עולת חובה כראי שלמי נדרה לתלות טעם הסמיכה בראיה - שכן כליל, דהא ליתא בשלמי נדרה, וכתבי בהו סמיכה, הצד השווה שבהן - על כרחך תתלה טעם סמיכתן בטעם הצד השווה שבשניהם בעולת חובה ובשלמי נדרה, הצד השווה שבניהם שקרבן יחיד הן וטעונין נסכים (וסמיכה), אף אני אביא כל הטען נסכים והוא קרבן יחיד שישטען סמיכה, ואותו להו שלמי חובה מהאי טעמא. לא נחלקו על הסמיכה - בשלמי חובה שצריך, אלא כך היו בית שמאי אומרים: סומך עליהן מערב יום טוב, ושחטן ביום טוב, ולא אמרין תכף לסמיכה שחטתה. הוא דאמר כי האי תנא כו' על תכף לסמיכה שחטתה שצריך - בדבר הטעון סמיכה, כדכתיב "וסמן ושחט". על הסמיכה עצמה - אם טענין שלמי חובה סמיכה. נקבה היא - שאין עולה נקבה. ולזבחי שלמים הבאתיה - מרוב ענותותו של הלל היה משנה מפני השלום. כשכש להם בוננה - כדי להשתנות, שיהיו סבורים שהיא נקבה.

והביא כל צאן קדר בעורה - ותימה: הא אין מבאין חולין בעורה ויש לומר: דלאו דוקא בעורה, אלא בחר הבית.
שבידתך פתוחה - פירש הקונטרס: לשון כירה ממש ונראה דרצוה לומר כמו ויכרה להם כירה גדולה (מלכים ב' ו').

נדרים ונדרות יוכיחו - פירש הקונטרס: שמותר להדיט במקום שמותרים להדיט לעשות כל צרכו כגון ביום טוב - אסורין ליקרב לגבוה אפילו שלמים, וכל שכן עולות. במאי קא מפלגי? מר סבר: נדרים ונדרות אין קרבינן. פירש רש"י: תנא קמא דאמר נדרים ונדרות יוכיחו, ומר סבר, אבא שאול, נדרים ונדרות קרבינן ביום טוב, מדלא קאמר נדרים ונדרות יוכיחו. והרב רבנן שמואל דהה מפירש פירוש אחר: נדרים ונדרות יוכיחו - במקום שיש חלק להדיט כגון שלמים, ואסורין לגבוה כגון עולות. במאי קמפלגי? תנא קמא סבר נדרים ונדרות קרבינן ביום טוב, מדקאמר במקום שחומר להדיט כגון שלמים דהוו נדרים ונדרות, אלמא דסבירא ליה לתנא קמא דנדרים ונדרות קרבינן ביום טוב, ואסורין לגבוה - כגון עולה. אבל אבא שאול, דאמר ומה במקום שכירתך סתומה כו' - משמע אפילו דשלמים. אלמא דסבירא ליה דנדרים ונדרות אין קרבינן ביום טוב. וקשה להאי פירושא: דבפרק "אלו עוברין" (פסחים מז. ו) אמר בהדיא: וסבר לה כאבא שאול, דאמר: "לכם" ולא לגוים. משמע: אבל נדרים ונדרות - קרבינן ביום טוב. ומדלא מוקי ליה לומר, "לכם" - ולא לגבוה. אלמא דסבירא ליה לאבא שאול דנדרים ונדרות קרבינן ביום טוב. לכן נראה כפירוש ראשון.
לכם ולא לגוים - בית הלל נמי דרשי "לכם" ולא לגבוה למעוטי נדרים ונדרות, כדפירש בפרק קמא (יבא, דבורו המתחיל "השוחט") אלא נקט גוים וכלבים דפסקא ליה.
מאי בינייהו כגון שנטמא - ואם תאמר: נימא דאיכא בינייהו כגון שנטמאו אימורים או שנאבדו, דלרבא זריק - הואיל ואיכא בשר, ולרבה בר רב הונא - לא זריק כיון שנטמאו האימורין, ותיירץ הרב רבנן משמע מקוצ': דרבה בר רב הונא מודה להאי דרבה דזריק את הדם על מנת להחיר באכילה, דהוי צורך אוכל נפש ושמחת יום טוב. אבל הוא מוסיף עליה, דקאמר אפילו נטמא בשר - זריק את הדם על מנת להקטיר אימורין לערב. אבל קשה: היאך יתאבד הבשר מותר באכילה? הא אמר התם: אימורין כל כמה דלא מקטירי בשר לא מתאכלי, דהא דהקטרת אימורין לא מעכבא - הני מילי היכא דליתנהו, שנטמאו או נאבדו. אבל היכא דאיתנהו - מעכבא? ויש מתרצים: דהכא מיירי שנטמאו או נאבדו, ולא נהירא, דאם כן לימא דאיכא בינייהו דדכל קיים, דלרבא לא זרק ולרבה זריק. ועוד: דבסמוך משמע אף על גב דאיתנהו, דקאמר בבשר עצרת וכו' הדם יזרק והבשר יאכל, ואם היתה שבת - לא יזרק, ואם זרק הורצה. על מנת להקטיר וכו'. אלמא דמיירי דאיתנהו, ואף על פי כן ביום טוב הדם יזרק והבשר יאכל ויש לומר: דהכא, הואיל ואין יכול להקטיר האימורין מבעוד יום - כאלו כאלו נאבדו או נטמאו.

והביא כל צאן קדר שפירוש'שלים והעמידן בעורה, ואמר כל מי שרוצה לסמוך - יבא ויסמוך. ואותו היום יכרה ידו של בית הלל וקבעו הלכה כמותן, ולא היה שם אדם שערער בדבר כלום. שוב מעשה בתלמיד אהר מתלמידי בית הלל שהביא עולתו לעזרה לסמוך עליה. מצאו תלמיד אהר מתלמידי בית שמאי. אמר לו: מה זו סמיכה? אמר לו: מה זו שתיקה?! שתקו בנייפה, והלך לו. אמר אביו: הלכך, האי צורבא מרענן דאמר ליה חבריה מלתא - לא להדר ליה מלתא מפי ממואי דאמר ליה חבריה, דאיהו אמר ליה "מה זו סמיכה" וקא מהדר ליה: "מה זו שתיקה". תניא: אמרו להם בית הלל לבית שמאי: ומה במקום שאסור להדיט - מותר לגבוה, מקום שמוותר להדיט - אינו דין שמוותר לגבוה? אמרו להם בית שמאי: נדרים ונדרות יוכיחו, שמוותר להדיט ואסור לגבוה! אמרו להם בית הלל: מה לנדרים ונדרות - שאין קבוע להם זמן, תאמר בעולת ראיה - שקבוע לה זמן. אמרו להם בית שמאי: אף זו אין קבוע לה זמן, דתנן: מי שלא חג ביום טוב ראשון של חג - חוגג והולך כל הדרך פולג, ויום טוב האחרון של חג. אמרו להם בית הלל: אף זו קבוע לה זמן, דתנן: עבר הרגל ולא חג - אינו חייב פאחריותו. אמרו להם בית שמאי: והלא כבר נאמר "לכם" - ולא לגבוה! אמרו להם בית הלל: והלא כבר נאמר "לה" - כל דלה". אם כן מה תלמוד לומר "לכם" - לכם ולא לגוים, לכם ולא לכלבים. אבא שאול אומר: בלשון אחרת: ומה במקום שפיריתך סתומה כירת רבך פתוחה, במקום שפיריתך פתוחה - אינו דין שפירית רבך פתוחה? וכן בדיון שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקן. במאי קא מפלגי? מר סבר: נדרים ונדרות קרבינן ביום טוב, ומר סבר: אין קרבינן ביום טוב. אמר רב הונא: לדברי האומר נדרים ונדרות אין קרבינן ביום טוב, לא תימא מדאורייתא מחוץ חוץ, ורבנן הוא דגזרי בהו, גזירה שפא ישהה. אלא אפילו מדאורייתא נמי לא חוץ. דהא שתי הלחם דחובת היום נינהו, וליכא למגור שפא ישהה, ואינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב. איכא ליה: לדברי האומר נדרים ונדרות אין קרבינן ביום טוב, עבר ושחט מאי? רבא אמר: זורק את הדם על מנת להתיר בשר באכילה. רבה בר רב הונא אמר: זורק את הדם על מנת להקטיר אימורין לערב. במאי בינייהו? איכא לערב נטמא בשר או שאבד. לרבא לא זריק, לרבה בר רב הונא זריק. מיתבי: פכשי עצרת לפני זמנן - קודם עצרת, והם הופרשו לשם כבשי עצרת. הם זריק והבשר יאכל - דקימא לן: כל הזבחים שנובחו שלא לשמן - כשרים ליקרב, ותאכלין, אלא שלא עלו לבעלים אשר חובו. ואם היתה שבת לא יזרק - שחרי אסור לבשל ולצלחת היום, ולא יאכל מן הבשר. ואם זרק - ולא נמלך.

הורצה

הוגא אמר: זורק את הדם על מנת להקטיר אימורין לערב. מאי בינייהו? איכא בינייהו ונטמא בשר או שאבד. לרבא לא זריק, לרבה בר רב הונא זריק. מיתבי: פכשי עצרת לפני זמנן בין לאחר זמנן - הדם יזרק והבשר יאכל. ואם היתה שבת - לא יזרק, ואם זרק - הורצה

ביצה דף כ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) רמג

והביא כל צאן קדר ו-ושמעאל שהיה בירושלים, והעמידו בעזרה, ואמר, כל מי שרוצה לסמוך ולהקריב עולת ראייה, יבא ויטול מאלו ויסמוך ויקריב. ועל ידי כך אותו היום נבדל דין של בית הלל על בית שמאי, וקבעו הלכה כמותן, ולא היה שם אדם שערער בקרבן כלום:

שוב היה מעשה לאחר המעשה הקודם, בתלמיד אחד מתלמידי בית הלל, שהביא ביום טוב את עולתו לעזרה, והתכוין לסמוך עליה. מצאו תלמיד אחד מתלמידי בית שמאי ואמר לו, מה זו הקמיצה שבדעתך לעשות, שלא כדעת בית שמאי. אמר לו תלמיד בית הלל על אותו משקל, מה זו שתיקה שדיה לך לאחוז בה, כלומר, מדוע אינך שותק. שתקו בנייפה זו, והניחו הלה והלך לו.

אמר אביו, הלכך ו-לכן יש ללמוד ממעשה זה, האי צורבא מרבנן דאמר ליה חכמיה מלתא ו-דבר של ריב, לא לתדור ליה מלתא טפי מפיא דאמר ליה חכמיה – לא ישיב לו באריכות דברים יותר מכפי שהלה התחיל לריב עמו, כשם דאיהו ותלמיד בית שמאי אמר ליה מה זו קמיצה, וקא מהדר ליה ו-והשיב לו תלמיד בית הלל מה זו שתיקה, ולא יותר:

***

הגמרא מביאה ברייתא המבארת טעם מחלוקתם של בית שמאי ובית הלל, בדיון הקרבת עולת ראייה ביום טוב: תניא, אמרו להם בית הלל לבית שמאי, והלא קל וחומר הוא שעולת ראייה קריבה ביום טוב, ומה במקום שצמח לעשות בו שום מלאכה לצורך הדין, והיינו בשבת, מותר לעשות מלאכה לנבוא ולקריב תמידין ומוספין שזמנם קבוע, מקום שצמח לעשות בו מלאכה אוכל נפש להדין, והיינו יום טוב, אינו דין שמוותר בו כל מלאכות הנצרכות לאכילת נבוא, ואף עולת ראייה. אמרו להם בית שמאי, נדרים ונדבות יוכיחו, שהרי מותר לעשות מלאכה אוכל נפש ביום טוב לצורך הדין, ובכל זאת אסור להקריב בו נדרים ונדבות לצורך נבואה אף לשיטתכם. אמרו להם בית הלל, אין להוכיח מכך, שכן מה לנדרים ונדבות שאין קבוע להם וכן להקריב ביום טוב דווקא, ועל כן אין להתירם ביום טוב בקל וחומר מהדין, האמר בעולת ראייה שקבוע לה זמן, ואם הותרה השחיטה ביום טוב להדין, כל שכן שהותרה אף בעולה זו. אמרו להם בית שמאי, אף עולת ראייה זו אין קבוע לה זמן דווקא ביום טוב, אלא יש לה תשלומין כל שבעה ימים. דתנן (חגיגה טז), מי שלא חג ו-לא הביא חגיגה ביום טוב ראשון של חג, חוגג והולך ומביאם כל הרגל בולו, וגם ביום טוב האחרון של חג הסוכות ו-שמיני עצרת. אמרו להם בית הלל, אף עולת ראייה זו קבוע לה זמן, דתנן (שם), עבר הרגל ולא חג, אינו חייב באחריותו של הקרבן להביאו לאחר הרגל, ואין לו תקנה להשלימו, ועל כן נחשב יום טוב כזמנה הקבוע של עולת הראייה, שאין לדחות הקרבתה לימי חול המועד, שמא יפשע או יאנס ולא יביאנה בהם, ושוב לא יוכל להביאה.

אמרו להם בית שמאי, והלא כבר נאמר במקור היתר מלאכת אוכל נפש ביום טוב (שמות יב טז), 'הוא לבדו יעשה לכם', ויש למעט, 'לכם' ולא לצורך נבואה. אמרו להם בית הלל, והלא כבר נאמר (שם יב יד) 'וחגגתם אתו חג לה'. ואף שפשוטו של מקרא נאמר בשלמי חגיגה, יש לרבות מילה' כל דבר שהוא לה' שקרב ביום טוב, ואף עולת ראייה בכלל זה. ומסיימת הברייתא: אם כן, לבית הלל שאינם ממעטים עולת ראייה מלכם, מה תלמוד לומר 'לכם'. ומשיבה: 'לכם' בא למעט, שרק לצורך שלכם הותרה מלאכת אוכל נפש, ולא לצורך בותים. וכן 'לכם' הותרה, ולא הצריך לבלבדים:

אמא שאול אומרה לקל וחומר בית הלל, כלשון אחרת, ומה

במקום ו-בשבת) שפירקתך פתוחה ו-שצרכי אכילתך, אינם נעשים, פירת רבך פתוחה ו-צרכי גבוה נעשים, להקרבת תמידין ומוספין, במקום ו-ביום טוב) שפירקתך פתוחה, אינו דין שפירת רבך פתוחה, להקרבת כל צרכיה, ואף עולת ראייה. וכן בדיון להתיר הקרבתה, כדי שלא יהא שולחנך קלא, שהרי הותרו מלאכות לצורך אכילתך, ושולחנך רבך ו-המזבח, שולחנו של הקב"ה ו-יין. שואלת הגמרא: במאי קא מפליגי תנא קמא ואבא שאול, שהרי אותו קל וחומר הוא, אלא שלאבא שאול נאמר בדרך משל. משיבה הגמרא: פך – אבא שאול קבר, אף נדרים ונדבות קרבין ביום טוב לבית הלל, ולכן לשיטתו לא הפריכו בית שמאי הקל וחומר בהוכחה מהם, שהרי אף הם קרבים לבית הלל. ופר – תנא קמא קבר, אף לבית הלל אין נדרים ונדבות קרבין ביום טוב, ולכן הפריכו בית שמאי הקל וחומר בהוכחה מהם.

***

הגמרא דנה ביסוד איסור הקרבת נדרים ונדבות ביום טוב: אמר רב הונא, לדברי האומר שנדרים ונדבות אין קרבין ביום טוב, לא תימא מדאורייתא מחזא חזו – לא יעלה על דעתך לומר שמן התורה ראויים הם להקריבם ביום טוב, ורק רבנן הוא דנתיב בהו שלא להקריבם משום נזירה, שאם נתיר להביאם ביום טוב, שפמיא ישהה אדם את קרבנותיו ולא יביאם אלא בו, כדי שיהיה מצוי לו בשר ביום טוב, ושמא יאנס ביום טוב ולא יביא ונמצא מאחר נדרו ועובר בכל תאחר. אלא אפילו מדאורייתא נמי לא חזו להקריב ביום טוב, ומוכיח רב הונא כן, דהא שתי הלחם דחובת היום של עצרת נינהו, להקריבם בו ביום, ואם כן למה למנוח בהם שפמיא ישהה אותם, ובכל זאת אינו דוחה אפייית לא את השבת ולא את היום טוב, אלא אופים אותם מערב יום טוב, ומוכח שלא התרבו מילה" אלא קרבנות שזמנם קבוע, וזמן אפייית שתי הלחם אינו קבוע ויכול לאפותן מתי שירצה, ורק הקרבתם צריכה להיות ביום טוב. וכמו כן לא התרבו נדרים ונדבות שאין זמנם קבוע להקריבם ביום טוב:

***

מסתפקת הגמרא: איבעיא להו, לדברי האומר נדרים ונדבות אין קרבין ביום טוב, אם עבר ונשחט אותם ביום טוב, מאי, האם זורקים את דמו על גבי המזבח או לא. רבא אמר, אם הבשר קיים, וזרק את הדם על מנת להתיר בשר באכילה, שהרי אין הבשר נותר באכילה עד שיוזק דמו, ועל כן יש בה צורך היום. רבא בר רב הונא אמר, וזרק את הדם, אפילו רק על מנת להקטיר את האימורין של הקרבן לערב.

שואלת הגמרא: מאי נפקא מינה מבינייהו ו-בין רבא לרבה בר רב הונא. משיבה הגמרא: אימא בינייהו אם מותר לזרוק הדם, באופן שנמאם בשר חובב ונאסר באכילה, או שאסור לזרוק, לא יזיק את דמו, שלא הותרה הזריקה אלא לצורך אכילת יום טוב, אבל לא לצורך הכשר הקטרת האימורים. אך לרבה בר רב הונא, יזיק את דמו גם כשאין בשר, כדי להכשיר הקטרת אימורים לערב. מקשה הגמרא על דברי רבה: מיתיבי, שני בבשר עצרת הבאים יחד עם שתי הלחם, ששחטן שלא לשמן אלא לשם עולה, או ששחטן בין לפני זמנן וקודם עצרת, ובין לאחר זמנן ולאחר עצרת, אף שאין הם עולים לשם שלמי עצרת, אלא דינם כסתם שלמים, הדם יזרק, והבשר יאכל לכהנים. ואם היתה עצרת בשבת, לא יזרוק את הדם, לפי שאין הזריקה מכשירה את הבשר לאכילה בו ביום, שהרי אסור בשבת לבשלו או לצלותו, וכל שאין בוריקה משום צורך היום אסורה היא משום שבות. ואם עבר וזרק את הדם,

ישנו עניין האכזריות הצדקה גם בנוגע למצוות עשה. . דהיינו, המשפט שעושה האדם בנפשו על מותרות חיי גופו נגד הצדקה, ששופט את עצמו ומונע מעצמו ענייני מותרות הגוף הוא עניין של אכזריות.

ממאמר יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ח

מיום טוב ואחר שגמר סעודתו לצורך חול, רב חסדא אמר לוקה
משום איסור מלאכה ביום טוב, ורבא אמר אינו לוקה, והתפרש
בטעמם, רב חסדא אמר לוקה, ולא אמרין הואיל ומקלעי – וידמנו
ליה אורחים תוי ליה – וראוי לו, לצורך האורחים, תשתא נמי אף
שלא נודמנו לו, נחשבת האפיה כחוי ליה ביום טוב, אלא מאחר
שבפועל אין לו אורחים, אין כאן צורך אוכל נפש של יום טוב,
אלא צורך חול הוא, ולכן לוקה. ורבא אמר אינו לוקה, משום
דאמרין הואיל ואם יבואו לו אורחים תהיה האפיה צורך יום טוב,
אף עכשיו שאין לו אורחים דינה כדן מלאכת אוכל נפש, ומותרת
מן התורה, ועל כן אינו לוקה עליה. ומבואר שלדעת רב חסדא אין
אומרים 'הואיל', אלא כל זמן שבפועל אין כאן צורך יום טוב
אסורה המלאכה מן התורה, ואין די באפשרות שלבסוף יתעורר
בכך צורך ליום טוב עצמו. ואם כן, איך אפשר להתיר לשיטתו
לאפות את עיסת הכלבים כולה, מחמת שזילו היתה לו נבילה
היה מפייסם בה, שהרי למעשה אין לו נבילה, והאפיה נעשית גם
לצרכם. מתרצת הגמרא: אלא לא תימא לפרש שהתירה המשנה
לאפותה הואיל ואפשר לפייסם בנבילה, אלא העמד את דברי
המשנה כגון דבפועל אית ליה נבילה, ודאי אפשר לו לפייסם
בנבילה, ועדיף זאת מההואיל האמור לעיל, כיון שלא חסר בידו
כלום שתהיה כל העיסה לצורך אדם, שהרי בידו לפייס הכלבים
בנבילה:

***

מסתפקת הגמרא: בעו מניה מרב הונא, הני בני באנא – וישראלים
הגרים בכפרים – דרמו עליהו קמחא דבני חילא – שחטיל עליהם
המלך לאפות קמחו לאנשי חילו הנכרים, מהו דינם, האם מותר
להם לאפותה לפת ביום טוב, או לא. אמר רב הונא, [להו] רב הונא,
הוינא – רואים אנו, אי יהבי ליה האופים דפתא ו-פת, בכר אחתו
לינוקא ו-לתינוק, ישראל – ולא קפדי בני החיל, נמצא שיש באפיה
זו משום צורך אוכל נפש של ישראל, ומותרת, שכל חרא וחרא
מהכברות חויא – וראויה להיתן לינוקא, ויש לומר עליה כי היא
זו הנעשית לצורך ישראל, ועל כן שרי לאפות את כל הכברות.
ואי לאו, שמקפידים בני החיל שלא יתנו אפילו פת אחת לתינוק
ישראל, אסור לאפות, שהרי מיעטה התורה 'לכם' ולא לנכרים.
מקשה הגמרא על רב הונא: והתניא, מעשה בשמעון התימני שלא
בא אמש ובין הערביים של יום טוב לבית המדרש, בשחרית קמצו
רבי יהודה בן בבא, אמר לו, מפני מה לא באת אמש לבית המדרש,
אמר לו שמעון התימני, פלשת – חיל נכרים המוחפים אחר שלל
באה לעירנו, ובקשה לחטוף את כל רכוש העיר, ושמעוני להם עגל
והאכלנום, ופטרנום לשלום. אמר לו רבי יהודה בן בבא, תמת אני
אם לא יצא – ואבד – שברכם – שהצלתם ממונכם – בהפסדכם
ושתענשו על שחיללתם יום טוב, שהרי אמרה תורה 'לכם' ולא
לעובדי כוכבים. ומסיימת הגמרא את הקושיא: ואמאי נאסרה
עליהם מלאכה זו, והא תוי ישראל למיכל כוית בשר מיניה –
מעגל זה, שהרי לא היתה מקפידה הבולשת אם היו ישראל
משאירים קצת ממנו לעצמם, שהלא משל ישראל היה העגל.
מתרצת הגמרא: אמר רב יוסף, עגל טרפה הוא, ולא היה ראוי
למאכל ישראל אלא לנכרים. ממשכה הגמרא להקשות: והא תוי
עגל זה לישראל, להאכילם לכלבים שלהם. מתרצת הגמרא:
מחלוקת תנאי היא האם מותר לשחוט ביום טוב לצורך כלבים,
ורבי יהודה בן בבא סבר כהתנא שאוסר. דתניא, נאמר בהיתר
מלאכת אוכל נפש ביום טוב (שמות יב טז) אף אשר יאכל לכל נפש
הוא לבדו יעשה להם, ממשמע שצאמר לכל נפש, שומע אני אפילו
נפש בהמה כמשמע, כענין שצאמר (ויקרא כד יח) 'ומכה נפש בהמה
ושלמה', ואם כן יש להתיר אף מלאכת אוכל נפש של בהמה
לתלמוד לומר 'להם'.

הורצה הדם וזריקתו כשרה על מנת להקטיר אימורין לערב.
ומבואר, דאם זרק יעקב, אין ו-הזריקה מרצה, אבל לכתחלה לא
יורוק. ובשלא לרבא שלא התיר זריקה ביום טוב אלא לצורך
אכילת בשר, ניהא, שהרי בשבת אי אפשר לאכול הבשר, כאמור.
אלא לרבא בר רב הונא שהתיר זריקה ביום טוב אפילו לצורך
הקטרה, קשיא. מסיימת הגמרא: אכן קשיא לדבריו. ואיכא
אמא, אפשר לתרץ, דשאני שבות שבת שהחמירו בה חכמים יותר
משבות יום טוב, ולא אסרה הבריייתא וזריקה שאין בה צורך היום
אלא בשבת, אבל לא ביום טוב:

***

מסתפקת הגמרא: בעו מניה רב אמיא סבא מרב הונא, בהמה שהיא
חציה של נכרי וחציה של ישראל, מהו לשחטה ביום טוב, לצורך
אכילת חציה השייך לישראל. אמר רב הונא, מותר. אמר רב
רב אמיא סבא, וכי מה בין זה לשחיטת שלמי נדרים ונדבות,
אסורה מחמת חלק גבוה, אף שבשרם נאכל להדיוט. לא השיבו
רב הונא, אלא הסיח דעתו לדבר אחר ואמר ליה, ראה עורבא פרח
– עורב הפורח. כי נפק רב אמיא, אמר ליה רבא בריה – וכו' של רב
הונא לרב הונא, לאו תיני רב אמיא סבא דמשחבא ליה מר בניה
דנכריא רבא הוא – וכי אין זה רב אמיא סבא שאתה משתבח בו
שאדם גדול הוא, ולמה התעלמת מדבריו, עד שהלך לו בכלימה.
אמר ליה רב הונא לבנו, ומה אעביד ליה – ואעשה לו, חלש אני
מחמת שדרשתי ברבים, ואני היום בדיחית באשיות
רפדוני בתפוחי, כלומר, הבו לי סעודה ואסעד את ליבי, וקעא
מינאי – ושאל ממני מלתא דבעיא מעמיא – דבר הדורש טעם ועיון
רב.

שואלת הגמרא: ובאמת מעמיא מאי לחלק בין בהמה המשותפת
לנכרי וישראל, לנדרים ונדבות. משיבה הגמרא: בהמה חציה של
נכרי וחציה של ישראל מותר לשחטה ביום טוב, משום דאי אפשר
לכותי אכילת עובר ממנה בלא שחיטה של כולה, ונמצא
שהשחיטה נעשית עבור חלק הישראל, שהרי גם לחלקו לחוד
נצרכת השחיטה. אבל נדרים ונדבות אסור לשחטן ביום טוב, משום
שהשחיטה כולה נעשית לצורך גבוה, דבהניס כי קא וכו' בחזה
ושוק לאכילה, משחטן נבית קא וכו', כעבד הנוטל פרוסה מבית
רבו, וצרכי גבוה שאין זמנם קבוע בו ביום לא הותרו ביום טוב.
אמר רב חסדא, בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל, מותר
לשחטה ביום טוב, דאי אפשר לכותי בשר בלא שחיטה. אבל עישה
שהיא חציה של נכרי וחציה של ישראל, אסור לאפותה ביום טוב,
דאפשר ליה למפלגה – ולחלקה בלישה, ולאפות רק את חלק
הישראל לבדו.

מקשה הגמרא: מתיב רב חנא בר חיילא, שנינו במשנה (חלה פ"א
מ"ח), עיסת כלבים זומן שהרועין אוכלין ממנה, דינה כמאכל אדם,
והרי היא חייבת בחלה, ומערבין בה עירובי חצירות, ומשתתפין בה
שיתופי מבואות, ומקרבין עליה המוציא, ושלשה שאכלו כאחד
זומנין עליה בברכת המזון, ונאפת ביום טוב, ואם מצה היא, אדם
יוצא בה ידי חובתו בלילה האשון של פסח, שחובה לאכול בו
מצה. שומאחר שנאכלת גם לרועים, נחשבת ללחם לגבי כל
הדינים האמורים. ומסיק רב חנא קושיתו: ואמאי נאפית ביום טוב
מחמת החלק הנאכל לרועים, והא אפשר ליה למפלגה בלישה
ולאפות רק חלק זה לבדו, כשם שאמרת בעיסה שחלקה של נכרי.
מתרצת הגמרא: שאני עיסת כלבים, שכולה ראויה לאכילת
הרועים, הואיל ואפשר לפייסן לכלבים בנבילה מבלי להאכילם
מהעיסה, ואז תחשב כולה כצורך אוכל נפש של הרועים, מה
שאין כן בשבית חציה לנכרי, שחייב ליתן לנכרי חלקו. מקשה
הגמרא: הלא רב חסדא הוא בעל השמועה האמורה, ומי אית ליה
לרב חסדא סברת הואיל, שנוכל לפרש בשיטתו שעיסת הכלבים
מותרת משום הואיל ואפשר לפייסן בנבילה. והא אתמר, האופה

ביצה. פרק שני – יום טוב דף כא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רמה תוספות רש"י

1 הורצה על מנת להקטיר בו' – כלומר: וקטיר אימורין לערב, ולא וקטירם היום. לכתחלה
2 לא – הואיל ולא יאכל בשר היום. שאני שבות שבת – החמירו חכמים בדבריהם בשבת
3 מביום טוב. מה בין זה לגדר ונדרה – שחצין לו וחצין לגבוה, ואסור לשוחטן מפני חלק
4 גבוה. עורבא פרה – ערב הפורח למעלה. השיאו לדבר אחר. כי נפק – רב אריא. אמר
5 ליה רבה בריה – דרב הונא לאבדו. לא היינו
6 בו' – ולמה דחיתו והלך לו בכלימה? אני היום
7 סמכוני באשישות – יום טוב הוא. ודרשתי
8 לרבים, וחליתי מטורח הדרשה, וקורא אני עלי
9 "סמכוני באשישות" – הביאו לי סעודה ואסעודה.
10 דבעיא טעמא – וצריך אני להרדוד ולענין בה.
11 וטעמא מאי – סוגיא דגמרא הוא. כתיב משלחן
12 נבוה קא זכו – בחוה ושוק, והוא הדין לבעלים
13 בשאר הבשר, כעבר הנוטל פרס מבית רבו,
14 נמצאת כל השחיטה לשם גבוה. חייבין כחלה –
15 דלחם קרינא ביה. ומעדיבין בה – ערובי חצרות,
16 להוציא מבתיים לחצר. שהבתיים רשות לכל
17 יחיד ויחיד, והחצר רשות כולן, וצריכים ערוב
18 להוציא כל אחד מביתו לחצר. ומשתתפים בה
19 שותף קרי במבוי שחצירות הרבה פתוחין לו,
20 וכל חצרות שבתלמוד לפני הבתיים, ויצאנים
21 דרך חצר לרשות הרבים או למבוי, וצריכים
22 עליה – "המוציא", ומופנים עליה – שלשה
23 שאכלו כאחת. ונאפת ביום טוב – משום חלק
24 הרעועים. ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח –
25 לילה הראשון של פסח, שהוא מצוה לאכול
26 מצה, דכתיב "בערב תאכלו מצות" (שמות יב).
27 ושאר הימים, אם רצה לאכול שאר דברים בלא
28 לחם – הרשות בידו. לפיכך בנבלה – ונמצאת
29 כולה נאכלת לאדם. ופי' אית ליה הואיל – סוף
30 סוף מפרנס הכלבים ממנה, שהרי אין לו נבלה,
31 ומשום אסמכתא דהואיל ואילו היה לו נבלה
32 אפ' שרית ליה. מיום טוב לחול – לאחר שסעד
33 קמה, דהא דאי לחול הוא. בני באנא – ישראל
34 הדרים בכפרים. דרמו עליהו קמחא דבני חילא
35 – המלך הטיל עליהם לאפות ולבשל לבני חילו,
36 אנשי מלחמתו. כל חרא וחרא בו' – ופליגי רב
37 הונא אדרב חסדא, דאמר חציה של גוי וחציה
38 של ישראל אסור לאפותה. התימיני – מתמנת
39 היה, כדכתיב (שופטים טו) "שמעון חתן
40 התימיני" – מתמנת. אמר – כלומר: בין הערבים
41 של יום טוב. בלשת – חיל גדול של גודי גוים,
42 שמהפשים ובושלים לשלול שלל. יצא שברכב –
43 שנתכרתם בממון, יצא ואבר בשביל הפסד
44 עונש שנתענש על חילול יום טוב. ולא לכלבים
45 לא גרסינן. והא חזי למיכל מניה – ולא
46 יקפידו, שהרי משלחן היה. חיינו דקאמר ליה –
47 כי לא גרס. והכי גרס. והא חזי לכלבים. תנאי
48 חייא – דאיכא תנא דאסר לכלבים. לכל נפש –
49 "אך אשר יאכל לכל נפש".
50 חגי

1 הורצה, על מנת להקטיר אימורין לערב. "אם זרק",
2 דיעבר – אין, לכתחלה – לא. בשלמא לרבא – ניהא,
3 אלא לרבה בר רב הונא קשיא? קשיא. ואיבעית
4 אימא: שאני שבות שבת משבות יום טוב. בעא
5 מניה רב אריא סבא מרב הונא: בהמה, חציה של
6 גוי וחציה של ישראל, מהו לשחטה ביום טוב?
7 אמר ליה: מותר. אמר ליה: וכי מה בין זה לגדרים
8 ונדרות? אמר ליה: עורבא פרה. כי נפק, אמר ליה
9 רבה בריה: לאו היינו רב אריא סבא דמשחטב
10 ליה מר בגויה, דנברא רבה הוא? אמר ליה: ומה
11 אעביר ליה, אני היום "סמכוני באשישות רפדוני
12 בתפוחים" ובעא מינאי מלתא דבעיא טעמא. וטעמא
13 מאי? בהמה חציה של גוי וחציה של ישראל מותר
14 לשחטה ביום טוב – דאי אפשר לבנות בשר בלא
15 שחיטה, אבל גדרים ונדרות – אסור לשחטן ביום
16 טוב, דכהנים פי קא זכו – משלחן גבוה קא זכו.
17 אמר רב חסדא: בהמה חציה של גוי וחציה של
18 ישראל – מותר לשחטה ביום טוב, דאי אפשר לבנות
19 בשר בלא שחיטה, עיפה, חציה של גוי וחציה של
20 ישראל – אסור לאפותה ביום טוב, דהא אפשר ליה
21 למפלגה בלישה. מתיב רב חנא בר חיילאי: עיפת
22 כלבים, בזמן שהרועין אוכלין ממנה – חייבת בחלה,
23 ומעריבין בה, ומשתתפין בה, ומברכין עליה, ומוזגין
24 עליה, ונאפת ביום טוב, ואדם יוצא בה ידי חובתו
25 בפסח. ואמאי? והא אפשר ליה למפלגה בלישה! ובי
26 שאני עיפת כלבים, הואיל ואפשר לפייס בנבלה. ובי
27 אית ליה לרב חסדא "הואיל"? והא אתמר: האופה
28 מיום טוב לחול, רב חסדא אמר: לוקה, רבה אמר:
29 אינו לוקה. רב חסדא אמר: לוקה, לא אמרינן: הואיל
30 ומקלעי ליה אורחים חזי ליה – השתא נמי חזי ליה.
31 רבה אמר: אינו לוקה, אמרינן "הואיל"! אלא, לא
32 תימא "הואיל ואפשר", אלא: כגון דאית ליה נבלה,
33 דודאי אפשר לפייס בנבלה. בעו מניה מרב הונא:
34 הני בני באנא דרמו עליהו קמחא דבני חילא, מהו לאפותה ביום טוב? אמר ליה: חיינא,
35 אי יחבי ליה רפתא לינוקא ולא קפדי – כל חרא וחרא חזיא לינוקא, ושרי. ואי לאו – אסור.
36 והתניא: מעשה בשמעון התימיני שלא בא אמש לבית המדרש, בשחרית מצאו רבי יהודה בן

1 אבל נדרים ונדרות כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו – כתיב בחוה ושוק, והישראל בבשר,
2 משלחן גבוה – כעבר שנטל פרס מרבו, כן פירש רש"י, ואפילו לרבי יוסי הגלילי,
3 דקאמר: קדשים קלים ממון בעלים הן, בבבא קמא (יבב), ואפילו לאחר זריקה קאמר דממון
4 בעלים הם רק במתנות כהונה – מכל מקום אותו ממון זכה משלחן גבוה, דהא עיקר הקרבן
5 בשביל גבוה. והלכך, נהי דהוי ממונו לקדש בו את
6 האשה – מכל מקום כל העבודות לצורך גבוה הם
7 עושים. עיפא חציה של גוי וחציה של ישראל
8 – ואם תאמר: והאמר לעיל רבי שמעון בן אלעזר
9 אומר: ממלאה אשה תנור פת, ואף על פי שאינה
10 צריכה אלא לפת אחת – מפני שהפת נאפת יפה
11 בזמן שהתנור מלא. ושרי לאפות ביום טוב אפילו
12 לכתחלה. וכי תימא דאתאי לתנא קמא – והא
13 הלכתא כרבי שמעון דתמורין ויש לומר: דשאני
14 התם, דכל הפת של ישראל, שהרשות בידו
15 לאכול כל אחד ואחד או זה או זה. ועוד: דלמא
16 מקלעי ליה אורחים. אבל חכא, דחציה של גוי –
17 אסור לאפותה ביום טוב.
18 חיינא אי היבין לינוקא ולא קפדי כל חרא
19 חרא וכו' – פירש רש"י: ופליגא אהאיא
20 דלעיל דרב חסדא דקאמר עיסה חציה של גוי וכו'
21 דאפשר למפלגה בלישה. ואומר רבינו יצחק: דלא
22 פליגי, דשאני עיסה דחציה של גוי וחציה של
23 ישראל דישאל מצו למפלגה ולאפות חלקו. אבל
24 הבא מיירי שיהיה הקמח לבני חילא, אלא ששורח
25 אפיה הוה רמי אבני באנא – הלכך לא היו יכולין
26 ליקח כלל מן הקמח קודם האפיה לאפותו לצורך
27 התינוק. אבל אחר כך, שאפו בשביל החיל – או
28 לא קפדי. וכן בעגל דבסמור – לא שייך אפשר
29 למפלגה, שנתנו משלהם. ומשום הכי, אם היו
30 לוקחין ממנו – היו מקפידין, אם לא על ידי טורח
31 הבשול, כדרך במשלים שאוכלין מעט מן הבשול.
32 לחכי פריך אדרב הונא מחדא.
33 הואיל ומקלעי אורחים וכו' – ותניא: הא אמר
34 בשבת פרק "המצניע" (צהא ושמ)
35 הורדה חלות דבש ביום טוב סופג ארבעים. ואמאי
36 לוקה לרבה, דאמר הבא: הואיל וכו'. התם נמי
37 נימא: הואיל ומקלעי אורחים וכו' ואין לומר
38 דשאני התם דאפשר לעשותו מערב יום טוב,
39 דלענין אוכל נפש אין לחלק בין דבש ללא
40 אפשר, כדפרישית ברדש מביילתין (גא), גבי רב
41 יוסף דאמר משום פירות הנושרין? ויש לומר:
42 דמיירי שהדביש הדבש ואינו ראוי לאכילה אלא
43 לכווישה דגמלי. אי נמי שתלש חלות דבש סמור
44 לחשכה, ולא היה שהות, אפילו באו אורחים,
45 לאכלן.

לכם

1 רבי יהודה בן
2 רבי יהודה בן
3 רבי יהודה בן
4 רבי יהודה בן
5 רבי יהודה בן
6 רבי יהודה בן
7 רבי יהודה בן
8 רבי יהודה בן
9 רבי יהודה בן
10 רבי יהודה בן
11 רבי יהודה בן
12 רבי יהודה בן
13 רבי יהודה בן
14 רבי יהודה בן
15 רבי יהודה בן
16 רבי יהודה בן
17 רבי יהודה בן
18 רבי יהודה בן
19 רבי יהודה בן
20 רבי יהודה בן
21 רבי יהודה בן
22 רבי יהודה בן
23 רבי יהודה בן
24 רבי יהודה בן
25 רבי יהודה בן
26 רבי יהודה בן
27 רבי יהודה בן
28 רבי יהודה בן
29 רבי יהודה בן
30 רבי יהודה בן
31 רבי יהודה בן
32 רבי יהודה בן
33 רבי יהודה בן
34 רבי יהודה בן
35 רבי יהודה בן
36 רבי יהודה בן
37 רבי יהודה בן
38 רבי יהודה בן
39 רבי יהודה בן
40 רבי יהודה בן
41 רבי יהודה בן
42 רבי יהודה בן
43 רבי יהודה בן
44 רבי יהודה בן
45 רבי יהודה בן
46 רבי יהודה בן
47 רבי יהודה בן
48 רבי יהודה בן
49 רבי יהודה בן
50 רבי יהודה בן

אף-על-פי שבירידתה למטה נעשית הנשמה בבחינת שחרות, מכל-מקום על-ידי עבודתה למטה . . נעשית העלייה להיות בבחינת נאוור.

ממאמר יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ח

לכם ולא לכלבים דברי רבי יוסי הגלילי - אמר הרב רבנו שמואל מאייב"ר בשם אחיו הרב רבנו משה דהלכה כרבי יוסי הגלילי, ואף על גב דקיימא לן דהלכה כרבי עקיבא מחברו - דהא אשכנא טחמא דמשנה כותיה במסכת חלה (פרק א משנה ח) בהדיא דמייתי לעיל: עיטת כלבים בזמן שחרושים אוכלין ממנה נאפית ביום טוב. ודוקא בזמן שחרושים אוכלין ממנה, הא לאו הכי - לא. והכי איתא

(בספרי) בהדיא: אבל אין חרועים אוכלין ממנה - אין אופין אותה ביום טוב.

הני סופלי לחיותא חיבי שדינן - ואם תאמר: מאי מספקא ליה, דאמאי היה לו לאסור? אי משום טרדא - מהא לא משני מיד, דמה בכך משום דחויא להסקה? והאיכא טרדא יתירא? ואי בעי לאסור משום מוקצה, דאית להו דמאכל לבהמה מוקצה הוא - לא היא, דאם כן תישיש היאך אנו נוטין תבן לבהמה ועוד תנן: מטלטלין שער של אפונים הואיל שהוא ראוי למאכל בהמה! ועוד דאמר: בשר תפוח מטלטלים אותו, מפני שהוא ראוי למאכל כלבים. ויש לומר: דהני גרעני תמרה אינן ראויין לבהמה אלא על ידי תקון גדול לחתכן, ומדרבנן הויא מלאכה, ומכל מקום ראויין כמז שדם על ידי הדחק, והואיל ואינן ראויין להיות עיקר מאכל בהמה אלא על ידי תקון גדול, חיבי שדינן להו, למאן דרדיש "לכם" ולא לכלבים, משום דהויא מלאכה ומשני: דמותרין לטלטל ליתנן לחיות, מפני דחווי להסקה.

עושה אדם כל צרכו בפת - ותימה: דאמר בשבת (קמ"ב), דלא אמרו דיתור ככר או חתיק אלא למת בלבד! ויש לומר: בדבר שיכול לעשות מבעוד יום אמר התם דלא אמר דיתור אלא למת בלבד, אבל הני סופלי - לא היה יכול לעשותם מערב יום טוב.

כנונא אגב קטמיה אף על גב דאיכא עליה שכרי עצים - ואם תאמר: מאי מייית מהבא? דלמא שאני הכא שיש בו דבר המטלטל, כגון קטמא שראוי לבסות בו צואה או רוק, אבל בלא קטמא - לא שרי, משום דהוי בסיס לדבר האסור, ואם כן הכא, בבוס שיש בו דבר שאסור לטלטלו - לא! ויש לומר: דדבי נמי מדרה שבכל אחד יש בו חרא לטיבוחא וחרא לריעותא, והכא הכוס שרי לטלטל, ומה שיש בתוכו אסור. וגבי כנונא - יש בתוכו דבר המותר, - והכנונא עצמו אסור לטלטל, דמלאכתו לאיסור. והכי פירושה כי חיבי דמטלטל כנונא אגב קטמא - הכי הוה לן לטלטל הישירין עם הכוס. ואין נראה, דלפום רהטא משמע דהא דקאמר מטלטלין כנונא אגב קטמיה - לאו מכא הקטמא, אלא היינו לצורך גופו ולצורך מקומו ולא דמי לבוס. ואם כן, אף כי הוי מלאכתו לאיסור - שרי לטלטל, אלא נראה דטיבוחא דכוס הוי משום הישירי כוסות גריעי טפי, וראויין להתבטל אגב הכוס, כמו שכרי עצים אגב קטמא. ורבינו תם פירש: דלא מקרי בסיס לדבר מועט שאינו נקבע, כגון שכרי עצים ושיורי כוסות, ודאמרין דבעינן קטמא - היינו משום שמתלטל שכרי עצים תוך הכנונא, ודהו לא לנערם, אבל אי איכא קטמא - לא היה יכול לנערם שלא יפול הקטמא. וכל שכן שיורי כוסות, אף על גב דליכא דיתור עמוך - מכל מקום שרי לטלטל אגב כסא, לפי שאי אפשר לנערם.

לא יום אדם חמין אלא אם כן ראויין לשתייה - ואם תאמר: מאיזה טעם שרי בית שמאי ואפילו ראויין לשתייה? הא לית להו מתוך! ויש לומר: דמיייר כגון ששותה, ומרבה לרחוץ רגליו. והכי איתא בהדיא בירושלמי, דלביית שמאי צריך לשותות מנה, ובית הלל מתירין, ודוקא לרגליו, אבל לכל גופו - מורה דאסור, דדבר השוה לכל נפש בעינן, וזה אינו ראוי אלא לבני אדם מעונגין, אבל דיור רגליו - שוה לכל נפש.

"לכם" - ולא לכלבים, דבכרי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: אפילו נפש בהמה במשמע, אם כן, מה תלמוד לומר "לכם" - לכם ולא לגוים. ומה ראית לרבות את הפלבים ולהוציא את הגוים - מרבה אני את הפלבים שמוזנותן עליך. ומוציא אני את הגוים - שאין מוזנותן עליך. אמר ליה אבוי לרב יוסף: ולרבי יוסי הגלילי דאמר "לכם" ולא לכלבים, הני סופלי לחיותא חיבי שדינן להו ביום טוב? אמר ליה: הויא וחוץ וחוץ להסקה. תינה בפישתא, ברטיבתא מאי איכא למימר? אמר ליה: חוץ להיסק גדול. תינה ביום טוב, בשבת מאי איכא למימר? מטלטלין להו אגב ריפתא, פדשמואל. דאמר שמואל: עושה אדם כל צרכו בפת. ופליגא דרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: מוזמנין את הגוי בשבת, ואין מוזמנין את הגוי ביום טוב, גזירה שמא ירבה בשבילו. רב אחא בר יעקב אמר: אפילו בשבת נמי לא, משום שיורי פוסות. אי הכי יידן נמי! יידן חוץ לתרגולין.

ידיהו נמי חוץ לתרגולין! ידיהו איסורי הנאה נינהו. ולטלטלינהו אגב כסא, מי לא אמר רבא: מטלטלין פנונא אגב קטמיה, אף על גב דאיכא עליה שכרי עצים! התם לאו איסורי הנאה, נינהו הכא איסורי הנאה נינהו. אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא: ולחוי כגנרף של רעי! אמר ליה: וכי עושין גנרף של רעי לכתחלה? אדבריה רבא למר שמואל ודרש: מוזמנין את הגוי בשבת, ואין מוזמנין את הגוי ביום טוב, גזירה שמא ירבה בשבילו. מרימר ומר זוטרא פי הוה מקלע להו גוי ביום טוב אמרו ליה: אי ניתא לך כמאי דמריחא לן - מוסב, ואי לא - מרחא ויתרא אדעתא דידך לא מרחינן. משנה בית שמאי אומרים: לא יחם אדם חמין לרגליו אלא אם כן ראויין לשתייה, ובית הלל מתירין. עושה אדם מדורה ומתחמם בגגדה. גמרא איבעיא להו: האי מדורה מאן קתני לה? דבכרי הכל היא, ושני להו לבית שמאי בין הנאת כל גופו להנאת אבר אחד, או דלמא בית הלל קתני לה, אגב בית שמאי לא שני להו? תא שמע: בית שמאי אומרים: לא יעשה אדם מדורה ויתחמם בגגדה, ובית הלל מתירין. משנה שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר בדבריה בית שמאי: אין טומנין את החמין לכתחלה ביום טוב, ואין זוקפין את המדורה ביום טוב, ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין. אמר רבן גמליאל: מימיהן של בית אבא לא היו אופין פתין גריצין אלא רקיקין. אמרו לו: מה נעשה לבית אביך, שהיו מחמירין על עצמן ומקילין לכל ישראל להיות אופין פתין גריצין וחררין. גמרא חיבי דמי? אי דאנח עירובי תבשילין - מאי טעמא דבית שמאי? ואי דלא אנח עירובי תבשילין - מאי טעמא דבית הלל? אמר רב הונא: לעולם אימא לך שלא הניח עירובי תבשילין, וכדי חייו שרו ליה רבנן, ורב הונא למעמיה, דאמר רב הונא: מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת אחת, ומבשילין לו קדרה אחת, ומדליקין

הני סופלי - גרעני תמרי. חיבי שדינן להו - כיון דלאדם לא חוץ, ומאכל לבהמה לא משתרי - אסירי בטלטול. עושה אדם כל צרכו בפת - ומטלטל על ידי הפת, ולא חישינן לבזיון דאוכלין. ופליגא דרבי יהושע בן לוי - הא דרב הונא דלעיל, דאמר אי כי היבין רפתא לינוקא כו'. שיורי פוסות - של יין, ששרה בוק פתו, ומטלטלין השמש להעניע הכוס. יידן נמי - הא לאו חוץ, דמאסי, כנונא - כלי שמשימים בו הגחלים, אגב קטמיה - שדינן צריכין לאפרו, ודוכן מערב שבת לבסות רוק או צואה. ואף על גב דאיכא עליה שכרי עצים - דלא חוץ, מטלטל להו עם כנונא, הכא איסורי הנאה נינהו - ומוקצי טפי, ולחוי כגנרף של רעי - שמוחר לטלטלו ולפתוהו לאשפה מחמת מאוס, כדאמרין בפרק בתרא (לו"ב), וכי עושין גנרף של רעי לכתחלה - נהי דבי איתיה קמן מטלטלין ליה, אבל לאתווי קמן, או למילד אנן לגביה כי חיבי דנמאס עלן ונסלקיה - מי שרי? משנה לא יחם אדם חמין - לרחוץ רגליו. אוכל נפש היתיר הכתוב, ולא להבעיר אור בשביל רחיצה, מדורה - היסק גדול. גמרא הנאת כל גופו - דמאי לאוכל נפש. משנה שלשה דברים כו' - מפרש טעמא בגמרא. אין זוקפין - משמע: אם נפלה מנורה של מחבת אין זוקפין ומשיבין אותה. פתין גריצין - ככרות עבים, משום טרדא, חררין - שאופים על הגחלים.

גמרא

ידיהו נמי חוץ לתרגולין! ידיהו איסורי הנאה נינהו. ולטלטלינהו אגב כסא, מי לא אמר רבא: מטלטלין פנונא אגב קטמיה, אף על גב דאיכא עליה שכרי עצים! התם לאו איסורי הנאה, נינהו הכא איסורי הנאה נינהו. אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא: ולחוי כגנרף של רעי! אמר ליה: וכי עושין גנרף של רעי לכתחלה? אדבריה רבא למר שמואל ודרש: מוזמנין את הגוי בשבת, ואין מוזמנין את הגוי ביום טוב, גזירה שמא ירבה בשבילו. מרימר ומר זוטרא פי הוה מקלע להו גוי ביום טוב אמרו ליה: אי ניתא לך כמאי דמריחא לן - מוסב, ואי לא - מרחא ויתרא אדעתא דידך לא מרחינן. משנה בית שמאי אומרים: לא יחם אדם חמין לרגליו אלא אם כן ראויין לשתייה, ובית הלל מתירין. עושה אדם מדורה ומתחמם בגגדה. גמרא איבעיא להו: האי מדורה מאן קתני לה? דבכרי הכל היא, ושני להו לבית שמאי בין הנאת כל גופו להנאת אבר אחד, או דלמא בית הלל קתני לה, אגב בית שמאי לא שני להו? תא שמע: בית שמאי אומרים: לא יעשה אדם מדורה ויתחמם בגגדה, ובית הלל מתירין. משנה שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר בדבריה בית שמאי: אין טומנין את החמין לכתחלה ביום טוב, ואין זוקפין את המדורה ביום טוב, ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין. אמר רבן גמליאל: מימיהן של בית אבא לא היו אופין פתין גריצין אלא רקיקין. אמרו לו: מה נעשה לבית אביך, שהיו מחמירין על עצמן ומקילין לכל ישראל להיות אופין פתין גריצין וחררין. גמרא חיבי דמי? אי דאנח עירובי תבשילין - מאי טעמא דבית שמאי? ואי דלא אנח עירובי תבשילין - מאי טעמא דבית הלל? אמר רב הונא: לעולם אימא לך שלא הניח עירובי תבשילין, וכדי חייו שרו ליה רבנן, ורב הונא למעמיה, דאמר רב הונא: מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת אחת, ומבשילין לו קדרה אחת, ומדליקין

ידיהו נמי חוץ לתרגולין! ידיהו איסורי הנאה נינהו. ולטלטלינהו אגב כסא, מי לא אמר רבא: מטלטלין פנונא אגב קטמיה, אף על גב דאיכא עליה שכרי עצים! התם לאו איסורי הנאה, נינהו הכא איסורי הנאה נינהו. אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא: ולחוי כגנרף של רעי! אמר ליה: וכי עושין גנרף של רעי לכתחלה? אדבריה רבא למר שמואל ודרש: מוזמנין את הגוי בשבת, ואין מוזמנין את הגוי ביום טוב, גזירה שמא ירבה בשבילו. מרימר ומר זוטרא פי הוה מקלע להו גוי ביום טוב אמרו ליה: אי ניתא לך כמאי דמריחא לן - מוסב, ואי לא - מרחא ויתרא אדעתא דידך לא מרחינן. משנה בית שמאי אומרים: לא יחם אדם חמין לרגליו אלא אם כן ראויין לשתייה, ובית הלל מתירין. עושה אדם מדורה ומתחמם בגגדה. גמרא איבעיא להו: האי מדורה מאן קתני לה? דבכרי הכל היא, ושני להו לבית שמאי בין הנאת כל גופו להנאת אבר אחד, או דלמא בית הלל קתני לה, אגב בית שמאי לא שני להו? תא שמע: בית שמאי אומרים: לא יעשה אדם מדורה ויתחמם בגגדה, ובית הלל מתירין. משנה שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר בדבריה בית שמאי: אין טומנין את החמין לכתחלה ביום טוב, ואין זוקפין את המדורה ביום טוב, ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין. אמר רבן גמליאל: מימיהן של בית אבא לא היו אופין פתין גריצין אלא רקיקין. אמרו לו: מה נעשה לבית אביך, שהיו מחמירין על עצמן ומקילין לכל ישראל להיות אופין פתין גריצין וחררין. גמרא חיבי דמי? אי דאנח עירובי תבשילין - מאי טעמא דבית שמאי? ואי דלא אנח עירובי תבשילין - מאי טעמא דבית הלל? אמר רב הונא: לעולם אימא לך שלא הניח עירובי תבשילין, וכדי חייו שרו ליה רבנן, ורב הונא למעמיה, דאמר רב הונא: מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת אחת, ומבשילין לו קדרה אחת, ומדליקין

ומדליקין

רבינא, וְכִי עוֹשֵׂין גֵּרָה שֶׁל רָעִי לְבִתְחִלָּה, והרי לא התירו אלא אם
 כבר ישנו, אבל להביא אלינו דבר שעתיד להימאס, או ללכת
 למקום הדבר המאוס כדי שימאס עלינו ויהיה מותר לפנותו, לא
 התירו. ועל כן אין תומנים נכרים בשבת, כי בכך אנו מביאים על
 עצמנו לכתחילה גרף של רעה, על ידי שיירי כוסותיהם:
 הגמרא מביאה הכרעה להלכה כרבי יהושע בן לוי: אֲדַבְרִיָּה
 (ו-הנהיג) רָבָא לִשְׁמַיָּאל לְטִייל עֲמוּ, וְדַרְשׁ לוֹ, מִזְּמַנִּין אֶת הַנֶּכְרִי
 בְּשֶׁבֶת ואין חוששין שיעבור השמש על איסור טלטול מוקצה
 בשיירי כוסו. וְאֵין מִזְמַנִּין אֶת הַנֶּכְרִי בְּיוֹם טוֹב, גִּזְרָה שְׁמַאי וְרַבָּה
 בְּשֶׁבֶלִי תבשיל, ויעבור על איסור בישול ביום טוב שלא לצורך
 אוכל נפש של ישראל:
 הגמרא מביאה הנהגת אמוראים בהזמנת נכרי לסעודת יום טוב:
 מְרִירָא וְזִמְרָא וְזִמְרָא, בִּי הָיָה מְקַלֵּעַ לָהּ – כשהוזמנו להם נכרי ביום
 טוב בביתם בלא שהזמין אותם, אָמְרוּ לִיהִ, אֵי נִיחָא לָךְ בְּמַאי
 דְּמִירְחָא לָךְ – אם מסתפק אתה במה שהכנו לעצמנו מוצב, וְאֵי לָא,
 מִירְחָא וְתִירָא אֲדַעְתָּא דִּידָךְ לָא מִירְחָא – אין בדעתנו לטרוח טירחה
 יתירה בעבורך, ולהוסיף על מה שכבר בישלנו לעצמנו:

משנה

בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, לֹא יָחַם אָדָם חֲמִין לְרַחֲצָת רַגְלָיו בְּיוֹם טוֹב,
 שלא התירה התורה הבערה אלא לצורך אוכל נפש בלבד. אֶלָּא
 אִם בֶּן הַסָּוִיין לְשִׁתָּהּ, וּמַחֲמֵם לָכֶךְ, אִי יִכּוֹל לְהוֹסִיף וּלְחַמֵּם
 גם לצורך רחיצת רגליו. וְבֵית הֶלֶל מְתִירִין לְחַמֵּם מִים לְרַחֲצָת
 רגליו, אף כשאִינֵם ראוּיִם לשתיה, שמתוך שהותרה הבערה
 לצורך אוכל נפש, הותרה גם שלא לצורך. דִּין נִסְתָּא עוֹשֶׂה אָדָם
 בְּיוֹם טוֹב מְדוּרָה וּמִתְחַמֵּם בְּגִנְיָה:

גמרא

מסתפקת הגמרא: אִיפְעָמָא לָהּ, הָאִי סִיפָא, שהתירה הבערת
 מְדוּרָה, מֵאַן קָמְנִי לָהּ (ומי שנאה), הָאִם דְּכָרִי הֶכֶל הָיָא, וְשִׁנְיָ לָהּ
 לְבֵית שְׁמַאי בִּין (והבערת מדורה הגורמת) הִנָּחֵת כָּל גּוֹפֵה,
 שנחשבת כאוכל נפש, ומותרת, לְהִנָּחֵת אֶבֶר אֶחָד שְׁאִינוּ נֶחֱשָׁב כֶּךָ,
 ולכן יש לאסור חימום המים לרגליו. או דְּלָמָא, דוּקָא בֵּית הֶלֶל
 קָמְנִי לָהּ לְסִיפָא דְּמְדוּרָה, אֶמָּל בֵּית שְׁמַאי לֹא שִׁנְיָ לָהּ בֵּין הִנָּחֵת
 כָּל גּוֹפֵה לְהִנָּחֵת אֶבֶר אֶחָד, וְכָל מַלְאכָה שְׁאִינוּ צוּרָה אֲבִילָה מִמֶּשׁ
 לא הותרה ביום טוב. פושטת הגמרא: תָּא שְׁמַע, בֵּית שְׁמַאי
 אוֹמְרִים, לֹא יַעֲשֶׂה אָדָם מְדוּרָה וְיִתְחַמֵּם בְּגִנְיָה, וְבֵית הֶלֶל מְתִירִין.
 ומבואר שרק לדברי בית הלל הותרה המדורה:

משנה

שְׁלֹשָׁה דְּכָרִים רָבִן גְּמִלְיָא מְחַמֵּר בְּדִבְרֵי בֵּית שְׁמַאי, א.א.א. מִזְמַנִּין
 אֶת הַחֲמִין לְבִתְחִלָּה בְּיוֹם טוֹב שְׁחָל בְּעֶרֶב שַׁבָּת, כְּדִי שִׁישָׁאֵר חוֹמֵם
 עַד שַׁבָּת. ב. וְאֵין זִיקְפִּין אֶת הַמְּנוּחָה שֶׁל מִתְכַּת שֶׁנִּפְלָה בְּיוֹם טוֹב.
 ג. וְאֵין אוֹפִין בְּיוֹם טוֹב פֶּתִין גְּרִיצִין – ככרות עבים, משום הטירחה
 שיש באפיתם, אֶלָּא אוֹפִין רְקִיקוֹן – ככרות דקים בלבד. ובכל
 שלשת הדברים הללו בית שמאי אסרו ובית הלל התירו, והחמיר
 בהם רבן גמליאל כבית שמאי. ויבוארו דינים אלו בגמרא. אָמַר
 רָבִן גְּמִלְיָא, מִיִּמְיָהּ שֶׁל בֵּית אָמָא לֹא הָיוּ אוֹפִין פֶּתִין גְּרִיצִין אֶלָּא
 רְקִיקוֹן. אָמְרוּ לוֹ, מַה גִּזְרָה לְבֵית אָמָא, שֶׁהָיוּ מְחַמְרִין בְּדָבָר זֶה וְרַק
 עַל עֲצָמָן בְּלִבָּד, אוֹלָם וּמִקְלִין הָיוּ לְכָל יִשְׂרָאֵל לְהוֹיֵת אוֹפִין פֶּתִין
 גְּרִיצִין, וְאִפִּילוּ תְרִין – ככרות לחם שאופים אותם על הגחלים
 ממש, הֵם צָרִיכִים הִסֵּק גָּדוֹל כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְבוּ הַגְּחָלִים מִחַמַּת
 הַבֶּצֶק שְׁעִלֵּיהֶם:

גמרא

שנינו במשנה, אין תומנים את החמין לכתחילה ביום טוב. שואלת
 הגמרא: הִכִּי דְמִי – באיזה אופן נחלקו בית שמאי ובית הלל, אֵי
 דְּאִנְחָה עִירוּבֵי תְּבַשְׁלִין בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב, מַאי מְעָמָא דְּבֵית שְׁמַאי

ודורשים ל'כֶּם' וְלֹא ל'כִּבְיָם. דְּכָרִי רַבִּי יוֹסִי הִנְלִיל. רַבִּי עֲקִיבָא
 אוֹמַר, נֶפֶשׁ, אִפִּילוּ נֶפֶשׁ בְּהִמָּה בְּמִשְׁמַע, ועל כן אין למעט צורך
 בהמה מ'לכֶם'. ואלא אִם בֶּן, מַה תִּלְמוּד לְיוֹמָר 'ל'כֶם', למעט ל'כֶּם
 וְלֹא לְצוּר עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים. שואלת הברייתא: וְמַה רָאִיתָ לְרִבּוֹת אֶת
 הַכִּבְיָם מִנֶּפֶשׁ, וְלִהְיוֹת אֶת הָעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים מ'לכֶם', והלא גם
 נכרי הוא בכלל נפש. ומשיבה: מִרְבָּה אֵי אֶת הַכִּבְיָם שְׁמוֹנוֹתָן
 עֲלֶיהָ, ולכן מסביר יותר להתיר לבשל עבורם. ומוציא ו-ממעט
 אֵי אֶת הָעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים שְׁאִין מוֹנוֹתָן עֲלֶיהָ, ואינם בכלל 'לכֶם' כלל:
 ***

אָמַר לִיה אֲבִי רַבִּי יוֹסֵף, וְלְרַבִּי יוֹסִי הִנְלִיל דְּאָמַר ל'כֶּם וְלֹא
 ל'כִּבְיָם', הֵנִי סוֹפֵל ו-גרעיני תמרים] לְחִיּוּתָא הִכִּי שְׂדִינָן לָהּ בְּיוֹם
 טוֹב – איך אנו מטילים אותם לפני הבהמות למאכל ביום טוב,
 והרי אינם ראויים אלא למאכל בהמה, וכיון שאסור לעשות
 מלאכה עבורה, אסורים בטלטול. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹסֵף לְאִבִּי, הָאִיל
 וְחוֹ גִרְעִינִים אֵלּוּ לְהִסְקָה תַּחַת תְּבִשְׁלִי בְּיוֹם טוֹב, אינם מוקצה.
 הקשה אבִי: תִּינַח בְּיָדֶיךָ – תירצת בגרעינים יבשים הראויים
 להסקה, אבל בְּרִשְׁבִּיקָא – בגרעינים לחים שאינם ראויים לכך,
 מַאי אִיכָא לְמִירָא. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹסֵף, אִף הַלְחִים חֻזּוּ לְהִסְקָה גָּדוֹל,
 שמוגדל האש הם מתייבשים ומתלקחים ומסייעים לבישול
 הקדירה. הוסיף אבִי להקשות: תִּינַח בְּיוֹם טוֹב שְׁהוּתָא בּוֹ הַבִּישוּל,
 אבל בְּשֶׁבֶת מַאי אִיכָא לְמִירָא. הַשִּׁיבֵנוּ רַבִּי יוֹסֵף: בְּשֶׁבֶת מְטַלְמִלִין
 לָהּ לְצוּרָה הַבְּהֵמוֹת אֲנִי רִיפְתָּא – יחד עם הפת. שמיכין
 משטלסלם עם דבר הנותר, אין בדרך זו איסור בטלטול המוקצה.
 ואין לאסור משום בזיון הפת, בְּרִשְׁבִּיקָא, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, עוֹשֶׂה אָדָם
 כָּל צִדּוּבֵי בִּשְׁתָּא, כל זמן שאינה נמאסת בכך.
 ***

לעיל התיר רב הונא לאפות לצורך נכרים, אם אין הם מקפידים
 שהישראל האופה עבורם, יקח פת אחת מהככרות ויאכילה
 לחינוק, שעל ידי כך נמצא שכל פת ופת בפני עצמה ראויה לאוכל
 נפש של ישראל. מביאה הגמרא דעה החולקת: וּפְלִיגָא דְּרַבִּי יוֹשִׁעַ
 בֶּן לִוִּי. דְּאָמַר רַבִּי יוֹשִׁעַ בֶּן לִוִּי, מִזְמַנִּין אֶת הַנֶּכְרִי בְּשֶׁבֶת לְסַעוּדָה,
 וְאֵין מִזְמַנִּין אֶת הַנֶּכְרִי בְּיוֹם טוֹב לְסַעוּדָה, משום גִּזְרָה שְׁמַאי וְרַבָּה
 לְבַשְׁל בְּשֶׁבֶלִי יותר מהצריך לעצמו, ואסור משום 'לכֶם' ולא
 לנכרי. ורב הונא ודאי חולק על כך, שהרי לשיטתו אין איסור
 להוסיף בתבשיל עבור הנכרי, כיון שכל חלק וחלק ראוי לאכילת
 ישראל.

רַב אֲחָא בְּרִי יַעֲקֹב חָלַק עַל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי וְאָמַר שְׁאִפִּילוּ בְּשֶׁבֶת
 נְמִי לֹא יִזְמַן אֶת הַנֶּכְרִי לְסַעוּדָה, מִשּׁוּם שֶׁמִּבְשִׁיל אֶת הַשֶּׁמֶשׁ
 בְּטַלְטוֹל מוֹקְצָה, כְּשִׁיפָה שְׁיִירֵי בּוֹסוֹת הֵינן שְׁשׂוּרָה בְּהֵן הַנֶּכְרִי אֶת
 פִּיתוֹ, הַמוֹקְצִים מִחַמַּת אִיסוּר יֵין נֶסֶךְ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵי הֵכִי,
 שִׁיירֵי כּוֹסוֹת דִּידָן ו-שלנו] נְמִי מוֹקְצִים הֵם מִחַמַּת מִיאֹסוּ, ואֵין
 מוֹתֵר לְפָנוּתָם. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: דִּידָן חֻזּוּ לְהַשְׁקוֹתָם לְתַרְגִּילוּן.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: שִׁירֵי דִידָהּ ו-שלם, הַנֶּכְרִים] נְמִי חֻזּוּ לְתַרְגִּילוּן.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: דִּידָהּ אִיסוּרֵי הִנָּחָה גִּינְהוּ, ואסור ליתנם לפני
 הַתַּרְגִּילוּתִים. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְלִמְטַלְמִילָהּ הַשֶּׁמֶשׁ אֲנִי בָּסָא ו-הכוס]
 שֶׁבֶר הֵם נְתוּנִים, מִי לֹא אָמַר רַבָּא, מְטַלְמִין בְּשֶׁבֶת בְּגִנְיָה אֲנִי
 קְטִמְיָה – כלי העשוי להחזיק גחלים אגב האפר ושהכינו מבעוד
 יום לכיסוי רוק או צואה] שבתוכו, וְאִף עַל גַּב דְּאִיכָא עֲלֶיהָ ו-שיש
 בתוך הכלי] שֶׁבֶר עֲצִים הַמוֹקְצִים, אֵין הֵם אוֹסְרִים הַטַּלְטוֹל, משום
 שֶׁהֵם בְּטִלִּים לְגַבִּי הָאֵפֶר. וכמו כן יש להתיר גם את טלטול שיירי
 יֵין הַנֶּכְרִי אֲגַב טַלְטוֹל הַכּוֹס שֶׁהֵם נְתוּנִים בְּתוֹכָהּ, משום שֶׁהֵם
 בְּטִלִּים אֲלֵיהָ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הֵתֵם מוֹתֵר לְטַלְטֹל אֶת שְׁבִיר
 הָעֲצִים אֲגַב הָאֵפֶר, משום שאין איסור חמור כל כך, דְּלֹא אִיסוּרֵי
 הִנָּחָה גִּינְהוּ. אבל הָבָא, שִׁירֵי אֲלוֹ חֲמוֹר אִיסוּר מוֹקְצָה שְׁלָהֶם,
 דְּאִיסוּרֵי הִנָּחָה גִּינְהוּ, וְלֹא הוּתֵר טַלְטוֹלָם בְּשַׁבָּת אִפִּילוּ אֲגַב דְּבֵר
 הַמּוֹתֵר:

אָמַר וְשֶׁאֵל לִיה רַב אֲחָא מְדַפְתִּי לְרַבִּינָא, וְלָהּוּי שִׁירֵי אֲלוֹ בְּגִרָה
 שֶׁל רָעִי ו-כלי חרס שמטילין בו צואה] שאף שהוא מוקצה התירו
 חכמים לטלטלו בשבת ולפנותו לאשפה, מִחַמַּת מִיאֹסוּ. אָמַר לִיה

ומדליקין לו את הנר. שכל מה שנצרך לאדם כדי חיותו, התיירו
בדיעבד להכינו מיום טוב לשבת בלא עירוב תבשילין. משום רבי
יצחק אמר, אף צולין לו דג קטן. תניא גמי הכי, מי שלא הניח
עירובי תבשילין, אופין לו פת אחת, ושומנין לו קדרה אחת,
ומדליקין לו את הנר, ומחמין לו קיתון אחד של מים. ויש אומרים,
אף צולין לו דג קטן.

תירוצו נוסף: רבא אמר, לעולם מדברת משנתניו שהניח עירוב
תבשילין, וטעם בית שמאי שאסרו להטמין את החמין משום
דשאני הטמנה דמוכחא מלתא דאדעתא דשבתא קעביד – שמוכח
וניכר מתוך ההטמנה עצמה, שנעשית שלא לצורך יום טוב, שכן
הדרך להטמין לצורך מחר. ואין העירוב מתיר אלא מלאכות
שיכול הרואה לחשוב שנעשית לצורך יום טוב. אבוי מקשה על
רבא: אייתיביה אבוי, תנינא אומר, בית שמאי אומרים, אין אופין
מיום טוב לשבת אלא אם כן ערב בפת, ואין מבשילין אלא אם כן
ערב בתבשיל, ואין שומנין אלא אם כן היו לו חמין טמונין מערב יום
טוב. הא אם היו לו חמין טמונין, מיהא קעביד – יכול הוא לסמוך על
עירוב זה להטמין מיום טוב לשבת, ואף על גב דמוכחא מלתא
דאדעתא דשבת קעביד. נמצא כי אף לבית שמאי מועיל העירוב אף
להטמנה. אלא אמר אבוי, כגון שעריב לזה – שבישל או אפה לשם
עירוב, ולא ערב לזה – ולא טמן לשם עירוב. וכדעת התניי, היא,
ואליבא – בשיטתם דבית שמאי, שאין די בעירוב אחד, אלא כל
מין על מינו, בפת לאפיה, בתבשיל לבישול, ובחמין טמונים
להטמנה:

***

שנינו במשנה: ואין זוקפין את המנוחה: מבררת הגמרא: מאי קא
קעביד – מה היא זקיפה זו, ומפני מה נאסרה. מבארת הגמרא: אמר
רב חיננא בר ביצנא, הקא במנוחה של חליות – והעשויה מכמה
חלקים שמתחברים זה בזה [עקנין, וכשנפלה נפרדו חליותיה,
וכשכריכם מחדש, יש חשש דמחוי] – שנראה כבונה, דבית שמאי
אוסרים דקברי יש תורת כהן בכלים, ושעור מלאכת בונה, בכל
שהוא. ובית הלל מתירים דקברי, אין כהן בכלים, ואין כתיבה
בכלים, שאין איסור בכלים אלא אם עשה מלאכה, כגון ממוחק או
אורג או תופר, שהם אבות מלאכה לכשעצמם, אבל החזרת
החליות למקומן שאין בזה אלא משום בנין לא נאסרה, משום
שאין בנין אלא בבתיים ואהלים.

***

עולא איקלע – הוזמן לבי רבי יהודה בליל יום טוב, קם שפיעה –
משרתו של עולא, וקף לה לישנא – הגביה את פי הנר באופן
שיסתלק השמן שבנר מן הפתילה, ובכך תמחר הנר לכבות.
אייתיביה רבי יהודה לעולא, שנינו בברייתא, הנותן בשבת שמן בנר,
חייב משום מקעיר, שבכך מתחזקת הלהבה. והמסתפק ונוטל שמן
ממנו ואוכלו חייב משום מקכה, לפי שכשמתמעט השמן נחלש כח
האש ומתעמעם האור, ואף ביום טוב אסור לעשות כן שהרי
הכיבוי נאסר אף ביום טוב. אמר ליה עולא, לאו אדעתא – לא
עשה כן השמש על דעת, אלא לרצונו, ושלא כדין.

***

דין נוסף בענין השימוש בנר: אמר רב, קנבא שרי – מחיטת ראש
הפתילה וניקויה מהפחם בכדי שהשלהבת תאיר יפה, מותרת ביום
טוב:

***

בעא מיניה אבא בר מרתא מאבוי, מהו לכבות את הנר ביום טוב
מפני דבר אחר – כדי לשמש את מיטתו. האם נחשבת הנאת הגוף
כצורך אוכל נפש או לא. אמר לו, אפשר להוציא את הנר ולהניחו
בבית אחר, ועל כן אין להתיר את הכיבוי. הוסיף ושאלו, אין לו
בית אחר, מאי, האם מותר לכבות. השיבו אבוי, אפשר לעשות לו
מחיצה בסדין בינו לבין הנר. הוסיף ושאלו, אין לו סדין לעשות
מחיצה, מאי. השיבו אבוי, אפשר לכפות עליו את הקלי ולהאפיל
על אורו. הוסיף ושאלו, אין לו כלי מאי. אמר ליה אבוי, אסור
לכבות את הנר, משום שאין הנאת הגוף נחשבת לאוכל נפש. אבא

בר מרתא מקשה לאבוי מדברי התוספתא: אייתיביה, אין מכבין
ביום טוב את הקנקנה – חתיכת עץ שבושרת] כדי לחום עליה, לפי
שאין הכיבוי צורך יום טוב. ואם בשביל שלא יתעשן הבית, או
הקנדה ויתקלקל התבשיל, מותר לכבותה. ואף שלמנוע עישון
הבית אינו צורך אוכל נפש, אלא צורך הנאת הגוף. אמר ליה אבוי,
ההיא תוספתא בשיטת רבי יהודה היא, שהתיר לעשות אף מכשירי
אוכל נפש ביום טוב, משום שדרש 'הוא לבדו יעשה לכם', 'לכם'
לכל צרכיכם. ולשיטתו לאו דווקא צריכה אכילה הותרה. ובי
קאמינא אנא לאסור כיבוי לצורך תשמיש, אמרתי כן לשיטת רבנן
האוסרים מכשירי אוכל נפש, משום שדרשו מ'הוא לבדו',
שדווקא אוכל נפש הותר, ולא מכשירי.

***

בעא מיניה אבוי מרבה, מהו לכבות את הקנקה ביום טוב. מפרש
אבוי את שאלתו, היכא דאיכא סכנת נפשות לא קא מפעיא לי,
דאמילי בשבת שרי לעשות כל מלאכה לצורך פיקוח נפש. בי
קמפעיא לי, לכבותה משום אבוד המזון שיגרם מהדליקה, מאי.
אמר ליה רבה, אסור. הקשה אבוי לרבה: אייתיביה, אין מכבין את
הקנקנה כדי לחום עליה, ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקנדה,
מותר. הרי שהותר כיבוי אף לשאר צרכי הגוף, ויש להתיר כיבוי
הדליקה שלא יהא מוכרח לשבת בשרב או בגשמים. השיב לו
רבה, ההיא רבי יהודה היא, בי קאמינא אנא לרבנן. כפי שנתבאר
לעיל.

***

בעא מיניה רב אשי מאמימר, מהו לכחול את העין – לשים כחול
בעין לרפואתה ביום טוב. מפרש רב אשי את שאלתו, היכא דאיכא
סכנה בחולי זה, כגון רירא – דלקת העין שמעלה ריר שמגלד
תמיד, וכן רירא – דקירת העין, או רירא – שנתקבץ דם בעין, או
דמעתא – שהעין מדמעת ללא הפסק, וקנחתא – התחממות העין,
ותחלת אובכלא – בתחילת כל החולאים האלו, לא מפעיא לי,
דאמילי בשבת שרי לעשות את כל הנדרש לרפואתם, כמבואר
בגמרא (ע"ז כח) שגידו עין תלויים בטרפשי הלב, ועל כן חולי
העין מסכן את כל הגוף. בי קמפעיא לי, בסוף אובכלא – כשמחלות
אלו קרובות להתרפא, ופוצחי עינא – כבר נפקחה העין, ואינו
כוחלה אלא כדי להיטיב את ראייתה, מאי, האם מותר לכחול את
העין לשם כך, או שאסור משום שהרפואה אסורה באיסור שבות,
כדי שלא יבוא לידי שחיקת סממנים שאסורה משום טחון. אמר ליה
אמימר, אסור. הקשה רב אשי לאמימר: אייתיביה, אין מכבין את
הקנקנה, ואם בשביל שלא יתעשן הבית מותר. הרי שהותר
לעשות כל צרכי הנאת הגוף ביום טוב. ואף לכחול את העין
מצרכי הגוף הוא. וישני – ויתיר ליה אמימר, כדשנינן – כמו
שתירצו אבוי ורבה לעיל, שתוספתא זו רבי יהודה היא, אבל
לחכמים לא הותר אלא אוכל נפש ממש.

***

אמימר שרי למכחל עינא מנכרי – על ידי גוי אף בשבתא, ואף בסוף
החולי שכבר אין בו סכנה. איכא דאמרי, אמימר גופיה – בו עצמו
אירע המעשה שחל עינא מנכרי בשבתא. אמר ליה רב אשי
לאמימר, מאי דעתיה להתיר על ידי נכרי, הלא הוא משום דאמר
עולא בריה דרב עיקא, כל צרכי חולה שאין בו סכנה עושין על ידי
נכרי בשבת, וכן אמר רב המנונא, כל דבר חולי שאין בו סכנה,
אמר לנכרי ועושה. אך עדיין אין בכך היתר לעשות את מה
שעשית. כי הני מילי שהתירו להתרפא על ידי נכרי, דווקא היכא
דלא מסייע הישראל ברתיה – יחד עם הנכרי במעשה הרפוי, אבל
מר קא מסייע ברתיה הנכרי בפעולת הכיחול. דקא עמיין – עצם
ופתח אמימר את ריסי העין כדי שיכנס הכחול לעין, ונמצא
שמייע במעשה הרפוי. אמר ליה אמימר, איכא רב זבדי דקא
ביתק, שכבר הקשה עלי כקושייתך, וישני ליה – ויתירצתי לו, שכל
שאינו עושה את גוף המלאכה בעצמו אלא מסייע מעט בידי
הנכרי העושה, אין בו ממש. מאחר שהיה נעשה על ידי הנכרי גם
בלא סיוע הישראל, אין נחשב המסייע כשותף בגוף המעשה.

ביצה. פרק שני – יום טוב דף כב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

דנפישא בלישה – פירש רש"י: ובית הלל מתירין משום דאמר רבי שמעון בן אלעזר ממלאה אשה תנור פת וכו'. ולא נהירא: חדא, דאם כן הוה ליה לאתויי הא דרבי שמעון בן אלעזר, כיון דפלוגתיהו בדכ"י. ועוד: דלא דמי כלל לפתח גריצין, ולמאי אייתניו הבא? לכן נראה לי דפת מרובה דקאמר – היינו פתים גדולים ביותר ועושה לצורך חול, והואל ואין בו טורח כל כך. והכי משמע בירושלמי: מתוך שאתה מיגעו – ממנע ואין עושה אלא כדי צרכו. דפת קטן יש בו טורח יותר בעריסת כל אחד ואחד, ובין גריצין ובין רקיקין – היינו כדי צרכו בלבד. וגם הן שוין בעביין, אלא דגריצין היינו גדולות, ורקיקין קטנות. הוא דקאמר בסמוך משום דקא טרח טרחא דלא צריך – הכי קאמר: מתוך שעושה בכרות גדולות אתי למעבד יותר מעצור יום טוב.

מח שאין בן בביצה. אמר ליה: אגא פנהרדעי סבירא לי, דאמרי אף בביצה. ומאי דעתיד – דלמא מעבדי ליה לאלול, האמר רב חיננא בר כהנא: מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר. ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין. תנו רבנן: בית שמאי אומרים: אין אופין פת עבה בפסח, ובית הלל מתירין. וכמה פת עבה? אמר רב הונא: טפה, שכן מצינו בלחם הפנים מפת. מתקיף לה רב יוסף: אם אמרו בורזין – יאמרו ב'שאין ורזין? אם אמרו בפת עמלה – יאמרו בפת שאינה עמלה? אם אמרו בעצים יבשים – יאמרו בעצים לחים? אם אמרו בתנור חם יאמרו בתנור צונן? אם אמרו בתנור של מתכת – יאמרו בתנור של חרס? אמר רב ירמיה בר אבא: שאילית את רבי ביחוד, ומנו – רב: מאי פת עבה? פת מרובה. איפא דאמר, אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב: שאילית את רבי ביחוד, ומנו – רבינו הקדוש: מאי פת עבה? פת מרובה. ואמאי קרו ליה פת עבה – משום דנפישא בלישה. אי נמי, באתריה דהאי תנא פת מרובה "פת עבה" קרו ליה. מכדי, משום דקמרח טרחא דלא צריך הוא, מאי אריא פסח? אפילו בשאר ימים טובים נמי! אין הכי נמי, ותנא ביום טוב דפסח קאי. תניא נמי הכי, בית שמאי אומרים: אין אופין פת מרובה ביום טוב, ובית הלל מתירין. **משנה** אף הוא אמר שלשה דברים להקל: מכבדין בית המפוחות, ומניחין את המוגמר ביום טוב, ועושין גדי מקולס בלילי פסחים. וחקמים אסרין. **גמרא** אמר רב אסי: מחלוקת לגמר, אבל להריח – דברי הכל מותר. מיתיבי: אין מכבדין בית המפוחות ביום טוב, ושל בית רבן גמליאל מכבדין. אמר רבי אליעזר בר צדוק: פעמים הרבה נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל, ולא היו מכבדין בית המפוחות ביום טוב, אלא מכבדין אותן מערב יום טוב, ופורסין עליהם סדינין. למחר, בשאורחים נכנסין – מסלקין את הסדינין, ונמצא הבית מתפכד מאליו. אמרו לו: אם כן – אף בשבת מותר לעשות כן. ואין מניחין את המוגמר ביום טוב, ושל בית רבן גמליאל מניחין. אמר רבי אליעזר בר צדוק: פעמים הרבה נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל, ולא היו מניחין את המוגמר ביום טוב, אלא מביאין ערסקאות של פרזל ומעשנין אותן מערב יום טוב, ופוקקין נקביהן מערב יום טוב. למחר, בשאורחים נכנסין – פותחין את נקביהן, ונמצא הבית מתגמר מאליו. אמרו לו: אם כן – אף בשבת מותר לעשות כן! אלא, אי איתמר הכי איתמר: אמר רב אסי: מחלוקת להריח, אבל לגמר – אסור. איבעיא להו: מהו לעשן? רב ירמיה בר אבא אמר רב: אסור, ושמואל אמר: מותר. רב הונא אמר אסור, מפני שמכבה. אמר ליה רב נחמן: ונימא מר מפני שמכביר! אמר ליה: תחלתו מכבה וסופו מכביר. אמר רבי יהודה: על גבי גחלת – אסור, על

מה שאין בן בביצה – דקדושה אחת הן, ולא הקלו ביום טוב שני של ראש השנה אלא לענין מת בלבד. בפסח – קא סלקא דעתך שאינו יכול לשמרה מהחמץ. ובמה פת עבה – שהתירו בית הלל. שכן מצינו בלחם הפנים – שהוא מצה, כדאמרין ב"כל המנחות באות מצה" (מנחות נ"א, ו) ועביד טפה, כשמו לחם הפנים – יש לו פנים ואין פנים בחותין מטפה. בורזין – של בית גרמו, שהיו אומנים חורזים בדבר. פת עמלה – ברייא בלע"ז, שהיה טעון שלש מאות שיפה – כשפוף בידו, ורמש מאות בעיטה – באגרוף. שף אחת בועט שתיים, שף שתיים בועט שלש, במנחות (ע"א). **עצים יבשים** – מחמשה עשר אבא היה פוסקין מלכרות עצים למערכה, במסכת תענית (ל"א, א), ומעצי לשכת העצים היו אופין ומבשלים כל צרכי מקדש. בתנור חם – שמיטקין אותו בכל יום, הן למנחות הן לצלי. מתבת – במסכת זבחים (צ"ה, ב) אמרין: תנור של מקדש של מתבת היה, משום שתי הלחם ולחם הפנים שאפייין וקדשתן בתנור הזה ליה כלי שרת, וכלי שרת דחרס לא עבדין. ביחוד – בני לבנו. **ואיבא דאמרי** – רב גופיה אמר: שאילית את רבי ביחוד, ומנו – רבנו דרב – רבינו הקדוש. לשון אחר: ביחוד – בברור, כדתנן בשקלים (פרק ששי משנה ב') וידעו ביחוד ששם ארון נגנו. **פת מרובה** – ולא משום המזון הוא, אלא משום דטרח טרחא יתירא למחר וליום אחר. ובית הלל מתירין – כדאמרין שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא. תניא נמי הכי – דבשאר יום טוב נמי נחלקו. **משנה** מכבדין בית המפוחות – בית המסיבה שאוכלין שם, שהיו מסובין ואוכלין על גבי המטות. מוגמר – לבונה על גבי גחלים. מקולס – כרעיו ובני מעיו תלויין חוצה לו בצדו כשצולחו. והיו עושין זכר למקדש, שכתבו בו "על כרעיו ועל קרביו". ומקולס לשון גבור מוזין שכלי זימן תלויין לו בצדו, כדמותרגמין "וכובע נחשת" – וקולסא דנחשא (שמואל א ז). והכמים אוסרין – בשלשון כבכדו משום אשווי גומות, ובמוגמר – משום דלאו צורך כל נפש הוא, ומחאי טעמא אסרין ליה בכתובות בפרק ראשון (ז"א): "אשר יאכל לכל נפש" – דבר השווה לכל נפש, וזה אינו אלא למפונקין "וכובע למי שריוהו רע, ובגדי מקולס" – מפני שדומה לקדשים, ויאמרו מותר להקדיש ולאכול קדשים בחי. **גמרא** מחלוקת לגמר. כשאסור חכמים, לא אסור אלא כשמניחו כדי לגמר בו כלים, שנותן המחיתה עם הלבונה והגחלים תחת הבגדים להכניס בהן ריח, דלא להנאת

על

כשמתבונן ש"נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה אתה יצרתה אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי", ואף-על-פי-כן נמצא במעמד ומצב שעשה עניין בלתי-רצוי, בפני מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא, בה בשעה ש"אתה משמרה בקרבי" – אזי בא ידי מרירות עצומה שאין למעלה הימנה

משיחת וא"ו תשרי, ה'תשכ"ח

ממעשהו, שלא יתכן שלא יושוו הגומות על ידי הכיבוד, על כן
נאסר אף שאינו מתכוין להשוואת הגומות. במוגמר אסור, משום
שלא הותרו ביום טוב אלא צרכים השווים לכל נפש, כמו שנאמר
(שמות יב טז) 'אֶף אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ, הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֵס'. אך
הנאה זו אינה צורך אלא למפונקים בלבד, או למי שריחו רע, וגדי
מקולם אסור, משום שנראה כקדשים, ויבואו מתוך כך להקדיש
ולאכול קדשים בחוץ:

***

גמרא

אמר רב אסי, מחלוקת רבן גמליאל וחכמים היא האם מותר לזנוף
– להניח הלבונה על הגחלים מתחת לבגדים כדי לבשם. שאסרו
חכמים משום שאין בגימור זה הנאת הגוף, אלא תיקון הבגדים.
אבל בכדי לבשם את הבית בשביל שיוכל האדם להירחץ בו, לזנוף
הכל מותר, שהרי הנאת הגוף היא ובצורך אוכל נפש. שואלת
הגמרא: מתיבי, אין מכבדין בית המטות ביום טוב. ושל בית דין
גמליאל מכבדין. אמר רבי אליעזר בר צדוק, פעמים תרבה נכנסתי
אחר אבא לבית דין גמליאל, ולא היו מכבדין בית המטות ביום טוב,
אלא מכבדין אותן מערב יום טוב, ופוזרין עליהם קטניות כדי
שבשעת הסעודה יפלו עליהם הפירות והעצמות, ולמחר
בשחר האורחים הקראים לסעודת הנשיא לכבוד יום טוב היו נכנסין,
היו מסלקין את הקדישין עם הלכלוך שעליהם. ונמצא תפית מוכבד
מאלו. ואמרו לו לרבי אליעזר בר צדוק, אם כן אף בשבת מותר
לעשות כן, ולא היו חכמים נחלקים על רבן גמליאל בזה. אלא
בהכרח התיר רבן גמליאל לכבוד בידים אף ביום טוב עצמו.
ממשיכה הברייתא: ואין מניחין את המונקר ביום טוב. ושל בית דין
גמליאל מניחין. אמר רבי אליעזר בר צדוק, פעמים תרבה נכנסתי
אחר אבא לבית דין גמליאל, ולא היו מניחין את המונקר ביום טוב
עצמו, אלא מכיזין ערשקאות – כלי קטורת מנוקבים של ברזל,
ומעשנין אותן מערב יום טוב על ידי ששמו לבונה על גבי גחלים,
ופוזקין – סותמין נקביתן מערב יום טוב לשמור שהעשן והריח לא
יצאו, ולמחר בשחר האורחים נכנסין היו פותחין את נקביתן כדי
שיתפשט הריח החרוץ. ונמצא תפית מתנמר מאלו. אמרו לו, אם
כן לא היו נחלקים עליו חכמים בדבר, שאף בשבת מותר לעשות
כך, שהרי לא נעשית במוגמר שום מלאכה בשבת, אלא בהכרח
שאף ביום טוב עצמו התיר רבן גמליאל לגמר, ומכל מקום מוכח
מדברי הברייתא, שהמחלוקת בין רבן גמליאל לחכמים היא
בהנחת המוגמר על מנת להריח בו, שלצורך האורחים שיריחו
עשו כן. ושלא כדברי רב אסי לדברי הכל מותר להניח המוגמר
כדי להריח בו.

***

מפרשת הגמרא מחלוקתם באופן אחר: אלא אי אתמר, הכי אתמר.
אמר רב אסי מחלוקת בהנחת המוגמר על מנת להריח בו, שרבן
גמליאל התיר, שכל צורך הנאת הגוף הותר ביום טוב, וחכמים
אוסרים משום שאין זו הנאה השווה לכל נפש. אבל לזנוף בו את
הבגדים לדברי הכל אסור, משום שלא הותרו ביום טוב אלא צרכי
הנאת הגוף בלבד.

אביעא ליה, מהו לעשן ביום טוב את הפירות בעשן הבשמים, כדי
שיקלטו את טעם הבושם. רב ירמיה בר אבא אמר רב, אסור, מפני
שיש בכך משום איסור מלאכה ביום טוב, כמבואר בסמוך בדברי
רב הונא. ולא הותר אלא צורך השווה לכל נפש, אבל העישון אינו
צורך אלא לאיסטגסיים בלבד. ושמואל אמר, מותר, משם שצורך
השוה לכל נפש הוא, ואף העניים נהנים בו, ומה שאינם עושים כן,
הוא מפני שאין מצוי בידם לעשותו. רב הונא אמר אסור, כפי
שנתבאר בדברי רב, ויש בו איסור מלאכה מפני שבנתינת הבושם
על גבי הגחלים הרי הוא מכה אותם. אמר ליה רב נחמן לרב
הונא, ונימא מר שהאיסור הוא מפני שמבעיר הוא את הבושם
בנתינתו על גבי הגחלים, והוא אב מלאכה. אמר ליה רב הונא,
אכן יש לאסור את העישון משום שני אבות מלאכה שיש בו,
שבתלתו מכה ובסופו מבעיר, ונקט בדבריו את המלאכה
הראשונה הנעשית בו.

אמר רבי יהודה, לתת את הבושם על גבי נחלת אסור ביום טוב,
משום שיש בו משום מכבה ומבעיר כאמור.

מה שאין כן בביצה שנולדה ביום ראשון של ראש השנה לא
הותרה באכילה ביום השני של ראש השנה, שקדושת היום השני
כיום הראשון, ולא הקילו ביום שני אלא למת, ואם כך אף אין
להקל ביום השני של ראש השנה לענין כיהול העין. אמר ליה
אממר, אגא בנתרדעי סבירא לי, דאמר שפא בביצה הקילו ביום
השני של ראש השנה, כשאר שני ימים טובים. ובמנו כן, ביום השני
יש להקל כרבי יהודה המתיר ביום טוב כל צרכי היום, ואף לכיהול
את העין. ונא דעתיה לאסור ביום השני של ראש השנה, דלמא
מעביר ליה לליל, ושני הימים קדושתם אחד. אין לאסור משום
כך, דהא אמר רב חנינא בר כהנא, מיכית עזרא ואילף לא מצינו
אלול מעובר, לכן אף שנהוגין שני ימים ראש השנה הרי הם כשאר
שני ימים טובים של גלויות, ויש להקל ביום השני:

***

שנינו במשנה: ואין אושין פתני גריצין אלא רקיקין: תנו רבנן, בית
שמאי אומרים, אין אושין פת עבה בשפת, ובית הלל מתירין. סברה
הגמרא שנחלקו בפסח דווקא, ומשום חשש חמץ. שואלת הגמרא:
ובמה שיעורה של פת עבה שהתירו בית הלל. משיבה הגמרא:
אמר רב הונא, טפה, שכן מצינו בלחם הפנים ששיעור עוביו טפה.
ולא היה בא אלא ממצה בלבד. מקשה הגמרא: מתיקף לה רב
יוסף, מה הראיה מלחם הפנים, אם אמרו להתיר טפח בדבר
המסור לכהנים שהם יריון ויכלו להזהר מחימוץ, וכי אמרו כן גם
במצה המסורה לכל שאין יריון. עוד הקשה: אם אמרו בלחם
הפנים שהוא פת עמלה – שולוש היטב, שהיו עמלים בה הרבה,
ומתוך כך לא היו ממהרות להחמיץ. וכי אמרו כן אף בשפת שאינה
עמלה ועשויה להחמיץ. עוד הקשה: אם אמרו בלחם הפנים הנאפה
בעצים ובשנים שהומם מרובה, וכי אמרו כן אף בגמא בעצים לחים
שאינו חומם מרובה, ויש לחוש לחימוץ. ועוד, אם אמרו כן בגמא
בתנור של המקדש שהיה חם בכל עת, שהיה מוסק בקביעות
לצורך אפיית המנחות וצליית בשר הקדשים, וכי אמרו כן אף
בתנור צנון, ועוד, אם אמרו בתנור של מקדש העשוי ממתכת
שחומה מרובה, וכי אמרו כן בתנור של חרס.

מפרשת הגמרא מחלוקת בית הלל ובית שמאי בדרך אחרת: אמר
רב ירמיה בר אבא, שאליה – שאלתו רבי ביהוד – ביני לבנינו,
ומנו, רב – הוא רבו של רב ירמיה, מאי היא פת עבה, והשיבו רב,
פת מרובה בכמות, שיש באפייתו טירחא יתירה, ואינו צריך את
כולן לבו ביום, משום כך אסרה בית שמאי, ולא משום חשש
חמץ. ובית הלל מתירין אף בזאת, משום שהפת נאפית יותר יפה
בזמן שהתנור מלא. איבא דאמר, אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב,
שאליה את רבי ביהוד ומנו רבינו הקדוש, מאי פת עבה, והשיב ליה,
פת מרובה. מפרשת הגמרא: ואמאי קרו ליה פת עבה, משום
דנפישא בלישה – שבזמן שלשים הבצק יחד, העיסה היא עבה. אי
נמי, באחרית דהא תנא – במקומו של תנא זה, לפת מרובה, פת
עבה קרו ליה. מקשה הגמרא: מתי – הלא טעמם של בית שמאי
האוסרים ללושה, הוא משום דקפח ביום טוב טרחה ולא צריך
הוא. ואם כן, מאי אריא שנחלקו דווקא ביום טוב של פסח, אפילו
בשאר ימים טובים נמי יש לאסור לאפות פת מרובה. מתרצת
הגמרא: אין קבי נמי – אכן גם בשאר ימים טובים נחלקו, ותנא זה
כששנה את הברייתא ביום טוב דפסח קא – עמד אז, ועל כן נקט
פסח. ומוכיחה הגמרא כן: תנא נמי הכי, בית שמאי אומרים, אין
אושין פת מרובה ביום טוב, ובית הלל מתירין. הרי שנחלקו בכל
הימים טובים:

משנה

אף הוא – רבן גמליאל אמר שלשה דברים להקל. מכבדין –
מטאטאים ביום טוב את בית המטות – הבית שבו אוכלים ומסובין
בו על המיטות. ומניחין את המונקר – הלבונה [מן] בושם ביום טוב
על גבי הגחלים כדי לבשם את הבית. שכל מלאכה שהיא לצורך
הנאת הגוף, מלאכת אוכל נפש היא. והותרה ביום טוב. ועושים נדי
מקולם – צלוי כשהוא שלם, כשכרעיו ובני מעיו תלויים לצידו,
בלילי פסחים. והיו עושים כן זכר לקרבן פסח שהיה במקדש,
שנאמר (שמות יב טז) 'על קרעיו ועל קרבו'.
וחכמים אוסרין בכל אלו. בכיבוד הבית, משום השוואת גומות
האסור משום בונה. וכלן שהמלאכה מוכרחת לבוא כתוצאה

משנה

שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים רַבִּי אֱלֶעָזָר בֵּן עֲזַרְיָה מְתִיר לַעֲשׂוֹתָם, וְחֻכְמִים אוֹסְרִים. ואלו הם: א. פְּרִתּוֹ של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאת בשבת בְּרִצּוֹעָה שְׂבִיבָה קְרִינָה, ואף שמצווה אדם על שביית בהמתו, שנאמר 'למען ינוח שורך וחמורך', ולכן אסור להניח לבהמה לצאת ברשות הרבים כשיש עליה משא, סובר רבי אלעזר שאין הרצועה נחשבת כמשא אלא לנוי, ולא נאסרה הרצועה אלא בדבר שנושאים אותו בדרך משא. ונחלקו עליו חכמים, שלדעתם אין הרצועה נחשבת כמשא לבהמה, אלא משא הוא. ולא בּוֹמְקֶרְדִּין – מגרדים את הַתְּהֻמָּה בְּיוֹם מוֹב במגדרת של ברזל ששיניה דקות, אף על פי שעושה בכך חבורה בגוף הבהמה. וחכמים אוסרים. ובגמרא יבואר טעמי המחלוקת. גּוֹשְׁוֹחֵקִין בְּיוֹם טוֹב אֶת הַפִּלְפִּלִין בְּרִחִים שְׂלֵמִין, שהן קטנות ועשויות מיוחד למלאכה זו, ומתיר רבי אלעזר בדרך ששוחקן כל השנה. אבל חכמים אוסרים לשוחקם בכלי המיועד לכך, מפני שהוא עובדא דחול, אלא דך אותם במדוכה. רבי יהודה אומר, אין מְקַרְדִּין אֶת הַתְּהֻמָּה בְּיוֹם מוֹב כדי לנקותה מהטיט שעליה, מִפְּנֵי שְׂגִירוֹד זה פעמים שְׁעוֹשָׂה בה הַתְּהֻמָּה. אֶבֶל מְקַרְצֵפִין אותה במגדרת של עץ ששיניה גסות, מפני שאינה עושה בה חבורה. וְחֻכְמִים אוֹסְרִים, אין מְקַרְדִּין במגדרת של ברזל, ואף לא מְקַרְצֵפִין במגדרת עץ, אף על פי שאינה עושה חבורה.

נמרא

במשנה הוזכרה פרתו של רבי אלעזר, ונקטה בלשון יחיד 'פרתו'. מקשה הגמרא: וכי לְמִימָרָא דְּרַבִּי אֱלֶעָזָר בֵּן עֲזַרְיָה הָיָה פָּרָה הוּא? לֵיָּהּ. וְהָאֵמֶר רַב, וְאֵמֶר רַב יְהוּדָה אֵמֶר רַב, תְּלִיזֵר אֵלֶּיּי עֲגָלִי הִנֵּה מַעֲשֵׂר רַבִּי אֱלֶעָזָר בֵּן עֲזַרְיָה מַעֲדִינָה כֹּל שְׂתָא וְשְׂתָא – שלשה עשר אלף עגלים היה רבי אלעזר מפריש למעשר בהמה כל שנה ושנה מעדריי. מתרצת הגמרא: תָּנָא שִׁנְיָנוּ בְּבִרְיֵיתָא, לֹא שָׁלוּ הָיְתָה פָּרָה זו, אֵלָּא שֶׁל שְׂבִיבָתָהּ הָיְתָה, וּמִתּוֹךְ שְׁלֹא מִיָּתָה בָּהּ בִּשְׁכַּנְתּוֹ עַל שִׁיעָאָה פִּרְתָּה כִּךְ בִּשְׁבֵּתָה, נִקְרָאת פָּרָה זו עַל שְׁמוֹ, ונחשב שעל דעתו יצאה כן לרשות הרבים.

משנה

שנינו במשנה: וּמְקַרְדִּין אֶת הַתְּהֻמָּה בְּיוֹם מוֹב: תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, אֵיזְהוּ קִרְדִּי, וְאֵיזְהוּ קְרָצוּף. קִרְדִּי הוא סירוק במגדרת של ברזל ששיניה קְטַנִּים ודקים, ונעצצים הם בבשרה וְעוֹשִׂין תְּהֻמָּה. קְרָצוּף הוא סירוק במגדרת של עץ ששיניה גְדוּלִים ועבים, ואין עוֹשִׂין תְּהֻמָּה. וְשֵׁלֶשׁ מַחְלּוּקוֹת ו-שִׁטּוֹת נִשְׁנוּ בִּמְשַׁנְתֵּינוּ בְּדָבָר. א. שִׁטַּת רַבִּי אֱלֶעָזָר בֵּן עֲזַרְיָה הַמְתִּיר בֵּין בְּקִרְדִּי וּבֵין בְּקִרְצוּף. ב. שִׁטַּת חֲכָמִים הַאֲסִירָם בְּשֵׁנִיהֶם. ג. שִׁטַּת רַבִּי יְהוּדָה הַאֲסִיר קִרְדִּי וּמִתִּיר קִרְצוּף. הגמרא מפרשת את שלשת השיטות על יסוד מה שנחלקו רבי יהודה ורבי שמעון במסכת שבת (מו:יז), האם מותר לגרור ספסל בשבת על גבי הקרקע, כשבכך נעשה חריץ בקרקע, ועשיית חריץ בשבת אסורה משום מלאכת חורש. רבי שמעון מתיר, משום שכל שכוונתו למעשה אחר של היתר, ומעשה האיסור נעשה ממילא בעקבותיו, ולא נחשב לו מעשה זה למעשה איסור. ורבי יהודה אומר, אף על פי שאינו מתכוין לחריץ אלא לגיררה, משום שסוף סוף נעשית מלאכת החריץ על ידו. ובכך יתבאר שלשת השיטות: רבי יהודה לשיטתו סָבַר, דְּבָר שְׂאִינוּ מְתַבְּרִין אִסּוּר. מִיָּהוּ קִרְדִּי הַנַּעֲשֶׂה בִּמְגַרְרַת שִׁשְׁנֵיהּ קְטַנִּים וְעוֹשִׂין תְּהֻמָּה, אֵף שִׂאִינוּ מְתַבְּרִין לַחְבּוּרָה אִסּוּר, אֲבָל קְרָצוּף הַנַּעֲשֶׂה בִּמְגַרְרַת שִׁשְׁנֵיהּ גְדוּלִים ואין עוֹשִׂין תְּהֻמָּה מותר, וְלֹא נִזְרִינָן קְרָצוּף אִסּוּר קִרְדִּי כְּמוֹ שְׁגוּרוֹ בּוֹ חֲכָמִים, כִּפִּי שִׁיבּוּאֵר בִּסְמוּךְ. וְרַבֵּנּוּ סָבְרִי נִמֵּי בְּרַבִּי יְהוּדָה, שְׂדָבָר שְׂאִינוּ מְתַבְּרִין אִסּוּר. וְהִקְדִּיר אִסּוּר מַעֲקֵיר הִדִּין, מִפְּנֵי שְׁהוּא עוֹשֶׂה חֲבּוּרָה. וְנִזְרִינָן קְרָצוּף אִסּוּר קִרְדִּי, שֶׁאֵם נִתִּיר לְקַרְצֵף אֶת הַבְּהֵמָה יוֹבֵאוּ גַם לְקַרְדִּיהָ. וְרַבִּי אֱלֶעָזָר בֵּן עֲזַרְיָה סָבַר לֹא בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּאֵמֶר דְּבָר שְׂאִינוּ מְתַבְּרִין מוֹתֵר. וּבֵין קִרְדִּי וּבֵין קְרָצוּף שְׂרִי, ואף שיתכן שיעשה חבורה, משום שאינו מתכוין לכך.

אבל לתת את הבושם על גבי תְּהֻמָּה חס שהוסק באש מותר, לפי שאין החסר מתכבה בכך, ואף אין לאסור זאת משום שמבעיר את הבושם, לפי שאין זו דרך הבערה, וכמלאכה בשינוי שאינה אסורה מן התורה. וְרַבָּה אָמַר, עַל גְּבִי תְּהֻמָּה נִמֵּי אִסּוּר. ואף שאין בזה משום כיבוי והבערה, מִשּׁוּם דְּקָא מוֹלִיד רִיחָא בְּחֶסֶר, על ידי שמכניס את ריח הבושם לתוכו. ואסור חכמים כל יצירת מציאות מחודשת ביום טוב, משום שקרובה היא לעשיית מלאכה חדשה. רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרֵי תְּרִינְיָה, סְחוּפִי כִּסָּא אִשְׁרִיָּא בְּיוֹמָא קָמָא – כפיית כוס מבושמת על בגדי שיראים ביום טוב כדי שיתבשמו בכך, אִסּוּר. מֵאִי מַעֲשָׂא, מִשּׁוּם דְּקָמּוֹלִיד רִיחָא בְּבִגְדִים. מקשה הגמרא: וּמֵאִי שְׂנָא בִישּׁוּם הַבְּגִידִם שֶׁאִסּוּר, מֵמָּה שִׁנְיָנוּ לַהֲלֹךְ (לג): בַּעֲדָא בְּשִׁמְיָם תְּלוּשׁ שְׁמוֹתָא לְמוֹלִלּוּ בֵּין אֲבִיעֻתוֹי כְּדִי שִׁיעָא רִיחוֹ וּפְרִיָּתָּ בּוֹ, וְכֵן קוֹמָמוּ ו-חֻתְכּוֹ כְּדִי שִׁיעָא רִיחָא בְּמִקּוֹם הַחִיתוּךְ וּפְרִיָּתָּ בּוֹ, וְלֹא אִסּוּרוֹהּ מִשּׁוּם הוֹלֶדֶת רִיחַ. מתרצת הגמרא: הִתְּקַם, רִיחָא מִיָּתָא אִיתָא – הריח קיים בעץ אף בלא המליחה והקטימה, וְרַק אוֹסְפִי הוּא דְּקָא מוֹסִיף רִיחָא. אֲבָל הָכָא, לֹא הִיָּה בְּשִׁירָאִים שׁוּם רִיחַ קוֹדֵם לָכֵן, וּבִכְפִּיַּת הַכּוֹס עֲלֵיהֶם אוֹלִידִי הוּא דְּקָמּוֹלִיד רִיחָא מַחְדוּשׁ.

***

הגמרא חוזרת למחלוקת הקודמת בענין עישון הפירות: רַבָּה אָמַר, עַל גְּבִי תְּחֵלֶת נִמֵּי מוֹתֵר לַתֵּת אֶת הַבּוֹשֶׂם כְּדִי לַעֲשׂוֹן אֶת הַפִּירוֹת. ואף שיש בכך משום כיבוי והבערה והולדת ריח, הותרו מלאכות אלו לצורך העישון השוה לכל נפש, כמבואר לעיל בשטת שמואל, וכדין כל מלאכות אוכל נפש. מִיָּדִי דְּהִנֵּה אֲבִשְׂרָא אֲנוּמְרִי – כשם שהותר להניח בשר על גבי גחלים ביום טוב, אף על פי שיש בו את כל המלאכות האמורות, משום שכל צורך אוכל נפש הותר ביום טוב.

***

דָּרֵשׁ רַב בְּנִימָא מִבִּי כְּתִיל ו-שם מקומו, אֶתְתַּחֲא דְבִי רִישׁ לְתוֹתָא – על פתח בית ראש הגולה, קְטוּרָא בְּיוֹם טוֹב שְׂרִי. אֵמֶר לֵיָּה אֲמִימֵר לִרְב גְּבִיָּהּ, מֵאִי הוּא הַקְטוּרָא שֶׁהִתְרַת לַעֲשׂוֹת בְּיוֹם טוֹב. אִי קְטוּרָא בְּיָדִי – שֶׁמֻּקְמָטִים אֶת בְּתֵי הַיָּדִים וּבְתֵי הַשּׁוּקִיִּים שֶׁל חֲלוּקֵי הַנְּשִׁים עַל עֵץ חֶלֶק אוֹ עַל אֲגוּדָה שֶׁל קֶשֶׁן כְּדִי לַעֲשׂוֹת בָּהֶם קְפָלִים, עַד שְׁנָרָאִים הַקְּפָלִים כְּקִשּׁוּרִים זֶה בָּזֶה, הֵלֵא מַעֲשֶׂה אוֹמֵן הוּא וִישׁ לֵאסוֹר מִשּׁוּם תִּיקוֹן כִּלִּי. וְאִי כּוּוֹנֵתָךְ לְקִטּוּרָא מִלְשׁוֹן קִטּוּר הַכֶּבֶשֶׁן, כְּלוּמַר לְהַתִּיר לַעֲשׂוֹן אֶת הַפִּירוֹת, הֵלֵא אִסּוּר הַדֶּבֶר, דְּהָא קָא מִכְּפָה אֶת הַגַּחְלִים בְּנִתְיָתָא הַבּוֹשֶׂם עֲלֵיהֶם. אֵמֶר לֵיָּה רַב אִשִּׁי לֹא מִימֵר, לְעוֹלָם הַתִּיר רַב גְּבִיָּהּ לַעֲשׂוֹן אֶת הַפִּירוֹת, ואין בזה משום איסור כיבוי, מִיָּדִי דְּהִנֵּה אֲבִשְׂרָא אֲנוּמְרִי, שְׁמוֹתָר הַכִּיבּוֹי שֶׁלְצוּרָךְ אוֹכַל נֶפֶשׁ הוּא, כֵּן הוֹתֵרָה נִתְיָתָא הַבּוֹשֶׂם עֲלֵיהֶם, שֶׁאִף הָעִישוֹן צוּרָךְ הַשּׁוֹהֵה לְכָל נֶפֶשׁ הוּא. אִיכָא דְּאָמְרִי, אֵמֶר לֵיָּה אֲמִימֵר, מֵאִי קְטוּרָא, אִי קְטוּרָא בְּיָדִי מַעֲשֶׂה אוֹמֵן הוּא וְאִסּוּר. וְאִי לַעֲשׂוֹן הַתֵּרֶת, הֵלֵא אִסּוּר מִשּׁוּם דְּקָא מוֹלִיד רִיחָא בְּחֶסֶר אוֹ גַּבְחִלִים עַל יַד הַבּוֹשֶׂם. אֵמֶר רַב אִשִּׁי, אֵמֶר אֲמִימֵרָה נְהִלִּיה – אִנִּי אֲמַרְתִּי דִּין זֶה לִפְנֵי רַב גְּבִיָּהּ, וּמַשְׁמִיָּה דְּנִבְרָא רַבָּה אֲמִימֵרָה נְהִלִּיה – וּבִשֶׁם אֲדָם גְּדוֹל אֲמַרְתִּי זֹאת לִפְנֵי, וְלְעוֹלָם מִיָּדוּשׁוֹ שֶׁל קִטּוּרָא לַעֲשׂוֹן הוּא, וּמוֹתֵר בְּיוֹם טוֹב מִיָּדִי דְּהִנֵּה אֲבִשְׂרָא אֲנוּמְרִי, שֶׁאִף שְׁגָם בּוֹ יֵשׁ הוֹלֶדֶת רִיחַ בְּפַחְמִים, מוֹתֵר מִשּׁוּם צוּרָךְ אוֹכַל נֶפֶשׁ, וְהוּא הִדִּין לַעֲשׂוֹן הַפִּירוֹת שְׁמוֹתָר מִטַּעַם זֶה.

***

שנינו במשנה: וְעוֹשִׂין וְרִי מְקוֹלָם בְּלִילִי פִּסְחִים, וְחֲכָמִים אוֹסְרִין: תִּנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, תוֹדוּם אִישׁ רוּמִי תְּהִינֵי אֶת בְּנֵי רוּמִי לְאָכּוֹל גְּדִי מְקוֹלָם – צִלְּוִי כִּשְׁהוּא שֶׁלֵם, בְּלִילִי פִּסְחִים. שְׁלַחוּ לֵיָּה חֲכָמִים, אֵלְמָלָא תוֹדוּם אֶתָּה שְׁהִינָךְ חֶסֶם גְּדוֹל וְנִכְבֵּד, גּוֹזְרֵנוּ עֲלֵיךְ נְדוּי, מִשּׁוּם שְׁבַהנְהִיגָךְ כִּךְ אֶת בְּנֵי רוּמִי אֶתָּה מֵאָכִיל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְרָשִׁים בְּחוּץ, שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְכִי קְרָשִׁים סִלְקָא דְּעִתָּהּ שְׁהוּא מֵאָכִילִם בְּכֵךְ, הִי לֹא הִקְדִּישׁוּ כָּלֵל אֶת הַגְּדִי וּבִשְׂר חוֹלִין הִיָּה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֵלָּא אִימָא, בְּעֵין קְרָשִׁים. שֶׁמֻּכִּיּוֹן שְׁהִיָּה הַגְּדִי מְקוּלָס כְּדוּגְמַת קֶרֶבֶן הַפֶּסַח, כֹּל הַרּוּאָה אוֹתוֹ סוֹבֵר שְׁהוּקְדֵשׁ לַפֶּסַח, וְנִרְאָה הַדֶּבֶר כֵּאֲכִילַת קְדִשִׁים בְּחוּץ, וַיּוֹאֵל לְהַתִּיר לַעֲשׂוֹת כֵּן.

על גבי חרס – שהסיקו. מותר – דבכו ליבא, והבערה נמי על ידי שינוי הלא אחרי יד,
ולבא איטורא דאורייתא. דקמוליד ריחא – שנבנס בחרס, שלא היה בו ריח, ואסור
מרבנן. שהמוליד דבר חדש קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה. בחופי כבא אישרי –
כפא כוס מבושש על השיראית שיש מלבוש, להחניס בהן ריח הבושש שבכוס. אסור –
דבר מוליד ריח כהניאמרי וואו שווא מוואלל

על גבי חרס - מוותר. וְרָבָה אָמַר: עַל גְּבֵי חָרֵס
נָמִי אָסוּר, מִשּׁוּם דֶּקָּא מוֹלִיד רִיחָא. רַבָּה וְרַב יוֹסֵף
דְּאָמְרִי תַרְוִיחֵהוּ: סְחוּפִי כִסָּא אַשְׁרֵינָא בְּיוֹמָא טַבָּא
- אָסוּר. מֵאֵי טַעְמָא - מִשּׁוּם דֶּקְמוֹלִיד רִיחָא. וְמֵאֵי
שָׁנֵא מְפוֹלְלוֹ וּמְרִית בּוֹ, וְקוֹטְמוֹ וּמְרִית בּוֹ? הֵתָם -
רִיחָא מִיחָא אִיתָא, וְאִסּוּפִי הוּא דֶּקָּא מוֹסֵף רִיחָא.
הֵכָא - אוֹלוּדִי הוּא דֶּקְמוֹלִיד רִיחָא. רַבָּא אָמַר: עַל
גְּבֵי גַחְלָת נָמִי מוֹתֵר, מִיּוֹד דִּהּוּה אַבְשָׁרָא אֲנוּמְרִי.
דְּרַשׁ רַב גְּבִיחָא מִבֵּי כִתְלִי אֶפְתָּחָא דְּבִי רִישׁ גְּלוּתָא:
קְטוּרָא שְׂרִי. אָמַר לִיה אֲמִימִר: מֵאֵי קְטוּרָא? אִי
קְטוּרָא בִּידִי - מַעֲשֶׂה אוֹפֹן הוּא, וְאִי לַעֲשֵׁן - אָסוּר,
דִּהָא קָא מַכְבֶּה. אָמַר לִיה רַב אִשִּׁי: לַעֲלוֹם לַעֲשֹׁן,
מִיּוֹד דִּהּוּה אַבְשָׁרָא אֲנוּמְרִי. אִיכָא דְּאָמְרִי, אָמַר לִיה
אֲמִימִר: מֵאֵי קְטוּרָא? אִי קְטוּרָא בִּידִי - מַעֲשֶׂה אוֹפֹן
הוּא, אִי לַעֲשֵׁן - אָסוּר, דֶּקָּא מוֹלִיד רִיחָא. אָמַר רַב
אִשִּׁי: אֲנָא אֲמַרְיָתָהּ נְחִלְיָה, וּמִשְׁמִיָּה דִּנְבָרָא רַבָּה
אֲמַרְיָתָהּ נְחִלְיָה: לַעֲלוֹם לַעֲשֹׁן, וּמִיּוֹד דִּהּוּה אַבְשָׁרָא
אֲנוּמְרִי. "וְעוֹשִׁין גְּדִי מְקוֹלֵם". תִּנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר:
תּוֹדוֹם אִישׁ רומי הִנְחִיג אֶת בְּנֵי רומי לֵאכּוֹל גְּדִי
מְקוֹלֵם בְּלִילִי פֶסַחִים. שְׁלַחוּ לִיה: אֲלֹמָא תּוֹדוֹם
אַתָּה גּוֹזְרֵנוּ עָלֶיךָ נְדוּי, שְׂאֵתָה מֵאֲכִיל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
קֳדָשִׁים בַּחוּץ. קֳדָשִׁים סֵלְקָא דַּעֲתָךְ?! אֵלֶּא אִמָּא:
עֵצִין קֳדָשִׁים. מִשְׁנָה שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים רַבִּי אֲלֵעָזָר בֶּן
עֲזַרְיָה מוֹתֵר וְחֻכְמִים אוֹסְרִים: פָּרְתוּ יוֹצֵאָה כְּרַצּוּעָה
שְׁבִין קַרְנֵיהָ, וּמִקְרִדִּין אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, וְשׁוֹחֲקִין
אֶת הַפִּלְפְּלִין בְּרַחֲמִים שְׁלֵהֶן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִין
מִקְרִדִּין אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שְׁעוֹשָׂה חֲבוּרָה,
אֲבָל מִקְרַצְפִּין. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אִין מִקְרִדִּין, אֵפֶּי לֹא
מִקְרַצְפִּין. גְּמָרָא לְמִימְרָא דְּרַבִּי אֲלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה
חֲדָא פָּרָה הָיָא לִיה?! וְהָאֵמֵר רַב, וְאָמְרִי לָהּ אָמַר
רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: תְּלִיסֵר אֶלְפִי עֲגָלִי הוּא מַעֲשֵׂר
רַבִּי אֲלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מַעֲדִירָהּ כֹּל שְׂתָא וְשְׂתָא! תִּנְיָא:
לֹא שְׁלוּ הִיתָה, אֵלֶּא שֶׁל שִׁכְנָתוֹ הִיתָה, וּמִתּוֹךְ
וּמִקְרִדִּין אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב". תִּנְיָא רַבְּנָן: אִיתְּהוּ
וְעוֹשִׁין חֲבוּרָה, קֳרַצּוּף - גְּדוּלִים, וְאִין עוֹשִׁין חֲבוּרָה
סָבֵר: דְּבַר שְׂאִינוּ מִתְּפִינִין - אָסוּר. מִיָּהוּ, קֳרוד - קָס
וְאִין עוֹשִׁין חֲבוּרָה, וְלֹא גּוֹרִינֵן קֳרַצּוּף אֲטוּ קֳרוד. וְרַב
מִתְּפִינִין אָסוּר, וְגוֹרִינֵן קֳרַצּוּף אֲטוּ קֳרוד. וְרַבִּי אֲלֵעָזָר

39 דָּאָמַר: דְּבַר שְׂאִינוּ מִתְּפִינ׳ מוֹתֵר, וּבֵין קְרוּד וּבֵין קִרְצוּף שׁ
40 רַב נֶחֱמַן לַחֲדוּדֵיהֶ: הִלְכָּהּ פֶּרְבִי שְׁמַעוֹן, שְׁהָרִי רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן
41 פֶּרְבִי יְהוּדָה, שְׁהָרִי חֲכָמִים מוֹדִים לוֹ! אָמַר לִיה: אֲנִי פֶרְבִי

אן כבי, ואי משום הבערה – הוי הבערה בלאחר
 נגז: יצחק פירש: דשפיר הוי הבערה כדרכה, ומכל
 דרך שרי לעשותה ביום טוב. וכן משמע בירושלמי
 ימים טובה: רבי יוסי אסור, ורבנן שרי. והענין: מאן
 דאסור סבר, דהבערה לחלק יצתה. והוי מלאכה,
 ואסור לעשותה ביום טוב, ומאן דשרי סבר,
 וכללא יצתה. והבערה שלא לצורך מותר
 לעשותה ביום טוב, ולא היא אלא מלאכה. ומיזו
 ההוא קאמר: לא תאסור ולא תשרי. ומכאן יש
 ליתר מלעשות הבערה שלא לצורך, כדקאמרין
 בירושלמי: לא תאסור ולא תשרי. ומכל מקום, על
 גבי גחלת – אסור, לפי שיש כבוי עם הבערה,
 לדכולי עצמא ולא שרי, והואל דאין זה דבר
 השווה לכל נפש. ואפילו למאן דשרי הבערה
 שלא לצורך כלל בירושלמי – אסור, לפי שיש
 פעמים לצורך אוכל נפש, אבל כבוי, דלעולם
 אינו לצורך תקון אוכל נפש – ודאי אסור לכלי
 עצמא ביום טוב. ורבא דשרי אף על גבי גחלת –
 היינו משום דחשיבי ליה דבר השווה לכל נפש,
 דאם אפי עשירים – צריכין הן לכך.

תלמוד
 אלו עגלי הזה מעשר רבן אלעזר
 עריה וכו' – ותמינה: הוא רבי אלעזר
 בן עזריה היה אתר חורבן הבית טובא. דהא רבן
 גמליאל היה נשיא קודם רבי אלעזר בן עזריה,
 ורבן גמליאל היה לאחר חורבן הבית. דהא רבן
 יוחנן בן זכאי היה עושה תקנות מיד לאחר חורבן
 הבית, משום דרבן גמליאל לא הגיעו ימיו להיות
 נשיא, כדאמר: במשחרב בית המקדש התקין רבן
 יוחנן בן זכאי, ואחר כך רבן גמליאל ואחר כך רבן
 אלעזר. ורבי אלעזר לא היה כי אם בן שמונה
 עשרה שנה כשהיה נשיא. ונשיאותו לאחר חורבן.
 ואמרין בבבא בריה (נ.ג.א.) דלאחר חורבן נתבטל כל
 מעשר בהמה! ויש לומר: דלא נתבטל אלא, כי
 אם לאחר זמן. אי נמי: אפטרופוס של רבי אלעזר
 בן עזריה שהיה בימי הבית היה מעשר. אי נמי:
 לאו דוקא מעשר, אלא שהיה נתון למלך בכל
 שנה העשירית.

ושלש
 וכו' – פירש רבינו יצחק: דהלכה כרבי
 שמעון שמתי, דדוקא במגרת של עץ, דאין
 עושה חבורה. אבל במגרת שלנו, שחן של ברז
 – כולי עצמא מדוד דאסור, דפסיק רישיה ולא
 ימות הוא, שחולש שערות.

משום

46 מקרדון, ומחמירי מניה - דגורי קרצוף אטו
 47 קרוד. ור' אלעזר סבר - דהואיל ואין מתבון
 48 לחבורה, אף על גב דזמנן דמותרמי - שרי.
 49 הלכך, אפילו קרוד שרי. הלכך כרבי שמעון -
 50 דאמר (שבת כבא, מ"ב:) גורר אדם מטה כסא
 51 וספסל, דדבר שאינו מתבון מותר.
 משנה
 33 לא שלו היתה, אלא של שקנתו היתה, ומתוך שלא מיהא בה - נקראת על שמו.
 34 "מקדדון את הבחמה ביום טוב". תנו רבנן: איזהו קרוד ואיזהו קרצוף? קרוד - קטנים
 35 ועושין חבורה, קרצוף - גדולים, ואין עושין חבורה. ושלש מחלוקות בדבר: רבי יהודה
 36 סבר: דבר שאינו מתבין - אסור. מיהו, קרוד - קטנים ועושין חבורה, קרצוף - גדולים,
 37 ואין עושין חבורה, ולא גזרינן קרצוף אטו קרוד. ורבנן סברי נמי פירי יהודה דבר שאינו
 38 מתבין אסור, וגזרינן קרצוף אטו קרוד. ורבי אלעזר בן עזריה סבר לה פירי שמעון,
 39 דאמר: דבר שאינו מתבין מותר, ובין קרוד ובין קרצוף שרי. אמר רבא אמר רב נתנן אמר שמאאל, ואמרי לה אמר
 40 רב נתנן לחודיה: הלכה פירי שמעון, שהרי רבי אלעזר בן עזריה מודה לו. אמר ליה רבא לרב נתנן: ולימא מר הלכה
 41 פירי יהודה, שהרי חכמים מודים לו! אמר ליה: אגא פירי שמעון סבירא לי ועוד: שהרי רבי אלעזר בן עזריה מודה לו.
 משנה

משום שלשה כלים - פירוש: ואם נטמא זה - לא נטמא זה, אפילו בשעת מלאכה, שזן כולן יחד. והואיל וכל אחד ראוי למלאכה בלבדו, ולא דמי למספרים של פרקים ואומל של רהיטני, דהתם הם מחוברים יותר בשעת מלאכה.

משום כלי כברה - פירש רש"י: אף על גב שהיא של עץ, ואין לה בית קיבול, שאין נשאר בה כלל - מכל מקום גזרו עליה משום

ארוג, ולא נראה, דלא שייך ארוג במעשה של עץ כי אם בצמור ופשתים. ונראה לפרשן בכברה של סלתות, דקאמר בירושלמי: כברות של סלתות, טמאה משום שיש עליה תורת כלי, שמקבלת הסוכין שאנין יכולין לצאת דרך נקבים, והא דקאמר משום כלי כברה ולא קאמר משום בית קיבול - הכי קאמר: משום תורת קיבול כלי כברה, דחשיב קיבול שלה כדפירש.

עגלה של קטן - פירש הקונטרס: שזקקין ויובש בתוכה, ולא נהירא, דמאי קא משמע לן פשיטא, הא אין לך כלי מיוחד גדול מזה: לכך נראה לי, דהיינו כלי שעושין לקטנים להתלמד להלוק, והיא עומדת על שלשה אופנים, ואחוז בה בידיו והיא מתגלגלת לפניו תמיד.

הדרן עלך יום טוב

אין צדין דגים מן הביכרין וכו' - פירש רש"י דאף על גב דאוכל נפש מותר היינו דוקא כגון בשול ואפיה ושחיטה דאי אפשר מערב יום טוב דיותר טוב פת חמה וגם בשול בירש ושחיטה שמא יסריח אבל צידה אפשר לצודו מערב י"ט ויניחו במים במצודתו ולא ימות ולא נהירא כדמפרש בריש מכליתין (דף ג. ושמ) גבי גזרה שמא יתלוש דאין לחלק באוכל נפש בין אפשר לעשותו מערב יום טוב לאי אפשר אלא דוקא במכשירין יש חלוק לכך גיל כפר"ח מקינ"ן שפירש לעיל (דף ג. ס"ה גזרה) משום דדמי לקצירה.

ואין נותנין לפניהם מזונות - פירש רש"י דאין מזונות עליו דהם אוכלים עשב הנמצא במים וגם פעמים אוכלים עפר וגדולים אוכלים הקטנים ואפילו למאן דשרי מאן אשר יאכל לכל נפש (שמות יב) דמשמע אפילו בדמה מכל מקום

דגים לא הואיל ואין מזונותיו עליך ותימה דבגמרא פריך ורמינדי ביכרין של זהו ועוף אין צדין וכו' ומשני כאן בביכר קטן כאן בביכר גדול והשתא תינה מצידה לצידה תרצת שפיר אלא מזונות מאי תרצת דבמתני' אמר' ונותנין לפניהם מזונות והתם אמר' אין נותנין לפניהם מזונות מאי תרצת דבמתני' אמר' ונותנין לפניהם מזונות והתם אמר' אין נותנין לפניהם מזונות לכך נראה לי דהא תליא בהא אי צידה מותרת מותר גמי ליתן לפניהם מזונות והכי פירושו אין צדין דגים מן הביכרין וכו' ואין נותנין לפניהם מזונות גזרה שמא יצודם דהא צידה שלוק אין מותרת ביום טוב והשתא כשמתיר בנמרא מצידה ממזונות גמי ניחא דהא בהא תליא ומכל מקום קשיא דמשמע הכא דהדיא צידה שלוק אסורה אפילו לזרוק להם מזונות אסור ובפרק מי שחזשיך (שבת דף קנה, ושם) קאמר גבי דברים שאסור ליקח מהן למשרא קמיהו שפיר דמי ויש לומר דהתם מיייר בשבת דחמיר דאוכל נפש אסור ולא שייך למגור שמא יקח מהן אבל הכא מיייר ביום טוב דאוכל נפש מותר גזירין דלמא כשיתן להם מזונות שמא יצוד מהם.

משנה מטמא משום שלשה כלים - מקבלת טמאה על שם שלשה כלים. נפקא מינה, דאי נמי אול חד שמא מינה - טמאה משום אידך, ובגמרא מפרש לה. **גמרא** תחתונה - שמקבלת אבק הפלפלין כשנופל דרך נקבי המכבר. **משום כלי קיבול** - שכלי עץ שיש לו בית קיבול הוא. **אמצעיית** - שהיא מקפת את המכבר, משום כלי עץ לא מטמאה - דאין קיבולה קיבול, אלא חכמים גזרו טמאה על

הכברה משום ארוג, ואפילו אין המכבר של מתכת מטמאה משום כלי כברה, ושלטו שהיא של מתכת - ודאי טמאה משום פשוטי כלי מתכות, ועליינה - שמכתשין ושוחקין בה הפלפלין - טמאה משום כלי מתכות, דמשום כלי עץ ליכא לטמוייה, דפשוטין טהורין, אלא משום צפוי התחתון שהוא עיקר, והעץ בטל אצלו. **משנה** עגלה של קטן, שעושין לו לשחוק, ויושב עליה ומטלטלין אותו עליה. **טמאה מדרם** - אם התינוק זב - נעשית העגלה אב הטמאה, דמיוחדת לשיבה דאי, והא סומך קטן עליה, נמצאת שהיא מיוחדת לו לשיבה, ואין אומרים לו "עמוד ונעשה מלאכתך", דאילו לא מיוחדא להכי, לא הוה אב הטמאה, כדתנאי: יכול כפה סאה וישב עליה כו' (שבת נט.א). ונפלת בשבת - דתורת כלי עליה, ואינה נגדרת - בשבת, אלא על גבי כלים - על גבי בגדים, מפני שעושה חריץ בקרקע, וחופר חייב משום חורש. **מפני שכובשת** - חריץ הנראה בהלוצה - לא על ידי חפירה הוא, אלא כובשת דורסת הקרקע, ונודש תחתיה ונעשה מקומה נמוך, אבל אינו זו עפר ממקומה. **גמרא** לעשות חריץ גרסינן, כובשת אין - כובשת הוי, אבל חריץ לא עבדא. תרי תנאי ואליבא דרבי יתודה - חד סבר: העגלה נמי כשאר כלים, דעושה חריץ בגרידתה, שפעמים שאין האופן מתגלגל והוא נגרר וחופר, ואידך סבר: לא שכיו הכי, ואינה אלא כובשת תחת גלגלה.

הדרן עלך יום טוב

אין צדין דגים - אף על גב דשחיטה ואפיה ובשול מאבות מלאכות הן ודותרו ליצורך יום טוב טעמא משום דאי אפשר מערב

יום טוב דשחיטה חייש למכמר בשרא פן יתחמם ויסריח אבל צידה אפשר לצודו מבעד יום ויניחו במצודתו במים ולא ימות ולמחר יטלוהו. **ביכרים** - של דגים הן בריכות של מים שקורין ויביייר ביכרין של חיה קרפפות מוקפין גדר סביב וכונסין לתוכן חיות הדבר ויולדות ומגדלות שם. **ואין** נותנין - לפני הדגים מזונות ואפילו למאן דאמר נפש בדמה במשמע הני מילי דמזונותן עליך אבל דגים אפשר להם בלא מזונות שהם אוכלים שרשי עשבים וקרקע וגדול אוכל את הקטן. **אבל** צדין חיה ועוף - המכונסים מאתמול קא סלקא דעתך השתא כיון דמוקפים גדר הוו להו כנצודין ועומדין אבל דגים נשמטין לחורים ולסדקים והויא צידה ביום טוב. ונותנין לפניהם מזונות - בימי החורף צליכן מזונות ואף בימי הקיץ במקום דריסת בני אדם שאין עשבים עולים בו.

המחוסר

ביצה דף כג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רנה

לעשותו בשבת, ולכן אסרה המשנה לגרור את העגלה מחמת
החרץ שנעשה ממילא אף שאינו מתכוין לזה. דא' אליבא דרבי
שמעון, אין לאסור את גרירת העגלה, דהאמר דבר שאין מתכוין
מותר בשבת, (דמנא) רבי שמעון אומר, גורר אדם בשבת
מטה כפא וקפסל על גבי הקרקע אף על פי שהם עושים חריץ,
וכל כך שלא יתכוין לעשות את אותו חריץ. ומותר לשיטתו לגרור
עגלה. ובהכרח המשנה שאסרה נאמרה בשיטת רבי יהודה. אך
אם כן יקשה המשך המשנה. דאימא סיפא, רבי יהודה אומר, אין
הכל – כל הכלים נגדרין בשבת, חוץ מן העגלה מפני שהיא כוּבֵשֶׁת.
ומדויק בדבריו מפני שכוּבֵשֶׁת אין – כבישה היא אכן עושה, אבל
חריץ בקרקע לא עֲבָדָא – אינה עושה בגרירתה. הרי לנו שסובר
רבי יהודה שאין עגלה עושה חריץ בקרקע. נמצא שדברי תנא
קמא לאסור גרירת עגלה משום חריץ אינם לא כשיטת רבי יהודה
המתיר בעגלה, ולא כשיטת רבי שמעון המתיר בכל הכלים.
מתרצת הגמרא: שבאמת אף תנא קמא אחזו בשיטת רבי יהודה
האוסר דבר שאינו מתכוין. אלא דתרי תנאי אלו, תנא קמא והתנא
שבסיפא המתיר בעגלה בשם רבי יהודה, שניהם סוברים שדבר
שאינו מתכוין אסור, ונחלקו אֵלֵיפָא דְרָבִי יְהוּדָה האם יש לאסור
משום כך גם בעגלה או לא. תנא קמא סובר שלשיטת רבי יהודה
אף בעגלה יש לחוש שתעשה חריץ, מפני שפעמים נעצרים
הגלגלים ואינם מתגלגלים אלא נגררים וחופרים בקרקע. והתנא
שבסיפא סובר בדעת רבי יהודה שאין זה שכיון שהעגלה תגרר
ולא תתגלגל, ועל כן אין לחוש בה שתחפור ותעשה חריץ בקרקע.

הדרן עלך יום טוב

פרק שלישי - אין צדין
הפרק שלפנינו עוסק בשלשה נושאים, ועיקרם לענין הכנת בעלי
חיים וזימוןם לאכילה. א. באיזה אופן מותר לצוד בעלי חיים כדי
לאוכלם. ב. איזה מאכל צריך הזמנה מערב יום טוב, ואיזה לא. ג.
האם מותר לקנות ביום טוב מאכל מחנוני או מחבירו. ותיקון
הכלים לצורך אכילה.

משנה

אין צדין דגים מן הַיָּבֵשִׁים – בריכות של מים העשויות בקרקע
ביום טוב, מפני שמחוסרים צידה, שהם נשמטין לחורין ולסדקין,
ואסור לצוד ביום טוב. ואין גוֹתֵינִי לַפְּנִיָּהם – לפני הדגים
שבביברים מְזוּנֹת אם יש טורח בדבר, ואפילו לדעת רבי עקיבא
שסובר לעיל (כא:) שמלאכת אוכל נפש הותרה אפילו לצורך
בהמה, הוא דווקא לצורך אותן שמזונותן עליך, אבל דגים אין
מזונותן עליך, מפני שהם אוכלים שרשי עשבים וקרקע, וגדול
אוכל את הקטן.

אֲבָל צָדִין חַיָּה וְעוֹף מִן הַיָּבֵשִׁים – קרפיות מוקפין גדר ובתוכם
נטיעות של עצי יער, ומכניסין לתוכן חיות הבר ועופות גדולים
המקבלים מרות ותרבות, ופרות ורבות ומגדלות בניהן שם.
ובגמרא מבואר שהמשנה מדברת בביברים שאינם מחוסרים
צידה. ואפילו חיה ועוף המחוסרים צידה מכל מקום נותנין לַפְּנִיָּהם
מְזוּנֹת, כיון שמזונותן עליך, שהרי בימי החורף אין מצוי להם
מזונות בביבר, ואף בימי הקיץ במקום דריסת בני אדם אין צומחים
בו עשבים, ולכן מותר לטרוח עבורם.
רָבִן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר – לפרש את דברי תנא קמא, לא כל
הַיָּבֵשִׁים שֶׁיֵּשׁוּן לַחֲתִיר מֵהֶם צִידָה, אלא זֶה הַכֶּלֶל, כל ביבר דין זה
הובא כאן אגב דין טחינה בריחיים של פלפלים ביום טוב שהוזכר
במשנה הקודמת.

משנה

הַרְחִיקוּ שֶׁל פְּלִפְלִי, מאחר והם מורכבים משלשה חלקים שונים,
כל חלק יש לו תורת כלי בפני עצמו וטְמֵאָה מְשוּם שְׁלִשָּׁה כְּלִים. א.
מְשוּם כְּלִי עֵץ שִׁישׁ לוֹ קָבֹל. ב. וּמְשוּם פְּשוּטֵי כְּלִי מְתָכָה. ג. וּמְשוּם
כְּלִי כְּבֵרָה, שעשוי בצורת רשת, והוא דומה לאריג, ועל כן גזרו בו
חכמים משום טומאת אריג. ואף אם נפרד חלק אחד מהם, או
שנשבר ובטל ממנו שם כלי, עדיין יש תורת כלי על החלקים
האחרים, וראויים הם לקבל טומאה.

גמרא

תנא, הריחיים מורכבים משלשה חלקים שונים, תַּחְתּוֹנָה – החלק
התחתון עשוי מעץ, ויש לו בית קיבול שלתוכו נופל אבק
הפלפלים לאחר טחינתם, ואותה קערה מקבלת טומאה מְשוּם כלי
עץ שיש לו כְּלִי קָבֹל. הרשת הַמְּתָכֵית העשויה מעץ, נמצאת
מעל החלק התחתון, והיא מפרידה בין אבקת הפלפלים הנופלת
למטה, לבין הסובין הנשארים על גביה. ואין היא נטמאת משום
כלי עץ, משום שאין לה בית קיבול, אלא שגזרו בה חכמים טומאה
מְשוּם כְּלִי כְּבֵרָה – משום שהיא דומה לאריג המקבל טומאה גם
כשאין לו בית קבול. והחיתכת העץ הַעֲלִינָה שבה כותשים
ושוחקים את הפלפלים, המצופה מתכת, מקבלת טומאה אף שאין
לה בית קיבול, מְשוּם כְּלִי מְתָכָה, לפי שציפוי המתכת התחתון
הוא העיקר שבה והעץ בטל לגביו.

משנה

כל כלי שעשוי לשיבה או לשכיבה, נטמא על ידי משכב ומושב
הזב ונעשה אב הטומאה, וזו היא הטומאה הקרויה טומאת מדרס.
עֲגֻלָּה שֶׁל קָמָן העשויה לשחק בה, והוא יושב עליה, ומטלטלים
אותו עליה, אם הקטן היושב עליה הוא זב, הרי היא טְמֵאָה
בטומאת מְדַרְס, שמאחר ודרך הקטן לסמוך עליה, נמצא שהיא
מיוחדת לשיבה. אבל כלים שאינם עומדים למשכב ומושב אלא
למלאכה אחרת עד שאומרים לו לאדם היושב עליהם 'עמוד
ונעשה מלאכתנו', אינם נטמאים בטומאת מדרס הזב. וכן יש
לעגלה זו תורת כלי, ועל כן היא נְטֻלָּה בַשֶּׁבֶת כדן שאר כלים
שמלאכתם להיות. ועגלה זו אֵינָה נִגְרָרֶת בשבת על גבי הקרקע
עצמה, משום שהיא עושה חריץ בגרירתה, ועשית חריץ בקרקע
הבית אסורה משום תולדת בזנה, ובשדה היא אסורה משום
תולדת חורש. אֵלֵא מותר לגוררה עַל גְּבִי כְּלִים – וגדלים בלבד,
שבאופן זה אין היא עושה חריץ בקרקע בגרירתה.
רבי יהודה אומר, כָּל הַכְּלִים אין נִגְרָרִין על גבי הקרקע אלא על גבי
בגדים, משום שעושים חריץ בגרירתם, חוץ מן הַעֲגֻלָּה שמותר
לגוררה על גבי הקרקע עצמה, מִפְּנֵי שְׁהִיא כוּבֵשֶׁת – דוחקת את
עפר הקרקע שתחתיה ומנמיכה אותו. שמאחר שאין גלגלי העגלה
נגררים אלא מתגלגלים על הקרקע, אין הם מזוים את העפר
ממקומו ואינם עושים בו חריץ.

גמרא

הגמרא מבארת את דיני המשנה: עֲגֻלָּה שֶׁל קָמָן טְמֵאָה מְדַרְס; דְּהָא
קָמָן הִקְטֵן עֲלֵיהָ, ועשויה היא לכך, ועל כן נטמאת היא במדרס
הזב. כדן כל הכלים המיוחדים לשיבה.
וְנְטֻלָּה בַשֶּׁבֶת: מְשוּם דְּאִיבָא תוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהָ, ודינה כדן כל הכלים
שלא נאסרו משום איסור מוקצה.
וְאֵינָה נִגְרָרֶת אֵלֵא עַל גְּבִי כְּלִים: מדיקת הגמרא: שדווקא עַל גְּבִי
כְּלִים אין – הרי היא נגררת, אבל עַל גְּבִי קָרָקַע לא נגררת. וּמֵאֵי
מַעֲמָא לאסור על גבי קרקע, הלא הוא משום דְּקָא עֲבִיד חַרִּין
בגרירתה. מקשה הגמרא: משנתינו מֵנִי, ודאי רבי יהודה היא,
דְּאָמַר כֵּל דְּכָר שִׁישׁ בוֹ מְשוּם מְלֹאכָה, אף על פי שֶׁאֵין מְתָכִין אֲסוּר

שבת לוי הוא עניין הטהרה בלבד, ובכוחהם ישנו גם עניין הקדושה.

1 המְחוּסֵר צִידָה – שהחיה והעוף שבו אינם ניצודים עדיין, אֲסוּר
2 לצוד ממנו, וְשֵׁאִינוּ מְחוּסֵר צִידָה, מותר לצוד ממנו.

גמרא

3 על מה ששינו במשנה שצדין חיה ועופות מהביברים ביו"ט,
4 מקשה הגמרא: וְיִמְיָנָהּ, בִּיבְרִין שֶׁל חֵיה וְשֶׁל עוֹפוֹת אֵין צִידוֹן מִקֵּם
5 בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין נוֹתֵנִן לַפְּתִיחַ מוֹנוֹת. קָשְׁיָא חֵיה אַחֲתָי, וְכֵן קָשְׁיָא
6 עוֹפוֹת אַעֲוֹפוֹת.

7 בְּשִׁלְמָא חֵיה אַחֲתָי לֹא קָשְׁיָא, שִׁיש לומר הָא – הברייתא, בשיטת
8 רבי יהודה, וְהָא – המשנה, בשיטת רבנן, דְּתָנִן במסכת שבת, רבי
9 יְהוּדָה אָמַר, הֵצֵר צִשׁוּר – רדף אחריה עד שנכנסה לַמְּגָל – ארון,
10 וְצָבִי לְבֵית, חֵיב משום צד. ומשמע שדווקא אם צד צבי לְבֵית הוא
11 דְּמַחֲסִיב, אֲבָל לְבִיבְרִין לֹא, משום שסובר שצבי בביבר עדיין מחוסר
12 צידה הוא. וא"כ הוא הדין שאסור לצוד משם ביו"ט, כתנא
13 דברייתא. וְחֲכָמִים אָמְרִים, הֵצֵר צִשׁוּר אינו חייב אלא אם צדה
14 לַמְּגָל, בשיטת רבי יהודה, וְצָבִי אפילו צדו לַגִּנָּה וְלַחֲצֵר וְלְבִיבְרִין
15 חֵיב, משום שאינו מחוסר שם צידה. וא"כ הוא הדין שמוותר
16 לכתחילה לצוד משם ביו"ט, וכמשנתנו.

17 אֵלֶּא עוֹפוֹת אַעֲוֹפוֹת קָשְׁיָא, שהרי בין לחכמים ובין לרבי יהודה
18 אינם נחשבים כניצודים כשהכניסם לבית וכ"ש לביבר. וְכִי תִּימָא
19 הָא נָמִי לֹא קָשְׁיָא, ונאמר הָא – המשנה שהתירה לצוד ממנו, איירי
20 בְּבִיבֵר מְקוּרָה שאין העוף מחוסר בו צידה, וְהָא – הברייתא
21 שאסרה לצוד ממנו איירי בְּבִיבֵר שֵׁאִינוּ מְקוּרָה שהעוף מחוסר בו
22 צידה, שהרי יכול הוא לפרוח למעלה. דוחה הגמרא שאי אפשר
23 לומר כן: וְהָא בֵּית דְּבִיבְרֵי מְקוּרָה דְּמִי, וְכִי לְרַבִּי יְהוּדָה וְכִי לְרַבִּנָּן
24 אִם צֵד צִשׁוּר לַמְּגָל אֵין – חייב, לְבֵית לֹא – פטור, משום שאפילו
25 בביבר מקורה הינו מחוסר צידה, וא"כ הסתירה במקומה עומדת.
26 אֲמַר רַבָּה פַּר רַב הוֹנָא, לעולם אפשר לתרץ שהמשנה דיברה
27 בביבר מקורה והברייתא בשאינו מקורה, וְהָא – המשנה בשבת
28 שאמרה שציפור אף בבית מקורה מחוסרת צידה, בְּצִשׁוּר דְּרוֹר
29 עֲקִינֵן שֵׁאִינָה מְקַבְּלַת מְרוֹת – אדנות מאדם, שהיא יודעת
30 להשטמ בויות הבית. דְּתָנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, לָמָּה נִקְרָא שְׁמָה
31 צִשׁוּר דְּרוֹר – לשון דירה, על שם שְׁדָרָה בְּבֵית בְּלִי קְבֵלַת מְרוֹת
32 בְּשְׁדָרָה. ולכך הצד אותה בשבת לבית עדיין מחוסרת צידה היא
33 ופטור, וכן אסור לצודה משם ביו"ט.

34 הִשְׁתָּא דְּאִתִּית לָהֶּי – לחלק בין ביבר מקורה לשאינו מקורה,
35 מעתה חֵיה אַחֲתָי נָמִי לֹא קָשְׁיָא, הָא – משנתנו שהתירה, מדברת
36 בְּבִיבֵר קָטָן, וְהָא – הברייתא שאוסרת מדברת בְּבִיבֵר גָּדוֹל, ושניהם
37 בשיטת חכמים דשבת, שאף הם לא התירו צידת חיה אלא מביבר
38 קטן, אבל לא מביבר גדול שצדין הוא מחוסר צידה.
39 ומבארת הגמרא: חֵיב דְּמִי בִּיבֵר קָטָן, וְחֵיב דְּמִי בִּיבֵר גָּדוֹל. אֲמַר
40 רַב אֲשִׁי, כָּל חֵיבָא דְּרִהִיט אַפְתָּרָה – אחרי החיה, וְכַסִּי לָהּ בְּחֵד
41 שְׁחִיא – ומגיע אליה בריצה אחת בלי לנוח בינתיים, הרי זה בִּיבֵר
42 קָטָן, וְאִידָּךְ בִּיבֵר גָּדוֹל. אִי נָמִי, כָּל חֵיבָא דְּאִיקָא בְּבִיבֵר עוֹקֵצִי עוֹקֵצִי
43 וְזוּיֹת וּפְגִינֹת בְּזֵן יְכוּלָה חֵיחִי להשטמ, הרי זה בִּיבֵר גָּדוֹל, וְאִידָּךְ
44 בִּיבֵר קָטָן. אִי נָמִי, כָּל חֵיבָא דְּנִפְלִי טוֹלָא דְּכַתְלִי – צל כתלי הביבר
45 אַחֲרָי – שמרום קטנו של הביבר צל של כותל זה נופל על צל
46 כותל שכנגדו, הרי זה בִּיבֵר קָטָן, וְאִידָּךְ – שיותר גדול מזה, הרי
47 הוא בִּיבֵר גָּדוֹל.

***

50 שנינו במשנה: רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר לֹא כָּל תְּבִיבְרִין שְׁוִין
51 וְכוּ', אֲמַר רַב יוֹסֵף אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל, הֲלָכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
52 בֶּן גַּמְלִיאֵל. אֲמַר לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, מדברין שהוצרכת לפסוק
53 הֲלָכָה כְּרַשְׁבִּי, מְכַלָּל – משמע פְּלִיגִי רַבְנָן על רש"ב? ואינם
54 מוחלקים ביבר גדול לקטן, וקשה, שהרי לעיל העמדנו משנתנו
55 בביבר קטן שהם ניצודים ועומדים בו. אֲמַר לִיה, וְכַסִּי נִפְקָא לָךְ
56 מִינָּה שאמרתי הלכה כרשב"ג, אם חכמים לא חולקים עליו כ"ש
57 שכך הלכה. אֲמַר לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, נִקְרָא גְּמוּר וְמוֹקְרָתָ תְּהָא –
58 בתמיה, כך אומרים לתלמיד שוטה שילמד אע"פ שאינו מבין,
59 ויהיה בפיו כזמר. וכי קי יש לנו לנהוג בתלמודנו.

***

60 שנינו במשנה בדברי רבי שמעון בן גמליאל: זֶה הַכֶּלֶל כָּל הַמְּחוּסֵר

62 צִידָה וְכוּ' אסור, ושאינו מחוסר צידה מותר. מבארת הגמרא: חֵיבִי
63 דְּמִי מְחוּסֵר צִידָה, אֲמַר רַב יוֹסֵף אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל, כָּל
64 שְׁאִמֵּר לְחִבְרִי הָבָא מְצוּדָה וְנִצְוֹדָה, שמחמת גדלו של הביבר
65 צריך לבקש תחבולות כדי לצוד מתוכו. אֲמַר לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף,
66 וְהָא אוֹנוּן וְתַרְנְגוּלִין שבחצר שְׁאִומְרִים הָבָא מְצוּדָה וְנִצְוֹדָה, וְתִנְיָא
67 הָצֵד אוֹנוּן וְתַרְנְגוּלִין וְיוֹנֵי תְּרִיסָאֹת – יוני בית, פְּטוּר. הרי שאף
68 באופן שצריך לומר הבא מצודה וניצודו אין בו משום אסור
69 צידה.

70 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבָּה פַּר רַב הוֹנָא אֲמַר שְׁמוּאֵל, הִלָּלוּ – אווזין
71 ותרנגולין בָּאֵין מעצמן לְכַלּוֹבֵן – סל שמקננין בו לְעֵרֵב ונוח לתפוש
72 שם, ולכך אפילו חוץ לכלובן הרי הן כניצודין ועומדים ומותר
73 לצודן, וְהִלָּלוּ – שאר בעלי חיים שבהם דיבר רב יוסף, אֵין בָּאֵין
74 לְכַלּוֹבֵן לְעֵרֵב, ולכך כל שאומרים הבא מצודה וניצודו אסור.
75 מקשה הגמרא: וְהָרִי יוֹנֵי שׁוֹבֵף וְיוֹנֵי עֲלִיָּה – יוני הבר שמקננים
76 בשובר ובעליות הבתים, דְּבָאֵין לְכַלּוֹבֵן לְעֵרֵב, וְאֶעפ"כ תִּנְיָא הָצֵד
77 יוֹנֵי שׁוֹבֵף וְיוֹנֵי עֲלִיָּה, וְצִפְרִים שֶׁקֵּנִי בְּמִפְתִּיחַ בְּפִידוֹת – פכן
78 שנותנין בחומות הבירות והמגדלים כדי שיקנו בהם עופות הבר,
79 חֵיבִי.

80 אֵלֶּא אֲמַר רַבָּה פַּר רַב הוֹנָא אֲמַר שְׁמוּאֵל, הִלָּלוּ – אווזין ותרנגולין
81 בָּאֵין מעצמן לְכַלּוֹבֵן לְעֵרֵב, וְזוּנֹתָן עֲלִיד – אף ביום רגילים הם
82 עם בני אדם לקבל מזונותיהם, לכן אפשר לתפוס בקלות ואינם
83 מחוסרים צידה. וְהִלָּלוּ – יוני שובר ויוני עליה, אמנם הם בָּאֵין
84 לְכַלּוֹבֵן לְעֵרֵב, ומיהו אֵין זוּנֹתָן עֲלִיד – אלא שטין ואוכלין
85 מעצמם, ולכן הרי הם מחוסרין צידה ואסור לצודן.

86 רַב מְרִי אֲמַר, הֵנִי – יוני שובר ויוני עליה, אף שהם באים לכלובן
87 לערב, מכל מקום עֲבִידִי – עשוין הם לְרַבִּי – להשטמ ולברוח
88 מבני אדם, וְהֵנִי – אווזין ותרנגולין לֹא עֲבִידִי לְרַבִּי – אינם עשוין
89 להשטמ ולברוח מבני אדם, ולכך חשובין כניצודים. ומקשה
90 הגמרא: כּוֹלְהוּ נָמִי עֲבִידִי לְרַבִּי – אף אווזין ותרנגולין עשוין
91 להשטמ מבני אדם כשהם מחוץ לכלובן. מתרצת הגמרא: לְכַלּוֹבֵן
92 קְאָמְרִין דְּעִבְדִי לְרַבִּי – כוונת רב מרי היא שינוי שובר ויוני עליה
93 אפילו כשבאים לשובר עשוין הם להשטמ ולברוח ממנו, ואילו
94 אווזין ותרנגולים כשבאים לכלובן אינם עשוין להשטמ ממנו.

משנה

95 בעלי חיים שניצודו מאליהן ביו"ט אף שניצודו בהיתר, מ"מ
96 אסורים הם משום מוקצה, שהרי הם מחוסרים הכנה מבעוד יום,
97 ומשום כך: מְצוּדוֹת – מלכודות חֵיה וְעוֹף דְּגִים שֶׁשְׁשָׁן – שהכינו
98 ופרסו לצידה מִעֵרֵב יוֹם טוֹב, ובא ביו"ט ומצא בעל חי שנלכד
99 במצודה ויש לחוש שניצוד בינו והרי הוא מוקצה, לֹא יִשּׁוּל מִקֵּן
100 בְּיוֹם טוֹב, אֵלֶּא אִם בֵּן יוֹדֵעַ שְׁנִצְוֹדוּ מִעֵרֵב יוֹם טוֹב. וּמַעֲשֶׂה בְּנִכְרִי
101 אֶחָד שֶׁחִבֵּא ביו"ט דְּגִים לְרֵבֵן גַּמְלִיאֵל, וְאֲמַר רַבִּן גַּמְלִיאֵל שֶׁמַּצֵּד
102 הַדִּין מוֹתֵרִין הֵן ביו"ט, אֵלֶּא שְׁאֵין רְצוֹנִי לְקַבֵּל חֵימְנוּ מִתְּנָה, מפני
103 שאני שונאו.

***

גמרא

106 על מה ששינו שספק מוכן אסור, ואחר כך מביאה המשנה מעשה
107 מרבן גמליאל שאמר שמן הדין ספק מוכן מותר, מקשה הגמרא:
108 וכי דרך התנא להביא מַעֲשֶׂה לְסַתּוּר את דבריו. מתרצת הגמרא:
109 חֲסוּרִי מִחֲסָרָא וְחֵיב קָהָי, סָפֵק מוֹכֵן אֲסוּר, וְרַבִּן גַּמְלִיאֵל מְתִיר,
110 וּמַעֲשֶׂה נָמִי בְּנִכְרִי אֶחָד שֶׁחִבֵּא דְּגִים לְרֵבֵן גַּמְלִיאֵל, וְאֲמַר מוֹתֵרִין הֵן,
111 אֵלֶּא שְׁאֵין רְצוֹנִי לְקַבֵּל חֵימְנוּ.

112 ולענין הלכה: אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל, אֵין הֲלָכָה כְּרֵבֵן גַּמְלִיאֵל.
113 וְאִיקָא דְּמַתְנִי לָהּ אַהֲא, דְּתִנְיָא: סָפֵק מוֹכֵן, רַבִּן גַּמְלִיאֵל מְתִיר וְרַבִּי
114 יְהוֹשֻעַ אֲסוּר, ועל זה אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל, הֲלָכָה כְּרַבִּי
115 יְהוֹשֻעַ, אבל ללישנא קמא לא אמר שמואל הלכה כרבי יהושע
116 כיון שלא מוזכר בשנה שהם דברי רבי יהושע, ולכך אמר אין
117 הלכה כרבן גמליאל.

118 וְאִיקָא דְּמַתְנִי לָהּ – את דברי שמואל אַהֲא דְּתִנְיָא,

119

ביצה. פרק שלישי - אין צדין דף כד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רנז רש"י תוספות

כל היכא דנפלי טולא מן הכתלים - ושיעור היה להם גובה בכתלים של ביבירן. כל שאומר הבא מצודה ונצודנו כו' - ואם תאמר: והרי אמרין לעיל שיעור אחרו ופירש הקונטרס: דאידי ואידי חד שיעורא הוא. ודחוק הוא. דאם כן אמאי מפרש אותו פעם אחרת? והלא פירש לעיל היכי דמי ביבר גדול וכו'! לכך נראה לי: לדלעיל מיירי בבחמה וזיה, והבא מיירי בעפופת. ואף על גב דלעיל קאמר הא בביבר מקורה - מכל מקום לא פירש שיעור הביבר בכמה לא חזי מחוסר צידה. והשתא נחא דפרץ עלה מאוזין ותרגולין. ותניא: הצד אוזין ותרגולין ויני הרדיסאות - ואם תאמר: והא קיימא לן כל פטורי דשבת - פטור אבל אסור מדרבנן. ומתניתין גמי מודה דפטור אבל אסור מדרבנן! ויש לומר: לפי מה שפירשתי במתניתין נחא. דגורנין מונות גזירה שמוא יבא לצוד מהן. דאם כן על כרחך צריך לומר דאסור מן התורה. דאם אינו אסור אלא מדרבנן - לא הוה גורנין ליתן מונות משום שמוא יצודם. דהוי גזירה לגזירה. אי נמי סמך אהדיא דתנן פרק "האורג" במסכת שבת (ק"ב. ויש). דאמר התם רבן גמליאל: מחוסר צידה, הצד לתוכו - פטור, דהא מחוסר צידה ואם כן הצד מתוכו חייב. והכי פריך: הואיל ואוקמת מחוסר צידה, דרוצה לומר כל שאומר הבא מצודה ונצודנו - אם כן היכי קאמרת הבא הצד אוזין ותרגולין פטור? הא שפיר חשיב מחוסר צידה, כיון שצריך לומר הבא מצודה ונצודנו, ובמחוסר צידה הצד מתוכו חייב, והבא הוי הצד מתוכו.

אלא

אי נמי: כל היכא דאיכא עוקצי עוקצי - ביבר גדול, ואידך ביבר קטן. אי נמי: כל היכא דנפלי מולא דכחלי אהרדי - ביבר קטן, ואידך - ביבר גדול. "רבן שמעון בן גמליאל אוימר לא כל הביבירין שוין וכו'". אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה פרבי שמעון בן גמליאל. אמר ליה אביי: הלכה מפלל דפליגי? אמר ליה: ומאי נפקא לך מינה? אמר ליה: גמרא גמור ומורתא תהא?! "וה הפלל כל המחוסר צידה וכו'". היכי דמי מחוסר צידה? אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: כל שאומר "הבא מצודה ונצודנו". אמר ליה אביי: והא אוזין ותרגולין, שאומרים "הבא מצודה ונצודנו", ותניא: הצד אוזין ותרגולין ויני הרדיסאות - פטור! אמר רבה בר רב הונא אמר שמואל: הללו פאין לכלובן לערב, והללו אין פאין לכלובן לערב. והרי יוני שובך ויוני עליה, וצפרים שקנגו במפיחין בפירות - חייב! אלא אמר רבה בר רב הונא אמר שמואל: הללו פאין לכלובן לערב ומזונותן עליה, והללו פאין לכלובן לערב ואין מזונותן עליה. רב מרי אמר: הני עבדי לרבוני והני לא עבדי לרבוני. פולחו נמי עבדי לרבוני. לכלובן קאמרין דעבדי לרבוני. משנה מצודות היה ועוף ודגים שעשאן מערב יום טוב - לא ישול מהן ביום טוב, אלא אם כן ידע שצודו מערב יום טוב. ומעשה בגוי אחד שהביא דגים לרבן גמליאל, ואמר: מותרין הן, אלא שאין רצוני לקבל הימנו. גמרא מעשה לסתור?! חסורי מחסרה והכי תתני: ספק מוכן - אסור, ורבן גמליאל מתיר. ומעשה נמי בגוי אחד שהביא דגים לרבן גמליאל, ואמר: מותרין הן, אלא שאין רצוני לקבל הימנו. אמר רב יהודה אמר שמואל: אין הלכה ברבן גמליאל. ואיכא דמתני לה אהא; ותניא: ספק מוכן, רבן גמליאל מתיר ורבי יהושע אוסר. אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה פרבי יהושע. ואיכא דמתני לה אהא, ותניא: שומטין

בגמרא פריך: מעשה לסתור. אלא שאין רצוני לקבל הימנו - שאני שונא. גמרא מעשה לסתור - בתמיה: וכי דרך המדברים לומר דבר ומביאין מעשה אחריו להכחיד דבור הראשון? ספק מוכן - כלומר: וזו שאמרנו לא יטול מהן מספק - דהיינו ספק מוכן וספק מוקצה ואסור - לאו דברי הכל היא. אלא פלוגתא דרבן גמליאל ורבי יהושע היא. לקמן בשמעתין מיתנין לה בברייתא. דמתני לה - להא דשמואל דאסור ספק מוכן. אהא - מאן דמתני אמתניתין אמר: אין הלכה כרבן גמליאל, דלא שייך למימר הלכה כר' יהושע - משום דלא תני ליה לר' יהושע במתניתין.

שומטין

המחוסר צידה - שצריך לצודו. גמרא הצד צפור - מן החוץ, עד שהכניסו למגדל עץ שקורין מיטטייר, או הצד צבי מן החוץ עד שהכניסו לבית בשבת. חייב - דכיון דהכניס צפור למגדל ונעל לפניו - הרי הוא אחרו ועומד, ונגמרה צידתו. וכן צבי לבית ונעל בפניו, אבל צפור שהכניס לבית ונעל בפניו - פטור, שירוצא לו דרך חלונות. ואין כאן צידה. או צבי שהכניס מן החוץ לביבר ונעל לפניו - אין זו צידה. והכפנים אומרים: צפור למגדל - דהא צידתו, כאשר אמרת. אבל צבי - אין צורך עד שיכניסנו לבית. דאף לגינה ולחצר ולביבר הוי צידה. ומתניתין דקתני צדין מן הביבירין ביום טוב - רבנן היא. דאמר משכנס לביבר הוא נצוד ועומד, וברייאת ר' יהודה. אלא עופות קשיא - דהא כולחו מורו דאין צידתן אפילו לבית. מקורה - שיש לו גג הבא - דקתני גבי שבת צפור למגדל ולא לבית. בצפור דרור שדרה בבית כבשדה - שידרעת להשטט בוויית הבית לכל צד. ולכן נקראת דרור - על שם דירה. שדרה בכל מקום. השתא דאית להבי - דעופות אעפופת לא קשו אהרדי, ולא דחיקא לאוקומי מתניתא בפלוגתא דתנאי - דהא אהדי נמי לא תוקמא בתנאי, אלא תרידות כרבנן. ומתניתין בביבר קטן, וכן היא דשבת. וברייאת דקתני אין צדין - בביבר גדול, ויש לה להשטט. ורבן שמעון בן גמליאל אף בביבר קטן פליג, אם צריך לומר הבא מצודה. אי נמי: לאו לאפלוגי אתא. אלא לפרושי כדלקמן. כהר שחא - בפעם אחת שהוא שוחה עליו לתפשו, אין לו להשטט ממנו. עוקצי עוקצי - זויות. דנפלי מולא דכחלי אהרדי - מרוב קטנו וקצרו. הלכה מפלל דפליגי - רבנן עליה. למימר: כל הביבירין שוין: בתמיה. והא אוקימנא בביבר קטן משום נצודו ועומד. מאי נפקא לך מינה - אי אמיתא הלכה, כל שכן דאי לא פליגי דהלכתא היא אסור ליה נפחא מורתא תהא - משול שמוא פטור הוא. כמו: זבון וזבן תגרא אקרי (בבא מציעא מ"ב). כך גמרא גמור, אומר לתלמיד שוטה: למדו הן אמת הן שבוש, והא לך לומר ושרי. הבא מצודה - כלומר, שצריך לבקש תחבולות לתפשו. והיינו שיעורא דביבר גדול דלעיל, ואידך ביבר קטן, רבנן אשי שעריתו לעיל בחרא שיעורא. ורב יוסף בהאי שיעורא. הרדיסאות - על שם מקומם. ויש אומרים: על שם הורדוס, והן הגדלים בבתים. לכלובן - סל שמקנן בו, כמו "כלבול מלא עוף" (ירמיהו ה'). אוזין ותרגולין פאין לערב כלכלו, ונח לתפשו שם. הלכך הרי הן כנצודין עומדים, ומותר לצודן אפילו חצן לכלובן. ויני שובך ויוני עליה - יוני חבר הן, ושטין ואוכלין בחוץ. כפפחין בבירות - גרס. כמין פכין נותנין בחומות הבירות והמגדלים: לקנן שם עופות חבר. ומזונותן עליה - הלכך בבחמה הן, וחשיבי מזונות. הני עבדי לרבוני - יוני שובך עשוין להשטט ולכרוז מפני בני אדם. לכלובן קאמרין דעבדי לרבוני - פרוחק עד קינן, וצריך לעלות אחריהן, וגם שם נשטטין ממנו ויורדין. משנה מותרין הן - בגמרא פריך: מעשה לסתור. אלא שאין רצוני לקבל הימנו - שאני שונא. גמרא מעשה לסתור - בתמיה: וכי דרך המדברים לומר דבר ומביאין מעשה אחריו להכחיד דבור הראשון? ספק מוכן - כלומר: וזו שאמרנו לא יטול מהן מספק - דהיינו ספק מוכן וספק מוקצה ואסור - לאו דברי הכל היא. אלא פלוגתא דרבן גמליאל ורבי יהושע היא. לקמן בשמעתין מיתנין לה בברייתא. דמתני לה - להא דשמואל דאסור ספק מוכן. אהא - מאן דמתני אמתניתין אמר: אין הלכה כרבן גמליאל, דלא שייך למימר הלכה כר' יהושע - משום דלא תני ליה לר' יהושע במתניתין.

המחוסר צידה - שצריך לצודו. גמרא הצד צפור - מן החוץ, עד שהכניסו למגדל עץ שקורין מיטטייר, או הצד צבי מן החוץ עד שהכניסו לבית בשבת. חייב - דכיון דהכניס צפור למגדל ונעל לפניו - הרי הוא אחרו ועומד, ונגמרה צידתו. וכן צבי לבית ונעל בפניו, אבל צפור שהכניס לבית ונעל בפניו - פטור, שירוצא לו דרך חלונות. ואין כאן צידה. או צבי שהכניס מן החוץ לביבר ונעל לפניו - אין זו צידה. והכפנים אומרים: צפור למגדל - דהא צידתו, כאשר אמרת. אבל צבי - אין צורך עד שיכניסנו לבית. דאף לגינה ולחצר ולביבר הוי צידה. ומתניתין דקתני צדין מן הביבירין ביום טוב - רבנן היא. דאמר משכנס לביבר הוא נצוד ועומד, וברייאת ר' יהודה. אלא עופות קשיא - דהא כולחו מורו דאין צידתן אפילו לבית. מקורה - שיש לו גג הבא - דקתני גבי שבת צפור למגדל ולא לבית. בצפור דרור שדרה בבית כבשדה - שידרעת להשטט בוויית הבית לכל צד. ולכן נקראת דרור - על שם דירה. שדרה בכל מקום. השתא דאית להבי - דעופות אעפופת לא קשו אהרדי, ולא דחיקא לאוקומי מתניתא בפלוגתא דתנאי - דהא אהדי נמי לא תוקמא בתנאי, אלא תרידות כרבנן. ומתניתין בביבר קטן, וכן היא דשבת. וברייאת דקתני אין צדין - בביבר גדול, ויש לה להשטט. ורבן שמעון בן גמליאל אף בביבר קטן פליג, אם צריך לומר הבא מצודה. אי נמי: לאו לאפלוגי אתא. אלא לפרושי כדלקמן. כהר שחא - בפעם אחת שהוא שוחה עליו לתפשו, אין לו להשטט ממנו. עוקצי עוקצי - זויות. דנפלי מולא דכחלי אהרדי - מרוב קטנו וקצרו. הלכה מפלל דפליגי - רבנן עליה. למימר: כל הביבירין שוין: בתמיה. והא אוקימנא בביבר קטן משום נצודו ועומד. מאי נפקא לך מינה - אי אמיתא הלכה, כל שכן דאי לא פליגי דהלכתא היא אסור ליה נפחא מורתא תהא - משול שמוא פטור הוא. כמו: זבון וזבן תגרא אקרי (בבא מציעא מ"ב). כך גמרא גמור, אומר לתלמיד שוטה: למדו הן אמת הן שבוש, והא לך לומר ושרי. הבא מצודה - כלומר, שצריך לבקש תחבולות לתפשו. והיינו שיעורא דביבר גדול דלעיל, ואידך ביבר קטן, רבנן אשי שעריתו לעיל בחרא שיעורא. ורב יוסף בהאי שיעורא. הרדיסאות - על שם מקומם. ויש אומרים: על שם הורדוס, והן הגדלים בבתים. לכלובן - סל שמקנן בו, כמו "כלבול מלא עוף" (ירמיהו ה'). אוזין ותרגולין פאין לערב כלכלו, ונח לתפשו שם. הלכך הרי הן כנצודין עומדים, ומותר לצודן אפילו חצן לכלובן. ויני שובך ויוני עליה - יוני חבר הן, ושטין ואוכלין בחוץ. כפפחין בבירות - גרס. כמין פכין נותנין בחומות הבירות והמגדלים: לקנן שם עופות חבר. ומזונותן עליה - הלכך בבחמה הן, וחשיבי מזונות. הני עבדי לרבוני - יוני שובך עשוין להשטט ולכרוז מפני בני אדם. לכלובן קאמרין דעבדי לרבוני - פרוחק עד קינן, וצריך לעלות אחריהן, וגם שם נשטטין ממנו ויורדין. משנה מותרין הן - בגמרא פריך: מעשה לסתור. אלא שאין רצוני לקבל הימנו - שאני שונא. גמרא מעשה לסתור - בתמיה: וכי דרך המדברים לומר דבר ומביאין מעשה אחריו להכחיד דבור הראשון? ספק מוכן - כלומר: וזו שאמרנו לא יטול מהן מספק - דהיינו ספק מוכן וספק מוקצה ואסור - לאו דברי הכל היא. אלא פלוגתא דרבן גמליאל ורבי יהושע היא. לקמן בשמעתין מיתנין לה בברייתא. דמתני לה - להא דשמואל דאסור ספק מוכן. אהא - מאן דמתני אמתניתין אמר: אין הלכה כרבן גמליאל, דלא שייך למימר הלכה כר' יהושע - משום דלא תני ליה לר' יהושע במתניתין.

בגמרא פריך: מעשה לסתור. אלא שאין רצוני לקבל הימנו - שאני שונא. גמרא מעשה לסתור - בתמיה: וכי דרך המדברים לומר דבר ומביאין מעשה אחריו להכחיד דבור הראשון? ספק מוכן - כלומר: וזו שאמרנו לא יטול מהן מספק - דהיינו ספק מוכן וספק מוקצה ואסור - לאו דברי הכל היא. אלא פלוגתא דרבן גמליאל ורבי יהושע היא. לקמן בשמעתין מיתנין לה בברייתא. דמתני לה - להא דשמואל דאסור ספק מוכן. אהא - מאן דמתני אמתניתין אמר: אין הלכה כרבן גמליאל, דלא שייך למימר הלכה כר' יהושע - משום דלא תני ליה לר' יהושע במתניתין.

בשבת ישנו גם עניין השמחה, ואדרבה: שמחה גדולה יותר, כיוון שבאה על-ידי התענוג, והיינו, כפי שעניין השמחה כלות בעניין התענוג. משיחת יום ב' דחג הסוכות, ה"תשכ"ח

ביצה. פרק שלישי - אין צדין דף כד עמוד ב - מותוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"
תוספות

אלא בכורי דאדימי וכו' - ודאי נצודו מערב יום טוב, וקרי ליה בני יומן, כן פירש רש"י, ולא נדריא. דפשיטא דמותרין לטלטל ואחיא כדברי הכל, ומשמע דלא אחיא אלא כרבן גמליאל, דמתיר ספק מוכן לכך נראה לי דאין דאי שהוא מערב יום טוב אלא ספק, והשאת אחיא כרבן גמליאל, דמתיר ספק מוכן.

ולערב אסורין בכדי שיעשו - פירש רש"י כדי

שיעור לקטתן, שלא יהנה ממשלכת
יום טוב. ולערב ראשון קאמר, דממה נפשך הן
מותרין. אם היה חול - הרי היום נלקטו, ואם היה
היום קדש - הרי הלילה הזה חול, ובשני ימים
טובים של גלויות מיירי, והביא ראיא מביצה
דלעיל (ד.ב. ושם) שנולדה בזה מותרת בזה,
ומהחזא טביא דאתציד ביום ראשון ואכלו אותו
ביום שני, בעירובין (ט.ב. ושם). כן פירש רש"י.
ורבינו יצחק הלוי והגאונים אסורין עד מוצאי ליל
יום טוב שני. ומפרש: בכדי שיעשו - לילה
הראייה לעשיה. ומיהו, בתשובת רבינו גרשום
מאור הגולה מצאתי בכוותי, וגם רבינו קלונימוס
איש רומי בקי בכל התלמוד שלח לי כתב מעיר
גרמניא דכוותי. והקשה הרב רבינו יצחק: לפירוש
רש"י דפשוט ולכך בעינן כדי שיעשו - כדי שלא
יהנה ממלאכת יום טוב, אם כן המבשל בשבת
בשוגג אמאי יאכל? הא הנהה ממלאכת שבת!
אלא ודאי אף זה הטעם, אלא הטעם שנא יאמר
לגוי לך ולקט. ומהו הטעם אסורין עד מוצאי יום
טוב האחרון בכדי שיעשו, דאי אמרת דמותרין
במוצאי יום טוב ראשון - חיששין שמא יאמר
לגוי ביום טוב ראשון: לך והביא כדי לאכול היום
בשני. ואם כן - על כרחך לילה הראייה לעשיה
קאמר. ומה שהביא רש"י ראיא מביצה וכו' - יש
לדחות אותה, והנהם נולדה ממאליה מן השמים.
וגם ראיא שהביא מהחזא טביא דעירובין - (לט):
(ושם) יש לומר: דמיירי שהיו המצודות פרוטות
מערב יום טוב, ומאילו נצודו. וכללא הכי הוא:
דבר הבא ממאליה, או דבר מוקצה הבא בידים
שהביא גוי בשביל עצמו, או בשביל גוי אחר ונתן
לישראל ביום טוב ראשון - מותר בשני. אבל אם
הביאו בשביל ישראל מן המחובר - אסור עד
מוצאי יום טוב שני בכדי שיעשו. ואם לאו, שאין
במינו במחובר - חוץ לתחום - אסורין, תוך
התחום - מותרין. רבינו יצחק פירש: שאין מותרין
במחובר הבא מחוץ לתחום - לא בעינן כדי
שיעשו, דלא החמירו אלא בדבר שנעשה בו
מלאכה. דהכי נמי הקילו שמותר לישראל אחר
אפילו בו ביום. וקשה לרבינו יחזקיה: דאמרין
בפרק שואל (שבת דף קנ"ב. ושם) הביאו חלילים
למת מחוץ לתחום - לא יספד בהן עד מוצאי יום
טוב. ומשמע דהם בכדי שיעשו ויש לומר: דשאני
התם דאוושא טפי מילתא, דהכל יודיעין שהובאו בשבילו, ואיכא למגור טפי. ויש חלוק בין
מת לדברים אחרים, כדאמר התם: עשה קבר לאביו ביום טוב - לא יקבור בו עולמית, אף
על גב דברים אחרים מותרים בכדי שיעשו אחר שבת או אחר יום טוב. ואומר הרב רבנו
שמואל מאיברא: דספק חוץ לתחום - מותר. והביא ראיא מעירובין (מ"ה). גבי מיא עביא
מבלע בלעיו וכו', וקאמר דהוי ספק אם באו חוץ לתחום, וסיפא דברייתא לקולא. ורבי
יחזקיה היה אסור במחובר ובצידיה אפילו לא הביאו בשביל ישראל רק בשבילו, או בשביל
גוי אחר. ולא משמע כן גבי מרחצת בשבת דשרי (שבת קכ"ב). והואיל ואיכא גוים בעיר.
ואין סברא לחלק בין דבר אכילה לדבר אחר. ואומר הררבינו יצחק: דיום טוב שחל להיות
בתמישי בשבת ובערב שבת, או בראשון בשבת ובשני בשבת, הבא ביום ראשון - שרי ליום
שלישי, ולא בעינן הראייה לעשיה. דשני ימים קודם לא שייך שמא יאמר לגוי, ויש להתחמיר
דבר, (ובכדי שיעשו דאמר לפירוש התוספות - כדי שיתלשו חיובא ממקום שצד אותם.
גם יש לספק אם הביא קופה מלאה פירות אם צריך להמתין כדי שילקטו באדם אחר, או
בכמה בני אדם).

שוחטין מן הנגנן ביום טוב, אכל לא מן הרשות
ומן המכמורות. רבי שמעון בן אלעזר אומר: בא
ומצאן מקולקלין מערב יום טוב - בידוע שמערב
יום טוב נצודו, ומותרין. בא ומצאן מקולקלין ביום
טוב - בידוע שביום טוב נצודו, ואסורין. הא גופה
קשיא: אמרת, בא ומצאן מקולקלין מערב יום טוב
- בידוע שמערב יום טוב נצודו. מעמא דבא ומצאן
מקולקלין, הא ספיקא - אסורין, אימא ספיקא: בא
ומצאן מקולקלין ביום טוב - בידוע שביום טוב
נצודו, מעמא דבא ומצאן מקולקלין, הא ספיקא -
מערב יום טוב נצודו ומותרין! הכי קאמר: בא ומצאן
מקולקלין מערב יום טוב - בידוע שמערב יום טוב
נצודו ומותרין, הא ספיקא - נעשה כמי שנצודו
ביום טוב ואסורין. אמר רב יהודה אמר שמואל:
הלכה פרבי שמעון בן אלעזר. "ואמר מותרין הם".
מותרין למאי? רב אמר: מותרין לקבל, ולוי אמר:
מותרין באכילה. אמר רב: לעולם אל ימנע אדם
עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת. דאנא ולוי
הוינן קמיה דרבי פי אמרה להא שמעמא. באורתא
אמר: מותרין באכילה, בצפרא אמר: מותרין לקבל.
אנא יהואי פי מדרשא - הדרי פי, לוי דלא היה
פי מדרשא - לא הדר ביה. מיתבי: גוי שהביא
דורון לישראל, אפילו דגים המפולמין ופירות בני
יומן - מותרין. בשלמא למאן דאמר מותרין לקבל -
שפיר, אלא למאן דאמר מותרין באכילה - פירות
בני יומן מי שרו באכילה? ולטעמיה פירות בני
יומן מי שרו בטלטול? אלא בכורי דאדימי, ופירי
דכבישי בירקא עסקינן, ואמאי קרי להו בני יומן
- שהן פעין בני יומן, אמר רב פפא: הלכתא: גוי
שהביא דורון לישראל ביום טוב, אם יש מאותו הפין
במחובר - אסור, ולערב גמי אסורין בכדי שיעשו.
ואם אין מאותו הפין במחובר, תוף התחום - מותר,

חוץ

שוחטין מן הנגנן - שוחטין חיות מן ביברים, לפי שנצודים ועומדים. ועל שם שעושין
שם ניגרי מים וחריצין לשתות החיות שם, קרי להו נגרים. אבל לא מן הרשות - מצא
חיה במצודתו, ספק נצוד היום ספק נצוד מאתמול. בא מעיום טוב - למקום שהיו פרוסים,
הן באורך מיל או חצי מיל, וכשהיה נופלת בראשו אחד, מתוך שמתפרקת ומתנתקת
לצאת - המצודות מתקלקלות כולן, וראשו
השני נתק ממקום שנתקע, וסימן הוא לו שיש
חיה בראש האחר. נתקלקלו ביום טוב - על
כרחך הכי משמע, שודאי נתקלקלו ביום טוב,
ובגון שדקן משחשבה ולא היו מקולקלין
ועכשיו מקולקלין. ולכיה פריך: הא גופה קשיא.
הכי גרסין: מעמא דבא ומצאן הא ספק אסור
הכי קאמר ב' - וכולהו חדא מילתא היא: בא
ומצאן שנתקלקלו מערב יום טוב - בידוע
שמערב יום טוב נצודו. ואם יש לחוש ולומר
שנתקלקלו ביום טוב, כגון שלא בא ומצאן
מאתמול מקולקלין - הרי הן כאילו ידוע שביום
טוב נצודו. הלכה כרבי שמעון - דאמר: ספק
מוכן אסור. וחיבא דבא ומצאן מקולקלין
מאתמול - יש לסמוך דנצודו מבעוד יום. לקבל
בטלטול, דכילי ודאי לא אתמור בספק מוכן
דלחסור בטלטול. אבל באבילה - לא רירינהו
רבן גמליאל. ולוי אמר מותרין באבילה - קאמר
רבן גמליאל. ולאו דסבירא לרב ולוי כותיה,
אלא מלתיה הוא דמפרשי. מפולמים - לחים,
אמרי בלעז. מותרין - והא על כרחך רבן
גמליאל הוא דמיקל. שפיר - ואעל גבי דלאו
ספק הוא אלא ודאי מוקצה, איכא למימר
דמתיר בטלטול. ולקמן פריך עלה: פירות בני
יומן בטלטול מי שרי? נהי דמיקל רבן גמליאל
בספק מוכן, בדאי שאני מוכן מן מיקל, אלא
בכורי דאדימי - אדומים שלא נס ליתן
ואדמומית שתחת לחיקו, שבדקין אותן שם
ופייה דבבישי בירקן - בשלקטום טמנים מיד
בירק, שלא יברח לחלוץ. כבישי = טמנים, כמו
רישא בבבשא (תולין צ"ג). והני דאי מוכן
נינהו, דניכרין שמעיים טוב הן. ואשמועינן,
דאעל גבי דדמו לבני יומן - לא חיששין
למראית העין. ורבותי פירשו: כורי דאדימי -
מנחתין הן, כמו אדמיא אדומה (עבודה זרה
לח"ה). וקשיא לי אם כן מאי למימרא? אם
מאותו הפין במחובר אסורין - משום מוקצה.
ואפילו לרבי שמעון יש מוקצה בגרוגות
ועצמוקים, ומחובר בגרוגות ועצמוקים דמי,
מדלא לקטן מאתמול - אקצינו מדעתיה. ולא
תחלוץ במחובר בין שלו בין של גוי. ולערב
אסורין בכדי שיעשו - כדי שלא יהנה ממלאכת
יום טוב. והא דקאמר ולערב אסורין בכדי
שיעשו - הא לאחר כן מותרים, אפילו לערב ראשון נמי, אעל גבי דליל יום טוב שני הוא
- מותרין בכדי שיעשו, ומותרין ממה נפשך: אם הלילה חול הוא - הרי המתין בכדי
שיעשו, ואם קדש הוא - נמצא שנלקטו בחול, כן דעתי נטה. ויש לי ראיית הרבה מהחזא
בר טביא דעירובין (לט), ומביצה שנולדה בזה שמותרת בזה (לעיל ד"ב), אלמא: האחד
חול הוא. וממה נפשך מותר. ולא זכיתי לשאול את פי רבינו יעקב דבר זה, כי היו נהוגים
בו דיתר במקומות, והיה לי דבר פשוט. ולאחר פטירתו של רבי שמעתי את רבינו יצחק
הלוי שהוא אסור עד ליל מוצאי יום טוב שני, וכל אנשי עירו בכוותו, וגם הלכות גדולות
אוסרים כן. ודעתי לפניה, ולא הועיל לי הדבר. וכל טעמו אינו אלא מדנקט "בכדי שיעשו"
- בלילה הראייה לעשיה קאמר. ואני אומר: צריך להמתין בכדי שיעשו משום שמא היום
היה קדש וחלילה חול. ודעתי, מדלא קאמר לערב של שני אסורים בכדי שיעשו - לערב
הראשון קאמר. ובתשובת רבינו גרשום מאור הגולה מצאתי בכוותי. גם עתה בא אלי
מכתב מגרמניא, שכל לשם אדם גדול זקן ויושב בישיבה מן רומא, ושמו ר' קלונימוס,
ובקי בכל התלמוד, והורה כן, ונחלק עליהן.

אמר רב, לעולם אל ימנע אדם עצמו מביט המדרש אפילו שעה אחת, דאנא ולוי חוין קמיה דרבי כי אמרה להא שמעתא דרבן גמליאל, באורחא – בערב אמר שכונתו מותרין באכילה, בצפרא – ולמחרת בבוקר אמר מותרין לקבל, אגא דהוא בי מדרשא גם בבוקר, הדיי בי, לוי דלא הוה בי מדרשא בבוקר לא הדר ביה. מקשה הגמרא ללוי: מיתבי נכרי שהביא דורון לישראל, אפילו דגים המפולגין – לחין, וניכר עליהן שהיו ניצודו, ופירות בני יומן – שניכר שנתלשו היום, מותרין, ועל כרחך שברייאא זו בשיטת רבן גמליאל המיקל, בשלמא למאן דאמר שכונת רבן גמליאל מותרין לקבל, שפיר, ונצטרך לומר שרבן גמליאל מיקל אף בודאי ניצודו ונתלשו היום, אלא למאן דאמר מותרין באכילה, וכי פירות בני יומן מי שרו באכילה, וכי רבן גמליאל לית ליה מוקצה אף לענין אכילה. עונה הגמרא בדרך שאלה: ולשמעיה וכי פירות בני יומן מי שרו במלטול – האם מותרים בטלטול, הרי רבן גמליאל לא היקל לענין טלטול אלא בספק מוכן, אבל בודאי אינו מוכן הוא מודה שאסור אף בטלטול. אלא בהכרח צריך להעמיד ואת הברייאא בכוונת דאדמי – בדגים שלא נס ליחן ואדמומית שתחת לחייהן, ופירי דכבישי בירקא שלא יפוג לחלוחין, עסקינן, ולכך אמרה הברייאא שהם מותרין ווללוי מותרים אף באכילה, ואמאי קרי להו בני יומן, מפני שהן נראין כעין בני יומן, וקא משמע לן שאפילו שנראים כבני יומן אין חוששים למראית העין. * * *

הגמרא מביאה דינים נוספים בענין גוי שהביא דורון לישראל ביו"ט: אמר רב פפא, הלכתא נכרי שהביא דורון לישראל ביום טוב – ואין ידוע אם ניצודו ביו"ט או בערב יו"ט, אם יש מאותו המין במחופר – כגון שהביא פירות וירקות בזמן שרגילים להיות מחוברין, או דגים לחין, שיש לחוש שתלשן או צדן היום, אסור בין לו בין לאחרים לאכלן ואף לטלטלן ביו"ט משום מוקצה, ולערב – למוצאי יו"ט נמי אסורין באכילה עד בכרי שיעשו – משך זמן עשיית המלאכה. ואם אין מאותו המין במחופר, כגון פירות שאין רגילים להיות באותו זמן מחוברין, או פירות יבשים, או דגים יבשים, שאין לחוש שתלשן או צדן היום, אם הביאן מתוך התחום, מותר.

שוהמין בהמות וחיות מן הנגזרין – ביברין קטנים ביום טוב, כיון שהם מוכנים לאכילה, אבל לא יטול ביו"ט מן הרשתות ומן המכמורות – כעין רשתות, אם מצא בהן חיה ואינו יודע בודאי שניצודה מבעוד יום, לפי שספק מוכן אסור. רבי שמעון בן אלעזר אמר, לא למצודות ומצאן – את קצה המצודות שהם מקולקלין מערב יום טוב, אפילו לא ראה את החיה במצודה, פירוע שמעבר יום טוב נצודו ומותרין, שאנו תולים שודאי ניצודו מבעוד יום, שבשחיה נלכדת בקצה אחד, נסיונותיה להשתחרר מקלקלות את המצודה לכל ארכה. ואם לא ומצאן את המצודות שהם מקולקלין ביום טוב, פירוע שפיוס טוב נצודו, וכגון שבא בערב יו"ט ולא מצאן מקולקלין, ואסורין. לפני שהגמרא מביאה את פסק ההלכה של שמואל מבררת הגמרא את שיטת רבי שמעון בן אלעזר ומקשה על דבריו: הא נופה קשיא, אמרת לא ומצאן מקולקלין מערב יום טוב פירוע שמעבר יום טוב נצודו, ומשמע שעמא דלא ומצאן מקולקלין שבודאי ניצודו מבעוד יום, הא ספיקא כגון שלא בא מערב יו"ט, ובי"ט מצא בהם חיות שניצודו, אסורין. אימא סיפא, לא ומצאן מקולקלין ביום טוב פירוע שפיוס טוב נצודו, ומשמע שעמא דלא ומצאן מקולקלין ביו"ט, והיינו כגון שבא מערב יו"ט ומצאן מתקנין, הא ספיקא כגון שלא בא מערב יו"ט, תולין שמעבר יום טוב נצודו, ומותרין. מתרצת הגמרא: הכי קאמר, לא ומצאן מקולקלין מערב יום טוב, פירוע שמעבר יום טוב נצודו ומותרין, הא ספיקא כגון שלא בא מערב יו"ט נעשה כמי שניצודו בודאי ביום טוב ואסורין, שספק מוכן אסור כדברי תנא קמא. ועל ברייתא זו אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי שמעון בן אלעזר. * * *

שנינו במשנה: מעשה בנכרי אחד שהביא דגים ביום טוב לרבן גמליאל ואמר רבן גמליאל מותרין הם: מבררת הגמרא מותרין למאי, רב אמר מותרין לקבל – מותרין רק בטלטול, שבזה לא החמירו חכמים בספק מוכן, אבל באכילה אסור. ולוי אמר מותרין אף באכילה, וכל שכן בטלטול.

אגרות קודש

בי"ה, י"א תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מט"ו אלול חדש הרחמים, בו כותב ע"ד מה שקרא בשיחה בהנוגע לענין פרוזבול, שענינו הוא מסירת שטרותיו לבית דין. ומביא פלוגתת רש"י ותוס' בזה.

ויעיין הלכות הלואה לרבנו הזקן בעל התניא - (פוסק בנסתר דתורה) - והשולחן ערוך - (פוסק בנגלה דתורה), בסעיף ל"ד, שזה שמש יסוד להאמור בשיחה, כאילו מסר שטרו לבית דין כו', ואפילו אין לו שטר כלל אלא חוב בע"פ, מועיל פרוזבול.

בהזדמנות זו אעוררו על שמירת שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא, הידועים, אשר שמענו כמה פעמים מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נב"מ זי"ע, אשר סגולה הם לכמה ענינים.

בהצרכה לבשו"ט ולחג שמח.

ואם הביאן מהנין לתחום, אסור לאכלם ביו"ט, והאם בשביל ישראל
זה, מותר לישראל אחר, אע"פ שאם צד הגוי ביו"ט אסור אף
לישראל אחר, באיסור תחומין לא אסרו אלא לזה שבאו בשבילו.

***

הגמרא חוזרת לענין צידת חיים בו עסקנו בתחילת הפרק:
אמר רבה בר רב הונא, אמר רב, הסוכר אמת המים – סותם את
פתחו של תעלת מים מערב יום טוב כדי שלא יכנסו בה דגים
ביו"ט, ולמחר ביו"ט השכים וקצץ בה דגים, מותרין.

אמר רב חסדא, מדבר רבינו – רב, שאמר שסכית האמה נחשבת
הומנה לדגים אף שלא עשה מעשה בגופם, נלמוד שהיה שקננה –
שעשתה לה קן ללדת בו בפרדס, וילדה בו עפרים ועדיין הם
קטנים, אינה צריכה זמון – אותם הולדות, אע"פ שלא עשה מעשה
הכנה בגופם.

אמר רב נחמן שהיה גם הוא תלמידו של רב וחבירו של רב חסדא,
נפל חכרין – נכשל חברנו רב חסדא בריביתא – הכניס ראשו
למחלוקות גדולות וקושיות שירבו עליו בבית המדרש. ולקמן
בסמוך מפרש קושייתו. איך דאמר, שלא רב חסדא אמרה אלא
אמר רבה בר רב הונא, מדבר רבינו נלמוד היה שקננה בפרדס אינה
צריכה זמון. ולפי לשון זו אמר רב נחמן, נפל בר חכרין – בן חברנו,
שאף רב הונא אביו של רבה היה תלמידו של רב וחבירו של רב
נחמן בריביתא.

ועתה נסיים רב נחמן את דבריו מה שיש להקשות עליהם: ה"ם –
חיה שקינה בפרדס, לא קא עבדי מעשה זמון מעיו"ט, ה"ם – גבי
אמת המים, הא קא עבדי מעשה, שהרי סכית המים היתה לשם
הומנת הדגים, ואין ללמוד מזה להחיר חיה שקינה בפרדס.

ומלבד זאת יש להקשות גם מברייתא: ובי חיה שקננה בפרדס לא
בעיא זמון, והתניא, היה שקננה בפרדס צריכה זמון – את הולדות
מעיו"ט, וצפוד דרור שזימנה מבעוד יום לאוכלה, צריך לקשור
בכנפיה לסימן, כדי שלא תתחלף באמה, שאף אמה קטנה היא
ונראות שונות, וזו עדות שהעידו מפי שמועה ואבמליין. מסיקה
הגמרא: ה"יביתא – מכאן תשובה על דברי רב חסדא ואו רבה בר
רב הונא.

עתה מקשה הגמרא לאידך גיסא, על מה ששינוי בברייתא שחיה
שקננה בפרדס צריכה זמון. ובי בעיא זמון, והתניא, לגבי מה
שנחלקו במשנה (י.) ב"ש וביה לענין זמון יונים מעיו"ט אם צריך
לנענע או די באמירה, מיהו לכו"ע צריך זמון, אמר רבי שמעון בן
אילעאי, מודיע ביה שמיא וביה הלל של השמיני מערב יום טוב בתוך
הקן ויבצא אותם ביו"ט על דף שלפני הקן שאמרו, משום שחיישין
שמן אותם שהזמין פרחו ואלו אחרים הם. ב"ם דברים אמורים –
שצריך זמון מעיו"ט, בינו שובך יוני עליה – יוני בר שמקנין
בשובכות ובעליות הבתים, וצפודים שקננו בספיחין ובכירה – פכן
שנותנין בחומות הבירות והמגדלים, שכל אלו אין דעתו עליהם
בסתמא. אבל אנונין ותרנגולין שבחצירה, יונין הדרסאות שבביתו,
והיה שקננה בפרדס מעיו"ט, מותרין ואין צריכין זמון, שכל אלו אין
מחוסרים צידה ודעתו עליהם.

עוד אמר רבי שמעון בן אלעזר בענין זמון: וצפוד דרור כשזמניה
מעיו"ט צריכה לקשר בכנפיה לסימן כדי שלא תתחלף באמה, מפני
שהן דומות זו לזו. והמקושרים בכנפיהם, שהוא סימן זמון, וכן
המנוקעין והוא מכירן בלא סימן, אם הם בבורות ובבתים ובשחיתין
ובמקורות, מותרין לטלון ביו"ט, ואם הם באילנות אסורין לטלון
ביו"ט אפילו אם נפלו מעצמן, שמיא יעלה באילן כדי להורידן
ויהלש מן המחובר. והמקושרין והמנוקעין בשל הפקר בכל מקום
– אפילו אינם ברשות הקושר והמנוקען, אסורין אף בחול משום
גזל, שאותו שקשרן או נענען קנאן מהפקר. זהו סיום הברייתא
דברי שמעון בן אלעזר. ועל כל פנים מפורש בברייתא זו שחיה
שקננה בפרדס אינה צריכה זמון, וקשה מברייתא דשמעיה
ואבטליין.

מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן, לא קשיא, הא – ברייתא דרבי

שמעון בן אלעזר מדברת בה – בולד, שכין שהיא קטנה ואינה
יכולה לברוח דעתו עליה ואינה צריכה זמון, הא – ברייתא
דשמעיה ואבטליין שאמרו שצריכה זמון עוסקת באמה, שכין
שהיא גדולה ויכולה לברוח צריכה זמון. הגמרא דוחה הסבר זה
ותמחה: וכי אמה בזמון פני לה, הלא היא מחוסרת צידה, וצריכה
מעלייתא בעיא. אלא אמר רב נחמן בר יצחק, אידי ואידי – שני
טוב לאכול ממנה אפילו רק בנות ברך – בביתה, שהיא קטנה ואינה יכולה
לברוח, הא – ברייתא דרבי שמעון בן אלעזר, מדברת בגנה
השמוכה לעיר ומסתמא ידע בה מעיו"ט ודעתו עליה ואינה צריכה
זמון, הא – ברייתא דשמעיה ואבטליין, מדברת בגנה שאינה
שמוכה לעיר, וכיון שלא ידע בה מעיו"ט אין דעתו עליה וצריכה
זמון.

משנה

בהמה מסוכנת, וירא שמה תמות, הרי זה לא יטעה אותה ביו"ט
בכדי שלא להפסיד את ברשה, אלא אם כן יודע שיש שיהיה ביום
טוב לאכול ממנה אפילו רק בנות ברך – שהוא קל שבבישולין.
ואז משום הפסד ממונו מותר לשוחטה.
רבי עקיבא אומר, אפילו אם אין שהות ביום לצלותה אלא לאכול
ממנה בנות ברך, ואפילו אין שהות ביום להפשית עורה ממנה,
יכול הוא לאכול מבית מביהמה – ממקום השחיטה שהוא מופשט
ועומד.
לבהמה מסוכנת בשדה, שנתירא שמה תמות קודם
שתגיע לעיר ושחטה במקום שהיא, לא יביאנה לביתו כשהוא
נושא אותה על כתפיו במוט ובמטה – או במוטה, משום שהוא
דרך פרסום וחלול ביו"ט, אבל מביא בידו אברים אחרים.

גמרא

אמר רמי בר אבא, הפשט ונתחם פירש הכתוב בקרבן עולה דכתיב
(ויקרא ו.) והפשית את העלה ונתחם אתה לנתחיה, והוא הדין יש
ללמוד לקצבים באכילת הדיוט. ומפרש דבריו, מכאן – מקרבן
עולה לקדש תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר קודם הפשט
העור ונתחם הבשר לנתחיה.
מקשה הגמרא: (לאפוקי) מאי קא משמע לן, אילימא שכוונתו
לאסור מעיקר הדין, ולא רק ממנהג דרך ארץ, ולאפוקי מדבר
הונא, דאמר רב הונא, בהמה בתיבה בחזקת איסור עומדת, ולכן אם
אירע ספק בשחיטתה הרי היא בחזקת איסורה, עד שיודע לה ב"ם
נשחטה. אבל אם נשחטה כראוי, הרי בחזקת היתר היא עומדת,
שסתם בהמות אינן טרפות, ואם נמצא בה נקב בריאה או בבני
מעים, ויש לתלות לאחר שחיטה ולהכשיר, או בקודם שחיטה
ולאסור, העמידנה על חזקתה קודם שנמצא בה ספק זה, ומותרת,
עד שיודע לה ב"ם נטרפה – עד שתדע שהיא ודאי טרפה. ואמר
שרמי בר אבא באל לחלוק עליו ולומר שגם אחר שנשחטה אין היא
בחזקת היתר ואסור לאכלה עד שיפשיטה ויברר שאינה טרפה.
אומרת הגמרא שאין לומר כן, שהרי והאנן תנן מיתנין בדרב
הונא שסובר שאחר שחיטתה היא בחזקת היתר, דתנן – שנינו
במשנתנו לענין מסוכנת, רבי עקיבא אומר, אפילו יש שהות
לאכול רק בנות חי מבית מביהמה מותר לשחטה, מאי לאו – האם
אין כוונת רבי עקיבא מה שאמר מבית טביחתה היינו מבית
מביהמה ממש, כלומר מקום שחיטתה שהוא מופשט ועומד, אשר
לפי זה מוכח מדבריו שאף קודם הפשט וניתוח מותר לאכלה.
דוחה הגמרא: לא – אין כוונת רבי עקיבא למקום השחיטה, אלא
מבית טביחתה היינו מקום ששוחטתה אכילה – בני מעיה
שהמאכל נחתך ומתעכל שם, ודווקא לאחר הפשט וניתוח,
ולעולם יש לומר שרמי בר אבא לאפוקי מדבר הונא בא. משיבה
הגמרא על דחייתה, והא תני רבי תימא בבאור משנתנו דהיינו
מקום מביהמה ממש.
אמר רמי בר אבא

ביצה. פרק שלישי - אין צדין דף כה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רסא רש"י תוספות

1 חוץ לתחום אסורין - לא שמעתי טעם מקובל בדבר, דאי משום מוקצה - אמאי מותר
2 לישראל אחר? ואי משום שנעשה בו איסור בשבילו - אם כן לישראל אחר נמי אסור.
3 דגוי שהדליק את הגר בשבת תנן (שבת קכב,א): אם בשביל ישראל - אסור, ולא חלקו
4 בינו לחברו. ויש לומר, דגבי איסור תחומין דרבנן לא אחמור כולי האי, ודיין אם אסרוהו
5 על זה, טעם אחר נראה לי: מחוץ לתחום אסורין

6 וגריה שמא ישלח בשבילו, והבא בשביל זה
7 מותר לאחר - דליכא למגור בה, שאינו מכיר.
8 הסיבה אמת הים - סותמה שלא יכנסו בה
9 דגים מבחוץ משתחשך, ואת אלה הכין והזמין
10 על ידי מעשה זה. פסדים - מקום המשתמר,
11 ואין הולך יוצא, שאינו יכול לברות וקל לצודו
12 ואינו צריך זמון. דהא הכא, מפני שהיא סתומה
13 ואין יכולין לצאת, קרי להו מוכנים ולקמה
14 פריך. דזמן גזול הוא זה, שעושה מעשה לשם
15 הזמנה. מדברי רבינו - רב. דשלשתן, רב הונא
16 ורב חסדא ורב נחמן, דקרי ליה לרב חסדא
17 חברין, תלמידים של רב הוה. נפל חברין - רב
18 חסדא. ברברכתא - נכנס ראשו למחלוקות
19 גדולות שירבו עליו בזאת. ולקמיה מסיים
20 קשיא, אלא מפקקא מלתא באיכא דאמרי
21 דמחליף רב חסדא ברבא בר רב הונא. נפל בר
22 חברין - רב הונא חבריה הוה, מתלמידיה של רב.
23 ורבה בריה קרי בר חברין, וצפור דרור - שיומנה
24 מבעוד יום צריך לקשור בכנפיה להיות סימן
25 לה. ומצא לפני חקן שאסורין - כדמרתצין לה
26 בפרק קמא (יב.) שהיו שני קנין, וימין את זו ולא
27 זימן את זו, ולמחר בא ומצא במזומנה, ולא
28 במקומן אלא בדה הבולט לפני חקן, ובחברתה
29 לא מצא כלום, שאסורין. דחישין שמא מקן
30 שאינה מזומנת באו לכאן, כמה דברים אמורים
31 - דבעינו זמון. צפור דרור - קטנה היא, והאם
32 והבת שוות. והמקושרים - בכנפיהם, סימן הוא
33 להם. והמנוענעים - מאתמול, לשם זמון, והוא
34 מכיר. בבתים ובבורות - ובכל מקום שאינו
35 מחובר. פותרים - ביום טוב. והמקושרים
36 והמנוענעים - הנמצאים בכל מקום - אף בחול
37 אסורין למוצאן, משום גזל. שהראשון שקשרן
38 לא נענעו - קנאן בהגבתם, שהפקר נקנה
39 בהגבהה. בה - בולד אינו צריך זמון, שאינה
40 יכולה לברוח ודעתה עליה. אבל אמה, שהיא
41 גדולה - צריכה זמון. בדידה - בולד. כסמוכה
42 לעיר - ידע בה ודעתה עליה. משנה בחמה
43 פסוקת - שהוא ירא שתמות. ואינו צריך לה,
44 שכבר סעד סעודתו, אלא מחמת הפסדו הוא
45 שוחט. לא יחשוב אדם כן - ידע שיש שהות
46 ביום לאכול בזה צלי ודימנה. מבית מביחה -
47 שהוא מזומן ומופשט מעורו ועמוה. לא יביאה

48 כסום וכמוסה - בשני בני אדם, משום דאורשא מלתא היא, ומלול ביום טוב. גמרא
49 הדיק. מאי קא משמע לן - דרך ארץ או איסור, ולמימר דאסור לאכול ממנה עד שיתנהה. שמא ימצא לה סימן טרפה בסתר, והחזיק לנו בהנחות בספק טרפות אף קודם שיראה בהן
50 טרפות. לאפוקי מדרב הונא דאמר בחמה בחיה בחזקת איסור - אבר מן החי עומדת. ונפקא מינה, שאם אירע ספק בשחיטתה - נעמידנה על חזקתה. ואסורה עד שיועד לך ברור
51 שנשחטה בראי. ומשנשחטה בראי - הרי היא בחזקת היתר, דסתם בהמות אינן טרפות, ואם נמצא בה נקב בריאה, או בבני מעים, ויש לתלותו לאחר שחיטה ולהכשיר, ובקודם
52 שחיטה ולאסור - העמידנה על חזקתה שהיתה בה קודם שנמצא בה ספק זה, ומותרת. עד שיועד לך אמת שהיא טרפה. מבית מביחה ממש - קודם הפשט. שמוכחת אבילות -
53 מבני מעיה, שהמאכל מתתוך ומתעבל שם.

1 הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר - תימה: מה טעם זה? אי הוי מוקצה - אפילו
2 לישראל אחר אסור ואי אסור לישראל ראשון בשביל שנעשה בהן איסור בשבילו -
3 אם כן לישראל אחר נמי אסורין, כדאמרין (שבת קכב,א): גוי שהדליק הגר, אם בשביל
4 ישראל - אסור, וליכא חלוק בין אותו ישראל לישראל אחר? ותיירך רש"י: דשמא גבי איסור
5 תחומין דליכא אסורא אלא מדרבנן - לא אחמור
6 כולי האי, ודי אי אסורין על זה שהובאו בשבילו.
7 המקושרין אסורים בכל מקום מפני גזל -
8 פירש רש"י: שהראשון קנה אותן
9 בהגבהה. ולא נהירא, דלא שייך כאן הגבהה.
10 אלא כדאמרין דבהכנה קונה בחפקר, הואיל
11 ומתעסק הוא בהן קצת.

12 כאן בשדה הסמוכה וכו' - תימה: אמאי לא
13 משני לעיל כן? ויש לומר: אמורא היה לו
14 לפרש דבריו, והואיל ולא פירש - מיידי בין
15 בסמוכה וכו'.
16 בחזקת איסור עומדת - פירש רש"י: בחזקת
17 איסור אבר מן החי. ולא נהירא, דאם
18 כן למדו לא עד שיועד במה נשחטה? כיון דחזוין
19 שמתה - אם כן לא שייך בה איסור אבר מן החי.
20 דאיסור אבר מן החי לא שייך אלא מחזיקו לבן
21 נראה לי: דחזקת איסור - רוצה לומר: בחזקת
22 שלא נשחטה עד שיועד לך וכו'. ומשום איסור
23 שאינה זבחה, דרמנא אבר "תובה ואכלת" -
24 שחוט ואכול. ובה נחא אפילו למאן דאמר
25 בהמה בחיה לאו לאברים עומדת.
אורח

1 פסדים - מותרין, ואין צריכין זמון. וצפור דרור צריכה לקשור בכנפיה כדי שלא תתחלף
2 באמה. והמקושרים והמנוענעים, בבורות ובבתים ובשחין ובמערות - מותרין, ובאילות -
3 אסורין שמו יעלה ויתלוש. והמקושרין והמנוענעים בכל מקום אסורין משום גזל! אמר
4 רב נחמן: לא קשיא; הא פה, הא - באמה. אמה גזומה סגי לה? צידה מעליותא פשיא!
5 אלא אמר רב נחמן בר יצחק: אידי ואידי בדידה, הא - בגנה הסמוכה לעיר, הא -
6 בגנה שאינה סמוכה. משנה בהמה מסופקת לא ישחוט, אלא אם כן יש שהות ביום
7 לאכול ממנה פזית צלי. רבי עקיבא אומר: אפילו פזית חי מבית מביחה. שחטה בשדה
8 לא יביאנה ממוט, ובמוטה, אכל מכיא בידו אברים אברים. גמרא אמר רמי בר אבא:
9 הפשט ונתוח בעולה, והוא הדין לקצבים. מכאן למדה תורה דרך ארץ: שלא יאכל אדם
10 בשור קודם הפשט ונתוחו. לאפוקי מאי קא משמע לן? אילימא לאפוקי מדרב הונא, דאמר
11 רב הונא: בהמה בחיה - בחזקת איסור עומדת עד שיועד לך פהה נשחטה, נשחטה -
12 בחזקת היתר עומדת, עד שיועד לך פהה נמרה. והאנן תנן מתניתין בדרב הונא: דתנן,
13 רבי עקיבא אומר: אפילו פזית חי מבית מביחה. מאי לאו - מבית מביחה ממש! לא,
14 ממקום שפובחת אכילתה. והא תני רבי חיאי: מקום מביחה ממש! אלא, רמי בר אבא
אורח

1 הפשט ונתוח. פירש הכתוב בעולה שהיא אבילות גבוה, והוא הדין יש ללמוד לקצבים באבילות
2 הדיק. מאי קא משמע לן - דרך ארץ או איסור, ולמימר דאסור לאכול ממנה עד שיתנהה. שמא ימצא לה סימן טרפה בסתר, והחזיק לנו בהנחות בספק טרפות אף קודם שיראה בהן
3 טרפות. לאפוקי מדרב הונא דאמר בחמה בחיה בחזקת איסור - אבר מן החי עומדת. ונפקא מינה, שאם אירע ספק בשחיטתה - נעמידנה על חזקתה. ואסורה עד שיועד לך ברור
4 שנשחטה בראי. ומשנשחטה בראי - הרי היא בחזקת היתר, דסתם בהמות אינן טרפות, ואם נמצא בה נקב בריאה, או בבני מעים, ויש לתלותו לאחר שחיטה ולהכשיר, ובקודם
5 שחיטה ולאסור - העמידנה על חזקתה שהיתה בה קודם שנמצא בה ספק זה, ומותרת. עד שיועד לך אמת שהיא טרפה. מבית מביחה ממש - קודם הפשט. שמוכחת אבילות -
6 מבני מעיה, שהמאכל מתתוך ומתעבל שם.

אורח

תענוג תמידי אינו תענוג, היינו, שגם כאשר מדובר אודות עניין שנקרא בתורה בשם תענוג, הנה כאשר עניין זה הוא בתמידות, ללא חידוש, אין זה תענוג כלל.

משיחת יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ח

אורח ארעא קא משמע לן - פירש רש"י: ולא משום איסור טרפה. חימה: דבסמוך משמע שיש איסור בדבר, דקאמר נטיעה מקטע רגליון דקציבא! ויש לומר: דודאי ליכא איסור, דמשנחשטה היא עמדת בזכות היתר. מיהו, אם נמצאת טרפה לאחר שאכל - הוא נענש בשוגג ולא באונס, שלא היה לו למודר כל כך.

וצלף באלנות - פירש רש"י: ולא ידענא

מאי עוותיה - ופירש בתוספתא: משום דעושה שלושה פירות: עלין אבינות וקפריסין. ועוד: שטוען פירות בכל יום, מה שאין כן בשאר אילנות. ועוד פי רבינו יצחק: דעוותו הוי ממה ששורין בין מן הקפריסין, שהיא עזה, כדאמר בפסוק הקטרת: יין קפריסין למח הוא בא - ששורין בו הצפור, כדי שתהא עזה, ולא כפירוש רש"י שפירש בביתרין (א.ו.) שהוא יין הבא ממקום קפריס.

שאני ילתא דבעיתא - ואם תאמר: והא לא התיירו אלא כי יש בה צורך רבים, כדאמרין לעיל? ויש לומר: דלמא נמי הלה לצורך רבים, שבת ראש הגולה היתה, והיו רבים צריכים ממנה.

בכור שנפל לבור רבינו יצחק אומר וכו' - נראה לי דמיייר בבכור שהיה בו מום קבוע מאתמול, אך שלא הראה לחכם מבעוד יום, דאי נפל ביה מומא ביום טוב - ודאי לא הוה שרי רבי יהודה, דהוי מוקצה מחמת איסור, דלא הוה דעתיה עליה מאתמול. ורבי יהודה אית ליה מוקצה. והכי קאמר: בכור שנפל בו מום, אך שלא הראהו לחכם מבעוד יום, ונפל לבור, ביום טוב ירד המומחה וכו' דרואין מומין ביום טוב - סבירא ליה לרבי יהודה, רבי שמעון אומר: אין זה מן המוכן על

אורח ארעא, קא משמע לן. פדתניא: לא יאכל אדם שום ובצל מראשו אלא מעליו, ואם אכל - הרי זה רעבתן. פיוצא בו לא ישתה אדם פוסו בבת אחת, ואם שתה - הרי זה גרגרן. חנו רבנן: השותה פוסו בבת אחת - הרי זה גרגרן, שנים - דרך ארץ, שלשה - מגפי הרוח. ואמר רמי בר אבא: חצובא מקטע רגליון דרשיעיא, נטיעה מקטע רגליון דשנאיהון ודבועלי נדות, תורמוסא מקטע רגליון דשנאיהון של ישראל. שנאמר "ויסופו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה' ויעבדו את הפעלים ואת העשתרות ואת אלהי ארם ואת אלהי צידון ואת אלהי מואב ואת אלהי בני עמון ואת אלהי פלשתים ויעזבו את ה' ולא עבדהו", ממשמע שנאמר "ויעזבו את ה'" אינו יודע שלא עבדהו? ומה תלמוד לומר "ולא עבדהו"? אמר רבי אלעזר: אמר הקדוש ברוך הוא: אפילו בתורמוס הנה, ששולקין אותו שבע פעמים ואוכלין אותו בקנה סעודה לא עשאוני בני. תנא משמיה דרבי מאיר: מפני מה נתנה תורה לישראל - מפני שהן עזין. תנא דבי רבי ישמעאל: "מימינו אש דת למו" אמר הקדוש ברוך הוא: ראויין הללו שתנתן להם דת אש. איפא דאמרי: דתייהם של אלו אש,

שאולמלא לא נתנה תורה לישראל אין כל אומה ולשון יכולין לעמוד בפניהם. והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש: שלשה עזין הן: ישראל באומות, כלב בחיות, תרגול בעופות. ויש אומרים: אף עו בבהמה דקה, ויש אומרים: אף צלף באילנות. "שקמה בשדה לא יביאנה במוט". חנו רבנן: אין הסומא יוצא במקלו, ולא הרועה בתרמילו, ואין יוצאין בכסא, אחד האיש ואחד האשה. איני? והא שלח רבי יעקב בר אידי: וקן אחד היה בשכונתינו ויהי יוצא בגלודקי שלו, ובאו ושאלו את רבי יהושע בן לוי, ואמר: אם רבים צריכין לו - מותר. וסמכו רבותינו על דברי אחי שקא, דאמר: אנא אפיקתיה לרב הונא מהיני לשילי ומשילי להני. ואמר רב נחמן בר יצחק: אנא אפיקתיה למר שמואל משמשא לטולא ומטולא לשמשא. הנהם בדאמר טעמא: אם היו רבים צריכין לו - מותר. אמר ליה רב נחמן לחמא בר אדא שליח ציון: פי סלקת להנהם, אקפו וייל אסולמא דצור, וייל לגבי דרבי יעקב בר אידי, ובעי מצינה: כפא מה אתון ביה? אדאול להנהם נח נפשיה דרבי יעקב בר אידי. פי סליק, אשפחיה לרבי זריקא, אמר ליה: כפא מה אתון ביה? אמר ליה: הכי אמר רבי אמי: ובלבד שלא יכתף. מאי "ובלבד שלא יכתף"? אמר רב יוסף בריה דרבא: פאלוגקי. איני? והא רב נחמן שרא לה לילתא למיפק אאלוגקי? שאני ילתא דבעיתא. אמימר ומר זוטרא מכתפי להו בשבתא דגולא משום ביעתותא, ואמרי לה משום דחקא דציבורא. משננה בכור שנפל לבור, רבי יהודה אומר: ירד מומחה ויראה

אם

העומדים על רגליהם מפניהם, והיו יראים ליפול. משום דוחקא - שעומדים על רגליהן, וטורח צבור הוא. הלכך מכתפי להו עבדיהם ותלמידיהם, ומוליכין אותן מהר למקומן. **משננה בכור שנפל לבור** - בכור בזמן הזה אין נשחט בלא מום, מפני שקדשים הוא, דמאלא הוא קדוש. והשוחט כשהוא תם הוי שוחט קדשים בחיץ וענשו כרת. שנפל לבור - וירא פן ימות שם. סומחה - בקי במומין, להבחין בין מום קבוע למום עובר.

אורח ארעא - ולא משום איסור טרפה. **כרתניא** - מציתו אף תנאים שמלמדים הלכות דרך ארץ, שלא יראה אדם עצמו על הבריות כרעבתן. אף זה, הממחר לאכול קודם הפשט - נראה כרעבתן. **בצל** - ציבול"ה. **מעליו** - מצד העליון. **חצובא מקטע רגליון דרשיעיא** - עשב ששרשיו נקבין ויורדין בעומק, ואין מתפשט לצדדין כלל. ונטועין אותו בין גבולי שדות, ובו תיחם יורשע לישראל את הארץ. מקטע רגלי הרשעים ליום הדין, שגולין וחומסים ומשיגין גבול, ואין למדין ממנו. **נטיעה מקטע רגליון דקציבא** - נטיעת ערלה שאמרה תורה להמתין שלש שנים מלאכול פירות, מקטע רגלי הקציבים הממחרין לאכול קודם הפשט ונתחם, ופעמים שנמצאת טרפה. וכן דבועלי נדות, שממחרין ואינם יכולין להמתין עד שתטבול, תרופם - מין קטנית. עגול כמין עדשה ורחב כמעד טסנה, והוא מר מאוד, עד ששולקין אותו שבע פעמים ונעשה מתוך טוב עד שיאכל למטעמים בקנח סעודה. **מקטע רגליון דשנאיהון ישראל** - דכתיבי שבעה עבודה זרה בהאי קרא, ולבסוף "ויעזבו את ה'". התורמוס הזה, לאחר שהטריח את בעליו שבע פעמים - הוא חוזר למוטב, והן הטריחו את בוראן להביא עליהן פורעניות, ולהכביסו בשבעת אלה, ולא חזר בהן. **מאי ולא עבדהו** - לשון קבלה הוא שהוא קובל עליהם: הקדיחוני והקטיטוני שבע פעמים כבשול התורמוס, ואחר לך זאת לא נחשבתי בעיניהם. **שהן עזים** - ונתנה להם תורה שיעסקו בה, והיא מתשת כחם ומכנעת לבם. דתייהן של אלו - מנהגם של אלו אש, שהם עזים כאש. **מימינו אש דת לבו** - מימינו נתן להם התורה, מפני שאש דת לבו. והרבה מקראות חסרים כזה. **עזים** - קשים להצנח, אנדריש' בלע"ז. **צלף באילנות** - לא ידעתי מהו עזות שלו. **אין הסומא יוצא במקלו** - דהוי דרך חול, ואיכא ולותא דיום טוב. ואין יוצאין בכסא - שטוענין אותם בני אדם, והם יושבים בקתדרא. **גלודקי** - פליידיט"ל. **צריכין לו** - לבית המדרש לדרשה. **מותר** - להוציא בו מביתו לבית המדרש. **אפיקתיה** - בכסא. **מהיני לשילי** - מקומות סמוכין, ואין תחום שבת בעיניהם. **לחמא בר ארם** - כך שמו. שליח ציון - רגיל היה לעלות לירושלים. **אקפו** - הרבה בשבילי את הדרך להקיף החר, ולך דרך סולם מעלות הר של צור, ששם יושב רבי יעקב בר אידי. **מה אתון ביה** - מה אתם אומרים בו. **כי סליק** - כלומר, כי מטא לארץ ישראל ולאחר שעבר את צור. **אלוגקי** - שנביאיל"ש בלע"ז, שנתן וזרעו על כתף חבירו וחבירו על כתפו, והו בכסא יושב על זרועותם, דמתחיו דרך חול ופרהסיא, ולהוליך למקום רחוק טפי משנשאים בין ידיהן בכסא. **ילתא** - שם אשתו של רב נחמן. **דבעיתא** - ליפול. **בשבתא דגולא** - שורשין. **מכתפי להו** - בבית המדרש עד מקומם. **משום ביעתותא דציבורא** - שהיו נבעתים מן הצבור

הגמרא עוד דברים שאסרו מטעם זה: תנו רבנן, אין הסומא יוצא
במקלו ביו"ט, מפני שהוא דרך חול, וכן לא יצא הרוצה בתרמילו –
לקוטו, ואין יוצאין בכסא – לשאת אדם על כסא ממקום למקום,
אחר האיש ואחר האשה.
מקשה הגמרא: איני, והא שלח רבי יעקב בר אידי לחכמים, וכן אחד
היה בשבועותינו, והיה יוצא ביו"ט בגלדיהו שלו – כסא מתקפל
שהיה רגיל לצאת בו, וכאן נשאלו את רבי יהושע בן לוי אם נכון
הוא הדבר, ואמר, אם רבים צריכין לו לבית המדרש לדרשה,
מותר. וסמכו רבותינו להקל בזה על דברי אחי שקנא, דאמר, אנא
אפיקתיה – אני הוצאתיו לרב הונא ביו"ט ע"ג כסא מ'היני' ל'שלי',
וכן מ'שלי' להיני. וכן אמר רב נחמן בר יצחק, אנא אפיקתיה לרבי
שמואל ביו"ט ע"ג כסא משמשא לטולא – מחמה לצל ומטולא
לשמשא – ומצל לשמש. הרי שמותר להוציא ע"ג כסא ביו"ט.
מתרצת הגמרא: התם שהתירו לצאת ע"ג כסא, הטעם הוא פדאמר
רבי יהושע בן לוי מטעמא, אם היו רבים צריכין לו, מותר, והביריתא
שאושרת מדברת כשאין זה לצורך רבים.
אמר ליה רב נחמן לקמא בר אדא – כך שמו, וכינו אותו שליח ציון
– שהיה רגיל לעלות לירושלים, כי סלקת להתם – כאשר תעלה
לארץ ישראל, אפן – הרבה בשבילי את הדרך להקיף את ההר,
ויויל אסולמא דצור – ולך דרך מדרגות של צור, ויויל לגבי ו-ולך
אצלו דרבי יעקב בר אידי היושב בצור, ובעי מיניה – ותשאל אותו,
כסא מה אתון ביה – מה דעתכם לגבי ההיתר להוציא אדם ע"ג
כסא כשרבים צריכים לו. אדאמול להתם – עד שהלך חמא בר אדא
לצור נח נפשיה דרבי יעקב בר אידי – נפטר רבי יעקב בר אידי, ולא
היה יכול לשאלו. כי סליק – כשעלה לארץ ישראל, אשכחיה –
מצא חמא בר אדא לרבי זריקא, אמר ליה רבי זריקא, כסא מה
אתון ביה – להתיר כשרבים צריכים לו, אמר ליה, הכי אמר רבי
אמי, מותר, ובלבד שלא יתכן – שלא ישאנו על כתיפו. מבארת
הגמרא: מאי ובלבד שלא יתכן – מהו כיתוף האסור. אמר רב יוסף
בריה דרבא, באונקין – שנתן ורועו על כתף חבירו ותבירו על
כתפו, וזה יושב בכסאו על זרועותם, שזה דרך חול ופרהסיא טפי
משנושאים בין ידיהן בכסאו, ונראים כמי שרוצים להוליך למקום
רחוק. מקשה הגמרא על רבי אמי: איני – וכי אסור לכתף לצורך
רבים, והא רב נחמן שקרא – התיר לה לילתא אשתו למיפק אאלונקין
– לצאת על גבי אלונקין ביו"ט. מתרצת הגמרא: שאני ילקתא – שונה
הוא דינה של ילתא משום דבקעתא – שפחדה ליפול אם ישאנה
על גבי כסא בלא כיתוף, ולכן התירו לה אף ע"י כיתוף.
אמימר ובר ויטרא ככתפי להו בשפתא דרגלא – היו נושאין אותם
על ידי כיתוף בבית המדרש עד מקומם בשבת שהיו דורשים בה
בהלכות הרגל, וטעם ההיתר, משום ביטותותא – שהם היו נבעתים
מן הציבור שנעמד מפניהם, ופחדו ליפול, ואמימר לה – ויש שאמרו
טעם ההיתר, משום דיוחקא דצבורא – שמתוך הדחוק לא יכלו
להגיע מהר למקומם, ויש טורח לציבור לעמוד עד שיגיעו
למקומם.

משנה

בכור בהמה טהורה הוא קדוש מלידתו להקריבו למזבח, ונאכל
לכהנים. ואם נפל בו מום שאינו עובר, נשחט בכל מקום והוא ממון
כהן. בזמן הזה שאי אפשר להקריבו, וכן אסור לשחטו בחוץ, אף
בכור תם צריך ליתנו לכהן וימתין עד שיפול בו מום וישחטנו.
בכור שנפל בו מום, אפילו הוא מום גלוי וניכר לכל כגון שנקטעה
ידו, אינו רשאי לשחטו אלא על פי חכם מומחה שיורה לו שהוא
מום קבוע המתיר לשחטו. ואם שחטו ואחר כך הראה את מומו
לחכם, רבי יהודה מתיר באכילה, ורבי מאיר סובר הואיל ונשחט
שלא על פי מומחה הרי זה אסור.
בכור בהמה טהורה בזמן הזה [ושנפל בו מום מבעוד יום ועדיין לא
הראהו לחכם], שגפיל לבד ביו"ט, ומתירא שמא ימות שם, ואסור
לטרוח בהעלאתו אלא אם כן מעלהו לצורך אכילה. לפיכך, רבי
יהודה אומר ירד לבור מופקח הבקי להבחין בין מום קבוע למום
עובר ויראה

אורח ארצא – מידת דרך ארץ, קא משמע לן שלא יאכל אדם בשר
קודם הפשט וניתוח, שכשהוא ממחר לאכול מבשר הבהמה קודם
הפשט וניתוח נראה זה כרעבתנות, אבל מדינה מותר לאכול בשר
אפילו קודם הפשט וניתוח כיון שהיא בחזקת היתר.
ומצינו אף תנאים שמלמדים דרך ארץ שלא יראה אדם עצמו על
הבריות כרעבתן: בדתנא, לא יאכל אדם שום ובעל מראשו – מצד
ראשו, דהיינו מצד שרשו, אלא יאכל תחילה מצד ע'ליו, שסיר
את העליון תחילה, ואחר כך יאכל מצד עליו מעט מעט עד שמגיע
לראשו, ואם אכל תחילה מצד שרשו, הרי זה רעבתן.
ביוצא בו לא ישתה אדם כוס בבת אחת – בגמיעה אחת, ואם שתה
בבת אחת, הרי זה גרגרן – נראה כאדם הלהוט אחר גרונו.
תנו רבנן, השותה כוס בבת אחת – בגמיעה אחת, הרי זה גרגרן.
שנים – אם שתהו בשתי לגימות, זו מדת דרך ארץ. שלשה לגימות,
הרי זה מפי' הרות, שמראה שממחר על עצמו יותר מדאי.

***

ואמר רמי בר אבא, הצובא – עשב ששמו 'חצב' ששרשיו נוקבין
ויורדין בעומק האדמה, ואינו מתפשט לצדין כלל, ונוטעין אותו
בין השדות שיהיה ניכר הגבול, מקפץ רגליהו דרשינא – ישבור
לעניד לבוא ליום הדין את רגלי הרשעים, שגוחלין וחומסים
ומשיגין גבול, והיה להם ללמוד מהחצב השומר על הגבול ואינו
נוטה לצדידין.

נמיצה – נטיעת אילן, שאמרה תורה להמתין שלש שנים מלאכול
פירותיו, מקפץ רגליהו דקצבא – שוחטי הבהמות, שממחרין
לאכול מהבהמה קודם הפשט וניתוח ופעמים שנמצאת טריפה,
ודבועלי נדות – שאינם ממתנים לנשותיהן עד שתיטהרנה, שהיה
להם ללמוד מן הנטיעה שהזהירה תורה שלא למחר לאכול
פירותיה בשלש שנים הראשונות.

תורמוסא – מין קטנית, והוא מר מאוד בתחילתו, ושולקין אותו
שבע פעמים ונעשה מתוק וטוב עד שנאכל בקינוח סעודה, מקפץ
רגליהו דשנאיתו של ישראל – עם ישראל ובלשון סגי נהור,
שנאמר 'ויסופו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה' ויעבדו את הבעלים
ואת העשתרות ואת אלהי אדם ואת אלהי צידו ואת אלהי מואב
ואת אלהי בני עמון ואת אלהי פלשתים' – הרי מנה כאן שבעה מיני
עבודה זרה שעבדו בני ישראל, ומסיים הכתוב 'ויעזבו את ה' ולא
עבדוהו'.

מדייקת הגמרא: משמע שנאמר 'ויעזבו את ה' וכי איני יודע שלא
עבדוהו, וא"כ מה תלמוד לומר 'לא עבדוהו, אמר רבי אבהו, אמר
הקדוש ברוך הוא אפילו בתורמוס הוה, ששולקין אותו שבע פעמים
ואוכלין אותו בקינוח סעודה לא עשאנו בני, שאילו התורמוס הזה
אחר שהקניט את בעליו לשלקו שבע פעמים, הרי הוא חביב על
בעליו ואוכל אותו בקינוח סעודה, ואילו אותי אפילו אחרי
שהקניטוני שבע פעמים ודעריחוני להענישם כנגדם בשבע
פורעניות, עדיין איני חביב בעיניהם.

***

אגב שנוכר קשיות ערפם של ישראל, מביא עוד מאמרים על
עזומם: תנא משמיה דרבי מאיר, מפני מה נתנה התורה לישראל,
מפני שהן עזין – קשים להכניעם, ולכן נתנה להם תורה והיא
מתשת כחם ומכנעת לבם. וכן תנא רבי יושעאל על הפסוק:
'מימינו אש דת למו', אמר הקדוש ברוך הוא, ראויין תללו מפני
עזותן שתתנן להם התורה שהיא דת אש ומתשת עזותן. איבא
דאמר, דתייהם – טבעם ומנהגם של אלו – בני ישראל, הוא אש,
כלומר עזין הם כאש, שאלמלא (לא) נתנה התורה לישראל אין כל
אומה ולשון יכולין לעמוד בפניהם מרוב עזותן, ופירוש הפסוק
ללשון זה הוא כך, 'מימינו' נתן להם התורה, מפני שה'אש דת למו'
שטבעם עז כאש. ותינו דאמר רבי שמעון בן לקיש, שלשה עזין הן.
ישראל עזין שבאומות, כלב עז שבחיות, תרגול עז שבעופות. ויש
אומרים, אף עז היא העזה שבבהמה דקה, ויש אומרים, אף אלה
הוא עז שבאילנות.

***

שנינו במשנה: שחטה בשדה, לא יביאנה במוט על כתפיו, מפני שכן
הוא הדרך להביא את הבשר בחול, והוא זלזול ביו"ט. מביאה

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 וּבְכָל־מְקוֹמָהּ זֶה הוּא, כָּל מֵאֲכָלוֹת הָאֲסוּרוֹת בְּהִנָּאָה, שְׁאִינוּ יָכוֹל לְהֵאֲכִילָן אֶפְלוּ לְפָלְבִים קַב, וְאֶפְלוּ
- 2 אֵין אֲסוּרֵן אֱלָא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, כְּגוֹן סֵתֶם יִינָם קַג וְכִיּוֹצֵא בּוּ קַד, וְאֶפְלוּ אֵין אֲסוּרֵן אֱלָא בּוּ בְיוֹם בְּלִבְדֵּר,
- 3 כְּגוֹן טַבֵּל קח שִׁיכּוֹל לְתַקְנוּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּלְאֲכֹלוּ, אֱלָא שְׁבִשְׁשַׁבַּת אֲסוּר לְתַקְנוּ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, כְּמוֹ שִׁתְּכַבֵּאֵר
- 4 בְּסִמֵּן ש"ט, וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה - הוּא מְקוֹצֵה מִחֲמַת גּוּפוֹ קרו, וְאֲסוּר לְטַלְטֹלוּ אֶפְלוּ לְצַרְדָּה גּוּפוֹ וּמְקוֹמוֹ קזו.
- 5 אֲבָל מֵאֲכָלוֹת הָאֲסוּרוֹת בְּאֲכִילָה וּמִתְרוֹת בְּהִנָּאָה, שִׁיכּוֹל לְהֵאֲכִילָן לְפָלְבִים אִם הֵן מוֹכֵנִין וְעוֹמְדִים קח
- 6 לְהֵאֲכִילָן לְפָלְבִים, כְּגוֹן נְבִלוֹת קס וּמִרְפוֹת קרי וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - מִתֵּר לְטַלְטֹלָן בְּשֹׂאֵר מֵאֲכִילֵי בְּהֵמָה קיא, וְאִם
- 7 אֵינֶן עוֹמְדִים לְפָלְבִים מִחֲמַת אֲסוּרֵן קיב, מִפְּנֵי שְׁאִין אֲסוּרֵן אֱלָא בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן מִשְׁקִין שְׁנֵבּוּ מִן הַפְּרוֹת מֵאֲלִיהֶן

ביאורי הלכה

- קב] אפילו לכלבים - של הפקר⁹⁶.
 קג] סתם יינם - יין של נכרי (או שנגע בו הנכרי), שאין יודעים אם נתנסך לעבודה זרה⁹⁷.
 קד] וכיוצא בו - בשר בהמה שנתבשל בחלב אסור בטלטול, אבל בשר שרק נשפך עליו חלב (ואפילו חלב חם), וכן בשר-עוף שנתבשל בחלב מותרים בהנאה, ועל כן מותרים בטלטול בשבת.
 וכן תרופות לאדם הבריא, שאסור לו לבולען בשבת, הרי הן מוקצה, אך אם היה חולה מבעוד יום - מותרות הן בטלטול, אף שלא לצורך השימוש בהן בשבת⁹⁸.
 קה] טבל - פירות שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות⁹⁹.
 קן] מחמת גופו - היינו שמצד עצמו (גם ללא שיקפידו עליו) אינו ראוי לכלום ואסור בטלטול¹⁰⁰.
 קז] גופו ומקומו - אסור בטלטול אף שלא בטלה ממנו "תורת אוכל" שהיה ראוי לאכילה מחר¹⁰¹.
 קח] מוכנין ועומדים - מאכל שיש עליו מחלוקת הפוסקים אם מותר באכילה, או שהתירו לאוכלו אך יש מי שמחמיר שלא לאכלו - אם דרכו להשליכו לאשפה¹⁰² - אסור בטלטול¹⁰³, אך אם נותנו לפעמים למי שנוהג היתר באיסור זה¹⁰⁴ או לנכרי - מותר בטלטול¹⁰⁵.
 קט] נבלות - בהמה שמתה ללא שחיטה.
 קי] ומריפות - בהמה שנשחטה ונמצאה טריפה¹⁰⁶.
 קיא] מאכלי בהמה - אם עומדים להזרק לאשפה אסורים בטלטול¹⁰⁷.
 קיב] מחמת איסורן - אם אסורים לאדם עצמו אך מותרים לאחרים - מותרים בטלטול.

צינונים והוספות

- 96) אף שאין מזונותיהם עליו ואין לו הנאה מהאכלתם, מכל-מקום אסור להאכילם באיסורי הנאה (ראה שדי חמד כללים מערכת א אות רכג) אבל האכלת בהמתו היא הנאה ממש.
 97) שו"ע יו"ד סי' קכג: סתם יינם של עממים עובדי אלילים אסור בהנאה, ובש"ך ס"ק א: כלומר אסור מדרבנן משום יין שנתנסך לעבודת כוכבים שאסור מדאורייתא, וכן משום גזירת בנותיהן.
 98) שש"כ פ"כ סעיפים לר"ז, ועיין שם הערה קלד החילוק בין אוכל ביו"כ לתרופות, ובהערה קמב שתורפות בגמ"ח תרופות מותרות בטלטול, וראה פרטים נוספים בערכו ב'לוח המוקצה'.
 99) ואסורים בהנאה של כילוי, ראה ציונים.
 100) להלן סעיף י מונה דבר שאינו ראוי (לשימוש או לאכילה) מחמת איסור כסוג נוסף על מוקצה מחמת גופו (שהוא דבר שאינו ראוי מחמת שלא ייחדוהו לכך) כיון שאף שאינם שונים בדינם ושניהם אסורים בטלטול ללא הקצאת האדם, מכל-מקום האחד היה ראוי לשימוש לולא איסורו שהקצהו, והשני אינו מוכן ועומד לשימוש כלל אלא אם כן יכינו אותו לכך, ולהלן על סעיף י יתבאר אם יש נפק"מ בזה.
- 101) אבל כלי שלא בטלה ממנו תורת כלי מצד שיהיה ראוי למחר (ואפילו לא ראוי היום לכלום כדלהלן ספ"ה) לא נאסר בטלטול גם אם מלאכתו לאיסור.
 102) מחמת שסובר שהוא איסור גמור, וראה שו"ת דובב מישרים ח"א סי' מט שאז יהיה אסור אפילו עבור המקילים.
 103) אך מותר להשליכו לאשפה כדין גרף של רעי.
 104) שלא אוכל בעצמו כחומרא או מנהג בלבד אך אינו מחזיק מאכל זה כאיסור גמור, ובכלל זה מצה שרויה בפסח (שאינו אסור מן הדין כמבואר בשו"ת אדה"ז סי' ו) וקטניות בפסח לנוהגים לאוסרם.
 105) כיון שאוסר על עצמו בתורת חומרא ולא בתורת איסור, אין שם "איסור" על המאכל ומותר בטלטול (ראה גור אריה למהר"ל עירובין ל"א ע"א ד"ה דמאי), וכן משמע בהמשך הסעיף שכתב "אפילו בארץ ישראל" משמע שבחול"ל יש סברא יותר להקל כיון שרבים מקילים על עצמם (כדלהלן סי' תפט ס"ל).
 106) גם במקום שאין כלבים מצויים, אם רגיל ליתנה לנכרי - מותר בטלטול (ראה להלן סעיף סח).
 107) שהכל לפי דעת בעל-הבית כדלהלן הערה קיב מקצות-השלחן.

- 1 בַּשַּׁבָּת, שְׁאֵסוּרִים בַּשְּׁתִּיָּה בּוֹ בַּיּוֹם בְּלִבָּר, וְכֵן פִּיֵּצָה שְׁנוּלָדָה בַּשַּׁבָּת, שְׁאֵסוּרָה בְּאִכִּילָהּ בּוֹ בַּיּוֹם בְּלִבָּר, וְכֵן
- 2 חָלָב שְׁנִחְלָב בַּשַּׁבָּת, שְׁאֵסוּר בּוֹ בַּיּוֹם בְּלִבָּר, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵם, אֵף עַל פִּי שִׁיכּוֹל לְהֵאֱכִילֵם לְבָלָבִים,
- 3 מִפְּלִמָּקוֹם כִּיּוֹן שְׁאִינֵן עוֹמְדִים לְכַךְ אֵלָּא לְאִכִּילַת אָדָם בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת - אֲסוּר לְטַלְטֵלֵן אֶפְלוּ לְצַרְךָ גּוֹפֵן
- 4 וּמִקּוֹמָן.
- 5 אֲבָל דְּבַר שְׁאֵסוּר אֲכִילָתוֹ הוּא גַם בְּחַל, אֵף עַל פִּי שִׁישׁ לֹא הִתֵּר לְאַחַר זְמַן, כְּגוֹן הַחֲדָשׁ קִיג - מִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ
- 6 אֶפְלוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל קִיד, שְׁכִיּוֹן שְׁנִמְשָׁךְ זְמַן אֲסוּרוֹ הֶרְבֵּה קִסו - הִרִי הוּא עוֹמֵד גַּם בְּתוֹךְ הַזְמַן קִסו לְהֵאֱכִילוֹ
- 7 לְבִהֲמוֹת וּלְמִכְרוֹ לְנִכְרִים:

הלכות שבת, חלק ב' סימן שח, דברים המותרים והאסורים לסלטל בשבת טע"ף ט

ביאורי הלכה

את מנחת העומר בט"ז ניסן של השנה הבאה. קיד] בארץ ישראל - בארץ ישראל - וכל-שכן בחוץ לארץ שאינו מוקצה, כיון שיש שלא מקפידים על החדש בחוץ לארץ¹¹⁰. קטו] איסורו הרבה - צריך עיון מה נקרא הרבה לעניין זה¹¹¹. קטז] גם בתוך הזמן - יש מגיהים: "עומד בתוך הזמן גם להאכילו לבהמות"¹¹².

צינונים והוספות

לבהמות ולא לאח"כ ומה לשון "גם", ונראה שהוא טה"ד ותיבת גם מקומה אחר תיבות בתוך הזמן כזה: "עומד בתוך הזמן גם להאכילו לבהמות" וא"ש, ולפי הגירסא המודפסת קשה ג"כ דאטו חדש אינו עומד לישראל. בשביל שצריך להמתין להיתרו איזה ירחים, והרי דרכה של תבואה להכניסה לאוצר, אבל לפי התקון הנ"ל ניחא שחדש עומד לישראל אלא שעומד גם להאכילו לבהמות או לנכרי: ומסתבר פשוט דכל זה מייירי בסתם, אבל אם הי' דעתו מפורש להצניע החדש לישראל ולא לבהמות אסור בטלטול, והכל תלוי בדעת בעה"ב. ע"כ. וללא שינוי הגירסא יש לפרש: הרי הוא עומד [ומותר בטלטול] גם בתוך הזמן [מצד שמוכן אז] להאכילו לבהמות ולמכרו לנכרים [כמו שאינו מוקצה גם לאחר הזמן שאז מוכן למאכל אדם וגם למאכל בהמה] (גם אם אין דרכו להאכיל לבהמה הרי המוכן לאדם חשוב מוכן גם לבעלי חיים [עיי' רשב"א חולין יד א ד"ה ואת הנבלה]).

וכגון נכרי שהביא מאכל מחוץ לתחום שאף כי אסור לאכול למי שהובא בשבילו - מותר לטלטלו¹⁰⁸, ועד"ז מאכל שבעליו הדיר הנאה ממנו ואסרם לו לבדו, או תרומה טהורה וחלה טהורה ביד ישראל בזמן שהטהרה נוהגת, אפילו אין כהן טהור במקום, או כל מאכל ביום-הכיפורים, אף אם אין חולים או ילדים במקום, אינם מוקצה ומותר לטלטלם¹⁰⁹. קיג] החדש - התבואה שנורעה וצמחה במשך השנה (מערב פסח שנה שעברה) אסורה באכילה עד שיקריבו (108) והיינו דווקא שאחרים לפעמים היו אוכלים אותו ללא קשר לאיסורו, אך אם עומד לאחרים או לנכרי רק מחמת איסורו אין להתירו שהרי ימתין למחרת כדי לאכול בעצמו. (109) שש"כ פ"כ אות לד והמצויין שם, וראה לעיל הערה קד הדין בקטניות בפסח וכן כשלא אוכל מחמת שלדעתו אסור באכילה אף לאחרים. (110) כדלהלן סי' תפט ס"ל וראה לעיל הערה קה מה שיש לדייק מזה. (111) קצות השלחן סי' קיא בדה"ש ס"ק ג: וצ"ע מה נקרא הרבה לענין זה, דסמוך לפסח שהחדש עומד להיות נתר אולי אינו עומד עוד לבהמות רק לאדם והוי מוקצה, ובדוכתי טובי מצינו שזמן מרובה הוא שלשים יום וצ"ע. (112) קצות השלחן סי' קיא הערה ד (ועד"ז בקונטרס השלחן): וצריך תיקון בלשון שו"ע אדמו"ר שכתב וז"ל שכיון שנמשך זמן איסורו הרבה הרי הוא עומד גם בתוך הזמן להאכילו לבהמות ולמכרו לנכרים, תיבות "גם בתוך הזמן" אין להם מובן, דהרי דוקא בתוך זמן האיסור עומדים

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת לפי לוח "רב יומי"

- 9 אבל אם צובע פתו במשקה הפירות אין בכך כלום שאין
- 10 צביעה באוכלין וכן מה שצובע בהם פניו וידיו אין לחוש
- 11 כלל שאין צביעה אלא בדבר שדרכו לצבעו ולא אסור
- 12 לאשה להעביר סרק על פניה משום צובע כמו שנתבאר
- 13 בסימן ש"ג אלא מפני שהאשה דרכה בכך וכן לכחול את
- 14 העיניים שאסרו בין לאיש בין לאשה משום צובע מפני
- 15 שדרכם בכך:
- 16 כח אין איסור מן התורה אלא הצובע בצבע המתקיים
- 17 אבל צבע שאינו מתקיים כלל כגון שהעביר ששר או

חלק ב' סימן שכ דיני טחיטה בשבת

- 1 כו מותר ליתן כרכום בתבשיל ואין לחוש משום צובע
- 2 שאין צביעה באוכלים:
- 3 כז האוכל תותים או שאר פירות הצבועים צריך ליזהר
- 4 שלא יגע בידי צבועות בבגדיו או במפה משום איסור
- 5 צביעה ואע"פ שמקלקל הוא וכל המקלקלין פטורים מכל
- 6 מקום אסור מדברי סופרים ויש מקילין משום שאינו אלא
- 7 דרך לכלוך ואין בו משום צובע כלל ויש להחמיר וכל שכן
- 8 בבגד אדם שאינו מתקלקל כלל.

1 סרק על גבי ברזל ונחושת וצבעו פטור שהרי אתה מעבירו
2 לשעתו ואינו צובע כלום ומכל מקום אסור מדברי סופרים:

חלק ב' סימן שכא, דיני תולש בשבת ודין טוחן ודין תקוני מאכל או מעבד ולש

3 א חבילי פיאה איזוב וקורנית הכניסן לייבשן לעצים אין
4 מסתפקין מהן בשבת הכניסן למאכל בהמה או אפילו
5 הכניסן בסתם הרי סתמן ג"כ למאכל בהמה ומותר להסתפק
6 מהן וקוטם ואוכל ביד אבל לא בכלי כדרך חול ומולל
7 השריבטיין בראשי אצבעותיו לאכול הזרע שבתוכן אבל לא
8 בכל היד כדרך שהוא עושה בחול:

9 * * *

10 ב המעבד את העור הוא מאבות מלאכות שכן במשכן היו
11 מעבדין עורות תחשים ואילים והמולח את העור חייב
12 משום מעבד שהמליחה היא מצרכי העיבוד.

13 אבל המולח בשר חי אפילו מולחו הרבה כדי שיתקיים זמן
14 מרובה ולא יסריח פטור שאין עיבוד באוכלין מן התורה
15 אבל מדברי סופרים יש עיבוד באוכלין ולכן אסור למלוח
16 בשר חי אפילו כדי לאכלו חי בשבת (אם עדיין לא נמלח
17 להכשירו מדמו) לפי שהמלח מועיל לבשר חי (שלא נמלח
18 עדיין) לרככו ולתקנו ולהכשירו לאכילה ודומה לעיבוד ואין
19 צריך לומר שאסור למלחו כדי שיתקיים ולא יסריח אפילו
20 במקום הפסד מרובה ואפילו נמלח והוכשר כבר מדמו וכן
21 שאר דברים אסור למלוח בשבת כדי שיתקיימו אפילו
22 במקום הפסד מרובה:

23 ג וכן אסור לעשות מי מלח מרובים או שאר משקין עם
24 מלח מרובים לתת לתוך הכבשים דהיינו מיני ירקות או
25 שאר דברים שכובשים להתקיים (אפילו יאכל מהם גם
26 לאלתר שאינו טורח בשביל החול לבד, מכל מקום) כיון
27 שכובש אותם להתקיים דומה לעיבוד שהמלח מקיימן ויש
28 אומרים שהכובש אסור מפני שהוא כמבשל מדברי סופרים.

29 ואפילו לעשות מי מלח או שאר משקין עם מלח שלא לתת
30 לתוך הכבשים אלא לטבול בהם את פתו ולתת לתוך
31 התבשיל אסור לעשות מהם הרבה ביחד דהיינו לעשות בבת
32 אחת לצורך טבול ב' סעודות אלא מעט לצורך סעודה אחת
33 בלבד (מפני שכשהוא עושה מהם הרבה נראה כאלו עושה
34 אותם לכבישה) ואפילו לצורך סעודה אחת אינו רשאי
35 לעשות אלא סמוך לסעודה אבל לא מסעודה לסעודה מפני
36 שאסור למלוח שום דבר להניחו שלא לאכלו לאלתר כמו
37 שיתבאר ואפילו אם נותן בהם שמן בין נתינת המים לנתינת
38 המלח והשמן מעכב שאין המלח מתערב יפה עם המים
39 ומתיש את כחו מהיות מי מלח עזין אעפ"כ אסור.

40 ואם נותן ב' שלישי מלח ושליש מים או שאר משקים אסור
41 לעשות אפילו מעט לצורך טבול סעודה זו מפני שנראה
42 כעושה מוריים לכבוש בו דגים שדרכו של מוריים לעשותו
43 כך ואסור לכבוש בשבת משום עיבוד או משום בישול כמו
44 שנתבאר:

45 * * *

46 ד כל דבר שהמלח מועיל לו לשנות את טבעו לרככו או

47 להקשותו או להפיג מרירותו וכיוצא בענין זה כגון צנון
48 ובצל ושום וכיוצא בהם מדברים החריפים שכשהם שוהים
49 במלח הם מזיעים ויוצא מרירותם ונעשים קשים וכן פולין
50 ועדשים שנתבשלו בקליפתן שהמלח מרכך הקושי שיש
51 בהם מצד קליפתן וכן מיני קשואים (שקורין אוגערקע"ס)
52 חיינן שהמלח מועיל להם וכן כל דבר שרגילים לעשות ממנו
53 כבשים אסור למלוח מהם יותר מחתיכה לבדה כדי לאכלה
54 לאלתר שכשהוא מולח ב' חתיכות יחד וכל שכן יותר הרי
55 זה נראה ככובש כבשים.

56 ואפילו חתיכה אחת של צנון וכיוצא בו אסור לטבול במלח
57 להשהותה הרבה במלחה כדי שיצא מרירותה אחר שתזיע
58 כי זהו דומה לעיבוד אבל מותר להטביל אפילו כמה
59 חתיכות כל אחת ואחת לבדה ולהניחה לפניו כדי לאכלם
60 לאלתר זו אחר זו בלי שיהיו כל כך ואף אם הן משתהין
61 שעה מועטת ומזיעין קצת אין בכך כלום ובלבד שלא ישהה
62 אותם זמן ארוך אפילו באותה סעודה עצמה כגון מתחלת
63 הסעודה עד סופה כדי שיוזיעו הרבה שזהו דומה לעיבוד
64 ואסור אפילו בחתיכה אחת לבדה.

65 ויש אוסרים להשהות כלל במלח אפילו שעה מועטת אפילו
66 חתיכה אחת לבדה ולכן אסור לטבול ב' חתיכות אחת אחת
67 לבדה ולהניחן לפניו לאכלן מיד זו אחר זו כי עד שיאכל
68 הראשונה תשהה השניה במלחה ואינו מותר אלא לטבול
69 חתיכה ולאכלה תיכף ומיד וכן נוהגין וכן הדין בכל דבר
70 שהמלח מועיל לו ולפי סברה האחרונה אין הטעם במה
71 שאסור למלוח כמה חתיכות ביחד מפני שנראה ככובש
72 כבשים אלא משום שעד שיאכל הראשונה תשהה השניה
73 במלחה וכיון שהמלח מועיל לה הרי זה דומה לעיבוד.

74 לפיכך מה שנהגו לחתוך צנון דק ונותנין אותו בקערה
75 ומולחין אותו ושופכין עליו חומץ אין איסור בדבר אע"פ
76 שזהו דומה למולח הרבה חתיכות ביחד שאסור אפילו כדי
77 לאכול לאלתר מכל מקום כיון שאין משהין אותו כלל
78 במלח לבדו אלא שופכים עליהם מיד חומץ ומינים אחרים
79 אינו דומה לעיבוד וכל שכן אם שופכים שם שמן שהשמן
80 מתיש את כח המלח ומכל מקום צריך לזהר לשפוך את
81 השמן או את החומץ תיכף ומיד אחר המליחה.

82 אבל מה שנוהגין קצת שעושים ירק (שקורין שלאטי"ן)
83 שמולחין הירק תחלה בפני עצמו ומשהין אותו כך ומסננים
84 המים שיוצאים ממנו ואח"כ מערבים אותו עם שמן וחומץ
85 זהו איסור גמור ודומה יותר לעיבוד כיון שהוא ממתין עד
86 שיקבל היטב המלח:

87 * * *

88 ה כל דבר שאין המלח מועיל לו לשנות טבעו אלא שהוא
89 נותן בו טעם בלבד כגון ביצה ובשר [מותר למלחן,
90 ומכל מקום] אסור למלוח כדי להניח לסעודה אחרת ויש מי
91 שאומר שאם יש איזה צד שטוב לו שימליחנו עכשיו ממה
92 שימליחנו אחר כך סמוך לאכילה כגון שעכשיו הוא חם
93 קצת ויקבל המלח בטוב יותר אין איסור בדבר (ויש לסמוך
94 על דבריהם להקל בדברי סופרים אם צריך לכך):

95 ו מותר להשקות ירקות תלושים כדי שלא יכמשו שכיון

חשיבותו ולהם אינו ראוי בלא חתיכה זו:

* * *

י וכל זה בדבר שאינו גידולי קרקע אבל כל דבר שהוא מגידולי קרקע אפילו הוא אוכל גמור יש בו משום טוחן הואיל ויש במינו טחינה דהיינו בתבואה וקטנית ולפיכך אסור לחתוך הירק דק דק כדי לאכלו וכן גרגורות וחרובים לפני זקנים ואם חתך דק דק חייב משום טוחן.

אבל מותר לפרר הלחם דק דק לפני התרנגולים ואין בזה משום טוחן הואיל וכבר נטחנה התבואה שממנה נעשה הלחם ואין טחינה אחר טחינה.

וכל זה בחותך ומניח ואינו אוכל לאלתר אלא לאחר שעה אבל מותר לחתוך דק דק כדי לאכול לאלתר או בשביל אחרים שיאכלו לאלתר או בשביל תרנגולים שיאכלו לאלתר מפני שלא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחתיכות גדולות או קטנות אם כן דרך אכילתו כך הוא לאכול גם בחתיכות קטנות וכל שהוא דרך אכילה אין בו משום מלאכה כמ"ש בס' ש"ט לענין בורר אוכל מתוך הפסולת כדי לאכול לאלתר שאין בו משום מלאכה הואיל ודרך אכילה כך הוא ומותר אפילו לכתחלה.

ויש מפקפקים על היתר זה ונכון לחוש לדבריהם לזהר לחתוך את הירק (שקורין שלאט"ן) לחתיכות גדולות קצת שאז אין בו משום טוחן לדברי הכל.

אבל במדינתנו נהגו לחתוך הצנן דק דק מאד וכן בצלים ויש להם על מי שיסמכו ועל כל פנים צריכים לזהר שלא יתחילו עד אחר יציאה מבית הכנסת שצריך שיהא סמוך לסעודה ממש כמו שנתבאר בס' ש"ט לענין בורר:

יא וכל זה לחתוך דק דק בסכין אבל לדון במדוך אפילו של עץ אסור אפילו כדי לאכול מיד ואפילו באוכל גמור כמו גרגורות וחרובים לפני זקנים וכן שום ושחליים וכיוצא בהם מאוכלים הנידוכין אסור לדון אותם אפילו לאכול מיד אבל מותר לרסקן בשינוי גדול כגון בעץ הפרור או ביד של סכין וכיוצא בו כמו שנתבאר בפלפלין:

* * *

יב אין כותתין מלח במדוך אפילו של עץ אלא צריך שינוי גדול כגון לרסקו בידו של סכין או בעץ פרור אבל אסור לחתכו בסכין דק דק (שכיון שאינו ראוי לאכילה אלא ע"י תערובת דינו כתבלין ולא כבשר וגבינה אף על פי שהוא ג"כ אינו מגדולי קרקע כמותם) במה דברים אמורים במלח הגס בתחלתו אבל מלח שהיה דק מתחלה ונתבשל ונעשה פתיתין מותר לחתכו בסכין דק דק כמו שמותר בפת משום שאין טוחן אחר טוחן כמו שנתבאר:

יג דבר שאינו חפץ לאכלו (ולא להאכילו לתינוק) לאלתר אסור ללעסו בשינוי משום טחינה:

יד חלות דבש שנתרסקו מהכוורת מבעוד יום אסור לרסקן להוציא מהן הדבש מפני שהוא מפריד אוכל מפסולת דהיינו הדבש הראוי לאכילה מהשעוה שאינה ראויה לו ויש בזה משום מפרק וגם משום בורר אוכל מפסולת ואף על פי שמרסק כדי לאכול לאלתר כמו שנתבאר בסימן ש"כ.

שירקות הללו ראויים לאכילה ביומן מותר להשקותן כדרך שמותר לטלטלם אבל אם אינן ראויים לאכילה היום שאסורים בטלטול אסור להשקותן.

ולכן אסור להדיח בשר שלא נמלח שחל יום שלישי להיות בשבת כדי שלא יאסר לבישול לפי שהוא אסור בטלטול אם הוא בשר קשה שאינו ראוי לכוס אותו כמו שנתבאר בס' ש"ח ואפילו אם הוא רך שראוי לכוס אין להקל שכיון שאינו רוצה לאכלו היום יש איסור בהדחתו משום שטורח משבת לחול ואינו דומה לירקות שראויים היום לאכילת כל אדם ואינו ניכר כלל שטורח משבת לחול כי שמא יאכלם היום משא"כ בשר חי שאינו ראוי לכוס אלא למי שדעתו יפה וגם אין דרכו כלל לכוססו חי אלא לבשלו וניכר הדבר שטורח משבת לחול.

ואפילו ע"י נכרי אין להקל שאף שהתירו במקום הפסד מרובה לעשות ע"י נכרי כל דבר שאינו אלא משום שבות כמ"ש בס' ש"ז מכל מקום כאן אין הפסד כל כך אם לא ידיחנו שיוכל לאכלו צלי:

* * *

ז הצריך לדון פלפלין וכיוצא בהם ליתן לתוך המאכל בשבת מותר לכתוש אותו בשינוי גדול מדרך החול כגון ביד של סכין וכיוצא בו אפילו הרבה ביחד אבל לא במדוך אפילו אינו של אבן כדרכו בחול אלא של עץ וכיוצא בו.

ויש אומרים שצריך גם כן שידוך גם כן בתוך הקערה וכיוצא בה אבל לא במכתשת אע"פ שכותש ביד של סכין וכיוצא בו ואין לשום הפלפלין תוך בגד ויכתוש בסכין עליו מפני שמוליד ריח בבגד אע"פ שאינו מתכוין לכך כמ"ש בס' תקי"א ויש מתירין לכתוש במכתש (וטוב להחמיר במקום שאפשר).

אבל אסור לחתכם בסכין אפילו כדי לאכול מיד והוא הדין לכל התבלין שאין דרך לאכלם אלא ע"י תערובת:

ח אבל כל דבר הראוי לאכילה כמות שהוא ואינו גדולי קרקע שאין במינו טחינה כלל כגון בשר מבושל או צלי או גבינה וכיוצא בהם מותר לחתוך דק דק (אפילו שלא לאכול מיד) מפני שאין טחינה באוכלין.

ואפילו היא גבינה קשה מאד מותר שהרי אפשר ללעסה בקושי ושם אוכל עליה ומותר לחתכה (אפילו מי שאינו יכול ללעס) בין בסכין בין בקרדום או מגירה שאף שהם כלים שמלאכתם לאיסור מותר לטלטלם לצורך גופם כמו שנתבאר בס' ש"ח.

אבל אסור לגוררה דק דק במורג חרוץ בעל פיפיות (שקורין רי"ב אייז"ן בל"א) אפילו כדי לאכול מיד דכיון שהכל מיוחד לכך הרי זה דרך חול כמו שחיקת תבלין במדוך ובמכתשת והוא הדין בכלי אחר המיוחד לכך:

ט אבל בשר חי הואיל ואינו ראוי אלא למי שדעתו יפה לכוס אותו שלא כדרכו אין שם אוכל עליו לענין זה ושייך בו טחינה ולכן אסור לחתכו דק דק לפני העופות ואע"פ שהוא ראוי לכלבים אין שם אוכל עליו בשביל כך הואיל ואינו עומד לכלבים אלא לאדם או לעופות מחמת

מפני שדומה לתולש במה דברים אמורים כשהחלות הן
דבוקות בכוורת שנראה כעוקר דבר מגידולו אבל אם נתלשו
מהכוורת מבעוד יום ומונחים כך בתוכה מותר להוציאן
ולאכול הדבש הדבוק על גבן סביב ואפילו הן דבוקים
בכוורת אלא שנתרסקו בתוכה מבעוד יום והדבש צף
בכוורת מותר להוציאן ולאכול:

1 ואפילו יצא הדבש מעצמו אסור עד לערב גזרה שמה ירסק
2 בידיים כדי לאכלו היום אלא אם כן נתרסקו החלות מבעוד
3 יום שאז מותר הדבש היוצא ממנו בשבת כדין זיתים וענבים
4 שנתרסקו מבעוד יום כמ"ש שם ובסי' רנ"ב.
5 אבל מותר לאכול הדבש הדבוק על גבי חלות סביב אף על
6 פי שלא נתרסקו מבעוד יום:
7 טו אסור לרדות דבש מהכוורת בשבת מדברי סופרים

'לקוטי תורה' פרשת נצבים – הפרשה החסידית

קיצור מדבור המתחיל "כי בארץ"

תרי"ג אותיות יש מן אנכי עד אשר לרעה, ושבעה יתירות
בנגד שבעה ימי בראשית. עד כאן לשונו.

דהיינו בחינת "אור שבעת הימים" שהוא זרוע על ידי תרי"ג
מצות.

וזהו שפירש בזהר ויקרא (דף י"ב, עמוד א') שמאמר "תדשא
הארץ דשא" מכון לדיבור "זכור את יום השבת לקדשו" (והיו
ב, ז), כי בחינת דשא ועשב זהו ענין "יוצר משרתים ואשר
משרתיו"¹²⁶, ובחינת עץ-פרי הם הנשמות, ועיקר בחינת צמיחה
וגילוי זה, זהו בשבת, וכן הצמיחה של ה"אור הזרוע" ממעשה
המצות הוא בשבת¹²⁷!.

(ג) "וכנגה זרועיה תצמיח" על ידי מעשה המצות מבחינת
"אור זרוע לצדיק". "כן אד' הו"ה יצמיח" היינו גילוי האור
בראש-השנה יום-הכפורים על ידי התשובה, והיינו התגלות
י"ג מדות הרחמים.

פי הנה ענין "המלך הקדוש" היינו מקור בחינת מלכות, מה
שעלה במחשבה הקדומה להיות הוא יתברך מלך. ונקרא
"מלכות דאין-סוף", שהוא בחינה שלמעלה מהכתר ששם שרש
תרי"ג מצות, וזהו ענין "קדושתו למעלה מקדושתכם"¹²⁸, ומשם
נמשכים י"ג מדות הרחמים להיות "נושא עון" ולמלאות כל
הפגמים.

(ד) ועל זה נאמר "כן אד' הו"ה יצמיח צדקה", שם אד'

עיקר "מתן שכרן של מצות" נאמר על זה "עין לא ראתה"¹²²,
והארה מבחינה זו מאיר בראש-השנה יום-הכפורים,
וזהו ענין "המלך הקדוש" שאומרים בעשרת ימי תשובה.
יש להקדים ענין ירידת הנשמות צורך עלייה. והנה הם
עלו במחשבה, למעלה מהמלאכים שנמשכו מהדבור¹²³. אף
כי יש ג' פעמים "קדוש" – הו"ה – המשכה, והיינו במחשבה
ומדות ודבור, שהם בחינות נר"¹²⁴, ועל ידי קיום המצות
מתעלים בבחינת "קדש", אשר קדשנו במצותיו"¹²⁵.

(ב) ואיך על ידי עשייה גשמיית יתעלו בבחינת קדש? על זה
נאמר "כי בארץ כו' וכנגה זרועיה כו'". והיינו על ידי מאמר
"תדשא הארץ".

(ועל זה נאמר (תהלים צו, יא): "אור זרוע לצדיק". ופירש
ברבות תרומה פרשה ל"ה דהיינו אור שנברא ביום ראשון שנגזר
בגן עדן. ובזהר תרומה (קס"ו, עמוד ב') פירש שזרעו בגן עדן.
דהיינו בתורה ומצות, כמו שכתוב (בראשית ב, טו): "לעבדה
ולשמרה" – "לעבדה" זו רמ"ח מצות-עשה, ו"לשמרה" זו שס"ה
לא-תעשה, וכן משמע ברבות סוף פרשת שלח.

והיינו שעל ידי קיום התורה ומצות ממשיכים בחינת תוספת
אור בגן-עדן. והצמיחה מהזריעה הנ"ל היינו כמו שכתוב (ישעיה
ל, כא): "ואור החקמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים".

ולכן איתא ברבות נשא פרשה י"ג גבי קרבן נתנאל:

121 (נדפס בסוף ספר דברים תחת הכותרת: "הוספה: קיצור מדבור המתחיל
כי בארץ").

122 ועין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "מנרת זָהָב", שזוהו
הנקרא התגלות פנימיות עתיקי-ומין (לעיל בהעלתך לד, א).

123 ועין מה שנתבאר מזה: בדבור המתחיל "אני ישנה" (לקמן שיר
השירים א, ג). ובדבור המתחיל "מנוחת זָהָב" (לעיל בהעלתך לד, ב).

124 ועין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ונקדשתי" בפרשת אמור

(לא, א ואילך).

125 ועין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "ביום השמיני עצרת"
(לקמן שמיני עצרת פג, א).

126 (ברכת "יוצר אור").

127 כמו שנתבאר בדבור המתחיל "ראו כי ה' נתן לכם השבת" (לעיל
בשלח ב, א).

128 (ויקרא רבה כד, ט).

31 "אור זרוע לצדיק". כי "במקום שבעלי-תשובה עומדים אין
32 צדיקים גמורים יכולים לעמוד"¹³⁶, וכנודע מענין "שלוש שלום
33 לרחוק ולקרוב" (ישעיה נה, יט), כי "אור זרוע לצדיק יסוד
34 עולם"¹³⁷ זהו יחוד ו"ה, ובעלי-תשובה ממשיכים יחוד ו"ה¹³⁸.

35 וגם הנה בגמרא פסחים (דף ס"ח, סוף עמוד א') מבואר שיש
36 בחינה למעלה מבחינת "אור החמה יהיה שבעתים כאור
37 שבעת הימים", והוא "זוהר וזיו מראה שכינה"¹³⁹.

38 ויש לומר דהיינו כמו שכתוב (ישעיה ס, יט): "לא יהיה לך עוד
39 השמש לאור יומם [...] והיה לך ה' לאור עולם". וכמו שכתוב
40 בברכות נשא, פרשה י"א, על פסוק (נשא ו, כה) "יאר ה' פניו אליך
41 – יתן לך מן מאור השכינה כו', ואומר (תהלים לו, י): באורך נראה
42 אור".

43 ואם כן, גילוי בחינה זו זהו למעלה מהצמיחה שעל ידי
44 "אור זרוע לצדיק" על ידי התורה ומצוות, שהצמיחה מזה הוא
45 בחינת "שבעתים כאור שבעת הימים", דהיינו "ז" תחתונות
46 דעתיק-יומין" המלוכשים באריך-אנפין, ולמעלה מזה הוא
47 "יאר ה' פניו כו'", היינו גילוי פנימית-עתיק שיהיה לעתיד-
48 לבוא.

49 וכדפירש ב"תורה אור" בדבור המתחיל "יביאו לבוש מלכות"
50 בענין "הסתר אסתיר פני ביום ההוא כו'" (ויקרא לא, יח), שאפילו
51 בבחינת "ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה" (ישעיה כה, ט), עם כל
52 זה בחינה הנ"ל מוסתר עדיין כי הוא למעלה ממדרגת "ביום
53 ההוא כו'", וזהו ענין "כך אד' הו"ה יצמיח צדקה כו'", וזהו ענין
54 "עין לא ראתה כו"¹⁴⁰.

55 ועיין מה שנתבאר במקום אחר על פסוק (ישעיה סו, כב): "כי
56 כאשר השמים החדשים כו' כן יעמוד זרעכם". ויש לפרש:
57 "זרעכם" הוא בחינת "אור זרוע לצדיק", ו"השמים החדשים
58 כו'", זהו ענין "כך אד' הו"ה יצמיח צדקה כו'". :

קיצור ד"ה כי נאריך

1 מתגלה בראש-השנה¹²⁹. ופירוש "צדקה" זהו על דרך "שמש
2 צדקה ומרפא" (מלאכי ג, כ), ו"מרפא" הוא על ידי התשובה¹³⁰.
3 והו"ה בנקוד אלקים זהו הגלוי שביום-הכפורים שיצמיח
4 "תהלה".

5 (על דרך "ותהלתי אחטם לך"¹³¹ שהוא בחינת ריח, שזהו
6 גם כן על ידי התשובה שנקרא "ריח בוגדיו"¹³²).

7 וברבות במדבר, פרשה ה' פירשו: "אחטם – לשון (שיר השירים
8 ח, ו) שימני כחותם", וזהו גם כן בחינת החותם שבנעילה
9 דיום-הכפורים.

10 ועל פי זה יש לפרש מה שכתוב ב"ספרא דצניעותא" פרק
11 ב'¹³³: "ויאמר אלקים תדשא כו'" (בראשית א, יא) היינו דכתיב
12 (אמור כג, לב) "ועניתם את נפשתיכם בתשעה כו'". וכבר עמדו על
13 זה, מה ענין זה לזה? כמו שכתוב בספר "אור ישאל" הלכות יום
14 הכפורים¹³⁴.

15 ועיין ב"זהר הרקיע" מהאר"ז ל' פירש: כי יש י"ג פעמים שם
16 "אלקים" מ"בראשית" עד "ויאמר אלקים תדשא" – רמז לגילוי
17 י"ג מדות הרחמים" המתגלים ביום-הכפורים. אך מה ענין זה
18 ל'תדשא האריך?

19 ועל פי הנ"ל אתי שפיר: כי בראש-השנה יום-הכפורים
20 "אד' הו"ה יצמיח צדקה ותהלה" באתערותא-דלעילא, וזהו
21 ענין "תדשא האריך כו', עץ פרי עושה פרי כו'". והיינו על ידי
22 "ועניתם את נפשותיכם", על דרך "העולם-הבא אין בו אכילה
23 ושתייה". והיינו על ידי שיהיה הגוף שלא על ידי דבר ונוקבא,
24 כי אם "ועצמותיך יחליץ" (ישעיה נה, יא).

25 וזהו "עץ פרי – שטעם עצו ופריו שוה"¹³⁵: "כי האדם עץ
26 השדה" (שופטים כ, יט), ויהיה טעם עצו הוא הגוף כמו פריו שהיא
27 הנשמה, ולכן אין צריך אכילה ושתייה, ולכן צריך להיות
28 "ועניתם את נפשותיכם", שעל ידי התשובה יהיה גילוי בחינה
29 זו.

30 וצמיחה זו יש לומר שהיא למעלה מהצמיחה שעל ידי

(133) (זהר חלק ב תרומה קעו, א).

(134) (להרב ישראל יפה אב"ד שקלאב, פרנקפורט דאדר, תס"ב עמוד קסה).

(135) (סוכה לה, א).

(136) (ברכות לה, ב).

(137) (צדיק יסוד עולם: משלי י, כה).

(138) ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "ונקדשתי בתוך בני
ישראל" (לעיל אמור לג, א).

(139) ("בעולם-הבא" וחספה הלבנה ובושה החמה) (ישעיה כד, כג), שלא יהא
בעולם אלא זיו וזהר ומראה שכינה. – גמרא ורש"י שם.

(140) ועיין עוד מענין "וכנגה ירועיה תצמיח" – בתיקוני זהר (תיקון
י"ט, דף ל"ז עמוד ד' (בדפוס אמשטרדם)).

(129) ועיין מה שנתבאר ב"סידור ועם דא"ח" על פסוק "אד' שפתי
תפתח" (חלק ב שער ראש השנה רלו, ושדמ, ב ואלף). ומה שנתבאר על
פסוק "ועתה יגדל נא כח אד'" (לעיל שלח לט, ג, מ, א). ומה שנתבאר
על פסוק "אד' הו"ה אתה החלות" (לעיל ואתחנן ג, ד).

(130) ועיין מענין "שמש צדקה" בברכות בא, פרשה ט"ו (דף קל"א,
עמוד ד').

(131) (ישעיה מח, ט: "למען שמי אאריך אפי ותהלתי אחטם לך לבלתי
הכריתך". ובפירוש רש"י: וזאת היא תהלתי אשר אחטם לך – לשון חוטם;
אסתום חוטמי מצאת עשן נחירי ומקצה עליו, שהכועס יוצא עשן מנחיריו, כמה
דאית אמר "עלה עשן באפו" (שמואל-ב כב, ט), וכן כל "חרון אף" הוא לשון
חימום החוטם: "חרה אפי" (איוב מב, ז) – כמו "ועצמי חרה מני חרב" (איוב ל,
ל) – נחר חוטמי מרוב חימום).

(132) כמו שנתבאר בדבור המתחיל "ראה ריח בני" ב"תורה אור"
פרשת תולדות (כ, ד).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

24 עוד בחי' גדלות דאבא שזהו בחי' המדות שבחכ'
25 בשכל מטה כלפי חסד בעצם מצד המשכת החכ' מאין
26 דכתר ויש עוד מדות גדולות יותר ברצון ותענוג
27 שלמעלה מן החכ' עד מדות דיחיד' שנק' ארז כו'.
28 ונמצא עכ"פ שעיך החיות של המדות וגידולם וקיומם
29 הוא מבחי' ההשגה וההתבוננות דבינה שמתפשט
30 במדות להגדילם ולקיימם והוא שנק' תבונה שהוא
31 בחי' מל' דאימא כו'. וז"ש כונן שמים שהן המדות
32 בתבונה דוקא וד"ל. וכך יובן למעלה בשמים העליונים
33 שזהו בחי' מדות דז"א דאצי' כנ"ל שהן בבחי' צומח
34 בקטנות וגדלות ע"ד הנ"ל במדות שנולדים מבינה כו'
35 שקיומם ויסודם וגידולם מן הקטנות הוא מבחי' בינה
36 עלאה דאצי' כמ"ש למעלה בענין לפי שכלו יהולל
37 איש עליון כו'. ועז' אמר כונן שמים העליונים כו'
38 וד"ל:

39 (כא) וזהו ענין ה"א וא"ו דאצי' שקרובים זע"ז בערך
40 וגדילים יחד כמו ענין צומח שבחי כנ"ל
41 עד שמתחסם אל צומח סתם כמ"ש כי האדם עץ השדה
42 כו'. ובינה עילאה נק' אלקים חיים כו' בחי' חי וכמו
43 גידול עץ השדה מקטנו' לגדלות כנ"ל בענין עץ ארז
44 ואזוב כו' כך האדם שהן המדות גם בהיותם בבחי'
45 צומח שבחי שהוא בבחי' בינה המגדלת אותם כנ"ל
46 וד"ל:

וייצר ה' אלקים

1 (כ) והאופן הב' הוא במה שאנו רואים הצמיחה
2 והגידול במדות לפ"ע גידול בתינוק
3 קטן. שלפ"ע קטנות שכלו כ"ה קטנות מדותיו דהיינו
4 שמתפעל לבו בדברים קטנים מאד מצד קטנו' שכלו
5 שאינו משיג ומתבונן רק בקטנות העניני'. וכשיגדל כח
6 שכלו בעצם יותר מתפעל בלבו מן השכל שבמחו
7 בדברים גדולים יותר שהן מדות גדולות יותר עד
8 שיזקין ויגדל שכלו יותר יגדלו המדות יותר. וז"ש לפי
9 שכלו יהולל איש שהן המדות שיצמחו מן הקטנות
10 לגדלות ביותר לפ"ע גידול שכלו דוקא. ושניהם כא'
11 גדילים יחד. וכמו ההפרש בין קטן לגדול בקומת גופם
12 שכאשר יגדלו שכלו ומדותיו יגדל גופו. וזהו שנק'
13 צומח שבחי כמו שבהגדלת נפש החי עצמו יגדל גופו
14 עמו יחד כו' כ"ה גידול המדות לפ"ע גידול השכל.
15 שהמדות הן בבחי' צומח בקטנות וגדלות. והשכל הוא
16 בבחי' חי. וגידול השכל שמחמתו נתגדלו המדות עמו
17 נק' צומח שבחי כו'. וזהו ענין ה"א וא"ו שהיו"ו הן
18 המדות בבחי' צומח שהיו בעבור בה"א דבינה ואחר כך
19 מגדלת המדות והוא בב' אופנים הנ"ל. אלא שגידול
20 התינוק בשכל ומדות יחד נק' גידול בעצם כידוע בענין
21 (תהלים לט, ז) אך בצלם יתהלך איש כו'. ואופן הא'
22 בתולדות המדות בלב מן השכל נק' גידול לפי שעה
23 כו'. אך כ"ז נקרא צומח דמדו' שבחי דבינה כו'. (ויש

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

6 וכתב החינוך:⁵
7 ועם כל זה שלמדנו, יש לדרוש בו מה שדרשו בו עוד
8 גם כן: "הבערה לחלק יצאת". והנה במקדש היותר
9 הבערה וכיצא מאבות מלאכות בהקרבת הקרבנות,
10 כדאיתא במשנה פרק י"א דמנחות: "כלל אמר רבי

1 (קי"ד) "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום
2 השבת":¹
3 הרמב"ם מנה זה בלא תעשה מיוחד² והוא: שלא
4 לענוש בשבת. וכדאיתא בירושלמי:³ "מכאן לבתי דינין
5 שלא יהו דנין בשבת".⁴

(4) עיין מגן אברהם סימן שלט סעיף קטן ג.

(5) מצוה קיד.

(6) שבת ע, א.

(1) ויקהל לה, ג.

(2) לא תעשה שבב.

(3) שבת פרק ז הלכה ו. סנהדרין פרק ד הלכה ו. וראה בבלי סנהדרין לה, ב. מכילתא על הפסוק.

1 עקיבא כו"ז:

2 [וא] ולהבין⁸ זה יש להקדים ענין הידוע בפרי עץ חיים:⁹
3 ששבת הוא בחינת עליות העולמות.

4 ובמוסף¹⁰ הוא עליות זו"נ לכתר דאבא ואימא. ולכן
5 אומרים בקדושת כתר: "שמע ישראל" המורה על יחוד
6 אבא ואימא, כי יחוד זו"נ אז הוא דוגמת אבא ואימא
7 כו'.

8 עד שבמנחה¹¹ הוא עליית ה"א – שמקבל ממצחא
9 דאריף. ולכן נקראת "עת רצון"¹² – על גילוי רצון העליון
10 דאריף-אנפין בן"א.

11 וביאור הדברים הוא כמו שכתוב בזהר ד"אית רצון
12 ואית רצון"¹³. פירוש: "אית רצון התחתון" שלמטה מן
13 החכמה, בחינת תפארת דאימא שנעשה כתר לז"א¹⁴,
14 "אית רצון העליון" שלמעלה מהחכמה, והוא בחינת
15 כתר הכללי דאריף-אנפין.

16 ויובן על דרך הידוע בעבודת ה', "כי בצלם אלקים
17 עשה את האדם"¹⁵.

18 דהנה, הרצון שנעשה בקריאת שמע בפסוק "ואהבת
19 את ה'"¹⁶ – לשון "אבה"¹⁷, שפירושו רצון, היינו על ידי
20 התבוננות ב"אחד" דוקא, אף שהוא אחד בז' רקיעים
21 והארץ ובד' רוחות העולם, כי כל חיות העולמות הוא
22 רק בחינת זיו והוד¹⁸, כמו שנתבאר במקום אחר¹⁹. והוא
23 הנקרא "רצון התחתון".

24 הגם שהוא בבחינת "עומקא דלבא", ונקרא "רעותא
25 דלבא"²⁰, מכל מקום מאחר שנולד על ידי ההתבוננות –
26 הרי הוא למטה מן השכל.

27 הגם שלגבי המדות אהבה ויראה, שהם למטה
28 מהשכל, ומקבלים מהשכל הארה נמוכה יותר מהארת
29 השכל שהוליד הרצון, שלכך הרצון הוא בבחינת עומק

הלב, ולכן נקרא "רעותא דליבא" – שהוא עטרה ומקיף
על המדות שבלב – עם כל זה, לגבי מקור השכל עצמו
הוא למטה ממנו, ונקרא רצון התחתון.

אבל בחינת רצון העליון הוא הרצון מבחינת יחידה
שבנפש, והוא למעלה מהשכל והטעם לגמרי. והיינו
בחינת "אהבה רבה", שלא נולדה על ידי התבוננות
כלל, אלא היא באה בבחינת מתנה מלמעלה למטה
בנפש האלהית. והוא בחינת רצון העליון, בחינת הרצון
שלמעלה מן השכל וההתבוננות של הנפש בקריאת
שמע בנ"ל.

אף אין דרך אהבה רבה זו לבוא כי אם אחר שיש
כלי למטה שתאחזו בה, והכלי היא האהבה והרצון
שנולד על ידי ההתבוננות, שאז, על ידי העלאה מרצון
התחתון לרצון העליון הנ"ל, יבא בגילוי להאיר ברצון
התחתון, עד שיהיה למעלה מהשכל והטעם בנ"ל.

והמחברם יחד הוא הדעת. כי ידוע בכתבי
הארז"ל²¹, ומבואר במשנת חסידים מסכת ב' מסדר
זרעים, ש"הדעת לקח חיצוניות הכתר הראוי לו מבחינת
היותו במנין ספירות".

ורוצה לומר, כי פנימיות הכתר הוא הרצון, שענינו
התקשרות לדבר הרצוי; וחיצוניותו הוא הדעת, שענינו
ההכרה בזולתו ואז יתקשר אליו.

דהנה, בחינת הדעת באלהות – הוא המחבר רצון
העליון ברצון התחתון להיות גילוי האהבה רבה בלב.
וכן יובן למעלה – "אית רצון ואית רצון", בבניכול בו
יתברך אנו מתארים ב' מיני רצון:

א' הנקרא כתר דז"א. כי מדותיו יתברך, חסדו
וגבורתו ורחמנותו וכו', הנקראים "זעיר אנפין", הם
המאירים בששת ימי המעשה להחיות העולמות: יום

בספר המאמרים תש"ט עמוד 113. וראה גם דבור המתחיל "החודש הזה לכם" תש"ל.

(14) ראה עץ חיים שער מוחין דצלם (שער כג) ריש פרק ה וריש פרק ז. שער דרושי הצלם (שער כה) דרוש דיה. שער מיעוט היתר (שער לו) פרק א.

(15) נח ט, ו.

(16) ואתחנן ו, ה.

(17) ראה רשימת שרשי תיבות בלשון הקדש לאדמו"ר הצמח צדק (נדרסה בהוספות לספר התקירה דרך אמונה צד, א) ערך אהב: "והוא משרש אהבה, לעז אהב – גיוואלט (רצה). והוא הרצון שבמות, וכשנמשך בלב נקרא אהבה. וכתב בוספרו שרש ישע שאהבה הוא מענין אהבה".

(18) תהלים קמח, יג: "הודו על ארץ ושמים".

(19) ראה לקוטי תורה אמור לא, ג.

(20) רצון הלב.

(21) ראה טעמי המצות פרשה ואתחנן.

(7) משנה ג: "כל מלאכה וממלאכות המקדש שאפשר לה לעשות מערב שבת, אינה דוחה את השבת. ושאין אפשר לה לעשות מערב שבת, דוחה את השבת".

(8) פרק א: תורה אור שם ריש פרשת ויקהל. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר בציונים והערות.

מיוסד על דבור המתחיל "ויקהל משה" תקס"ה ובאורו. נסח א' נדפס בתורה אור ה"ל, נסח אחר נדפס במאמרי אדמו"ר הנקן תקס"ה חלק א עמוד שמ ואילף. ובהקדמת הביאור – תורת חיים ויקהל תלד, ב ואילף. וראה אור התורה שמות חלק ז עמוד ב'תשצא ואילף.

(9) הקדמה לשער השבת ושער השבת.

(10) ראה פרי עץ חיים שער השבת סוף פרק א. פרק ב.

(11) ראה פרי עץ חיים שם סוף פרק ו. פרק כב.

(12) תהלים סט, יד: "ואני תפילתי לך ה' עת רצון. שאומרים בתפילת מנחת שבת.

(13) ראה זהר חלק ג קכט, א (אדרא רבא). וראה הערת כבוד קדושת אדמו"ר

15 הנה הוא נמשך מתפארת דאימא.
 16 שהתפארת הוא גבוה מבחינת נה"י, כי נה"י הם "לבר
 17 מגופא" ו"תפארת - גופא" כידוע²⁴. ורוצה לומר,
 18 שנמשך מבחינה גבוה שבחב"ד שלו ברוך הוא, מבחינת
 19 המוחין של המדות, ועל כן הוא כתר ועטרה להם.
 20 ועם כל זה נקרא "רצון התחתון", מאחר שהוא רצון
 21 הנולד על פי החכמה והשכל.
 22 אמנם "אית רצון העליון", כתר הכללי, הנקרא
 23 "אריך", שהוא למעלה מעלה מחב"ד. כי הוא יתברך
 24 למעלה ממדות חכמה ושכל, אפילו מחכמה דאצילות
 25 כידוע. ובחינת מהות הרצון עליון דאריך הוא למעלה
 26 ממדות החכמה, ואין צריך לומר שהוא למעלה מרצון
 27 התחתון הנמשך מהחכמה:
 28 איסור לא תבגורו אש [ופרשת ויקהל]

1 ראשון מאיר מדת חסדו ושאר מדות כלולים בה, ויום
 2 שני מדת הגבורה ושאר מדות כלולים בה, וכו',
 3 כדאיתא בלקוטי אמרים חלק ב'²².
 4 וגם נמשכים מוחין במדות אלו מחכמתו וביתו
 5 ודעתו של איין סוף ברוך הוא, להיות המדות מתנהגים
 6 על ידי החכמה. והוא ענין "נה"י דאבא ואימא שנעשו
 7 מוחין לן"א", שהיא בחינה אחרונה שבחב"ד דאיין סוף
 8 ברוך הוא, הוא שנמשך להיות מוחין למדות.
 9 אמנם בחינת הפתר דין"א - רוצה לומר הרצון
 10 שבמדותיו הללו, שהוא הרצון להתחסד וכו', על דרך
 11 מה שכתוב: "כל אשר חפץ ה' עשה"²³, שבכל השפעה
 12 ועשיה שממדותיו ברוך הוא יש לזה חפץ ורצון, והוא
 13 הנקרא כתר דין"א, שמאיר גם כן בכל ששת ימי המעשה
 14 להיות העולמות, בשם שהמדות עצמן מאירים כנ"ל,

(22) תניא, שער היחיד והאמונה פרק י.

(23) תהלים קלה, ו.

(24) זהר חלק א בא, ב. תקוני זהר בהקדמה ("פתח אליהו") יז, ב. וראה לעיל
 איסור אכילת גיד הנשה פרק א.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

22 הראשון הוא מבחי' מדות כמ"ש כי אמרתי עולם חסד
 23 יבנה, וכתוב זכור רחמין וחסדיך כי מעולם המה,
 24 שבחי' המדות שייך לעולמות, אבל המוחין חו"ב הם
 25 למעלה מגדר עולמות, ולכן ארז"ל שהתורה קדמה
 26 לעולם אלפיים שנה ע"ש ואהי' שעשועי' יום יום,
 27 ויומו של הקב"ה הוא אלף שנה. ויובן ד"ז ממה שאנו
 28 רואי' שענין המדות הם לזולתו דוקא, כמו החסד
 29 והרחמים עד"מ אינו שייך כ"א כשיש על מי להתחסד
 30 או להתרחם, וכמ"כ בגבורה כו', שעל עצמו אינו נופל
 31 לשון חסד ורחמים או גבורות כו', משא"כ ענין המוחין
 32 דחו"ב שאם גם לא יש למי להשפיע הרי הוא יכול
 33 לישוב ולהשכיל השכלות, ועד"ז יובן למעלה שענין
 34 המדות חו"ג ורחמים הרי הם מקורי' להתהוות
 35 העולמות, ולכן כשאמר זכור רחמין וחסדיך אמר כי
 36 מעולם המה, שהם שייכים כשיש עולם על מי להתרחם
 37 ולהתחסד, אבל ענין התורה קדמה לעולם, היינו קדמה
 38 למעלת העולם להיות כי אורייתא מחכמה נפקת, וספר
 39 תורה היא בינה הנה היא קדמה למעלת העולם וגם
 40 קודם שנבד"ע, וכנ"ל שענין המוחין דחו"ב אינו שייך
 41 לזולתו דוקא. ועל בחי' זו אמר אתה הוא ה' לבדך
 42 שבחי' או"ס ב"ה שמאיר בחי' הרי הוא לבדך, לפי

1 אך צריך להקדים ענין בפיו ובלבבך לעשותו זהו
 2 מחדו"מ, בפיו הוא בחי' דבור, ובלבבך הוא בחי'
 3 מח' וכמ"ש ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם
 4 עינא וליבא תרין סרסורי כו' שהעין רואה והלב חושב
 5 וחומד, ולכן אמר שלמה בני תנה לבך לי ועיניך דרכי
 6 כו', וכמארז"ל במדר' קהלת (דפ"ו שהוא דף וא"ו
 7 ע"א) ע"פ דברתי אני עם לבי הלב חושב שנא' רבות
 8 מחשבות בלב איש, לעשותו הוא בחי' מעשה. ולכאור'
 9 צ"ל למה אמר בפיו שהוא בחי' דבור קודם לבלבבך
 10 שהוא בחי' מח', הלא המח' נעלה מן הדבור וכמו
 11 בק"ש שנא' תחלה והיו הדברים האלה כו' על לבבך,
 12 ואח"כ ודברת בס', ואח"כ וקשרתם הוא בחי' מעשה,
 13 ולמה הקדים כאן מדרגת הדבור קודם למחשבה, ואם
 14 הכוונה היא מלמטלמ"ע הי' צריך להתחיל מן מעשה.
 15 והענין הוא דכתיב אתה הוא ה' לבדך את עשית כו'
 16 ואתה מחי' את כולם, אתה הראשון מלא
 17 בה"א, את עשית חסר ה"א, ואח"כ ואתה מחי' מלא
 18 ה"א, וגם נא' ואתה בתוס' וא"ו, והיינו כי אתה ה'
 19 לבדך קאי על בחי' או"ס שמלוש בחכ' שלמעלה
 20 מבחי' מקור לעולמות, ששורש התהוות העולמות הוא
 21 מבחי' מל' כמ"ש מלכותך מלכות כל עולמים, ומקור

ראשון הי' מאיר בחי' ה' עילאה, ובבית שני חסרו ה' דברי' והיינו בחי' ה' דברי' שנמשכי' מבחי' ה' עילאה דש' הוי' כו'. ואח"כ אמר ואתה מחי' את כולם בה"א, וגם בתוס' וא"ו, והיינו כי בחי' אתה יש בה ב' פירושי', הא' הוא כנ"ל שאתה קאי על או"ס שמאיר בחכ' שהוא לבדך, והב' אתה הוא בחי' אותיות הדבור מאל"ף ועד תי"ו, וה"א מוצאות הפה, וזהו ואתה מחי' את כולם שזהו בחי' אותיות הדבור דעשרה מאמרות שהם מחיים ומחיו' את כולם בכל עת ובכל רגע מאין ליש כו'.

כי קרוב אליך (ב)

בס"ד. (ש"פ נצו"ר, ל"ב).

שאינו שייך לעולמות עדיין, ולכן בחי' אתה זה בה"א שאות ה' הוא בחי' בינה ה' ראשונה דש' הוי'. ואח"כ כשאמר עשית את השמים ואת הארץ כתי' את חסר ה"א, והיינו כמארז"ל ע"פ וזהב הארץ ההיא טוב, לא הי' העולם כדאי להשתמש בזהב, ולא נברא אלא לבנין בהמק"ד נא' כאן טוב ונא' להלן ההר הטוב הזה והלבנון. ונודע כי זהב רומז לבינה, ולכן חסר ה' היינו בחי' בינה, להיות כי הבינה היא מבחי' המוחין כנ"ל ושורש העולמות הם מבחי' המדות לבד, רק שבבית

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים – המשך תער"ב

מלובשת ומוסתרת בנה"ב ומתמרמרת וצועקת מעומק הלב כו', ה"ז פועל גם על הנה"ב שיתהפך כו', ובפרט כאשר הצעקה היא בהנה"ב עצמו שהנה"ב צועק על ריחוקו, והוא ג"כ ע"י פעולת הנה"ב שנעשה לו צר מעניניו החומרים והבהמיים ומריחוקו מאלקות וצועק במר נפשו כו'. והסימן ע"ז הוא כאשר המרירות הוא בלב נשבר ביותר, וכמו המיואש ר"ל שאין לו נוחם לנפשו כלל וכמו כאשר רואה דבר לא טוב ואין לו שום עצה כלל שנשבר רוחו בקרבו לגמרי כו', ועד"ז הוא הלב נשבר דנה"ב כו' (ועמשית"ל פ'). דעי"ז מתהפך לבו לגמרי מן הקצה אל הקצה, וכנראה בחוש בבע"ת אמיתיים שמתהפכים לגמרי בעצם מהותם ע"י המרירות הגדולה וצמאון נפשם ביותר כו'. וז"ע הקישוטין וכמו עד"מ עיקר התכשיט הוא אבנים טובות ומרגליות ועיקר יוקרם הוא רק מצד החידוש שבהם שהאבן שהוא דומם יאיר כ"כ וכמ"ש במ"א, וכך הו"ע אתהפכא חשוכא לנהורא שלב האבן דנה"ב תתהפך להיות בבחי' כלה שארי ולבבי ועמך לא חפצתי כו', וזה נק' קישוטין כו'. אך גם לזה צריכים פתיחת לב האבן שירגיש הרחמנות שעל נפשו שירדה מאיגרא רמה כו', ויתמרמר באמת כו', וזהו ע"י המשכת יגמה"ר מלמע' הגורמים פתיחת הלב כו', והן היגמה"ר המאירים בחדש אלול כו' וכמ"ש במ"א, והן ג"כ בבחי' קישוטין וכמ"ש במ"א הטעם שכמו התכשיט אינו מתעצם בגוף, כמו"כ יגמה"ר הנ"ל אינן מתעצמין עדיין, דיגמה"ר דיוה"כ ה"ה מתעצמים בבחי' מל' והיגמה"ר דאלול שהן לעורר על התשובה אינם מתעצמין עדיין ועש"ז נק' קישוטין כו'. וזהו ההמשכה מבינה למל' דהיינו בעבודה

עז) אך לפעמים נמשך הארה מבחי' בינה למל' וכדאי בזח"א ד"ב ע"א ואימא אוזיפת לברתא מאנהא וקשיטת לה בקישוטהא כו' ודא איקרי אדון כד"א הנה ארון הברית אדון כל הארץ, והיינו שע"י ההמשכה מבינה למל' נק' המל' ג"כ אדון ל' דכר כו'. ובנפש זהו שנמשך אור מבחי' מקור ושרש הנשמה הנק' מזלא לבחי' הנשמה המלובשת בגוף, וכמו הרהורי תשובה שנופלים לאדם ע"י דמזלי' חזי הכרוזים העליונים המעוררים על התשובה כו', וזהו בד"כ שהוא הארה משרש הנשמה בנשמה המלובשת בגוף. אמנם י"ל שז"ע ובקשתם משם דפי' ובקשתם הוא ל' בקשה וחיפוש ואין חיפוש אלא אחר אבידה דהיינו דבר שהיא אבודה אצלו בבחי' גלות כו', והיינו הניצוץ האלקי שבנפשו וכחות נפשו האלקית שהם אבודים ר"ל בחומריות הנה"ב ומתפזרים ומתפרדים מאד בריבוי המחדו"מ אשר לא לה' המה כו'. ועז"א ובקשתם משם שיחפש במקום האבידה וכמ"ש נחפשה דרכינו שיפשפש במעשיו ודבוריו ומחשבותיו שעברו וחלפו מיום היותו אשר לא טובים המה כו', ועי"ז יתמרמר נפשו מאד מעוצם ריחוקו ויצעק אל ה' בצר לו וכמ"ש מן המיצר קראתי כו', שמפני המיצר והצער מעוצם הריחוק ה"ה קורא מעומק פנימיות נפשו בבחי' רצון וצמאון גדול ביותר כו', והרי הצעקה היא בחלק הנשמה המלובשת בגוף שהיא האבודה ר"ל בהנה"ב, וע"י שהיא ממאירי דחושבנא בפרטי מחדו"מ הלא טובים הרי היא צועקת במר נפשה כו', דבצעקה זו ה"ה יוצאה מהגלות דנה"ב וגם פועל על הנה"ב שתתהפך גם הלב החומרי לאלקות כו'. דלפי שהיתה תחלה

46 בהתגלות בנפש שבא בבחי' תוקף ובחוזק גדול כו'.
 47 והנה אדון עוזנו זהו בחי' המקיף דמל' דאצי' כמו שהיא
 48 באצי' והיא הפועלת בכללות נשמות בענינים הנ"ל,
 49 אמנם מש"א צור משגבניו מגן ישענו משגב בעדינו כו'
 50 הוא ההמשכה בפרטיות הנשמות דבי"ע, להיות
 51 דבנשמות יש כמה חילוקי מדרי', ובד"כ הן בבחי' נפש
 52 רוח ונשמה דיש מי שעבודתו הוא בבחי' נפש לבד
 53 דהיינו רק בעשי' לבד בקיום המצות בפו"מ ואינו שייך
 54 לאיזה השגה והתפעלות מדות שבלב כ"א רק אל
 55 המעשה בלבד כו', וגם העשי' הוא רק בדרך עבודת
 56 עבד בקבלת עול כו', שאינו יודע כוונת המצוה ומה
 57 שנמשך עי"ז כ"א שנצטווה לעשותה וצריך לעשותה
 58 ומשו"ז עושה את המצוה כו'. ויש שעבודתו הוא בבחי'
 59 רוח דהיינו התפעלות אהוי"ר שבלב, אם רק בבחי'
 60 אהוי"ר טבעים והן האהוי"ר המוסתרים בנפש שכאו"א
 61 מישראל יש בו בטבעו אהבה לאלקו', וכמו"כ יש בהם
 62 בחי' היראה בטבע שירא למרוד כו', דיסוד היראה
 63 הזאת הוא שאינו יכול להיות נפרד ח"ו מאלקות, והוא
 64 הביטול טבעי שיש בנש"י בעצם (דמשו"ז הן בבחי'
 65 ארץ חפץ ארץ הראוי לזריעה דמצות מפני הביטול
 66 שבהם כו' וכמ"ש במ"א), וצריכים להוציא אהוי"ר
 67 שיהי' בהתגלות בהתפעלות מורגשת בלב כו', ולא
 68 בחיצוניות ובבחי' מקיף לבד שיכול להיות בהתלהבו'
 69 גדולה ואינו שייך למעשה כלל כו', כ"א שתהי' בבחי'
 70 הרגש פנימי ועכ"פ בתבונת מוחו ותעלומות לבו שיבוא
 71 לידי מעשה בפו"מ בסו"מ וע"ט כו'. ועיקר העבודה
 72 דבחי' רוח הוא כשהתעורר' האהוי"ר הן ע"י השגה
 73 והתבוננות שאז הן בבחי' הרגש פנימי בבחי' קירוב
 74 לאלקות, דכאשר האהבה היא ע"י התבוננו' אז היא
 75 רוצה באמת באלקות כו', ונותנת חיות ואור בקיום
 76 המצות וגם מתקנים את הנה"ב כו' וכמ"ש במ"א, רק
 77 שהתבוננות היא רק השייכה אל המדות והיינו בבחי'
 78 חיצוניו' המוחין כו'. ומי שהוא בבחי' הנשמה עיקר
 79 עבודתו הוא בבחי' השגה והתבוננות אלקי בבחי'
 80 עצמות המוחין ובהרגש האלקי בעצם כו', והמדות
 81 באים בדרך ממילא והן ג"כ בבחי' גדלות כו' וכמ"ש
 82 במ"א (והגם שנת"ל פמ"ה דמוחין דברי' בד"כ הן בחי'
 83 מוחין השייכים למדות לבד כו', י"ל שיש בזה הפרש
 84 בין מלאכים לנשמות דבנשמות בחי' נשמה הוא בחי'
 85 עצמות המוחין כו' ומדרי' האצי' הוא מה שלמע'
 86 מהשגת הנבראים והן חב"ד של א"ס ב"ה כו' וכמ"ש
 87 בס"ב פל"ט, ובד"כ הוא העבודה שלמע' מטו"ד
 88 המושג ובחי' רא"י דחכ' כו').

89 קיצור. והנה אימא אוזיפת לברתא מאנהא וקשיטת
 90 לה, והוא המשכה משרש הנשמה לנשמה

1 ההמשכה מלמע' המעורר ופותח את הלב לצאת
 2 מהגלות והשב"י כו', והתעוררות תוקף הרצון הנעשה
 3 ע"י המרידו' והרחמנות עכ"פ כו', דמצד שרש הנשמה
 4 הרי יש בה בחי' הרצוא דבכל מאדך בעצם וזהו בחי'
 5 אימא בעצם שיש התגלות שרש הנשמה, ומה שאי'
 6 אוזיפת מאנהא וקשיטתה כו' הוא שיהי' בחי' הרצוא
 7 ע"י המרידות על הריחוק והתעוררות ר"ר כו'. וז"ע אדון
 8 עוזנו שגם המל' נק' אדון ל' דכר שזהו בנפש כאשר
 9 הנשמה המלוכשת מתעורר ע"י הריחוק בתשובה
 10 אמיתית בבחי' רצוא וצמאון כו', ה"ה ג"כ בבחי' דכורא
 11 המשפיע וממשיך מבחי' עצמות או"א ס"ב, ואדרבה
 12 זה מגיע למעלה יותר מן הרצון שמצד שרש הנשמה
 13 עצמה כו' וכמ"ש במ"א, ונק' אדון עוזנו שזה נותן כח
 14 בנפש לצאת מהשפלות והריחוק ונעשה כלי לאלקות
 15 למדרי' נעלית ביותר היינו גם לבחי' אורות שלמע'
 16 מבחי' הכלים כו'. ועי"ל ענין ההמשכה מבינה למל',
 17 דהנה מל' הו"ע קבעומ"ש וידוע דבקבעומ"ש יש ב'
 18 אופנים וכנודע ההפרש בין קבעומ"ש דכל השנה
 19 לקבעומ"ש דר"ה, דבכל השנה הוא בבחי' כח נעלם
 20 שאין בזה התגלות כו', ועם היות שאין זה בדרך עול
 21 והכרח כו' והוא בבחי' ביטול כעבד לפני האדון כו', כי
 22 תמיד יש עול ואימת האדון עליו כו', מ"מ אין בזה
 23 התגלות הנפש כו', דהעבודה בהתגלות היא בכחות
 24 הגלויים דמוח ולב שזהו העבודה התמידית דכל השנה
 25 כו', אבל בר"ה הרי העבודה היא קבעומ"ש, דקבעומ"ש
 26 דר"ה היא בהתגלו' פנימי ועצמי בנפש בבחי' נתינה
 27 ומסירה בכל עצם נפשו שנותן א"ע (וואס ער גיט זעך
 28 אוועק צו אלקות) בכל עצמו ומהותו ובבחי' ביטול
 29 פנימי כו', רק שאינו בהתפעלות בנפש דבד"כ ענין
 30 קבעומ"ש אינו בהתפעלות להיות שזהו בבחי' ביטול
 31 כו', כי בענין הביטול יש יתרון בקבעומ"ש גם על
 32 האה"ר דבכל מאדך להיות שקבעומ"ש הוא בבחי'
 33 הנחת עצמותו כו', אמנם בבחי' התפעלות הרצוא
 34 ובבחי' קירוב והתכללות נפשו באלקות בזה יש יתרון
 35 באה"ר דרעו"ד כו', ויש מעלה בהתפעלות להיות שזהו
 36 התגלות הנפש ויש בזה גילוי אור יותר כו', ובד"כ הוא
 37 בבחי' קירוב יותר כו', וזה שיהי' הקבעומ"ש בהתגלות
 38 נפשו בנתינה ומסירה אמיתית וזהו"ע ההמשכה מבינה
 39 למל' להיות בקב"ע ג"כ בחי' התגלות פנימי כו'. וז"ע
 40 אדון עוזנו שתהי' המל' בבחי' אדון, דהיינו כאשר
 41 נמשך מבחי' בינה במל' להיות המל' ג"כ בחי' רעו"ד
 42 שלמע' מטו"ד כו', ומזה נמשך עוזנו ע"ד הוא נותן עוז
 43 ותעצומות לעם שיהי' ג"כ בבחי' דכר להיות למטה ג"כ
 44 בחי' תוקף הרצוא בתשובה הבאה מבחי' הריחוק עכ"פ
 45 שהו"ע ובקשתם משם כו', או בבחי' קבעומ"ש

- 1 המלובשת בגוף להיות ובקשתם משם בהמחדו"מ
2 דנה"ב, ונעשה עי"ז הצעקה והיציאה בתוקף הרצוא,
3 וגם הנה"ב מתהפך עי"ז, ובפרט כאשר הצעקה היא
4 מנה"ב, והכח ע"ז מיגמה"ר דאלול שנק' קישוטין מפני
5 שאינן מתעצמין, גם ענין המשכה הנ"ל הוא להיות
6 קבעו"ש דר"ה בהתגלות פנימי ועצמי, ואז נק' המל'
- 7 היינו הנשמה שבגוף אדון ל' דכר שממשיך בחי'
8 עצמות אוא"ס, ואדון עוזנו זהו בחי' המקיף דמל' כמו
9 שהוא באצי', וצור מגן ומשגב הן מקיפים דנר"ן, נפש
10 קיום המצות בעשי' בפו"מ, רוח העבודה באהוי"ר
11 בהרגש פנימי שע"י התבוננות, נשמה העבודה דבחי'
12 מוחין והמדות באין ממילא.

ד"ה שובה ישראל, תענ"ג

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

ב.

להבין זאת:

נאמר:⁸ "רם על כל גוים הוי' על השמים כבודו". הגוים אומרים שה' יתברך נעלה מאוד, והממשלה על צבא הארץ היא ירידה והשפלה עבורו, כי זוהי גשמיות; אבל שמים שזוהי רוחניות, קרובים יותר אל ה' יתברך, ולכן לדעתם, "על השמים כבודו".

יסוד דעתם הוא, כי הם חושבים שבריאת העולם היא באופן של השתלשלות עילה ועלול, שכן יסוד השתלשלות עילה ועלול הוא בדברים שהם ביחס זה לזה;

לכן סבורים חסידי אומות העולם שהשמים, שהם יותר רוחניים מהארץ, הם בערך אל ה' יתברך, והשלטון על השמים הוא כבוד. אבל הארץ והנבראים הגשמיים שלה אינם בערך אל ה' יתברך, ועל כן ה' יתברך מסר את השליטה על הארץ לכוכבים ומזלות, שהם יהיו השלוחים שדרכם יעברו כל ההשפעות הגשמיות.¹⁰

זהו מה שהם אומרים⁹ "ויאמרו לא יראה י"ה ולא יבין".

פירוש 'לא יראה' הוא שה' יתברך אינו משגיח על צבא הארץ, ו'לא יבין' פירושו שמעשי התחתונים אינם תופסים מקום; היינו שכל מה שהנבראים עושים, הן דברים טובים והן דברים רעים, אינו ידוע לקב"ה, כי ידיעת הדברים הגשמיים היא דבר נחות מדי לגבי ה' יתברך.

כתוב¹⁰ "לא הביט און ביעקב".

בלעם הרשע אמר שה' יתברך אינו מביט על הדברים הלא טובים שישנם אצל בני ישראל, מצד האהבה העצמית שה' יתברך אוהב את בני ישראל, כמו שכתוב¹¹ "על כל פשעים תכסה אהבה".

הטעם למה שכתוב¹² "יירא און ולא התבונן", גם הוא כיון שכל הדברים הללו אינם תופסים שום

(11) משלי י, יב.

(12) איוב יא, יא.

(8) תהלים קיג, ד.

(9) שם צד, ז.

(10) בלק כג, כא.

- 1 מקום אצל ה' יתברך, אך כשחסידי אומות העולם אומרים 'לא יבין', כוונתם כפשוטו, שידיעה והשגה
- 2 בדברים גשמיים היא דבר נחות מדי לגבי ה' יתברך.
- 3 אך יסוד שיטתם שבריאת העולם היא בדרך השתלשלות עילה ועלול – מוטעה, כי אופן בריאת
- 4 העולם הוא בדרך יש מאין, כמאמר הידוע¹³ עשה את שאינו – ישנו. ה' יתברך ברא דבר מ'לא-דבר'.
- 5 יסוד הבריאה יש מאין, הוא אין ערוך.
- 6 הנברא ומקור הבריאה אין להם כל ערך ויחס זה לזה. בהשתלשלות, יש ערך בין העילה לבין העלול,
- 7 ובבריאה יש מאין, ליש אין כל ערך לגבי האין, ובשל כך יש עוד חילוק בין עילה ועלול ובריאה יש
- 8 מאין.
- 9 בהשתלשלות עילה ועלול, העלול הוא בערך לעילה, והאופן שהעלול נוצר מהעילה הוא בדרך ממילא,
- 10 לא בדרך התחדשות;
- 11 מה שאין כן בבריאה יש מאין, אופן התהוות היש מהאין, אינו בדרך ממילא אלא בדרך התחדשות,
- 12 דבר חדש לגמרי לגבי האין.
- 13 קיצור. אומות העולם אומרים רם הוי' ובמילא הארץ וכל הברואים נחותים מדי לבורא, לדעת את
- 14 המעשים הטובים והרעים של בני אדם ולהנהיגם, והוא מסר את כל הבריאה לכוכבים ומזלות. הטעות
- 15 בכך שהם סבורים כי הבריאה היא בדרך השתלשלות עילה ועלול, אך זהו בדרך בריאה יש מאין, והחילוק
- 16 הוא בשני ענינים.

ג.

- 17
- 18 להבין זאת:
- 19 אנו אומרים בברכת יוצר: "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"; זה שה' יתברך מחדש
- 20 את העולם אינו רק בכל יום, אלא בכל רגע, ועל כך אנו אומרים 'המחדש', שזהו באופן של התחדשות
- 21 ולא באופן של השתלשלות עילה ועלול.
- 22 עילה ועלול הם בערך זה לזה, לעילה יש קשר לעלול ויש לה השפעה על גילוי העלול, וכשהעלול
- 23 מתגלה, העילה מתלבשת בעלול להחיותו.
- 24 העלול נמצא בעילה עוד קודם שהוא מתגלה, ולמרות שמציאות העלול בעילה קודם שהוא מתגלה
- 25 כמציאות עצמאית, היא דרגה שונה בתכלית לגבי המצב שבו העלול נעשה בדרגתו כמציאות עצמאית,
- 26 בכל זאת, שניהם, הן כפי שהעלול קיים בעילה והן כפי שהוא נעשה עצמאי, הכל הוא מהות אחת, ואין
- 27 חילוק ביניהם אלא בדרגה.
- 28 יש לנו על כך שתי ראיות: מעילה ועלול של שכל ומידות, ומעילה ועלול של מחשבה ודיבור:
- 29 בעילה ועלול של שכל ומידות, המידות קיימות בשכל, והיא החמימות שהוא חש כשהוא מבין שהדבר
- 30 שהבין הוא טוב;
- 31 כפי שאנו רואים במוחש, שכשהוא מבין שהדבר טוב עבורו, מתעוררת אצלו תגובה מסויימת במוח
- 32 בצורה של חמימות, והחמימות הזו היא המידות של השכל.

(13) בספר יצירה פרק ב, משנה ו [הערת כ"ק אדמו"ר].

1 המידות שבשכל אינן דומות בשום אופן למידות שבלב, כי המידות שבשכל הן התפעלות מהדבר
 2 עצמו, איך הדבר הוא טוב, והתפעלות המידות שבלב הן על כך שיהיה לאדם טוב.
 3 זהו חילוק גדול מאוד בין זה שיהיה לו טוב, ובין זה שהדבר עצמו הוא טוב – עם זאת שתיהן הן
 4 מהות אחת של מידות, לכן מהמידות שבשכל נעשות המידות שבלב.
 5 מזה מובן שזה שמתהוות מידות בלב אין זה חידוש, שאין זה אלא גילוי ההעלם; מה שהיה מכוסה
 6 קודם לכן, בא כעת לידי גילוי.

7 כך גם בהשתלשלות עילה ועלול של מחשבה ודיבור.
 8 הדיבורים שהוא מדבר היו קודם לכן במחשבה. ללא הקדמת המחשבה לא יכול להיות דיבור מסודר,
 9 כי דיבור מסודר הוא שתחילה חושבים ואחר-כך מדברים.
 10 אופן המחשבה הוא, שתחילה חושבים את הרעיון השכלי שבענין, אחר-כך נוצרות אצלו המילים
 11 שבהם בא הרעיון במחשבה, ואחר-כך נקבעות אצלו המילים איך לבטא זאת בדיבור. כך שהדיבור אינו
 12 אלא גילוי ההעלם של המחשבה, שאין בכך התחדשות.

13 קיצור. ה' יתברך מחדש את העולם ואת היצורים שבו בכל רגע. עילה ועלול הם בערך זה לזה,
 14 למרות שכשהעלול נעשה עצמאי, הוא שונה לגמרי מאשר קודם לכן, כשהיה בתוך העילה, אבל המהות
 15 שווה, כפי שאנו רואים במידות ושכל, ובדיבור ומחשבה.

ד.

16
 17 כל זה הוא בעילה ועלול, שמהות העלול קיימת כפי שהיא כלולה בעילה.
 18 אומרים¹⁴ שמהות העלול נמצאת בעילה.
 19 מציאות העלול, כפי שהוא מתגלה בפני-עצמו, היא מציאות אחרת לגמרי לגבי מציאות העלול כפי
 20 שהוא נמצא בעילה, כפי שאנו רואים במוחש את החילוק בין מציאות המידות שבשכל למציאות המידות
 21 שבלב. לכן קיים חילוק גדול גם בהשפעתן, שהמידות שבשכל השפעתן היא רוחנית, שנעשות מידות
 22 בלב.

23 השפעת המידות שבלב היא בפעולה גשמית של אהבה ושנאה או פעולה אחרת, ובפרט במחשבה
 24 ודיבור, שהדיבור הקיים במחשבה נקרא הרהור, שהרהור אינו דיבור, אלו הן שתי מציאויות נפרדות, אך
 25 המהות היא אחת.

26 מובן שאין זו התחדשות. בבריאה יש מאין, האין והיש אינם דומים לשכל ומידות או למחשבה ודיבור,
 27 כי שכל ומידות או מחשבה ודיבור, אף-על-פי שהם מציאויות שונות, אך המהות היא אחת, ואילו יש
 28 ואין נבדלים זה מזה לא רק במציאות שלהם, אלא גם במהותם.

29 היש של העולם לא היה כלול באין, במילא התהוות היש מהאין איננה גילוי ההעלם, אלא התחדשות,
 30 והתהוות היא בכוח אין-סוף ברוך-הוא, כפי שאומר הרבי נשמתו-עדן¹⁵ הוא לכדו בכוחו ויכלתו לברוא
 31 יש מאין ואפס המוחלט, כפי שנאמר¹⁶ "כל אשר חפץ ה' עשה".

(14) מאמרי אדמו"ר הזקן – תקס"ג א, ע' שא.

[הערת כ"ק אדמו"ר].

(15) הכוונה לאדמו"ר הזקן, באגרת הקודש שלו, סימן כ

(16) תהלים קלה, ו.

- 1 ענין ההתהוות, 'עשה', הוא מצד חפץ ורצון ה' יתברך, שעל זה אין הסבר מדוע זה כך.
- 2 ענין ההתהוות אינו ענין של חכמה ושכל, אלא ענין של חפץ ורצון, כמאמר הידוע¹⁷ נתאווה
- 3 הקדוש-ברוך-הוא להיות לו דירה בתחתונים¹⁸, שההתהוות היא ענין של חפץ ורצון בלבד.
- 4 בהתהוות יש מאין – האין המהווה את היש נקרא כוח הפועל, והיש המתהווה מהאין נקרא נפעל
- 5 – התהוות היש היא ע"י התלבשות של כוח הפועל בנפעל, והאין צריך להיות ביש תמיד;
- 6 אבל גם בהתלבשות שהאין מתלבש ביש, האין הוא בהעלם מהיש, כמאמר הידוע¹⁹ – העלם והסתר
- 7 הבורא מהנברא.
- 8 זהו הפלא בבריאה יש מאין, שגם כשהאין שביש מתגלה ביש וגם כשהוא מסתלק מהיש, היש מוכרח
- 9 להתבטל. שכן קיום היש הוא רק באופן שהאין נמצא בו תמיד, אבל גם שם האין הוא בהתעלמות מהיש.
- 10 קיצור. עילה ועלול, אף שהן שתי מציאויות נפרדות, המהות שלהן אחת, אבל אין ויש נבדלים לא
- 11 רק במציאויות שלהם אלא גם במהותם. האין – רוחני וכוח הפועל, והיש – גשמי ונפעל. כוח הפועל
- 12 מוכרח להיות תמיד בנפעל, ומוכרח להיות נעלם מהיש הנפעל.

ה.

- 13
- 14 ראש השנה²⁰ הוא הזמן של קבלת-עול מלכות-שמים. כמו, להבדיל, בקבלת העול של מלך בגשמיות,
- 15 העם מקבלים על עצמם את עול המלכות, לעשות כל מה שהמלך יצוה.
- 16 כך, להבדיל הבדלות לאין קץ, בראש השנה צריך לעשות תשובה על כל הדרכים הלא טובים והמידות
- 17 הרעות, ועל מה שפגמו בקיום הרצונות של מלך-מלכי-המלכים הקדוש ברוך-הוא, ולקבל על עצמו עול
- 18 מלכות-שמים, לקבוע זמן ללימוד תורה, ושתהיה הרגשה בתפילה במתינות, ולקיים מצוות בחיות, ושיהיה
- 19 עונג במידות טובות ואהבת ישראל.
- 20 זהו מה שכתוב "בינו בוערים בעם וכסילים מתי תשכילו", אנשים אומרים שאינם יכולים להבין דברי
- 21 תורה כי קשה להם להבין זאת, אבל האמת היא שהכל תלוי ברצונו.
- 22 בראש השנה צריך כל יהודי לעורר בעצמו רצון ללמוד תורה ולקיים מצוות. ובגין זה יזכו לשנה
- 23 טובה ומבורכת בגשמיות וברוחניות.
- 24 קיצור. ראש השנה ענינו עבודת התשובה. חרטה על הדברים הלא טובים וקבלת העול ללמוד תורה
- 25 ולקיים מצוות. על ידי רצון, יכול הוא להגיע להשגה הגדולה ביותר ולהנהיגה הטובה ביותר.

בינו בוערים בעם (תשרי ה'תש"ב)

(17) ראה תנחומא, נשא טז [הערת כ"ק אדמו"ר] ולקמן ע' 60 המאמרים – קונטרסים חלק א, ע' 54. וראה לקמן ע' 305 בפירוט.

(18) ראה במדבר רבה, פרשה יג, ו. תניא פרק לו.

(19) ראה 'בשעה שהקדימו – תער"ב', ע' קפג. ספר אדמו"ר.

(20) המאמר נכתב לראש השנה (תש"ב) [הערת כ"ק אדמו"ר].

השגתו, היה מביא כל דבר ב'בפועל'. ישנם שני
אופנים בבירור, מצד עבודה ומצד העמקה, הבירור
שמצד העמקה - הוא בדרך ממילא.
ה. ישנן דרכי החסידות ודרכי החסידים. חסידות
היא חב"ד, חב"ד זה מוחין. במוחין ישנן השכלה
והשגה. השכלה היא הנקודה, והשגה - התרחבות
והתפשטות. צריך הרי להיות שנקודת ההשכלה
תהיה בהתרחבות של ההשגה, וההתרחבות של
ההשגה תיאחז בנקודת ההשכלה, שלא יהיה כמו
ספיחים.
וכשם שנקודת ההשכלה צריכה להיות בהשגה,
כך צריכה ההשגה להיות בלב, שתהיה התפעלות
בלב, אחרת הרי זו הוראה שההשגה אינה אמיתית.
וכשם שעל ההשגה להיות בלב, כך עליה לבוא בדבר
של 'פועל ממש', אחרת הרי זו הוראה שהמדות בלב
אינן אמיתיות.
ציור על כך, אתן לכם משלושה חסידים שהיו
בליובאוויטש.
החסיד ר' חנוך הענדל, שההשגה במוח באה אצלו
ב'בפועל', למרות שלא היה משכיל גדול, אך כל מה
שהיה בהשגה במוחו - אלא שהמוחין היו קטנים -
לא היו קיימים אצלו שלושת שרי פרעה המעכבים
במיצר הגרון, אלא זה בא בגילוי.
לחסיד ר' אבא מצ'אשניק, היו שני עניינים
בחסידות: "יש מאין" ו"יחוד הוי' ואלקים", שעבר
עליהם בפנימיות בכל המקומות בהם מדובר עליהם.
הוא כתב עליהם עשרות מאמרים. הוא היה יכול
ללמוד שש שעות בלי הפסקה במקום אחד. להתפלל
שחרית ארבע-חמש שעות, מנחה - שעה וחצי,
מערב - כמה שעות, ותמיד הוא היה לעצמו, הוא
לא היה שייך לזולת.
החסיד ר' שמואל ברוך מוורשה. הוא היה
בליובאוויטש ארבע-חמש שנים בהעלם אחד. היה
משכיל גדול, ובקי בכל מאמרי החסידות הנדפסים על
אותיותיהם. היה לובש תמיד, בחורף ובקיץ, בגד חם.
הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק קרא לו: הוא של 'אמרי
בינה'. החסיד ר' שמואל ברוך, היה נוהג לפשוט,
באמצע התפילה, את הטלית והתפילין - בפחדו
שמטרת מוחו, בהיותו שקוע בחסידות, לא יפלו
מעליו הטלית והתפילין - מעשן מקטרת, ומתהלך
בחצר משך זמן, כי היו קשים עליו שני הדברים יחד,

ג. בזמנים עברו, חסידים היו מסתפקים במועט.
העסק והמלאכה היו אצלם תוך ידיעה ש"ברכת ה'
היא תעשיר"¹⁰, למרות שהרי כתוב¹¹ "ששת ימים
תעבוד", אף-על-פי-כן מי אומר שמוכרחים להיות
שקוע בכך בכל הדי, יכול להיות מספיק בשלוש
אצבעות. בענייני הפרנסה הם היו במנוחה, לכל אחד
היתה העבודה שלו. על-דרך השבטים שהיו רועי
צאן, ויוסף היה 'משנה למלך' במצרים. הם לא
התקנאו בעשרו של השני, לא כמו אלה שכאשר
רואים דבר גשמי, אין הם יודעים באיזו יד לחטוף
אותו. בזמנים עברו, חסידים כן היו מתקנאים,
כשראו בשני מדה טובה. בכלל, היו רואים על השני
את המעלות, ועל עצמם את החסרונות. אם ראו
בשני חסרון, היה זה שעל-ידי-כך ידע לתקן מדה זו
בתוכו הוא, או שהיה מוכיח את השני כדי לתקנו, אך
לא לגנותו. למשל במדת הגאווה, לומר על השני
שהוא מתגאה ובאמת ישנה מדה זו גם בו עצמו.
כמ-וכן במדת השקר, שבשפה עדינה זה נקרא
'מגזים', ולאמיתו של דבר - זה נמצא גם בו, רק
אהבת עצמו מכסה על עצמו וזה נראה רק בזולת.
ד. החסיד ר' אברהם דוב ירמ'ס סיפר בשם הרב
הגאון החסיד ר' אייזל, שפעם אחת בהתוועדות עם
בעלי-בתים, פרץ ר' אייזל בבכי.
- הגאון החסיד ר' אייזל נהג להתוועד עם
בעלי-בתים בנפרד ועם אברכים בנפרד, שתי פעמים
בשבוע. ואלה שנכחו בהתוועדות הראשונה, אסור
היה להם להיות גם בהתוועדות השניה. ההתוועדות
בה מדובר, היתה ביום חמישי בלילה.
ואמר: הגוף מעלים, המוח הוא קר. היינו אצל
הרבי, ושמענו 'תורה' ממנו - ר' אייזל היה
מהאברכים שהורשו להיכנס ל'חזרה' אל הוד כ"ק
רבינו הזקן, כשחזרו על המאמר שאמר בשבת - ור'
אייזל שיבח מאד את הרה"ח ר' הלל - הרה"ח ר'
הלל רק שמע את קולו¹² של הוד כ"ק רבינו הזקן -
וסיים: ובפני ר' אפרים¹³ צריכים להתבייש. החסיד
ר' אפרים היה עמקן גדול ומשיג אמיתי. העניין בו
מדובר בחסידות של הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק
האמצעי, אודות עמקן שמבין היטב איזה שכל,
ולאחר מכן משיג את השכל באופן נעלה יותר
ו'שובר' את הסברא הקודמת, מטפס ויורד ומטפס
ועולה, הרי זה ר' אפרים, ועד כמה שגדול היתה

(12) ראה לקו"ד כרך ג' (ע' תקכד ואילך).

(13) ראה אודותיו - לקו"ד כרך א' (קצב, ב ואילך).

(10) משלי י, כב.

(11) שמות כ, ט. לד, כא.

במקוה המטהרים - זה חוקה¹⁶ - שזה עניין של
קבלת עול, ומלאכים מתחממים במים שמחממים
למקוה, ובשעת ירידת הנשמה בגוף מלווים המלאכים
את הנשמה. אם-כן כיצד בא לנשמה עניין של
'פריקת עול'?

והתירוץ הוא - "על שור" - שור הוא היצר הרע,
ששרשו מ"פני שור". "על חמור", "חמור" - זה
קרירות, "חמרא אפילו בתקופת תמוז קרירא ליה"¹⁷,
הוא מקרר את שמש הוי'. "על שה", שה פזורה, הוא
מתפזר בכל דבר, הכל הוא רוצה, הכל הוא צריך. "על
שלמה", "שלמה" היינו הלבושים, "על כל אבידה",
על-ידי-כך הוא מאבד הכל ואינו יודע היכן הוא
נמצא. שהרי בכלל צריך כל אחד שיהיה לו ענין פרטי
להתעסק בו, הרבי אומר "אביך - במאי הוי זהיר
טפוי"¹⁸, "זהיר" היינו להאיר, לכל אחד יש מצוה
פרטית, בה הוא מתעסק במיוחד, וזהו "זה השער לה'
צדיקים יבואו בו"¹⁹, "צדיק" הרי זה צ' אמנים כו'²⁰,
הרי המצוה הפרטית היא השער - דרכו עולות כל
המצוות.

שביעי של פסח, בסעודה

טלית-ותפילין והרהור בחסידות, לכן היה מוכרח
להפסיק ביניהם.

החסיד ר' חנוך הענדל היה: דרכי החסידים - הוא
מסר את עצמו לחינוכם והדרכתם של האברכים,
וסדר עבודתו בלבד פעלה רבות על הזולת. החסיד ר'
אבא מצ'אשניק היה: דרכי החסידות, כל אשר עשה
היה לעצמו, למרות שהתפעלו מהתפילה שלו, אך זה
פעל כמו על-דרך 'מקיף הקרוב'. החסיד ר' שמואל-
ברוך הוא: חסידות עצמה, על-דרך 'מקיף הרחוק'.
זה העניין של דרכי החסידות ודרכי החסידים.
דרכי החסידים הן ב'בפועל ממש' "טאפארא דא
פלאחא" (הגרזן הוא בעץ).

ו. על הפסוק¹⁴ "ונפש כי תחטא" כתוב בזוהר -
"תוהא", כיצד ייתכן ש"נפש" תחטא?

מורנו הבעל-שם-טוב מפרש את הפסוק¹⁵ "על
כל דבר פשע" - "פשע" ראשי-תיבות 'פריקות של
עול', "על כל דבר פשע", היינו, שעל הכל הוא
ה'פריקת עול'.

לכאורה, כיצד באים להיות 'פורק עול'? הגוף
שנולד בטהרה על ידי מקוה כשרה. - ארבעים סאה

(14) ויקרא ה, א.

(15) שמות כב, ח.

(16) רמב"ם סוף הל' מקואות.

(17) שבת נג, א.

(18) שבת קיח, ב.

(19) תהלים קיח, כ.

(20) הרח"ו בהקדמתו ל"עץ חיים".

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ע"ה - חמומי המוח בסלוצק

קנאי סלוצק היו רבים יותר במספרם, מכדי שישכימו להקשיב לאלו אשר יעצו להתנהג
במלוא הנימוס והדרך-ארץ כלפי הגאון האורח, הלא הוא רבי אדם בעל-שם מרופשיץ
הבלתי-מוכר. הקנאים, אשר בערה בהם השנאה למקובלים ולנסתרים, רעשו וגעשו, שהיות
והאורח הינו אחד מהמקובלים והנסתרים, הריהו בגדר של "פושע-ישראל", ואין לחוס עליו.

סלוצק לא פינקה מעולם את מי שנחשב להיות מקובל ונסתר. לכן, גם אורח זה - למרות
גאונו וזו הייצאת מן הכלל - לא זכה ליחס טוב יותר משאר המקובלים.

לפיכך התחזקו הקנאים בדעתם ולא נתנו לאף אחד לומר להם מלה. לאיש לא הייתה עליהם
השפעה. הם התכוונו לבצע את הגרוע ביותר.

מסביב לבית הקהל, בו התאכסן האורח, התגודד אספסוף של קנאים, ובמקום שרר שאון
ורעש. חמומי המוח צעקו כי "יש ללמד את האורח "כזה לָקח", שיישאר לו למזכרת".

- 1 תוך כדי כך, נמצאו כמה עזי פנים צעירים חצופים, שהתקרכו לפתח חדרו של האורח, כאשר
2 הם מוכנים לפרוץ את הדלת, לגרור את האורח ופשוט להכותו כאחד הריקים.
- 3 לא היה איש שיוכל למונעם או שיהיה בכוחו להשפיע עליהם לא לבצע את זממם. ואכן
4 הם הספיקו לפרוץ את הדלת. אך בהביטם פנימה לתוך החדר נותרו המומים וחסרי אונים. האורח
5 עמד בטלית ותפילין והתפלל בכוונה גדולה. הוא היה בכזו דבקות, עד אשר הוא כלל לא שמע
6 את הקוֹרָה סביבו. הוא לא שמע כלל את ההמולה ולא ראה כלל את ההמון הסוער והמוסת.
- 7 אימה ופחד נפלו על הקנאים. איש לא העז להניח יד על האורח באמצע תפילתו.
- 8 - "הבה נמתין לסיום תפילתו" - מלמלו איש באוזני רעהו, בקול ענות חלושה.
- 9 תפילתו של האורח ארכה שעות רבות. רבי אדם בעל-שם היה טרוד בעולמות אחרים.
10 בינתיים המשיכה בחוץ ההמולה והסערה. חמומי-מוח צעירים וגם מבוגרים, לא חסכו דברי גנאי
11 על האורח, רק הטלית והתפילין הגנו כעת על האורח מזעם ההמון.
- 12 לבסוף סיים האורח את תפילתו. ועכשיו התיישב ללמוד - כאשר הוא עדיין עטור בתפילין
13 ועטוף בטלית - את שיעורו היומי, כפי שנהג תמיד. מיד התפשט קולו הנעים אשר איתו הוא
14 למד. שוב חשו עצמם הקנאים חסרי אונים. אך חמתם בערה בהם עדיין. עכשיו פָּאָב להם שאין
15 הם יכולים לעשות מאומה לאורח, כפי שלדעתם "מגיע לו".
- 16 אך עתה נדחקו כמה מגדולי התורה של סלוצק - אשר הם עצמם היו קנאים ידועים - ונכנסו
17 לחדרו של הצדיק, ומבלי להמתין עד שיסיים את לימודו, שאלוהו את השאלה הבאה:
18 "האם נכון הוא שאתה מקובל וחבר לעדת הנסתרים? אמור נא את האמת".
- 19 האורח לא הכחיש זאת. הוא הסביר להם בהחלטיות, שהוא שייך לעדת הנסתרים והינו
20 תלמידו של רבי יואל בעל-שם מזאמושט.
- 21 אך שהוא עצמו הינו רבי אדם בעל-שם וממלא-מקומו של רבי יואל, זאת, לא אמר להם.
22 מן הסתם לא חשב שזה נחוץ.
- 23 האורח התרומם מספרו, ויצא יחד עם בני התורה הסלוצקאים החוצה, שם סער וגעש הרחוב
24 עם קנאים קיצוניים, בהמתנים רק לשעת הכושר, להתנפל על "פושע ישראל" זה.
- 25 האברכים קיבלו את פניו של רבי אדם בפרץ של צווחות וקריאות גנאי, אך הצדיק נשאר
26 רגוע ונינוח.
- 27 הוא החל לדבר אל הציבור, במתינות ובידידות רבה. בטון דיבורו אף נשמעה נימה של
28 רחמנות.
- 29 בתחילה הייתה ההמולה רבה, מכדי שיוכלו לשמעו. אך מיד גבר קולו על כולם ונשמעו
30 ממנו הדברים הבאים:
- 31 "מנקודת השקפתכם" - דיבר האורח במתינות וביישוב הדעת - "הינכם בוודאי צודקים.
32 ולפי האמת מגיע לכם יישר כוח על כך, שאתם מחזיקים בתוקף במה שאתם חושבים שהוא
33 האמת. נאמנותכם לדבר ולא באופן של "אחד בפה ואחד בלב", הרי זו מדרגה גבוהה".
- 34 "גם אני" - המשיך האורח את דבריו - "בצעירותי, הייתי כמותכם. היה זה כאשר למדתי

1 בישיבתו של הגאון ר' שלמה שמואל בפאלאצק. ר' שלמה שמואל, היה כידוע, תלמיד מובהק
 2 של ר' שמאי זונדעל, בנו של ר' פינחס זעליג, הגאון משפייער, אשר ניהל מלחמה כנגד
 3 הבעל-שם מווארמייזא, רבי אליהו. גם בנו [=של ר' פינחס זעליג] ר' שמואל זונדעל ולאחריו,
 4 רבי, ר' שלמה שמואל היו מנגדים גדולים למקובלים ולנסתרים. אני הייתי נאמן לרבי ושנאתי
 5 מרות את המקובלים והנסתרים. אך נזהרתי לא לחטוא בלשוני, ולא להעלות על דל שפתי דברי
 6 גנאי וזלזול".

7 האורח הפסיק לרגע את דיבורו. ניכר, שהיה זה כדי להעיף מבט ולראות עד כמה היו לדבריו
 8 השפעה על השומעים. הנוכחים היו רתוקים. אף אחד לא יכול היה לדעת למה חותר האורח,
 9 ואיך יסיים את דבריו.

10 "במשך השנים" - המשיך האורח את דבריו - "הגעתי למסקנה, שהן רבי והן האחרים, אשר
 11 ניהלו מלחמה נגד המקובלים והנסתרים, טעו. הייתי אז בן שלוש ושלוש שנים, כאשר הלכתי
 12 ללמוד בישיבתו של רבי יואל הבעל-שם מזאמושטש. בישיבה זו שהיתי חמש-עשרה שנה,
 13 ולמדתי שם קבלה. ואז נהייתי חבר בעדת הנסתרים".

14 "עכשיו יודעים אתם את כל מה שיש לדעת אודותי. אתם שהתאספתם כאן, הינכם ברובכם
 15 אברכים צעירים. זה עדיין מוקדם עבורכם לגבש דעה נכונה בעניין כזה. יום זה אמנם יגיע כאשר
 16 תהיו נבונים יותר ויפקחו עיניכם לראות את האמת".

17 "במה שנוגע אלי" - סיים האורח את דבריו - "הרי דברי העלבון שהשמעתם היום באזני,
 18 יקרים לי יותר מהכבוד שהענקתם לי אתמול".

19 דברים אלו - של האורח - עשו רושם רב על השומעים, אף אחד כבר לא העז לפתוח פה
 20 נגדו. דממת מות השתררה במקום.

21 האורח נכנס חזרה לחדרו, וכעבור שעה היה כבר מקלו בידו וחבילתו על כתפו, ערוך ומוכן
 22 לעזוב את סלוצק.

23 לומדיה הקשישים של העיר סלוצק, אשר חשו, שנעשה אי-צדק לאורח, בקשו ממנו,
 24 להישאר עוד בעיר. אך הוא לא נתן לכך שישכנעו אותו. הוא עזב את סלוצק, ויחד עמו עזבו
 25 את סלוצק כעשרים יהודים.

26 רק אז התברר, כי אנשים אלו היו כולם נסתרים, שפעלו משך זמן רב בחשאי בסלוצק
 27 ובסביבתה כדי להחדיר את לימוד הקבלה ואת הנהגת הנסתרים.

28 נסתרים אלו סללו את הדרך לביקורו רב הרושם של האורח, רבי אדם בעל-שם. הם היו גם
 29 אלו שהפיצו את הידיעה, שאורח זה - שהוא עצמו לא רצה לגלות את שמו - הוא לא אחר
 30 מאשר רבי אדם בעל-שם מראפשיץ. הוא היה לא סתם נסתר אלא המנהיג הראשי של הנסתרים,
 31 ממלא המקום של רבי יואל הבעל-שם מזאמושטש, וזה שיעביר בעתיד את שריטת ההנהגה לרבי
 32 ישראל בעל-שם-טוב, מייסד החסידות.

33 מאורע זה גרם מהפך בסלוצק. לראשונה בחייהם באו קנאי העיר במגע פנים אל פנים עם
 34 צדיק נסתר בשיעור קומתו של רבי אדם בעל-שם, כל המפגש איתו השאיר רושם רב.

35 רבים מהתושבים החלו לרכך את יחסם למקובלים ולנסתרים, הרי הם ראו במו עיניהם,

- 1 מקובל ונסתר אחד אשר הרשים אותם בגאונותו החובקת עולם ובצדקותו. הם גם שמעו מרבי
- 2 אדם עצמו שבצעירותו היה מתנגד למקובלים ולנסתרים. ולאחר מכן הגיע למסקנה, שהוא לא
- 3 צֶדֶק לחלוטין. לקנאי סלוצק היה במה להתבונן.
- 4 כעת היו צריכים קנאי סלוצק לכל-הפחות להתעמק קצת יותר ולא להתנהג כסומים בעניין
- 5 זה. מאידך היו אחרים שהחריפו דווקא את התנגדותם למקובלים בעקבות הביקור, שכן חשו את
- 6 עצמם מרומים ואולי אפילו "מושפלים".
- 7 סלוצק, נשארה אמנם מבצר של התנגדות, אך לא באותה תקיפות כמקודם. רבי אדם
- 8 בעל-שם על ידי ביקורו בעיר הבקיע את תוקף ההתנגדות ואולי אפילו השתלט עליה.
- 9 בישובים הסמוכים לסלוצק השאיר ביקורו של רבי אדם בעל-שם רושם גדול יותר. שם כבר
- 10 נמצאו - כפי שידוע לנו - הרבה תלמידים שלמדו בעבר בישיבתו של רבי ברוך מוויאזין. והגם
- 11 שהללו לא חונכו להיות מקובלים ונסתרים, כי ר' ברוך לא רצה שיקלטו, שהוא עצמו שייך
- 12 לחבורות המקובלים והנסתרים. אך למרות זאת הם הוכשרו לקליטת תורה זו, וכך להימנות
- 13 במוקדם או במאוחר בין ההולכים בדרכיו של רבי אדם בעל-שם.
- 14 כך ביצע רבי ברוך מוויאזין שליחות חשובה והיא: הכנת העיר סלוצק וסביבתה עבור
- 15 הנסתרים והמקובלים - ועל ידי כך - לדרך החסידות העתידה של רבי ישראל בעל-שם-טוב.

אגרות קודש

בי"ה, אסי"ח, כ"ד תשרי, תשי"ח

ברוקלין

ידידי וי"ח אי"א מוהר"ר חיים הלל

אזימאוו שי

שלום וברכה.

במענה על מכתבו ע"ד לימוד פרשת השבוע עם פרש"י

בלילה אין לחשוש בזה, ובכלל צריכים ללמוד הפרשה

השייכת להיום שלפני הלילה.

והשי"ת יחזק בריאותו ובריאות בי"ב שי ויזמין לו

השי"ת פרנסה בריח מתוך קביעות עתים לתורה ויצליח

בגשמיות וברוחניות.

המברכו בגו"ר.

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

מעלת יום השבת היא - היותו יום שאסור במלאכה, ועד ש"יהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה", וכיוון שהתורה - "תורת אמת" - אומרת כן, ו"אין הקדוש-ברוך-הוא בא בטרוניא עם בריותיו", הרי מובן, שאם רק יתנהג כפי שהתורה דורשת ממנו, אזי אכן יהיה אצלו המעמד ומצב ש"כל מלאכתו עשויה".

משיחת יום ב' דחג הסוכות, ה'תשכ"ח

קריאת התורה למנחת שבת קודש
 לג ׀ וזאת הברכה אשר בך משה איש
 האלהים את־בני ישראל לפני מותו: ב ויאמר
 יהוה מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר
 פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אש דת למו:
 ג אף חבב עמים כל־קדשיו בידך והם תפו
 לרגלך ישא מדברתיך: ד תורה צוה־לנו משה
 מורשה קהלת יעקב: ה ויהי בישרון מלך
 בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל: ו יחי
 ראובן ואל־ימות ויהי מתיו מספר: ז וזאת
 ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה ואל־עמו
 תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה: פ
 (לז) ח וללני אמר תמיד ואוריך לאיש חסידך
 אשר נסיתו במטה תריבהו על־מי מריבה:
 ט האמר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת־אחיו

לא הפיר ואת־בנו לא ידע כי שמרו אמרתך
 ובקיתך ינצרו: י יורו משפטיך ליעקב ותורתך
 לישראל ישימו קטורה באפך וכליל על־
 מזבחך: יא בך יהוה חילו ופעל ידיו תרצה
 מחץ מתנים קמיו ומשנאיו מן־יקומון: ס
 יב לבנימן אמר ידיד יהוה ישכן לבטח עליו
 חפץ עליו כל־היום ובין כתפיו שכן: ס (ישראל)
 יג וליוסף אמר מברכת יהוה ארצו ממגד שמים
 מפל ומתהום רבצת תחת: יד וממגד תבואת
 שמש וממגד גרש ירחים: טו ומראש הררי־קדם
 וממגד גבעות עולם: טז וממגד ארץ ומלאה
 ורצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד
 נזיר אחיו: יז בכור שורו הדר לו וקרני ראם
 קרניו בהם עמים יגה יחדו אפסי־ארץ והם
 רבבות אפרים והם אלפי מנשה: ס ע"כ במנחת
 שבת

אגרות קודש

ב"ה, י"ב תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מלפני ראש השנה, שנתקבל בימים שאין הזמן גרמא לענות בענין הדורש עיון,
 ואתו רוב הסליחה על עכוב המענה,

בו כותב ע"ד עבודתו ומשרתו בקדש ב... וע"ד הקישוים שיש לו וכו' וכאילו בספק עומד האם
 להמשיך בעבודה שם, או שיעתיק מושבו לעיר אחרת וכו',

ודעתי ברורה [מיוסדת ע"פ ששמענו כ"פ בכגון דא מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ
 זי"ע] אשר עליו להמשיך בקדש במקומו עתה, ובפרט שהרי כבר נראית הזזה לטובה, ולא רק הזזה
 אלא גם שינוי ממשי, ומחזק עוד פשיטות האמורה שנסיעתו משם עלולה להרוס ולבטל כל ההישגים
 דעד עתה. ובודאי שימצאו כמה שיפרשו הנסיעה מהתם - כנסיה ובריחה מן המערכה, ובודאי
 לדכוותי ידוע טבע בעלי בתים ופסקי בע"ב (עין סמ"ע ונתיבות המשפט שו"ע חלק חושן משפט ס"ג
 סעיף ד') וחזק יהי בטחונו, אשר סו"ס יצליח להעמיד הקהלה על מכונה הראוי, וכמאמר חז"ל (בזהר
 ובמדרש): אני ישנה בגלותא ולבי ער להקב"ה לתורתו ומצותיו,

והרי נכנסנו ז"ע בשנה חדשה שהיא שנה תמימה, שנה ועיבורה, שנת השמיטה אשר עלי נאמר
 שבת לה', (יעוין בפירוש הרמב"ן שם).

בכבוד ובברכת הצלחה בכל האמור לבשו"ט ולחג שמח.

לוח זמנים לשבוע חול המועד סוכות - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	06:27	06:31	08:55	08:56	09:29	09:30	10:32	10:32	13:03	13:05	18:41	18:34	19:07	18:59	18:15	19:09
חיפה (ק)	06:26	06:30	08:54	08:55	09:28	09:29	10:31	10:31	13:04	13:02	18:44	18:36	19:07	18:59	18:04	19:09
ירושלים (ק)	06:25	06:29	08:53	08:54	09:27	09:28	10:30	10:30	13:03	13:01	18:44	18:37	19:06	18:58	17:58	19:08
תל אביב (ק)	06:27	06:31	08:55	08:56	09:29	09:30	10:32	10:32	13:05	13:03	18:42	18:34	19:08	19:00	18:13	19:10
נוסטריה, וינה (ק)	06:37	06:45	08:56	09:00	09:40	09:44	10:44	10:46	13:19	13:16	18:59	18:46	19:32	19:19	18:30	19:32
אוסטרליה, מלבורן (ח)	06:15	06:05	08:36	08:30	09:12	09:07	10:14	10:10	12:44	12:42	18:15	18:20	18:42	18:47	18:00	18:58
אוקראינה, אודסה (ק)	06:40	06:48	09:00	09:04	09:43	09:46	10:47	10:48	13:22	13:19	19:01	18:49	19:33	19:21	18:33	19:33
אוקראינה, דונייצק (ק)	06:11	06:20	08:30	08:34	09:15	09:18	10:18	10:20	12:53	12:50	18:33	18:20	19:06	18:53	18:04	19:06
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	06:22	06:31	08:41	08:45	09:26	09:29	10:29	10:31	13:05	13:02	18:44	18:31	19:17	19:05	18:15	19:18
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	06:47	06:56	09:04	09:08	09:51	09:54	10:55	10:56	13:30	13:27	19:10	18:57	19:45	19:31	18:41	19:45
אוקראינה, קייב (ק)	06:40	06:49	08:56	09:01	09:43	09:47	10:47	10:49	13:23	13:20	19:03	18:49	19:37	19:24	18:34	19:38
איחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)	06:10	06:12	08:40	08:40	09:11	09:11	10:14	10:13	12:47	12:44	18:22	18:16	18:46	18:40	17:57	18:49
איטליה, מילאנו (ק)	07:07	07:14	09:28	09:31	10:10	10:12	11:13	11:14	13:48	13:45	19:29	19:17	19:58	19:46	18:59	19:59
אקוודור, קיטו (ח)	06:04	06:02	08:36	08:34	09:04	09:02	10:07	10:04	12:38	12:36	18:11	18:09	18:33	18:31	17:51	18:39
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	06:47	06:38	09:10	09:05	09:45	09:40	10:47	10:43	13:17	13:16	18:49	18:53	19:15	19:19	18:34	19:30
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	07:39	07:29	09:58	09:52	10:37	10:31	11:39	11:34	14:09	14:07	19:39	19:45	20:09	20:15	19:26	20:26
ארה"ב, בולטימור (ק)	06:52	06:57	09:16	09:18	09:54	09:55	10:57	10:57	13:31	13:28	19:08	18:58	19:36	19:27	18:42	19:38
ארה"ב, ברוקלין (ק)	06:41	06:46	09:04	09:07	09:43	09:45	10:46	10:47	13:20	13:17	18:57	18:47	19:27	19:16	18:31	19:28
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	06:41	06:47	09:05	09:07	09:43	09:45	10:47	10:47	13:21	13:18	18:58	18:48	19:27	19:17	18:32	19:28
ארה"ב, דטרויט (ק)	07:17	07:23	09:39	09:42	10:19	10:21	11:22	11:23	13:57	13:54	19:34	19:24	20:04	19:53	19:07	20:05
ארה"ב, האוסטון (ק)	07:08	07:12	09:36	09:37	10:10	10:10	11:13	11:12	13:46	13:43	19:22	19:15	19:47	19:39	18:57	19:49
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	06:38	06:42	09:05	09:06	09:40	09:41	10:43	10:43	13:16	13:14	18:52	18:44	19:19	19:10	18:27	19:21
ארה"ב, מיאמי (ק)	07:08	07:11	09:38	09:38	10:09	10:09	11:12	11:12	13:45	13:43	19:20	19:14	19:45	19:38	18:57	19:48
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	06:36	06:42	09:00	09:02	09:39	09:41	10:42	10:43	13:16	13:13	18:54	18:43	19:23	19:13	18:27	19:24
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	07:05	07:11	09:29	09:31	10:07	10:09	11:10	11:11	13:44	13:42	19:22	19:12	19:51	19:40	18:55	19:52
ארה"ב, שיקגו (ק)	06:35	06:41	08:58	09:01	09:37	09:40	10:41	10:42	13:15	13:12	18:52	18:42	19:22	19:12	18:26	19:23
בוליביה, לה-פס (ח)	06:24	06:19	08:54	08:50	09:23	09:20	10:26	10:23	12:56	12:54	18:28	18:29	18:51	18:52	18:11	19:01
בלגיה, אנטוורפן (ק)	07:24	07:33	09:40	09:44	10:28	10:31	11:32	11:33	14:07	14:04	19:47	19:33	20:23	20:09	19:18	20:23
בלגיה, בריסל (ק)	07:24	07:34	09:41	09:45	10:28	10:32	11:32	11:34	14:07	14:04	19:47	19:34	20:22	20:09	19:18	20:22
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:59	05:53	08:27	08:22	08:58	08:54	10:00	09:57	12:30	12:29	18:06	18:08	18:26	18:28	17:45	18:37
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	05:47	05:41	08:15	08:11	08:46	08:42	09:48	09:45	12:18	12:17	17:50	17:52	18:14	18:16	17:33	18:25
בריטניה, לונדון (ק)	06:42	06:51	08:58	09:02	09:46	09:49	10:50	10:51	13:25	13:22	19:07	18:53	19:41	19:27	18:39	19:41
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	06:50	07:00	09:03	09:08	09:54	09:58	10:58	11:00	13:34	13:31	19:15	19:00	19:52	19:37	18:47	19:51
גרמניה, ברלין (ק)	06:48	06:58	09:02	09:07	09:52	09:56	10:56	10:58	13:31	13:28	19:13	18:59	19:48	19:34	18:42	19:48
גרמניה, פרנקפורט (ק)	07:07	07:16	09:24	09:28	10:11	10:14	11:15	11:16	13:50	13:47	19:30	19:17	20:04	19:51	19:01	20:05
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:00	05:53	08:27	08:22	08:59	08:54	10:01	09:57	12:31	12:29	18:09	18:11	18:27	18:29	17:46	18:39
הודו, מומבאי (ח)	06:27	06:28	08:57	08:57	09:27	09:27	10:30	10:29	13:03	13:00	18:37	18:32	19:01	18:55	18:15	19:05
הודו, פונה (ח)	06:23	06:24	08:54	08:53	09:24	09:23	10:26	10:25	12:59	12:56	18:33	18:28	18:57	18:51	18:11	19:01
הונגריה, בודפשט (ק)	06:26	06:34	08:46	08:49	09:30	09:33	10:33	10:35	13:08	13:05	18:47	18:35	19:20	19:08	18:19	19:21
טורקיה, איסטנבול (ח)	05:45	05:51	08:09	08:11	08:47	08:49	09:51	09:51	12:25	12:22	18:03	17:52	18:32	18:22	17:36	18:33
יוון, אתונה (ק)	07:10	07:15	09:36	09:37	10:12	10:14	11:16	11:16	13:50	13:47	19:27	19:17	19:55	19:45	19:01	19:56

לוח זמנים לשבוע חול המועד סוכות - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף   (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה, קישינב (ק)	06:47	06:55	09:07	09:11	09:51	09:54	10:54	10:56	13:29	13:26	19:08	18:56	19:41	19:29	18:40	19:41
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:24	06:25	08:54	08:54	09:25	09:24	10:28	10:27	13:00	12:57	18:34	18:29	18:58	18:52	18:12	19:01
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	06:25	06:13	08:40	08:33	09:22	09:15	10:24	10:19	12:53	12:52	18:22	18:30	18:54	19:01	18:11	19:14
נפאל, קטמנדו (ח)	05:51	05:53	08:20	08:20	08:52	08:52	09:55	09:55	12:28	12:25	18:04	17:57	18:29	18:22	17:40	18:31
סין, בייג'ינג (ח)	05:59	06:04	08:23	08:25	09:01	09:03	10:05	10:05	12:39	12:36	18:17	18:07	18:45	18:35	17:48	18:47
סינגפור, סינגפור (ח)	06:55	06:53	09:26	09:24	09:55	09:53	10:57	10:55	13:29	13:27	19:02	18:59	19:24	19:21	18:42	19:30
פולין, ורשא (ק)	06:17	06:27	08:32	08:37	09:21	09:25	10:25	10:27	13:01	12:58	18:41	18:27	19:17	19:03	18:11	19:17
פורו, לימה (ח)	06:00	05:56	08:30	08:27	08:59	08:56	10:01	09:58	12:32	12:30	18:04	18:04	18:27	18:27	17:46	18:35
צרפת, ליון (ק)	07:24	07:31	09:45	09:48	10:27	10:30	11:31	11:32	14:05	14:02	19:44	19:32	20:16	20:04	19:16	20:16
צרפת, פריז (ק)	07:33	07:42	09:51	09:55	10:36	10:40	11:40	11:42	14:15	14:12	19:56	19:43	20:28	20:15	19:26	20:29
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:46	05:45	08:18	08:16	08:46	08:44	09:49	09:47	12:20	12:18	17:54	17:51	18:16	18:13	17:33	18:22
קנדה, טורונטו (ק)	07:02	07:08	09:24	09:26	10:04	10:07	11:08	11:09	13:42	13:39	19:22	19:11	19:50	19:39	18:53	19:51
קנדה, מונטריאול (ק)	06:38	06:45	08:59	09:02	09:41	09:43	10:44	10:45	13:19	13:16	18:58	18:47	19:29	19:17	18:29	19:29
קפריסין, לרנקה (ק)	06:31	06:36	08:58	08:59	09:33	09:34	10:36	10:36	13:10	13:07	18:47	18:38	19:13	19:05	18:21	19:15
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	06:36	06:47	08:48	08:53	09:41	09:45	10:45	10:47	13:21	13:18	19:03	18:47	19:41	19:25	18:32	19:41
רוסיה, מוסקבה (ח)	06:09	06:21	08:20	08:25	09:14	09:19	10:18	10:21	12:54	12:51	18:39	18:24	19:16	19:00	18:05	19:15
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	06:04	06:12	08:24	08:27	09:07	09:10	10:11	10:12	12:46	12:43	18:25	18:13	18:58	18:45	17:57	18:58
שווייץ, ציריך (ק)	07:09	07:17	09:28	09:32	10:12	10:15	11:16	11:17	13:50	13:47	19:34	19:22	20:02	19:50	19:01	20:03
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:07	06:07	08:38	08:37	09:08	09:07	10:10	10:09	12:42	12:40	18:17	18:12	18:39	18:35	17:55	18:44

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

אגרות קודש

ב"ה, י"ח תשרי, תשי"ט
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים
שמעון גד שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו, בו כתב אודות האסיפה, ע"ד פעולה להתעוררות אחב"י הספרדים אשר
באה"ק ת"ו לעיני יהדות תורה ומצות, ושואל ע"ד כתבת רבנים וכו'.

והנה ידועה דעת תורתנו חיים בהנוגע להצלחת עיני קדושה, להתחיל באופן דראשיתך
מצער [וכדיוק הבעש"ט, שאז] אחריתך ישגא מאד. שמזה מובן שאין עתה להתעסק בעשיית פרסום
ולרכוש כתבת רבנים וכו', כ"א ללכת צעד אחר צעד, ובהליכה זו עצמה יתבררו כמה פרטים ואופני
פעולות והכשרון לזה, ואז יוכלו להחליט בהנוגע לשאלותיו וכו'.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

סדר מצות הדלקת נרות לחג הסוכות ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחול"ל נותנים בערב יום א' של סוכות גם עבור היום השני). אסור לטלטל, ח"ו, את קופת הצדקה לאחר ההדלקה, ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב יום א' של חג הסוכות

מלכתחילה רצוי להדליק את הנרות לכבוד החג לפני החשיכה, על פי לוחות הזמנים הנפוצים, אך אם לא הספיקו להדליק את הנרות מבעוד יום, ניתן להדליק גם מאוחר יותר, אך אז אין להדליק את הנרות באמצעות אש חדשה, אלא רק עליידי אש מועברת מאש שהודלקה לפני החג. משום כך ראוי להדליק – לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה), כדי לאפשר בעת הצורך להעביר אש לצורך הדלקת נרות החג כשנאלצים להדליקם מאוחר. עצה זו חשובה במיוחד לאלה הגרים בחו"ל, הזקוקים לאש שנדלקה מערב חג לצורך הדלקת הנרות בלילה השני של חג הסוכות.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחול"ל ליל שני של חג הסוכות

זמן הדלקת נרות הערב – בליל החג השני רק בלילה (לא לפני צאת הכוכבים), הדלקת הנרות נעשית אך ורק עליידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק עליידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות עליידי העברה מנר דולק ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

ערב שבת חול המועד סוכות

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום עליידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחוּז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמִיחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר) וְתַחַזְּרֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוּת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלִיתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00803
19/09/2021

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

